UNIVERSITÄTS BIBLIOTHEK WUPPERTAL
BERGISCHE UNIVERSITÄT WUPPERTAL

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Tomus tertius: quo omneis ejus epistolæ continentur

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

urn:nbn:de:hbz:468-1-1133

Visual Library

MARCI TVLLII
CICERONIS
OPERVM
TOMVS TERTIVS:

QVO

OMNEIS EJVS EPISTOLÆ

CONTINENTVR.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS. LIBRI XVI.

LIBER I. AD P. LENTVLVM.

a Familiares Epistolæ à quibusdam appellantur, ut ab his quæ ad Atticum scriptæ distinguuntur, & aliqui vetusti codices hanc inscriptionem non habent: & singuli harum epistolarum libri, ab eo, ad quem primæ Epistolæ scriptæ sunt denominantur. Sic Nonio citatur Cicero ad Varronem Epistola Pœti: id est epistola ad Poetum missa, quæ continetur in volumine epistolarum ad Varr.

¶ *ARGVMENTVM. De officio & pietate Ciceronis, erga Lentulum, in hoc uno maximè, ut Ptolomæum Auletem regem Ægypti in regnum reduceret. De Ammonio regis legato. De Pompejo competitore Lentuli. De his quæ in senatu eo nomine acta ante Id. Januarias Marcellino Coss. ab Hortensio, Cicerone, Lucullo, Crasso, Volcatio, Lupo, Afranio, Libone & Hypsæo. De studio & officio Ciceronis in Lentulum.*

M.T.C. P. LENTULO PROCOS. S.D.

1 EGo omni officio, ac potius pietate erga te ceteris satisfacio omnibus: mihi ipse numquam satisfacio. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, 1 ut, qui tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti: ego, quia non idem in tua causa efficio, vitam mihi esse acerbam putem. In causa hæc sunt. Ammonius, regis legatus, apertè pecunia nos oppugnat. Res agitur per eosdem creditores, per quos, cùm tu aderas, agebatur. Regis causa, si qui sunt, qui velint, qui pauci sunt, omnes rem ad Pompejum deferri volunt. Senatus religionis calumniam, non religione, sed malevolentia, & illius regiæ largitionis invidia comprobat. Pompejum & hortari, & orare, & jam liberiùs accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus. Sed planè nec precibus nostris, 2 nec admonitionibus relinquit locum. Nam cùm in sermone quotidiano, tum in senatu palàm sic egit causam tuam, ut neque eloquentia majore quisquam, neque gravitate, nec studio, nec contentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorum, 3 & amoris erga te sui. Marcellinũ tibi esse iratum scis. Is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorem fore ostendit. Quod dat, accipimus; quod instituit referre de religione, & sæpe jam retulit, ab eo deduci non potest. Res ante idus acta sic est. nam hæc idibus manè scripsi. Hortensii & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu, (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo senatusconsulto, quòd te referente factum est, tibi decernit, 4 ut regem deducas; 5 quod commodò rem facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. 6 Crassus tris legatos decernit, nec excludit Pompejum. censet enim etiam ex iis, qui cum imperio sunt. Huic assentiuntur reliqui consulares, præter Servilium, qui omnino reduci negat oportere: & Volcatium, qui, Lupo referẽte, Pompejo decernit: & Afranium, qui assentitur Volcatio: quæ res auget suspicionem Pompeji, voluntatis,

1. *Ut qui tu, nisi perfecta re.*) Ita malebat Gruterus noster; quia in Pal. primo & editione Veneta, quæ prodiit anno 1468. *cum* deinde in ipsius factum *jam qui*, quod & prius fuisse, *ut*, & Palatini sed. indicant lituræ. denique ita fuisse in Med. lib. annotat Egnatius & ex suo Vict. al. *ut, quia tu*. vulgò, *quoniam*.

2. *Nec admonitionibus relinquit locum.*) Ita Vict. Pal. sec. quart. unus Gulielm. alii *reliquit*. ceterum Gruterianus codex, *admonitionibus*, quò inclinat item Pal. prim. in quo *admonitionibus*, de qua re, nos plurima in Crepundiis.

3. *Et amoris erga te sui.*) Sic Pall. omnes: attamen in tribus Gulielmii mss. & Gruteriano: *se tui*.

4. *Ut regem deducas.*) Malebat Gulielm. ex Stevvechii libro quod & Lamb. sequutus est. *reducas*; quod in nullo nostrorum vadi: nisi in editione Victorii.

5. *Quod commodè facere possis.*) Pal. pr. Grut. Peccii. Medicei Cardinalis libr. *quod commodè rem fac.* ut ex suis adnotavit Victorius, estque sic in quart. ut volebat Victor. *quod commoda rem facere.* Vatic. *quod commodè reip. facere p.* sicut aliis legi admonet Vict. edidituque Lambinus, mihi vetustissima lectio genuina videtur: ut quoque probatum optimo Vict. *quod commodè rem facere.* Pal. sec. à manu secunda, cum à prima fuerit, *eo modo* tert. *quod quomodo.*

6. *Crassus tris legatos decernit.*) Sic hanc antiquitatis elegantiam sæpius libris Tusculanis & ex edit. Victorii, & mss. reportavimus hinc quoque ex Palatin. omnibus; Gruterique codice atque editione Venetã.

1. *Nam*

luntatis, 1 nam advertebatur, Pompeji familiareis assentire Volcatio. Laboratur vehementer. Inclinata res est. Libonis & Hypsæi non obscura concursatio, & contentio, omniumque Pompeji familiarium studium, in eam opinionem rem adduxerunt, ut Pompejus cupere videatur: cui qui nolunt, iidem tibi, quod eum ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. Gratiam autem nostram extinguit hominum suspicio, quòd Pompejo se gratificari putant. Ut in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeji clàm exul ceratis, deinde palam à consularibus exagitatis, & in summam invidiam adductis, ita versamur. 2 Nostram fidem, omnes, amorem tui absentis præsentisque tui cognoscent. Si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat, non laboraremus. Vale.

¶. *ARG. Iterum de reducendo rege Ptolomæo: & his quæ eo nomine Idibus Ianuariis à Marcellino Coss. & Caninio Tribuno plebis & qua postridie acta: & de sententia Bibuli (ea fuit, ut à Lentulo) Volcatii (ea fuit, ut à Pompejo rex reduceretur.) Quæ eadem die privatim acta eo nomine inter Pompejum & Ciceronem. De senatu XVI. Kal. rogando ac futuro. De senatusconsulto XVII. Kal. Feb. facto & intercessione Catonis & Caninii trib. pleb.*

M. T. C. S. D. P. LENTVLO PRO CONSVLE.

2 IDibus Ianuariis in senatu nihil est confectum, propterea quòd dies magna ex parte 3 consumtus est altercatione 4 Lentuli consulis, & Caninii tribuni pl. Eo die nos quoque multa verba fecimus: maximeque visi sumus senatum commemoratione tuæ voluntatis erga illum ordinem commovere. Itaque postridie placuit, ut breviter sententias diceremus. videbatur enim reconciliata nobis voluntas senatus esse: 5 quod tum dicendo, tum singulis appellandis, rogandisque perspexeram. Itaque cùm sententia prima Bibuli pronuntiata esset, 6 ut treis legati regem reducerent: secunda Hortensii, ut tu sine exercitu reduceres: tertia Volcatii, ut Pompejus reduceret: postulatum est, 7 ut Bibuli sententia divideretur. Quatenus de religione dicebat, 8 cuique rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensum est: de tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. Proxima erat Hortensii sententia, cùm Lupus, tribunus pleb. quòd ipse de Pompejo retulisset, 9 intendere cœpit, ante se oportere discessionem facere, quàm consules. Ejus orationi vehementer ab omnibus reclamatum est. erat enim inqua, & nova. Consules neque concedebant, neque valdè repugnabant. diem consumi volebant: id quod est factum. Perspiciebant enim, in Hortensii sententiam multis partibus plureis ituros: quamquam apertè Volcatio assentiebatur. Multi rogabantur, atque id ipsum consulibus invitis. 10 nam ii Bibuli sententiam valere cupiebant. Hac contraversia usque ad noctem ducta, senatus dimissus: & ego eo die casu apud Pompejum cenavi: nactusque tempus hoc magis idoneum, quam umquam antea, quòd post tuum discessum, 11 is dies honestissimus nobis fuerat in senatu: ita sum cum illo locutus, ut mihi videret animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuam dignitatem tuendam traducere, quem ego ipsum cùm audio, prorsus eum libero omni suspicione cupiditatis. cùm autem ejus familiareis omnium ordinum video, perspicio, id quod jam omnibus est apertum, totam rem istam jampridem à certis hominibus, non invito rege ipso, consiliariisque ejus, esse corruptam. Hæc scripsi ad XVI. Kal. Febr. ante lucem. Eo die senatus erat futurus. Nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tanta hominum perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularem rationem attinet, hoc videmur esse consecuti, ut nequid agi cum populo aut salvis auspiciis, aut salvis legibus, aut denique sine vi possit. De his rebus pridie, quàm hæc scripsi, senatus auctoritas gravissima intercessit: cui cum Cato, & Canninius intercessissent, tamen est perscripta. Eam ad te missam esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te; & 12 ut quàm rectissime agantur omnia, mea cura, opera, diligentia, gratia providebo. Vale.

¶. *ARG. Commendat Trebonium Lentulo.*

M. T. C. P. LENTULO, S. D.

AULO Trebonio, qui in tua provincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor valde familiariter. Is cùm antea semper & suo splendore, & nostra, ceterorumque amicorum commendatione gratissimus in provincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorem, nostramque necessitudinem vehementer confidit his meis litteris, 13 se apud te gratiosum fore, quæ ne spes eum fallat, vehementer rogo te; commendoque tibi ejus omnia negotia, libertos, procuratores, familiam: imprimisque, ut, quæ T. Ampius de ejus re decreverit, ea comprobes, omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat, 14 meam commendationem non vulgarem fuisse. Vale.

¶. *ARG. Iterum de rege reducendo, & quæ eo nomine XVI. Kal. Febr. acta in Senatu à Volcatio, ab adversariis Lentuli, (Curione, Bibulo, Caninio, Catone.) De iniquo tribunorum adversus Lentulum animo, de studio Ciceronis, Senatus, populi ergo eundem Lentulum summo.*

M. T. C. S. D. P. LENTULO PRO CONS.

AD XVI. Kal. Febr. 15 cùm in senatu pulcherrimè statuimus, quòd jam illam sententiam, Bibuli de tribus legatis, pridie ejus diei fregeramus: unumque certamen esset relictum, sententia Volcatii: res ab adversariis nostris extracta est variis calumniis. causam enim frequenti senatu,

1. *Nam advertebatur.*) Lamb. reclamantibus libris invexit, *animadvertebatur* Pal. quart. Veneta editio nostra, & alia Gulielm. item Peccii liber *advertebantur*, quod omnibus mihi modis legitimum videtur.

2. *Nostram fidem, omnes; amorem tui absentis præsentisque tui cognoscent.*) Ita Pall. sec. quart. editio princeps, Peccii. Stevvecchii, Ven. & rectè. in Grut. solum *que* omissum erat: eratque quoque in Pal. sec. à manu pr. vulgò: *Nostram fidem, omnes amorem tui absentis, præsentes tui cogn.*

3. *Consumptus est altercatione.*) Pal. quart. Peccii liber *alteratione*: quasi *alteratio* sit duorum inter se collisio & mutua velitatio.

4. *Lentuli consulis & Caninii.*) Liber Med. & al. *Lucii consul.*

5. *Quod tùm dicendo, tùm sing.*) Mss. Grut. & Stevvech. *dicendis* annotatque Gulielm. suspicari se elapsam, aut intercidisse vocem, *sententiis*. & verò item annotatum ab Egnatio, alibi legi, *cùm sententiis dicendis*; cùm in Medicæo legeretur, *tùm dicendo*.

6. *Ut tres Legati regem reducerent.*) Probo consensum Pall. tert. quart. Grut. *Regem ducerent.*

7. *Ut Bibuli sententia divideretur.*) Gulielm. ex vet. cod. auctoritate inductum volebat *sententia*: cum quia præcessisset curiam, ἀπὸ κοινοῦ repetenda.

8. *Cuique rei jam obsisti non poterat.*) Ita edidit accuratissimus Vict. pro ex cod. Mediceo, in quo ita fuisse, excerpsit Egnatius: exstatque sic in uno Pal. nam tert. quart. Grut. *cuique rei clam obsisti non poterat.*

9. *Intendere cœpit.*) Hoc Lamb. præferebat ex vet. lib. exstatque in edit. principe, postea Vict. Pall. tert. quart. Grut. Pec. Mediceus tamen cod. *cùm Lupus Trib. Pl. quod ipse de Pompejo retulisset contendere cœpit*, quod *contendere* æquè est in vulgatis.

10. *Nam ii Bibuli sententiam valere cupiebant.*) Lamb. oggessit nobis ex mss. tribus, *nam eo*, quod est in Pall. plerisque. Verùm cum conspiciatur in membranaceo Grut. *nam enim Bibuli, &c.* dispiciant cordatiores num fuerit initio *enim Bibuli*: ut postea accesserit illud *nam*, non ferentibus hominibus vocabulum *enim* inchoare sermonem.

11. *Is dies honestissimus nobis fuerat in senatu.*) Non est in Pall. tert. quart. Pec. K. Grut. ed. Ven. prima illa vox *primus*, eamque non agnoscit Lamb. unus tamen e Pall. habet: *is primus dies honestissimus.*

12. *Ut quam rectissimè agantur omnia, mea cura, opera.*) Ita Vict. qui secundas ferunt Pal. quart. Ven. ed. Pec. Kii liberi: ita ut non improbi optimorum librorum Pal. tert. Groterianì script. *ut quàm rectissimè agantur omnia mea cura, opera, &c.* vulgo *omni mea cura, &c.*

13. *Se apud te gratiosum fore.*) Verus liber Gulielm. *gratiosum*: quod non dispicet. sic tamen nullus Palatinorum. in quibus enim nusquam comparet Fulvii ac Lamb. *gratiosissimum* supra.

14. *Meam commendationem.*) Sic plerique veteres libri certè omnes Gulielmiani, numero septem, ne addam Lambinianos & Pall. nostros. itaque rejeci prius vulgatam *nostram eam*: quod tamen in editione omnium prima nostram quoque lectionem admisit Vict.

15. *Cum in senatu pulcherrimè statuimus.*) Nescio quid velint Pall. tert. & Grut. illo *extatum*.

cu.1 in magna varietate, magnique invidia eorum, qui à te causam regiam alio transferebant, obtinebamus. Eo die acerbum habuimus Curionem: Bibulum multo justiorem: præne etiam amicum. 2 Caninius, & Cato negarunt se legem uliam antè Comitia esse laturos. Senatus haberi ante Kalendas Feb. per legem Pupiam, id quod scis, non potest: neque mense Feb. toto, nisi perfectis, aut rejectis legationibus. Hæc tamen opinio est populi R. à tuis invidis, atque obtrectatoribus nomen indictum fictæ religionis, non iam ut te impedirent, quam ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriam vellet ire. Dignitatis autē tuæ nemo est, quin existimet habitam esse rationem ab senatu. Nemo est enim qui nesciat, quò minus discessio fieret, per adversarios tuos esse factum: 3 qui nunc populi nomine, re autem vera, sceleratissimo latrocinio, si quæ conabantur agere, satis provisum est, ut ne quid salvis auspiciis, aut legibus, 4 aut jam sine vi agere possint. Ego neque de meo studio, neque de nonnullorum injuria scribendum mihi esse arbitror. Quid enim aut me ostentem? qui si vitam pro tua dignitate profundam, nullam partem videar tuorum meritorum assecutus: aut de aliorum injuriis querar? quod sine summo dolore facere non possum. 5 Ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate magistratuum, præstare nihil possum. vi excepta, possum confirmare, te & senatus, & populi Romani summo studio amplitudinem tuam retenturum. Vale.

¶. *ARG. Iterum de rege reducendo. De studio Ciceronis in Lentulum. De Catone Lentuli adversario: veretur Cicero ne regia causa aut Lentulo eripiatur, aut deseratur: sin minus, se id effecturum sperat, ut Pompeio etiam eripiatur. Et tamen Lentulo nihil desperandum virtute id minus facilè obtinere posse. Pompejum de eo obtinendo jam quasi desperare. Hoc verè & apertè, intellecto Regem unius Lentuli opem certò imploraturum: Catonem, cæteros, denique omnes (Hortensio & Lucullo exceptis) Lentulo aut iniquos aut iratos. In his tamen omnibus forti animo utendum esse.*

M.T.C. S.D. P. LENTULO PRO CONS.

3 6 TAMETSI mihi nihil fuit optatius, quam ut primum abs te ipso, deinde à ceteris omnibus, quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, ejusmodi tempora post tuam perfectionem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & benivolentiam absens experirere. 7 Te videre, & sentire, eandem fidem esse hominum in tua dignitate, 8 quam ego in mea salute sum expertus: ex tuis litteris intellexi. Nos cùm maximè consilio, studio, labore, gratia, de causa regia, niteremur, subitò exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorem traduceret. Sed tamen in hujusmodi perturbatione rerum quamquam omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam timemus: & Catoni quidem, (quoquo modo se res habeat) profectò resistimus, De Alexandrina re, causaque regia, tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisque præsentibus cumulatè satisfacturum. Sed 9 vereor, ne aut eripiatur causa regia nobis, aut deseratur: quorum utrum minu velim, haud facile possum existimare. Sed, si res coget, est quiddam tertium, quod neque Selicio, nec mihi displicebat: ut neque jacere regem pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quem propè jam delatum existimatur. A nobis agentur omnia diligenter: ut nec, si quid obtineri poterit, non contendamus: nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse videamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi est, omnem amplitudinem, & dignitatem tuam in virtute, atque in rebus gestis tuis, atque in tua gravitate positam existimare. Si quid ex iis rebus, 10 quas tibi fortuna largita est, nonnullorum hominum perfidia detraxerit, id majori illis fraudi, quàm tibi futurum. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agendi, & cogitandi: utorque ad omnia Q. Selicio: 11 neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majorem esse judico, neque amantiorem tui. Hîc quæ aguntur, quæque acta sint, ea te, & litteris multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ autem posita sunt in conjectura, quæque mihi videntur fore, ea puto tibi à me scribi oportere.

12 Posteaquàm Pompejus apud populum ad IIX. Idus Febr. cùm pro Milone diceret, 13 clamore, convicioque jactatus est, in senatuque à Catone asperè, 14 acerbè nimium, magno silentio est accusatus: visus est mihi vehementer esse perturbatus. Itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil enim tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) videtur ab illo esse deposita. Nunc id speramus, idque molimur, ut, cùm rex intelligat, sese id, quod cogitabat, ut à Pompejo reducatur, assequi non posse: & nisi per te sit restitutus, desertum se, atque abjectum fore, proficiscatur ad te. quod sine ulla dubitatione, si Pompejus paullum modò ostenderit sibi placere, faciet. Sed nostri hominis tarditatem, & taciturnitatem. Nos tamen nihil, quod ad eam rem pertineat, prætermittimus. Ceteris injuriis, quæ propositæ sunt à Catone, facilè, ut spero, resistemus. Amicum ex consularibus neminem tibi esse video, præter Hortensium, & Lucullum: ceteri sunt partim obscuriùs iniqui, partim non dissimulantes irati. Tu fac animo forti, magnoque sis: speresque, fore, ut, fracto impetu levissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare.

¶ *ARG.*

---

1. *In magna varietate.*) Duo scripti codd. Guliel. item & Grut. & tres Pall. & inventum in editione Venetâ placuit magis Camerario. recepitque in contextum Lamb. at ipsi potius faverem vulgato, ob causam Manutio proditam in Comment. ad hunc locum.

2. *Caninius & Cato negarunt.*) Faciunt huc Funestelliæ quædam ex Annalium ejus libro XXII. laudata Nonio Marcello in voce *Rumor.* Gulielmius.

3. *Qui nunc pop. nomine.*) Delevi *Rom.* vett. codd. auctoritate: edit. pr. Ven. Pal. tert. Vatic. tum edd. Victorii atque Lamb.

4. *Aut jam sine vi agere possint.*) Sic est in antiquioribus Edit. principe Ven. postea mss. Peck. Grut. Pal. quart. in tertio erat, *aut sine vi jam agere.* Ceterum in Pal. quart. Medic. *possent.* tert. Pal. *possem.*

5. *Ego tibi à vi, hac præsertim imbecillitate.*) Pal. tert. quart. Venet. PecKii lib. *Ego tibi in hac præsertim imbecill.* Sic paullo post Ven. Pall. tert. quart. *vi excepta.* Sed ex Medic. annotatum Egnatio, *excepta vi.* quod æquè est in Pall. quart.

6. *Tametsi mihi nihil fuit optatius.*) Ita ordinant verba editio princeps Victorii Pall. tert. quart. Vat. c. mihi tamen melius placet, quod Grut. subducat *te mihi.*

7. *Te videre & sentire.*) Sic omnes mss. nostri cum Vict. & Lamb. & prius auXerat oratio: *Te autem & sentire.*

8. *Quam ego in mea salute sum expertus.*) Ita edere ausus sum suffultus patrocinio libro Medicens. Pal. quart. PecK. edit. principe vulgo: *quam ego in mea salute sum expertus.*

9. *Vereor ne aut eripiatur causa regia nobis.*) Sic Manutiana editio, stabilitque eam & Pal. pr. & PecKii liber. ceteri Pall. tert. quart. Ven. Grut. *eripiatur causa regia à nobis aut deseratur.* vulgo: *ne aut eripiatur à nobis regia causa.*

10. *Quas tibi fortuna largita est.*) Sic malui cum edit. principe Ven. Vict. Lamb. Pal. tert. Grut. PecK. aliàs *elargita.*

11. *Neque enim prudentiorem quemquam ex tuis, neque fide majorem esse.*) Sic editio princeps: Victorii Pall. tert. quart. Grut. PecKianus: adeo ut mirari subeat deficientium à vestigiis mss. vulgo: *qui neque prudentiorem quemquam ex tuis neque fide majore esse.*

12. *Posteaquam Pompejus.*) Mss. Pall. itemque Grut novam hinc ordiuntur Epistolam: sed Egnatius annotat in Medic. partem hanc esse superioris, continuatque præcedenti Vict. Lamb. Manut.

13. *Clamore convicioque jactatus est.*) Sic quidem prima editio: sed adnotatum ad eam ab Egnatio, legi in Medic. *jactus est*, neque aliter aut Grut. aut Pall. quatuor. adeo ut *jaci convicio* esset *peti*: sicut Propertius forma agendi dixit: *In nostrum jaciet verba superba caput.* atque ipse Tullius ad Atticum lib. 2. Ep. 29. *Qui cum se omnium sermonibus sentiet vapulare.*

14. *Acerbè, nimium, magno silentio est accusatus.*) Revocavi scripturam quatuor Pall. uniusque Grut. & PecKii, nec non editionis primogenitæ Victorii. tanto quidem magis quod eam esse lectionem fermè omnium mss. suorum indicaverit Lamb. postea invectum est libris, *omnium magno silentio.* Paul. Man. præfert, *& acerbè, nimiùm magno silentio.* quæ distinctio minus adposita videtur.

1. *Quam*

¶ *ARG. Sperare se scribit, ut adversariorum Lentuli improbitas infringatur, consiliis amicorum 2. sed Lentuli, & ipsa temporis lapsu. Idque eò magis, quòd in majoribus malis, in seipsò, suisq; rebus Cicero ipse idem sit expertus.*

M. T. C. P. LENTULO PRO CONS. S. D.

6 QUÆ gerantur, accipies ex Pollione: qui omnibus negotiis non interfuit solùm, sed præfuit. Me in summo dolore. 1 quem in tuis rebus capio, maximè scilicet consolatur spes, quòd valdè suspicor, fore, ut infringatur hominum improbitas, & consiliis tuorum amicorum, 2 & ipsa die, quæ debilitat cogitationes & inimicorum, & proditorum. Facilè secundo loco me consolatur recordatio meorum temporum: quorum imaginem video in rebus tuis. Nam etsi minore in re violatur tua dignitas. 3 quam mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperem, te mihi ignoscere, si ea non timuerim, quæ ne tu quidem umquam timenda duxisti. Sed præsta te eum, qui mihi à teneris (ut Græci dicunt) unguiculis es cognitus. Illustrabit (mihi crede) tuam amplitudinem hominum injuria. 4 A me omnia summa in te studia, officiaque exspecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

¶ *ARG. Iterum de reducendo rege & de mutuis eo nomine inter Lentulum & Ciceronem litteris & officiis. 2. De his qui in ea causa Lentulo amici aut adversarij. 3 Qua prudentia aut Spe Lentulus in eo negotio esse debeat. 4. De Milone, de Clodio. 5. De statu Reipublicæ. 6. De nuptiis Tulliæ filiæ Ciceronis ejusq; marito Crassipede.*

M. T. C. P. LENTULO PRO CONS. S. D.

7 LEGI tuas litteras: quibus ad me scribis, gratum tibi esse, quòd crebrò certior per me fias de omnibus rebus, & meam erga te benivolentiam facilè perspicias: quorum alterum mihi, ut te plurimum diligam, facere necesse est, si volo is esse, quem tu me esse voluisti: alterum facio libenter; ut, quoniam 5 intervallo locorum, & temporum disjuncti sumus, per litteras tecum quàm sæpissimè colloquar. Quod si ratius fiet, quàm tu exspectabis, id erit causæ, quod non ejus generis meæ litteræ sunt, ut eas audeam temere committere. 6 Quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus recte dem, non prætermittam. Quòd scire vis, qua quisque in te fide sit, & voluntate: difficile dictu est de singulis. Unum illud audeo, quod anteà tibi sæpe significavi, nunc quoque, re perspecta, & cognita, scribere: vehementer quosdam homines, & eos maximè, 7 qui te & maximè debuerunt, & plurimum juvare potuerunt, invidisse dignitati tuæ: simillimamque in re dissimili, tui temporis nunc, & nostri quondam fuisse rationem: ut, quos tu reip. causa læseras, palàm te oppugnarent: quorum auctoritatem, dignitatem, voluntatemque defenderas, 8 non tam memores essent virtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidem tempore, ut perscripsi ad te anteà, cognovi Hortensium percupidum tui, studiosum Lucullum: 9 ex magistratibus autem L. Racilium & fide, & animo singulari. Nam nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinem beneficii tui fortasse plerisque officii majorem auctoritatem habere videatur, quam sententiæ. Præterea quidem de consularibus nemini possum aut studii erga te, aut officii, aut amici animi esse testis. Etenim Pompejum, qui mecum sæpissimè, non solùm à me provocatus, sed etiam sua sponte de te communicare solet, scis, temporibus illis non sæpe in senatu fuisse. Cui quidem litteræ tuæ, quas proximè miseras, quod facilè intellexerim, perjucundæ fuerunt. mihi quidem humanitas tua, vel summa potiùs sapientia, non jucunda solùm, sed etiam admirabilis visa est. Virum enim excellentem, & tibi tua præstanti in eum liberalitate devinctum, nonnihil suspicantem, propter aliquorum opinionem suæ 10 cupiditatis, te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti. qui mihi cùm semper tuæ laudi favere visus est, etiam ipso suspiciosissimo tempore Caniniano: tum verò, lectis tuis litteris, perspectus est à me, toto animo de te, ac de tuis ornamentis, & commodis cogitare. Quare ea, quæ scribam, sic habeto, me, cum illo re sæpe communicata, de illius ad te sententia, atque auctoritate scribere: Quoniam senatusconsultum nullum exstat, quo reductio regis Alexandrini tibi adempta sit: eaque, quæ de ea scripta est, auctoritas, cui scis intercessum esse, ut nequis omnino regem reduceret, tantam vim habet, ut magis iratorum hominum studium, 11 quàm constantis senatus consilium esse videatur, te perspicere posse, qui Ciliciam, Cyprumque teneas, quid efficere, & quid consequi possis: &, si res facultatem habitura videatur: ut Alexandriam, atque Ægyptum tenere possis: esse & tuæ, & nostri imperii dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cum classe, atque exercitu proficisci Alexandriam: ut, cùm eam pace, præsidiisque firmaris, Ptolemæus redeat in regnum: ita fore, ut per te restituatur, quemadmodum senatus initiò censuit: & fine multitudine reducatur, quemadmodum homines religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sententia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex eventu homines de tuo consilio existimaturos videremus: si cecidisset ut volumus, & optamus; omneis te & sapienter, & fortiter: sin aliquid esset offensum; eosdem illos & cupidè & temerè fecisse disturos. Quare quid assequi possis, non tam facile est nobis, quàm tibi, 12 cui propè in conspectu Ægyptus est, judicare. 13 Nos quidem hoc sentimus; si exploratum tibi sit, posse te illius regni potiri; non esse cunctandum: 14 si dubium; non esse conandum. Illud tibi affimo. si rem istam ex sententia gesseris, fore, ut absens à multis; cùm redieris, ab omnibus collaudere. offensionem esse pericu-

Xx losam

1. *Quem in tuis rebus capio, maximè scilicet.*] Ita omnes Pall. nam Grut. *maximè salutem.* H. Stephan. l. 11. Schediasm. prodidit legit *quem ex tuis, &c.*

2. *Et ipsa die, qua debilitat cogitationes & inimicorum & proditorum.*) Sic edidit Vict. eumque secutus Lamb. exstatque sic in Pall omnibus, atque Lamb. Grut. Vat. quod & adnotavit ad oram libri sui Egnat. neque; id tamen, sed in Med. lib. inventri *perditorum*; non *proditorum.* Vulgò: *quæ debilitantur cogitationes.*

3. *Quàm mea salus afflicta sit.*) Vict. editio; *quam mea afflicta est.* neque *Tò salus* novit ullus Pall. neque Grut. neque editio princeps: in Vat. tamen: *quam mea salus afflicta est.* Ego nihil ducebam expungi debere: quidquidem etiam nihil turbet Man. quo non ut duce, sed velut accenso utimur.

4. *A me omnia.*) Sic edit princeps: Vict. Lamb. sic mss. nostri omnes: deinceps voce auctiores; *A me autem omnia.*

5. *Intervallo locorum & temporum disjuncti sumus.*) Vatic. *disjuncti.*

6. *Quoties mihi certorum hominum potestas erit.*) Sic prima editio, sic Vict. Man. Lamb. adeoque mss. nostri. alii *faciliori* vellem scire causam mutationis.

7. *Qui te & maximè debuerunt & plurimum juvare potuerunt.*) Edit. onum. prima: *qui & te maximè maximè debuerunt, & plurimum juvare.* neque aliter Pall. tert. reliqui adhærent vulgatis: nisi quod sec. *qui & te max.* quartus verò: *qui & maximè deb.* omisso *te.*

8. *Non tam memores essent virtutis.*) Stevvecchii liber, *immemores.* quomodo & à manu correctrice Grut. Pall. sec.

9. *Ex magistratibus autem L. Racilium & fide & animo in te singulari.*] Sic mss. omnes tam nostri, quam Lamb. ut ne dicam de edit. principe. & Vat. vulgò: *L. Rutilium & fide & animo in te singulari.* At *Tò in te*, quod adeò necessarium videbatur Lamb. dudum, non expressum Manut. videos delectumque à nobis auctoritate omnium mss.

10. *Cupiditatis, te ab se alienatum.*) Editio princeps, Pall. tert. Grut. *cupiditatis abs te alienatum.* quart. *vel abs te alienatum.* talia ex suis quoque monet Man.

11. *Quàm constantis senatus consilium esse videatur.*] Martinii codex *consulum*: quod allubescebat Guliel. tanquam magis proprié dictum. at cum stent ab altero omnes Pall. editionesque, vel sola ratio me id cogitaverit.

12. *Cujus prope in conspectu Ægyptus est judicare.*) Expeditissima hæc Mommii conjectura confirmata est ab omnibus tum Lamb. mss. accedunt jam nostri omnes & Grut. Vat. verò: *cujus prope in conspectu Ægyptus est, nos quidem judicari hoc sentimus.*

13. *Nos quidem hoc sentimus.*) Sic est in edit. Veneta antiquissima, idem Vict. ac Pall. pr. Pall. sec. & tert. *quidem nos hoc sent.* at Grut. *& id quidem nos hoc sent.* at, sic omisso & quart.

14. *Si dubium; non esse conandum.*) Sic ex libris suis ac Medicæo P. Manut. Sed primitus impressis, Pall. Vat. Grut. Victori i ed. *si dubium sit, non esse conandum.* vulgò *sin.*

losam propter interpositam auctoritatem, religionemque video. Sed ego te, ut ad certam laudem adhortor, sic à diuinicatione deterreo: redeoque ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui judicium non tam ex consilio tuo, quàm ex eventu homines esse facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendæ, 1 periculosa tibi esse videbitur, placebat illud, ut, si 2 ex amicis tuis, qui per provinciam, atque imperii tui provincias ei credidissent, fidem suam præstitissent; & auxiliis eum tuis, & copiis adjuvares, 3 eam esse naturam, & regionem provinciæ tuæ, ut illius reditum vel adjuvando sensimmares, vel negligendo impedires. In hac ratione quid res, quid causa, quid tempus ferat, tu facillimè, optimèque perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimùm putavi te scire oportere. Quòd mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de levitate, & imbecillitate Clodii gratulatis: minimè miramur, te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari: quamquam est incredibilis hominum perversitas (graviori enim verbo uti non libet) qui nos, quos favendo in communi causa retinere potuerunt, invidendo abalienarunt: quorum malevolentissimis obtrectationibus nos scito de vetere illa nostra, diuturnaque sententia propè jam esse depulsos, non nos quidem ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis. Poterat utrumque præclarè, si esset fides, si gravitas in hominibus consularibus. sed tanta est in plerisque levitas, ut eos non tam constantia in rep. nostra delectet, quàm splendor offendat. Quod eo libentius ad te scribo, 4 qui non solùm temporibus iis, quæ per te sum adeptus, 5 sed etiam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati, virtutique præfuisti: simul quòd video, non, ut antehac putabam, novitati esse invisum meæ; in te enim homine omnium nobilissimo similia invidorum vitia perspexi: quem tamen illi esse in principibus facilè sunt passi, evolare altiùs certè noluerunt. Gaudeo tuam dissimilem fuisse fortunam. multum enim interest, utrùm laus imminuatur, an salus deseratur. Me meæ tamen ne nimis pœniteret, tua virtute perfectum est. Curasti enim, ut plus additum ad memoriam nominis nostri, 7 quàm demtum de fortuna videretur. 8 Te verò moneo cum beneficiis tuis, tum amore incitatus meo, ut omnem gloriam, ad quam à pueritia inflammatus fuisti, omni cura, atque industria consequare: magnitudinemque animi tui, quam ego semper sum admiratus, semperque amavi, ne umquam inflectas cujusquam injuria. Magna est hominum opinio de te, magna commendatio liberalitatis, magna memoria consulatus tui. Hæc profectò vides quanto expressiora, quanto que illustriora futura sint, cum aliquantum ex provincia, atque ex imperio, laudis accesserit? 9 Quamquam te ita gerere volo, quæ per exercitum, atque imperium gerenda sunt, ut hæc multo antè meditere, huc te pares, hæ cogites, ad hæc te exerceas, sentiasque id, quod quia semper sperasti, non dubito quin adeptus, intelligas, te facillimè posse obtinere summum, atque altissimum gradum civitatis. Quæ quidem mea cohortatio, ne tibi inanis, aut sine causa suscepta videatur, illa me ratio movit, ut te ex nostris eventis communibus admonendum putarem, ut considerares, 10 in omni reliqua vita, quibus crederes, quos caveres. Quòd scribis te velle scire, qui sit reip. status: summa dissensio est, sed contentio dispar. Nam qui plus opibus, armis, potentia valent, 11 profecisse tantum mihi videntur stultitia, & inconstantia adversariorum, ut etiam auctoritate jam plus valerent. Itaque, perpaucis adversantibus, omnia, quæ ne per populum quidem fine seditione, 12 se assequi posse arbitrabantur, per senatum consecuti sunt. nam & stipendium Cæsari decretum est, & decem legati: & ne lege Sempronia succederetur, facilè perfectum est. 13 Quod ad te brevius scribo, quia me status hic reip. non delectat: scribo tamen, ut te admoneam, quod ipse, litteris omnibus à pueritia deditus, experiendo tamen magis, quàm discendo, cognovi; tu, rebus tuis integris, discas, neque salutis nostræ rationem habendam nobis esse sine dignitate, neque dignitatis sine salute. Quod mihi de filia, & de Crassipide gratularis, agnosco humanitatem tuam: speroque, & opto, nobis hanc conjunctionem voluptati fore. 14 Lentulum nostrum eximia spe, summæ virtutis adolescentem, cum ceteris artibus, quibus studuisti semper ipse, tum in primis imitatione tui fac etudias. nulla enim erit hac præstantior disciplina: quem nos, & quia tuus, & quia te dignus est filius, & quia nos diligit, semperque dilexit, in primis amamus, earumque habemus.

¶ *ARG. De statu rerum mutato conqueritur: ut ex eo intelligat Lentulus, nihil amplius sibi sperandum esse de Ptolemæo rege reducendo.*

M. T. C. P. LENTULO PRO CONS. S. D.

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompejus susceperit, optimè 15 ex Emplatorio cognosces: qui non solùm interfuit his tebus, sed etiam præfuit 16 neque ullum officium erga te ho-

1. *Periculosa tibi esse videbitur.*) Interui verbum *esse* ex Victor. Lamb. Pall. Grut. Venera editio, *esse tibi*. vulgò *esse* abest contra libros.

2. *Qui per provinciam atque imperii tui provincias ei credidissent.*) Secutus sum scriptos Gulielm. tum Pall. Grut. item & editionem primam. Posteriores enim: *qui per provinciam imperii tui pecuniae ei credidissent*; à qua etiam discessit P. Man. ac Lam. sed ultimus hic duas voces interne-xuit an intrusit, neutram in ullis membr. conspiciendam.

3. *Eam esse naturam & regionem provinciæ tuæ.*) Mss. omnes & priscæ edit. item que Vict. ac Manut. *regionem*; quod hic interpretatur *situm*. vulgò *rationem*: quod tamen etiam in vet. legi annotavit Fulvius Vrsinus.

4. *Qui non solum.*) Sic editio primaritem Vict. quippe Pall. tert. Grut. quart. *non solum qui temporibus his.*

5. *Sed etiam olim nascenti propè nostræ laudi, dignitati virtutique præfuisti.*) Bene monuit Vict. ac Manuc. locum esse suspectum vicitin vetustis quippe codd. solum extare, *dignitatique virtuti*. nullo relicto vestigio vocis seq. & vero eodé etiam modo scribitur in Pal. pr. sec. quart. nam tert. diserte præfert spatium vacuum litterarum ferè duodecim inter *sed & nostra* habet que *dignitatique virtutique simul quod, &c.* quemadmodum primitus fuisse in cod. scribit Man. Editio prima exhibet *dignitatique virtutique fuisti*. neque aliter membranæ Grut. nisi quod illæ sine copula *virtuti fuisti* quomodo etiam fuisse in Erfordiensi codice, adnotatum Gulielm. Vat. *Sed jam olim nascenti propè nostræ laudi dignitatique simulque quod vides*. Latet monstrum verbi in illo *virtuti*. obstetricatum eum fuisse laudi suæ virtutique forsan dicere voluit, sed quâ figurâ, nescio. Lamb. mirè solitus jactare mss. suos, totus hic est in Angeronæ sacris.

6. *Quare tamen ille esse.*) Sic Pall. tres Grut. Ven. quart. *esse illi*, adeò ut non abhorream ab *tamen esse*, quod exemplaribus quibusdam se tueri, dudum adnotatum est aliis.

7. *Quam demptum de fortuna videretur.*) Sic Vict. editio, Lamb. Man. neque secus Pal. omnes, nisi quod secund. *adeptum* lectionem quoque hanc habet editio prima, cod. Grut. Vat. posteriores, *quam adeptum*. Ceterum ut curiosis semel satisfaciam, testor in mss. nostris heic exstare *demptum*; alibique etiam legi *emptum, redemptum, comptum*: item *consumptus, contempsi*. aliaque: de quibus egregiè Iosephus Castalio Decuria 1. c. 1. observ. in Criticos.

8. *Te verò moneo.*) Pall. omnes Grut. *monuo*. sic est *Amoueo* & Epist. 1. *amonitionibus*. Edit. prima *admoneo*.

9. *Quamquam te ita gerere volo.*) Pal. tert. Grut. *quam te ita gerere*.

10. *In omni reliqua vita.*) Sic mss. Lamb. neque aliter Pall. nisi quod duo eorum *in omni re quæ vita*. vulg. *in omni reliquâ tua vita*. prima edit. *in omni re tuam vitam*. Grut. codex *in omni re quam tuam vitam*.

11. *Profecisse tantum mihi videntur.*) Mss. ferè omnes, Pall. Grut. Ven. edit. Steuv. *perfecisse tamen*: Gol. formavit *perfecisse tandem*.

12. *Se assequi posse arbitrabantur.*) Vox *posse* nullum habet locum in Pall. aut Grut. aut adeo editione vetustissima.

13. *Quod te, brevius ad te scribo.*) Mss. Grut. duo Pall. sec. tert. extent Tête prima edit. Pall. bini ejus loco *ego* exhibent quod placuit P. Man. mihi utrumque displicet. Videntur enim additamenta lectorum; ut & infra ubi edit. *id ut tu rebus tuis integris*. prima edit. *id* non agnoscit; neque visitur in membr. Grut: aut Pall. ullis aut Vatic. neque requiritur. Ejusmodi interpretationem singulis pæne lineis irrepserunt: quod ipsa experietur, qui Tullium suum oculis non perfunctorie contender cum antiquioris notæ libris. Verùm quis id faciet, hoc studiosorum frigore? hac principum tenacitate?

14. *Lentulum nostrum eximia spe, summa virtute adolescentem.*) Editio pr. Pall. quart. *summa virtute*: quod minus placet: illud magis: si distinguetur, *eximia spe summa virtutis*. Nam in adolescentia tantum *spes virtutis*, non illa ipsa suis numeris.

15. *Ex Emplatorio.*) Sic mss. omnes Pall. at Grut. *Explatorio*. Prima editio *explosorio*, unde facile fiat *ex P. Latorio*. Manutius conjecerat ex *M Plaetorio*.

16. *Neque ullum officium.*) Pall. tert. quart. *neque enim ullum officium*.

te hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. Ex eodem de toto statu rerum communium cognosces: quæ quales sint, non facile est scribere. Sunt quidem certè in amicorum nostrorum potestate, atque ita, ut nullam mutationem umquam hac hominum ætate habitura res esse videatur. Ego quidem, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & 1 ut me pietas, utilitasque cogit, me ad ejus rationes adjungo, quem tu in meis rationibus tibi esse adjungendum putasti. Sed te non præterit, quàm sit *difficile, sensum in rep. præsertim rectum & confirmatum deponere.* 2 Verumtamen ipse me confirmo ad ejus voluntatem, à quo honestè dissentire non possum: neque id facio, 3 ut forsitan quibusdam videor, simulatione. tantum enim animi inductio; & mehercule amor erga Pompejum apud me valet, ut, quæ illi utilia sunt, & quæ ille vult, ea mihi, 4 omnia jam, & recta, & vera videantur. Neque (ut ego arbitror) errarent, ne adversarii quidem ejus, si cùm pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quod ego is sum, cui vel maximè concedant omnes, ut vel ea defendam, quæ Pompejus velit, vel taceam, vel etiam, id quod mihi maximè lubet, ad nostra me studia referam litterarum: quod profectò faciam, si mihi per ejusdem amicitiam licebit. Quæ enim proposita fuerant nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. ea pessenda; ea sublata tota: sed nec mihi magis, quàm omnibus. Nam aut assentiendum est nulla cum gravitate paucis, aut frustra dissentiendum Hæc ego ad te ob eam causam maximè scribo, ut jam de tua quoque ratione meditere. Commutata tota ratio est senatus, judiciorum, rei totius publicæ. otium nobis exoptandum est: quod ii, qui potiuntur rerum, præstaturi videntur, 5 si quidam homines patientiùs eorum potentiam ferre potuerint. Dignitatem quidem illarum consularem fortis, & constantis senatoris, nihil est quòd cogitemus. amissa est, culpa eorum, qui à senatu & ordinem conjunctissimum, & hominem clarissimum abalienaverunt. Sed, ut ad ea, quæ conjunctiora rebus tuis sunt, revertar: Pompejum tibi valde amicum esse cognovi: 6 &, eo tu consule, quantum ego perspicio, omnia, quæ voles, obtinebis: quibus in rebus me tibi ille affixum habebit: neque à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. Neque enim verebor, ne sim ei molestus: cui jucundum erit etiam propter ipsum, quòd me esse gratum videbit. Tu velim tibi ita persuadeas, nullam rem esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quàm meæ res omnes. 7 Idque cùm sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum. 8 re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quòd nullam partem tuorum meritorum non modò referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possum. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Exspectabantur litteræ tuæ: de quibus eramus jam cum Pompejo locuti: quæ si erunt allatæ 9 nostrum studium exstabit in conveniendis magistratibus, & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cum etiam plùs contendetimus, quàm possumus, minùs tamen faciemus, quàm debemus.

¶ *ARG.* 1. *Rescripturum se ad ea quæ Lentulus quæsisset, pollicetur.* 2. *Nimirum, cur redierit in gratiam cum Cæsare & Appio.* 3. *Cum Vatinio.* 4. *& Crasse.* 5. *De suo in Rempublicam animo.* 6. *Se scripta quædam missurum, hoc est, orationes quasdam, libros de oratore, versus quosdam de temporibus suis.* 7. *His adjicit quædam de domesticis rebus Lentuli.* 8. *de Quinto fratre.* 9. *De rebus Lentuli, ejusque filio.* 10. *De successore Lentuli.* 11. *De decretis Lentuli adversus publicanos.*

10 M. T. C. P. LENTULO IMPERATORI S. D.

PERIUCUNDÆ mihi fuerunt litteræ tuæ: quibus intellexi te perspicere meam in te pietatem: quid enim dicam benivolentiam, cùm illud gravissimum, & sanctissimum nomen pietatis, levius mihi meritis erga me tuis esse videatur? 11 Quod autem tibi grata mea erga te studia scribis esse; facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiam grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt. Tibi autem multo notior, atque illustrior meus in te animus esset, si hoc 12 tempore omni, quo disjuncti fuimus, & unà, & Romæ fuissemus. Nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodque & in primis potes, & ego à te vehementer exspecto: in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reip. floruissemus. De qua ostendam equidem paullo post, qui sit meus sensus, & status: & rescribam tibi ad ea, quæ quæris; sed certè & ego te auctore, amicissimo, ac sapientissimo, & tu me consiliario fortasse, non imperitissimo, fideli quidem, & benivolo certè, usus esses: quamquam tua quidem causa te esse imperatorem, provinciamque bene gestis rebus 13 cum exercitu victore obtinere, ut debeo, lætor. Sed certè qui

1. *Ut me pietas utilitasque cogit.*) Sic fuisse in veteri suo, prodidit Vict. probeutque Gulielm. Prius erat, *me dignitas utilitasque*, quod inventum in Med. adnotavit Egnat. Editio prima præ se ferit *me commoditas utilis*, quomodo & correctum in Pall. quarto à manu secunda, erasis litteris prioribus, diversum quid indicantibus. Tertius spatium habet vacuum recipiendæ voci ignotiori; quæ in primo item & sec. & Gruteriano est, *& ut meditetur utilitasque cogit.* quod vocabulum cum & in Memmianis invenerit Lamb. idemque de suis testetur P. Man. in quibus aut *me Dietæ* aut *me dictas*; disputant acutiores annon hic habere locum suum posset, idemque significare quod *medium*. certè libro de Viniversitate vocem eam usurpat, sed ita tamen, ut addat, *vix enim audeo dicere meditatus*. Sed quid, aut cur hic *meditetur*? probemus lectionem Vict. à Lamb. ac Man. confirmatam.

2. *Verumtamen me ipsum confirmo.*) Gulielm. indicat hanc scripturam inveniri in quatuor mss. neque aliter in Grut. aut Pall. quatuor, quorum duo à manu sequiori, retormati in *conformo*; exhibitum edit primæ, receptumque Man. denique placitum Lamb. *conformo* (addit Man.) *quamvem autem mutam in salutis servitam, quod antea non feci, quem ut optimè de me merito gratiam referam* Imò melius *confirmo* ex Med. & Vict. nostrisque quia Cic. animos & robur sumebat contra adversarios atque æmulos, sequitur *sen certos propositos se illi addiceba*: non simulatione: quia sequitur *animi inductio*.

3. *Ut quibusdam videor.*) Medices liber Vat. *videar*: quod etiam fuisse in quart. interpolatio indicat: nam *videor* ibi à manu corruptrice substitutum: ut in Ven. quoque legitur.

4. *Omnia jam & recta & vera videantur.*) Pal. quart. *omnia jam & directa*.

5. *Si quidam homines.*) Lambini editio, *quidam* quomodo & Vat. Pal. quart. à manu secunda. ceteri omnes Vict. editionis primæ adhærent.

6. *Eo tu consule.*) Sic est in edit. Vict. Vat. Pal. tert. *Et eo tu*. quart. cum edit. primarum *eo tu consulis*: additum posteà ad oram & Grut. *eo tu consule*.

7. *Idque cum sentiam, sedulitate mihimet ipse satisfacere possum.*) Locus fractus. nam prima editio interjecta negatione, *non possum* quomodo & in Pal. quart. à manu alterâ cum prius fuisset; *id, quæcunque sentiam*. quod & in aliis Pall. quorum præterea pr. habet, *sed utilitatem mihi me ipsum satisfacere possum*. nec aliter Gruteri membranæ; quibus exterius adnotatum: *deficit textus*. tert. *id quæcunque sentiam sedulitatem meam ipsum satisfacere possum*. Gulielm. adnotavit ex vestigiis cod. Scevvechiani elici: *id quæcunque sentiam sedulitate mihi me ipsum satisfacere non posse*.

8. *Re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio.*) Gul. voces, *mihi non satisfacio*, planè glossam existimat, ideoque delet. haberi tamen in omnibus mss. testorum solo quarto plura verba erant; Sed adeo improbè erasa, ut mea acie deprehendi nequiverint.

9. *Nostrum studium exstabit.*) Lamb. ex Memmianis *exitat*: unde tamen mutatis, neque Pall. quatuor. Med. cod. *existabis studium*, Grut. *studium stabit*. verum paullò post legunt Pall. Vat. prima edit. *Cæteraque quæ ad te pertinebunt*.

10. M. TVLLIVS CICERO P. LENTVLO IMPERATORI S. D.] Sic edidit Man. qui adfixum hac in re sibi me habet tenentem amplius auctoritatem editionis primæ. Pal. quart. Grut. Erphord. PRO COS. IMP.

11. *Quod autem tibi grata mea erga.*) Vt edidit Lamb. est in omnibus mss. editionibus; ut miror ita vulgatam; *grata mihi mea*.

12. *Tempore omni quo disjuncti fuimus.*) Ita Lamb. ita Vat. Med. cod. Polit. quem communicarat Episcopio Thomas Lupsetus; variantesque inde aliquot excerpserat. Gruterque libens communicarat Ioan. Iacius Pontanus. sic supra Vat *intervallo locorum & temporum disjunctis fuimus*. Ep. 7. nel. nat. Grut. qui *disjunctis* vulgò, *sejunctis*.

13. *Cum exercitu victore obtinere.*) Haud aliter editio prima; Victoriis Lamb. Pal. tert. Grut. verò; *victor obtinere*. Pal. quart. *victoria obtinere*. ut liquidissimè glossam agnoscat. Nihil autem usitatius quam *exercitus victor* apud classicos: sic Ovidius *exercitum victorem* dixit IV. Trist. El. 2.

Hos super in curru Cæsar victor vehitur.

tibi ex me fructus debentur, eos uberiores, & 1 præsentiores præsens capere potuisses. In eis verò ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim invidere propter illius actionis amplitudinem & gloriam: mirificum me tibi comitem præbuissem; quamquam ille peremnis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus, in te potissimùm fractam illam, & 2 debilitatam vim suam contulit, nostram vicem ultus est ipse sese. est enim ea conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum, non modò dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te autem etsi mallem in meis rebus expertum, quàm etiam in tuis, tamen in molestia gaudeo, 3 eam fidem cognoscere hominum, 4 non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram. De qua ratione tota jam videtur mihi exponendi tempus dari, ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per litteras scribis esse factum, me cum Cæsare, & cum Appio esse in gratia: teque id non reprehendere adscribis Vatinium autem scire te velle ostendis, quibus rebus adductus defenderim & laudarim. Quod tibi ut planiùs exponam, altiùs paullo rationem consilio cum meorum repetam, necesse est. Ego me Lentule, initio rerum, atque actionum tuarum, non solùm meis, sed etiam reipubl. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quendam amorem, & omnia in te ipsum summa, ac singularia studia deberem, reipubl. quæ te in me restituendo multum adjuvisset, eum certè me animum merito ipsius debere arbitrabar, quem antea tantummodò communi officio civium, non aliquo erga me singulari beneficio debitum præstitissem. Hæc me mente fuisse, & senatus ex me, te consule, audivit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusque ipse vidisti. Etsi jam primis temporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus: cum, te agente de reliqua nostra dignitate, aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. Nam neque de monumentis meis ab iis adjutus es, à quibus debuisti: neque de vi nefaria, qua cum fratre eram domo expulsus, neq; hercule in iis ipsis rebus, quę quamquam erant mihi propter rei familiaris naufragia necessariæ, 5 tamen à me minimi putabantur, in meis damnis 6 ex auctoritate senatus sarciendis, eam voluntatem, quam exspectaram, præstiterunt. Quæ cum viderem (nequę enim erant obscura) non tamen tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata, quæ fecerant. Itaque quamquam & Pompejo plurimùm, te quidem ipso prædicatore, ac teste, debebam, & eum non solùm beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam judicio meo diligebam; tamen non reputans quid ille vellet, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam. Ego sedente Cn. Pompejo, 7 cùm, ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbem, dixissetque testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse: dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictam putaret, omnium triumphis, victoriisque anteferre dixique eodem teste, alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coëgissent. 8 tota verò interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem illius tribunatus: in quo omnia dicta sunt libertate, animoque maximo, de vi, de auspiciis, de donatione regnorum. Neque verò hac in causa modò, sed constanter sæpe in senatu, quin etiam, Marcellino, & Philippo, consulibus, nonis April. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idibus Majis referretur 9 Num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, meminisse actionum? Hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cùm eorum, quorum oportuit, tum illorum etiam, quorum numquam putaram. Nam hoc senatusconsulto in meam sententiam facto, Pompejus, cùm mihi nihil ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est, eoque itinere Lucam ad Cæsarem venit. ibi multa de mea sententia questus est Cæsar, quippe qui etiam Ravennæ Crassum antè vidisset, ab eoque in me esset incensus. Sanè molestè Pompejum id ferre constabat: quòd ego cùm audissem ex aliis maximè ex meo fratre cognovi: quem cum in Sardinia Pompejus paucis pòst diebus, quàm Luca discesserat, convenisset: Te, inquit, ipsum cupio: nihil oportunius potuit accidere, nisi cum Marco fratre diligenter egeris, dependendum tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. Quid multa? questus est graviter; sua merita commemoravit: quid egisset sæpissimè de actis Cæsaris cum ipso meo fratre quidque sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seque, quæ de mea salute egisset, voluntate Cæsaris egisse, ipsum meum fratrem testatus est, cujus causam, dignitatemque mihi ut commendaret, rogavit, ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset, & cùm antè tamen Pompejus ad me cum mandatis Vibullium misisset, ut integrum mihi de causa Campana ad suum reditum reservarem: collegi ipse me, & eum ipsa quasi rep. collocutus sum: ut mihi tam multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officium meum, memoremque in benemeritos animum, fidemque fratris mei præstarem: eumque, quem bonum civem semper habuisset, bonum virum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisque omnibus, quæ Pompejum videbantur offendere, certorum hominum, quos jam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cùm illa sentirent in rep. quæ ego agebam, semperque sensissent: me tamen non satisfacere Pompejo, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se ajebant. Erat hoc mihi dolendum: sed multo illud magis, quòd inimicum meum, (meum autem? immò verò legum, judiciorum, otii, patriæ, bonorum omnium) sic amplexabantur, sic in manibus habebant, sic fovebant, sic me præsente osculabantur: non illi quidem, ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus

1. *Præsentiores præsens capere potuisti.*) Protraxit hanc lectionem Vict. quam & in uno suorum reperit Lamb. videoque eam adnotatam ab Egnatio ex Mediceo principi editionum: jam verò quoque accedente Vatic. socium me addidi Gulielmo pugnanti pro *præsentiores*, contra Man. adducto illo Virgiliano: *Nec tam præsentes alibi cognoscere divos.*

2. *Debilitatam vim suam contulit.*) Gul. adnotavit, conjicere Gabrielem Rolandum *contudit*, atque, *cogitandum.*

3. *Eam fidem cognoscere hominum.*) Sic vet. cod. Pall. tert. quart. Grut. Stevvech. Ven. edit. prima, ceterùm alius vet. cod. ut & Politiani liber, *noscere.* Egnat. ad primam edit. allinit ex Med. *cognosci*, vulgò, *eandem fidem cognoscere.*

4. *Non ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognoram.*) Suspicatur Grut. illa, *quam maximo dolore cognoram*, esse pannum in purpura, interpretis videlicet additamentum non necessarium, ignorantis vim vocis *mercede.*

5. *Tamen à me minimi putabantur.*) Pall. duo, Stevvech. *minimè putab.* Grut. *minimi imputabantur.* Lælio: *quod ille minimè putabat*, vulgo excusum est; cum codex Cujacii *minimi* exhibeat, c. 3 medio.

6. *Ex auctoritate senatus sarciendis.*) Expressimus quod habuit Lamb. probavitque ex Stevvech. Gul. ipse ex Pal. Vat. Grut. editione primâ. post publicati: *resarciendis.*

7. *Cum ut laudaret P. Sestium, introiisset in urbem.*) Non prætereunda hæc fuerat lectio, quam reperit in Medic. Egnat. edidit que Vict. Manut. Lamb. exstatque item in Vat. Grut. verò, *cum ut laudaret Pompejum Sextum*, Vulgò ut & Pall. duo, cum tribus Gul. *cum ut laudaret Pompejum, P. Sextium introiisset.*

8. *Tota verò interrogatio mea nihil habuit, nisi.*) Rectè sic Lamb à quo non discedit aut editio, aut ceteri omnes. vulgò: *nihil habuit aliud, nisi.*

9. *Num potui magis in arcem illius causæ invadere, aut magis oblivisci temporum meorum, meminisse actionum?*) Prætuli hanc scripturam ut animosissimam, ex Lamb. Pal. tert Med. Vat. Stevvech. alias est in Pal. quart. *Nec.* Grut. *Nam*, in vulgatis & edit. prima *non*: illud verò & post *meorum* evanuit in tribus mss.

funditus perdidi, sed certè ut facere se arbitrarentur. Hic ego, quantum humano consilio efficere potui, 1 circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quam tibi, si potero, breviter exponam. Ego, si ab improbis, & perditis civibus remp. teneri viderem, sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse accepimus, 2 non modò præmiis, quæ apud me minimum valent, sed ne periculis quidem compulsus ullis, quibus tamen moventur etiam fortissimi viri, ad eorum causam, me adjungerem: ne si summa quidem eorum in me merita constarent. Cum autem in rep. Cn. Pompejus princeps esset, vir is, qui hanc potentiam, & gloriam maximis in remp. meritis, præstantissimisque rebus gestis esset consecutus, cujusque ego dignitatis, ab adolescentia fautor, in prætura autem, & in consulatu adjutor etiam existitissem: cumq; idem auctoritate, & sententia: per se, consiliis, & studiis, tecum me adjuvisset: meumque inimicum unum in civitate haberet inimicum: non putavi famam inconstantiæ mihi perimescendam, si quibusdam in sententiis paullum me immutassem, meamque voluntatem ad summi viri, de meque optimè meriti dignitatem aggregassem. In hac sententia complectendus erat mihi Cæsar, ut vides, 3 in conjuncta & causa & dignitate. Hic multum valuit cùm vetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum Cæsare fuisse, tum humanitas ejus, ac liberalitas, brevi tempore & litteris, & officiis perspecta nobis, & cognita. vehementer etiam res ipsa publica me movit, quæ mihi videbatur, contentionem, præsertim maximis rebus à Cæsare gestis, cum illis viris nolle fieri: & ne fieret, vehementer recusare. 4 Gravissimè autem me in hac mente impulit & Pompeii fides, quam de me Cæsari dederat: & fratris mei, quam Pompejo. Erant præterea hæc animadvertenda in civitate quæ sunt apud Platonem nostrum scripta divinitus: 5 QUALES IN REP. PRINCIPES esset, taleis reliquos solere esse civeis. Tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamenta jacta ex Kalendis Januariis confirmandi senatus, ut neminem mirari oporteret, nonis Decembris tantum vel animi fuisse in illo ordine, vel auctoritatis. Idemque memineram, nobis privatis usque ad Cæsarem, & Bibulum consules, cùm sententiæ nostræ magnum in senatu pondus haberent, unum ferè sensum fuisse bonorum omnium. Posteà cum tu Hispaniam citeriorem cum imperio obtineres, neque resp. consules haberet, sed mercatores provinciarum, & seditionum servos, ac ministros: jecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa in mediam contentionem, dissensionemque civilem. Quo in discrimine cùm mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, 6 singularis omnium bonorum consensio in me tuendo exstitisset: non dicam, quid acciderit (multorum est enim, & varia culpa:) tantùm dicam brevi, non mihi exercitum, sed duces defuisse. In quo, ut jam sit in iis culpa, qui me non defenderunt: non minor est in iis, qui reliquerunt 7 & si accusandi sunt, qui si pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, si qui se timere simularunt. Illud quidem certè nostrum consilium jure laudandum est 8 qui meos civeis & à me conservatos, & me servare cupienteis, spoliatos ducibus, servis armatis objici noluerim: 9 declararique maluerim, quanta vis esse potuisset in consensu bonorum, 10 si iis pro me stante, pugnare licuisset; cùm afflictum excitare potuissent. Quorum quidem animum tu non perspexisti solum, cùm de me ageres, sed etiam confirmasti, atque tenuisti. Qua in causa 11 (non modò non negabo, sed etiam semper & meminero, & prædicabo libenter) usus es quibusdam nobilissimis hominibus, fortioribus in me restituendo. 12 quàm fuerant iidem in tenendo: qua in sententia si constare voluissent, suam auctoritatem simul cum salute mea recuperassent. 13 Recreatis enim bonis viris consulatu tuo, & constantissimis, atque optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pompejo præsertim ad causam adjuncto, cùm etiam Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & novis honoribus, ac judiciis senatus, ad auctoritatem ejus ordinis adjungeretur: 14 nulli improbo civi locus ad remp. violandam esse potuisset. Sed attende, quæso, quæ sunt consecuta. 15 primùm illa furta muliebrium religionum. Qui non pluris fecerat Bonam deam, quàm treis sorores; 16 impunitatem est illorum sententiis assecutus, qui 17 (cùm tribunus pleb. pœnas à seditioso civi per bonos

1. *Circumspectis rebus meis omnibus, rationibusque subductis.*) Ita in melioribus editionibus omnibus ac mss. Pal. tamen quart. *rebus meis, omnibusque rationibus subductis*, non absurdè. Vulgò omissum est *meis*. habet nihilominus Vict. Pall. Grut. Vatic. Lamb.

2. *Non modò præmiis.*) Miror quisnam inruserit illud, *non modò nin premiis*, quod in nullo reperi mss. Pal. neque Grut. neque editione principe aberatque cod. Stevvechii. exclusit denique Lamb. Vict. vero non solùm hoc admisit, sed etiam *pro minimum, nihilum*: nescio quibus fiduciis.

3. *In conjuncta & causa & dignitate.*) Sic editionum optima: prima, Vict. Lamb. adeoque mss. Pal. Grut. Stevvecchii. vulgo *in* abest contra libros omnes, ut dixi.

4. *Gravissimè autem me in hac mente impulit & Pompeii fides.*) Elegantissimam hanc lectionem corrupit infrunitum quoddam genus correctorum, quibus omnis elegantia barbariem, omnis barbaries elegantiam sapiebat: postremò itaque eam restituo ex Pal. tert. quart. quamquam hic mangonium passus, veritatem adimere ipsam nequiit, Grut. Vatic. denique. Vulgò, ad salivam pullati circulitis *hanc mentem*.

5. *Quales in Rep. Principes essent.*) Gulielm. videtur inclinasse in scripturam cod. Stevvechiani; *Qualis in Repub. princeps sit* sed contra eam tenduntur Pall. præter tert. in quo; *qualis in Rep. Princeps esset*. error ille provenit è ratione scribendi. *qualis* enim antiquis, *qualeis*.

6. *Singularis omnium bonorum consensio.*) Ita cod. vet. Pall. Grut. editio princeps. Vict. tamen non malè, *singularis bonorum omnium consensus*: sicut & Lamb. in quibusdam suis profitetur fuisse.

7. *Et si accusandi sunt, si qui pertimuerunt; magis etiam reprehendendi, si qui se timere simularunt.*) Egregie & hic locus emendatus in nostra editione exhibendus fuit: in aliis omnibus; *accusandi sunt, qui pertimuerunt, magis etiam reprehendendi, qui se timere simularunt*. at vivaciorem illam lectionem duxi huc ex editione Vict. adnotatur quoque ex Medic. ab Egnatio Ven. Pall. Grut. Stevvech. Vatic. Lambino denique.

8. *Qui meos civeis.*) Ita Gulielm. e Stevvech. neque secus Pall. Grut. aut editionum primarum addit Vict. ac Lamb. Medic. *quod meos*.

9. *Declararique maluerim.*) Videtur propendisse Gulielm. in *veluerim*, quod erat in Stevvech. quem librum solum suis oculis excussisse apparet ex eis, quæ margin bus allevit. ac non admittunt eam lectionem ceteri mss. Pall. atque Grut. in Vatic. erat *maluerim*.

10. *Si iis pro me stante pugnare licuisset.*) Emendatio Vict. ex optimo codice Bibliothecæ Medicæ quæ item conspicitur in Vatic. Stevvech. præterea ad oram editionis primæ manu Bapt. Egnatii, addito, legere se litterâ unâ adhuc mutata, *libuisset*: quam lectionem exstare ajunt in libro Polmani. Vulgata: *si iis pro me stante pugnare non desiissent*. sed Pal. tert. editio prima: *si hi pro me stante pugnare non reliquissent*. quart. ac Grut. *pro me stante pugnare cessissent*.

11. *Non modò non, &c.*)] Parenthesis hæc dudum erat ab aliquo ingeniosiori diffixa in Grut. quam postea suo libro commisit Gulielm. non sine loci totius luce; ut arguerec Lamb. nimis præcipitem mutand sequentia *te usum esse quibusdam*. animadversa quoque ingenio Henrici Stephani Schedias. lib. II cap. 26.

12. *Quàm fuerant iidem in tenendo.*) Maluit sic Gulielm. neque aliter additio prisca, Victorii, Lamb. Pall. Grut. Stevvech. deinceps aliquot, *in tuendo*.

13. *Recreatis enim, &c.*) Locus interpolatus. ut enim indicavit Vict. exstat in vetustissimo Medicæo; *Recreati enim boni viri consulatu tuo, e. c. a. opi. ad. e. excitati*: quod idem testor de Pall. deque Grut. & Stevvech. item impressione primâ Medicina Lamb. nimis est audax.

14. *Nulli improbo civi locus.*) Pal. tert. Grut. Stevvech. *nolle*.

15. *Primùm illa furta muliebrium religionum.*) Dictum ut Terent.

Primum jam de amore hoc compers.

Sic Gulielm. aspernatus Lamb. Victorique conjecturas, quibus nihil opus est, hac nostra interpunctione, traducta ex membranis Grut. optimis vetustissimque.

16. *Impunitatem est illorum sententiis assecutus.*) Reducendum duxit ex Vatic. Gulielm. hanc lectionem, inventam Vict. in membranis Medicæis, nisi quod ibi littera unâ minus; *impunitatem est illorum, &c.* & verò Pal. pr. etiam disertè habet *impunitatem stilerum sententiis*. ceteri *impunitatem scelerum sententiis assecutus*. ut & prima editio. aliæ, *imp. scelerum eorum sententiis*.

17. *Cum tribunus pleb. pœnas à seditioso civi per bonos viros judicio persequi vellet.*) Ita scripsi potius ex Vatic. Pall. edit primâ, alioque vet. cod. quàm vulgo: *cives, &c. in judicio*. sed mirum & portentum ne sit eam ad priorem Pal. tert. Grut. habent; *cum tyrannus P. Lentulus*; pro, *cum tribunus pleb. & pœnas*.

viros judicio persequi vellet) exemplum præclarissimum in posterum vindicandæ seditionis de rep. sustulerunt: iidemque posteà non meum monumentum (non enim illæ manubiæ meæ, sed operis locatio mea fuerat) monumentum verò senatus, hostili nomine, & cruentis iniustum litteris esse passi sunt. Qui me homines quòd salvum esse voluerunt, est mihi gratissimum: sed vellem non solùm salutis meæ, quemadmodum medici; 1 sed, ut aliptæ, etiam virium, & coloris rationem habere voluissent. Nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis, inchoatam reliquit: sic quidem homines in capite meo solùm elaborarunt: reliquum corpus imperfectum, ac rude reliquerunt. In quo ego spem fefelli non modò invidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de uno acerrimo, & fortissimo viro, meoque judicio, omnium magnitudine animi, & constantia præstantissimo, Q. Metello, Lucii filio, quondam falsam opinionem acceperunt: quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. Est verò probandum, qui & summa voluntate cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neque sanè redire curarit, eum ob id ipsum 2 fractum fuisse: in quo cùm omnes homines, tum M. illum Scaurum, singularem virum, constantia, & gravitate superasset. Sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abjectiore animo me futurum: cùm resp. majorem etiam mihi animum, quàm umquam habuissem, daret: 3 quæ declarasset, se non potuisse me uno civi carere: cumque Metellum unius tribuni pleb. rogatio, me universa resp. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus, incumbentibus, omnibus denique viribus recuperasset. Neque verò ego mihi posteà quidquam assumsi: neque hodie assumo, quod quemquam malevolentissimum jure possit offendere. tantum enitor, ut neque amicis, neque etiam alienoribus, opera, consilio, labore desim. Hic meæ vitæ cursus offendit eos fortasse, qui splendorem, & speciem hujus vitæ intuentur: sollicitudinem autem, & laborem perspicere non possunt. Illud verò non obscurè queruntur in meis sententiis, quibus ornem Cæsarem 4 quasi desciverim à pristina causa. Ego autem cum illa sequor, quæ paullo ante proposui, tum hoc non in postremis, de quo cœperam exponere. Non offendes eundem bonorum sensum, Lentule, quem reliquisti: qui confirmatus consulatu nostro, nonnunquam postea interruptus, afflictus ante te consulem, recreatus abs te totus est: nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat, derelictus, idemque non solùm fronte, atque vultu, quibus simulatio facillimè sustinetur, declarant ii, qui tum nostro illo statu optimates nominabantur: sed etiam sensu sæpe jam, tabellaque docuerunt. Itaque tota jam sapientium civium, qualem me & esse, & numerari volo, & sententia, & voluntas, mutata esse debet. Id enim jubet idem ille Plato, 5 quem ego vehementer auctorem sequor, TANTUM contendere in rep. quantum probare tuis civibus possis: Vim neq; parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reip. fuisse: quòd cum offendisset populum Athenienseṁ propèjam desipientem senectute, cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd, neque desipiente populo, neque integra re mihi ad consulendum, capesseremne remp. implicatus tenebar. Sed lætatus tamen sum, quòd mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuivis bono recta defendere. Huc accessit commemoranda quædam, & diviua Cæsaris in me, fratremque meum liberalitas: qui mihi, quascumque res gereret, tuendus esset. Nunc in tanta felicitate, tantisque victoriis etiam si in nos non is esset, qui est, 6 tamen ornandus videretur. Sic enim te existimare velim: cùm à vobis, meæ salutis auctoribus, discesserim, neminem esse, cujus officiis me tam esse devinctum non solùm confitear, sed etiam gaudeam. Quod quoniam tibi exposui, facilia sunt ea, quæ à me de Vatinio, & de Crasso requiris. Nam de Appio quod scribis, sicuti de Cæsare, te non reprehendere: gaudeo consilium tibi probari meum. De Vatinio autem, primum reditus intercesserat in gratiam per Pompejum, statim ut ille prætor est factus, cùm quidem ego ejus petitionem gravissimis in senatu sententiis oppugnassem, neque tam illius lædendi causa, quàm defendendi, atque ornandi Catonis. post autem, Cæsaris, ut illum defenderem, mira contentio est consecuta. Cur autem laudarim, peto a te, ut id à me 7 neve in hoc reo, neve in aliis requiras: ne tibi ego idem reponam, cùm veneris: tametsi possum vel absenti. Recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris. nec hoc pertimueris. nam à me ipso laudantur, & laudabuntur iidem. Sed tamen defendendi Vatinii fuit etiam ille stimulus, de quo in judicio, cùm illum defenderem, dixi me facere quiddam, quod in Eunucho Parasitus suaderet militi:

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo. si quando illa dicet, Phædriam intromittamus comissatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus, si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra. denique
8 Par pari referto, quod eam mordeat.

Sic petivi à judicibus, ut, quoniam quidam nobiles homines, & de me optimè meriti, nimis amarent inimicum meum; meque inspectante sæpe eum in senatu modò severè seducerent, modò familiariter, atque hilarè amplexarentur: quoniamque illi haberent suum Publium: darent mihi ipsi alium Publium, in quo possem illorum animos, mediocriter lacessitus, leviter repungere. Neque solùm dixi:

1. *Sed ut aliptæ, etiam virium.*) Sic mss. Pall. Grut. Stevvech. editio princeps: Pal. tert. *& virium, & celeris.* Vulgari ferè transpositis vocibus *sed etiam ut aliptæ, virium*: minimum quidem istud est: sed tamen dicendum fuit, nequis forte queratur alia à nobis mutata, quam quæ etiam indicaremus. Et tamen haud pauca emendavimus in auctore isto, secuti auctoritatem mss. & Victor. & Manut. & Gulielmii & Palatinæ Bibliothecæ, quorum puduit meminisse, præsertim si exstarent ad eandem etiam faciem in editione aliquâ insigni priore. Ergo semel dixisse sufficiat; infinitè esse mutata (à me in Tusculanis, & hisce lib. XVI. Epist. à CL. Grutero in opere toto) quorum non sollicitè reddidimus rationem; sed ita tamen ut id fecerimus præeuntibus apertè aut mss. pluribus, aut libris impressis notæ selectionis: hoc est, quibus præfuit Robertus Stephanus, quibus Victorius, quibus Pauli. Manutius: nam Lambini sanè fides nobis admodum suspecta; ideoque haud temere ipsi ausi sumus credere: nisi quatenus exemplaria nostra convenirent cum ejus codicibus calamo exaratis.

2. *Fractum fuisse: in quo.*) Posterius editi *fractum fuisse animo*, quomodo nulli vetustius cusi aut mss. nostri: neque Stevvech.

3. *Quæ declarasset se non potuisse me uno civi carere.*) Sic rectè Lambinus Pall. Grut. Stevvech. Vatic. Princeps editio Victorique inducunt. Tò *jam*, porro *civi* non *cive*. Pal. tert. Vatic. Stevvech. editio Victor. In Vatic. alias est, *quem declararet se non*, inde Victorius: *cum declarasset se non*. Pal. tert. cum Grut. *quæ declarasset se jam non*.

4. *Quasi desciverim à pristina causa.*) Ita malui cum Vict. & Man. præsertim cum jannoter Egnatius in aliis membranis exstitisse *desciscerim à pristina causa*; accedatque Vat. *quasi desciscerim pristina causa*: denique Pal. pr. *descesserem* rescribens, ceteri mss. etiam editio princeps: *desisterem*. vulgò *desisterim pristinâ causa*. porrò Pal. tert. pro *quibus ornem Cæsarem*, referet *coronem*. item *pro pristina, prima*.

5. *Quem ego vehementer auctorem sequor.*) In editione principe; postea Vict. hunc ordinem video; deinde in Grut. ac Vat. nam Pal. tert. *quem ego vehementer sequor*, omisso vocabulo *auctorem*.

6. *Tamen ornandus videretur.*) Pall. Grut. *memorandus*. editio princeps *inornandus*.

7. *Neve in hoc reo, neve in aliis requiras.*) *Quarum* nupere editi. Sed alterum est in Pall. tert. *neve in hoc, neve in aliis req.* Grut. Stevvech. editione prima: desin Vict. Man. Lamb. edd.

8. *Par pari referto.*) Sic Pal. pr. & quart. nam sec. tert. item membranæ Grut. habent: *par pro pari referi*. Lamb. adjecit: *Tu par pari, &c.* sed non à libris.

In Obli-

dixi: sed etiam sæpe facio, diis, hominibusque approbantibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cùm mihi cum illo magna jam gratia esset, quòd ejus omneis gravissimas injurias, communis concordiæ causa, voluntatis quadam 1 oblivione contriveram, repentinam ejus defensionem Gabinii, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tamen, si sine ulla mea contumelia suscepisset, tulissem: sed, cùm me disputantem, 2 non lacessentem lacessisset, exarsi, non solùm præsenti, credo, iracundia, (nam ea tam vehemens fortasse non fuisset) sed, cùm inclusum illud odium multarum ejus in me injuriarum, quod ego effudisse me omne arbitrabar, 3 residuum tamen, inscientem me fugisset: omne repentè apparuit. Quo quidem tempore ipso, quidam homines, & iidem illi, quos sæpe nutu, significationeque appello, cùm se maximum fructum cepisse dicerent ex libertate mea, meque tum denique sibi esse visum reip. qualis fuissem, restitutum, cumque ea contentio mihi magnum etiam foris fructum tulisset: gaudere se dicebant, mihi & illum inimicum, & eos qui in eadem causa essent, numquam amicos futuros. Quorum iniqui sermones cùm ad me per homines honestissimos perferrentur: cumque Pompejus ita contendisset, ut nihil umquam magis, ut cum Crasso reditem in gratiam, Cæsarque per litteras maxima se molestia ex illa contentione affectum ostenderet: habui non temporum solùm rationem meorum, sed etiam naturæ. 4 Crassusque, ut quasi testata pop. Rom. esset nostra gratia, pænè à meis laribus in provinciam est profectus. Nam cùm mihi condixisset, cenavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. Quamobrem ejus causam, quod te scribis audisse, magna illius commendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamque rem, causamque defenderim: quique meus in rep. sit pro mea parte, capessenda, status. De quo sic velim statuas, me hæc eadem sensurum fuisse, si mihi integra omnia, ac libera fuissent. Nam neque pugnandum arbitrarer contra tantas opes: neque delendum, etiam si id fieri posset, summorum civium principatum: neque permanendum in una sententia, conversis rebus, ac bonorum voluntatibus immutatis: sed temporibus assentiendum. NUMQUAM ENIM PRÆSTANTIBUS IN rep. gubernanda viris laudata est in una sententia perpetua permansio, 5 sed ut navigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas: cum verò id possis mutata velificatione assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quem ceperis, potius quàm, eo commutato, quò velis, tandem pervenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat id, quod à me sæpissime dictum est, CUM DIGNITATE OTIUM; NON idem semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quamobrem, ut paullo ante posui, si essent omnia mihi solutissima, tamen in rep. non alius essem, atque nunc sum. Cùm verò in hunc sensum & alliciar beneficiis hominum, & compellar injuriis: facilè patior, ea me de rep. sentire, ac dicere, 3 quæ maximè cùm mihi, tum etiam reip. rationibus putem conducere. Apertiùs autem hæc ago, ac sæpiùs, quòd & Quin. frater meus, legatus est Cæsaris, & nullum meum minimum dictum, non modò factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi devinctum putarem. Itaque ejus omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. Nec mihi aliter potuisse videor hominum perditorum de me consilia frangere, nisi cum præsidiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium benivolentiam conjunxissem. His ego consiliis, si te præsentem habuissem, ut opinio mea fert, essem usus eisdem. novi enim temperantiam, & moderationem naturæ tuæ: novi animum, tum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros malevolentia suffusum: contraque cùm magnum, & excelsum, tum etiam apertum & simplicem. Vidi ego quosdam in te taleis, qualeis tu eosdem in me videre potuisti. Quæ me moverunt, movissent eadem te profectò. Sed, quocumque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator consiliorum meorum. tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. 8 Me quidem certè tuarum actionum, sententiarum, voluntatum, rerum denique omnium socium, comitemque habebis: neque mihi in omni vita res tam erit ulla proposita, quàm ut quotidie vehementiùs te de me optimè meritum esse lætere. Quòd rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuum scripserim: sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo: 9 neque ita multæ; ne pertimescas. Scripsi etiam (nam ab orationibus dijungo me ferè, referoque ad mansuetiores Musas: quæ me maximè, sicut jam a prima adolescentia delectarunt) scripsi igitur Aristotoleo more: quemadmodum quidem volui, treis libros in disputatione, ac dialogo de oratore, quos arbitror Lentulo tuo fore non inutileis. Abhorrent enim à communibus præceptis: ac omnem antiquorum, & Aristoteleam, & Isocrateam rationem oratoriam complectuntur. Scripsi etiam versibus treis libros de temporibus meis: quos jampridem ad te misissem, si esse edendos putassem. Sunt enim testes, & erunt, sempiterni 10 meritorum erga me tuorum, meæque pietatis. Sed quia verebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur

1. *Oblivione contriveram.*) Pal. pr. *contererem.* sec. Grut. *conteram.* Stevvechii mss. *conterueram.* Grut. aliquando fuit suspicatus *contexeram.*

2. *Non lacessentem lacessisset.*) Sic repono ex editione prima. Pall. tert. quart. Grut. unde illud vulgatum *lapsset* irrepserit multum mecum anquisivi, nec reperi.

3. *Residuum tamen inscientem me fugisset.*) Teretem hanc lectionem & adeo suavem auribus, revocavi ex Pal. pr. ac Med. primaque editione: cùm in ceteris ferè omnibus, restaret *insciente me effugisse:* præter tert. in quo hic complexus multis modis ab aliis discedit, ut notet: *exarsi non s. præsenti crede iracundia. Nam c. t. vehementer f. n. s. s. c. incl. i. o. m e. i. m. i. quod ego effugisse me esse arbitr. res s. insciente me fudisse omne rep. a.* vulgo: *insciente me fuisset.*

4. *Crassusque aut quasi, &c.*) Monuit Gulielmius fuisse in Martinii cod. *crassus quique.* non respuo; sed prius apparet in ceteris omnibus: Vatic. quoque & Gruteriano.

5. *Sed ut navigando tempestati obsequi artis est, etiamsi portum tenere non queas.*) Ita scripsi fiducia auctoritatis Victorianæ, cum Lambini ac mss. Vat. quidem *in*, quod aliàs τῷ *navigando* præfuebatur, expunxit, nec videtur adeo necessarium cum mss. quoque tituliens, aliosque *ut* aliusqui *in* semoveat. dein vulgo *tandem*: pro quo Lamb. *tamen*, ut & Pall. tert. Grut. Vat. editio prima. paullo superius tres mss. *bonorum voluntatibus mutatis*, non *immutatis.*

6. *Cum verò in hunc sensum & alliciar.*) Pal. tert. *cum verò jam hunc sensum.*

7. *Quæ maximè cum mihi, tum etiam Reip. rationibus putem conducere.*) Lam. *quæ cum mihi maximè:* sed mihi ad Pal. tert. Stevvech. editionem primam, quæ cudunt: *quæ maximè cum mihi, multum etiam.* Grut. verò, *quæ mihi maximè, cum multum etiam reip.* neutra spernenda ad vulgatam.

8. *Me quidem certè tuarum actionum.*) Stevvech. liber. *tuarum certè actionum.* Pal. quart. *Me quidem ceterarum tuarum:* nescio quam bene. In rem ferè Propert. *Te socium te vita, te corporis esse licebit: Te dominum admitto rebus, amice, meis, &c.* Et Apoll. l. 1. Καλὸς ὁπόσων κοσμοθυβρὴς ἐῶν τε φορεῦς φυλακὶς τε βιοῖο. Paullò ante ex duobus mss. malim: *Tibi eris eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ.* Et paullo post: ex Grut. *neque in omni mihi vita res tam erit ulla proposita.*

9. *Neque ita multæ; ne pertimescas.*) Sic habent meliores codices omnes Stevvech. Vat. Grut. Pal. tert. nam quart. totus à blitteo interpolatus conjunctim *ut ne pertimescas.* Cui hæc lect. o non liquet, neget meridiem liquere: mihi elegantissima & germanissima videtur. vulgo, *ne pertim.* paullò post scripsi *dijungo* ex Victorii edit. Palat. tert. Vatic. Sicut, *delectarunt*, ex omnibus mss. ac libris. Vulgò *dijungo & delectant.*

10. *Meritorum erga me tuorum, meæque pietatis.*) Omnium codicum fide & melioribus editionum ductu sic quoque edendum jussi. vulgò: *meritorum tuorum erga me, meæque in te pietatis:* nimis putidè.

trarentur (etenim id feci, parcè & molliter) sed eos, quos erat infinitum 1 bene de me meritos omneis nominare. Quos tamen ipsos libros, si quem, cui rectè committam, invenero, curabo ad te perferendos. Atque istam quidem partem vitæ, consuetudinisque nostræ totam ad te defero. Quantum litteris, quantum studiis, veteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, 2 id omne ad arbitrium tuum, qui hæc semper amasti, libentissimè conferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæque mihi commendas, 3 ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri: rogari verò sine magno dolore vix possum. Quod de Quinti fratris negotio scribis, te priore æstate, quòd morbo impeditus in Ciliciam non transieris, conficere non potuisse: nunc autem omnia facturum, ut conficias: id scito esse ejusmodi, ut frater meus verè existimet, adjuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutum. Tu me de tuis rebus omnibus, & de Lentuli tui, nostrique studiis, & exercitationibus, velim quàm familiarissimè certiorem, & quàm sæpissimè facias: existimesque, neminem cuiquam neque cariorem, neque jucundiorem umquam fuisse, quàm te mihi: idque me, non modò ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus anteà dictitabat: postea, dixit etiam in senatu palàm, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega provinciam: si curiata lex non esset, 4 se paratum cum collega, tibique successurum: legemque curiatam consuli 5 ferre opus esse, necesse non esse: se, quoniam ex senatusconsulto provinciam haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. Ego, qui ad te tuorum quisque necessariorum scribat, nescio: varias esse opiniones intelligo. sunt qui putent posse te non decedere, quòd sine lege curiata succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, à te relinqui posse, qui provinciæ præsit. Mihi non tam de jure certum est (quamquam ne id quidem valde dubium est) quàm, illud ad tuam summam amplitudinem, 6 dignitatem, libertatem, quæ te scio libentissimè frui solere, pertinere, te sine ulla mora provinciam successori concedere, præsertim cùm sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatem refutare. Ego utrumque meum puto esse, & quid sentiam, ostendere, & quod feceris, defendere. Scripta jam epistola superiore, 7 accepi tuas litteras de publicanis: quibus æquitatem tuam non potui non probare. 8 felicitate quidem, vellem, consequi potuisses, ne ejus ordinis, quem semper ornasti, rem, aut voluntatem offenderes. Equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis, 9 quàm graviter inimici ipsi illi Qu. Scævolæ fuerint. Tibi tamen sum auctor, ut si quibus rebus possis, eum tibi ordinem aut reconcilies, aut mitiges. Id etsi difficile est, tamen mihi videtur esse prudentiæ tuæ. Vale.

¶ *ARG. Lentulo Valerij nomine per litteras se gratiam egisse, 10 eúmque præsentem cupere scribit: & cum eo jocatur.*

M.T.C.S. D.L. VALERIO, JURISCONSULTO.

10 CUR enim tibi hoc non gratificer, nescio: præsertim cùm *his temporibus audacia pro sapientia liceat uti.* Lentulo nostro egi per litteras tuo nomine gratias diligenter. Sed tu velim desinas jam nostris litteris uti, & nos aliquando revisas: & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, quàm istic, ubi solus sapere videare. 11 Quamquam qui istinc veniunt, partim te superbum esse dicunt, quòd nihil respondeas: partim contumeliosum, quòd malè respondeas. Sed jam cupio tecum coram jocari. Quare fac, ut quam primùm venias, neque in Apuliam tuam accedas, ut possimus salvum venisse gaudere. Nam illo si veneris, tamquam Ulysses, cognosces tuorum neminem. Vale.

M. TVL-

1. *Bene de me meritos omnes nominare. Quæ.*) Expunxi intermedias voculas glossæ injectas ab istis cerebrosis ac superciliosis Magistris, cum eas inficientur Pall. Grut. prima editio: elegantissimæ denique Vict. ac Raphelengii. video etiam spretas esse Manut.

2. *Id omne ad arbitrium tuum.*) Notavit ex Stevvech. Gulielm. *omne arbitrio tuo*: quod repertum mihi in Pal. tert.

3. *Ea tanta mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri.*) Locus correctorum flagitio corruptus, liquet mihi ex libris mss. in Stevvech. [sicut in Pal. quart. fuisse rasuræ vestigia ducunt.] *ea, ut ante, mihi curæ sint, & me velim admoneri.* Pall. prim. sec. [licet hic quoque subierit manus poparum librariorum.] *ea & ante mihi curæ sint, ut me velim admoneri. rogari verò sine magno dolore vix possim.* sicut & Grut. tert. *ea, ut ante mihi curæ sint, & me nolim admoneri.* Ego quid statuam ἐπέχω, [ubeat prius alios inspectare: carnere hanc pugnam.

4. *Se paratum cum collega.*) Primus assertor hujus lectionis Vict. qui invenerat in suis vetustis libris *separatum*; ut est in Grut. Pal. quart. editione prima. sed in ceteris tribus *se paratum* divisim. *Partiturum* vulgò, quod tamen extitisse quidam in Politani libro notant; & Egnatius oræ primæ impressionis impegit, ex aliquo veteri codice.

5. *Ferre opus esse, necesse non esse.*) Ita omnes editiones: & mss. vulgò tamen ex officina Magistellorum: *sibi necesse non esse.*

6. *Dignitatem, libertatem.*) Et hic præstulimus lectionem accuratissimi Vict. inventam nobis in Pall. quat. pr. Grut. Stevvech. Vatic. editione prima, nec laudamus vanitatem Lamb. vel ambitionem putantis hic egregiam se discedendi à Vict. occasionem nactum esse, *liberalitatem* contra propugnantis: sicut supra, ita ingenium ejus deditum erat novitatibus, edentis, *quoad urbem introisset*, ne videretur Vict. acceptum referre, si, ut ille edidit, utque habet codex. Medic. notatus Egnatio, *quoad urbem introisset*, veterem lectionem produxisset.

7. *Accepi tuas litteras de publicanis.*) Gulielm. adnotat ex lib. vet. legi *ostendi*, unde conjectat *offendi*. sicut paullò ante ex Stevvech. *sine præsumtione tua cupiditatis.*

8. *Felicitate quidem vellem consequi potuisses.*) Adhæsi potius Victorio, Lamb. Man. ita edentibus, quàm ut incertus jactarer; accedente proximè Pal. tert. optimo codice: *felicitate autem quid vellem.*: nec differebat quart. ut ex rasura conjici potest. Grut. *felicitatem autem quid vell.* Vatic. ut ex suis quoque notat Man. *felicitatem quidem vellem consequi potuisset.* ceteri, ut editio princeps: *facilitate autem quid vell.* nostrum omnino liquidissimum est.

9. *Quàm graviter inimici ipsi illi Q. Scævolæ fuerint.*) Elegantius geminato provocabulo δεικτικῶς seu ἐμφατικῶς. Pall. o. Vict. Medic. cod. Stevvech. Grut. tamen: *ipsi & illi Q. Scæv.* Paullo ante legebant duo Pall. præstantissimi, tert. quart. *Tandem non desinam tua decreta defendere.* paullò post scripsi ex omnibus mss. numero octo; editionibus deinceps meliorbus; *ut si quibus rebus possis.* vulgò *se* omissum.

10. *Cui enim tibi hoc non gratificer.*) In sicocæ editiones vulgatæ: *tibi hoc uno.* Suffuli illud *uno* supposito *non* auctoritate & editionum & mss. omnium.

11. *Quamquam qui istinc veniunt.*) Vulgò. *qui istinc nunc veniunt.* unde conjectura Gulielm. volebat: *huc ven.* sed *nunc* adjuvant tres Pall. nam in quarto ejus loco abstrusus fuisse conjicio ex rasura, Grut. Stevvech. sicut & illud *te* paullo post, *ut possimus salvum venisse gaudere*: suasit omnium mss. tum Vatic. quoque editionis primæ, ac Victorianæ.

1. Quis

M. TVLLI CICERONIS

EPISTOLARVM

AD C. CVRIONEM, ET CETEROS,

LIBER SECVNDVS.

ARG. Excusat se quòd minus sæpè scripserit. cupit præsentem Curionem, beneficia in eundem commemorat: eorumq; memoranda esse cupit.

1 M. T. C. S. D. C. CVRIONI.

QVAMQVAM me nomine negligentiæ suspectum tibi esse doleo, tamen non tam mihi molestum fuit accusari abs te officium meum, quàm jucundum requiri: præsertim cùm in quo accusabar, culpa vacarem: in quo autē desiderare te significabas meas litteras, præ te ferres perspectum mihi quidem, sed tamen dulcem, & optatum amorem tuum. Equidem neminem prætermisi, quem quidem ad te perventurum putarem, cui litteras non dederim. etenim 1 quis est tam scribendo impiger, quàm ego? 2 A te verò bis, terve summum, & eas perbreveis accepi. Quare, si iniquus es in me judex, condemnabo eodem ego te crimine: sin me id facere noles, te mihi æquum præbere debebis. Sed de litteris hactenus. non enim vereor, ne non scribendo te expleam: præsertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego te abfuisse tamdiu à nobis 3 & dolui, quòd carui fructu jucundissimæ consuetudinis: & lætor, quòd absens omnia cum maxima dignitate es consecutus: quodque in omnibus tuis rebus, meis optatis fortuna respondit. Breve est, quod me tibi præcipere meus incredibilis in te amor cogit. tanta est exspectatio vel animi, vel ingenii tui, ut ego te obsecrare obtestarique non dubitem, 4 sic ad nos conformatus revertare, ut, quam exspectationem tui concitasti, hanc sustinere, ac tueri possis. Et, quoniam meam tuorum erga me meritorum 5 memoriam ulla numquam delebit oblivio, te rogo, ut memineris, quantæcumque tibi accessiones fient & fortunæ, & dignitatis, eas te non potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis consiliis paruisses. Quare hoc animo in nos esse debebis, ut ætas nostra jam ingravescens, in amore, atque 6 in adolescentia conquiescat. Vale.

¶ *ARG. De morte patris Curionis.*

M. T. C. C. CVRIONI, S. D.

GRAVI teste privatus sum amoris summi erga te mei, 1
patre tuo, clarissimo viro: qui cùm suis laudibus, tùm verò te filio superasset omnium fortunam, si ei contigisset, ut te antè videret, quàm à vita discederet. Sed spero nostram amicitiam non egere testibus. Tibi patrimonium dii fortunent. Me certè habebis 7 cui & carus æquè sis, & jucundus, ac fuisti patri.

¶ *ARG. Monet Curionem ne in editionibus munerum patrimonium suum profundat.*

M. T. C. C. CVRIONI, S. D.

RUPAE studium non defuit declarandorum muneru 3
tuo nomine: sed nec mihi placuit, nec cuiquam tuorum, quidquam, te absente, fieri, quod tibi, cùm venisses, non esset integrum. 8 Equidem quid sentiam aut scribam ad te postea pluribus, aut, ne ad eam meditere, imparatum te offendam, 9 coramque contra istam rationem, meam dicam: ut aut te in meam sententiam adducam: aut certè testatum apud animum tuum relinquam, quid senserim: ut, si quando (quod nolim) displicere tibi consilium tuum cœperit, possis meum recordari. Brevi tamen sic habeto, in eum statum temporum tuum reditum incidere, ut iis bonis, quæ tibi natura, studio, fortuna data sunt, faciliùs omnia, quæ sunt amplissima in rep. consequi possis, quàm muneribus: quorum neque facultatem quisquam admiratur (est enim copiarum, non virtutis) neque quisquam est, quin *satietate jam defessus sit*. Sed aliter, atque ostenderam, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem

---

1. *Quis est tam scribendo impiger quàm ego?*] Delevi particulam *in* auctoritate Victorii, Palat. prim. sec. quint. Grut. licet eam repetiisse affirmet in tribus Manutius. Ceterum initium hujus periodi valde variat in mss. Pal. tert. Stevvech. *Quis enim est.* Omninò verissima lectio Gruteriani liquet. *Enim quis est tam scribendo*: ut illud & præfixum sit ab inducto & auctore Magistello.

2. *A te verò bis terve summum, & eas perbreves accepi.*] Diligentissimus Victorius sic ex suo libro edidit, cui tradunt assensus suos Pal. pr. sec. Grut. Stevvech. Martin. vulgati: *a summum*.

3. *Et dolui, quòd carui fructu jucundissimæ consuetudinis; & lætor.*] Ita scribo ex editione Victorii; & ferè omnibus Pall. nam *dolui* habet Vict. Pal. pr. Vat. can. & τὸ *tua* ignorant quinque, Pall. sex. Manut. Grut. aliique. vulgo: *& doleo quòd e fr. fuc. cons. tua; & lætor.*

4. *Sic ad nos conformatus revertare.*] Hanc exhibet in sua editione lectionem Victorius, quam & nos recepimus adducti consensu Pal. pr. sec. quint. Vatic. editionis princip. s. In Grut. est vulgi lectio; *confirmatus* cum superscriptâ glossâ, *institutus*; Manutius tractum à ponderibus potat; quæ non facile sustinent imbecilli. sed non opus est hoc effugio: *confirmat se* qui se præparat exspectationi sustinendæ.

5. *Memoriam ulla numquam delebit oblivio.*] Pusillum hoc; sed ita tamen edendum, ut præeunt meliores libri: nempe Victorii. Vatic. Pall. quart. quintus. vulgò *nulla unquam*.

6. *In adolescentia conquiescat.*] Expunxi ut supervacuum *tua*, auctoritate Pall. pr. sec. quint. Grut. in aliis transpositè: *adolescentiâ conquiescat tua*: sicut in Peckii libro. Ven. edit. ac Manutii.

7. *Cui & carus æquè sis & jucundus.*] Sic Victorius: Pal. 1. 2. Grut. Stevvech. nam Vatic. Pal. sec. *cui & carus atque sis & perjocund.* vulgò: *cui carus æquè sis & perjucundus*.

8. *Rupæ studium non defuit.*] Solus Pal. primus hanc lectionem præfert: nam tert. *id super studium non def.* Grut. *super studium*. Mirè hanc (nam verissima est) indagatus est Victorius, cum secuti, Lambinus aliique, dissimulant. Vulgò pessimè: *nempe studium meum non defuit*.

9. *Equidem quid sentiam aut scribam.*) Sic optimus cod. Med. Sic Vat. sic Victorius edidit. Grut. Pal. tert. *equidem sententiam*. Stevvech. *equidem sentiam*. notat præterea in aliis binis suis legi Gulielmius, *equidem meam sententiam*. Vulgò: *meam quidem sententiam aut scribam*.

10. *Coramque contra istam rationem meam dicam.*) Consensio codicum meliorum & hanc lectionem Victorio ac Lambino persuasit: & sic quoque est in Pal. pr. sec. tert. Grutet. nam quart. *contra istam tuam rationem dicam ut aut te in meam sent.* quint. *coramque te contra istam rationem dicam*. vulgò: *contra istam tuam rat.*

1. Hunc

nem sententiæ meæ Quare omnem hanc disputationem in adventum tuum differo. Summa scito in exspectatione te esse, eaque à te exspectari, quæ à summa virtute, summoque ingenio exspectanda sunt: ad quæ si es, ut debes, paratus: (quod ita esse confido) plurimis, maximisque muneribus & nos amicos, & cives tuos universos, & remp. afficies. Illud cognosces profectò, mihi te neque cariorem, neque jucundiorem esse quemquam.

ARG. Nullum è tribus, negotiali, jocoso & severo, generibus epistolarum nunc occurrere: se id tantùm cupere, ut Curio expectationi respondeat.

M. T. C. C. CURIONI. S. D.

4 EPistolarum genera multa esse non ignoras: sed unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est, ut certiores feceremus absenteis, si quid esset, quos eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. 1 Hujus generis litteras à me profectò non expetis. Tuarum enim rerum domesticatum habes & scriptores, & nuntios. In meis autem rebus nihil est sanè novi. Reliqua sunt epistolarum genera duo, quæ me magnopere delectant: unum familiare, & jocosum: alterum severum, & grave. Utro me minùs deceat uti, non intelligo. Jocerne tecum per litteras? civem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. An gravius aliquid scribam? quid est, quod possit graviter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep. Atque in hoc genere hæc mea causa est, 2 ut neque ea, quæ non sentio, velim scribere. Quamobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentum relictum est, utar ea clausula, qua soleo, teque ad studium summæ laudis cohortabor. Est enim tibi gravis adversaria constituta & parata, incredibilis quædam exspectatio: quam tu una re facillimè vinces, si statueris, QVARVM LAVDVM gloriam adamaris: quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse laborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confiderem: & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

ARG. Curionem in summa laude, & exspectatione esse scribit. eundem ad remp ornandam exhortatur.

M. T. C. C. CURIONI, S. P. D.

5 HÆc negotia quomodo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo. tibi, etsi ubicumque es (ut scripsi ad te antea) in eadem es navi: tamen quòd abes, gratulor: vel quia non vides ea, quæ nos: vel quòd excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & civium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec vario sermone. 3 sed & clarissima, & una omnium voce perfertur. Unum illud nescio, gratulerne tibi, an timeam, quòd mirabilis est exspectatio reditus tui: non quò verear, ne tua virtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne, cùm veneris, non habeas jam, quod cures: 4 ita sunt omnia debilitata jam propè & exstincta. Sed hæc ipsa nescio, rectene sint litteris commissa. quare cetera cognosces ex aliis. Tu tamen, sive habes aliquam spem de rep. sive desperas; ea para, meditare, cogita. quæ esse in eo civi, ac viro debent: qui sit remp. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus, in veterem dignitatem ac libertatem, vindicaturus.

ARG. Milonem Curioni commendat in petitione consulatus.

M. T. C. C. CURIONI, S. D.

NONDVM erat auditum, te ad Italiam adventare, 5 cùm Sextum Villium, Milonis mei familiarem, cum his ad te litteris misi. Sed tamen cùm appropinquare tuus adventus putaretur, & te jam ex Asia Romam versus profectum esse constaret, magnitudo rei fecit, ut non veteremur, ne nimis citò mitterem, cum has quàm primum ad te perferri litteras magnoperè vellemus. Ego si mea in te essent officia solùm, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent: verecundiùs à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE EST ENIM homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se benè meritum putet: ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare; & in mercedis potiùs, quàm beneficii loco numerare videatur. Sed quia tua in me, vel nota omnibus, vel ipsa novitate meorum temporum clarissima & maxima beneficia exstiterunt: ESTQVE ANIMI ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum velle debere; non dubitavi id à te per litteras petere, quòd mihi omnium esset maximum, maximeque necessarium. Neque enim sum veritus, 6 ne sustinere tua in me vel innumerabilia non possem: cùm præsertim confiderem, nullam esse gratiam, 7 quam non vel capere animus in accipiendo, vel in remunerando, cumulandoque illustrare posset. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnem in Milonis consulatu fixi, & locavi: statuique in eo me non officii solùm fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. Neque verò cuiquam salutem, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse umquam puto, quantæ mihi sit honos ejus, in quo omnia mea posita esse decrevi. Huic te unum tanto adjumento esse, si volueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. Habemus hæc omnia: bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram (ut spero te intelligere) causam; vulgi, ac multitudinis, 8 propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ: juventutis, & 9 gratiosorum in suffragiis studia, propter ipsius excellentem in eo genere, vel gratiam, vel diligentiam: nostram suffragationem, 10 si minùs potentem, at probatam tamen & justam, & debitam, & propterea fortasse etiam gratiosam. Dux nobis, & auctor opus est, & eorum

1. *Hujus generis litteras à me profectò non expetis.*] Sic habetur in Pall. tert. quint. eratque item in sec. ac quarto, præ ceteris manus corruptrices expertis: pro quo in hoc *expetter*. in illo *exspettis*. sed *expetis* quoque adnotat ex Stevvech. Gulielmius, firmatque Pal. pr. exhibendo *expetas*. Vulgò *expetas*: alii *exspectabis*.

2. *Ut neque ea, quæ non sentio, velim scribere.*] Rectè hoc Manutius ex suis libris ac Medic. exstat quoque hæc lectio in quinque Pall. Grut. Stevvech. vulgo: *quæ nunc sentio*.

3. *Sed & clarissima & una omnium voce perferetur.*] Sic cum Lambin. & plerisque mss. volui. Victorius tamen edidit: *sed & clarissima & unà, una omnium voce perfertur*; cui ferè in omnibus accedit Pal. prim. *sed & clarissima & unà & una omnium voce perf.* quart. *& clarissima & unà omnium & vna voce perf.*

4. *Ita sunt omnia debilitata jam prope & exstincta.*] Primæ impressionis lectionem exhibui inventam quoque in Pall. sec. tert. quart. Peck. Grut. Stevvech. tamen ut Lamb. ediderat, *debilitata jam, & prope & exstincta*. Pal. prim. quint. sic quoque nisi quod copulam & spernant. vulgò: *debilitata, & jam propè exstincta*.

5. *Cùm Sext. Villium Milonis mei familiarem.*] Hoc nomen præferunt editionum optimæ Vict. ac Manut. extatque ea lectio in Pal. pr. Vatic. alii hic mihi, *Sextum alium*, alii *Servilium* citant, quæ nomina tantum à manu radente respondent in libris nostris.

6. *Ne sustinere tua in me vel innumerabilia non possem.*] Ablegant *tò beneficia* in charonium quisque Pall. Grut. editio Victorii: sicut paullò post *tò tantum*.

7. *Quam non vel capere animus meus in accipiendo, vel in remunerando cumulandoque illustrare posset.*] Reddiderunt hæc suo vigori Vict. ac Lamb. sic mihi quoque conspecta in omnibus Pall. Grut. Vatic. Stevvech. Vulgo totus complexus sic edebatur: *Neque enim sum veritus, ne sustinere tua in me vel innumerabilia beneficia non possem: cùm præsertim confiderem, nullam esse gratiam tantam, quam vel non capere animus meus accipiendo: vel remunerando cumulandoque illustrare posset.* Nihil, ne latum quidem unguem à mss. discessimus.

8. *Propter magnificentiam munerum, liberalitatemque naturæ.*] Sic Grut. Pal. sec. tert. quart. ad marginem; quint. edit. prima Stevvech. Peckii *libertatem*. aliàs quart. in textu: *liberalitatemque necessariæ juventutis*.

9. *Gratiosorum in suffragiis studia.*] Non est hæc vulgarium edit. lectio, sed omnium mss. edit. omisque Vict. ipsiusque cod. Medic. cui parcere debebat Manut. neque *studia* sine consilio ac suasu librorum temerè ejicere ut glossema.

10. *Si minùs potentem; at probatam tamen.*] In Pall. sec. tert. ceterisque omnibus, sicut & editione vetustissima *ac probat.* placuit tamen Stevvechiani cod. scriptura, quam præceperunt Vict. Lamb. Man. vulgo: *approbatam*.

1. Qui

eorum ventorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator: 1 qui si ex omnibus unus optandus esset: quem tecum conferre possemus, non haberemus. Quamobrem, si me memorem, si gratum, si bonum virum, vel ex hoc ipso quòd tam vehementer de Milone laborem, existimare potes; si dignum denique tuis beneficiis judicas: hoc à te peto, ut subvenias huic meæ sollicitudini, ut huic meæ laudi, 2 vel (ut verius dicam) propè saluti tuum studium dices. De ipso T. Annio tantum tibi polliceor, te majoris animi, gravitatis, constantiæ, benivolentiæque erga te, si complecti hominem volueris, habiturum esse neminem. Mihi verò tantum decoris, tantum dignitatis adjunxeris, ut eundem te facilè agnoscam fuisse in laude mea, qui fueris in salute. Ego ni te videre scirem, 3 cùm ad te hæc scriberem, quantum officii sustinerem, quantoperè mihi esset in hac petitione Milonis omni, non modò contentione, sed etiam dimicatione elaborandum, plura scriberem. Nunc tibi omnem rem, ita causam, meque totum commendo, atque trado. Vnum hoc sic habeto: si à te hanc rem impetrâro, me pænè plus tibi, quàm ipsi Miloni debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipuè sum ab illo adjutus: quàm pietas erit in referenda gratia, jucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse confido. Vale.

¶ *ARG. Curiona de tribunatu & sacerdotio gratulatur. Proconsulatum sibi non prorogari, à Curione petit.*

M. T. C. PRO CONSUL C. CURIONI, TRIBUNO PL. S. D.

7 SERA gratulatio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia prætermissa est. longè enim absum: audio serò. Sed tibi & gratulor: &, ut sempiternæ laudi tibi sit iste tribunatus, exopto: teque hortor, ut omnia gubernes, & moderére prudentia tua: ne te auferant aliorum consilia. Nemo est, qui tibi sapientiùs suadere possit te ipso: numquam labére, si te audies. Non scribo hoc temere: cui scribam, video: novi animum, novi consilium tuum. non vereor, nequid timidè, nequid stultè facias, si ea defendes, quæ ipse recta esse senties. Quòd in id reip. tempus non incideris, sed veneris (judicio enim tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum) profectò vides, quanta vis in rep. temporum sit, quanta varietas rerum, quàm incerti exitus, quam flexibiles hominum voluntates: quid insidiarum, quid vanitatis in vita, non dubito, quin cogites. Sed amabo te cura, & cogita, nihil novi, sed illud idem, quod initiò scripsi: tecum loquere: & te adhibe in consilium: te audi: tibi obtempera. 4 alteri qui melius dare consilium possit, quàm tu, non facilè inveniri potest: tibi verò ipsi certè nemo melius dabit. Dii immortales, cur ego non adsum, vel spectator laudum tuarum, vel particeps, vel socius, vel minister consiliorum? 5 jam etsi hoc minimè tibi deest, sed tamen efficeret magnitudo, vis amoris mei, consilio te ut posseu juvare. Scribam ad te plura aliàs. paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios: ut, quoniam sanè feliciter, & ex mea sententia remp. gessimus, unis litteris totius ætatis res gestas ad senatum perscriberem. De sacerdotio tuo quantam curam adhibuerim, 6 quamquam difficili in re, atque causa, cognosces ex iis litteris, 7 quas Tharasoni, liberto tuo, dedi. Te, mi Curio, pro tua incredibili in me benivolentia, meaque item in te singulari, rogo, atque oro, ne patiare quidquam mihi ad hanc provincialem molestiam temporis prorogari. Præsens tecum egi, cùm te tribunum pleb. isto anno fore non putarem: itemq; petivi sæpius per litteras: sed tum quasi à senatore nobilissimo, tum adolescente gratiosissimo: nunc à tribuno pleb. & à Curione tribuno: non ut decernatur aliquid novi: quod solet esse difficilius: sed ut ne quid novi decernatur: & 8 ut senaticonsultum, & leges defendas: eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. Hoc te vehementer etiam, atque etiam rogo. Vale.

¶ *ARG. Monet Curionem, ne posthac de levissimis rebus scribat. Colloquium sibi fuisse cum Pompejo scribit, eumq; laudat: De suo in provinciam itinere scribit. Non prorogari sibi consulatum petit.*

M. T. C. PROCONSUL, M. COELIO S. D.

QVID? tu me hoc tibi mandasse existimas, ut mihi gladiatorũ compositiones, ut vadimonia dilata, & Chresti compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, cùm Romæ sumus, narrare nemo audeat? Vide, quantum tibi meo judicio tribuam, (nec mehercule injuria: πολιτικώτερος enim te adhuc neminem cognovi) ne illa quidem curo mihi scribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie, nisi quid ad me ipsum pertinebit. scribent alii: multi nuntiabunt. perferet multa etiam ipse rumor. Quare ego nec præterita nec præsentia abs te, sed ut ab homine longè in posterum prospiciente, futura exspecto, ut ex tuis litteris, cùm formam reip. viderim, quale ædificium futurum sit, scire possim. Neque tamen adhuc habeo, quòd te accusem. neque enim fuit, quod tu plus providere posses, quàm quivis nostrûm, inprimisque ego, qui cum Pompejo complures dies nullis in aliis, nisi de rep. sermonibus versatus sum: quæ nec possunt scribi, nec scribenda sunt. Tantum habeto, civem egregium esse Pompejum, & ad omnia, quæ providenda sunt in rep. & animo, & consilio paratum. Quare da te homini. complectetur, mihi credo. Jam iidem illi & boni, & mali cives videntur, qui nobis videri solent. Ego cùm Athenis decem ipsos dies fuissem, multumque mecum Gallus noster Caninius, proficiscebar inde prid. nonas Quint. cùm hoc ad te litterarum dedi. Tibi cùm omnia mea commendatissima esse cupio, tum nihil magis, quàm ne tempus nobis provinciæ prorogetur. in eo mihi sunt omnia. Quod, quando, & quomodo, & per quos agendum sit, tu optimè constitues. Vale.

¶ *ARG. De adilitate Curionis, & Hirro ejus competitore repulsam passo.*

M. T. C. COELIO RUFO, ÆDILI CURULI DESIGNATO S. D.

PRIMVM tibi, ut debeo, gratulor, lætorque cùm præsenti, tum etiam sperata tua dignitate, seriùs, non negligentia mea, 9 sed ignorantia rerum omnium. in his enim

1. *Qui si ex omnibus unus optandus esset.*) Licet rejecerit hanc lectionem Guliel. tamen probatam Vict. ex Med. cod. (ut eam annotat primæ edit. Egnatius) mihi verò deprehensam in Pall pr. quint. Vatic. religio fuit postponere, certè elegantiorem ac meliorem mihi visam vulgata *exoptandus*: plura nihil attinet ingerere in hac temporis caritate.

2. *Vel (ut verius dicam) propè saluti tuum studium dices.*] Arrisit hoc nobis ex antiquissima editione; deinde Vict. Lamb. Manut. denique mss. Pal. pr. Vat. Peck. vulgo: *propria saluti.*

3. *Cum hæc ad te scriberem.*) Miror quid acciderit Pal. pr. sec. referentibus, *cum in te hæc scriberem*: & tert. Grut. *quem in te hæc scriberem.*

4. *Alteri qui melius dare consilium possit.*) Sic habent plerique libri & editiones. Pall. tamen tert. quart. quint. totidemque Gulielmii *alter qui melius*, quod exhibet quoque editio prima.

5. *Iam etsi hoc minimè tibi deest.*) Sic præferunt Pall. pr. sec. quint. totidem Gulielmi: vulgò *tametsi*. supra agnoscunt Pall. pr. sec. tert. Grut. *cur ego absum*: sicut sec. non *minister* sed *magister*.

6. *Quamquam difficili in re.*) Rectè sic Victor. Pall. pr. tert. quint. Medic. Stevvech. aliàs *quamque difficili.*

7. *Quas Tarasoni liberto tuo dedi.*) Hoc nomen Liberto Curionis indidit editio primitus cusa, Pall. tert. Grut. duo Guliel. Pall. pr. *Tharasoni* quint. *Tassæoni.* vulgò *Thrasoni.*

8. *Vt senaticonsultum & leges defendas.*) Frementibus Magistellis produxi hanc lectionem ex editione Victorii ac Pal. pr. Vatic. ut sæpe Livius. vulgò *Senatusconsultum.*

9. *Sed ignorantiâ rerum omnium.*) Invenit hoc vocabuli in novem mss. Manut. ipse in Pall. quatuor posteriorĭbus ac Grut. notatque sic Egnatius ad primam editionem, ex Medic. item Gulielm. ex tribus, sed *ignorantiam* tuetur Victorius, & Pal. pr. quem codicem ut minimè hucusque subfestæ fidei ac manus expertus sum.

enim sum locis, quò & propter longinquitatem, & propter latrocinia, tardissimè omnia perferuntur. Et cùm gratulòr, tum verò quibus verbis tibi gratias agam, non reperio, 1 quòd ita factus sis ut dederis nobis, quemadmodum scripseras ad me, quem semper ridere possemus. Itaque cùm primùm audivi, ego ille ipse factus sum, scis quem dicam, egique omneis illos adolescenteis, 2 quos ille jactitat. difficile est loqui. Te autem contemplans absentem, & quasi tecum coràm loquerer, *Non adepol, quantam egeris rem, neque quantum facinus feceris.* Quod quia præter opinionem mihi acciderat, referebam me ad illud: *Incredibile hoc factu objicitur.* repentè verò incessi omnibus lætitiis. In quo cum objurgarer, quòd nimiò gaudio pænè desiperem: ita me defendebam: 3 *Ego voluptatem animi nimiam.* Quid quæris? dum illum rideo, pænè sum factus ille. Sed hæc pluribus: multaque alia & de te, & ad te, cum primùm ero aliquid otii nactus. Te verò, mi Rufe, diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatorem dignitatis meæ, ultorem non modò inimicorum, sed etiam invidorum meorum: ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarum pœniteret. Vale.

10 ¶ *ARG. Literas sibi non reddi conqueritur. Res suas in Amano monte gestas, & Pindenissi expugnationem refert. Proconsulatum sibi non prorogari petit. De statu Reipub. inquirit.*

M. T. C. IMP. M. COELIO RUFO, ÆDILI CURULI DESIGNATO S. D.

TU vide, quàm ad me litteræ non perferantur. non enim possum adduci, ut abs te, posteà quàm ædilis es factus, nullas putem datas; præsertim cùm esset tanta res, tantæ gratulationis; de te, quia quod sperabam 4 de nihilo. Balbus enim sum, quod non putaram. Atque sic habeto, nullam me epistolam accepisse tuam post comitia ista præclara; quæ me lætitia extulerunt; ex quo vereor, ne idem eveniat in meas litteras. Equidem numquam domum misi unam epistolam, quin esset ad te altera: nec mihi est te jucundius quidquam, nec carius. Sed balbi non sumus; ad tem redeamus. Ut optasti, ita est. velles enim, ais, tantummodò ut haberem negotii, quod esset ad laureolam satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris. ergo ita accidit. Nam Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probè ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, qui me non norant, nominis nostri. Multum est enim in his locis: *Hiccinne est ille, qui urbem? quem senatus?* nostri cetera. Cùm venissem ad Amanum, qui mons mihi cum Bibulo communis est, divisus aquarum divortiis, Cassius noster, quod mihi magnæ voluptati fuit, feliciter ab Antiochea hostem rejecerat. Bibulus provinciam acceperat. Interea cum meis copiis omnibus, vexavi Amanienseis, hosteis sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati: castella munita, improviso adventu capta, & incensa. Ita victoria justa imperator appellatus apud Issum (quo in loco sæpe, ut ex te audivi, Clitarchus tibi narravit, Darium ab Alexandro esse superatum) 5 adduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. Ibi quintum vicesimum jam diem aggeribus, vineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum, Pindenissum, 6 tantis operibus, tantoque negotio, ut mihi ad summam gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi: quod si, ut spero, cepero: tum verò litteras publicè mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, ut speres, te assequi id, quod optasses. Sed, ut redeam ad Parthos, hæc ætas habuit hunc exitum satis felicem. Ea, quæ sequitur, magno est in timore. Quare, mi Rufe, vigila: primùm ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, 7 &, ut ego arbitror, spissius: illud, quod facile est, nequid mihi temporis prorogetur. De rep. 8 ex tuis ut antea tibi scripsi, cùm præsentia, tum etiam futura magis exspecto. Quare ut ad me omnia quàm diligentissimè persciibas, te vehementer rogo. Vale.

¶ *ARG. De successione provinciarum: De Pantheris editione ludorum à Cœlio petitis: De omni reipublicæ statu sollicitum se esse ait.*

M. T. C. IMP. M. COELIO, ÆDILI CURULI, S. D.

PUTAREN umquam accidere posse, ut mihi verba deessent: neque solùm ista vestra oratoria, sed hæc etiam levia, nostratia? Desunt autem proter hanc causam, quòd mirificè sum sollicitus, quidnam de provinciis decernatur. Mirum me desiderium tenet urbis, incredibile meorum, 9 atque in primis tui: satietas autem provinciæ: vel quia videmur eam famam consecuti, ut non tam accessio quærenda, quàm fortuna metuenda sit: vel, quia totum negotium non est dignum viribus nostris, 10 qui majora onera in rep. sustinere & possim, & soleam: vel quia belli magni timor impendet, quod videmur effugere, si ad constitutam diem decedemus. De pantheris, per eos, qui venari solent, agitur mandato meo diligenter: sed mira paucitas est & eas, quæ sunt, valdè ajunt queri, quòd nihil cuiquam insidiarum in mea provincia, nisi sibi, fiat. itaque constituisse dicuntur in Cariam ex nostra provincia decedere. Sed tamen sedulò fit, & in primis à Patisco. Quidquid erit, tibi erit:

1. *Quod ita factus sis.*] Debetur hoc quoque editionum vetustissimæ atque Victorio, testorque sic exstare in Pall. pr. tert. Vatic. Grut. Stevvech. Peck. Vulgo; *quod ita factum sit.*

2. *Quos ille jactitat.*] Hoc præferunt quatuor Pall. (nam sec. *jactat*) Grut. Vict. edit. ac pr ma. alii *actitat.* quod in nullo nostrorum extat. vulgo; *jactitabat.* sed hæc minuta sunt; indicanda tamen: ne aliquid sine libris tentasse videamur. sicut & illud: *scis quem dicam*, reposui ex Victorio: Pal. pr. Vatic. Stevvech. non *dicam.*

3 *Ego voluptatem animi nimiam.*] Addixi meam credulitatem hic Vict. Lamb. Manut. Vatic. abeuntibus ab omnibus nostris: nam pr. *homini*, sicut vulgò. sec. *hominum.* tert. *hominib.* quart. Grut. *habui.* quint. *omnium*; repræsentat. sicut in illo; *incredibile hoc factu objicitur:* ubi nullus non discessionem facit. pr. *incredibile, hoc factum objicitur.* sec. *incredibile hoc factum abjiciitur*; præsertim dispunctione, quas annotare non operæ est.

4. *De nihilo. Balbus enim sum, quod ita putaram.*] Hæc est omnium nisi lectio: quam ut integram affirmare, non audemus: ita aliorum conjecturæ codicum scripturam præferre tutius visum. emendarunt alii: *De Hillo (Balbus enim sum) quod.* Gulielm. ariolabatur, *dein, Hillo.*

5. *Adduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem.*] Probabat hanc Lambini lectionem, Gulielm. ex Stevvech. & Peck. quæ quia exstabat in Pall. tertio, quart. quinto, non contemnenda (cum sit melior vulgata) in hac editione videbatur. Pal. sec. *deduxi.* Vulgò, *abduxi.*

6. *Tantis opibus, tantoque negotio.*] Sic est in omnibus mss. Pall. duobus Gulielm. editione prima, atque Victorii: præferteque Manut. ex illo Virgilii, *tantæ pugnatur opum vi.* vulgo *operibus.*

7. *Et ut ego arbitror, spissius.*] Quid illos nominem, qui primitus à prima editione hanc lectionem ut incorruptam offerente desciverunt? scilicet quia vox infrequentior, ilico infatuanda erat magistellorum stupore. Eam vindicavit suæ editioni Vict. habetque Vatic. Pal. sec. Grut. *serius spissius* conjunxit. in Pal. tert. est *sepius* proximè conveniens. Vulgò *serius.*

8. *Ex tuis, ut antea tibi scripsi.*] Glossam *litteris* expunxi fide cod. Grut. Pal. tert. Stevvech.

9. *Atque in primis tui: satietas autem provinciæ.*] Politiani liber habet pro *autem atta.* miram ego satietatem, imò nauseam cepi ex corruptelis ac varietatibus hujus loci, quas objecerunt mihi ipsos invisenti mss. Pal. prim. & quint. *incredibile meorum. atque in primis satietas autem provinciæ.* sec. tert. *atque in primis satietas provinciæ.* Pal. quart. Grut. *atque inprimis satietas autem provinciæ.* Mihi, quam primam adduxi, liquidissima apparet: ut sub appellatione *meorum*, quoque Cœlium claudat: & dudum se tædio subactum provinciæ quæratur.

10. *Qui majora onera in Rep. sustinere & possim & soleam.*] Ita passim omnes libri: tum editio princeps, itemque Victorii. Vulgò: *majora in rep. vestra sustinere & possimus & soleamus.*

1. *Sed*

erit: 1 sed quid esset, planè esset, nesciebamus. Mihi, mehercule, magnæ curæ est ædilitas tua. 2 ipse dies me admonebat. scripsi enim hæc ipsis Megalensibus. Tu velim ad me de omni reip. statu quàm deligentissimè perscribas. ea enim certissima putabo, quæ ex te cognoro. Vale.

¶ *ARG. Sollicitus de rebus urbanis. Litteras à Cœlio petit. De Diogenis & Philonis itinere. De vita urbana & provinciali collatione. De provincia rectè administrata. De reditu in urbem.*

M. T. C. IMP. M. COELIO ÆDILI CURULI, S. D.

22 SOLLICITVS equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ conciones, 3 ita molestæ Quinquatrus afferebantur. nam citeriora nondum audiebamus. Sed tamen nihil me magis sollicitabat, quàm, in his molestiis non me, si quæ ridenda essent, ridere tecum. sunt enim multa, sed ea non audeo scribere. Illud molestè fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. Quare etsi, cùm tu hæc leges, ego jam annuum munus confecero: tamen obviæ mihi velim sint litteræ tuæ, quæ me erudiant de omni rep. ne hospes planè veniam. hoc melius quam tu, facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, à me cum Philone Pessinunti discessit. 4 iter habebant ad Dejotarum regem. quamquam omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. 5 Urbem, urbem, mi Rufe, cole, & in ista luce vive. Omnis peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura, & sordida iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. Quod cùm probe scirem, utinam in sententia permansissem. Cùm una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro, omneis fructus provinciæ non confero. Spero me integritatis laudem consecutum, 6 non eram minor ex contemnenda, quàm ex conservata provincia. 7 Spem triumphi? inquis. gloriosè triumpharem, si non essem quidem tamdiu in desiderio rerum mihi carissimarum. Sed (ut spero) propediem te videbo. tu mihi obviam mitte epistolas te dignas. Vale.

¶ *ARG. Respondet epistolæ sextæ libri noni.*

M. T. C. IMP. M. COELIO, ÆDILI CVRULI S. D.

23 RARAS tuas quidem (fortasse enim non perferuntur) sed suaveis accipio litteras: vel quas proximè acceperam, quàm prudentis? quàm multi & officii, & consilii? Etsi omnia sic constitueram mihi agenda, ut tu admonebas: tamen confirmantur nostra consilia, cùm sentimus, prudentibus, fideliterq; suadentibus idem videri. Ego Appium (ut sæpe tecum locutus sum) valde diligo: meque ab eo diligi statim cœptum esse, ut simultatem deposuimus, sensi. Nam & honorificus in me consul fuit, & suavis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum. 8 Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis: 9 quoniam κωμικὸς μάρτυς (ut opinor) accidit Phania: & mehercule etiam pluris eum feci, quod te amari ab eo sensi. Jam me Pompeji totum esse scis. Brutum à me amari intelligis. Quid est causæ, cur mihi non in optatis est complecti hominem, florentem ætate, opibus, honoribus, ingenio, liberis, propinquis, affinibus, amicis: collegam meum præsentem & in ipsa collegii laude, & scientia, studiosum mei? Hæc cò plurimis scripsi, quòd mihi significabant tuæ litteræ, subdubitare, qua essem erga illum voluntate. Credo te audisse aliquid. falsum est, mihi crede, si quid audisti. Genus institutorum, & rationum mearum, dissimilitudinem nonnullam habet cum illius administratione provinciæ. Ex eo quidam suspicati fortasse sunt, animorum contentione, non opinionum dissensione, me ab eo discrepare. Nihil autem feci umquam, neque dixi, quod contra illius existimationem esse vellem. Post hoc negotium autem, & temeritatem nostri Dolabellæ, deprecatorem me pro illius periculo præbeo. Erat in eadem epistola veternus civitatis. gaudebam sanè, & congesisse nostrum amicum lætabar otio. Extrema pagella pupugit me tuo chirographo. Quid ais? Cæsarem non defendit Curio? quis hoc putaret præter me? 10 nam, ita vivam putavi. Dii immortales: quàm ego risum nostrum desidero! Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem conficeram: civitates locupletaram: publicanis, etiam superioris lustri reliqua, sine sociorum ulla querela, conservaram, privatis, summis, infimis fueram jucundus: proficisci in Ciliciam nonis Maji. 11 &, cùm prima æstiva attigissem, militaremque rem collocassem, decedere ex senatusconsulto. Cupio te ædilem videre, miroque desiderio me urbs afficit, & omnes mei, tuque in primis. Vale.

¶ *ARG. Fabium commendat.*

M. T. C. IMP. M. COELIO ÆDILI CVRULI, S. D.

M. Fabio, viro optimo, & homine doctissimo, familiarissimè utor, mirificeque eum diligo, cùm 14 propter

1. *Sed quid esset, planè nesciebamus.*] Sic est in omnibus antiquioribus editionibus, ac melioribus codicibus. Vulgo: *sed, quid planè esset nesciebamus.*

2. *Ipse dies me admonebat.*] Qui non intellexerunt hunc locum, interpolarunt. sed ita habetur in edit. principe, Vict. Vatic. Peck. Pal. pr. *ipse es me admonebat.* Sec. ut vulgò 3 *ipsa dies me admonebit.* Pall. tert. quart. quint. *ipsa res me admon.*

3. *Ita molestæ Quinquatrus afferebantur.*] Ita Vict. & post eum Lamb. (qui tamen uno in suo reperiri testatur *Quinquatres*) Pall. pr. Vaticanus. nam ceteræ: *Quinquatrius.*

4. *Iter habebant ad Dejotarum Regem.*] Quia quasi Cynosura est nobis editio Victorii in plerisque; & eam respicere hoc loco voluimus: cum portentosa seditione mss. diversitas concertet. alii *Latbonum Reg.* alii *Iajum*, alii *Laterum.* Medic. verò, ut annotat Egnatius: *Deiotorum.* Pal. pr. tert. *Iata regem.* secund. *Iacsregem.* quart. *Iacam regem.* quint. verò fitur & peck. & vetusta: *Iarum.* Iacob. Taurelius ex conjectura, referente P. Manutio *Adiato regem*: quod cum Comanorum regem tunc temporis fuisse scribit Strabo. l. x. Vatic. tamen, ut nos, *Dejotarum.*

5. *Urbem urbem, mi Rufe, cole & in ista luce. Omnis peregrinatio (quod ego ab adolescentia judicavi) obscura & sordida iis, quorum.*] Emaculatissimus locus primum à Victorio: qui ex Medicæo primores voces geminabat: deinde à me asserta eadem iteratio, & huc traducta, quod exstare didiceram in aliquo codice Vaticanæ Bibliothecæ. deleto quoque *enim* ex omnibus mss. &, *iis*, ex iisdem.

6. *Non eram minor ex contemnendâ, quam ex conservatâ provinciâ.*] Ita pal. optimus primus & peck. Vulgò *erat*, quò referatur, cum ignarissimis scio.

7. *Spem triumphi? inquis, satis gloriosè triumpharem, si non essem quidem tamdiu desid.*] Est codicis Medicæi lectio quam allevit oræ sui codicis Egnatius: introduxitque diligentissimus Victorius: quam & in Vatic. haberi gaudeo. Nec longe desistit pal. pr. *spem triumphi, inquit, satis gloriosè triumpharem. non essem quidem, &c.* sec. *spes triumphi, inquit, satis gloriosè triumpharem. non enim tam diu quidem in desid.* tert. *spes triumphi, in qua ni satis gl. tert. non essem equidem.* quart. *spes triumphi. in qua s. gl. tr. non essem tam diu. ind.* quint *spes triumphi. in qua* (supersriptum hic *nisi*) *satis gloriosè triump. non essem tam diu quidem.* Verum sentio mihi fastidio ac vomitu cœlum posset, ut pelvi usus sit, ni desinam.

8. *Mea verò officia ei non defuisse, tu es testis: quoniam κωμικὸς μάρτυς (ut opinor) accidit Phaniæ.*] Hanc scripturam à se inventam in vett. libris asserit, cernoque eam in pall. sec. quint. nec abit longe quartus. Gulielm. pro *quoniam* putabat legendum *quo jam.* vulgò *officia* deest, & *tuo es* excuditur.

9. *Quoniam κωμικὸς μάρτυς, ut opinor, accidit Phaniæ.*] Quem jocum parum adsecuti sunt docti viri. Mea, inquit ille, officia in Appium constitisse testem dare poteram ante omnes liberum eius Phaniam. Nam sic lib. 3. epist. ad ipsum Appium: *De meâ autem benevolentiâ erga te, nisi potes ex eodem Phaniâ cognoscere, &c.* Nunc te potius appellabo ipsum, quando illum, ni fallor, fecit quod sibi faciendum fuit, Acherunti potius quam inter superos testimonium potest perhibere. Hunc vocat κωμικὸν μάρτυρα nullam aliam ob causam, quam ob nomen, personis scenicis imponi solitum. *Grauerius.*

10. *Nam ita vivam putavi.*] Hanc scripturam in solo quarto deprehendi, cetetis vicii pertinacissimis *in via.* sed cum extet in editionum prima: probaritque Vict. ac Lamb. denique & Vatic. & peck. & ipsa veritas asserat, quis ambigat?

11. *Et cum prima æstiva attigissem.*] Aliàs *primum*: sed pro nostra pugnant & editionum antiquissimæ & optimæ & omnes ferè mss. ipsus quippe pal. quint. *prima.*

propter summum ingenium ejus, summamque doctrinam, tum propter singularem modestiam. Ejus negotium sic velim suscipias, ut si esset res mea. Novi ego vos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. Omnia relinques, si me amabis, cùm tua opera Fabius uti volet. Ego res Romanas vehementer exspecto, & desidero: in primisque, quid agas, scire cupio. nam jamdiu, propter hiemis magnitudinem, nihil novi ad nos afferebatur. Vale.

¶ *ARG. Respondet in genere epistolæ* 11. 13. *&* 10. *In specie autem scribit, de supplicationibus sibi decretis. De Dolabella. De nuptiis Tulliæ. De suo in Rempublicam studio. De Ocella.*

M. T. C. IMP. M. COELIO, CURULI ÆDILI, S. P. D.

15 NON potuit accuratius, nec prudentius quàm actum est à te cum Curione de supplicatione: &, mehercule, confecta res ex sententia mea est, cum celeritate, tum quod is, qui erat iratus, competitor tuus, & idem meus, assensus est ei, qui ornavit res nostras divinis laudibus. Quare scito me sperare ea, quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primùm laudari, deinde etiam amari. Nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia temperari posse, scio, cui tuæ epistolæ respondeant. Quid si meam legas, 1 quam ego tum ex tuis misi ad Appium? Sed quid agas? sic vivitur. Quod actum est, dii approbent. Spero fore jucundum generum nobis. multumque in eo tua nos humanitatis adjuvabit. Resp. me valde sollicitat: faveo Curioni: emori 2 Cæsarem honestum esse cupio: 3 pro Pompejo emori possum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius: in qua tu non valde te jactas. districtus enim mihi: videris esse quod & bonus civis, & bonus amicus es. Ego de provincia decedens, quæstorem Cœlium proposui provinciæ. Puerum? inquies. At quæstorem. at nobilem adolescentem: at omnium ferè exemplo: 4 neque erat superiore honore usus, quem præficerem. Pomtinius multò antè discesserat. à Quinto fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui non me planè post annum, ut senatus voluisset, de provincia decessisse: quoniam alterum me reliquissem. Fortasse etiam illud adderent, senatum eos voluisse provinciis præesse, qui antea non præfuissent: fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. Denique nunc sollicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem. Posttemò non tam mea sponte, quàm potentissimorum duorum exemplo, qui omneis Cassios, Antoniosque complexi sunt, hominem adolescentem non tam allicere volui, quàm alienare nolui. Hoc tu meum consilium laudes necesse est mutari enim non potest. De Ocella parum ad me plane scripseras: & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiam de 5 Matrinio sit auditum. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter (ut spero) vos videbo. Vale.

¶ *ARG. Respondet epistolæ Cœlii quæ est xviij libri viij.*

M. T. C. IMP. M. COELIO, ÆDILI CURULI, S. P. D.

MAGNO dolore me affecissent tuæ litteræ, nisi jam & 16 ratio ipsa depulisset omneis molestias, & diuturna desperatione rerum obduruisset animus ad dolorem novum. Sed tamen quare acciderit, ut ex meis superioribus litteris id suspicarere, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis, præter querelam temporum, quæ non animum meum magis sollicitum haberet, quam tuum? Nam non eam cognovi aciem ingenii tui, quod ipse videam, te id ut non putem videre. Illud miror adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares, aut tam improvidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, 6 & propè jacentem descisceremem: aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem, &, quod initio, semperque fugi, civili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas solitudines? nosti enim non modo stomachi mei, cujus tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum, in hominum insolentium indignitate, fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, nomenque imperii, quo appellor. Eo si onere carerem, quamvis parvis Italiæ latebris contentus essem. Sed incurrit hæc nostra laurus non solùm in oculos, sed jam etiam in voculas malivolorum. Quod cum ita esset, nil tamen unquam de profectione, nisi vobis approbantibus, cogitavi. Sed mea prædiola tibi nota sunt, in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. 7 Quod autem in maritimis facillimè sum; moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare: quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. nam ad bellum quidem qui convenit? præsertim contra eum, cui spero me satisfecisse: ab eo, cui tamen satisfieri nullo modo potest? Deinde sententiam meam tu facillimè perspicere potuisti jam ab illo tempore, cùm in Cumanum mihi obviam venisti. 8 non enim te celavi sermonem T. Ampii: vidisti, quàm abhorrerem ab urbe relinquenda? 9 Cùm audissem, nonne tibi affirmavi, quidvis me potius perpessurum, quàm ex Italia ad bellum civile exiturum? Quid ergo accidit, cur consilium mutarem? nonne omnia potius, ut in sententia permanerem? Credas hoc mihi velim, quod puto te existimare, 10 ex his miseriis nihil aliud quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, quàm pacem: ea desperata, nihil tam fugisse, quàm arma civilia. Hujus me constantiæ puto fore, ut numquam pœniteat. Etenim memini, in hoc genere gloriari solitum esse familiarem nostrum, Q. Hortensium, quod numquam bello civili interfuisset. Hoc nostra laus erit illustrior, quòd illi tribuebatur ignaviæ: de nobis id existimari posse non arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorem fidissimè atque amantissimè proponuntur. Nulla est enim acerbitas, quæ non omnibus,

1. *Quam ego tum ex tuis misi ad Appium.*] Iterum delevi glossam *litteris* ex Pal. tert. & Stevvechiano.

2. *Cæsarem honestum esse cupio.*] Sic Med. codex, Victorii editio, Pal. pr. At reliqui quatuor, sicut & Grut. & Peck. cum prima impressione: *Cæsarem honestissimè cupio.* Aliàs (quod Lamb. non aspernandum videtur) *Cæsari honestissimè cupio.*

3. *Pro Pompejo emori possum.*] Emori digni erant, qui hue inculcarunt simplex *mori*, contra omnes libros ac editiones.

4. *Neque erat superiore honore usus.*] Sic omnes tum Pall. tum Lamb. Vatic. Gruter. Peck. vulgo: *neque erat superiore honore ullus.* unde Lamb. *superior. honore ullus*, quod statim imitari in hac editione esset hominis non solum temerarii, sed etiam dementis.

5. *De Matrinio sit auditum.*] Invenit hoc in Medicæo, adnotovitque Egnatius; sequuti post Victorius, Lamb. Manut. Nam vulgi *de matrimonio*, lectio non est nauci.

6. *Ex prope jacentem descisceremem.*] Pall. sec. tert. quart. Peck. *desisterem.* Pal. quint. *desciscerem.* Paullo post: *quod initio semperque fugi.* Gulielm. attendere nos jubebat, an legend. *quod in scis.*

7. *Quod autem in maritimis facillimè sum, moveo nonnullis suspicionem.*] *Facillimè esse* quid sit norunt qui Plautum legerunt: & sic edidit Lambin. cum Manut. extatque in Vatic. in Pall. aliàs omnibus ferè, *sum facillimè.* At in quart. tert. sec. Stevvech. Mitall. *moveo.* aliàs: *quod autem in maritimis sum, facile moveo nonnullis susp.*

8. *Non enim te celavi sermonem T. Ampii: vidisti quam abhorrerem.*] Sic rectè ex Med. edidit Victor. nec longè dissentit liber. Pagina in Pal. sec. erat *sermonem tam pii vidisti*; sicut ex Medic. notat Manut. sed cum sic visatur in Stevvech. & Vat. non amplius de veritate periclitandum est. T. Ampium ait idem Tull. lib. VI. Ep. 12. *belli civilis tubam appellavisse.* vulgo insubidè nimis: *celavi. sed nonne tum prævidisti quam abh.* in qua tamen conjectura quam sibi placet Manutius!

9. *Cum audissem nonne affirmavi.*] Expunxi *quod* suasu omnium Pall. Grut. quatuor Gulielmianorum.

10. *Ex his miseriis nihil aliud quærere.*] Vulgo: *aliud me quærere.* sed provocabulum prætereunt quinque Pall. Grut. editio princeps, Victorius, sicut est in Vaticano, edidit, *existimare, me ex his miseriis nihil aliud quærere.*

bus, hac orbis terrarum perturbatione, impendere videatur: quam quidem ego à rep. meis privatis, & domesticis incommodis libentissimè, vel istis ipsis, quæ tu me mones, ut caveam, redemissem. Filio meo, quem tibi carum esse gaudeo, si erit ulla resp. 1 satis amplum patrimonium relinquam in memoria nominis mei. sin autem nulla erit, nihil accidet ei separatim à reliquis civibus. Nam quòd rogas, ut respiciam generum meum, adolescentem optimum, mihique carissimum: an dubitas, cùm scias, quanti cùm illum, tum verò Tulliam meam faciam, quin ea me cura vehementissimè sollicitet? & eò magis, quòd in communibus miseriis hac tamen oblectabar specula: Dolabellam meum, 2 vel potius nostrum, fore ab iis molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberum. Velim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dum fuit: quàm acerbos sibi, quàm mihi ipsi socero non honestos. itaque neque ego hunc Hispaniensem casum exspecto, de quo mihi exploratum est ita esse, ut tu scribis: nec quidquam astutè cogito. Siquando erit civitas, erit profectò nobis locus. sin autem non erit: in easdem solitudines tu ipse (ut arbitror) venies, in quibus nos consedisse audies. Sed ego fortasse vaticinor: & hæc omnia meliores habebunt exitus. Recordor enim desperationes eorum, qui senes erant, adolescente me. Eos ego fortasse nunc imitor, & utor ætatis vitio. Velim ita sit. Sed tamen togam prætextam texi Oppio, puto te audisse. nam Curtius noster dibaphum cogitat: sed eum infector moratur. Hoc adspersi, ut scires, me tamen in stomacho solere ridere: 3 Dolabellæ, quod scripsi, suadeo videas, tamquam si tua res agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter, nihil temerè faciemus. Te tamen oramus, quibuscumque erimus in terris, ut nos, liberosque nostros ita tueare, ut amicitia nostra, & tua fides postulabit. Vale.

¶ *ARG. Respondet duabus epistolis Caninii.*

M. T. C. IMP. 4 CANINIO SALLUSTIO PROQVÆSTORI, S. D.

17 LITTERAS à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad XVI. Kalend. Sextileis. His ego ordine, ut videris velle, respondebo. De successore meo nihil audivi, nec quemquam fore arbitror. Quin ad diem decedam nulla causa est, præsertim sublato metu Parthico. Commoraturum me nusquam sanè arbitror. Rhodum, Ciceronum causa puerorum, accessurum puto: neque id tamen certum. Ad urbem volo quàm primum venire: sed tamen iter meum, reip. & rerum urbanarum ratio gubernabit. Successor tuus non potest ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis convenire. 5 De rationibus referendis, non erat incommodum, te nullam referre: quam tibi scribis à Bibulo fieri potestatem. Sed id vix mihi videris per legem Juliam facere posse: quam Bibulus certa quadam ratione non servat: tibi magnopere servandam censeo. Quòd scribis, Apamea præsidium deduci non oportuisse, videbam idem ceteros existimare: molesteque ferebam, de ea re minùs commodos sermones malivolorum fuisse. Parthi transierint, necne, præter te, video dubitare neminem. itaque omnia præsidia, quæ magna, & firma paraveram, commotus hominum non dubio sermone, dimisi. Rationes mei quæstoris, nec verum fuit me tibi mittere, nec tamen erant confectæ. eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De præda mea, 6 præter quæstores urbanos, id est, populum Roman. tetunctum nec attigit, nec tacturus est quisquam. Laodiceæ me prædes accepturum arbitror omnis pecuniæ publicæ, ut & mihi, & populo cautum sit sine vecturæ periculo. Quod scribis ad me de drachmis CCCDIII. nihil est, quod in isto genere cuiquam possim commodare. Omnis enim pecunia ita tractatur, ut præda à præfectis: quæ autem mihi attributa est, à quæstore curetur. Quòd quæris, quid existimem de legionibus, quæ decretæ sunt in Syriam: antè dubitabam, venturæne essent: nunc mihi non est dubium, quin si anteà auditum erit, otium esse in Syria, venturæ non sint. 7 Marium quidem successorem tandem video esse venturum, propterea quod senatus ita decrevit, ut cum legionibus iret. Uni epistolæ respondi: venio ad alteram. Petis, ut Bibulo te quàm diligentissimè commendem: in quo mihi voluntas non deest: sed locus esse videtur tecum expostulandi. Solus enim tu ex omnibus, qui cum Bibulo sunt, certiorem me numquam fecisti, quàm valdè Bibuli voluntas à me sine causa abhorreret. Permulti enim ad me detulerunt, cùm magnus Antiochiæ metus esset, & magna spes in me, atque in exercitu meo, solitum dicere, quidvis se perpeti malle, quàm videri eguisse auxilio meo. quod ego officio quæstorio te adductum, reticere de prætore tuo, non molestè ferebam: quamquam, quemadmodum tractarere, audiebam. Ille autem, cum ad Thermum de Parthico bello scriberet, ad me litteram numquam misit: ad quem intelligebat, ejus belli periculum pertinere. Tantum de auguratu filii sui scripsit ad me: in quo ego misericordia commotus, & quod semper amicissimus Bibulo fui, dedi operam, ut ei quàm humanissimè scriberem. Ille si omnibus est malivolus (quod numquam existimavi) minus offendor in me. sin autem à me est alienior: nihil tibi meæ litteræ proderunt. Nam ad senatum quas Bibulus litteras misit, in iis, quod mihi cum illo erat commune, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum quæstu populi pecunia permutaretur. quod autem meum erat proprium, ut alariis. Transpadanis uti negarem, id etiam populo se remisisse scribit. quod verò illius erat solius, id mecum communicat: EQVITIBVS AVXILIARIIS, inquit, CVM AMPLIVS FRVMENTI POSTVLAREMVS. Illud verò pusilli animi, & ipsa malivolentia jejuni, atq; inanis, quòd Ariobarzanem, quia senatus per me regem appellavit, mihique commendavit, iste in litteris non regem, sed regis Ariobarzanis filium

1. *Satis amplum patrimonium relinquam in memoria nominis mei.*) Non debui attendere fastidio Lamb. hanc lectionem à Vict. editam rejicientis, cum eam præstari videam à Pall. pr. tert. quint. Grut. nam reliqui duo, *in memoriam*, sicut & editionum prima præferunt. vulgo: *satis amplum patrimonium relinquam memoriam.*

2. *Vel potius nostrum, fore ab iis molestiis.*) Vulgò, *nostrum*, *videbam ab illis*. quod verbi in nullo præterquam tert. deprehendi: & rectè relegatur. vereque arcetur à finib. Tullianis.

3. *Dolabellæ, quod scripsi, suadeo videas.*) Cur hæc scriptura exulet non video approbata & custodita tot optimis codicibus. sic enim Med. sic Pall. sec. tert. quart. Grut. Politiani cod. Stevvech. Vulgo; *De Dolabella* pr. quoque. *De* inficiatur. duo Gulielm. libri *De Dolabella.*

4. CANINIO SALLVSTIO PROQVAESTORI.) Non erat Man. pro arbitratu suo immutare Epistolarum inscriptiones: omnes quippe libri mss. *Sallustio* non *Sallustiano* inscribunt. deinde quod *proconsulem* quoque salutat, ejusdem ratio & frivola, & credulitas stulta est. sic quoque eum appellant quinque Pall. Grut. tres Gulielmii: valuit tamen pluris apud me unica codicis Medicæi sinceritas, in quo sic fuisse monet Egnatius; & Victorii auctoritas, à quo sic excudere jussus est Rob. Stephanus. sed ne dememinerim: Pal. pr. *C. Salustio.* sec. *Canio.* tert. Grut. *Canino.* quart. *Camino Salystio.* solus quint. *Caninio.* in Vatic. lætor quoque esse nostram lectionem.

5. *De rationibus referendis.*) Pal. pr. *sestiemibus.*

6. *Præter quæstores urbanos, id est, populum Romanum, tetunctum.*) Pal. sec. Grut. Stevvech. exigunt illa verba radicitus, *id est, populum Romanum.*

7. *Marium quidem successorem tandem video esse venturum.*) Elegantissimam lectionem unica ista vocula reddidi ex Pall. sec. tert. Grut. Stevvech. vulgò interpretamento contenti sunt, *tarde video.* sicut & paucos post: *pesis ame, ut Bibule.* cum illud *ame* projectitium sit Pall. sec. tert. Grut. Stevvech.

lium appellat. *Hoc animo qui sunt, deteriores fiunt rogati.* Sed tibi morem gessi; litteras ad eum scripsi, quas cum acceperis, facies quod voles. Vale.

¶ *ARG. Suadet, ut decedens præficiat provinciæ potiùs quæstorem, quàm legatum.*

M. T. C. IMPERATOR Q. THERMO PROCURATORI. S. D.

18 OFFICIVM meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, quæ tibi ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo, grata esse vehementer gaudeo: mihique scito in dies majori curæ esse dignitatem tuam: quæ quidem à te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse videatur. Sed mihi magis, magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti, placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me venit, ostendi: graveis te susceptúrum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis à te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminem honoris gradu superiorem. Ille autem, ut omittam nobilitatem, hoc ipso vincit viros optimos, hominesque innocentissimos, legatos tuos, quod & quæstor est, & quæstor tuus. Nocere tibi iratum neminem, posse perspicio: sed tamen treis fratres, summo loco natos, promtos, non indisertos, te nolo habere iratos, jure præsertim, quos video deinceps tribunos pleb. per triennium fore. Tempora autem reip. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulenta videntur fore. Cur ego te velim incidere in terrores tribunitios, præsertim cum 1 sine cujusquam reprehensione quæstoriis legatis quæstorem possis anteferre? Qui si dignum majoribus suis præbuerit (ut spero, & opto) tua laus ex aliqua parte fuerit. sin quid offenderit: sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi veniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar, quod in Ciliciam proficiscebar, existimavi me ad te oportere scribere. Tu, quod egeris, id velim dii approbent. Sed, si me audies, vitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

¶ *ARG. Ostendit optatiorem sibi quæstorem obtingere non potuisse: & hortatur ut maturet in provinciam venire, antequam ipse decedat.*

M. T. C. IMP. C. COELIO. L. F. CALDO QUÆSTORI DES. S. D.

CUM optatissimum nuntium accepissem, te mihi 19
quæstorem obtigisse, eo jucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in provincia mecum fuisses. Magni enim videbatur interesse, ad eam necessitudinem, 2 quam nobis fors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. Posteà quàm mihi nihil neque à te ipso, neque ab ullo alio de adventu tuo scriberetur; verebar ne id ita caderet, (quod etiam nunc vereor,) ne antè, quàm tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. Accepi autem à te 3 missas litteras, in Cilicia, cùm essem in castris, a. d. x. Kal. Quintiles, scriptas humanissimè: quibus facilè & officium, & ingenium tuum perspici posset. sed neque unde, neque quo die datæ essent, atque quo tempore te exspectarem, significabant: nec is, qui attulerat, à te acceperat, ut ex eo scirem, quo ex loco, atque tempore, essent datæ. Quæ cùm essent incerta, existimavi tamen esse faciundum, ut ad te statores meos, & lictores cum litteris mitterem: quas si satis opportuno tempore accepisti, gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quàm primum veneris. Nam quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi (ut scis) maximè necessarius: 4 quod item C. Virgilius propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit: valet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio; sed tuæ litteræ, de tua præsertim dignitate, & de nostra conjunctione, maximi sunt apud me ponderis. Mihi quæstor, optatior obtingere nemo potuit. 5 Quamobrem, quæcumque à me ornamenta ad te proficiscentur, ut omnes intelligant, à me habitam esse rationem tuæ, majorumque tuorum dignitatis. Sed id facilius consequar, si ad me in Ciliciam veneris: quod ego & mea, & reipub. & maximè tua interesse arbitror. Vale.

M. TVL-

1. *Sine reprehensione quæstoriis legatis quæstorem p. a.*] Ita est in Med. Vatic. ita restituit optim. Victorius. in Pal. om. est *quæstoriis*: sicut in Gruteriano, Peck. & Polit. libro; ut facilè alterum *i* propter alterum exoleverit.

Quam nobis fors tribuisset.] Hanc lectionem longe optimam tradidit nobis Pal. pr. Vatic. Victorii editio. vulgò *fore*. sed Pall. pr. sec. tert. Grut. *accidere* non *accedere* quod mihi ob causam intimam placebat magis. paullò post legendum, *postea quam mihi* ex Pall. o. Grut. editionum antiquissimis optimisque Ven. & Vict. vulgò, *postea cum*.

3. *Missas litteras in Cilicia.*] Sic codex Med. editio Vict. Pall. pr. tr. quint. nam bini reliqui, sicut & editio princeps, & Peck. *in Ciliciam*. Vulgo, *in provincia*.

4. *Quod item C. Virgilius.*] præivit mihi hanc lectionem Pall. sec. in quem illata est à manu secunda. recepi eò lubentius, quod vidi eandem attribuisse Lambino: atque exstare in omnibus Pall. Grut. ipsisq; Gulielmianis, non *Virginius* sed *Virgilius*. Vatic. *quod idem C. Virginius*.

5. *Quam obrem, quæcunque à me ornamenta ad te proficiscentur; ut omnes.*] Sic castigavit Victorius ex suis, adstipulantibus nostris omnibus: & ut omnes intelligant illud *elaborate* esse supposititium: Grut. ad marginem pro illo subjicit, *faciam*.

1. Verum

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER TERTIVS, AD APPIVM CLAVDIVM PVLCHRVM.

¶ *ARG. De Phania & Cilice Appii libertis. De L. Valerio Jurisconsulto.*

M. T. C. APPIO PULCHRO IMP. S. D.

SI ipsa resp. tibi narrare posset, quomodo sese haberet, non facilius ex ea cognoscere posses, quam ex liberto tuo Phania: ita est homo non modo prudens, 1 verum etiam (quod juvet) curiosus. quapropter ille tibi omnia explanabit. 2 id & ad brevitatem est aptius, & ad reliquas res providentius. De mea autem benivolentia erga te, etsi potes ex eodem Phania cognoscere: tamen videntur etiam aliquæ meæ partes. 3 Sic est, tibi persuade, carissimum te mihi esse, cum propter multas suavitates ingenii, officii, humanitatis tuæ tum quod ex tuis litteris, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ à me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. Quod cum ita sit, perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, 4 intermissa nostra consuetudine, & gratia: & crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam: idque me (quoniam tu ita vis) puto non invita Minerva esse facturum: quam quidem ego si fortè de tuis sumsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix, libertus tuus, antea mihi minùs fuit notus: sed ut mihi reddidit à te litteras, plenas & amoris, & officii, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. Jucunda mihi ejus oratio fuit, cum de animo tuo, de sermonibus, quos de me haberes quotidie, mihi narraret. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris: ita tamen, ut Phaniam valde sim desideraturus: quem cùm Romam remittes, quod (ut putabamus) celeriter eras facturus, omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari à me voles, mandata des velim. L. Valerium, jurisconsultum, valde tibi commendo: sed ita etiam, si non est jureconsultus. Meliùs enim ei cavere volo, quàm ipse aliis solet. Valde hominem diligo. est ex meis domesticis atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idem scribit, meas litteras maximum apud te pondus habituras. Id eum ne fallat te etiam atque etiam rogo. Vale.

¶ *ARG. Petit ab Appio provinciam Ciliciam sibi expeditissimam tradi.*

M. T. C. PROCONSUL, APPIO PULCHRO, IMP. S. D.

CUM & contra voluntatem meam, & præter opinionem accidisset, ut mihi cum imperio in provinciam proficisci necesse esset, in multis, & variis molestiis, cogitationibusque meis, hæc una consolatio occurrebat, 5 quod neque tibi amicitior, quàm ego sum, quisquam posset succedere: neque ego ab ullo provinciam accipere, qui mallet eam mihi quàm maximè aptam, explicatamq; tradere. Quod si tu quoque eandem de mea voluntate erga te spem habes, ea te profectò numquam fallet. A te maximo opere pro nostra summa conjunctione, tuaque singulari humanitate, etiam atque etiam quæso, & peto, ut, quibuscumque rebus poteris, (poteris autem plurimis) prospicias, consulas rationibus meis. Vides, ex senatusconsulto provinciam esse habendam. si eam 6 (quoad ejus facere potueris) quàm expeditissimam mihi tradideris, facilior erit mihi quasi decursus mei temporis. Quid in eo genere efficere possis, tui consilii est. Ego te, quod tibi veniet in mentem mea interesse, valde rogo. Pluribus verbis ad te scriberem, si autem tua humanitas longiorem orationem exspectaret: aut id fieri nostra amicitia pateretur: aut res verba desideraret, ac non pro se ipsa loqueretur. Hoc velim tibi persuadeas, 7 si rationibus meis provisum esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem esse captuum. Vale.

¶ *ARG. Petit ab Appio expeditissimam, neque militibus diminutam provinciam sibi tradi.*

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

AD. XI Kalend. Junias Brundisium cùm venissem, 8 Q. Fabius, legatus tuus, mihi præsto fuit, eaq; me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant,

1. *Verum etiam (quod juvet) curiosus.*] Debetur hujus loci restitutio accuratissimo Victorio, licet eam præcipue satagat Dionysius: exstat ea quoque in Stevvech. ac Vatic. fuisseque in Pal. sec. & Grut. persuadent rasuræ: in pr. *verum etiam quo diu & curiosus.* ceteri indigni sunt qui hic nominentur.

2. *Id & ad brevitatem est aptius.*] Vbique scatet Tullius vomicis ac noxiis Magistellorum rumoribus: qui ne ipsis aliquid deesse videretur, inculcarunt *id enim mihi & ad brevitatem est.* abnuente Pal. sec. tert. Gruteriano Stevvech. & cui quæso sensui istæ voces, non quisquiliæ?

3. *Sic est tibi persuade, carissimum te mihi esse.*] Animosissimam hanc lectionem produco ex Pal. tert. quint. cui si displicet, mentem certè beatâ languidiorem habet. vulgò *sic enim tibi persuade.*

4. *Intermissa nostræ consuetudine & gratia.*] Optimi codices Pall. sec. tert. Grut. ne vestigium habent duarum vocum *& gratia*: quas tamen necessarias esse res monet. verùm illud *celebritate* longius præferrem illi *crebritate*, si melioris commatis codex accederet: solis Peck. Pal. quint. editione prima, ejus lectionis patronis. ceterum miror cur Victorius aut Rob. Steph. ediderint *non invenia Minerva*: doceat me quispiam istorum satageorum. Sed Μαψιλάκαι, Διὸς Κόρυνθοι.

5. *Quod neque tibi amicitior.*] Antiqua hæc lectio, sed an idee magus Ciceroniana? O voi vervecces qui ad vestrum captum ac judicium refingitis istum virum sic est in Pall. pr. sec. tert. Grut. eamque ipsam, nisi fallor prodit ac sibilit Iaretus lib. IV. Miscell. ad Symmach. Ep. 5. vulgò, *Amicior.* sic epist. sec. Pall. sec. tert. Grut. *nec te amicitiori potuisse provinciam tradere.* sic epist. 5. iidem codd. *neminem potuisti nec mihi amicioremque.*

6. *Quoad ejus facere potueris.*] *Quid* sequar hic, hæreo. Pal. pr. *quoad vis facere potueris.* sec. i manu secunda, quart. quint. *quod equidem fac. pot.* à quibus paullulum nutent Peck. edit. prima *quod quidem fac.* tert. *quod æquè fac.* quæ mihi omnium videtur sinceriissima: nam *quoad* ejus glossema est.

7. *Si rationibus meis provisum esse intellexero.*] Vulgo: *rationibus meis te provisum.* Lamb. *provisum à te esse intellex.* sed quis (malum) toleret superflua excernentibus mss. Pall. sec. tert. Grut. Stevvechiano?

8. *Q. Fabius Legatus tuus.*] Nolui immutare hanc lectionem: licet pr. edit. Vict. Pal. pr. tert. Grut. Vatic. totidemque Guliel. ingerant, *Q. Fabianus.* illud *Q. Fabius* propugnant Pall. sec. quart. quint. ipse Cicero Epistola sequenti: ubi *Q. Fabius Virgilianus* meminerit. paullo post omnes mss. nostri, ut & Stevvech asseverant *quæ non mihi, ad quem pertinebant*; emoto illo *modo*; contra vulgi opiniones.

bant, sed universo senatui venerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam provinciam. Censebant enim omnes ferè, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. Id cum Sulpicius, consul, passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus: sed tantus consensus senatus fuit, ut maturè proficiscemur, patendum ut fuerit; itaque fecimus. Nunc, quod à te petii litteris iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, velim tibi curæ sit, ut, quæ successori conjunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui provinciam tradit, 1 ea pro nostra consociatissima voluntate, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me benivolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse provinciam tradere. Ex iis litteris, quarum ad me exemplum misisti, quas in senatu recitari voluisti, sic intellexeram, permultos à te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstravit, id te cogitasse facere: sed cum ipse à te discederet, integrum militum numerum fuisse. Id si ita est: pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quàm minimè imminueris: 2 qua de re senatusconsulto, quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. Equidem pro eo quanti te facio, quidquid feceris, approbabo. Sed te quoque confido ea facturum, quæ mihi intelliges maximè esse accommodata. Ego C. Pomptinum legatum meum, Brundisii exspectabam: eumque ante Kalend. Jun. Brundisium venturum arbitror. Qui cum venerit, 3 quæ primùm navigandi nobis facultas data erit, utemur. Vale.

¶ *ARG. L. Clodium eum Appii mandatis exspectat. Officium Appio in omnibus pollicetur.*

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

4 PRIDIE nonas Jun. cum essem Brundisii, litteras tuas accepi: quibus erat scriptum, te L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui velles. Eum sanè exspectabam, ut ea, quæ à te afferret, quàm primum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tametsi multis jam rebus spero tibi esse cognitum; tamen in iis maximè declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimam esse. Mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus, L. F. & diligentissimè M. Octavius, Cn. F. demonstravit, me à te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis jam antea judicaram, maximeque illo libro augurali, quem ad me amantissimè scriptum, suavissimum misisti. Mea in te omnia summa necessitudinis officia constabunt. Nam cùm te ipsum, ex quo tempore tu me diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam conjunctiones necessariorum tuorum. 4 duo enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Pompejum, filiæ tuæ socerum, 5 & M. Brutum, generum tuum. Collegiique conjunctio præsertim tam honorificè à te approbata, non mediocre vinculum mihi quidem attulisse videatur, ad voluntates nostras copulandas. Sed & si Clodium convenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, te ut quàm primùm videam. Quòd scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Vale.

¶ *ARG. De mandatis ab Appio missis Cicerone provinciam ingressuro: De suo in provinciam itinere: De administratione provinciæ Scævola demandata ab Appio.*

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

TRALLEIS veni ad VI. Kalend. Sextileis. ibi mihi præstò fuit L. Lucilius cum litteris, mandatisque tuis 6 quo quidem hominem neminem potuisti, nec mihi amiciorem, nec (ut arbitror) ad ea cognoscenda, quæ scire volebam, aptiorem, prudentioremve mittere. Ego autem & tuas litteras legi libenter, & audivi Lucilium diligenter. Nunc, quoniam & tu ita sentis, (scribis enim, quæ de nostris officiis ego ad te scripserim, etsi tibi jucunda fuerint, tamen, 7 quoniam ex alto repetita sint, non necessaria te putasse) & te vera, *confirmata amicitia, & perspecta fide commemoratio officiorum supervacua est*; eam partem orationis prætermittam: tamen agam, ut debeo, gratias. Animadverti enim, & didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem, 8 ut mihi consuleres, restitueresque, & præparares quodammodo omnia, quò mea ratio facilior, & solutior esse posset. Hoc tuum officium cùm mihi gratissimum esse dicam, sequitur illud, ut te existimare velim, mihi magnæ curæ fore, atque esse jam, primùm, ut ipse tu, tuique omnes: deinde ut etiam reliqui scire possint, me tibi esse amicissimum. Quod quibus adhuc non satis est perspectum, ii mihi nolle magis, nos hoc animo esse, quàm non intelligere videntur. Sed profectò intelligent. neque enim obscuris personis, nec parvis in causis res agetur. Sed hæc geri melius, quàm dici, aut scribi volo. Quòd itinerum meorum ratio te nonnullam in dubitationem videtur adducere, visurusne me sis in provincia: 9 ea res sic se habet. Brundisii cùm loquerer cum Phania, libertò tuo, veni in eum sermonem, ut dicerem, me libenter ad eam partem provinciæ primùm esse venturum, quò te maximè velle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, 10 quod classe tu velles decedere: 11 & per fore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provinciæ, navibus accessissem. Dixi me esse facturum: itaque fecissem, nisi mihi L. Clodius noster Corcyræ dixisset, minimè id esse faciendum: te Laodiceæ fore ad meum adventum. Erat id mihi

1. *Ea pro nostra consociatissima voluntate, cura ac d'c.*] Sic meliores codices nostri: Medic. Victor Pall. pr. sec. quart. quint. Vatic. cur Lambinus ac Manutius antiquissimæ huic lectioni vulgarem, *constantissima voluntate orga te cura, &c.* præferant, velim scire causam.

2. *Quæ de re Senatusconsulto quæ facta sunt.*] Ita quatuor Pall. Grut. Stevvech. ita tamen ut aoribus maiusnon ingratia accidat primi Palat. collocatio: *quæ de re quæ facta sunt senatusconsulto ad te missa esse arbitror.* vulgò *Senatus consulta*, in quam lectionem Pal. quart. interpolatus est.

3. *Quæ primum navigandi nobis facultas data erit utemur.*] Liquidissima lectio hæc erat in Pall. prioribus quatuor. in Pack. Grut. ac Stevvech. item Vaticano: quam à Victorio quoque inventam atque editam video. vulgarum alias, *Qui cum venerit, cum primum navigandi nobis facultas data erit, eò utemur.* aliqui mss. *quàm primum*: æquè malè.

4. *Duo enim duarum ætatum plurimi facio.*] Sic ex Florentino Victorius, quod probat Lambinus, quidni & ego, cum reperiam in Pal. pr. libro omnium elegantissimo, castigatissimo, quo omnes omnium Italorum in hoc volumen copias inconciliare possumus: ut ais Plautus. Vulgò *Duar.*

5. *Et M. Brutum, generum tuum. Collegiique conjunctio.*] Quinque Pall. Gruter. *& meum Brutum*: quod ut non damnen, sic quoque temere non admittam. nam illud *meum* potest ex divinatione litterarum ortum ac propagatum esse à sciolis librariis. vulgo paullò post, *Collegii quoque conjunctio*: sed, ut castigavi. o. mss. Vict. paullo post. omnes mss. *attulisse videatur*, sicut & prisca edit. non videtur. & rerum; *sed & si Clod.* vulgo excussum est &c.

6. *Quo quidem hominem neminem potuisti.*] Repræsento hanc lectionem ex Pall. quatuor prioribus, Grut Stevvech. vulgo: *hominem neminem*; sed sic quoque Plautus *homo nemo: nemo natus.*

7. *Quoniam ex alto repetita sint.*] O. mss. & edit. istud habent. vulgò *sunt*. paullò antè: Pall. quatuor Grut. *quæ nostris officiis ego ad te scripsi* omisso *de.* sicut & paullo post: *soc. tert. Grut. prætermittam: tamen agam, ut debeo gratias.* abrupto illo *tibi* quorum consensus mihi non spernendus videtur. scripsi quoque *supervacua* non *supervacanta* ex Pall. sec. tert. quart. Gruteriano.

8. *Ut mihi consuleres, restitueresque & præparares.*] Haud secus est in omnibus & mss. & editionibus. Lamb. & conjectura *reparares.* at Gulielm. *consulereque statueresque & prep.* neutrum audio.

9. *Ea res sic se habet.*] Sic o. mss. Grut. Stevvech. prima editio. Alias non malè: *ea res sic habet.*

10. *Quod classe tu velles decedere.*] Cur hæc lectio exsulet vulgatis nescio: ea certè conspicitur in editione prima, Victorii, Pall. quatuor, Grut. nam in Pal. pr. hæc omissa sunt. vulgò, ex arbitratu alicujus pædagogi, excusum est: *dixit classe te velle decedere.* sed illum eum sua audacia cuminum bibere & cepe edere jubeo.

11. *Et perfore accommodatum, si ad illam maritimam partem provinciæ navibus accessissem.*] Sic hunc locum reperio in Pall. quatuor. Grut. edit. prima & Victor. tribus Gulielmianis. pro *illam*, conjectura, ex sequenti epistola ductus, quispiam emendavit *fidam* Pal. pr. *tert.* ceterum Gulielm. *maritimam partem provinciæ* pro glossa ducebat; volebatque trigam illam vocabulorum ab hoc eloquentiæ curru abjugatam: sed & *navibus* ignorarunt Pall. tert. quart. ac Grut. *in navibus.*

id mihi multo brevius, multoque commodius, cum præsertim te ita malle arbitrarer. Tua ratio postea est commutata. Nunc, quid fieri possit, tu facillimè statues. ego tibi meum consilium exponam. 1 Prope Kal. Sextil. puto me Laodiceæ fore: perpaucos dies dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica permutatione debetur, commorabor. Deinde iter faciam ad exercitum, ut circiter Idus Sextil. putem me ad Iconium fore. Sed si quid nunc me fallit in scribendo (2 procul enim aberam ab re ipsa, & à locis) simul ac progredi cœpero, 3 quàm celerrime potero, & quàm creberrimis litteris faciam, ut tibi nota sit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. Oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo. Sed, quod tuo commodo fieri possit, 4 utriusque nostrum magni inter * * quàm decedas: Quam facultatem si quis casus eripuerit, 5 mea tamen in te omnia officia constabunt, non secus ac si te vidissem. Tibi de nostris rebus nihil sum antè mandaturus per litteras, quàm desperaro coram me tecum agere posse. Quòd te à Sextula petiisse dicis, ut, dum tu abesses, ante adventum meum, provinciæ præesset: eum ego Ephesi vidi: fuitque mecum familiariter triduum illud quod ego Ephesi commoratus sum: nec ex eo quidquam audivi, quod sibi à te mandatum diceret. 6 Sanè velliem potuisset obsequi voluntati tuæ. non enim arbitror noluisse. Vale.

¶ ARG. *De Appii congressu expetito, eoq; ab Appio curato. De suo in provinciam itinere.*

6 M. T. C. S. D. APPIO PULCHRO.

CUM meum factum cum tuo comparo, etsi non magis mihi faveo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi: tamen multo magis meo facto delector, quàm tuo. Ego enim Brundisii quæsivi ex Phania, cujus mihi videbar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret; quam in partem provinciæ maximè putaret te velle, ut in succedendo primùm venirem. Cùm ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, quàm si ad Sidam navigassem: etsi minus dignitatis habebat ille adventus, & ad multas res mihi minùs erat aptus, tamen ita me dixi facturum. Idem ego cùm L. Clodium Corcyræ convenissem, hominem ita tibi conjunctum, ut mihi, cum illo cum loqueret, tecum loqui viderer: dixi ei, me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primùm venirem. Tunc ille mihi cum gratias egisset, magnopere à me petivit, ut Laodiceam protinus irem: te in prima provincia velle esse, ut quàm primùm decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes videre, te anteà, quam tibi successum esset, decessurum fuisse: quod quidem erat consentaneum cum iis litteris, quas ego Romæ acceperam: ex quibus perspexisse mihi videbar, quam festinates decedere. Respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentiùs, quàm, si illud esset faciendum, quod promiseram Phaniæ. Ita & consilium mutavi, & ad te statim mea manu scriptas litteras misi: quas quidem ex tuis litteris intellexi satis maturè ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto valde delector. nihil enim potuit fieri amantius. Considera nunc vicissim tuum. Non modò ibi non fuisti, ubi me quàm primùm videre posses, sed eo discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege (ut opinor) Cornelia constituti essent. ut tuum factum, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, (ut levissime dicam) & fugientis congressum: meum verò, conjunctissimi, & amicissimi esse videatur. Ac mihi tamen antè, quàm in provinciam venirem, redditæ sunt à te litteræ; quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas, tamen mihi non dubiam spem mei conveniendi afferebas: cum interea, credo equidem, malivoli homines (latè enim patet hoc vitium, 7 & est enim in multis) sed tamen probabilem materiam nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabantur alienare à te voluntatem meam: qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, judicare, dicerent, cum posses jam suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab iis quidem fieri solerent, qui brevi tempore 8 sibi succedi putarent. Horum ego sermone non movebar, quinetiam (credas mihi velim) si quid tu ageres, levari me putabam molestia: & ex annua provincia, quæ mihi longa videtur, 9 propè jam undecim mensium provinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (vere dicam) me movet, in tanta militum paucitate abesse tris cohortis, quæ sint plenissimæ: nec me scire ubi sint. Molestissimè autem fero: quòd, te ubi visurus sim, nescio: eoque ad te tardius scripsi, quòd quotidie te ipsum exspectabam: cum interea ne litteras quidem ullas accepi, quæ me docerent, quid ageres, aut ubi te visurus essem. Itaque virum fortem, mihique in primis probatum, Antonium, præfectum evocatorum, misi ad te, cui, si tibi videtur, cohortes tradares: ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotii gerere possem. In quo, tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & litteræ tuæ fecerant: 10 quod ne nunc quidem despero. Sed planè, quando, aut ubi te visurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. Ego, ut me tibi amicissimum esse, & æqui, & iniqui intelligant, curabo. De tuo in me animo iniquis secus existimandi videris nonnihil loci dedisse. id si correxeris, mihi valde gratum erit. Et, ut tu

1. *Prope Kal. Sextil. puto me Laodiceæ fore.*] Miror quibus fiduciis alii fecerint *pridie*, cum hoc esset, in editionum primaria, Victorii, Pal. tribus, Grut. Peck. propono tamen pensitandam optimi codicis primi lectionem cordatioribus; *propter Kal. Sextil.* nam mihi salivam movet.

2. *Procul enim aberam ab re ipsa & à locis.*] Sic ex Medicæo Victorius: sic quoque o. Pall. præter tert. Gruter. Stevvech. vulgo, *Procul eram absum ab re ipsa, & locis.*

3. *Quam celerrimè potero, & quàm creberrimis litteris faciam.*] Prætoli hanc lectionem quàm obtulit Pal. quint. benignius; eò magis quòd eam certam ex Med. cod. primæ editionis oræ ab Egnatio adjectam: Nam ceteri miras turbellas mihi hic dant. Pall. sec. tert. Stevvech. & *quam creberrimis* non habent. quare verò *quam celerrime potero*, sicut & prima edit. Vict. & Pal. pr. suffragantur vulgatis: *quam celerrimis potero & quam creberrimis litteris fac.*

4. *Utriusque nostrum magni inter * quam decedas.*] Præstare mutilatum Ciceronis aurum tenere, quàm aliorum malè aceratum ac cohærens lutum: sic Victorius in suo invenit: sic ego in Pal. pr. nunquam satis laudatæ fidei codice. gemina littera auct. or est quint. *interest*, neque mutat multum tert. in quo: *utriusque nostrum magis interest quam decedas:* cujus tamen lævæ oræ impogit *ut me videam*; cum sit in sec. *interest ut te videam antequam decedas.* in quarto: *magni interest, quando discedas.* vulgò ex mangonis ingeniosissimorum capitum: *interest, priusquàm te conveniamus quam decedas.* Mihi fixum determinatumque est quicquid potero ductu codicum mss. alieni deprehendere, exonerare: non enim Cicero id est, in quem omnes putidi homuncriones sui cerebri foricas deducere debeant.

5. *Mea tamen in te omnia officia constabunt.*] Certant invicem mss. meliorum consensum præruli; pro hac enim lectione sunt, Pal. pr. quint. Gruc. Scevvech. edit. prim. ac Victorina. pro illa: *mea tamen in te officia constabunt:* Pall. second. tert. Lamb. vulgò *officia* desit.

6. *Sanè velliem potuisset obsequi.*] Nihil ego muto, cum hæc scriptura sit cod. Medic. nec longè abeat Pal. pr. *potuisse*, facilis enim mixtura seu mutatio *s.* pro *t.* licet omnes reliqui fiant & Victor. *potuisse.* nam & Vaticano nostro nititur.

7. *Et est enim in multis.*] Non ausus sum discedere à Victorio, Pall. sec. quart. quint. Primus *vitium est enim in multis*: non tamen improbandam judico lectionem cod. Peck. *latè enim se patet vitium, & in multis.*

8. *Sibi succedi putarent.*] Sic omnes Pall. Scut. Victorius. alias: *successum iri putarent.*

9. *Propè jam undecim mensium provinciam.*] Benè Lamb. *undecim mensum*: quod tamen in nullo omnino nostrorum reperi: at *videtur* non *videretur* ostentatur à Victorii & prima edit. Pall. pr. sec. quart. quint. Vatic.

10. *Quod ne nunc quidem despero.*] Ita quinque Pall. cod. Gruteri, Victorii editio. Gulielmius tamen in Codicis eckian: scripturam, quam & ego in editione prima animadverto, propodebat, *quod ne, (pro nunc) ego nunc quidem despero*, ut confirmet despere se de consilio Appii, quod prima fronte aliquid apparet, sed si perpendas & componas cum sequentibus frivolum magis nunco ac levius ppula invenies. nam & nimium intelligendo nostrum suparem prodimus.

habere rationem possis, quo loco me, salva lege Cornelia, convenias, ego in provinciam veni pridie Kal. Sext. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. castra movi ab Iconio pridie Kalendas Sept. Nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conveniendum, constitues, quo loco id commodissimè fieri possit, & quo die. Vale.

¶ *ARG. Querelis Appii satisfacit: Ostendit enim se jure obstitisse, ne Appiani monumentum Appii extruerent: eosq; nomine tributum exigerent. Ad hæc, fatetur se Appio obviam non prodisse, non tamen Appium ea de causa queri debere, cùm ipsi Appio sit par & tamen amicissimus.*

M. T. C. S. D. APPIO PULCHRO.

PLVRIBVS verbis ad te scribam, cum plus otii nactus ero. Hæc scripsi subito, cum Bruti pueri Laodiceæ me convenissent, & se Romam properare dixissent. Itaque nullas iis, præterquàm ad te, & ad Brutum, dedi litteras. Legati Appiani mihi volumen à te, plenum querelæ iniquissimæ, reddiderunt, quod eorum ædificationem litteris meis impedissem. Eadem autem epistola petebas, ut eos quàm primùm, ne in hiemem incidérent, ad facultatem ædificandi, liberarem: 1 & simul peracutè querebare, quod eos tributa exigere vetarem, prius, quàm ego, re cognita, permisissem. genus enim quoddam fuisse impediendi, cum ego cognoscere non possem, nisi cum ad hiemem me ex Cilicia recepissem. Ad omnia accipe: & cognosce æquitatem expostulationis tuæ. Primùm, cùm ad me adiitum esset ab iis, qui dicerent, à se intolerabilia tributa exigi; quid habuit iniquitatis, me scribere, ne facerent, antequàm ego rem, causamque cognossem? Non poteram, credo, ante hiemem. sic enim scribis. Quasi verò ad cognoscendum ego ad illos, non illi ad me venire debuerint. Tam longe? inquis. Quid? cùm dabas iis litteras, per quas mecum agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemem ædificarent, non eos ad me venturos arbitrabare? Tametsi id quidem fecerunt ridiculè. quas enim litteras afferebant, ut opus æstate facere possent, eas mihi post brumam reddiderunt. Sed scito, & multo plureis esse, qui de tributis recusent, quàm qui exigi velint; & me tamen, quod te velle existimem, esse facturum. De Appianis hactenus. A Pausania, Lentuli liberto, accenso meo, audivi, cum diceret, te secum esse questum, quòd tibi obviam non prodissem. Scilicet contemsi te: nec potest fieri me quidquam superbius. Cùm puer tuus ad me secunda ferè vigilia venisset, isque te ante lucem Iconium mihi venturum nuntiasset, incertumque, utra via, cùm essent duæ: altera Varronem, tuum familiarissimum, altera Q. Leptam, præfectum fabrûm meum, tibi obviam misi. mandavi utrique eorum, ut antè ad me excurrerent, ut tibi obviam prodire possem. Currens Lepta venit, mihique nuntiavit, te jam castra prætergressum esse. confestim Iconium veni. cetera jam tibi nota sunt. An ego tibi obviam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde, imperatori? deinde, more majorum? deinde, quod caput est, amico? præsertim cùm in isto genere multo etiam ambitiosius facere soleam, quàm honos meus, & dignitas postulat. Sed hæc hactenus. Illud idem Pausania dicebat, te dixisse: Quidni? Appius Lentulo, Lentulus Appio processit obviam: Cicero Appio non ibit? Quæso, etiamne tu has ineptias, homo (mea sententia) summa prudentia, multa etiam doctrina, plurimo rerum usu, 2 addo urbanitate, quæ est virtus, ut Stoici rectissimè putant: ullam Appietatem, aut Lentulitatem, valere apud me plus, quàm ornamenta virtutis, existimas? Cum ea consecutus nondum eram, quæ sunt hominum opinionibus amplissima; tamen ista vestra nomina numquam sum admiratus: viros esse, qui ea vobis reliquissent, magnos arbitrabar. Postea verò, quam ita & cepi, & gessi maxima imperia, ut mihi nihil neque ad honorem, 3 neque ad gloriam acquirendum putarem: superiorem quidem numquam, sed parem vobis me speravi esse factum. Nec, mehercule, aliter vidi existimare, vel Cn. Pompejum, quem omnibus, qui umquam fuerunt, vel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. Tu si aliter existimas, nihil errabis, si paullo diligentiùs (ut quid sit εὐγένεια, quid sit nobilitas intelligas) Athenodorus, Sandonis filius, quid de his rebus dicat attenderis. Sed, ut ad rem redeam, me tibi non amicum modò, verumetiam amicissimum existimes velim. profectò omnibus meis officiis efficiam, ut ita esse verè possis judicare. Tu autem si id agis ut minus mea causa, dum ego absim, debere videaris, quàm ego tua laborarim: libero te ista cura. παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι, Οὐκέτι μὴ πεμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς. Si autem natura es φιλαίτιος, illud non perficies, quo minus tua causa velim. hoc assequére, ut, quam in partem tu accipias, minùs laborem. Hæc ad te scripsi liberiùs, fretus conscientia officii mei, benivolentiæque: quam à me certo judicio susceptam, quoad tu voles, conservabo. Vale.

¶ *ARG. Appio respondet querenti imminutos sibi honores à Cicerone. De rebus urbanis certiorem factum se ab Appio. De rebus suis ad Appium scribit. Sibi ab eodem Appio rescribi postulat.*

M. T. C. PROCONS. S. D. 4 APPIO PULCHRO.

ETSI, quantum ex tuis litteris intelligere potui, videbam, te hanc epistolam, cùm ad urbem esses, esse lecturum, refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium: tamen, cum tu tam multis verbis ad me 5 de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris brevi responderem. Sed prima duo capita epistolæ tuæ, tacita mihi quodammodo relinquenda sunt. Nihil enim habent, quod aut definitum sit, aut certum: nisi me vultu, taciturnitate significasse, tibi non esse amicum, idque pro tribunali, cum aliquid ageretur, & nonnullis in conviviis intelligi potuisse. Hoc totum nihil esse, possum intelligere: sed cum sit nihil, ne quid dicatur quidem, intelligo. Illud quidem scio, meos multos, & illustreis, & ex superiore, & ex æquo loco sermones habitos cum tua summa laude, & 6 cum magna sollicitudine, significatione nostræ familiaritatis, ad te verè potuisse deferri. Nam, quod ad legatos attinet, quid à me fieri potuit aut elegantius, aut justius, quàm ut sumtus egentissimarum civitatum minuerem, sine ulla imminutione dignitatis tuæ, præsertim ipsis civitatibus postulantibus? Nam mihi totum genus legationum tuo nomine proficiscentium, notum non erat. Apameæ cum essem: multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumtus decerni legatis nimis magnos, cum solvendo civitates non essent. Hic ego multa simul cogitavi. primum te hominem, non solum sapientem,

1. *Et simul peracutè querebare.*] Non temerarius consensus Pall. sec. tert. quart. Grut. Stevvech. Beck. cum editionum prima: *& simul peracutè vehementèque querebare*: Sed mihi ante hoc tamen placet *peracutè*.

2. *Addo urbanitate.*] *Urbanitatem* omnes Pall. prætuli tamen lectionem Victorianæ impressionis & Vatic. cod. ut maximè concinnam, atque elegantem.

3. *Neque ad gloriam acquirendum putarem.*] Prætuli & hanc lectionem ex Vatic. atque edition Victorii, cùm in quatuor Pall. & Stevvech. esset *acquirendum put.* vulgo: *acquirendam deesse put.*

4. APPIO PVLCHRO.] Vulgò addunt IMPERATORI: quod ego in solo tertio inveni: ceteri omnes ignorant hunc titulum.

5. *De improborum oratione scripsisses.*] In optimo codice Pal. pr. & Grut. quemadmodum Lambinus conjecerat: *moratione*. sed ideo ego non referrem ad *triumphi moratores*, quos somniat Lamb.

6. *Cum magna sollicitudine, significatione nostræ fam.*] Ea est lectio primarum editionum, Pall. quatuor, totidemque Gulielm. aorum ac Gruteriani. Pal. tert. *sollicitudine significationis*, quam scripturam nescio unde, aliquis oræ Venetæ editionis adposuit. Vulgo: *cum magnâ nostra significatione nostræ fam.*

pientem, verumetiam (ut nunc loquimur) non urbanum, non arbitrabar genere isto legationum delectari: idque me arbitror Synnadis pro tribunali, multis verbis disputavisse: primum, Appium Claudium, senatui, populoque Rom. non Myndenium testimonio, (de ea enim civitate mentio facta est) sed sua sponte, esse laudatum: deinde me ista vidisse multis accidere, ut eorum causa legationes Romam venirent: sed his legationibus non meminisse ullum tempus laudandi, aut locum dari: studia mihi eorum placere, quod in te bene merito grati essent: consilium totum videri minimè necessarium. Si autem vellent declarare in eo officium suum, laudaturum me, si qui suo sumtu functus esset officio: concessurum, si legitimo: non permissurum, si infinito. Quid enim reprehendi potest, nisi quòd addis, visum esse quibusdam edictum meum, quasi consultò ad istas legationes impediendas esse accommodatum? Jam non tam mihi videntur injuriam facere ii, qui hæc disputant, quàm si cujus aures ad hanc disputationem patent. Romæ composui edictum: nihil addidi, nisi quod publicani me rogarunt, cùm Samum ad me venissent, ut de tuo edicto totidem verbis transferrem in meum. Diligentissimè scriptum caput est, quod pertinet ad minuendos sumtus civitatum: quo in capite sunt quædam nova, salutaria civitatibus; quibus ego magnopere delector. Hoc verò, ex quo suspicio nata est, me exquisisse aliquid, in quo te offenderem, translatitium est. Neque enim eram tam desipiens, ut privatæ rei causa legari putarem, qui & tibi non privato, & pro re non privata tua, sed publica: non in privato, sed in publico orbis terræ consilio, id est, in senatu ut gratias agerent, mittebantur: neque cùm edixi, ne quis injussu meo proficisceretur, exclusi eos, qui me in castra, & qui trans Taurum persequi non possent. Nam id est maximè in tuis litteris irridendum. Quid enim erat, quod me persequerentur in castra, Taurumve transirent, cum ego Laodicea usque ad Iconium iter ita fecerim, ut me omnium illarum diœcesium, quæ cis Taurum sunt, omniumque earum civitatum magistratus, legationesque convenirent? Nisi fortè postea cœperunt legare, quàm ego Taurum transgressus sum, quod certè non ita est. Cùm enim Laodiceæ, cum Apameæ, cum Synnadis, cum Philomeli, cum Iconii essem: quibus in oppidis omnibus commoratus sum: omnes jam istius generis legationes erant constitutæ. Atque hoc tamen te scire volo, ne de isto sumtu legationum aut minuendo, aut remittendo decrevisse nihil, nisi quod principes civitatum à me postulassent: ne in venditionem tributorum, & illam acerbissimam exactionem (quam tu non ignoras) capitum, atq; ostiorum inducerentur sumtus minimè necessarii. Ego autem cum hoc suscepissem, non solum justitia, sed etiam misericordia adductus, ut levarem miseriis perditas civitates, & perditas maximè per magistratus suos, non potui in illo sumtu non necessario negligens esse. Tu, cum istiusmodi sermones ad te delati de me sunt, non debuisti credere. Si autem hoc genere delectaris, ut quæ tibi in mentem veniant, aliis attribuas: genus sermonis inducis in amicitiam minimè liberale. Ego si in provincia detrahere de tua fama umquam cogitassem, non ad generum tuum Lentulum, neque ad libertum tuum Brundisii, neque ad præfectum fabrum Corcyræ, quem in locum me venire velles, retulissem. Quare potes, doctissimis hominibus auctoribus, quorum sunt de amicitia gerenda præclarissimè scripti libri, genus hoc totum orationis tollere. DISPVTABANT, EGO CONTRA DISSEREBAM. DICEBANT, EGO NEGABAM. An mihi de te nihil esse dictum umquam putas? ne hoc quidem, quòd, cum me Laodiceam venire voluisses, Taurum ipse transisti? Quòd iisdem diebus meus conventus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli; tuus Tharsi? Non dicam plura, ne, in quo te objurgem, id ipsum videar imitari. Illud dicam, ut sentio: si ista, quæ alios loqui dicis, ipse sentis: tua summa culpa est. sin autem alii tecum hæc loquuntur: tua tamen, quod audis, culpa nonnulla est. Mea ratio in tota amicitia nostra constans, & gravis reperietur. 1 Quod siqui me astutiorem fingit: quid potest esse callidius, quàm, cùm te absentem semper defenderim, cùm præsertim mihi usum venturum non arbitrarer, ut ego quoque absens à te defendendus essem: nunc committerem, ut tu jure optimo me absentem deserere posses? Unum genus excipio sermonis, in quo persæpe aliquid dicitur, quod te putem nolle dici; 2 si aut legatorum tuorum cuipiam, aut præfectorum, aut tribunorum militum malè dicitur: quod tamen ipsum non mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut gravius diceretur, aut in pluris, quàm mecum Corcyræ Clodius est locutus: cùm in eo genere maximè quereretur te aliorum improbitate minus felicem fuisse. Hos ego sermones, quòd & multi sunt, & tuam existimationem, ut ego sentio, non offendunt, lacessivi numquam, sed non valde repressi. Si quis est, qui neminem bona fide in gratiam putet redire posse: non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam: simulque non de me is pejus, quàm de te existimat. Sin autem quem mea instituta in provincia non delectant: & quadam dissimilitudine institutorum meorum, ac tuorum lædi se putat, cùm uterque nostrum rectè fecerit, sed non idem uterque secutus sit: hunc ego amicum habere non curo. Liberalitas tua, ut hominis nobilissimi, latius in provincia patuit. 3 Nostra si angustior (etsi de tua prolixa, beneficaq; natura limavit aliquid posterior annus, propter quandam tristitiam temporum) non debent mirari homines, cùm & natura semper ad largiendum ex alieno fuerim restrictior, & temporibus, quibus alii moventur, iisdem ego movear: *me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.* De rebus urbanis quòd me certiorem fecisti, cum per se mihi gratum fuit, tùm quod significâsti, tibi omnia mea mandata curæ fore. In quibus unum illud te præcipuè rogo, ut cures, ne quid mihi ad hoc negotii aut oneris accedat, aut temporis: Hortensiumque, nostrum collegam, & familiarem, roges, ut, si umquam mea causa quidquam aut sensit, aut fecit, de hac quoque sententia bima decedat: qua mihi 4 nihil potest esse inimicitius. De nostris rebus quod scire vis:

1. *Quod si qui me astutiorem fingit: quid potest esse callidius.*] Sic ante Lambin. prima editio ac Victorii: *qui* pro *quis* ut paullo supra; *si qui suo sumtu functus esset officio*, ex Pall. sec. Grut. Vatic. jam *callidius* est in primo, quart. quint. in Peck. Grut. in sec. terc. *calidius* puto antiqua scriptura non geminante liquidas has sæpius. vulgò *incalli dius* nimis frivolum. Ceterum paullo post est in Pall. sec. *cum præsertim mihi usum venturum non arbitrarer.* quod valde probo: Sic Plant. Cistell. *si quid nunc venerit.* Item Bacch. *Ausu gerere litteles si magis usus venerit.* Terent. Heaut. *Non usus veniet spero*, aut si malis sic accipere, accipe ut idem Afer Phorm. *Nec eum hujusmodi umquam usus venit, ut existimarem mala.* Pall. terc. *usui venturum.*

2. *Si aut legatorum tuorum cuipiam a. præfect. tr. mil. malè dicitur.* Hæc potius aliis credidi quam mihi; puta Victorio, Manutio, Lambino hanc lectionem exhibentibus, accedente Vaticano cod. in quo talis scriptura restat. ceterum nullus nostrorum huic lectioni favet: quorum ter. & Gruter. *quippiam aut præf. aut trib. militum malè dicit*: quod ego non spernere rationibus mihi domi conductis possum. primus verò accedit ad Victorianam lect. quippe *quipiam* & *cuipiam*, jam verò *ut* sæpe ex brevitatis ignorantia præteritur; ut modò supra. Illud verò rectè est ex Palat. pr. sec. Grut. Medic. Vatic. emendatum, *aut in plurimis*, vulgò ineptè, *aut imprimis*, quod tamen velut legitimum nonnullos codices invasit & infecit.

3. *Nostra si angustior, & si.*] Vulgò *angustior erit*. sed istud verbi neq; in melioribus editionibus, neque in ullis mss. conspicitur. amandavi ergò ἐκ γραφικῆς. ceterum in omnibus nostris, ut & tribus Guliel. est *limitabit* non *limavit*. Ignatius quia invenerat in Mediceo *limavitabit* legit *elimavit*, quod verbum est Latinum & proprium hujus sensus, ductum à lima quæ atterit quod superfluit. Mihi in illo *limitabit* subesse aliquid suspicio est: altiusque tot codicum fides apud me fundata est, quam vel monumenta sagacissimæ conjecturæ seu acuminis.

4. *Nihil potest esse inimicitius.*] Et hæc quatuor Pall. priorum scriptura est: ac Gruteriani. vulgò *inimicius*. vide supra hoc eodem libro.

vis: Tarso, nonis Octobr. Amanum versus profecti sumus. Hæc scripsi postridie ejus diei, cum castra haberem 1 in agro Moshestiæ. Si quid egero, scribam ad te: 2 neque domum umquam ad me litteras mittam, quin adjungam eas, quas tibi reddi velim. De Parthis quòd quæris, fuisse nullos puto. Arabes qui fuerunt, admisto Parthico ornatu, dicuntur omnes revertisse. Hostem esse in Syria negant ullum. Tu velim ad me quàm sæpissimè, & de tuis rebus scribas, & de meis, & de omni reipublicæ statu, de quo sum sollicitus eo magis, quòd ex tuis litteris cognovi, Pompejum nostrum in Hispaniam iturum. Vale.

¶ *ARG. Litteras ab Appio sibi humanissimè scriptas ait. Gratulatur Appio triumphaturo: Libros Augurales petit ab eodem Appio, & ut sibi decerni supplicationem curet.*

M. T. C. APPIO PULCHRO S. D.

9 VIX tandem legi litteras dignas Appio Clodio, plenas humanitatis, officii, diligentiæ. Adspectus videlicet urbis tibi tuam pristinam urbanitatem reddidit. Nam, quas ex itinere antè, quàm ex Asia egressus es, ad me litteras misisti, unas de legatis à me prohibitis proficisci, alteras de Appianorum ædificatione impedita, legi perinvitus. Itaque conscientia meæ constantis erga te voluntatis, rescripsi tibi subiratus. Iis verò litteris lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognovi, intellexique, in provincia multos fuisse, qui nos, quo animo inter nos sumus, esse nollent: ad urbem verò ut accesseris, vel potiùs ut primùm tuos videris, cognosse te ex iis, qua in te absentem fide, qua in omnibus officiis tuendis erga te observantia, & constantia fuissem. Itaque quanti illud me æstimare putas, quod est in tuis litteris scriptum: si quid inciderit, quod ad meam dignitatem pertineat, etsi vix fieri possit, 3 tamen te parem mihi gratiam relaturum? Tu verò facilè facies. NIHIL EST enim, quod studio, & benivolentia, vel amore potiùs, effici non possit. Ego, etsi & ipse ita judicabam, & fiebam crebro à meis per litteras certior: tamen maximam lætitiam cepi ex tuis litteris de spe minime dubia, & planè explorata triumphi tui: neque verò ob eam, causam, quo ipse facilius consequerer: (nam id quidem ἐπιχάρεκαν est) sed, mehercule, quòd tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara per se. Quare quoniam plureis tu habes, quàm ceteri, quos scias in hanc provinciam proficisci, quod te adeunt ferè omnes, si quid velis: gratissimum mihi feceris, si ad me, simulatque adeptus eris, quod & tu confidis, & ego opto, litteras miseris. Longi subsellii (ut noster Pompejus appellat) judicatio, & mora, si quem tibi item unum, alterumve diem abstulerit, (quid enim potest amplius?) tua tamen dignitas suum locum obtinebit. Sed si me diligis, si à me diligi vis, ad me literas, ut quàm primum lætitia afficias, mittito. Et velim, reliquum quod est promissi, ac muneris tui, mihi persolvas. Cum ipsam cognitionem juris augurii consequi cupio tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusque delector. Quòd autem à me tale quiddam desideras, sanè mihi considerandum est, quonam te remunerer potissimum genere: nam profectò non est meum, qui in scribendo (ut soles admirari) tantum industriæ ponam, committere, ut negligens scribendo fuisse videar: præsertim cum id non modò negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurum sit. Verùm hæc videbimus. Illud, quod polliceris, velim pro tua fide, oliligentiaque, & pro nostra non instituta, sed jam inveterata amicitia, cures, enitare, ut supplicatio nobis quàm honorificentissimè, quàm primumque decernatur. Omnino serius misi litteras, quàm vellem: in quo cùm difficultas navigandi fuit odiosa, 4 tum ipsum discessum senatus incidisse credo litteras meas. Sed id feci adductus auctoritate, & consilio tuo: idque à me rectè factum puto, quod non statim, ut apellatus imperator sim, sed aliis rebus additis, æstivisque confectis, litteras miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

¶ *ARG. Se graviter commotum scribit quòd à Dolabella ipse Appius majestatis sit accusatus. De suo & omnium ordinum erga Appium studio. Redit ad accusationem Dolabella. Negat si quidquam laudibus Appii detraxisse. Sua erga Appium studia commemorat. De eodem Appio censore futuro scribit.*

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

CUM est ad nos allatum de temeritate eorum, qui tibi 10 negotium facesserent, etsi graviter primo nuntio commotus sum, quòd mihi tam præter opinionem meam accidere potuit: tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima videbantur, quod & in te ipso maximam spem, & in tuis magnam habebam: multaque mihi veniebant in mentem, quamobrem istum laborem tibi etiam honori putarem fore. Illud planè molestè tuli, quòd certissimum, & justissimum triumphum, hoc invidorũ consilio esse tibi ereptum videbam. Quod tu si tanti facies, quanti ego semper judicavi faciendum esse: facies sapienter, & ages victor ex inimicorum dolore triumphum justissimum. Ego enim planè video fore, nervis, opibus, sapientia tua, vehementer ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. 5 De me tibi sic, contestans omneis deos, promitto, atque confirmo, ut pro tua dignitate (malo enim dicere, quam pro salute) in hac provincia, cui tu præfuisti, rogando, deprecatoris; laborando, propinqui: 6 auctoritate, cari hominis (ut spero) apud civitates: gravitate, imperatoris susceptum officia, atque parteis. Omnia volo à me & postules, & exspectes: vincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Servilius pe breveis mihi à te litteras reddidit, quæ mihi tamen nimis longæ visæ sunt. Injuriam enim mihi fieri putabam, cùm rogabar. Nollem accidisset tempus, in quo perspicere posses, quanti te, quanti Pompejum, quem unum ex omnibus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutum fecerem: quamquam in consuetudine quotidiana perspexisses, sicut perspices: sed quoniam accidit, si quid à me prætermissum erit, commissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinus, qui à te tractatus est præstanti, ac singulari fide, cujus tui beneficii sum ego testis, præstat tibi memoriam, benivolentiamque, quam debet: qui, cùm maximis rebus suis coactus à me invitissimo decessisset: tamen ut vidit interesse tua, conscendens jam navem, Ephesio Laodiceam revertit. Talia te cùm studia videam habituru esse

1. *In agro Moshestiæ.*) Ita Victorius, Med. Pal. pr. secundus verò & Peek. *Moscheriæ*. tert. *mosestiæ*. quart. quint. *Mesyestiæ*. alii ut Victor. & Lamb. *Mopsuhestiæ*; sicut dudum ante illos natos emendarat. Egnatius.

2. *Neque domum umquam ad me litteras mittam.*) Elegantissimè & omni modo Tullianè: ex Victorio ac Vaticano, in quibus Pall. erat *ad meas lit.* qui hujus venustatis vim non ceperunt, legerunt *ad meos litteras mittam*.

3. *Tamen de parem mihi gratiam relaturum.*) Non illepida est prima oodicis Gruteriani scriptura: *Perhenum mihi gratia relaturum*.

4. *Tum ipsum discessum senatus incidisse credo litteras meas.*) Sic est elegantius ex tribus posterioribus Pall. & Stevvech. vulgus adjecit *in*, ne hærendum esset circa quæstionem, quo procederet oratio regimine.

5. *De me tibi sic contestans omnes deos promitto.*) Sic est in editionum principe, invenitur; Victorius in suis, ceterum sic expresse Grut. Pall. sec. tert. quint. ob compendium scriptionis *constans*, alii *obtestans*, alii *testans* utrique malè. sic Cicero alibi in Verrem: *Deos hominesque contestans clamare cœpit*. Idem pro Flacco: *Quum ego te Flacce cœlum terramque contestans flens flentem obtestabar*. Rectè autem hunc locum ex Festo interpretatus est Victorius.

6. *Auctoritate cari hominis.*) Sic est in omnibus nostris mss. & editionibus, solùm in Pal. secundo est à manu secunda *clari hominis*, quod improbandum non ducerem, modò numerosiore & firmiore se teste tueretur. Clarum apud suos provinciales se fuisse, jactat Cœlio lib. II. cap. 10. *quadam auctoritate apud eos, qui me non novant nominis nostri. Multum est enim in hac levis: Hicsine est ille, qui urbem? quem senatus ejecit ceterã.*

esse innumerabilia, planè dubitare non possum; 1 quin tibi amplitudo ista sollicitudo futura sit. 2 Si vero efficis, ut censores creentur: &, si ita gesseris censuram, ut & debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus video in perpetuum summo te præsidio futurum. Illud pugna, & enitere, ne quid nobis temporis prorogetur: ut, cum hic tibi satisfecerimus, istic quoque nostram in te benivolentiam navare possimus. Quæ de hominum, atque ordinum omnium erga te studiis scribis ad me, minimè mihi miranda, & maximè jucunda acciderunt: eademque ad me persetipta sunt à familiaribus meis. Itaque capio magnam voluptatem, cùm tibi, cujus mihi amicitia non solùm ampla, sed etiam jucunda est, 3 ea tribui, quæ debeantur: tum verò remanere etiam nunc in civitate nostra studia, propè omnium consensu, erga forteis, & industrios viros: quæ mihi ipsi una semper tributa merces est laborum, & vigiliarum mearum. Illud verò mihi permirum accidit, tantam temeritatem fuisse in eo adolescente, cujus ego salutem duobus capitis judiciis summa contentione defendi: ut, tuis inimicitiis suscipiendis, obliviscereturpatroni omnium fortunarum, ac rationum suarum: præsertim cum tu omnibus, vel ornamentis, vel præsidiis redundares: illi (ut levissimè dicam) multa deessent. cujus sermo stultus, & puerilis, erat jam anteà ad me à M. Cœlio, familiari nostro, perscriptus: de quo item sermone multa scripta sunt abs te. 4 Ego autem citiùs cum eo, qui tuas inimicitias suscepisset, veterem conjunctionem diremissem, quàm novam conciliassem. Neque enim de meo erga te studio dubitare debes; neque id est obscurum cuiquam in provincia, nec Romæ fuit. Sed tamen significatur in tuis literis suspicio quædam, & dubitatio tua: de qua alienum tempus est mihi tecum expostulandi: purgandi autem mei, necessarium. Ubi enim ego cuiquam legationi fui impedimento, quò minùs Romam ad laudem tuam mitteretur? aut in quo potui, si te palàm odissem, minùs quod tibi obesset, facere? si clàm, magis apertè inimicus esse? Quòd si estem ea perfidia, qua sunt ii, qui in nos hæc conferunt: tamen ea stultitia certè non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias: aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi. 5 Ad me adire quosdam memini, qui dicerent, nimis magnos sumtus legatis decerni: quibus ego non tam imperavi, quam censui, sumtus legatis quam maximè ad legem Corneliam decernendos. Atque in eo ipso me non perieveraſſe, testes sunt rationes civitatum, in quibus, quantum quæque voluit legatis tuis datum induxit. Te autem quibus mendaciis homines levissimi onerarunt? non modo sublatos sumtus, sed etiam à procuratoribus eorum, qui jam profecti essent, repetitos, & ablatos: eamque causam multis omnino non eundi fuisse. Quererer tecum, atque expostularem, ni (ut suprà scripsi) purgare me tibi hoc tuo tempore, quam accusare te mallem: idque putarem esse rectius. Itaque nihil de te, quod credideris de me: quamobrem non non debueris credere, pauca dicam. Nam si me virum bonum, si dignum his studiis, eaque doctrina, cui me à pueritia dedi: si satis magni animi, non minimi consilii in maximis rebus perspectum habes, nihil in me, non modò perfidiosum, & infidiosum, & fallax in amicitia, sed ne humile quidem, aut jejunum debes agnoscere. 6 Sin autem me astutum, & occultum lubet fingere: quid est, quod minùs cadere in ejusmodi naturam possit, quàm aut florentissimi hominis aspernari benivolentiam, aut ejus existimationem oppugnare in provincia, cujus laudem domi defenderis? aut in ea re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis? aut id eligere ad perfidiam, 7 quod ad indicandum odium apertissimum sit: ad nocendum, levissimum? Quid erat autem, cur ego in te tam implacabilis essem, cùm te ex fratre meo, ne tunc quidem, cùm tibi propè necesse esset eas agere parteis, inimicum mihi fuisse cognossem? Cùm verò reditum nostrum in gratiam uterque expetisset: quid in consulatu tuo frustrà mecum egisti, quod me aut facere, aut sentire voluisses? Quid mihi mandasti, cùm te Puteolis prosequerer, in quo non exspectationem tuam diligentia mea vicerim? Quòd si id est maximè astuti, omnia ad suam utilitatem referre: quid mihi tandem erat utilius, quid commodis meis aptius quam hominis nobilissimi, atque honoratissimi conjunctio: cujus opes, ingenium, liberi, affines, propinqui, mihi magno, vel ornamento, vel præsidio esse possent? Quæ tamen ego omnia in expetenda amicitia tua, non astutia quadam, sed aliqua potiùs sapientia, secutus sum. Quid? illa vincula, quibus quidem libentissimè adstringor, quanta sunt? studiorum similitudo, suavitas consuetudinis, delectatio vitæ, atque victus, sermonis societas, litteræ interiores. Atque hæc domestica. Quid illa tandem popularia; reditus illustris in gratiam? in quo ne per imprudentiam quidem errari potest, sine suspicione perfidiæ: amplissimi sacerdotii collegium? in quo non modò amicitiam violari apud majores nostros fas non erat, sed ne optari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. Quæ ut omittam tam multa, atque tanta: quis umquam tanti quemquam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quanti ego Cn. Pompejum, socerum tuæ filiæ? Etenim si merita valent: patriam, liberos, salutem, dignitatem, memetipsum mihi per illum restitutum puto. si consuetudinis jucunditas: quæ fuit umquam amicitia consularium in nostra civitate conjunctior? si illa amoris atque officii signa: quid mihi ille non commisit? quid non mecum communicavit?

1. *Quin tibi amplitudo ista sollicitudo futura sit.*) Qui mutarunt: *quin tibi amplitudini ista sollicitudo*, audaciæ suæ ac temeritatis specimen dederunt; quasi hæc omnium librorum ac mss. lectio minus liqueret, aut parum integra foret. Eam certè conspicio in Pall. omnibus, Grut. Stevvech. Vatic denique editione prima ac Victorii.

2. *Si verò efficis, ut censores creentur.*) Nondum apud me pervicacitorius Lambini ut hanc scripturam Victorii (quæ est in o. Pall. Grut. tribus Gulielmianis, editionum prima) cum ipso rejicerem. quid causæ? certè vulgatæ neque volam neque vestigium invenio. sicut & illud *invitissimè* in solo quarto Pall. extat, quod anteponis longe nostro; in quo spero doctiorum neminem rivalem habiturus est. Prior lectio vulgò sic concepta est: *Si verò efficeris ut censor creeris.*

3. *Ea tribui, quæ debeantur: cum verò remanere etiam nunc.*) Vulgò *tribui videris*, sed posterius rectè abigunt quatuor Pall. Grut. Pec. editio prima & Vict. deinde iterum vulgarunt *cum verò etiamnum remanere*; sed illud *etiamnum* exturbarunt quoque Pall. tert. Grut. Stevv. pro nostra verò lectione pugnant quatuor Pall. Victorii editio, sicque transposuit in prima impressione Egnat. paullo post Pal. tert. Grut. Stevv. *erga fortes & industrios viros*; qui codices tametsi non postremo apud me sint numero: tamen non aufus sum hanc novitatem ac licentiam admittendi quovis in Cicerone assumere atque usurpare. Porro item Pal. tert. ac Stevv. *tantam temeritatem fuisse adolescenti.*

4. *Ego autem citiùs cum eo, qui.*) Vulgò *abeo*: sic est in omnibus mss. & editionibus vetustioribus. Porrò omnes mss. ut & prisca editio; *ejusdem ex perfidia*. fortè, ut Plautus *ex paupertate*. sed crebrò permutantur *e* & *x*.

5. *Ad me adire quosdam memini.*) Verba illa quæ ex suis vetustis libris assuit Vict. *nimirum ex Epistolis*, cum neque in Pall. Grut. Gulielm. ed. pr. neque Lamb. libris compareant, nefas duxi inducere hoc; cùm re vera videantur paanum in purpura. At illam subsequentem suentur Pall. tres quatuor, Grut. Stevv. Vict. editio: *quantum quæque voluit, legatis tuis datum induxit*: quanquam magis probem Pal. pr. & Peck. scripturam: *quantum quæque voluit legatis tuis datum, indixit*: Pal. quint. non absurdè, *quantum quæque voluit legatis tuis, mandatum induxit.*

6. *Sin autem astutum & occultum lubet fingere.*) Sic Medicæus codex; & ex eo Victorina. vulgò *libet*; sicut & plerique mss. Pal. pr. *juvet*. quint. *juvat*. quæ verò, *occultum ut juvat libere fingere*. Mihi illud *juvat* displicere non potest.

7. *Quod ad indicandum odium apertissimum sit.*) Pall. tert. quart. Grut. *quod ad indurandum odium*; quod non frustra adnoto. Inferius quinque Pall. Grut. prima edit. *sed ne optari quidem sacerdotem*. qui non intellexerunt vim verbi *optari* fecerunt pro fronte sua duriter *coptari*.

1. *Quibus*

vit? quid de se in senatu, cum ipse abesset, per quemquam agi maluit? 1 quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimè? qua denique ille facilitate; qua humanitate tulit contentionem meam pro Milone, 2 adversantem interdum actionibus suis quo studio providit, nequa me illius temporis invidia attingeret, cùm me consilio, tùm auctoritate, cùm armis denique texit suis? quibus quidem temporibus hæc in eo gravitas, hæc animi altitudo fuit, non modò ut Phrygi alicui, aut Lycaoni, quod tu in legatis fecisti: sed ne summorum quidem hominum malivolis de me sermonibus crederet. Hujus igitur filius cùm sit gener tuus, cumque, præter hanc conjunctionem affinitatis, quàm sis Cn. Pompejo carus, quamque jucundus, intelligam: quo tandem animo in te esse debeo? cùm præsertim eas ad me is litteras miserit, quibus, etiam sibi, cui sum amicissimus, hostis essem, placarer tamen: totumque me ad ejus viri, ita de me meriti voluntatem nutumque converterem. Sed hæc hactenus: pluribus enim etiam fortasse verbis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, quæ à me profecta, quæque instituta sunt cognosce.

** Non pauca desiderantur, quæ fortassis ipso eo Cic. detracta sunt. **

Atque hæc agimus, & agemus magis pro dignitate, quàm pro periculo tuo. Te enim (ut spero) propediem censorem audiemus: cujus magistratus officia, quæ sunt maximi animi, summique consilii, tibi diligentiùs, & accuratiùs, quàm hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARG. Duabus epistolis Appii respondet. In prima responsione gratulatur Appio majestatis absoluto, eundem ambitus absolvendum sperat: testes mercenarios notandos pollicetur. in alterius epistolæ responsione, de forma Reipublicæ ab Appio sibi expressa, de Auguralibus ejus libris: de duabus epistolis ad Appium antehac scriptis paulò stomachosioribus judicio Appii de ejusdem censura agit.

M. T. C. APPIO PULCHRO, (UT SPERO) CENSORI, S. D.

1 CUM essem in castris ad fluvium Pyramum, redditæ mihi sunt uno tempore à te epistolæ duæ, quas ad me Q. Servilius Tarso miserat. Earum in altera dies erat adscripta nonarum Aprilium: in altera, quæ mihi recentior videbatur, dies non erat. Respondebo igitur superiori priùs: in qua scribis ad me de absolutione majestatis. de qua, etsi permultùm antè certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipsa (nihil enim fuit clarius: non quò quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem viris 3 obscurè nuntiari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ litteræ: non solùm quia planiùs loquebantur, & uberiùs, quàm vulgi sermo: sed etiam quia magis videbar tibi gratulari, cum de te ex te ipso audiebam. Complexus igitur sum cogitatione te absentem: epistolam verò osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. Quæ enim à cuncto populo, à senatu, à judicibus, ingenio, industriæ, virtuti tribuuntur: quia mihi ipsi assentor fortasse, cùm ea esse in me fingo: mihi quoque ipsi tribui puto. Nec tam gloriosum exitum tui judicii exstitisse, sed tam pravam inimicorum tuorum mentem fuisse mirabar. De ambitu verò quid interest, inquies, an de majestate? Ad rem nihil. alterum enim non artigisti: alterum auxisti. Verumtamen est majestas (ut Sulla voluit) ne in quemvis impunè declamare liceret. Ambitus verò, ita apertam vim habet, ut aut accusetur improbè, aut defendatur. qui enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? Tuorum autem honorum cursus, cui suspectus unquam fuit? Me miserum, qui non affuerim, quos ego risus excitassem! Sed de majestatis judicio duo mihi illa ex tuis litteris jucundissima fuerunt: unum, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis: quæ quidem, etiam in summa bonorum, & fortium civium copia, tueri taleis viros deberet: nunc verò eò magis, quòd tanta penuria est in omni, vel honoris, vel ætatis gradu, ut tam orba civitas taleis tutores complecti debeat: alterum, quòd Pompeji, & Bruti fidem, benivolentiamque mirificè laudas. Lætor virtute, & officio, cùm tuorum necessariorum, meorum amicissimorum: 4 tum alterius, omnium seculorum & gentium principis: alterius, jampridem juventutis, celeriter (ut spero) civitatis. De mercenariis testibus à suis civitatibus notandis, nisi jam factum aliquid est per Flaccum, fiet à me, cum per Asiam decedam. Nunc ad alteram epistolam venio. Quòd ad me quasi formam comunium temporum, & totius reip. misisti expressam: prudentia litterarum tuarum valdè mihi est grata. Video enim & pericula leviora, quàm timebam, & majora præsidia, si quidem (ut scribis) omnes vires civitatis se ad Pompeji ductum applicaverunt. tuumque simul promtum animum, & alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamque cepi voluptatem ex hac tua diligentia, quòd in summis tuis occupationibus, mihi tamen reip. statum per te notum esse voluisti. Nam auguraleis libros ad commune utriusque nostrum otium serva. Ego enim, à te cùm tua promissa per litteras flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar nunc tamen, ut ipse polliceris, pro auguralibus libris, orationes tuas confectas omneis exspectabo. Tullius, cui mandata ad me dedisti, non convenerat me: nec erat jam quisquam mecum tuorum, præter omneis meos, qui sunt omneis tui. Stomachosiores meas litteras quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgans diligenter: te leviter accusans in eo, quòd de me cito credidisses: quod genus querelæ mihi quidem videbatur esse amici. Sin tibi displicet, non utar eo posthac. Sed si, ut scribis, hæ litteræ non fuerunt disertæ, scito meas non fuisse. Ut enim Aristarchus Homeri versum negat, quem non probat: sic tu (liber enim mihi jocari) quod disertum non erit, ne putaris meum. Vale, & in censura, si jam es censor, (ut spero) de proavo multùm cogitato tuo.

ARG. Duabus de rebus hic agit. Gratulatur Appio ambitus absoluto: deinde purgat se de nuptiis Tulliæ, se absente, conciliatis cum Dolabella Appii accusatore.

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. D.

1 GRATVLABOR tibi priùs: (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me convertar. Ego verò vehementer gratulor de judicio ambitus: neque id, quod nemini dubium fuit, absolutum esse te; sed illud, quòd, quo melior civis, 5 quo vir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura virtutis, & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditam malivolentiam, quæ te impugnare auderet: non horum temporum, non horum hominum, atque morum negotium: nihil jam sum pridem admiratus magis

1. *Quibus ille me rebus non ornatissimum voluit amplissimè?*] Sic editionum veterrima. ac Victor. Pall. quinque Grut. vulgo: *quibus ille me in rebus non ornatum voluit.*

2. *Adversante interdum actionibus suis.*] Sic vet. cod. sic quint. Pal. ac Vict. editio. Grut. tamen *adversitante*: quasi esset *adversitari*, adversari & occurre cupere atq; affectare, sicut apud *Plautum Dormitare* aliaq; multa ut Milonis intentio potius in conatu fuerit quam affecta. Multa elegantia & antiqua exciderunt, imò præcipitarunt ex Ciceronis sublimem facundia, pro quibus nunc humilia, jejuna, sordida sustulimus. ut paulò post, cùm Pal. tertio *armis denique detexit suis*: cum sit in antiquioribus, hoc est Latinæ puritatis genuinis auctoribus *detegere* æquè intensè & accuratè tegere, ac *deamare* impensè amare & ceteraim (ec. conspicitur *attexit*. vulgò *texit* sicut supra *adversantem*.

3. *Obscurè nuntiari solet.*] Peck. *nuntiare*, quod probabat Guliel. referebatque ad famam. quod in nullo omnium nostrorum mss. reperi; prima editio illud agnoscit.

4. *Tum alterius omnium seculorum.*] Dudum adnotatum est, superfluere voce *maximè*, quo carere video omnes libros.

5. *Quo vir clarior.*] Peckii liber (quo cum consensisse Pal. pr. videre videor ex rasura) *industrior*. unde Gulielmius volebat *industrior*.

1. Ac

magis. De me autem, suscipe paullisper meas partes, & eum te esse finge, qui sum ego: si facilè inveneris quod dicas, noli ignoscere hæsitationi meæ. Ego verò velim mihi, Tulliæque meæ (sicut tu amicissimè, & suavissimè optas) prosperè evenire ea, quæ, me inscienre, facta sunt à meis: sed ita cecidisse, ut agerentur eo tempore, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto. verumtamen plus me in hac spe, tua sapientia & humanitas consolatur, quàm opportunitas temporis. Itaque, quemadmodum expediam exitum hujus institutæ orationis, non reperio. neque enim tristius dicere quidquam debeo ea de re, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum vereor, ne tu parùm perspicias ea, quæ gesta sunt, 1 ab aliis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cùm tam longè abfuturus essem, ad me ne referrent: agerent, quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit. Quid tu igitur si affuisses? Rem probassem. de tempore, nihil te invito, nihil sine consilio egissem tuo. Vides sudare me, jamdudum laborantem, quomodo ea tueat, quæ mihi tuenda sunt, & te non offendam. Leva me igitur hoc onere. numquam enim mihi videor tractasse causam difficiliorem. 2 Sic habeto tamen: nisi jam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissimè confecissem, tametsi nihil videbatur ad meum erga te pristinum studium addi posse: tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non majore equidem studio, sed acriùs, apertiùs, significantiùs dignitatem tuam defendissem. Decedenti mihi, & jam imperio annuo terminato, ante diem III. Nonas Sextileis, cùm ad Sidam navi accederem, & mecum Q. Servilius esset, litteræ à meis sunt redditæ. dixi statim Servilio (etenim videbatur esse commotus) ut omnia à me majora exspectaret. quid multa? benivolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus: diligentior ad declarandam benivolentiam, multò. Nam, ut vetus nostra simultas antèà stimulabat me, ut caverem, ne cui suspicionem fictè reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas novam curam mihi affert cavendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse videatur. Vale.

ARG. Agit Appio gratias de supplicatione sibi ejus officio donata.

M. T. C. APPIO PULCHRO, S. P. D.

QUASI divinarem, tali in officio fore mihi aliquando expetendum studium tuum: sic, cùm de tuis rebus gestis agebatur, inserviebam honori tuo. Dicam tamen verè, plus, quàm acceperas, reddidisti. Quis enim ad me non perscripsit, te non solùm auctoritate orationis, sententia tua quibus ego à tali viro contentus eram: sed etiam opera, consilio, domum veniendo, conveniendis meis, nullum onus officii cuiquam reliquum fecisse? Hæc mihi ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc laborantur. INSIGNIA enim VIRTUTIS multi etiam sine virtute assecuti sunt: talium virorum tanta studia assequi sola virtus potest. Itaque mihi propono fructum amicitiæ nostræ, ipsam amicitiam: qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum devinctus est. Nam tibi me profiteor, & in rep. socium, de qua idem sentimus: & in quotidiana vita conjunctum, cum iis artibus, studiisque, quæ colimus. Velim ita fortuna tulisset, quanti ego omneis tuos facio, uti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi divinatione, non despero. Sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. Illud velim sic habeas, quòd intelliges, hac re novata, additum potiùs aliquid ad meum erga te studium, cui nihil videbatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cùm hæc scribebam, censorem jam te esse sperabam. eo brevior est hæc epistola, &, ut adversus magistrum morum, modestior. Vale.

1. *Ab aliis esse gesta.*] Ita Pall. sec. quart. quint. Vat. Vict. vulgò, *ab illis esse.*

2. *Sic habeto tamen.*] Sic est in melioribus, & Victorii, item in Pall. Grut. vulgò, *sed tamen sic habeto.*

EPISTOLARUM LIBER QUARTUS

AD SER. SULPICIUM.

ARG. De statu Reip. mutato Cæsare & Pompeji discordiis.

QA Jus Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem: molesteq; te ferre, quòd me propter valitudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non vidisses: & hoc tempore velle te mecum, si propiùs accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Utinam, Servi, salvis rebus, (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos. profectò aliquid opis occidenti reip. tulissemus. Cognoram enim jam absens, te hæc mala multò antè providentem, defensorem pacis, & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. Ego autem cùm consilium tuum probarem, & idem ipse sentirem, nihil proficiebam. Serò enim veneram: solus eram rudis (etsi videbar) in causa: incideram in hominum pugnandi cupidorum insanias. Nunc, quoniam nihil jam videbimur opitulari posse reip. si quid est, in quo nobismetipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quàm honestissimè lugeamus: nemo est omnium, quicum potius mihi, quàm tecum, communicandum putem. Nec enim clarissimorum virorum, quorum similes esse debemus, exempla; neq; doctissimorum quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. Atque ipse anteà ad te scripsissem, te frustrà in senatum sive potiùs, in conventum senatorum esse venturum, ni veritus essem, ne ejus animum offenderem, qui à me, ut te imitarer, petebat. Cui quidem ego me cùm rogaret, ut ad essem in senatu, eadem omnia, quæ à te de pace, & de Hispanis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. Res vides quo modo se habeat: orbē terrarum, imperiis distributis, ardere bello: urbem sine legibus, sine judiciis, sine jure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis. Itaq; mihi venire in mentem nihil potest, non modò qui sperem; sed vix jam quid audeam optare. Sin autem tibi, homini prudentissimo, videtur utile esse, nos colloqui: quamquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cujus jam etiam nomen invitus audio, tamen propiùs accedam. Trebatioque mandavi, ut, si quid tu eum velles ad me mittere, ne recusaret: idq; ut facias, velim: aut, si quem tuorum fidelium voles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. Ego tantum tibi tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omneis homines probaturos. Vale.

¶ ARG. Pompeij partes Cæsarianis se anteponere.

M. T. C. SER. SULPICIO, S. D.

AD III. Kal. Majas cùm essem in Cumano, accepi tuas littetas: quibus lectis, cognovi, non satis prudenter fecisse Philotimum: qui, cùm abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non venisset, litteras tuas misisset: quas intellexi breviores fuisse, quòd eum perlaturum putasses. Sed tamen, postquàm litteras tuas legi, Postumia tua me convenit, & Servius noster. His placuit, ut tu in Cumanum venires: quod etiam mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quòd meum consilium exquiris; id est tale, ut capere faciliùs ipse possim, quàm alteri dare. Quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq; prudentia? Si quid rectissimum sit, quærimus: perspicuum est. si quid maximè expediat, obscurum. sin ii sumus, qui profectò esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumq; sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quòd existimas, meam causam conjunctam esse cum tua: certè similis in utroq; nostrum, cùm optimè sentiremus, error fuit. Nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectaverunt: qua cùm ipsi Cæsari nihil esset utiliùs, gratiam quoq; nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. Quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, vides. Neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæq; jam gesta sunt: sed etiam, qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oportet ea, quæ fiunt; aut interesse, etiam si non probes: quorum altera mihi turpis: altera etiam periculosa ratio videtur. Restat, ut discedendum putem. In quo reliqua videtur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. Omnino cum miserior res nunquam accidit, tum ne deliberatio quidem difficilior. Nihil enim constitui potest, quod non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si videbitur, ita censeo facias: ut si habes jam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit conjunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris. sin autem est quod mecum communicare velis, ego te exspectabo. Tu, quod tuo commodo fiat, quàm primùm velim, venias, sicut intellexi & Servio, & Postumiæ placere. Vale.

ARG. Sulpicium consolatur, Achaiæ præpositum à Cæsare post victum in Pharsalia Pompejum.

M. T. C. SER. SULPICIO, S. D.

VEhementer te esse sollicitum, & in communibus miseriis præcipuo quodam dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. Quod quamquam minimè miror, & meum quodammodò agnosco: doleo tamen, te sapientia præditum propè singulari, non tuis bonis delectari potiùs, quàm alienis. Me quidem, etsi nemini concedo, qui majorem ex pernicie & peste rei molestiam traxerit: tamen multa jam consolantur, maximeq; conscientia consiliorum meorum. Multò enim antè, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram: neq; id solum mea sponte, sed multò etiam magis, monente, & denuntiante te. Etsi enim abfui magnam partem consulatus tui: tamen & absens cognoscebam, quæ esset tua in hoc pestifero bello cavendo, & prædicendo sententia; & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cùm accuratissimè monuisti senatum, collectis omnibus bellis civilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cùm superiores, nullo tali exemplo anteà in rep. cognito, tam crudeles fuissent: quicumq; postea remp. oppressisset armis, multò intolerabiliorem futurum. nam, quod exemplo fit, id etiam jure fieri putant: sed aliquid, atq; adeò multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse: cùm tua prudentia salvi esse potuissent. Dices: Quid me ista res consolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip.? Est omnino vix consolabilis dolor: tanta est omnium rerum amissio, & desperatio recuperandi. Sed tamen & Cæsar ipse ita de te judicat: & omnes cives sic existimant: quasi si lumen aliquod exstinctis ceteris, elucere sanctitatem & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad levandas molestias magna esse debent. Quòd autem à tuis abes: id eo levius ferendum est, quòd eodem tempore à multis & magnis molestiis abes: quas ad te omneis perscriberem, nisi vererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non vides, mihi videris meliore esse conditione, quàm nos, qui videmus. Hactenus existimo nostram consolationem rectè adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. Reliqua sunt in te ipso, neq; mihi ignota, nec minima solatia, ut quidem ego sentio, multo maxima: quæ ego experiens quotidie, sic probo, ut ea mihi salutem afferre videantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo summè omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniaque, quæ à sapientissimis ad benè vivendum tradita essent, summo studio, curaq; didicisse: quæ quidem vel optimis rebus & usui, & delectationi esse possent. his verò temporibus habemus aliud nihil, quo acquiescamus. Nihil faciam insolenter: neq; te, tali vel

scientis,

scientia, vel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes quibus à primis temporibus ætatis studium tuum dedisti. Tantùm dicam, quod te spero approbaturum, me, posteà quàm illi arti, cui studueram, nihil esse loci neq; in curia, neq; in foro viderem, omnem meam curam, atq; operam ad philosophiam contulisse. Tuæ scientiæ excellenti, ac singulari nō multo plus, quàm nostræ, relictum est loci. Quare nō equidem te moneo: sed mihi ita persuasi, te quoq; in iisdem versari rebus, quæ, etiam si minùs prodessent, animum tamen à sollicitudine abducerent. Servius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primisque hac, in qua ego me scripsi acquiescere, ita versatur, ut excellat. A me verò sic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini. mihiq; ab eo gratia refertur: in quo ille existimat, quòd facilè appareat, cum me colat, & observet, tibi quoque in eo se facere gratissimum. Vale.

ARG. Litteras Sulpicii commendat Achaiæ administrationem à Sulpicio recusatam probat. De Marcello à Cæsare restituto, & senatus precibus donato scribit. De Sulpicii filio. De rebus urbanis & Cæsare.

M. T. C. S. D. SER. SULPICIO.

ACcipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me litteras uno exēplo dedisses: sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illam partē excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem verbis epistolas sæpius mittere, nec nosco, nec probo. Et ego ipse, quem tu per jocum (sic enim accipio) divitias orationis habere dicis, me non esse verborum admodum inopem agnosco: ἐφωνόβιος enim non necesse est: sed tamē idē (nec hoc ἐφωνόμορφος) facilè cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis, hoc Achaicum negotium non recusavisse, cùm semper probavissem, tum multo magis probavi, lectis tuis proximis litteris. Omnes enim causæ, quas commemoras, justissimæ sunt, tuaq; & auctoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, atq; opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. Sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum: ita perculsa, & prostrata fœdissimo bello jacent omnia, ut is cuiq; locus, ubi ipse sit, ut sibi quisq; miserrimus esse videatur: propterea & tui te cōsilii pœnitet: & nos, qui domi sumus, tibi beati videmur: at contra nobis, non tu quidem vacuus molestiis, sed præ nobis beatus. Atq; hoc ipso melior est tua, quàm nostra, conditio, quòd tu, quid doleat, scribere audes. nos, ne id quidem tutò possumus: nec id victoris vitio, quo nihil moderatius, sed ipsius victoriæ, quæ civilibus bellis semper est insolens. Uno te vicimus: quòd de Marcelli, collegæ tui, salute paulo antè, quàm tu, cognovimus; etiam mehercule quod, quem admodum ea res ageretur, vidimus. Nam sic fac existimes: post has miserias, id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Cæsar accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) laudataq; honorificentissimè & æquitate tua, & prudentia, repentè, præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum. Fecerat autem hoc senatus, ut, cùm à L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abjecisset, cunctus consurgeret & ad Cæsarem supplex accederet. Noli quærere. ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciem aliquam videret videre quasi reviviscentis reip. Itaq; cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium (is enim, si eo loco esset, negavit se facturum fuisse) ego rogatus, mutavi meum consilium. Nam statueram, nō mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. Fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium Itaq; pluribus verbis egi Cæsari gratias: meq; metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio privarim: quod erat unum solatium in malis. Sed tamen, quoniam effugi ejus offensionem, qui fortasse aliter traretur, me hanc rēp. non putare, si perpetuo tacerem: modicè hoc faciam: aut etiam intra modum: ut & illius voluntati, & meis studiis serviam. Nam etsi à prima ætate me omni ars, & doctrina liberalis, & maximè philosophia delectavit: tamen hoc studium quotidie ingravescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his temporum vitiis, ut nulla res alia levare animum molestiis possit. A quo studio te abduci negotiis intelligo ex tuis litteris: sed tamen aliquid jā noctes te adjuvabunt. Servius tuus, vel potiùs noster, summa me observantia colit: cujus ego cum omni probitate, summaq; virtute tum studiis, doctrinaq; delector. Is mecum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. Adhuc in hac sum sentētia, nihil ut faciamus, nisi quod maximè Cæsar velle videatur. Res sunt ejusmodi, ut, si Romæ sis, nihil, præter tuos, delectare possit. De reliquis, nihil melius ipso est. Ceteri, & cetera, ejusmodi, ut, si alter utrum necesse sit, audire ea malis, quàm videre. Hoc nostrum consilium nobis minimè jucundum est, qui te videre cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

¶ ARG. Consolatur Ciceronem Sulpic. mortuam filiam Terentiam lugentem.

SER. SULPICIUS M. T. CICERONI S. D.

POstea quàm mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ, filiæ tuæ, sanè quàm pro eo, ac debui, graviter, molestèq; tuli, comunemq; eam calamitatem existimavi. qui si istic affuissem: neq; tibi defuissem, coramq; meum dolorem tibi declarassem. Etsi genus hoc consolationis miserum, atq; acerbum est: propterea quia, per quos ea confieri debet, propinquos, ac familiareis, id ipsi pari molestia afficiuntur, neq; sine lacrymis multis id conari possunt: uti magis ipsi videantur aliorum consolatione indigere, quàm aliis posse suum officium præstare: tamen quæ in præsentia in mentē mihi venerunt, decrevi brevi ad te perscribere: non quòd ea te fugere existimem: sed quòd forsitan dolore impeditus minus ea perspicias. Quid est, quòd tanto opere te commoveat tuus dolor intestinus? cogita, quemadmodum adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hominibus non minùs, quàm liberi, cara esse debent: patriam, honestatem, dignitatem, honores omneis. Hoc uno incommodo addito, quid ad dolorem adjungi potuit? aut qui non in illis rebus exercitatis animus callere jam debet, atq; omnia minori æstimare? An illius vicem (credo) doles? Quoties in eam cogitationem necesse est & tu veneris, & nos sæpe incidimus, hisce temporibus non pessime cum iis esse actum, quibus sine dolore licitum est mortem cum vita cōmutare? Quid autem fuit, quod illam hoc tēpore ad vivendum magnopere invitare posset? quæ res, quæ spes? quod animi solatium? Ut cum aliquo adolescente primario conjuncta ætatem gereret? Licitum est tibi (credo) pro tua dignitate ex hac juventute generum diligere, cujus fidei liberos tuos te tutò committere putares. An ut ea liberos ex se se pararet: quos cùm florenteis videret, lætaretur? qui rem à parente traditam per se tenere possent? honores ordinatim petituri essent in rep.? in amicorum negotiis libertate sua uti? Quid horum fuit, quod non priùs, quàm datum est, ademtum sit? At verò malum est liberos amittere. Malum, nisi hoc pejus sit, hæc sufferre, & perpeti. Quæ res mihi non mediocrem consolationem attulit, volo tibi commemorare, si fortè eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cùm ab Ægina Megaram versus navigarem, cœpi regiones circumcirca prospicere, post me erat Ægina: ante Megara, dextra Piræus: sinistra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentissima fuerunt, nunc prostrata, & diruta ante oculos jacent. cæpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homunculi, indignamur, si quis nostrum interiit, aut occisus est, quorum vita brevior esse debet, cum uno loco tot oppidùm cadavera projecta jaceant? Visne tu te, Servi, cohibere, & meminisse, hominem te esse natum? Crede mihi: cogitatione ea non mediocriter tum confirmatus. Hoc idem, si tibi videtur, fac ante oculos tibi proponas.

Modò

Modò uno tempore tot viri clarissimi interierunt: de imperio prætereà tanta 1 deminutio facta est: omnes provinciæ conquassatæ sunt in unius mulierculæ animula si jactura facta est, tanto opere commoveris? quæ si hoc tempore non diem suum obisset, paucis post annis tamen ei moriendum fuit: quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum 2 ad cogitationem tuam avoca: atque ea potius reminiscere, quæ digna tua persona sunt: illam, quamdiu ei opus fuerit, vixisse, unà cum rep. fuisse: te patrem suum, prætorem, consulem, augurem vidisse: adolescentibus primariis nuptam fuisse: omnibus bonis probè perfunctam esse: cùm tesp. occideret, vita excessisse. Quid est, quòd tu, aut illa, cum fortuna hoc nomine queri possitis? Denique noli te oblivisci Ciceronem esse, & eum, qui aliis consueris præcipere, & dare consilium: neque IMITARE malos medicos, qui in alienis morbis profitentur tenere se medicinæ scientiam, ipsi se curare non possunt: sed potiùs, 3 quæ aliis tute præcipere soles, tute tibi subjice, atque apud animum propone. NULLUS DOLOR EST, quem non longinquitas temporis minuat, ac molliat. Hoc te exspectare tempus, tibi turpe est, ac non ei rei sapientia tua te occurrere. Quòd si qui etiam inferis sensus est: qui illius in te amor fuit, pietasque in omneis suos, hoc certè illa te facere non vult. Da hoc illi mortuæ: da ceteris amicis, ac familiaribus, qui tuo dolore mœrent: da patriæ: ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam devenimus, ut etiam huic rei nobis serviendum sit: noli committere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm reip. tempora, & aliorum victoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne videar prudentiæ tuæ diffidere. Quare, si hoc unum proposuero, finem faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrimè te ferre fortunam, magnamque ex ea re te laudem adipisci: fac aliquando intelligamus, adversam quoque te æquè ferre posse, neque id majus, quàm debeat, tibi onus videri: ne ex omnibus virtutibus hæc una tibi videatur deesse. Quòd ad me attinet, cùm te tranquilliorem animo esse cognoro, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumque se provincia habeat, certiorem faciam. Vale.

ARG. Superiori Epistolæ Sulpitii respondet.

M. T. C. S. D. SER. SULPICIO.

6 EGo verò, Servi, vellem, ut scribis, in meo gravissimo casu affuisses. Quantum enim præsens me adjuvare potueris & consolando, & propè æquè dolendo, facilè ex eo intelligo, quòd, litteris lectis, aliquantum acquievi. Nam & ea scripsisti, quæ levare luctum possent, & in me consolando, non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Servius tamen tuus omnibus officiis, quæ illi tempori tribui potuerunt, declaravit, & quanti ipse me faceret, & quàm suum talem erga me animum tibi gratum putaret fore; 4 cujus officia, jucundiora scilicet sæpe mihi fuerint: numquam tamen gratiora. Me autem non oratio tua solùm, & societas pænè ægritudinis; sed etiam auctoritas consolatur. Turpe enim esse existimo, me non ita ferre casum meum, ut tu, tali sapientia præditus, ferendum putas. Sed opprimor interdum, & vix resisto dolori, quòd ea me solatia deficiunt, quæ ceteris, quorum mihi exempla propono, simili in fortuna non defuerunt. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem, clarum virum, & magnis rebus gestis, amisit; & L. Paulus, 5 qui duo septem diebus: & vester Gallus & M. Cato, qui summo ingenio, summa virtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, 6 ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur ea, quam ex rep. consequebantur. Mihi autem, amissis ornamentisiis, quæ ipse commemoras, quæque eram maximis laboribus adeptus: unum manebat illud solatium, quod ereptum est. Non amicorum negotiis, non reip. procuratione impediebantur cogitationes meæ: nihil in foro agere licebat, adspicere curiam non poteram: existimabam, id quod erat, omneis me & industriæ meæ fructus & fortunæ perdidisse. Sed, cùm cogitarem, hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse communia: & cùm frangerem jam ipse me, cogeremq; illa ferre toleranter, habebam quò confugerem, ubi conquiescerem, cujus in sermone, & suavitate omneis curas, doloresque deponerem. Nunc autem, hoc tam gravi vulnere, etiam illa, 7 quæ consanuisse videbantur, recrudescunt. Non enim, ut tum me à rep. mœstum domus excipiebat, quæ levaret: sic nunc domo mœrens ad remp. confugere possum, ut in ejus bonis acquiescam. Itaque & domo absum, & foro, quod nec eum dolorem, quem à rep. capio, domus jam consolari potest, nec domesticum resp. Quo magis te expecto, teque videre quàm primùm cupio. 8 Major mihi levatio afferri nulla potest, quàm conjunctio consuetudinis, sermonumque nostrorum: quamquam speratam, tuum adventum (sic enim audiebam) appropinquare. Ego autem cùm multis de causis te exopto quàm primùm videre: tum etiam, ut antè commentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus: quod est totum ad unius voluntatem accommodandum, & prudentis, & liberalis, & (ut perspexisse videor) nec à me alieni, & tibi amicissimi. Quod cùm ita sit, magnæ est tamen deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis non agendi aliquid, sed illius concessu & beneficio quiescendi: Vale.

ARG. Marcellum (consilii ancipitem victo Pompejo,) hortatur ut omnibus aliis consiliis postpositis, à Cæsare veniam petat, & Romam redeat.

M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

ETsi eo te adhuc consilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam, non quin ab eo ipse dissentiam, sed quòd ea te sapientia esse judicem, ut meum consilium non anteponam tuo: tamen & amicitiæ nostræ vetustas, & tua summa erga me benivolentia, quæ mihi jam 7

1. *Deminutio facta est.*) Sic rectius alii, ex vetusto codice annotarunt; extatque hoc in Pal. pr. codice omnium emendatissimo, qui & pro *clarissimi* repræsentat *carissimi* quod non absque ratione: quamquam vulgatum malim. Paullò post *quoniam homo nata erat*, exstatque in omnibus mss. & impressis, Lindebruchius tamen corrigebat, *hoc modo nata erat.*

2. *Ad cogitationem tuam avoca.*) Sic Pal. pr. Vict. editio. Pall. tres *ad cogitationem tuam advoca.* Pal. quart. *ad cognitionem tuam advoca.* vulgati, quod & ex alio vetustiore libro ad impressionem notavit Egnat. habeturque in Vat.

3. *Quæ aliis tute præcipere solet, tute tibi subjice.*) Sic Pall. quatuor Stev. vulgò *ea tibi subjice.*

4. *Cujus officia jucundiora scilicet sæpe mihi fuerint.*) Ita editio Vict. ac plerique Pall. nisi quod tert. & Grut. *Iucundiora si sæpe mihi fuerint.* duo item Gul. consulti *jucundiora licet sæpe.* vulgò *fuerint.*

5. *Qui duo septem diebus.*) Ita Pall. pr sec. Stevv. Vat. Vict. editio. vulgò *duo.* statim *vester* scripsi auctoritate editionis Victorianæ, Pall. pr. quart. quint. Grut. Stev. v. Vat. aliàs *noster.*

6. *Ut eorum luctum ipsorum dignitas consolaretur.*) Hæc est editionis Victorianæ lectio, recepta postea Lamb. Pall. hic omnes corrupti sunt: quorum pr. quint. & editio pr. *ut eorum tum ipsorum.* sec. *ut eorum ipsorum.* tert. *ut eorum tamen ipsorum dignitas.* quart. ac Grut. *ut eorum cum ipsorum dignitas.* vulgò *ut eos ipsorum dignitas.* sed ut edidi, repertum quoque in codice Vaticanæ Bibliothecæ.

7. *Quæ consanuisse videbantur, recrudescunt.*) Ita ex Medicæo Vict. neque aliter quoque Politiani liber, & Vat. omnes tamen Pall. sicut & Grut. *ea consenuisse*, quod quantus est defendit Man. Mihi tamen, pace ejus, vetustissimis libris adhærescere, & bonis rationibus præferre hanc libuit. Vetustiora enim vulnera pejoris conditionis sunt, atque adeo desperatæ salutis. videantur Cl. Gruteri nostri suspiciones; disputabimus ue hisce de rebus aliquid paucis post diebus. Gisanius in Observationibus suis Linguæ Latinæ citat *consanavisse*. positumque vult pro simplici.

8. *Major mihi levatio afferri nulla potest.*) Princeps hujus lectionis auctor est Egnat. qui eam oræ primæ editionis adjecit, potuit tamen eadem optimo Vict. in mentem fuisse: imo eam quoque esse codicis Vat. video ex excerptis And. Schotti. sed Pal. pr. o. sicut & Grut. & Stevv. *ratio.* nisi quod præterea Pal. pr. *ratio affore nulla potest.* quod non dispiciendum videbitur, si quis sagacius indagetur.

1. Sem-

jam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut ea scriberem ad te, quæ & saluti tuæ conducere arbitrarer, & non aliena esse ducerem à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multò ante videris, consulatum magnificentissimè, atque optimè gesseris, præclarè memini: sed idem etiam illa vidi, neque te consilium civilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeji, nec genus exercitus, probare, 1 semperque summè diffidere. Qua in sententia, me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. Itaque neque tu multùm interfuisti rebus gerendis: & ego id semper egi, ne interesiem. Non enim iis rebus pugnabamus, quibus valere poteramus, consilio, auctoritate, causa, quæ erant in nobis superiora: sed lacertis, & viribus, quibus pares non eramus. Victi sumus igitur: aut, si vinci dignitas non potest, fracti certè, & abjecti. In quo tuum consilium nemo potest non maximè laudare, quòd cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem: ostendistique, sapientem, & bonum civem initia belli civilis invitum suscipere, extrema non libenter persequi. Qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt, eos video in duo genera esse distractos. Aut enim renovare bellum conati sunt, hique se in Africam contulerunt: aut quemadmodum nos, 2 victori sese crediderunt. Medium quoddam tuum consilium fuit, qui hoc fortasse humilis animi duceres: illud, pertinacis. Fateor, à plerisque, vel dicam ab omnibus, sapiens tuum consilium: à multis, etiam magni, ac fortis animi judicatum. Sed habet ista ratio, ut mihi quidem videtur, quendam modum: præsertim cum tibi nihil deesse arbitrer ad tuas fortunas omneis obtinendas, præter voluntatem. Sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi quòd vereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. De quo quid sentiam, nihil attinet dicere: cùm appareat, ipse quid fecerim. Sed tamen si jam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quàm ea, quæ nolles, videre: tamen id cogitare deberes, ubicumque esses, te fore in ejus ipsius, quem fugeres, potestate: qui si facilè passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quietè & liberè vivere: cogitandum tibi tamen esset, Romæne & domi tuæ, cujusmodi res esset: an Mytilenis, aut Rhodi malles vivere. Sed cùm ita latè pateat ejus potestas, quem veremur, ut terrarum orbem complexa sit: nonne mavis sine periculo domi tuæ esse, quàm cum periculo alienæ? Equidem, etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quàm in externis, atque alienis locis. Hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt: quorum est magna, pro tuis maximis, clarissimisque virtutibus, multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. Nam etsi nullam potest accipere injuriam, quæ futura perpetua sit: propterea quòd neque is, qui tenet remp. patietur, neque ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. Hi autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius sollicitudines unius etiam multæ, & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deprecantur: nos cura, & dolore proximi sumus: precibus tardiores, quod jus adeundi, 3 cum ipsi deprecatione eguerimus, non habemus. Gratia tantum possumus quantum victi. Sed tamen consilio, studio, Marcello non desumus. A tuis reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

¶ *ARG. Itrum Marcellum hortatur ut Romam redeat.*

M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

NEQUE monere te audeo, præstanti prudentia virum: nec confirmare, maximi animi hominem, 4 unumque fortissimum: consolari verò nullo modo. Nam si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio, gratulari magis virtuti debeo, quàm consolari dolorem tuum. sin te tanta mala, reip. frangunt: non ita abundo ingenio, ut te consoler, cùm ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui velint, 5 ita adsim præstò, ut me non solùm omnia debere tua causa, sed ea quoque, etiam quæ non possim, putem. Illud tamen vel tu me monuisse, vel cenluisse puta, vel propter benivolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, judicio hominum, reque principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exsulandum locum. Si enim libertatem sequimur: qui locus hoc dominatu vacat? sin qualemcuoque locum, quæ est domestica sede jucundior? Sed mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, favet ingeniis: nobilitatem verò, & dignitates hominum, quantum ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram. Redeo ego ad unum illud, 6 me tuum esse, fore cum tuis, si modò erunt tui: si minùs, me certè in omnibus rebus satis nostræ conjunctioni, moriqueque facturum. Vale.

¶ *ARG. Marcellum etiam atque etiam hortatur ut Romam redeat.*

M. T. C. S. D. M. MARCELLO.

ETSI perpaucis antè diebus dederam L. Mucio litteras, ad te pluribus verbis scriptas, quibus declaraveram, quo te animo censerem esse oportere, & quid tibi faciendum arbitrarer: tamen, cum Theophilus, libertus tuus proficisceretur, cujus ego fidem erga te, benivolentiamque perspexeram, sine meis litteris ad te venire nolui. Iisdem igitur de rebus etiam atque etiam hortor, quibus superioribus litteris hortatus sum: ut in ea rep. quæcumque est, quàm primùm velit esse. Multa vides bis fortasse, quæ nolis: non plura tamen, quàm audis quotidie. Non est porrò tuum, uno se solum oculorum moveri: cùm idem illud auribus percipias, quod etiam majus videri soleat, minùs laborare. At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod non sentias: ut faciendum, quod non probes. Primum TEMPORI cedere, id est, necessitati parere, semper est, id virtutum. Dicere fortasse, quæ sentias, non licet: tacere planè licet. Omnia enim delata ad unum sunt. Is utitur consilio, ne suorum quidem, sed suo. Quod non multò secus fieret, si is remp. teneret, quem secuti sumus. An, qui in bello, cum omnium nostrum conjunctum esse periculum suo cerneret, certorum hominum minimè prudentium

1. *Semperque summè diffidere.*) Parum abfuit, quin reciperem coniecturam Iani Gulielmii & Gruteri nostri *summa*, quandoquidem & cum ex vetusto cod. notarit ad oram primæ editionum Baptista Egnatius videantur de hoc vocabulo nostra crepundia.

2. *Victori sese crediderunt.*) Ita ex suis Vict. quod receperunt Lamb. ac Man. restatque item in Vat. nec longè abeunt Pal. quint. & Grut. *victores esse crediderunt*, ceteri omnes cum vulgatis, *se victori esse credideruntur.*

3. *Cum ipsi deprecatione eguerimus.*) Sic est in omnibus Pall. Grut. Pec. editione omnium vetustissima: neque aliter edidit Vict. vulgò *deprecantur.*

4. *Unumque fortissimum.*) Ita Vict. editio, ita Pal. pr. idque item exsaqu. vet. cod. adnotat Gul. certè unico Pal. plus tribuo quam omnibus 7. mb. vulgò *virumque fortissimum.*

5. *Ut adsim præstò, ut me non solum omnia debere tua; sed ea quoque etiam, quæ non possim, putem.*) Emaculavi hunc locum, in vulgatis malè acceptum ope quinque Pall. Grut. editionum primæ ac Vict. nam *adsim* non, sed Pall. quatuor. prima editio, *asim*, deinde *quæ possim* nullibi comparent; cum vulgò sequi ament post *tua causa*, deniq; suasu eorundem omnium *etiam* immisi, accedente quoque Stevvech. cùm vulgò omissum sit.

6. *Me tuum esse, fore cum tuis.*) Eleganter sic edidit Vict. exstaque ea lectio in Pall. omn. Grut. Vat. Stevv. vulgò *me tuum fore cum tuis*, in Pal. tamen quarto, *me tuum esse & fore*, sed illud & estrà sequiore manu.

dentium consilio uteretur, eum magis communem censemus in victoria futurum fuisse, 1 quam incertis rebus fuisset? &, qui nec, te consule, tuum sapientissimum consilium secutus esset, nec, fratre tuo consulatum ex auctoritate tua gerente, vobis auctoribus uti voluerit, nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis civilibus. quæ majores nostri ne semel quidem: nostra ætas sæpe jam sensit. sed miserius nihil, quam ipsa victoria: quæ etiamsi ad meliores venit, tameneos ipsos ferociores, impotentioresque reddit: ut, etiamsi natura tales non sint, necessitate esse cogantur. MULTA enim victori eorum arbitrio, per quos vicit, etiam invito, facienda sunt. An tu non videbas mecum simul, quàm illa crudelis esset futura victoria? igitur tunc quoque patria careres, ne, quæ nolles, videres? Non, inquies, ego enim ipse tenerem opes, & dignitatem meam. At erat tuæ virtutis, in minimis tuas res ponere: de rep. vehementiùs laborare. Deinde, qui finis istius consilii est? nam adhuc & factum tuum probatur: &, ut in tali re, etiam fortuna laudatur: factum, quòd & initium belli necessariò secutus sis, & extrema sapienter persequi nolueris: fortuna, quòd honesto otio tenueris & statum, & famam dignitatis tuæ. Nunc verò nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria: nec eam diligere minùs debes, quod deformior est, sed misereri potiùs, nec eam multis claris viris orbatam, privare etiam adspectu tuo. Denique, si fuit magni animi 2 non esse supplicem victori: vide ne superbum sit, aspernari ejusdem liberalitatem: &, si SAPIENTIS ES carere patria, duri non desiderare. &, si rep. non possis fr[illegible], stultum est nolle privata. Caput est illud, ut, si ista vit[illegible] tibi commodior esse videatur, cogitandum tamen sit, netu[illegible]r non sit 3 magna gladiorum est licentia: sed in externis l[illegible]is minor etiam ad facinus verecundia. Mihi salus tua[illegible]ntæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certè prox[illegible]mus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolum[illegible]ti, & vitæ, & fortunis tuis. Vale.

ARG. Hortatur ut reditum maturet.

M. T. C. M. MARCELLO, S. D.

10 ETSI nihil novi, quod ad te scriberem, magisque litteras tuas jam ex[illegible]ectare incipiebam, vel te potiùs ipsum: tamen, cùm Th[illegible]ophilus proficisceretur, non potui nihil ei litterarum dai[illegible] Cura igitur, ut quàm primùm venias. venies enim, [illegible]ihi crede, exspectatus, neque solùm nobis, id est, tuis, sed p[illegible]rsus omnibus. Venit enim mihi in mentem, sub vereri inte[illegible]lum, ne te delectet tarda decessio. Quòd si nullum habe[illegible] sensum, nisi oculorum, prorsus tibi ignoscerem, si quos[illegible]m nolles videre. sed, cùm leviora non multo essent, quæ a[illegible]irentur, quàm quæ viderentur: suspicarer autem, multùm [illegible]nteresse rei familiaris tuæ, te quàm primùm venire, idq[illegible]e in omneis parteis valeret, putavi, ea de re te esse admo[illegible]endum. Sed, quoniam quod mihi placeret, ostendi: re[illegible]ua tu pro tua prudentia considerabis. Me tamen velim, [illegible]uod ad tempus te exspectemus, certiorem facias. Vale.

Se Romam redituum scribit.

M. MARCELLUS M. CICERONI, S. D.

11 PLURIMUM valuisse apud me tuam semper auctoritatem, cùm in omni re, tum in hoc maximè negotio, potes existimare. Cùm mihi C. Marcelius, frater [illegible]manissimus mei, non solùm consilium daret, sed precibus quoque me obsecraret: non ptiùs mihi persuaderè potuit, quàm tuis est effectum litteris, ut uterer vestro potissimùm consilio. Res quemadmodum sit acta, vestræ litteræ mihi declarant. Gratulatio tua, etsi est mihi probatissima, quod ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo jucundius est, & gratius, quod in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui verè meæ saluti faverent, te cupidissimum mei, singularemque mihi benivolentiam præstitisse cognovi. Reliqua sunt ejusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tempora, facilè, & æquo animo carebam. hoc vero ejusmodi esse statuo, ut sine talium virorum, & amicorum benivolentia, neque in adversa, neque in secunda fortuna quisquam vivere possit. Itaque in hoc ego mihi gratulor. Tu verò ut intelligas, homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

ARG. De interfecto Marcello, ejusq; funere.

SER. SULPICIUS M. CICERONI, S. D.

12 ETSI scio, nen jucundissimum nuntium me vobis allaturum: tamen, quoniam CASUS ET NATURA in nobis dominatur, visum est faciendum, quoquo modo res se haberet, vos certiores facere. Ad X. Cal. Jun. cùm ab Epidauro Piræum navi advectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, conveni, eumque diem ibi consumsi, ut cum eo essem. Postero die cùm ab eo digressus essem eo consilio ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque jurisdictionem absolverem: ille, uti ajebat, 4 supra Majas in Italiâ versus navigaturus erat. Postridie ejus diei, cùm ab Athenis proficisci in animo haberem, 5 circiter hora decima noctis P. Postumius, familiaris ejus, ad me venit, & mihi nuntiavit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cenæ tempus, à P. Magio Cilone, familiare ejus, pugione percussum esse, & duo vulnera accepisse: unum in stomacho: alterum in capite, secundùm aurem: sperare tamen eum vivere posse. Magium seipsum interfecisse: posteà se à Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & 7 rogaret uti medicos. Coëgi, & è vestigio eò sum profectus prima luce. Cùm non longè à Piræo abessem, puer Acidini obviam mihi venit cum codicillis: in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. Ita vir clarissimus ab homine deterrimo acerbissima morte est affectus: & cui inimici propter dignitatem pepercerant: inventus est amicus, qui ei mortem afferret. Ego tamen ad tabernaculum ejus perrexi. inveni duos libertos, & pauculos servos. reliquos ajebant profugisse, metu perterritos, quòd dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. Coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre; ibiq; pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curavi. Ab Athenienſibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, quòd religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant. Quod proximum fuit, uti, in quo vellemus gymnasio eum sepeliremus, nobis permiserunt. Nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ, locum delegimus: ibique eum combussimus: posteaque curavimus, ut iidem Athenienses in eodem loco monumentum ei marmoreum faciendum locarent. Ita, quæ nostra officia fuerunt, pro collegio, & propinquitate, & vivo & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. D. pr. Kal. Jun. Athenis.

ARG.

1. *Quàm incertis rebus fuisset.*) Hanc scripturam prætuli ex Vat. cum Vict. edideritq; *quam incertis in rebus fuisset.* Pall. verò pr. quart. *quam certis in rebus f.* reliqui, *certis in rebus.* Porrò paullo ante ex fide cujusdam afferentis ex v. c. *eum magis communem censemus in victoria f. f.*) probat Vrsinus; quæ eadem Gulielmii conjectura erat, sed homines non poterant scire quid esset *communem esse.* Ego margaritorum non multo glarea.

2. *Non esse supplicem victori.*) Sic rectè ex Mediceo Victorius (nam in eo ita esse adnotat ad primam impressionem Egnatius) cumque secutus Lamb. sicque reperitur in Vaticano. Propertius, *secundo ire tibi liber fuit victori!* Pall. o. *esse*, præter sec. in quo *fuisse.*

3. *Magna gladiatorum est licentia.*) Ita o. mss. Vulgati tamen *gladiatorum* nescio quibus judiciis.

4. *Supra Majas in Italiam versus.*) Sic omnes mss. tam nostri, quam aliorum conjecturâ emendabat Victorius *supra Maleas.* Lamb. ne nihil novi ipse invenisse videretur, *Maleam.* Pantagathus ex vestigiis veteris, ut refert Vrsinus, scripturæ *sub Kalend Junias* quod mihi non placet. Vulgò nimis licenter, *supremo Majo.*

5. *Circiter horâ decimâ noctis.*) Ita edidit Victorius; sicque exstat in Vat. aliàs *circiter horam decimam noct.*

6. *Sp. Magio Cilone familiare ejus.*) Sic o. Pall. Gruter. Stevvoch. vulgò: *Cilone familiari.*

7. *Rogaret uti medicos. Coëgi & è vestigio.*) Obsecutus fidæ ac doctæ monitioni optimi P. Victorii, deleviqueVocem *coëgi* cum Pall. pr. quinc. Grut. videantur eruditissimæ in hunc locum ejusdem Florentini castigationes.

ARG. P. Nigidio fidem pollicetur exsilii ducta conjectura è Cæsaris animo.

M. T. C. S. D. P. NIGIDIO FIGULO.

1 QUAERENTI mihi jamdiu, quid ad te potissimum scriberem: non modò certa res nulla, sed ne genus quidem litterarum usitatum veniebat in mentem. Unam enim partem, & consuetudinem earum epistolarum, quibus, secundis rebus uti solebamus, tempus eripuerat: perfeceratque fortuna, ne quid tale scribere possem, aut omnino cogitare. Relinquebatur triste quoddam, & miserum, & his temporibus consentaneum genus litterarum, id quoque deficiebat me: in quo debebat esse aut promissio auxilii alicujus, aut consolatio doloris tui. Quod polliceret, non erat. ipse enim 1 pari fortuna abjectus, aliorum opibus casus meos sustentabam, sæpissime mihi veniebat in mentem queri, quod ita viverem, quàm gaudere, quòd viverem. Quamquam enim nulla meipsum privatim pepulit insignis injuria: nec mihi quidquam tali tempore in mentem venit optare, quod non ultro mihi Cæsar detulerit: tamen nihilominùs eis conficior curis, ut ipsum, quod maneam in vita, peccare me existimem. careo enim cùm familiarissimis multis, quos aut mors eripuit nobis, aut distraxit fuga: tum omnibus amicis; quorum benivolentiam nobis conciliarat per me quondam, te socio, defensa resp. versorque in eorum naufragiis, & bonorum direptionibus: nec audio solum, quod ipsum esset miserum, 2 sed etiam video, quo nihil est acerbius, eorum fortunas dissipari, quibus nos olim adjutoribus illud incendium exstinximus; &, in qua urbe modò gratia, auctoritate, gloria floruimus, in ea nunc iis quidem omnibus caremus. Obtinemus ipsius Cæsaris summam erga nos humanitatem. sed ea plus non potest, quàm vis, & mutatio omnium rerum, atque temporum. Itaque opibus iis rebus omnibus, quibus & natura me, & voluntas, & consuetudo assuefecerat, cùm ceteris, & quidem videor, tum mihi ipse displiceo. Natus enim ad agendum semper aliquid dignum viro, nunc non modò agendi rationem nullam habeo, sed ne cogitandi quidem: &, qui anteà aut obscuris hominibus, aut etiam sontibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio, uni omnium doctissimo, & sanctissimo, & maxima quondam gratia, & mihi certe amicissimo, nec benignè quidem polliceri possum. Ergo hoc ereptum est litterarum genus. Reliquum est, ut consolet, & afferam rationes, quibus te à molestiis coner abducere. At ea quidem facultas vel tui, vel alterius consolandi, in te summa est, 3 cumquam in ullo fuit. Itaque eam partem, quæ ab exquisita quadam ratione, & doctrina proficiscitur, non attingam, tibi totam relinquam. Quid sit forti, & sapienti homine dignum: quid gravitas, quid altitudo animi, quid acta tua vita, quid studia, quid artes, quibus à pueritia floruisti, à te flagitent, tu videbis. Ego, quod intelligere, & sentire, quia sum Romæ, & quia curo, attendoque, possum: id tibi affirmo, te in istis molestiis, in quibus es hoc tempore, non diutius futurum: in iis autem, in quibus etiam nos sumus, fortasse semper fore. Videor mihi perspicere primùm ipsius animum, qui plurimum potest, propensum ad salutem tuam. Non scribo hoc temere. QUO MINUS familiaris sum, hoc sum ad investigandum curiosior. Quo facilius, quibus est irator, respondere tristiùs possit: hoc est adhuc tardior ad te molestiis liberandum. Familia res verò ejus, & ii quidem, qui illi jucundissimi sunt, mirabiliter de te & loquuntur, & sentiunt. Accedit eodem vulgi voluntas, vel potius consensus omnium. etiam illa, quæ minimam nunc quidem potest, sed posset necesse est, resp. 3 quascumque vires habebit, ab iis ipsis, quibus tenetur, de te propediem (mihi crede) impetrabit. Redeo igitur ad id, ut jam tibi etiam pollicear aliquid, quod primò omiseram. Nam & complectar ejus familiarissimos, qui me admodum diligunt, multumque mecum sunt; & in ipsius consuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clausit, insinuabo; & certe omneis vias persequar, quibus putabo ad id, quod volumus, pervenire posse. In hoc toto genere plura faciam, quàm scribere audeo. Cetera, quæ tibi à multis prompta esse certo scio, à me sunt paratissima. nihil in re familiari mea est, quod ego meum malim esse, quàm tuum. Hac de re, & de hoc genere toto, hoc scribo parciùs, quòd te, & quòd ipse confido, sperare malo esse usurum tuis. Extremum illud est 4 ut te orem, & obsecrem, animo ut maximo sis: nec ea solùm memineris, quæ ab aliis magnis viris accepisti: sed illa etiam, quæ ipse ingenio, studioque peperisti. quæ si colliges, & sperabis omnia optimè, & quæ accident, qualiacumque erunt, sapienter feres. Sed hæc tu melius, vel optimè omnium. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, studiosissimè omnia, diligentissimeque curabo; tuorumque tristissimo meo tempore meritorum erga me memoriam conservabo. Vale.

ARG. Duabus Epistolis Plancii respondet. Negat se pristinam dignitatem retinere apud Cæsarem. Denuptiis cum Publilia contractis, Terentia dimissa rescribit. Exsulantem consolatur: operam pollicetur: litteras ab eo petit.

M. T. C. S. D. CN. PLANCIO.

BINAS à te accepi litteras, Corcyræ datas: quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses, me meam pristinam dignitatem obtinere: alteris dicebas te velle, quæ egissem, bene, & feliciter evenire. Ego autem, si dignitas est, bene de republ. sentire, & bonis viris probare quod sentias: obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere, si possis, aut denique libera oratione defendere; ne vestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis: agiturque præclarè, si nosmetipsos regere possumus, ut ea, quæ partim jam adsunt, partim impendent, moderatè feramus: quod est difficile in ejusmodi bello, cujus exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera servitutem. Quo in periculo nonnihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum vidisse, cum secundas etiam res nostras, non modò adversas pertimescebam: videbam, quanto periculo de jure publico disceptaretur armis. Quibus, si vicissent ii, ad quos ego pacis spe, non belli cupiditate adductus accesseram; tamen intelligebam, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentium, quàm crudelis esset futura victoria: sin autem victi essent, quantus interitus esset futurus civium, partim amplissimorum, partim etiam optimorum, qui me hæc prædicentem, atque optimè consulentem saluti suæ, malebant nimium timidum, quàm satis prudentem existimari. Quod autem mihi de eo, quod egerim, gratularis: te ita velle certò scio; sed ego tam misero tempore nihil novi consilii cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, quàm rempubl. offendissem. Quibus enim pro meis immortalibus beneficiis, carissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant: cum propter eorum scelus nihil mihi

1. *Pari fortunâ abjectus.*) Alii *affiitus.* Cruterianus codex *abiitus* quasi esset quodam *illa* depressus ac prostratus. Pal. quint. *adjectus.* Quid si *addictus?* nam illi plane suis exuti, ab alienis pendent opibus.

2. *Sed etiam video.*) Sic est in Stevv. ac Pal. tert. Grut. vulgò *sed etiam id ipsum video.* Vat. *Sed etiam id video.* reliqui *id* tantum modò amittunt.

3. *Quascumque vires habebit.*) Sic melius prisca editio, ac Victorii, Vat. Pall. o. Grut. alias *quæcumque vires.*

4. *Ut te orem & obsecrem.*) Ita Vat. ut quoque Vict. ex suis antiquis. in Pall. o. est *hortor*, ut vulgò, nisi quod Grut. & tert. omittant *te.* paullò post. pro *peperisti* alii legunt *reperisti.* Pall. duo postremi; *peperisti* non insuaviter. Denique ultimo verbo hujus epistolæ Pal. primus, castigatissimæ membranæ, legunt *referre abi-*

mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis vacuum viderem, novarum me necessitudinum fidelitate contra veterum perfidiam, muniendum putavi. Sed de nostris rebus satis, etiam nimium multa. De tuis velim, ut eo sis animo, quo debes esse. id est, ut ne quid tibi præcipuè timendum putes. Si enim status erit aliquis civitatis: quicumque erit, te omnium periculorum video expertem fore. Nam alteros tibi jam placatos esse intelligo: alteros numquam iratos fuisse. De mea aut in te voluntate sic velim judices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligebam: quamquam videam, qui sim hoc tempore, & quid possim; opera tamen & consilio, studio quidem certè, 1 rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu velim & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quàm diligentissimè certiorem. Vale.

¶ *ARG. Hortatur ut communem fortunam fortiter ferat.*

M. T. C. S. D. CN. PLANCIO.

ACCEPI perbreveis tuas litteras, quibus id, quod scire 29
cupiebam, cognoscere non potui: cognovi autem id, quod mihi dubium non fuit. nam quàm fortiter ferres communes miserias non intellexi: quàm me amares, facilè perspexi: 2 sed hoc scieram. illud si scissem, ad id meas litteras accommodavissem. Sed tamen etsi antea scripsi, 3 quæ existimavi scribi oportere: tamen hoc tempore breviter commonendum putavi, ne quo periculo te proprio existimares esse: in magno omnes, sed tamen in communi sumus. Quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut communem recusare. Quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. Quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

1. *Rei, famæ, saluti.*) Guliel. ex vestigiis codicis Stevv. conjectabat *rei familiari ac saluti*: ut supra ep. 7. *Habemus etiam rationem rei familiaris nostræ*. sed non video causam, cur vulgata omnibus mss. patrocinantibus ejici debeat.

2. *Sed hoc scieram.*) Vulgò *sciebam*. sed illud o. Pall. Grut. Stevv. prisca editio ac Vict. Orsum epistolæ mire alternant nostri libri. Pal. sec. *Accepi perbreves tuas epistolas*. Pall. tert. Grut. *Accep. perb. epistolas*.

3. *Quæ existimavi scribi oportere.*) Ita edidit Victorius, neque aliter est in editione principe, Pall. o. Gruter. Lambinus homo omnium vanissimus ne videatur à Victorio accepisse, insevit *tibi scribi*, vulgò *se scire*.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARUM
AD
FAMILIAREIS
LIBER QUINTVS.
AD
Q. METELLVM, ET ALIOS.

¶ *ARG. Conqueritur Metellus Celer fratrem Metellum Nepotem à Cicerone oppugnatum.*

Q. METELLUS, Q. F. CELER, PROCOS. S. D. M. T. CICERONI.

2 SI vales, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, 1 nec absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem ob dictum capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parum pudor ipsius defendebat: debebat vel familiæ nostræ dignitas, vel meum studium erga vos, remque publicam, satis sublevare. Nunc video illum circumventum: me desertum, à quibus minimè conveniebat. Itaque in luctu, & squalore sum, qui provinciæ, qui exercitui præsum, qui bellum gero. quæ quoniam nec ratione, 2 nec majorum nostrûm clementia administrastis, non erit mirandum, si vos pœnitebit. Te tam mobili in me meosque esse animo non sperabam. Me interea nec domesticus dolor, nec cujusquam injuria à republ. abducet. Vale.

¶ *ARG. Respondet epistolæ superiori Metelli.*

M. T. M. F. C. Q. METELLO Q. F. CELERI, PROCOS. S. D.

SI tu, exercitusque valetis, bene est. Scribis ad me, te 2
existimasse, pro mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, numquam te à me ludibrio læsum iri. Quod cujusmodi sit, satis intelligere non possum: sed tamen suspicor, ad te esse allatum, me in senatu, cùm disputarem, permultos esse, qui rempubl. à me conservatam dolerent, dixisse: à te propinquos tuos, quibus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, quæ statuisses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticeres. Quod cum dicerem, illud adjunxi;

1. *Nec absentem ludibrio læsum iri.*) Ita prisca editio ac Victorii: neque aliter quinque Pall. Gruterianus. vulgò, *neque me absentem iri.*

2. *Nec majorum nostrûm clementia administ.*) Sic tres Guliel. libri: sic Pall. pr. tert. Grut. Vatican. quorum consensum non sequi irreligiosum esset. vulgò *nostrorum*.

1. *Quan-*

adjunxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinenda, ut ego urbem à domesticis insidiis, & ab intestino scelere: tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta conjuratione defenderes: atque hanc nostram tanti, & tam præclari muneris societatem, à tuis propinquis labefactatam: qui, cum tu à me rebus amplissimis, atque honorificentissimis, ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te voluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone, cùm à me exponeretur, quæ mea exspectatio fuisset orationis tuæ, 1 quantoque mœrore versatus essem: visa est oratio non injucunda: & mediocris quidam est risus consecutus, non in te, sed magis in mœrorem meum, & quod me abs te cupisse laudari, apertè atque ingenuè confitebar. Jam hoc non potest in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atque amplissimis rebus, tamen aliquod testimonium tuæ vocis habere voluisse. Quòd autem ita scribis, PRO MUTUO INTER NOS ANIMO; quid tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio. equidem hoc arbitror, cùm par voluntas accipitur, & redditur. Ego, si hoc dicam, me tua causa prætermisisse provinciam: tibi ipse levior videar esse. meæ enim rationes ita tulerunt; atque ejus mei consilii majorem in dies singulos fructum, voluptatemque capio. Illud dico, me, ut primùm in concione provinciam deposuerim, statim, quemadmodum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione vestra: tantum te suspicari volo, nihil in ea re per collegam meum, me insciente, esse factum. Recordare cetera; quàm cito senatum illo die, facta sortitione, coëgerim; quàm multa de te verba fecerim, cùm tu ipse mihi dixisti, orationem meam non solùm in te honorificam, sed etiam in collegas tuos contumeliosam fuisse. Jam illud S. C. quod eo die factum est, ea præscriptione est, ut, dum id exstabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Posteà verò, quàm profectus es, velim recordere, quæ ego de te in senatu egerim: quæ in concionibus dixerim, quas ad te litteras miserim: Quæ cùm omnia collegeris: tu ipse velim judices, satisne videatur his omnibus rebus tuus adventus, 2 cùm proximè Romam venisti, mutuo respondisse. Quod scribis, de reconciliata nostra, gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ numquam imminuta est. Quod scribis, non oportuisse Metellum fratrem tuum ob dictum à me oppugnari: primùm, hoc velim existimes, animum mihi istum tuum vehementer probari: & fraternam plenam humanitatis ac pietatis voluntatem; deinde, si qua ego in re fratri tuo, 4 reip. causa, restiterim, ut mihi ignoscas. tam enim sum amicus reip. quàm qui maximè. Si verò meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim; satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fratris injuria conqueri. Quem ego cum comperissem omnem sui tribunatus conatum in meam perniciem parare, atque meditari; egi cum Claudia, uxore tua, & cum vestra sorore Mucia, cujus erga me studium pro Cn. Pompeji necessitudine, multis in rebus perspexeram: ut eum 5 ab illa injuria deterrerent. Atque ille, quod te audisse credo, pridie Kal. Januar. qua injuria nemo 6 umquam in aliquo magistratu improbissimus civis affectus est, ea me consulem affecit, cùm remp. conservassem: atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit: cujus injuria mihi tamen honori summo fuit. Nam cùm ille mihi nihil, nisi ut juratem, permitteret; magna voce juravi verissimum, pulcherrimumque jusjurandum: quod populus idem magna voce me verè jurasse juravit. Hac accepta tam insigni injuria, tamen illo ipso die misi ad Metellum communeis amicos, qui agerent cum eo, ut de illa mente desisteret. quibus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paullo ante in concione dixerat, ei, qui in alios animadvertisset indicta causa, 7 dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. Hominem gravem, & civem egregium: qui, qua pœna senatus consensu bonorum omnium, eos affecerat, qui urbem incendere, & magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum confiare voluissent, eadem dignum judicaret eum, qui curiam cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. Itaque ego Metello, fratri tuo, præsenti restiti. Nam in senatu Kal. Jan. sic cum eo de republ. disputavi, ut sentiret, sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum. Ad tertium Non. Januar. cùm agere cœpisset, tertio quoque verbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur; neque illi quidquam deliberatius fuit, quàm me, quacumque ratione posset, non judicio, neque disceptatione, sed vi, atque impressione everteze. Hujus ego temeritati si virtute, atque animo non restitissem: quis esset, qui me in consulatu non casu potius existimaret, quàm consilio fortem fuisse? Hæc si tu Metellum cogitare de me nesciti, debes existimare, te maximis de rebus à fratre esse celatum: sin autem aliquid impertivit tibi sui consilii, lenis à te, & facilis existimari debeo, qui nihil tecum de his ipsis rebus expostulem. Et, si intelligis, non me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio ejus, animoque in me inimicissimo esse commotum: cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellanda est in acerbissima injuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est à me umquam sententia dicta in fratrem tuum, quotiescumque aliquid est actum, sedens iis assensi, qui mihi lenissimè sentire visi sunt. Addam & illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non molestè tuli: atque etiam, ut ita fieret, pro mea parte adjuvi, ut senaticonsulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. Quare non ego oppugnavi fratrem tuum, sed fratri tuo repugnavi: nec in te, ut scribis, animo fui mobili: sed ita stabili, ut in mea erga te voluntate, etiam desertus ab officiis tuis, permanerem. Atque, hoc ipso tempore tibi pænè minitanti nobis per litteras, hoc rescribo, atque respondeo: Ego dolori tuo non solùm ignosco, sed summam etiam laudem tribuo. meus enim me sensus, quanta vis fraterni sit amoris, admonet. A te peto, ut tu quoque, æquum te judicem doloris meo præbeas: si acerbè, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas, mihi non modò non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio, 8 in ejusmodi causa, utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse volui: 1 me ut tibi amicissimum

1. *Quantoque mœrore versatus essem.*) Ita habent o. Pall. Grut. Steyv. Vict. tamen *quantoque in errore versatus:* & paullo post *sed magis in errorem meum.*

2. *Cùm proximè Romam venisti, mutuò respondisse.*) Hanc lectionem jure prætuli ex Pall. sec. quart. quint. Vat. editione Vict. vulgò interpolatitie *mutuæ:* sic quoque ex Steyv. Vat. ac Pall. emendandam infra Ep. 7. *si quando ita mutuò respondeat,* ubi etiam *mutuò* vulgatur.

3. *Quæ numquam imminuta est.*) Meli. [ut adnotat Egnat.] *Imminuta est* & hic & multis passim locis simili exemplo collisis vocalibus, prout in metro. quod admisit Lamb. unum non novitatis studio! sed ut edendum curamus, est in o. Pall. [nisi quod quartus primorem syllabam truncet, *minuta est*] Gr. Steyv. Vat. editionibus melioribus, ac omnium principe Veneta. sicque ipse Cicero Ep. 5. ad C. Antonium: *aliquid de vestra erga nos voluntate imminutum esse ostendere.* vulgo male: *quæ numquam imputata est.*

4. *Reip. causa restiterim, ut mihi ignoscas.*) Iterum intruserunt correctores seu pædagogi illi fuerunt, *restiterim, peto, ut mihi ign.* quod abest ab editione primariâ, Victoriis, Pall. o. Gr. Peck. Vat.

5. *Ab illâ injuriâ deterrerent.*) Sic plerique Pall. Grut. Steyv. ech. Vat. nisi quod in Pal. sec. & editione principe, *deterreremus,* qualiter & in quint. fuisse apparet, aut *detinerent,* ad marginem *provocarent.* vulgo *deterrerent.*

6. *Umquam in aliquo magistratu.*) Sic omnes mss. tam Pall. quam Gul. consulti. nec video cur accedam aliis emendantibus *in minimo magistratu* aut Vict. *in annuo magistratu;* quia in Mediceo erat, *in anima mag.*

7. *Dicendi ipsi potestatem fieri non oportere.*) Pal. tert. *ad dicendum ipsi,* quò vergunt pr. & Grut. *ad dicendi.* Pal. sec. *abiciendi.* quart. quint. *adiciendi.* & *adjiciendi.* Nihil hic innovo.

8. *In ejusmodi causa utendum fuisse.*) Et hic nihil muto, licet Pal. quatuor. Grut. Steyv. Peck. sicut XII. Libri Manutii habeant *tuendum.* Pal. quint. *truncum.*

mum esse intelligeres, laboravi. maneo in voluntate. &, quoad voles tu, permanebo. citiusque amore tui fratrem tuum odisse desinam, quàm illius odio quidquam de nostra benivolentia detraham. Vale.

¶ *ARG. Molestè se ferre ait à suis & à Cicerone concionibus onerari. De suis rebus se scripsisse ait. Amoris conservationem petit.*

Q. METELLUS NEP. S.D. M.T.C.

HOMINIS importunissimi contumeliæ, quibus crebris concionibus me onerat, tuis erga me officiis leniuntur; &, 1 ut sunt leves ab ejusmodi homine, à me despiciuntur: libenterque commutata persona, te mihi fratris loco esse duco. De illo ne meminisse quidem volo: tametsi bis eum invitum servavi. 2 De meis rebus, ne vobis multitudine litterarum molestior essem, ad Lollium perscripsi: de rationibus provinciæ quid vellem fieri, ut is vos doceret, & commonefaceret. Si poteris, velim pristinam tuam erga me voluntatem conserves. Vale.

¶ *ARG. Exul auxilium implorat Metelli Consilio.*

M.C. S.D. Q METELLO NEPOTI COS.

LITTERAE Q fratris, & T. Pomponii, necessarii mei, tantum spei dederant, ut in te non minus auxilii, quàm in tuo collega mihi constitutum fuerit. Itaque litteras ad te statim misi: per quas, ut fortuna postulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. Posteà mihi non tam meorum litteræ, quàm sermones eorum, qui hàc iter faciebant, animum tuum immutatum significabant. quæ res fecit, ut tibi litteris obstrepere non auderem. Nunc mihi Quintus frater meus mitissimam tuam orationem, quam in senatu habuisses, perscripsit: qua inductus 3 ad te scribere sum conatus, & abs te, quantum tua fert voluntas, peto, quæsoque, 4 ut tuos mecum serves potiùs, quàm propter arrogantem crudelitatem suorum me oppugnes. Tu, tuas inimicitias ut reip. donares, te vicisti; alienas ut contra remp. confirmes, adduceris? Quòd si mihi tua clementia opem tuleris, omnibus in rebus me fore in tua potestate, tibi confirmo. sin mihi neque magistratum, neque senatum, neque populum auxiliari, prooter eam vim, quæ me cum rep. vicit, licuerit: vide, ne, cùm velis revocare tempus omnium reservandorum, cùm, qui servetur, non erit, non possis. Vale.

¶ *ARG. Ingratitudinem aspergit Antonio: operam pollicetur. Atticum commendat.*

M.C. S.D. C. ANTONIO, M.F. IMPERATORI.

ETSI statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias, 5 non quò eas intelligerem satis apud te valere: sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostra conjunctione imminutum esse ostenderem: tamen, cùm T. Pomponius, homo omnium meorum in te studiorum, & officiorum maximè conscius, tui cupidus, nostri amantissimus, ad te proficisceretur, aliquid mihi scribendum putavi: præsertim cùm aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini videri debeat. omnia enim à me in te profecta sunt, quæ ad tuum commodum, quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. Pro iis rebus 6 nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. Contrà etiam esse aliquid abs te profectum, ex multis audivi. nam comperisse me, non audeo dicere, ne fortè id ipsum verbum ponam, quod abs te ajunt falsò in me solere conferri. Sed ea, quæ ad me delata sunt, malo te ex Pomponio, cui non minùs molesta fuerunt, quàm ex meis litteris, cognoscere. Meus in te animus quàm singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est. Tu quàm gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas, ceteri existimant. ego quæ tua causa anteà feci, voluntate sum adductus, posteaque constantia. Sed reliqua, mihi crede, multo majus meum studium, majoremque gravitatem, & laborem desiderant. Quæ ego si non profundere, ac perdere, videbor; omnibus meis viribus sustinebo. sin autem ingrata esse sentiam: non committam, ut tibi ipse insanire videar. Ea quæ sint, & cujusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. atque ipsum tibi Pomponium ita commendo, ut, quamquam ipsius causa confido te facturum esse omnia: tamen abs te hoc petam, ut, si quid in te residet amoris erga me, id omne in Pomponii negotio ostendas. Hoc mihi nihil gratius facere potes. Vale.

¶ *ARG. Operam in eo adhibitam ne Sextio succederetur quæstori Antonii in Macedonia, exponit. De domo à se empta locu quibusdam adjunctu scribit. De adibus Sextii. De Antonio à se defenso. crebras litteras exposcit.*

M.C. S.D. P. SEXTIO L.F. PROQUÆSTORI.

CUM ad me Decius, librarius, venisset, egissetque mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quamquam illum hominem frugi, & tibi amicum existimabam, tamen, quòd memoria tenebam, cujusmodi ad me litteras anteà misisses, non satis credidi homini prudenti, tam valde esse mutatam voluntatem tuam. sed postea, quàm & Cornelia tua Terentiam convenit, & ego cum Q. Cornelio locutus sum; adhibui diligentiam, quotiescumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium, tribunum pl. & ceteros, ad quos tu scripseras, cogerem potiùs mihi credere, quàm tuis litteris. Omnino res tota in meo sem Januarium rejecta erat, sed fauilè obtinebatur. Ego me gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras, velle te benè evenire, quòd de Crasso domum emissem: 7 emi eam ipsam domum XXXV, aliquantò post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam conjurare, 8 si quisquam recipiat. sed partim odio inducti, me excludunt, & apertè vindicem conjurationis oderunt; partim non credunt, & à me insidias metuunt. nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione fæneratores exemerit. 9 Omnino semissibus magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, 10 ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi,

1. *Me ut tibi amicissimum esse intelligeres.*) Non placet, quod est in Stev. Grut. pall. tert. *me autem tibi amicissimum esse laboravi.*

2. *Ut sunt leves ab ejusmodi homine.*) Sic ex Med. cod. edidit Vict. sicque est in Var. aliàs, *ut sunt leves ejusmodi homines.* porro paullò statim *Tibi* insitiantur pall. tert. quart. quint. Grut. Stev.

3. *De meis rebus.*) Restat in omnibus nostris mss. item editione Vict. alii *de me meisque rebus.* paullo post *ad Lollium perscripsi*, legunt Pall. pr. tert. Stev. unde suspicatur verum esse posse Gulielm. *ad Lollium praeterea scripsi.* & expresse secundus *scripsi.*

4. *Ad te scribere sum conatus.*) Ita reperi in pall. pr. quint. Var. editione Vict. Stev. tamen, *quò ad te scribere sum coactus:* paullo ante pal. pr. tert. quint. Grut. Stev. *in senatum habuisses* familiare jam, ex notatione Doctorum, Ciceroni: quod tamen huc non introduxit: contentus animadvertisse.

5. *Ut tuos mecum serves potius.*) Ita reperi præter Vict. ac Manut. editionem in quinque pall. Grut. Stev. vulgò: *ut tu me conserves potius.*

6. *Nonquam eas intelligerem.*) Sic pall. pr. sec. quart. quint. sic duo Gulielmi *quod.* non *iperno*, sed hoc potius duxi ob tantum consensum.

7. *Nullam mihi abs te relatam esse gratiam.*) pal. pr. Grut. *relitam:* sed causa, quod scriptum erat [sicut in pal. sec. *relatam*] hujus mutationis: illud me mirum habet, præferre quartum *relitam.*

8. *Emi eam ipsam domum XXXV.*) Sic voluit prudentissimus Vict. sic nos, quia sic scriptum reperimus in quinque pall. in primo ac tert. ante numerum nonnihil spatii erat relictum, significando aliquid deesse. Lamb. ex voluntate Budæi edidit *emi eam ipsam domum triciies quinquies* LLS. porro, *ipsam* expungitur in pal. tert. Grut. Stev.

9. *Si quisquam recipiat.*) Hoc est in quatuor pall. Grut. Stev. nam pall. quint. *si qui recipiat*, non absonè: Var. *si quisquam me recipiat.* omnes melius quàm vulgò. *si quis me recip.*

10. *Omnino semissibus magna copia est.*) Sic Victor. quia erat in suis, quemadmodum est in pall. quatuor, Grut. *omni semissibus.* quod prabavit Hermolaus Barbarus & secutus est. Iam quia eam sic reperit Man. in Thomæ Leonici lib. visaturque in Var. omnis dubitationis alea tollenda est. vulgò: *Homini semissibus magna copia est.*

11. *Ut bonum nomen existimer.*) qui hoc non ceperunt, iniculcarunt *nomen adeptus* contra ac mss. ac libros.

1. Sed.

perspexi, & vehementer probavi. Antonium, etsi ejus in me officia omnes deliderant: tamen in senatu gravissimè, ac diligentissimè defendi, senatumque vehementer oratione mea, atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras cæbriùs mittas. Vale.

ARG. Gratulatur Pompejo ob Mithridatem victum, conqueritur, quòd de conjuratione Catilinæ sibi frigidè gratulatus esset.

M. T. M. F. CICERO, S. D. CN. POMPEJO CN. F. MAGNO, IMPERATORI.

1 S. T. E. Q. V. B. E. E. V. Ex litteris tuis, quas publicè misisti, cepi unà cum omnibus incredibilem voluptatem. tantam enim spem otii ostendisti, quantam ego
7 semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. Sed hoc scito, tuos veteres hosteis, novos amicos, vehementer litteris perculsos, atque ex magna spe deturbatos, jacere. Ad me autem litteras, quas misisti, quamquam exiguam significationem tuæ erga me voluntatis habebant, tamen mihi scito jucundas fuisse. nulla enim re tam lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia: quibus si quando non mutuè respondetur, apud me plus officii residere facillimè patior. Illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adjunxerint, resp. nos inter nos conciliatura, conjuncturaque sit. Ac, ne ignores, quid ego in tuis litteris desiderarim: scribam apertè, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis litteris, & nostræ necessitudinis, & reip. causa, gratulationem exspectavi: quam ego abs te prætermissam esse arbitror; 2 quod vererere, ne cujus animum offenderes. sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ judicio, ac testimonio comprobari. Quæ, cùm veneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine à me gesta esse cognosces, ut tibi multò majori, quàm Africanus 3 fuit, tamen non multò minorem, quàm Lælium, facilè & in rep. & in amicitia, adjunctum esse patiare. Vale.

ARG. Officium suum Crasso pollicetur.

M. T. C. M. LICINIO P. F. CRASSO S. D.

QUantum meum studium exstiterit dignitatis tuæ, vel tuendæ, vel etiam augendæ, non dubito, quin ad te
8 omnes tui scripserint. Non enim fuit, aut mediocre, aut obscurum, aut ejusmodi, quod silentio posset præteriri. Nam & cum consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertavi, quanta numquam antea ullà in causa, suscepique mihi perpetuam propugnationem pro omnibus ornamentis tuis: veterique nostræ necessitudini jamdiu debitum, sed multa varietate temporum interruptum, officium cumulatè reddidi. Neque mehercule umquam mihi tui, aut colendi, aut ornandi voluntas defuit: sed quædam pestes hominum, laude aliena dolentium, & te nonnumquam à me alienarunt, & me aliquando immutarunt tibi. Sed exstitit tempus optatum mihi magis, quàm speratum, ut, florentissimis tuis rebus, mea perspici posset, & memoria nostræ voluntatis, & amicitiæ fides. Sum enim consecutus, non modò ut domus tua tota, sed ut cuncta civitas me tibi amicissimum esse cognosceret. Itaque & præstantissima omnium fœminarum, uxor tua, & eximia pietate, virtute, gratia, tui Crassi: meis consiliis, monitis, studiis, actionibusque nituntur; & senatus, populusque Romanus intelligit, tibi absenti nihil esse tam promtum, aut tam paratum, quàm in omnibus rebus, quæ ad te pertineant, operam, curam, diligentiam, auctoritatem meam. Quæ sint acta, quæque agantur, domesticorum tibi litteris declarari puto. De me sic existimes, ac tibi persuadeas vehementer velim, non me repentina aliqua voluntate, aut fortuitò, ad tuam amplitudinem meis officiis amplectendam incidisse: sed, ut primùm forum attigerim, spectasse semper, ut tibi possem quàm maximè esse conjunctus. Quo quidem ex tempore, memoria teneo neque meam tibi observantiam, neque mihi tuam summam benivolentiam, ac liberalitatem defuisse. 4 Si quæ interciderunt, non tam re, quàm suspicione violata: ea cùm fuerint & falsa & inania, sint evulsa ex omni memoria, vitaque nostra Is enim tu vir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reipubl. tempora incidimus, conjunctionem, amicitiamque nostram utrique nostrùm laudi sperem fore. Quamobrem tu, quantum tuo judicio tribuendum esse nobis putes, statues ipse: ut spero, statues ex nostra dignitate. Ego verò tibi profiteor atque polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officii, quod ad honestatem, & gloriam tuam spectet. in quo, etiamsi multi mecum contendent, tamen cùm reliquis omnibus, tum Crassis tuis judicibus, omneis facilè superabo: quos quidem ego ambo unicè diligo: sed in Marco benivolentia impari. hoc magis sum Publio deditus, quod me, quamquam à pueritia sua semper, tamen hoc tempore maximè, sicut alterum parentem, & observat, & diligit. Has litteras velim existimes fœderis habituras esse vim, non epistolæ, meque ea, quæ tibi promitto, ac recipio, 5 sanctissimè esse observaturum, diligentissimeque esse facturum. Quæ à me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ: in ea jam ego, non solùm amicitiæ nostræ, sed etiam constantiæ meæ causa, permanebo. Quamobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere: me, si quid ipse intelligerem, aut ad voluntatem, aut ad commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea sponte id esse facturum: sin autem quippiam aut à te essem admonitus, aut à tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neque quemquam tuorum frustrà ad me detulisse. Quamobrem velim ita & ipse ad me scribas de omnibus minimis, maximis, mediocribusque rebus, ut ad hominem amicissimum: & tuis præcipias, ut opera, consilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus, publicis, privatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientium tuorum negotiis: ut, quoad ejus fieri possit, præsentiæ tuæ desiderium meo labore minuatur. Vale.

Zz 2 *ARG.*

1. *S. T. E. Q. V. B. E. E. V.*) Istud malui cum Vict. ac Lamb. quam expressis verbis. Sed quod miretis, pall. pr. quart. quint. repræsentant, *Si tibi ellsquimodo vis, bene est*: ex ignoratione ac falsa interpretatione litterarum Capitalium; quippe vult: *Si tu exercitusque valetis, bene est ego valeo.*

2. *Quod vererere, ne cujus animum off.*) Ita Vict. editio, pall. pr. sec. Grut. Var. num pall. tert. Stev. *vereris* vulgo *verebare.*

3. *Fuit, tamen non multo minorem, quàm Lælium facilè & in rep.*) Scripsi auctoritate Vict. ac Var. codicis, nam in omnibus pall. & Grut. non *tamen*; sed *Lælium* non *Lælius* iidem omnes: ceterum *tibi* ex eorundem omnium consensu ejeci.

4. *Si quæ interciderunt non tam re, quàm suspicione violata*) Sic pall. pr. quart. quint. Var. Victorii. editio. vulgo: *Si quæ intercin. n. s. re q. susp. violenta.*

5. *Sanctissimè esse observaturum, diligentissimeque esse facturum.*) Sic pall. pr. sec. quint. Var. Grut. editio Victorii: nec tamen displicet pal. quart. & Stevvech. scriptura: *sanctissimè observaturum diligentissimeque esse facit.*

1. VA-

¶ *ARG. Petit se absentem defendi. Dat litteras ad senatum. De anagnosta Ciceronis fugitivo scribit: commendat se à Cicerone petit.*

1 VATINIUS IMP. CICERONI SUO S. D.

S. V. B. E. V. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis servas: P. Vatinius cliens advenit, qui pro se causam dicier vult. Non, puto, repudiabis in honore, quem in periculo recepisti. Ego autem, quem potiùs adoptem, aut invocem, quàm illum, quo defendente, vincere didici? An verear, ne, qui potentissimorum hominum conspirationem neglexerit pro mea salute, is pro honore meo, pusillorum ac malivolorum obtrectationes & invidias non prosternat, atque obterat? Quare, si me, sicut soles, amas, suscipe me totum: atque hoc, quidquid est oneris ac muneris, pro mea dignitate tibi tuendum ac sustinendum puta. Scis meam fortunam, nescio quomodo, facilè obtrectatores invenire, non meo quidem, mehercules, merito: sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? Si quis fortè fuerit, qui nostræ dignitati obesse velit, peto à te, ut tuam consuetudinem, & liberalitatem in me absente defendendo mihi præstes. Litteras ad senatum de rebus nostris gestis, quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus servus anagnostes fugitivus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen terra marique ut conquireretur, præmandavi: & profectò tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit, & inde tamen aliquando eruam. Tu nos facames. Vale. Ad V. Idus Quintileis, ex castris, Narona.

¶ *ARG. De Dionysio Ciceronis liberto. De Catilio. De Sexto Servilio. De rebus à se in Dalmatiâ gestis, quarum causâ & supplicationem sibi decerni petit.*

P. VATINIUS CICERONI SUO, S. D.

S. V. B. E. E. Q. V. De Dionisio tuo adhuc mihi extrico & eo minùs, quòd me frigùs Dalmaticum, quod il linc ejecit, etiam hic refrigeravit. Sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi dura imperas. De Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sextio Servilio. nam mehercule ego illum quoque amo. sed hujusmodi vos clientei? causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matresfamiliàs, civeis R. occidit, arripuit, disperdidit, regiones vastavit? 3 Simius non semissis homo contra me arma tulit, & eum bello cepi. Sed tamen, mi Cicero. quid facere possum? Omnia, mehercule, cupio, quæ tu mi imperas. Meam animadversionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remittò tibi, & condono. Quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naveis expugnatas, fratres, liberos, parentreis occisos, actione expostulant? Si mehercules Appii os haberem, in cujus locum suffectus sum, tamen hoc sustinere non possum. Quid ergo est? Faciam omnia sedulò, quę te sciam velle. Defenditur à Q. Volusio, tuo discipulo: si fortè ea res poterit adversarios fugare. in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi injuriam facit: de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert: quasi verò non justissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Nam si hoc exspectandum est, dum totum bellum conficiam: viginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciverunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur, longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores. Ego post supplicationes mihi decretas, in Dalmatiam profectus sum: sex oppida vi oppugnando cepi: unum hoc, quod erat maximum, quates à me jam captum quatuor enim turreis, & quatuor muros cepi, & arcem eorum totam, ex qua me nives, frigora, imbres detruserunt: indigneque mi Cicero, oppidum captum, & bellum jam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsarem meam causam agas, meque tibi in omnis pattis defendendum putes: hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale Data non. Decembribus, Narona,

¶ *ARG. De studio erga Vatinium. De Dionysio. De Dalmatia.*

M. T. C. P. VATINIO, IMPERATORI, S. D.

GRATA tibi mea esse officia non miror. cognovi enim te gratissimum omnium: idque numquam destiti prædicare. nec enim tu mihi habuisti modò gratiam, verùm etiam cumulatissimè retulisti. Quamobrem reliquis tuis rebus omnibus, pari me studio erga te, & eadem voluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam, Pompejam, uxorem tuam, commendas: cum Sura nostro statim tuis litteris lectis locutus sum, ut ei meis verbis diceret, ut, quidquid opus esset, mihi denuntiaret: me omnia, quæ ea vellet, summo studio curaque facturum: itaque faciam, eamque, si opus esse videbitur, ipse conveniam. Tu tamen ei velim scribas, ut nullam rem, neque tam magnam, neque tam parvam putet, quæ mihi aut difficilis, aut parum me digna videaturi Omnia, quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi & honesta videbuntur. De Dionysio, si me amas, confice. quamcumque ei fidem dederis, præstabo. Si verò improbus fuerit, ut est: 4 duces eum captivum in triumpho. Dalmatis dii malè faciant, qui tibi molesti sunt. Sed, ut scribis, brevi capientur, & illustrabunt res tuas gestas. semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

¶ *ARG. Petit à Luccejo, ut res se à in suo consulatu gestas litteris mandet.*

M. T. CICERO. S. D. L. LUCCEJO, Q. FILIO.

CORAM me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidam, pænè subrusticus: 5 quæ nunc expromam absens audacius. EPISTOLA ENIM NON ERUBESCIT. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitrot, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur & celebretur tuis, quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamen ignoscas velim huic festinationi meæ. Genus enim scriptorum tuorum, etsi erat semper à me vehementer exspectatum, tamen vicit opinionem meam, meque ita vel cepit, vel incendit, ut euperem quàm celerrimè res nostras monumentis commendari tuis, Neque enim me solùm commemoratio pesteritatis ad spem quandam immortalitatis rapit: sed etiam illa cupiditas, ut vel auctoritate testimonii tui, vel indicio benivolentiæ, vel suavitate ingenii, vivi perfruamur. Neq; tamen, hæc cùm scribebam, eram nescius, quantis oneribus preme-

1. VATINIUS IMP. CICERONI SUO.) Ita concipitur in scriptio in Pal. sec. tert. quart. Grut. Stevv. nam Pal. pr. quint. etiam illud IMP. exstinguunt. vulgò prænominibus augent P. VATINIUS IMP. M. CICERONI.

2. *P. Vatinius cliens advenit.*) Sic est in editione Vict. Pall. quatuor, Grut. Stevv. at quint. simplicius *cliens venit.* vulgò, *ad te venit.* paullò post Lamb. legit *qui pro se causam dicere vult*, quam lectionem in Pal. quart. reperi. vulgata se omnium ceterorum auctoritate tuetur: & ipsa ratione; quidquid dicat Dionysius aut alii pro illo.

3. *Simius non semissis homo.*) Sic Vict. & eum secutus Lamb. reperitur- que in Vat. nec divortit longius Pal. pr. *Simius non semissis homo.* relsqui vel *si minus non servus sit.* vel *si minus non servus sit homo*; vel etiam aliter; quod non operæ pretium est adnotare. vulgò, *simul verò semissis homo.* paullo ante Pall. omnes, Grut. Stevv. *qui tot ingenuas, &c.*

4. *Duces eum captivum in triumpho.*) quis non animadversione dignam deputet scripturam Pall. pr. quint. *ducet eum in triumpho captum:* interim quoq; Pall. sec. tert. Grut. Stevv. *captum*, non ut vulgatum *captivum.*

5. *Quæ nunc expromam absens audacius.*) Sic o. Pall. Gr. Stev. Pec. editio princeps ac Vict. substituerunt *expromam*, causam addidisse debebant.

premerere susceptarum rerum, & jam institutarum: sed quia videbam, Italici belli & civilis historiam jam à te pœnè esse perfectam: dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri: deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, conjunctene malles cum reliquis rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum: qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separaverunt: tu quoque item civilem conjurationem ab hostilibus externisque bellis sejungeres. Equidem ad nostram laudem non multùm video interesse: sed ad properationem meam quiddam interest, non te exspectare, dum ad locum venias: ac statim causam illam totam, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaque in persona mens tua tota versabitur: cerno jam animo, quanto omnia uberiora, atque ornatiora futura sint. Neque tamen ignoro, quam impudenter faciam, qui primùm tibi tantum oneris imponam, (potest enim mihi denegare occupatio tua) deinde etiam, ut ornes me, postulem. Quid si illa tibi non tantopere videntur ornanda? Sed tamen, QUI SEMEL verecundiæ fineis transierit, eum bene & naviter oportet esse impudentem. Itaque te planè etiam atque etiam rogo, ut & ornes ea vehementiùs etiam, quàm fortasse sentis, & in eo leges historiæ negligas: gratiam illam, de qua suavissimè quodam in procœmio scripsisti, à qua te affici non magis potuisse demonstras, quàm Herculem Xenophontium illum à voluptate; ea si me tibi vehementiùs commendabit, ne aspernere; amorique nostro plusculum etiam, quàm concedet veritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, (mihi persuadeo) materies digna facultate, & copia tua. A principio enim conjurationis usque ad reditum nostrum videtur mihi modicum quoddam corpus confici posse: in quo & illa poteris uti civilium commutationum scientia, vel in explicandis causis rerum novarum, vel in remediis incommodorum, cùm & reprehendes ea, quæ vituperanda duces: &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis, & si liberiùs, ut consuesti, agendum putabis, multorum in nos perfidiam, insidias, proditionnem notabis. Multam etiam casus nostri tibi varietatem in scribendo suppeditabunt, plenam cujusdam voluptatis, quæ vehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. Nihil est enim aptius ad delectationem lectoris, quàm temporum varietates, fortunæque vicissitudines: quæ etsi nobis optabiles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt jucundæ. HABET ENIM PRAETERITI doloris secura recordatio delectationem. Ceteris verò nulla perfunctis propria molestia; casus autem alienos sine ullo dolore intuentibus, etiam ipsa misericordia est jucunda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quàm ei percontanti dictum est, clypeum esse salvum; ut etiam in vulneris dolore æquo animo eum laude moreretur. Cujus studium in legendo non 2 erectum Themistocli fuga, redituque retinetur? Etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum. At viri sæpè excellentis ancipites, varique casus habent admirationem, exspectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem. si verò exitu notabili concluduntur; expletur animus jucundissima lectionis voluptate. Quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut à continentibus tuis scripris, in quibus perpetuam rerum gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, eventorumque nostrorum. Habet enim varios actus, multasque actiones & consiliorum, & temporum. Ac non vereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam videar, cùm hoc demonstrem, me à te potissimùm ornari celebrarique velle. Neque enim tu is es, 3 qui, quid sis, nescias: & qui non eos magis, qui te non admirentur, invidos, quàm eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari velim, qui non ipse quoque in me commendando propriam ingenii gloriam consequatur. Neque enim Alexander ille, gratiæ causa ab Apelle potissimum pingi, & à Lysippo fingi volebat: sed quòd illorum artem cùm ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. Atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebant: quæ vel si nulla sint, 4 nihilo sint tamen obscuriores clari viri. Nec minùs est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neque pictam, neque fictam imaginem suam passus est esse, quàm qui in eo genere laborarunt. unus enim Xenophontis libellus in eo rege laudando facilè omneis imagines omnium, statuasque superavit. Atque hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta pervenero, quàm si in ceterorum, quod non ingènium mihi solùm suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti à Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi & spectatissimi viri, & in reip. maximis gravissimisque causis cogniti, atque in primis probati; ut mihi non solùm præconium, quòd, cùm in Sigæum venisset Alexander, ab Homero Achilli tributum esse dixit: sed etiam grave testimonium impertitum clari hominis, magnique videatur. Placet enim Hector ille mihi Nævianus, qui non tantùm laudari se lætatur: sed addit etiam, à laudato viro. Quòd si à te non impetro, hoc est, si quæ te res impedierit (neq; enim fas esse arbitror, quidquam me rogantem, ab te non impetrare) cogar fortasse facere, quod nonnulli sæpe reprehendunt. scribam ipse de me: multorum tamen exemplo, & clarorum virorum. Sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere vitia, & verecundiùs ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum: & prætereant, si quid reprehendendum est. Accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi denique reprehendant; & dicant, verecundiores esse præcones ludorũ gymnicorum,

1. *A qua te affici non magis potuisse demonstrat.*) Est ita in omnibus ferè libris tam calamo exaratis, quàm impressis, nisi quod in Pall. tert. quint. *& qua te affici.* Vict. ex conjectura *flexti*, unde alii *deflexti*. ante omnes, Egnat. *adici.* nos sot. librorum consensum conjecturæ prætulimus: quamquam eandem confirmet Vat.

2. *Erectum Themistocli fuga redituque retinetur.*) Non habent *Themistocli* Pall. sec. tert. quart. Med. Vat. editio Vict. pro *erectum* verò Pall. sec. quart. *erepsum*: quint. *rectum*. Stevv. *arcellta*: unde Gul. *Erechtei*; quod non probo: deinde *tenetur* non *retinetur* agnoscit idem Stevv. ac Pall. quint. Grut.

3. *Qui quid sis nescias.*) Commendat hanc lectionem ipsa veritas, quam secutus quoque sunt Vict. ac Man. Lamb. tamen ait in omnibus edictis haberi *quicquid scis nescias*, adstructumque eam ibat Gul. ex Milite Plautina. sequi tamen se malle testatur Lamb. quod in nonnullis mss. reperisset *quiqui sis nescias*. Pall. pr. sec. quart. quint. item prima editio præferunt, *tu is es, qui sis nescias*: Pall. tert. Grut. *quiscis nescias*. in Medicæo fuisse notat Egnat. *Neque enim tu es is quid nescias*: architectetur quod cuilibet optimum videtur, mihi edita est omnium integerrima.

4. *Nihilo sint tamen obscuriores clari viri.*) Pusilla (fateor) emendatio, sed tamen magnam & vim & clarorem tali sententiæ refundens. Alii libri o. *sunt* præter Pall. pr. quint. Vat. editionem Vict. Paullo ante legebat Henricus Stephanus *simulacra ex ignotis nota faciebant*, malè, si non pessimè; nam omnes illius emendationes absque libris tales sunt: ita mihi nulla umquam palatum commovit. Paullo post, *Nec minus est Spartiates*: legunt omnes mss. & Vict. editio. Prima tamen & Pal. tert. *Nec minus enim est Spartiates*, at Pal. quart. *prohibendus* vitiosè pro *perhibendus*. Iterum paucis interjacentibus verbis recepi probatissimam lectionem ex Palatino primo, numquam satis deprædicandæ bonitatis, *omnes imagines omnium statuasque superavit*; cum eam quoque ex suis afferuerit Vict. reperiaturque in Vat. nec alieni sint Pall. tert. quint. *omnes imagines hominum omnesque statuas superavit.* Vulgò pro *omnium* agnoscunt *hominum*, nimis languidè ad nostra.

1. *Itaque*

qui cùm ceteris coronas imposuerint victoribus, eorumque nomina magna voce pronuntiarint, cùm ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua voce ipsi se victores esse prædicent. Hæc nos vitare cupimus: & si recipis causam nostram, vitabimus: idque ut facias, rogamus. Ac, ne fortè mirere, cur cùm mihi sæpe ostenderis, te accuratissimè nostrorum temporum consilia, atqun eventus litteris mandaturum, à te id nunc tanto opere, & tam multis verbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initiò scripsi, festinationis, quòd alacres animo sumus: ut & ceteri, viventibus nobis, ex litteris tuis nos cognoscant, & nosmetipsi vivi gloriola nostra perfruamur. His de rebus, quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi velim. Si enim suscipis causam, conficiam commentarios rerum omnium. Sin autem differs me in tempus aliud: coràm tecum loquar. tu intereà non cessabis, & ea quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

¶ *ARG. Consolationem litterarum Lucceæ sibi gratissimam esse scribit.*

M. C. S. D. L. LUCCEJO Q. F.

13 QUAMQUAM ipsa consolatio litterarum tuarum mihi gratissima est: declarat enim summam benivolentiam conjunctam pari prudentia: tamen illum fructum ex iis litteris vel maximum cepi, quòd te præclarè res humanas contemnentem, & optimè contra fortunam paratum armatumque cognovi. Quam quidem laudem sapientiæ, statuo esse maximam, non aliunde pendere, nec extrinsecus aut benè aut malè vivendi suspensas habere rationes. Quæ cogitatio, cùm mihi non omnino excidisset (etenim penitus insederat) vi tamen tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atque convulsa: cui te opitulari & video, & id fecisse etiam proximis litteris, multumq; profecisse sentio. Itaque hoc sæpius dicendum, tibique non significandum solùm, sed etiam declarandum arbitror: nihil mihi esse potuisse tuis litteris gratius. Ad consolandum autem cùm illa valent, quæ eleganter copioseque collegisti, tum nihil plus, quàm quòd firmitudinem gravitatemque animi tui perspexi: quam non imitari turpissimum existimo. 1 Itaque hoc etiam fortiorem me puto, quàm teipsum, præceptorem fortitudinis, quòd tu mihi videre spem nonnullam habere, hæc aliquando futura meliora. Casus enim gladiatorii, similitudinesque eæ, tum rationes in ea disputatione à te collectæ, vetabant me reip. penitus diffidere. Itaque alterum minùs mirum, fortiorem te esse, cùm aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. Quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumque esse fateare? Circumspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi, nullum reperies profectò, quod non fractum debilitatumve sit. quæ persequerer, si aut meliùs ea viderem, quàm tu vides: aut commemorare possem sine dolore: quamquam tuis monitis, præceptisque omnis est abjiciendus dolor. Ergo & domestica feremus, ut censes; & publica paullo etiam fortiùs fortasse, quàm tu ipse, qui præcipis. Te enim spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omnibus desperatione fortes, ut *to* tamen idem & hortatis, & præcipis. Das enim mihi jucundas recordationes conscientiæ nostræ, rerumque earum, quas, te in primis auctore, gessimus. Præstitimus enim patriæ non minùs certè, quàm debuimus: plus profectò, quàm est ab animo cujusquam, aut consilio hominis postulatum. Ignosces mihi de meipso aliquid prædicanti. quarum enim tu rerum cogitatione nos levare ægritudine voluisti, earum etiam commemoratione lenimur. Itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis & angoribus abducam: transferamque animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, adversæ adjuvantur: tecumque & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas & valitudo: &, si esse unà minùs poterimus, quàm volumus: animorum tamen conjunctione, iisdem studiis ita fruemur, ut numquam non unà esse videamur.

¶ *Arg. Consolatur mœrentem Cicaronem, & ne ab urbe tam diu absit, rogat.*

L. LUCCEJUS, Q. F. S. D. M. T. C. M. F.

SI vales, benè est: valeo, sicut soleo: paullulo tamen 14
etiam deteriùs, quàm soleo. Te requisivi sæpius, ut viderem. Romæ quia postea 3 non fuisti, quàm discesserat, miratus sum: quod item nunc miror. Non habeo certum, quæ te res hinc maximè retrahat. Si solitudine delectàre, cùm scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti, gaudeo: neque reprehendo tuum consilium. nam nihil isto potest esse jucundius, non modò miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optatis: præsertim vel animo defatigato tuo, 4 qui nunc requietem quærit ex magnis occupationibus: vel erudito, qui semper aliquid ex se promat, quod alios delectet, ipsum laudibus illustret. Sin autem, sicut hic dum eras, lacrymis ac tristitiæ te tradidisti: doleo, quia doles, & angere; non possum te non, si concedis, quod sentimus, ut liberius dicamus, accusare. Quid enim? tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges duplicari sollicitudines, quas elevare tua te prudentia postulat? Quòd si non possumus aliquid proficere suadendo: gratia contendimus, & rogando, si quid nostra causa vis, ut istis te molestiis laxes, & ad convictum nostrum redeas & ad consuetudinem, vel nostram communem, vel tuam solius, ac propriam. Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne permaneas in incepto, cùm duæ res istæ contrariæ me conturbent: ex quibus, aut in altera mihi velim, si potes, obtemperes: aut in altera non offendas. Vale.

¶ *ARG. Respondes superiori Epistolæ Lucceij.*

M. CICERO, L. LUCCEJO, Q. F. S.

OMNIS amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in 15
his litteris, quas à te proximè accepi. non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus. dicerem, jucundus, nisi id verbum in omne tempus perdidissem. neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me lenissimis & amantissimis verbis utens, te graviter accusas: sed quòd, illius tanti vulneris quæ remedia esse debebant,

1. *Itaque hoc etiam fortiorem me puto.*) Vrsinus ex aliquo vetere malebat; *Atque hoc fortiorem*: quod in nullo nostrorum comparet, & habet ille mirabiles libros; ut omnino cum Grut. nostro existimem eum plurima domi confinxisse quæ deinde alii, ipso ignaro, nobis obtruserunt tanquam veterum exemplarium variantes lectiones hoc semel dictum sit, ne quis ignoret tanti ejus à me emendationes & animadversiones haberi, cum præteriero.

2. *Erimus etiam in omnibus desperatione fortes.*) Vulgò *in omni desperatione f.* cùm alius codex præ se ferat, *in omnium desperatione fort.* sed nostra omninò melior, quem accepimus ex Pall. pr. tert. quint. Grut. Vat videturque ideo hæc lectio immutata, quia non cuivis puero plana & obvia: sed non sic *itur in alta.*

3. *Non fuisti quàm discesserat.*) Adstipulantur quidem o. Pall. vulgatæ lectioni *quam à me discesserat*; sed tamen verior omninò est nostra quam acceptam referimus Vict. ac Vat. subintelligitur (ut etiam rectè notavit Lamb. Cæsar, cujus nomen subticeri solebat) consulantur epistolæ ad T. Pomponium; sic lib. IX. ep. 6. & 17.

4. *Qui nunc requietem quærit.*) Sic edidit ex Medicæo Victorius: neque sentit Vat. in nostris omnibus residet vulgaris lectio *requiem*. sic paullo post ex Pall. prim. quinc. Vat. lego: *non possum te non si concedis, ut liberius dicamus, accusare.* ceteri corrupti ferè sunt, stabiliuntque nonnihil hanc nostrum, si erroris causam alius persequaris: vulgò *nec possum te, si concedis l. d. non accusare.* paulò post pro *elevare* Gulielm. in duobus suis libris invenit *alleviare.* sequentibus non longè intervallo, e Pal. sec. antiquissimo codice. lubenter legerim: *& consilium nostrum reddas, & consuetudinem vel.* n. unica enim littera minus [quod ei familiare cum duplicantur eædem.] *reddas*: non inconcinnè, & puto verius quàm est in vulgatis.

bebant, ea nulla sunt. Quid enim? ad amicosne confugiam? quam multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alii occiderunt: alii nescio quo pacto obduruerunt. 1 Tecum vivere possem, equidem & maximè vellem: vetustas, amor, consuetudo, studia paria, 2 quod vinclum, quasi deest nostræ conjunctionis. Possumusne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat. sed certè adhuc non fuimus, cùm essemus vicini in Tusculano, in Puteolano. Nam quid dicam in urbe? in qua, cùm forum commune sit, vicinitas non requiritur. Sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maximè florere nos oporteret, tum vivere etiam puderet. Quod enim mihi poterat esse perfugium, spoliato & domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? litteræ, credo, quibus utor assiduè. Quid enim aliud facere possum? sed nescio quomodo ipsæ illæ excludere me à portu, & perfugio videntur, & quasi exprobrare, quod in ea vita maneam, in qua nihil insit, 3 nisi propagatio miserrimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit? summum sit odium temporum, hominum, fori, curiæ? Itaque sic litteris utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ob his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris oblivionem petam. Quòd si id egissemus, ego, atque tu, quod ne in mentem quidem nobis veniebat, propter quotidianos metus, omne tempus una fuissemus. neque me valitudo tua offenderet, neque te mœror meus: quod, quantum fieri poterit, consequamur. Quid enim est utriusque nostrûm aptius? Propediem te igitur videbo.

¶ *ARG. Consolatur Titium ærumnosum ex interitu filii.*

M. T. C. S. D. TITIO.

16 ETSI ex omnibus minimè sum ad te consolandum accommodatus, quòd tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamen, cùm longiùs à summi luctus acerbitate meus abesset dolor, quàm tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæque in te benivolentiæ, non tacere 4 tanto in tuo mœrore tamdiu: sed adhibere aliquam modicam consolationem quæ levare dolorem tuum posset, si minus sanare potuisset. Est autem consolatio pervulgata quidem illa maximè, quam semper in ore atque in animo habere debemus, HOMINES NOS UTESSE meminerimus, ea lege natos, ut omnibus telis fortunæ proposita sit vita nostra: neque esse recusandum, quo minùs ea, quâ nati sumus, conditione vivamus: neve tam graviter eos casus feramus, quos nullo consilio vitare possimus. eventisque aliorum memoria repetendis, nihil accidisse nobis novi cogitemus. Neque hæ, neque ceteræ consolationes, quæ sunt à sapientissimis viris usurpatæ, 5 memoriæque litteris proditæ, tantum videntur proficere debere, quantum status ipse nostræ civitatis, 6 & hæc perturbatio temporum perditorum: cùm beatissimi sint, qui liberos non susceperunt: minùs autem miseri, qui his temporibus amiserunt, quàm si eosdem bona, aut denique aliqua rep. perdidissent. Quòd si tuum te desiderium movet, aut si tuarum rerum cogitatione mœres: non facilè exhauriri tibi istum dolorem posse universum puto. sin illa te res cruciat, quæ magis amoris est, ut eorum, qui occiderunt, miserias lugeas; ut ea non dicam, quæ sæpissimè & legi, & audivi, nihil mali esse in morte, in qua si resideat sensus, immortalitas illa potiùs, quàm mors ducenda sit: sin sit amissus, nulla videri miseria debeat, quæ non sentiatur. hoc tamen non dubitans confirmare possum, ea misceri, parari, impendere reip. quæ qui reliquerit, nullo modo mihi quidem 7 deceptus esse videatur. Quid est enim jam non modò pudori, probitati, virtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti loci? non, mehercule, quemquam audivi hoc gravissimo, pestilentissimo anno, adolescentulum, aut puerum mortuum, qui mihi non 8 à diis immortalibus exceeptus ex his miseriis, atque ex iniquissima conditione vitæ, videretur. Quare, si tibi unum hoc detrahi potest, nequid iis, quos amasti, mali putes contigisse: permultùm erit ex mœrore tuo diminutum. Relinquetur enim simplex illa jam cura doloris tui, quæ non cum illis communicabitur, sed ad te ipsum propriè referetur: in qua non est jam gravitatis ac sapientiæ tuæ, quam tu à puero præstitisti, ferre immoderatiùs casum incommodorum tuorum, qui sit ab eorum, quos dilexeris, miseria maloque sejunctus. Etenim eum semper te, & privatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, & constantiæ serviendum. Nam, quod allatura est ipsa diuturnitas, quæ maximos luctus vetustate tollit, 9 id nos præcipere consilio prudentiaque debemus. Etenim si nulla umquam fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, quæ non aliquando lugendi modum fecerit: certè nos, quod est dies allatura, id consilio antè ferre debemus: neque exspectare temporis medicinam, quam repræsentare ratione possimus. His ego litteris si quid profecissem, existimabam optandum quiddam me esse assecutum: sin minùs fortè valuissent, 10 officio tamen esse functurum benivolentissimi atque amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes velim, & futurum esse confidas.

¶ *ARG. Excusat jaceditatem litterarum. Exulem consolatur.*

M. C. S. D. P. SEXTIO, P. F.

17 NON oblivione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus temporibus ad te

1. *Tecum vivere possem, equidem & maximè vellem.*) Hunc locum pænè solus intellexit Victorius, ut ex ipsius distinctione apparet, quàm & nos expressimus. Deest enim particula *si* vel *utinam* & sic est in Pall. prim. & tertio. nam Pal. sec. *tecum equidem vivere possem, & max. veli* Lambinus has scripturas, quia in ipsius capite non oriebantur, vitiosas proclamat, mavultque ex suo ingenio, *Tecum vivere posse equidem maximè vellem*, in quem tamen propendet Pal. quart. liber dubiæ fidei; *Tecum vivere possem, equidem velle.* Canterus tamen correctum ibat, *Tecum vivere possem, equidem maximè vellem.* Pal. quint. *Tecum vivere possem, & maximè quidem vellem.* Catullus: *Tecum ludere sic ut ipsa posset.* nam & ibi deest, ἐυκτικὸν.

2. *Quod vinclum quasi deest nostræ conjunctionis.*) Sic est in Pal. pr. ac Var. denique editione Vict. nisi quòd ille *conjunctionis.* Vulgati libri, *quod vinculum quæ res deest.* sed Pal. sec. Grut. *id est.* ex utraque parte mendosè. paullo post Pall. pr. sec. tert. *ne mehercule*, quart. *nunc mehercule*, non *nec mehercule.* & Pall. sec. tert. Stevv. *impediat.* legerem ergo: *Ne mehercule intelligo, quid impediat!* usitatum enim in re confirmanda se vertere, geminare asseverationem. Omnino antecedentia ac sequentia hanc lectionem desiderant.

3. *Nisi propagatio miserrimi temporis.*) Non intelligo scripturam Pal. sed *properatio* quarti item *propugnatio.* Alii dicant curiosiores, semper novare parati: quibus adnotavi.

4. *Tanto in tuo mœrore tamdiu.*) Hæc omnia habet pro glossa Gruter. noster sicut & illud paullo post, *potuisset* item *medicam consolationem*, malletque solum legi, *ne tacere. sed adhibere aliqua, quæ levare dolorem tuum possent, si minus sanare.* quæ tamen præferunt mss. omnes.

5. *Memoriæque litteris proditæ.*) Male vulgo & inserunt ante *litteris*: nam litteris res memoriæ produntur, beneficio litterarum & scientia auctore. sic autem legunt o. Pall. Grut. Stevv. Vict. editio.

6. *Et hæc perturbatio temporum perditorum.*) Pall. pr. sec. tert. quint. superne *probatis*: quod & in Grut. erat, sed correctum postea *exprobatis.*

7. *Deceptus esse videatur.*) Nihil mutandum: nam in permutatione dicitur decipi: cum deterius acceperit, meliore amisso. videatur Plautè Trinumus. Sic habent omnes. Pall. Grut. nisi quod in sec. *deceptus.* frivolè ergo aliorum *direptus* aut *ereptus.*

8. *A diis immortalibus exceptus ex his miseriis.*) Elegantissima est hæc Vict. lectio, quem & hic [ut in omnibus] secuti sumus. Nostri ferè omnes *ereptus.* quod glossam resipit. tert. *ereptus*, & videtur Pal. quint. habuisse quid simile, nam rasuram excepit. Paullò post pro *sejunctus*, Pal. quint. *miseria maloque disjunctus.* puto reponendum *disjunctus* ut supra aliquoties.

9. *Id nos præcipere consilio.*) Sic est in editione prima, admonuitque Vict. invenique hoc verbi in Pall. pr. quint. quorum hic glossam habet ad interiorem oram *anticipare.* Hoc verbum & aliis scriptoribus restituimus in crepundiorum nostrorum vestibulo. ceterùm statim ante Pal. sec. legit, *quæ maximæ luctus tollit*, omisso τῶν *vetustate*, quod ut glossam recte etiam advertit Henricus Stephanus l. 11. Schediasmatum.

10. *Officio tamen esse functurum.*) Sic est in Pall. prope omnibus, Grut. Stevv. Pec. K. alias *fuitum*, quod Pal. sec. suo loco ignorat plane. ceterum τὸ *optandum*, sicut & τὰ *ferre valuissent* pro glossematibus obolurunt Grut. nostro.

te nullas litteras misi, sed quòd priora tempora in ruinis reip. nostrisque jacuerunt: posteriora autem me à scribendo, tuis injustissimis atque acerbissimis incommodis, retardarunt. Cum verò & intervallum jam satis longum fuisset, & tuam virtutem animique magnitudinem diligentiùs essem mecum recordatus: non putavi esse alienum institutis meis, hæc ad te scribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus in invidiam absens, & in crimen vocabare, defendi: &, cùm in tui familiarissimi judicio ac periculo 1 tuum crimen conjungeretur, ut potui accuratissimè te tuamque causam tutatus sum: & proximè, recenti adventu meo, cùm rem aliter institutam offendissem, ac mihi placuit, si affuissem: tamen nulla re saluti tui defui: cumque eo tempore invidia annonæ, inimici non solum tui, verùm etiam amicorum tuorum, iniquitas totius judicii, multaque alia reip. vitia plus quàm causa ipsa veritasque valuissent: Publio tuo neque opera, neque consilio, neque labore, neque gratia, neque testimonio defui. Quamobrem, omnibus officiis amicitiæ, diligenter à me sanctéque servatis, ne hoc quidem prætermittendum esse duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & virum esse meminisses, id est, ut & communem, incertumque casum, quem neque vitare quisquam nostrum, nec præstare ullo pacto potest, sapienter ferres: & dolori fortiter ac fortunæ resisteres: cogitaresque, & in nostra civitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ sunt, multis fortissimis atque optimis viris, injustis judiciis, taleis casus incidisse. Illud utinam ne verè scriberem, ea te rep. carere, in qua neminem 2 prudentem hominem res ulla delectet. De tuo autem filio, vereor, ne, si nihil ad te scripserim, 3 debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse: sin autem omnia, quæ sentio, perscripserim: ne refricem meis litteris desiderium, ac dolorem tuum. Sed tamen prudentissimè facies, si illius pietatem, virtutem, industriam, ubicumque eris, tuam esse, secum esse, duces. NEC ENIM MINUS NOSTRA sunt, quæ animo complectimur, quàm quæ oculis intuemur. Quamobrem & illius eximia virtus, summusque in te amor, magnæ tibi consolationi debet esse: & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, sed ex virtute tua pendimus, semperque pendemus: 4 & maximè animi tui conscientia, cùm tibi nihil meritò accidisse reputabis, & illud adjunges, HOMINES sapienteis turpitudine, non casu: & delicto suo, non aliorum injuria commoveri. Ego, & memoria nostræ veteris amicitiæ, & virtute atque observantia filii tui monitus, nullo loco deero, neque ad consolandum, neque ad levandum fortunam tuam. Tu, si quid ad me forte scripseris, perficiam ne te frustrà scripsisse arbitrere. Vale.

¶ *ARG. Exulem consolatur.*

5 M. CICERO S.D. T. FADIO.

ETSI egomet, qui te consolari cupio, consolandus ipse sum: propterea quod nullam rem gravius jamdiu tuli, quàm incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor solùm, sed etiam, pro amore nostro, rogo atque oro, te colligas, virumque præbeas, &, qua conditione omnes homines, &, quibus temporibus nati simus, cogites. Plus tibi virtus tua dedit, quàm fortuna abstulit: Propterea quòd adeptus es, quod non multi homines novi: amisisti, quæ plurimi homines nobilissimi. Ea denique videtur conditio impendere legum, judiciorum, temporum, ut optimè actum cum eo videatur esse, qui quàm levissima pœna ab hac rep. discesserit. Tu verò, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos ceterosque necessitudine, & benivolentia tecum conjunctissimos: quumque magnam facultatem sis habiturus, nobiscum, & cum omnibus tuis vivendi: & cùm unum sit judicium, ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una sententia, eaque dubia, potentiæ alicujus condonatum existimetur: omnibus his de causis debes istam molestiam quàm lenissimè ferre. Meus animus erit in te, liberosque tuos semper, quem tu esse vis, & qui esse debet.

¶ *ARG. Monet ut Pompeij partes sequatur.*

CICERO, RUFO.

ETSI mihi numquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id perspicio: exstatque id, quod mihi ostenderas quibusdam litteris, hoc te studiosiorem in me colendo fore, quàm in provincia fuisses (etsi, meo judicio, nihil ad tuum provinciale officium addi potest) quo liberius judicium esse posset tuum. Itaque me & superiores litteræ tuæ admodum delectaverunt, quibus & exspectatum meum adventum abs te amanter videbam, &, cùm aliter res cecidisset ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum; & his proximis litteris magnum cepi fructum & judicii, & officii tui: judicii, quod intelligo, te, id quod omnes fortes ac boni viri facere debent, nihil putare utile esse, nisi quod rectum honestumque sit; quod te mecum, quodcumque cepissem consilii, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. Mihi consilium captum jamdiu est: de quo ad te, non quo celandus esses, nihil scripsi anteà, sed quia communicatio consilii, tali tempore, quasi quædam admonitio videtur esse officii, vel potius efflagitatio ad coëundam societatem vel periculi, vel laboris. Cum verò ea tua sit voluntas, humanitas, benivolentia erga me, libenter amplector talem animum: sed ita (non enim dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam: si non feceris, ignoscam: & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. Est enim res profectò maxima. quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est: ita tamen, ut, si nos ii sumus, qui esse debemus, id est, studio digni, & litteris nostris, dubitare non possimus, quin ea maximè conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si simul placebit: statim ad me venies, sin idem placebit, atque eodem, nec continuò poteris. omnia tibi àt nota sint, faciam. Quidquid statueris, te mihi amicum: sin id quod opto, etiam amicissimum judicabo.

¶ *ARG. De rationibus provincialibus, Rufo quæstore non expectato, ad ærarium missis; suo delatum scribit.*

CICERO RUFO.

QUO modo potuissem, te convenissem, si eò, quò constitueras, venire voluisses. Quare etsi mei commodi causa commovere me noluisti, tamen ita existimes velim, me antelaturum fuisse, 6 si ad me misisses, voluntatem tuam commodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodiùs

1. *Tuum crimen conjungeretur, ut potui.*) Sic omnes mss. ac Vict. alii tamen *tuum nomen conj. quam potui.* verùm, Tò *crimen* irreptitium putat esse Gul. neque ego dissentio.

2. *Prudentem hominem res ulla delectet.*) Hoc modo emendarunt docti, cum esset in Med. *defectet*, talisque error & nostros contigit mss. *deferret* ingerentes.

3. *Debitum ejus virtuti videar testimonium non cepisse.*) Non erat Lamb. ejus ac majestatem omnibus antiquis codicibus eripere; illisque proculcatis suum *dedisse* reponere: Tenemus firmiter hoc, ex quinque Pall. Grut. duobus Guliel. editionibus omnibus.

4. *Et maximè animi tui conscientia.*) Sic emendavit primus hunc locum Bapt. Egnat. cum in Med. reperisset, *& maximè animi tui conscientia* quod est in omnibus nostris; recepit postea Vict. sicque exstat in mss. Antverpiensi ac Vat. vulgo: *pendemus maximè etiam si tui conscientia.*

5. T. *FADIO.*) Sic est in Pal. quint. Vat. sicque edidere Vict. & Lamb. vulgò *T. Fabio.* malè. Fabii enim nobilissimi. hic autem fuit homo novus, ut innuit ipse Cicero.

1. *Si ad me misisses.*) Ita est in Pal. quint. Vat. Victorii editione: fuisset que credo in reliquis, nisi tota hæc epistola deesset Pal. secundo, tert. Grut. Stevv. vulgo *venisses.* Principio Epistolæ scripsi *quomodo* non *quoque modo*: auctoritate Pall. prim. quart. quint. Vatic. editionum primæ ac Victorianæ.

modiùs equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: à quo mihi exploratum est, in rationibus duntaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam. dein, si rationum referendarum jus vetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro conjunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemque, non fuisse. Quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret: id, quum lege Julia relinquere rationes in provincia necesse erat, easdemque totidem verbis referre ad ærarium, feci in provincia. Neque ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: 1 sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam me pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi video nunc esse suspectum, tibi tradidi, tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adjunxisti. Rationes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter lectionem. Ita accepi librum à meo servo scriba, ut eundem acceperim à fratre tuo. Si honos is fuit, majorem tibi habere non potui: si fides, majorem tibi habui, quàm pænè ipsi mihi. si providendum fuit, ne quid aliter, ac tibi & honestum & utile esset, referretur; non habui, 2 cui potiùs id negotii darem quàm darem. Illud quidem certè factum est, quod lex jubebat, ut apud duas civitates, Laodicensem, & Apameensem, quæ nobis maximæ videbantur, quoniam ita necesse erat, 3 rationes confectas, & consolidatas deponeremus. Itaque huic loco primùm respondeo, me, quamquam justis de causis rationes deferre properarim, tamen te exspectaturum fuisse, nisi in provincia relictas rationes pro latis haberem. Quamobrem de Volusio quod scribis, non est id rationum. docuerunt enim me periti homines: in his cùm omnium peritissimus, tum mihi amicissimus, C. Camillus, ad Volusium transferri nomen à Valerio non potuisse: sed prædes Valerianos teneri: neque id erat sestertiis XXX, ut scribis. sed XIX. Erat enim nobis curata pecunia Valerii mancipis nomine: ex qua reliquum quod erat in rationibus, retuli. Sed sic me & liberalitatis fructu privas, & diligentiæ, & (quod minimè tamen laboro) mediocris etiam prudentiæ. Liberalitatis, quòd mavis scribæ mei beneficio, quàm meo, legatum meum, præfectumque Q. Leptam, maxima calamitate levatos: cùm præsertim non deberent esse obligati: diligentiæ, quòd existimas de tanto officio meo, tanto etiam periculo nec scisse me quidquam, nec cogitavisse: scribam, quidquid voluisset, cum id mihi ne recitavisset quidem, retulisse; prudentiæ, 4 cùm rem à me non insipienter excogitatam quidem putes. Nam & Volusii liberandi meum fuit consilium: &, ut multa tam gravis Valerianis prædibus, ipsique T. Mario depelleretur, à me inita ratio est: quam quidem omnes non solùm probant, sed etiam laudant: &, si verum scire vis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimium placere. Sed ego putavi esse viri boni, cùm populus suum servaret, consulere fortunis tot vel amicorum, vel civium. 5 Nam de Lucejo est ita actum, ut auctore Cn. Pompejo, ia pecunista in fano poneretur. id ego agnovi meo jussu esse factum. qua pecunia Pompejus est usus, 6 ut tua, quam tum deposuerat Sestius. Sed hæc ad te nihil intelligo pertinere. Illud me non animadvertisse, molestè ferrem, ut adscriberem, te in fano pecuniam jussu meo deposuisse, nisi ista pecunia gravissimis esset, certissimisque monumentis testata, cui data, quo senatusconsulto, quibus tuis, quibus meis litteris P. Sestio tradita esset. Quæ cùm viderem tot vestigiis impressa, ut in his errari non posset: non adscripsi id, quod tua nihil referebat. Ego tamen adscripsisse mallem, quum id te video desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio, neque in eo quidquam à meis rationibus discrepabunt tuæ. Addes enim tu, meo jussu: 7 quod ego quidem non addidi: nec causa est, cur negem: nec, si esset, & tu nolles, negarem. Nam de H-S nongentis millibus, certè ita relatum est, ut tu, sive frater tuus referri voluit. Sed, si quid est (8 cùm de logio parum gratiosum est) quod ego in rationibus referendis etiam nunc corrigere possim: de eo mihi, cùm senatusconsulto non sum usus, quid per leges liceat, considerandum est. 9 te certè in pecunia exacta ita afferre ex meis rationibus relatis non oportuit, nisi quid me fallit: sunt enim alii peritiores. Illud cave dubites, quin ego omnia faciam, quæ interesse tua, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. Quòd scribis de beneficiis: scito à me & tribunos militareis, & præfectos, & contubernaleis duntaxat meos delatos esse. In quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi

1. *Sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse numquam me pœnitebit.*] Auctiores, sunt provocabulo *tibi* Pall. prim. quart. quintus, editioque Victorii: & posteriore *me*, Vatic. Medicæus atque editio Victoriana.

2. *Cui potius id negotii darem * quàm darem.*] Per nos vacua potius sit hæc Ciceroni lacuna, quàm ut impleatur aliorum pluvia ac sordida aqua: sic autem est in Pal. pr. ac Vaticano. nam Pall. quartus ac prima editio; *cui potius id negotii darem quàm tibi*, sic & Pal. quint. nisi quod *id negotium*. Lambinus tamen emendat *non habui cui potius id negotii darem illud q.* vulgo; *cui potius id negotii darem, quàm scriba meo.* Vnde faciebat H. Stephanus *commendarem* quod non dicam quale sit. Panthagathus verò referente Vrsino; *non habui cui potius id negotii darem quam darem illud, &c.*

3. *Rationes confectas & consolidatas deponeremus.*] Sic Pal. quint. unus Maffei, omnes denique Lambini. Quid sit autem *consolidare rationes*, suggerit Asconius in III. Verrinam; ad verbum *quadrarint. Quadrarint* (inquiens) *solida facta fuerint, ne neque plus quidquam, neque minus inveniatur in summa. Vbi enim ratio fine fraude est, difficile est sexcenta deirahi quadringentis quadrari vel solida fieri, quin minus aut plus al quid reperiatur.* Victorius *consolutas*, ex Med. Pal. pr. *solutas*, quart. *consolatas*, alii *conlatas* vel *consignatas* habent.

4. *Cùm rem à me non insipienter excogitatam, nec cogitatam quidem putes.*] Libuit amplecti emendationem Victorii tanto opere laudatam ac probatam Lambino, eo magis, quòd cum Medicæo codice congruant Pall. tres, Veneta editio princeps; *cum rem à me non insipienter excogitatam quidem putes.* Veneti deinde ed. derunt; *cum rem à me non insipienter quidem excogitatam putes.* Vulgata tamen lectio etiam Lambino tolerabilis videbatur, *cum rem à me non insipienter nullam, nec cogitatam quidem putes.*

5. *Nam de Lucejo est ita actum.*] Scaliger ad Catullum *lucello*, quod nullibi reperio, & puto verum non esse. alii *Lucretio* alii *Logeo.*

6. *Ut tua, quam tum deposuerat Sextius.*] Sic habet castigatissimus Pall. primus. quart. *quam tua tamen quam deposuerat Sext.* quint. *tua tamen quam disposuerat Sextius.* Alii, *quam tum deposuerat ex tuis.*

7. *Quod ego quidem non addidi.*] Est è Palat. quinto, Vaticano, editione Victorii; nec longè abeunt reliqui duo, repræsentantes, *quod ego quì non addidi.* Anton. Augustinus; *quod ego tunc non addidi*: nostra omnino melior ac Cicerone dignior, licet eam vel decem Vrsini carpant. Vulgò *quod ego nunquam addidi.*

8. *Cum de legio parum gratiosum est.*] Mirum agitatus locus, quem compositum ivit Scaliger, & in eo mirè aliis satisfecit, *lucello* pro *logio* reponendo. Nos ut in his Cimmeriis nihil post alios cernere possumus, ita nihil temerariè fecisse videri volumus. habebat Medicæus: *quam de Logeo parum gavisum est.* Ex quo emendarat Egnatius, *quando de Lucejo parum gavisum est.* Pal. primus, quem non inferiorem bonitate Medic. experimur, *quomodo de logeo parum gavisum est*: alii: *quando de logio parum gratum est.* Alii: *quando de legio parum ratum visum est*: Eligat inde quod quisque velit: Ego cum Claudiano, navabo operam, ne eximium stimulando vulnus acerbem.

9. *Te certè in pecunia exacta afferre.*] Nullum mihi fore periculum judicavi si sequerer Victorii editionem; & à vulgata una littera discederem; illa enim *offerre.* Ceterum Politiani liber; *te pecunia exacta ista*, cum in Pall. quarto ac quinto restet; *te certè in pecunia exacta ista referre*; nec multum dissentiant Lambiniani ac Medic. ut notat Egnat. *te certè in pecunia exacta ista referre*, unde Dionysius ille nimis liberè fecit, *te certè pecunia ab te exacta rationem referre.*

tempus ad eos deferendos existimabam dari. posteà certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, quibus rationes retulissem. 1 Sane molestè tuli, non illa beneficia tuæ potiùs ambitioni reservata esse, quàm meæ, qui ambitione nihil uterer. De centurionibus tamen, & de tribunorum militarium contubernalibus, res est in integro. genus enim horum beneficiorum definitum lege non erat. Reliquum est de H-S centum millibus: de quibus memini mihi à te Myrina litteras esse allatas, non mei errati, sed tui: in quo peccatum videbatur esse, si modò erat fratris tui, & Tullii. Sed cùm id corrigi non posset, quòd, jam depositis rationibus, ex provincia decessimus: credo me quidem tibi pro animi mei voluntate, proque ea spe facultatum, quam tum habebamus, quàm humanissimè potuerim, rescripsisse. Sed neque tum me humanitate litterarum mearum obligatum puto, neque tuam hodie epistolam de H-S centum sic accepisse, ut ii accipiunt quibus epistolæ per hæc tempora molestæ sunt. Simul illud cogitare debes, me omnem pecuniam, quæ ad me salvis legibus pervenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse H-S XXII. millia: eam omnem pecuniam Pompejum abstulisse; quod ego sive æquo animo, sive iniquo fero: tu de H-S centum æquo animo ferre debes, & existimare eo minùs ad te vel de tuis cibariis, vel de mea liberalitate pervenisse. Quòd si mihi expensa ista H-S centum tulisses, tamen, quæ tua est suavitas, quique in me amor, nolles à me hoc tempore æstimationem accipere. nam numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc jocatum me putato, ut ego te existimo. Ego tamen, cùm Tullius rure redierit, mittam eum ad te, si quid ad rem putabis pertinere. Hanc epistolam cur non scindi velim, causa nulla est. Vale.

ARG. De statu reipublicæ miserrimo ac penè oppresso.

M. T. C. S. D. 2 L. MESCINIO.

21 GRATAE mihi tuæ litteræ fuerunt: ex quibus intellexi, quòd etiam sine litteris arbitrabar, te summa cupiditate affectum esse videndi mei: quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non concedam. nam tecum esse, 3 ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim. 4 Ut enim cùm esset major & virorum, & civium bonorum, & jucundorum hominum, & amantium mei copia: tamen erat nemo quibuscum essem libentiùs quàm tecum: & pauci quibuscum essem æquè libenter, hoc verò tempore, cùm alii interierint, alii absint, alii mutati voluntate sint; unum, medius fidius, tecum diem libentiùs posuerim, quàm hoc omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum vivo necessariò. Noli enim existimare, mihi solitudinem non jucundiorem esse, qua tamen ipsa uti non licet, quàm sermones eorum, qui frequentant domum meam, excepto uno, aut summum altero. Itaque utor eodem perfugio, quo tibi utendum censeo, litterulis nostris: præterea conscientia etiam consiliorum meorum. Ego enim is sum, quemadmodum tu facillimè potes existimare, qui nihil umquam mea potiùs, quàm meorum civium causa fecerim: cui nisi invidisset is, quem tu numquam amasti: (me enim amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. Ego sum, 5 qui nullius vim plus valere volui, quàm honestum otium: idemque, cùm illa ipsa arma, quæ semper timueram, plus posse sensi, quàm illum consensum bonorum, quem ego idem effeceram: quavis tuta conditione pacem accipere malui, quàm viribus cum valentiore pugnare. Sed & hæc, & multa alia coràm brevi tempore licebit. Neque me tamen ulla res alia Romæ tenet, nisi exspectatio rerum Africanarum. videtur enim mihi res in propinquum adducta discrimen. Puto autem mea nonnihil interesse: (quamquam id ipsum, quid intersit, non sanè intelligo:) verumtamen, quicquid illinc nuntiatum sit, 6 non longè abesse à consiliis amicorum. Est enim res jam in eum locum adducta, ut, quamquam multum intersit inter eorum causas, qui dimicant, tamen inter victorias non multùm interfuturum putem. Sed planè animus, qui dubiis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis confirmatus est multùm: quem etiam tuæ superiores litteræ confirmarunt: quibus intellexi, quàm fortiter injuriam ferres: juvitque me, tibi cùm summam humanitatem, tum etiam tuas litteras profuisse. Verum enim scribam; teneriore mihi animo videbare: sicut omnes ferè qui vita ingenua, in beatâ civitate & in liberâ viximus. SED, VT ILLA secunda moderatè tulimus: sic hanc non solùm adversam, sed funditus eversam fortunam fortiter ferre debemus: ut hoc saltem in maximis malis boni consequamur, VT MORTEM QVAM ETIAM beati contemnere debeamus, propterea quòd nullum sensum esset habitura, nunc sic affecti, non modò contemnere debeamus, sed etiam optare. Tu, si me diligis fruere isto otio, tibique persuade, 7 PRAETER CVLPAM AC PECCATVM, qua semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si videbitur rectè fieri posse, ad te veniam brevi: si quid acciderit, ut mutandum consilium sit: te certiorem faciam statim. Tu ita fac cupidus mei videndi sis, ut istinc te ne moveas tam infirma valetudine, nisi ex me priùs quæsieris per litteras, quid te velim facere. Me velim, ut facis, diligas, valitudinique tuæ & tranquillitati animi servias.

M. TVL-

1. *Sane molestè tuli, non illa beneficia tuæ potiùs ambitioni reservata esse, &c.*] Per *ambitionem*, intelligit gratiam & studii demonstrationem in clientes. Significat ergo se facile pati potuisse, ut hanc apud delatos gratiam iniret Rufus, quam ipse deferendo non sit secutus gratiam, sed morem & veritatem & merita. Illud haud protritum: *qui ambitione uterer.* Sic Plautus Trinummo: *Apage te, amor, non placet, nihil te uter. Vsi* pro accipere, &c. *Gronov.* de Sest pap. 560.

2. L. MESCINIO.] Ita Pal. pr. quint. 3 & alius vetus codex: nec longè abit Victorius cum suo *Mescinio*. vulgo *Mescinio*.

3. *Ita mihi omnia, quæ opto, contingant.*] Secutus sum & hic editionem Victorii præeunte tamen Lambino & eamdem in suam admittente. vulgò: *Ita mihi commoda omnia, quæ opto, contingant:* cum Pall. pr. sec. quart. quint. habet Stevvech. & Gruterianus; *Ita mihi communia* (quart. quint. *communia mihi*) *omnia quæ opto.* His omnibus puto melius Pal. tert. *Ita mihi eorum omnia, quæ opto, contingant.* Nam inde scaturiit illud *communia.* Nam & *commoda* & *communia* additamen est, ut etiam post Ep. 3. fin. *Tè omnia* additum est in 5.

4. *Vt enim cum esset major.*] Licet hic Tulliani isti Simii reclament, tamen hanc lectionem addicentibus eam omnibus mss. vindicavi Ciceroni nostro, cui post Victorium in his Epistolis (fascinum abominor & lividam mentem) plurimum omnium benè fecimus: Sic autem habent Pall. o. Grut. editio prima ac Victorii. Alii *etenim.*

5. *Qui nullius vim plus valere volui.*] Si penes me staret, abjecerem cum Pall. sec. illud *plus*, ut minimè necessarium, suaque absentia plus elegantiæ relicturum. Quod autem legit Lambinus *Ego sum is, qui, &c.* in nullo Palatinorum codicum reperi, nisi quod eandem lectionem ex Stevvech. notet Gulielmius.

6. *Non longè abesse à consiliis amicorum.*] Pyrrhonica Lambinus occupavit hæsitatio de verbulo *velim*: at ego idem Stoica constantia tollo, ex Pall. omnibus, Gruteriano, Vaticano 3 editione Victorii; sicut & paulò statim provocabulum *ipsa.*

7. *Praeter culpam ac peccatum, quâ semper caruisti.*] Sic est in Pall. quatuor Grut. Vaticano, editione prima ac Victorii Pall. Tert. *culpam ac poenam quâ*, malè, vulgò, *quo.*

1. Nec

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS LIBER SEXTVS, AD A. TORQVATVM, ET ALIOS.

¶ ARG. *Consolatur Torquatum tum Athenis exulantem, quod Pompeji partes secutus esset.*

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

1 TSI ea perturbatio est omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maximè pœniteat; nemoque sit, 1 quin ubivis, quàm ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubium non est, quin hoc tempore, bono viro Romæ esse miserrimum sit. Nam, etsi quocumque in loco quisquis est, idem est ei sensus, & eadem acerbitas ex interitu rerum & publicarum, & suarum: TAMEN OCVLI AVGENT DOLOREM; qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur: nec avertere à miseriis cogitationem sinunt. Quare etsi multarum rerum desiderio te angi necesse est: tamen illo dolore, quo maximè te confici audio, quod Romæ non sis, animum tuum libera. Etsi enim cum magna molestia tuos, tuaque desideras: tamen illa quidem, quæ requiris, suum statum tenent: nec meliùs, si tu adesses, tenerent: nec sunt ullo in proprio periculo. Nec debes tu, cùm de tuis cogitas, aut præcipuam aliquam fortunam postulare, aut communem recusare. De te autem ipso, Torquate, est tuum, sic agitare animo, ut non adhibeas in consilium cogitationum tuarum desperationem, aut timorem. Nec enim is, qui in te adhuc injustior, quàm tua dignitas postulabat, fuit, non magna signa dedit animi erga te mitigati. Nec tamen is ipse, à quo salus petitur, habet explicatam aut exploratam rationem salutis suæ. CVMQVE OMNIVM bellorum exitus incerti sint: ab altera victoria tibi periculum nullum esse perspicio, quod quidem sejunctum sit ab omnium interitu: ab altera te ipsum numquam timuisse certò scio. Reliquum est, ut te id ipsum, quod ego quasi consolationis loco pono, maximè excruciet, commune periculum reip. cujus tanti mali, quamvis docti viri multa dicant, tamen vereor, ne consolatio nulla possit vera reperiri, præter illam, quæ tanta est, quantum in cujusque animo roboris est, atque nervorum. SI ENIM BENE sentire, recteque facere, satis est ad bene beat que vivendum: 2 non vereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse nefas sit dicere. Nec enim nos arbitror victoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis officium justum, & pium, & 3 debitum reip. nostræque dignitati videbamur sequi: nec cùm id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset victoria. Quare si id evenit, quod ingredientibus nobis in causam propositum fuit accidere posse: non debemus ita cadere animis, quasi aliquid evenerit, quod fieri posse numquam putarimus. 4 Simus igitur ea mente, quâ ratio & virtus præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum, præter culpam, putemus: eaque cùm careamus, omnia humanæ placatè & moderatè feramus. Atque hæc eò pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. Sed, si est spes aliqua rebus communibus, ea tu, quicumque status est futurus, carere non debes. Atque hæc mihi scribenti veniebant in mentem, me eum esse, cujus tu desperationem accusare solitus esses: quemque auctoritate tua cunctantem & diffidentem excitare. Quo quidem tempore non ego causam nostram, sed consilium improbabam. Serò enim nos iis armis adversari videbam, quæ multo antè confirmata per nosmetipsos erant: dolebamque, pilis & gladiis, non consiliis, neque auctoritatibus nostris de jure publico disceptari. Neque ego ea, quæ facta sunt, fore cùm dicebam, divinabam futura: sed, quod & fieri posse, & exitiosum fore, si evenisset, videbam: id ne accideret, timebam: præsertim cùm, si mihi alterum-utrum de eventu atque exitu rerum promittendum esset, id futurum, quod evenit, exploratiùs possem promittere. Iis enim rebus præstabamus, quæ non prodeunt in aciem: usu autem armorum, & militum robore inferiores eramus. Sed tu illum animum nunc adhibe, quæso, quo me tum esse oportere censebas. Hæc eò scripsi, quòd mihi Philargyrus tuus omnia de te requirenti, fidelissimo animo (ut mihi quidem visus est) narravit, te interdum sollicitum solere esse vehementiùs: quod facere non debes, nec dubitare, quin aut aliqua rep. sis futurus, qui esse debes: aut perdita, non afflictiore conditione, quàm ceteri. Hoc verò tempus, quo exanimati omnes, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo fere debes, quòd & in urbe ea es, ubi

1. QUin ubivis, quam ibi ubi est, esse malit.] Concinnior foret hic orationis complexus si obtemperes Pal. quart. illud *ibi* longum relegantibus; quillo post refert Pal. tert. Grut. *quin hoc tempore bono Romæ esse miserrimum sit:* excusso illo *vir.*

2. *Non vereor, ne eum, qui se optim. consiliorum cons.*] Solus Pal. quint. ignorat *Tò non*; reliqui quatuor, ut & Gruterianus, tres Gulielm., prima editio ac Victorii præ se ferunt: *non majori consensu fecere nos præbuimus.*

3. *Debitumque reip. nostræque dignitati videbamur sequi: nec eum suo.*] Ita edidit Victorius eumque sequutus. Lambin. neque aliter in Vaticano. Mss. hic corrupti sunt, quorum Pall. pr. tert. quint. Grut. *videbatur; sed qui nec* prima editio, Pal. sec. Peck. *sed quia nec.* quart. *sed quid nec.* vulgò 3. *videbatur: qui neque cùm id fec.*

4. *Simus igitur ea mente, quâ ratio & virtus præscribit.*] Sic Pal. sec. Gruterianus quoque ad oram *virtus.* tertius vero Pal. *quâ* non *quam.* vulgò, *quam ratio & veritas præsc.* quid agat hic *veritas* non excogito: est ex compendio nata vox.

1. Quin

tibi nata & alta est ratio, ac moderatio vitæ: & habes Ser. Sulpicium, quem semper unicè dilexisti: qui te profectò & benivolentia, & sapientia consolatur. cujus si essemus & auctoritatem & consilium secuti: togati potiùs potentiam, quàm armati victoriam subiissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerunt, quàm necesse fuit: illa, quæ majora sunt, breviùs exponam. Ego habeo, cui plus, quàm tibi, debeam, neminem. quibus tantum debebam, quantum tu intelligis, eos mihi hujus belli casus eripuit. Qui sim autem hoc tempore, intelligo. sed quia NEMO EST tam afflictus, 2 qui, si nihil aliud studeat, nisi id quod agit, non possit navare aliquid, & efficere: omne meum consilium, operam, studium, certè velim existimes tibi, tuisque liberis esse debitum.

¶ *ARG. Spem facit de reconciliato Cæsaris animo.*

M. T. C. A. TORQVATO, S.D.

2 PETO à te, ne me putes oblivione tui ratiùs ad te scribere, quàm solebam: sed aut gravitate valitudinis: qua tamen jam paullum videor levari. aut quòd absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire non possim. Quare velim ita statutum habeas, me tui memoriam cum summa benivolentia tenere, tuasque omneis res non minori mihi curæ, quàm meas esse. Quod majore in varietate versata est adhuc tua causa, quàm homines aut volebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis temporum, quòd molestè feras. Necesse est enim aut armis urgeri remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliquando, aut funditus interire. Si arma valebunt: 2 nec eos, à quibus reciperis, vereri debes: nec eos quos adjuvisti. Si armis aut conditione positis, aut defatigatione abjectis, aut victoria detractis, civitas respiraverit: & dignitate frui tibi, & fortunis licebit. Sin omnino interierint omnia, fuerit que is exitus, quem vir prudentissimus M. Antonius, jam tum timebat, cùm tantum instare malorum suspicabatur: misera est illa quidem consolatio, tali præsertim civi, & viro, sed tamen necessaria, NIHIL ESSE præcipuè cuiquam dolendum in eo, quod accidat universis. Quæ vis insit in his paucis verbis (plura enim committenda epistolæ non erant) si attendes, quod facis: profectò etiam sine meis litteris intelliges, te aliquid habere quod speres: nihil quod aut hoc, aut aliquo reip. statu timeas: omnia si interierint, cùm superstitem te esse reip. ne si liceat quidem, velis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit à culpa. Sed hæc hactenus. Tu velim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis: ut aut quò scribam, aut quò veniam, scire possim.

¶ *ARG. Consolatur Torquatum in malis publicis.*

M. T. C. S. D. A. TORQVATO.

3 SUPERIORIBVS litteris benivolentia magis adductus, 3 quàm quò res ita postularet, fui longior. Neque enim confirmatione nostra egebat virtus tua: neque erat ea mea causa, atq; fortuna, ut, cui ipsi omnia deessent, alterum confirmarem. Hoc item tempore brevior esse debeo. sive enim nihil tum opus fuit tam multis verbis, nihilo magis nunc opus est: sive tum opus fuit, illud satis est, præsertim cùm accesserit nihil novi. Nam etsi quotidie aliquid audimus earum rerum, quas ad te perferri existimo: summa tamen eadem est, & idem exitus, quem ego tam video animo, quam ea, quæ oculis cernimus. nec verò quidquam video, quod non idem te videre certò scio. Nam etsi, quem exitum acies habitura sit, divinare nemo potest: tamen & belli exitum video: &, si id minùs, hoc quidem certè, cùm sit necesse alterum utrum vincere, qualis futura sit vel hæc, vel illa victoria. Idque cùm optimè perspexi, tale video, 4 nihil ut mali videatur futurum, si id vel antè acciderit, quod vel maximum ad timorem proponitur. ITA ENIM VIVERE, VT NON SIT VIVENDVM, miserrimum est. mori autem nemo sapiens miserum dixit, ne beato quidem. Sed in ea es urbe, in qua hæc, vel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse videantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI LEVIS EST consolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nunc majore in discrimine esse, quàm quemvis aut eorum, qui discesserint aut eorum, qui remanserint. alteri timicant: alteri victorem timent. Sed hæc consolatio levis est: illa gravior, qua te uti spero: ego certè utor. nec enim, 5 dum ero, angar ulla re, cùm omni vacem culpa: &, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximè curæ sunt, &, dum vivam, erunt.

¶ *ARG. Consolatur Torquatum.*

M. T. C. A. TORQVATO, S.D.

NOVI, quod ad te scriberem, nihil erat: & tamen si quid esset, sciebam te à tuis certiorem fieri solere. De futuris autem rebus etsi semper difficile est dicere, tamen interdum conjectura possis propiùs accedere, cùm est res ejusmodi, cujus exitus provideri possit. Nunc tantùm videmur intelligere, non diuturnum bellum: etsi idipsum nonnullis videatur secus. Equidem cum hæc scribebam, aliquid jam actum putabam: 6 non quò ego certò sciam, sed quòd haud difficilis erat conjectura. NAM CVM omnis belli Mars communis & cùm semper incerti exitus prœliorum sunt: tum hoc tempore ita magnæ utrinque copiæ, ita paratæ ad depugnandum esse dicuntur, ut, utercumque vicerit, non sit mirum futurum. Illa in dies singulos magis magisque opinio hominum confirmatur, etiam si inter casus armorum aliquantum intersit, tamen inter victorias non multum interfuturum. Alteros propemodum jam sumus experti: de altero, nemo est, quin cogitet, 7 cùm sit metuendus iratus victor armatus. Hoc loco si videor augere dolorem tuum, quem consolando levare debeam, fateor me communium malorum consolationem nullam invenire, præter illam: quæ tamen, si possis eam suscipere, maxima est, quaque ego quotidie magis utor: CONSCIENTIAM rectæ voluntatis, maximam consolationem esse rerum incommodarum: NEC ESSE VLLVM MAGNVM MALVM, præter culpam. A qua quum tantum absumus, ut etiam optimè senserimus: eventusque magis nostri consilii, quàm consilium reprehendatur: & quum præstitimus, quod debuimus, moderatè, quod evenit, feramus. Sed hoc mihi tamen non sumo, ut te consoler de communibus miseriis, quæ ad consolandum, majoris ingenii, & ad ferendum, singulari,

1. *Quin, si nihil a. si, nisi, id quod agit, possit navare.*] Sic edidit ex Med. Victorius, spernuntque omnes Pall. *non*, ante *possit*. neque secus est in Vat. Pal. tamen sec. pro *agit eget*. Tertius, Grut. Stevv. *agit*. Miram tamen ostendunt scripturam, *quod agis, possis navare aliquid & reficere*.

2. *Nec eos, à quibus reciperis, vereri debes.*] Hæc est codicis Vaticani lectio: cum exstet in Medicæo. Pall. tribus, Grut. Stev vech. *receperis*: in quart. *recepere*: in quint. *accepere*: sic emendavit ad oram primæ editionis Baptista Egnatius Venetus, post eumque P. Victorius, quos secuti Manutius ac Lambinus. vulgo: *à quibus recesseris*.

3. *Quam quò res ita postularet.*] Sic ex Pall. prim. quarto, quinto, Vaticano, rescripsimus, non *quod*, ut vulgò: quomodo & lib. II. emendasse me recordor. sicque legitur Epist. seq. & lib x. ep. 3. lib. XII.

4. *Nihil ut mali videatur futurum, si id vel ante acciderit.*] ita est in omnibus Pall. Grut. Stevvech. (nisi quod in his eisdem binis *occiderit* solemni mutatione *o.* pro *a.*) item editione Victorii. vulgò, *esse futurum si id vel antè cecid.*

5. *Dum ero, angar ulla re.*] Pall. pr. tert. Grut. *rangar ullâ re*: de qua quid sentiam, differam dicere. paullo post, duo postremi Pall. legunt. *quia hæc te*: quæ lectio ut non absurda, ita inde nata est vulgata; *qui ad te hæc*.

6. *Non quò ego certò sciam.*] Sic Victorii editio: at Pall. pr. tert. Grut. prima editio *aliquid jam actum putabam non quò sed quod difficilis erat conjectura*. Mihi præstant Victoriana.

7. *Cùm sit metuendus iratus victor armatus.*] Vulgò, *quam si metuendus*. annotat quoque Egnatius legi *ut sic met.* sed nostrum praximus longè accommodatius ex Victorii editione, Pall. pr. tert. Grutenano.

1. Vidiss.

laris virtutis indigent. Illud cuivis facile est docere, cut præcipuè tu dolere nihil debeas. Ejus enim, qui tardior in te levando fuit, quàm fore putaremus, non est mihi dubia de tua salute sententia. de aliis autem non arbitror te exspectare quid sentiam. Reliquum est, ut te angat, quòd absis à tuis tamdiu. Res molesta, præsertim ab iis pueris, quibus nihil potest esse festivius. Sed, ut ad te scripsi anteà, tempus est hujusmodi, ut suam quisque conditionem miserrimam putet: &, ubi quisque sit, ibi esse minimè velit. Equidem, nos quòd Romæ sumus, miserrimum esse duco, non solùm quòd in malis omnibus ACERBIVS EST VIDERE, quàm audire: sed etiam, quòd ad omnis casus subitorum periculorum magis objecti sumus, quàm si abessemus. et si me ipsum, consolatorem tuum, non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. Quanto fuerim dolore, meministi. In quo prima illa consolatio est, 1 vidisse me prius, quàm ceteros, cùm cupiebam, quamvis iniqua conditione, pacem. Quod etsi casu, non divinatione mea factum est; 2 tamen in hac inani prudentiæ laude delector. Deinde, quod mihi ad consolationem commune tecum est, si iam voeer ad exitum vitæ, non ab ea republ. avellar, qua carendum esse doleam, præsertim cùm id sine ullo sensu futurum sit. Adjuvat etiam ætas: & acta jam vita, quo cùm cursu suo benè confecto delectatur, tum vetat in eo vim timere, quò nos jam natura ipsa pænè perduxerit. Postremò, is vir, vel etiam ii viri, hoc bello occiderunt, ut impudentia videatur, eandem fortunam, si res cogat, recusare. Equidem mihi omnia propono: nec ullum est tantum malum, quod non putem impendere. SED CVM PLVS in metuendo mali sit, quàm in ipso illo, quod timetur, desino, præsertim cùm impendeat, in quo non modò dolor nullus, verùm finis etiam doloris futurus sit. Sed hæc satis multa, vel plura potiùs, quàm necesse fuit. facit autem non loquacitas mea, sed benivolentia longiores epistolas. Servium discessisse Athenis, molestè tuli. non enim dubito, quin magnæ tibi levationi solitus sit esse quotidianus congressus, & sermo cùm familiarissimi hominis, tum optimi & prudentissimi viri. 3 Tu velim tete, ut debes, & soles, tua virtute sustentes. Ego, quæ te velle, quæque ad te, & ad tuos pertinere arbitrabor, omnia studiosè diligenterque curabo: quæ cùm faciam, benivolentiam tuam erga me imitabor, merita non assequar. Vale.

¶ *ARG. Respondet epistolæ Cæcinæ, quæ est septima hujus libri, eumq; hortatur ut bene de Cæsare speret.*

M. T. C. A. CÆCINÆ, S. D.

1 QVOTIESCVMQVE filium tuum video (video autem ferè quotidiè) polliceor ei studium quidem meum, & operam, sine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut temporis: gratiam autem, atque auctoritatem, cum hac exceptione, quantùm valeam, quantumque possim. Liber tuus & lectus est, & legitur à me diligenter, & custoditur diligentissimè. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sunt, quæ quidem quotidie faciliores mihi, & meliores videntur: multisque video magnæ esse curæ: quorum de studio, & de sua spe filium ad te perscripsisse, certò scio. His autem de rebus, quas conjectura consequi possumus, non mihi sumo, ut plus ipse perspiciam, quàm te videre atque intelligere mihi persuaserim: sed tamen, quia fieri potest, ut tu ea perturbatiore animo cogites, puto esse meum, quid sentiam, exponere. Ea natura rerum est, & is temporum cursus, ut non possit ista aut tibi, aut ceteris, fortuna esse diuturna: neque hærere in tam bona causa, & in tam bonis civibus tam acerba injuria. 4 Quare ad eam spem, quam extra ordinem de te ipso habemus, non solùm propter dignitatem, & virtutem tuam (hæc enim ornamenta sunt tibi etiam cum aliis communia) accedunt tua præcipua propter eximium ingenium, summamque virtutem. cui, mehercules, hic, cujus in potestate sumus, multum tribuit. Itaque ne punctum quidem temporis in ista fortuna fuisses, nisi eo ipso bono tuo, quo delectatur, se violatum putasset. quod ipsum leniter quotidie significaturq; nobis ab iis, qui simul cum eo vivunt, tibi hãc ipsam opinionem ingenii apud ipsum plurimùm profuturam. Quapropter primùm fac animo forti atque magno sis. ita enim natus, 5 ita eductus, ita doctus es, ita etiam cognitus, ut tibi id faciendum sit: deinde spem quoque habeas firmissimam propter eas causas, quas scripsi. A me verò tibi omnia, liberisque tuis paratissima esse, confidas velim. Id enim & vetustas nostri amoris, & mea consuetudo: meos, & tua multa erga me officia postulant.

¶ *ARG. Spem facit Cæcinæ redintegrandæ status, ductis conjecturis à Cæsare, temporum, & rerum natura.*

M. T. C. A. CÆCINÆ, S. D.

VEREOR, ne desideres officium meum: quod tibi pro nostra & meritorum multorum, & studiorum, & partium conjunctione, deesse non debet: sed tamen vereor, ne litterarum à me officium requiras: 6 quas tibi & jam pridem, & sæpe misissem, nisi quotidie melius exspectans, gratulationem, quàm confirmationem animi tui complecti litteris maluissem. Nunc, ut spero, brevi gratulabimur. Itaque in aliud tempus 7 id argumentum epistolæ differo. His autem litteris animum tuum, 8 quem minimè imbecillem esse & audio, & spero, et si non sapientissimi, at amicissimi hominis auctoritate, confirmandum etiam atque etiam puto: nec iis quidem verbis, quibus te consoler ut afflictum, & jam omni spe salutis orbatum: sed ut eum, de cujus incolumitate non plus dubitem: quàm

1. *Vidisse me prius quam ceteros.*) Sic prima editio Pall. pr. tert. Grut. Vatic. (nam ceteros consulere hic desino, tempori consulens meo) aliàs omnes, *vidisse me plus.* paullo post: ex iisdem codicibus, item editione Victorii, ejusque compilatore Lambino reposui, *cùm cupiebam quamvis iniqua conditione pacem.* Aliter quam supra lib. v. ep. 21. *quà vis tuà conditione pacem accipere*: sed ibi alia quoque res erat.

2. *Tamen in hac inani prudentiæ laude delector.*) Sic Pal pr. tert. Grut. Vat. editio prima ac Vict. vulgo *in* abest, non bono exemplo.

3. *Tu velim tete, ut debes, & soles, tua virtute sustentes.*) Ita Palat. tert. Grut. Stevv. vulgo, *te velim te, ut debes*, illud efficacius.

4. *Quare ad eam spem, quam extra ordinem.*) Hic locus, ut edidimus, est in editione Victorii & Palatino primo. Tertius verò, *quàm ex ordine*: & post sicut quoque Grut. *per* non *propter*, Lamb. pro fronte sua eotum locum conscribillavit [melius factum si in eandem frontem suum ferum explorasset *de te ipso habemus*, *propter dignitatem & virtutem* tuam (*h. m. v. n. f. t. v. c. al. t.*) *accedunt tua præcaxim. ing. faminamque doctrinam, cui mehercule.* H Steph. leg. contendebat. *quare adi eam spem*, & *ipso*, non *ipso*.

5. *Ita eductus, ita doctus.*) Sic recte ex Memnianis Lamb. vulgo *educatus*, in editione antiqua est *ductus*.

6. *Quas tibi & jam pridem & sæpe misissem.*) Mutilatus locus, cui tamen nihil curant libri veteres Pal. pr. *quas tibi etiam pridem esse dimissum* Pal. tert. Stevv. *etiam pridem Esedi misissem*: sic quoque Grut. unica littera anctius *esedii*. videndum ne loci nomen desit. vulgata autem lectio debita est Egnatio, cujus emendationem ad oram primæ editionis positam exscribo fidei causa. *Quas tibi jam pridem essedi misissem.* Ita repositum est in libris recentioribus omnibus. Et non video quo sensu, quo ad *essedum*. Is vetus [Medicæum intelligit] corruptus quidem est; habet enim, *quas tibi & jam pridem & se demisissem*. Ego [ait porrò Egnat] una tantum littera *d*, in *p*. mutata, fuit enim inversa, sic lego collimans ut puto ad scopum: *quas tibi & jam pridem & sæpe misissem*. Veneta editio antiquissima: *pridem è sedi misissem*. in ea statim altera ab initio. *& studiorum & partium conjunctione*, legunt cum Vict. vulgatæ. sed Pal. pr. tert. Grut. Stevv. posteriorem copulam omittunt & Pal. quoque tert. *partium*. Mihi libuit hic mirari vel temeritatem vel credulitatem Manutianam *studiorum partium*. admittentis.

7. *Id argumentum epistolæ differo.*) Sic Vict. & Vat. codex & Grut. à secunda manu Pal. verò pr. & Grut. à prima manu *in argumentum epistolæ different*. cùm alias Pal. tert. *in argumentum epistolæ differretur*. Stev. *differet* vulgò *differetur*.

8. *Quem minimè imbecillem esse.*) Vulgò *imbecillum*: sed nostram accepi ex editionum antiquissima ac prima, Pall. tert. Grut. Stevv.

quàm te memini dubitare de mea. Nam cùm me ex rep. expulissent ii, qui illam cadere posse, stante me, non putarunt: memini, me ex multis hospitibus, qui ad me ex Asia, in qua tu eras, venerant, audire, te de glorioso & celeri reditu meo confirmare. Si te ratio quædam Etruscæ disciplinæ, quam à patre, nobilissimo, atque optimo viro, acceperas, non fefellit: ne nos quidem nostra divinatio fallet; quam cum sapientissimorum virorum monumentis, atque præceptis, plurimoque, ut tu scis, doctrinæ studio, tum magno etiam usu tractandæ reip. magnaque nostrorum temporum varietate consecuti sumus. Cui quidem divinationi hoc plus confidimus, quòd ea nos nihil in his tam obscuris rebus, tamque perturbatis umquam omnino fefellit. Dicerem, quæ ante futura dixissem, ni vererer, ne ex eventis fingere viderer. Sed tamen plurimi sunt testes, me & initiò, ne conjungeret se cum Cæsare, monuisse Pompejum: & posteà, ne sejungeret. conjunctione frangi senatus opes: dijunctione civile bellum excitari videbam. Atque utebar familiarissimè Cæsare: Pompejum faciebam plurimi: sed erat meum consilium cùm fidele Pompejo, tum salutare utrique. Quæ præterea providerim, præterea. Nolo enim, hunc de me optimè meritum, existimare, ea me suasisse Pompejo, quibus ille si paruisset, esset hic quidem clarus in toga, & princeps: sed tantas opes, quantas nunc habet, non haberet. Eundum in Hispaniam censui: quod si fecisset, civile bellum nullum omnino fuisset. Rationem haberi absentis, non tam pugnavi ut liceret, quàm ut, quum, ipso consule pugnante, populus jusserat, haberetur. Causa orta belli est. quid ego prætermisi aut monitorum, aut querelarum, cum vel iniquissimam pacem justissimo bello anteferrem? Victa est auctoritas mea non tam à Pompejo (nam is movebatur) quàm ab iis, qui duce Pompejo freti, peropportunam & rebus domesticis, & cupiditatibus suis illius belli victoriam fore putabant. Susceptum bellum est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me, quoad potui: sed valuit apud me plus pudor meus, quàm timor. veritus sum deesse Pompeji saluti, 1 cùm ille aliquando non defuisset meæ. Itaque vel officio, vel fama bonorum, vel pudore victus, ut in fabulis Amphiaraus, sic ego, prudens, & sciens, ad pestem ante oculos positam sum profectus. Quo in bello nihil adversi accidit, non prædicente me. Quare, quum, ut augures & astrologi solent, ego quoque augur publicus ex meis superioribus prædictis constitui apud te auctoritatem augurii, & divinationis meæ: 2 debebit habere fidem nostra prædictio. Non igitur ex alitis involatu, nec è cantu sinistro oscinis, ut in nostra disciplina est, nec 3 ex tripudiis solistimis, aut sonivisis tibi auguror: sed habeo alia signa, quæ observem: quæ etsi non sunt certiora illis, minus tamen habent vel obscuritatis, vel erroris. Notantur autem mihi ad divinandum signa duplici quadam via: quarum alteram duco à Cæsare ipso; alteram è temporum civilium natura, atque ratione In Cæsare hæc sunt: mitis, clemensque natura, qualis exprimitur 4 præclaro illo libro Querelarum tuarum. Accedit, quòd mirificè ingeniis excellentibus, quale est tuum, delectatur. præterea cedit multorum justis & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis, voluntatibus. In quo vehementer eum consentiens Etruria movebit. Cur hæc igitur adhuc parum profecerunt? Quia non putat se sustinere causas posse multorum, si tibi, cui justiùs videtur irasci posse, concesserit. Quæ est igitur, inquies, spes ab irato? Eodem fonte se hausturum intelligit laudes suas, è quo sit leviter adspersus. Postremo homo valde est acutus, & multum providens. intelligit, te, hominem in parte Italiæ minimè contemnenda, facilè omnium nobilissimum, & in communi rep. cuivis summorum tuæ ætatis, vel ingenio, vel gratia, vel fama populi R. parem, 5 non posse prohibere rep. diutius. Nollet, hoc temporis potiùs esse aliquando beneficium, quàm jam suum. Dixi de Cæsare, nunc dicam de temporum, rerumque natura. Nemo est tam inimicus ei causæ, quam Pompejus animatus meliùs, quàm paratus, susceperat, qui nos malos civeis dicere, aut homines improbos audeat. In quo admirari soleo gravitatem, & justitiam, & sapientiam Cæsaris. numquam, nisi honorificentissimè, Pompejum appellat. At in ejus personam multa fecit asperiùs. Armorum ista, & victoriæ sunt facta non Cæsaris. At nos quemadmodum est complexus? Cassium sibi legavit: Brutum Galliæ præfecit: Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maximè succensebat, cum summa illius dignitate restituit. Quò igitur hæc spectant? Rerum hoc natura, & civilium temporum non patietur: nec manens nec mutata ratio feret: primùm, ut non in causa pari eadem sit & conditio & fortuna omnium: deinde, ut in eam civitatem boni viri, & boni cives nulla ignominia notari non revertantur, in quam tot nefariorum scelerum condemnati reverterunt. Habes augurium meum, quo, si quid addubitarem, non potius uterer, quàm illa consolatione, qua facilè fortem virum sustentarem: te, si explorata victoria arma sumsisses pro rep. (ita enim tum putabas) non nimis esse laudandum: sin, propter incertos exitus eventusque bellorum, posse accidere ut vinceremur, putasses: non debere te ad secundam fortunam bene paratum fuisse, adversam ferre nullo modo te posse. Disputarem etiam, quanto solatio tibi conscientia tui facti, quantæve delectationi in rebus adversis litteræ esse deberent. Commemorarem non solùm veterum, sed horum etiam recentium vel ducum, vel comitum tuorum gravissimos casus. Etiam externos multos claros viros nominarem. LEVAT ENIM DOLOREM COMMVNIS QVASI LEGIS, ET HVMANAE CONDITIONIS RECORDATIO. Exponerem etiam, quemadmodum hic, & quanta in turba quantaque in confusione rerum omnium viveremus. necesse est enim minore desiderio perdita rep. carere, quàm bona. Sed hoc genere nihil opus est. incolumem te citò, ut spero, vel potiùs, ut perspicio, videbimus. interea tibi absenti, & huic, qui adest, imagini animi & corporis tui, constantissimo, atque optimo filio tuo, studium, officium, operam, laborem meum jam pridem, & pollicitus sum, & detuli: nunc hoc amplius, quòd me amicissimè quotidie magis Cæsar amplectitur: familiares quidem ejus, sicuti neminem. Apud quem quidquid valebo vel autoritate, vel gratia, valebo tibi. Tu cura, ut 6 cùm firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes.

¶ ARG.

1. *Cum ille aliquando non defuisset meæ.*] Sic omnes libri; quod moneo, ne quis facilè accedat Vrsinos negationem temerè ejicienti.

2. *Debebit habere fidem nostra prædictio.*] Hoc melius ex Pal. pr. Vaticano atque editione Victorii; vulgò *debet.*

3. *Ex tripudiis solistimis aut sonivisis tibi auguror.*] Rectè sic Medicæus codex, modò committas *soni visis*: neque aliter Vaticanus: quod optimus P. Victorius observavit primus; cupideque, sed tamen dissimulato auctore, sustulit Lambinus. vulgò *somniis*: sed quid *somnia* cum auguribus. videatur Festus ejusque Castigator Scaliger. Ego puto profectò mutum fuisse Manutium, aut qui ad tam bona nullum habere sensum potuerit; aut adeò livore cæcum, ut noluerit.

4. *Præclaro illo libro.*] Sic Pal. primus, tertius, Grut. editione prima. vulgò *præclare.*

5. *Non posse prohibere repub. diutius.*] Sic est in Pal. prim. Grut. Vatic. editione Victorii. Lambinus ne non nihil novaret *prohibere* ediditi Stevvech. *prohiberi rep.* vulgò *prohibere a rep.*

6. *Cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes.*] Sic optimus codex Pal. primus; sicque edidit accuratissimus P. Victorius Pal. tert. Grut. editio prima paucis immutatis *tum firmitudine animi te, tum etiam.* vulgò interpolatitiè: *ut cum firmitudine animi tui te, tum etiam spe optimarum sustentes.*

7. *Incitatus*

¶ *ARG. De suiu adversus Cæsarem & pro Cæsare scripsiu agit. Huic epistolæ respondet Cicero epistola 5. suprà eod.*

A. CÆCINA M. CICERONI S.D.

7 QVOD tibi non tam celeriter liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere temporis. Filius, ut audio, pertimuit, (neque injuria) si liber existet, quum non tam interest, quo animo scribatur, quàm quo accipiatur, ne ea res ineptè mihi noceret: cùm præsertim adhuc stili pœnas dem. Qua quidem in re, singulari sum fato: NAM cùm mendum scripturæ litura tollatur stultitia fama multetur: meus error exsilio corrigitur: cujus summa criminis est, quòd armatus adversario maledixi. Nemo nostrûm est, ut opinor, quin vota victoriæ suæ fecerit, nemo, quin, etiam cum de alia re immolaret, tameneo quidem ipso tempore, ut quàm primum Cæsar superaretur, opta ret. Hoc si non cogitat, omnibus rebus felix est. si scit & persuasus est, quid irascitur ei, qui aliquid scripsit contra suam voluntatem, cùm ignôrit omnibus, qui multa deos venerati sint contra ejus salutem? Sed, ut eodem revertar, causa hæc fuit timoris. scripsi de te parcè, medius fidius; & timidè, non revocans me ipse, sed pænè refugiens. Genus autem hoc scripturæ, non modò liberum, sed 1 incitatum atque latum esse debere, quis ignorat? Solutum existimatur esse, alteri maledicere: tamen cavendum est, ne in petulantiam incidas. impeditum, se ipsum laudare, ne vitium arrogantiæ subsequatur. solum verò liberum, alterum laudare, de quo quidquid detrahas, necesse est, aut infirmitati, aut invidiæ assignetur. At nescio, an tibi gratius opportuniusque acciderit. Nam quod præclarè facere non poteram, primum erat non attingere: secundum beneficium, quàm parcissimè facere. sed tamen ego quidem me sustinui. multa minui: multa sustuli: compiura ne posui quidem. QVEMADMODVM IGITVR SCALARVM GRADVS si alios tollas, alios incidas, nonnullos malè hæreneis relinquas, ruinæ periculum struas, non ascensum pares: 2 sic tot malis cum vinctum, tum fractum studium scribendi, quid dignum auribus, aut probabile potest afferre? Cùm verò ad ipsius Cæsaris nomen veni, toto corpore contremisco, non pœnæ metu, sed illius judicii. totum enim Cæsarem non novi. Quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc probabit: hoc verbum suspiciosum est. quid si hoc muto? at vereor, ne pejus sit. Age verò, laudo aliquem. 3 num offendo? cùm porrò offendam, quid si non vult? armati stilum persequitur: victi, & nondum restituti quid faciet? Auges etiam tu mihi timorem, qui in oratore tuo caves tibi per Brutum, & ad excusationem socium quæris. Ubi hoc omnium patronus facit, quid me, veterem tuum, nunc omnium clientem, sentire oportet? In hac igitur calumnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento, cùm plurima ad alieni sensus conjecturam, non ad suum judicium scribantur, quàm difficile sit evadere, si minùs expertus es, quòd te ad omnia, summum atque excellens ingenium armavit, nos sentimus. Sed tamen ego filio dixeram, librum tibi legeret, & auferret: aut ea conditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totum alium faceres. De Asiatico itinere, quamquam summa necessitas premebat: ut imperasti, feci. Te pro me quid horter? vides tempus venisse, quo necesse sit de nobis constitui. Nihil est, mi Cicero, quòd filium meum exspectes. adolescens est: omnia excogitare, vel studio, vel ætate, vel metu non potest. Totum negotium tu sustineas, oportet: in te mihi omnis spes est. Tu, pro tua prudentia, quibus rebus gaudeat, quibus capiatur Cæsar, tenes: à te omnia proficiscantur, & per te ad exitum perducantur, necesse est. apud ipsum multùm, apud ejus omneis plurimùm potes. unum tibi si persuaseris, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, (quamquam id magnum & amplum est) sed totum tuum esse onus, perficies. nisi fortè aut in miseria nimis stultè, aut in amicitia nimis impudenter tibi onus impono. Sed utrique rei excusationem, tuæ vitæ consuetudo dat. nam quod ita consuevisti pro amicis laborare, non jam sic sperant abs te, sed etiam sic imperant tibi familiares. Quod ad librum attinet, quem tibi filius dabit, peto à te, ne exeat: aut ita corrigas, ne mihi noceat.

¶ *ARG. Datum sibi & Balbo & Oppio scribit, ut Cæcinæ liceret esse in Sicilia.*

M. C. A. CÆCINÆ. S D.

CUM esset mecum Largus, homo tui studiosus, locutus, Kalendas Jan. tibi præfinitas esse: quòd omnibus rebus perspexeram, quæ Balbus & Oppius, absente Cæsare, egissent: ea solere illi rata esse, egi vehementer cum his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad vellemus, esse uti liceret. Qui mihi consuessent, aut libenter polliceri, si quid esset ejusmodi, quod eorum animos non offenderet: aut etiam negare, & afferre rationem, cur negarent: 4 huic meæ rogationi potiùs non continuò responderunt: eodem die tamen ad me reverterunt: mihi hoc dederunt, ut esses in Sicilia, quoad velles: se præstaturos, nihil ex eo te offensionis habituram. Quando, quid tibi permittatur, cognovisti: quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his rebus, litteræ à te mihi redditæ sunt, quibus à me consilium petis, quid sim tibi auctor: in Sicilia ne subsidias, an ad reliquias Asiaticæ negotiationis proficiscare. Hæc tua deliberatio non mihi convenire visa est cum oratione Largi. Ille enim mecum quasi tibi non liceret in Sicilia diutiùs commorari, ita locutus erat: tu autem, quasi concessum sit, ita deliberas. Sed ego, sive hoc, sive illud est, in Sicilia censeo commorandum. Propinquitas locorum vel ad impetrandum adjuvat crebris litteris, & nuntiis, vel ad reditus celeritatem, re aut impetrata, quod spero, aut aliqua ratione confecta. Quamobrem censeo magno opere commorandum. 5 T. Furfano Postumo, familiari meo, legatisque ejus, item meis familiaribus, diligentissimè te commendabo, cùm venerint. erant enim omnes Mutinæ. viri sunt optimi, & tui similium studiosi, & mei necessarii. Quæ mihi venient in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabor, ea mea sponte faciam. Si quid ignorabo, de eo admonitus, omnium studia vincam. Ego etsi coràm de te cum Furfano ita loquar, ut tibi litteris meis ad eum nihil opus sit: tamen, quum tuis placuit, te habere meas litteras, quas ei redderes, morem his gessi. earum litterarum exemplum infrà scriptum est.

¶ *ARG. Commendat Cæcinam Furfanio.*

M.T.C. T. FURFANO PROCOS. S.D.

CUM A. Cæcina tanta mihi familiaritas consuetudoq; semper fuit, ut nulla major esse possit. Nam & patre ejus, claro homine, & forti viro, plurimùm usi sumus: & hunc

1. *Incitatum atque latum esse debere quis ignorat?*] Sic editiones, primæ & Victorii, extatque hæc lectio in Pall. primo, tertio, Grut. qui hanc non ceperunt, *etiam* intruserunt.

2. *Sic tot malis cum vinctum, tum fractum studium scribendi.*] Elegantissimè sic edidit P. Victorius, habetq; Vaticanus codex; cum in Pall. primo, tertio, Grut. editione prima, unica tantum abhorreat littera, *tum vinctum*: in vulgatis verò deformatum sit, *tum victum, tum fractum*.

3. *Num offendo? cùm porrò offendam.*] Lambinus, *cùm porro non offendam*, contra omnes mss. nisi quod in Grut. à mano interpolatrice *Non offendo? cum.* Deinde edidi, *ubi hoc omnium patronus facit*, auctoritate Pal. pr. quem codicem plures decem Lambinis duco. neque aliter Vaticanus, denique legendum existimat Gulielmius pro *deliberatum sentire oportet, sentire oportere.* Causam non comminiscar.

4. *Huic meæ rogationi potius non continuò responderunt.*] Quid mirum etiam hic obtendi corona Victorio à Dionysio illo, nisi mavis Dionysiacum dicere? sed ab illo stant Pall. pr. tert. Gruter. editio princeps, vulgata quam defendit Lambinus: *Huic meæ altiùs vel Regationi potius.*

5. *Tito Furfano Postumo.*] Sic Pal. pr editio Victorii, ac codex Vaticanus. per me licet prælari Vrsino, pro suo *Furfanio. Furfanum* compellant nostri mss. & editio Victorii: quibus potius credo.

hunc à puero, quòd & spem magnam mihi afferebat summæ probitatis, summæque eloquentiæ, & vivebat mecum conjunctissimè, non solùm officiis amicitiæ, sed etiam studiis communibus, sic semper dilexi, ut non ullo cum homine conjunctiùs viverem. Nihil attinet me plura scribere, quàm mihi necesse est ejus salutem, & fortunas, quibuscumque rebus possim, tueri, vides. reliquum est, ut, cùm cognorim pluribus rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reipub. calamitatibus sentires, nihil à te petam, nisi ut ad eam voluntatem, quam tua sponte erga Cæcinam habiturus esses, tantus cumulus accedat commendationibus mea, quanti me à te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

¶. *ARG. Se suaque omnia Trebiano offert & pollicetur.*

1 M. T. C. TREBIANO, S. D

10 EGo quanti te faciam, semperque fecerim, quanti me à te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis. Nam & consilium tuum, vel casus potiùs, diutiùs in armis civilibus commorandi, semper mihi magno dolori fuit: & hic eventus, quòd tardiùs, quàm est æquum, & quàm ego vellem, 2 reciperas fortunam, & dignitatem tuam, mihi non minori curæ est, quàm tibi semper fuerint casus mei. Itaque & Postumuleno, & Sestio, & sæpissimè Attico nostro, 3 proximeque Theudæ, liberto tuo, totum me patefeci, & hæc iis singulis sæpe dixi, quacumque re possem, me tibi, & liberis tuis satisfacere cupere: idque tu ad tuos velim scribas: hæc quidem certè, quæ in potestate mea sunt, ut operam, consilium, rem, fidem meam, sibi ad omneis res parata putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quantum in ea repub. de qua ita meritus sum, posse deberem; tu quoque is esses, qui fuisti, cùm omni gradu amplissimo dignissimus, tum certè ordinis tui facilè princeps. Sed quum eodem tempore, eademque de causa nostrûm uterque cecidit: tibi & illa polliceor, quæ suprà scripsi, quæ sunt adhuc mea: & ea, quæ præterea videor mihi ex aliqua parte retinere, tamquam ex reliquiis pristinæ dignitatis. Neque enim ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus à nobis: & omnes ferè familiarissimi ejus 4 casu devincti magnis meis veteribus officiis, me diligenter observant, & colunt. Itaque si qui mihi erit aditus de tuis fortunis, id est, ne tua incolumitate, in qua sunt omnia, agendi, quod quidem quotidie magis ex eorum sermonibus adducor ut sperem: agam per me ipse, & moliar. singula persequi non est necesse. universum studium meum, & benivolentiam ad te defero. Sed magni mea interest, hoc tuos omneis scire, quod tuis litteris fieri potest; ut intelligant, omnia Ciceronis patere Trebiano. Hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Anteà misissem ad te litteras, si genus scribendi invenirem. tali enim tempore aut consolari, amicorum est, aut polliceri. Consolatione non utebar, quòd ex multis audiebam, quàm fortiter, sapienterque ferres injuriam temporum, quamque te vehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum: quod quidem si facis, magnum fructum studiorum optimorum capis: in quibus te semper scio esse versatum; idque ut facias, etiam atque etiam te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis vetustatis, ne ipse quidem rudis, sed in studio minùs fortasse, quàm vellem: at in rebus, atque usu plus etiam, quàm vellem, versatus: spondeo, tibi 5 istam acerbitatem, & injuriam, non diuturne fore. Nam & ipse, qui plurimùm potest, quotidie mihi delabi ad æquitatem, & ad rerum naturam videtur; & ipsa causa ea est, ut jam simul cum rep. quæ in perpetuum jacere non potest, necessariò reviviscat, atque recreetur: quotidieque aliquid fit leniùs, & liberaliùs, quàm timebamus. Quæ quoniam in temporum inclinationibus sæpe parvis posita sunt: omnia momenta observabimus: neque ullum prætermittemus tui juvandi, & levandi locum. Itaque illud alterum, quod dixi, litterarum genus, quotidie mihi, ut spero, fiet proclivius, ut etiam polliceri possim. id re, quam verbis, faciam libentius. Tu velim existimes, & plureis te amicos habere, quàm qui in isto casu sint, ac fuerint, quantum quidem ego intelligere potuerim: & me concedere eorum nemini. Fortem fac animum habeas, & magnum: quod est in uno te. quæ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris providebuntur.

¶ *ARG. Reditum in patriam Dolabellæ beneficin impetratum nunciat.*

M. C. TREBIANO S. D.

DOLABELLAM anteà tantummodò diligebam: obligatus ei nihil eram. nec enim acciderat mihi opus 11
esse: & ille mihi debebat, quòd non defueram ejus periculis. Nunc tanto sum devinctus ejus beneficio, quod & anteà in te, & hoc tempore in salute tua cumulatissimè mihi satisfecit, ut nemini plus debeam. Qua in re tibi gratulor ita vehementer, ut te quoque mihi gratulari, quàm gratias agere malim. alterum omnino non desidero, alterum verè facere poteris. Quod reliquum est, quando tibi virtus & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapientiæ, magnitudinisque animi, quid amiseris, oblivisci: quid recuperatis, cogitare. Vives cum tuis, vives nobiscum. plus acquisisti dignitatis, quàm amisisti rei familiaris: quæ ipsa tum esset jucundior, si ulla res esset publica. Nestorius noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas gratias agere. Hæc prædicatio tua mihi valde grata est, eaque te uti facilè patior, cùm apud alios, tum mehercule apud Syronem, nostrum amicum. Quæ enim facimus, ea prudentissimo cuique maximè probata esse volumus. Te cupio videre quàm primùm.

¶ *ARG. Gratulatur Balbo de reditu apud Cæsarem impetrato.*

6 M. T. C. AMPIO S. D.

GRATVLOR tibi, mi Balbe, vereque gratulor. nec sum
tam stultus, ut te usura falsi gaudii frui velim: deinde 2
frangi repentè, atque ita cadere, ut nulla res ad æquitatem te animi possit postea extollere. Egi tuam causam apertiùs, 7 quàm mea tempora ferebant. Vincebatur enim fortuna ipsa debilitatæ gratiæ nostræ tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto à te diligentissime. Omnia promissa, confirmata, certa, & rata sunt, quæ ad reditum, & ad salutem tuam pertinent. vidi, cognovi, interfui. Etenim

1. *M.T.C. TREBIANO.)* Sic edidit Vict. & sic est in Pall.pr.tert. Vaticano editione principe. vulgò *Trebatio.*

2. *Reciperas fortunam & dignitatem.)* sic scripsi, quum esset in mss. tribus nostris, & Stevv. *reciperas*, sicut in Medic. vel *recipteres*. Vict. ac Vat. *recuperas*. vulgò malè, *recepteris.*

3. *Proximaque Theudæ lib. 1. totum me pat. & hæc his sing.*) Vulgò *Tendo* contra omnes libros, quà calamo exaratos, quà impressos: provocabuli quoq; *hæc* spernunt seu ignorant vulgati. immisi id ex Pal. pr. ac Vict. edit.

4. *Casu devincti magnis meis.)* Vulgò: *quasi devincti*: sed illud recepi ex Pal. pr. Grut. Vat. editione Victorii.

5. *Istam acerbitatem & injuriam non diuturne fore.*) Sic Pall. pr. tert. Gr. Stevvech. Vatic. prima editio ac Victorii. vulgò *acerbitatem istam & injuriam non diuturnam fore.*

6. *M. T. C. AMPIO S. D.)* Vulgo T. AMPIO BALBO, contra libros Victorii editio rectè solum medium nomen agnoscit, ut & Vat. & Gr. codices. Pal. pr hic in vitio leviter hæret: præsignat enim *Cicero Appio salutem plurimam.*

7. *Quam mea tempora ferebant.*) paullum à Pall. pr. tert. Grut. Stev. Vat. editione Victorii discessit prima editio: *quam tempora mea fer.* unde credo prorepsit vulgata lectio, *quàm tempora nostra ferebant.* paullo pocum Lamb. ac Man. scripsi *debilitata gratia* cum sit in omnibus libris nostris *debilitate* errore solemni atque usitato purum e pro diphtongo scribendi.

1. Matino

enim omneis Cæsaris familiareis satis opportunè habeo implicatos consuetudine, & benivolentia, sic, ut, cum ab illo discesserint, me habeant proximum. Hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, 1 Matius, Postumius, planè ita faciunt, ut me unicè diligant. Quod si mihi pro me efficiendum fuisset, non me pœniteret, pro ratione temporum ita esse molitum. Sed nihil est à me inservitum temporis causa. veteres mihi necessitudines cum his omnibus intercedunt: quibuscum ego agere de te non destiti. Principem tamen habuimus Pansam, tui studiosissimum, mei cupidum: qui valeret apud illum non minus auctoritate, quàm gratia. Cimber autem Tullius mihi planè satisfecit. Valent tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quàm necessariæ; quam quia Cimber habebat, plus valuit, quàm pro ullo alio valere potuisset. Diploma statim non est datum, quòd mirifica est improbitas in quibusdam, qui tulissent acerbiùs, veniam tibi dari, 2 quam illi appellant tubam belli civilis: multaque ita dicunt, quasi non gaudeant id bellum incidisse. Quare visum est occultius agendum, neque ullo modo divulgandum, de te jam esse perfectum. sed id erit perbrevi: nec dubito, quin legente te has litteras, confecta jam res futura sit. Pansa quidem mihi, gravis homo & certus, non solum confirmavit, verùm etiam recepit, perceleriter se ablatutum diploma. Mihi tamen placuit, hæc ad te perscribi. minùs enim te firmum 3 sermo Eppulejæ tuæ, lacrymæque Ampiæ declarabant, quàm significant tuæ litteræ: atque illæ arbitrabantur, cùm à te abessent ipsæ, multo in graviore te cura futurum. 4 Quare magno opere putavi, angoris, & doloris tui levandi causa, pro certis ad te ea, quæ essent certa, perscribi. Scis, me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut consolarer fortem virum atque sapientem, quàm 5 ut exploratæ spem salutis ostenderem, nisi quam ab ipsa rep. cùm hic ardor restinctus esset, sperari oportere censerem. Recordare tuas litteras, quibus & magnum animum mihi semper ostendisti, & ad omneis casus ferendos constantem, ac paratum: quod ego non mirabar, cùm recordare, te & à primis temporibus ætatis in rep. esse versatum, & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarumque communium: & in hoc ipsum bellum esse ingressum, non solùm utì victor, beatus, sed etiam ut si ita accidisset, victus, ut sapiens esses. Deinde, cùm studium tuum consumas in virorum fortium factis memoriæ prodendis, considerare debes, nihil tibi esse committendum, quamobrem eorum, quos laudas, 6 te non simillimum præbeas. Sed hæc oratio magis esset apta ad illa tempora, quæ jam effugisti. Nunc verò tantum te para ad hæc nobiscum ferenda: quibus ego si quam medicinam invenirem, tibi quoque eandem traderem. Sed est unum perfugium, doctrina, ac litteræ, quibus semper usi sumus: quæ secundis rebus delectationem modò habere videbantur: nunc verò etiam salutem. Sed, ut ad initium revertar, cave dubites, quin omnia de salute, ac reditu tuo perfecta sint.

¶. ARG. *Ligarium bene de Cæsare sperare jubet.*

CICERO LIGARIO.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut juvandi tui causa scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat; 6 adhuc id non feceram: quia neque lenire videbar oratione, neque levare posse dolorem tuum. Postea verò, quàm magnam spem habere cœpi, fore, ut te brevi tempore incolumem haberemus, facere non potui, quin tibi & sententiam, & voluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, quod intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &c, ut mihi videtur, etiam sua natura mitiorem facit: idq; cum de reliquis sentio, tum de te etiam audio ex familiarissimis ejus: quibus ego ex eo tempore, quo primùm ex Africa nuntius venit, supplicare unà cum fratribus tuis non destiti. quorum quidem & virtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua cura salutis tuæ tantum proficit, ut nihil sit, quod nôn ipsum Cæsarem tributurum existimem. Sed si tardiùs fit, quàm volumus: magnis occupationibus ejus, à quo omnia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ itatior, diutiùs velle videtur eos habere sollicitos à quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatum. sed hoc ipsum intelligimus eum quotidie remissiùs, & placatiùs ferre. Quare mihi crede, & memoriæ manda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutiùs non futurum. Quum quid sentirem, exposui: quid vellem tua causa, re potius declarabo, quàm oratione: &, si tantum possem, quantum in ea rep. de qua ita sum meritus, ut tu existimas, posse debebam: ne tu quidem in istis incommodis esses. eadem enim causa opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimen adduxit. Sed tamen, quidquid imago veteris meæ dignitatis, quidquid reliquiæ gratiæ valebunt: studium, consilium, opera, gratia, fides mea, nullo loco deerit tuis optimis fratribus. Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti: primum ob eas cansas, quas scripsi: deinde, quòd ea de rep. semper voluisti, atque sensisti, ut non modò cum secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia adversa essent, tamen conscientia, & factorum, & consiliorum tuorum, quæcumque acciderent fortissimo, & maximo animo ferre deberes.

¶. ARG. *Narrat, quid cum Cæsare egerit de Ligarii incolumitate.*

CICERO LIGARIO.

Me scito omnem meum laborem, omnem operam, curam, studium in tua salute consumere. nam cùm te semper maximè dilexi, tum fratrum tuorum, quos itequè, atque te, summa benivolentia sum complexus, singularis pietas, amorque fraternus, nullum me patitur officii erga te, studiique munus aut tempus prætermittere. Sed quæ faciam, fecerimque pro te, ex illorum te litteris, quàm ex meis, malo cognoscere. Quid autem sperem, aut confidam, & exploratum habeam de salute tua, id tibi à me declarari volo. 7 Nam si quis est timidus in magnis, pericu-

1. *Matius, Postumius.*) Ita Pal. pr. Vat. Victor. vulgò *Marius*, malè. Codex Medicæus *Macius*, inde peccatum. sed *Matius* Cæsarianus, cujus meminit Tranquillus. paullo post Pall. pr. tert. Grut. Stevvech. Peck. *quod si mihi per me efferendum:* non *pro me:* quod & habet prima editionum: quamvis non displicet, tamen nihil audeo mutare.

2. *Quam illi appellant tubam belli civilis.*) Vnica syllaba auctiores sunt codices Pall. pr. tert. Grut. Stevv. Peck. editio prima: *& quam illi appellant tubam.* unde fortasse legendum: *dari ei, quam illi app.* vel potius, *dari ei, quam, &c.* ut in Vatinii ad Ciceronem epistola. vulgo, *quem illi appellabant.* paullo ante scripsi ex omnibus nostris, *quam quia Cimber.* hab. cùm vulgò feratur, *quas quia* nimis pædagogicè.

3. *Sermo Eppulejæ tuæ.*) Ita Victorius edidit: exstatque in Pal. pr. ac Grut. *Epuleja.* vulgò *Appuleja*, editio princeps *Apulia.*

4. *Quare magno opere putavi.*) Sic passim Victorii editio ac Vaticanus codex, & hoc loco Pal. pr. Gulielmius tamen legendum judicat. *Magnopere è re*, non absurdè, ita tamen, ut ei hanc non invideam ἰυσχχεν. Verbum *oportere* expungunt omnes, missi post *perscribi:* quod & mihi non tolerandum videbatur, licet Monstrolienſis illud necessarium esse restiret.

5. *Ut exploratæ spem salutis ostenderem.*) Prætuli hoc ex Pal. pr. tert. Stevvechiano: nec longè abeunte Gruteriano, *exploratæ*, repræsentante. Peck. *exploraro*, unde forte legendum suspicabatur Gulielm. *exploraro.* paullo post statim scripsi ex editione principe, Grut. Pal. tert. Stevv. Peck. *nisi quam ab ipsa rep.* cùm vulgetur, *nisi eam, quam, &c.* Lambinus pertendat, *nisi ejus, quam, &c.* Denique ex omnibus mss. *restinctus:* pro quo exstat *restinctus.*

6. *Te non simillimum præbeas.*) Vnanimo consensu hanc lectionem præstant Pall. pr. tert. Grut. Vatic. editio princeps ac Victorii. Lambinus, tamen ne nihil post Victorium novi addidisse putetur, legit, *te non quam simillimum præbeas.* quam tamen video exstare in v. c. ut hic ei ignoscam. vulgò, *non te similem præbeas.*

7. *Adhuc id non feceram.*) Sic Medic. codex, & ex eo Victorius, neque variat Vatic. ac Pall. pr. tert. Grut. *fecerim.* vulgò *feci.*

8. *Nam si quis est timidus.*) Ita fideuter scribo ex Pal. tert. Grut. quod ita meminerim loqui Plaut. Mostellaria de haere: *qui homo timidus erit in rebus dubiis, amici non erit.* Vulgò *quisquam.*

losisque rebus, semperq; magis adversos rerum exitus metuens, quàm speranS secundos, is ego sum: &, si hoc vitium est, eo me non carere confiteor. Ego idem tamen cùm ad v. Kal. intercalareis priores, rogatu fratrum tuorum venissem manè ad Cæsarem: atque omnem adeundi, & conveniendi illius indignitatem & molestiam pertulissem; cùm fratres, & propinqui tui jacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causa, 1 quæ tuum tempus postulabat: non solùm ex oratione Cæsaris, quæ sanè mollis, & liberalis fuit: sed etiam ex oculis & vultu, ex multis præterea signis: quæ faciliùs perspicere potui, quàm scribere: hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortique sis: & si turbidissima sapienter ferebas, tranquilliora lætè feras. Ego tamen tuis rebus sic adero, ut difficillimis, neque Cæsari solum, sed etiam amicis ejus omnibus, quos mihi amicissimos esse cognovi, pro te, sicut adhuc feci, libentissimè supplicabo. Vale.

¶ *ARG. Gratulatur Basilio.*

CICERO BASILIO, S.

35 TIBI gratulor: mihi gaudeo: te amo: tua tueor à te amari, & quid agas, quidque agatur, certior fieri volo.

¶ *ARG. Petit ut absentem se tueatur.*

BITHYNICUS CICERONI, S.

36 SI mihi tecum non & multæ, & justæ causæ amicitiæ privatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris, quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis prosecuti sunt. Itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cujus fiducia peto à te, ut absentem me, quibuscumque in rebus opus fuerit, tueare, si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

ARG. Cupit unà cum Bithynico Remp. constitutam bene: & cum Bithynico vivere.

M. CICERO BITHYNICO, S.

37 CUM ceterarum rerum causa cupio esse aliquando remp. constituram; tum velim mihi credas, accedere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in litteris uteris. Scribis enim, si ita sit, te mecum esse victuum. Gratissima mihi tua voluntas est: facisque nihil alienum necessitudine nostra, judicisque patris tui de me, summi viri. Nam sic habeto; beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus valuerunt, aut valeant, conjunctiores tecum esse, quàm me: necessitudine, neminem. Quamobrem grata mihi est, & memoria tua nostræ conjunctionis, & ejus etiam augendæ voluntas.

¶ *ARG. De lege quadam Cæsaris. De negotio Leptæ ipsius. De Oratore perfecto à se composito. De mansione urbana. De filio Leptæ.*

CICERO LEPTÆ.

2 SIMUL accepi à Seleuco tuo litteras, statim quæsivi è
38 Balbo per codicillos, quid esset in lege. Rescripsit, Eos, qui facerent præconium, vetari esse in decurionibus: qui fecissent, non vetari. Quare bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cùm, qui hodie haruspicinam facerent, in senatu Romæ legerentur: eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis novi nihil; magnum tamen exercitum Pompejum habere constat. Nam Cæsar ipse 3 ad vos misit exemplum Paciæci litteratum, in quo erat, illi undecim esse legiones. scripserat etiam Messala Q. Salasso, P. Curtium fratrem ejus, jussu Pompeji, inspectante exercitu, interfectum, quòd consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompejus rei frumentariæ causa venisset, eum comprehendere, ad Cæsaremque deducere. De negotio tuo, quod sponsor ea pro Pompejo: si Galba consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediri possit: quod videbatur mihi ille confidere. Oratorem meum tantopere à te probari vehementer gaudeo. Mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim judicii de dicendo, in illum librum contulisse. Qui si est talis, qualem tibi videri scribis, ego quoque aliquid sum: sin aliter, non recuso, quin, quantum de illo libro, tantumdem de mei judicii fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari jam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis, tamen personare aureis ejus hujusmodi vocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ partus. Sed cùm ea, quemadmodum spero, satis firma sit: teneor tamen, dum à Dolabellæ procuratoribus evigam primam pensionem: &, mehercule, non tam sum peregrinator jam, quàm solebam ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli villarum mearum cedat: otium omni desertissima regione majus. Itaque ne litteræ quidem meæ impediuntur: 4 in quibus sine ulla interpellatione versor. Quare, ut arbitror, priùs hic te nos, quàm istic tu nos videbis. Lepta suavissimus ediscat Hesiodum: & habeat in ore,

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα.

¶ *ARG. A Maculæ diversorio humanissimè exceptum gratulatur. Ludorum curationem dissuadet.*

CICERO LEPTÆ, S. D.

MACULAM officio functum esse gaudeo. ejus Falernum mihi semper idoneum visum est diversorio; si 39
modò tecti satis est ad comitatum nostrum recipiendum 5 Ceteroqui mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. Nam & villa, & amœnitas illa, commorationis est, non diversorii. 6 De curatione aliqua munerum regionum, cum Oppio locutus sum. nam Balbum, posteà quàm tu es profectus, non vidi. tantis pedum doloribus afficitur, ut se conveniri nolit. Omnino de tota re, ut mihi videtur, sapientiùs faceres, si non curares, quod enim eo labore assequi vis, nullo modo assequere. tanta est enim intimorum multitudo, ut ex his aliquis potiùs effluat, quàm novo sit aditus: præsertim qui nihil afferat, præter operam: in qua ille se dedisse beneficium putabit, (si modò ipsum sciet) non accepisse. Sed tamen aliquid videbimus, 7 in quo sit species. aliter quidem non modò non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ

1. *Quæ tuum tempus postulabat.*) O. mss. melius, quam vulgò, *quæ tempus tum postulabat.* paullò post, *& vultu*; *ex multis præterea signis* habent cum o. mss. editiones Victorii ac prima. Lambinus tamen homo furacissimus & vanissimus omnium, & *vultu & ex multis*, vulgò *& vultu & multis præt.*

2. *Simul accepi à Seleuco.*) Rectissimè & elegantissimè. sic Pall. pr. tert. Grut. Peck. & Medic. vulgò: *simul ut accepi.* Alii *simulac acc.* alii *simul atque acc.* Meminit sic loqui sæpissimè optimos auctores & in illis Curtium meum. Videantur tamen ad hunc locum Manutiana, nam eum vix linguæ Latinæ elegantiis aspersum dixerim, qui diffiteatur aut ignoret talia.

3. *Ad vos misit exemplum Paciæci.*) Sic Pal. pr. Victorius ac Vatic. nec longè divertit Grut. in quo visitur *paciæci.* ceterum *vos* non *nos* ingerunt Pall. pr. Grut. Vatic. editio Victorii. statim modo: *in quo erat, illi undecim esse legiones.* Pall. prim. tert. Grut. *illas undecim esse leg.* non malè, non præhabenda videbitur scriptura Stevv. *ipsos undecim esse* leg. hoc est, expleras, integras. Peck. *in quo erit illas* XI. unde Gulielm. conjectabat, *erat illis.* nescio quo sensu.

4. *In quibus sine ulla interpellatione versor.*) Vulgatur: *sine ullo interpellatore versor:* sed nostram reposui ex Pall. prim. tert. Grut. Vatic. editione Victorii.

5. *Ceteroqui mihi locus non displicet.*) Sic est in Pall. pr. tert. Grut. Vat. Peck. editione Victorii: vulgò: *ceterùm is mihi quidem locus.*

6. *De curatione aliqua munerum regionum.*] Ita optimus codex Pal. primus: sed ante ita legendum conjecerat Paullus Manutius, non improbante Lambino, quandoquidem in aliquo suorum repererat *regionis*, vulgò, *regionum.*

7. *In quo sit species.*) Quandoquidem in omnibus non sequi tantum, sed etiam exprimere Victorianam editionem statuimus: lectionem quoque ejusdem ex Medic. libro ascitam, & eruditissimè explicatam; frustra tamen ab ejusdem æmulis impugnatam prætulimus vulgatæ: quum illam quoque codex Vaticanus agnoscat. vulgo *spes:* ex compendio nata.

futuræ diutiùs arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat. Vale.

¶ *ARG. Consolatur exulantem.*

CICERO TORANIO, S.

20 DEDERAM triduo antè pueris Cn. Plancii litteras ad te, eo nunc ero brevior, teque, ut anteà consolabar, hoc tempore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quàm ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. Nam præter navigationis longæ, & hiemalis, & minimè portuosæ periculum, quod vitaveris, ne illud quidem non quantivis, subitò cùm certi aliquid audieris, te istinc posse proficisci. Nihil est præterea, 2 cur adventibus te offerre gestias. multa præterea metuo, quæ cum Cilone nostro communicavi. Quid multa? Loco opportuniore in his malis nullo esse potuisti: ex quo te, quocumque opus erit, facillimè, & expeditissimè conferas. Quòd si recipiet ille se: ad tempus aderis. sin (3 quum multa accidere possunt) aliqua res eum vel impediet, vel morabitur: tu ibi eris, ubi omnia scire possis. hoc mihi prorsus valde placet. De reliquo, ut te sæpe per litteras hortatus sum, ita velim tibi persuadeas, te in hac causa nihil habere, quod tibi timendum sit, præter communem casum civitatis: qui etsi est gravissimus, tamen ita viximus & id ætatis jam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accidant, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes valent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura ut valeas, & te istinc ne temerè commoveas.

¶ *ARG. Consolatur Toranium in publicis malis.*

CICERO TORANIO, S.

21 ETSI, cùm hæc ad te scribebam, aut appropinquare exitus hujus calamitosissimi belli, aut jam aliquid actum, & confectum videbatur: tamen quotidie commemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi: solosque nos vidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa victoria futura esset acerbissima: quæ aut interitum allatura esset, si victus esses: aut, si vicisses, servitutem. Itaque ego, quem tum fortes illi viri, & sapientes, Domitii, & Lentuli, timidum esse dicebant: (eram planè: timebam enim, ne evenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem eventum paratus sum. Cùm aliquid videbatur cavari posse: tum id negligi dolebam. nunc verò, eversis omnibus rebus, cùm consilio profici nihil possit, una ratio videtur, qui quid evenerit ferre moderatè: PRÆSERTIM CVM OMNIVM RERVM MORS SIT EXTREMVM: & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse: &, hac amissa, salutem retinere voluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui conjunctissima fuisti mecum & sententia, & voluntate, eadem cogitares. MAGNA ENIM consolatio est, cùm recordare, etiam si secus acciderit, te tamen rectè, vereque sensisse. Atq; utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, inter nosq; conferre sollicitudines nostras, quas pertulimus tum, cùm timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, quæ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, præter universæ reip. interitum, tibi confirmo. De me autem sic velim judices, quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisq; tuis summo cum studio præstò semper futurum. Vale.

¶ *ARG. Consolatur mœrentem interitu amicorum: officia sua Domitio defert.*

CICERO DOMITIO.

NON ea res me deterruit, quo minùs, posteà quàm in Italiam venisti, litteras ad te mitterem, quòd tu ad me nullas miseras: sed quia nec quid tibi pollicerer, ipse egens rebus omnibus: nec, quid suaderem, cùm mihimetipsi consilium deesset: nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. Hæc quamquam nihilo meliora sunt, nunc etiam atque etiam multò desperatiora, tamen inaneis esse meas litteras, quam nullas, malui. Ego, si te intelligerem plus conatum esse suscipere reip. causa muneris, quàm quantum præstare potuisses: tamen, quibuscumque rebus possem, ad eam conditionem te vivendi, quæ daretur, quæque esset, hortarer. Sed cùm consilii tui benè, fortiterque suscepti, eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse voluisset: oro, obtestorque te pro vetere nostra conjunctione, ac necessitudine, proque summa mea in te benivolentia, & tua in me pari, te ut nobis, parenti, conjugi, tuisque omnibus, quibus es, fuistique semper carissimus, salvum conserves, incolumitati tuæ, tuorumque, qui ex te pendent, consulas: quæ didicisti, quæque ab adolescentia pulcerrimè à sapientissimis viris tradita, memoria & scientia comprehendisti, iis hoc tempore utare: quos conjunctos summa benivolentia, plurimisque officiis amisisti, eorum desiderium, si non æquo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio: vel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcumque saluti dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum, quanto semper tu & studio & officio in meis rebus fuisti. Hanc meam voluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam, tuique amantissimam, detuli. Si quid ad me scripseris, ita faciam, ut te velle intellexero. Sin autem tu minùs scripseris: ego tamen omnia quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio diligenterque curabo. Vale.

1. *Ne illud quidem non quantivis subito.*] Pall. primus, tertius, Gruterianus, *ne illud quidem non quantivis subito*: ut liqueat vel cœco illud *quantivis* degenerasse in *quamvis* quod quia æquè in suis sic invenit Lambinus, ut adderet aliquid post accuratissimum Victorium, sincerum vas incrustavit legendo *non quantivis, quamvis subito*, vulgo: *ne illud quidem negligendum quamvis*; sed nostram lectionem architectatus est ex Medic. Victorius, dilaudat Lambinus, adstruit Vaticanus. Ego bonum exagitare Manutium hic tempero.

2. *Cur adventibus te offerre gestias.*] Ita Pal. pr. Vaticanus Victorii editio. vulgò: *adventicius*. Scio Magistellos, qui pueris suis has epistolas interpretabuntur, non assecuturos emendationes nostras; sed per me illis in linguæ Latinæ arcana penitus se penetrare licet: non vacat singula nec lubet eviscerare & commentatios πολλῶν ἡμιόνων ἀχθος exaggerare & undequaque concervare: qui sapit, sapiat. Paullo statim scripsi *quæ cum Cilone nostro communicavi*, ex auctoritate Pal. pr. Victorius *Chilone*. vulgò *Milone*.

3. *Quum multa accidere possunt.*] Ita Victorius: malim tamen adminiculante Pal. primo, *quum vel multa acc.* vulgò: *quoniam multa acc.*

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM

LIBER SEPTIMUS,

AD

M. MARIUM, ET ALIOS.

¶ *ARG. De ludis à Pompejo exhibitis, & eorum fastidio. Nihil in illis fuisse dignum Mario.*

M. CICERO S. D. M. MARIO.

1 Si te dolor aliqui corporis, aut infirmitas valitudinis tuæ tenuit, quo minùs ad ludos venires: fortunæ magis tribuo, quàm sapientiæ tuæ. Sin hæc, quæ ceteri mirantur, contemnenda esse duxisti, &, cùm per valitudinem posses, venire tamen noluisti: utrumque lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & animo valuisse, cùm ea, quæ sine causa mirantur alii, neglexeris: modò, ut tibi constiterit fructus otii tui: quo quidem tibi perfrui mirificè licuit, cùm esses in ista amœnitate pænè solus relictus. Neque tamen dubito, quin tu ex illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianum perforasti, & 2 patefecisti Sejanum, per eos dies maturina tempora lectiunculis consumeris: cùm illi interea, qui te istic reliquerunt, spectarent communeis mimos semisomni. Reliquas verò parteis diei tu consumebas his delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas: nobis autem erant ea perpetienda, quæ scilicet Sp. Mæcius probavisset. Omnino, si quæris, ludi apparatissimi: sed non tui stomachi. conjecturam enim facio de meo. Nam primùm honoris causa in scenam redierant ii, quos ego honoris causa 3 de scena decesse arbitrabar. Deliciæ verò tuæ, noster Æsopus, ejusmodi fuit, ut ei desinere per omnes homines liceret. is jurare cùm cœpisset, vox cum defecit in illo loco, SI SCIENS FALLO. Quid tibi ego alia narrem? nosti enim reliquos ludos. 4 Quid? ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi. Apparatus enim spectatio tollebat omnem hilaritatem: quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquissimo caueris. Quid enim delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra? aut in equo Trojano crateratum tria millia? aut armatura varia peditatus, & equitatus in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt: delectationem tibi nullam attulissent. Quòd si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo, dumodò is tibi quidvis potiùs, quàm orationes meas legerit: næ tu haud paullo plus, quàm quisquam nostrûm, delectationis habuisti. Non enim te puto Græcos, aut Oscos ludos desiderasse: præsertim 5 cum Oscos ludos vel in senatu vestro spectare possis: Græcos ita non ames, ut ne ad villam quidem tuam via Græca ire soleas. Nam quid ego te athletas putem desiderare, qui gladiatores contemseris? in quibus ipse Pompejus confitetur, se & operam & oleum perdidisse. Reliquæ sunt venationes binæ per dies quinque, magnificæ, nemo negat. sed 6 quæ potest homini esse polito delectatio, cùm aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transverberatur? quæ tamen, si videnda sunt, sæpe vidisti: neque nos, qui hæc spectavimus, quidquam novi vidimus. Extremus elefantorum dies fuit: in quo admiratio magna vulgi atque turbæ: 7 delectatio nulla exstitit. quin etiam misericordia quædam consecuta est, atque opinio ejusmodi, esse quandam illi beluæ cum genere humano societatem. His ego tamen diebus, ludis scenicis, ne fortè videas tibi non modò beatus, 8 sed liber omnino fuisse, dirupi me pænè in judicio Galli Caninii, familiaris tui. Quòd si tam facilem populum haberem, quàm Æsopus habuit: libenter mehercule artem desinerem, tecumque, & cum similibus nostri viverem. Nam me cùm antea tædebat, cùm & ætas, & ambitio me hortabantur, & licebat denique, quem nolebam, non defendere: tum verò hoc tempore vita nulla est. 9 Neque enim fructum ullum laboris ex his exspecto: & cogor nonnumquam homines non optimè de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. Itaque quæro causas omneis aliquando vivendi arbitratu meo: teque, & istam rationem otii tui & laudo vehementer, & probo: quodque nos minùs intervisis, hoc fero animo æquiore, quòd, si Romæ esses, tamen neque nos lepore tuo, neque te (si qui est in me) meo frui liceret, propter molestissimas occupationes meas: quibus

---

1. *Si te dolor aliqui corporis.*] Sic Victorius, & Vatic. & alibi sæpissimè restituimus *qui* pro quo vulgabatur *quia*. paullò post ex Pall. duobus ac Gruteriano edendum duxi, *contemnenda esse duxisti*: nam vulgo verbum *esse* desideratur.

2. *Patefecisti Sejanum.*] Prima editio, *senium*: Gruterianus, Med. Pall. *senum*: & hic præterea ad oram, *semnium*, Pal. alter, *seni nuper res dicet*. Lambinus, *Misenum*, quod si à libris est, validè probo.

3. *De scenâ decesse arbitrabar.*] Sic Pal. pr. Vatic. Victorii editio. vulgò, *decessisse*.

4. *Quid? ne id quidem leporis habuerunt.*] Lambinus obsecutus judicio Rivii introduxit, *quid, quòd ne id quidem leporis hab.* quam quidem scripturam in nullo nostrorum offendi. Gulielmius ex conjectura sanandum sumebat hoc modo: *qui ne id quidem*. Sagacior omnino mihi Rivius.

5. *Cùm oscos ludos vel in senatu vestro spectare possis: Græcos ita non ames.*] Ita est in Pal. pr. Vaticano, editione Victorii: *vestro* quidem, pro quo vulgo *nostro*. Grut. & alter Pal. postrema verò ita concipiunt: *Græcos verò ita non ames*. vulgò: *Græcos verò ita non ames*.

6. *Quæ potest homini esse polito delectatio.*) Ita Victorii editio, ac Vaticanus codex. Pal. alter *politis*. reliqui, ut & primus & Grut. *politicos* quod hic à Cicerone scriptum esse, decem Manutiis juratis non accredam.

7. *Delectatio nulla exstitit.*) Grut. *adstitit*: Pal. alter *extis*: ut apud Nasonem in Fabula Alcyones, *quæ pars admonet abstit*.

8. *Sed liber omnino fuisse, dirupi me pænè.*) Rectissimè sic Pall. duo, Grut. Stevv. editio Victorii. Ego quidem hujus lectionis longe aliam sententiam video, quam non potuisse venire in mentem Lambino, demiror. vulgatum est: *Sed ne liber omnino fuisse, dirupi panem me*.

9. *Neque enim fructum ullum laboris ex his exspecto.*) Ita Victorius, & Vaticanus codex: Pall. tamen bini Grut. prima editio, quinque Gulielmio super hoc loco consulti, *fructum unum laboris ex his petit*. vulgo: *laboris exspicio*.

Rivi

quibus si me relaxaro, (nam ut planè exsolvam, 1 non postulo: te ipsum qui id multos annos nihil aliud commentaris) docebo profectò, quid sit humaniter vivere. 2 Tu mihi istam imbecillitatem valitudinis tuæ sustenta, & tuere, ut facis, ut nostras villas obire, & mecum simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus verbis scripsi, quàm soleo, non otii abundantia, sed amoris erga te, quod me quadam epistola subinvitaras, si memoria tenes, ut ad te aliquid hujusmodi scriberem, quo minùs te prætermisisse ludos pœniteret. Quod si assecutus sum, gaudeo: sin minus, hoc me tamen consolor, quòd posthac ad ludos venies, nosque vises; neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

¶. ARG. *Mandatum Marii sibi curæ: Bursa condemnationem gratulatione dignam esse scribit.*

M. T. C. M. MARIO S. D.

2 MANDATVM tuum curabo diligenter. Sed homo acutus, ei mandasti potissimum, cui expediret, illud vænire quàm plurimo. Sed eo vidisti multum, quod præfinisti, quo ne plutis emerem. Quòd si mihi permisisses: qui meus amor in te est; confecissem cum coheredibus. nunc, quum tuum pretium novi, 3 in licitatorem potiùs ponam, quàm illud minoris væneat. sed de joco satis est. Tuum negotium agam, sicuti debeo, diligenter. De Bursa, te gaudere certe scio. sed nimis verecundè mihi gratularis. Putas enim, ut scribis, propter hominis sordeis, minùs me magnam illam lætitiam putare. Credas mihi velim, magis me judicio hoc, quàm morte inimici lætatum. Primum enim judicio malo, quàm gladio: deinde gloria potius amici, quàm calamitate. In primisque me delectavit, tantum studium bonorum in me exstitisse contra incredibilem contentionem clarissimi, & potentissimi viri. Postremò, vix verisimile fortasse videatur, oderam multo pejus hunc, quàm illum ipsum Clodium. Illum enim oppugnaram: hunc defenderam. Et ille, cùm omnis resp. in meo capite discrimen esset habitura, magnum quiddam spectavit: nec sua sponte, sed eorum auxilio, qui me stante stare non poterant: hic simiolus, animi causa, me, in quem inveheretur, delegerat; persuaseratque nonnullis invidis meis, se in me emissarium semper fore. Quamobrem valde jubeo gaudere te. magna res gesta est. numquam ulli fortiores cives fuerunt, quàm qui ausi sunt cum contra tantas opes ejus, à quo ipsi lecti judices erant, condemnare. Quod fecissent numquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. 4 Nos hic in multitudine, & celebritate judiciorum, & novis legibus ita distinemur, ut quotidie vota faciamus, ne intercaletur, ut quàm primùm te videre possimus.

¶ ARG. *Causas exponit, cur post Pharsalicam pugnam à Pompejanis discesserit.*

M. CICERO M. MARIO S. D.

3 PERSAEPE mihi cogitanti de communibus miseriis in quibus tot annos versamur, & (ut video) versabimur, solet in mentem venire illius temporis, quo proximè fuimus unà. quin etiam ipsum diem memoria teneo. Nam ad III. Idus majas, Lentulo, & Marcello consulibus, cùm in Pompejanum vesperi venissem, tu mihi sollicito animo præsto fuisti. Sollicitum autem te habebat cogitatio tum officii, tum etiam periculi mei. Si manerem in Italia, verebare, ne officio deessem: si proficiscerer ad bellum, periculum te meum commovebat. Quo tempore vidisti profectò me quoque ita conturbatum, ut non explicarem, quid esset optimum factu. pudori tamen malui, famæque cedere, quàm salutis meæ rationem ducere. Cujus me mei facti pœnituit, non tam propter periculum meum, quàm propter vitia multa, quæ ibi offendi, quò veneram. Primùm neque magnas copias, neque bellicosas: deinde, extra ducem, paucosque præterea, (de principibus loquor) reliqui primùm in ipso bello rapaces: deinde in oratione ita crudeles, ut ipsam victoriam horrerem: maximum autem æs alienum amplissimorum virorum. Quid quæris? nihil boni, præter causam. Quæ cùm vidissem: desperans victoriam, primum cœpi suadere pacem, cujus fueram semper auctor: deinde, cum ab ea sententia Pompejus valde abhorreret, suadere institui, ut bellum duceret. Hoc interdum probabat, & in ea sententia videbatur fore, & fuisset fortasse, nisi quadam ex pugna cœpisset suis militibus confidere. Ex eo tempore vir ille summus, nullus imperator fuit. Signa tirone & collectitio exercitu cum legionibus robustissimis contulit. victus turpissimè, amissis etiam castris, solus fugit. Hunc ego belli mihi finem feci: nec putavi, cùm integri pares non fuissemus, fractos superiores fore. Discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deveniendum in victoris manus, aut ad Jubam confugiendum, aut capiendus tanquam exsilio locus, aut cōscisceenda mors voluntaria. Certè nihil fuit præterea, sive victori nolles, aut non auderes committere. Ex omnibus autem iis, quæ dixi, incommodis, nihil tolerabilius exsilio, præsertim innocenti: ubi nulla adjuncta est turpitudo: addo etiam, cum ea urbe careas, in qua nihil sit, quod videre possis sine dolore. Ego cum meis, (si quidquam nunc cujusquam est) etiam in meis esse malui. Quæ acciderunt, omnia dixi futura. Veni domum, non quò optima vivendi conditio esset: sed tamen, 5 si esset aliqua forma reip. tanquam in patria ut essem: si nulla, tanquam in exsilio. Mortem mihi cur consciscerem, causa nulla visa est: cur optarem, multæ causæ. Vetus est enim, VBI NON SIS QVI FVERIS, NON ESSE cur velis vivere. Sed tamen vacare culpa, magnum est solatium, præsertim cùm habeam duas res, quibus me sustentem; optimarum artium scientiam, & maximam rerum gloriam: quarum altera mihi vivo numquam eripietur; altera ne mortuo quidem. Hæc ad te scripsi verbosius, & tibi molestus fui, quòd te cùm mei, tum reipub. cognovi amantissimum. Notum tibi omne meum consilium esse volui, ut primùm scires, me numquam voluisse plus quemquam posse, quàm universam rempub. Posteà autem, quàm alicujus culpa tantum valeret unus, ut obsisti non posset, me voluisse pacem. amisso exercitu, & eo duce, in quo spes fuerat uno, 6 me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipse finem fecisse belli: nunc autem, si hæc civitas est, civem esse me: si non, exulem

1. *Non postulo: te ipsum qui id multos annos nihil aliud commentaris docebo.*) Accepi hanc lectionem ex editione Victorii & cod. Vaticano, utpote rectissimam & elegantissimam. Pall. duo, Grut. tres Gulielm. *te ipsum quidem, quod multos annos, &c.* ceterum primus, ac Grut. *commentaris.* Pal. alter *commenteres*, à manu secunda. vulgatum ed: *(non postulo) te ipsum quidem qui multos, &c.*

2. *Tu mihi istam imbecillitatem valetudinis tuæ sustenta.*) Sic melius ex Gruteriano & Sievv. nam Pal. tert. ac vulgò: *Tu modo istam, &c.* Paullò post statim edidi: *& mecum simul lecticula concursare:* cùm vulgo exstet *circuncursare* ex Pall. duobus Grut. editione Victorii ac omnium antiquissima Venetâ. Pal. tamen alter stabilit talem lectionem: *& mecum nostra simul lecticula concursare.*

3. *In licitatorem potius ponam.*) Sic Pal. pratque editio Victorii. alter verò: *In licitatore potius ponam.* Gruterianus, *in licitationem potius ponam:* licet & edito prisca. Editum est: *licitatorem potius apponam.*

4. *Nos hic in multitudine & celebritate judiciorum.*) Ita emendavit & edidit Victorius, assentitur Vaticanus. Vulgò *in* omittitur. ceterum frivola est Lambini emendatio *crebritate.* in quam vel cordatiores despuent, vel pueri ipsi mejent.

5. *Si esset aliqua forma reip.*) Sic Victorii editio, cui accedit item antiquissima, Pall. duo Grut. vulgo, *fortuna.* paullo post eidem omnes libri: *cur optarem, multa causa.* vulgo abest *causa*; & meo animo abesset rectius. sed an ideo libros & ipsum Ciceronem in ordinem redigamus, quod non scripsit interdum & volumus?

6. *Me voluisse etiam, reliquis omnibus postquam non potuerim, mihi ipse finem fecisse belli.*) Hæc vera ac recta est distinctio lectioque hujus loci. Lamb. cum Manutio edixêre distinguendum atque interpungendum, *me voluisse etiam reliquis omnibus; postquam non potuerim, mihi, &c.* quâ totam sententiæ elegantiam perire vel puer viderit, ceterum *ipse* non *ipsi* ingerunt o. mss. editiones, prisca ac Victorii.

esse non incommodiore loco, quàm si Rhodum, aut Mytilenas contulissem. Hæc tecum coràm malueram: sed quia longiùs fiebat, volui per litteras eadem: ut haberes quid diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. Sunt enim, qui, cùm meus interitus nihil fuerit reip. profuturus, criminis loco putent esse quòd vivam. Quibus ego certò scio non videri satis multos perisse: qui si me audissent, quamvis iniqua pace, honestè tamen viverent. Armis enim inferiores, non causa fuissent. Habes epistolam verbosiorem fortasse, quàm velles: quod tibi ita videri putabo, nisi mihi longiorem remiseris. Ego, si, quæ volo, expediero, brevi tempore te, ut spero, videbo.

¶ *ARG. Præmonet Marium de adventu suo in Pompejanum.*

M. T. C. M. MARIO S. D.

4 ADIX. Kal. in Cumanum veni cum Libone tuo, vel nostro potiùs. in Pompejanum statim cogito. Sed faciam antè te certiorem. Te cùm semper valere cupio, tum certè, dum hîc sumus. Vides enim, quanto post unà futuri simus. Quare si quod constitutum cum podagra habes, fac ut in alium diem differas. Cura igitur, ut valeas: & me hoc biduo, aut triduo exspecta.

¶ *ARG. Commendat Trebatium Cæsari.*

CICERO CÆSARI IMPER. S. D.

5 VIDE, quàm mihi persuaserim, te me esse alterum, non modò in his rebus, quæ ad me ipsum, sed etiam in iis, quæ ad meos pertinent. C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere, 1 ut eum meis omnibus studiis, beneficiis quàm ornatissimum, domum reducerem. Sed postea quàm & Pompeji commoratio diuturnior erat, quàm putaram: & mea quædam tibi non ignota dubitatio, aut impedire profectionem meam videbatur, aut certè tardare: 2 vide, quid mihi sumserim. Cœpi velle, ea Trebatium exspectare à te, quæ sperasset à me. Neque me hercule minùs ei prolixè de tua voluntate promisi, quàm eram solitus de mea polliceri. Casus verò mirificus quidam intervenit, quasi vel testis opinionis meæ, vel sponsor humanitatis tuæ. Nam cùm de hoc ipso Trebatio cum Balbo nostro loquerer accuratiùs domi meæ, litteræ mihi dantur à te: quibus in extremis scriptum erat, 3 M. ORFIVM, QVEM MIHI COMMENDAS, VEL REGEM GALLIAE FACIAM, 4 VEL HVNC LEPTAE DELEGA. SI VIS TV, AD ME ALIVM MITTE QVEM ORNEM. Sustulimus manus & ego, & Balbus. tanta fuit opportunitas, ut illud nescio quod non fortuitum, sed divinum videretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atque ita mitto, ut initiò mea sponte. post autem invitatu tuo mittendũ duxerim. Hunc, mi Cæsar, sic velim omni tua comitate complectare, ut omnia, quæ per me possis adduci, ut in meos conferre velis, in unum hunc conferas: de quo tibi homine hæc spondeo non illo vetere verbo meo, quod, cùm ad te de Milone scripsissem, jure lusisti: sed more Romano, quo modo homines non inepti loquuntur: probiorem hominem, meliorem virum, 5 prudentiorem esse neminem. Accedit etiam, quod 6 familiam ducit in jure civili: singularis memoria, summa scientia. Huic ego neque tribunatum, neque præfecturam, neque ullius beneficii certum nomen peto: benivolentiam tuam & liberalitatem peto: neque impedio, quo minus, si tibi ita placuerit, etiam hisce eum ornes gloriolæ insignibus. totum denique hominem tibi ita trado de manu (ut ajunt) in manum tuam istam, & victoria & fide præstantem 7 Simus enim putidiusculi, quàm per te vix licet: verùm, ut video, licebit. Cura, ut valeas, & me, ut amas, ama.

¶ *ARG. Monet Trebatium ut urbis desiderium deponat: suasque res, suaq; inepta perficiat.*

CICERO TREBATIO, S. D.

IN omnibus meis epistolis, quas ad Cæsarem, aut ad 6
Balbum mitto, legitima quædam est accessio commendationis tuæ, nec ea vulgaris, sed cum aliquo insigni indicio meæ erga te benivolentiæ. Tu modò ineptias istas, & desideria urbis, & urbanitatis depone: &, quo consilio profectus es, id assiduitate & virtute consequere. Hoc tibi tam ignoscemus nos amici, quàm ignoverunt Medeæ, 8 quæ Corinthum arcem altam habebant matronæ opulentæ, optimates: quibus illa manibus gypsatissimis persuasit, ne sibi vitio illæ verterent, quòd abesset à patria. „ NAM MVLTI SVAM REM BENE GESSERE, & *publicam, patria procul. Multi, qui domi ætatem agerent, propterea sunt improbati.* Quo in numero tu certè fuisses, nisi te extrusissemus. Sed plura scribemus aliàs. Tu, qui ceteris cavere didicisti, in Britannia ne ab essedariis decipiaris, caveto: &, quum Medeam agere cœpi, illud semper memento, „ QVI IPSE SIBI *sapiens prodesse non quit, nequidquam sapit.* Cura ut valeas.

¶ *ARG. Monet ut assiduam operam navet Cæsari.*

CICERO TREBATIO.

EGO te commendare non desisto: sed, quid proficiam, 1
ex te scire cupio. Spem maximam habeo in Balbo: ad quem de te diligentissimè & sæpissimè scribo. Illud soleo mirari, non me toties accipere tuas litteras, quoties 9 à Q. mihi fratre afferantur. In Britannia nihil esse audio neq; auri, neque argenti. Id si ita est, 10 essedum aliquod suadeo capias, & ad nos quam primùm recurras. Sin autem sine Britannia tamen assequi, quod volumus, possumus; perfice ut sis in familiaribus Cæsaris. multum te in eo frater adjuvabit meus, multum Balbus: sed mihi crede, tuus pudor, & labor plurimum. Imperatorem liberalissimum, ætatem opportunissimam, commendationem certè singularem habes: ut tibi unum timendum sit, ne ipse tibi defuisse videare.

¶ *ARG.*

1. *Ut eum meis omnibus studiis, beneficiis quàm orn.*] Sic Gruterianus & Victorii editio ex Medicæo codice: ita ut non displiceat lectio Vaticani: *ut eum meis studiis, beneficiis omnibus quàm orn.* vulgò: *meis communibus studiis & beneficiis, &c.*

2. *Vide quid mihi sumserim.*] Gruterianus, *quid mihi viderim sumpsi.* quid si legamus, *quid mihi interim sumpsi.* Paullo post retinui vulgatam lectionem stabilitam à Medic. Pal. pr. editione Victorii; *quæ sperasset à me.* cùm præferant prima editio, Pal. alter Grut. Gulielmiani quatuor *quæ exspectasset.*

3. *M. ORFIVM.*] Sic edidit Victorius, sic quoque est in Vaticano. Pal. pr. *M. Isfium*, sec. *Mufium.* Gruter. *Isfum.* vulgò, *M. Furium*: alii, ut prisca editio, *M. Rufum.*

4. VEL HVNC LEPTAE DELEGA.] Sic quoque editio prisca Victorii, Pal. pr. Grut. Vatican. Stavvech. Peck. vulgò, *vel Leptæ Legatum.* Lamb. *Relegabo.* Liber Politiani, *Delegatum*; quibus omnibus nihil opus est ad nostram.

5. *Prudentiorem esse neminem.*] Hanc lectionem ex v. c. oræ primæ editionis commisit Egnatius, conspiciturque in Pal. pr. libro aurum contra non caro ac probato, Vatic. recepit denique Lambinus. vulgò; *prudentissimum.*

6. *Familiam ducit in jure civili.*] Sic Victorii editio, Pal. alter ac Vatic. nam unica littera dispessa peccant Pal. pr. Grut. prima editio: *familia induceit.* vulgatur ineptissimè: *quod familiaritatem induciti in jure civili singularis memoria, summa scientia.*

7. *Simus enim putidiusculi.*] Mihi hæc placuit codicis Vaticani scriptura; quam gaudeo quoque probatam Victorio & receptam. vulgò, *simus.* ceterùm alii *Blandiusculi*, alii *Impudentiusculi*, utrique glossa decepti.

8. *Quæ Corinthum, arcem altam habebant.*] Sic meliores editiones omnes ac mss. alii tamen *Corinthu.* editum tamen est, *Corinthi.* paullo post, ad *manibus gypsatissimis* notavit vir doctus ad editionem principem talem glossam: id est, *fugitivis, improbissimis.* Gypsati enim de cataста venalicii. Talis & Meden fugitiva erat patris & patriæ proditrix. quod & ex Politiani codice iisdem verbis exscripsit Johannes Isaacius Pontanus. Victorii editio ac Pal. primus scribunt *gypsatissimis.* Pal. alter ad marginem *civatissimis.*

9. *A Q. mihi fratre afferantur.*] Sic transponit Pal. pr. Grut. editio prima ceterum *afferantur* Palat. sec. Vatic. Victorii editio. Pal. verò pr. *afferantur.* vulgo: *à Quinto fratre mihi afferuntur.* Pal. alter *fratre meo aff.* sedeat, quod primo proposui.

10. *Essedum aliquod suadeo capias.*] Ita habet editio Victorii, Pall. duo. vulgo nimis importunè, *rapias.* paullo post ex Pall. duobus, Gruteriano, editione Victorii ac Vaticano edidi, *assequi quod volumus* deleto, τὸ *id*, quod vulgo male hîc uberat: sic τὸ *enim* paullo post. ideo & ibidem auctoribus omnibus libris nostris scripsi *Multum te in eo frater adjuvab.* cùm Pal. alter tamen sufficiat novam planè lectionem; *Multa te adjuvabit in eo frater meus.*

1. Qu am

¶ *ARG. Reprehendit Trebatium, quia delatum à Cæsare tribunatum recusaverat.*

CICERO TREBATIO.

8 SCRIPSIT ad me Cæsar perhumaniter nondum te sibi satis esse familiarem propter occupationes suas, sed certè fore: cui quidem ego tescripsi, 1 quàm mihi gratum esset futurum, si quàm plurimum in te studii, officii, liberalitatis suæ contulisset. Sed ex tuis litteris cognovi præproperam quandam festinationem tuam; & simul sum admiratus, cur tribunatus commoda demto præsertim labore militiæ, contemseris. Queræ cum Vacerra, & Manilio: nam Cornelio nihil audeo dicere, cujus tu periculo stultus es, quum te ab eo sapere didicisse profiteris. Quin tu urges istam occasionem, & facultatem, qua melior numquam reperietur? Quòd scribis de illo Precano jureconsulto, ego te ei non desino commendare: scribit enim ipse mihi, te sibi gratias agere debere. De eo quid sit, cura, ut sciam. Ego vestras litteras Britannicas exspecto. Vale.

¶ *ARG. Litterarum officium à Trebatio requirit. Monet ne reditum in urbem præproperè cupiat.*

MARCUS CICERO TREBATIO.

9 IAMDIU ignoro, quid agas nihil enim scribis: neque ego ad te his duobus mensibus scripseram: quia cum Q. fratre meo non eras, quò mitterem, aut cui darem, nesciebam. Cupio scire quid agas, & ubi sis hiematurus. Equidem velim cum Cæsare: 2 sed ad eum propter ejus * nihil sum ausus scribere. ad Balbum tamen scripsi. Tu deesse tibi noli. *Seriùs potius ad nos, dum plenior.* Quòd huc properes, nihil est, 3 præsertim Battara mortuo. sed tibi consilium non deest. Quid constitueris, cupio scire. Cn. Octavius an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris, summo genere natus, terræ filius, is me, quia scit tuum familiarem, esse, crebrò ad cenam invitat. adhuc non potuit perducere: sed mihi tamen gratum est. Vale.

¶ *ARG. Objicit per omnia Trebatio ambitionem, justitiam, jucunditatem. Petit, quid profecerint littera ad Cæsarem de eo diligenter perscripta.*

10 MARCUS CICERO S. D. TREBATIO.

LEGI tuas litteras: ex quibus intellexi, te Cæsari noltro valde jureconsultum videri. Est quod gaudeas, te in ista loca venisse, 4 ubi aliquid sapere viderere. Quòd si in Britanniam quoque profectus esses: profectò nemo in illa tanta insula peritior te fuisset. Verumtamen (rideamus, licet: sum enim à te invitatus) subinvideo tibi, ultrò te etiam accersitum ab eo, ad quem ceteri, non propter superbiam ejus, sed propter occupationem adspirare non possunt. Sed tu in ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis rebus: quæ mehercule mihi non minori curæ sunt, quàm meæ. Valde metuo, ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum censeo. Idem Mucio, & Manilio placebat, præsertim qui sagis non abundares: quamquam vos nunc istic satis calere audio. quo quidem nuntio valde mehercule de te timueram. Sed tu in re militari multo es cautior, quàm in advocationibus: qui neque in Oceano natare volueris, studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios: 5 quem anteà ne Andabatam quidem defraudare poteramus. Sed jam satis jocati sumus. Ego de te ad Cæsarem quàm diligenter scripsterim, tute scis: quàm sæpe, ego. Sed mehercule jam intermiseram, ne viderer liberalissimi hominis, meique amantissimi voluntati erga me diffidere. Sed tamen his litteris, quas proximè dedi, putavi esse hominem commonendum. id feci. quid profecerim, facias me velim certiorem: & simul de toto statu tuo, consiliisque omnibus. Scire enim cupio quid agas, quid exspectes, quàm longum istum tuum discessum à nobis futurum putes. Sic enim tibi persuadeas velim, unum mihi esse solatium, quare facilius possim pati te esse sine nobis, si tibi esse id emolumento sciam. sin autem id non est: nihil duobus nobis est stultius: me, qui te non Romam attraham: te, qui non huc advoles. Una mehercule nostra vel severe, vel jocosa congressio, pluris erit, quàm non modò hostes, sed etiam fratres nostri Hædui. Quare omnibus de rebus, fac ut quàm primùm sciam. *aut consolando, aut consilio, aut re juvero.*

¶ *ARG. Jocatur: monet ut apud Cæsarem maneat: sin minus Romam redeat.*

CICERO TREBATIO S. D.

11 NISI antè Roma profectus esses, nunc eam certè relinqueres. quis enim tot interregnis jureconsultum desiderat? Ego omnibus, unde petitur, hoc consilii dederim, ut à singulis interregibus binas advocationes postulent. Satisne tibi videor abs te jus civile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? video enim, te jam jocari per litteras. Hæc signa meliora sunt, quàm in meo Tusculano. Sed quid fit, scire cupio. Consuli quidem te à Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallem. quod si aut fit, aut futurum putas: perfer istam militiam, & permane. Ego enim desiderium tui, spe tuorum commodorum consolabor. sin autem ista sunt inamiora; recipe te ad nos. Nam aut erit hic aliquid aliquando: aut, si minùs, una mehercule collocutio nostra, plus erit, quam omnes Samarobrivæ. Denique, si citò te retuleris: sermo nullus erit. si diutius frustra abfueris: non modò Laberium, sed etiam sodalem nostrum Valerium pertimesco. Mira enim persona induci potest Britannici jureconsulti. Hæc ego non rideo, quamvis tu rideas; sed de re severissima tecum, ut soleo, jocor. Romoto joco, tibi hoc amicissimo animo præcipio, ut, si istic mea commendatione tuam dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium: honestatem, & facultates tuas augeas. sin autem ista frigebunt, recipias te ad nos. Omnia tamen, quæ vis, & tua virtute profectò, & nostro summo erga te studio consequère.

¶ *ARG. Dissuadet Epicuri sectam Trebatio, præsertim Jurisconsulto.*

CICERO TREBATIO.

MIRABAR, quid esset, quod tu mihi litteras mitteres? 12 intermisisses. Indicavit mihi Pansa meus, Epicureum te esse factum. O castra præclara! quid tu fecisses, si te Tarentum, & non Samarobrivam misissem? Jam tum mihi non placebas, cùm idem intuebare, quod & Titius familiaris meus. Sed quonam modo jus civile defendes, cùm omnia tua causa facias, non civium? Ubi porrò illa erit formula fiduciæ, VT INTER BONOS BENE AGIER

1. *Quam mihi gratum esset futurum.*] Pal. alter. Stev. vech. solemni errore *esse*: unde tamen velit Gulielm. *per quam mihi gratum esse futurum.* Ego nolim quicquam mutari.

2. *Sed ad eum propter ejus * nihil sum ausus scribere.*] Indicio Victorii & hunc locum afferito notavi, quia sic quoque eum reperi in laudatissimo Pal. pr. & Gruteriano. Pal. alter ita concipit: *sed ad eum propterea nihil ausus sum scribere.* Gulielm. eadem affectabat medicinam: *sed ad eum propterea nihil sum ausus scrib.* Victorii tamen non absurda conjectura injicientis, *propter ejus luctum.*

3. *Præsertim Battara mortuo.*] Sic Pal. pr. editio Victorii, Pall. alter. Grut. Stev. vech. & alius Gulielmio abusus codex, *Balbra*, ms. Politiani *Balbra*. vulgo *Vacerra*. paullo post. ex Pal. duobus, Gruteriano, editione prima edidi. *Cn. Octavius an Cn. Cornelius quidem tuus familiaris.* Victoriana unico verbulo *est* post *Octavius* auctior est in nostris Φρεδῶν. vulgò absunt *an Cn. Cornelius quidem.*

4. *Ubi aliquid sapere viderere.*] Grut. *videres*, unde legendum fortasse quemadmodum est in Pal. altero *videare*. paullo post legunt duo Pall. Grut. *ultro etiam acc.* missò provocabulo *et.*

5. *Quem anteà ne Andabatam quidem defraudare poteramus.*] Sic est in Pall. omnibus, editioneque Victorii. Grut. tamen *Andabatam*, unde forsan legendum, *Andabatæ*: quasi dicat; noluisse adesse spectandis essedariis, quem novimus adeo cupidum fuisse spectandi Andabatos, ut nulla re ratione intervertere atque avertere ab eorundem spectatione potuerimus. verum hoc quoque modo citat Lipsius lib. II. Saturnal. sermonum cap. 12.

OPORTET? 1 Quis enim est, qui facit nihil, nisi sua causa? Quod jus statues COMMUNI DIVIDUNDO, cum commune nihil possit esse apud eos, qui omnia voluptate sua metiuntur? Quomodò autem tibi placebit, JOVEM LAPIDEM jurare, cum scias, Jovem iratum esse nemini posse? Quid porrò fiet populo Ulubrano, si tu statueris, πολιτδεῖν non oportere? Quare si planè à nobis deficis, molestè fero: sin Pansæ assentari commodum est, ignosco: 2 modò scribe aliquando ad nos, quid agas: &, à nobis quid fieri, aut curari velis.

¶. *ARG. Intermissionis litterarum causam exponit, & inde occasionem arripit libertas jocandi.*

M. T. C. S. D. TREBATIO.

13 A DEÓNE me injustum esse existimasti, ut tibi irascerer, quod parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi viderere, ob eamque causam me arbitrarere litteras ad te jamdiu non misisse? Mihi perturbatio animi tui, quam primis litteris perspiciebam, molestiam attulit. Neque alia ulla fuit 3 causa intermissionis epistolarum, nisi quod, ubi esses, planè nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meam accipis. Audi, Testa mi, Utrum superbiorem te pecunia facit, an quòd te imperator consulit? Moriar, ni, quæ tua gloria est, puto te malle à Cæsare consuli, quàm inaurari. Si verò utrumque est: quis te feret, præter me, qui omnia ferre possum? Sed, ut ad rem redeam, te istic invitum non esse, vehementer gaudeo: &, ut illud erat molestum, sic hoc est jucundum. Tantùm metuo, ne artificium tuum tibi parum prosit. Nam ita audio istic.

Non ex jure manu consertum, sed magu ferro
Rem repetunt.

Et tu soles ad vim faciundam adhiberi? neque est, quod illam exceptionem in interdicto pertimescas: 4 QUÒD TU PRIOR VI, HOMINIBUS ARMATIS NON VENERIS. Scio enim, te non esse procacem in lacessendo. Sed, ut ego quoque te aliquod admoneam de vestris cautionibus: Treviros vites censeo, audio capitaleis esse. mallem auro, ære, argento, essent. Sed aliàs jocabimur. Tu ad me de istis rebus omnibus scribas velim quàm diligentissimè. Vale. Ad IIII. Non. Mart.

¶. *ARG. Iocosè reprehendit Trebatium, qui nullas litteras miserat.*

CICERO TREBATIO.

14 CHRYSIPPUS Vettius, Cyri architecti libertus, fecit, ut te non immemorem putarem mei. salutem enim verbis tuis mihi nuntiarat. Valde jam lautus es, qui gravere litteras ad me dare, homini præsertim prope domestico. Quòd si scribere oblitus es: minùs multi jam, te advocato, causa cadent. sin nostri oblitus es: dabo operam, ut istuc veniam ante, quàm planè ex animo tuo effluo; sin æstivorum timor te debilitat: aliquid excogita, ut fecisti de Brittannia. Illud quidem perlibenter audivi ex eodem Chrysippo, te esse Cæsari familiarem. Sed meherculè mallem, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris quàm sæpissimè cognoscerem. Quod certè ita fiet, si tu maluisses benivolentiæ, quàm litium jura perdiscere. Sed hæc jocati sumus, & tuo more, & nonnihil etiam nostro. Te valde amamus, nosque à te amari cum volumus, tum etiam confidimus.

¶. *ARG. Trebatium cupit præsentem esse. Gratulatur de Marii familiaritate.*

CICERO TREBATIO.

QUAM sint morosi qui amant, vel ex hoc intelligi potest molestè ferebam anteà, te invitum istic esse; pungit me rursus, quòd scribis esse te istic libenter. neque enim mea commendatione te non delectari faciè patiebar; & nunc angor, quidquam tibi sine me esse jucundum. Sed hoc tamen malo ferre nos desiderium, quàm te non ea, quæ spero, consequi. Quum verò in C. Matii, suavissimi, doctissimique hominis familiaritatem venisti, non dici potest quàm valde gaudeam: qui fac ut te quàm maximè diligat. mihi crede, nihil ex ista provincia potes, quod jucundius sit, deportare. Cura, ut valeas. 15

¶. *ARG. De sapientia Trebatii in bello vitando. De Octavio. De rebus Trebatii inquirit. De divitiis. De superbia ejusdem jocatur.*

M. T. C. S. D. TREBATIO.

IN equo Trojano scis esse in extremo, SERO SAPIUNT. Tu tamen, 5 mi vetule, non serò, primas, illas rabiosulas sat fatuas dedisti: deinde, quòd in Britannia non nimis φιλοθεωρον te præbuisti, planè non reprehendo. 6 nunc verò in hibernis injectus mihi videris. itaque te commovere non curas. *Vsquequaque sapere oportet, id erit telum acerrimum.* Ego si foris cenitarem, Cn. Octavio, familiari tuo, non defuissem. cui tamen dixi, cùm me aliquoties invitaret: Oro te, quis tu es? Sed mehercules, extra jocum, homo bellus est. vellem eum tecum adduxisses. Quid agatis, & ecquid in Italiam venturi sitis hac hieme, fac planè sciam. Balbus mihi confirmavit, te divitem futurum. id utrùm Romano more locutus sit, bene nummatum te futurum, an, quomodo Stoici dicunt, OMNEIS ESSE DIVITES, QUI CAELO, & terra frui possint, posteà videro. Qui istinc veniunt, superbiam tuam accusant, quòd negent te percunctantibus respondere. sed tamen est quòd gaudeas, constat enim inter omneis, neminem te uno Samarobrivæ juris peritiorem esse. 16

¶. *ARG. Gratulatur Trebatio de suis desiderio deposito, eumque cohortatur ut Cæsaris amicitiam plurimi faciat.*

CICERO TREBATIO S. D.

EX tuis litteris, & Quinto fratri gratias egi, & te aliquando collaudare possum, quod jam videris certa aliqua in sententia constitisse. Nam primorum mensium litteris tuis vehementer commovebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) levis in urbis, urbanitatisque desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, sæpe autem etiam, 7 quòd à te alienissimus, & subim- 17

1. *Quis enim est, qui facit nihil nisi sua causa.*] Hæc verba ita concepta sunt in Pal. in Grut. ad marginem, nam seriem ipsa destituunt in editionibus, prima, ac Vict. Ante edebatur, *Quis enim est bonus, qui facit nihil.*

2. *Modò scribe aliquando.*] Ita Pal. pr. Grut. Vict. editio, & omnium antiquissima scribunt. vulgò *scribas.* Sicut & illud succinctius, *à nobis quid fieri aut curari velis*; cùm edatur, *à nobis quid agis, quid fieri aut curari velis.* Stevv. quoque illa duo non necessaria vocabula spernit.

3. *Causa intermissionis epistolarum.*] *Litterarum* aliàs. sed hoc est ex Pal. Grut. Vict. statim post, transposui verba, ex Palat. [nam primum tantum, & Gruterianum persequi decrevi, ex temporis angustiis, cum quis ceteri in rebus bonis ferè concurrunt] & Vict. editione; *Testa mi:* licet passim feratur, *mi Testa.*

4. QUOD TU PRIOR VI, HOMINIBUS ARMATIS NON VENERIS.] Vt Med. ita quoque Pal. concepit, neque magnopere titubat Grut. tantum *omnibus* pro *hominibus* referens. Vatic. hæc omnia ita transformat *rem repetunt, & tu soles ad vim faciundam adhiberi? neque est, quod in prior vi hominibus armatis.* Mihi quoque interjacentia vulgò verba] pro commento ac glossemate obolescunt; quod auget suspicionem, quidque neque in Grut. editione prima *in* conspectui sit. Aliàs cetera sic circumferuntur, *quod in prior cum hominibus armatis veneris.* prima editio sinceram lectionem ferè exhibet, si modo pro *in* emendes *vi.*

5. *Mi vetule, non sero: primas illas rabiosulas.*] Sic habetur in Pal. Grut. editione principe, ac Victorii. Alii βακχηλε intrudunt. vulgo *primum illas rab.*

6. *Nunc verò in hibernis injectus mihi videris.*) Ita est in Pal. primo. Gr. editione prima, & Victorii, Lamb. quod in unico mss. repeterat *inertius*, fecerat *inexus* vel potius *vinctus*; quasi difficile fuisset, quod alii ante me viderunt extricare *inertius*; Gulielm. tamen conjectat, *in lectis.*

7. *Quod à te alienissimus & subimpudens videbare.*] Revocavi hanc lectionem ex Pall. o. Gruteriano, editione prima: cujus acrimoniam facilè tetigerit, cui sagaciores nares: neque enim possum me in explicationes undantes effundere, quod forsan plerique quærent ac querentur. Vulgo interpolatitie est editum. *quod à te alienissimum est, subimpudens vid.* Paullo post scripsi *Alexandream.* auctoritate Vaticani & editionis Victorianæ. vulgo *Alexandriam.* Ad rem quod attinet, signat decoctionem Ptolomæi Regis cum Rabirio Postumo & aliis creditoribus. Ineptè ergo Lamb. *Alexiam* introduxit.

subimpudens videbare. tamquam enim syngrapham ad imperatorem, non epistolam attulisses, sic pecunia ablata domum redire properabas: nec tibi in mentem veniebat, eos ipsos, qui cum syngraphis venissent Alexandream, nummum adhuc nullum auferre potuisse. Ego, si mei commodi rationem ducerem, te mecum esse maximè vellem. non enim mediocri afficiebar vel voluptate ex consuetudine nostra, vel utilitate ex consilio, atque opera tua. Sed cùm te ex adolescentia tua in amicitiam, & fidem meam contulisses: semper te non modò tuendum mihi, sed etiam augendum, atque ornandum putavi. Itaque quoad opinatus sum, me in provinciam exiturum, quæ ad te ultrò attulerim, meminisse te credo, postea quàm mea mutata ratio est, cùm viderem, me à Cæsare honorificentissimè tractari, & unicè diligi, hominisque liberalitatem incredibilem, & singularem fidem nossem: sic ei te commendavi, & tradidi, ut gravissimè, diligentissimeque potui. Quod ille ita & accepit, & mihi sæpe litteris significavit: 1 & tibi & verbis, & re ostendit, mea commendatione sese valde esse commotum. Hunc tu virum nactus, si me aut sapere aliquid, aut velle tua causa putas, ne dimiseris: &, si qua te fortè res aliquando offenderit, cùm ille aut occupatione, aut difficultate tardior tibi erit visus, perferto, & ultima exspectato: quæ ego tibi & jucunda, & honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo. tantùm debeo, neque amicitiæ confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi viri, neque uberioris provinciæ, neque ætatis magis idoneum tempus si hoc amiseris, te esse ullum umquam reperturum. Hoc, quemadmodum vos scribere soletis in vestris libris, idem Q. Cornelio videbatur. 2 In Britanniam te profectum non esse gaudeo, quòd & labore caruisti, & ego te de rebus illis non audiam. Ubi sis hibernaturus, & qua spe, aut conditione, perscribas ad me velim. Vale.

¶ *ARG. Laudat Trebatii sententiam de militia. jocatur in ejus parsimoniam, quia scripserat in palimpsesto.*

CICERO TREBATIO, S. D.

18 ACCEPI à te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diversis temporibus dederas: in quibus me cetera delectarunt. Significabant enim, te istam militiam jam firmo animo ferre, & esse fortem virum & constantem. Quæ ego paulisper in te ita desideravi, non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuare putarem. Quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiam. Multa, mihi crede, assequêre. ego enim renovabo commendationem: sed tempore. Sic habeto, non tibi majori esse curæ, ut iste tuus à me 3 discessus quàm fructuosissimus tibi sit, quàm mihi. Itaque, quando vestræ cautiones infirmæ sunt, Græculam tibi misi cautionem chirographi mei. Tu me velim de ratione Gallici belli certiorem facias. ego enim ignavissimo cuique maximam fidem habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera bellè: illud miror. quis solet eodem exemplo plureis dare, qui sua manu scribit? Nam quòd in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror. 4 quidin illa chartula fuerit, quod delere malueris, quàm hæc scribere; nisi fortè tuas formulas. Non enim puto te meas epistolas delere, ut reponas tuas. An hoc significas, nihil fieri? frigere te? ne chartam quidem tibi suppeditare? Jam ista tua culpa est, qui verecundiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. Ego te Balbo, cum ad vos proficiscetur, more Rom. commendabo. Tu, si intervallum longius erit mearum litterarum, ne sis admiratus. eram enim abfuturus mense Aprili. Has litteras scripsi in Pomptino, cum 5 ad villam Metrilii Philemenis devertissem: ex quo jam audieram fremitum clientium meorum, quos quidem tu mihi conciliasti. Nam Ulubris honoris mei causa vim maximam ranunculorum se commosse constabat. Cura ut valeas. VI. Idus April. de Pomptino.

EPISTOLAM tuam, quam accepi ab L. Arruntio, conscidi innocentem. nihil enim habebat, quod non vel in concione rectè legi posset. Sed & Arruntius ita te mandasse ajebat, & tu adscripseras. Verùm illud esto. nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam novis rebus.

¶ *ARG. De Topicis, à se, Trebatio inscriptis.*

CICERO TREBATIO, S.

VIDE, quanti apud me sis: etsi jure id quidem. non enim te amore vinco. Verumtamen quod præsenti tibi propè subnegarem, non tribuerem certè, id absenti debere non potui. Itaque, ut primum Velia navigare cœpi, institui 6 Topica Aristotelea conscribere, ab ipsa urbe commonitus, amantissima tui. Eum librum tibi misi Rhegio, scriptum, quàm plenissimè res illa scribi potuit. Sin tibi quædam videbuntur obscuriora: cogitare debebis, NULLAM ARTEM litteris sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. Non longe abieris. num jus civile vestrum ex libris cognosci potest? qui quamquam plurimi sunt, 7 doctorem tamen, unumque desiderant. Quamquam tu si attentè leges, si sæpius, per te omnia consequere, ut certè intelligas. ut verò etiam ipsi tibi loci proposita quæstione occurrant, exercitatione consequere. in qua quidem nos te continebimus, si & salvi redierimus, & salva ista offenderimus. V. Kal. Sext. Rhegio. 19

¶ *ARG. De amore Velienses erga Trebatium. Hortatur ne paternas possessiones vendat. De Nicomi libro.*

CICERO TREBATIO, S. D.

AMABILIOR mihi Velia fuit, quod te ab ea sensi amari. Sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio, medius fidius, tuus ita desiderabatur, ut si esset unus è nobis. Sed ego te non reprehendo, qui illum ad ædificationem tuam traduxeris. Quamquam enim Velia non est vilior, quàm Lupercal, tamen isthuc malo, quàm hæc omnia. Tu, si me audies, quem soles, has paternas possessiones 20

1. *Et tibi & verbis, & re ostendit.*) Ita elegantius Vat. & Vict. editio. vulgo secundum ordine & negligitur. paullo statim ex Vatic. ac Vict. scripsis: *& si qua te fortè res aliquando.* vulgo *si qua:* cum tamen omnes mss. & editio prima contra eat: *& qua te forte res.*

2. *In Britanniam te profectum non esse gaudeo.*) Ita Pal. pr. Gr. editio pr. ac Vict. Vulgatum ante hac est: *in Britanniam te non esse profectum, vehementer gaudeo.*

3. *Discessus quàm fructuosissimus tibi sit quàm mihi.*) Ita edidit Vict. Pal. tamen Gr. prima editio, Vat. *tam fructuosissimus.* Vulgo *discessus fructuosissimus tibi sit quàm mihi.* qui paullo post *Græculam*, expunctum, pro eoque *gravicula* substitutum iverunt; viderint an Græca fide egerint. nam mihi constat eos hoc cæco die vidisse.

4. *Quid in illa chartula fuerit.*) Vnus Gul. codex: *quid in sima chartula fuerit.* Quod verò illa posteriora verba quàm hæc scribere inducit atq; ejicit Lam. solens more suo ingenii facit, non ex veritate sed ex libidine. restantilla in libris omnibus, atque adeo editione principe, nisi quod ad eandem noter Egnat. legi aliàs [ut Man. volebat postea adnotatumque ad Politiani librum] *quàm exscribere.* Cauterus tamen amplius malebat, *quàm hæc exscribere.*

5. *Ad villam Metrilii Philemonis devertissem.*) Sic Pal. primus, Vat. editio Vict. vulgo *devertissem*: sicut & *Philemona*, pro *Philemona* subingerunt editiones.

6. *Topica Aristotelea.*) Hoc edidit Vict. ex Med. & sic quoque Vatic. vulgo: *Aristotelica.* post statim, edidi *plenissime* ex Pal. pr. Gr. Stev. editione prima atque Vict. vulgo, *plenissimè.*

7. *Doctorem umumque desiderant.*) Ita est in Pal. Stev. Pec. Vat. editione prima & Vict. Nec erat, quod Man. istam emendationem *umumque* pro sua nimis venditaret; cum eam adnotarit ad editionem primam, nescio unde. Egnat. Grut habebat *nunquam* fronti deinde diverso calamo additum *ne*: quod tamen glacie fragilius [licet à Lambino omni judicio præferatur] durare non potest. vulgo, *Doctorem tamen umumque desiderant.*

1. *Habet*

nes tenebis (neſcio quid enim Velienſes verebantur) neque Halethem, nobilem amnem relinques, nec Papirianam domum deſeres. quamquam illa quidem 1 habet lotum, à quo etiam advenæ teneri ſolent: quem tamen ſi excideris, multùm proſpexeris. Sed in primis oportunum videtur, his præſertim temporibus, habere perfugium, primum eorum urbem, quibus carus ſis: denique tuam domum, tuosque agros, eaque remoto, ſalubri, amœno loco: idque etiam mea intereſſe, mi Trebati, arbitror. Sed valebis, 2 meaque negotia, meque diis juvantibus ante brumam exſpectabis. Ego à Sext. Fadio, Niconis diſcipulo, librum abſtuli, Νίκων τοῦ πολυφαγίας. O medicum ſuavem, meque docilem, ad hanc diſciplinam! Sed Baſſus noſter me de hoc libro celavit: te quidem non videtur. Ventus increbreſcit. Cura, ut valeas. XII. Kal. Sext. Velia.

¶. *ARG. Silii cauſam Trebatio commendat.*

CICERO TREBATIO, S.D.

21 SILII cauſam te docui. is poſteà fuit apud me, cùm ei dicerem, tibi videri ſponſionem illam non ſine periculo facere poſſe. SI BONORUM TURPILIAE POSSESSIONEM, QUAE PRAETOR EX EDICTO SUO MIHI DEDIT, negare ajebat Servium, tabulas teſtamenti eſſe eas, quas inſtituiſſet is, qui factionem teſtamenti non habuerit: hoc idem Oſſilium dicere: tecum ſe locutum negabat: meque rogavit, ut ſe & cauſam ſuam tibi commendatem. Nec vir melior, mi Teſta, nec mihi amicior P. Silio quisquam eſt, te tamen excepto. Gratiſſimum igitur mihi feceris, ſi ad eum ultrò veneris, eique pollicitus eris. ſed, ſi me amas, quàm primum hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶. *ARG. De quadam juris controverſia ſcribit.*

CICERO TREBATIO, S.D.

22 ILLUSERAS heri inter ſcyphos: quòd dixeram, controverſiam eſſe, poſſetne heres, quòd furtum anteà factum eſſet, furti rectè agere. Itaque, etſi domum bene potus, ſeroque redieram, tamen id caput, ubi hæc controverſia eſt, notavi, & deſcriptum tibi miſi: ut ſcires, id, quod tu neminem ſenſiſſe dicebas, Sex. Ælium, M. Manilium, M. Brutum ſenſiſſe. Ego tamen Scævolæ, & Teſtæ aſſentior. Vale.

¶. *De ſignis à Fabio Gallo comparatis.*

CICERO S.D. FABIO GALLO.

233 TANTUM quòd ex Arpinati veneram, cùm mihi à te litteræ redditæ ſunt: ab eodemque accepi Avianii litteras: in quibus hoc inerat liberaliſimum, nomina ſe facturum, cum veniſſet, qua ego vellem die. Fac, quæſo, qui ego ſum, eſſe te. eſtne aut tui pudoris, aut noſtri, primùm rogare de die: deinde plus annua poſtulare? Sed eſſent, mi Galle, omnia faciha, ſi & ea mercatus eſſes, quæ ego deſiderabam, & ad eam summam, quam volueram. 4 Attamen iſta ipſa, quæ te emiſſe ſcribis, non ſolùm rata mihi erunt, ſed etiam grata. planè enim intelligo, te non modò ſtudio, ſed etiam amore uſum, quæ te delectarint, hominem, (ut ego ſemper judicavi,) in omni judicio elegantiſſimum, quæ me digna putaris, coëmiſſe. Sed velim maneat Damaſippus in ſententia. prorſus enim ex iſtis emtionibus nullam deſidero. Tu autem ignarus inſtituti mei, quanti ego genus omninò ſignorum omnium non æſtimo, tanti iſta quatuor, aut quinque ſumſiſti. Bacchas iſtas cum Muſis Metelli comparas. Quid ſimile? primùm, ipſas ego Muſas numquam tanti putaſſem: atque id feciſſem Muſis omnibus approbantibus. ſed tamen erat aptum bibliothecæ, ſtudiiſque noſtris congruens. Bacchis verò ubi eſt apud me locus? At pulchellæ ſunt. Novi optimè, & ſæpe vidi. nominatim tibi ſigna tibi nota mandaſſem, ſi probaſſem. Ea enim ſigna ego emere ſoleo, quæ ad ſimilitudinem gymnaſiorum exornent mihi in palæſtra locum. Martis verò ſignum quò mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe. Mercurii mallem aliquod fuiſſet. feliciùs, puto, cum Avianio tranſigere poſſemus. Quod tibi deſtinaras trapozophoron: ſi te delectat, habebis: ſin autem ſententiam mutaſti, ego habebo ſcilicet. Iſta quidem ſumma næ ego multo libentiùs emerim diverſorium Tarracinæ, ne ſemper hoſpiti moleſtus ſim. Omnino liberti mei video eſſe culpam, cui planè res certas mandaram: itemque Junii, quem puto tibi notum eſſe, Aviani familiarem. Exhedria quædam mihi nova ſunt inſtituta in porticula Tuſculani. ea volebam tabellis ornare. etenim, ſi quid generis iſtiusmodi me delectat, pictura delectat. Sed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem velim me facias, ubi ſint, quando arceſſantur, quo genere vecturæ. Si enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquem pſeudodamaſippum vel cum jactura reperiemus. Quod ad me de domo ſcribis iterum, jam id ego proficiſcens mandabam meæ Tulliæ. Ea enim ipſa hora acceperam tuas litteras; egeram etiam cum tuo Nicia, quòd is utitur, ut ſcis, familiariter Caſſio. Ut redii autem, priùs, quàm tuas legi has proximas litteras, quæſivi de mea Tullia, quid egiſſet, per Liciniam ſe egiſſe dicebat. ſed opinor Caſſium uti non ita multùm ſorore. eam porrò negat ſe audere, cùm vir abeſſet (eſt enim profectus in Hiſpaniam Dexius) illo & abſente, & inſciente, migrare. Eſt mihi gratiſſimum, tanti à te æſtimatam conſuetudinem vitæ, victusque noſtri; primùm ut eam domum ſumeres, ut non modò propè me, ſed planè mecum habitare poſſes: deinde ut migrare tantopere feſtines. Sed ne vivam, ſi tibi concedo, ut ejus rei tu cupidior ſis, quàm ego ſum. Itaque omnia experiar. Video enim quid mea interſit, quid utriusque noſtrùm. ſi quid egero, faciam ut ſcias. Tu & ad omnia reſcribes, & quando te exſpectem facies me, ſi tibi videtur, certiorem.

ARG.

1. *Habet lotum, à quo etiam advenæ teneri ſolent.*) Nos quidem, qua licet, ne pilum à Vict. diſcedimus; quod & hic cavimus, quandoquidem illi ſecundas fert Vatic licet oppedat Man. quod ferè animadvertimus, cum facere animi morbo in Victorium. quem quidem poſt Politianum omnium maximi, ut debeo, facio. vulgo, *locum*: aliàs *locum*; quidam *locum*: Canteri *terreri* locum non habet.

2. *Meaque negotia, meque diis juvantibus.* Ejeci *Tò videbis* poſt *negotia* ſuaſu Pall. Grut. Stevv. & editionis primæ hoc verbi reduviam præcidentium. Præterea plurima in hac epiſtola emendavi auctoritate librorum; ad quorum ſingulorum rationes conſiderare & immorati cujus eandem olii eſſet?

3. *Tantum quod ex Arpinati veneram.*) Ita Pall. Vat. pecx. nam Gruteriano & Stevv. tota deeſt: ita prima editio ac Vict. vulgò edictio prædagogorum *Tò quod* exulat. paullo ſtatim ex Pall. Vat. Vat. editione Vict. ſcripſi, *accepi Avianii litteras: in quibus hoc inerat.* cum vulgetur: *Avianii in quibus hoc erat.*

4. *Attamen iſta ipſa.*) Sic edidit Vict. ſic quoque prima, & Vat. Pall. tamen optimus: *hæc tamen iſta ipſa.* vulgo: *iſtæ ipſa.* puſilla hæc ſunt; ſed tamen exoneranda, quia non Ciceronis: ſicut & illud: *genus omne ſignorum omnium*: cum exſtet in pall. editione primaria ac Victorii, ut edidi.

1. *Quam*

¶ *ARG. Tigellium injuste sibi irasci scribit.*

CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

24 A MORIS quidem tui, quoquò me vertì, vestigia: vel proximè de Tigellio. Sensi enim ex litteris tuis, valde te laborasse. Amo igitur voluntatem. Sed pauca de te. Capius, (opinor) olim, NON OMNIBUS DORMIO: sic ego non omnibus, mi Galle, servio. etsi quæ est hæc servitus? Olim, cùm regnare existimabamur, non tam ab ullis, quàm hoc tempore observor à familiarissimis Cæsaris omnibus, præter istum. Id ego in lucris pono non ferre hominem pestilentiorem patria sua: eumque addictum jam tum puto esse Calvi Licinii Hipponacteo præconio. At vide, quid succenseat. Phameæ causam receperam, ipsius quidem causa. erat enim mihi sanè familiaris. Is ad me venit: dixitque, judicem sibi operam dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sestio in consilium iri necesse erat. respondi nullo modo me facere posse. 1 quum vellem alium diem si sumsisset, me ei non defuturum. Ille autem, qui sciret, se nepotem, bellum tibicinem habere, 2 & sat bonum unctorem, discessit à me, ut mihi videbatur, iratior. Habes Sardos venaleis: alium alio nequiorem. Cognosti meam causam, & istius Salaconis iniquitatem. Catonem tuum mihi mitte. cupio enim legere. me adhuc non legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

¶ *ARG. Epistolam Galli non conscissam significat. Monenti ut cautè de Cæsare loqueretur, gratias agit. Hortatur ut ne scribendi exercitationem intermittat.*

CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

25 QUÒD epistolam conscissam doles, noli laborare. salva est domi. petes cùm libebit. Quòd autem me m ones, valde gratum est: idque ut semper facias, rogo. videris enim mihi vereri, ne, si istum habuerimus, rideamus γέλωτα σπεδόνιον. Sed heus tu, manum de tabula. magister adest citiùs, quàm putaramus. 3 Vereor ne in Catonium, Catoninos. Mi Galle, cave putes quidquam melius, quàm epistolæ tuæ partem ab eo loco: cetera labuntur. Secretò hoc audi: recum habeto: ne Apellæ quidem, liberto tuo, dixeris. præter duo nos, loquitur isto modo nemo: bene, malene, videro: sed, quidquid est, nostrum est. Urge igitur: nec transversum unguem (quòd ajunt) à stilo. is enim est dicendi opifex. atque equidem aliquantum jam etiam noctis assumo. Vale.

¶ *ARG. De morbo ex herbarum usu contracto scribit.*

CICERO S. D. GALLO.

26 CUM decimum jam diem graviter ex intestinis laborarem: neque iis, qui mea opera uti volebant, me probarem non valere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum: cùm quidem biduum ita jejunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarem. Itaque confectus languore, & fame, magis tuum officium desideravi, quàm abs te requiri putavi meum. Ego autem cùm omneis morbos reformido, tum in quod Epicurum tuum Stoici malè accipiunt, quia dicat, δυσερεκῶ, καὶ δυσπιπερεκῶ πάθη, sibi molesta esse: quorum alterum, morbum edacitatis esse putant: alterum etiam turpioris intemperantiæ. Sanè δυσπιπερέκαυ pertimueram. Sed visa est mihi vel loci mutatio, vel animi etiam relaxatio, vel ipsa fortassè jam senescentis morbi remissio profuisse. Attamen, ne mirere unde hoc aciderit, quomodove commiserim: lex sumtuaria, quæ videtur λιτότητα attulisse ea mihi fraudi fuit. Nam dum volunt isti lauti terra nata, quæ sege excepta sunt, in honorem adducere: fungos, heluellas herbas omneis ita condiunt, ut nihil possit esse suavius. in eas cùm incidissem in cena augurali apud Lentulum, tanta me Ἀφροδίτα arripuit, 4 ut hodie primum videar cœpisse consistere. Ita ego, qui me ostreis, & murænis facile abstinebam: à beta etiam & à malva deceptus sum. Posthac igitur erimus cautiores. Tu tamen cùm audisses ab Anicio (vidit enim me nauseantem) non modò mittendi causam justam habuisti, sed etiam visendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & vireis, & corpus amisi. Sed, si morbum depulero, facilè, ut spero, illa revocabo.

¶ *ARG. Accusationi Galli respondet.*

CICERO S. D. M. FABIO GALLO.

MIROR, cur me accuses, cùm tibi id facere non liceat, 26 quòd si liceret, tamen non debebasi EGO ENIM TE IN CONSULATU OBSERVARAM. Et ais, fore, ut te Cæsar restituat. Multa tu quidem dicis: sed tibi nemo credit. 5 Tribunatum plebei dicis te mea causa petisse. Utinam semper esses tribunus: intercessorem non quæreres. Negas, me audere, quod sentiam, dicere. Quasi tibi, 6 cùm impudenter me rogares, parum fortiter responderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliquid posse vis, te nihil esse cognosceres. Quòd si humaniter mecum questus esses, libenter tibi me, & facilè purgassem. Non enim ingrata mihi sunt, quæ fecisti: sed quæ scripsisti, molesta. Me autem, propter quem ceteri liberi sunt, tibi liberum non visum, demiror. Nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti: quid tibi ego debeo? si vera: tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat.

¶ *ARG. Probat Curium, qui, Rep. desperata, in Græciam se contulerit.*

M. CICERO S. D. CURIO.

MEMINI, cùm mihi desipere videbare, 7 quòd cum istis potiùs viveres, quàm nobiscum. Erat enim 27 multò domicilium hujus urbis, (cùm quidem hæc urbs,) aptius

1. *Quum vellem alium diem si sumpsisset.*) Hæc est Vat. codicis lectio, in Vict. quoque editione conspicua. vulgò: *quem vellet.*

2. *Et sat bonum unctorem.*) Alii ex conjectura, *sat bonum cantorem*: ego miror, cur hoc vel, ut quoque Man. Sic autem est in pall. editione prima, ac Vict. duo Gul. *Vielatorem*: unde ille facit *vietorem.*

3. *Vereor ne in Catonium Catoninos.*) Ita Pall. editioque Vict. nec longè abit impressio prima: *Ta Catonum Catoninos.* Malebat tamen Vict. sicut & apud A. Gellium *Catonum.* Alii tamen: *ne in Catonium Cato nos.* Mur. verò pro *Catonium* malebat *Charonium* ex Pollux. Notat quoque Gul. ex suorum uno *Catonum. Cato nos.* Vulgatum est *ne in Catonem, Cato in nos*: quod licet multis logis explicet Man. cordatiorum tamen nemini probaverit. *Vereor ne in Catonium Catoninos.*) Id est, ne morte afficiat Catonianarum partium homines & orco demittat. *Salmas.*

4. *Ut hodie primum videar cœpisse consistere.*) Ita Pall. Grut. prisca editio Stevvalii *videatur.*

5. *Tribunatum plebei dicis te mea causa petisse.*) Sic est in Pall. Grut. pect. editione principe, sicque ex Med. notat Victor. Illud tamen quoque notandum, in Vaticano & Grut. haberi *Tribunum.* Vulgatur autem: *Tribunatum plebis dicis te mea causa petisse.* ceterum Pighius lib. XVI. Annal. evincit hæc scribi ad T. Fadium Gallum, non ad Fabium, consulatur.

6. *Cum impudenter me rogares.*) Ita Pall. Vat. Victorii editio prima tamen & Grut. *cum parum impudenter* mendose. Editum est, *cùm parùm impudenter me rogares.* Illud pereo miror Vict. edidisse: *Quod si inhumaniter mecum questus esses.* Sphalma accuratissimi typographi non puto esse. Finem vero epistolæ ita concipiunt Pall. Gr. editionum prima: *Tu es optimus testis mihi populus Rom. debeat.* distinguerem, *si vera: tu es optimus testis, mihi populus Rom. debeat.* sensum acutiores facilè penetrarint.

7. *Quod cum istis potius viveres.*) Ita melius Pall. Gr. prima editio ac Victorii. vulgatum est: *quod istis potius viv.* In fine ferè epistolæ volebat ex conjectura Gulielmus: *alia etiam nostra culpa sic acciderunt.* Malè, primò quia contra libros omnes; deinde avertit & invertit sensum totum: quem si attendisset, non tam temerè ad emendandum prosiluisset.

aprius humanitati, & suavitati tuæ, quàm tota Peloponnesus, nedum Patræ. Nunc contrà & vidisse mihi multùm videris, cùm, prope desperatis his rebus, te in Græciam contulisti, & hoc tempore non solùm sapiens, qui hinc abisis, sed etiam beatus. quamquam, quis, qui aliquid sapiat, nunc esse beatus potest? Sed, quod tu, cui licebat, pedibus es consecutus, ut ibi esses, ubi NEC PELOPIDARUM, nosti cetera: nos idem propemodum consequimur alia ratione. Cum enim salutationi nos dedimus amicorum; quæ fit hoc ètiam frequentiùs, quàm solebat, quòd, quasi avem albam, videntur benè sentientem civem videre: abdo me in bibliothecam. Itaque opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties. Intellexi enim ex tuo sermone quodam, cùm meam mœstitiam, & desperationem accusares domi tuæ, dicere te, ex meis libris animum meum desiderare. Sed mehercule & tum rempubl. lugebam, quæ non solùm suis erga me, sed etiam meis erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tempore, quamquam me non ratio solùm consolatur, quæ plurimum debet valere, sed etiam DIES, QUAE STULTIS QUOQUE MEDERI SOLET: tamen doleo, ita rem communem esse dilapsam, ut ne spes quidem, meliùs aliquando fore, relinquatur. Nec verò nunc quidem culpa in eo est, in cujus potestate omnia sunt, (nisi fortè id ipsum esse non debuit) sed alia casu, alia etiam nostra culpa sic acciderunt, ut de præteritis non sit querendum. Reliquam spem nullam video. quare ad prima redeo. Sapienter hæc reliquisti, si consilio: feliciter, si casu.

¶ *ARG. Litteras commendatitias petit ad Sulpicium.*

CURIUS M. CICERONI SUO S.

29 SI vales, bene est. Sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri. ergo fructus est tuus, mancipium illius, quod quidem 1 si inter senes coëmtionaleis vænale proscripserit, egerit non multum. At illa nostra prædicatio, quanti est, nos, 2 quòd simus, quod habeamus, quod homines existimemur, id omne abs te habere? Quare, Cicero mi, persevera constanter nos conservare, & Sulpicii successori nos de meliore nota commenda, quo faciliùs tuis præceptis obtemperare possimus, teque ad ver lubentes videre & nostra defigere, deportareque tutò possimus. Sed, amice magne, noli hanc epistolam Attico ostendere: sine eum errare, & putare, me virum bonum esse, nec solere duo parietes de eadem fidelia dealbare. Ergo, patrone mi, bene vale, Tironemque meum saluta nostris verbis. Dat. ad IIII. Kal. Novemb.

¶ *ARG. De Canino, Fabio prid. Kal. Ian. mortuo subrogato. De litteris commendatitiis ad Atticum Sulpicii successorem.*

CICERO CURIO, S. D.

30 EGo verò jam te nec hortor, nec rogo, ut domum redeas, quin hincipse evolare cupio, & aliquò pervenire, ubi nec PELOPIDARUM NOMEN, NEC FACTA AUDIAM. Incredibile est, quàm turpitet mihi facere videar, qui his rebus interfim. Næ tu videris multo antè providisse, quid impenderet tum, cùm hinc profugisti, quamquam hæc etiam auditu acerba sunt, tamen AUDIRE TOLERABILIUS EST, quàm videre. In campo certè non fuisti, cum H. II. comitiis quæstoris institutis, sella Q. Maximi, quem illi consulem esse dicebant, posita esset: quo mortuo nuntiato, sella sublata est. Ille autem, qui comitiis tributis esset auspicatus, centuriata habuit: COS. H. VII. renuntiavit, qui usque ad Kalendas Jan. esset; quæ erant futuræ mane postridie. Ita Canino consule icito neminem prandisse. nihil tamen eo consule malè factum est. fuit enim mirifica vigilantia, qui suo toto consulatu somnum non viderit. Hæc tibi ridicula videntur. non enim ades. quæ si videres, lacrymas non teneres. Quid si cetera scribam? sunt enim innumerabilia generis ejusdem: quæ quidem ego non ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem, & nisi haberem socium studiorum meorum, Atticum nostrum: cujus quum proprium te esse scribis mancipio, & nexu: meum autem usu, & fructu, contentus isto sum. ID ENIM est cujusque proprium, quo quisque fruitur, atque utitur. Sed hæc aliàs pluribus. Acillius, qui in Græciam cum legionibus missus est, maximo meo beneficio est, bis eniti est à me judicio capitis, rebus salvis, defensus: & est homo non ingratus, meque vehementer observat. Ad eum de te diligentissimè scripsi, eamque epistolam cum hac conjunxi: quam ille quomodo acceperit, & quid tibi pollicitus sit, velim ad me scribas.

¶ *ARG. Invitat Curionem ad mutua officia & reditum urbanum.*

CICERO CURIO S. D.

FACILE perspexi ex tuis litteris, quod semper studui, & me à te plurimi fieri, & te intelligere, quàm mihi carus esses. Quod quum uterque nostrûm consecutus est; 31 reliquum est, ut officiis certemus inter nos: quibus æquo animo vel vincam te, vel vincar abs te. Acilio non fuisse necesse meas dari litteras, facilè patior. Sulpicii tibi operam intelligo ex tuis litteris, non multùm opus fuisse, 3 propter tuas res ita contractas, ut, quemadmodum scribis, nec caput, nec pedes. Equidem vellem, uti pedes haberent, ut aliquando redires. Vides enim exaruisse jam veterem urbanitatem: ut Pomponius noster suo jure possit dicere, *nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.* Ergo is tibi, nos ei succedimus. Veni igitur, quæso, ne tamen semen urbanitatis una cum rep. intereat.

¶. ARG.

1. *Si inter senes coëmtionales venale proscripserit.*) Hoc est, si mihi interrejicula istiusmodi mancipia titulum in venalitio pinxerit, vendiderìtque me, parum ei fecerit. Quare? quia inutiles sumus & nullius pretii. Ita de se modeste. Recordare, nunc *venales* κατ' ἐξοχὴν dici de mancipiis venui. *Grex venalium.* Plaut. *Grunv.* Pal prima editio: Pecxio excerpta: *si inter senes contionales.* Grut. *si inter nos senes contionales ven.* Hotoman. verò ad I. L. XII. Tabularum dicit legi in vet. libro, *inter vos concionales.* At Egnat. ad oram priscæ editionis, annotat perscriptum aliàs esse in cod. vet. *inter ves senes*, sicut non multum diversè ex Grut. indicavi.

2. *Quod sumus quod habeamus quod homines existimemur.*) Ita Pal. Stev. & editio priscatae Victorii. Gruterianus autem codex, *quod simus; habeamus, quod homines existimemur.* Neque erat Lambini ædilitio fastu tam bonam mercem effundere: nam illa verba, *quod habeamus*, abjecit: rectè ergo revocantur præpostera importunitate pulsa innoxiè; sicut & paullo post, τὸ prius *persimus*, cum resideat in Pall. editione primo, ac Vict. Manutiique: videturque adeo in illo libro fuisse, ex quo Gruterianus transcriptus est: nam priore deceptus, cum putaret se posterius quoque scripsisse tota illa verba præterit: *teque ad ver lubentes videre, & nostra defigere, deportareque tuto possimus.* Quod verò pro *defigere* idem Dionysius *deferre* seu *refigere* mavelt, suo ingenio audax est, & imputdens omnes libros in ordinem cogendi. paullo denique post scripsi ex Victorii editione ac Vaticano; *Duo parietes de eadem fidelia dealbare*: sicut Ep. XXV. ex Pall. atque iisdem *praeter duo nos loquitur isto modo nemo.* cum edatur ad gustum quidem pullatorum ac veterum pædagogorum *duo*: sed qui contra dicunt, in lingua latina barbari sunt.

3. *Propter tuas res ita contractas.*) Non damno lectionem Stevv. & Gr. *per tuas res ita contractas*; imo elegantior mihi videtur ac verior. illa verò verba *nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.* videntur ex aliquo vetere poëta huc traducta à Cicerone eleganter: ideoque jussi diverso caractere imprimenda, tamquam integrum complexa Trochaicum.

4. *Ne tamen semen urbanitatis cum Rep. intereat.*) Sic eleganter Pall. Vat. Victorii editio: liceat displiceat Manutio, quoniam hujus particulæ elegantiam capere non potuit. sic Terent. Eunuch. *Perfice ut hanc aliquam in parte tamen apud Thaidem.* Plura notarunt ex Sallustio, atque eodem Terent. super hac Particulâ docti. Vulgò interpolatitie nim sintrusum est, propugnante tamen Man. *tantum*, cum vel fossor sentire possit merum rus ac pus illud esse ad hanc nostram lectionis elegantiam. Quidam Gul. codex quoque refert: *una cum rep. in totum intereat*: ex glossa verissimè.

I. A'κύ-

¶. ARG. *De dictis seu dicteriis in Ciceronem. De judiciis. De Republica. De D. Labella.*

M. T. CICERO. S. D. VOLUMNIO.

32 QUòd sine prænomine familiariter, ut debebas, ad me epistolam misisti, primùm addubitavi, num à Volumnio senatore esset, quocum mihi est magnus usus: dedeinde ἐυτραπελίᾳ litterarum fecit, ut intelligerem, tuas esse. Quibus in litteris omnia mihi perjucunda fuerunt, præter illud, quòd parum diligenter possessio salinarum mearum à te procuratore defenditur. Ais enim, ut ego discesserim, omnia omnium dicta, in his etiam Sestiana, in me conferri. Quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidem sperabam, ita notata me reliquisse genera dictorum meorum, ut cognosci sua sponte possent. Sed quando tanta fæx est in urbe, ut nihil tam sit 1 ἀκύθηρον, quod non alicui venustum esse videatur: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολίαν, nisi elegans ὑπερβολὴ, nisi παροίχρεμμα bellum, nisi ridiculum παροιπροσδοκίαν, nisi cetera, quæ sunt à me in secundo libro de Oratore per Antonii personam disputata de ridiculis, ἔπιχρα, & arguta apparebunt, ut sacramento contendas mea non esse. Nam de judiciis quòd quereris, multò laboro minùs, trahantur per me pedibus omnes rei: sit vel Selius tam eloquens, ut possit probare, se liberum: non laboro. Urbanitatis possessionem, amabo, quibusvis interdictis defendamus: in qua te unum metuo, contemno ceteros. Derideri te putas. Nunc demùm intelligo te sapere. Sed mehercules, extra jocum, valde mihi tuæ litteræ facetæ, elegantesque visæ sunt. illa quamvis ridicula essent, sicut erant, mihi tamen risum non moverunt. Cupio enim nostrum illum amicum in tribunatu quàm plurimum habere gravitatis: 2 id cùm ipsius causa, (est mihi, ut scis, in amoribus) tum mehercule etiam reip. quam quidem, quamvis in me ingrata sit, amare non desinam. Tu, mi Volumni, & quum instituisti, & mihi vides esse gratum, scribe ad me quàm sæpissimè de rebus urbanis, de republ. Jucundus est mihi sermo litteratum tuarum. Præterea Dolabellam quem ego perspicio, & judice cupidissimum esse, atque amantissimum mei, cohortare, & confirma, redde planè meum. Non mehercule, quò quidquam desit: sed quia valde cupio, non videor nimiùm laborare.

¶ ARG. *Afflicta Republica se ad exercitia declamationis retulisse scribit, auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium ad eadem studia invitat.*

M. CICERO S. D. VOLVMNIO.

QUòd declamationibus nostris cares, damni nihil 3 facis. Quòd Hirtio invideres, nisi eum amares, non erat causa invidendi: nisi fortè ipsius eloquentiæ magis, quàm, quòd me audiret, invideres. Nos enim planè, mi suavissime Volumni, aut nihil sumus, aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalibus illis, quibus, te plaudente, vigebamus, amissis: ut etiam, si quando aliquid dignum nostro nomine emisimus, ingemiscamus, quod hæc *pinnigero, non armigero in corpore tela exerceantur*, ut ait Philoctetes apud Accium, abjecta gloria. Sed tamen omnia mihi erunt, si tu veneris, hilariora. quamquam venis, ut ipse intelligis, in maximarum quasi concursum occupationum: quas si, ut volumus, exceperimus, ego verò multam salutem & foro dicam, & curiæ: vivamque tecum multùm, & 3 cum communibus nostris amatoribus. Nam & Cassius tuus, & Dolabella noster, vel potiùs uterque noster, studiis iisdem tenentur, & meis æquissimis utuntur auribus. 4 Opus est huc limatulo, & politulo tuo judicio, 5 & illis interioribus litteris meis, quibus sæpe verecundiorem me in loquendo facis. Mihi enim judicatum est, si modò hoc Cæsar aut patietur, aut volet, deponere. illam jam personam, in qua me sæpe illi ipsi probavi, ac me totum in litteras abdere, tecumque, & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui. Tu vellem, ne veritus esses, ne perinvitus legerem tuas litteras, si mihi (quemadmodum scribis) longiores fortè misisses: ac velim posthac sic statuas, tuas mihi litteras longissimas quasque, gratissimas fore.

M. TVL-

---

1. Ἀκύθηρον.) Sic recte Lamb. quemadmodum quoque ipse video expressissimè in Pal. pr. & edit prima manu Egnatii ex v. c. adnotatum. vulgo ἄκυρον inepte.

2. *Id cum ipsius causa est mihi, ut scis, in amoribus.*) Ita Pall. Vatic. editio Victorii. vulgo: *Idque cum ipsius causa [est enim mihi, ut scis, in majoribus.]* Grut. & Stevv. *id tum ipsius.* Prima editio: *id tamen in ipsius causâ.* statim post, scripsi ex Pall. Grut. editione Victorii ac Vat. *in mi ingrata sit, amare non desinam:* deletâ particulâ superfluâ *tamen* ante *amare.*

3. *Cum communibus nostris amatoribus.*) Pall. prima editio: *cum omnibus nostris amatoribus.* Grut. verò ac Stevv. succinctius: *cum omnibus nostris. Nam & Cassius.* Nihil hic audeo mutare: quandoquidem pro vulgata Rent Vict. Lamb. Manutius.

4. *Opus est huc limatulo & polito tuo judicio.*) Ita Vaticanus codex, atque editio Victorii, nec secus liber Policiani, nisi quod pro *huc huic* exhibeat. in primo erat *politulo*, sed notæ additæ expunctionis duarum litterarum *ul.* Veneta, seu editio primaria, *opus est huc delimatulo & polito:* unde conjicio coaluisse lectionis monstrum in Grut. *delimatulo & polito tuo judicio.* vulgabatur antehac *politulo.*

5. *Et illis interioribus litteris meis.*) Ita Pall. Victorii editio, atque omnium prima Veneta: Stevv. tantum & Grut. minima mutatione, *meis litteris*, quod dico ob accusandam audaciam Lambini, invitis omnibus libris ingerentis. *litteris, eis, quibus. &c.* & aperiendam vanitatem Vrsini, nescio ex quo λαγθεωρήτῳ codice afferentis: *illis interioribus litteris, quibus.* sed ne obliviscar, quemadmodum Lamb. emendat, præcepit Ferrarius, ut videas, quàm tagaces iste homo ungulas habuerit, qui omnia sine discrimine cum pulviculo sic legerit. in fine verò epistolæ retinui vulgatam scripturam, *ne perinvitus legerem*, quum ea exstet in Vatic. neque exceperit Vict. in nostris omnibus, sicut & Stevvech. atque editione principe est, *ne pluribus legerem.*

1. Quod

M. COELII EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS. AD M. TVLLIVM CICERONEM.

¶. *ARG. De rerum urbanarum commentario: De comitiis Transpadanorum: De successione Galliarum: De Pompeio: De Cæsare & Domitio: De Cicerone & Pompeio. De Planco: De libris Ciceronis politicis seu de Republica.*

M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

1 QUOD tibi decedens pollicitus sum, me omneis res urbanas diligentissimè tibi perscripturum: data opera paravi, qui sic omnia persequeretur, ut verear, ne tibi nimiùm arguta hæc sedulitas videatur. Tametsi tu, scio, quàm sis curiosus, & quàm omnibus peregrinantibus gratum sit, minimarum quoque rerum, quæ domi gerantur, fieri certiores: tamen in hoc te deprecor, ne meum hoc officium arrogantiæ condemnes, quòd hunc laborem alteri delegavi: non quin mihi suavissimum sit, & occupato, & ad litteras scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ memoriæ dare operam. Sed ipsum volumen quod tibi misi, facilè, ut ego arbitror, me excusat. 2 Nescio quojus otii esset, non modò perscribere hæc, sed omnino animadvertere. Omnia enim sunt ibi senatusconsulta, edicta, fabulæ, rumores: quod exemplum si fortè minùs te delectarit: ne molestiam tibi cum impensa mea exhibeam, fac me certiorem. Si quid in rep. majus actum erit, quod isti operarii minùs commodè persequi possint: & quemadmodum actum sit, & quæ existimatio secuta, quæque de eo spes est, diligenter tibi perscribemus. Ut nunc est, nulla magnopere exspectatio est. Nam & illi tumores de comitiis Transpadanorum, Cumarum tenus caluerunt. Romam, cùm venissem, ne tenuissimam quidem auditionem de ea re accepi. Præterea Marcellus quòd adhuc nihil retulit de successione provinciarum Galliarum: & in Kalendas Jun. ut mihi ipse dixit, eam distulit relationem. 4 sanè quàm eos sermones expressit, qui de eo tum fuerant, cùm Romæ nos essemus. Tu si Pompejum, ut volebas, offendisti: qui tibi visus sit, & quam orationē habuerit tecum, quamq; ostenderit voluntatem, (solet enim aliud sentire, & loqui: neq; tantum valere ingenio, ut non appareat, quid cupiat) fac mihi perscribas. 5 Quod ad Cæsarem crebri, & non belli de eo rumores: sed susurratores duntaxat veniunt: alius equitem perdidisse, 6 quod opinor certè factum est, alius septimam legionem vapulasse: ipsum apud Bellovacos 7 circumsederi, interclusum ab reliquo exercitu: neque adhuc certi quidquam est, 8 neque hæc incerta tamen vulgò jactantur: sed inter paucos, 9 quos tu nosti, palam secretò narrantur: at Domitius, cùm manus ad os apposuit. Te ad IX. Kalendas Jun. subrostrani, (quod illorum capiti sit) dissiparant periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maximus rumor fuit, te à Qu. Pompejo in itinere occisum. Ego, qui scirem Qu. Pompejum 10 Baulis embæneticam facere, & usque eo, 11 ut ego miserer ejus esuriei, non sum commotus: & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optavi. Plancus quidem tuus Ravennæ est: & magno congiario donatus à Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus vigent.

¶. *ARG.*

1. *Quod tibi decedens pollicitus sum.*) Ita Pall. prim. quint. (nam in Pall. sec. tert. XI. Epistolæ desiderantur) editio prima & Vict. nec longius dissentit quart. *decederes* affini lapsu scribens. vulgò *decedenti*.

2. *Nescio quojus otii esset.*) Cùm in Pal. quart. editione pr. esset *quorus*, in Pal. quint. *quorum*, scribendum duxi *quojus*, quemadmodum erui ex Pal. prim. & PecK. paullo post scripserunt tres Pall. prim. editio: *senatus consulta, dilla, fabulæ, rumores*: quam bene non discerno.

3. *Quæ existimatio secuta, quæq; de eo spes est, dil.*) Sic in pall. tribus, editione prima & Victoris. vulgatum erat; *consecuta, quæque de eo spes dilig.*

4. *Sanè quàm eos sermones expressit.*) Ita Vict. editio, & Vat. pall. omnes hic leviter corrupti sunt. Primus *sanque eos*. quart. *sane quia meos*, sicut prima editio *sanque meos serm.* quint. proximè ad verum; *sane qua meos serm. Expressit* autem habent unanimo consensu non, ut vulgò, *reprehs.*

5. *Quod ad Cæsarem: crebri & non belli de eo rumores.*) Vulgo; *quod ad Cæsarem attinet; crebri*. sed illud verbi suppositicium removi à Cælio auctoritate pall. trium, editionum primæ ac Victorianæ. sicut & statim illud *susurrationes*, cum iidem libri singuli, quemadmodum & excerpta PecKii & Vat. codicis, *susurrarent*.

6. *Quod opinor certè factum est.*) Ita scripsi ex pall. quart. quint. Vat. editione Vict. pal. tamen primus & editionum vetustissima, *factum est*: vulgò alias verbum subsistendi, ut vocant, deficit.

7. *Circumsederi.*) Vulgò *Circumsideri*: Illud malui, quia in his epistolis tales antiquitatis affectationes; deinde quia sic reperi in pall. pr. quint. editione primaria, & Vaticano.

8. *Neque hæc incerta tamen, vulgò jactantur.*) Politiani codex expungit *Tò tamen*, neque mihi necessarium magnopere videtur: cum de eo quoque ambigere videam pal. quart. *neque hæc incerta quidem cum vulgò jact.* quintum: *neque hæc incerta quidem, tamen vulgò jactantur*.

9. *Quos tu nosti, palam secretò narrantur.*) Ita est in tribus pall. editionibus, prima ac Florentina: sunt tamen qui distinguant, *quos tu nosti palam, secretè narrantur*. vulgatum est: *quos tu nosti plane*; *sec.* post statim in pall. tribus, atque editione primogenita: *aut Domitius*, cùm ad eam notet Egnat. ex v. c. legi, sicut & Politiani liber agnoscit, *apud Domitium*: melius meo animo quàm vulgò.

10. *Baulis embaneticam facere.*) Ita castigatissimus pal. pr. Vaticani excerpta, editio prima ac Victoriana. nec dissentiunt multa pall. quart. quint. *baulis sembaniticum*. Miror Lambini aviditatem, pro Turnebi *emperiticam*; cùm statim de Esurie illius insequatur. Alii *Epibaticam*; notumque *Epibaticam facere* idem esse quod Varroni *velaturum facere*. Gloss. ἐπιβάτης, *Vector*. Alii *Embaticam*. Alii nupere ἀκροβατικὴν substituunt. vulgata lectio est *Schœnibaticam facere*. Duo Guilelmio consulti, *emeniticam facere*.

11. *Ut ego miserer ejus esuriei.*) Præfero pal. & editionis priscæ primi scripturam: *miserer ejus esurire* quod valdè titillat meis auribus. Quartus *miserer excitare*; quint. melius, *exicare*. vulgatam lectionem non sanam esse liquido, puto, jam constat.

I. Mi

¶ *ARG. De Messala absoluto : De Republica : De Marcello. De comitiis Consularibus. De Syngrapha Sitiana. De Commentario rerum urbanarum.*

COELIUS CICERONI, S.

2 CERTE, inquam, absolutus est, 1 me repræsentante pronuntiatum est, & quidem omnibus ordinibus, & singulis in unoquoque ordine sententiis. Vide modo; inquis. Non mehercules. nihil enim umquam tam præter opinionem, tam quod videretur omnibus indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia validissimè favérem ei, & me jam ad dolendum præparassem: postquàm factum est, obstupui, & mihi visus sum captus esse. Quid alios putas? clamoribus scilicet maximis judices corripuerunt; & ostenderunt, planè esse quod ferri non posset. Itaque relictus lege Licinia, majore esse periculo videtur. Accessit huc, quòd a postridiè ejus absolutionem in theatrum Curionis Hortensius introiit, puto ut suum gaudium gauderemus. Hic tibi *strepitus, fremitus, clamor tonitruum, & 3 rudentum similis.* Hoc magis animadversum est, quòd intactus à sibilo pervenerat Hortensius ad senectutem. 4 Sed tum ita, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vixisse. De rep. quid tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, (ut mihi videbatur,) consilio. De comitiis consularibus incertissima est existimatio. Ego incidi in 5 competitorem nobilem, & nobilem agentem. Nam M. Octavius, Cn. filius, & C. Hirrus mecum petit. Hoc ideo scripsi, quòd scio te acriter propter Hirrum, nuntium nostrorum comitiorum exspectaturum. Tu tamen simulac me designatum audieris, ut tibi curæ sit, 6 quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi commendo. Commentarium rerum urbanarum primum dedi L. Castrinio Pæto; secundum ei, qui has litteras tibi dedit.

¶ *ARG. De suis ad Ciceronem litteris. De Hirro. De Philotimo & Milone: Petit syntagma aliquod à Cicerone sibi mitti.*

COELIUS CICERONI, S.

3 ESTNE? vici? & tibi sæpe, quod negaras discedens curaturum, tibi litteras mitto? est, si quidem perferuntur quas do. Atque hoc eo diligentius factito, quòd cùm otiosus sum, planè, ubi delectem otiolum meum, non habeo. Tu cùm Romæ eras, hoc mihi certum, ac jucundissimum vacanti negotium erat, tecum id otii tempus consumere: idque non mediocriter desidero: ut non modò mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo videatur factat & qui, (quæ mea negligentia est,) multos sæpe dies ad te, cùm hic eras, non accedebam, nunc quotidie non esse te, ad quem cursitem, discrucior. Maximè verò, ut te dies, noctesque quæram, competitor Hirrus curat. Quomodo illum putas auguratus tuum competitorem dolere, & dissimulare, me certiorem, quàm se, candidatum? de quo, ut, quem optas, quàm primùm nuntium accipias, tua medius fidius magis, quàm mea causa cupio. 7 Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam. sed hoc usque eo suave est, quod, si acciderit, tota vita risus nobis deesse non poterit. Sed tanti mehercule, non multùm M. Octavius eorum odis, qui Hirrum premunt, quæ permulta sunt, sublevat. Quod ad Philotimi liberti officium, & bona Milonis attinet: dedimus operam, ut & Philotimus quàm honestissimè Milloni absenti, ejusque necessariis satisfaceret, & secundùm ejus fidem, & sedulitatem existimatio tua conservaretur. Illud nunc à te peto, steris, (ut spero) otiosus, aliquod ad nos, ut intelligamus nos tibi curæ esse, σύντγμα conscribas. Qui tibi istuc, inquis, in mentem venit, homini non inepto? Aliquid ex tam multis tuis monumentis extare, quod nostræ amicitiæ memoriam, posteris quoque prodat. Cujusmodi velim, puto, quæris. 8 Tu citius, qui omnem nosti disciplinam, quod maxime conveniat, excogitabis. Genere tamen, quod & ad nos pertineat, & ὁλοσυγκλίτου quandam, ut versetur inter manus, habeat. Vale.

¶ *ARG. De rebus urbanis. De Syngraphâ Sitianâ. De Pantheris. De Regis Alexandrini morte.*

M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

IN VIDEO tibi; tam multa quotidie, quæ mirere, istòc perferuntur. Primùm illud, absolutum Messallam: deinde eundem condemnatum. C. Mercellum, consulem factum: 9 M. Claudium, 10 à repulsa postulatum à Gallis duobus. P. Dolabellam quindecimvirum factum. Hoc tibi non invideo, caruisse te pulcherrimo spectaculo, 11 & Lentuli cruris repulsi vultum non vidisse. At qua spe, quàm certa opinione descenderat? quàm ipso diffidente Dolabella? & Hercules, nisi nostri equites acutiùs vidissent, pene concedente adversario superasset. Illud te non arbitror miratum, Servium, designatum tribunum pl. condemnatum: cujus locum C. Curio petiit. sanè quàm incutit multis, qui eum, facilitatemque ejus non norunt, magnum metum. Sed ut spero, & volo, &, ut se fert ipse, bonos, & senatum malet, 12 totus, ut nunc est, hoc scaturit 13 Hujus voluntatis initium, & causa inest, quòd eum non mediocriter Cæsar, qui solet infimorum hominum amicitias sibi qualibet impensa adjungere, valde contemsit. Qua in re mihi videtur illud perquam venustè cecidisse: quòd à reliquis quoque usque eò est animadversum, ut Curio, qui nihil consilio facit, ratione, & insidiis usus videretur in evitandis iis consiliis, qui se intenderant adversarios in ejus tribunatum: Lælios, & Antonios, & id genus valenteis dico. Has ego tibi litteras eo majore misi intervallo, quòd comitiorum dilationes occupatiorem me habebant, & exspectare in dies exitum cogebant, ut, confectis omnibus, te

1. *Me repræsentante pronuntiatum est.*) Ita in Pall. pr. quart. editione primaac Victoriana. vulgo *præsente.* statim post emendavi, ex Pal. pr. Vaticano, editione Vict. *& quidem omnibus ordinibus, & singulis in unoquoque ordine sententiis.* Canterus totum hoc initium sic reformat: *certe, inquam, absolutus est (me præsente pronuntiatum est) nec quidem omnibus ordinibus sed singulis in unoquoque genere sententiis.*

2. *Postridie ejus absolutionem.*) Sic Vaticani & Peckii excerpta editioque adeò Victoriana, nam ceteri tres Pall. hìc mihi turbas ac tricas inconciliant transpositæ fœdum in modum. Sic, ut notant docti, Cæsar *postridie tubas*, dixit. vulgò, *absolutionem.*

3. *Rudentum similis.*) Ita Vict. & Vat. Lamb. unica voce *rudenti sibilus*, quod non satis poterat confodere atque expungere Gul. Rivius olim, *Rudentum similis sibilus*, conjecerat, quod explodit Lamb. vulgo *sibilus.*

4. *Sed ita, ut in totam vitam cuivis satis esset, & pœniteret eum jam vixisse.*) Vulgò post *ita* addunt *bene* sed illud expungit Vat. *vivisse* quoque editum, cum aliis libri melius *vixisse.*

5. *Competitorem nobilem & nobilem agentem.*) Ita Vat. Peck. Vict. ac Lam. vulgò: *competitorem nobilem, & ignobilem agentem.*

6. *Quod ad pantheras attinet, rogo. Syngrapham Sitianam tibi c.*) Peck. excerpta sic concipiunt: *quod pantheras attinet, Syngrapham.* Vat. verò, ut & Vict. editio: *attinet rogo Syngrapham Sitianam:* nisi quod etiam hæc *pynrapham.* in fine epistolæ ex excerptis Peck. ac Vat. editione Vict. edidi, *qui has litteras tibi dedit.* vulgò: *reddet.*

7. *Nam mea, si fio, forsitan cum locupletiore referam.*) Hæc est Victorii lectio, quam magis ac lubentius amplexus sum, quàm Lambinianam illam: *Nam mea, si fio, forsitan non locupletiora referam:* quando & Peckio excerpta *cum* non *To non* agnoscant. vulgatum est: *Nam mea, si fio, forsitan non locupletiorem referam.* paullo superius emendatum iverat ex conjectura Gul. *deleare & dissimulari*, quod ipsius causa, probare non possum.

8. *Tu citius, qui omnem nosti disciplinam.*) Vulgo, *Tu optime.* sed nostrum accepimus ex Peck. Vat. editione Vict. statim post ex editione Vict. & Peck. edidi *excogitabis. Genere tamen.* cum vulgetur alibi: *excogitabis cetera tamen genere* sicut & superius ex eisdem reposui *posteris quoque prodat. cujusmodi velim.* melius quam vulgo: *prodat velim cujusmodi, puto, quæris.*

9. *M. Claudium, &c.*) Imo vero *M. Caldum*; ut pluribus firmat Pighius ad annum V. C. DCCIII. qui consulatur.

10. *A repulsa postulatum à Gallis duobus.*) Ita Vict. edidit, quem in hac editione [quandoquidem tempus præcisum, accuratè missi consulendi] totum sequi imbibimus. Lamb. tamen: *à Gallis duobus.* sed *Gallis* habent quoque duo Gulielmi libri. Edebatur aliàs: *à repulsa condemnatum à Gallis duobus.*

11. *Lentuli Cruris repulsi vultum non vidisse.*) Ita Vaticani & Peck. excerpta: nec secus Vict. editio. vulgo, *Lentuli Sura.* duo Guliel. libri *à curiis*: quia curiata erant comitia.

12. *Totus, ut nunc est, hoc scaturit.*) Ita Vict. Lamb. tamen, *hoc scaturit* nescio qua fide. ea. videatur tamen Turneb. lib. XIII. c. 20. Adverf. vulgò *hic* pro hoc.

13. *Hujus voluntatis initium & causa inest.*) Ita scripsi. nam Peck. excerpta ignorant *To autem* post provocabulum *hujus*, deinde Vict. quoque editio *inest*, præfert vulgato *est.*

te facerem certiorem. Ad Kalendas Sextileis usque exspectavi. Prætoriis moræ quædam inciderunt. Mea porrò comitia, quem eventum sint habitura, nescio. opinionem quidem, quod ad Hirtum attinet, incredibilem, ædilium pleb. comitiis, nacta sunt. 1. Nam M. Cœlium Vicinianum mentio illa fatua, quam deriseramus olim, & promulgatio de dictatore, subitò dejecit, & dejectum magno clamore insecuta est. 2 Inde Hirtum cuncti an non faciendum flagitare. Spero, te celeriter, & de nobis quod sperasti, & de illo; quod vix sperare ausus es, auditurum. De republ. jam novi quidquam exspectare desieramus. Sed cùm senatus habitus esset ad Apollinis, ad XI Kalend. Sex. & referretur de stipendio Cn. Pompeii: mentio facta est de legione ea, quam expensam tulit C. Cæsari Pompejus, quo numero esset, quo appeteretur: cùm ex Gallia coactus esset dicere Pompejus se legionem abducturum, sed non statim sub mentionem, & convicium obtrectatorum. Inde interrogatus de successione C. Cæsaris: de qua, hoc est, de provinciis, placitum est, ut quàm primum ad urbem reverteretur Cn. Pompejus: ut coram eo de successione provinciarum ageretur. Nam Ariminum ad exercitum Pompejus erat iturus: & statim iit, puto idib. Sextil. de ea re factum iri. profectò aut transigeretur aliquid, aut turpiter intercederetur. Nam in disputando conjecit illam vocem Cn. Pompejus, Omneis oportere senatui dicto audienteis esse. Ego tamen sic nihil exspecto, quomodo Paullum consulem designatum primùm sententiam dicentem. Sæpius te admoneo de syngrapha Sittiana. cupio enim te intelligere, eam rem ad me valde pertinere. Item de Pantheris, ut Cibyratas accersas, curesque ut mi vehantur. Præterea nuntiatum nobis, & pro certo jam habetur, regem Alexandrinum mortuum. quid mihi suadeas, quomodo regnum illud se habeat, quis procuret, diligenter mihi perscribas. Kalendis Sextil.

¶ ARG. *De providentia Ciceronis, De successionibus provinciarum.*

COELIUS CICERONI, S.

5 QVa tu cura sis, quod ad pacem provinciæ tuæ, finitimarumque regionum attinet, nescio: ego quidem vehementer animi pendeo. Nam si hoc moderari possemus, ut pro viribus copiarum tuarum, belli quoque exsisteret magnitudo &, quantum gloriæ, triumphoque opus esset, assequeremur, periculosamque, & gravem illam dimicationem evitaremus: nihil tam esset optandum Nunc si Parthus movet aliquid: scio non mediocrem fore contentionem, tuus porrò exercitus vix unum saltum tueri potest. Hanc autem nemo ducit rationem: sed omnia desiderantur ab eo (tamquam nihil denegatum sit ei, quo minùs quàm paratissimus esset) qui publico negotio præpositus est. Accedit huc, quòd successionem futuram propter Galliarum controversiam non video. Tametsi hac de re puto te constitutum, quid facturus esses, habere: tamen, quo maturiùs constitueres, cùm hunc eventum providebam, visum est, ut te facerem certiorem. Nosti enim hæc tralatitia: de Gallis constituetur: erit, qui intercedat: deinde alius exsistet, qui, nisi liberè liceat de omnibus provinciis decernere senatui, reliquas impediat. sic multum, ac diu ludetur, atque ita diu, ut plus biennium in his tricis moretur. Si quid novi de rep. quod tibi scriberem, haberem, usus essem mea consuetudine, ut diligenter, & quid actum esset, & quid ex eo futurum sperarem, perscriberem. 4 Sane tanquam in quodam silice jam omnia adhæserunt. Marcellus idem illud de provinciis urget, neque adhuc frequentem senatum efficere potuit. Quòd si anno præterito Curio tribunus, & eadem actio de provinciis introivit: quàm facilè nunc sit omnia impedire, & quàm hoc 5 Cæsari, qui suâ causâ remp. non curet, superet, non te fallit.

¶ ARG. *De Appio à Dolabella accusato. De mandato sibi a Cicerone dato. De Pompejo Apii amico & Appio absoluto. De Consulis negligentia. De Curione: otiosam civitatem.*

COELIUS CICERONI, S.

NON dubito, quin perlatum ad te sit, Appium à Dolabella reum factum; sanè quàm non ea, quam existimaveram, invidia. Neque enim stultè Appius: qui simulatque Dolabella accessit ad tribunal, introierat in urbem, triumphique postulationem abjecerat. 6 Quo facto retudit sermones, paratiorque visus est, quàm speraverat accusator. Is nunc in te maximam spem habet. Scio tibi eum non esse odio. quàm velis eum obligare, in tua manu est: cum quo simultas tibi non fuisset, liberius tibi de tota re esset. 7 Nunc si ad illam summam veritatem legitimum jus exegeris: cavendum tibi erit, ne parum simpliciter, & candidè posuisse inimicitias videaris. In hanc partem porrò tutum tibi erit, si quid volueris, gratificari. nemo enim necessitudine, & amicitia te deterritum ab officio dicet. Illud mihi occurrit, quòd inter postulationem, & nominis delationem, uxor à Dolabella discessit. Quid mihi discedens mandaris, memini, quid ego tibi scripserim, te non arbitror oblitum. Non est jam tempus plura narrandi. Unum illud monere te possum: si res tibi non displicebit, tamen hoc tempore nihil de tua voluntate ostendas, & exspectes, quemadmodum exeat ex hac causa. 8 Denique invi-

1. *M. Cœlium Vicinianum.*) Ita edidit Vict. cui planè accedunt Peckio excerpta, & alter Gulielmii liber; in quo *Vicinianum.* Lamb propugnat *Vinicianum*; ut & Vrsinus noster in *Licinia*; ubi invehitur in Manutium reponentem *Licinianum.* consulatur. nos & libri isti unica littera à vulgata lectione alieni sumus. *Tricinianum* enim prius legebatur.

2. *Inde Hirtum cuncti an non faciendum flagitare.*) Lambin. in duobus se Memmianis reperisse testatur: *cuncti jam ad non faciendum flag.* Nos Victor. lectionem retinuimus à Vat. quoque exhibitam; eo magis, quod exiguissima mutatione à vulgata distet: nam pro *jam* regestimus *an.*

3. *Quod vix sperare ausus es.*) Duo libri Gulielmio consulti, *visus es.* post: *quo numero esset, quo appeteretur*, edidit Vict. quod ipsi quoque retinuimus. Lamb. verò, *quo appelleretur:* quia legiones à numero appellabantur; legio prima, secunda, tertia. Alii volunt legi, *quando repeteretur.* Gul. duplicem suam conjecturam adnotavit. vel. quo ad *peteretur*, vel, *quo abduceretur.* sed non video, cur vulgata præ illis omnibus locum habere non possit.

4. *Sanè tanquam in quodam silice jam omnia adhæserunt.*) Retinuimus vulgatam lectionem, cum Vict. & Vaticani excerptis: Antiquiores codices, adnotante Vict. habent; *sanè tanquam in quodam in Cilicia omnia adhæserunt.* Libri autem Gulielmii duo *in Cilicia*: unus quidem *in Cilia*: malebat ipse *in quodam silice.* Turneb. tamen lib. XII. c. 17. ex vestigiis v. c. hæsitans expediebat, *in quodam cilicio:* quod per *cilicium & cilicia* aliquando liquores transmittuntur, ut in iis ramenta auri adhærescant aqua transfusa. Paullus Man. quod probabat Lambin. *in quodam incili jam omnia adh.* utramq; tamen conjecturam ingeniosam quidem, sed fortasse coactiorem, & alieniorem affirmat Andreas Schottus, mavultque ex antiquæ scripturæ vestigiis codic. Maff. *in quodam vitilicea omn. adh. in quodam fitili ea omnia adhæserunt:* quòd fictilia vasa odorem semel imbuta retinent. Legendum, *sanè tanquam aqua in colliciis, &c. Colliciæ*, vocat Plinius, ampliores sulcos, qui interponebantur ad educendam aquam in fossas. Et eadem videntur cum elicibus. Qui in aliquo difficili negotio impediti hærebant, nec exitum rei reperiebant, his *aquam hærere* dicebant; metaphora ducta ab aqua, quæ in hujusmodi sulcis & colliciis hærebat, nec educebatur. *Sabinæ fuit. Sane tanquam aqua in Cilicia omnia adhæserunt.*] Omnino scribendum: *Sane tanquam in quodam titivilitio omnia adhæserunt.* Conqueritur in illa epistola Cælius, *quod plus biennium in hiatricis moretur.* Idem hic repetit omniaque ipsorum consilio ait hærere in quodam titivilitio, in meris tricis & re nihili. *Adhærere in re aliqua* probum est & Latinum. *Isf. Vossius.*

5. *Cæsari qui suâ causâ remp. non curet, superet.*) Libri mss. Lamb. hanc lectionem habent repræsentatam quoque in editione Vict. Peck. quoque *superet.* Vulgata lectio tota abhorret: *Cæsari & iis qui jam causam non rip. curant, suppetat, non te fallit.*

6. *Quo facto retudit sermones.*) Sic Victorii. nescio quo malo, in vulgatis *retulit.* paullo post scripsi ex Vict. *cum quo simultas tibi non fuisset.* licet editum sit: *cum quo simultates si tibi non fuissent.*

7. *Nunc si ad illam summam veritatem.*) Ita mss. teste Lamb. quidam; ita quoque Peckio excerpta, editioque Vict. Vulgo *severitatem.*

8. *Denique invidiosum tibi sit.*) Ita mss. alii, & Peck. & Vict. editio vulgo, *ne qua invidiosum tibi sit*; quod sequi se potius ajebat Dionysius Lam.

1. *Nit*

invidiosum tibi sit, si emanarit. Porrò, significatio ulla si intercesserit, clarius, quàm deceat, aut expediat, fiat. Neque ille tacere eam rem poterit, quæ suæ spei, tam opportuna acciderit: quæque in negotio conficiendo tanto illustrior erit: cùm prætertim is sit, qui si perniciosum sciret esse, loqui de hac re, vix tamen se contineret. Pompejus dicitur valde pro Appio laborare, ut etiam putent alterutrum de filiis ad te missurum. Hic nos omnes absolvimus: & hercule confecta omnia, fœda, & inhonesta sunt. Consules autem habemus summa diligentia: ad huc senatusconsultum nisi de feriis Latinis, nullum facere potuerunt. Curioni nostro tribunatus conglaciat. Sed dici non potest, quomodo hic omnia jaceant. Nisi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, veternus civitatem occupasset. Si Parthi vos nihil calfaciunt, 1 nos hic frigore frigescimus. Tamen, quoquo modo hic omnia jaceant, potuit sine Parthis. Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Hoc sic nuntiatum est. Quod tibi suprà scripsi, 2 Burionem valde frigere; jam calet. nam ferventissimè concerpitur. Levissimè enim, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit: legemque Viariam, non dissimilem Agrariæ Rulli, & Alimentariam, quas jubet ædiles metiri, jactavit. hoc nondum fecerat, cùm priorem partem epistolæ scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, 3 ponito me in gratia. De Dolabella integrum tibi reserves, suadeo, & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit 4 pantheras Græcas me non habere.

¶ *ARG. Se præsentem Ciceronem cupere. De Cornificii & Orestillæ nuptiis. De Paullæ divortio. De Ocellæ adulterio.*

COELIUS CICERONI, S.

7 QUAM citò tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidem eo magis, quò adhuc felicius rem gessisti. Dum istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hunc risum meum 5 metus aliqui perturbet. Breviores has litteras properanti publicanorum tabellario subitò dedi: tuo liberto pluribus verbis scriptas pridie dederam. Res autem novæ nullæ sanè acciderunt, nisi hæc vis tibi scribi, quæ certè vis. Cornificius adolescens Orestillæ filiam sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarii, divortium sine causa, quo die vir è provincia venturus erat, fecit. Nuptura est D. Bruto. nondum retulerat. Multa in hoc genere incredibilia, te absente, acciderunt. Servius Ocella nemini persuasisset se mœchum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. Quæres, ubi? ubi hercule ego minimè vellem. relinquo tibi quod ab aliis quæras. neque enim displicet mihi, imperatorem singulos percontari, cum qua sit aliqui deprehensus.

¶ *ARG. De M. Tuccio & M. Servilio accusatis senatusconsulto de Pompejo, Cæsare, Curione. De Pompejo. De Curione. De Pantheris. De Siliana syngrapha. De Philone & Diogene libertis.*

M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

ETSI de rep. quæ tibi scribam, habeo: tamen nihil, quo magis gavisurum te putem, habeo, quàm hoc. 6 Scito, C. Sempronium Rufum, Rufum mel, ac delicias tuas, 7 calumniam maximo plausu tulisse: quæris quâ in causa? M. Tuccium, accusatorem suum post ludos Romanos, reum lege Plotia de vi fecit, hoc consilio, quòd videbat, si extraordinarius reus nemo accessisset, sibi hoc anno, causam esse dicendam. Dubium potro illi non erat, quid futurum esset. Nemini hoc deferre munusculum maluit, quàm suo accusatori. Itaque sine ullo subscriptore descendit, & Tuccium reum fecit. At ego, simulatque audivi, invocatus ad subsellia rei occurro: surgo, neque verbum de re facio. Totum Sempronium usque eò perago, ut Vestorium quoque interponam, & illam fabulam narrem, quemadmodum tibi pro beneficio dederit, si quid injuriis suis esset, ut Vestorius teneretur. Hæc quoque magna nunc contentio forum tenet. M. Servilius, postquàm, ut cœperat, omnibus in rebus turbarat, 8 ne, quod non venderet, quoiquam reliquerat: maximeque nobis traditus erat invidiæ: 9 neque Laterensis, prætore postulante Pausania, nobis patronis, QUO EA PECUNIA PERVENISSET, recipere voluit. Quod Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eum postulavit: magna illico fama surrexit: & de damnatione ferventer loqui est cœptum. Quo vento projicitur Appius minor, 10 ut implicet pecuniam ex bonis patris pervenisse ad Servilium, prævaricationisque causa diceret depositum LLS. LXXXI. Admiraris amentiam, 11 immò si actiones stultissimas, quid si nefarias patris confessiones audisses? Mittit in consilium eosdem illos, qui lites æstimarant, judices. Cùm æquo numero sententiæ fuissent, Laterensis leges ignorans, pronuntiavit, quod singuli ordines judicassent: & 12 ad extremum, ut solent, non redigam. Postquàm discessit, & pro absoluto Servilius haberi cœptus, legisque unum & centesimum caput legit, in quo ita erat: 13 QUOD EORUM JUDICIUM MAIOR PARS JUDICARIT, ID JUS RATUMQUE ESTO: in tabulas absolutum non retulit, ordinum judicia pericripsit. postulante rursus Appio, cum L. Lollio transegisset, & se relaturum dixit. Sic nunc neque absolutus, neque damnatus Servilius, de repetundis saucius Pilio tradetur. Nam de divinatione Appius, cùm calumniam jurasset, contendere ausus non est. Pilioque cessit: & ipse de pecuniis repetundis à Serviliis est postulatus, & præterea de vi reus à quodam emissario suo, Titio, factus est. Rectè hoc

1. *Nos hic frigore frigescimus.*) Pec. *nos nihil feigere frigescimus*, quemadmodum superius pro *confestim conscripta*. Gul. pro *frigescimus* conjecit *rigescimus* non malè, nisi & sic auctores loquerentur.

2. *Curionem valde frigere.*) Interserui *valde*, ex Vict. editione, Pec. Kiano, Vatic. Sicut ex iisdem *Levissime* non *bellò simo*, ut vulgo. paullo post Gul. malebat, *quod jubet ædiles*, ex conjectura.

3. *Ponito me in gratia.*) Sic rectius Vat. ac Vict. editio, vulgo nequius edium est, *gratiam*. paullo post edidi ex Pec. Vat. Vict. editione, *æquitatique opinioni hic ita facere expedit*. omisso illo *re* quod non bene ante *hoc* constiterat.

4. *Pantheras Græcas me non habere.*) Ita Vict. & Pec. ut quoque Lamb. in hanc discessit sententiam. vulgo, *Pantherarum greges*.

5. *Metus aliqui perturbet.*) Secuti sumus cum Lamb. accuratissimum P. Vict. eò magis, quod sic habent Vaticani excerpta. Qui non intellexerunt sic *aliqui qui* pro *aliquis quis* in v. c. perscribi, *perturbens* ex *perturbet* scilicet emendarunt, pejores illi, qui *aliquis* suppositum iverunt. Sicut in fine: *Cum qua sit aliqui deprehensus* ex Vict. & Vat. non *aliquis*.

6. *Scito C. Sempronium, Rufum, Rufum mel ac delicias tuas.*) Elegantissimè ex v. c. repetit Vo *Rufum* Vict. cum quo Vat. facit, secutusque est in sua editione Lamb. ut Catullus:

Cœli Lesbia nostra, Lesbia illa, illa Lesbia, quàm Catullus unam, &c.

7. *Calumniam maximo plausu tulisse. quæris qua in causa.*) Vt edidit Vict. ita sequutus est. Lamb. e quibus neque nos discedimus. Vaticani tamen excerpta: *tulisse quæris qua in causa*. vulgo: *tulisse, quod in causa*.

8. *Ne, quod non venderet, quoiquam reliquerat, maximeque nobis traditus erat invidiæ.*) Ita hunc locum emendavi ex Peccio excerptis, & editione Vict. vulgabatur: *nec, quod non venderet, quoiquam reliquerat: maximè nobis traditus erat invidia*. Vat. & Vict. *cuiquam*. sed quia in Pec. excerptis erat *quo inquam*, cuivis proclive erat facere *quoiquam*.

9. *Neque Laterensis prætore postulante Pausania.*) Sic Vict. amplius Pec. *Laterensis prætore*. vulgo. *Laterensis prætor postulante Pausania*.

10. *Vt implicet pecuniam.*) Sic Vat. & Vict. Pec. tamen *implicet de pecunia*. hinc fortè *replicare*. vulgo malè, *inducet*. Sequitur: *& depositum* H-S. LXXXI. hoc est, *sestertium octogies semel vel octogies & centum millia*. nostrorum aureorum ducentum duo millia quingenti. *Gronov.*

11. *Immò si actiones stultissimas.*) Secuti sumus Vict. & Vaticani excerpta: vulgò, *quid si actiones*. Pec. *nam*, ut liquido videas accedere nostræ statim idem, *qui de se nefariæ patris confessione audisses*.

12. *Ad extremum, ut solent, non redigam.*) Quemadmodum edidit Vict. & probavit Lamb. habent Pec. Kio excerpta: vulgatum est: *cui solet, ait, respiram*.

13. *Quod eorum judicum maior pars judicarit.*) Vulgo *Iudicum*. sed illud antiquius, quemadmodum apud Plaut. *meretricium* pro *meretricum*. Et ego apud Fabium Quintil. inveni *Artificium* in val. m. f. pro *Artificum*, sic quoque editio Antverp. scripsi præterea *Ratumque*: pro quo Pec. excerpta *curatumque*. paullò item post *transegisset* ex Vat. & Vict. editione. Vulgatur *transegit*.

par habet. Quod ad temp. pertinet, omnino multis diebus exspectatione Galliarum actum nihil est. Aliquando tamen sæpe te dilata, & graviter acta, & planè perspecta Cn. Pompeji voluntate in eam partem, ut eum decedere post Kalendas Martias placeret: senatusconsultum, quod tibi misi, factum est, auctoritatesque perscriptæ. *S. C. auctoritas. Pridie Kal. Octob. in æde Apollinis scrib. affuerunt L. Domitius, Cn. Filius, Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio. L. Iulius, Lucii F. Pont. Annalis C. Septimius, T. F. Quirina, Cajus Lucius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus, L. F. An. Capito, M. Oppius, M. fil. Terentina. Quod M. Marcellus consul, V. F. de provinciis consularibus, D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus consules, cum magistratum iniissent, ad ex Kal. Mart. quæ in suo magistratu futura essent, de consularibus provinciis ad senatum referrent, neve, quid prius ex Kalendis Mart. neve quid conjunctim de ea referretur à consulibus, utique ejus rei causa per dies comitialeis senatum haberent, S. Q. C. facerent: &, cum de ea re ad senatum referretur à COSS. eorum, qui in CCC. judicibus essent, sex adducere liceret. Si quid ea re ad populum, ad plebemve lato opus esset, ut Serv. Sulpicius, M. Marcellus COSS. prætores, tribunique pleb. quibus eorum videretur, ad populum, plebemve referrent: quodsi non tulissent, uti, quicumque deinceps essent ad populum plebemve ferrent. L. V. Prid. Kalend. Octob. in æde Apollinis, scrib. affuerunt, L. Domitius, Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius, Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Iulius, L. F. Pont. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius, C. F. Pop. Curio, L. Attejus L. F. An. Capito, M. Oppius, M. F. Terentina. Quòd M. Marcell. COS. V. F. de provinciis, D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorum, qui potestatem habent intercedendi, impediendi, moram afferre oportere, 1 quo minùs de repub. ad senatum referri, senatique consultum fieri possit, qui impedierit, prohibuerit, eum senatum existimare contra rempub. fecisse. Si quis huic senatusconsulto intercesserit, senatui placere, auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri.* Huic senatusconsulto intercessit C. Cœlius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. *Item senatui placere, de militibus, qui in exercitu C. Cæsaris sunt: qui eorum stipendia emerita aut causas, quibus de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinem referri, ut eorum ratio habeatur, causæque cognoscantur. Si quis huic S. C. intercesserit, senatui placere auctoritatem perscribi, & de ea re ad senatum, populumque referri.* Huic s. c. intercessit C. Cœlius, C. Pansa, tribuni pleb. *Itemque senatui placere, in Ciliciam provinciam, in octo reliquas provincias, quas prætores pro prætore obtinerent, eos, qui prætores fuerunt, neque in provincia cum imperio fuerunt, quos oportuit ex S. C. cum imperio in provincias pro prætore mitti oportere: eos sortito in provincias mitti placere. si ex eo numero, quos ex S. C. in provincias ire oporteret, ad numerum non essent, qui in eas provincias profecti essent: tum uti quodque collegium primum prætorum fuisset, neque in provincias profecti essent, ita sorte in provincias proficiscerentur. si ii ad numerum non essent, tunc deinceps proximi cujusque collegii, qui prætores fuissent, neque in provincias profecti essent, in sortem conjicerentur, quoad is numerus efficeretur, quem ad numerum in provincias mitti oporteret. Si quis huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberetur.* Huic senatusconsulto intercessit C. Cœlius, C. Pansa, tribuni pleb. Illa præterea Cn. Pompeji sunt animadversa, quæ maximè confidentiam attulerunt hominibus, ut diceret, se ante Kalend. Mart. non posse sine injuria de provinciis Cæsaris statuere, post Kal. Mart. se non dubitaturum. Cum interrogaretur, si qui tum intercederent: dixit, hoc nihil interesse, utrum C. Cæsar senatui dicto audiens futurus non esset, an pararet, qui senatum decernere, non pateretur. Quid si, inquit alius, & consul esse, & exercitum habere volet? Ille, quàm clementer! Quid si filius meus fustem mihi impingere volet? His voeibus, ut existimarent homines, Pompejo cum Cæsare esse negotium, effecit. Itaque jam, ut video, alteramutram ad conditionem descendere vult Cæsar, ut aut maneat, neque hoc anno sui ratio habeatur: aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eum totum parat. quid assequi possit, nescio. Illud, video, bene sentientem, etsi nihil effecerit, cadere non posse. Me tractat liberaliter Curio, & mihi suo munere negotium imposuit. Nam si mihi non dedisset eas, quæ ad ludos ei advectæ erant Africanæ, potuit se persederi. Nunc, quum dare necesse est, velim tibi curæ sit, quòd à te semper petii, ut aliquid istinc bestiarum habeamus. Sitianamque syngrapham tibi commendo. Libertum Philonem istuc misi, & Diogenem Græcum, quibus mandata, & litteras ad te dedi. eos tibi & rem, de qua misi, velim curæ habeas. nam, quàm vehementer ad me pertineat: in iis, quas tibi illi reddent, litteris descripsi.

¶ *ARG. Hirrum repulsam à se passum. De provinciis nihil actum. Pantheras petit. De Feridio. De Pompeji & Scipionis animo in Cæsarem.*

COELIUS CICERONI, S.

Sic tu, inquis, Hirrum tractasti? Immo, si scias, quàm facilè, quàm ne contentionis quidem minimæ fuerit, pudeat te, ausum illum umquam esse incedere tamquam tuum competitorem. Post repulsam verò risus facit: civem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: exspectationem corripit. Curionem prorsus non mediocriter objurgatus, hac repulsa se mutavit. Præterea qui numquam in foro apparuerit, non multum in judiciis versatus sit, agit causas liberales, sed rarò post meridiem. De provinciis quod tibi scripseram idibus Sextil. actum iri, interpellat judicium Marcelli, consulis designati. 2 In Kalend. rejectum ne frequentiam quidem efficere poterant. Has litteras ad IV. Non. Septembr. dedi, cùm ad eam diem 3 ne profligatum quidem quidquam erat. Ut video causa hæc integra in proximum annum transferetur: &, quantum divino, relinquendus tibi erit, qui provinciam obtineat. Nam non expeditur successio, quum Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quam ceteræ provinciæ, vocantur. Hoc mihi non est dubium. quo tibi magis scripsi, ut ad hunc eventum te parares. Fere litteris omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, Patischum Curioni decem pantheras misisse, te non multis partibus plureis: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donavit: nè putes illum tantùm prædia rustica dare scire. Tu, si modò memoria teneres, & Cibyratas arcessieris, itemque in Pamphiliam litteras miseris, (nam ibi plureis capi ajunt) quod voles efficies. Hoc vehementius laboro nunc, quòd seorsum à collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura. Soles libenter, ut ego, majorem partem nihil curare. In hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est, imperandi, & mandandi. Nam simulatque erunt captæ: qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitrianam syngrapham misi. Puto etiam, si ullam spem mihi litteris ostenderis, me istò missurum alios. 4 Marcum Feridium, equitem Romanum, amici mei

1. *Quo minus de repub. ad senatum referri, senatique consultum fieri.*) Ita Victorius, Vaticani, ac Peccio excerpta. vulgo interjiciunt post *de rep.* quam *primum.* & *senatusque consultum.* Potius paullo post *prohibuerit* desiderabatur, quod immisit suo loco ex Vaticano & Pec. & Victorii editione.

2. *In Kalend. rejectum ne frequentiam quidem efficere poterant.*) Ita Vict. editio & Vat. excerpta Pec. quoque expungunt *Ti fansa*, nam edebatur *rejecta causa est ne freq.*

3. *Ne profligatum quidem quicquam erat.*) Hanc lectionem Victorii ut alii exceperunt, in suasque editiones contulerunt; ita eandem quoque præstant Peccio & Vaticano excerpta. editiones alioqui: *ne promulgatum quidem quicquam esset.*

4. *M. Feridium.*) Ita Pall. [nam hic redeunt meliores à turbis suis] Vat. Pec. prima editio *Fridium*, Vict. *Fidirium*, vulgo Feridium.

1. *Nolo*

mei filium, bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium istuc venit, tibi commendo; & te rogo, ut eum in tuorum numero habeo. Agros, quos fructuarios habent civitates, vult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immuneis esse. gratos, & bonos tibi obligaris. 1 Nolo te putare Favonium à columnariis præteritum esse: optimus quisque eum non fecit. 2 Pompejus tuus aperte Cæsarem & provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse. tamen hanc sententiam dixit, nullum hoc tempore senatusconsultum faciendum. Scipio hanc, ut Kalend. Martiis de provinciis Galliis, neu quid conjunctim referretur. Contristavit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio, eum questum esse cum Scipione. Canidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus.

¶. ARG. *De Parthis. De rebus urbanis. De suo erga Ciceronem officio.*

COELIUS CICERONI, S.

SANE quàm litteris C. Cassii, & Dejotari, sumus commoti. Nam Cassius eis Euphraten copias Parthorum esse scripsit: Dejotarus, profectas per Commagenem in provinciam nostram. Ego quidem præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, qui scirem, quàm paratus ab exercitu esses, nequod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. Nam de vita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam præsagiebat. Hoc quomodo acciperent homines, quàm probabilis necessitas futura esset, vereor etiam nunc: neque priùs desinam formidare, quàm tetigisse te Italiam audiero. Sed de Parthorum transitu nuntii varios sermones excitarunt. Alius enim, Pompejum mittendum: alius, ab urbe Pompejum non removendum: alius, Cæsarem cum suo exercitu: alius, consules: nemo tamen ex senatusconsulto privatos. Consules autem, quia verentur, ne illud senatusconsultum fiat, ut paludati eeant, aut contumeliosè, præter eos, ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt: usque eò, ut parum diligentes in rep. videantur: sed honestè, sive negligentia, sive inertia est, sive ille, quem proposui, metus latet sub hac temperantiæ existimatione, nolle provinciam. Ad te litteræ non venerunt; &, nisi Dejotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius venerat, quæ diripuisset ipse, ut viderentur ab hoste vastata, finxisse bellum, & Arabas in provinciam immisisse, eosque Parthos esse, senatui renuntiasse. Quare tibi suadeo, quicumque est istic status rerum, diligenter, & cautè perscribas, 4 ne aut bellificatus alicui dicaris: aut aliquid, quod referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni. nam ego has litteras ad XIIII. Kal. Decemb. scripsi. Planè nihil video ante Kalend. Januar. agi posse. Nosti Marcellum, quàm tardus, & parum efficax sit: itemque Servius, quàm cunctator. Cujusmodi putas hoc esse? aut qui id, quod nolim, conficere posse, qui quæ cupiunt, tamen ita frigide agunt, ut nolle existimentur? Novis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit. Sin autem non erit istic bellum, aut tantum erit, ut vos, aut successores parvis additis copiis sustinere possint: Curionem video se duplicitet jactaturum: primùm, ut aliquid Cæsari adimat: inde ut aliquid Pompejo tribuat, quidvis, quamlibet tenue munusculum. Paulus porrò non humanè de provincia loquitur. hujus cupiditati occursurus est Furnius noster. plures suspicari non possum. Hæc novi. alia, quæ possunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & præparata multa scio. sed intra fineis hos, quæcumque acciderint, verrentur. Illud addo ad actiones C. Curionis, de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompejum valde nolle, ne vacuus advenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum, ut tibi succedatur. illud certè præstabo, ne amplius prorogetur. Tui consilii est, si tempus, si senatus coget, si honestè à nobis recusari non poterit, velisne perseverare: mei officii est, meminisse, qua obtestatione decedens mihi, ne paterer fieri, mandaris.

¶. ARG. *De supplicationibus Curioni decretis. De Pompeji & Curionis contentionibus. De commentario rerum urbanarum. De Sitiana syngrapha.*

COELIUS CICERONI, S.

NON diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt, 1 incideramus enim in difficilem nodum. Nam Curio tui cupidissimus, cui omnibus rationibus comitiales eripiebantur, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes, 5 ne quod furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa videretur amisisse: & prævaricator causæ publicæ existimaretur. Itaque ad pactionem descendimus; & confirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annum non usuros. Planè, quòd utrisque consulibus gratias agas, est, Paullo magis certè. Nam Marcellus sic respondit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paullus, se omninò in hunc annum non edicturum. Renuntiatum nobis erat, Hirtium diutius dicturum: prendimus eum. non modò non fecit, sed, cùm de hostiis ageretur, & posset rem impedire, si, ut numerarentur, postularet, tacuit. Tantùm Catoni assensus est, qui & locutus honorificè, non decreraf supplicationes. Tertius ad hos Favonius accessit. Quare pro cujusque natura, & instituto, gratiæ sunt agendæ: his, quòd tantum voluntatem ostenderunt: pro sententia, cùm impedire possent, non pugnarunt: Curioni verò, quòd de suarum actionum cursu tua causa deflexit. Nam Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorum res esset, unà nobiscum circumierunt, & laborarunt. Balbi quoque Cornelii operam, & sedulitatem laudare possum. Nam cum Curione vehementer locutus est: & eum, si aliter fecisset, injuriam Cæsari facturum dixit: tum ejus fidem in suspicionem adduxit. Nec deerant quidem, qui neque transigi volebant, Domitii, Scipiones, quibus hac re ad intercessionem avocandam interpellantibus, venustissimè Curio respondit, se eo libentius non intercedere, quòd quosdam, qui decernerent, videret confici nolle. Quod ad rem p. attinet, in unam causam omnis contentio conjecta est, de provinciis: in quam adhuc incubuisse cum senatu Pompejus videtur, 9 ut Cæsar Id. Novemb. decedat,

1. *Nolo te putare Favonium à Columnariis præteritum.*] Huic lectioni patrocinantur Vict. & Vat. quanquam res Pal. *præterietum*, non *perierietum*. Pall. prim. quint. *Favium*, quartus *Favrium*.

2. *Optimus quisque eum non fecit.*] Quis damnet hanc lectionem amplius à tribus Pall. invectam, & editioni Victorianæ usurpatam tamen vulgo fecerunt, quia veterum codicum lectio conveniebat palato eorum, *non nihili* fecit.

3. *Pompejus tuus aperte Cæsarem & provinciam tenere cum exercitu, & consulem esse.*] Tutissima via vivimus, & hanc lectionem ex Vict. editione & Vat. excerpsimus. Pall. tamen primus, quint. Pec. excerpta: *& consul esse tamen*; quart. vero: *& consul ipse tenuisse hanc sententiam.* vulgatum tamen est: *Pompejus tuus aperte Cæsarem vocat provinciam tenere cum exercitu & consulem esse.*

4. *Ne aut bellificatus alicui dicaris.*] Ita prima editio, Pal. prim. quart. Pec. at quint. *bellificatus. Bellificatus* gratificatus dictum aliis *vel scaturi*, quod quomodo huc pertineat, non excogito.

5. *Ne quod furore Paulli adeptus esset boni.*] Ita Pall. quart. quint. Vatic. & Pec. excerpta. nec displicet Lambini & Pall. primi lectio *ut quod furore Paulli adeptum esset boni*; quia paullulum secedebat à vulgata: *ut si quid furore Paulli adeptum esset boni.*

6. *Ut Cæsar Id. Novemb. decedat.*] Vulgatur: *ante Idus Novembres decedat*, sed ut edidi, erat in Victoriana editione ac Pal. primo.

Curio omnia potiùs subire constituit quàm id pati, ceteras suas abjecit actiones. Nostri porrò quos tu bene nosti, ad extremum certamen rem deducere non audent. Scena rei totius hæc; Pompejus tanquam Cæsarem non impugnet, sed, quod illi æquum putet, constituat, ait Curionem quærere discordias. Valde autem non vult, & planè timet Cæsarem Cos. Design. priùs, quàm exercitum & provinciam tradiderit. Accipitur satis malè à Curione: & totus ejus secundus consulatus exagitatur. Hoc tibi dico: si omnibus rebus prement Curionem; Cæsar defendetur, si intercessorem, (quod videntur) reformidarint; Cæsar, quoad volet, manebit. Quam quisque sententiam dixerit, in commentario est rerum urbanarum. ex quo tu, quæ digna sunt, selige. multa transi, in primis ludorum explosiones, & funerum, & ineptiarum ceterarum. 1 plura habet utilia. Denique malo in hanc partem errare, ut, quæ non desideras, audias, quam quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sittiano negotio, gaudeo. Sed, quum suspicaris, minùs certa fide eos tibi visos: tanquam procurator, sic agas, rogo.

¶ *ARG. Se ab Appio Scantinia accusatum scribit.*

COELIUS CICERONI, S.

12 PUDET me tibi confiteri, & queri de Appii, hominis ingratissimi, injuriis, qui me odisse, quia magna mihi debebat beneficia, cœpit: & cùm homo avarus, ut ea solveret, sibi imperare non posset, occultum bellum mihi indixit: ita occultum tamen, ut multi mihi renunciarent, & ipse facilè animadverterem, male eum de me cogitare. Posteaquam verò comperi eum collegium tentasse: deinde apertè cum quibusdam locutum: cum L. Domitio, ut nunc est, mihi inimicissimo homine, deliberare: velle hoc munusculum deferre Cn. Pompejo: ipsum reprehenderem, & ab eo deprecarer injuriam, quem vitam mihi debere putaram, impetrare à me non potui. Quid ergo est? 2 Tum quidem aliquot amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum, locutus sum. posteaquam illum, ne, cui satisfaceret quidem, me dignum habere sensi, malui collegæ ejus, homini alienissimo mihi, & propter amicitiam tuam, non æquissimo, me obligare, quàm illius simiæ vultum subire. Id postquam resciit, canduit, & me causam inimicitiarum quærere clamitavit, ut si mihi in pecunia minùs satisfecisset, per hanc speciem simultatis eum consectarer. Posteà non destitit accersere palàm Servium accusatorem, inire cum Domitio consilia quibus cum parum procederet, ut ulla lege mihi ponerent accusatorem, compellari ea lege me voluerunt, qua dicere non poterant. Insolentissimi homines summis Circensibus Judis meis postulandum me lege Scantinia curant. Vix hoc erat prælocutus, cùm ego Appium censorem eadem lege postulavi. Quod melius caderet, nihil vidi. Nam sic est à populo, & non infimo quoque approbatum, ut majorem Appio dolorem fama, quàm postulatio, attulerit. Præterea cœpi sacellum, in domo quod est, ab eo petere. Conturbat me mora servi hujus, qui tibi litteras attulit. Nam acceptis prioribus litteris, 3 amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam, nescio. Scis Domitio diem timori esse. Exspecto te valde, & quàm primum videre cupio. A te peto, ut meas injurias proinde doleas, ut me existimas & ulcisci tuas solere. Vale.

¶ *ARG. Gratulatur Dolabellam Ciceroni generum adscitum esse. De Curionis intercessione & de provinciis. De morte Hortensii.*

COELIUS CICERONI, S

GRATULOR tibi affinitate viri medius fidius optimi. Nam hoc ego de illo existimo. Cetera porro, qui 13
bus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & 4 ætate jam sunt decursa, & consuetudine, atque auctoritate tua, & pudore Tulliæ, si qua restabunt, confido celeriter sublatum iri. Non est enim pugnax in vitiis, neque hebes ad id, quod melius sit, intelligendum. Deinde (quod maximum est) ego illum valde amo. 5 Velles, C. Curionem nostrum lautũ intercessionis de provinciis exitum habuisse. Nam cum de intercessione referretur, quæ relatio fiebat ex S. C. primaque M. Marcelli sententia pronuntiata esset, qui agendum cum tribunis pl. censebat; frequens senatus in alia omnia ivit. Stomacho est scilicet Pompejus Magnus nunc ita languenti, ut vix id, quod sibi placeat, reperiant. Transierant illuc, ut ratio esset ejus habenda, qui neque exercitum, neque provincias tradere vellet. Quemadmodum hoc Pompejus laturus sit, cùm cognoscat, quidnam reipub. futurum sit, si aut non possit, aut non curet, vos senes divites videritis. Q. Hortensius, cùm has litteras scripsi, animam agebat.

¶ *ARG. De L. Domitij Ahenobarbi repulsa in auguratu. De Saturnino ab Cn Domitio Calvino in judicium vocato. De Pompeij Cæsarisque discordiis. De Appio ineptè mores civitatis emendante. De Curione, & Pompejo.*

COELIUS CICERONI, S.

TANTI non fuit Arsacen capere, Seleuciam expugnare, 14
ut earum rerum, quæ hic gestæ sunt, spectaculo careres. numquam tibi oculi doluissent, si in repulsa Domitii vultum vidisses. magna illa comitia fuerunt, & plane studia ex partium sensu apparuerunt: perpauci necessitudinem secuti officium præstiterunt. Itaque mihi est Domitius inimicissimus, 6 ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit, quàm me: atque eo magis, quod per injuriam sibi putat ereptum, quojus ego auctor fuerim. Nunc furit, tam gavisos homines suum dolorem, unumque me studiosiorem Antonii. Nam Cn Saturninum adolescentem, ipse Cn. Domitius reum fecit, sanè quàm superiore à vita invidiosum. quod judicium nunc in exspectatione, 7 inest etiam in bona spe, post Sext. Peducæi absolutionem. De summa repub. sæpe tibi scripsi, me etiamnum pacem non videre: & quo propius ea contentio, quàm

1. *Plura habet utilia.*) pec. *Italia:* unde Gul. legendum probat. *talia.* paullo post pal. pr legit, *Denique malo in hac parte me errare.* quod mihi minimè aspernandum videtur.

2. *Tum quidem aliquot amicis.*) Ita Vict. editio. nam pal. pr. *tamen quasi aliquot* [pec. Kio excerpta, *aliquid*] *amicis.* vulgatæ editiones: *tum quidem cum aliquot amicis, &c.*

3. *Amplius quadraginta mansit.*) Secuti sumus hanc lectionem pall. pr. Vat editionisque Vict. & omnium primæ. Qui deesse aliquid putarunt, *dies* intruserunt.

4. *Ætate jam sunt decursa.*) In Pal. pr. irrepsit hujus loci gemina ac diversa lectio: scribitur quippe: *ætate jam sunt decussa vel decorsa & consuetudine atque, &c.* quorum utrumque à vestibus desumpsum mihi esse videtur: de sinu enim sordes decutiuntur; itemque floccatæ ac villosæ detondentur. potest aliunde quoque constare ratio.

5. *Velles C. Curionem nostrum lautum, &c.*) Sic edidit Vict. quod sequuti sumus: palatinus nihilominus primus, pec. excerpta, Veneta seu prisca editio, *Voles, Cicero, Curionem, &c.* vulgo: *Vides, Cicero, Curionem nostrum.*

6. *Ut ne familiarem quidem suum quemquam tam oderit.*) Nolui discedere à pal. pr. pec. excerptis, Vict. editione & omnium primaria Veneta. Vulgatum est, *familiarem quidem suum, quem vestis, tam oderit.* paullo post scripsi ex pal. pr. & pec. excerptis: *superiore à vita*, cum Vict. tamen ediderit *quàm superiore vita invidiosum.*

7. *Inest etiam in bona spe.*) Et sic distinxi, & emendavi ex pal. pr. Vict. editione & Veneta. vulgo, *nunc in exspectatione est, etiam in bona spe post Sext. Peducæi*; paullo statim, ex pal. pr. pec. editionibus illis quas semper laudo, itidem scripsimus *annum pacem non videre.* cum edatur, *me etiamnum pacem non videre.*

quàm fieri necesse est, accedit, eò clarlùs id periculum apparet. Propositum hoc est, de quo, qui rerum potiuntur, sunt dimicaturi: quòd Cn. Pompejus constituit non pati C. Cæsarem consulem aliter fieri, nisi exercitum, & provincias tradiderit: Cæsari autem persuasum est, se salvum esse non posse, si ab exercitu recesserit. Fert illam tamen conditionem, ut ambo exercitus tradant. 1 Sic illi amores, & invidiosa conjunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum se erupit: neque mearum rerum quod consilii capiam, reperio; quod non dubito, quin te quoque hæc deliberatio sit perturbatura. Nam mihi cum hominibus his & gratia & necessitudo est; tum causam illam, non homines odi. Illud te non arbitror fugere, QUIN HOMINES in dissensione domestica debeant, 3 quamdiu civiliter sine armis cernetur, honestiorem sequi partem: ubi ad bellum, & castra ventum sit, firmiorem: & id melius statuere, quod tutius sit. In hac discordia video, Cn. Pompejum, senatum, quique res judicant, secum habiturum: ad Cæsarem omneis, qui cum timore, aut mala spe vivant, accessuros: exercitum conferendum non esse. omnino satis spatii sit ad considerandas utriusque copias, & ad eligendam partem. Prope oblitus sum, quod maximè fuit scribendum. Scis Appium censorem hic ostenta facere? de signis, & tabulis, 4 de agri modo, de ætate alieno acerrimè agere? Persuasum est ei, censuram, 5 lomentum, aut nitrum esse. errare mihi videtur. Nam sordeis eluere vult, venas sibi omneis, & viscera aperit. Curre, per deos, atque homines, & quam primùm hæc risum veni; legis Scantiniæ judicium apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. Crede mihi, est properandum. Curio noster sapienter id quod remisit de stipendio Pompeji, fecisse existimatur. Ad summam, quæris, quid putem futurum. Si alteruter eorum ad Parthicum bellum non eat, video magnas impendere discordias: quas ferrum & vis judicabit, uterque animo & copiis est paratus. Si sine tuo periculo fieri posset, magnum, & jucundum tibi fortuna spectaculum parabat.

esset, commôrit? Eequem autem Cæsare nostro acriorem in rebus gerendis: eodem in victoria temperatiorem, aut legisti, aut audisti? Quid est? nunc tibi nostri milites, qui durissimis, & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellum ambulando confecerunt, malis orbiculatis esse pasti videntur? 6 Quid jam, inquis? gloriosè omnia, si scias quàm sollicitus sim, tum hanc meam gloriam, quæ ad me nihil pertinet, derideas. quæ tibi exponere, nisi coràm, non possum: idque celeriter fore spero. Nam me, cùm expulisset ex Italia Pompejum, constituit ad urbem vocare, id quod jam existimo confectum, 7 nisi si maluit Pompejum Brundisii circumsedere. Peteam, si minima causa est properandi istò mihi, quòd te videre, & omnia intima conferre discupio: habeo autem quàm multa. Hui vereor (quod solet fieri) ne, cùm te videro, omnia obliviscor. Sed tamen quodnam ob scelus iter mihi necessarium retro ad Alpis versus incidit? Adeò quòd Intimelii in armis sunt, neque de magna causa. Bellienus, verna Demetrii, qui ibi cum præsidio erat, Domitium quendam, nobilem illi Cæsaris hospitem, à contraria factione nummis acceptis, comprehendit, & strangulavit. civitas ad arma iit. eò cum quatuor cohortibus mihi per nives eundum est. 8 Usque quaque, inquies, Domitii mali dant. Vellem quidem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D.

¶. ARG. De Cæsari victoria Confiniensi. De studiis videndis Ciceronis: De itinere ad Alpes: De Domitio hospite Cæsarum interfecto.

COELIUS CICERONI, S.

EQUANDO tu hominem inepiorem, quàm tuum Cn. 15
Pompejum vidisti, qui tantas turbas, qui tam nugax

¶. ARG. Suadet Ciceroni quid facto opus sit Pompejo ex Italia pulso: ut vel Cæsari se conjungat, vel ut ei se dedat.

M. COELIUS M. CICERONI, S. D.

EXANIMATUS sum tuis litteris; quibus te nihil, nisi 16
triste cogitare ostendisti: neque id quid esset, perscripsisti. 9 non enim, quale esset quod cogitares, aperuisti. Has illico ad te litteras scripsi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos oro, obsecro, ne quid gravius de salute, & incolumitate tua consulas. Nam deos, hominesque, amicitiamque nostram testificor, me neque temerè tibi prædixisse, neque temerè monuisse, sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset, parta victoria, cognoverim te certiorem fecisse. Si existimas eamdem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras. Nihil nisi atrox, & sævum cogitat, atque etiam loquitur. Iratus senatui exiit: his intercessionibus planè incitatus est: non, mehercule,

1. *Sic illi amores & invidiosa conjunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum se erupit.*) Induxi hanc lectionem ex Pal. pr. cujus tamen ora alia allata est, & *in dies condisis non ad occulta recedit obtrectationes sed ad bellum se erumpit.*) editionum primaria, ac PeKio Vaticanique excerptis: nec longè à sidet Vict. nisi quod elegantiam corruperit, omittendo *se*. editiones aliàs habent: *Sic illi jam amores & invidiosa conjunctio, non ad occultam recedit obtrectationem, sed ad bellum erumpit.*

2. *Et gratia & necessitudo est; tum causam illam non homines odi.*) Exemplar ubique nobis est Vict. editio, quam ubique exprimere studemus, præsertim accedentibus nostris libris; qui leviculis voculis tantum ab hac abhorrent; quippe primus, *necessitudine cum causam illam unde homines odi.* Sic Veneta quoque impressio, nisi quod in *eum* solum alienior est. circumferebatur antea; *gratia est & necessitudo tamen tantum causam illam, non homines odi.*

3. *Quamdiu civiliter sine armis cernetur.*) Elegantissimam lectionem & Cœliana eruditione dignissimam eruit accuratissimus Vict. quàm eo libentius admisi, quod eam propugnent excerpta Vat. ad gustum fatuæ plebis excusum erat *cernetur.*

4. *De agri modo.*) Residet hæc lectio per editiones nostras, & Palatinum primum; quàm ut introducerem, ejiciienda erat vulgatior, *de agri modi.*

5. *Lomentum aut nitrum effecerare mihi videtur.*) Sic Pal. primus Vaticani, & PeKio excerpta, atque adeo editiones, prima ac Victorii. nam vulgò *vitrum* publicarunt; ut à Vict. animadversum est, paullo autem statim post, ex Vat. & Vict. impressione de novo vulgavi; *nam sordes eluere vult*: licet alii aliter Lambinus ingeniosè videretur aliunde accepisse, addidit, *nam dum sordes eluere vult.* Libri nostri mera ostenta hic faciunt; eorum Pal. *nam sordes ei vere vult, venas sibi omnes & viscera aperit.* Veneta verò editio, quemadmodum & PeKio excerpta, *nam sordes ei vere vultu venas* publicatum est: *nam sordes eluere volens.*

6. *Quid jam inquis? gloriose omnia.*) Ex Victorii & Veneta editione, tum PeKiano & Pal. traduxi, nisi quod Pal. primus paullo diversus distinguat: *quid jam inquis gloriose? omnia si scias.* Publicati libri; *quid jam, inquis gloriosè sum? imo, si scias.*

7. *Nisi si maluit Pompejum Brundisii circumsedere.*) Vat. *nisi si maluit.* sed illud tuetur Pal. primus; editio Vict. ac Veneta. Non tamen damnem lectionem, ad quam inclinant Pall. spectatque prima editio, plenamque ex v. cod. ad oram reposuit Egnat. *maluit Pompejus Brundisii circumsedere.*

8. *Usquequaque, inquies, Domitii mali dant.*) Ita Vat. & Vict. editio, neque multum discrepant Pal. primus & Venetus: *usquequaque inquis sed Domitii mali dant.* cum publicitus excusum sit, *neque inquis se D. male habent.* statim scripsi ex Vict. editione ac Veneta partim: *vellem qui dem Venere prognatus tantum animi habuisset in vestro Domitio, quantum ipse catenatus in hoc habuit:* quanquidem non longè hinc discedant suis vestigiis libri calamo exarati. *Vellem quidem venerem prognatus tantum animi habuisse in nostro Domitio quantum ipse cadenatus:* alii, quod etiam Lamb. pro verò obtinuit *Pseudo natus:* quod mihi acutius verò videtur. Excusum erat: *vellem qui dem verna prognatus tantum animi habuisset in v. D. quantum ipse Senatus in hoc habuit.*

9. *Non enim quale esset quod cogitares aperuisti.*) Et hanc clausulam teretem debemus accuratissimo Vict. Pal. & prisca editio hallucinantur hic: *non enim qualis esset quæ vel cognita res aperuisti:* & vulgares editiones: *neque non tamen quale esset quod cogitares, aperuisti.* Lambiniani ingenii temeritatem, qua Iunabrium & nos & ipsum Tullium ante tot secula compositum habet, apud ipsum mere spectare licet.

1. *Quid*

hercule, erit deprecationi locus. Quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tuæ reliquæ tibi curæ sunt: si aliquid apud te nos, si vir optimus, gener tuus valet: quorum fortunas non debes velle conturbare, ut eam causam, in cujus victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. Denique illud cogita: 1 quod offensæ fuerit in ista cunctatione, te subisse. nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluisti: & ad eos fugatos accedere, quos resistenteis sequi nolueris, summæ stultitiæ est. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem esse, parum diligenter, quid optimum sit, eligas. Quòd si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, exspecta: quas tibi nuntio adventu Cæsaris fore nostras. Quam isti spem habeant, amissis Hispaniis, nescio. Quod porrò tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. Hoc, quod tu non dicendo mihi significasti, Cæsar audierat: ac simulatque, have, mihi dixit, statim quid de te audisset, exposuit. negavi me scire: sed tamen ab eo petii, ut ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoveri posses. Me secum in Hispaniam ducit. Nam, nisi ita faceret, ego priùs, quàm ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam Cicero, cogita, ne te, tuosque omneis funditus evertas: ne te sciens, prudensque eò demittas, unde exitum vides nullum esse. Quòd si te aut voces optimatium commovent, aut nonnullorum hominum insolentiam, & jactationem ferre non potes: eligas censeo aliquod oppidum, vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ cum confecerit: & ego te sapienter fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes.

ARG. Conqueritur se Curionis amore & Appii odio Cæsaris partes potiùs quam Pompejs secutum esse.

COELIUS CICERONI, S.

ERGO me potiùs in Hispania fuisse tum, quàm Formiis, cùm tu profectus es ad Pompejum? 2 quòd utinam ut Appius Claudius in ista parte: C. Curio quojus amicitia me paullatim in hanc perditam causam imposuit. nam mihi sentio bonam mentem iracundia & amore ablatam. Tum tu porrò, cùm ad te proficiscens nostu Ariminum venissem, dum mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificum civem agis, amici officium neglexisti, neque mihi consuluisti. Neque hæc dico, quòd diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, quàm hoc videre. Quòd si timor vestræ crudelitatis non esset, ejecti jam pridem hinc essemus. Nam hic nunc, præter fœneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquam est, nisi Pompejanus. Equidem jam effeci, ut maximè plebs, &, qui antea noster fuit, populus, vester esset. Cur hoc, inquis? immò reliquias exspectant. Vos invitos vincere coëgero. irritavi in me Catonem. Vos dormitis: nec hæc adhuc mihi videmini intelligere, quàm nos pateamus, & quam simus imbecilli. Atque hoc nullius præmii spe faciam: sed, quod apud me plurimùm solet valere, doloris, atque indignitatis causa. Quid istic facitis? prœlium exspectatis, quòd firmissimum est? Vestras copias non novi; nostri valde depugnare, & facilè algere, & esurire consueverunt.

M. TVL-

1. *Quid offensæ fuerit in istâ cunctatione, te subisse.*) Rescripsi sic ex Vat. Pal. Pec. atque adeo editionibus. Excusi vulgò libri, *te prius subisse.* in fine epistolæ turbas dant libri: quare edidi cum Vict. *quæ cum confecerit: & ego te &c.* cum alii fecerint: *quæ jam erant confecta. Id si fecerit.* Pall. verò, Peckio excerpta & vetustissima editio: *quæ iam erunt confecerit.* Politiani verò codex: *quæ tamen in fecerit.* paullò superius ibidem ex Vat. atque Vict. emendavi, *simulatque have mihi dixit*, non ut aliàs *ave*. hoc est, primo statim congressu, atque *have* dicto statim de te subjecit, quid audisset.

2. *Quòd utinam ut Appius Claudius in ista parte C. Curio; cujus amicitia me paullatim in hanc proditam causam imposuit.*) Vt Victorius edidit, ita nos repræsentamus. Doctus tamen vir leg. putat *quòd utinam, ut Appius Claudius, in istâ parte C. Curio, cujus amicitia me paullatim in hanc imposuit*; itaque scriptum in V. C. ait præter quod is habet: *in hanc partem causa imposuit.* sed ista verba, *partem causa*, ut glossema, delenda censet. Duas, porro, ait, reddi causas à Cœlio, cur partes Cæsaris secutus fuerit. unam amorem Curionis, quem optat ad Pompeii partem, sicut Appius fecerit, transisse; alteram quod sibi Cicero nihil consilii impertitus fuerit. Libri quoque nostri *in hanc partem causam.* Vulgo *quod utinam ut Appius in ista parte Appius Claudius, aut non in hac C. Curio fuisset.*

3. Qui

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS LIBER NONUS, AD M. TERENTIVM VARRONEM.

¶ *ARG. Varronis adventum expetit.*

M. CICERO M. TERENTIO VARRONI, S. D.

EX HIS litteris, quas Atticus à te missas mihi legit, quid ageres & ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sanè ex iisdem litteris potui suspicari. In spem tamen venio, appropinquare tuum adventum; qui mihi utinam solatio sit: etsi tot, tantisque rebus urgemur, 1 ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat: sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare. Scito enim me, posteaquàm in urbem venerim, redisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris, in gratiam. etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quòd iis succenserem; sed quòd eorum me suppudebat. 2 videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, revocant in consuetudinem pristinam: teque, quod in eo permanseris, sapientiorem, quàm me, dicunt fuisse. Quamobrem, quum placatis his utor: videor sperare debere, si te viderim, & ea, quæ premant, 3 & ea, quæ impendeant, me facilè transituram. Quamobrem sive in Tusculano, 4 sive in Cumano ad te placebit, sive (quòd minimè velim) Romæ: dummodo simul simus, perficiam profectò, 5 ut id utrique nostrum commodissimum esse dijudicetur.

¶. *ARG. Consilium dat, quid eum facere oporteat nuntiato perlato de Cæsaris Africana victoria.*

CICERO VARRONI.

6 CANINIUS idem, & idem noster, cùm ad me pervesperi venisset, se postridie manè ad te iturum esse dixisset: 7 dixi ei, me daturum aliquid manè; ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitum credidi. Attamen eam ipsam tibi epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te manè è Tusculano exiturum. At tibi repentè, paucis post diebus, cùm minimè exspectarem, venit ad me Caninius manè: proficisci ad te statim dixit, etsi erat ἔωλος illa epistola, præsertim tantis posteà novis rebus allatis, tamen perire lucubrationem meam nolui, & eam ipsam Caninio dedi

1. *Vt nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat.*) Pal. sextus, quem librum sicut & Tusculanum Quartum, in Germania scriptum esse, diversitas à libris Italicis indicat, præfert *ne nullam alleviationem.* sicut & alibi verbum *Allevio* ex aliis libris notavimus. Glossæ: *Allevamus* κουφίζομεν. Principio quoque epistolæ legit; *Quas Atticus ad se missas mihi legit:* unde Lambinus forte ex simili scriptura alicujus libri, *quas Atticus à te ad se miss.* quod ego non sequor.

2. *Videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demisissem.*) Propono lectionem Pal. primi: *videbam enim me in res turbulentissimas infidelissimis sociis demissum, præceptis illorum non satis paruisse.* quam confirmant duo libri Gulielmio consulti, qui tantum *videbant* variant.

3. *Et ea, quæ impendeant, me facili transituram.*) Locus non genuinus; unus ex Gul. *me facilè festurum:* unde ille conjicit, *subituram.* Pal. sextus: *quæ impediant, me facile laturum.*

4. *Sive in Cumano ad te placebit.*) Ita Palatin. primus, Vaticani, Pockio excerpta: Stevvechian. editio Victorii ac prima. Pal. tamen sextus: *adire placebit.* vulgò excudebatur: *sive in Cumano adesse tibi placebit.*

5. *Vt id utrique nostrum commodissimum esse dijudicetur.*) Vulgatum erat, *videatur.* sed quam lectionem introduximus, habemus ac debemus Palatino sexto, Vaticano, unoque ex Gulielmianis, Victorii denique editioni. Pal. primus *dividetur.* quatuor Gulielmio consulta, & editio princeps *videbitur.*

6. *Caninius idem & idem noster cùm ad me pervesperi venisset.*) Ex Pal. primo ac Victorii editione recepimus hanc lectionem. nam Pal. sext. *Caninius idem & frater cùm ad me pervesperi venisset:* ceteroquin Pall. duo tres Gulielmio consulti, Vatic. prima & Victorii editiones, *pervesperi.* cum vulgatum nequiter sitt *Caninius idem tuus & idem noster, cum ad me nuper vesperi venisset.*

7. *Dixit ei, me daturum aliquid manè; ut peteret rogavi.*) Pulcra lectio seposita in Palat. primo, editione Victorii, ac duobus Gulielmianis. pal. sext. editio princeps: *dixi ei me daturum litterarum aliquid: manè ut peteret, rogavi.* vulgata lectio elumbis est: *daturum aliquid manè, & ut peteret rogavi.*

8. Ἔωλος.] Obsoleta, non recens.

sed cum eo & cum homine docto, & tui amantissimo, locutus ea sum, quæ pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihimetipsi; ut vitemus oculos hominum, si linguas minùs facilè possimus. Qui enim victoria se efferunt, quasi victos nos intuentur. Qui autem victos nostros molestè ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortasse, cur, cùm hæc in urbe sint, non abiim, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti, nihil te omnino fefellit. 1 Quis est tam lynceus, qui tantis tenebris nihil offendat? nulquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse aliquò exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. Sed calumniabar ipse. putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset, suspicaturum, aut dicturum, etiam si non suspicaretur: Hic aut metuit, & ea re fugit: aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, levissimè qui suspicaretur, & qui fortasse me optimè novisset; putaret me idcirco discedere, quòd quosdam homines oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo: & tamen λεληθότως consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hoc censeo: latendum tantisper ibidem, 2 dum effervescit hæc gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit. confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. quamquam quò me conjectura ducat, habeo: sed ex pecto tamen. Te verò nolo, nisi ipse rumor jam raucus erit factus, ad Bajas venire. Erit enim nobis honestius, etiam cùm hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potiùs quàm natatum. Sed hæc tu melius: modò nobis stet illud, unà vivere in studiis nostris; à quibus anteà delectationem modò petebamus, nunc verò etiam salutem: non deesse, si quis adhibere volet, non modò ut architectos, verum etiam ut fabros, ad ædificandam remp. & potius libenter accurrere: si nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere πολιτέιας: & si minùs in curia, atque in foro: at in litteris, & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, 3 navare remp. & de moribus, ac legibus quærere. Mihi hæc videntur. Tu, quid sis acturus, &, quid tibi placeat, pergratum erit, si ad me scripseris.

¶ *ARG. Cupit se Varroni præsentem.*

CICERO VARRONI.

3 ETsi, quid scriberem, non habebam: tamen Caninio ad te eunti, non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, citò me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos, hoc tanto incendio civitatis, in istis locis esse? Dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sermonem incidemus. Valde id, credo, laborandum est, ne, cùm omnes in omni genere & scelerum, & flagitiorum volutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego verò neglecta barbarorum insciti, te persequar. Quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quàm olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus, sive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cùm valebamus. Sed quid ego nunc hæc ad te, cujus domi nascuntur? γλαῦκ' ἐς Ἀθήνας. nihil scilicet, nisi ut rescriberes aliquid, me exspectares. sic igitur facies.

¶. *ARG. De Varronis adventu. Ex Diodoti Dialectici sententia jocatur.*

M. T. CICERO VARRONI, S.

Περὶ δυνατῶν me scito καὶ Διόδοτον κρίνειν. Quapropter, si venturus es, scito necesse esse te venire. sin 4
autem non es, τὸ ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, utra te, κρίσις magis delectet, χρυσιππείαν, an hæc, quam noster Diodotus non coquebat. Sed de his etiam rebus otiosi cùm erimus, loquemur. Hoc etiam καὶ χρύσιππον δυνατὸν est. De Coctio mihi gratum est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu, si minùs adnos; accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, deerit nihil.

¶. *ARG. Probat diem, quæ conventuri sint; & quòd à Cæsare victi ab armis discesserint.*

CICERO VARRONI.

MIhi verò ad Non. bene maturum videtur fore, neque solùm propter reip. sed etiam propter anni tempus. 5
Quare diem istum probo. itaque eundem ipse sequar. Consilii nostri, nisi eos quidem, qui id sequuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitendum putarem. Sequuti enim sumus non spem, sed officium. Reliquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commoverunt: saniores, quàm qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minùs fero, quàm severitatem otiosiorum: &, quoquo modo se res haberet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quàm hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas veniendi, istic te videbo. sin minùs, persequar in Cumanum: & ante te certiorem faciam, 4 ut lavatio parata sit.

¶ *ARG. De Cæsarii ex Africana victoria reditu. De Pompeji & Cæsarii consiliis. De otio Varronis.*

CICERO VARRONI.

CAninius noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarem te scire oportere. 6

1. *Quis est tam Lynceus, qui tantis tenebris nihil offendat.*) Recidimus hic noxia ac superflua ex Pall. Stevv. Pec. K. editionibus, prima ac Vict. Alias editum fuerat; *quamvis quis est tam Lynceus, qui intantis tenebris nihil offendat.*

2. *Dum effervescit hæc gratulatio.*) Stabilitur hæc Victorianæ editionis lectio. Pal. sexto, Hittorp. editione principe. Inclinat Palat. primus; *dum hæc fervescit gratulatio.* erit autem *effervescere* sicut *exsæviire* Livio, aliis *studere, exspatiare* ubi sæpe præpositio finè ferre intelligitur. aliùs: *dum defervescit hæc gratulatio*, paullo post Pal. primus scriptum habet; *in illa loca ploratum potiùs natatum*: Sextus verò: *ploratum potiùs natatum*: in ora verò, *naturi*: mihi elegantia recondita non per nebulam, ut dicitur, sed mera clarore prom. care videtur.

3. *Navare remp.*) Ita legi duobus in libris suis testatur Manut. quamvis ille mendosum putet. Ego in pluribus libris sic scriptum fuisse reo aut *gnavare*, unde in Pall. duobus atque etiam Victorii libris *gravare* der scriptum fuerat. certè, quin *navare remp.* probum sit non dubito. nam ut docti dudum notarunt; & apud Tacitum *bellum alicui navare*, & apud A. Gellium *navare Philosophiam* in v. c. legitur.

4. *Ut lavatio parata sit.*) Ita in editione prima ac Victorii, ita in Pall. & omnibus Gulielmianis. Quia tamen in quibusdam aliis codicibus exstabat, *lautio parata*, faciendum putabat Schoppius l. 11 Susp. ep. 22. *lautia parata sint*, id est, εἰς εὐδοξίαν, sive sopellex; ut exponit Sosipater. quod etiam Iacobus Lectius probabat.

sere. 1 Est igitur adventus in exspectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense venturum: scripserunt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, 2 ipsumque multis. Ostiæ videri commodiùs eum exire posse. Id ego non intelligebam, quid interesset. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognovi, amanteis tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scites: hospitium tibi ubi parares, vel potiùs utrobique. quid enim ille facturus sit, incertum est: & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consiliis eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video. NON ENIM est idem, ferre, si quid ferendum est: & probare, si quid probandum, non est. 3 Etsi quid non probem? quid enim jam scio præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum: hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc, consilii fuerunt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse esse. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cùm videremus, quàm illud ingens malum alterius utrius exercitus & ducum interitu: tum vero extremum malorum omnium esse civilis belli victoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosis minabantur: eratque iis & tua invisa voluntas, & mea oratio. Nunc verò, si essent nostri potiti, valde intemperantes fuissent. Erant enim nobis peritati, quasi quidquam de nostra salute decerevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiam ad bestiarum auxilium confugere, 4 quàm vel emori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen vivere. At in perturbata repub. vivimus. Quis negat? Sed hoc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omneis vitæ status paraverunt. huc enim ut venirem, superior longius, quàm volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi: tum quòd his tempestatibus es propè solus in portu: fructusque doctrinæ perciпis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem hos tuos Tusculanenseis dies instar esse vitæ puto: libenterque omnibus omneis opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpeliante, isto modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissimè conquiescimus. QUIS ENIM hoc non dederit nobis, ut cùm opera nostra patria sive non possit uti sive nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non rectè, sed tamen multi etiam reip. præponendam putaverunt? Quæ igitur studia magnorum hominum sententia, vacationem habent, 5 eadem publici muneris, iis concedente rep. cur non abutamur? sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires. ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud quod rogatus sum, ut eorum quæ temporis hujus sint, 6 quæ tua audiero, ne quid ignores.

¶ *ARG. Monet ut ab urbe discedat: De reditu Cæsaris ab Africano bello scribit.*

CICERO VARRONI.

CENABAM apud Sejum, cùm utrique nostrûm redditæ sunt à te litteræ. Mihi verò jam maturum videtur. Nam quod anteà te calumniatus sum, indicabo malitiam meam. Volebam propè alicubi esset, si quid bonæ salutis 7
σοῦ τε δυ' ἐξηρθῶν. nunc, quum confecta sunt omnia, dubitandum non est, 7 quin equis viris. Nam ut audivi de L. Cæsare F. mecum ipse, QUID HIC MIHI FACIET PATRI? Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cenitare. Quid faciam? tempori serviendum est. 8 Sed ridicula missa; præsertim cum sit nihil, quod rideamus. AFRICA TERRIBILI TREMIT HORRIDA TERRA TUMULTU. Itaque nullum est ἀκαταστονηρόν, quod non verear. Sed quòd quæris, quando, quà, quo, 9 nihil adhuc scimus. Istuc ipsum de Bajis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud enim adhuc prædium suum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam sciemus: adventat enim Dolabella, eum puto magistrum fore. Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum. Quare exspecto tuas litteras.

¶ *ARG. Petit promissos sibi à Varrone libros de lingua Latina: ad eundem quatuor Academicorum libros mittit. Cupit præsentiam Varronis. Gratulatur de domo empta.*

CICERO VARRONI.

ETS munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne 8
populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego exspectatione promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Misi autem ad te quattuor admonitores non nimis verecundos. Nosti enim profectò os ejus adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos misi: qui metuo, ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Exspectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quàm aliquid accepissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere.

1. *Est igitur adventus in exspectatione.*) Omittunt recte nomen *Cæsaris* Victorius ac Lambinus; & sic in melioribus codicibus in Pall. tamen comparet; & fuerat ex margine transsumptum: ut ex Pal. sexto vel cæcus viderit: nam ille; *est igitur adventus Cæsaris scilicet in exspectatione.*

2. *Ipsumque multis, Ostiæ videri commodiùs eum exire posse.*) Hæc est Palatini sexti scriptura, quam ex aliquo suorum Victorius quoque secutus est: ea quoque est in Hittorpiano. pro eo Palatinus primus, Stevvechianus, Peckio excerpta, *optimè videri.* Vulgatum est; *multos ei molestos fore, ipsumque multis: in Pomptinum videri commodiùs eum exire posse.*

3. *Et si quid non probem? quid enim jam scio præter initia rerum.*) Ita hic locus concipitur in Palatinis duobus, Gruteriano, editione prima ac Victorii. Gulielmius ex conjectura volebat; *etsi ne quid non probem quidem jam scio.* quod non opus est exhibita nostra. vulgo; *etsi, quid non probem quidem, desiit, præter initia rerum.* paullo post itidem edidi ex duobus Palatinis, Vaticano, Hittorpiano, editione Victorii: *quam illud ingens malum alterius utrius exercitus & ducum interitu.* Paullo iterum post Palat. sextus & Hittorp. scribunt: *crudeliter enim otiosissimi minabantur.*

4. *Quàm vel emori.*) Ita edidit Victorius, ita Vaticani excerpta: libri nostri ferè omnes, sicut & prisca editio, *velle mori.* vulgò, *quàm vel mori.*

5. *Eadem publici muneris, iis concedente rep. cur non abutamur.*) Ita Victorii editio. Manuscripti tamen quinque *eandem*, quod non improbo, imo præferendum duco, eò libentius, quod idem nobis addicat prima editio: vulgò *etiam.*

6. *Quæ tua audiero.*) Excusum erat, *quæ tua interesse audiero:* sed ut nos fecimus, habet Pal. primus, sextus, Grut. Stevvech. Hittorp. Vatican. editio princeps: (quod puto reperisse quoque Victorium; sed offensum reposuisse: *quæ audiero.* superius; *subsidia ad omnes vitæ status paraverunt.* ubi legitur; malebat Gulielmus, *casus:* & paullò post, *alias*, interpretatur *literali secessu:* quòd Cæsar erat futurus in littore.

7. *Quin equis viris.*) Hanc lectionem præ se ferunt septem mss. prima editio, quam notat quoque ex suis Lambinus. Victorius tamen & Palat. primus: *quin equis viris*, nesio quo sensu. vulgo; *equis velis.*

8. *Sed ridicula missa; præsertim.*) Intrusit Lambinus; *missa faciamus*, quod quidem verbum in nullo nostrorum invenimus, elegantiorque est tota oratio, si ablegetur; certè non est in Pall. duobus, Grut. Stevv. Hitt. Vat. editione prima, ac Victorii.

9. *Nihil adhuc scimus.*) Pal. sextus & Hittorp. *sesmus*, unde Guliel. ὀσμὸς vel σεισμὸς. Non excutere ulterius; nam video nihil esse. Paullo item post quoque ex conjectura legit: *per Siciliam, Vellian.*

Sed, cùm tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius: teneri non potui, quin conjunctionem studiorum, amorisque nostri quo possem, litterarum genere, declaratem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cinnano, cùm esset unà Pomponius. 1 tibi dedi parteis Antiochinas: quas à te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumsi Philonis. Puto fore, ut, cùm legeris, mirere, nos id locutos esse inter nos, quod numquam locuti sumus. sed nosti morem dialogorum. Posthæc autem, mi Varro, quàm plurima, si videtur, & de nobis inter nos: serò fortasse: sed superiorum temporum fortuna reip. causam sustineat. Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus. Quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas & actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? Mihi verò cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emtionem feliciter evenire volo, tuumque in ea te consilium probo. Cura ut valeas.

¶ *ARG. Suadet Ciceroni ut se vel cum Cæsare conjungat, vel in otium referat.*

DOLABELLA CICERONI. S.D.

9 SV. G. V. & Tullia nostra rectè V. Terentia minùs bellè habuit: sed certum scio jam convaluisse eam. Præterea rectissimè sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potiùs, quàm tua, tibi suadere, ut te aut cum Cæsare, nobiscumque conjungeres, aut certè in otium refertes, præcipuè nunc jam, inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, 2 nisi in eam, in qua scilicet tibi suadere videar, quod piè tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, ut, sive probabuntur tibi, sive non probabuntur, ab optimo certè animo, ac deditissimo tibi, & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis, C. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, neque etiam regum, ac nationum clientelis, quas ostentare crebrò solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honestè effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, circumvallato nunc denique: quod nescio, an ulli umquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia. Sic enim facillime, quod tibi utilissimum erit, consilii capies. 3 Illud autem te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdiderit in classem, tu tuis rebus consulas: & aliquando tibi potiùs, quàm cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam à te vel officio, vel familiaritati, satisfactum etiam partibus, & ei reip. quam tu probabas reliquum est, ubi nunc est resp. ibi simus potiùs, quàm dum illam veterem sequamur, simus in nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si fortè Pompejus pulsus his quoq; locis rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas, ut ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quæcumque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei, & humanitatis, curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me: & à te mihi litteras referat.

¶ *ARG. De se, inter Nicianam & Vidium judice. De morte Syllæ. De bonis Pompejanorum hasta subjectis à Cæsare.*

M. CICERO P. DOLABELLÆ, S.D.

NON sum ausus Salvio nostro nihil ad te litterarum dare. nec meherculè habebam, quid scriberem, nisi 10
te à me mirabiliter amari: de quo etiam nihil scribente me, te non dubitare, certò scio. Omnino mihi magis litteræ sunt exspectandæ à te, quàm à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi fortè scire vis, me inter Niciam nostrum, & Vidium, judicem esse. Profert alter (ut opinor) duobus verficùlis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀστλίζει. Ego tanquam criticus antiquus, judicaturus sum, utrum sint ἢ ποιητὴ, an παρεμβεβολημένοι. Puto nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & 4 & ingentium culinarum cum Sophia Septimiæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tamen suavissimum σύμβιωτὴν nostrum, præstabo integellum: nec committam, ut, si ego eum condemnaro, tu restituas, ne habeat Bursa Plancus, apud quem litteras discat. Sed quid ago? cùm mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura, negotiove versere, labor longius. Cùm igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Sullæ morte, antè quàm certum scierit. Nunc quærere desierunt, quomodo perierit. satis putant, se scire, quod sciunt. Ego ceteroqui animo æquo fero, unum vereor, ne hasta Cæsaris reliquerit.

¶ *ARG. De morte filiæ scribit; cupit præsentem Dolabellam, & suos obtrectatores ab eo refutari.*

CICERO DOLABELLÆ.

VEL meo ipsius interitu mallem litteras meas desiderares, quàm eo casu, quo sum gravissimè afflictus: 11
quem ferrem certè moderatius, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis, multùm levaret. Sed quum brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum à te possim juvari: non quò ita sim fractus, ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter ceteros delectabat, 5 erepta mihi omnis est. Firmitatem tamen & constantiam, si modò fuit aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quòd scribis, prœlia te mea causa sustinere: non tam id laboro, ut, si qui mihi obtrectent, à te refutentur: quàm intelligi cupio, quod certè intelligitur, me à te amari. quod ut facias te etiam, atque etiam rogo. Ignoscatque brevitati litterarum mearum. nam & celeriter unà futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus ad scribendum.

¶ *ARG.*

1. *Tibi dedi partes Antiochinas.*] Ita Pa. primus; ut ex suis quoque edidit Victorius: habentque Vaticani excerpta, & editio prima, Pal. sextus *Antiochenas*. vulgo *Antiochianas*. nullo post ex Pall. duobus, Vatic. Stevv. Hitt. editionum primaria ac Victoriana, scripsi: *Posthac autem, mi Varro, quàm plurima si videtur, & de nobis inter nos: sero fortasse.*

2. *Nisi in eam, in qua scilicet tibi suadere videar.*] Ita Pal. sextus ac Victorii editio: prima verò & Palatinus primus, Peckio excerpta; *in quæ scilicet te tibi suadere.* vulgo: *scilicet suade te tibi suadere videar.* statim linea altera inferiore legit ex conjectura Gulielmius: *nec nominis vi.* ut in Pisonem.

3. *Illud autem te peto.*] Pusilla quidem emendatio, sed ne quis insolentiam miretur locutionis, monendum duxi, ita existare in Pall. duobus, Vaticano, Stevv. Peck. editione prima atque Victorii excusum est: *Illud autem à te peto.*

4. *Ingentium Culinarum cum Sophia Septimiæ.*] Nihil à vulgata demutare voluimus præsertim nihil adjuvantibus libris. Pal. pr. *ingentium culinarum cum Sophia septimæ.* Sextus verò: *& ingenti vincularum cum Sophia septimæ.* Variè autem excatrificatus locus: alii *integrinscularum.* alii *ingentium gularum*: vel *ingentium cochlearum*: partim *ingentium fercularum.* Lamb. probavit: *ingentium gallinarum.*

5. *Erepta mihi omnis est.*] Eleganter sic Pall. duo, Vatic. Peck, Victorii editio atque omnium prima. blitea est vulgata lectio; *erepta nihil omnino est.* paucis lineis post Pal. primus, *& qui me obtrectent.* Nescribit.

¶ ARG. *Dolabella Baiis valitudini restituto gratulatur. Orationem pro Dejotaro mittit.*

CICERO DOLABELLÆ.

12 GRATVLATOR Bajis nostris: siquidem, ut scribis, salubres repentè factæ sunt: nisi fortè te amant, & tibi assentantur: & tamdiu, dum tu ades, sunt oblitæ sui. Quod quidem si ita est, minimè miror, cœlum etiam, & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum, quòd non putaram. Itaque eam tibi misi, quam velim sic legas, ut causam tenuem, & inopem, nec scriptione magno opere dignam. Sed ego hospiti veteri, & amico 1 munusculum mittere volui levidense, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis: ut tua moderatio, & gravitas, aliorum infamet injuriam.

¶ ARG. *Rogat Dolabellam, ut Suberino & Planio reditum in patriam à Cæsare impetret: eosque excusat.*

CICERO DOLABELLÆ, S.

13 CAIVS Subernius Calenus, & meus est familiaris, & Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius. is cùm vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrûm, post Afranium superatum, bellum ullum fore putaret: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat. Oppressus est enim bello repentino: quod bellum commotum à Scapula, ita posteà confirmatum est à Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa ferè est M. Planii heredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hosce igitur ambo tibi sic commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa, meque in eo vehementer & amicitia movet, & humanitas. Lepta verò cùm ita laboret, ut ejus fortunæ videantur in discrimen venire: non possum ego non aut proximè, atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etsi sæpe expertus sum quantum me amares: tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maximè judicaturum. Peto igitur à te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis, quàm culpa, calamitosos, conserves incolumeis: velisque per te, me hoc muneris cùm ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quo cum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix equestris. Quapropter quum his Cæsar vitam sua liberalitate concessit, nec est, quod iis præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certè amas, hominibus confice. In quo nihil est, præter viam longam: quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi. Quod ut enitare, contendasque, vel potius ut perficias, (posse enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam, atque etiam rogo.

¶ ARG. *Gratulatur Dolabella ob columnam & aram Cesari mortuo tanquam deo erectam, eversam: & homines pessime in patriam animatos supplicio affectos.*

CICERO DOLABELLÆ CONSULI, S.

14 ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satisq; ex ea magnam lætitiam, voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, 2 qui valitudinis causa in hæc loca veniant: præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) qui omnes, cùm te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem, & singularem consulem præbeas. Quibus ego, quamquam verissimè possum respondere, te quæ facias, tuo judicio, & tua sponte facere, nec cujusquam agere consilio: tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis à meis consiliis profecta videatur: neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quàm satis est, gloriæ. 3 Et tamen non alienum dignitati tuæ, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiundis Nestorem: mihi verò gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me planè salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cùm tantum vales apud Dolabellam, quantum, si ego apud fororis filium valerem, tam salvi esse possemus. Dolabellæ verò tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus verè consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gestarum nihil magnificentius, nihil præclarius factum umquam, nihil reip. salutarius. Atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere: meque aliqua ex parte, in societatem tuarum laudum venire patiare. quamquam, mi Dolabella, (hæc enim jocatus sum) libentius omneis meas, si modò sunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, 4 ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. NIHIL EST enim (mihi crede) virtute formosius: nihil pulcrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam. tamen idib. Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer, locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat qui putaret, ad eum amorem, quem erga te habebam posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, anteà dilexisse. Quare quid est, quòd ego te honeri, ut dignitati, & gloriæ servias? proponam tibi claros viros, quod

1. *Munusculum mittere volui levidense, crasso filo.*] Verbum *volui* abest à Palatino primo, pro *levidense* divisum ille *levi dense*, sicut sextus, *leve dense*; sed ut edidimus, exhibuit prima editio & postea Victorius, Manutius, Lambinus. Pantagathus verò; *sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere levi dense crasso filo, cujusmodi.* & quod cur tanto opere doct. allubescereat non excogitavi. Levius verò tippula, quod ariolatur Fol. Visinus; *amico munusculum mittere volui leve crasso filo.*

2. *Qui valetudinis causa in hæc loca veniant.*] Etsi non damnem vulgatam lectionem; tamen hac vice, ut ab ibi semper, adhærescendum Vict. duxi ac Pall duobus. alii *eaque mient*, ut editio princeps.

3. *Et tamen non alienum dignitati tuæ.*] Peckio quidem excerpta, & prima edit. *alienum dignitati tuæ*, quod mihi magis quam vis probatur, tamen ob raritatem testium non ausus sum inducere fundo ac rei Tullianæ. Sic Attico I. 1. Ep. 1. *non alienum rationi nostræ fuit illum hac propterea prensare.* sed ut edidi, inveni in Pall. duobus, Vatic. duobus Guielmiana, editione Victorii. Potius certè quadrat lectio prius mihi indicata vulgatum erat, *et tamen non alienum à dignitate tua.*

4. *Ut nihil umquam in amore fuerit ardentius.*] Pal. primus; *in amore mi fuerit ard.* Peck. verò ac Stevv. *in amore mihi fuerit, ard.* quemadmodum excusum est in editionum antiquissima. Palatinus vero sextus, & unus ex Gulielmo consultis; *in amorem fuerit ardentior* unde illo; *in amore me fuerit ardentius.*

quod facere ſolent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quàm teipſum, te imitere oportet: tecum ipſe certes. ne licet quidem tibi jam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod cum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria, gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis, non modò non invidioſa, ſed etiam popularis eſſet, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine cùm animi, tum etiam ingenii atque conſilii. Legi enim concionem tuam. nihil illa ſapientius. ita pedetentim, & gradatim tum acceſſus à te ad cauſam facti, tum receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animadvertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque ſolùm ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum facti. intelligere debes, in te poſitam eſſe remp. tibique non modò tuendos, ſed etiam ornandos eſſe illos, à quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coram plura propediem, ut ſpero. Tu quum remp. noſque conſervas, fac ut diligentiſſimè te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias.

¶. ARG. Duabus epiſtolis Pati reſpondet.

CICERO PÆTO, S.

15 DUABVS tuis epiſtolis reſpondebo: uni, quam triduo antè acceperam à Zetho: alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis litteris intellexi 1 pergratam tibi * perſpectum eſſe gaudeo. Sed, mihi crede, non perinde, 2 ut eſt reapſe, ex litteris perſpicere potuiſti. Nam cùm à ſatis multis (non enim poſſum aliter dicere) & coli me videam, & diligi, nemo eſt illorum omnium mihi te jucundior. Nam quòd me amas: quòd id & jampridem, & conſtanter facis: eſt id quidem magnum, atque haud ſcio an maximum: ſed tibi commune cum multis. quòd tu ipſe tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id eſt propriè tuum. Accedunt non Attici, ſed ſalſiores, quàm illi Atticorum, Romani veteres, atque urbani ſales. Ego autem (exiſtimes licet, quod lubet) mirificè capior facetiis, maximè noſtratibus, præſertim cùm eas videam primùm oblitas Latio, tum, cùm in urbem noſtram eſt infuſa peregrinitas, 3 nunc verò etiam Braccatis, & Tranſalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis veſtigium appareat. Itaque, te cùm video, 4 omneis mihi Granios, omneis Lucilios, (verè ut dicam) Craſſos quoque, & Lælios videre videor. Moriar, ſi, præter te, quemquam reliquum habeo, in quo poſſim imaginem antiquæ & vernaculæ feſtivitatis agnoſcere. Ad hos lepores cùm amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valitudinis tuæ tam graviter exanimatum fuiſſe? Quòd autem altera epiſtola purgas te, non diſſuaſorem mihi emtionis Neapolitanæ fuiſſe, ſed 5 auctorem moderationis urbanæ: neque ego aliter accepi. intellexi tamen idem, quod his intelligo litteris, non exiſtimaſſe te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, ſed magnam partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora. Quid ſimile? ne mi quidem ipſi tunc placebat diutius abeſſe ab reip. cuſtodia. ſedebamus enim in puppi & clavum tenebamus. nunc autem vix eſt in ſentina locus. An minùs multa ſenatuſconſulta futura putas, ſi ego ſim Neapoli? Romæ cùm ſuth, & urgeo forum, ſenatuſconſulta ſcribuntur apud amatorem tuum, familiarem meum. Et quidem cùm in mentem venit, ponor ad ſcribendum: & antè audio ſenatuſconſultum in Armeniam, & Syriam eſſe perlatum, quod in meam ſententiam factum eſſe dicatur, quàm omnino mentionem ullam de ea re eſſe factam. Atque hoc nolim me jocari putes. Nam mihi ſcito jam à regibus ultimis allatas eſſe litteras, quibus mihi gratias agant, quòd ſe mea ſententia reges appellaverim: quos ego non modò reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam. Quid ergo eſt? tamen quam diu hic erit noſter hic præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ. cùm verò aberit, ad fungos me tuos conferam. Domum ſi habebo 6 in denos dies, ſingulos ſumtuariæ legis dies conferam. Sin autem minus invenero, quod placeat: decrevi habitare apud te. Scio enim me nihil tibi gratius facere poſſe. Domum Sullanam deſperabam jam, ut tibi proximè ſcripſi: ſed tamen non abjeci. Tu velim, ut ſcribis, cum fabris eam perſpicias. Si enim nihil eſt in parietibus, aut in tecto vitii, cetera mihi probabuntur.

¶. ARG. Se Cæſarianorum benevolentiam conciliare. Jocis Pati reſpondet.

CICERO PAPIRIO PÆTO, S.

DELECTARVNT me tuæ litteræ: in quibus primùm amavi amorem tuum, qui te ad ſcribendum incitavit, verentem, ne Silius ſuo nuntio aliquid mihi ſollicitudinis attuliſſet: de quo & tu mihi anteà ſcripſeras, bis quidem eodem exemplo: facilè ut intelligerem, te eſſe commotum: & ego tibi accuratè reſcripſeram, ut quoquo modo in tali re, atque tempore aut liberarem te iſta cura, aut certè levarem. Sed quum proximis quoque litteris oſtendis, quantæ tibi curæ ſit ea res: ſic, mi Pæte, habeto: quidquid arte fieri poterit (non enim jam ſatis eſt conſilio pugnare: artificium quoddam excogitandum eſt) ſed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit, ad iſtorum benivolentiam conciliandum, & colligendum, ſummo ſtudio me conſecutum eſſe: nec fruſtrà, ut arbitror. ſic enim color, ſic obſervor ab omnibus his, qui à Cæſare diliguntur, ut ab his me amari putem. NAM ETSI NON FACILE DIIVDICATVR AMOR VERVS, & fictus, niſi aliquod incidat

1. *Pergratum tibi * perſpectum eſſe gaudeo.*) Locum hiantem ac lacerum ex Pal. primo ac Victorio malut retinere, quàm aliorum ingenio ſupletum. Lambinus ſtrenuum ſe hic dedit legendo: *pergratam tibi eſſe ſententiam meam & curam valitudinis tuæ, animumque erga te meum: quem tibi perſp.* Pal. tamen ſextus & priſca editio: *pergratam tibi curam meam valitudinis.*

2. *Ut eſt reapſe ex litteris perſpicere potuiſti.*) Hæc lectio corruptæ in Palatino primo & editionum primaria unſam dedit; *ut eſt re abſcor litteris.* Pal ſextus; *ut eſt re ipſa ex litteris.* Vulgatum vero eſt; *ut eſt re ipſa abſque ex litteris perſpicere potuiſti.* ſed ut edidimus, correxit ex Medicæo Victorius.

3. *Nunc verò etiam Braccatis & Tranſalpinis nationibus.*) Hæc ſcriptura invenitur in Pall. Gulielmianis, editione prima ac Victorii: alii *Bracchatis.* Peckio verò excerpta voluntſ, *nunc verò placet etiam Braccatis:* unde Gulielmius non ineptè ſi neceſſum foret aliquid internectere, *nunc verò placet etiam Bræc.*

4. *Omnes mihi Granios, omnes Lucilios (verè ut dicam) Craſſos quoque &c.*) Concinnè ſic magis ex Palatino primo, Victorio ac tribus Gulielmianis legitur. prima editio & Peckio excerpta; *omnes mihi gratiæ.* Vulgatum eſt in excuſis; *omneis mihi Gracches, omneis Luciliis. (& ut verè dicam) Craſſos quoque & Lælios vid. v.*

5. *Auctorem moderationis urbanæ.*) Secutus hîc quidem ſum lectionem, quam ipſe non, ut volo, intelligo præbitam mihi & valide quaſi ingeſtam à Palat. quatuor Gulielmianis receptam; quoque editioni primariæ, Victorio, Manutio. quid ſi tamen, pro *demorationis*, in omnibus libris ex compendio ſcripturæ propagatum eſt *moderationis*? Editum eſt, *commorationis.*

6. *In denos dies, ſingulos ſumptuariæ legis dies conferam. ſin autem.*) Miror cur correctores offenderit iteratum *Te dies.* ſed hic mos eſt impotentis imperitiæ incidere ſtatim, quod illorum captus ferre non poteſt. Sic eſt in Palat. ſexto (nam primus totum hunc complexum omittit) duobus Gulielmianis, Vaticano, editione priſca & Victoriana: vulgò: *ſingulos ſumtuariæ legis conferam. ſin autem.*

1. Ante

dat ejusmodi tempus, ut, quasi aurum igni, sic benivolentia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa communia; sed ego uno utor argumento, quamobrem me ex animo, vereq; arbitror diligi, quia & nostra fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa non sit. De illo autem, quem penes est omnis potestas, nihil video, quod timeam: nisi quod omnia sunt incerta, cùm à jure discessum est: nec præstari quidquam potest, quale futurum sit, quod positum est in alterius voluntate, ne dicam libidine. Sed tamen ejus ipsius nulla re à me offensus est animus. Est enim adhibita in ea re ipsa summa à nobis moderatio. Ut enim olim arbitrabar esse meum liberè loqui, cujus opera esset in civitate libertas. sic, ea nunc amissa, nihil loqui, quod offendat aut illius, aut eorum, qui ab illo diliguntur, voluntatem. Effugere autem si velim nonnullorum acutè, 1 aut facetè dictorum famam, fama ingenii mihi est abjicienda: quod si id possem, non recusarem. Sed tamen ipse Cæsar habet peracre judicium: &, ut Servius, frater tuus, quem litteratissimum fuisse judicio, facilè diceret, hic versus Plauti non est. hic est, quòd tritas aureis haberet notandis generibus poëtarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, cùm 2 volumina jam fecerit ἀποφθεγμάτων. si quod afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere: quod eò nunc magis facit, quia vivunt mecum ferè quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse illis cum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. Quamobrem Oenomao tuo nihil utor; etsi posuisti loco versus Accianos. Sed quæ est invidia? aut quid mihi nunc invideri potest? Verùm fac esse omnia. Sic video philosophis placuisse iis, qui mihi soli videntur vim virtutis tenere, NIHIL ESSE SAPIENTIS PRAESTARE, nisi culpam: qua mihi videor dupliciter carere: & quòd ea senserim, quæ rectissima fuerunt: & quia, cùm viderem præsidii non satis esse ad ea obtinenda, viribus certandum cum valentioribus non putarim. Ergo in officio boni civis, certè non sum reprehendendus. Reliquum est, ne quid stultè, ne quid temerè dicam aut faciam contra potenteis. Id quoque puto esse sapientis. cetera verò, quid quisque me dixisse dicat; aut quomodo ille accipiat: aut qua fide mecum vivant ii, qui me assiduè colunt, & observant, præstare non possum. Ita fit, ut & consiliorum superiorum conscientia, & præsentis temporis moderatione me consoler; & illam Accii similitudinem non modò jam ad invidiam; sed ad fortunam transferam: QUAM EXISTIMO LEVEM, & imbecillam, animo firmo, & gravi, tanquam fluctum à saxo, frangi oportere. Etenim cùm plena sint monumenta Græcorum, quemadmodum sapientissimi viri regna tulerint vel Athenis, vel Syracusis: cùm, servientibus suis civitatibus, fuerint ipsi quodammodo liberi: ego me non putem tueri meum statum sic posse, ut neque offendam animum cujusquam, nec frangam dignitatem meam? Nunc venio ad jocationes tuas, quum tu secundum Oenomaum Accii, non, ut olim solebat, Atellanum: sed, ut nunc fit, mimum introduxisti. Quem tu mihi Popilium, quem Denarium narras? quam Tyrotarichi patinam? facilitate mea ista ferebantur anteà: nunc mutata res est Hirtium ego, & Dolabellam dicendi discipulos habeo, cenandi magistros. Puto enim te audisse, (si fortè ad vos omnia perferuntur,) illos apud me declamitare, me apud eos cenitare. Tu autem, quòd mihi bonam copiam ejures, nihil est. tum enim, 4 cùm rem habebas, quæsticulis te faciebam attentiorem. nunc, cùm tam æquo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut, cùm me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere etiam hæc levior est plaga ab amico, quàm à debitore. Nec tamen eas cenas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant: quod erit, magnificum sit, & lautum. Memini te mihi Phameæ cenam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. Quòd si perseveras me ad matris tuæ cenam revocare, feram id quoque. Volo enim videre animum, qui mihi audeat, ista, quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Jovis similem. Mihi crede: non audebis. Ante meum adventum fama ad te de mea nova lautitia veniet: eam extimesces. Neque est, quòd in promulside spei ponas aliquid: quam totam sustuli. 5 Solebam enim anteà delibitari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat modo istò venire. Tu verò (volo enim abstergere animi tui metum) ad Tyrotarrichum antiquum redi. Ego tibi unum sumptum afferam, quòd balneum calfacias oportebit; cetera more nostro; superiora illa lusimus. De villa Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissimè. Itaque puto me prætermissurum. satis enim satis est, sannionum parum. Vale.

¶ *ARG. Non esse metuendos rumores de divisionibus agrorum.*

CICERO L. PAPIRIO PÆTO, S.

NON tu homo ridiculus es, qui, cùm Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, & agris futurum putem? quasi aut ego quidquam sciam, quod iste nesciat: aut, si quid aliquando scio, non ex isto soleam scire. Immò verò, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de nobis futurum sit. Habuisti enim in tua potestate, ex quo vel ex sobrio, vel certè ex ebrio scire posses. Sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primùm quia de lucro prope jam quadriennium vivimus: si aut hoc lucrum est, aut hæc vita, superstitem reip. vivere: deinde, quòd scire quoque mihi videor, quid futurum sit. fiet enim quodcumque volent, qui valebunt: valebunt autem semper arma. Satis igitur nobis esse debet, quidquid conceditur. hoc si qui pati non potuit, mori debuit. Vejentem quidem agrum, & Capenatem metiuntur. hoc non longè abest à Tusculano. Nihil tamen timeo: fruor, dum licet: opto, ut semper liceat. Si id minùs contigerit: tamen, quum ego vir fortis, idem quod philosophus, vivere pulcherrimum duxi, non possum eum non diligere, cujus beneficio id consecutus sum. qui si cupiat esse remp. qualem fortasse & ille vult, & omnes optare debemus: quid faciat tamen, non habet: ita se cum multis colligavit. Sed longiùs progredior. scribo enim ad te. Hoc tamen scito, non modò me, qui consiliis non interfuim, sed ne ipsum quidem principem

1. *Aut facetè dictorum famam, fama ingenii mihi est abjicienda.*] Ita edidit Victorius, cui licet repugnet Manutius, moneo tamen lectorem, ne attendat: nam ille bonus vir non satis ingenii ad emendationem Tullii attulit, neque, liberè loquor, satis judicii. soleoque. P. Victorii operam multis parasangis præferre. erait hanc quoque lectionem ex v. c. vir doctus, qui addit sic v. c. rectè, invito, quamvis Manutio. ait se, ut maximè velit, famam illam acutè dictorum effugere non posse, cum subito animadvertat Cæsar quid verè à Cicerone prosectum sit. Palat. textus, *facetè dictorum opinionem*, vulgò *facilè dictorum effugiunt*.

2. *Volumina confecerit* ἀποφθεγμάτων, *si quod afferatur ad eum.*] Intrudunt, *vel per se, si quid aff.* nequiter & ex putrida glossa, quam ejicio φεῦδος in Pall. Vatic. duobus Gulielmianis, editione prima (quæ tamen sicut Peckio excerpta *deferatur*) ac Victorii.

3. *Cum rem habebas, quæsticulis te faciebam attentiorem.*] Lambin. ut videretur inventor hujus rei esse, mutata nonnihil facie produxit: *cum rem augebas*: sed ille homo totus, quantus quantus est, vanitas, nullo auctore fecit. Vulgatum est antè *quæstiunculis*, sed, ut verum erat, emendavit accuratissimus Victorius, exstatque hæc lectio in excerptis Vaticani.

4. *Solebam enim antea debilitari oleis & lucanicis tuis.*] Ita in omnibus nostris libris, nisi quod in Pal. textu *delibitari* in textu; ad marginem tamen apposita nostra: quod cur cum Lambino non recipiamus non video, præsertim Victorio præeunte. alii *delimitari*, vulgo, *delectari*. vide Turneb. lib. VI. cap. I.

I. Quid

cipem scire, quid futurum sit. Nos enim illi servimus: ipse temporibus. ita nec ille, quid tempora postulatura sint: nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. Hæc tibi anteà non rescripsi, non quò cessator esse solerem, præsertim in litteris: sed cùm explorati nihil haberem, nec tibi sollicitudinem ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre volui. Illud tamen adscribam, quod est verissimum, me his temporibus adhuc de isto periculo nihil audisse. Tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcumque erunt.

¶ *ARG. De ludo eloquentiæ in Tusculano haberi cœpto. De Cœnarum lautitia.*

CICERO S. D. L. PAPIRIO PÆTO.

18 CUM essem otiosus in Tusculano, propterea 1 quòd discipulos obviam miseram, ut iidem me quàm maximè conciliarent familiari suo: accepi tuas litteras, plenissimas suavitatis: ex quibus intellexi probari tibi meum consilium, quòd, ut Dionysius tyrannus, cùm Syracusis expulsus esset, Corinthi dicitur ludum aperuisse: sic ego, sublatis judiciis, amisso regno forensi, ludum quasi habere cœperim. Quid quæris? me quoque delectat consilium. multa enim consequor: primùm id, quod maximè nunc opus est, munio me ad hæc tempora. Id cujusmodi sit, nescio: tantum video, nullius adhuc consilia me huic anteponere nisi fortè mori melius fuit in lectulo. fateor: sed non accidit. in acie non fui. Ceteri quidem Pompejus, Lentulus tuus, Scipio, Afranius, fœdè perierunt. At Cato præclare. Jam istuc quidem, cùm volemus, licebit. demus modò operam, ne tam necesse nobis sit, quàm illi fuit: id quod agimus. Ergo hoc primum. Sequitur illud, Ipse melior fio: Primùm valitudine, quam intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me, facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu nescio an primum putes, pluris jam pavones confeci, quàm tu pullos columbinos. Tu istic te Atheriano jure delectato: ego me hic Hirtiano. Veni igitur si vires, & disce jam 2 προλεγόμενα, quas quæris: etsi fus Minervam. Sed quando, ut video æstimationes tuas vendere non potes, neque ollam denariorum implere, Romam tibi remigrandum est. Satius est hic eruditate, quàm istic fame. Video te bona perdidisse: spero idem istuc familiareis tuos. Actum igitur de te est, nisi provides. Potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, quum cantherium comedisti, Romam pervehi. Sella tibi erit in Ludo, tamquam hypodidasculo proxima. eam pulvinus sequetur.

¶ *ARG. De Balbo exceptò à Pæto: à se verò excipiendo.*

CICERO S. D. L. PAPIRIO PÆTO.

19 TAMEN 3 à malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc videris dicere, cùm reges tam sint continentes, multò magis consularis esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum, rectà enim à porta domum meam venisse. neque hoc admiror, quòd non ad tuam potiùs: sed illud, quòd non ad suam. Ego autem primis tribus verbis, Quid noster Pœtus? at ille adjurans, Nusquam se umquam libentiùs. Hoc si verbis assecutus es, aureis ad te afferam non minùs elegantes. sin autem obsonio: peto à te, ne plutis esse balbos, quam disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. Sed, si me expediero, ut in ista loca venire possim, non committam, ut te serò à me certiorem factum putes.

¶ *ARG. Jocatur & Epicureum se factum ait. Vitæ rationem refert.*

CICERO PÆTO.

DUPLICITER delectatus sum tuis litteris, & quòd ipse id risi, & quod te intellexi jam posse ridere. Me autem à te, ut scurram velitem, malis oneratum esse, non molestè tuli. Illud doleo, in ista loca venire me, ut constitueram, non potuisse. habuisses enim non hospitem, sed contubernalem. At quem virum? non eum, quem tu es solitus promulside conficere. Integram famem ad ovum affero. Itaque usque ad assum vitulinum opera perducitur. Illa mea, quæ solebas anteà laudare, ô hominem facilem! ô hospitem non gravem! abierunt. Nam omnem nostram de re publica cogitationem de dicenda in senatu sententia, commentationem causarum abjecimus. In Epicuri nos adversarii nostri castra conjecimus: nec tamen ad hanc insolentiam: sed ad illam tuam lautitiam, veterem dico, cùm in sumtus habebas. etsi numquam plura prædia habuisti. Proinde te para, cum homine & edaci tibi res est, & qui jam aliquid intelligat. 4 ὀψιμαθεῖς autè homines, scis quàm insolentes sint. dediscendæ tibi sunt sportellæ, & artolagani tui. 5 Nos jam ex artis tantum habemus, ut Verrium tuum, & Camillum. qua munditia homines? qua elegantia? vocare sæpius audeamus. Sed vide audaciam. etiam Hirtio cenam dedi sine pavone, tamen in ea cena cocus meus præter jus fervens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nunc vita nostra. Mane sanè salutamus domi & bonos viros multos, sed tristeis: & hos lætos victores: qui me quidem peroffiociosè, & peramanter observant. Ubi salutatio defluxit, litteris me involvo, aut scribo, aut lego. Veniunt etiam qui me audiunt, quasi doctum hominem, quia paullo sum, quàm ipsi, doctior. Inde corpori omne tempus datur. Patriam eluxi jam & gravius & diutius, quàm ulla mater unicum filium. Sed cura, si me amas, ut valeas: ne ego, te jacente, 6 bona tua comedim. Statui enim tibi ne ægroto quidem parcere.

¶ *ARG. Se à Papirio eloquentia vel superari: Papirios quosdam fuisse etiam patricios.*

CICERO PÆTO, S.

21 AIN' tandem? insanire tibi videris, quòd imitere verborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses. cùm verò etiam vincas, me priùs irridebis, quàm te, oportet. Quare nihil tibi opus est illud à Trabea, sed potiùs 7 ἀπτοδύγμα meum. Verum tamen quid tibi ego in epistolis videor? nonne plebejo sermone agere tecum? nec enim semper eodem modo. Quid enim simile habet epistola aut judicio, aut concioni? quin ipsa judicia non solemus omnia tractare uno modo. Privatas causas, & eas tenuis, agimus subtilius: capitis, aut famæ, scilicet ornatiùs. epistolas verò, quotidianis verbis texere solemus. Sed tamen, mi Pæte, qui tibi venit in mentem negare,

1. *Quod discipulos obviam miseram.*] Et hic exclusimus ex Pall. duobus, Peck. editione primâ ac Victorii, vocem *Cæsarii*. solet enim illud nomen subticen Tullio nostro, ut superius notavimus binis in locis. Paullo post ex Palat. sexto, Vat. cano, editione Victorii scripsi, *cum Syracusis pulsus esset*, melius, quàm vulgò, *expulsus esset*. Paullo item post, Gulielmius distinguebat: *nisi forte mori melius fuit. in lectulo? fateor; sed non accidit. in acie? non fui.* Aliquot lineis post Peckio excerpta habent; *& si vis Minervam*, putat Gulielmius *sua*, ut vetustè ipse Cicero etiam de Oratore II.

2. Προλεγόμενα.) Quæ præfari solemus, antequam disputationem aliquam explicandam suscipimus.

3. *Tamen à malitia non discedis.*] Duo Pall. totidemque Gulielmiani omittunt *à*, sicut & prima editio. Gulielmius legendum judicat, *tamen malitia non discedis*: illudque Virgilii huc trahit,

Cedo Deæ, dixitque & prælia voce diremit.

qua conjectura nihil esse potest inanius.

4. Ὀψιμαθεῖς.) Serò discentes.

5. *Nos jam ex artis tantum habemus.*] Ne erret quis, antiquam scripturam & in omnibus mss. notabilem præstulimus aliorum conjectationibus. neque ignoramus Victorium legere & emendasse, *nos jam ex arcis tantum habemus*. ac Tornebum lib. VI. cap. I. Adversf. *ex arcis*, quod sequutus est Scaliger ad Catullum. Quidam tamen ausi sunt restituere *ex arte cici*, contra veterum librorum auctoritatem. nonnulli, *ex te artis*, vulgò, *ex arcis*, quod tuetur Dousa Præcidaneis ad Catullum; adducto loco Epistolæ ad Gallum lib. VII.

6. *Bona tua comedim.*] Ita Victorius ex Nonio & Medicæo, quem æmulatus est Lambinus cum Manutio. vulgò, *Comedam*.

7. Ἀπτοδύγμα.) Aberratio, spei frustratio, infelix successus.

negare, Papirium quemquam umquam, nisi plebejum fuisse? fuerunt enim patricii minorum gentium, quorum princeps L. Papirius Mugillanus, qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cùm anteà censor cum eodem fuisset, annis post Romam conditam CCCXII. Sed tum Papissii dicebamini. Post hunc, XIII. fuerunt sella curuli ante L. Papirium Crassum, qui primum Pisius est vocari desitus. Is dictator cum L. Papirio Cursore, magistro equitum, factus est, annis post Romam conditam CCCCXV. & quadriennio post consul cum C. Duillo. Hunc secutus est Cursor, homo valde honoratus: deinde L. Masso, ædilitius: inde multi Massones: quorum quidem tu omnium patriciorum imagines habeas, volo. Deinde Carbones, & Turdi insequuntur. Hi plebeji fuerunt: quos contemnas, censeo. Nam præter hunc C. Carbonem, quem Damasippus occidit, civis è rep. Carbonum nemo fuit. Cognovimus. Cn. Carbonem, & ejus fratrem scutram. quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. Tres illi fratres fuere, C. Cn. M. Carbones. 1 Marcus P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia: Cajus, accusante L. Crasso, cantharidas sumsisse dicitur. is & tribunus pleb. seditiosus, & P. Africano vim attulisse existimatus est. Hoc verò, qui Lilybei à Pompejo nostro est interfectus, improbior nemo, meo judicio, fuit. Jam pater ejus accusatus à M. Antonio, sutorio atramento absolutus putatur. Quare ad patres censeo revertare. plebeji quàm fuerint importuni, vides.

¶ *ARG. De loquendi licentiâ & obscænè dictis.*

CICERO PÆTO.

22 AMO verecundiam, vel potiùs libertatem loquendi. atqui hoc Zenoni placuit, homini mehercule acuto: etsi Academiæ nostræ cum eo magna rixa est. Sed, ut dico, placet Stoicis, suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt, Nihil esse obscenum, nihil turpe dictu. Nam, si quod sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse, aut in verbo: nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modò in comœdiis res ipsa narratur: ut ille in Demiurgo modò (forte nosti canticum: meministi Roscium) ita me destituit nudum. Totus est sermo verbis tectus, re impudentior: sed etiam in tragœdiis. quid est enim illud? Quæ mulier una? quid, inquam, est? Usurpata duplex cubile? Quid? hujus Pherei hic cubile inire est ausus. Quid est, Virginem me quondam invitam per vim violat? Jupiter bone, violat? atqui idem significat: sed alterum nemo tulisset. Vides igitur, cùm eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est; multo minus in verbis. Si enim quod verbo significatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest. Anum appellas alieno nomine: cur non suo potius? Si tupe est, ne alieno quidem: si non est, suo potius. Caudam antiqui penem vocabant: ex quo est propter similitudinem, penicillus. At hodie penis est inobscenis. At verò Piso ille frugi in Annalibus suis queritur, adolescenteis peni deditos esse. Quod tu in epistola appellas suo nomine ille tectius penem. Sed quia multi, factum est tam obscenum, quàm id verbum, quo tu usus es. Quid, quod vulgò dicitur, Cùm nos te voluimus convenire, num obscenum est? Memini, in senatu disertum consularem ita eloqui. Hanc culpam majorem, an illam dicam? potuit obscenius? non, inquis, non enim ita sensit. Non ergo in verbo est. docui autem in re non esse. nusquam igitur est. Liberis dare operam, quàm honestè dicitur? etiam patres rogant filios, ejus operæ nomen non audent dicere. Socratem fidibus docuit nobilissimus fidicen. Is Comnus vocitatus est. num id obscenum putas? Cùm loquimur terni, nihil flagitii dicimus, at cùm bini, obscenum est. Græcis quidem, inquies. nihil est ergo in verbo, quum & ego Græcè scio; & tamen tibi dico bini; idque tu facis, quasi ego Græcè, non Latinè dixerim. Ruta, & menta, rectè utrumque. Volo mentam pusillam ita appellare, ut rutulam: non licet. Bella tectoriola; dic ergo etiam pavimenta isto modo. non potes. Viden' igitur nihil esse, nisi ineptias: turpitudinem nec in verbo esse, nec in re: itaque nusquam esse. Igitur in verbis honestis obscena ponimus. 2 Quid enim, non honestum verbum est divisor? At inest obscenum, cui respondet intercapedo. num hæc ergo obscena sunt? Nos autem ridiculè. Si dicimus, ille patrem strangulavit, honorem non præfamur. sin de Aurelia aliquid, aut Lollia: honos præfandus est. Et quidem jam non etiam obscena verba pro obscenis sunt. Batuit, inquit, impudenter: depsit multo impudentiùs. Atqui neutrum est obscenum: STVLTORVM plena sunt omnia. Testes, verbum honestissimum in judicio; alio loco, non nimis. at honesti, colei Lanuvini; Cliternini, non honesti. Quid? ipsa res modò honesta, modò turpis? 3 suppedit, flagitium est. jam erit nudus in balneo, non reprehendes. Habes scholam Stoicam, 4 ὁ σοφὸς εὐθυβήμων ἐστὶ quàm multa ex uno verbo tuo? Te adversus me omnia audere gratum est. Ego servo, & servabo (sic enim assuevi) Platonis verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quæ apertissimis agunt Stoici. Sed illi etiam crepitus ajunt æquè liberos, ac ructus esse oportere. Honorem igitur. Kalendis Mart. Tu me diliges, & valebis.

¶ *ARG. Pranuntiat Pæto adventum suum.*

CICERO PAPIRIO PÆTO.

HERI veni in Cumanum: cras ad te fortasse. Sed cum 23
certum sciam, faciam te paullo ante certiorem. Etsi M. Ceparius, cum mihi in silva Gallinaria obviam venisset, quæsissemque, quid ageres, dixit te in lecto esse, quòd ex pedibus laborares. Tuli scilicet molestè, ut debui: sed tamen constitui ad te venire, ut & viderem te, & viserem & cenarem etiam. Non enim arbitror cocum etiam te arthriticum habere. Exspecta igitur hospitem, cùm minimè edacem, tum inimicum cenis sumtuosis.

¶ *ARG. Rufum à Pæto commendatum ait sibi curæ: Monet ut ad canes & convictum familiarium redeat: Reipublicæ nihil sibi esse carius scribit.*

CICERO PÆTO.

RUFVM istum, amicum tuum, de quo iterum jam ad 24
me scribis, adjuvarem, quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cùm te tantopere viderem ejus causa laborare. cùm verò & ex tuis litteris, & ex illius ad me missis intelligam, & judicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse: non possum ei non amicus esse, neque solùm tua commendatione, quæ apud me, ut debet, valet plurimùm: sed etiam voluntate, ac judicio meo. volo enim te scire, mi Pæte, initium mihi suspicionis, & cautionis, & diligentiæ fuisse, litteras tuas; quibus litteris congruentes fuerunt aliæ posteà multorum. Nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te video inaudisse:

1. *Marcus P. Flacco accusante condemnatus, fur magnus ex Sicilia.*] Ita Pall. duo, Vaticanus, editio princeps, Victorius quoque. alii vulgò: *Publius, Flacco accusante condemnatus: fugit Marcus ex Sicilia.* Guliel. tamen legendum putat: *Sparina Gnæus ex Sicil.* gentis germanæ.

2. *Quid enim, non honestum verbum est divisor?*] Vaticani excerptat *quid enim hoc honestum verbum est div. sw.* sed nostram lectionem accepimus ex Palatino sexto, Gruteriano, Stevv. editione prima & Victorii; & sic ferunt Palatinus primus, nisi quod ille sicut unus ex Gulielmianis, *divisor*, vulgò: *quid enim? non honestum verbum est divisor?* quod interpretatur Ioseph. Scaliger emendationibus ad Catullum; Epigrammate: *Dithonia capus, &c.*

3. *Suppedit flagitium est.*] Nolui nec potui à Victorio discedere accedentibus proximè libris nostris; ille enim *suppendet*, ut & duo Guliel. mii: cujus & unus *suspendet*, vulgo; *suppedere flagitium est*, quod per me licet defendere Carrioni lib. 1. cap. 12. antiquarum lect. Paullo post pro *fabulam* Palatinus sextus ad oram notat legi quoque *fiolam*.

4. Ὁ σοφὸς εὐθυβ.) Sapiens rectè loquens.

inaudisse: &, quasi divinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi me ut opprimerent. Quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi à te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me non eget commendatione. Utinam ea fortuna reip. sit, ut ille me quàm gratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad cenas itare desiste, molestè fero. Magna enim te delectatione, & voluptate privasti. Deinde etiam vereor, (licet enim verum dicere) ne scio quid illud, quod solebas, dediscas, & obliviscare cenulas facere. Nam si tum, cùm habebas, quos imitarere, non multum proficiebas: quid nunc te facturum putem? Spurinna quidem, cùm ei rem demonstrassem, & vitam tuam superiorem exposuissem: magnum periculum summæ reip. demonstrabat, nisi ad superiorem consuetudinem tum, cùm Favonius flaret, revertisses. hoc tempore ferri posse, si fortè tu frigus ferre non posses. Sed, mehercule, mi Pæte, extra jocum, moneo te, quod pertinere ad beatè vivendum arbitror: ut cum viris bonis, jucundis, amantibus tui vivas. Nihil aptius vitæ: nihil ad beatè vivendum accommodatius. Nec id ad voluptatem refero; sed ad communitatem vitæ, atque victus, remissionemque animorum; quæ maximè sermone efficitur familiari, qui est in conviviis dulcissimus: ut sapientiis nostri, quàm Græci: illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id est, compotationes, aut concenationes: nos convivia: quod tum maximè simul vivitur. Vides, ut te philosophando revocare coner ad cenas? Cura, ut valeas. id foris cenitando facillimè consequere. Sed cave, si me amas, existimes, me, quòd jocosius scribam, abjecisse curam reip. Sic tibi, mi Pæte, persuade, me dies, & nocteis nihil aliud agere, nihil curare, nisi ut mei cives salvi, liberique sint. Nullum locum prætermitto monendi, agendi, providendi. Hoc denique animo sum, ut, si in hac cura, atque administratione vita mihi ponenda sit, præclarè actum mecum putem. Etiam, atque etiam vale.

¶ *ARG. Præcepta militaria sibi à Pato missa tradit, & in ea jocatur. Fabium commendat.*

CICERO IMP. PÆTO.

25 SUMMVM me ducem litteræ tuæ reddidere. planè nesciebam, te tàm peritum esse rei militaris. Pyrrhi te libros, & Cineæ video lectitasse. Itaque obtemperare cogito præceptis tuis: hoc ampliùs, navicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorē inveniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quocum imperatore tibi negotium sit. παιδεύειν Κύρῳ, 1 quam contriveram legendo, totam in hoc imperio explicavi. Sed jocabimur aliàs coram, ut spero, brevi tempore. Nunc ades ad imperandum, vel ad parendum potiùs: sic enim antiqui loquebantur. Cum M Fabio (quod scire te arbitror) mihi summus usus est: valdeque eum diligo, cùm propter summam probitatem ejus, ac singularem modestiam, tum quòd in his controversiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera ejus uti soleo. Is cùm ad me Laodiceam venisset, mecumque ego eum esse vellem, repentè percussus est atrocissimis litteris, in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem à Q. Fabio, fratre, proscriptum esse: qui fundus cum eo communis esset. Id M. Fabius pergraviter tulit: existimavitque, frattrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. Nunc si me amas, mi Pæte, negotium totum suscipe: & molestia Fabium libera. Auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. Noli pati litigare fratres, & judiciis turpibus conflictari. Matronem, & Pollionem inimicos habet Fabius. Quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quàm mihi gratum feceris, si otiosum Fabium reddideris. Id ille in te positum esse putat, mihi persuadet.

¶ *ARG. Descriptio & excusatio cœnæ hilarioris, præsertim accumbente Cytheride meretrice.*

CICERO PÆTO, S. D.

ACCVBVERAM hora nona, cùm ad te harum exemplum in codicillis exaravi. Dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum, & quidem supra me Atticus, infrà Verrius, familiares tui. 2 Miraris tam exhilaratam esse servitutem nostram? Quid ergo faciam; te consulo, qui Philosophum audis. Angar? excruciemne me? quid assequar? Deinde quem ad finem? Vivas, inquis, in litteris. An quidquam me aliud agere censes? aut posse vivere, nisi in litteris viverem? Sed est earum etiam non satietas, sed quidam modus. A quibus cùm discessi, etsi minimum mihi est in cena: quod tu unum ζώπυρον Dioni philosopho posuisti; tamen quid potiùs faciam, priùs quàm me dormitum conferam, non reperio. audi reliqua. Infra Eutrapelum Cytheris excubuit. In eo igitur, inquis, convivio Cicero ille? *quem adspectabam? cujus ob os Graji ora obvertebant sua?* Non, mehercule, suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cùm esset objectum, habere eum Laida. 3 *Habeo*, inquit, *non habeor à Laide.* Græcè hoc meliùs. tu, si voles, interpretabere. Me verò nihil istorum, ne juvenem quidem, movit umquam: ne nunc senem. convivio delector. ibi loquor, quod in solum, ut dicitur, & gemitum, & in risus maximos transfero. An tu id meliùs, 4 qui etiam in philosophum irriseris? Cùm ille, 5 si quis quicquam quæreret, dixisset, cenam te quærere à mane dixeris. 6 Ille baro te putabat quæsiturum; unum cælum esset, an innumerabilia. Quid ad te? At hercule cena numquid ad te? ibi præsertim: Sic igitur vivitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: dein, ne amicis nihil tribuamus, epulamur unà non modò non contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquantò. quare nihil est, quòd adventum nostrum extimescas. Non multi cibi hospitem accipies, multi joci. Vale.

MTUL.

---

1. *Quam contriveram legendo*] Vulgò *contriveram*: sed illud habent Pall. duo, totidem Gulielmiani, Victorii editio. Paullò post scripsi, *sed jocabimur aliàs coram, ut spero, brevi tempore*, ex Pal. duobus, Peckio excerptis, ac Vaticani, editione primaria ac Victorii cum editum sit: *coram, &, ut spero, brevi. Nunc.* Porro ponè sequentium verborum mentione, Gulielmius emendabat Cæsarem lib. VI. Bell. Gall. *Senones ad imperandum non venire.* vulgo; *imperatum.* Horat. invitans ad cenam:

Sin melius quid habes accerse vel imperium fer.

2. *Miraris tàm exhilaratam esse servitutem nostram.*] Nullo modo hanc lectionem sollicitandam esse ante Lamb. admonuit P. Vict. quam quoque tuentur Pall. duo, prisca editio. Ex Clericano profert Lamb. *servitutem nostram*, sed æquè glossa est, ut vulgata *severitatem* post statim scripsi, ex Pall. itidem duobus, totidem Gulielmii, Vaticano, editioneque adeò Victoriana; *aut possem vivere, si in litteris viverem?* cùm languidissimè excusum feratur: *haud possim vivere nisi in litteris viverem.*

3. *Habeo, inquit: non habeor à Laide.*] Recidi illud *Laida* ex duobus Pall. Gulielmianis quatuor, editione primaria & Victor. Vaticani excerpta plurà decurtant: *habeo, inquit: non habeor. Græce:* quod mihi majorem in modum placet; eò magis, quum præcesserit, *habere eum Laidam:* quæ verba alias haberi jubebat pro glossa Gruterus noster: sicut & illa: *nedum senem:* sed *ne nunc senem* ut edidi habent Pall. Gruterianus, tres Gulielmiani, editio prima & Victorii.

4. *Qui etiam in Philosophum irriseris.*] Eleganter quam non usitate. ita & Pall. Vaticanus, Vict. editio. quod, ut dixi, erat rarius, statim homines perfrictæ & imperitæ frontis, præpositionem fustulerunt, *in.*

5. *Si quis quicquam quæreret, dixisset, cenam te quærere à mane dixeris.*] Sic singulis apicibus optimus codex Palat. sextus, quemadmodum ex suis eruit P. Victorius: cujus adductis exemplis addas Hirtium de bello Alexandrino: *præsertim cum milites à mane diei jejuni sub armis stetissent.* Pal. verò primus: *à me ne dixeris*: Doctus vir, cum eandem scripturam in v. c. reperisset, conjicit, *amare*, id est, falsè. Editum est: *tàm ille, si quis quid quæreret, dixisset, cenam te quærere à me dixeris.*

6. *Ille baro te putabat quæsiturum.*] Et hic hunc locum incorruptum custodivit laudatissimus codex Palatinus sextus: eruit primus P. Vict. Ad hunc verò locum notat vir doctus: Recte Epicureos vocat Barones Cicero, & hic ad Atticum. nam in veteri Glossario, *Baro* exponitur βάκχηλος, id est, interpretibus Suida & Hesychio, fatuus simul & effœminatus. quare frustra sunt, qui hîc *Varro* malunt. hæc ille. pessimè editum est; *ille vero.*

I. V.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS, LIBER DECIMVS, AD CN. PLANCVM, ET ALIOS.

¶ *ARG. Invehitur in Antonii potentiam: Plancum hortatur, ut Rempublicam adjuvet: Agit gratias de Furnio honorificè tractato.*

1 ET abfui proficiscens in Græciam: & posteaquam de meo cursu reip. sum voce revocatus, numquam per M. Antonium quietus fui: cujus tanta est, non insolentia (nam id quidem vulgare vitium est) sed immanitas, non modò ut vocem, sed ne vultum quidem liberum possit ferre cujusquam. Itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem vita, cui satisfeci, vel ætate, vel factis, vel (si quid etiam hoc ad rem pertinet) gloria: sed me patria sollicitat, in primisque, mi Plance, exspectatio consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandum sit, 1 ut possimus ad id reip. spiritum ducere. Quæ potest enim spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intemperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus vim habet ullam? nec leges ullæ sunt, nec judicia, nec omnino simulacrum aliquod, ac vestigium civitatis? Sed quum acta omnia mitti ad te arbitrabar: nihil erat, quòd singulis de rebus scriberem. Illud autem erat amoris mei, quem à tua pueritia susceptum non servavi solum, sed etiam auxi: monere te, atque hortari, ut in remp. omni cogitatione curaque incumberes. Quæ si ad tuum tempus perducitur: facilis gubernatio est. ut perducatur autem, magnæ cùm diligentiæ est, tum fortunæ. Sed & te aliquantò antè (ut spero) habebimus, &, præterquàm quòd reip. consulere debemus, tamen tuæ dignitati ita favemus, ut omne nostrum consilium, studium, officium, operam, laborem, diligentiam, ad amplitudinem tuam conferamus. Ita facillimè & reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quam sanctissimè nobis colendam puto, me intelligo satisfacturum. Furnium nostrum tanti à te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, nec miror, & gaudeo: teque hoc existimare volo, quidquid in eum judicii, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in meipsum te putem contulisse.

¶ *ARG. Excusat se, quòd in senatum non venerit, augendi illius honoris gratia: officium autem in aliis omnibus pollicetur.*

CICERO PLANCO S.

2 MEVM studium honori tuo pro necessitudine nostra non defuisset, si aut tutò in senatum, aut honestè venire potuissem. Sed nec sine periculo quisquam liberè de rep. sentiens versari potest in summa impunitate gladiorum: nec nostræ dignitatis videtur esse, ibi sententiam de rep. dicere, ubi me & meliùs, & propiùs audiant armati, quàm senatores. Quapropter in privatis rebus nullum neque officium, neque studium meum desiderabis. ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, umquam deero, ne cum periculo quidem meo, dignitati tuæ. In iis autem rebus, quæ nihilominus, ut ego absim, confici possunt: peto à te, ut me rationem habere velis & salutis, & dignitatis meæ.

¶ *ARG. Hortatur ad Rempublicam tuendam.*

CICERO PLANCO S. D.

CUM ipsum Furnium per se vidi libentissimè, tum hoc 3
libentiùs, quod illum audiens, te videbar audire. Nam & in re militari virtutem, & in administranda provincia justitiam, & in omni genere prudentiam mihi tuam exposuit, & præterea mihi non ignotam in consuetudine, & familiaritate suavitatem tuam adjunxit: præterea summam erga se liberalitatem. Quæ omnia mihi jucunda, hoc extremum etiam gratum fuit. Ego, Plance, necessitudinem constitutam habui cum domo vestra, antè aliquantò quàm tu natus es: amorem autem erga te ab ineunte pueritia tua: confirmata jam ætate, familiaritatem cùm studio meo, tum judicio tuo constitutam. His de causis mirabiliter faveo dignitati tuæ: quam mihi tecum statuo esse communem. Omnia summa consecutus es, VIRTVTE DVCE, COMITE FORTVNA: eaque es adeptus adolescens, multis invidentibus, quos ingenio, industriaque fregisti. Nunc me amantissimum tui, nemini concedentem, qui tibi vetustate necessitudinis potior possit esse, si audies, omnem tibi reliquæ vitæ dignitatem ex optimo reip. statu acquires. Scis profectò, (nihil enim te fugere potuit) fuisse quoddam tempus, cùm homines existimarent, te nimis servire temporibus: quod ego quoque existimarem 2 te, si ea, quæ patiebare, probare etiam arbitrarer. Sed cùm intelligerem,

1. VT possimus ad id, Reip. spiritum ducere.] Vulgo: *ad id tempus*. sed *Tò tempus* ut glossam ejeci, sollicitatus auctoritate optimi codicis Palatini sexti, quicum facit unus ex Gulielmianis. nemo mihi puto inde irascetur. Paullò post quoque scripsi: *sed quum alia omnia mitti ad te arbitrabar*: quandoquidem esset in Pal. sexto *quia*, in codicibus aliis *quoniam* solemni mutatione. Illud miror, Victorium edidisse: *sed quum quoniam alia omnia omisi*, vulgò *quæsiti*.

2. Te si ea, quæ patiebare, probare etiam arbitrarer.] Rectè sic Pal. Hittorpianus, editio prisca ac Victorii. Intricatius editiones, *si te ea, quæ patiebare, probasse etiam arbitrarer*. Mox scripsi: *per eos annos rep. devixata*: quæ scriptura est in Pal. sexto, editione Vict. Pal. vero primus, editio vetusta; sextus ad exteriorem oram, duo Gulielmiani *dejecta*. Editiones *divixata*. Verum post, ex duobus Palatinis, Hittorpiano, editione Victorii atque antiqua excudendum jussi; *quam quæ te arbitrarer meritis & præceptis meis egere*.

quid sentires, te arbitrabar videre quid posses. Nunc alia ratio est. omnium rerum tuum judicium est, idque liberum. Consul es designatus, optima ætate, summa eloquentia, maxima orbitate reip. virorum talium. Incumbe, per deos immortaleis, in eam curam, & cogitationem, quæ tibi summam dignitatem, & gloriam afferat. Unus autem est, hoc præsertim tempore, per tot annos rep. devexata, reip. bene gerendæ cursus ad gloriam. Hæc amore magis impulsus scribenda ad te putavi, quàm quò arbitrarer te monitis, & præceptis egere. Sciebam enim, ex iisdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipse hauseram. Quare modium faciam. Nunc tantum significandum putavi: ut potiùs amorem tibi ostenderem meum, quàm ostentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, studiosè, diligenterque curabo.

¶ *ARG. Respondet epistolæ superiori.*

PLANCUS CICERONI.

GRATISSIMÆ mihi tuæ litteræ fuerunt, quas ex Furnii sermone te scripsisse animadverto. Ego autem præteriti temporis excusationem affero, quòd te profectum audieram: nec multò antè redisse scivi, quàm ex epistola tua cognovi. Nullum enim in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa videor posse præterire. in quo tuendo habeo causas plurimas, vel paternæ necessitudinis, vel meæ à pueritia observantiæ, vel tui erga me mutui amoris. Quare, mi Cicero, quod mea, tuaque patitur ætas, persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriam mihi constituerim sanctitatem. Omnia igitur tua consilia mihi non magis prudentiæ plena, quæ summa est, videntur, quàm fidelitatis, quam ego ex mea conscientia metior. Quare si aut aliter sentirem, certè admonitio tua me reprimere: aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequerer, quod tu optimum putares. Nunc verò quid est, quod me in aliam partem trahere possit? Quæcumque in me bona sunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etsi à te propter amorem carius sunt æstimata: tamen vel inimicissimi judicio tanta sunt, ut præter bonam famam, nihil desiderare videantur. Quare hoc unum tibi persuade: quantum viribus eniti, consilio providere, auctoritate movere potuero, hoc omne reip. semper futurum. Non est ignotus mihi sensus tuus: neque, si facultas optabilis mihi quidem, tui præsentis esset, umquam à tuis consiliis discreparem: nec nunc committam, ut ullum meum factum reprehendere jure possis. Sum in exspectatione omnium rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe mense Januario geratur, ut sciam. Interim maximam hic sollicitudinem, curamque sustineo, ne inter aliena vitia hæ gentes nostra mala suam putent occasionem. Quod si proinde, ut ipse mereor, mihi successerit: certè & tibi, cui maximè cupio, & omnibus viris bonis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

¶ *ARG. Hortatur Plancum ad tuendam Rempublicam.*

CICERO PLANCO S.

BINAS à te accepi litteras eodem exemplo: quod ipsum argumento mihi fuit diligentiæ tuæ. Intellexi enim te laborare, 1 ut ad me mihi exspectatissimæ litteræ perferrentur. Ex quibus cepi fructum duplicem, mihique in comparatione difficilem ad judicandum, amoremne erga me tuum, an animum in remp. pluris æstimandum putarem. EST OMNINO patriæ caritas, meo quidem judicio, maxima: sed amor, voluntatisque conjunctio plus certè habet suavitatis. Itaque commemoratio tua paternæ necessitudinis, benivolentiæque ejus, quam erga me à pueritia contulisses, ceterarumque rerum, quæ ad eam sententiam pertinebant, 2 incredibilem mihi lætitiam attulerunt. Rursus declaratio animi tui, quem haberes de rep. quemque habiturus esses, mihi erat jucundissima. eoque major erat hæc lætitia, quòd ad illa superiora accedebat. Itaque te non hortor solùm, mi Plance, sed planè etiam oro, quod feci his litteris, quibus tu humanissimè respondisti, ut totamente omnique animi impetu in remp. incumbas. Nihil est, quod tibi majori fructui, gloriæque esse possit: NEQUIDQUAM EX OMNIBUS REBUS HUMANIS EST PRAECLARIUS, AUT PRAESTANTIUS, QUAM DE REP. BENE MERERI. Adhuc enim patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, liberè dicere. Fortuna suffragante videris res maximas consecutus: quod quamquam sine virtute non potuisses: tamen ex maxima parte, ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusq; tribuuntur. Hic temporibus difficillimis reip. quidquid subveneris, id erit totum, & proprium tuum. Incredibile est omnium civium, latronibus exceptis, odium in Antonium. Magna spes in te, & in tuo exercitu magna exspectatio. Cujus, per deos, gratiæ, gloriæque cave tempus amittas. Sic moneo, ut filium: sic faveo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum.

¶ *ARG. Improbat consilium Planci: pacem armis, non pactione quærendam ait.*

CICERO PLANCO.

QUÆ locutus est Furnius noster de animo tuo in remp. ea gratissima fuerunt senatui, populoque Rom. probatissima. quæ autem recitatæ litteræ sunt in senatu, nequaquam consentire cum Furnii oratione visæ sunt. Pacis enim auctor eras, cùm collega tuus, vir clarissimus, à fœdissimis latronibus obsideretur: qui aut positis armis pacem petere debent: aut si pugnantes eam postulant, victoria pax, non pactione parienda est. Sed de pace litteræ vel Lepidi, vel tuæ, quam in p rtem acceptæ sint, ex viro optimo, fratre tuo, & ex C. Furnio poteris cognoscere. Me autem impulit tui caritas, ut, quamquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furniique benivolentia, fidelisque prudentia tibi præstò esset futura, vellem tamen meæ quoq; auctoritatis, pro plurimis nostris necessitudinibus, præceptum ad te aliquod pervenire. Crede igitur mihi Plance, omneis, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis (es autem adeptus amplissimos) eos honorum vocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cum libertate populi Rom. & cum senatus auctoritate conjunxeris. Sejungete, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum judicium, sed temporum vincla conjunxerunt. Complures in perturbatione reipub. consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo exstitit in remp. consularis. Talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium, tui dissimillimorum, societate sejungas: deinde & senatui: bonisque omnibus auctorem, principem, ducem præbeas: postremò, ut pacem esse judices non in armis positis, sed in abjecto armorum, & servitutis metu. Hæc si & ages, & senties, tum erit non modò consul, & consularis, sed magnus etiam & consul, & consularis. sin aliter: tua in istis amplissimis nominibus honorum, non modò dignitas

1. *Ut ad me mihi exspectatissimæ litteræ perferrentur.*] Ita Palatinus primus, Hirtorpianus, editio primaria ac Victorii: quibus tamen omnibus præpono scripturam Palatini sexti: *ut ad me exspectatissimæ litteræ ferrentur.* vulgo: *ad me tua exspectatissimæ.*

2. *Incredibilem mihi lætitiam attulerunt.*] Ita Palat. primus, Stevveck. Hirtorpianus, editio prima, Victorii. Palatinus sextus, *pro alterum*, quod non negligendum esse judico. Lambin, suo more, forte ex obsequentissimis libris suis, qui nullibi sunt, legit *attulerat.* vulgo *attulit.* Lineis aliquot interjacentibus, Palatinus primus, Stevv. atque impressio prima scribunt: *quod tibi majoris fructui gloriæque esse possit.* In fine Epistolæ, Palatinus primus, tres Gulielmio consulti mss. *sic hortor, ut & proprium & amicissimum.* quemadmodum quoque est in editionum primaria: ad cujus oram hanc lectionem adpinxit Egnatius: *Sic hortor & pro patria propinquum & amicissimum.*

diligentia nulla erit, sed erit summa deformitas. Hæc, impulsus benivolentia, scripsi paullo severiùs: quæ tu in experiendo in ea ratione, quæ te digna est, vera esse cognosces. D XIII. Kal. Aprilis.

¶ *ARG. Brevitatem epistolæ excusat, & cur serius suum in Rempublicam studium patefecerit: Commendat dignitatem suam.*

PLANCUS CICERONI.

7 PLURA tibi de meis consiliis scriberem, rationemque omnium redderem verbosiùs, quò magis judicares, omnia me reip. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi, (non minùs enim à te probari, quàm diligi semper volui; nec te magis in culpa defensorem mihi paravi, quàm prædicatorem meritorum meorum esse volui) sed breviorem me duæ res faciunt: una, quòd publicis litteris omnia sum persecutus: altera, quòd M. Varisidium, equitem Roman. familiarem meum, ipsum ad te transire jussi, ex quo omnia cognoscere posses. Non, medius fidius, mediocri dolore afficiebar, cùm alii occupare possessionem laudis viderentur: sed usque mihi temperavi, dum perducerem eo rem, ut dignum aliquid & consulatu meo, & vestra exspectatione efficerem. Quod spero, si me fortuna non fefellerit, me consecuturum: ut maximo præsidio reipub. nos fuisse, & nunc sentiant homines, & in posterum memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris: &, quarum rerum spe ad laudem me vocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. Non minùs posse te, quàm velle, exploratum mihi est. Fac valeas, meque mutuò diligas.

¶ *ARG. Defensorem se libertatis profitetur, tametsi & id serò fecerit, & causas habuerit. De exercitu suo & Reipublicæ statu significat.*

PLANCUS IMP. CONS. DES. S. D. COSS. PR. TRIB. PLEB. SEN. POP. PL. Q. R.

8 SI cui sortè videor diutius & hominum exspectationem, & spem reipub. de mea voluntate tenuisse suspensam: huic priùs excusandum me esse arbitror, quàm de insequenti officio quidquam ulli pollicendum. Non enim præteritam culpam videri volo redemisse: sed optimæ mentis cogitata jampridem, maturo tempore enuntiare. Non me præteribat, in tanta sollicitudine hominum, & tam perturbato statu civitatis, fructuosissimam esse professionem bonæ voluntatis: magnosque honores ex ea re compluteis consecutos videbam. Sed, cùm in eum casum me fortuna demisisset, ut aut celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem: aut, si in eo mihi temperavissem, majores occasiones ad opitulandum haberem: expeditius iter communis salutis, quàm meæ laudis, esse volui. Nam quis in ea fortuna, quæ mea est, & ab ea vita, quam in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quam in manibus habeo, aut sordidum quidquam pati, aut perniciosum concupiscere potest? 1 Sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impensæ opus fuerunt, ut quæ reip. bonisque omnibus pollicemur, exitu præstaremus: neque ad auxilium patriæ nudi cum bona voluntate, sed cum facultatibus accederemus. Confirmandus erat exercitus nobis, magnis sæpe præmiis sollicitatus, ut ab repub. potiùs moderata, quàm ab uno infinita speraret. Confirmandæ complures civitates, quæ superiore anno largitionibus, concessionibusque præmiorum erant obligatæ: ut & illa vana putarent, & eadem a melioribus auctoribus petenda existimarent. Eliciendæ etiam voluntates reliquorum, qui finitimis provinciis exercitibusq; præfuerunt: ut potiùs cum pluribus societatem defendendæ libertatis iniremus, quàm cum paucioribus 2 funestam orbi terrarum victoriam partiremur. Muniendi verò nosmetipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisq; multiplicatis: ut, cum præferremus sensus apertè, tum etiam, invitis quibusdam, sciri, quid defensuri essemus, non esset periculosum. Ita numquam diffitebor, multa me, ut ad effectum horum consiliorum pervenirem, & simulasse invitum, & dissimulasse cum dolore: quòd præmatura denuntiatio boni civis imparati, quàm periculosa esset, ex casu collegæ videbam. Quo nomine etiam C. Furnio legato, viro forti atque strenuo, plura etiam verbo, quàm scriptura, mandata dedimus: ut & tectiùs ad vos perferrentur, & nos essemus tutiores: quibusque rebus & communem salutem muniri, & nos armari conveniret, præcepimus. Ex quo intelligi potest, curam reip. summæ defendundæ jampridem apud nos excubare. Nunc, cùm deûm benignitate ab omni re sumus paratiores, non solùm bene sperare de nobis homines, sed exploratè judicare volumus. Legiones habeo v sub signis, & sua fide, virtuteque reipub conjunctissimas, & nostra liberalitate nobis obsequenteis. Provinciam, omnium civitatum consensu, paratissimam & summa contentione ad officia certantem: equitatus, auxiliorumque tantas copias, quantas hæ gentes ad defendendam suam salutem, libertatemque conficere possunt. Ipse ita sum animo paratus, vel provinciam tueri, vel ire quò respub. vocet, vel tradere exercitum, auxilia, provinciamque: ut vel omnem impetum belli in me convertere non recusem, si modò meo casu aut confirmare patriæ salutem, aut periculum possim morari. Hæc si jam expeditis omnibus rebus, tranquilloq; statu civitatis pollicebor; in damno meæ laudis, reip. commodo lætabor. sin ad societatem integerrimorum & maximorum periculorum accedam; consilia mea æquis judicibus ab obtrectatione invidorum defendenda commendo. Mihi quidem ipsi fructus meritorum meorum in reip. incolumitate satis magnus est paratus. Eos verò, qui meam auctoritatem, & multò magis vestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut commendatos vobis habeatis, petendum videtur.

¶ *ARG. De studio erga Rempublicam: de dignitate sua: quid egerit, quid acturus sit, qualem exercitum ducat, significat.*

PLANCUS CICERONI, S.

9 NIHIL me tibi temerè, aut te ceteris de me frustra recepisse lætor. Certè hoc majus habes testimonium amoris mei, quo maturiùs tibi, quàm ceteris, consilia mea volui esse nota. In dies verò meritorum meorum fieri accessiones, 3 prævidere te spero: cognituram magis recipio. Quod ad me attinet, mi Cicero (ita ab imminentibus malis respub. me adjuvante liberetur) sic honores, præmiaque vestra suspicio, conferenda certè cum immortalitate, ut sine his nihil de meo studio, perseverantiaque sim remissurus. Nisi in multitudine optimorum civium impetus animi mei fuerit singularis, & opera præcipua: nihil ad meam dignitatem accedere volo suffragatione vestra. Concupisco autem

1. *Sed aliquantum nobis temporis & magni laboris, & multæ impensæ opus fuerunt.*] Vulgo correxerunt, *opus sit*: puto quia eos non obvia statim offendunt & ad temere mutandum præcipites agunt. Ita habet Palat. primus, sextus, Vaticanus, tres Gulielmiani: & Hittorpianus. Lambinus quoque hic tacere potuisset: Immane quantum homo temerarius est! post statim ex Pall. quatuor Gul. editione principe, scripsi, *Eliciendæ*, non ut vulgatur, *elicienda*.

2. *Funestam orbi terrarum victoriam partiremur.*] Ita Palatinus sextus, Hittorpianus, Victorii editio. Palatinus verò primus, Stevvechianus, editio princeps, *pateremur*, unde Gulielmius, fortè, *patiremur*: sed nihil opus ad hanc nostram: vulgò, *pararemus* ex glossa: alii *pareremur*; quod probat Lambinus, habent tibi.

3. *Prævidere te spero.*] Non video, quid hic agat vulgatum *pervidere*: nostram & res & quatuor mss. Palatinus, primus, sextus, Hittorpianus, Stevvechianus, prisca editio. Initia epistolæ delevi verbum *scripsisse* insistantibus illud Palatinis, Stevvechiano, Hittorpiano, Vaticano, & Victoriana editione.

3 ab

autem nihil mihi: contra quod ipse pugno, & temporis, & rei te moderatorem, facilè patior esse. Nihil aut sero, aut exiguè à patria civi tributum potest videri. Exercitum ad sextum Kal. Majas Rhodanum trajeci, magnis itineribus. Vienna equites mille via breviore præmisi. Ipse, si ab Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: si autem itineri meo se opposuerit, ad tempus consilium capiam. Copias adduco & numero, & genere, & fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me, si mutuò te facturum scis, rogo. Vale.

¶ *ARG. Cohortatur ad rempublicam adjuvandam.*

CICERO PLANCO.

20 ETSI satis ex Furnio nostro cognoram, quæ tua voluntas, quod consilium de repub. esset; tamen, tuis litteris lectis, liquidiùs de toto sensu tuo judicavi. Quamobrem, quamquam in uno prælio omnis fortuna reipub. disceptat: quod quidem, cùm hæc legeres, jam decretum arbitrabar fore; tamen ipsa fama, quæ de tua voluntate percrebruit, magnam es laudem consecutus. Itaque si consulem Romæ habuissemus, declaratum esset ab senatu cum tuis magnis honoribus, quàm gratus esset conatus, & apparatus tuus. Cujus rei non modò non præteriit tempus: sed ne maturum quidem etiamnunc, meo quidem judicio, fuit. IS ENIM DENIQVE HONOS MIHI VIDERI SOLET, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita claris viris defertur, & datur. Quare, si modò aliqua respub. in qua honos elucere possit, omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM QVI VERE APPELLARI POTEST HONOS, non invitamentum ad tempus, sed perpetuæ virtutis est præmium. Quamobrem, mi Plance, incumbe toto pectore ad laudem: subveni patriæ: opitulare collegæ: omnium gentium consensum, & incredibilem conspirationem adjuva. Me tuorum consiliorum adjutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimum, fidelissimumque, cognosces. Ad eas enim causas, quibus inter nos amore sumus, officiis, vetustate conjuncti, patriæ caritas accessit: eaq; efficit, ut tuam vitam anteferrem meæ. III. Kalendas Aprilis.

¶ *ARG. Ciceronis officia sibi grata esse commemorat: Studium in Rempublicam pollicetur.*

PLANCVS CICERONI.

21 IMMORTALEIS ago tibi gratias, agamque dum vivam. nam relaturum me, affirmare non possum. Tantis enim tuis officiis non videor mi respondere posse: nisi fortè (ut tu gravissimè, disertissimeque scripsisti) ita sensurus es, ut me referre gratiam putes, cum memoria tenebo. Si de filii tui dignitate esset actum, amabilius certe nihil facere potuisses. Primæ tuæ sententiæ infinitis cum muneribus: posteriores, ad tempus, arbitriumque amicorum meorum compositæ: oratio assidua, & perpetua de me jurgia cum obtrectatoribus propter me, notissima mihi sunt. non mediocris adhibenda mihi est cura, ut reipub. me civem dignum tuis laudibus præstem: in amicitia tua memorem, atque gratum. Quod reliquum est, tuum munus tuere: & me, si, quem esse voluisti, eum exitu, rebusque cognoscis, defende, ac suscipe. Cùm Rhodanum copias trajecissem, fratremque cum tribus milibus equitum præmisissem, ipse iter ad Mutinam dirigerem: in itinere, de prœlio facto, Brutoque, & Mutina obsidione liberatis, audivi. Animadverti, nullum alium receptum Antonium, reliquiasque, quæ cum eo essent, habere, nisi in his partibus: duasque ei spes esse propositas unam Lepidi ipsius, alteram exercitus. Quòd quædam pars exercitus non minùs furiosa est, quàm qui cum Antonio fuerunt, equitatum revocavi. Ipse in Allobrogibus constiti, ut proinde ad omnia paratus essem, ac res moneret. Si nudus huc se Antonius conteret: facilè mi videor per me sustinere posse, remque publicam ex vestra sententia administrare, quamvis ab exercitu Lepidi recipiatur. si verò copiarum aliquid secum adducet: &, si decima legio veterana, quæ nostra opera revocata cum reliquis est, ad eundem furorem redierit: tamen, ne quid detrimenti fiat, dabitur opera à me: idque me præstaturum spero, dum istinc copiæ trajiciantur, conjunctæque nobiscum faciliùs perditos opprimant. Hoc tibi spondeo, mi Cicero, neque animum, nec diligentiam mihi defuturam. Cupio mehercules nullam residuam sollicitudinem esse. Sed si fuerit, nec animo, nec benivolentiæ, nec patentiæ cujusquam, pro vobis cedam. Do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad hujus rei societatem incitem: omniaque ei obsequia polliceor, si modò remp. respicere volet. Utor in hac re adjutoribus, interpretibusque, fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro. Non me impedient privatæ offensiones, quo minùs pro reip. salute, etiam cum inimicissimo consentiam. Quòd si nihil profecero, nihilominùs maximo sum animo: & majore fortasse cum mea gloria vobis satisfaciam. Fac valeas, meque mutuò diligas.

¶ *ARG. Litteras Planci Senatui gratissimas fuisse: ad recuperandam Reipublicæ libertatem hortatur.*

CICERO PLANCO.

22 ETSI reipub. causa maximè gaudere debeo, tantum ei te præsidii, tantum opis attulisse extremis pænè temporibus: tamen ita te victorem complectar, rep. recuperata, ut magnam partem mihi lætitiæ tua dignitas afferat, quam & esse jam, & futuram amplissimam intelligo. Cave enim putes ullas umquam litteras graviores, quàm tuas, in senatu esse recitatas. Idq; contigit cùm meritorum tuorum in rempub. eximia quadam magnitudine, tum verborum, sententiarumque gravitate. Quod mihi quidem minimè novum, qui & te nossem, & tuarum 2 litterarum ad me missarum promissa meminissem, & haberem à Furnio nostro tua penitus consilia cognita. sed senatui majora visa sunt, quàm erant exspectata: non quò umquam de tua voluntate dubitasset: sed nec, quantum facere posses, nec quoad progredi velles, exploratum satis habebat. Itaque cùm ad VII. idus Aprileis, manè mihi tuas litteras M. Varisidius reddidisset, easque legissem; incredibili gaudio sum elatus: cumque magna multitudo, optimorum virorum, & civium me domo deduceret, fecì continuo omneis participes meæ voluptatis. Interim ad me venit Munatius noster, 3 ut consuerat: at ego ei litteras tuas: nihil dum enim sciebat. nam ad me primùm Varisidius: idq; sibi à te mandatum esse dicebat. Paullo pòst idem mihi Munatius eas litteras legendas dedit, quas ipsi miseras, quas & eas publicè. Placuit, ut statim ad Cornutum prætorem urbis litteras deferremus: qui, quòd consules aberant, consulare munus sustinebat more majorum. Senatus est continuò convocatus, frequensque convenit propter famam, atque exspectationem tuarum litterarum. Recitatis litteris, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, non satis diligenter eum auspiciis operam dedisse. Idque à nostro collegio

1. *Si autem itineri meo se opposuerit.*] Elegantissima lectio usurpata Victorio, & ex Vaticano codice eruta. Vulgò: *sin autem in itinere meo opposuerit*. in fine epistolæ edidi; *Si mutuò te facturum scis* ex Palatinis, Vaticani excerptis, editione principe ac Victoriana. Alias visitur: *si mutuò me facturum id scis.*

2. *Litterarum ad me missarum promissa meminissem.*] Tuentur hanc vocem Rhodiginum & Victorius, & duo Palatini, optimi codices. Et mihi nullo modo videtur aliquid mutandum. Primogenita tamen editio, *præmissa*. & Stevvechianus codex: *præmissa meminerim*: quæ addidissemus, non ut Rhodiginum, quem novimus mirificum emendationum & explicationum cocum omnia jura confundentem, adjuvemus: sed ne diversitatem hanc à libris esse constaret, quàm in suis non invenerat post Politianum doctissimus Hetruriæ suæ. Paullò post duo Palatini, prima editio, Peckio excerptas Stevv *senatui majora visa sunt, quàm erant spectata*. ut epistola 14. Pall. duo Gulielmii: *equidem spectabam jam tuas litteras.*

3. *Ut consuerat: at ego ei litteras tuas: nihil dum, &c.*] Ita Pall. Stevvech. Hittorp. prisca editio. Vulgò: *ut consueverat, & ego ei litteras tuas dedi*. paullo item post ex Palatino sexto ex Hittorpiano edidit *quas ipsi miseras, quas publicè*. licet publicetur: *& eas quas publicè*. Delevi itidem ex eisdem libris *Tonubu*. Iterum mox libentius legerem ex duobus Gulielmianis: *senatus continuò convocatus, frequentè convenit, secivisis voculis nihili.*

collegio comprobatum est. Itaque res dilata est in posterum. Eo autem die magna mihi pro tua dignitate contentio cum Servilio: quì cùm gratia effecisset, ut sua sententia prima pronuntiaretur, frequens eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit: meæque sententiæ, quæ secunda pronuntiata erat, cùm frequenter assentiretur senatus, rogatu Servilii P. Titius intercessit. Res in posterum dilata. Venit paratus Servilius, Jovi ipsi iniquus: cujus in templo res agebatur. Hunc quemadmodum fregerim, quantaque contentione Titium intercessorem abjecerim: ex aliorum te litteris malo cognoscere. Unum hoc ex meis: senatus gravior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, quàm tum fuit. Nec verò tibi senatus amicior, quàm cuncta civitas. Mirabiliter enim populus R. universus, & omnium generum, ordinumque consensus ad liberandam remp. conspiravit. Perge igitur, ut agis, nomenque tuum commenda immortalitati: atque hæc omnia, QVAE HABENT speciem gloriæ, collecta inimicissimis splendoris insignibus contemne, 1 brevia, fucata, caduca existima. VERVM DECVS in virtute positum est, quæ maximè illustratur magnis in remp. meritis. Eam facultatem habes maximam, quam quum complexus es, & tenes, perfice, ut ne minùs resp. tibi, quam tu reip. debeas. Me tuæ dignitatis non modò fautorem, sed etiam amplificatorem cognosces. Id cum reip. quæ mihi vita est mea carior, tum nostræ necessitudini debere me judico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatem tuam, cepi magnam voluptatem, quòd bene cognitam mihi T. Munatii prudentiam, & fidem, magis etiam perspexi in ejus incredibili erga te benivolentia, & diligentia. III. idus Aprileis.

¶ *ARG. Scribit de Senatusconsulto, in sententiam Planci facto: Hortatur, ut reliquias belli Antonians conficiat.*

CICERO PLANCO.

13 VT primùm potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, quod positum est aut in præmio virtutis, aut in honore verborum. Id ex ipso senatusconsulto poteris cognoscere. ita enim est perscriptum, ut à me de scripto dicta sententia est; quàm senatus frequens sequutus est summo studio, magnoque consensu. Ego quamquam ex tuis litteris, quas mihi misisti, perspexeram te magis judicio bonorum, quàm insignibus gloriæ delectari: tamen considerandum existimavi, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi à repub. deberetur. Tu contexes extrema cum primis. Qui enim M. Antonium oppresserit, is bellum confecerit. Itaque Homerus non Ajacem, nec Achillem sed Ulyssem appellavit 2 πολίπορθον.

¶ *ARG. Laudat Plancum, quòd celeri auxilio Brutum collegam adjuverit. Hortatur ut belli reliquias extinguat.*

CICERO PLANCO, S.

14 O GRATAM famam biduo ante victoriam, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. Atque etiam hostibus fusis, spes omnis in te est. Fugisse enim ex prœlio Mutinensi dicuntur notissimi latronum duces. EST AVTEM non minùs gratum extrema delere, quàm prima depellere. Equidem spectabam jam tuas litteras, idque cum multis. Sperabamque etiam, Lepidum reipub. temporibus admonitum, tecum, & reipub. satis esse facturum. In illam igitur curam incumbe, mi Plance, ut ne quæ scintilla teterrimi belli relinquatur. quod si erit factum: & remp. divino beneficio affeceris, & ipse æternam gloriam consequere D. III. Non. Maj.

¶ *ARG. Quid egeris & quid agas in Antonio opprimendo, exponit.*

PLANCUS CICERONI.

15 HIs litteris scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rempub. putavi pertinere. Sedulitas mea, (ut spero) & mihi, & reipub. tulit fructum. Namque assiduis internuntiis cum Lepido egi, ut, omissa omni contentione, reconciliataque voluntate nostra, communi consilio reipub. succurreret: se, liberos, urbemque pluris, quàm unum perditum, abjectumque latronem putaret: obsequioque meo, si ita faceret, ad omneis res abuteretur. Profeci itaque per Laterensem internuntium. fidem mihi dedit, se Antonium, si prohibere provincia sua non potuisset, bello persecuturum: me, ut venirem, copiasque conjungerem, rogavit; eoque magis, quòd & Antonius ab equitatu firmus esse dicebatur, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. Nam etiam ex paucitate ejus, non multis antè diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum in cursu bonorum consiliorum: Lepidum adjuvandum putavi. Adventus meus quid profecturus esset, vidi; vel quòd equitatu meo persequi, atque opprimere equitatum ejus possem: vel quòd exercitus Lepidi eam partem, quæ corrupta est, & ab repub. alienata, & corrigere, & coërcere præsentia mei exercitus possem. Itaque in Isara, flumine maximo, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto, exercitum ad quartum idus Maji traduxi. Cùm verò mihi nuntiatum esset, L. Antonium præmissum cum equitibus, & cohortibus ad Forum Julii venisse: fratrem cum equitum quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad v. idus Maji. Ipse maximis itineribus cum quattuor legionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. Si nos mediocris modo fortuna reipub. adjuverit: & audaciæ perditorum, & nostræ sollicitudinis hic finem reperiemus. Quòd si latro, præcognito nostro adventu, rursus in Italiam se recipere cœperit, Bruti erit officium, occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tamen, si id acciderit, fratrem cum equitatu mittam, qui sequatur, Italiam à vastatione defendat. Fac valeas, meque mutuò diligas.

¶ *ARG. Gratissimas senatui fuisse Planci literas: Eam sententiam in Senatu dixisse pro Planco, cui omnes assenserint: Monet, ut in subito suo consilio utatur, & ne senatus sententiam expectet.*

CICERO PLANCO.

16 NIHIL post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere vidi, quàm tuas, Plance, litteras. Redditæ sunt enim frequenti senatu Cornuto, cùm is frigidas sane, & inconstanteis recitasset litteras Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. Cum rebus enim ipsis essent & studiis, beneficiisque in rempub. gratissimæ; 3 tum erant gravissimis verbis, & sententiis. Flagitare senatus institit Cornutum, ut referret statim de tuis litteris. Ille se considerare velle. Cum ei magnum convicium fieret cuncto à senatu: quinque tribuni plebei retulerunt. Servilius rogatus, rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea quæ fuerit, ex senatusconsulto cognosces. Tu, quamquam consilio non eges, vel abundas potiùs, tamen hoc animo esse debes, ut nihil huc rejicias; neve in rebus tam subitis, tamque angustis à senatu consilium petendum putes. Ipse tibi sis senatus.

1. *Brevia, fucata, caduca existimà.*] Elegantiores mihi gratias agent ob restitutum hunc ex Palatino sexto locum: sic enim exsertis litteris syllabis, conceptum habet. Hittorpii quoque liber *fucata* agnoscit. Palatinus verò primus, *fugatoria*. vulgò, *brevia, fugacia & caduca existima*. superius statim edidi ex Pall. duobus, Gulielmianis, editione Victorii, *quæ habent speciem gloriæ collectà inimicissimis splendoris insignibus*. ut arguam lectionem Lambini asserentis, ex binis, ut ait, Memmianis *collectam ex manifestum*. inferius verò mihi placet Palatini & Stevvechiani scriptura, *quum complexus es, tenes, perfice*.

2. Πολίπορθον.) Vrbium eversorem sive vastatorem.

3. *Tum erant gravissimis verbis & sententiis. Flagitare.*] Alii *sententiis plena*. Lambinus *perscripta*, pro *plena*. sed illud vocabuli subditivum & Ciceronis non esse fateor; rejiciendum tamen aut negligendum non arbitratur. Quid non Tulliana in Tullio? stuporem hominis; Abdicant id certe Pall. Stevvech. Hitt. Vatic. atque dudum Victorius. sicut & illud *ait* vel *dixit* statim post.

quocumque te ratio reip. ducet, sequare. Cures, ut antè factum aliquod à te egregium audiamus, quàm futurum putarimus. Illud tibi promitto, quidquid à te erit factum, id senatum non modò ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum.

¶ *ARG. De statu belli. De fratre à se dimisso.*

PLANCUS CICERONI.

17 ANTONIVS Id. Maj. ad Forum Julii cum primis copiis venit. Ventidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad Forum Voconii castra habet: qui locus à Foro Julii quattuor, & viginti millia passus abest: ibique me exspectare constituit, quemadmodum ipse mihi scripsit. Quòd si omnia mihi integra & ipse, & fortuna servarit: recipio vobis, celeriter me negotium ex sententia confecturum. Fratrem meum, assiduis laboribus, concursationibusque confectum, graviter se habuisse, antea tibi scripsi: sed tamen, cùm primùm posse ingredi cœpit, non magis sibi, quàm reipub. se convaluisse existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. Sed ego eum non solùm hortatus sum, verùm etiam coëgi istò proficisci: quòd & illa valitudine magis conficere se, quàm me juvare posset in castris: & quòd acerbissimo interitu consulum rempublicam nudatam, tali cive prætore in urbanis officiis indigere existimabam. Quod si qui vestrûm non probabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tamen, quod ego desiderabam, fecit, ut Apellam ad me mitteret, 1 quo obside, fide illius, & societatis in rep. administranda uteret. Studium mihi suum L. Gellius, de tribus fratribus Segaviano probavit: quo ego interprete novissimè ad Lepidum sum usus. Amicum eum reip. cognosse videor: libenterque ei sum testimonio, & omnibus ero, qui benè merentur. Fac valeas, meque mutuò diligas, dignitatemque meam, si mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum benivolentia fecisti.

¶ *ARG. Narrat, quibus ex causis ad Lepidum proficiscatur.*

PLANCUS CICERONI.

18 QUID in animo habuerim, cùm Lævus, Nervaque discesserunt à me, & ex litteris, quas ei dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui omnibus rebus, consiliisque meis interfuerunt. Accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reipubl. bonisque omnibus accidere solet: ut consilium sequeter periculosum magis, dum me probarem, quàm tutum, quod habere posset obtrectationem. Itaque post discessum legatorum, cùm binis continuis litteris & Lepidus me, ut venirem, rogaret, & Laterensis multò etiam magis propè implorans obtestaretur: non ullam rem aliam extimescens, quàm eandem, quæ mihi quoque facit timorem, varietatem, atque infidelitatem exercitus ejus: non dubitandum putavi, quin succurrerem, meque communi periculo offerrem. Sciebam enim, & cautius illud erat consilium, exspectare me ad Isaram, dum Brutus trajiceret exercitum; & cum collega consentiente, sicut milites faciunt, hostibus obviam ire. Tamen si quid Lepidus bene sentiens, detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori videbam, si aut hominem offensum mihi, conjunctum cum repub. non sublevassem; aut ipse à certamine belli tam necessarii me removissem. Itaque potiùs periclitari voluì, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, quàm nimis cautus videri. Sollicitiorem certè hominem non suis contractis, neminem puto fuisse. Nam, quæ res nullam habebat dubitationem, si exercitus Lepidi abfit: ea nunc magnam affert sollicitudinem; magnumq; habet casum. Mihi enim si contigisset, ut prior occurrerem Antonio, non mehercules horam constitisset: tantum ego & mihi confido. & sic perculsas illius copias, Ventidiique Mulionis castra despicio. Sed non possum non exhorrescere, 2 si quid intra cutem subest vulneris, quod priùs nocere potest, quàm sciri, curariq; possit. Sed certè nisi uno loco me tenerem, magnum periculum ipse Lepidus, magnam ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. Magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias à Lepido abstraxissent. Quæ si adventus meus presserit, agam gratias fortunæ, constantiæque meæ, quæ ad hanc experientiam excitavit. Itaque ad XII. Kal. Jun. ab Isara castra movi: pontem tamen quem in Isara feceram castellis duobus ad capita positis, reliqui: præsidiaq; ibi firma posui, ut venienti Bruto, exercituiq; ejus sine mora transitus esset paratus. Ipse, ut spero, diebus octo, quibus has litteras dabam, cum Lepidi copiis me conjungam.

¶ *ARG. De gratiarum actione Planci. De litteris Planci ad senatum. Plancum hortatur, ut reliquias belle conficiat.*

CICERO PLANCO.

19 QUAMQVAM gratiarum actionem à te non desiderabam, cùm te re ipsa, atque animo scirem esse gratissimum; tamen (fatendum est enim) fuit ea mihi perjucunda. sic enim vidi, quasi ea, quæ oculis cernuntur, me à te amari. Dices, quid antea? Semper equidem, sed numquam illustrius. Litteræ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui, cùm rebus ipsis, quæ erant gravissimę, & maximè fortissimi animi, summique consilii: tum etiam gravitate sententiarum, atque verborum. Sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia, & gloria. Cupio omnia reipub. causa; sed mehercules, in ea conservanda jam defatigatus non multò plus patriæ faveo, quàm tuæ gloriæ: cujus maximam facultatem tibi dii immortales, ut spero, dedere; quam complectere, obsecro. Qui enim Antonium oppresserit, is hoc bellum teterrimum, periculosissimumque confecerit.

¶ *ARG. De Lepidi incerta voluntate. Hortatur, ut Antonium opprimat.*

CICERO PLANCO.

20 ITA erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut quid ad te scriberem, non occurreret. Modò enim quæ vellemus, de Lepido, modò contrà nuntiabantur. De te tamen fama constans, nec decipi posse, nec vinci: quorum, alterius fortuna partem habet quandam: alterum proprium est prudentiæ tuæ. Sed accepi litteras à collega tuo, datas idibus Majis: in quibus erat, te adscripsisse, à Lepido non recipi Antonium. Quod erit certius, si tu ad nos idem scripseris. sed minùs audes fortasse propter inanem lætitiam litterarum superiorum. 3 Verùm, ut erraret, id Plance voluisti (quis enim id effugerit?) sic decipi te non potuisse, quis non videt? Nunc verò etiam jam erroris causa sublata est. Culpa enim illa, EIS AD EVNDEM, vulgari reprehensa proverbio est. Sin ut scripsisti ad collegam, ita

1. *Quo obside fide illius & societatis.*] Ita Palatinus primus. Sextus tantum, *fidei*, sed cum nota expunctionis elementi *i*. Miror improbitatem Lambini, qui hoc loco Victorii emendationem verissimam & eruditissimam, quum omnia alia ejusdem viscatis suis ungulis abstulerit, ignorarit. O litteræ, ô humanitas, sic vos soletis homines immutare! Quid multis? Ita quoque Vaticani excerpta. vulgus, imperitiæ suæ velificans obliquavit: *fide illius & societate, &c.* Mox statim lego ex Victorii editione & Palatino primo: *studium mihi suum L. Gellius, de tribus fratribus Segaviano probavit:* cum sextus habeat: *In ea re studium mihi suum L. Gellius d. t. fr. egaviano.* Vaticanus: *studium mihi L. Gellius.* editiones verò: *studium in ea re suum L. Gellius de tribus fratribus Segaviano.*

2. *Si quid intra cutem subest vulneris.*] Delitium quondam suæ Galliæ Cl. Puteanus, malebat *ulceris*; jureque præterea carpit Lambinum, paulò ante reponentem; *hominem rationibus suis male contractis*, planè contra Planci sententiam.

3. *Verùm, ut erraret, id Plance voluisti.*] Defendat vulgatam & amplectatur Lambinus: *verum ut erraret, mi Plance, potuisti*, mihi illa potior est, quam reperi in Palatino primo (nam in sexto aliquot harum epistolarum desunt) & Vaticani excerptis: quam cum sic in Mediceo incidisset Egnatius, legebat: *Verum ut erraret id Plance voluisti, qui enim id te fugeret, aut sic decipi te non potuisse quis non videt.* Additque sensum esse ironicum & à contrario.

ita se res habet, omni cura liberati sumus: nec tamen erimus priùs, quàm ita esse tu nos fecerit certiores. Mea quidem, ut ad te sæpius scripsi, hæc sententia est: Qui reliquias hujus belli oppresserit, eum totius belli confectorem fore: quem te & opto esse, & confido futurum. Studia mea erga te, quibus certè nulla esse majora potuerunt, tibi tam grata esse, quàm ego putavi fore, minimè mitor, vehementerque lætor. Quæ quidem tu, si rectè istic erit, majora, & graviora cognosces. Quarto Kalendas Junias.

¶ *ARG. Lepidum Antonio conjunctum nunciat. Novas copias postulat. Dignitatem suam commendat.*

PLANCUS CICERONI.

21 PUDERET me inconstantiæ mearum litterarum, si non hæc ex aliena levitate penderent. Omnia feci, quare Lepido conjuncto ad remp. defendendam, minore sollicitudine vestra, perditis resisterem. Omnia ei & petenti recepi, & ultrò pollicitus sum, scripsique tibi biduo antè, confidere me, bono Lepido esse usurum, communique consilio bellum administraturum. Credidi chirographis ejus: affirmationi præsentis Laterensis: qui tum apud me erat, reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. Non licuit diutius bene de eo sperare. Illud certè cavi, & cavebo, ne mea credulitate reip. summa fallatur. Cùm Isaram flumen, uno die ponto effecto, exercitum traduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, quod petierat per litteras ipse, ut maturarem venire: præsto mihi fuit stator ejus cum litteris, quibus, ne venirem, denuntiabat, se posse per se conficere negotium, interea ad Isaram exspectarem. Indicabo temerarium meum consilium tibi: nihilominùs ire decreram, existimans eum socium gloriæ vitare. Putabam posse me 1 nee de laude jejuni hominis delibare quidquam: & subesse tamen propinquis locis, ut, si durius aliquid esset, succurrere celeriter possem. Ego non malus homo hoc suspicabar. At Laterensis, vir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi litteras, meisque desperans de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum: in quibus apertè denuntiat, videam, ne fallar, suam fidem solutam esse: reip. ne desim. Exemplar ejus chirographi Titio misi. Ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putavi, Lævo Cispio dabo perferenda: qui omnibus his interfuit rebus. Accessit eò, ut milites ejus, cùm Lepidus concionaretur, improbi per se, corrupti etiam per eos, qui præsunt, Canidios, Rufrenosque, & ceteros, quos, cùm opus erit, scietis, conclamarint viri boni, pacem se velle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus jam consulibus singularib. occisis, tot civibus pro patria amissis, hostibus denique omnibus judicatis, bonisque publicatis: neque hoc aut vindicarat Lepidus, aut sanarat. Huc me venire, & duobus exercitibus conjunctis objicere exercitum fidelissimum, auxilia maxima, principes Galliæ, provinciam cunctam, summæ dementiæ, & temeritatis esse vidi: mihique, si ita oppressus essem, remq; publicam mecum prodidissem, mortuo non modò honorem, 2 sed misericordiam quoque defuturum. Itaque rediturus sum: nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. Ut exercitum locis habeam opportunis, provinciam tuear, etiam si ille exercitus descierit, omniaque integra servem, dabo operam, quoad exercitus huc summittatis, parique felicitate remp. hic vindicetis. nec depugnare, si occasio tuletur: nec obsideri, si necesse fuerit: nec mori, si casus inciderit, pro vobis, paratior, fuit quisquam. Quare hortor te, mi Cicero, exercitum huc trajiciendum quàm primùm cures, & matures priùs, quàm hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. In quo si celeritas erit adhibita, respublica in possessione victoriæ, deletis sceleratis, permanebit. Fac valeas, meque diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum civem, & ad omnia paratissimum, excusem litteris, qui ex labore in febriculam incidit assiduam, & satis molestam. Cùm primùm poterit istuc recurrere, non dubitabit, ne quo loco reip desit. Meam dignitatem commendatam habeas, rogo. Concupiscere me nihil oportet. habeo te & amantissimum mei, & quod optavi, summæ auctoritatis. Tu videris, quantum, & quando tuum munus apud me velis esse. Tantùm te rogo, in Hirtii locum me subdas, & ad tuum amorem, & ad meam observantiam.

¶ *ARG. Respondet Planco, agrum dividendi præfici cupienti.*

CICERO PLANCO.

IN TE, & in collega omnis spes est, diis approbantibus. 22 Concordia vestra, quæ senatui declarata litteris vestris est, mirificè & senatus, & cuncta civitas delectata est. Quòd ad me scripseras de re agraria: si consultus senatus esset, ut quisque honorificentissimam de te sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certè ego fuissem. Sed propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cùm ea, quæ consulebantur, ad exitum non pervenirent: commodissimum mihi, Plancoque fratri visum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur. quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci litteris cognovisse. Sed sive in senatus consulto, sive in ceteris rebus desideras aliquid: sic tibi persuade, tantum esse apud omneis bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Litteras tuas vehementer exspecto & quidem taleis, qualeis maximè opto. Vale.

¶ *ARG. Se à Lepido deceptum, se copias illi opposuisse, se ab Octavio auxilia petere.*

PLANCUS CICERONI.

NUMQUAM mehercules, mi Cicero, me pænitebit 23 maxima pericula pro patria subire, dum, si quid acciderit mihi, à reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum si umquam Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS ENIM ERROR EST MAGIS, quàm culpa: & quidem in optimi cujusque mentem facillimè irrepit. Sed ego non hoc vitio pænè sum deceptus. Lepidum enim pulchrè noram. Quid ergo est? Pudor me, qui in bello maximè est periculosus, hunc casum coegit subire. Nam, si uno loco essem, verebar, ne cui obtrectatorum viderer & nimiùm pertinaciter Lepido offensus, & mea patientia etiam alere bellum. Itaque copias propè in conspectum Lepidi, Antoniique adduxi, quadragintaque millium passuum spatio relicto consedi, eo consilio, ut vel celeriter accedere, vel salutariter recipere me possem. Adjunxi hæc, in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem: in quo mora transitus esset: Vocontii sub manu ut essent, 3 per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato adventu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio conjunxit ad IV. Kal. Junias: eodemque die ad me castra moverunt: viginti millia passuum cùm abessent, res mihi nuntiata est. Dedi operam deûm benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile

1. *Nee de laude jejuni hominis delibare.*] Sic edidit Victorius, extatque hæc lectio in Palatino primo, vulgò *deliberare*, unde Lambinus *deliberare* magno applausu fecit, exponiteque *deliberare* pro detrahere & diminuere.

2. *Misericordiam quoque defuturum.*] Hoc loquendi genus dudum A. Gellius: eleganter erudite hic quoque Victorii sagacitas asseruit, inveniosque sic in excerptis. Quod moneo, ne quis in talia nostræ editionis incidens: σφάλμαῦ typothetarum existimet. vulgo: *defuturam*. sicut Epistola sequenti; *Tantum esse apud omnes bonos tui caritatem* ex Vaticani excerptis & editione Victorii restitui: vulgò *tantum*.

3. *Per quorum loca mihi fideliter pateret iter.*] Nihil hîc mutandum: licet Palatinus sextus initio tenuerit: *mihi pater & frater*, quemadmodum fuisse in Hirtorp. adnotavit Gulielmius; & inde legit; *Per quorum loca mihi fidelia iter pateret*; *& frater*. Vtinam adjunxisset rationem, nam parati eramus eas cernere. In Medio fermè epistolæ quoque conjectat: *Ita quo ausu tamen interpellatus*.

1. Leg.

mile haberet: non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis ferventibus latronibus interciperetur. Itaq; pridie nonas Junias omneis copias Isaram trajeci, ponteisque, quos feceram, interrupi, ut spatium ad colligendum se homines haberent, & ego me interea cum collega conjungerem: quem triduo cum has dabam litteras, exspectabam. Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in remp. semper fatebor. Sed certe nimia ejus indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minùs sagacem. Qui quidem cùm in fraudem se deductum videret, manus, quas justiùs in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. In quo casu tamen interpellatus & adhuc vivit, & dicitur victurus. Sed tamen de hoc mihi parum certum est. Magno cum dolore particidarum elapsus sum his, veniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. Iracundias autem harum rerum recenteis habebant: quòd Lepidum castigare non desiteram, ut exstingueret bellum: quòd colloquia facta improbabam: 1 quòd legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetaveram: quòd C. Catium Vestinum, tribunum militum, missum ab Antonio ad me cum litteris, exceperam. In quo hanc capio voluptatem, quòd certè, quo magis me petiverunt, tanto majorem his frustratio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta: ut vigilanter, nervoseque nos, qui stamus in acie, subornes. Veniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas, aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus mittatur: cujus ipsius magnum agitur periculum. Quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne jam convenit. Pro urbis verò salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? Quod si vos istic non defueritis, profectò, quod ad me attinet, omnibus rebus abundè reipub. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies, mehercules, habeo cariorem: sollicitudinesq; meas quotidie magis tua merita exacuunt, ne quid aut ex amore, aut ex judicio tuo perdam. Opto ut mihi liceat jam, præsenti pietate meorum officiorum tua beneficia tibi facere jucundiora. Octavo idus Jun. 2 Cujatione: ex finibus Allobrogum.

PLANCUS IMP. CONS. DESIGN. S.D. CICERONI.

¶ *ARG. Beneficiorum se memorem pollicetur. Copias suas narrat. Subsidia Octavii petit, eumq; quasi reipublicæ parum amantem carpit.*

24 FACERE non possum, quin in singulas res, meritaque tua, tibi gratias agam. Sed mehercule facio cum pudore. Neque enim tanta necessitudo, quantam tu mihi tecum esse voluisti, desiderare videtur gratiarum actionem. Neque ego lubenter pro maximis tuis beneficiis tam vili munere defungar orationis: & malo præsens observantia, indulgentia, assiduitate, memorem me tibi probare. Quòd si mihi vita contigerit, omneis gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates, in tua observantia, indulgentia, assiduitate vincam. Amor enim tuus, ac judicium de me, utrùm mihi plus dignitatis in perpetuum, an voluptatis, quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis, fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ causa (nihil enim me non salutariter cogitare scio) ornari volui à senatu: sed primùm, quòd ita meritos judicabam; deinde, quòd ad omneis casus conjunctiores reip. esse volebam: novissimè, ut ab omni omnium sollicitatione aversos eos, taleis vobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia integra sustinuimus. Quod consilium nostrum, etsi, quanta sit aviditas hominum, non sine causa, talis victoriæ, scio: tamen vobis probati spero. Non enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, 3 quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. Copias verò nostras notas tibi esse arbitror. In castris meis legiones sunt veteranæ tres; tironum vel luculentissima ex omnibus una: in castris Bruti una veterana legio: altera bima: octo tironum. Ita universus exercitus, numero amplissimus est, firmitate exiguus. Quantum autem in acie tironi sit committendum, nimiùm sæpe expertum habemus. Ad hoc robur nostrorum exercituum, sive Africanus exercitus, qui est veteranus, sive Cæsaris accessisset, æquo animo summam remp. in discrimen deduceremus. Aliquantò autem propiùs esse, quod ad Cæsarem attinet, videbamus. Nihil destiti eum litteris hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora venire: cùm interim aversum illum ab hac cogitatione ad alia consilia video se contulisse. Ego tamen ad eum Furnium nostrum cum mandatis, litterisque misi, si quid fortè proficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amorem attinet, societatem mihi esse tecum: vel quòd in familiaritate Cæsaris, vivo illo, jam tueri eum, & diligere fuit mihi necesse: vel quòd ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atque humanissimi fuit sensus: vel quòd ex tam insigni amicitia mea, atque Cæsaris, hunc filii loco, & illius, & vestro judicio substitutum, non proinde habere, turpe mihi videtur. Sed, quidquid tibi scribo, dolenter mehercule magis, quam inimicè facio. Quòd vivit Antonius hodie, quòd Lepidus unà est, quòd exercitus habent non contemnendos, quòd sperant, quòd audent: omne Cæsari acceptum referre possunt. Neque ego superiora repetam. Sed ex eo tempore, quo ipse mihi professus est se venire, si venire voluisset, aut oppressum jam bellum esset, aut in aversissimam illi Hispaniam cum detrimento eorum maximo detrusum. Quæ mens eum, aut quorum consilia à tanta gloria, sibi verò etiam necessaria, ac salutari, avocarit, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione transtulerit, exputare non possum. Multum in hac re mihi videntur necessarii ejus, & reip. & ipsius causa proficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: cujus ille tanta merita habet, quanta nemo, præter me. numquam enim obliviscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandavi. Quòd si, quantum debeo, habuero apud eum auctoritatem, plurimum ipsum juvere. Nos intereà duriore conditione bellum sustinemus, quòd neque expeditissimam dimicationem putamus: neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut majus detrimentum resp. accipere possit. Quòd si aut Cæsar se respexerit, aut Africanæ legiones celeriter venerint, securos vos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas rogo, proprieque tuum esse, tibi persuadeas. V. Kal. Sext. ex castris.

¶ *ARG.*

---

1. *Legatos fide Lepidi missos ad me, in conspectum venire vetaveram.*] Ita edidit Victorius, neque aliter in Palatino primo. nam quod vulgò *Lepidi dimissos* vitiosum est, præcedentisque vocabuli extrema syllaba adhæsit posteriori. Vulgò excusum est, *dimissos, ad me in conspectum venire vetaveram.* Paullo post, ex Palatino primo ex editione Victoriana (nam ex Mediceo hanc lectionem attulit, quam ad primam quoque impressionem notat Egnatius) ex Hittorpiano lego: *missum ab Antonio ad me cum litteris exceperam.* quanquam in Palatino sexto, primo erat, *acceperam.* sed *exceperam* rectius. Videatur Cæsar libro I. Belli civilis. Idem lib. XII. Virgilius Buc. II:

Nonne ego te vidi Damœtas, pessime, caprum
Excipere insidiis.

Vulgatum est: *missum ab Antonio ad eum cum litteris interceperam.*

2. *Cujatione.*] Scaliger conjicit *Curatione*; idemque monuit Gruterus per epistolam Lindebrogius, alludunt que mss. in quibus *Cujatione.*

3. *Quibus subito impetu ac latrocinio parricidarum resistat.*] Ita elegantissime ac probissime Palatinus sextus, Hittorpianus, Stevvechianus, ut ex Mediceo adnotat quoque P. Vict. Propert. lib. II. *Tunc alea poterit tradere pima manus:* & plura apud Passeratium, Pierium, aliosque. sic Virgilius *omen, pro omini*, vulgo, *imperii.*

¶ *ARG. Prætura petenda præproperam festinationem reprehendit in Furnio.*

CICERO S. D. FURNIO.

25 SI interest, id quod homines arbitrantur, relp. te, ut, instituisti, atque fecisti, navare operam, rebusque maximis, quæ ad exstinguendas reliquias belli pertinent, interesse: nihil videris melius, neque laudabilius, neque honestius facere posse. Istamque operam tuam, navitatem, animum in rempublicam celeritati præturæ anteponendam censeo. Nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis; mihi crede, proximam Planco, idque ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiaque omnium. Quamobrem si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximo opere censeo persequendum. Quid enim honestius, aut quid honesto anteponendum? Sin autem satisfactum reipubl. putas, celeriter ad comitia, quum mature futura sunt, veniendum censeo: dummodò ne quid hæc ambitiosa festinatio aliquid imminuat ejus gloriæ, quam consecuti sumus. Multi clarissimi viri, cùm reipubl. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. Quod eo facilius nobis est, quod non est annus hic tibi destinatus; ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. Nunc nihil prætermittere videbere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. Video autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes; tamen splendidiorem petitionem tuam, si modò ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cùm tuum tantum consilium, judiciumque sit, arbitrabar non ita necesse; sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse nolebam. Cujus est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, quàm ambitione: majoremque fructum ponere in perpetuitate laudis quàm in celeritate præturæ. Hæc eadem locutus sum domi meæ, adhibito Q. fratre meo, & Cæcina, & Calvisio, studiosissimis tui, cùm Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari videbatur oratio mea. sed tu optimè judicabis.

¶ *ARG. Gratulatur de Narbonensi pugna evitata. De Planci & Bruti concordia. Dissuadet prætura petitionem.*

M. CICERO S. D. C. FURNIO.

26 LECTIS tuis litteris, quibus declarabas, aut omittendos Narbonenseis, aut cum periculo dimicandum, illud magis timui: quod vitatum non molestè fero. Quod de Planci & Bruti concordia scribis, in eo vel maximam spem pono victoriæ. De Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus, ut scribis, cujus id opera maximè excitatum sit. Sed jam (mihi crede) cognovimus. Itaque jucundissimis tuis litteris stomachatus sum in extremo. Scribis enim, si in Sextilem comitia, citò te: sin jam confecta, citius, ne diutius cum periculo fatuus sis. O mi Furni, quàm tu causam tuam non nosti, qui alienas tam facilè discas! Tu nunc candidatum te putas, & id cogitas, ut aut ad comitia curras: aut si jam confecta, 1 domi tuæ sis, ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis. Non arbitror te ita sentire. omneis enim tuos ad laudem impetus novi. Quòd si, ut scribis, ita sentis, non magis te, quàm de te judicium reprehendo meum. Te adipiscendi magistratus levissimi, & divulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique, præpropera festinatio abducet à tantis laudibus, quibus te omneis in cælum jure, & verè ferunt? Scilicet id agitur, utrum hac petitione, an proxima prætor fias, non ut ita de rep. mereare, omni honore ut dignissimus judicere? Utrum nescis, quàm alte ascenderis? an pro nihilo id putas? Si nescis, tibi ignosco: nos in culpa sumus. Sin intelligis: ulla tibi est prætura, vel officio, quod pauci, vel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior? Hac de re & ego & Calvisius, homo magni judicii, tuique amantissimus, te accusamus quotidie. Comitia tamen, quum ex his pendes, quantum facere possumus, quòd multis de causis reipubl. arbitramur conducere, 2 in Januar. mensem protrudimus. Vince igitur, & vale.

¶. *ARG. Accusat ut immemorem beneficiorum. Dissuadet, ne cum Antonio pacem conciliet.*

CICERO LEPIDO, SAL.

27 QUOD mihi, pro summa erga te benivolentia, magnæ curæ est, ut quàm amplissima dignitate sis, molestè tuli, te senatui gratias non egisse, cùm esses ab eo ordine ornatus summis honoribus. Pacis inter civeis conciliandæ te cupidum esse lætor, eam si à servitute sejungis, consules & reipubl. & dignitati tuæ. Sin ista pax perditum hominem in possessionem impotentissimi dominatus restitutura est, hoc animo scito omneis sanos, ut mortem servituti anteponant. Itaque sapientiùs, meo quidem judicio facies, si te in istam pacificationem non interpones, quæ neque senatui, neque populo, nec cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies litteris. Tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, videbis.

¶. *ARG. Dolet se participem conjurationis in Cæsarem non fuisse; ut & Antonium, unà non fuisse interfectum: studium libertatis recuperandæ declarat.*

CICERO TREBONIO, SAL.

28 QUAM vellem ad illas pulcherrimas epulas me Idibus Martiis invitasses! reliquiarum nihil haberemus. At nunc cum his tantum negotii est, ut vestrum illud divinum in rempubl beneficium nonnullam habeat querelam. Quòd verò à te, viro optimo, seductus est, tuoque beneficio adhuc vivit hæc pestis, interdum, quod mihi vix fas est, tibi subirascor. Mihi enim negotii plus reliquisti uni, quàm præter me, omnibus. Ut enim primùm post Antonii fœdissimum discessum senatus haberi liberè potuit, ad illum animũ meum reverti pristinum, quẽ tu cum civi accerrimo, patre tuo, in ore, & amore semper habuisti. Nam cùm senatum ad XIII. Kalendas Januarias tribuni pleb. vocavissent, deque alia re referrent: totam rempubl. sum complexus, egique acerrimè, senatumque jam languentem, & defessum, ad pristinam virtutem, consuetudinemque revocavi, magis animi, quàm ingenii viribus. Hic dies, meaque contentio, atque actio, spem primùm populo Romano attulit libertatis recuperandæ. Nec verò ipse posteà tempus ullum intermisi de rempubl. non cogitandi solùm, sed etiam agendi. Quòd nisi res urbanas, actaque omnia ad te perferri arbitrarer, ipse perscriberem; quamquam eram maximis occupationibus impeditus. Sed illa cognosces ex aliis; à me pauca: & ea summatim. Habemus fortem senatum: consulareis partim timidos, partim malè sentienteis. Magnum damnum factum est in Servio. L. Cæsar optimè sentit: sed quòd avunculus est, non acerrimas dicit sententias. Consules egregii: præclarus D. Brutus: puer egregius Cæsar, de quo spero equidem reliqua. Hoc verò certum habeto, nisi ille veteranos celeriter conscripsisset: legionesque

1. *Domi tuæ sis, ne cum maximo periculo.*) Ita hunc locum Vict. edidit, exturbato vocabulo *scilicet* quod post *sis* & ante *ne* injectum hæserat. At Stevv. & Pal. primus Τὸ *sis* jugulant. Mihi, ut facit Pal. sextus, hæc verba omnia unco trahenda videntur: *scilicet ne cum maximo periculo, ut scribis, stultissimus sis.* nam ex superioribus ab aliquo scholio confecta, & huc invecta sunt.

2. *In Ianuarium mensem protrudimus.*) Coactus sum cedere majori consensui in hac lectione admittenda, videlicet Palatino primo, Stev. Vaticani excerptis, editioni Victorianæ: & revera aptius est quàm vulgatarum editionum *protendimus*, retinente tamen illud Palatino Sexto, & Hittorpiano profitente, *producimus*. In præcedente epistola Pal. sext. & Mitt. ita scribunt illum locum: *sin autem officis reip. satisfactum putas.*

duæ de exercitu Antonii ad ejus se auctoritatem contulissent, atque is oppositus esset terror Antonio: nihil Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi, etsi audita esse arbitrabar, volui tamen notiora esse. Plura scribam, si plus otii habuero.

¶. *De suo erga Appium exulantem studio scribit.*

CICERO APPIO.

29 DE meo studio erga salutem, & incolumitatem tuam, credo te cognosse ex litteris tuorum: quibus me cumulatissimè satisfecisse certò scio; nec his concedo, quamquam sunt singulari in te benivolentia, ut te salvum malint, quàm ego. Illi mihi necesse est concedant, ut tibi plus, quam ipsi, hoc tempore prodesse possim: quod quidem nec destiti facere, nec desistam; & jam in maxima re feci, & fundamenta jeci salutis tuæ. Tu fac bono animo, magnoque sis, meque tibi nulla re defuturum esse confidas. Pridie nonas Quinctileis.

¶. *ARG. Superatum ad Mutinam Antonium scribit.*

1 GALBA CICERONI SAL.

30 DECIMO SEPTIMO Kalend. Maji, quo die Pansa in castris Hirtii erat futurus, cum quo ego eram (nam ei obviam processeram millia passus centum, quò maturiùs veniret) Antonius legiones eduxit duas, secundam, & quintam trigesimam, & cohorteis prætorias duas, unam suam, alteram Silani, evocatorum partem. Ita obviam venit nobis, quòd nos quatuor legiones tironum habere solùm arbitrabatur. Sed noctu, quò tutiùs venire in castra possemus, legionem Martiam, cui ego præesse solebam, & duas cohorteis prætorias miserat Hirtius nobis. Cùm equites Antonii apparuissent, contineri neque legio Martia, neque cohortes prætoriæ potuerunt: quas sequi cœpimus coacti, quum eas retinere non poteramus. Antonius ad Forum Gallorum suas copias continebat: neque sciri volebat, se legiones habere: tantùm equitatum, & levem armaturam ostendebat. Posteaquàm vidit, se invito, legionem ire Pansa, sequi se duas legiones jussit tironum. Posteà, quàm angustias paludis, & silvarum transivimus, acies est instructa à nobis duodecim cohortium. Nondum venerant legiones duæ; repentè Antonius in aciem suas copias de vico produxit: & sine mora concurrit. Primò ita pugnatum est, ut acriùs non posset ex utraque parte pugnari: & si dexterius cornu, in quo eram cum Martiæ legionis cohortibus octo, impetu primo fugaverat legionem tricesimam quintam Antonii, ut amplius passus *ultra aciem, quo loco steterat, processerit. Itaque cùm equites nostrum cornu circuire vellent, recipere me cœpi, & levem armaturam opponere Maurorum equitibus, ne aversos nostros aggrederentur. Interim video me esse inter Antonianos, Antoniumque post me esse aliquantò. repentè equum immisi ad eam legionem tironum, quæ veniebat ex castris, scuto rejecto,. Antoniani me insequi: nostri pila conjicere velle. Ita nescio quo fato sum servatus: quòd sum citò à nostris cognitus. In ipsa Æmilia, ubi cohors Cæsaris prætoria erat, diu pugnatum est. Cornu sinisterius, quod erat infirmius, ubi Martiæ legionis duæ cohortes erant, & cohors prætoria, pedem referre cœperunt, quòd ab equitatu circuibantur, quo vel plurimùm valet Antonius. Cùm omnes se recepissent nostri ordines, recipere me novissimus cœpi ad castra. Antonius, tamquam victor, castra putavit se posse capere. Quò cùm venit, complureis ibi amisit, nec egit quidquam. Audita re, Hirtius cum cohortibus viginti veteranis redeunti Antonio in sua castra occurrit, copiasque ejus omneis delevit, fugavit eodemque loco, ubi erat pugnatum ad forum Gallorum. Antonius cum equitibus hora noctis quarta, se in castra sua ad Mutinam recepit. Hirtius in ea castra rediit, unde Pansa exierat, ubi duas legiones reliquerat, quæ ab Antonio erant oppugnatæ. Sic partem majorem suarum copiarum Antonius amisit veteranarum. Nec id tamen sine aliqua jactura cohortium prætorianarum nostratum, & legionis Martiæ fieri potuit. Aquilæ duæ, signa sexaginta sunt relata Antonii. Res bene gesta est. Ad XII. Kalendas Maji, ex castris.

¶ *ARG. Excusat moram studii in Rempublicam per litteras nondum declarari: se tamen reip. studiosum esse.*

C. ASINIUS POLLIO. CICERONI S. D.

31 MINIMÈ mirum tibi debet videri, nihil me scripsisse de republ. posteà quàm itum est ad arma. Nam saltus Castulonensis, qui semper tenuit nostros tabellarios, etsi nunc frequentioribus latrociniis infestior factus est: tamen nequaquam tanta in mora est, quanta, qui locis omnibus dispositi ab utraque parte scrutantur tabellarios, & retinent. Itaque nisi nave perlatæ litteræ essent, omnino nescirem, quid istic fieret. Nunc verò nactus occasionem, posteaquàm navigari cœptum est, cupidissimè, & quàm crebertrimè potero, scribam ad te. Ne moveare ejus sermonibus, quem tametsi nemo est, qui videre velit, tamen nequaquam proinde, ac dignus est, oderunt homines, periculum non est. Adeò est enim invisus mihi, ut nihil non acerbum putem, quod commune cum illo sit. Natura autem mea, & studia trahunt me ad pacis, & libertatis cupiditatem. Itaque illud initium civilis belli sæpe destevi. Cùm verò non liceret mihi nullius partis esse; quia utrobique magnos inimicos habebam: ea castra fugi, in quibus planè tutum me ab insidiis inimici sciebam non futurum. compulsus eò, quò minimè volebam, ne in extremis essem, planè pericula non dubitanter adii. Cæsarem verò, quòd me in tanta fortuna, modò cognitum, vetustissimorum familiarium loco habuit, dilexi summa cum pietate, & fide. Quæ mea sententia gerere mihi licuit, ita feci, ut optimus quisque maximè probarit. Quod jussus sum eo tempore, atque ita feci, ut appareret invito imperatum esse. Cujus facti injustissima invidia erudire me potuit, quàm jucunda libertas, & quàm misera sub dominatione vita esset. Ita, si id agitur, ut rursus in potestate omnia unius sint; quicumque is est, ei me profiteor inimicum. Nec periculum est ullum, quod pro libertate aut refugiam aut deprecer. Sed consules neque senatusconsulto, neque litteris præceperant mihi, quid facerem. Unas enim post idus Martias demum à Pansa litteras accepi, in quibus hortatur me, ut senatui scribam, me & exercitum in potestate ejus futurum. Quòd cùm Lepidus concionaretur, atque omnibus scriberet, se consentire cum Antonio, maximè contrarium fuit. Nam quibus commeatibus, invito illo, per illius provinciam legiones ducerem? aut, si cetera transissem, num etiam Alpeis poteram transvolare, quæ præsidio illius tenentur? Adde huc, quòd perferri litteræ nulla conditione potuerunt. Sexcentis enim locis excutiuntur: deinde etiam retinentur à Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro concione dixisse, ne vocabit in dubium, provinciam me nulli, nisi qui ab senatu missus venisset, traditurum. Nam de legione trigesima tradenda quantas habuerim conciones, quid ego scribam? Qua tradita, quanto pro republ. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione, noli acrius, aut pugnacius quidquam putare esse. Quare eum me existima esse, qui primum pacis cupidissimus sim: (omneis enim civeis planè studeo esse salvos) deinde, qui & me, & remp. vindicare in libertate paratus sim. Quòd fami-

1. GALBA CICERONI SAL.) Hanc inscriptionem invenimus in optimis codicibus nostris, neque aliter edidit Petrus Vict. Alii *Sergius Galba* scribunt. Lamb. SER. GALBA. Nos nihil neque à libris neque à Vict. decedere voluimus.

familiarem meum in tuorum numero habes, opinione tua mihi gratius est. Invideo illi tamen, quòd ambulat, & jocatur tecum. Quæ res, quanti æstimem, si umquam licuerit vivere in otio, experieris. Nullum enim vestigium abs te recessurus sum. Illud vehementer admiror, non scripsisse te mihi, manendo in provincia, an ducendo exercitum in Italiam, reip. magis satisfacere possim. Ego quidem, etsi mihi tutius, ac minùs laboriosum est, manere, tamen quia video tali tempore multò magis legionibus opus esse, quàm provinciis, quæ præsertim recuperari nullo negotio possunt, constitui, ut nunc est, cum exercitu proficisci. Deinde ex litteris, quas Pansæ misi, cognosces omnia. nam tibi earum exemplar misi. XVII. Kal. April. Cordubæ. Vale.

¶ *ARG. De Balbi flagitiis & suo in remp. studio.*

C. ASINIUS POLLIO, CICERONI.

BALBUS quæstor, magna numerata pecunia, magno 32
pondere auri, majore argenti coacto de publicis exactionibus, nec stipendio quidem militibus reddito, duxit se à Gadibus, & triduum tempestate retentus ad Calpen, Kal. Junii trajecit sese in regnum Bogudis, planè benepeculiatus. His rumoribus utrùm Gadeis referatur, an Romam, (ad singulos enim nuntios turpissimè consilia mutat) nondum scio. sed præter furta, & rapinas, & virgis cæsos socios, hæc quoque fecit, ut ipse gloriari solet, eadem, quæ C. Cæsar. Ludis, quos Gadibus fecit, Herennium Gallum, histrionem, summo ludorum die anulo aureo donatum, in XIIII. sessum deduxit. tot enim fecerat ordines equestris loci. Quatuorviratum sibi prorogavit; comitia biennii biduò habuit, hoc est, renuntiavit, quos ei visum est. exsules reduxit, non horum temporum, sed illorum, quibus à seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est, Sex. Varo proconsule. Illa verò jam ne Cæsaris quidem exemplo: quòd ludis prætextam de suo itinere ad L. Lentulum proconsulem sollicitandum posuit. Et quidem cùm ageretur, flevit, memoria rerum gestarum commotus. Gladiatoribus autem Fadium quendam, militem Pompejanum, quia, cùm depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populum confugerat: primùm Gallos equites immisit in populum; (collecti enim lapides sunt in eum, cùm abriperetur Fadius) deinde abstractum defodit in ludo: & vivum combussit: cùm quidem pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergum rejectis, inambularet, & illi misero quiritanti, C. R. NATUS SUM: responderet, Abi, nunc populi fidem implora. Bestiis verò civeis Romanos, etiam in his 1 circulatorem quendam auctionum, notissimum hominem Hispali, quia deformis erat, objecit. Cum hujuscemodi portento res mihi fuit. Sed de illo plura coram. Nunc, quod præstat, quid me velitis facere, constituite. Treis legiones firmas habeo: quarum unam vicesimam octavam cùm ad se initio belli arcessisset, Antonius hac pollicitatione, quo die in castra venisset, denarios quingenos singulis militibus daturum: in victoria verò eadem præmia, quæ suis legionibus (quorum quis illam finem, aut modum futurum putavit?) incitatissimam retinui, ægrè mehercules; nec retinuissem, si uno loco habuissem, utpote cum singulæ quædam cohortes seditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non destitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec verò minùs Lepidus urgit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi. Itaque quem exercitum neque vendere ullis præmiis volui, nec eorum periculorum metu, quæ victoribus illis portendebantur, diminuere, debetis existimare retentum, & conservatum reipub. esse: atque ita credere, quodcumque imperassetis, facturum fuisse, si, quod jussistis, feci. Nam & provinciam in otio, & exercitum in mea potestate tenui; finibus meæ provinciæ nusquam excessit. Militem non modò legionarium, sed ne auxiliarium quidem ullum quoquam misi: &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. Quarum rerum fructum satis magnum republica salva tulisse me putabo. Sed respublica, si me satis novisset, & major pars senatus; majores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cùm etiamnunc in provincia esset, scripsi, legendam tibi misi: etiam prætextam, si voles legere, Gallum Cornelium, familiarem meum, poscito. VI. idus Junias, Corduba.

¶. *ARG. Deplorat prælium ad Mutinam factum.*

POLLIO, CICERONI, S. P.

SVBEE.Q.U. Quo tardiùs certior fierem de præ- 33
liis apud Mutinam factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios, novem dies retinuit; tamen etsi tantam calamitatem reipubl. quàm tardissimè audire optandum est: sed illis, qui prodesse nihil possunt, neque mederi. Atque utinam eodem senatusconsulto, quo Plancum, & Lepidum in Italiam arcessistis, me quoque jussissetis venire, profectò non accepisset respubl. hoc vulnus. quo si qui lætantur in præsentia, quia videntur & duces, & veterani Cæsaris partium interiisse, tamen postmodum necesse est doleant, cùm vastitatem Italiæ respexerint. Nam & robur, & soboles militum interiit: si quidem, quæ nuntiantur, ulla ex parte sunt. Neque ego non videbam, quanto usui reipubl. essem futurus, si ad Lepidum venissem. omnem enim cunctationem ejus discussissem, præsertim adjutore Planco. Sed scribenti ad me ejusmodi litteras, quas leges, & concionibus, videlicet, quas Narbone habuisse dicitur, 2 similis, palmater planè necesse erat, si vellem commeatus, per provinciam ejus iter faciens, habere. Præterea verebar, ne, si antè, quàm ego incœpta perficerem, prœlium confectum esset, pium meum consilium raperent in contrariam partem obtrectatores mei, propter amicitiam, quæ mihi cum Antonio, non major tamen, quàm Planco fuit. Itaque à Gadibus mense Aprili binis tabellariis in duas naveis impositis: & tibi, & consulibus, & Octaviano scripsi, ut me faceretis certiorem, quonam modo plurimùm possem prodesse reipubl. Sed, ut rationem ineo, quo die prœlium Pansa commisit, eodem à Gadibus naves profectæ sunt. Nulla enim post hiemem fuit ante eam diem navigatio. Et hercules longè remotus ab omni suspicione futuri civilis tumultus, penitus in Lusitania legiones in hibernis collocaram. Ita porrò festinavit uterque confligere, tanquam nihil pejus timerent, quàm ne sine maximo reipublicæ detrimento bellum componeretur. sed, si properandum fuit, nihil non summi ducis consilio gessisse Hirtium video. Nunc hæc mihi scribuntur ex Gallia Lepidi, & nuntiantur, Pansæ exercitum concisum esse: Pansam ex vulneribus

1. *Circulatorem quendam auctionum.*) Ita Pall. & vulgatæ editiones. Victorius edidit *altionum*, nec video ab eo reddi rationem. At Vrsinus nobis ex aliquo libro protrudit *Aventronum*, videturque ei nomen proprium fuisse ejus, de quo loquitur. utinam libri nostri adsentirentur.

2. *Similis palmaret plane necesse erat.*) Exstat hæc scriptura in Palatino primo ac Gruteriano, quam ex suis quoque indicavit Victorius: quem miror, alias tam librorum & antiquitatis religiosum, hic sibi tantum licentiæ sumpsisse, ut illegitimum, quia rarum est, putaret; iteque obtrusum nobis *palparet*, quod illico Lambinus, de quo quicquid pessimè dixero, minus erit, in textum recipit. Adhæreo ergo hic Manutio. Futilissimum verò Stephanisceum in suis jejunis schedias matis audire parce; præsertim adversus Manutium pro Lambino mentientem. Vulgatum est: *similis: similarem plane necessi erat.* Stevvechianus quoque & Palat. Sext. *palmarer.* prisca editio, *palma rem.*

neribus mortuum; eodem prœlio Martiam legionem interfisse, & L. Fabatum, & C. Peducæum, & D. Carfulenum. Hirtino autem prœlio & quartam legionem, & omneis peræque Antonii cæsas: item Hirtii. Quartam verò cum castra quoque Antonii cepisset, à quinta legione concisam esse. Ibi Hirtium quoque periisse, & Pontium Aquilam: dici etiam Octavianum cecidisse. Quæ si (quod dii prohibeant) vera sunt: non mediocriter doleo: Antonium turpiter Mutinæ obsessionem reliquisse, sed habere equitum * legiones sub signis armatas treis, & P. Bagienni unam, inermeis bene multos. Ventidium quoque se cum Legione septima, octava, nona conjunxisse: si nihil in Lepido spei sit, descensurum ad extrema: & non modò nationes, sed etiam servitia concitaturum: Parmam direptam: L. Antonium Alpeis occupasse. Quæ si vera sunt, nemini nostrum cessandum est, nec exspectandum, quid decernat senatus. Res enim cogit huic tanto incendio succurrere omneis, qui aut imperium, aut nomen denique pop. Romani salvum volunt esse. Brutum enim cohorteis XVII. & duas non frequenteis tironum legiones, quas conscripserat Antonius, habere audio. Neque tamen dubito, quin omnes, qui supersint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. Nam in delectu non multum spei puto esse: præsertim cùm nihil sit periculosius, quàm spatium confirmandi sese, Antonio dari. Anni autem tempus libertatem majorem mihi dat, propterea quia frumenta aut in agris, aut in villis sunt. Itaque proximis litteris consilium meum expedietur. Nam neque deesse, neque superesse reipubl. volo. Maximè tamen doleo, adeò & longo, & infesto itinere ad me veniri, ut die quadragesimo pòst, aut ultrà etiam, quàm facta sunt, omnia nuntientur.

¶ *ARG. Monet adveniente Antonio quid egerit: Agit gratias quod mi quòd de serumoribus fidem non habuerit.*

M. LEPIDUS IMP. ITERUM, PONT. MAX.
M. T. C. S. P. D.

14 SV. B. E. E. V. Cùm audissem, Antonium cum suis copiis, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in provinciam meam venire: cum exercitu meo ab confluente Rhodano castra movi, ac contra eos venire institui. Itaque continuis itineribus ad Forum Vocontium veni, & ultrà, castra ad flumen Argenteum 1 contra Antonios feci. P. Ventidius suas legiones treis conjunxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebant anteà legionem secundam, & ex reliquis legionibus magnam multitudinem, sed inermorum. Equitatum habet magnum. Nam omnis ex prœlio integer decessit, ita ut sint amplius equitum. * Itaque ad me complures milites, & equites ab eo transierunt: & in dies singulos ejus copiæ minuuntur. Silanus, & Culleo ab eo discesserunt. Nos etsi graviter ab his læsi eramus, quòd contra nostram voluntatem ad Antonium ierant; tamen nostræ humanitatis & necessitudinis causa, eorum salutis rationem habuimus. Nec tamen eorum opera utimur: neque in castris habemus, neque ulli negotio præfecimus. Quod ad bellum hoc attinet, nec senatui, nec reipublicæ deerimus. quæ postea egerimus, faciam re certiorem. Etsi omni tempore summa studia officii, mutuò inter nos certatim constiterunt, pro nostra inter nos familiaritate, & proinde diligenter ab utroque conservata sunt: tamen non dubito, in tanto, & tam repentino reipubl. motu quin nonnulla de me falsis rumoribus à meis obtrectatoribus, me indigna, ad te delata sint, quæ tuum animum magno opere moverunt, pro tuo amore in rempublicam. Ea te moderatè accepisse, neque temerè credendum judicasse, à meis procuratoribus certior sum factus: quæ mihi, ut debent, gratissima sunt. Memini enim & illa superiora, quæ abs tua voluntate profecta sunt, ad meam dignitatem augendam, & ornandam: quæ perpetuò animo meo fixa manebunt. Abs te, mi Cicero, magnopere peto, si meam vitam, & studium diligentissimè superioribus temporibus in republica administranda, quæ Lepido digna sunt, perspecta habes, ut paria, aut eo ampliora reliquo tempore exspectes: & proinde tua auctoritate me tuendum existimes, quo tibi plura tuo merito debeo. Vale, D. XI. Kalendas Junias, ex castris, ex Ponte Argenteo.

¶ *ARG. Recepti Antonii causam in suos milites confert, dissensionem civium inteque ferentes.*

LEPIDUS IMP. ITER. PONT. MAX. S. D.
SENAT. POP. PL. Q. R.

SV. liberique vestri V. B. E. Q. V. Deos hominesque testor, patres conscripti, qua mente, & quo animo 15
semper in remp. fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute, ac libertate judicarim; quod vobis brevi probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. Nam exercitus cunctus consuetudinem suam in civibus observandis, communique pace, seditione facta, retinuit. meque tantæ multitudinis civium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut verè dicam, coëgit. In qua re ego vos, patres conscripti, oro, atque obsecro, ut privatis offensionibus omissis, summæ reipubl. consulatis, neve misericordiam nostram, exercitusque nostri, in civili dissensione, sceleris loco ponatis. Quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: meliùs & vobis, & reip. consuletis. Data III. Kal. à Ponte Argenteo. Valete.

M. TVL-

1. *Contra Antonios feci.*) Lectionem hanc utpote verissimam debemus excerptis Vaticani: eùm Vict. ediderit *Antonius*, exstetque vulgo, *Antonianos*. Sic epistola præcedente *Hirtino prœlio*, præ quo vulgatum *Hirtianus*. Sic libro XII. Ep. 14 ut videbimus.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS LIBER VNDECIMVS, AD BRVTVM, ET BRVTI AD CICERONEM, &c.

¶. *ARG. Quæ cum Hirtio egerit: postulatum à se liberam legationem: suum consilium exponit.*

D. BRUTUS BRUTO SUO ET C. CASSIO, S.

QUo in statu simus, cognoscite. Heri vesperi apud me Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstravit: pessima scilicet, & infidelissima. Nam se neque mihi provinciam dare posse ajebat, neque arbitrari, tutò in urbe esse quemquam nostrum: adeò esse militum concitatos animos, & plebis. Quod utrumque esse falsum, puto vos animadvertere: atque illud esse verum, quod Hirtius demonstrabat: timere eum, ne, si mediocre auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes in republica relinquerentur. Cùm in his angustiis versarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. Hæc se impetraturum pollicitus est: nec tamen impetraturum confido: tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. Ac si dederint, quod petimus, tamen paullo pòst futurum puto, 1 ut hostes judicemur; aut aqua & igni interdicamur. Quid ergo est, inquis, tui consilii? dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia: migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. Si melior casus fuerit, revertemur Romam: si mediocris, in exilio vivemus: si pessimus, ad novissima auxilia descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui vestrum, cur novissimum tempus exspectemus potiùs, quàm nunc aliquid moliamur? Quia ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompejum, & Bassum Cæcilium: qui mihi videntur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri. Satis tempore ad eos accedemus, ubi, quid valeant, scierimus. Pro Cassio, & te, si quid me velitis recipere, recipiam. Postulat enim hoc Hirtius, ut faciam. Rogo vos, quàm primùm mihi rescribatis. nam non dubito, quin his de rebus ante horam quartam Hirtius certiorem me sit facturus: quem in locum convenire possimus. Quo me velitis venire, rescribite. Post novissimum Hirtii sermonem, placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis non cessuros non puto. magnam enim invidiam iis faciemus. Nihil tamen non postulandum putavi, quod æquum esse statuerem.

¶. *ARG. Consilium petunt ab Antonio, utrum putet ipsos in urbe tutos esse, præsertim in tam magna veteranorum frequentia.*

BRUTUS, ET CASSIUS PRÆT. M. ANTONIO COS.

DE tua fide, & benivolentia in nos, nisi persuasum esset nobis, non conscripsemus hæc tibi: quæ profectò, quum istum animum habes, in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam veteranorum multitudinem Romam convenisse jam, & ad Kalendas Junias futuram multo majorem. De te si dubitemus, aut vereamur, simus nostri dissimiles. Sed certè, cùm ipsi in tua potestate fuerimus, tuoque adducti consilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios, neque solùm edicto, sed etiam litteris id fecerimus: digni sumus, quos habeas tui consilii participes, in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. Quare petimus à te, facias nos certiores tuæ voluntatis in nos: putesne, nos tuos fore in tanta frequentia militum veteranorum, quos etiam de reponenda ara cogitare audimus: 2 quod velle te probare, vix quisquam posse videtur, qui nos salvos, & honestos velit. Nos ab initio spectasse otium, nec quidquam aliud libertate communi quæsisse, exitus declarat. Fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certè abest à tua virtute, & fide: sed alius nemo facultatem habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. Maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri: quibus etsi tua fidesexplorata est, tamen illud in mentem venit, multitudinem veteranorum facilius 3 impelli ab aliis quolibet, quàm à te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia, rogamus. Nam illud valdè leve est, ac nugatorium, ea re denuntiatum esse veteranis, quòd de commodis eorum mense Junio laturus esses. Quem enim impedimento futurum putas, cùm de nobis certum sit, nos quieturos? Non debemus cuiquam videri nimiùm cupidi vitæ, cùm accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum.

ARG.

---

1. *Ut hostes judicemur: aut aquâ & igni interdicamur.*) Non potui non hanc lectionem probare injicientibus eam nobis tribus mss. Palat. tertio, Gruteriano, Stevv. Editum est: *aut aqua & igni nobis interdicatur.*

2. *Quod velle te probare vix quisquam posse videtur.*) Repræsentavi scripturam editionis Victorianæ. Palat. vero tertius ac Stevvech. *quod velle probare vix quo posse credere videtur.* Lambinus, cum quo facit codex Hittorpianus: *quod velle & probare vix quisquam posse videtur.* In Medicæo codice erat, ut notat Egnatius 3. *quod velles & probare vix quisquam posse videtur.* Vulgo *quod velle te probare vix quisquam credere posse vid.*

3. *Impelli ab aliis quelibet.*) Quanti vis pretii hæc lectio est, præ vulgata: *Impelli ab alio quelibet*, licet exigua mutatione conversa. Habemus eam ex Hitt. cod. Vat. excerptis, atque editione Vict.

¶. *ARG. Respondet minacibus Antonii litteris.*

BRUTUS, ET CASSIUS PRÆTT. S. D. ANTONIO, COS.

SV. E. F. Litteras tuas legimus, similimas edicti tui contumeliosas, minaces, minimè dignas, quæ à te nobis mitterentur. Nos, Antoni, te nulla lacessimus injuria: neque miraturum credidimus, si prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto postulassemus à consule. Quòd si indignaris, ausos esse id facere; concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto, & Cassio tribui. Nam de dilectibus habitis, & pecaniis imperatis, exercitibus sollicitatis & nuntiis trans mare missis, quòd te questum esse negas: nos quidem tibi credimus optimo animo te fecisse: sed tamen neque agnoscimus quidquam eorum: & te miramur, cùm hæc reticueris, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceres. Illud verò quemadmodum ferendum sit, tute cogita: non licere prætoribus, concordiæ ac libertatis causa, per edictum, de suo jure decedere, quin consul arma minetur. Quorum fiducia nihil est quòd nos terreas. Neque enim decet, aut convenit nobis, periculo ulli submittere animum nostrum. Neque est Antonio postulandum, ut iis imperet, quorum opera liber est. Nos si alia hortarentur, ut bellum civile suscitare vellemus, litteræ tuæ nihil proficerent. NULLA enim MINANTIS AUCTORITAS APUD LIBEROS EST. Sed pulchrè intelligis non posse nos quoquam impelli: & fortassis ea re minaciter agis, ut judicium uostrum, metus videatur. Nos in hac sententia sumus, ut te cupiamus in libera rep. magnũ atq; honestum esse: vocemus te ad nullas inimicitias: sed tamen pluris nostram libertatem, quàm tuam amicitiam æstimemus. Tu etiam atque etiam vide, quid suscipias, quid sustinere possis: neque, quàm diu vixerit Cæsar, sed quàm non diu regnarit, fac cogites. Deos quæsumus, consilia tua reip. salutaria sint, ac tibi. si minùs: ut, salva atque honesta republ. tibi quàm minimùm noceant, optamus. Pridie nonas Sext.

¶. *ARG. Res gestas aperit; & supplicationes sibi decerni postulat.*

D. BRUTUS IMP. COS. DESIGN. S. D. CICERONI.

SI de tua in me voluntate dubitarem, multis à te verbis peterem, ut dignitatem meam tuerere. sed profectò est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. 1 Progressus sum ad Inalpinos cum exercitu, non tam nomen imperatorium captans, quàm cupiens militibus satisfacere, firmosque ad tuendas nostras res efficere: quod mihi videor consecutus. Nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella cepi: multa vastavi. Non sine causa ad senatum litteras misi. Adjuva nos tua sententia: quod cum facies, ex magna parte comuni commodo inservieris.

¶. *ARG. Excusat Bruti litteris non responsum: Hortatur ad libertatem recuperandam: officia pollicetur.*

M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES.

LUpus familiaris noster, cùm à te venisset, cumque Romæ quosdam dies comoraretur, ego etiam erã in iis locis, in quibus maximè me tutò esse arbitrabar. Eò factum est, ut ad te Lupus sine meis litteris rediret, cùm tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam autem veni ad quintum idus Decembris, nec habui quidquam antiquius, quàm ut Pansam statim convenirem: ex quo ea de te cognovi, quæ maximè optabam. Quare hortationem tu quidem non eges, si ne illa quidem in re, quæ à te gesta est, post hominum memoriam, maxima, hortatorem desiderasti. Illud tamen breviter significandum videtur, populum Rom. omnia à te exspectare, atque in te aliquando recuperandæ libertatis omnem spem ponere. Tu si dies, noctesque memineris (quod te facere certò sciò) quantam rem gesseris; non obliviscere profectò, quantæ tibi etiam nunc gerendæ sint. Si enim iste provinciam nactus erit, cui quidem ego semper amicus fui antè, quàm illum intellexi non modò aperte, sed etiam libenter cum rep. bellum gerere, 2 spem reliquam nullam video salutis. Quamobrem te obsecro iisdem precibus, quibus S. P. Q. R. ut in perpetuum remp. dominatu regio liberes: ut principiis consentiant exitus. Tuum est hoc munus, tuæ partes: à te hoc civitas, velomnes potius gentes non exspectant solùm, sed etiam postulant: quamquam, cùm hortatione non egeas, ut suprà scripsi, non utar ea pluribus verbis: faciam, illud, quod meum est, ut tibi omnia mea officia, studia, curas, cogitationes pollicear, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. Quamobrem velim tibi ita persuadeas, me tum reipubl. causa, quæ mihi vita mea est carior: tum, quòd tibi ipsi faveam, tuamque dsgnitatem amplificari velim, tuis optimis consiliis, amplitudini, gloriæ, nullo loco defuturum. Vale.

¶. *ARG. Dignitatem Bruti curæ sibi fore, ac fuisse, ait.*

M. C. S. D. BRUTO, IMP. COS. DES.

LUpus noster cùm Romam sexto die Mutina venisset, postridie me manè convenit; tua mihi mandata diligentissimè exposuit, & litteras reddidit. Quòd mihi tuam dignitatem commendas, eodem tempore existimo te mihi meam dignitatem commendare: quam mehercule non habeo tua cariorem. Quare mihi gratissimum facies, si exploratum habebis, tuis laudibus nullo loco nec consilium, nec studium meum defuturum. Cùm tribuni plebis edixissent, senatus adesset ad XIII. Kal. Jan. haberentque in animo de præsidio consulum designatorum referre: quamquam statueram in senatum ante Kal. Jan. non venire: tamen, cùm eo die ipso edictum tuum propositum esset, nefas esse duxi, aut ita haberi senatum, ut de tuis divinis in remp. meritis sileretur, (quod factum esset, nisi ego venissem) aut, etiam si quid de te honorificè diceretur, me non adesse. Itaque in senatum veni manè: quod cùm esset animadversum, frequentissimi senatores convenerunt. Quæ de te in senatu egerim, quæ in concione maxima dixerim, aliorum te litteris malo cognoscere. Illud tibi persuadeas velim, me omnia, quæ ad tuam dignitatem augendam pertinebunt, quæ est per se amplissima, summo semper studio susceptum, & defensurum: quod quamquam intelligo me cum multis esse facturum, tamen appetam hujus rei principatum.

¶. *ARG. Monet, tuae in libertate populi conservandâ auctoritatem senatus exspectet.*

M. T. C. S. D. D. BRUTO IMP. CONS. DES.

CUm adhibuisset domi meæ Lupus me, & Libonem, & Servium, consobrinum tuum: quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex M. Sejo arbitror; qui nostro sermoni interfuit. Reliqua, quamquam statim Sejum Græcejus est subsecutus, tamen ex Græcejo poteris cognoscere. Caput autem est hoc, quod te diligentissimè 3 percipere, & meminisse volam: ut ne in libertate, & salute pop. R. conservanda

1. *Progressus sum ad Inalpinos.*) Quod haberi in suis Vict. id quoque ego de Palatinis primo actert. Stevv. ac Hitt. Vat. *Inalpini* sunt qui Alpibus inhabitant vulgò, *transalpinos*, malè, &, ut Vict. rectè adnotavit, contra historiæ fidem. Mox in Pal. pr. ac Vaticani excerptis reperi, *cum omnium bellicosis bellum g.*

2. *Spem reliquam nullam video salutis.*) Hitt. codex optimus ut in duobus hisce libris expertus sum; *bellum gerere; reliquam nullam video salutis*, eruditè aut priscè, si plures codices accederent Pal. verò tert. *spem nullam video salutis*: ut pateat, locum, ut vulgò legitur, non sic à Cicerone esse profectum. Epistola sequenti codex Hitt. legit: *qua in concionibus maximè dixerim*, aliàs concisè.

3. *Percipere & meminisse volam.*) Ita Palat. primus, Hittorp. Vaticani excerpta: Medic. ut notat Egnat., atque ex eo Vict. in editione sua; vulgo: *memenisse velim*: plebejè ut solet, ubi antiquitati honor non tribuitur.

servanda auctoritatem senatus exspectes, nōdum liberi, ne & tuum factum condemnes (nullo enim publico consilio rēp. liberasti: quo etiam res illa major, & clarior) & adolescentem, vel puerū potius, Cæsarem, judices temerè fecisse, qui tantam causam publicam privato consilio susceperit: denique homines rusticos, sed fortissimos viros, civeisque optimos, dementeis fuisse judices, primùm milites veteranos, commilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam: quæ suum consulem hostem judicaverunt, seque ad salutem reip. defendendam contulerunt. Voluntas senatus, pro auctoritate haberi debet, cùm auctoritas impeditur metu. Postremò suscepta tibi causa jam bis est, ut non sit integrum: primùm idibus Martiis: deinde proximè exercitu novo, & copiis comparatis. Quamobrem ad omnia ita paratus, seu animatus debes esse, non ut nihil facias, nisi jussus: sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur.

¶. ARG. *De legatis ad Antonium missis pacis causâ: Brutum à populo Romano dilegi: summam esse in Bruto omnium exspectationem.*

M. C. S. D. BRUTO IMP. COS. DES.

1 EO tempore Polla tua misit, ut ad te, si quid vellem, darem litterarum, cùm quid scriberem, non habebam. Omnia enim erant suspensa propter exspectationem legatorum: qui quid egissent, nihil dum nuntiabatur. Hæc tamen scribenda existimavi: primùm, S. P. Q. R. de te laborare, non solùm salutis suæ causa, sed etiam dignitatis tuæ. admirabilis enim est quædam tui nominis caritas, amorque in te singularis omnium civium. Ita enim speranat, atque confidunt, ut anteà rege, sic hoc tempore regno te remp. liberaturum. Romæ dilectus habetur, totaque Italia, si hic dilectus appellandus est, cùm ultrò se offerunt omnes: tantus ardor occupavit animos hominum desiderio libertatis, odioque diutinæ servitutis. De reliquis rebus à te jam exspectare litteras debemus, quid ipse agas, quid noster Hirtius, quid Cæsar meus: quos spero brevi tempore societate victoriæ tecum copulatos fore. Reliquum est, ut de me id scribam, quod te ex tuorum litteris & spero, & malo cognoscere: me neque deesse ulla in re, neque umquam defuturum dignitati tuæ.

ARG. *Monet, quid agendum sit utroque consule ad Mutinam amisso.*

D. BRUTUS S. D. M. CICERONI.

2 PANSA amisso, quantum detrimenti reipubl. acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudentia tua prospicias oportet, ne inimici nostri, Cos. substituti, sperent se convalescere posse. Ego, ne consistere possit in Italia Antonius, dabo operam. sequar eum confestim. utrumque me præstaturum spero, ne aut Ventidius elabatur, aut Antonius in Italia moretur. In primis rogo te, ad hominem ventosissimum, Lepidum mittas, ne bellum nobis redintegrare possit, Antonio sibi conjuncto. Nam de Pollione Asinio puto te perspicere, quid facturus sit. multæ & bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi, & Asinii. Neque hæc idcirco tibi scribo, quod te non eadem advertere sciam, sed quòd mihi persuasissimum est, Lepidum rectè facturum numquam, si fortè vobis id de hoc dubium est. Plancum quoque confirmetis oro: quem spero, pulso Antonio, reipubl. non defuturum. Si se Alpeis Antonius trajecerit, constitui præsidium in Alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. III. Kalend. Mai, ex castris Regii.

¶. ARG. *Beneficia in patriam: & Reipubl. periculum exponit.*

D. BRUTUS S. D. M. CICERONI.

NON mihi remp. plus debere arbitror, quàm me tibi gratiorem me esse in te posse, quàm isti perversi sint in me, exploratum habes. 1 Si autem hoc tempore ab his videat ur dici causa simulationis, mallem mehercule tuum judicium, quàm ex altera parte omnium istorum. Tu enim à certo sensu, & vero judicas de nobis: quod isti ne faciant, summa malivolentia, & livore impediuntur. Interpelient me, quo minus honoratus sim, dum ne interpellent, quò minus respubl. à me commodè administrari possit. Quæ quanto sit in periculo, quàm potero brevissimè exponam. Primum omnium, quantam perturbationē rerum urbanarum afferat nobis obitus consulum, quanquāq; 2 cupiditatem hominibus injiciat vacuitas, non te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ litteris commendari possint, arbitror. Scio enim, cui scribam. Revertor nunc ad Antonium: qui ex fuga cùm parvulam manum peditum haberet inermium, ergastula solvendo, omnequegenus hominum arripiendo, satis magnum numerum videtur effecisse. Huc accessit manus Ventidii, quæ trans Apenninum itinere facto difficillimo ad Vada pervenit, atque ibi se cum Antonio conjunxit. Est numerus veteranorum, & armatorum satis frequens cum Ventidio: Consilia Antonii hæc sint, necesse est: aut ad Lepidum ut se conferat, si recipitur: aut Apennino, Alpibusque se teneat, & decursionibus per equites, quos habet multos, vastet ea loca, in quæ incurrerit: aut rursus se in Etruriam referat, quòd ea pars Italiæ sine exercitu est. Quòd si me Cæsar audisset, atque Apenninum transisset: in tantas angustias Antonium compulissem, ut, inopia potius, quàm ferro conficeretur. Sed neque Cæsari imperari potest, nec Cæsar exercitui suo. quod utrumque pessimum est. Cùm hæc talia sint: quo minùs, quod ad me pertinebit, homines interpellent, ut suprà scripsi, non impedio. Hæc quemadmodum explicari possint, aut à te cùm explicabuntur, ne impediantur, timeo. Alere tam milites nō possum. Cùm ad remp. liberandam accessi, ut s. mihi fuit pecuniæ CCCC. amplius. Tantum abest, ut meæ rei familiaris liberum sit quidquam, ut omneis jam meos amicos ære alieno obstrinxerim. Septenum numerum nunc legionum alo. qua difficultate, tu arbitrare: Non si Varronis thesauros haberem, 3 subsistere sumtui possem. Cum primùm de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorem. Tu me amabis ita, si hoc idem me in te facere senseris. III. Non. Mai, ex castris. Dertthoma.

¶. ARG. *Merita Ciceronis erga se commendat. De Antonij profectione ad Lepidum scribit: de dubia Planci fide. De suo in remp. studio.*

D. BRUTUS IMP. COS. DES. S. D. M. CICERONI.

EODEM exemplo à te mi litteræ redditæ sunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere existimo, quantum persolvere difficile est: Scripsi tibi, quæ hic gererentur. in itinere est Antonius: ad Lepidum proficiscitur: ne de Planco quidem spem adhuc abjecit, ut ex libellis ejus animadverti, qui in me inciderunt. In quibus, quos

1. *Si autem hoc tempore ab his videatur dici causa simulationis, mallem mehercule tuum judicium.*) Nihil discessi à vulgata lectione quam & in sua editione exhibuit P. Vict. Palat. primus ita hunc locum concipit: *Si autem hoc tempore si videantur dici causa malle me tuum judicium quam ex alt.* Tert. vero: *Si tamen hoc tempore ab iis videantur dici ea mallem me hercule.* Lamb. ex consensu Manutii imò ductu (nam hic præiit) legit: *Si tamen hac tempore videantur dici causa, malim mehere.* Gul. puto, Stevvechianum respiciens, qui fermè Palat. no tertio responder, legendum ducit; *Sit, an hoc tempore videatur, dicis causa.* Antonius Augustinus, testante Vrsino malebat: *Si tamen hoc tempore videatur dicis causa mallem tuum judicium.* Hæc collegi, ut studiosus lector ad suum gustum eligeret quod lubet; nos temerarii in mutando non potuimus esse.

2. *Cupiditatem hominibus injiciat vacuitas.*) Sic est in Vaticani excerptis, item Medic. eo, ut ex eo edidit Vict. Palat. tamen primus Stevvech. Hitt. *iniciat*, (vel *initiat vacuitas*; ut Plautus dixit *vacuitas adeat animum pro venat.* Palat. tertius hic rotis mendis adoptatus est: *hominibus initiat vacuitas.* sicut prima editio: *incitat in tua rerum vacuitas.* vulgo. *injiciat vacuitas.*

3. *Subsistere sumptui possem.*) Elegantissimè sic Palatini duo, pr. tert. Vaticani excerpti, Stevv. Hitt. idque ex Med. in sua impressione secutus est Vict. In glossa in editionibus sequius legitur, *sustinere sumptum possem.*

ad Asiuinm, quos ad Lepidum, quos ad Plancum mitteret, scribebat. Ego tamen non habui ambiguum, & statim ad Plancum misi: & biduo ab Allobrogibus, & totius Galliæ legatos exspecto, quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ istic opus erunt administrari, prospicies, ut ex tua voluntate, reique publicæ commodo fiant. Malivolentiæ hominum in me, si poteris, occurres. si non poteris, hoc consolabere, quòd me de statu meo nullis contumeliis deterrere possunt. pridiè nonas Maji, ex castris finibus Statiellensium.

¶. *ARG. De bello ab Antonio renovato Bruti culpa.*

M. CICERO S. D. BRUTO IMP. COS. DES.

12 TRIS uno die à te accepi epistolas: unam brevem, quàm Flacco Volumnio dederas: duas pleniores: quarum alteram tabellarius T. Vibii attulit; alteram ad me misit Lupus. Ex tuis litteris, & ex Græceji oratione, non modò non restinctum bellum, sed etiam inflammatum videtur. Non dubito autem, pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, omnia tua illa præclara in remp. merita, ad nihilum esse ventura. Ita enim Romam erat nuntiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermis, perterritis metu, fracto animo, fugisse Antonium. Qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græcejo, consligi cum eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse à Mutina videtur, 1 sed locum belli gerendi mutasse. Itaque homines alii facti sunt: nonnulli etiam queruntur, quòd persecuti non sitis. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. OMNINO est hoc populi, maximeque nostri, in eo potissimùm abuti libertate, per quem eam consecutus sit. Sed tamen providendum sit: ne quæ justa querela esse possit. Res se sic habet. Is bellum confecerit, qui Antonium compresserit. Hoc quam vim habeat, te existimare malo, quàm me apertiùs scribere.

¶. *ARG. Tarditatem suam in Antonio persequendo excusat. Quæ in statu res sint, exponit.*

D. BRUTUS, M. T. C. S. D.

13 IAM non ago tibi gratias. Cui enim re vix referre possum, huic verbis non patitur res satisfieri. Attendere te volo, quæ in manibus sunt. Qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas litteras diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. eram sine equitibus, sine jumentis: Hirtium periisse nesciebam; Cæsari non credebam priùs, quàm convenissem, & collocutus essem. Hic dies hoc modo abiit. Postero die manè à Pansa sum accersitus Bononiam. Cùm in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. Recurri ad meas copiolas. sic enim verè eas appellare possum. Sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessimè acceptæ. Biduo me Antonius antecessit, itinera multo majora fugiens, quàm ego sequens. Ille enim iit passim: ego ordinatim. Quacumque iit, ergastula solvit; homines arripuit, constituit nusquam priùs, quàm ad Vada venit. Quem locum volo tibi esse notum. Jacet inter Apenninum, & Alpeis, impedituissimus ad iter faciendum. Cùm abessem ab eo millia passuum triginta, & se jam Ventidius conjunxisset: concio ejus ad me est allata; in qua petere cœpit à militibus, ut se trans Alpeis sequerentur: sibi cum M. Lepido convenire. Subclamatum est, & frequenter à militibus Ventidianis, (nam suos valde quàm paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut vincendum. Et orare ceperunt, ut Pollentiam iter facerent. Cùm sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. Hac re mihi nuntiata, statim quinque cohortes Pollentiam præmisi, meumque iter eò contuli. hora antè præsidium meum Pollentiam vepit, quàm Trebellius cum equitibus. sanè quàm sum gavisus. in hoc enim victoriam puto consistere. In spem venerant, quòd neque Planci quatuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur: neque ex Italia tam celeriter exercitum trajici posse credebant. quos ipsi adhuc satis arrogantes Allobroges, equitatusque omnis, qui eò præmissus erat à nobis, sustinebant: nostroque adventu sustineri faciliùs posse confidimus. Tamen si quo eriam casu Isaram se trajecerint, ne quod detrimentum reip. injungant, summa à nobis dabitur opera. vos magnum animum, optimamque spem de summa rep. habere volumus, cùm & nos, & exercitus nostros singulari concordia conjunctos, ad omnia pro vobis videatis paratos. Sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareque operam, ut quàm paratissimi & ab exercitu, reliquisque rebus pro vestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium consligamus, qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subitò ad patriæ periculum converterunt.

¶ *ARG. De Decemviris creandis: de Octaviano: De sua inertia. De legione Martia & Quarta: De pecunia. De Bruti & Cæsaris præsidiis: de Africani legionibus. De bello renovato. De Antonio & Lepido. De suo erga Brutum studio.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. CONS. DES. S. P. D.

MIRABILITER, mi Brute, lætor, mea consilia, measque sententias à te probari de decemviris, de ornando adolescente. Sed quid refert? mihi crede, homini 14
non glorioso: planè jam, Brute, frigeo. ἔργανον enim erat meum, senatus. id est jam dissolutum. Tantam spem attulerat exploratæ victoriæ tua præclara Mutina eruptio, fuga Antonii, concisa exercitu, ut omnium animi relaxati sint, meæque ille vehementes contentiones, tanquam ἐνεργείας μαχαίρας esse videantur. Sed, ut ad rem redeam, legionem Martiam, & quartam negant, qui illas norunt, ulla conditione ad se posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaque habebitur. De Bruto arcessendo, Cæsareque ad Italiæ præsidium tenendo; valde tibi assentior. Sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillimè sustineo, sed impediunt tamen. Ex Africa legiones exspectantur. Sed bellum istic renatum mirantur homines. Nihil tam præter spem umquam. Nam die tuo natali victoria nuntiata, in multa secula videbamus rep. liberatam. Novi timores retexunt superiora. Scripsisti autem ad me iis, quas idib. Majis dedisti, modò te accepisse à Planco litteras, non recipi à Lepido Antonium. Id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cujus exitum non extimesco. tuæ partes sunt. Ego plus, quàm feci, facere non possum. Te tamen, id quod spero, omnium maximum & clarissimum videre cupio.

¶. *ARG. De officio & diligentia Bruti: De Bruti & Planci conjunctione. De studio Bruti intuenda Republica.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES. S. P. D.

ETSI mihi tuæ litteræ jucundissimæ sunt: tamen jucundius fuit, quòd in summa occupatione tua Planco col- 15
legæ mandasti, ut te mihi per litteras excusaret: quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Conjunctio tua, cum collega, concordiaque vestra, quæ litteris communibus declarata est, S. P. Q. R. gratissima accidit. Quod superest, perge, mi Brute: & jam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non

1. *Sed locum belli gerendum mutasse.*) Gul. verisimil. lib III. c. 2. ex Stevv. libro legit. *sed solum belli gerendi mutasse*, ut & paullo post: *homines alii faciscunt*: pro quo in libris mss. *alii facti sunt*. in editionibus *alii fracti sunt*. Nos nostram fidem unius codicis auctoritate fundare noluimus. Epistola XIV. ex vestigiis Stevv. Mitt. legit Gul. *Novi timores retexunt superiora.*

non debeo, præsertim ad te: quo magistro brevitatis uti cogito. Litteras tuas vehementer exspecto, & quidem taleis, qualeis maximè opto.

¶. ARG. *Commendat Lamiam in petitione prætura.*

M. T. C. D BRUTO, IMP. COS. DES.
S. P. D.

36 PERMAGNI interest, quo tibi hac tempore epistola reddita sit: utrum cum sollicitudinis aliquid haberes, an cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ. Nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestivè adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. Si autem, ut spero, nihil te perturbat, nihil impedit: & ille, cui mandavi, satisfecit, & commodè tempus ad te cepit adeundi: confido, me, quod velim, facilè à te impetratûrum. L. Lamia prætura perit. hoc ego utor uno omnium plurimum. Magna vetustas, magna consuetudo intercedit: quodque plurimum valet, nihil mihi ejus est familiaritate jucundius. Magno præterea beneficio ejus, magnoque merito sum obligatus. Nam Clodianis temporibus, cùm equestris ordinis princeps esset, proque mea salute acerrimè propugnaret, à Gabinio consule relegatus est: quod ante id tempus civi Romano contigit nemini. Hoc cùm pop. Rom. meminerit, meipsum non meminisse turpissimum est. Quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. Quamquam enim Lamia summo splendore, summa gratia est, magnificentissimo munere ædilitio: tamen, quasi ea ita non esset, ego suscepi totum negotium. Nunc, si me tanti facis, quanti certè facis, quum equitum centurias tenes, in queis regnas, mitte ad Lupum nostrum, ut is nobis eas centurias conficiat. Non tenebo te pluribus. Ponam in extremo quod sentio. Nihil est, Brute, cùm omnia à te exspectem, quod mihi gratius facere possis.

¶. ARG. *Commendat eundem Lamiam.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. S. D.

37 LAMIA uno omnium familiarissimè utor. Magna ejus in me, non dico officiis, sed merita, eaque sunt pop. Rom. notissima. Is magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus; petit præturam: omnesque intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. Sed is ambitus excitare videtur, ut ego omnia pertimescam, totamque petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. In ea re quantum me possis adjuvare, facilè perspicio: nec verò, quantum mea causa velis, dubito. Velim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me majore studio à te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis opibus, omni studio, Lamiam in petitione juveris, quod ut facias, vehementer te rogo.

¶ ARG. *Reprehendit in Bruto nonnullam timoris significationem.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. COS. DES.
S. D.

38 ETSI ex mandatis, quæ Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata videbantur, quàm erat dignum tua, populique Romani victoria. Senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet forteis duces. Itaque molestè ferebat, se à te, quem omnium, quicumque fuissent, fortissimum judicaret, timidum, atque ignavum judicari. Etenim cùm, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua virtute, florente Antonio: quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec verò Lepidum timebamus. Quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut qui in maximo bello pacem velle se dixisset, is in optatissima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus provideas. Sed tamen tam recenti gratulatione, quam tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renovatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare velim equidem, id quod spero, ut planè abjectus, & fractus sit Antonius. Sin aliquid virium forte collegerit: sentiet, nec senatui consilium, nec populo Romano virtutem deesse, nec reipubl. te vivo, imperatorem. XIIII Kal. Jun.

¶ ARG. *Reipub. vicem timet, Vicentinos commendat.*

D. BRUTUS M. T. C. S. P. D.

39 AD senatum quas litteras misi, velim priùs perlegas, & si qua tibi videbuntur, commutes. Necessariò me scripsisse, ipse animadvertes. nam cùm putarem, quartam, & Martiam legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloque placuerat, vobis assentientibus. minùs de reliquis rebus laborandum existimavi. Nunc verò cùm sim cum tironibus egentissimis, valde & meam & vestram vicem timeam, necesse est. Vicentini me, & M. Brutum præcipuè observant. His ne quam patiare injuriam fieri in senatu vernarum causa, à te peto. Causam habent optimam, officium in remp. summum, genus hominum adversariorum seditiosum, & inertissimum. XII. Kalend. Jun. Vercellis.

¶ ARG. *Timendum Ciceroni, se à Seguleio accepisse. Suadet, quid faciendum existimet. De se, suaq; exercitu rescribit. Litteras petit à Cicerone.*

D. BRUTUS IMP. DES. M. T. C.
S. P. D.

40 QUOD pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaque officia cogunt, ut timeam. Sæpe enim mihi cùm esset dictum, neque à me contemtum, novissimè Labeo Segulius, homo sibi simillimus, narrat mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sanè de te questum, nisi dictum, quòd diceret te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum: se non esse commissurum, ut tolli possit. Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente prolatum. Veteranos verò pessimè loqui, volebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum: maximeque indignari, quòd in decemviris neque Cæsar, neque ego habiti essemus: atque omnia ad vestrum arbitrium essent collata. Hæc cùm audissem, & jam in itinere essem, committendum nondum putavi, priùs ut Alpeis transgrederer, quàm, quid istic ageretur, scirem. Nam de tuo periculo, crede mihi, jactatione verborum, & denuntiatione periculi, sperare eos, te pertimefacto, adolescente impulso, posse magna consequi præmia: & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quàm plurimum lucri faciant. Neque tamen non te cautum esse volo, & insidias vitantem. Nihil enim tua mihi vita potest esse jucundius, neque carius. Illud vide, ne timendo, magis timere cogare. Et, quibus rebus potest occurri veteranis, occurras. Primùm, quod desiderant de decemviris, facias: deinde præmiis. Si tibi videtur, agros eorum militum, qui cum Antonio veterani fuerunt, his dandos censeas ab utrisque nobis. De nummis, lentè ac ratione habita pecuniæ, senatum de ea re constituturum: quatuor legionibus iis, quibus agros dandos censuistis, video facultatem fore ex agris Sillani, & agro Campano. Æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otii: quod sine te consistere non potest. Ego, nisi valdè necesse fuerit, ex Italia non excedam. legiones armo,

1. *Genus hominum adversariorum seditiosum & inertissimum.*) Libentius deleverim, de sententia Pal. tertii, *Ti hominum*; quod injectum mihi ab aliquo luxuriose videtur. Idem codex habet *seditiosum & iarptissimum*: cùm Pal. pr. itemque Hittorp. scribant *inertissimum*, sed malè omnes.

paro: ſpero me non peſſimum exercitum habiturum ad omneis caſus, & impetus hominum. De exercitu, quem Panſa habuit, legionem mihi Cæſar non remittit. Ad has litteras mihi reſcribe, tuorumque aliquem mitte, ſi quid reconditum magis erit, meque ſcire opus eſſe putaris. Vale. IIX. Kal. Jan. Eporedia.

¶ *ARG. Reſpondet ſuperiori epiſtolæ.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. S. P. D.

22 DI iſti Segulio malefaciant, homini nequiſſimo omnium, qui ſunt, qui fuerunt, qui futuri ſunt. Quid? tu illum tecum ſolum, aut cum Cæſare, qui neminem prætermiſerit, quicum loqui potuerit, cui non eadem iſta dixerit? Te tamen, mi Brute, ſic amo, ut debeo, quòd iſtud quidquid eſſet nugarum, me ſcire voluiſti. Signum enim magnum amoris dediſti. Nam quòd idem Segulius, veteranos queri, quòd tu, & Cæſar in decemviris non eſſeris, utinam ne ego quidem eſſem. Quid enim molaſtius? Sed tamen cùm ego ſenſiſſem, de iis, qui exercitus haberent, ſententiam ferri oportere: idem illi, qui ſolent, reclamarunt. Itaque excepti etiam eſtis, me vehementer repugnante. Quocirca Segulium negligamus, qui res novas quærit: non quò veterem comederit: nullam enim habuit: ſed hanc ipſam recentem novam devoravit. Quòd autem ſcribis, te, quod pro te ipſo non facias, 1 id pro me, ut de me timeas aliquid: omni te, vir optime, mihique cariſſime Brute, de me metu libero. Ego enim, quæ provideri potuerunt, non fallar iniis, quæ cautionem non habebunt, de his non ita valde laboro. Sim enim impudens, ſi plus poſtulem, quàm homini à rerum natura tribui poteſt. Quòd mihi præcipis, ut caveam, ne timendo, magis timere cogar: & ſapienter, & amiciſſimè præcipis. Sed velim tibi perſuadeas, cùm te conſtet excellere hoc genere virtutis, ut numquam extimeſcas, numquam perturbere: me huic tuæ virtuti proximè accedere. Quamobrem neque metuam quicquam, & cavebo omnia. Sed vide, ne tua jam, mi Brute, culpa futura ſit, ſi ego quidquam timeam. tuis enim opibus, & conſulatu tuo, etiam ſi timidi eſſemus, tamen omnem timorem abjiceremus: præſertim cùm perſuaſum omnibus eſſet, mihique maximè à te nos unicò diligi. Conſiliis tuis, quæ ſcribis de quatuor legionibus: deque agris aſſignandis ab utrisque veſtrum, vehementer aſſentior. Itaque cùm quidam de collegis noſtris agrariam curationem ſigurirent: diſturbavi rem, totamque vobis integram reſervavi. Si quid erit occultius, & (ut ſcribis) reconditum, meorum aliquem mittam, quò fidelius ad te litteræ perferantur. Pridie Nonas Junii.

¶ *ARG. Commendat Appium Claudium.*

M. T. C. D. BRUTO, IMP. S. P. D.

23 CUM Appio Claudio, C. F. ſumma mihi neceſſitudo eſt, multis ejus officiis, & meis mutuis conſtitura: Peto à te majorem in modum, vel humanitatis tuæ, vel meæ cauſa, ut eum auctoritate tua, quæ plurimùm valet, conſervatum velis. Volo te, cùm fortiſſimus vir cognitus ſis, etiam clementiſſimum exiſtimari. Magno tibi erit ornamento, nobiliſſimum adoleſcentem beneficio tuo eſſe ſalvum. Cujus quidem cauſa hoc melior debet eſſe, quòd pietate adductus, propter patris teſtitutionem, 2 me cum Antonio conjunxit. Quare etſi minùs veram cauſam habebis, tamen vel probabilem aliquam poteris inducere. Nutus tuus poteſt hominem, ſummo loco natum, ſummo ingenio, ſumma virtute, officioſiſſimum præterea, & gratiſſimum, incolumem in civitate retinere. Quod ut facias, ita à te peto, ut majore ſtudio, magisve ex animo petere non poſſim.

¶. *ARG. De repub. bene ſperandum: ſe litteras à Cicerone exſpectare.*

D. BRUTUS M. T. C. S. P. D.

NOs hic valemus rectè: &, quò meliùs valeamus, operam dabimus. Lepidus commodè de nobis ſentire videtur. Omni timore depoſito, debemus liberè reip. conſulere. Quòd ſi omnia eſſent aliena, tamen tribus tantis exercitibus propriis reipub. valentibus, magnum animum habere debebas, quem & ſemper habuiſti, & nunc fortuna adjuvante augere potes. Quæ tibi ſuperioribus litteris mea manu ſcripſi, terrendi tui cauſa homines loquuntur. Si frenum momorderis, peream, ſi te omnes, quot ſunt, conantem loqui ferre poterint. Ego, tibi ut anteà ſcripſi, dum mihi à te litteræ veniant, in Italia morabor. IIX. Kal. Jun. Eporedia.

¶ *ARG. Reſpondet epiſtolæ ſuperiori. Pecuniam detractam eſſe ait.*

CICERO D. BRUTO, S. P. D.

NARRO tibi: anteà ſubiraſcebar brevitati tuarum litterarum. nunc mihi loquax eſſe videor. te igitur imitabor. Quàm multa, quàm paucis? Te rectè valere, operamque dare, ut quotidie meliùs: Lepidum commodè ſentire: tribus exercitibus quidvis nos oportere confidere. Si timidus eſſem, tamen iſta epiſtola mi omnem metum abſterſiſſes. Sed, ut mones, frenum momordi. etenim qui, te incluſo, omnem ſpem habuerim in te, quid nunc putas? Cupio jam vigiliam meam, Brute, tibi tradere: ſed ita, ut ne dedim conſtantiæ meæ. Quòd ſcribis, in Italia te moraturum, dum tibi litteræ meæ veniant: ſi per hoſtem licet, non erratis. multa enim Romæ, ſin adventu tuo bellum confici poteſt: nihil ſit antiquius. Pecunia expeditiſſima quæ erat, tibi decreta eſt. Habes amantiſſimum Servium. nos non deſumus. IIX. Idus Junias.

¶. *ARG. Brevitatem Bruti in ſcribendo commendat, ſpem reipublicæ in ipſo & Planco eſſe: De Bruto nihil certi eſſe.*

M. T. C. D. BRUTO, S. P. D.

EXSPECTANTI mihi duas quotidie litteras, Lupus noſter ſubitò denuntiavit, ut ad te ſcriberem, ſi quid vellem. Ego autem, etſi, quid ſcriberem, non habebam (acta enim ad te mitti ſciebam: inanem autem ſermonem litterarum tibi injucundum eſſe audiebam) brevitatem ſecutus ſum, te magiſtro. Scito igitur, in te & in collega ſpem omnem eſſe. De Bruto autem nihil adhuc certi; quem ego, quemadmodum præcipis, privatis litteris ad bellum commune vocare non deſino: qui utinam jam adeſſet, inteſtinum urbis malum, quod eſt non mediocre, minùs timeremus. Sed quid ago? non imitor 3 λακωνισμὸν tuum? altera jam pagella procedit. Vince, & vale. XIV. Kal. Quintileis.

¶ *ARG. De Antonij, & Lepidi conjunctione ſolliciturj, legionis ſtipendium petit.*

D. BRUTUS IMP. M. T. C. S. P. D.

MAXIMO meo dolore hoc ſolatio utor, quod intelligunt homines, non ſine cauſa me timuiſſe iſta, quæ acciderunt. Deliberent, utrùm trajiciant legiones ex Africa, necne & ex Sardinia, & Brutum accerſant, necne. & mihi ſtipendium dent, an decernant. Ad ſenatum litteras miſi. Crede mihi, niſi iſta omnia ita fiunt, quemadmodum ſcribo, magnum nos omneis adituros periculum. Rogo te, videte quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus eſt, & celeritate. III. Non. Jun. ex caſtris.

¶ *ARG.*

1. *Id pro me, ut de me timeas aliquid.*) Editum eſt *id pro me facere, ut de me timeas aliquid* ſed verbum *facere*, neque exſtat in Palat. pretert. neque indeò editione primaria aut Victoriana.

2. *Meum Antonio conjunxit.*) Non habebant illud vulgare ſe Palat. editio Vict. omniumque princeps, quod dico, ne quis, ut vulgo, interpretetur, & præterea ignaros meam fidam flagitet.

3. Λακωνισμὸν,) *Laconicam brevitatem.*

¶ *ARG. Beneficia à Matio accepta commemorat: Respondet duabus querelis Matij: Negat enim se dixisse, Matium suffragium tulisse cuidam legi Cæsaris. Deinde honestè interpretatur curationem ludorum, Cæsari mortuo ab Octaviano dicatorum, à Matio suscepta.*

M. CICERO MATIO, S.

27 NONDUM satis constitui, molestiæne plus, an voluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo cum plenus officii, tum utriusque nostrum amantissimus. Nam cùm in Tusculanum vesperi venissem, postridie ille ad me, nondum satis firmo corpore cùm esset, manè venit. Quem cùm objurgarem, quòd parum valitudini parceret; tum ille, nihil sibi longius fuisse, quam ut me videret. Num quidnam, inquit, novi? Detulit ad me querelam tuam: de qua priùs, quàm respondeo, pauca præponam. Quantùm memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior: SED VETUSTAS HABET ALIQUID COMMUNE CUM MULTIS: amor non habet. Dilexi te, quo die cognovi: meque à te diligi judicavi. Tuus deinde discessus, isque diuturnus, ambitio nostra, & vitæ dissimilitudo non est passa voluntates nostras consuetudine conglutinari. Tuum tamen erga me animum agnovi multis annis ante bellum civile, cùm Cæsar esset in Gallia. Quod enim vehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipse Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos familiarissimè dicta, scripta, communicata sunt, graviora enim consecuta sunt. Et initio belli civilis cùm Brundisium versus irem ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. Primùm hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? Deinde oblitum me putas consilii, sermonis, humanitatis tuæ? quibus rebus interesse memini Trebatium. Nec verò sum oblitus litterarum tuarum, quas ad me misisti, cùm Cæsari obviam venisses in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cùm me ad Pompejum proficisci, sive pudor meus coëgit, sive officium, sive fortuna. Quod officium tuum, quod studium 1 vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit? quem porrò omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem judicaverunt? Veni Brundisium. oblitumne me putas, qua celeritate, ut primùm audieris, ad me Tarento advolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquando Romæ esse cœpimus. quid defuit nostræ familiaritati in maximis rebus? Quonam modo me gererem adversus Cæsarem, usus tuo consilio sum. In reliquis officiis, cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum ventitares, horaque multas sæpe suavissimo sermone consumeres? tum, cùm etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφήματα scriberem, tu me impulisti. Post Cæsaris reditum, quid tibi majori curæ fuit, quàm ut essem ego illi quàm familiarissimus? quod effeceras. Quorsum igitur hæc oratio longior, quàm putarem? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam à me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. Nam præter hæc, quæ commemoravi, que testata sunt & illustria, habeo multo occultiora, quæ vix verbis exsequi possum. Omnia me tua delectant: sed maximè, maxima cùm fides in amicitia, consilium, gravitas, constantia; tum lepos, humanitas, litteræ. Quapropter redeo nunc ad quærelam. Ego te suffragium tulisse in illa lege, primùm non credidi; deinde, si credidissem, numquam id sine aliqua justa causa existimarem te fecisse. Dignitas tua facit, ut animadvertatur, quidquid facias: malivolentia autem hominum, ut nonnulla durius, quàm à te facta sint, proferantur. Ea tu si non audis: quid dicam, nescio. equidem, si quando audio, tam defendo, quàm me scio à te contra iniquos meos solere defendi. Defensio autem est duplex. 2 Alia sunt, quæ liquido negare soleam: ut de isto ipso suffragio. alia, quæ defendam à te piè fieri, & humanè: ut de curatione ludorum. Sed te, hominem doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem videtur, in utramque partem de tuo officio disputari posse; vel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas: vel in eam, qua nonnulli utuntur, LIBERTATEM PATRIÆ, VITÆ amici anteponendam. Ex his sermonibus utinam essent delatæ ad te disputationes meæ. Illa verò duo, quæ maxima sunt laudum tuarum, quis aut libentiùs, quàm ego, commemorat, aut sæpius te & non suscipiendi belli civilis gravissimum auctorem fuisse, & moderandæ victoriæ: in quo, qui mihi non assentiretur, inveni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit causam hatum litterarum; quibus nisi credideris, me omnis officii, & humanitatis expertem judicaris; quo nec mihi gravius quidquam potest esse, nec te alienius.

¶ *ARG. Respondet superiori epistolæ, atque etiam purgat se adversus vituperantes suos.*

MATIUS CICERONI S.

MAGNAM voluptatem ex tuis litteris cepi, quòd, 28
quam speraram, atque optaram, habere te de meo opinionem, cognovi. De qua etsi non dubitabam, tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. Conscius autem mihi eram, nihil à me commissum esse, quod boni cujusquam offenderet animum. Eo minùs credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temerè quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset benevolentia. Quod quum, ut volui, scio esse: respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate & amicitia nostra, sæpe testiristi. Nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, quòd mortem hominis necessarii graviter fero: atque eum, quem dilexi, periisse indignor. 3 Ajunt enim, PATRIAE AMICITIAM PRAEPONENDAM esse: proinde ac si jam vicerint, obitum ejus reipub. fuisse utilem. Sed non agam astutè. Fateor me ad istum gradum sapientiæ non pervenisse. Neque enim Cæsarem in dissensione civili sum secutus: sed amicum, quamquam te offendebar, tamen non deserui, neque bellum umquam civile, aut etiam causam dissensionis probavi: quam etiam nascentem exstingui, summè studui. Itaque in victoria hominis necessarii, neque honoris, neque pecuniæ dulcedine sum captus: quibus præmiis reliqui, minùs apud eum, quàm ego, cùm possent, immoderatè sunt abusi. Atque etiam res familiaris mea, lege Cæsaris diminuta est: cujus beneficio plerique, qui Cæsaris morte lætantur, remanserunt in civitate. Civibus victis ut parceretur, æquè, ac pro mea salute, laboravi. Possum igitur, qui omneis voluerim incolumeis, eum, à quo id impetratum est, perisse non indignari: cùm præsertim

1. *Vel in absentem me, vel in præsentes meos defuit?*) Sic editio omnium vetustissima ac Victorianæ. Palatini duo primus ac tert. Nihili est vulgata: *vel in absentem me vel in præsentem defuit.*

2. *Alia sunt, quæ liquido negare soleam.*) Cùm in Med. fuisset *aliquido*, rectè Egnat. emendavit *liquido*: idque Vict. in sua editione est secutus; tum Manutius ac denique Lambinus. Ego non accedam tot ac tantis? præsertim tanta inconstantia nostrorum codicum, & præcipientibus Excerptis Vaticanis in quibus quoque *liquido*. pro eo editur aliquando.

3. *Ajunt enim* PATRIAE AMICITIAM PRAEPONENDAM *esse.*) Profectò nullus Lamb fuit, qui quo alii cunque voluerunt, ducebatur. Lectio hæc erat asserta Vict. improbata Man. ecce feroX repente tanquam fuis animis est, negat tolerare se posse sed nos eum bonum Man. valere, ac Lamb. plorare jubemus: adhærescimusque mss. quippe è quibus duo Pal. Var. excerpta, editio omnium prima, hanc lectionem tuentur. Vulgò, quia plebejum est, sapit Manut. PATRIAM AMICITIAE PRAEPONENDAM. sed nos scimus, sæpissime nescire Manutium quid dicat.

1. *Alia*

sertim iidem homines illi, & invidiæ, & exitio fuerint? Plecteris ergo, inquiunt, quum factum nostrum improbare audes. O superbiam inauditam! alios in facinore gloriari, 1 aliis ne dolere quidem impunitè licere! At hæc etiam servis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerent suo potiùs, quàm alterius arbitrio: quæ nunc, ut quidem isti dictitant, libertatis auctores, metu nobis extorquere conantur. Sed nihil agunt. Nullius umquam periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NUMQUAM ENIM HONESTAM MORTEM FUGIENDAM, SAEPE ETIAM OPPETENDAM putavi. Sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? Cupio enim, Cæsaris mortem omnibus esse acerbam. At debeo pro civili parte rempubl. velle salvam. Id quidem me cupere, nisi & antè acta vita, & reliqua mea spes, tacente me, probat, dicendo vincere non postulo. Quare majorem in modum te rogo, ut rem potiorem oratione ducas; mihique si sentis expedire, rectè fieri, credas nullam communionem cum improbis esse posse. An, quod adolescens præstiti, cùm etiam errare cum excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? Non faciam: neque, quod displiceat, committam, præterquam quòd hominis mihi conjunctissimi, ac viri amplissimi doleo gravem casum. Quòd si aliter essem animatus, numquam quod facerem, negarem; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac vanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris victoriæ Cæsar adolescens fecit, curavi. At id ad privatum officium, non ad statum reipubl. pertinet. Quod tamen munus & hominis amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare, etiam mortui, debui: & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsari petenti negare non potui. Veni etiam consulis Antonii domum sæpe, salutandi causa: ad quem, qui me parum patriæ amantem esse existimant, rogandi quidem aliquid, aut auferendi causa, frequenteis ventitare reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quòd Cæsar numquam interpellavit, quin, quibus vellem, atque etiam quos ipse non diligebat, tamen iis uterer: eos, qui mihi amicum eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos velim, diligam? Sed non vereor, ne aut meæ vitæ modestia parum valitura sit in posterum contra falsos rumores: aut ne etiam ii, qui me non amant, propter meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, quàm sui simileis amicos habere. Mihi quidem si optata contingent, quod reliquum est vitæ, in otio Rhodi degam: sin casus aliquis interpellarit, ita ero Romæ, ut rectè fieri semper cupiam. Trebatio nostro magnas ago gratias, quòd tuum erga me animum simplicem atque amicum aperuit: & quod eum, quem semper lubenter dilexi, quo magis jure colere, atque observare deberem, fecit. Bene vale, & me dilige.

¶ *ARG. Profecturus in Græciam, suas res Opplo commendat, commemoratis antè beneficiis ab eo acceptis.*

2 CICERO APPIO, S.

DUBITANTI mihi (quod scit Atticus noster) de hoc toto consilio profectionis, quòd in utramque partem in mentem multa veniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem, judicium, & consilium tuum. Nam & scripsisti apertè, quid tibi videretur. Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper judicavi, in te, & in capiendo consilio prudentiam summam esse, & in dando fidem: maximeque sum expertus, cùm initio civilis belli per litteras te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres; eundumne ad Pompejum, an manendum in Italia. Suasisti, ut consulerem dignitati meæ. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuam, & in consilio dando religionem: quòd, cùm aliud malle amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius voluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te delexi, & semper me à te diligi sensi. Et cùm abessem, atque in magnis periculis essem; & me absentem, & meos præsenteis à te cultos, & defensos esse, memini. Et post meum reditum, quàm familiariter mecum vixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omneis, qui solent hæc animadvertere, testeis habemus. Gravissimum verò judicium de mea fide, & de constantia fecisti, cùm post mortem Cæsaris & totum te ad amicitiam meam contulisti. Quod tuum judicium, nisi mea summa benivolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro, ipse me hominem non putabo. Tu, mi Appi, conservabis amorem tuum (etsi more magis hoc quidem scribo, quàm quò te admonendum putem) meaque omnia tuebere; quæ tibi ne ignota essent, Attico mandavi: à me autem, cùm paullum otii nacti erimus, uberiores litteras exspectato. Da operam ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

M. TVL-

1. *Aliis ne dolere quidem impunitè licere.*) Sic Palatinus, pr. Hittorpianus, Vaticani excerpta, & Vict. editio elegantius quam vulgo: *dolere impune licere.*

2. CICERO APPIO &) Vulgò OPPIO. sed nos illam inscriptionem accepimus ex Palatino tertio, Stevvechiano, ac editione Victorii.

1. Fuerit

M. TULLII CICERONIS

EPISTOLARUM AD FAMILIAREIS LIBER DUODECIMUS, AD C. CASSIUM, ET ALIOS.

ARG. Dolabella facinus laudat. Quæritur, tyranno Cæsare occiso tyrannidem sublatam non esse. Cassium hortatur, ut una cum Bruto Rempublicam liberet.

M. T. C. C. CASSIO. S. P. D.

1 FINEM nullam facio, mihi crede, Cassi, de te, & de Bruto nostro, id est, de 10 a repub. cogitandi, cujus omnis spes in vobis est, & in D. Bruto. Quam quidem jam habeo ipse meliorem, repub. à Dolabella meo præclarissimè gesta. Manabat enim illud malum urbanum, & ita corroboratur quotidie, ut ego quidem & Urbi, & otio diffiderem urbano. 2 Sed ita compressum est, ut mihi videamur omne jam ad tempus ab illo duntaxat sordidissimo periculo tuti futuri. Reliqua, magna sunt, ac multa: sed posita omnia in vobis. quamquam primum quidque explicemus. Nam, ut adhuc quidem actum est, non regno, sed rege libertati videmur. Interfecto enim rege, 3 regios omneis nutus tuemur. Neque verò id solùm, sed etiam, quæ ipse ille, si viveret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. Nec ejus quidem rei finem video. Tabulæ figuntur: immunitates dantur: 4 pecuniæ maximæ distribuntur: exsules reducuntur; senatusconsulta falsa referuntur: ut tantummodò odium illud hominis imputi, & servitutis dolor depulsus esse videatur: respub jaceat in his perturbationibus, in quas eam ille conjecit. Hæc omnia vobis sunt expedienda. nec hoc cogitandum, satis jam habere rempub. à vobis. Habet illa quidem tantum, quantum numquam mihi in mentem venit optare, sed contenta non est. &, pro magnitudine & animi, & beneficii vestri, à vobis magna desiderat. Adhuc ulta suas injurias est per vos, interitu tyranni: nihil amplius. Ornamenta verò sua quæ recuperavit? an quòd ei mortuo paret, quem vivum ferre non poterat? 5 cujus æra refigere debebamus, etiam chirographa defendimus? at enim ita decrevimus. Fecimus id quidem, temporibus cedentes; quæ valent in repub. plurimùm. Sed immoderatè quidam, & ingratè nostra facilitate abutuntur. Verùm hæc propediem, & multa alia coram. Interim velim sic tibi persuadeas, mihi cùm reipubl. quam semper habui carissimam, tùm amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut valeas.

ARG. Invehitur in Antonium, quem esse in Cassio ait.

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

VEHEMENTER lætor, tibi probari sententiam & orationem meam: quasi sæpius uti liceret, nihil esset negotii, libertatem, & rempublicam reciperare. Sed homo amens, & perditus, multoque nequior, quàm ille ipse, quem tu nequissimum occisum esse dixisti, eædis initium quærit: nullamque aliam ob causam me auctorem fuisse Cæsaris interficiendi criminatur, nisi, ut in me veterani incitentur. Quod ego periculum non extimesco, modo vestri facti gloriam cum mea laude communicet. Ita nec Pisoni, qui in eum primus invectus est, nullo assentiente: nec mihi, qui idem tricesimo post die feci: nec P. Servilio, qui me est consecutus, tutò in senatum venire licet. Cædem enim gladiator quærit, ejusque initium ad XIII. Kalend. Octobr. à me se facturum putavit. 6 At quàm paratus venerat, cùm in villa Metelli complureis dies commentatus esset. Quæ autem, in lustris, & in vino commentatio potuit esse? Itaque omnibus est visus, ut ad te anteà scripsi,

1 *Finem nullam facio.*) Non habet illud vulgo receptum *nullum* Palatinus pr. Grut. Stevvech. Medic. ut notat Baptista Egnatius. sic supra lib. X. ep 32. emendavi, ex Hittorp Stevvech. editione Victorii: *Quorum quæ nullum finem aut modum futurum putaris.*

2. *Sed ita compressa est.*) Ita Victorius edidit, & sic Palatinus pr. atque adeo editio princeps, Grut. verò *compesbansa est* solemni mutatione veterum in sequentibus sic Vaticanus: *ut mihi videatur esse*, nescio quare: & Pal. pr. Grut. Hittorp. Stevvech. *esse* non *sit*, quod non temerarium, immo verum mihi videtur. Vulgatum est, *compressum.*

3. *Regios omnes nutus tuemur.*) Qui non ceperunt elegantiam hujus dicti, legerunt *intuemur.* sed hoc magis vitreis fractis frivolum est. Gruterianus: *Regios omnes nutu tuemur*: nescio quo sensu mihi sincerissima vulgata est.

4. *Pecuniæ maximè distribuuntur.*) Hanc lectionem ex Medicæo notat Egnatius, licet Victorius se *describuntur* reperisse affirmet. secutus quoque est Manut. ac Lamb. Pal. pr. Hittorp. *describuntur.* vulgati *distribuuntur.*

5. *Cujus æra refigere debebamus.*) Hæc scriptura solùm est in Palatino tertio integro & Hittorpiano: nam primus, quartus, *ejus* pro *cujus*, in cæteris cum tertio facientes secundus, *cujus æra refugere*: quint. *ejus æra refugere*: Grut. *ea æra refrigere*: Gulielmius ex duobus sibi inspectis: *æram refriugere*, unde conjicit: *æram refringere.* quod tamen eidem non placet. Non usitatam scripturam non temere solicitandam existimamus: proposuimus autem librorum nostrorum varietatem, ut si fortè cui minus vulgata satisfacit, ulterius suam indaginem explicet.

6. *At quàm paratus venerat.*) Qui de scriptura dubitet, cum ego sensu communi carere putem. Nihil illa liquidius, nihil elegantius. Habetur illa in editione Victorii, Vatic. excerptis, probaturque Manutio, ac Lambinus, ut causam adnotandi & dissentiendi haberet, posuit *ad quem.* Libri alias *ad quem*, sicut Palat. primus, Hittorp. Stevvech. editio prisca.

1 vomere suo more, non dicere. Quare quòd scribis te confidere, auctoritate, & eloquentia nostra aliquid profici posse: nonnihil, ut in tantis malis, est profectum. Intelligit enim pop. Rom. treis esse consulareis, qui, quia de republica bene senserint, liberè locuti sint, iutò in senatum venire non possint. Nec est præterea quòd quidquam exspectes. Tuus enim necessarius affinitate nova delectatur. Itaque jam non est studiosus ludorum, infinitoque fratris tui plausu dirumpitur. Alter item affinis novis commentatiis Cæsaris delinitus est. Sed hæc tolerabilia: illud non ferendum, quòd est, qui vestro anno filium suum consulem futurum putet, ob eamque causam se huic latroni deservire præ te ferat. Nam L. Cotta familiaris meus, fatali quadam desperatione, ut ait, minùs in senatum venit. L. Cæsar, optimus, & fortissimus civis, valitudine impeditur. Ser. Sulpitius & summa auctoritate, & optimè sentiens, non adest. Reliquos, exceptis designatis, ignosce mihi, si non numero consulareis. habes auctores consilii publici: qui numerus etiam bonis rebus, exigua esset: quid censes perditis? Quare spes est omnis in vobis: qui si idcirco abestis, ut sitis in tuto: ne in vobis quidem. sin aliquid dignum vestra gloria cogitatis: velim salvis nobis. sin id minùs, res tamen publica per vos brevi tempore jus suum recuperabit. Ego tuis, neque desum, neque deero. qui sive ad me referent, sive non: mea tibi tamen benivolentia, fidesque præstabitur.

¶ *ARG. Iterum invehitur in Antonium. Spem esse in Cassio scribit.*

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

AUGET tuus amicus furorem in dies: primùm in statua, quam posuit in rostris, inscripsit 2 PARENTI OPTIME MERITO: ut non modò sicarii, sed jam etiam patricidæ judicemini, quid dico judicemini? judicemur potius. Vestri enim pulchertimi facti ille furiosius me principem dicit fuisse. Utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset. Sed hoc vestrum est: quod quum præteriit, utinam haberem, quid vobis darem consilii. Sed ne mihi quidem ipsi reperio, quid faciendum sit. Quid enim est, quod contra vim sine vi fieri possit? Consilium omne autem hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. Itaque 3 ante diem sext. Non. Octob. productus in concionem à Canutio, turpissime ille quidem discessit: sed tamen ea dixit de conservatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus. 4 De me quidem non dubitanter quin omnia de meo consilio & vos fecissetis, & Canutius faceret. Cetera cujusmodi sint, ex hoc judica, quòd legato tuo viaticum eripuerunt. Quid eos interpretari putas, cùm hoc faciunt? Ad hostem scilicet portari. O rem miseram? dominum ferre non potuimus: conservo servimus. Et tamen me quidem favente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in virtute tua. Sed ubi sunt copiæ? De reliquo, malo te ipsum loqui tecum, quàm nostra dicta cognoscere. Vale.

¶. *ARG. De Antonio, senatu, populo, legatis ad Antonium missis. de ipso Cassio & Bruto.*

M. T. C. CASSIO. S. P. D.

VELLEM Idibus Martiis me ad cenam invitasses. reliquiarum nihil fuisset. Nunc me reliquiæ vestræ exercent. & quidem præter ceteros me: quamquam egregios consules habemus; sed turpissimos consulareis: senatum fortem; sed infimo quemque honore fortissimum. Populo verò nihil fortius, nihil melius, Italiaque universa. Nihil autem fœdius Philippo, & Pisone, legatis, nihil flagitiosius: qui cùm essent missi, ut Antonio ex senatus sententia certas res nuntiarent: cùm ille earum rerum nulli paruisset, ultrò ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. Itaque ad nos concurritur; factique jam in re salutari populares sumus. Sed tu quid ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. Fama nuntiabat, te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius est, eo firmiora videntur esse, quæ nuntiantur. Dolabella valde vituperabatur ab hominibus non insulsis, quòd tibi tam citò succederet. cùm tu vixdum triginta dies in Syria fuisses. Itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, quod exercitum præter spem existimamini comparasse. Scriberem plura, si rem, causamque nossem. Nunc quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas litteras avidè exspecto. Vale.

¶ *ARG. Bruti laudibus Cassium accendit. De Mutinensi bello. De statu reip. scribit.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

HIEMEM credo adhuc prohibuisse, quo minùs de te certum haberemus, quid ageres, maximeque ubi esses. Loquebantur omnes tamen, credo, quod volebant, in Syria te esse, habere copias. Id autem eo faciliùs credebatur, quia simile vero videbatur. Brutus quidem noster egregiam laudem est consecutus. Res enim tantas gessit, tamque inopinatas, ut ex cùm per se gratæ essent, 5 tum ornatiores propter celeritatem. Quòd si tu ea tenes, quæ putamus: magnis subsidiis fulta resp. est. A prima enim ora Græciæ, usque ad Ægyptum, optimorum civium imperiis muniti erimus, & copiis. Quamquam, nisi me fallebat, res se sic habebat, ut totius belli omne discrimen in D. Bruto positum videretur: qui si, ut sperabamus, erupisset Mutina, nihil belli relqui fore videbatur. Parvis omnino jam copiis obsidebatur, quòd magno præsidio Bononiam tenebat Antonius. Erat autem Claternæ noster Hirtius: ad Forum Cornelium Cæsar: uterque cum firmo exercitu magnasq; Romæ Pansa copias ex dilectu Italiæ comparat. Hiems adhuc rem geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi considerate, ut mihi crebris litteris significat, acturus videbatur. Præter Bononiam, Regium Lepidi, Parmam, totam Galliam tenebamus, studiosissimam reip. Tuos etiam clienteis Transpadanos mirificè conjunctos cum aula habebamus. Erat firmissimus senatus, exceptis consularibus, ex quibus unus L. Cæsar firmus est, & rectus. Ser. Sulpicii morte, magnum præsidium amisimus. Reliqui partim inertes

1. *Vomere suo more, non dicere.*) Pal. sec. ac quint. *Vomere non dicere* expuncta illa biga vocularum *suo more*. Grut. *itaque omnibus est visum, ut ad de anima scripsi, vomere vomere, non dicere.* quæ mihi scriptura non vana omnino videtur, quandoquidem Palatini reliqui, pr. tert. quart. *scripsi vomere vomere, non dicere* repræsentant. Illud quoque monendus est lector, ubicunque verbum est *recuperare*, Medicæum, ut annotat Egnat. scribere *receperare*, quod mihi rectius omnino videtur. sin non semper immutavi, verecundiæ meæ tribuendum est. supra recte, *libertatem & temp receperare.*

2. PARENTI OPTIME MERITO.) Placet Gulielm. quod invenit in codice Hittorpiano: *optime meritis.* sic quidem est apud Plinium 7. 26. *vocum meritis Manerva.* Nos nihil à nostris codicibus degenerare voluimus. Paullò statim post prima editio, codex Hittorpianus, *Patricidæ*, quod assumsit Lambinus, neque mihi non probatur. Gruterianus tamen & Vaticani excerpta *Parricida*: vulgo *Parricida*

3. *Ante d. v. Nonas Octobr.*) Pighius in Fastis ad annum V. C. DCCIX conjicit, *Nonas Octavias.*

4. *De me quidem non dubitanter.*) Rectè sic Palatinus prim. Gruterianus, Vaticani excerpta, atque Victorii editio ex Medicæo, quam scripturam quoque notat ad oram primæ impressionis Egnat. vulgo 5. *non dubitant.*

7. *Tum ornatiores propter celeritatem.*) Nugæ hominum, qui quod præcederet *gratæ*, *gratiores* hic quoque reformarunt. sed *ornatiores* in Pall. Grut. Vaticani excerptis, editionum primaria; habetque Vict. Paullo post scripsit: *copias ex dilectu Italiæ comparat.* quod *comparat* habet editio Vict. Bal. pr. ac Vat. excerpta. *Dilectus* verò semper scribendum est, quod ita præeunt mss. & vetusti libri, tum quod Lamb. ex suis quoque ita contendit.

1. *Ha-*

inertes, partim improbi: nonnulli invident eorum laudi, quos in rep. probari vident. Populi verò R. totiusque Italiæ mira consensio est. Hæc erant ferè, quæ tibi nota esse vellem. Nunc autem opto, ut ab istis Orientis partibus virtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

¶ *ARG. Commendat Strabonem. In Cassio & Bruto spem Reipublicæ positam esse.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

6 QUI status rerum fuerit tum, cùm has litteras dedi, scire poteris ex C. Tidio Strabone, viro bono, & optimè de rep. sentiente; nam quid dicam, cupidissimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potissimùm profectus sit? Itaque eum tibi ne commendo quidem. adventus ipsius ad te satis eum commendabit. Tu velim sic existimes, tibique persuadeas, omne perfugium bonorum, in te, & Bruto esse positum, si, quod nolim, adversi quid evenerit. Res, cùm hæc scribebam, erat in extremum adducta discrimen. Brutus enim Mutinæ vix jam sustinebat. Qui si conservatus erit, vicimus: sin (quod dii omen avertant) omnis omnium cursus est ad vos. Proinde fac animum tantum habeas; tantumque apparatum, quanto opus est ad universam remp. reciperandam. Vale.

¶ *ARG. De his quæ in senatu & ad populum Cassij nomine egerat, scribit.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

7 QUANTO studio dignitatem tuam, & in senatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, quàm ex me, cognoscere. Quæ mea sententia in senatu facilè valuisset, nisi Pansa vehementer obstitisset. Ea sententia dicta, productus sum in concionem à tribuno plebis, M. Servilio. Dixi de te, quæ potui, tanta contentione, quantum forum est: tanto clamore, consensuque populi, ut nihil umquam simile viderim. Id velim mihi ignoscas, quòd invita socru tua fecerim. Mulier timida verebatur, ne Pansæ animus offenderetur. In concione quidem Pansa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem, illam à me sententiam noluisse dici. Sed hæc non movebant: alia malebam. Favebam & reipubl. cui semper favi, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quòd autem, & in senatu pluribus verbis disserui, & dixi in concione, in eo velim fidem meam liberes. Promisi enim, & propè confirmavi, te non exspectasse, nec exspectaturum decreta nostra: sed te ipsum tuo more rempubl. defensurum. &, quamquam nihildum audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen sic statuebam, omneis, quæ in istis partibus essent opes copiæque, tuas esse: per teque Asiam provinciam confidebam jam reipubl. reciperatam. Tu fac in augenda gloria te ipsum vincas. Vale.

¶. *ARG. Lepidi cum Antonio conjunctione bellum renovatum queritur. Cassium hortatur ad Remp. liberandam.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

8 SCELUS affinis tui, Lepidi, summamque levitatem, & inconstantiam, ex actis, quæ ad te mitti certò scio, cognosse te arbitror. Itaque nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renovatum bellum gerimus: spemque omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si verum quæris, in te, & in meo Bruto, non solùm ad præsens perfugium, si (quod nolim) adversi quid acciderit, sed etiam ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus quæ vellemus: sed certos auctores non habebamus. Te quidem magnum hominem, & præsenti judicio, & reliqui temporis exspectatione scito esse. Hoc tibi propositio, fac ut ad summa contendas. Nihil est tantum, quod non pop. Rom. à te perfici, atque obtineri posse judicet. Vale.

¶. *ARG. Iterum Lepidi cum Antonio conjunctione bellum renovatum queritur. Cassium ad Remp. liberandam hortatur.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

BREVITAS tuarum litterarum me quoque breviorem in scribendo facit: &, verè ut dicam, non satis occurrit, quid scribam. Nostras enim res in actis perferri ad te certò scio: tuas autem ignoramus. Tamquam enim clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem constanteis, sed adhuc sine auctore. Nos, confectum bellum cùm putaremus, repentè à Lepido tuo in summam sollicitudinem adducti sumus. Itaque persuade tibi, maximam reipubl. spem in te, & in copiis esse. Firmos omnino exercitus habemus: sed tamen, ut omnia, (ut spero) prosperà procedant, multùm interest te venire. Exigua enim spes est reip. nam nullam non libet dicere: sed, quæcumque est, ea despondetur anno consulatus tui. Vale.

¶. *ARG. Lepidum hostem à senatu judicatum: Cassii cum exercitu in Italiam adventum exoptat.*

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

LEPIDUS, tuus affinis, meus familiaris, pridie Kal. Quintileis sententiis omnibus hostis à senatu judicatus est, ceterique, qui unà cum illo à republ. defecerunt: quibus tamen ad sanitatem redeundi ante Kal. Septemb. potestas facta est. Fortis sanè senatus, sed maximè spe subsidii tui. Bellum quidem, cùm hæc scribebam, sanè magnum erat, scelere, & levitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ volumus, audimus: sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. Quod cùm ita esset, tamen litteris tuis, quas nonis Mai ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat civitati, ut illum jam oppressum omnes arbitrarentur, te autem in Italiam venire cum exercitu: ut, si hæc ex sententia confecta essent, consilio, atque auctoritate tua: sin quid fortè titubatum, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. Quem quidem ego exercitum quibuscumque potuero rebus ornabo, cujus rei tum tempus erit, cùm, quid opis reipubl. laturus is exercitus sit, aut quid jam tulerit, notum esse cœperit. Nam adhuc tantùm conatus audiuntur, optimi illi quidem, & præclarissimi, sed gesta res exspectatur: quam quidem aut jam esse aliquam, aut appropinquare confido. Tua virtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. Itaque optamus, ut quàm primùm te in Italia videamus, rempubl. nos habere arbitrabimur, si vos habebimus. Præclarè viceramus, nisi spoliatum, inermem, fugientem Lepidus recepisset Antonium. Itaque numquam tanto odio civitati Antonius fuit, quanto est Lepidus. Ille enim ex turbulenta republ. hic ex pace, & victoria bellum excitavit. Huic oppositos consules designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes, sed anceps cura propter incertos exitus prœliorum. Persuade tibi igitur, in te, & in Bruto tuo esse omnia: vos exspectari: Brutum quidem jam, jamque. Quòd si, ut spero, victis hostibus nostris veneritis: tamen auctoritate vestra respubl. exsurget, & in aliquo statu tolerabili consistet. Sunt enim permulta, quibus erit medendum: etiam si resp. satis esse videbitur sceleribus hostium liberata. Vale.

¶. *ARG. Scribit, à quibus copias acceperit: seque & Remp. commendat.*

C. CASSIUS PROCOS. M. T. C. S. P. D.

SI vales, bene est: ego quidem valeo. In Syriam me profectum esse scito ad L. Murcum, & Q. Crispum, imperatores. Viri fortes, optimique cives, posteàquàm audierunt, quæ Romæ gererentur, exercitus mihi tradiderunt: ipsique mecum unà fortissimo animo remp. administrant. Item legionem, quam Q. Cæcilius Bassus

habuit, ad me venisse scito: Quatuorque legiones, quas A. Alienus ex Ægypto eduxit, traditas ab eo mihi esse scito. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absenteis, remque publicam, quantum est in te, defendas. Scire te volo, firma præsidia vobis, senatuique non deesse, ut optima spe, & maximo animo rempubl. defendas. Reliqua tecum aget L. Cartejus, familiaris meus. Vale. Data Nonis Martiis, ex castris Taricheis.

¶. *A R G. Benevolentiam Ciceronis erga se: suam dignitatem, suos duces ac milites commendat. Se in Ciliciam iturum scribit.*

CASSIUS PROCOS. S. D. M. CICERONI SUO.

22 SI vales, bene est: ego quidem valeo. Legi tuas litteras, in quibus mirificum tuum erga me amorem recognovi. Videbaris enim non solùm favere nobis, id quod & nostri & reipubl. causa semper fecisti: sed etiam gravem curam suscepisse, vehementerque esse de nobis sollicitus. Itaque, quòd te primùm existimare putabam, nos, oppressa republ. quiescere non posse: deinde, cùm suspicarere nos moliri, quod te sollicitum esse & de salute nostra, & de rerum eventu putabam: simul ac legiones accepi, quas Allienus eduxerat ex Ægypto, scripsi ad te, tabellariosque complureis Romam misi. Scripsi etiam ad senatum litteras, quas reddi vetui priùs, quàm tibi recitatæ essent: si fortè mei obtemperare mihi voluerint. Quòd si litteræ perlatæ non sunt, non dubito, quin Dolabella, qui, nefarie Trebonio occiso, Asiam occupavit, tabellarios meos deprehenderit, litterasque interceperit. Exercitus omneis, qui in Syria fuere, teneo. 1 Habeo paullulum moræ, dum promissa militibus persolvo. Nunc jam sum expeditus. A te peto, ut dignitatem meam commendatam tibi habeas, si me intelligis, nullum neque periculum, neque laborem patriæ denegasse: si contra importunissimos latrones arma cepisse hostante, & auctore: si non solùm exercitus ad rempubl. libertatemque defendendam comparavi, sed etiam crudelissimis tyrannis eripui. Quos si occupasset Dolabella, non solùm adventu, sed etiam opinione, & exspectatione exercitus sui Antonium confirmasset. Quas ob res milites tuere, si eos mirificè de republ. meritos esse animadvertis: & effice, ne quem pœniteat, rempubl. quàm spem prædæ, & rapinarum, sequi maluisse. Item Murci, & Crispi, imperatorum, dignitatem, quantum est in te, tuere. Nam Bassus misere noluit mihi legionem tradere. Quòd nisi milites invito eo legatos ad me misissent, clausam Appameam tenuisset, quoad vi esset expugnata. Hæc à te peto, non solùm reipubl. quæ tibi semper fuit carissima, sed etiam amicitiæ nostræ nomine, quam confido apud te plurimùm posse. Crede mihi, hunc exercitum, quem habeo, senatus, atque optimi cujusque esse, maximeque tuum. De cujus voluntate assidue audiendo, mirificè te diligit, earumque habet. Qui si intellexerit, commoda sua curæ tibi esse: debere etiam se tibi omnia putabit. Litteris scriptis, audii, Dolabellam in Ciliciam. quid egerim, celeriter ut scias, dabo operam. Ac velim, ut meremur de republ. sic felices sumus. Fac valeas, meque ames. Nonis Mai, ex castris.

¶ *A R G. Gratulatur de victoriâ Mutinensi: Ciceronem commendat: res à se gestas exponit.*

C. CASSIUS, S. D. M. CICERONI.

23 SI vales, bene est: valeo. Cùm reipubl. vel salute, vel victoria gaudemus: tum instauratione tuarum laudum, quòd maximus consularis maximum consulem te ipse vicisti, & lætamur, & mirari satis non possumus. Fatale nescio quid tuæ virtuti datum: id quod sæpe jam experti sumus. Est enim tua toga omnium armis felicior: quæ nunc quoque nobis pæne victam rempubl. ex manibus hostium eripuit, ac reddidit. Nunc ergo vivemus liberi: nunc te, omnium maxime civis, & mi carissime, id quod maximè reipubl. tenebris comperisti: nunc te habebimus testem nostri, & in te, & in conjunctissimam tibi rempub. amoris: &, quæ sæpe pollicitus es, te & tacitum, dum serviremus: & dicturum de me tum, cùm mihi profutura essent: nunc illa non ego quidem dici tantopere desiderabo, quàm sentiri à te ipso. Neque enim omnium judicio malim me à te commendari, quàm ipse tuo judicio dignè, ac mereor, commendatus esse: ut hæc novissima nostra facta, non subita, nec inconvenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es, fuisse judices, meque ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi producendum putes. Sunt tibi, M. Tulli, liberi, propinquique, digni quidem te, & meritò tibi carissimi. esse etiam debent in republ. proximè hos cari, qui studiorum tuorum sunt æmuli, quorum esse cupio tibi copiam. Sed tamen non maxima me turba puto excludi, quo minùs tibi vacet me excipere, & ad omnia, quæ velis, & probes, producere. Animum tibi nostrum fortasse probabimus. ingenium diutina servitus, certè, qualecumque est, minus tamen, quàm erat, passa est videri. Nos ex ora maritima Asiæ provinciæ, & ex insulis, quas potuimus, naveis deduximus. Dilectum remigum, magna contumacia civitatum, tamen satis celeriter habuimus. Secuti sumus classem Dolabellæ, cui Lucilius præerat: qui spem sæpe transitionis præbendo, neque umquam non decedendo, novissimè Corycum se contulit, & clauso portu se tenere cœpit. Nos illa relicta, quòd & in castra pervenire satius esse putabamus, & sequebatur classis altera, quam anno priore in Bithynia Tullius Cimber compararat, cui Turulius quæstor præerat, Cyprum petivimus. Ibi, quæ cognovimus, scribere ad vos quàm celerrimè voluimus. Dolabellam, ut Tarsenses, pessimi soeii: ita Laodiceni, multò amentiores, ultrò arcessierunt, ex quibus utrisque civitatibus, 2 Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. Castra habet ante oppidum Laodiceam posita: & partem muri demolitus est: & castra oppido conjunxit. Cassius noster cum decem legionibus, & cohortibus viginti auxiliariis, & quatuor millium equitatu à millibus passuum viginti, castra habet posita πάλαι: & existimat, se sine prœlio posse vincere. Nam jam ternis tetradrachmis triticum apud Dolabellam est. nisi quid navibus Laodicenorum supportarit, citò fame pereat, necesse est. Ne supportare possit, & Cassii classis bene magna, cui præest Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, Patiscus, facile præstabunt. Et volo vos bene sperare, & rempub. ut & vos istic expeditis, ita pro nostra parte celeriter nobis expediri posse confidere. Vale. Data idibus Jun. Cypro, à Crommyu acride.

¶ *A R G. Exponit res à se gestas. Rhodios accusat. Procurationem Asiæ petit. Merita sua in Remp. commemorat.*

LENTULUS CICERONI SUO, S. P. D.

CUM Brutum nostrum convenissem, eumque tardiùs in Asiam venturum animadverterem: in Asiam redii, 24
ut reliquias mei laboris colligerem, & pecuniam quàm primùm Romam mitterem. Interim cognovi, in Lycia esse classem Dolabellæ, ampliusque centum naveis operarias,

1. *Habeo paullulum moræ.*] Ita Vict. & Pal. pr. reliqui *habui*. Ceterum è Pais ms. *paullulum* legit Gul. sicque corrigit Tibullum l. II. Ep. 5.

At quæ Velabri regio; prius ire solebas
Exigua pulla per vada linter aqua.

Regit, inquam, *pulla*.

2. *Græcorum militum numero.*] Gul. legi volebat, *numeros*: nos contra libros nihil molimur. In fine Epistolæ ex Pal. pr. & Grut. excerpsi Vat. editione Vict. atque adeò omnium principe scripsit, *Et vale bene sperare*: cum edatur: *vale igitur vos bene sperare*.

1. Ut

rias, in quas exercitus ejus imponi posset: idque Dolabellam ea mente comparasse, ut, si Syriæ spes eum frustrata esset: conscenderet in naveis, & Italiam peteret, seque cum Antoniis, & reliquis latronibus conjungeret. Cujus rei tanto in timore fui, ut, omnibus rebus relictis, cum paucioribus & minoribus navibus ad illas ire conatus sim. Quæ res, si à Rhodiis non essem interpellatus, fortasse rota sublata esset: tamen magna ex parte profligata est. Quum quidem classis dissipata est: adventus nostri timore milites, ducesque effugerunt: onerariæ omnes ad unam à nobis sunt exceptæ. Certè (quod maximè timui) videor etiam consecutus, 1 ut non possit Dolabella in Italiam pervenire, nec sociis suis firmatis durius vobis efficere negotium. Rhodii nos, & rempub. quàm valde desperaverint, ex litteris, quas publicè misi, cognosces. Et quidem multò paciùs scripsi, mirari noli. Mira est eorum amentia: nec me meæ ullæ privatim injuriæ umquam malus animus eorum in nostram salutem, cupiditas partium aliarum, perseverantia in contentione optimi cujusque ferenda mihi non fuit. nec tamen omneis perditos esse puto. Sed iidem illi, qui tum fugientem patrem meum, qui L. Lentulum, qui Pompejum, qui ceteros viros clarissimos non receperunt, iidem, tamquam aliquo fato, & nunc aut magistratum gerunt, aut eos, qui sunt in magistratu, in sua habent potestate. Itaque eadem superbia in pravitate utuntur. Quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solùm utile est reipub. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate, velim tibi ut semper curæ sit: &, quocumque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Quum consulibus decreta est Asia, & permissum est iis, ut, dum ipsi venirent, darent negotium, qui Asiam obtineant: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimùm nobis tribuant, & mihi dent negotium, ut Asiam obtineam, dum ipsorum alteruter venit. Nam, quòd huc properent in magistratu venire, aut exercitum mittere, causam non habent. Dolabella enim in Syria est: &, ut tu divina tua mente prospexisti, & prædicasti, dum isti veniunt, Cassius eum opprimet. Exclusus enim ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando malè acceptus, nulla alia confisus urbe, Laodiceam, quæ est in Syria ad mare, se contulit: ibi spero celeriter eum pœnas daturum. Nam neque quò refugiat, habet: neque diutius ibi poterit tantum exercitum Cassii sustinere. spero etiam confectum esse jam, & oppressum Dolabellam. Quare non puto, Pansam, & Hirtium in consulatu properaturos in provincias exire, sed Romæ acturos consulatum. Itaque si ab his petieris, ut intereà nobis procurationem Asiæ dent, spero te posse impetrare. præterea mihi promiserunt Pansa, & Hirtius coràm, & absenti mihi scripserunt: Vertioque nostro Pansa affirmavit, se daturum operam, ne in suo consulatu mihi succedatur. Ego porrò non, medius fidius, cupiditate provinciæ produci longius spatium mihi volo. nam mihi fuit ista provincia plena laboris, periculi, detrimenti. Quæ ego ne frustrà subierim, neve priùs, quàm reliquias meæ diligentiæ consequar, decedere cogar, valde laboro. Nam si potuissem, quam exegeram pecuniam, universam mittere: postularem, ut mihi succederetur. Nunc, quod Cassio dedi, quod Trebonii morte amisimus, quod etiam crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorum, qui mihi fidem, reique publicæ non præstiterunt: id consequi, & reficere volo. Quod aliter non potest fieri, nisi spatium habuero. id, ut per te consequar, velim, ut solet, tibi curæ sit. Ego me de rep. puto esse meritum, ut non provinciæ istius beneficium exspectare debeam, sed tantum, quantum Cassius, & Bruti, non solùm illius facti, periculique societate, sed etiam hujus temporis studio, & virtute. Primus enim ego leges Antoninas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassioque tradidi: primus dilectus habui pro salute omnium contra conjurationem sceleratissimam: solus Cassio, & reip. Syriam, exercitusque, qui ibi erant, conjunxi. Nam nisi ego tantam pecuniam, tantaque præsidia, & tam celeriter Cassio dedissem: ne aulus quidem esset ire in Syriam: & nunc non minora periculsa reip. & Dolabella instarent, quàm ab Antonio. Atque hæc omnia is feci, qui sodalis, & familiarissimus Dolabellæ eram: conjunctissimus sanguine Antoniis: provinciam quoque illorum beneficio habebam: sed πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φίλων, omnibus meis bellum primus indixi. Hæc etsi adhuc non magnopere mihi tulisse fructum animadverto, tamen non despero: nec defatigabor permanere, non solùm in studio libertatis, sed etiam in labore, & periculis. Attamen si etiam aliqua gloria justa, & merita provocabimur, senatus, & optimi cujusque officiis: majore cum auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filium tuum, ad Brutum cùm veni, videre non potui, ideò quòd jam in hiberna cum equitibus erat profectus. Sed, medius fidius, ea esse eum opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea causa, gaudeo. Fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teque dignus est. Vale. D. IIIII Kalend. Jun. Pergæ.

¶ *ARG. Res à se gestas commemorat: In Rhodios invehitur. De Dolabella scribit.*

P. LENTULUS, C. F. PROQVÆST. PROPR. COSS. PRÆTT. TRIB. PL. SEN. P. Q. R. S. P. D.

SI valetis, liberique v. v. s. e. v. Scelere Dolabellæ oppressa Asia, in proximam provinciam Macedoniam, præsidiaque reip. quæ M. Brutus, v. c. tenebat, me contuli: & id egi, ut, per quos celerrimè possent, Asia provincia, vectigaliaque in vestram potestatem redigerentur. Quod cùm pertimuisset Dolabella, vastata provincia, correptis vectigalibus, præcipuè civibus Romanis omnibus crudelissimè denudatis, ac divenditis, celeriusque Asia excessisset, quàm eò præsidium adduci potuisset: diutius morari, aut exspectare præsidium non necesse habui: & quàm primùm ad meum officium, revertendum mihi esse existimavi, ut & reliqua vectigalia exigerem, &, quam deposui pecuniam, colligerem: quidquid ex ea correptum esset, aut quorum id culpa accidisset, cognoscerem quàm primùm, & vos de omni re facerem certiores. Interim cùm per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosq; naveis complureis instructas, & paratas in aqua habere: cum his navibus, quas aut mecum adduxeram, aut comparaverat Patiscus proquæstor, homo mihi cùm familiaritate, tum etiam sensibus in rep. conjunctissimus, Rhodum reverti, confisus auctoritate vestra, senatusque consulto, quo hostem Dolabellam judicaratis: fœdere quoque, quod cum his, M. Marcello, Ser. Sulpicio renovatum erat: quo juraverant Rhodii, eosdem hosteis se habituros, quos S. P. Q. R. Quæ res nos vehementer fefellit. Tantum enim abfuit, ut illorum

1. *Ut non possit Dolabella in Italiam pervenire*] Delevi vocem interjectitiam *classes*, post *possit*, ex Palatino primo, Gruteriano, Hittorpiano ac Stevvech. Vatic. ex iisdem & editione principe edidi: *Et quidem multò parcius scripsi. mirari noli. mira est eorum amentia*: ejectis illis, quæ nullibi comparent, *quàm revera fuere eos inveni. quod verò aliquid de his scripsi*. Sicut statim ex iisdem omnibus quoque, *nec me mea ullæ privatim injuriæ umquam*: nam nullus eorum agnoscit verbum *meæ*: quod, alienâ manu additum, post τὸ *injuriæ*, margini Medicei, notat Egnatius. Relegemus & nos, nam cur aliena toleremus, ac spuriis interlegitima locum demus: cùm frugi agricolæ malas herbas fruticare in hortis, & solum ab illis fatigari nolint, felicioribus plantis pinguefactum?

rum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam à Rhodiis urbe, portu, statione, quæ extra urbem est, commeatu, aqua denique prohiberentur nostri milites: nos vix ipsi singulis cum navigiolis reciperemur. Quam indignitatem, diminutionemque majestatis, non solùm juris nostri, sed etiam imperii, populique Rom. idcirco tulimus, quòd interceptis litteris cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Ægyptoque, quod necesse erat fieri, in naveis cum omnibus suis latronibus, atque omni pecunia conscendere esse paratum, Italiamque petere: idcirco etiam naveis onerarias, quarum minor nulla erat duûm millium amphorûm, contractas, in Lycia à classe ejus obsideri. Hujus rei timore, patres conscripti, percitus, injurias perpeti, & cum contumelia etiam nostra omnia priùs experiri malui. Itaque ad illorum voluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quàm diligentissimè potui, causam reip. egi: periculumque omne, quod instaret, si ille latro cum omnibus suis naveis conscendisset, exposui. 1 Rhodios autem tanta in pravitate animadverti, ut omneis firmiores putarent, quàm bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem omnium ordinum ad defendendam libertatem, propensè non crederent esse factam: ut patientiam senatus, & optimi cujusque manere etiam nunc confiderent, nec potuisse audere quemquam Dolabellam hostem judicare: ut denique omnia, quæ improbi fingebant, magis vera existimarent, quàm quæ verè facta erant, & à nobis docebantur. Qua mente etiam ante nostrum adventum post Trebonii indignissimam cædem, ceteraque tot, tamque nefaria facinora, binæ profectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem novo exemplo, contra leges ipsorum, prohibentibus iis, qui tum magistratus gerebant. Hæc sive timore, (ut dictitant) de agris, quos in continenti habent, 2 sive furore, sive patientia paucorum, (qui & anteà pari contumelia viros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerenteis) nullo exemplo, neque vestra ex parte, neque nostro præsentium, neque imminenti Italiæ, urbique nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, navibus ex Asia, Syriaque expulsus, Italiam petisset, mederi cùm facile possent, noluerunt. Nonnullis etiam ipsi magistratus veniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dum classis Dolabellæ certior fieret de adventu nostro. Quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerunt: maximè quòd subitò ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, à classe discesserunt, navique longa profugerunt, onerariis relictis: in quibus colligendis non minimum temporis, laborisque consumserunt. Itaque cùm ab Rhodo cum iis, quas habueramus, navibus, in Lyciam venissemus, naveis onerarias recepimus, dominisque restituimus: idemque, quod maximè verebamur, ne posset Dolabella cum suis latronibus in Italiam venire, timere desiimus. classem fugientem persecuti sumus usque Sidam, quæ extrema regio est provinciæ meæ. Ibi cognovi, partem navium Dolabellæ diffugisse, reliquas Syriam, Cyprumque petiisse. Quibus disjectis, cum scirem, C. Cassii, singularis civis, & ducis, 3 classem maximam fore præstò in Syriam, ad meum officium reverti: daboque operam, ut meum studium, diligentiam vobis, P. C. reique p. præstem: pecuniamque, quàm maximam potero, & quàm celerrimè cogam, omnibusque eum rationibus ad vos mittam. Si percurrero provinciam, & cognovero, qui nobis, & reip. fidem præstiterunt in conservanda pecunia à me deposita, quique scelere ultrò defetentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt, faciam vos certiores. De quibus, si vobis videbitur, si ut meriti sunt, graviter constitueritis, nosque vestra auctoritate firmaveritis; facilius & reliqua exigere vectigalia, & exacta servare poterimus. Interea quò commodiùs vectigalia tueri, provinciamq; ab injuria defendere possim, præsidium necessarium, voluntariumque comparavi. His litteris scriptis, milites circiter xxx. quos Dolabella ex Asia conscripserat, è Syria fugientes in Pamphyliam venerunt. hi nuntiaverunt, Dolabellam Antiocheam, quæ in Syria est, venisse: non receptum, conatum esse aliquoties vi introire: repulsum semper esse cum magno suo detrimento. Itaque 4 centum circiter amissis, ægris relictis, noctu Antiochea profugisse Laodiceam versus: ea nocte omneis ferè Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingentos Antiocheam rediisse, & se iis tradidisse, qui à Cassio relicti, urbi illi præerant, ceteros per Amanum in Ciliciam descendisse: quo ex numero, se quoque esse dicebant: Cassium autem cum suis omnibus copiis nuntiatum esse quatridui iter Laodicéa abfuisse, tum cum Dolabella eò tenderet. Quamobrem opinione celeriùs confido sceleratissimum latronem pœnas daturum. Quarto Nonas Junias, Pergæ.

¶ *ARG. Gratulatur de Filii Ciceronis indole. Versus mittit in civem improbum à se conscriptos. Petit à Cicerone, ut de Cæsaris interitu scribat.*

TREBONIUS CICERONI S. 16

SV. B. E. Athenas veni ad XI. Kal. Jun. atque ibi, quod maximè optabam, vidi filium tuum, deditum optimis studiis, summaque modestiæ fama. Qua ex re quantam voluptatem ceperim, scire potes, etiam me tacente. Non enim nescis, quanti te faciam, & quàm pro nostro veterimo, verissimoque amore, omnibus tuis etiam minimis commodis, non modò tanto bono, gaudeam. Noli putare, mi Cicero, me hoc auribus tuis dare: nihil adolescente tuo, atque adeò nostro, (nihil à te potest esse sejunctum) aut amabilius omnibus, qui Athenis sunt, est; aut studiosius earum artium, quas tu maximè amas, hoc est optimarum. Itaque tibi, quod verè facere possum, libenter quoque gratulor, nec minùs etiam nobis: quòd eum, quem necesse erat diligere, qualiscumque esset, talem habemus, ut libenter quoque diligamus. Qui cùm mihi in sermone injecisset, se velle Asiam visere: non modò invitatus, sed etiam rogatus est à me, ut id potissimùm nobis obtinentibus provinciam faceret. Cui nos & caritate, & amore tuum officium præstaturos non debes dubitare. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus unà cum eo sit, ne putes, in Asia feriatum illum ab iis studiis, in quæ tua cohortatione incitatus, futurum. Nam illum paratum, ut video & ingressum pleno gradu, cohortari non intermittemus, quo in dies longiùs, discendo, exercendoque se, procedat. Vos quid ageretis in rep cùm has litteras dabam, non sciebam. Audiebam quædam turbulenta, quæ scii, cupio esse falsa, ut aliquando otiosa libertate fruamur: quod vel minimè adhuc mihi

1. *Rhodios autem tanta in pravitate animadverti.*] Non dubito de veritate hujus lectionis: quum superiore Epistola dixerit: *Eadem superbia in pravitate utuntur.* Certè agnoscunt illam Vaticani excerpta, prima editio, neque secus Gruterianus & Stevvechianus, nisi quod præpositionem *in* omiserint. Palatinus primus, sicut vulgatæ, *tanta imperitantiam.* Gulielmius, quod Hittorpianus codex nostram lectionem haberet, putabat, *in prævitate.* Paullò verò post malebat, *Pop. Rom. penitè non crederent.*

2. *Sive furore sive patientia paucorum.*] Ita codex Mediceus, ut notat Egnatius, nihilo tamen minus ille emendarat *potentia*, ut postea in omnibus editionibus irrepsit. Sed *patientia* agnoscunt Pall. Gruterianus, & recte ex illo laudatus meo codice illam lectionem in sua editione Victorius, habutque eandem editio veterrima.

3. *Classem maximam fore præstò in Syriam.*] Hanc lectionem restitui ex Gruteriano, editione principe; quam cum in Mediceo reperisset, æquè Victorius, distinctione peccavit; edidit enim; *fore præstò, in Syriam ad meum officium reverti.* Sed quid ad illud diceret, cum Gruterianus codex supra haberet Epistola præcedente: *aut eos qui sunt in magistratu, suam in habent potestatem?* Sic supra sæpius tacitus ex libris ac mss. insinuavi hanc priscam lectionem. Vulgatum est: *fore præsto in Syria.*

4. *Centum circiter amissis, ægris relictis, noctu Antiochiâ pr.*] Quid vulgatarum editionum cymbala tibi respondeant, prius adverte: *C. circiter amicis, agrisque compluribus vel illis noctu Antiochiâ* quid ergo restituerimus, quid amiserimus, quid emendaverimus vides. Idque præstitimus ex Pall. Gruteriano, Stevvechiano, Hittorpiano, Vaticani excerptis, atque editione prima, simulque Victoriana. Mox habet Stevvech. codex; *omnes ferè Asiaticos milites ab eo discessisse.* quod rectum puto; etiamsi Grammaticas tribus mihi obiratas habeam, & nescio quos, quibus nihil placet, nisi sui similes, hoc est, obvium, vile, sordidum Capitis? I. Quid

mihi contigit. Ego tamen nactus in navigatione nostra pusillum laxamenti, concinnavi tibi munusculum ex instituto meo: & dictum, cum magno nostro honore à te dictum, concluſi, & tibi infrà ſubſcripſi. In quibus verſiculis ſi tibi quibuſdã verbis 1 εὐφυΐμερέστερος videbor: turpitudo perſonæ ejus, in quam liberiùs invehimur, nos vindicabit. Ignoſces etiam iracundiæ noſtræ: quæ juſta eſt in ejuſmodi & homines, & civeis. Deinde, qui magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis, quàm nobis? cùm etiam ſi odio par fuerit in eos, quos læſit, tamen certè non magis dignos habuerit, in quos tanta libertate verborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adjunges me quàm primum ad tuos ſermones. Namque illud non dubito, quin, ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas, non patiaris me minimam partem & rei, & amoris tui ferre. Vale, & matrem, meoſque tibi commendatos habe. D. VIII. Kal. Junias, Athenis.

ARG. De rumoribus è Syria allatis. De otio civitatis. De oratore à se ſcripto. De ſuo erga illum ſtudio.

CICERO S. D. CORNIFICIO, COLLEGÆ.

17 GRATA mihi vehementer eſt memoria noſtri tua, quam ſignificaſti litteris: quam ut conſerves, non quò de tua conſtantia dubitem, ſed quia mos eſt ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuoſiora quædam nuntiata ſunt, quæ, quia tibi ſunt propiora, quàm nobis, tua me cauſa magis movent, quàm mea. Romæ ſummum otium eſt: ſed ita, ut malis ſalubre aliquod, & honeſtum negotium: 2 quod ſpero fore; video id curæ eſſe Cæſari. Me ſcito, dum tu abſis, quaſi occaſionem quandam, & licentiam nactum, ſcribere audaciùs: & cetera quidem fortaſſe, quæ etiam tu concederes; ſed proximè ſcripſi de optimo genere dicendi: in quo ſæpe ſuſpicatus ſum, te à judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut doctum hominem à non indocto, paullulum diffidere. Huic tu libro, maximè velim ex animo: ſi minus, gratiæ cauſa ſuffragere. Dicam tuis, ut eum, ſi velint, deſcribant, ad teque mittant. Puto enim, etiam ſi rem minùs probabis, tamen in iſta ſolitudine, quidquid à me profectum ſit, jucundum tibi fore. Quòd mihi exiſtimationem tuam, dignitatemque commendas, facis tu quidem omnium more: ſed velim ſic exiſtimes, me, cùm amori, quem inter nos mutuum eſſe intelligam, plurimùm tribuam, tum de ſummo ingenio, & de ſtudiis tuis optimis, & de ſpe ampliſſimæ dignitatis ita judicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos.

ARG. De infrequentia litterarum: De Cæcilio Baſſo. De Cornificio. De Cæſare, ejus ludis & Planco ab eo reſtituto.

CICERO CORNIFICIO, COLLEGÆ, S.D.

18 QUOD extremum fuit in ea epiſtola, quam à te proximè accepi, ad id primùm reſpondebo. 3 Animum advorti enim, hoc vos magnos oratores facere nonnumquam. Epiſtolas requiris meas. ego autem numquam, cùm mihi denuntiatum eſſet à tuis, ire aliquem, non dedi. Quod mihi videor ex tuis litteris intelligere, te nihil commiſſurum eſſe temerè, nec antè, quàm ſciſſes, quò iſte neſcio qui Cæcilius Baſſus erumperet, quidquam certi conſtituturum. id ego & ſperarem, prudentia tua fretus; &, ut conſiderem, fecerunt tuæ gratiſſimæ mihi litteræ. Idque ut facias quàm ſæpiſſimè, ut &, quid tu agas, & quid agatur, ſcire poſſim, & etiam quid acturus ſis, valde te rogo. etſi periniquo patiebar animo, te à me digredi: tamen eo tempore me conſolabar, quòd & in ſummum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis diſcedere. Utrumque contrà accidit. iſtic enim bellum eſt exortum: hic pax conſecuta: ſed tamen ejuſmodi pax, in qua, ſi adeſſes, multa te non delectarent: ea tamen, quæ ne ipſum Cæſarem quidem delectent. BELLORUM ENIM CIVILIUM HI ſemper exitus ſunt, ut non ea ſolum fiant, quæ velit victor, ſed etiam, ut iis mos gerendus ſit, quibus adjutoribus ſit parta victoria. Equidem ſic tam obdurui, ut ludis Cæſaris noſtri æquiſſimo animo viderem T. Plancum, audirem Laberii, & Publii poëmata. Nihil mihi tam deeſſe ſcito, quàm qui cum hæc familiariter, docteque rideam. Is tu eris, ſi quàm primùm veneris. Quod ut facias, non mea ſolùm, ſed etiam tua intereſſe arbitror.

ARG. Syriæ adminiſtrationem gratulatur, & conſilium impertitur.

M. T. C. CORNIFICIO, S.D. 19

LIBENTISSIME legi tuas litteras: in quibus jucundiſſimum mihi fuit, quòd cognovi meas tibi redditas eſſe. Non enim dubitabam, quin eas lubenter lecturus eſſes. 4 verebar, ut redderentur. Bellum, quod eſt in Syria, Syriamque provinciam tibi tributam eſſe à Cæſare, ex tuis litteris cognovi. Eamdem rem tibi volo benè, & feliciter evenire. Quod ita fore confido, fretus & induſtria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli ſuſpicione quod ſcribis, ſanè me commovit. Quantum copiarum haberes, cùm ipſe conjectura conſequi poterem, tum ex tuis litteris cognovi. Itaque opto, ne ſe illa gens moveat hoc tempore, dum ad te legiones ex perducantur, quas audio duci. Quòd ſi pares copias ad confligendum non habebis, non te fugiet uti conſilio M. Bibuli, qui ſe oppido munitiſſimo, & copioſiſſimo, tamdiu tenuit, quamdiu in provincia Parthi fuerunt. Sed hæc meliùs ex re, & ex tempore conſtitues. Mihi quidem uſque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, ſciero. Litteras ad te numquam habui cui darem, quin dederim. A te, ut idem facias, peto: in primiſque, ut ita ad tuos ſcribas, ut me tuum ſciant eſſe.

ARG. Jocatur.

CICERO CORNIFICIO. 20

GRATAE mihi tuæ litteræ, niſi quòd Sinueſſanum diverſoriolum contemſiſti. Quam quidem contumeliam villa puſilla iniquo animo feret, niſi in Cumano, & Pompejano reddideris πάλιν καὶ πάντων. Sic igitur facies, meque amabis, & ſcripto aliquo laceſſes. Ego enim reſpondere faciliùs poſſum, quàm provocare. 5 Quòd ſi, ut es, ceſſabis, laceſſam nec tua ignavia etiam inertiam afferat. Plura otioſus. Hæc, cùm eſſem in ſenatu, exaravi.

ARG. Commendat Anicium ſenatorem.

M. T. C. CORNIFICIO, S. D. 20

CAIUS Anicius, familiaris meus, vir omnibus rebus ornatus, negotiorum ſuorum cauſa legatus eſt in Africam legatione libera. Eum velim rebus omnibus adjuves,

1. Εὐφυΐμερέστερος) Liberior ſive apertior, in loquendo.

2. *Quod ſpero fore; video id curæ eſſe Cæſari.*] Omnes hîc hiare orationem credebant, ideo ſuffulciebant hoc tibicine: *quia video id curæ.* ſed ejecti tantum impedimentum, non pedamentum Palatini primi, ſexti, Vaticani, editionique Victorianæ auctoritate ſtatim principio ex Palatino ſexto, Hittorpiano, Vaticano; *Non qui de tua conſtantia dubitem.* idque infinitis Locis feci, ubi ſemper edebatur *quod.* Paullò ante finem, legendum eſt *ſeſtiuditate* non *ſullitiuditate* ex Palatino ſexto, Vaticano, Medic. editione Victori. Illud quoque admonendum eſt, in Palatino ſexto, Hittorpiano, Stevvechiano, in umbilico Epiſtolæ ita concipi totum fermè orationis complexum: *Tu judicio noſtro, ſic ſcilicet, ut deſium hominem ab indoſto paullum diffidere.* Tantum erat ſupra hac Epiſtola.

3. *Animum advorti enim hoc vos magn.*] Sic elegantiſimus & accuratiſimus Victorius edidit, qui cum facit Palatinus ſextus; Vaticanus, Vulgatum erat *animadverti:* ſed illud melius & antiquius. Paullò poſt ex Feſto Gulielmius malebat: *cum mihi renuntiatum eſſet.* Paullò iterum poſt, ex editione primaria, Victoriana, Palatino ſexto (nam primum hæc epiſtola deſtituit) Hittorpiano, Stevvechiano, Vaticani excerptis edidi: *fecerunt tuæ gratiſſimæ mihi litteræ,* cum deterius vulgatum ſit: *fecerunt tuæ graviſſimæ litteræ. Idque.*

4. *Verebar ut redderentur.*] Hanc lectionem profiteatur omnes libri Palatini, Vaticani, excerpta, Stevvech. Hittorpianus. Et ſic ante Lambinum, editum erat in impreſſione prima, atque Florentina. Vulgò malè, *ne redderentur.*

5. *Quod ſi, ut es, ceſſabis; laceſſam.*] Palatinus ſextus lectionem nobis oggerit, quæ mihi non indigna viſa adnotatu; *Quod ſi, ut es deliceatus ceſſabis; laceſſam.* De qua alii ſtatuant; ego nihil decerno, neque vacat. poſt, qua Lamb. legit: *tua ignavia etiam mihi inertiam aff.* Putat Gulielmius fuiſſe *etiam mi inertiam,* à quo non diſſentio.

Illenim

juves, operamque des ut quàm commodissimè sua negotia conficiat. in primisque, quod ei carissimum est, dignitatem ejus tibi commendo: idque à te peto, quod ipse in provincia facere sum solitus, non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darem: quod idem acceperam, & cognoveram à summis viris factitatum. Hoc igitur, mi Cornifici, facies: ceterisque rebus omnibus ejus dignitati, reiquæ, si me amas, consules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut valeas.

¶ *ARG. De statu reipublicæ post Cæsaris interitum scribit. Monet ut provinciam retineat in potestate.*

M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

22 NOs hic cum homine gladiatore, 1 omnium nequissimo, collega vestro, Antonio, bellum gerimus: sed non pari conditione, contra arma verbis. At etiam de te concionatur: nec impunè. nam sentiet, quos lacessierit. Ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: à me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis conjectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducem boni: nostrique συναγωνιστὰς longè gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter: Hirtius noster tardiùs convalescit. Quid futurum sit, planè nescio. Spes tamen una est, aliquando pop. R. majorum similem fore. Ego certè reip. non deero: & quidquid acciderit, à quo mea culpa absit, animo forti feram. Illud profectò, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. Kalendas Januar. senatus frequens mihi est assensus, cum de ceteris rebus magnis, & necessariis, tum de provinciis, ab iis, qui obtinerent, retinendis, neque cuiquam tradendis, nisi qui ex senatusconsulto successisset. Hoc ego cùm reip. causa censui, tum, mehercule, in primis retinendæ dignitatis tuæ. Quamobrem te, amoris nostri causa, rogo, reip. causa hortor, ut ne cui quidquam juris in tua provincia esse patiare: atque ut omnia referas ad dignitatem: qua nihil potest esse præstantius. Verè tecum agam, ut necessitudo nostra postulat. in Sempronio, si meis litteris obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. Sed illud & præteriit, & levius est. Hæc magna res est. Fac ut provinciam retineas in potestate reip. Plura scripsissem, nisi tui festinarent. Itaque Cherippo nostro me velim excuses.

¶ *ARG. Se conditionem provinciæ Cornificii à Stratorio cognovisse. De forma Reipublicæ, Cæsare interfecto: se Philosophiæ tradidisse scribit. Stratorii fidem commendat. Monet ut valetudini inserviat.*

M. T. C. P. CORNIFICIO, S. D.

23 OMNEM conditionem imperii tui, statumque provinciæ mihi demonstravit Stratorius. O multa intolerabilia locis omnibus! Sed quo tua major dignitas, eo, quæ tibi acciderunt, minus ferenda. Neque enim, quæ tu propter magnitudinem ingenii moderatè fers, à te non abiscenda sunt, etiam si non sunt dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certò scio, quod ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisque Cæsaris Octaviani conatum: de quo multitudini fictum ab Antonio crimen videtur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. Prudentes autem, & boni viri, & credunt factum, & probant. Quid quæris? magna spes est in eo. Nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tanto se odio esse intelligit, ut, cùm interfectores suos domi comprenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. Idus Octobr. Brundisium erat profectus obviam legionibus Macedonicis IIII. quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easque ad urbem adducere, & in cervicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam vicem sæpe doleo, quòd nullam partem, per ætatem, sanæ, & salvæ reip. gustare potuisti. Atque antehac quidem sperare saltem licebat: nunc etiam id ereptum est. Quæ enim est spes, cùm in concione dicere ausus sit Antonius, Cannutium apud eos sibi locum quærere, quibus, se salvo, locus in civitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut philosophiæ magnam habeam gratiam, quæ me non modò ab sollicitudine abducit, sed etiam contra omneis fortunæ impetus armat: tibique idem censeo faciundum, nec, à quo culpa absit, quidquam in malis numerandum. Sed hæc tu meliùs. Stratorium nostrum cùm semper probassem: tum maximè in tuis rebus summam ejus fidem, diligentiam, prudentiamque cognovi. Da operam, ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

¶ *ARG. Hortatur Cornificium, ut omni cura in Remp. incumbat. De legatis ad Antonium à Senatu missis scribit. Pinarium commendat.*

M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

24 EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modò laudandi tui, sed ne ornandi quidem. Sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum litteris, quàm ex meis, esse nota. Te tamen hortor, ut omni cura in remp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenii tui, hoc ejus spei, quam habere debes, amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hæc de re aliàs, ad te pluribus. cùm enim hæc scribebam, in exspectatione erant omnia, nondum legati redierant: quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad denuntiandum bellum miserat, nisi legatorum nuntio paruisset. Ego tamen, ut primum occasio data est, meo pristino more remp defendi: me principem senatui, populoque R. professus sum: nec posteà, quàm suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisque communis. Sed hæc quoque te ex aliis malo. T. Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio commendo, ut majore non possim. Cui cùm propter omneis virtutes, tum etiam propter studia communia, sum amicissimus. Is procurat rationes, negotiaque Dionysii nostri, quem & tu multùm amas, & ego omnium plurimùm. 2 Ea tibi ego non debeo commendare: sed commendo tamen. Facies igitur, ut ex Pinarii, gratissimi hominis litteris, tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus.

¶ *ARG. De Senatusconsulto ex litteris Cornificii facto: De Sempronio: De Luccejo.*

M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

25 LIBERALIBVS litteras accepi tuas, quas mihi Cornificius altero vicesimo die, ut dicebat, reddidit. Eo die non fuit senatus, neque postero. Quinquatribus frequenti senatu causam tuam egi non invita Minerva. Etenim eo ipso die senatus decrevit, ut Minerva nostra, custos urbis, quam turbo dejecerat, restitueretur. Pansa tuas litteras recitavit. Magna senatus approbatio consecuta est cum summo gaudio, & offensione Minotauri, id est, Calvisii, & Tauri. Factum de te senatusconsultum honorificum. postulabatur autem, etiam illi notarentur: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primùm in spem libertatis ingressus sum, & cunctantibus ceteris ad XIII. Kal-

1. *Omnium nequissimo collega vestro.*] Sic Palatinus, primus, sextus, Vaticani excerpta, Hittorpianus, Steyvechianus, Victoriana editio. probat tamen Lambinus *nostro*, ut & ante illum Egnatius Manutiusque, quod erat collega Ciceronis in Auguratu. Nos petiti consensui aurem & obsequelam dedimus.

2. *Ea tibi ego non debeo commendare: sed commendo tamen.*] Hittorp. codex; *ea tibi commendo, tamen essi non debeo commendare*: unde Gulielmius conjectabat: *commendo; tamen essi non debeo commendare.*

Kal. Jan. fundamenta jeci reip. eo ipso die providi multùm, atque habui rationem dignitatis tuæ. Mihi enim est assensus senatus de obtinendis provinciis. Nec verò posteà destiti labefactare eum, qui summa cum tua injuria, contumeliaque reip. provinciam absens obtinebat. Itaq; crebras, vel potius quotidianas compellationes meas non tulit, seque in urbem recepit invitus: neque solùm spe, sed certa re jam, & possessione deturbatus est. Meo justissimo, honestissimoque convicio te tuam dignitatem summa tua virtute tenuisse, provinciæque honoribus amplissimis affectum; vehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas, accipio excusationem. 1 fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis. Ego tuorum consiliorum auctor, dignitatisque fautor, iratus temporibus, in Græciam, desperata libertate, rapiebar: cùm me Etesiæ, quasi boni cives, relinquentem temp. prosequi noluerunt: Austerque adversus maximo flatu me 2 ad tribuleis tuos Regium retulit: atque inde ventis, remis in patriam omni festinatione properavi, postridieque in summa reliquorum servitute liber unus fui. Sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet: meque cùm elicere vellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conjeci in Cæsaris Octaviani plagas. Puer enim egregius præsidium sibi primùm, & nobis: deinde summæ reip. comparavit: qui nisi fuisset, Antonii reditus à Brundisio, pestis patriæ fuisset. Quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. Sed redeamus ad illud, unde divertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. neq; enim statui quid in tanta perturbatione habere potuisti. 3 Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. Quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. Una navis est jàm bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus. utinam prospero cursu. Sed quicumque venti erunt, ars nostra certè non aberit. Quid enim præstare aliud virtus potest? Tu fac magno animo sis, & excelso: cogitesque omnem dignitatem tuam cum rep. conjunctam esse debere. P. Lucceium mihi meum commendas: quem, quibuscumque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam, collegas nostros, homines in consulatu reip. salutateis, alieno sanè tempore amisimus, rep. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur, quamquam admodum sumus jam defatigati. SED NVLLA LASSITVDO impedire officium, & fidem debet. Verùm hæc hactenus. Ab aliis te de me, quàm à me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maximè vellemus. De Cn. Minucio, quem tu quibusdam litteris ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. Id quale sit, omninoque, quid istic agatur, facias me velim certiorem.

¶ *ARG. Commendat heredes Turii.*

CICERO CORNIFICIO S. D.

26 QVRIVS, qui in Africa negotiatus est, vir bonus, & honestus, heredes fecit similes sui, Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Annejum, Q. Considium Gallum, L. Servilium Postumum, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. Tanta enim liberalitate se tua usos prædicabant, ut iis plus à te tributum intelligerem, quàm ego te auderem rogare. audebo tamen. scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare à te peto, ut ad eam liberalitatem qua sine meis litteris usus es, quàm maximus his litteris cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare Erotem Turium, Q. Turii libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam avertere, ceterisque omnibus rebus habeas eos commendatissimos. Magnam ex eorum splendore, & observantia capies voluptatem. Quod ut velis, te vehementer etiam, atque etiam rogo.

¶ *ARG. Commendat Aufidii equitis Africana negotia.*

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO.

27 SEx. Aufidius & observantia, qua me colit, accedit ad proximos: & splendore, equiti R. nemini cedit. Est autem ita temperatis, moderatisque moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur. Cujus tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut majore studio, magisve ex animo commendare non possim. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, meas apud te litteras maximum pondus habuisse. Hoc te vehementer mi Cornifici, rogo.

¶ *ARG. Reprehendit Cornificium, quòd in quosdam Lilybæo minantes non animadverterit: Studium in Rempub. laudat. De omittenda gratarum actione assentitur. De pecunia & Republica.*

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO.

28 ASSENTIOR tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo viderere. Metuisti igitur, ne gravis civis, ne nimis fortis, ne minus te dignus viderere. Quòd societatem reip. conservandæ tibi mecum à patre acceptam renovas, gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quòd mihi tuo nomine gratias agendas non putas nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaret, si, absentibus consulibus, umquam, nisi ad rem novam cogeretur. Itaque nec de H-S XX. nec de H-S IOCC. quidquam agi nunc per senatum potest. Tibi autem ex senatusconsulto imperandum, mutuumque sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum litteris cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. Ego sum spe bona: consilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præ me fero. Res neque nunc difficili loco mihi videtur esse: & fuisset facillimo, si culpa à quibusdam abfuisset.

¶ *ARG. Commendas L. Lamiæ negotia.*

M. T. C. S. P. D. Q. CORNIFICIO.

29 NON modò tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo R. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. Lamia est. Etenim magno theatro spectata est tum, cùm est ab A. Gabinio consule relegatus, quòd libere, & fortiter salutem meam defendisset. Nec ex eo amor inter nos natus est: sed quòd erat vetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitavit. Ad hæc officia, vel merita potiùs, jucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter.

1. *Fuit enim illud quoddam cæcum tempus servitutis.*] Non aliter est in Palatino sextos & Hittorp. nisi quod, *cæcum tempus quoddam*, in primo *græcum* unde alii *Græcos*? Victorius *egregium* fecerat. Lambinus tamen ait se sequi Vbaldini Bendinelli conjecturam; laudatam ac probatam Manutio: *fuit enim quoddam necessarium tempus* quod tamẽ in illius commentariis non invenio. Ego, quod visum erat veteribus codicibus, exturbare temperavi.

2. *Ad tribules tuos Regium retulit.*] Stevvechianus, *tribules suos*; quod quid sit ignoro. ceterum pro *retulit* infert Palatinus sextus, Hittorpianus, *attulit*, unde velebat Gulielmius *ἀγαγεῖν*: idem *τὴν ἐμοὶ σπουδὴν* glossema ducit. Post Palatinus primus, sextus, Hittorpianus, Stevvechianus, editionum primaria scribunt, *quem ego ructantem & nauseantem conjeci in Cæs. oct. plagas*. Mihi videtur ex ignorantia scribarum ortum.

3. *Nunc hic dies aliam vitam defert.*] In codicibus Terentianis legitur, *offert*. quod sequuntur hic alii, tum Manutius. sed quia hanc lectionem reperi in Palatino primo, sextos, Vaticani excerptis, Stevvechiano, editionum primaria, retineque Victorius, non dubitandum amplius fuit, quin Cicero ita scripsisset, & suo arbitratu ex memoria laudasset. Hittorpianus non longè quoque abit, legit enim; *differt*.

lecter. Non puto te jam exspectare, quibus eum tibi verbis commendem. causas enim tanti amoris intelligis: quæ verba desideret, iis me omnibus usum putato. Tantum velim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, familiam, quibuscumque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. Nec dubito, quin sine mea commendatione, quod tuum est judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiosè omnia facturus sis; quamquam erat nobis dictum, te existimare, alicui senatusconsulto, quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam affuisse: qui omnino consulibus illis numquam fuit ad scribendum; deinde omnia tum falsa senatusconsulta deferebantur. Nisi fortè etiam illi Semproniano senatusconsulto me censes affuisse: qui ne Romæ quidem tum fui, deque eo ad te scripsi, re recenti. Sed hæc hactenus. Te mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes esse: curesque, ut intelligat, hanc commendationem maximo sibi usui fuisse. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura, ut valeas.

¶ *ARG. Purgat litterarum infrequentiam. De bello Annoniano renovato. De suo studio in amicitia colenda. De angustiis pecuniæ publicæ. De Dionysio. De Luccio. De legatis Calvisii.*

M. T. C. S. P. D. CORNIFICIO.

30 ITANE præter litigatores, nemo ad te meas litteras? multæ istæ quidem. tu enim perfecisti, ut nemo sine litteris meis tibi se commendatum putaret. sed quis umquam tuorum mihi dixit esse, cui darem, quin dederim? aut quid mi jucundius, quàm, cùm coram tecum loqui non possim, aut scribere ad te, aut tuas legere litteras? Illud magis mihi solet esse molestum, tantis me impedirì occupationibus, ut ad te scribendi meo arbitratu facultas nulla detur. Non enim te epistolis, sed voluminibus lacesserem: quibus quidem me à te provocari oportebat. Quamvis enim occupatus sis, otii tamen plus habes. Aut, si ne tu quidem vacas, noli impudens esse, nec mihi molestiam exhibere, & à me litteras crebriores, cùm tu mihi raro mittas, flagitare. Nam cùm anteà distinebar maximis occupationibus, propterea quòd omnibus curis remp. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multò distineor vehementiùs. Ut enim graviùs ægrotant ii, qui, cùm levati morbo videntur, in eum de integro inciderunt: sic vehementiùs nos laboramus, qui, profligato bello, ac pænè sublato, renovatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ut persuadeas: non esse me tam imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut à te vinci possim aut officiis, aut amore. Non dubitabam equidem: verumtamen multò mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. O hominem, semper illum quidem mihi aptum, nunc verò etiam suavem! Vultus mehercule tuos mihi expressit omneis: non solùm animum, ac verba pertulit. Itaque noli vereri, ne tibi succensuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. Requisivi equidem propriàs ad me unum litteras; sed neque vehementer, & amanter. De sumtu, quem te in rem militarem facere, & fecisse dicis, nihil sanè possum tibi opitulari, propterea quòd & orbus senatus, consulibus amissis, & incredibiles angustiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undique, ut optimè meritis militibus promissa solvantur: quod quidem fieri sine tributo posse non arbitror. De Actio Dionysio nihil puto esse: quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Luccio nihil tibi concedo, quò studiosior ejus sis, quàm ego sum. est enim nobis necessarius. Sed à magistris cùm contenderem de proferendo die; probaverunt mihi, sese, quominùs id facerent, & compromisso, & jurejurando impediri. Quare veniendum arbitror Luccio, quamquam, si meis litteris obtemperavit, cùm tu hæc leges, illum Romæ esse oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cùm Pansæ mortem ignorares, scripsisti, quæ per nos ab eo consequi te posse arbitrarere. quæ te non fefellissent, si viveret. nam te diligebat. Post mortem autem ejus quid fieri posset, non videbamus. De Venulejo, Latino, Horatio, valde laudo. Illud non nimium probo, quòd scribis, quo illi animo æquiora ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademisse. Honore enim digni cum ignominia dignis non erant comparandi: eoque ex senatusconsulto, si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc ferè ad eas litteras, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, velim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARUM AD FAMILIAREIS, LIBER DECIMVS TERTIVS, AD C. MEMMIUM.

¶ *ARGUM. Commendat Patronum Epicureum.*

M. T. C. S. P. D. C. MEMMIO.

1
TSI non satis mihi constiterat, cum aliquane animi mei molestia, an potiùs libenter te Athenis visurus essem, quòd injuria, quam accepisti, dolore me afficeret; sapientia tua, qua fers injuriam, lætitia: tamen vidisse te mallem. Nam quod est molestiæ, non sanè multo levius est, cum te non video. quod esse potuit voluptatis, certè, si vidissem te, plus fuisset. Itaque non dubitabo dare operam, ut te videam, cùm id satis commodè facere potero. Interea quod per litteras & agi tecum, &, ut arbitror, confici potest, agam nunc. Ac te illud primum rogabo, nequid invitus mea causa facias: sed id, quod mea intelliges, tua nullam in partem multum interesse, ita mihi des, si tibi, ut id libenter facias, antè persuaseris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia sunt; nisi quòd in philosophia vehementer ab eo dissentio,

tio. Sed & initiò Romæ, cùm te quoque, & tuos omneis observabat, me me coluit in primis: & nuper, cum ea, quæ voluit, de suis commodis, & præmiis consecutus est, me habuit suorum defensorum, & amicorum, ferè principem: & jam à Phædro, qui nobis, cùm pueri essemus, antè quàm Philonem cognovimus, valde, ut philosophus, posteà tamen, ut vir bonus, & suavis, & officiosus, probabatur, traditus, mihique commendatus est. Is igitur Patro, cùm ad me Romam litteras misisset, uti te sibi placarem, peteremque, ut nescio quid illud Epicuri patrimonium sibi concederes: nihil scripsi ad te ob eam rem, quòd ædificationis tuæ consilium mea commendatione nolebam impedire. Idem, ut veni Athenas, cùm idem, ut ad te scribeberem, rogasset: ob eam causam impetravit, quod te abjecisse illam ædificationem constabat inter omneis amicos tuos. Quod si ita est, & si jam planè tua nihil interest, velim, si qua offensiuncula facta est animi tui, pervertitate aliquorum (novi enim gentem illam) des te ad lenitatem, vel propter tuam summam humanitatem, vel etiam honoris mei causa. Equidem si, quid ipse sentiam, quæris: nec cur ille tantopere contendat, video, nec cur tu repugnes: nisi tamen multò minùs tibi concedi potest, quàm illi, laborare sine causa. Quamquam Patronis & orationem, & causam tibi cognitam esse certò scio. honorem, officium, testamentorum jus, Epicuri auctoritatem, Phædri obtestationem, sedem, domicilium, vestigia summorum hominum, sibi tuenda esse dicit. Totam hominis vitam, rationemque, quam sequitur in philosophia, derideamus licet, si hanc ejus contentionem volumus reprehendere. Sed mehercules, quum illi, ceterisque, quos illa delectant, non valde inimici sumus: nescio an ignoscendum sit huic, si tantopere laborat: in quo etiam si peccat, magis ineptiis, quàm improbitate peccat. Sed, ne plura (dicendum enim aliquando est) Pomponium Atticum si amo, ut alterum fratrem. nihil est illo mihi nec carius nec jucundius. Is (non quò sit ex istis: est enim omni liberali doctrina politissimus: sed valde diligit Patronem, valde Phædrum amavit) sic à me hoc contendit homo minimè ambitiosus, minimè in rogando molestus, ut nihil umquam magis: nec dubitat, quin ego à te nutu hoc consequi possem, etiam si ædificaturus esses. Nunc verò, si audierit te ædificationem deposuisse, neque tamen me à te impetrasse: non te in me liberalem, sed me in se negligentem putabit. Quamobrem peto à te, ut scribas ad tuos, posse tua voluntate decretum illud Areopagitarum, quem ἀνομημένον μὲν illi vocant, tolli. Sed redeo ad prima. Prius velim tibi persuadeas, ut hoc mea causa libenter facias, quàm ut facias. si tamen habeto; sic feceris, quod rogo, fore mihi gratissimum. Vale:

¶ *ARG. Commendat Evandrum statuarium libertum M. Æmilii.*

CICERO MEMMIO SAL.

2 GAIO Aviano Evandro, qui habitat in tuo sacrario, & ipso multùm utor, & patrono ejus, M. Æmilio familiarissimè. Peto igitur à te in majorem modum, quod sine tua molestia fiat, ut ei de habitatione accommodes. Nam propter opera instituta multa multorum, subitum est ei remigrare Kal Quint. Impedior verecundia, ne te pluribus verbis rogem. Neque tamen dubito, quin, si tua nihil, aut non multùm interfit, eo sis animo, quo ego essem, si quid tu me rogares. mihi certè gratissimum feceris.

¶ *ARG. Commendat Fufium.*

M. T. C. S. P. D. C. MEMMIO.

AULVM Fufium, unum ex meis intimis, observantissimum, studiosissimumque nostri, eruditum hominem, & summa humanitate, tuaque amicitia dignissimum, velim ita tractes, ut mihi coràm recipisti. Tam gratum mihi id erit, quod gratissimum. Ipsum præterea summo officio, & summa observantia tibi perpetuum devinxeris. Vale.

¶ *ARG. Commendat Volaterranos.*

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEG. PROPRÆT. S. D.

CUM municipibus Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim meo beneficio affecti, cumulatissimè mihi gratiam retulerunt. nam 1 nec in honoribus, meis laboribus umquam defuerunt. Cum quibus si mihi nulla causa intercederet, tamen, quòd te vehementissimè diligo, quodque me à te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cùm propè præcipuam causam haberent ad jus obtinendum. Primùm quòd Sullani temporis acerbitatem, deorum immortalium benignitate subterfugerunt: deinde, quòd summo studio populi R. à me in consulatu meo defensi sunt. cùm tribuni pl. legem iniquissimam de eorum agris promulgavissent: facile S. P. Q. R. persuasii, ut eos civeis, quibus fortuna pepercisset, salvos esse vellent. Hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu in lege Agraria comprobavit, agrumque Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberavit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui novas necessitudines adjungat, vetera sua beneficia conservari velit. Quamobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi ejus auctoritatem, cujus factam, atque imperium summa cum tua dignitate secutus es: aut certè illi integram omnem causam reservare. Illud verò dubitare non debes, quin tam grave, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligare velis. Sed hæc, quæ suprà scripta sunt, eò spectant, ut te horter, & suadeam. Reliqua sunt, quæ pertinent ad rogandum: ut non solùm tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam quòd mihi opus sit, me à te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesque esse volueris. Eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunas, quæ à diis immortalibus, & à præstantissimis in nostra rep. civibus, summo S. P. Q. R. studio, conservatæ sunt, tuæ fidei, justitiæ, bonitatique commendo. Si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, quemadmodum consuevi tueri meos: nullum officium, nullum denique certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. Sed, quum apud te nihilo minùs hoc tempore valere me confido, quàm valuerim semper apud omneis: pro nostra summa necessitudine, parique inter nos, & mutua benivolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment, eum quasi divino consilio isti negotio præpositum esse, apud quem unum nos eorum perpetui defensores, plurimùm valere possumus.

¶ *ARG. Commendat Curtium: & ne Curtii ager dividatur.*

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, LEG. PROPRÆT. S. P. D.

NON molestè fero, eam necessitudinem, quæ mihi tecum est, notam esse quàm plurimis; neque tamen ob eam causam (quod tu optimè existimare potes) te impedio, quo minùs susceptum negotium, pro tua fide, & diligentia,

1. *Nec in honoribus meis laboribus unquam defuerunt.*] Præcuti hanc lectionem ex editione Victorii: ideo quod verissima & maximè genuina videtur, rum quod non longè abeunt alii mss. Pal. primus, Stevvechianus, Peckio excerpta, editio princeps; *nec in honoribus mihi laboribusque unquam defuerunt*: ut illud *que*, copulatio ab sciolo & ad sensum non penetrante adjectum videatur. Facessant ergo aliorum conjectationes, *nec in laboribus unquam mihi defuerunt*. Editum antehac est: *Nam nec in honoribus meis, nec in laboribus unquam defuerunt.*

diligentia, ex voluntate Cæsaris, qui tibi rem magnam, difficilemque commisit, gerere possis. Nam cum multi à me petant multa, quòd de tua erga me voluntate non dubitent, non committo, ut ambitione mea conturbem officium tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissimè sum usus. Ejus & Sulliani temporibus injustissima calamitate dolui: & cùm iis, qui similem injuriam acceperant, amissis omnibus fortunis, reditus tamen in patriam voluntate omnium concedi videretur, adjutor incolumitatis fui. Is habet in Volaterrano possessionem, cùm in eam, tamquam è naufragio, reliquias contulisset. Hoc autem tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri vix potest. Gravissimum autem est, cùm superior factus sit ordine, infriorem esse fortuna: minimeque convenit, ex eo agro, qui Cæsaris jussu dividatur, eum movari, qui Cæsaris beneficio senator sit. Sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere, ne causa potiùs apud te valuisse videar, quam gratia. Quamobrem te in majorem modum rogo, ut C. Curtii rem, meam putes esse: quidquid mea causa faceres, ut id C. Curtii causa cùm feceris, existimes, quod ille per me habuerit, id me habere abs te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ *ARG. Commendat Cuspii amicos Julium & Cornelium.*

M. T. C. Q. VALERIO, Q. F. ORCÆ, PROCOS. S. P. D.

6 SI vales, bene est: valeo. Credo te memoria tenere, me & coràm P. Cuspio tecum locutum esse, cùm te prosequerer paludatum: & item postea pluribus verbis tecum egisse, ut, quoscumque tibi ejus necessarios commendarem, haberes eos in numero meorum necessariorum. Id tu pro tua summa erga me benivolentia, perpetuaque observantia mihi liberalissimè, atque humanissimè recepisti. Cuspius, homo in omneis suos officiosissimus, mirificè quosdam homines ex ista provincia tuetur, & diligit, propterea quòd fuit in Africa bis, cùm maximis societatis negotiis præesset. Itaque hoc ejus officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adjuvare. Quare Cuspianorum omnium commendationis causam hac tibi epistola exponendam putavi. reliquis epistolis tantùm faciam, ut notam apponam eam, quę mihi tecum convenit, & simul significem, de numero esse Cuspii amicorum. Sed hanc commendationem, quam his litteris consignare volui, scito esse omnium gravissimam. Nam P. Cuspius singulari studio contendit à me, ut tibi quàm diligentissimè L. Julium commendarem. Ejus ego studio vix videor mihi satisfacere posse, si utar verbis iis, quibus, cum diligentissimè quid agimus, uti solemus. Nova quædam postulat: & putat me ejus genetis artificium quoddam tenere. Ei ego pollicitus sum, me ex intima nostra arte depromturum mirificum genus commendationis. Id quum assequi non possum, tu re velim efficias, ut ille genere mearum litterarum incredibili quiddam perfectum arbitretur. Id facies, si omne genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modò re, sed etiam verbis, 1 vultu denique exprom-ferris: quæ quantùm in provincia valeant, vellem experrus esses. Sed tamen suspicor, ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solùm, quia mihi Cuspius dicit, credo, (tametsi id satis esse debeat) sed quia novi ejus judicium in hominibus, & amicis deligendis. Harum litterarum vis quanta fuerit, propediem judicabo: tibique, uti confido, gratias agam. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiosè, diligenterque curabo. Cura ut valeas. P. Cornelius, qui tibi litteras dedit, est mihi à P. Cuspio commendatus: ejus causa quanto opere quperem, deberemque, profectò ex me facilè cognosti. Vehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quàm maximas, quàm primùm, quàm sæpissimè gratias agat. Vale.

¶ *ARG. Commendat municipium Atellanum & ne ejus ager dividatur, sed integra causa Cæsari servetur.*

M. T. C. CLUVIO, S. P. D.

CUM in Galliam proficiscens, pro nostra necessitudine (quæ tua summa in me observantia) ad me domum venisses, locutus sum tecum de agro vectigali municipii Atellani, qui esset in Gallia: quantoque opere ejus municipii causa laborarem, tibi ostendi. Post tuam autem profectionem, cùm & maxima res municipii honestissimi, mihique conjunctissimi, & summum meum officium ageretur, pro tuo animo in me singulari, existimavi, me oportere ad te accuratiùs scribere: etsi non sum nescius, & quæ temporum ratio, & quæ tua potestas sit: tibique negotium datum esse à C. Cæsare, non judicium, præclarè intelligo. Quare à te tantum peto, quantum & te facere posse, & libenter mea causa facturum esse arbitror. Et primùm velim existimes, quod res est, municipii fortunas omneis in isto vectigali consistere: his autem temporibus hoc municipium maximis oneribus pressum, summis affectum esse difficultatibus. Hoc etsi commune videtur esse cum multis: tamen, mihi crede, singulareis huic municipio calamitates accidisse. quas idcirco non commemoro, ne de miseriis meorum necessariorum conquerens, homines, quos nolo, videar offendere. Itaque, nisi magnam spem haberem, C. Cæsari nos causam municipii probaturos: non erat causa, cur à te hoc tempore aliquid contenderem. sed quia confido, mihique persuasi, illum & dignitatis municipii, & æquitatis, etiam voluntatis erga se habiturum esse rationem; ideò à te non dubitavi contendere, ut hanc causam illi integram conservares. Quod etsi nihilominùs à te peterem, si nihil audivissem te tale fecisse: tamen majorem spem impetrandi nactus sum, posteà quàm mihi dictum est, hoc idem à te Regienseis impetravisse. qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tamen tuus amor in me, sperare me cogit, te, quod tuis necessariis tribueris, idem esse tributurum meis: præsertim cùm ego pro his unis petam; habeam autem qui simili causa laborent, complureis necessarios. Hoc me non sine causa facere, neque aliqua levi ambitione commotum à te contendere, etsi te existimare arbitror: tamen mihi affirmanti credas velim, me huic municipio debere plurimùm: nullum umquam fuisse tempus neque honorum, neque laborum meorum, in quo non hujus municipii studium in me exstiterit singulare. Quapropter à te etiam atque etiam, pro nostra summa conjunctione, proque tua in me perpetua, & maxima benivolentia, majorem in modum peto, atque contendo, ut, cum fortunas agi ejus municipii intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, benivolentia conjunctissimum, id mihi des. Quod erit hujusmodi, ut, si à Cæsare, quod speramus, impetrarimus, tuo beneficio nos id consecutos esse judicemus. sin minùs: pro eo tamen id habeamus, quom à te data sit opera, ut impetraremus. Hoc cùm mihi gratissimum feceris; tum viros optimos, homines honestissimos, eosdem gratissimos, & tua necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque devinxeris.

¶ *ARG.*

1. *Vultu denique expromferis.*] In Mediceo erat, ut notat Egnatius ad oram primæ editionis, *ex prosperis*; unde credo Victorius fecit *expromferis* rectè: idque omne totis apicibus reperi in Palatino sexto, Vaticani excerptis, eratque sic in Stevvechiano & Hittorpiano. Vulgò, *expresseris*. Alii addunt, *frente vultu denique exp.* nescio quibus auctoritatibus.

1. Nam

¶ *ARG Commendat Albinium, & te in agri divisione Albini prævia attingat.*

M. T. C. M. RUTILIO, S. P. D.

8 CUM & mihi conscius essem, quanti te facerem, & tuam erga me benivolentiam expertus essem, non dubitavi à te petere, quod mihi petendum esset. P. Sestium quanti faciam, ipse optimè scio: quanti autem facere debeam, & tu, & omnes homines sciunt. Is cùm ex aliis te mei studiosissimum esse cognosset, petivit à me, ut ad te quàm accuratissimè scriberem de re C. Albinii senatoris: cujus ex filia natus est L. Sestius, optimus adolescens, filius P. Sestii. Hoc idcirco scripsi, ut intelligeres, non solum me pro P. Sestio laborare debere, sed Sestium etiam pro Albinio. Res autem est hæc: A. M. Laberio C. Albinius prædia in æstimationem accepit: quæ prædia Laberius emerat à Cæsare de bonis Plotianis. ea si dicam non esse è rep. dividi, docere te videar, non rogare. Sed tamen cùm Cæsar Sullanas venditiones, & assignationes ratas esse velit, quò firmiores existimentur suæ: si ea prædia dividentur, quæ ipse Cæsar vendidit, quæ tandem in ejus venditionibus esse poterit auctoritas? Sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te planè rogo, atque ita, ut majore studio, justiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albinio parcas, prædia Laberiana ne attingas. Magna me affeceris non modò lætitia, sed etiam quodammodo gloria, si P. Sestius homini maximè necessario satisfecerit, per me ut ego illi uni plurimùm debeam. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Majus mihi dare beneficium nullum potes. Id mihi intelliges esse gratissimum.

¶ *ARG. Commendat Bithynicam publicanorum societatem, & inhu Pupium.*

M. T. C. CRASSIPEDI, S. P. D.

9 QUAM tibi præsens commendavi, ut potui, diligentissimè, socios Bithyniæ: teque cum mea commendatione, tum etiam tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscumque rebus posses, commodare: tamen, cum ii, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per litteras declarare tibi, qua essem erga ipsos voluntate, non dubitavi hæc ad te scribere. Volo enim te existimare, me, cum universo ordini publicanorum semper libentissimè tribuerim, idque magnis ejus ordinis erga me meritis facere debuerim, tum in primis amicum esse huic Bithynicæ societati: quæ societas ordine ipso, hominum genere, pars est maxima civitatis. constat enim ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate valde mihi familiares: in primisque is, cujus præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius, P. F. Men. qui est magister in ea societate. Quæ cùm ita sint, in majorem modum à te peto, Cn. Pupium, qui est in operis ejus societatis, omnibus tuis officiis, atque omni liberalitate tueare: curesque, ut ejus operæ, quod tibi facile factu est, quàm gratissimæ sint sociis: remque, & utilitatem sociorum, (cujus rei quantam potestatem quæstor habeat, non sum ignarus) per te quàm maximè defensam, & auctam velis. Id cùm mihi gratissimum feceris, tum illud tibi expertus promitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis commodaris, memores esse, & gratos cognituros.

¶ *ARG. Commendat M. Varronem.*

CICERO BRUTO, S.

10 CUM ad te tuus quæstor, M. Varro, proficisceretur, commendatione egere eum non putabam. Satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more majorum: qui, ut te non fugit, hanc quæsturæ conjunctionem, liberorum necessitudini proximam voluit esse. Sed cùm tibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas litteras, maximum apud te pondus habituras: à meque contenderet, ut quam diligentissimè scriberem malui facere quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. Ut igitur debere me facere hoc intelligas, cùm primùm M. Terentius in forum venit, ad amicitiam se meam contulit. Deinde, ut se corroboravit, duæ causæ accesserunt, quæ meam in illum benivolentiam augerent: una, quod versabatur in hoc studio nostro, quo etiam nunc maximè delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, quòd naturà se contulit in societates publicanorum: quod quidem nollem. Maximis enim damnis affectus est. sed tamen causa communis ordinis, mihi commendatissimi, fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde versatus in utrisque subselliis optima & fide, & fama, jam ante hanc commutationem reip. petitioni sese dedit, honoremque honestissimum existimavit, fructum laboris sui. His autem temporibus à me Brundisio cum litteris, & mandatis profectus ad Cæsarem est: qua in re & amorem ejus in suscipiendo negotio perspexi, & conficiendo ac renuntiando fidem. Videor mihi, cùm separatim de probitate ejus, & moribus dicturus fuissem, si priùs causam, cur eum tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiam de probitate dixisse. Sed tamen separatim promitto, in meque recipio, fore eum tibi & voluptati, & usui. Nam & modestum hominem cognosces, & prudentem: & à cupiditate omni remotissimum: præterea magni laboris, summæque industriæ. Neque ego hæc polliceri debeo, qui tibi ipsi, cùm bene cognoris, judicanda sunt. SED TAMEN IN OMNIBVS NOVIS CONIVNCTIONIBVS interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur. quod ego his litteris efficere volui, etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ efficere debet. sed tamen nihilo infirmius id, hoc addito. Cura igitur, si me tanti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quàm primùm intelligam, hanc meam commendationem tantum illi utilitatis attulisse, quantum & ipse speraverit, nec ego dubitarim.

¶ *ARG. Commendat vectigalia Arpinatium in Gallia: & legatos, qui ad ea exigenda proficiscebantur.*

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

11 QUIA semper animadverti, studiosè te operam dare, ut nequid meorum tibi esset ignotum: propterea non dubito, quin scias, non solùm, cujus municipii sim, sed etiam, quàm diligenter soleam meos municipes Arpinates tueri. Quorum quidem omnia commoda, omnesque facultates, quibus, & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in his vectigalibus, quæ habent in provincia Gallia. Ad ea visenda, pecuniasque, quæ à colonis debentur, exigendas, totamque rem & cognoscendam, & administrandam, legatos equites Romanos misimus, Q. Fufidium, Q. F. M. Faucium, M. F. Q. Mamercum, Q. F. Peto à te in majorem modum, pro nostra necessitudine, ut tibi ea res curæ sit, operamque des, ut per te quàm commodissimè negotium municipii administretur, quàm primumque conficiatur: ipsosque, quorum nomina scripsi, ut quàm honorificentissimè pro tua natura, & quàm liberalissimè tractes. Bonos viros ad tuam necessitudinem adjunxeris; municipiumque gratissimum beneficio tuo devinxeris: mihi vero etiam gratius feceris, quòd cùm semper tueri municipes meos consuevi, tum hic annus præcipuè ad meam curam, officiumque pertinet. Nam constituendi municipii causa, hoc anno ædilem filium meum fieri volui, & fratris filium, & M. Cæsium, hominem mihi maximè necessarium (is enim magistratus in nostro municipio, nec alius ullus creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si resp. municipii, tuo studio, diligentia bene administrata erit. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ *ARG. Commendat Q. Fufidium legatum Arpinatum.*

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

12 ALIA epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentissimè: hac separatim Q. Fufidium, quo cum mihi omnes necessitudines sunt, diligentiùs commendo: 1 non ut aliquid de illa commendatione comminuam, sed ut ad hanc addam. Nam & privignus est M. Cæsii, mei maximè & familiaris, & necessarii, & fuit in Cilicia mecum tribunus militum: quo in munere ita se tractavit, ut accepisse ab eo beneficium viderer, non dedisse. Est præterea (quod apud te valet plurimùm) à nostris studiis non abhorrens. Quare velim eum quàm liberalissimè complectare: operamque des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam, quàm maximè ejus excellat industria. Vult enim, id quod optimo cuique natura tributum est, quàm maximam laudem, cùm à nobis, qui eum impulimus, tum à municipio consequi: quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus.

¶ *ARG. Commendat C. Castronium Patum Lucensem.*

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

13 L. Castronius Pætus, longè princeps municipii Lucensis, est honestus, gravis, plenus officii, bonus planè vir, & cum virtutibus, tum etiam fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis observet neminem diligentiùs. Quare ut & meum amicum, & tua dignum amicitia, tibi commendo. Cui, quibuscumque rebus commodaveris, tibi profectò jucundum, mihi certè erit gratum. Vale.

¶ *ARG. Commendat L. Titium Strabonem ejusq; procuratorem libertum.*

M. T. C. BRUTO, S. P. D.

14 L. Titio Strabone, equite Romano, in primis honesto, & ornato, familiarissimè utor. Omnia mihi cum eo intercedunt jura summæ necessitudinis. Huic in tua provincia pecuniam debet P. Cornelius. Ea res à Volcatio, qui Romæ jus dicit, rejecta in Galliam est. Peto à te hoc diligentiùs, quam si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas, operamque des, quoad tibi æquum, & rectum videbitur, ut quàm commodissima conditione libertus Strabonis, qui ejus rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosque perveniat. Id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me velle scis, te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ *ARG. Commendat Præcilium.*

M. T. C. C. CÆSARI, IMP. S. P. D.

15 PRÆCILIVM tibi commendo unicè, tui necessarii, mei familiarissimi, viri optimi filium: quem cùm adolescentem ipsum propter ejus modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem, mirificè diligo: tum patrem ejus, te doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimum. 2 En, hic ille est, de illis maximè, qui irridere, atque objurgare me solitus est, quòd me non tecum, præsertim cùm abs te honorificentissimè invitaret, conjungerem. 3 ἀλλ' ἐμὸν ἤποτε θυμὸν ἐν στήθεσιν ἔπειθε, Ὡς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα. audiebam enim nostros proceres clamitantes, 4 Ἄλκιμος ἴσθι, ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων δὲ ἐίπῃ. Sed tamen idem me consolatur: & jam hominem perustum etiam nunc gloria, volunt incendere: atq; ita loquuntur: 5 Μὴ μάν ἀκαυδέι γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι. Sed minùs jam movent, ut vides. Itaque ab Homeri magniloquentia confero me ad vera præcepta Εὐριπίδου: 6 Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. quem verum senex Præcilius laudat egregie: & ait, posse eundem & 7 ἄμα πρόσω, καὶ ὀπίσω videre, & tamen nihilominus, 8 λίην ἀρετεύειν καὶ ὑπέρτερος ἔμμεναι ἄλλων. Sed, ut redeam ad id, unde cœpi: vehementer mihi gratum feceris, si hunc adolescentem humanitate tua, quæ est singularis, comprehenderis: & ad id, quod ipsorum Præciliorum causa te velle arbitror, addideris cumulum commendationi meæ. Genere novo sum litterarum ad te usus, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem.

¶ *ARG. Commendat Apollonium P. Crassi libertum.*

M. T. C. C. CÆSARI IMP. S. P. D.

16 P. Crassum ex omni nobilitate adolescentem dilexi plurimum: & ex eo, cum ab ineunte ejus ætate benè speravissem, tum per me existimare cœpi ex iis judiciis, quæ de eo feceram, cognitis. Ejus libertum Apollonium jam tum equidem, cùm ille viveret, & magni faciebam, & probabam. Erat enim & studiosus Crassi, & ad ejus optima studia vehementer aptus. itaque ab eo admodum diligebatur. Post mortem autem Crassi, eo mihi etiam dignior visus est, quem in fidem, atque amicitiam meam reciperem, quòd eos à se observandos, & colendos putabat, quos ille dilexisset, & quibus carus fuisset. Itaque & ad me in Siciliam venit, multisque in rebus mihi magno usui fuit & fides ejus, & prudentia; & (ut opinor) tibi in Alexandrino bello, quantùm studio, & fidelitate consequi potuit, non defuit. Quod cùm speraret, te quoque ita existimare, in Hispaniam ad te, maximè ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore est profectus. Cui ego commendationem non sum pollicitus, non quin eam valituram apud te arbitrarer: sed neque mihi egere commendatione videbatur, qui & in bello tecum fuisset, & propter memoriam Crassi de tuis unus esset: & si uti commendationibus vellet, etiam per alios eum videbam id consequi posse. Testimonium meum de eo judicii, quod & ipse magni æstimabat; & ego apud te valere eram expertus, ei libenter dedi. Doctum igitur hominem cognovi, & studiis optimis deditum, idque à puero. Nam domi meæ cum Diodoto Stoico, homine, meo judicio, eruditissimo, multùm à puero fuit. Nunc autem incensus studio rerum tuarum, eas litteras Græcis mandare cupiebat. posse arbitror; valet ingenio: habet usum: jam pridem in eo genere studii, litterarumque versatur: satisfacere immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ testimonium: sed tu hoc facilius multò, pro tua singulari prudentia, judicabis. Et

---

1. *Non ut aliquid de illâ commendatione comminuam.*] Potius sic, quàm vulgò *diminuam*, aut cum Lambino, *deminuam*. Et annon eleganter? sic editio princeps, Palatinisque ipse Victorius sentit.

2. *En hic ille est, de illis maximè.*] Mediceus codex, & alii veteres, ut notat accuratissimus Victorius, *En*, ut Politiani Terentius in Adelphis, *En tibi restituit omnem rem: id nunc clamat.* Quod probo. sed quid hoc quod optimus codex Palatinus sextus, sicut & Hittorpianus scribant? *Hic ille est maximè qui irridere*, omisso illo *En*.

3. Ἀλλ' ἐμὸν, &c.) Sed meum nunquam animum in pectore flexit: Nubes n. tegebat atra.

4. Ἄλκιμος ἴσθι.) Strenuus esto, ut te & posterorum aliquis laudet.

5. Μὴ μάν ἀκαυδέι.) Ne ignaviter & inglorie peream: sed magno aliquo facinore edito, quod audiatur à posteris.

6. Μισῶ.) Sapientem odi, qui sibi ipse non sapit.

7. Ἄμα πρόσω.) Simul à fronte & à tergo.

8. Ἀΐειν ἀρετεύειν.) Semper fortiter agere, & aliis præstare.

1. Μι-

Et tamen, quod negaveram, commendo tibi eum. Quidquid ei commodavetis, erit id majorem in modum gratum.

¶ ARG. *Commendat M. Curium, Patrii negotiantem.*

M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

17 MANIVS Curius, qui Patris negotiatur, multis, & magnis de causis à me diligitur. Nam & amicitia pervetus mihi cum eo est, ut primum in forum veni, instituta: & Patris cum aliquoties anteà, tum proximè hoc miserrimo bello, domus ejus tota mihi patuit: quà si opus fuisset, tam essem usus, quàm mea. Maximum autem mihi vinculum cum eo est quasi sanctioris cujusdam necessitudinis, quòd est Attici nostri familiarissimus, eumque unum præter ceteros observat, ac diligit. Quem si tu jam [illegible] nuto me hoc, quod facio, facere serius. Ea est enim humanitate, & [illegible] ut eum tibi jam per se ipsum commendatum putem. Quod tamen [illegible] magnopere à te quæso, ut ad eam voluntatem, si quam in illum ante has meas litteras contulisti, quàm maximus postea commendatione cumulus accedat. Sin autem propter verecundiam suam minùs se tibi obtulit, aut nondum eum satis habes cognitum, aut quæ causa est, cur majoris commendationis indigeat: sic tibi eum commendo, ut neque majore studio quemquam, neque justioribus de causis commendare possim. Faciamque id, quod debent facere ii, qui religiosè, & sine ambitione commendant. spondebo enim tibi, vel potiùs spondeo, in meque recipio, eos esse M. Curii mores: eamque tum probitatem, tum etiam humanitatem, ut eum & amicitia tua, & tam accurata commendatione, si tibi sit cognitus, dignum iis existimaturus. Mihi certè gratissimum feceris, si intellexero, has litteras tantum, quantum scribens confidebam, apud te pondus habuisse.

¶ ARG. *Agit gratias de optima in Atticum voluntate.*

CICERO SERVIO S.

18 NON concedam, ut Attico nostro, quem elatum lætitia vidi, jucundiores tuæ suavissimè ad eum, & humanissimè scriptæ litteræ, fuerint, quàm mihi. Nam etsi utrique nostrum propè æquè gratæ erant: tamen ego admirabar magis, te, quasi rogatus, aut certè admonitus, liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubium nobis, quin ita futurum fuerit, non erat) ultro ad eum scripsisse, eique nec opinanti voluntatem tuam tantam per litteras detulisse. De quo non modò rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo (nihil enim cumulatius fieri potest, quàm polliceris) sed ne gratias quidem agere, quod tu & ipsius causa, & tua sponte feceris. Illud tamen dicam, mihi id, quod fecisti, esse gratissimum. Tale enim tuum judicium de homine eo, quem unicè diligo, non potest mihi non summè esse jucundum. Quod cùm ita sit, esse gratum necesse est. Sed tamen, quum mihi, pro conjunctione nostra, vel peccare apud te in scribendo licet: utrumque eorum, quæ negavi mihi facienda esse, faciam. Nam & ad id, quod Attici causa te ostendisti esse facturum, tantum velim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest. Et, quod modo verebar tibi gratias agere, nunc planè ago, teque ita existimare volo, quibuscumque officiis in Epirotieis, reliquisque rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore.

¶ ARG. *Commendat Lysonem.*

M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

19 CUM Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium vetus: quam ego necessitudinem sancte colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hospite: & ea cum officiis ejus multis, tum etiam consuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra conjunctius. Is cùm Romæ annum propè ita fuisset, ut mecum viveret, etsi eramus in magna spe, te meis litteris, commendationeque diligentissimè facturum, id quod fecisti, ut ejus rem, & fortunas absentis tuerere: tamen quòd in unius potestate erant omnia, & quòd Lyso fuerat in nostra causa, nostrisque præsidiis, quotidie aliquid timebamus. Effectum tamen est & ipsius splendore, & nostro, reliquorumque hospitum studio, ut omnia, quæ vellemus, à Cæsare impetrarentur: quod intelliges ex iis litteris, quas Cæsar ad te dedit. Nunc non modò non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti jam omnia: sed eo vehementiùs à te contendimus, ut Lysonem in fidem, necessitudinemque tuam recipias. cujus dubia fortuna timidiùs tecum agebamus, verentes, ne quid accideret ejusmodi, ut ne tu quidem mederi posses: explorata verò ejus incolumitate, o- [illegible] Quæ ne singula enumerem, totam tibi domum commendo. In his adolescentem filium ejus, quem C. Mænius Gemellus cliens meus, cùm in calamitate exsilii sui Patrensis civis factus esset, Patrensium legibus adoptavit: ut ejus ipsius hereditatis jus causamque tueare. Caput illud est, ut Lysonem, quem ego virum optimum, gratissimumque cognovi, recipias in necessitudinem tuam. Quod si feceris, non dubito, quin in eo diligendo, ceterisque posteà commendando, idem, quod ego, sis judicii, & voluntatis habiturus. Quod cum fierè vehementer studeo, tum etiam illud vereor, ne si minùs cumulatè videbere fecisse aliquid ejus causa, me ille negligenter scripsisse putet, non te oblitum mei. Quanti tamen me faceres, cùm ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere.

¶ ARG. *Commendat Asclaponem medicum.*

CICERO SERVIO S.

ASCLAPONE Patrensi, medico, utor valde familiariter, 20
ejusque cùm consuetudo mihi jucunda fuit, tum ars etiam, quam sum expertus in valitudine meorum. In qua mihi cum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, benivolentiaque satisfecit. Hunc igitur tibi commendo: & à te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de sese, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. Erit id mihi vehementer gratum.

¶ ARG. *Commendat M. Æmilium Avianum & C. Avianum Hammonium.*

M. T. C. SER. SULPICIO, S. P. D.

M. Æmilius Avianus ab ineunte adolescentia me ob- 21
servavit, semperque dilexit, vir cùm bonus, tum perhumanus, & omni genere officii diligendus. Quem si arbitrarer esse Sicyone & nisi auditem ibi eum etiam nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ commorari, nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. Perficeret enim ipse profectò suis moribus, suaque humanitate, ut sine cujusquam commendatione diligeretur abs te non minùs, quàm & à me, & à ceteris suis familiaribus. Sed cùm illum abesse putem, commendo tibi in majorem modum domum ejus, quæ est Sicyone, remque familiarem, maximè Cajum Avianium Hammonium, libertum ejus, quem quidem tibi etiam suo nomine commendo. Nam cùm propterea mihi est probatus, quod est in patronum suum officio, & fide singulari, tum etiam in me ipsum magna officia contulit, mihique molestissimis temporibus ita fideliter, benivoleque præstò fuit, ut si à me manumissus esset. Itaque peto à te, ut eum Hammonium, & in patroni ejus negotio sic tueare, ut ejus procuratorem, quem tibi commendo, & ipsum suo nomine diligas, habeasque in numero tuorum, hominem pudentem, & officiosum cognosces, & dignum, qui à te diligatur.

¶ ARG. *Commendat T. Manlium.*

CICERO SERVIO S.

22 T. Manlium, qui negotiatur Tespiis, vehementer diligo. Nam & semper me coluit, diligentissimeque observavit, & à studiis nostris non abhorret. Accedit eo, quòd Varro Murena magnopere ejus causa vult omnia: qui tamen existimavit, etsi suis litteris, quibus tibi Manlium commendabat, valde confideret: tamen mea commendatione aliquid accessionis fore. Me quidem cùm Manlii familiaritas, tum Varronis studium commovit, ut ad te quàm accuratissimè scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum: id est, si te Manlium, quàm maximè, quibuscumque rebus honestè, ac pro tua dignitate poteris, juveris, atque ornaveris. Ex ipsiusque præterea gratissimis, & humanissimis moribus confirmo tibi, te eum, quem soles, fructum à bonorum virorum officiis capere, eae capturum.

¶ ARG. *Commendat L. Cossinium.*

CICERO SERVIO S.

23 L. Cossinio, amico, & tribuli tuo, valde familiariter utor. Nam & inter nosmetipsos vetus usus intercedit: & Atticus noster majorem etiam mihi cum Cossinio consuetudinem fecit. Itaque tota Cossinii domus me diligit, in primisque libertus ejus, L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. Hunc tibi ita commendo, ut, si meus libertus esset, eodemque apud me loco esset, quo & est apud patronum suum, majore studio commendare non possem. Quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuam receperis: atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in te opus ei fuerit, juveris. Id & mihi vehementer gratum erit, & tibi postea jucundum. Hominem enim summa probitate, humanitate, observantiaque cognosces.

¶ ARG. *Commendat Lysonem.*

CICERO SERVIO S.

24 Cum anteà capiebam ex officio meo voluptatem, quòd meminerim, quàm tibi diligenter Lysonem, hospitem, & familiarem meum, commendassem, tum verò postea quam ex litteris ejus cognovi, tibi eum falso suspectum fuisse, vehementissimè lætatus sum, me tam diligenter in eo commendando fuisse. Ita enim scripsit ad me, sibi meam commendationem maximo adjumento fuisse, quod ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. De quo, etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primùm, ut debeo, tibi gratias ago, cùm tantum litteræ meæ potuerunt, ut, his lectis, omnem offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde credas mihi affirmanti velim, me hoc non pro Lysone magis, quàm pro omnibus scribere, hominem esse neminem, qui unquam mentionem sine tua summa laude, fecerit. Lyso verò cùm mecum prope quotidie esset, unaque viveret; non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentiùs ipse loquebatur omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. Quapropter etsi à te ita tractatur, ut jam non desideret commendationem meam, unisque se litteris meis omnia consecutum putet: tamen à te peto in majorem modum, ut eum etiam atque etiam tuis officiis, liberalitate complectare. Scriberem ad te, qualis vir esset, ut superioribus litteris feceram, nisi eum jam per seipsum tibi satis esse notum arbitrarer.

¶ ARG. *Commendat Hagesaretum.*

CICERO SERVIO S.

25 Hagesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor, & gratus fuit: meque postea diligentissimè coluit. Eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem meum & familiarem: & gratum hominem, & virum bonum, & principem civitatis suæ: & tua necessitudine dignissimum. Pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat, hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse.

¶ ARG. *Commendat L. Mescinium.*

CICERO SERVIO S.

26 L. Mescinius ea mecum necessitudine conjunctus est, quòd mihi quæstor fuit. Sed hanc causam, quam ego, ut à majoribus accepi, semper gravem duxi, fecit virtute & humanitate sua justiorem. Ita[illegible] ut, ut nec familiarior [illegible] mentius. Is quamquam confidere videbatur, & sua causa, quæ honestè posses, libenter esse facturum, 1 magnum esse tamen speravit apud te meas quoque litteras. Id cùm ipse ita judicabat, tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, quàm suavis esset inter nos, & quanta conjunctio. Peto igitur à te, tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tam familiari: ut ejus negotia, quæ sunt in Achaja, ex eo, quòd heres est M. Mindio, fratri suo, qui Eli negotiatus est, explices, & expedias cùm jure, & potestate, quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. Sic enim præscripsimus iis quibus ea negotia mandavimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controversiam vocarentur, te arbitro, & quod commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterentur. Id ut honoris mei causa suscipias, vehementer te etiam atque etiam rogo. Illud præterea, si non alienum tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum: si qui difficiliores erunt, ut rem sine controversia confici nolint, si eos, quum cum senatore res est, Romam rejeceris. Quod quò minore dubitatione facere possis, litteras ad te a M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent, (neque enim id tuæ dignitatis esse arbitramur) sed quodam modo quasi commendatitias sumsimus. Scriberem, quàm id beneficium bene apud Mescinium posituru esses, nisi & te scire confiderem, & mihi peterem. Sic enim velim existimes, non minùs me de illius re laborare, quam ipsum de sua. Sed cùm illum studeo quàm facillime ad suum pervenire: tum illud laboro, ut non minimum hac mea commendatione se consecutum arbitretur.

¶ ARG. *Commendat C. Avianum. Laudat Servium filium.*

CICERO SERVIO S.

27 Licet eodem exemplo sæpius tibi hujus generis litteras mittam, cùm gratias agam, quòd meas commendationes tam diligenter observes; quod feci in aliis, & faciam, ut video, sæpius: sed tamen non parcam operæ, & ut vos soletis in formulis, *sic ego in epistolis de eadem re alio modo.* C. Avianus igitur Hammonius incredibile s mihi gratias per litteras egit, & suo, & Æmilii, Aviani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuisse tractari; nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. Id mihi cùm jucundum est eorum causa, quos tibi ego summa necessitudine, & summa conjunctione adductus commendaveram, quòd M. Æmilius unus est ex meis familiarissimis, atque intimis, maxime necessarius homo, & magnis meis beneficiis devinctus, & prope omnium, qui mihi debere aliquid videntur, gratissimus;

1. *Magnum esse tamen speravit apud te meas quoque litteras.*] Summo cum judicio hunc locum primus P. Victorius restituit, cujus tamen genus dicendi Manutio non satisfacit; non novum, quem & certissimis argumentis nimis strabum fuisse industriæ & gloriæ Victorianæ possum convincere; & præterea non semper teretes aures attendisse vel habuisse. Eam, ne quis de ea dubitet, lectionem reperi in Pall. duobus optimis Vaticani excerptis, delectaque erat dudum ex Mediceo, in prima editione, ab Ignatio, illa cauda duarum vocum, *pendus habituras.*

1. Quid

simus: tum multo jucundius, te esse in me tali voluntate, ut plus prosis amicis meis, quàm ego præsens fortasse prodessem: credo, quòd magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, quàm tu, quid mea. Sed hoc non dubito, quin existimes mihi esse gratum. Illud te rogo, ut illos quoque gratos homines esse putes: quod ita esse tibi promitto, atque confirmo. Quare velim, quidquid habent negotii, des operam, quod commodo tuo fiat, ut, te obtinente Achajam, conficiant. Ego cum tuo Servio jucundissime, conjunctissimè vivo: magnamque cum ex ingenio ejus, singularique studio, tum ex virtute, & probitate voluptatem capio.

¶ *ARG. Commendat L. Mescinium, & Lacedæmonios.*

CICERO SERVIO, S.

28 ETSI libenter petere à te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentiùs gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea; quod semper facis. Incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter à me tibi commendati: quæ mihi omnia grata: sed de L. Mescinio gratissimum. Sic enim est mecum locutus, te, ut meas listeras legeris, statim procuratoribus suis pollicitum esse omnia: multò vero plura, & majora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atque etiam mihi dicendum esse) velim existimes, mihi te fecisse gratissimum. Quod quidem hoc vehementiùs lætor, quòd ex ipso Mescinio te video magnam capturum voluptatem. Est enim in eo cum virtus, & probitas, & summum officium, summaque observantia: tum studia illa nostra, quibus anteà delectabamur, nunc etiam vivimus. Quod reliquum est, velim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt dignæ. Sed duo, quæ te nominatim rogo: Primum, ut, si quid satisdandum erit, AMPLIUS EO NOMINE NON PETI, cures, ut satisdetur fide mea. Deinde, cum ferè consistat hereditas in iis rebus, quas avertit Oppia, quæ uxor Mindii fuit: adjuves, ineatque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur quod si putarit illa fore, ut opinio nostra est, negotium conficiemus. Hoc ut assequamur, te vehementer etiam atque etiam rogo. Illud, 1 quod supra scripsi, id * in meque recipio, te ea, quæ fecisti Mescinii causa, quæque feceris, ita bene collocaturum, ut ipse judices, homini te gratissimo, jucundissimo benigne fecisse. Volo enim, ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiam accedere. Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, majorumque suorum auctoritate satis commendati sint fidei, & justitiæ tuæ: & ego, qui te optimè novissem, non dubitavi, quin tibi notissima & jura, & merita populorum essent. Itaque cum à me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi civitatem commendarem: etsi memineram, me ei civitati omnia debere: tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. Itaque sic velim existimes, me omneis Achajæ civitates arbitrari pro horum temporum perturbatione feliceis, quòd his tu præsis: eundemque me ita judicare, te, quod unus optimè nosses, non nostra solùm, sed etiam Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmoniis & esse, & fore. Quare tantum à te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, amplitudo, justitia postulat: ut his, si tibi videbitur, significes, te non molestè ferre, quòd intelligas ea quæ facias, mihi quoque grata esse. Pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ *ARG. Commendat Capitonem pro hereditate Antistii.*

M. T. C. L. PLANCO, S. D.

NON dubito, quin scias, in iis necessariis, qui tibi à 29
patre relicti sunt, me tibi esse vel conjunctissimum, non his modo causis, quæ speciem habeant magnæ conjunctionis, sed iis etiam, quæ familiaritate, & consuetudine tenentur; quam scis mihi jucundissimam cum patre tuo, & summam fuisse. Ab his initiis noster in te amor profectus, auxit paternam necessitudinem, & eo magis, quod intellexi, ut primum per ætatem judicium facere potueris, quanti quisque tibi faciendus esset, me à te in primis cœptum esse observari, coli, diligi. Accedebat non mediocre vinculum cum studiorum, quod ipsum est per se grave: tum eorum studiorum, earumque artium, quæ per se ipsæ eos, qui voluntate eadem sunt, etiam familiaritate devinciunt. Exspectare te arbitror, hæc tam longè repetita principia quo spectent. Id primum ergo habeto, non sine magna, justaque causa hanc à me commemorationem esse factam. C. Atejo Capitone utor familiarissime. Notæ tibi sunt varietates meorum temporum. in omni genere, & honorum & laborum meorum, & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, 2 etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit, & patuit & temporibus, & fortunæ meæ. Hujus propinquus fuit T. Antistius: qui cum fortè quæstor Macedoniam obtineret, neque ei successum esset, Pompejus in eam provinciam cum exercitu venit. Facere Antistius nihil potuit. Nam, si potuisset, nihil ei fuisset antiquius, quàm ad Capitonem, quem ut parentem diligebat, reverti: præsertim cum sciret, quanti is Cæsarem faceret, semperque fecisset. Sed oppressus, tantum attigit negotii, quantum recusare non potuit. Cum signaretur argentum Apolloniæ, non possum dicere, eum præfuisse, neque possum negare affuisse, sed non plus duobus, an tribus mensibus. Deinde abfuit à castris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut testi velim credas. meam enim ille mœstitiam in illo bello videbat, mecum omnia communicabat. Itaque abdidit se in intimam Macedoniam, quò potuit longissimè à castris, non modò ut non præesset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. Is post prœlium se ad hominem necessarium, Aulum Plautium in Bithyniam contulit. Ibi eum Cæsar cum vidisset, nihil aspere, nihil acerbè dixit, Romam jussit venire. Ille in morbum continuo incidit: ex quo non convaluit. Æger Corcyram venit; ibi est mortuus, testamento, quod Romæ Paullo & Marcello consulibus fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia est Capito. in sextante sunt ii, quorum pars sine ulla cujusquam querela publica potest esse; ea est ad H S XXX. Sed de hoc Cæsar viderit. Te mihi Plance, pro paterna necessitudine, pro nostro amore, pro studiis, & omni cursu nostro totius vitæ simillimo, rogo, & à te ita peto, ut majore cura, majore studio nullo possim, ut hanc rem suscipias: meam putes esse: enitare, contendas, efficias, ut mea commendatione, tuo studio, Cæsaris beneficio, hæreditatem propinqui sui C. Capito obtineat. Omnia, quæ potui in hac summa tua gratia, ac potentia à te impetrare, si petiissem, ultro te ad me detulisse putabo, si hanc rem impetravero. Illud fore tibi adjumento spero, cujus ipse Cæsar esse optimus judex potest: semper Cæsarem Capito coluit & dilexit: Sed ipse

1. *Quod supra scripsi, id * in meque recipio.*] Secuti sumus Victorium ita hunc locum ut mancum notantem. In Palatino sexto, ut vulgò editus est, scribitur, *id tibi confirmo, in meque recipio.* sed ut ex optimo libro descriptus est, ita non admodum verus est, ut monachus qui lacunam viderit, eam aliunde exemplaribus inspectis impleritprima editio: *illud quod supra scripsi, id in me recipio.* Palatinus primus: *id illud in me recipio.*

2. *Etiam res familiaris C. Capitonis præsto fuit & patuit.*] Sic in libris suis reperit Ursinus: in nostris tamen omnibus, Palatinis sex, Gruterianos editione prima, *paruit.* sed quoniam *patuit* admisit Victorius, & ex eo Lambinus, exstetque in Vaticani excerptis, non admodum incommodum visum fuit esse sententiæ, præsertim cum illi respondeat in officiis: *Nec ita claudenda est res familiaris, & eam benignitas aperire non possit.* Ego interim non damno Vt *paruit*, imò jam melius placet: ac quoniam in hac editione præcipuè æmulamur Victorium; non licuit hic ab ipso devertere. Dicam cum Deo alibi plura super hac re.

hujus rei testis est: novi hominis memoriam. Itaque nihil te doceo, tantum tibi sumito pro Capitone apud Cæsarem, quantum ipsum meminisse senties. Ego, quod in meipso experiri potui, ad te deferam. In eo quantum sit ponderis, tu videbis. Quam partem in rep. causamque defenderim, per quos homines, ordinesque steterim, quibusque munitus fuerim, non ignoras. Hoc mihi velim credas: si quid fecerim hoc ipso in bello minus ex Cæsaris voluntate, quòd intellexerim scire ipsum Cæsarem, me invitissimum fecisse: id feci aliorum consilio, hortatu, auctoritate: quod fuerim moderatior, temperatiorque, quàm in ea parte quisquam, id me fecisse maximè auctoritate Capitonis: cujus simileis si reliquos necessarios habuissem, reip. fortasse nonnihil, mihi certè plurimum profuissem. Hanc rem, mi Plance, si effeceris, meam de tua erga me benivolentia spem confirmaveris ipsum Capitonem, gratissimum, officiosissimum, optimum virum, ad tuam necessitudinem, tuo summo beneficio adjunxeris.

¶ *ARG. Commendat L. Manlium in hæreditate fraterna.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

30 1 L. Manlius est Sofis is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis civis Romanus factus, decurioque Neapoli. erat enim adscriptus in id municipium ante civitatem, sociis, & Latinis datam. Ejus frater Catinæ nuper mortuus est. Nullam omnino arbitramur de ea hereditate controversiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed, quum habet præterea negotia vetera in Sicilia sua: & hanc hereditatem fraternam, & omnia ejus tibi commendo, in primisque ipsum virum optimum, mihique familiarissimum, his studiis litterarum, doctrinæque præditum, quibus ego maximè delector. Peto igitur abs te, ut eum, sive aberit, sive non venerit in Siciliam, in meis intimis, maximeque necessariis scias esse: itaque tractes, ut intelligat, meam commendationem sibi magno adjumento fuisse.

¶ *ARG. Commendat C. Flavium.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

31 C. Flavio, honesto, & ornato equite Romano, utor valde familiariter. Fuit enim generi mei, C. Pisonis, pernecessarius: meque diligentissime observat & ipse, & L. Flavius, frater ejus. Quapropter velim honoris mei causa, quibus rebus honestè, & pro tua dignitate poteris, quam honorificentissime, & quàm liberalissime C. Flavium tractes. Id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. Sed præterea tibi affirmo, neque id ambitione adductus facio, sed cum familiaritate, & necessitudine, tum etiam veritate: te ex C. Flavii officio, & observantia, & præterea splendore, atque inter suos gratia, magnam voluptatem esse capturum.

¶ *ARG. Commendat Archagathum & Philonem hospites suos.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

32 IN Halesina civitate, tam lauta, tamque nobili, conjunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagatum, & Philonem. sed vereor, ne, quia complureis tibi præcipuè commendo, exæquare videar ambitione quadam commendationes meas. quamquam à te quidem cumulatè satisfit & mihi, & meis omnibus. Sed velim sic existimes, hanc familiam, & hos, mihi maximè esse conjunctos vetustate, officiis, benivolentia. Quamobrem peto à te in majorem modum, ut his omnibus in rebus, quantum tua fides dignitasque patietur, commodes. Id si feceris, erit mihi vehementissime gratum.

¶ *ARG. Commendat Cn. Otacilii Nasonis negotia & libertos.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

CN. Otacilio Nasone utor familiarissimè, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. Nam & humanitate ejus, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. Nihil jam opus est exspectare te, quibus eum verbis tibi commendem, quo sic utar, ut scripsi. Habet is in provincia tua negotia, quæ procurant liberti, Hilarus, Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaque omnia Nasonis, non secus commendo, ac si mea essent. Gratissimum mihi feceris, si intellexero, hanc commendationem magnum apud te pondus habuisse.

¶ *ARG. Commendat Lysonem hospitem suum.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

AVITVM mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio, Lilybitano, valdeque ab eo observor: cognovique dignum & patre, & avo. est enim nobilissima familia. Quapropter commendo tibi majorem in modum rem, domumque ejus: magnoque opere abs te peto, cures, ut is intelligat, meam commendationem maximo sibi apud te, & adjumento, & ornamento fuisse. Vale.

¶ *ARG. Commendat C. Avianum Philoxenum.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

C. Avianus Philoxenus, antiquus est hospes meus, & præter hospitium, valde etiam familiaris: quem Cæsar meo beneficio in Novocomenseis retulit. Nomen autem Aviani secutus est, quod homine nullo plus est usus, quàm Flacco Aviano, meo, quemadmodum te scire arbitror, familiarissimo. Quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, non vulgarem esse commendationem hanc meam. Peto igitur abs te, ut omnibus rebus, quod sine molestia tua facere possis, ei commodes; habeasque in numero tuorum: perficiasque, ut intelligat, has litteras meas magno sibi usui fuisse. Erit id mihi majorem in modum gratum.

¶ *ARG. Commendat Demetrium Megam in jure civitatis & omnibus.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

CUM Demetrio Mega mihi vetustum hospitium est: familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. Ei Dolabella rogatu meo civitatem à Cæsare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Cumque propter quosdam sordidos homines, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset: eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega vereretur: beneficium suum in eo manere. Hoc te scire volui, ut eum in civium Romanorum numero haberes. Ceterisque in rebus tibi eum ita commendo, ut majore studio neminem commendarim. Gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, meam commendationem magno ornamento fuisse.

¶ *ARG. Commendat Hippiam in liberatione bonorum.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

2 HIPPIAM, Philoxeni filium, Calactinum hospitem, & necessarium meum, tibi commendo in majorem modum. Ejus bona, quemadmodum ad me delata res est, publicè possidentur alieno nomine, contra leges Calactinorum. Id si ita est, etiam sine mea commendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subvenias. Quoquo modo autem se res habet, peto à te, ut honoris mei causa, eum expedias, tantumque ei commodes & in hac

1. *L. Manlius est Sofis.*] Alii *Susis*, parum quidem interesse, & exigua mutatione videtur mutatio: sed ut nos vidimus in Palatino primo, editionibus, vetustissima, ac Florentina, P. Victorii ita bonum factum esse judicavimus edere.

2. *Hippiam Philoxeni filium Calactinum.*] Sic invenit in suis libris Victorius, expressitque Lambin. nos in Palatino sexto, sicut in Mittorpiano *Calactinum* ostendimus. Si quid præterea in his epistolis, quæ ferè nominibus clientium atque amicorum totæ contextæ sunt, immutatum fuerit, id scias nos auctoritate mss. & præeunte P. Victorio, viro ad unguem facto & accurato, fecisse. nam singulorum rationes promere, immensæ molis eartarum esset. Vulgo: *Calatinum*.

facere, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq; patietur. Id mihi vehementer gratum erit.

¶ ARG. *Commendat L. Bruttii negotia & procuratores.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

38 LBruttius, eques Rom. adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, neque observat diligentissimè: cujus cum patre magna mihi fuit amicitia jam inde à quæstura mea Siciliensi. Omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecum est: sed tamen domum ejus, & rem familiarem, & procuratores tibi sic commendo, ut majore studio commendare non possim. Gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat Bruttius, id quod ei recepi, hanc meam commendationem sibi magno adjumento fuisse.

¶ ARG. *Commendat Titurnium Rufum.*

M. T. C. ACILIO PROC. S. P. D.

39 CUM familia Titurnia necessitudo mihi intercedit vetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus, qui mihi omni diligentia, atque officio est tuendus. Est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidii putet esse. Quapropter eum tibi commendo in majorem modum; & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adjumento fuisse. Erit mihi vehementer gratum.

¶ *Commendat L. & C. Aurelios fratres.*

M. T. C. Q. ANCHARIO, Q. F. PROC. S. P. D.

40 L. & C. Aurelios, C. filios, quibus & ipsis, & patre eorum, viro optimo, familiarissimè utor, commendo tibi majorem in modum, adolescenteis omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. Si ulla mea apud te commendatio valuit, quod scio multas plurimùm valuisse: hæc ut valeat, rogo. Quòd si eos honorificè, liberaliterque tractaris: & tibi gratissimos, optimosque adolescenteis adjunxeris, & mihi gratissimum feceris. Vale.

¶ ARG. *Commendat denuo L. Lucejum.*

M. T. C. L. CULLEOLO, S. P. D.

41 QUAE fecisti L. Lucceji causa scire te planè volo, te homini gratissimo commodasse: & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt: tum Pompejus quotiescumque me videt, (videt autem sæpe) gratias tibi agit singulareis. Addo etiam illud, quod tibi jucundissimum esse certò scio, me ipsum ex tua erga Luccejum benignitate, maxima voluptate affici. Quod superest, quamquam mihi non est dubium, quin cum anteà nostra causa, nunc jam etiam tuæ constantiæ gratia, mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te vehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initiò ostendisti, deinceps fecisti, ad exitum augeri, & cumulari per te velis. Id & Luccejo, & Pompejo valde gratum fore, teque apud eos præclarè posituram confirmo, & spondeo. De republ. deque his negotiis, cogitationibusque nostris perscripseram ad te diligenter paucis antè diebus: easque litteras dederam pueris tuis.

¶ ARG. *Commendat L. Lucceji procuratores.*

M. T. C. L. CULLEOLO PROC. S. P. D.

42 1 L. Luccejus meus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cùm diceret, omnia te cumulatissimè, & liberalissimè procuratoribus suis pollicitum esse. Cùm oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cùm, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bulliones, sese Luccejo Pompeji arbitratu satisfacturos. Sed vehementer opus est nobis, & voluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. Illudque mihi gratissimum est, quòd ita sciunt Lucceji procuratores, & ita Luccejus ipse ex litteris tuis, quas ad eum misisti, intellexit, hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam valere plus, quàm meam. Id ut re experiatur, iterum, & sæpius te rogo.

¶ ARG. *Commendat L. Oppium, L. Egnatii Rufi procuratorem.*

M. T. C. QVINTIO GALLIO, S. P. D.

43 ETSI plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen jampridem perspicio, me à te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facilè declarare possis tuam erga me benivolentiam. L. Oppius, Marci filius, Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris, eum tibi unicè commendo: eoque magis, quod cùm ipsum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatii Rufi: quo ego uno equite Romano familiarissimè utor, & qui consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisque mihi conjunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas, Egnatii absentis tem ut tueare, æquè à te peto, ac si mea negotia essent. Velim memoriæ tuæ causa des litterarum aliquid, quæ tibi in provincia reddantur: sed ita conscribas, ut tum, cùm eas leges, facilè recordari possis hujus meæ commendationis diligentiam. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ ARG. *Eundem L. Oppium iterum commendat.*

CICERO GALLIO, S.

44 ETSI ex tuis, & ex L. Oppii, familiarissimi, litteris cognovi, te memorem commendationis meæ fuisse, idque pro tua summa erga me benivolentia, proque nostra necessitudine minimè sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatii, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque, ut, si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, vehementer te rogo.

¶ ARG. *Anchialum L. Egnatii servum commendat.*

M. T. C. APPULEJO PROQVÆSTORI, S. P. D.

45 LEGNATIO uno, equite Romano, vel familiarissimè utor. Ejus Anchialum servum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo, non minore studio, quàm si rem meam commendarem: Sic enim existimes velim, mihi cum eo non modò quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. Quamobrem etiam atque etiam à te peto, ut cures, ut intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me voluntate non dubitabat. Id ut facias, te etiam atque etiam rogo.

¶ ARG. *Commendat L. Nostium Zoilum coheredem.*

M. T. C. APPULEJO PROQVÆSTORI, S. P. D.

46 L. NOSTIVS Zoilus, est coheres meus: heres autem patroni sui. ea re utrumque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse, & hominem probum existimares, qui patroni judicio ornatus esset. Eum tibi igitur sic commendo, ut unum ex nostra domo. Valde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi apud te magno adjumento fuisse.

¶ ARG. *Commendat Egnatium.*

M. T. C. SILIO, S. P. D.

47 QVID ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? Sed tamen, ut scires, eum à me non diligi solum, verùm etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo.

1. *Luccejus Luccejus meus, homo omnium.*] Rectissimè expunxit Victorius post *meus* Vo *familiarissimus* quod æquè non comparet in Palatino primo, Stavvechiano, Vaticani excerptis. Palatinus tamen, textus, & Hittorpianus, qui codices in multis conjurant, *meus familiaris*, quo errore, quoto judicio præditi vident.

1. Multa

Omnium tuorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat, & se à me, & me à te amari. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. Utamur igitur vulgari consolatione. Quid si melius hoc? Sed hæc coràm. Tu fac, quod facis, ut me ames, teque amari à me scias.

¶ *ARG. Commendat Cyprios & Paphios.*

M. T. C. C. SEXTILIO RUFO, QVÆST. S. P. D.

48 OMNEIS tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcumque commodaris, erunt mihi gratissima. Eoque facio libentiùs, ut eos tibi commendem, quòd & tuæ laudi, cujus ego fautor sum, conducere arbitror, cùm primùs in eam insulam quæstor veneris, ea te instituere, quæ sequantur alii: quæ, ut spero, faciliùs consequere, si & P. Lentuli, necessarii tui, legem, & ea, quæ à me constituta sunt, sequi volueris. Quam rem tibi confido magnæ laudi fore.

¶ *ARG. Commendat Q. Pomp. Sext. filium.*

CICERO CURIO, PROC. S. P. D.

49 Q. POMPEIVS, Sext. filius, multis, & veteribus causis necessitudinis mihi conjunctus est. Is, cùm antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueverit: nunc profectò, te provinciam obtinente, meis litteris assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem umquam fuisse. Quamobrem à te majorem in modum peto, ut, cùm omnes meos æquè, ac tuos observare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi majori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem esse potuisse.

¶ *ARG. Commendat M. Curium.*

M. T. C. AUCTO, PROC. S. D.

50 SUMMI hoc mihi pro tua in me observantia, quam penitus perspexi, quamdiu Brundisii fuimus, ut ad te familiariter, & quasi pro meo jure scriberem, si quæ res esset, de qua valde laborarem, M. Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse conjunctius. Multa illius in me officia, 1 multa in illum mea quoque: maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. Quæ cùm ita sint, si ullam in amicitia mea spem habes, si ea, quæ in me officia, & studia Brundisii contulisti, vis mihi etiam gratiora efficere, quamquam sunt gratissima: si me à tuis omnibus amari vides; hoc mihi da, atque largire, ut M. Curium, sartum & tectum, ut ajunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserves. Et ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque voluptatem esse capturum.

¶ *ARG. Commendat P. Messienum.*

M. T. C. P. CÆSIO, S. D.

51 2 P. MESSIENVM, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. Peto à te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, ejusque rem famamque tueare. Virum bonum, tuaque amicitia dignum tibi adjunxeris, mihique gratissimum feceris.

¶ *ARG. Commendat A. Licinium Aristotelem Melitensem hospitem & familiarem.*

CICERO REGI, S. D.

52 A. LICINIVS Aristoteles Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea conjunctus magno usu familiaritatis. Hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. Etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimùm apud te valere. Hunc ego à Cæsari liberavi. Frequens enim fuerat nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quàm nos, commoratus: quo melius te de eo existimaturum arbitror. Fac igitur, mi Rex, ut intelligat, has sibi litteras plurimùm profuisse.

¶ *ARG. Commendat L. Genucilium Curvum.*

CICERO THERMO, PROPR. S.

53 L. GENVCILIO Curvo jampridem utor familiarissimè, optimo viro, & homine gratissimo. Eum tibi penitùs commendo, atque trado. Primùm, ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasque patietur: patietur autem in omnib. nihil enim abs te umquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. Præcipuè autem tibi commendo negotia ejus, quæ sunt in Hellesponto, primùm, ut obtineat id juris in agris quod ei Pariana civitas decrevit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controversia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controversiæ, ut in illam δοίκησιν rejicias. Sed non mihi videor, cùm tibi totum hominem diligentissimè commendarim, singulas ad te ejus causas perscribere debere. Summa illa sit: quidquid officii, beneficii, honoris, in Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse.

¶ *ARG. Commendat M. Marcilium.*

M. T. C. THERMO, PROPR. S. D.

54 CUM multa mihi grata sunt, quæ tu adductus mea commendatione fecisti: tum in primis, quòd M. Marcilium, amici, atque interpretis mei filium, liberalissimè tractavisti. Venit enim Laodiceam, & tibi apud me, mihique propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, à te peto, quòm apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentiùs his commodes: operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. Ego cùm anteà studiosè commendabam Marcilium, tum multò nunc studiosiùs, quòd in longa apparatione, singularem, & propè incredibilem patris Marcilii fidem, abstinentiam, modestiamque cognovi.

¶ *ARG. Commendat M. Anneium legatum.*

M. T. C. THERMO, PROPR. S. D.

55 ETSI mihi videos intellexisse, cùm tecum Ephesi de re M. Anneii, legati mei, locutus sum, te ipsius causa vehementer omnia velle: tamen & M. Annejum tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod, illius interfit: & me à te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam voluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. Nam cum jam diu diligerem M. Annejum, deque eo sic existimarem, ut res declarat, quòd ultrò ei detulerim legationem, cùm multis petentibus denegassem: tum verò posteà quàm mecum in bello, atque in re militari fuit, tantam in eo virtutem, prudentiam, fidem, tantamque erga me benivolentiam cognovi, ut hominem neminem plutis faciam. Eum cum Sardianis habere controversiam scis: causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coràm faciliùs, meliùsq; cognosces. De reliquo mihi mehercule, diu dubium fuit, quid ad te potissimùm scriberem. Jus enim, quemadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude

1. *Multa in illam mea quoque: maximum est, summus, &c.*] Ita Palatinus primus, quod omnibus lineis velut persecutus Victorius: & sic emendavit primam impressionem Egnatius; cum exhiberet: *multa in illum mea quoque: & quod maximum est.* exegit enim inverso calamo bigam illam alienam, *& quod.* Editum aliàs est: *multa in illam mea quidque maximum est.* Interpolatitiè, ut vel γνησίῳ appareat.

2. *P. Messienum*] Alii *D.* pro *P.* substituunt sed *D.* natum ex Epigraphe. nam in Palatino sexto, & Hittorpiano: *Cicero P. Cæsio S. D. Messienum.* Rectius *Messienus* non *Mescienus*, ut à *Messio Messienus*, sic ab *Allio Allienus.* Stevvechianus legit, *Messienum*: alii duo Gulielmio inspecti, *P. Moscennium.* Nos quod in Palatinis & editione Victorii reperimus, repræsentavimus.

de notum est. Nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te jus instituto tuo dicere. Sed tamen cum me non fugiat, quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, gravitate, clementia, qua te esse inter omneis constat: peto abs te 1 pro nostra conjunctissima necessitudine, plurimisque officiis paribus, ac mutuis, ut voluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Annejus intelligat, te, & sibi amicum esse, quod non dubitat: (sæpe enim mecum locutus est) & multò amiciorem his meis litteris esse factum. In tuo toto imperio, atque provincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. Jam, apud ipsum gratissimum hominem, atque optimum virum, quàm bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo.

¶. ARG. *Commendat Cluvium Puteolanum adversus Mylasios, Alabandenses, Heracleotas, Bargyletas.*

M. T. C. THERMO PROPR.
S. D.

56 CLuvius Puteolanus valde me observat, valdeque est mihi familiaris. Is ita sibi persuadet, quod in tua provincia negotii habeat, nisi te provinciam obtinente, meis commendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. Nunc, quum mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis: ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylaseis & Alabandeis pecuniam Cluvio debent. Dixerat mihi Euthydemus, cùm Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasii Romam mitterentur. Id factum non est: Legatos audio missos esse. sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. Quare peto à te, ut & eos, & Alabandeis jubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ἐκδίκους Cluvio dedit. hæ commissæ sunt. Velim cures, ut aut de hypothecis decedat, easque procuratoribus Cluvii tradat: aut pecuniam solvat, Præterea Heracleotæ, & Bargiletæ, qui item debent, aut pecuniam solvant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunii præterea debent: sed ajunt se depositam pecuniam habuisse. Id velim cognoscas: & si intellexeris, eos neque ex edicto, neque ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluvio, instituto tuo conserventur. His de rebus eo magis laboro, quòd agitur res Cn. Pompeji, etiam nostri necessarii: & quòd is magis etiam mihi laborare videtur, quàm ipse Cluvius: cui satisfactum esse à nobis valde volo. His de rebus te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

¶. ARG. *Commendat M. Annejum legatum adversus populum Sardianum.*

CICERO THERMO, PROPR. S.

57 QUo magis quotidie ex litteris, nuntiisque bellum magnum esse in Syria cognosco, eo vehementius à te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Annejum legatum primo quoque tempore remittas. Nam ejus opera, consilio, scientia rei militaris, vel maxime intelligo, me, & remp. adjuvare posse. Quòd nisi tanta res ejus ageretur, nec ipse adduci potuisset, ut à me discederet: neque ego, ut eum à me dimitterem. Ego in Ciliciam proficisci cogito circiter Kal. Maj. Ante eam diem Annejus ad me redeat oportet. Illud, quod tecum & coràm, & per litteras diligentissimè egi, id & nunc etiam atque etiam rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ veritate, & pro sua dignitate conficiat. Intellexi ex tua oratione, cùm tecum Ephesi locutus sum, te ipsius M. Anneii causa omnia velle. Sed tamen sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse quàm si intellexero, per te, illum ipsum negotium ex sententia confecisse. Idque quàm primùm ut efficias, te etiam atque etiam rogo.

¶. ARG. *Commendat L. Custodium tribulem ejusque causam.*

M. CICERO C. TITIO L. F. RUFO, PR. URBANO, S.

L. CUSTIDIUS est tribulis, & municeps, & familiaris meus. Is causam habet: quam causam ad te deferet. 58
Commendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat: tantùm, ut facileis ad te aditus habeat: 2 quæ æqua postulabit, ut libente te impetret: sentiatque meam sibi amicitiam, etiam cùm longissimè absim, prodesse in primis apud te.

¶. ARG. *Commendat M. Fabium, ejusque controversias.*

M. T. C. C. CURTIO PEDUCEANO PRÆTORI, S. D.

M. FABIUM unicè diligo, summaque mihi cum eo consuetudo, & familiaritas est pervetus. In ejus 59
controversiis quid decernas, à te non peto (servabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quàm facillimos ad te aditus habeat: quæ erunt æqua, libenter te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cùm procul absim, prodesse sentiat, præsertim apud te. Hoc te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶. ARG. *Commendat L. Livinejum Trypho nem L. Reguli familiarissimi sui libertum.*

M. T. C. C. MUNATIO, C. F. S. D.

L. LIVINEIUS Trypho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertus: cujus calamitas etiam officio 60
siorem me facit in illum. nam benivolentior, quàm semper fui, esse non possum. Sed ego libertum ejus per se ipsum diligo. summa enim ejus erga me officia extiterunt his nostris temporibus, quibus facillimè bonam benivolentiam hominum, & fidem perspicere potui. Eum tibi ita commendo, ut homines grati, & memores benemeritos de se commendare debent. Pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, quòd pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hieme summa navigarit, pro tua erga me benivolentia gratum etiam tibi fecisse.

¶. ARG. *Commendat T. Pinnium pupillum, ejusque causam adversus Nicaenses.*

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

T. PINNIO familiarissimè me usum esse, scire te arbi 61
tror: quod quidem ille testamento declaravit: qui me cum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. Ejus filio mirè studioso, & erudito, & molesto, pecuniam Nicæenses grandem debent, ad H S octogies: &, ut audio, in primis volunt ei solvere. Pergratum igitur mihi feceris, quando non modò reliqui tutores, qui sciunt, quanti me facias, sed etiam puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse, si dederis operam, quoad tua fides, dignitasque patietur, ut quàm plurimum pecuniæ Pindio solvatur Nicæensium nomine.

¶. ARG. *De Atilio gratias agit, & Q. fratrem commendat.*

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

ET IN Atilii negotio te amavi: cùm enim serò venis 62
sem, tamen honestum equitem Rom. beneficio tuo conservavi: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter Lamiæ nostri conjunctionem, & singularem necessitudinem. Itaque primùm tibi ago gratias,

1. *Pro nostra conjunctissima necessitudine.*) Sæpius in mss. pro hoc, necessitate reperis, sicut hic quoque in Pal. sexto & Historp. & credibile est ita Ciceronem necessitatem extulisse, quum ita Cæsar locutus esse deprehendatur in fragmentis.

2. *Quæ æqua postulabit, ut libente te impetret.*) Placet jam hæc lectio Iũ. in prima editione post habita vulgatæ, *ut jubente te impetret.* Eam certè in editionum primaria, Pal. Vat. excerptis, Stev. Hirt. eandemque quoque rectè admisit Vict.

1. Me

quod me omni molestia liberas: deinde impudentia prosequor: sed idem sarciam. Te enim semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissimè. Quintum fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. Ita magnum beneficium tuum magno cumulo auxeris.

¶. ARG. *Commendat C. Lænium ejusque causam.*

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. P. D.

63 NON putavi fieri posse, ut mihi verba deessent: sed tamen in C. Lænio commendando desunt. Itaque rem tibi exponam paucis verbis: sed tamen, ut planè perspicere possis voluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lænium. id fit tùm plurimis ejus officiis, tum summa probitate, & singulari modestia. Eum ego à me invitissimus dimisi, cum propter familiaritatem, & consuetudinis suavitatem: tum quòd consilio ejus fideli, ac bono libenter utebar. Sed vereor, ne jam mihi superesse verba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis, me, de quo ea suprà scripserim, debere commendare. A teque vehementer etiam atque etiam peto, ut, quod habet in tua provincia negotii, expedias, quod tibi videbitur rectum esse, ipsi dicas. Hominem facillimum, liberalissimumque cognosces. Itaque te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis ejus negotiis per te, quàm primùm ad me remittas. Id mihi, fratrique meo gratissimum feceris.

¶. ARG. *Agit gratias de Nerone honorificentissimè tractato. Nescit familiares ejusdem Neronis Servilium: sed & ipsum Neronem commendat.*

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. D.

64 NERO meus mirificas apud me tibi gratias egit, prorsus incredibiles, ut nullum honorem sibi haberi potuisse diceret, qui à te prætermissus esset. Magnum fructum ex ipso capies. nihil est enim illo adolescente gratius. Sed mehercule mihi quoque gratissimum fecisti. Pluris enim ex omni nobilitate neminem facio. Itaque, si ea feceris, quæ ille per me tecum agi voluit, gratissimum mihi feceris. primùm de Pausania Alabandensi, sustentes rem, dum Nero veniat. Vehementer ejus causa cupere eum intellexi. Itaque hoc valde te rogo. Deinde Nysæos, quos Nero in primis habet necessarios, diligentissimeque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatissimos: ut intelligat illa civitas, sibi in Neronis patrocinio summum esse præsidium. Strabonem Servilium tibi sæpe commendavi: nunc eò facio id impensiùs, quòd ejus causam Nero suscepit. Tantum à te petimus, ut agas eam rem, ne relinquas hominem innocentem ad alicujus rei dissimilis quæstum. Id cum gratum mihi erit: tum etiam existimabo, te humanitate tua esse usum. Summa hujus epistolæ hæc est, ut omnes omnibus rebus Neronem, sicut instituisti, atque fecisti. Magnum theatrum habet ista provincia, non ut hæc nostra, adolescentis, ingeniosi, abstinentis commendationem atque gloriam. Quare, si te fautore usus erit, sicuti profectò & utetur, & usus est, amplissimas clientelas acceptas à majoribus confirmare poterit, & beneficiis suis obligare. Hoc in genere si eum adjuveris eo studio, quo ostendisti: apud ipsum præclarissimè posueris: sed mihi etiam gratissimum feceris.

¶. ARG. *Commendat P. Terentium Hisponem.*

M. T. C. P. SILIO, PROPR. S. DI

65 CUM P. Terentio Hispone, qui operas in scriptura pro magistro dat, mihi summa familiaritas, consuetudo que est: multaque, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. Ejus summa existimatio agitur in eo, ut pactiones cum civitatibus reliquis conficiat. Non me prætereit, nos eam rem Ephesi expertos esse, neque ab Ephesiis ullo modo impetrare potuisse. Sed quum, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo, tua cum summa integritate, tum singulari humanitate, & mansuetudine consecutus es, ut libentissimis Græcis, nutu, quod velis, consequare: peto à te in majorem modum, ut honoris mei causa, hac laude Hisponem affici velis. Præterea cum sociis scripturæ mihi summa necessitudo est, non solùm ob eam causam, quod ea societas universa in mea fide est, sed etiam quod plerisque sociis utor familiarissimè. Ita & Hisponem meum per me ornaris, & societatem mihi conjunctiorem feceris: tuque ipse & ex hujus observantia, gratissimi hominis, & ex sociorum gratia, hominum amplissimorum, maximum fructum capies, & me summo beneficio affeceris. Sic enim velim existimes, ex tota tua provincia, omnique isto imperio, nihil esse, quod mihi gratius facere possis.

¶. ARG. *Commendat A. Cæcinam in colligendis Asiaticæ negotiationis reliquiis.*

M. T. C. P. SERVILIO, PROR. S. D.

66 A CÆCINAM, maxime proprium clientem familiæ vestræ, non commendarem tibi, cum scirem, quanta de in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse, nisi me & patris ejus, quo sum familiarissimè usus, memoria, & hujus fortuna ita moveret, ut hominis, omnibus mecum studiis, officiisque conjunctissimi, movere debebat. A te hoc omni contentione peto, sic, ut majore cura, majore animi labore petere non possim: ut ad ea, quæ tua sponte sine cujusquam commendatione faceres in hominem tantum, & talem calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ litteræ, quo studiosius eum, quibuscumque rebus possis, juves. Quòd si Romæ fuisses, etiam salutem A. Cæcinæ essemus (ut opinio mea fert) per te consecuti. De qua tamen magnam spem habemus, freti clementia collegæ tui. Nunc, quum tuam justitiam secutus, tutissimum sibi portum provinciam istam esse duxit; etiam atque etiam te rogo, atque oro, ut eum & in reliquis veteris negotiationis colligendis juves, & ceteris rebus tegas, atque tueare. Hoc mihi gratius facere nihil potes.

¶. ARG. *Commendat Andronem Laodicensem.*

M. T. C. P. SERVILIO, PROR. S. D.

67 EX provincia mea Cilicienti, cui scis τρεῖς διοικήσεις Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, quam Androne, Artemonis filio, Laodicensi: eumque habui in ea civitate cum hospitem, tum vehementer ad meæ vitæ rationem, & consuetudinem accommodatum. Quem quidem multò etiam pluris posteà, quam decessi, facere cœpi, quod multis rebus expertus sum gratum hominem, meique memorem. Itaque eum Romæ libentissimè vidi. Non te enim fugit, qui plurimis in ista provincia benignè fecisti, quàm multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut & me non sine causa laborare intelligeres, & tu ipse eum dignum hospitio tuo judicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis, quanti me facias: id est, si receperis eum in fidem tuam & quibuscumque rebus honestè, ac sine molestia tua poteris, adjuveris. Hoc mihi erit vehementer gratum: idque ut facias, te etiam atque etiam rogo.

¶. ARG. *Cursum navigationis illius cognovisse, gratum sibi fuisse ait. De statu provinciæ ac institutis suis petit. Officium pollicetur.*

M. T. C. P. SERVILIO ISAURICO, PROC. COLLEGÆ, S. D.

68 GRATÆ mihi vehementer tuæ litteræ fuerunt: ex quibus cognovi cursus navigationum tuarum. Si-

gnifi-

gnificabas enim memoriam tuam nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse jucundius. Quod reliquum est, multò etiam erit gratius, si ad me de republica, id est, de statu provinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. Quæ quamquam ex multis pro tua claritate audiam, tamen libentissimè ex tuis litteris cognoscam. Ego ad te, de reipubl. summa quid sentiam, non sæpè scribam, propter periculum ejusmodi litterarum. Quid agatur autem, scribam sæpius. Sperare tamen videor, Cæsari, collegæ nostro, fore curæ, & esse, ut habeamus aliquam rempublicam; cujus consilii magni referebat te interesse. Sed, si tibi utilius est, id est, gloriosius, Asiæ præesse, & istam partem reipublicæ male affectam tueri: mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: in primisque tuebor omni observantia clarissimum virum, patrem tuum: quod & pro vetustate necessitudinis, & pro beneficiis nostris, & pro dignitate ipsius facere debeo.

¶. ARG. *Commendat C. Curtium.*

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ, S. D.

69 CURTIUS, Mithres, est ille quidem, ut scis, libertus Postumi, familiarissimi mei: sed me colit, & observat, æquè atque illum ipsum patronum suum. Apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescumque fui, tamquam domi meæ. Multaque acciderunt, in quibus & benivolentiam ejus erga me experiretur, & fidem. Itaque si quid aut mihi, aut meorum cuipiam in Asia opus est, ad hunc scribere consuevi: hujus cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tamquam mea. Hæc ad te eò pluribus scripsi, ut intelligeres, r me non vulgare, nec ambitiosè, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario, scribere. Peto igitur à te, ut in ea controversia, quam habet de fundo cum quodam Colophonio & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumque tuo commodo poteris, tantum & honoris mei causa commodes: etsi, ut ejus modestiam cognovi, gravis tibi nulla in re erit. Si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. Ut igitur eum recipias in fidem, habeasque in numero tuorum, te vehementer etiam atque etiam rogo. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo.

¶ ARG. *Commendat Menandrum libertum Balbi.*

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ, S. P. D.

70 QUIA non est obscura tua in me benivolentia, sic fit, ut multi per me tibi velint commendari. Ego autem tribuo nonnumquam in vulgus: sed plerumque necessariis in hoc tempore. Nam cum T. Ampio Balbo mihi summa familiaritas, necessitudoque est. Ejus libertum, T. Ampium Menandrum, hominem frugi, & modestum, & patrono, & nobis vehementer probatum, tibi commendo majorem in modum. Vehementer mihi gratum feceris, si quibuscumque rebus, sine tua molestia poteris, ei commodaris. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

¶ ARG. *Commendat T. Agusium.*

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ, S. D.

71 MULTOS tibi commendem necesse est, quum omnibus nota nostra necessitudo est, tuaque erga me benivolentia. Sed tamen etsi omnium causa, quos commendo, velle debeo: tamen cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius, & comes meus fuit illo miserrimo tempore, & omnium itinerum, navigationum, laborum, periculorum meorum socius: neque hoc tempore discessisset à me, nisi ego ei permisissem. Quare sic tibi eum commendo, ut unum de meis domesticis, & maximè necessariis. Pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat, hanc commendationem sibi magno usui, atq; adjumento fuisse.

¶. ARG. *Commendat Cærelliam.*

M. T. C. P. SERVILIO, COLLEGÆ, S. D.

CÆRELLIAE necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendavi tibi præsens in hortis tuis, quàm potui, diligentissimè: tuque mihi, pro tua consuetudine, proque tuis in me perpetuis, maximisque officiis, omnia te facturum liberalissimè recepisti. Meminisse te id spero. scio enim solere. Sed tamen Cærelliæ procuratores scripserunt, te propter magnitudinem provinciæ, multitudinemque negotiorum, etiam atque etiam esse commonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulatè recepisse. Equidem existimo, habere te magnam facultatem (sed hoc est tui consilii, & judicii) ex eo senatusconsulto, quod in heredes C. Vennonii factum est, Cærelliæ commodandi. id senatusconsultum tu interpretabere pro tua sapientia. Scio enim, ejus ordinis auctoritatem semper apud te magni fuisse. Quod reliquum est, sic velim existimes, quibuscumque rebus Cærelliæ benignè feceris, mihite gratissimum esse facturum. 72

¶. ARG. *Gratulatur Philippo salvo & incolumi. De Egnatio & Oppio gratias agit: Petit ut Antipatri filios sibi condones.*

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

GRATULOR tibi, quòd ex provincia salvum te ad tuos recepisti incolumi fama, & re p. Quòd si Romæ te vidissem, coramq; gratias egissem, quòd tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius, præsens, curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solùm hospitium, verùm etiam summa familiaritas intercedit. Ei te vehementer succensuisse audivi, & molestè tuli. De re nihil possum judicare, nisi illud mihi certè persuadeo, te, talem virum, nihil temerè fecisse. A te autem, pro vetere nostra necessitudine, etiam atq; etiam peto, ut ejus filios, qui in tua potestate sunt, mihi potissimùm condones: nisi quid existimas in ea re violari existimationem tuam. Quod ego si arbitrarer, numquam te rogarem: mihiq; tua fama multò antiquior esset, quàm illa necessitudo est. Sed mihi ita persuadeo (potest fieri, ut fallar) eam rem laudi tibi potiùs, quàm vituperationi fore. Quid fieri, & quid mea causa facere possis (nam, quid velis, non dubito) velim, sit tibi grave non erit, certiorem me facias. 73

¶. ARG. *Commendat L. Oppium: & L. Egnatii negotia.*

M. T. C. Q. PHILIPPO, PROCOS. S. D.

ETsi non dubito, pro tua in me observantia, proq; nostra necessitudine, quin commendationem meam memoria teneas: tamen etiam atq; etiam eundem tibi L. Oppium, familiarem meum præsentè, & L. Egnatii, familiarissimi mei, absentis, negotia commendo. Tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasq;, ut si mea res esset, non magis laborarem. Quapropter gratissimumum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, me à te tantum amari, quantum ipse existimo. Hoc mihi gratius facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer rogo. 74

¶. ARG. *Commendat C. Avianum Flaccum.*

M. T. C. T. TITIO, TITI F. LEGATO, S. D.

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima, satis valeat, tamen obsequor homini familiarissimo, C. Avianio Flacco: cujus causa omnia tum cupio, tum me hercule etiam debeo. De quo & præsens tecum egi 75

1. *Me non vulgare nec ambitiosè.*) Sic edidi ex Palatinis Hirt. Stevv. notatque eam lectionem ad primam impressionem ex Med. Egnat. quemadmodum Vict. quoque in omnibus suis legi testatur. vulgò *vulgaviter*, quod contra omnes liberos recipi non debet, neque illud quod ignotius, ideò exturbari.

1. Adi-

egi diligenter, cùm tu mihi humanissimè respondisti: & scripsi ad te accuratè anteà. sed putat interesse sua, me ad te quàm sæpissime scribere. Quare velim mihi ignoscas, si illius voluntati obtemperans, minùs videbor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore, Avianio commodes: quorum utrumque per eundem me obtinuir triennium, dum Pompejus isti negotio præfuit. Summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Avianius, quum se à me amari putat, me à te amari sciat. Erit id mihi pergratum. Vale.

¶ *ARG. Petit ut C. Valgius emptam in agro Fregellano possessionem liberam immunemque habeat.*

M. T. C. QUATUOR VIRIS, ET DECURIONIBUS, S. D.

75 TANTAE mihi cum Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse conjunctius, quàm nos inter nos sumus. Quod nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut vobis nulla in re molestus essem. Etenim vos mihi optimi testes estis, cùm mihi persuasum esset, nihil esse, quod à vobis impetrare non possem, numquam me tamen gravem vobis esse voluisse. Vehementer igitur vos etiam atque etiam rogo, ut honoris mei causa liberalissimè C. Valgium Hippianum tractetis, remq; cum eo conficiatis, ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, à vobis emtam, eam liberam, & immunem habere possit. Id si à vobis impetraro, summo me beneficio vestro affectum arbitrabor.

¶. *ARG. Narrat officium in supplicatione decernenda: Commendat Bollanum: petit an sibi Dionysium servum fugitivum restituendum curet.*

M. T. C. P. SULPICIO, IMP. S. D.

77 CUM his temporibus non sanè in senatum ventitarem, tamen, ut tuas litteras legi, non existimavi, me salvo jure nostræ veteris amicitiæ, multorumque inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem. Itaque affui, supplicationemque tibi libenter decrevi; nec reliquo tempore ullo, aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. Atque, hoc ut tui necessarii sciant, hoc me animo erga te esse, velim facias eos per litteras certiores, ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi jure suo denuntiare. M. Bolanum, virum bonum & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumque veterem amicum, tibi magno opere commendo. Pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat, hanc commendationem sibi magno adjumento fuisse. Ipsumque virum optimum, gratissimumque cognosces. Promitto tibi, te ex ejus amicitia magnam voluptatem esse capturum. Præterea à te peto in majorem modum, pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiam elabores. Dionysius, servus meus, qui meam bibliothecam multorum nummorum tractavit, cùm multos libros surripuisset, nec se impunè laturum putaret, aufugit. Is est in provincia tua. Eum & M. Bolanus, familiaris meus, & multi alii Narone viderunt. Sed cùm se à me manumissum esse diceret, crediderunt. Hunc tu si mihi restituendum curaris, non possum dicere, quàm mihi gratum futurum sit. Resipsa parva, sed animi mei dolor magnus est. Ubi sit, & quid fieri possit, Bolanus te docebit. Ego si hominem per te reciperaro, summo me à te beneficio affectum arbitrabor.

¶ *ARG. Commendat Democritum Sicyonium.*

M. T. C. ALLIENO PROC. S. D.

DEMOCRITUS Sicyonius, non solùm hospes meus est, sed etiam, quod non multis contingit, Græcis præsertim, valde familiaris. Est enim in eo summa probitas, summa virtus, summa in hospites liberalitas, & observantia: meque præter ceteros & colit, & observat, & diligit. Eum tu non modò suorum civium, verùm penè Achajæ principem cognosces. Huic ego tantummodò 1 aditum ad tuam cognitionem patefacio, & munio. Cognitum, per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tua amicitia, atque hospitio judicabis. Peto igitur à te, ut, his litteris lectis, recipias eum in tuam fidem; polliceare, omnia te facturum mea causa. De reliquo, si, id quod confido, fore dignum eum tua amicitia, hospitioque cognoveris: peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. Erit id mihi majorem in modum gratum. Vale.

¶. *ARG. Commendat C. & M. Avianos.*

M. T. C. ALLIENO PROCONS. S. P. D.

ET te scire arbitror, quanti fecerim, C. Avianium Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, quàm à te liberaliter esset tractatus. Ejus filios dignissimos illo patre, meosque necessarios, quos ego unicè diligo, commendo tibi sic, ut majore studio nullos commendare possim. C. Avianius in Sicilia est. Marcus est nobiscum. Ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. Hoc mihi gratius in ista provincia facere nihil potes. Idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. TVL-

1. *Additum ad tuam cognitionem patefacio, & munio.*) Hanc lectionem elegantissimam restituo ex Palatinis, Vaticani excerptis editione prima atque Vict. Pal. tamen sextus majore varietate; ad quam quoque alludit Hitt. *patefacto* suo: *aditu ad tuam cognitionem patefacto.* Sed malo vulgatum, nisi putes Hittorpiani codicis scripturam veram & verbum frequentativum, ut vocant, *patefacto*: quod non memini. Elegantissimum autem est, *aditum munire*, sic ipse Tullius pro Cluentio: *Tamen ut ad hoc nefarium facinus accederet, aditum sibi aliis sceleribus antè munivit.* Et sic varie ipse Tullius. Vulgatum est, *patefacie & innue.*

1. Quo

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM AD FAMILIAREIS

LIBER DECIMVS QVARTVS, AD TERENTIAM.

¶ ARG. *De exsilij causis. De spe reditus. De familia. De pestilentia. De Plancio. De Pisone. De Q. fratre. Gratias à se in octas scribit, quibus agendas esse Terentiæ scripserat. De vitis venditione.*

TULLIUS TERENTIÆ SUAE, TULLIOLAE SUAE, CICERONI SUO S. D.

1 ET LITTERIS multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam virtutem, & fortitudinem esse: teque nec animi, nec corporis laboribus defatigari. Me miserum! te ista virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter me incidisse? Tulliolamque nostram, ex quo patre tantas voluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? Nam quid ego, de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasque percepit. Quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, fertem paullo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa, qui ab his me amari putabam, qui invidebant; eos non sequebar, qui petebant. Quod si nostris consiliis usi essemus, neque apud nos tantum valuisset sermo, aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi viveremus. nunc, quum sperare nos amici jubent: dabo operam, ne mea valitud tuo labori desit. Res quanta sit intelligo; quantoque fuerit facilius manere domi, quàm redire. Sed tamen, si omneis tribunos pleb, habemus, si Lentulum tam studiosum quàm videtur, si verò etiam Pompejum, & Cæsarem: non est desperandum. De familia, quomodo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco nunc quidem jam abiit pestilentia; sed quamdiu fuit, me non attigit. Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum: & adhuc retinet. Ego volebam loco magis deserto esse in Epiro, quo neque Hispo veniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. Speratur posse fieri, ut mecum in Italiam decedat. Quem ego diem si videro, & si in vestrum complexum venero, ac si & vos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum videbor percepisse, & vestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, virtus, amor in omneis nos, tantus est, ut nihil suprà possit. Utinam ea res ei voluptati sit: gloriæ quidem video fore. De Q. fratre nihil ego tè accusavi: sed vos, cum præsertim tam pauci sitis, volui esse quàm conjunctissimos. Quibus me voluisti agere gratias, egi & meà te certiorem factum est, scripsi. 1 Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum venditurum: quid obsecro te, (me miserum) quid futurum est? Et, si nos premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere (tanta vis lacrymarum est) neque te in eundem fletum adducam. Tantum scribo: si erunt in officio amici: pecunia non deerit. si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, 2 vide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit; ne egeat, mediocri virtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac valeas, & ad me tabellarios mittas, ut sciam, quid agatur, & vos quid agatis. Mihi omnino jam brevis exspectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. a. d. VI. Kalendas Decembreis, Dyrrachii. Dyrrhachium veni, quod & libera civitas est: & in me officiosa, & proxima Italiæ. Sed si me offendet loci celebritas, aliò me conferam, ad te scribam.

¶. ARG. *Brevitatem litterarum excusat: Pisonis generi officia erga se commendat. De spe reditus quadam adjicit. Terentiæ vicem dolet: rogat, ut de suo sumtus non faciat, & ut valetudini serviat.*

TULLIUS TERENTIAE SUAE, TULLIOLAE, ET CICERONI SUIS, S. D.

NOLI putare, me ad quemquam longiores epistolas scribere, nisi, si qui ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. Nec enim habeo, quid scribam: 3 nec hoc tempore quidquam difficiliùs facio. Ad te verò, & ad nostram 2

1. *Quod ad me, mea Terentia, scribis, te vicum venditurum.*) Hanc elegantiam & in superioribus ex manuscriptis reddidi. Tullio, & hic eandem vindicant Palat. pr. Vaticani excerptæ, Vict. editio. Plebejè Magistelli fecerunt, *vendituram*. Paullò post scripsi *neque te in eundem fletum adducam*. ex Pall. prima editione. Hittorp. Stevv. Vict. *neque resolveris, & ut te, &c.*

2. *Vide ne puerum perditum perdamus.*) Hæc est omnium codicum scriptura: adnotatque huic Egnatius illud Virgilii, *submersasque obruo puppes*. Andreas verò Schottus Nod. lib. III. c. 1. pertendis legendum, *ne puerum perditum eamus*: quæ quidem conjectura auctori blanditur, & alii fortasse prima facie: mihi excussi, non potest; imò vel decem vincam rationibus, huc non pertinere. Paullò post PecKio excerpta per notas scribunt *Tulliolæ & Ciceroni S. D.* quas ille interpretatur, *salutem dic.* in his solus Græcæ, ut puto, non vertitur.

3. *Nec hoc tempore quidquam difficilius facio.*) Hittorpianus *difficilius facile*. Palatinus sextus *facilius*. paullo post ex Palatino primo, Vaticani excerptis, lego: *ut tantis tam miseriis mea miseria subleveniatur*.

1. Quum-

ſtram Tulliolam non queo ſine plurimis lacrymis ſcribere. Vos enim video eſſe miſerrimas, quas ego beatiſſimas ſemper eſſe volui, idque præſtare debui: &, niſi tam timidi fuiſſemus, præſtitiſſem. Piſonem noſtrum merito ejus amo plurimum. Eum, ut potui, per litteras cohortatus ſum, gratiasque egi, ut debui. In novis tribunis pleb. intelligo ſpem te habere. id erit firmum, ſi Pompeji voluntas erit. ſed Craſſum tamen metuo. A te quidem omnia fieri fortiſſimè, & amantiſſimè video: nec miror: ſed mœreo caſum ejusmodi, ut tantis tuis miſeriis meæ miſeriæ ſubleventur. Nam ad me P. Valerius, homo officioſus, ſcripſit, id quod ego maximo cum fletu legi, 1 quemadmodum à Veſtæ ad tabulam Valeriam ducta eſſes. Hem, mea lux, meum deſiderium, unde omnes opem petere ſolebant! te nunc, mea Terentia, ſic vexari, ſic jacere in lacrymis, & ſordibus! idque fieri mea culpa, qui ceteros ſervavi, ut nos periremus! Quod de domo ſcribis, hoc eſt, de area: ego verò tum denique mihi videbor reſtitutus, ſi illa nobis erit reſtituta. Verùm hæc non ſunt in noſtra manu. Illud doleo, quæ impenſa facienda eſt, in ejus partem, te miſeram, & deſpoliatam venire. Quod ſi conficitur negotium, omnia conſequemur. ſin eadem nos fortuna premet, 2 etiamne reliquias tuas miſeras projicies? Obſecro te, mea vita, quod ad ſumtum attinet, ſine alios, qui poſſunt, ſi modo volunt, ſuſtinere: & valitudinem iſtam infirmam, ſi me amas, noli vexare. Nam mihi ante oculos dies, noctesque verſeris. Omneis labores te excipere video. timeo, ut ſuſtineas. ſed video in te eſſe omnia. Quare, ut id, quod ſperas, & quod agis, conſequamur, ſervi valitudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio, niſi ad eos, qui ad me ſcribunt, aut ad eos, de quibus ad me vos aliquid ſcribitis. Longiùs, quum ita vobis placet, non diſcedam: ſed velim, quàm ſæpiſſimè litteras mittatis, præſertim ſi quid eſt firmius, quod ſperemus. Valete, meæ deſideria, valete. a. d. III. nonas Octobr. Theſſalonica.

¶. ARG. *Conqueritur de ſuo exulio. Vt tuto eſſe ſi poſſit, ſe curaturum. De Piſone. De ſpe reditus.*

TULLIUS TERENT. ET TULL. ET CICERONI SUIS, S.D.

3 ACCEPI ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis prope delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia: nec meæ me miſeriæ magis excruciant, quam tuæ, veſtræque. Ego autem hoc miſerior ſum, quàm tu, quæ es miſerrima, quod ipſa calamitas, communis eſt utriusque noſtrum: ſed culpa mea propria eſt. Meum fuit officium, vel legatione vitare periculum, vel diligentia, & copiis reſiſtere: vel cadere fortiter. hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cum dolore conficiar, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, ſuaviſſimis liberis, 3 virtutem, & diligentiam non præſtiſſe. Nam mi ante oculos dies noctesque verſatur ſqualor veſter, & mœror, & infirmitas valitudinis tuæ: ſpes autem ſalutis pertenuis oſtenditur. Inimici ſunt multi: invidi pene omnes. Ejicere nos magnum fuit, excludere facile eſt. Sed tamen quamdiu vos eritis in ſpe, non deficiam, ne omnia mea culpa cecidiſſe videantur. Ut tuto ſim, quod laboras, id mihi nunc facillimum eſt: quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miſeriis. Ego tamen faciam, quæ præcipis. Amicis, quibus voluiſti, egi gratias: & eas litteras Deſippo dedi: meque de eorum officio ſcripſi à te certiorem eſſe factum. Piſonem noſtrum mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & omnes prædicant. Dii faxint, ut tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis noſtris frui liceat. Nunc ſpes reliqua eſt in novis tribunis pleb. & in primis quidem diebus. Nam ſi inveteraritit, actum eſt. Ea re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuo initia rerum, & rationem totius negotii poſſes ſcribere: etſi Deſippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret. nam ego eo nomine ſum Dyrrachii hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiam, & ſum tuto. Civitas enim hæc ſemper à me defenſa eſt. Cùm inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis, te, ſi velim, ad me venturam: ego verò, cum ſciam magnam partem iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. Si perficitis quod agitis: me ad vos venire oportet. ſin autem, ſed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummum ſecundis litteris tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum ſit. Tu modo ad me velim omnia diligentiſſimè perſcribas: etſi magis jam rem, quam litteras, debeo ſpectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas mihi carius nihil eſſe, nec umquam fuiſſe. Vale mea Terentia, quam ego videre videor. itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Kalendas Decembr.

¶. ARG. *Conqueritur de ſtatu ſuo. De ſua manſione, ſuoque itinere ſcribit. De Terentia, Tulliola, Cicerone ſuis. De rebus domeſticis meminit. De Piſone. De jervis ſum manumiſis. De ſua ſpe. Conſolatur Terentiam. De libertis ſuis, à ſe Terentia miſſis: ſuos ſalutat.*

TULLIUS TERENTIÆ, ET TULLIOLÆ, ET CICERONI SUIS, S. P. D.

EGO minus ſæpe ad vos do litteras, quàm poſſum, propterea, quod, cùm omnia mihi tempora ſunt miſera, tum verò cùm aut ſcribo ad vos, aut veſtras lego, conficior lacrymis, ſic, ut ferre non poſſim. Quod utinam minus vitæ cupidi fuiſſemus. certè nihil, aut non multùm in vita mali vidiſſemus. Quod ſi nos ad aliquam alicujus commodi aliquando recuperandi ſpem fortuna reſervavit: minus eſt erratum à nobis. ſi hæc mala fixa ſunt: ego verò te quàm primùm, mea vita, cupio videre, & in tuo complexu emori: quum neque dii, quos tu caſtiſſimè coluiſti; 4 neque homines, quibus ego ſervivi, nobis gratiam retulerunt. Nos Brundiſii apud M. Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, virum optimum: qui periculum fortunarum, & capitis pro mea ſalute neglexit: neque legis improbiſſimæ pœna deductus eſt, quo minus hoſpitii, & amicitiæ jus, officiumque præſtaret. Huic utinam aliquando gratiam referre poſſimus. Habebimus quidem ſemper. Brundiſio profecti ſumus ad v. Kalend. Maj per Macedoniam Cyzicum petebamus. 5 O me perditum! O afflictum? quid nunc rogem te, ut venias, mulierem ægram, & corpore & animo confectam? non rogem? ſine te igitur ſum? Opinor, ſic agam. ſi eſt ſpes noſtri

1. *Quemadmodum à Veſta ad tabulam Valeriam ducta eſſes.* Nihil à vulgata diſcedere volui, quam cuſtodiunt ceteri quoque miſſ. præter Palat. pr. Stev. v. editionem principem. Vict. quoque edidit *à Veſta*. quod ſequatur qui volet.

2. *Etiamne reliquias tuas miſeras projicies?*) Sic legendum ex Pal. & editione primaria. Vict. tamen & vulgo, *miſeræ projicere* quod non improbo, veterem tamen lectionem hic regnum tenere malo.

3. *Virtutem & diligentiam præſtiſſe.*) Hic codex, ut experior, optimus, *virtutem & indulgentiam*, quod quale ſit, non licet libare, in hoc jejuno temporis.

4. *Nequé homines, quibus ego ſervivi, nobis gratiam retulerunt.*) Hæc eſt cum cæteris antiquiorum ac meliorum ſcriptura, Palatini ſexti, tum Gal. inſpectorum, Vaticani. Pal. pr. vocula auctior: *quibus ego ſemper ſervivi*: & Ven. *quibus ego ſervivi ſemper*. ſed noſtram quoque lectionem repræſentavit Vict. bienni ſunt, etiamſi validè acutè feciſſe videri volunt, qui reſcripſerunt, *quos ego ſervavi ſemper*.

5. *O me perditum! O afflictum!*) Ejecto illo provocabulo *me* poſteriore, Gal. ex Hott. legit: *O me afflictum*, truncatque hucillud *mihi videbor plane periiſſe*. Nos antico libro adducti mutationis ſed aut temeritatis eſſe nolumus. Sic paullo poſt Pal. ſextus legit, *corpore & animo affectam*, ut apud Plautum *affecta amica* & Naſonem, *ibis ut affectam, quæ non languebis, amicam*; Ovid. & Propert. *Iuſpice affecta tandem miſeratus Puella*. ex quibus apparet non inconvenientem eſſe hanc ſcripturam. Paullò iterum poſt, nihil mutandum: omnes enim libri *ſin ego meus, transactum eſt*. Sic Terent. *actum, transactum omnia*.

1. Quid

nostri reditus, eam confirmes, & rem adjuves. sin, ut metuo, transactum est, quoquo modo potes, ad me fac venias. Unum hoc scito: si te habebo, non mihi videbor planè perisse. Sed quid Tulliola mea fiet? jam id vos videte: mihi deest consilium. Sed certè, quoquo modo se res habebit, illius miseriæ & matrimonio, & famæ serviendum est. Quid? Cicero meus quid aget? iste verò sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo plura jam scribere: impedit mœror. Tu quid egeris, nescio: utrum aliquid teneas, an, quod metuo, planè sis spoliata. Pisonem, ut scribi, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moveat. Primum tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. Est autem in officio adhuc Orpheus: præterea magnopere nemo ceterorum servorum. Ea causa est, ut, si res à nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad nos pertinerent, servirent, præterquàm oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu quòd me hortaris, ut animo sim magno, & spem habeam recuperandæ salutis: id velim sit ejusmodi, ut rectè sperare possimus. Nunc, miser, quando tuas jam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego exspectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem prætermittere noluerunt.

1 Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. honestissimè viximus: floruimus, non vitium nostrum, sed virtus nostra nos afflixit. peccatum est nullum, nisi quòd non unà animam cum ornamentis amisimus. Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere: cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atque ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philhetærum, quod valitudine oculorum impediebatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincet omneis. Pescennius est perbenivolus nobis: quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat se mecum fore: sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas: & sic existimes, me vehementiùs tua miseria, quàm mea commoveri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima filiola, & spes reliqua nostra, Cicero, valete. Pridie Kalendas Mai. Brundisio.

¶ *ARG. Se Athenas venisse. De litteris Terentiæ sibi redditis ab Acasto. De hæreditate Præciana.*

M. T. C. TERENTIÆ ET TULL. SUIS, S. P. D.

SItu, & Tullia, lux nostra valetis, ego & suavissimus Cicero, valemus. Pridie idus Octobreis Athenas venimus, cum sanè adversis ventis usi essemus, tardeque, & incommodè navigassemus. De nave exeuntibus nobis Acastus cum litteris præsto fuit uno & vicesimo die, sanè strenuè. Accepi tuas litteras, quibus intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Omnes sunt redditæ: diligentissimeque à te perscripta sunt omnia: idque mihi gratissimum fuit. Neque sum admiratus, hanc epistolam, quam Acastus attulit, brevem fuisse. jam enim me ipsum exspectas, sive nos ipsos, qui quidem quàm primùm ad vos venire cupimus: etsi in quam rempubl. venimus, intelligo, cognovi enim ex multorum amicorum litteris, quas attulit Acastus, ad arma rem spectare: ut mihi, cùm venero, dissimulare non liceat, quid sentiam. Sed, quum subeunda fortuna est, eo citiùs dabimus operam, ut veniamus, quò facilius de tota re deliberemus. Tu velim, quod commodo valitudinis tuæ fiat, 2 quàm longissime poteris, obviam nobis properes. De hæreditate Præciana, quæ quidem mihi magno dolori est, (valde enim illum amavi) sed hoc velim cures: si auctio ante meum adventum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, Camillus nostrum negotium curet. Nos cùm salvi venerimus, reliqua per nos agemus. Sin tu jam Roma profecta eris, tamen curabis, ut hoc ita fiat. Nos, si dii adjuvabunt, circiter idus Novembr. in Italia speramus fore. Vos mea suavissima, & optatissima Terentia, & Tulliola, si nos amatis, curate ut valeatis. Athenis, ad XV. Kalendas Novembr.

¶ *ARG. Excusat infrequentiam litterarum. Voluntatem in re alieno dissolvendo significat. De Tullia. De Pollux.*

M. T. C. TERENTIÆ, ET TULLIÆ, S. P. D.

NEc sæpe est, cui litteras demus: nec rem habemus 6
nullam, quam scribere velimus. Ex tuis litteris, quas proximè accepi, cognovi, prædium nullum venire potuisse. Quare videatis velim, quomodo satisfiat ei, cui scitis me satisfieri velle. Quod nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quàm primùm fac extrudas. Cura, ut valeas, idibus Quintil.

¶ *ARG. Se liberatum sollicitudine. Hortatur ad fortitudinem: & valetudinem tuendam: & ut Arpinati fundo utatur.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ, ET TULL. S. P. D.

OMneis molestias, & sollicitudines, quibus & te mi- 7
serrimam habui, id quod mihi molestissimum est, Tulliolamque, quæ nobis nostra vita dulcior est, deposui, & ejeci. Quid causæ autem fuerit, postridie intellexi, quam à vobis discessi. χολὴν ἀκέρατον noctu ejeci. statim ita sum levatus, ut mihi deus aliquis medicinam fecisse videatur. Cui quidem tu deo, quemadmodum soles, 3 pie & castè satisfacias, id est, Apollini & Æsculapio. Navem spero nos valde bonam habere, in eam simulatque conscendi, hæc scripsi. Deinde conscribam ad nostros familiareis multas epistolas, quibus te, & Tulliolam nostram diligentissimè commendabo. Cohortarer vos, quo animo fortiore essetis, nisi vos fortiores cognossem, quàm quemquam virum. Et tamen ejusmodi spero negotia esse, ut & vos istic commodissimè sperem esse, & me aliquando cum similibus nostri rempubl. defensuros. Tu primùm valitudinem tuam velim cures: deinde, tibi ii videbitur, villis iis utere, quæ longissimè aberunt à militibus. Fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. etiam atque etiam vale. D. III. Junii.

¶. *ARG. Valetudinem curet, hortatur. Petit certiorem se de Cæsare fieri.*

M. T. C. TERENTIÆ, S. P. D.

SI vales, bene est: ego valeo. Valitudinem tuam velim 8
cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subitò incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris litteris certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut sciam. Cura ut valeas. Vale. D. IIII. nonas Jun.

¶. *ARG*

1. *Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia.*] Elegantius meo animo abesset provocabulum *te*, quod video certè excludi ab optimis libris, Palatino sexto & Hitt. Plautus: *sustentatum sedulò est.* In fine quoque epistolæ scribendum ex Pall. Hitt. Scev. Pec. *cura quod potes ut valeas.* Nam *quod* significat *quoad*, in sexto est glossa, *quatenus.*

2. *Quàm longissimè poteris, obviam nobis properes.*] Non ausus sum cum Vict. hanc movere lectionem, resistentem in Palatr. & editionum antiquissima. Lambillicò lectionem Vict. recepit, *prodeas*, quam tamen conspicio in Palatino sexto, & Hittorp.

3. *Pie & castè satisfacias, id est, Apollini & Æsculapio.*] Ejecerunt ut Glossam illa verba, *id est, Apollini, &c.* emendatores: non debuissent, exstant illa rum in editionibus antiquissimis; tum in nostris omnibus mss. piaccrè à Gul quinque, paullo post, Pall. Vat. Hitt. Med. leg. *& me aliquando cum similibus nostri rempub. defensuros*, vulgo, *defensurum.*

1. Nos

¶. *ARG. De Dolabella & Tullia valetudine.*

M. T. C. TERENTIÆ, S. P. D.

9 AD ceteras meas miserias accessit dolor è Dolabellæ valitudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus, nec quid consilii capiam, nec quid faciam, scio. Tu velim tuam, & Tulliæ valitudinem cures. Vale.

¶ *ARG. Mandat, ut cum Attico loquatur, litteraque mittat.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

10 QUOD fieri placeret, scripsi ad Pomponium serius, quàm oportuit. Cum eo si locuta eris, intelliges, quid fieri velim. Apertiùs scribi, quum ad illum scripseram, necesse non fuit. De ea re, & de ceteris rebus quàm primùm velim nobis litteras mittas. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. septimo idus Quintil.

¶ *ARG. De Tulliâ & Cicerone filio.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

11 SI vales, bene est: valeo. Tullia nostra venit ad me pridie idus Junii: cujus summa virtute, & singulari humanitate, graviore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longè alia in fortuna esset, atque ejus pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarem mittere, & eum eo Cn. Sallustium. Si profectus erit, faciam te certiorem. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. Kalend. Quintil.

¶. *ARG. De suo in Italiam adventu. Monet uxorem, ne ad ipsum eat.*

M. T. C. TERENTIÆ, S. P. D.

12 QUOD nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi, magnisque injuriis, metuo ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare quantum potes, adjuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. in viam quod te des hoc tempore, nihil est: & longum est iter: & non tutum: & non video, quid prodesse possis, si veneris. Vale. D. prid. nonas Novembr. Brundisio.

¶ *ARG. Permittit uxori ut de divortio consilium capiat.*

M. T. C. TERENTIÆ, S. P. D.

13 QUOD scripsi ad te proximis litteris de nuntio remittendo, quæ sit istius vis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis ignoro. Si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. Totum judicabis, quale sit: quod in miserrimis rebus minimè miserum putabis, id facies Vale. VI. idus Quintil.

¶ *ARG. Monet, quid consilij capiant Cesare Romam veniente, addit de Labieno partibus Pompeij adjuncto. De Pisone à Cæsaris generi sui, causa dissidente.*

TULLIUS TERENTIÆ, ET PATER TULLIOLAE, DUABUS ANIMIS SUIS: ET CICERO MATRI OPTIMAE, SUAVISS. SORORI,

S. P. D.

14 SI vos valetis, nos valemus. Vestrum jam consilium est, non solùm meum, quid sit vobis faciendum. Si ille Romam modestè venturus est: rectè in præsentia domi esse potestis, sin homo amens diripiendam urbem daturus est, vereor, ut Dolabella ipse satis nobis prodesse possit. Etiam illud metuo, ne jam intercludamur, ut, cum velitis exire, non liceat. Reliquum est, quod ipsæ optimè considerabitis, vestri similes fœminæ sintne Romæ. Si enim non sunt, videndum est, ut honeste vos esse possitis Quomodo quidem nunc se res habet, modò ut hæc vobis loca tenere liceat, bellissimè vel mecum, vel in nostra prædia esse poteritis. Etiam illud verendum est, ne brevi tempore fames in urbe sit. His de rebus velim cum Pomponio, cum Camillo, cum quibus vobis videbitur, consideretis. ad summam, animo forti sitis. Labienus rem meliorem fecit. Adjuvat etiam Piso, quod ab urbe discedit, & sceleris condemnat generum suum. Vos meæ carissimæ animæ, quàm sæpissimè ad me scribite, & vos quid agatis, & quid istic agatur. Quintus pater, & filius, & Rufus vobis salutem dicunt. Valete. VIII. Kalend. Quintil. Menturnis.

¶ *ARG. Se filium ad Cæsarem non missurum.*

M. T. C. TERENTIÆ, SUÆ,

S. P. D.

15 SI vales, bene est. Constitueramus, ut ad te anteascripseram, obviam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutavimus consilium, quia de illius adventu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi mihi nihil erat novi, tamen quid velimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sicca poteris cognoscere. Tulliam adhuc mecum teneo. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. Kalendas Quintil.

¶ *ARG. De litteris. De Volumnia. De suo dolore.*

M. T. C. TERENTIÆ SUAE,

S. P. D.

16 SI vales, bene est: valeo. Etsi ejusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut à te litterarum exspectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quomodo & ipse vestras litteras exspecto, & scribo ad vos, cùm habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit, & idipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius: quamquam alia sunt, quæ magis curemus, magisque doleamus. Quæ me ita conficiunt, ut ii voluerunt, qui me de mea sententia detruserunt. Cura, ut valeas. Pridie Kalend. Januar.

¶. *ARG. Materiam scribendi sibi deesse dicit: summum dolorem ex Lepta & Trebatii sermone posse cognosci. Valetudinem commendat.*

M. T. C. TERENTIÆ SUAE, S. D.

17 SV. B. E. V. Si quid haberem, quod ad te scriberem, facerem id & pluribus verbis, & sæpius. Nunc quæ sunt negotia, vides. Ego autem quomodo sim affectus, ex Lepta & Trebatio poteris cognoscere. Tu fac, ut tuam, & Tulliæ valitudinem cures. Vale.

¶. *ARG. Uxoris & filiæ consilio permittit Romanè sint in adventu Cæsaris, an alio tuto loco.*

TULLIUS TERENTIAE SUAE, ET PATER SUAVISS. FILIAE TULLIOLAE, CICERO MATRI, ET SORORI. S. P. D.

18 CONSIDERANDUM vobis etiam, atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis: Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. Id non solum meum consilium est, sed etiam vestrum. Mihi veniunt in mentem hæc, Romæ vos esse tuto posse per Dolabellam, eamque rem posse nobis adjumento esse, si quæ vis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. Sed rursus illud me movet, quòd video, omneis bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. Hæc autem regio, in qua ego sum, nostrorum est cùm oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multùm esse mecum, &, cùm abieritis, commode & in nostris esse possitis. Mihi planè non satis constat adhuc, utrum sit melius. Vos videte, quid aliæ faciant isto loco fœminæ: & ne, cum velitis, exire non liceat. id velim diligenter etiam atque etiam vobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Phi-

lotimo

lotimo dicetis. Et velim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas à vobis litteras accipiam. Maximè autem date operam, ut valeatis, si nos vultis valere. VIII. Formiis.

¶. *ARG. Valitudine filiæ dolorem suum augeri scribit.*

M. T. C. TERENTIÆ, S. D.

19 IN maximis meis doloribus excruciat me valitudo Tulliæ nostræ. De qua nihil est, quod ad te plura scribam. tibi enim æquè magnæ curæ esse certo scio. Quòd me propiùs vultis accedere, video ita esse faciendum. etiam antè fecissem: sed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita sunt. Sed à Pomponio expecto litteras, quas ad me quàm primum perferendas cures velim. Da operam ut valeas.

¶. *ARG. Se in Tusculanum venturum.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

20 IN Tusculanum nos venturos putamus aut nonis, aut postridie. ibi ut sint omnia parata. Plures enim fortasse nobiscum erunt, &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum si in balineo non est: ut sit. item cetera, quæ sunt ad victum, & ad valitudinem necessaria. Vale. Kal. Octobr. de Venusino.

¶. *ARG. Valetudinem & negotia commendat.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

21 SI Vales, bene est; valeo. Da operam, ut convalescas, quod opus erit, ut res, tempusque postulet, provideas, atque administres: & ad me de omnibus rebus, quàm sæpissimè litteras mittas. Vale.

¶. *ARG. Te consilii ancipitem esse visto Pompeio.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

SI vales, bene est: valeo. 1 Nos quotidie tabellarios 22
nostros exspectamus: qui si venerint, fortasse erimus
certiores, quid nobis faciendum sit: faciemusque te statim certiorem. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale Kal. Septembr.

¶. *ARG. De litteris Cæsaris sibi redditis.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

SI vales, bene est: valeo. Redditæ mihi tandem sunt 23
à Cæsare litteræ satis liberales: & ipse opinione celeriùs venturus esse dicitur. Cui utrùm obviam procedam, an hic eum exspectem, cùm constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quàm primùm remittas. Valitudinem tuam cura diligenter. Vale. D. pridie idus Sext.

¶. *ARG. Litteras Cæsaris se exspectare.*

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ,

S. P. D.

SI vales, bene est: valeo. Nos neque de Cæsaris ad- 24
ventu, neque de litteris, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. Si quid erit certi, faciam te statim certiorem. Valitudinem tuam fac ut cures. Vale. III. idus Sextileis.

---

1. *Nos quotidie tabellarios nostros exspectamus.*) Non *vestros* ut vulgo, ex Pall. Vat. Hitt. addit Gul. id est. *familiares quos in instituisti ubique* præterea idem ille codex, sicut, & Pal. sext. *Nos tota die tabell.* sicut Plautus Sticho: *nunc servulus tota die in portu est.*

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
AD
FAMILIAREIS
LIBER DECIMVS QVINTVS,
AD
CONSVLES, ET ALIOS.

¶. *ARG. De Parthorum irruptione. Auxilia mitti in eas provincias petit.*

M. TULLIUS M. F. CICERO PRO-
CONS. S. P. D. COSS. PRAETT.
TRIB. PL. SENAT.

1 SI vos V. V. B. E. E. Q. V. Etsi non dubiè mihi nuntiabatur, Parthos transisse Euphratem cum omnibus ferè suis copiis: tamen, quòd arbitrabar, à M. Bibulo proconsule certiora de his rebus ad vos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius provincia nuntiarentur. Posteà verò quàm certissimis auctoribus, legatis, nuntiis, litteris sum certior factus: vel quòd tanta res erat, vel quòd nondum audieramus, Bibulum in Syria venisse: vel quia administratio hujus belli mihi cum Bibulo pænè est communis: quæ ad me delata essent, scribenda ad vos putavi. Regis Antiochi Commageni legati primi mihi nuntiaverunt, Parthorum magnas copias Euphraten transire cœpisse. Quo nuntio allato, cùm essent nonnulli, qui ei regi minorem fidem habendam putarent, statui exspectandum esse, si quid certius afferretur. A. d. XIII Kal. Octob. cùm exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi litteræ redditæ sunt à Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurũ, amicissimusq; populi R. existimatur; Pacorẽ Orodi, regis Parthorum filium, cum magno equitatu Parthico transisse Euphratẽ, & castra posuisse Tybæ: magnũq; tumultũ esse in provincia Syria excitatum,

tatum. Eodem die ab Jamblico Phylarcho] Arabum, quem homines opinantur bene sentire amicumque esse reipublicæ nostræ, litteræ de eisdem rebus mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam, socios infirmè animatos esse, & novarum rerum exspectatione suspensos: sperabam tamen, eos, ad quos jam accesseram, quique nostram consuetudinem, integritatemque perspexerant, amiciores populo Romano esse factos; Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. Et ob eam causam, & ut opprimerentur ii, qui ex Cilicum gente in armis essent, & ut hostis iis, qui esset in Syria, sciret, exercitum ad Taurum instituì ducere. Sed, si quid apud vos auctoritas mea ponderis habet, in iis præsertim rebus, quas vos audistis, ego pænè cerno: magno opere vos & hortor, & moneo, ut his provinciis seriùs vos quidem, quàm decuit, sed aliquando tamen consulatis. Nos quemadmodum instructos, & quibus præsidiis munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. quod ego negotium non stultitia obcæcatus, sed verecundia deterritus, non recusavi. Neque enim umquam ullum periculum tantum putavi, quod subterfugere mallem, quam vestræ auctoritati obtemperare. Hoc autem tempore res se se sic habet ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, maturè in has provincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint omnes hæ provinciæ, quibus vectigalia populi Romani retinentur. Quamobrem autem in hoc provinciali dilectu spem habeatis aliquam, causa nulla est: neque multi sunt: & diffugiunt qui sunt, metu oblato. Et, quod genus hoc militum sit, judicavit vir fortissimus M. Bibulus in Asia; qui, cùm vos ei permisistis, dilectum habere noluerit. Nam sociorum auxilia propter acerbitatem, atque injurias imperii nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multùm nos juvare possint: aut ita alienata à nobis, ut neque exspectandum ab iis, neque committendum iis quidquam esse videatur. Regis Dejotari, & voluntatem, & copiasi, quantæcumque sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. Reliqui reges, tyrannique, neque opibus satis firmi, nec voluntate sunt. Mihi in hac paucitate militum animus certè non deerit: spero ne consilium quidem. Quid casurum sit, incertum est. Utinam saluti nostræ consulere possimus: dignitati certè consulemus.

¶. *ARG. De rebus in provincia gestis.*

M. TULLIUS M.F. CICERO PRO-CONS. S. P. D. COSS. PRAETT. TRIB. PL. SENAT.

2 SIV. B. E. E. Q. V. Cum pridie Kalend. Sext. in provinciam venissem, neque maturius propter itinerum, & navigationum difficultatem venire potuissem: maximè convenire officio meo reique publicæ conducere putavi, parare ea, quæ ad exercitum, quæque ad rem militarem pertinerent. Quæ cum essent à me cura magis, & diligentia, quàm facultate, & copia, constituta: nuntiique & litteræ de bello à Parthis in provinciam Syriam illato, quotidie fere afferentur, iter mihi faciendum per Lycaoniam & per Isauros, & per Cappadociam arbitratus sum, erat enim magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atque irrumpere in meam provinciam conatentur, iter eos per Cappadociam, quòd ea maximè pareret, esse facturos. Itaque cum exercitu per Cappadociæ partem eam, quæ cum Cilicia continens est, iter feci: castraque ad Cybistra, quod oppidum est ad montem Taurum, locavi: ut Artuasdes, rex Armenius, quocumque animo esset, sciret, non procul à suis finibus exercitum populi Romani esse: & Dejotarum, fidelissimum regem, atque amicissimum reipublicæ nostræ, maximè conjunctum haberem, cujus & consilio, & opibus adjuvari posset respubl. Quocùm in loco castra haberem, equitatumque in Ciliciam misissem, ut & meus adventus in iis civitatibus, quæ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos omnium faceret: & ego maturè, quid ageretur in Syria, scire possem: temqus ejus tridui, quod in his castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putavi. Cùm enim vestra auctoritas intercessisset, ut ego regem Ariobarzanem, Eusebem, 1 & Philorhomæum tuerer, ejusque regis salutem, incolumitatem, regnumque defenderem: regi regnoque præsidio essem: adjunxissetisque, salutem ejus regis, populo, senatuique magnæ curæ esse, quod nullo umquam de rege decretum esset à nostro ordine: existimavi me judicium vestrum ad regem deferre debere, eique præsidium meum, & fidem, & diligentiam polliceri: ut, quum salus ipsius, incolumitas regni mihi commendata esset à vobis, diceret, si quid vellet. Quæ cùm essem in consilio meo cum rege locutus, initio ille orationis suæ vobis maximas, ut debuit, deinde etiam mihi gratias egit: quod ei permagnum, & perhonorificum videbatur, S. P. Q. R. tantæ curæ esse salutem suam: meque tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & commendationis vestræ auctoritas perspici posset. Atque ille primo, quod mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neque vitæ suæ, neque regno diceret, se aut intelligere fieri, aut etiam suspicari. Cùm ego ei gratulatus essem, idque me gaudere dixissem: cohortatus, ut recordaretur casum illum interitus paterni, & vigilanter se tueretur, atque admonitu senatus consuleret saluti suæ: tum à me discessit in oppidum Cybistra. Postero autem die cum Ariarathe, fratre suo, & cum paternis amicis, majoribus natu, ad me in castra venit; perturbatusque, & flens, cùm idem & frater faceret, & amici, meam fidem, vestram commendationem implorare cœpit. Cùm admirarer, quid accidisset novi: dixit, ad se indicia, manifestarum insidiarum esse delata, quæ essent ante adventum meum occultata, quod ii, qui ea patefacere possent, 3 propter metum reticuissent: eo autem tempore spe mei præsidii complureis ea, quæ scirent, audacter ad se detulisse: in his amantissimum sui, summa pietate præditum, fratrem, dicere ea, quæ is me quoque audiente dicebat, se sollicitatum esse, ut regnare vellet: id vivo fratre suo accidere non potuisse; se tamen ante illud tempus eam rem numquam in medium, propter periculi metum, protulisse. Quæ cùm esset locutus: monui regem, ut omnem diligentiam ad se conservandum adhiberet: amicosque in patris ejus atque avi judicio probatos hortatus sum, regis

1. *Et Philorhomæum tuerer &c.*) Id est, amicum populi Romani pro lege Manilia circa initium. unde in vett nummis: ΒΑϹΙΛΕΩϹ ΑΡΙΟΒΑΡΖΑΝΟΥ ΦΙΛΟΡΟΜΑΟΥ. quidam cod. *Philonicum*. hæc adnotarat Ct. Puteanus.

2. *Atque admonitu senatus consuleret saluti suæ.*) Quia Hitt. codex habebat, *admonitum*, reicribi volebat Gul. *ad monitum*. vel, quod Stevv. *admonitii*, volebat *admonitis*. Sed his omnibus nihil opus. Paullo ante scribunt locupletius Pal. sext & Hitt. *idque me gaudere dixissem: & tamen adolescentem essem cohortatus.*

3. *Propter metum reticuissent.*) Locum non genuinum esse scripturæ varietate deprehendo. Pal. sextus, *tacuissent* alii: *obticuissent*. primus verò & Stevvechecch. *renuntiassent*, unde faciendum forte, *rem mutassent*, ut volebat Gulielmius.

4. *Amicesque in patris ejus atque avi judicio probatos.*) Repræsento lectionem, quam reperio in Pal. sextro, optimo codice: nam pr. secund. tert. Grut. prisca editio, *amicosque in patris ejus atque judicio probatos*; mutilè. Quart. verò & quint. vulgatam & quam Victor secutus est, prorogant, *amicesque in patris ejus fide atque judicio probatos*. notat Egnatius in Med. ab aliena manu *Tè fide* additum: quod Vict. quoque non diffitetur. mavult tamen deleri *Tè in* Andreas Schottus lib. III. nodor. cap. 4. vestigiis, ut ait, codicis Mædicæi insistens, *amicesque patris ejus avique judicio probatos*, emendabat, mihi non displicet Titi Popmæ conjectura quam proxima nostro libro; *amicesque patris ejus atque avi judicio probatos.*

regis sui vitam, docti casu acerbissimo patris ejus, omni cura, custodiaque defenderent. Cùm rex à me equitatum, cohorteisque de eeercitu meo postularet: etsi intelligebam, vestro senatusconsulto non modò posse me id facere, sed etiam debere; tamen, cùm respublica postularet, propter quotidianos ex Syria nuntios, ut quàm primùm exercitum ad Ciliciæ fines adducerem: cùmque mihi rex, patefactis jam insidiis, non egere exercitu populi Romani, sed posse se suis opibus defendere videretur: illum cohortatus sum, ut in sua vita conservanda primum regnare disceret; à quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur jure regio: pœna afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu liberaret: præsidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, quàm ad contentionem uteretur. fore autem, ut omnes quum senatusconsulta nossent, intelligerent, me regi, si opus esset, ex auctoritate vestra præsidio futurum. Ita confirmato illo, ex eo loco castra movi, iter in Ciliciam facere instituì; cum hac opinione è Cpppadocia discederem, ut consilio vestro, casu incredibili, ac pænè divino, regem, quem vos honorificentissimè appellassetis, nullo postulante, quemque meæ fidei commendassetis, & cujus salutem magnæ vobis curæ esse decrevissetis, meus adventus præsentibus insidiis liberaret. Quod ad vos à me scribi, non alienum putavi, ut intelligeretis ex iis, quæ penè acciderunt, vos multo antè, ne ea acciderent, providisse: eoque vos studiosius feci certiores, quòd in rege Ariobarzane ea mihi signa videor virtutis, ingenii, fidei, benivolentiæque erga vos perspexisse, ut non sine causa tantam curam, in ejus vos salutem videamini uontulisse.

¶. *ARG. De rumore Parthici belli: Excusat cur publicè nihil scripserit.*

M. T. C. IMPER. M. CATONI,

S. D.

3 CUM ad me legati, missi ab Antiocho Commageno, venissent in castra ad Iconium ad III. Non. Septembr. iique mihi nuntiassent, regis Parthorum filium, quo cum esset nupta regis Armeniorum soror, ad Euphraten cum maximis Parthorum copiis, multarumque prætereà gentium magna manu venisse, Euphratemque jam transire cœpisse; dicique Armenium regem in Cappadociam impetum esse facturum: putavi, pro nostra necessitudine, me hoc ad te scribere oportere. Publicè propter duas causas nihil scripsi; quod & ipsum Commagenum legati dicebant ad senatum statim nuntias, litterasque misisse: & existimabam, M. Bibulum proconsulem, qui circiter idus Sextileis ab Epheso in Syriam navibus profectus erat, quòd secundos ventos habuisset, jam in provinciam suam pervenisse; cujus litteris omnia certiora perlatum iri ad senatum putabam. Mihi, in hujusmodi re, tantoque bello maximæ curæ est, ut, quæ copiis, & opibus tenere vix possumus, ea mansuetudine, & continentia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu velim, ut consuesti, nos absenteis diligas, & defendas.

¶ *ARG. De rebus in provincia gestis, supplicationem sibi decerni petit.*

M. T. C. IMPER. M. CATONI,

S. D.

4 SUMMA tua auctoritas fecit, meumque perpetuum de tua singulari virtute judicium, ut magni mea interesse putarem, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & non ignorari à te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, provinciamque administrarem. His enim à te cognitis arbitrabar, faciliùs me tibi, quæ vellem probaturum. Cùm in provinciam pridie Kal. Sext. venissem, & propter anni tempus ad exercitum mihi confestim esse eundum viderem, biduum Laodiceæ fui: deinde Apameæ quatriduum: triduum Synnadis: totidem dies Philomeli. Quibus in oppidis cùm magni conventus fuissent, multas civitates acerbissimis tributis, & gravissimis usuris, & falso ære alieno liberavi. Cùmque ante adventum meum seditione quadam exercitus esset dissipatus: quinque cohortes sine legato, sine tribuno militum, denique etiam sine centurione ullo apud Philomelum consedissent: reliquus exercitus esset in Lycaonia; M. Annejo legato imperavi, ut eas quinque cohorteis ad reliquum exercitum duceret, coactoque in unum locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconium faceret. Quod cùm, ab illo diligenter esset actum: ego in castra ad VII. Kal. Septemb. veni: cùm intereà superioribus diebus ex senatusconsulto, & evocatorum firmam manum, & equitatum sanè idoneum, & populorum, regumque sociorum auxilia voluntaria comparavissem. Interim cùm, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere cœpissem: Kal. Septembr. legati à rege Commageno ad me missi, pertumultuosè, ncque tamen non verè, Parthos in Syriam transisse nuntiaverunt. Quo audito, vehementer fum commotus cùm de Syria, tum de mea provincia, de reliqua denique Asia. Itaque exercitum mihi ducendum per Cappadociæ regionem eam, quæ Ciliciam attingeret, putavi. Nam si me in Ciliciam demisissem, Ciliciam quidem ipsam propter montis Amani naturam facilè tenuissem; (Duo sunt enim aditus in Ciliciam ex Syria: quorum uterque parvis præsidiis propter angustias intercludi potest, nec est quidquam Cilicia contra Syriam munitius) sed me Cappadocia movebat: quæ patet à Syria, regesque habet finitimos, qui etiamsi sunt amici nobis, tamen apertè Parthis inimici esse non audent. Itaque in Cappadocia extrema non longè à Tauro apud Oppidum Cybistra castra feci, ut & Cilicam tuerer, & Cappadociam tenens, nova finitimorum consilia impedirem. Intereà in hoc tanto motu, tantaque exspectatione maximi belli, rex Dejotarus, cui non sine causa plurimùm semper & meo, & tuo, & senatus judicio tributum est, vir cùm benivolentia, & fide erga populum Romanum singulari, tum præsenti magnitudine & animi, & consilii, legatos ad me misit, se cum omnibus suis copiis in mea castra esse venturum. Cujus ego studio, officioque commotus, egi ei per litteras gratias: idque ut maturaret, hortatus sum. Cùm autem ad Cybistra propter rationem belli quinque dies essem moratus: regem Ariobarzanem, cujus salutem à senatu, te auctore, commendatam habebam, præsentibus insidiis nec opinantem liberavi: neque solùm ei saluti fui: sed etiam curavi, ut cum auctoritate regnaret. Metram, & eum, quem tu diligenter mihi commendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exsilio multatos, maxima apud regem auctoritate, gratiaque constitui. Cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens & equitatu, & peditatu 2 & pecunia paratus, & toto, iis qui novari aliquid volebant: perfeci, ut è regno ille discederet: rexque sine tumultu, ac sine armis, omnia auctoritate aulæ communita, regnum cum dignitate obtineret. Intereà cognovi multorum litteris, atque nuntiis, magnas Partho-

1. *Tum præsenti magnitudine.*) Palatini, Hitt. *tum præsentia magn* sicut & Med. Vnde rectè hanc lectionem extricavit Vict. quæ visitur quoque in Vaticani excerptis: Manut. tamen: *tum præsentia, magnitudine & animi & consilii.*

2. *Pecunia paratus & ratio, iis qui novari aliquid volebant.*) Retinui lectionem Manutianam, quam & Vict. in suis invenit, testorque eam exstare in Pal. primo, quarto, quinto. & editionum primaria. Vict. tamen ex conjectura, *& omnino iis qui novari aliquid vol.* quam præ se ferunt excerpta Vaticani. Palatinus sextus & Hirtorpianus. *& iis qui bu.* Peckio excerpta, & alius Gulielmio inspectus, *& rei ou*, legit inde, *ulterior*, vel, *& ver bu.* Puteanus conabatur *v pecunia paratus, exercitu iis & c.*

1. Tum

rum copias, & Arabum ad oppidum Antiocheam accessisse, magnumque eorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum eorum turmis, & à cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ præsidii causa occidione occisũ Quare cùm viderem à Cappadocia Parthorum copias aversas, non longè à finibus esse Ciliciæ: quàm potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. Quò ut veni, hostem ab Antiochea recessisse, Bibulum Antiocheæ esse cognovi: Dejotarumque confestim jam ad me venientem cum magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cum omnibus suis copiis, certiorem feci, non videri esse causam, cur abesset à regno: meque ad eum, si quid novi fortè accidisset, statim, litteras, nuntiosque missurum esse. Cumque eo animo venissem, ut utrique provinciæ, si ita tempus ferret, subvenirem itum id, quod jam antè statueram, vehementer interesse utriusque provinciæ, pacare Amanum, & perpetuum hostem ex eo monte tollere, agere perrexi. Cumque me discedere ab eo monte simulassem, & alias parteis Ciliciæ petere, abessemque ab Amano iter unius diei, & castra apud Epiphaneam fecissem: ad quartum idus Octobreis, cùm advesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad tertium idus Octobreis, cùm lucisceret, in Amanum ascenderem, distributisque cohortibus, & auxiliis, cùm aliis Q. frater, legatus, mecum simul; aliis C. Pomtinus, legatus: reliquis Marcus Annejus, & L. Tullejus, legati præessent: plerosque nec opinanteis oppressimus, & qui occisi, captique sunt; intercluſi fugâ. Eranam autem, quæ fuit non vici instar, sed urbis, quòd erat Amani caput: itemque Sepyram, & Commorin acriter, & diu repugnantibus, Pomtino illam partem Amani tenente, ex antelucano tempore, usque ad horam diei decimam, magna multitudine hostium occisa, cœpimus: castellaque sex capta: complura incendimus. His rebus ita gestis, castra in radicibus Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduum: & in reliquiis Amani delendis, agrisque vastandis, quæ pars ejus montis meæ provinciæ est, id tempus omne consumsimus. Confectis his rebus, ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi: quod cùm esset altissimo, & munitissimo loco, abiisque incoleretur, qui ne regibus quidem umquam paruissent: cùm & fugitivos reciperent, & Parthorum adventum acerrimè exspectarent: ad existimationem imperii pertinere arbitratus sum, comprimere eorum audaciam: quò facilius etiam ceterorum animi, qui alieni essent ab imperio nostro, frangerentur. Vallo, & fossa circumdedi: sex castellis, castrisque maximis septi: aggere, vineis, turribus oppugnavi: ususque tormentis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumtuve sociorum, septimo quinquagesimo die rem confeci: ut, omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, compulsi in potestatem meam pervenirent. His erant finitimi pari scelere, & audacia Tibarani: ab his Pindemisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi. P. fratrem negotio præposui, ut in vicis aut captis, aut malè pacatis exercitus collocaretur. Nunc velim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatum relatum sit, me existimaturum, summam mihi laudem tributam, si tu honorem meum sententia tua comprobaris. Idque, etsi talibus de rebus gravissimos homines & rogare solere & rogari scio, tamen admonendum potiùs te à me, quàm rogandum puto. Tu es enim is, qui me tuis sententiis sæpissimè ornasti: qui oratione, qui prædicatione, qui summis laudibus in senatu, in concionibus ad cœlum extulisti: cujus ego semper tanta esse verborum pondera putavi, ut uno verbo tuo cum mea laude conjuncto, omnia adsequi me arbitrarer. Te denique memini, cum cuidam clarissimo, atque optimo viro supplicationem non decerneres, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idem mihi supplicationem decrevisti togato, non ut multis, republ. bene gesta, sed ut nemini, republ. conservata. Mitto, quòd invidiam, quòd pericula, quòd omneis meas tempestates, & subieris, & multò etiam magis, si per me licuisset, subire paratissimus fueris; quòd denique inimicum meum, tuum inimicum putaris: cujus etiam interitum, ut facilè intelligerem, mihi quantum tribueres, Milonis causa in senatu defendenda, approbaris. A me autem hæc sunt profecta: quæ ego in beneficii loco non pono, sed in veritestimonii, atque judicii; ut præstantissima tuæ virtutes non tacitus admirarer; (quis enim idem non facit?) sed in omnibus scriptis, Græcis, Latinis, omni denique varietate litterarum mearum, te non modò iis, quos vidissemus, sed iis, de quibus audissemus, omnibus anteferrem. Quæres fortasse, quid sit, quod ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris à senatu, tanti æstimem. Agam jam tecum familiariter, ut est & studiis & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignum, & necessitudine etiam paterna. Si quisquam fuit umquam remotus & natura, & magis etiam, ut mihi quidem sentire videor, ratione, atque doctrina, ab inani laude, & sermonibus vulgi, ego profectò is sum. Testis est consulatus meus: in quo, sicut in reliqua vita, fateor, ea me studiosè secutum, ex quibus vera gloria nasci posset. ipsam quidem gloriam per se. numquam putavi expetendam. Itaque & provinciam ornatam, & spem non dubiam triumphi, neglexi. Sacerdotium denique, cum (quemadmodum te existimare arbitror) non difficillimè consequi possem, non appetivi. Idem post injuriam acceptam, quam tu reipubl. calamitatem semper appellas, meam non modò calamitatem, sed etiam gloriam, studui quàm ornatissima senatus, populique Romani de me judicia intercedere. Itaque & augur posteà fieri volui, quòd antea neglexeram: & eum honorem, qui à senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum à me olim, nunc mihi expetendum puto. Huic meæ voluntati, in qua inest aliqua vis desiderii, ad sanandum vulnus injuriæ, ut faveas, adjutorque sis, quod paullò antè me negaram rogaturum, vehementer te rogo: sed ita, si non jejunum hoc nescio quid, quod ego gessi, & contemnendum videbitur, sed tale, atque tantum, ut multi nequaquam paribus rebus honores summos à senatu consecuti sint. Equidem etiam mihi illud animum advertisse videor: (scis enim, quàm attentè te audire soleam) te non tam res gestas, quàm mores, instituta, atque vitam imperatorum spectare solere, in habendis, aut non habendis honoribus. Quod si in mea causa considerabis, reperies, me exercitu imbecillo contra metum maximi belli, firmissimum præsidium habuisse, æquitatem, & continentiam. His ego suffidiis ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem; ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem, animosque novarum rerum exspectatione suspensos, ad veteris imperii benivolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me præsertim ad te à quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur, cognosces ex iis, qui meis institutis se recreatos putant. Cumque omnes uno

1. *Tum id, quod jam ante statueram.*) Hæc lectio ex Med. est, ab Egnat. ad primam impressionem emotata; & ab Vict. quoque usurpato in editione: conspicio jam eam quoque in Pal. Vat. excerptis Hitt. vulgò: *tamen id, quæ jam ante constituerant.* Paullo post Hitt. codex legit: *abessemque Amano iter unius diei.* putatque Gul. legendum *abissemque Amano.*

2. *Quod necisi captique sunt, intercluſi fuga. Eranam, &c.*) In Medicæo erat, *intercluſi fuga ranam*, ex qua restè hanc lectionem extricavit accuratissimus Victor. Nam vox *reliqui* ab omnibus nostris æque abest. Primus Palatinus & prisca editio: *Intercluſi fugierant amani autem.*

1. *Insti-*

uno propè consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur. Puto etiam regem Dejotarum, qui uni tibi est maximè necessarius. Quæ si etiam majora sunt: & in omnibus sæculis pauciores viri reperti sunt, qui suas cupiditates, quàm qui hostium copias vincerent: est profectò tuum, cùm ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora sunt, genera virtutis adjunxeris, ipsas etiam illas res gestas, justiores esse, & majores putare. Extremum illud est, ut, quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla umquam res in vita fuit, nec hominum generi majus à diis munus ullum est datum. Hæc igitur, quæ mihi tecum communis est, societas studiorum, atque artium nostrarum, quibus à pueritia dediti, ac devincti, soli propemodum nos philosophiam illam veram, & antiquam, quæ quibusdam otii esse ac desidiæ videtur, in forum atque in rempub. atque in ipsam aciem pænè deduximus; tecum agit de mea laude, cui negari à Catone fas esse non puto. Quamobrem tibi sic persuadeas, velim: si mihi tua sententia tributus honor ex meis litteris fuerit, me sic existimaturum, cum auctoritate tua, tum benivolentia erga me, mihi, quod maximè cupierim, contigisse. Vale.

¶ *ARG. Excusat se, quod Ciceroni supplicationem non decreverit: & tamen decretam gaudet, seque de eo honorificentius sensisse, quàm eos, qui supplicationem decreverant.*

M. CATO, M. T. C. IMP. S. P. D.

5 QUOD & respub. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam virtutem, innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus, domi togati, armati foris, pari industria administrari gaudeam. Itaque, quod pro meo judicio facere potui, ut innocentia, consilioque tuo defensam provinciam, servatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum revocatam ad studium imperii nostri voluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. Supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuitò, sed summa tua ratione, & continentia reipublicæ provisum est, diis immortalibus gratulari nos, quàm tibi referre acceptum mavis, gaudeo. Quòd si triumphi prærogativam putas, supplicationem, & idcirco casum potius, quàm te laudari mavis: neque supplicationem sequitur semper triumphus, & triumpho multo clarius est, senatum judicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris, provinciam, quàm vi militum, aut benignitate deorum retentam, atque conservatam esse: quod ego mea sententia censebam. Atque hæc ego idcirco ad te contra consuetudinem meam pluribus scripsi: ut, quod maximè volo, existimes me laborare, ut tibi persuaderem, me & voluisse de tua majestate, quod amplissimum sim arbitratus: & quod tu maluisti, factum esse gaudere. Vale, & nos dilige, 1 & instituto itinere severitatem, diligentiamque sociis, & reip. præsta.

¶ *ARG. Laudat Catonis sententiam, ex litteris Catonis se voluptatem cepisse. Petit, ut si favere noluerit in adipiscendo triumpho, saltem si adipiscatur, gaudeat.*

M. T. C. CATONI S. P. D.

LÆTUS sum laudari me, inquit Hector, opinor apud Nævium, *abi te pater, à laudato viro.* EA EST ENIM profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Ego verò vel gratulatione litterarum tuarum, vel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. Idque mihi cùm amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quòd liquidò veritati dares. 2 Et, si non modò omnes, verum etiam multi Catones essent in civitate nostra, in qua unum exstitisse mirabile est: quem ego curum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? Nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile judicium, nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta à meis necessariis. Sed causam meæ voluntatis, non enim dicam cupiditatis, exposui tibi superioribus litteris: quæ etiam si parum justa tibi visa est, hanc tamen habet rationem, non ut nimis concupiscendus honos: sed tamen, si deferatur à senatu, minimè aspernandus esse videatur. Spero autem, illum ordinem, pro meis ob rempublicam susceptis laboribus, me non indignum honore, usitato præsertim existimaturum. Quod si ita erit, tantum ex te peto, quod amicissimè scribis, ut, cùm tuo judicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris: si id, quod maluero, accidit, gaudeas. Sic enim fecisse te, & sensisse, & veriùs scripsisse video: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis jucundum fuisse, quòd scribendo affuisti. Hæc enim senatusconsulta non ignoro ab amicissimis ejus, cujus de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem videbo, atque utinam republ. meliore, quàm timeo.

¶ *ARG. Gratulatur C. Marcello de consulatu.*

M. T. C. PROCOSS. C. MARCELLO COS. DESIGN. S. P. D.

MAXIMA sum lætitia affectus, cùm audivi, te consulem factum esse: eumque honorem tibi deos fortunare volo, atque à te pro tua, parentisque tui dignitate administrari. Nam cùm te semper amavi, dilexique, tum mei amantissimum cognovi in omni varietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, vel defensus tristibus temporibus, vel 4 secundis: & sum totus vester, & esse debeo: cùm præsertim matris tuæ, gravissimæ, atque optimæ fœminæ, majora erga salutem, dignitatemque meam studia, quàm erant à muliere postulanda, perspexerim. Quapropter à te peto in majorem modum, ut me absentem diligas, atque defendas.

¶ *ARG. Gratulatur C. Marcello, de filio consule designato.*

M. T. C. PROC. MARCELLO, COLLEGAE S. P. D.

MARCELLUM tuum, consulem factum, teque ea lætitia affectum esse, quam maximè optasti, 5 miran-

1. *Instituto itinere severitatem diligentiamque sociis & reip. p.*] Gul. putabat: *institutis in mores*, sed quam posui, est primogenia lectio, in editione prima & in Pall. Vat. Pec. Stevv. Hitt. propagata, adeo ut mirari subierit illam nuperam novitatem *sectatam indulgentiamque*. Cum Cato nihil minus nominarit quàm *indulgentiam* O capita!

2. *Et si non modò omnes, verum etiam multi Catones essent.*) Sic legendum ex recensione Vict. editione primaria Pal. textu, Vatic. excerpta Hitt. Lambinus non sincerum vas incrustare, faciebat *quod si non modò omnes, verùm, &c.* Gul. legebat: *& si modò omnes, vel etiam multi.* Vulgo: *&, si non modò omnes, verum.*

3. *Sic enim fecisse te, & sensisse verius scripsisse video.*) Sic Vict. & Palat. ficque ex codice vetusto primam impressionem emendat Egnat. neque aliter Vat. excerpta & Hitt. Gul. nihilominus ariolabatur, *esse sic & fecisse te.* Paullò post Pec. excerpta, Hitt. Pall. scr. hunc: *cujus honore agitur scribi solere.* unde ille, *cujus honor agitur.* Ego pro recepta lectione habo potius, quàm ruinosis alterius conjecturis sive macceriis labem.

4. *Secundis: & sum totus vester & esse debeo.*) Succinctius ac melius sic editio prima & Vict. Palat. Hitt. Pec. Vaticanique excerpt. emisso illo superfluo humore ac pituita scholæ: *necesse est, ut & sim totus vester & esse debeam.*

5. *Mirandum in modum gaudes.*) Pall. Stevv. Vatic & Pec. excerpta: editiones, prima atque Vict. non, *mirum.* sicut infra introduxi ex editione prima, Vict. Pal. primo: *A te id, quod fecisti, peto:* licet negare non possimus, retinere in Pal. textu, Stevv. Hitt. quemadmodum & Lamb. edidit. *exsuevisti:* sed illud germanius esse putavi. Vulgo excusum est: *quod consuevisti.*

dum in modum gaudeo: idque cùm ipsius causa, tum quod te omnibus secundissimis rebus dignissimum judico: cujus erga me singularem benivolentiam vel in labore meo, vel in honore perspexi: totam denique domum vestram vel salutis, vel dignitatis meæ studiosissimam, cupidissimamque cognovi. Quare gratum mihi feceris, si uxori tuæ Juniæ, gravissimæ, atque optimæ fæminæ, meis verbis eris gratulatus. A te id, quod fuesti, peto, me absentem diligas, atque defendas.

¶. *ARG. Gratulatur M. Marcello de fratre patruele designato: Petitque ab eo ut sibi quàm primùm annuo imperio provincia finito successor mittatur consule.*

M. T. C. PROCOS. M. MARCELLO COS. S. P. D.

9 TE & pietatis in tuos, & animi in rempublicam & clarissimi, atque optimi consulatus, C. Marcello consule facto, fructum cepisse, vehementer gaudeo. Non dubito, quid præsentes sentiant. nos quidem longinqui, & à te ipso missi in ultimas genteis, ad cælum mehercule tollimus verissimis, ac, ustissimis laudibus. Nam cùm te à pueritia tua unice dilexerim, tuque me in omni genere semper amplissimum esse & volueris, & judicaris: tum hoc vel tuo facto, vel populi Romani de te judicio, multo acrius, vehementiusque diligo: maximaque lætitia afficior, cùm ab hominibus prudentissimis, virisque optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis, vel me tui similem esse audio, vel te mei. Unum verò si addis ad præclarissimas res consulatus tui aut mihi succedat quàm primùm aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod tu mihi & senatui consulto, & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut valeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nuntiata sunt, quia non putabam à me etiam nunc scribenda esse publicè, propterea ne pro familiaritate quidem nostra volui ad te scribere: ne, cùm ad consulem scripsissem, publicè viderer scripsisse.

¶ *ARG. Supplicationem sibi decerni postulat.*

M. T. C. IMP. C. M. MARCELLO, C. F. COS. DESIGN. S. P. D.

10 QUUM id accidit, quod mihi maximè fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis vestri fuit erga me semper animus) quum ergo ita accidit, ut omnium vestrum studio tuus consulatus satisfacere posset, in quem meæ res gestæ, lausque, & honos earum potissimum incideret: peto à te id, quod facillimum factu est, non aspernante, ut confido, senatu, ut quàm honorificentissimum senatusconsultum, litteris meis recitatis, faciundum cures. Si mihi tecum minus esset, quàm est cum tuis omnibus, allegatem ad te illos, à quibus intelligis me præcipuè diligi. Patris tui beneficia in me sunt amplissima, neque enim saluti meæ, neque honori amicior quisquam dici potest. Frater tuus, quanti me faciat, semperque fecerit, esse hominem, qui ignoret, arbitror neminem. Domus tua denique tota me semper omnibus summis officiis prosecuta est. Neque verò tu in me diligendo cuiquam concessisti tuorum. Quare à te peto in majorem modum, ut me per te quàm ornatissimum velis esse: meamque & in supplicatione decernenda, & in ceteris rebus existimattonem satis tibi esse commendatam putes.

¶ *ARG. Agit gratias de supplicatione decreta.*

M. T. C. IMP. C. MARCELLO, COS. DESIGN. S. P. D.

11 QUANTAE curæ tibi meus honos fuerit, & quàm idem exstiteris consul in me ornando, & amplificando, qui fueras semper cum parentibus tuis, & cum tota domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. Itaque nihil est tantum, quod ego non tua causa debeam, facturusque sim cùm studiosè ac libenter. Nam magni interest, cui debeas. debere autem nemini malui, quàm tibi: cui me cùm studia communia, beneficia paterna, tuaque jam antè conjunxerant: tum accedit, mea quidem sententia, maximum vinculum, quòd ita rempubl. geris, atque gessisti, qua mihi carius nihil est, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quòminùs tantundem ego unus debeam, non recusem. Quamobrem tibi velim hi sint exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, si me navigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipsos Etesias, propediem te, ut spero, videbo.

¶. *ARG. Gratulatur Paullo de consulatu.*

M. T. C. IMP. L. PAULLO, COS. DESIGN. S. P. D.

12 ETSI mihi numquam fuit dubium, quin te populus Romanus pro tuis summis in rempublicam meritis, & pro amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tamen incredibili lætitia sum affectus, cùm id mihi nuntiatum est: eumque honorem tibi deos fortunare volo, à teque ex tua, majorumque tuorum dignitate administrari. Atque utinam præsens illum diem mihi optatissimum videre potuissem, proque tuis amplissimis erga me studiis, atque beneficiis tibi operam meam, studiumque navare. Quam mihi facultatem quum hic nec opinatus, & improvisus provinciæ casus eripuit: tamen, ut te consulem rempubl. pro tua dignitate gerentem videre possim, magnopere à te peto, ut operam des, efficias, nequid mihi fiat injuriæ, neve quid temporis ad meum annuum munus accedat. Quod si feceris, magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet.

¶ *ARG. Petit, supplicationem sibi decerni.*

M. T. C. IMP. L. PAULLO, COS. S. P. D.

13 MAXIME mihi fuit optatum Romæ esse tecum, multas ob causas, sed præcipuè, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. Ac petitionis quidem tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tamen navare operam volebam. In consulatu verò cupio equidem te minus habere negotii: sed molestè fero, me consulem studium tuum adolescentis perspexisse: te meum, cùm id ætatis sim, perspicere non posse. Sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas: mihi ad remunerandum nihil suppetat præter voluntatem. Ornasti consulatum, ornasti reditum meum. Incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. Itaque cùm & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaque existimatio postulare videatur, ut à te plurimis verbis contendam ac petam, ut quàm honorificentissimum senatusconsultum de meis rebus gestis faciendum cures: non audeo vehementer à te contendere, ne aut iple perpetuæ tuæ consuetudinis erga me oblitus esse videar, aut te oblitum putem. Quare, ut te velle arbitror, ita faciam: atque ab eo, quem omnes gentes sciunt de me optimè meritum, breviter petam. Si alii consules essent, ad te potissimum, Paulle, mitterem, ut eos mihi quàm amicissimos redderes. nunc, cùm tua summa potestas, summaque auctoritas, notaque omnibus nostra necessitudo sit, vehementer te rogo, ut & quàm honorificentissime cures decernendum de meis rebus gestis, & quàm celerrimè. Dignas res esse honore, & gratulatione, cognosces ex iis litteris, quas ad te, & collegam, & senatum publicè misi: omniumque mearum reliquarum rerum, maximèque existimationis meæ procurationem suscepiam

ptam velim habeas. In primisque tibi curæ sit, quod abs te superioribus quoque litteris petivi, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem videre, omniaque spero, cùm absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

¶. *ARG. Sibi commendat Fabium: docet, se Cassium ad urbem non vidisse: petit administrationem sibi non prorogari.*

M. T. C. IMP. C. CASSIO, PROQUÆST. S. P. D.

14 M. FABIUM quòd mihi amicum tua commendatione das, nullum in eo facio quæstum. Multi enim anni sunt, cùm ille in ære meo est, & à me diligitur propter summam suam humanitatem, & observantiam. Sed tamẽ quòd te ab eo egregiè diligi sensi, multo amicior ei sum factus. Itaque quamquam profecerunt litteræ tuæ: tamen aliquantò plus commendationis apud me habuit animus ipsius erga te, mihi perspectus & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiosè, quæ rogas: tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primùm, ut te, quem jamdiu plurimi facio, tanto intervallo viderem; deinde, ut tibi, quod feci per litteras, possem præsens gratulari: tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicaremus: postremò, ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis intervallis temporum interruptam consuetudinem habuit, confirmaretur vehementiùs. Id quum non accidit, utemur bono litterarum, & eadem ferè absentes, quæ, si coràm essemus, consequemur. 1 Unus fructus, qui in te videndo est, percipi litteris non potest. alter, gratulationis est, is quidem exilior, quàm si tibi teipsum intuens gratulater. Sed tamen & feci antè, & facio nunc, tibique cùm pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro opportunitate temporis gratulor, quòd te de provincia decedensem summa laus, & summa gratia provinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nostris rebus coràm communicassemus inter nos, conficiamus idem litteris. Ego ceterarum rerum causa tibi Romam properandum magnopere censeo. Nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti victoria tanta, clarum adventum tuum fore intelligo. Sed siqua sunt onera tuorum, ut si tanta sunt, ea sustinere possis. 2 propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius, sin majora: considera, ne in alienissimum tempus cadeat adventus tuus. Hujus rei totum consilium tuum est. tu enim scis, quid sustinere possis. Si potes: laudabile, atque populare est. sin planè non potes: absens hominum sermones faciliùs sustinebis. De me autem idem tecum his ago litteris, quod superioribus egi, ut omneis tuos nervos in eo contendas, ne quid mihi ad hanc provinciam, quam & senatus, & populus annuam esse voluit, temporis prorogetur. Hoc à te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. Habes Paullum nostrum nostri cupidissimum. est Curio: est Furnius. Sic velim enitare, quasi in eo sint mihi omnia. Extremum illud est de iis, quæ proposueram, confirmatio nostræ amicitiæ: de qua pluribus verbis nihil opus est. Tu puer me appetisti: ego autem semper ornamento te mihi fore duxi. Fuisti etiam præsidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuum discessum familiaritas mihi cum Bruto tuo maxima. Itaque in vestro ingenio, & industria mihi plurimum & suavitatis, & dignitatis constitutum puto. Id tu, ut tuo studio confirmes, te vehementer rogo: litterasque ad me, & continuò mittas, & cùm Romam venetis, quam sæpissimè.

¶. *ARG. De bello civili non renovando: De clementia Cæsaris: De gemitu Italiæ: Consilium Cassii de futuris exquirit.*

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

ETSI uterque nostrum spe pacis, & odio civilis sanguinis, 3 abesse à belli pertinacia voluit: tamen, quum ejus consilii princeps ego fuisse videor, plus fortasse tibi præstare ipse debeo, quàm à te exspectare. Etsi, ut sæpe soleo mecum recordari, sermo familiaris meus tecum, & item mecum tuus, adduxit utrumque nostrum ad id consilium, ut uno prœlio putaremus, si non totam causam, at certè nostrum judicium definiri convenire. Neque quisquam hanc nostram sententiam verè umquam reprehendit, præter eos, qui arbitrantur melius esse, deleri omnino rempubl. quam imminutam, & debilitatam manere. Ego autem ex interitu ejus nullam spem scilicet mihi proponebam: ex reliquiis magnam. Sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit, accidere illa potuisse, quàm nos non vidisse ea futura: nec, cùm essemus, divinare potuisse. Equidem fateor meam conjecturam hanc fuisse, ut illo quasi quodam fatali prœlio facto, 4 & victores communi saluti consuli vellent, & victi suæ: utrumque autem propositum esse arbitrari in celeritate victoris. Quæ si fuisset, eandem clementiam experta esset Africa, quam cognovit Asia: quam etiam Achaja, &, ut opinor, ipso legato, ac deprecatore. Amissis autem temporibus, quæ plurimùm valent, præsertim in bellis civilibus, interpositus annus alios induxit, ut victoriam sperarent, alios, ut ipsum vinci contemnerent. Atque horum malorum omnium culpam fortuna sustinet. Quis autem aut Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri, aut nescio quem istum Pharnacem Asiæ terrorem illaturum putaret? Nos tamen in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu enim eam partem petisti, ut & consiliis interesses, & quod maximè curam levat, futura animo prospicere posses. ego, qui festinavi, ut Cæsarem in Italia viderem, (sic enim arbitrabamur) eumque multis honestissimis viris conservatis redeuntem, ad pacem currentem, ut ajunt, incitarem: ab illo longissimè & absum, & abfui. Versor autem in gemitu Italiæ, & in urbis miserrimis querelis: quibus aliquid opis fortasse ego pro mea, tu pro tua, pro sua quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare velim pro tua perpetua erga me benivolentia, scribas ad me, quid videas, quid sentias, quid exspectandum, quid agendum nobis existimes. Magni erunt mihi tuæ litteræ: atque utinam primis illis, quas Luceria miseras, paruissem. sine ulla enim molestia dignitatem meam retinuissem. Vale.

1. *Unus scilicet fructus, qui in te videndo est.*) Sic scripsi, quod alii libri ignorant *Te ille* [sicut Pall. Hitt. Pec. excerpta, editio prisca & Manut.] alii *Te scilicet*, quæ revera duæ voculæ, ab glossegrapho interjecta sunt. Pal. certè sext. *unus scilicet fructus*, quod nunquam alias facere soleat, ut inter scribendum voluerit consulere captui suo. Nihil verius est hac nostra emendatione.]

2. *Propera: nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius.*) Recepi quidem hanc lectionem ob consensum tot librorum: habetur enim illa in Pal. primo, Vaticanis, Peckio excerpris, editionibus, primaria, Victoriana, sed tamen ut magis probem Palatini sexti scripturam: *propera*; *nihil tibi erit lautius*: ut emendavit rectè Man. quod in uno Mareorum invenisse te fatur, & in altero uno *propere*. Vulgatum est: *ea sustinere possis: nihil tibi erit lautius.*

3. *Abesse à belli pertinacia voluit.*) Vulgò *necessaria pertinacia*. sed non tum voculam non necessariam & hic ineptam, tum à Palatino sexto, Hittorp. Medic. Victor. editione exclusam protelare ipsi quoque voluimus.

4. *Et victores communi saluti consuli vellent & victi suæ: utrumque autem propositum esse arbitrari in celeritate victoris.*) Ita hunc orationis tractum reformavi ex Palat. primo, duobus Gulielmianis, ac Mediceo; nisi quod ille, *consule*, pro *consuli*, antiqua scriptura. Paullò etiam antè *quasi* [sicut & Hittorp.] ponit pro *quasi*: ut *sibi* pro *sibi*. Vulgo editum est: *communi salutis consulere vellent, & victis suæ: utrumque autem positum esse arbitrabar.*

¶. *ARG. Iocatur in Epicureorum opiniones, hoc est, in Cassium Epicureæ sectæ deditum.*

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

26 FVTOte jam suppudere, 1 cùm hæc tertia jam epistola antè operis sit, quàm tu schedulam aut litteram. sed non urgeo. longiores enim exspectabo, vel potiùs exigam. Ego, si semper haberem, cui darem, vel ternas in hora darem. Fit enim nescio quid, ut quasi coràm adesse videare, cum scribo aliquid ad te: neque id 2 κατ' εἴδωλον φαντασίας, ut dicunt tui amici novi: qui putant etiam Δημοκριτικὰς φαντασίας spectris Catianis excitari. Nam ne te fugiat, Catius Insuber, Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargettius, etiam antè Democritus, εἴδωλα, hic spectra nominat. His autem spectris etiam si oculi possent feriri, quod vel iis ipsa occurrunt: animus qui possit, ego non video. Doceas tu me oportebit, cùm salvus veneris, in meane potestate ut sit spectrum tuum, ut, simulac mihi collibitum sit de te cogitare, illud occurrat: neque solùm de te, qui mihi hæres in medullis: sed, si insulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolabit ad pectus. Sed hæc posteriùs tento enim te, quo animo accipias. si enim stomachaberis, & molestè feres, plura dicemus: postulabimusque, ex quâ hæresi, VI HOMINIBUS ARMATIS, dejectus sis, in eâ rest tuare. In hoc iter dicto non solet addi, IN HOC ANNO. Quare si jam biennium, aut triennium est, cùm virtuti nuntium remisisti, delinitus illecebris voluptatis: in integro res nobis erit. quamquam quicum loquor? cum uno fortissimo viro: qui postea, quàm forum attigisti, nihil fecisti, nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. In ista ipsa αἱρέσει metuo ne plus verborum sit, quàm ego putarim, si modò eam tu probas. Quid tibi in mentem venit? inquies: quia nihil habebam aliud, quod scriberem. De repub. enim nihil scribere possum, neque enim quod sentio, libet scribere.

¶. *ARG. De tabellariorum importunitate: De Sullæ morte. De bello Hispaniensi. De Pansæ profectione in provinciam: De mansione Brundisina Cassii. De litteris mutuis.*

M. T. C. CASSIO, S. P. D.

27 PRAEPOSTEROS habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tamen cùm à me discedunt, flagitant litteras. cùm ad me veniunt, nullas afferunt. atque idipsum facerent commodiùs, si mihi aliquid spatii ad scribendum darent: sed petasati veniunt: comites ad portam exspectare dicunt. Ergo ignoscès. alteras habebis, has breveis. sed exspecta πάντα περὶ πάντων. Etsi quid ego me tibi purgo, cùm tui ad me inanes veniant: ad te cum epistolis revertantur? 3 Nos hic (tamen ad te scribam aliquid) D. Sullam patrem mortuum habebamus, alii à latronibus, alii crudelitate dicebant. populus non curabat. combustum enim esse constabat. hoc tu prosapientia tua feres æquo animo. quamquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant molestè laturum, verentem, ne hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Attius pigmentarius valde gaudebant, se adversarium perdidisse. De Hispania novi nihil: sed exspectatio valde magna, rumores tristiores, sed 4 ἀδέσποτοι Pansa nostes paludatus ad III. Kalend. Jan. profectus est, ut quivis intelligere posset id, quod tu nuper dubitare cœpisti, 5 τὸ καλὸν δι' αὐτὸ αἱρετὸν esse. Nam quòd multos miseriis levavit, & quòd te in his malis hominem præbuit, mirabilis eum virorum bonorum benivolentia prosecuta est. Tu quod adhuc Brundisii moratus es, valde probo, & gaudeo: & meherculè puto te sapienter facturum, si 6 ἀκεστόσπουδος fueris. Nobis quidem, qui te amamus, erit gratum, & amabo te, cùm dabis posthac aliquid domum litterarum, mei memineris. Ego numquam quemquam ad te, cùm sciam, sine meis litteris ire patiar.

¶. *ARG. De epistolæ brevitate: De tristitia temporum. De bello Hispaniensi. Absenti gratulatur.*

M. T. C. C. CASSIO, S. P. D.

LONGIOR epistola fuisset, nisi eo ipso tempore petira 28
esset à me, cùm jam iretur ad te. longior etiam, si φλυαρὸν aliquem habuisset. nam σπουδάζειν, sine periculo vix possumus. Ridere igitur, inquies, possumus. Non meherculè facillimè. verumtamen aliam aberrationem à molestiis nullâ habemus 7 Ubi igitur, inquies, philosophia tua? Quidem in culina mea, molesta est. pudet enim servire. Itaque facio me alias res agere, 8 ne convicium Platonis audiam. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino novi. Te abesse, mea causa molestè fero, tua, gaudeo. Sed flagitat tabellarius. Valebis igitur, meque, ut à puero fecisti, amabis.

¶ *ARG. Respondet duabus epistolis Ciceronis: Epicuream sectam laudat: Cæsarem cupit victorem.*

C. CASSIUS M. T. C. S. P. D.

S. V. B. Non meherculè in hac mea peregrinatione quid- 29
quam libentiùs facio, quàm scribo ad te. videor enim cum præsente loqui, & jocari. Nec tamen hoc usu venit propter spectra Catiana: pro quo tibi proxima epistola tot rusticos Stoicos regeram, ut Catium Athenis natum esse dicas. Pansam nostrum 9 secundâ voluntate hominum paludatum ex urbe exisse, cùm ipsius causa gaudeo, tum meherculè

---

1. *Cùm hæc tertia jam epistola ante operis sit.*) Quinque Palatini, Grut. *ante operis sit, quam in secundam aut litteram.* ut mirer profectò tum hic maximè Manutium obscævantem tam candidis Vict. auspiciis. Pal. sext. solus *cum hæc tertia jam epistola ante opprefferit quam in cedulam.* Retinui ergo lectionem à Vict. hominè antiquitatis & Ciceronis studiosissimo, primo ex Med. productam, & à tot Palatinis libris stabilitam. sed in eo ab illo dissensi, quod *schedulam* pœtuleram, licet non damnem illius *scidam* & in Vat. excerptis propositam; audaciam verò Lamb. & fidem hic meritò suspectam habeo, reponentis AEacidinis suffertum fiduciis, *syllabam aut litteram.* Vulgò: *cùm hæc tertia jam epistola ante opprefsit quam in schedulam, &c.*

2. Κατ' εἴδ.) Secundùm spectrorum visiones.

3. *Nos hic D. Sullam patrem mortuum habebamus.*) Stephanus Pighius monuit in fastis suis ad annum urbis conditæ DCCII. legendum hoc & infra *D. Silanum,*

4. Ἀδέσποτοι) Sine auctore.

5. Τὸ καλὸν.) Honestum propter se ipsum expetendum.

6. Ἀκεστόσπουδος) Abhorrens à studio rerum.

7. *Ubi igitur inquies, Philosophia tua? Quidem in culina mea molesta est.*) Sic habet Pal. sex. sic quoque Med. nisi quod suo more *molesta est.* Notatque Egnat. illam lectionem emendatorum ingenio exivisse. *In culina quidem mea, sed molesta est.* Manut. putabat legendum olim, teste Lamb. *ubi igitur Philosophia tua quidem, in culina mea, in palestra est.* quam tamen jacturam ipse probare non potuit, sed hanc cujusdam amici sui: *ubi igitur Philosophia tua quidem, in culina mea in molestia est.* Gul. pro *in molestia est,* putabat, *in palestra est.* Videndus Festus. Pal. pr. *ubi igitur, inquies Philosophia tua quidem in culina mea molestasset:* quæ scriptura vitiosè nata est ab Med. Editio prima exhibebat: *ubi igitur, inquies, Philosophia tua, & quidem in quilina mea molestia est.* Nos stetimus ab optimo Palatino & Vict.

8. *Ne convicium Platonis audiam.*) Monuit Claudius Puteanus, V. CL. Comicum intelligi, 3 cujus hi sunt versus in Phaone:
ὑμῖν γὰρ ἐξὸν καθάπερ ἡ παροιμία, ἐν τῷ καπηλείῳ ἐνεῖναί μοι δοκεῖ.

9. *Secundâ voluntate hominum paludatum ex urbe exisse.*) Palat. pr. Scevv. Pec. excerpta, editio princeps, *per suffrtexisse.*

ἀπαρα-

herculè etiam omnium nostrûm. Spero enim, homines intellecturos, quanto sit omnibus odio crudelitas, & quantò amori probitas, & clementia: atque ea, quæ maximè mali petant, & concupiscant, ad bonos pervenire. Difficile est enim persuadere hominibus, τὸ καλὸν δὲ αὐτὸ αἱρετὸν esse: ἡδονῇ verò, & 1 ἀταραξίᾳ virtute, justitia, τῷ καλῷ parari, & verum, & probabile est. Ipse enim Epicurus, à quo omnes Catii, & Amafinii, mali verborum interpretes, proficiscuntur, dicit: 2 οὐκ ἔστι ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως, ζῆν. Itaque & Pansa, qui ἡδονῇ sequitur, virtutem retinet: & ii, qui à nobis φιλήδονοι vocantur, sunt φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι, omnesque virtutes & colunt, & retinent. Itaque Sulla, cujus judicium probare debemus, cùm dissentire philosophos videret, non quæsiit, quid bonum esset, omnia bona coemit: cujus ego mortem forti mehercules animo tuli. Nec tamen Cæsar diutius nos eum desiderare patietur. nam habet damnatos, quos pro illo nobis restituat: nec ipse lectorem desiderabit, cùm filium viderit. Nunc, ut ad remp. redeam, quid in Hispaniis geratur, rescribe. Peream, nisi sollicitus sum, ac malo veterem, & clementem dominum habere, quàm novum & crudelem experiri. Scis, Cnæus quàm sit fatuus: scis, quomodo crudelitatem, virtutem putet: scis, quàm se semper à nobis derisum putet. Vereor, ne nos rusticè gladio velit 3 ἀντιμυκτηρίσαι. Quid fiat, si me diligis, rescribe. Hui, quàm velim scire, utrum ista sollicito animo, an soluto legas. sciam enim eodem tempore, quid me facere oporteat. Ne longior sim, vale: & me, ut facis, ama. Si Cæsar vicit, celeriter me exspecta.

¶ *ARG. Se librum de oratore perfecto ad Trebonium misisse, Sabino traditum: queri ipsum commendat. Petit crebras litteras.*

M. T. C. TREBONIO, S. P. D.

20 ORATOREM meum, (sic enim inscripsi) Sabino tuo commendavi. Natio me hominis impulit, ut ei recte putarem: nisi fortè candidatorum licentia hic quoq; usus, hoc subitò cognomen arripuit. etsi modestus ejus vultus, sermoque constans, habere quiddam à Curibus videbatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, quum ad amorem meum aliquantum olim discedens addidisti: quo tolerabiliùs feramus igniculum desiderii tui, crebris nos litteris appellato: atque ita, si idem fiet à nobis: quamquam duæ causæ sunt, cur tu frequentior in isto officio esse debeas, quàm nos: primùm, quòd olim solebant, qui Romæ erant, ad provincialeis amicos de repub. scribere: nunc tu nobis scribas oportet. Res enim publica istic est: deinde, quod nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus: tu nobis, nisi litteris, non video, qua re alia satisfacere possis. Sed cetera scribes ad nos postea. Nunc hæc primò cupio cognoscere: iter tuum cujusmodi sit: ubi Brutum nostrum videris: quamdiu simul fueris: deinde, cùm processeris longiùs, de bellicis rebus, de toto negotio, ut existimare possimus, quo statu sanus. Ego tantum me scire putabo, quantum ex tuis litteris habebo cognitum. Cura ut valeas, meque ames amore illo tuo singulari.

¶ *ARG. Litteras petit. Trebonii officia numerat. De Calvo oratore mortuo quæ sentiat, exponit.*

M. T. C. TREBONIO, S. P. D.

ET epistolam tuam legi libenter, & librum libentissimè: 21 sed tamen in ea voluptate hunc accepi dolorem, quòd, cùm incendisses cupiditatem meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorem quidem nihil poterat accedere) tum discedis à nobis, meque tanto desiderio afficis, ut unam mihi consolationem relinquas, fore, ut utriusq; nostrûm absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniatur. Quod ego non modò de me tibi spondere possum, sed de te etiam mihi. Nullam enim apud me reliquisti dubitationem, quantum me amares. Nam ut illa omittam, quæ civitate teste fecisti, cùm mecum inimicitias communicasti, cùm me concionibus tuis defendisti, cùm quæstor in mea, atq; in publica causa consulum partes suscepisti, cùm tribuno pleb. quæstor non parüisti, cui tuus præsertim collega pareret: ut hæc recentia, quæ memimero semper, obliviscar: quæ tua sollicitudo de me in armis, quæ lætitia in reditu, quæ cura, qui dolor, cùm ad te curæ, & dolores mei perferrentur? Brundisium denique te ad me venturum fuisse, nisi subitò in Hispaniam missus esses? Ut hæc igitur omittam, quæ mihi tanti æstimanda sunt, quanti vitam æstimo, & salutem meam: liber iste, quem mihi misisti, quantam habet declarationem amoris tui? primùm, quòd tibi facetum videtur, quicquid ego dixi; quod aliis fortasse non item: deinde, quòd illa sive faceta sunt, sive sic fiunt, narrante te, venustissima. quin etiam antè quàm ad me veniatur, risus omnis pæne contumitur. Quod si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tamdiu cogitavisses: ferreus essem, si te non amarem. Cum verò ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: non possum existimare, plus quemquam à seipso, quam me à te amari. Cui quidem ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certè respondebo: quo tamen ipso tibi confido futurum satis. Nunc ad epistolam venio, cui copiosè, & suaviter scriptæ, nihil est, quod multa respondeam. Primùm enim ego illas Calvo litteras misi non plus, quàm has, quas nunc legis, existimans exituras aliter enim scribimus, quod eos solos, quib. mittimus: aliter, quod à multos lecturos putamus. Deinde ingenium ejus meliorib. extuli laudibus, quàm tu id verè potuisse fieri putas. Primùm, quod ita judicabam, acutè movebatur, genus quoddam sequebatur: in quo judicio lapsus, quo valebat, tamen assequebatur, quòd probaret. Multæ erant, & reconditæ litteræ: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo plurimùm valet, si laudes eum, quem cohortere. Habes de Calvo judicium, & consilium meum: consilium, quòd hortandi causa laudavi: judicium, quòd de ingenio ejus valde existimavi bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar: reditû spe exspectem: absentem memoria colam: omne desiderium litteris mittendis, accipiendisque leniam. Tu velim tua in me studia, & officia multùm tecum recordere: quæ cùm tibi liceat, mihi nefas sit oblivisci, non modò virum bonum me existimabis, verum etiam te à me amari plurimùm judicabis. Vale.

1. Ἀταραξίαν.) Statum mentis perturbatione vacuum.

2. οὐκ ἔστι.) Non licet jucundè vivere, nisi honestè justèque vivatur.

3. Ἀντιμυκτηρίσαι.) Vicissim irridere.

Ordo

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARUM AD FAMILIAREIS,
LIBER DECIMUS SEXTUS, AD TIRONEM.

¶ *ARGUM. Suum Tironis desiderium commendat.*

1 M. T. C. ET CICERO MEUS, ET FR. ET FRATRIS FIL. TIRONI S. P. D.

1 PAVLLO facilius putavi posse me ferre desiderium tui: sed planè non fero: & quamquam magni ad honorē nostrum interest, quàm primùm ad urbem me venire, tamen peccasse mihi videor, qui à te discesserim. Sed quia tua voluntas ea videbatur esse, ut prorsus, nisi, confirmato corpore, nolles navigare, 2 approbavi tuum consilium, neque nunc muto, si tu in eadem es sententia. Sin autem postea, quàm cibum cepisti, videris tibi posse me consequi, tuum consilium est. Marionem ad te eò misi, ut aut tecum ad me quàm primùm veniret: aut, si tu morarere, statim ad me rediret. Tu autem hoc tibi persuade, si commodo valitudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum. si autem intelliges opus esse, te Patris, convalescendi causa, paullùm commorari, nihil me malle, quàm te valere. Si statim naviges, nos Leucade consequēre. sin te confirmare vis; & comites, & tempestates, & navem idoneam ut habeas, diligenter videbis. Unum illud, mi Tiro, videto, si me amas, ne te Marionis adventus, & hæ litteræ moveant. Quod valitudini tuæ maximè conducet, si feceris; maximè obtemperaris voluntati meæ. Hæc pro tuo ingenio considera. Nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut valentem videamus, hortatur: desiderium, ut quàm primùm. Illud igitur potiùs. Cura ergo potissimùm, ut valeas: de tuis innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. Nonas Novembreis.

¶ *ARG. De sua sollicitudine, suoque ad Alyziam adventu.*

TULLIUS TIRONI SUO S. P. D.

2 NON queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim affectus: tantùm scribo, & tibi, & mihi maximæ voluptati fore, si te firmum quàm primùm videro. Tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. Is locus est citra Leucadem stadia CXX. Leucade aut te ipsum, aut tuas litteras à Marione putabam me accepturum. Quantùm me diligis, tantùm fac ut valeas, vel quantùm te à me scis diligi. Nonis Novembr. Alyzia.

¶ *ARG. Valetudini curam commendat.*

TULLIUS ET CICERO, TIRONI SUO, S. D. ET Q. FRATER, ET Q. FILIUS.

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi litteras antè dederamus, unum diem commorati sumus, quòd Quintus nos consecutus non erat. Is dies fuit nonæ Novembr. Inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII idus Novemb. has litteras dedimus. Tu, si nos omneis amas, & præcipuè me, magistrum tuum, confirma te. Ego valde suspenso animo exspecto, primùm te scilicet, deinde Marionem cum tuis litteris. Omnes cupimus, ego in primis, quàm primùm te videre: sed, mi Tiro, valentem. Quare nihil properaris, satis quotidie videro, si valebis. Utilitatibus tuis possum carere: te valere, tua causa primùm volo, tum mea, mi Tiro. Vale. 3

¶ *ARG. Valetudinem rursus commendat.*

M. T. C. ET Q. FR. ET Q. FIL. TIRONI, S.

VARIE sum affectus tuis litteris: valde priore pagina perturbatus, paullùm altera recreatus. Quare nunc quidem non dubito, quin, quoad planè valeas, te neque navigationi, neque viæ committas. satis te maturè videro, si planè confirmatum videro. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio. sed planè curationes ejus non probo. Jus enim dandum tibi non fuit, cum κακοτεχνος esses: sed tamen & ad illum scripsi accuratè, & ad Lysonem. Ad Curium verò, suavissimum hominum, & summi officii, summæque humanitatis, multa scripsi: in his etiam, ut, si tibi videretur, te ad se transferret. Lyso enim noster vereor, ne negligentior sit: primùm, quia omnes Græci: deinde, quòd, cum à me litteras accepisset, miki nullas remisit. sed eum tu laudas. Tu igitur, quid faciendum sit, judicabis. Illud, mi Tire, te rogo, sumtui ne parcas ulla in re, quod ad valitudinem opus sit. Scripsi ad Curium, quod dixisses, daret medico. ipsi puto aliquid dandum esse, quò sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia, domestica, forensia, urbana, provincialia: in re privata, in publica, in studiis, in litteris nostris. Omnia viceris, si, ut spero, te validum videro. Ego puto te bellissimè, si rectè erit, cum quæstore 4

1. ORdo Epistolarum in hoc extremo libro valde perturbatus est. nos eum, quem Lambinus construxit, secuti sumus, non multum interesse existimantes, quo loco hæc vel illa legatur. Vitiis bellum indiximus, ut suum nitorem Tullio reciperemus: velitari verò, quid priore, quid posteriore acie, collocandum sit, cum tot editionibus animum nunquam induximus.

2. *Approbavi suum consilium; neque nunc muto.*] Nihil mutandum censeo: Peckio excerpta, *neque nunc nuto*, sicut & prima editio. Palatinus tertius legit *muto*.

1. Duo

ſtore Meſcinio decurſurum. non inhumanus eſt. teque, ut mihi viſus eſt, diligit, & cùm valitudini tuæ diligentiſſimè conſulueris, tum, mi Tiro, conſulito navigationi. Nulla in te jam te feſtinare volo. nihil laboro, niſi ut ſalvus ſis. Sic habeto, mi Tiro, neminem eſſe, qui me amet, quin idem te amet: & cum tua, & mea maximè intereſt te valere, tum multis eſt curæ. Adhuc, dum mihi nullo loco deeſſe ois, numquam te confirmare potuiſti, nunc te nihil impedit: omnia depone, corpori ſervi: quantam diligentiam in valitudinem tuam contuleris, tanti me fieri judicabo. Vale, mi Tyro, vale, vale, & ſalve Lepta tibi ſalutem dicit, & omnes. Vale. VII. Idus Novembr. Leucade.

¶ *ARG. Valetudinem iterum commendat.*

TULLIUS, ET CICERO, ET Q. Q. TIRONI HUMANISS ET OPT. S. P. D.

3 VIDE, quanta ſit in te ſuavitas. 1 quas horas Thyrei fuimus. Xenomenes hoſpes tam te diligit, quam ſi vixerit tecum. Is omnia pollicitus eſt, quæ tibi eſſent opus: facturum puto. Mihi placebat, ſi firmior eſſes, 2 ut te Leucadem deportaret, ut ibi te planè confirmares. Videbis, quid Curio, quid Lyſoni, quid medico placeat. Voleb.m ad te Marionem remittere: quem, cùm meliuſculè tibi eſſet, ad me mitteres: ſed cogitavi, unas litteras Morionem afferre poſſe, me autem crebras exſpectare. Poteris igitur, & facies, ſi me diligis, ut quotidie ſit Acaſtus in portu. Multi erunt, quibus rectè litteras dare poſſis, qui ad me libenter perferant. Equidem Patras euntem neminem prætermittam. Ego omnem ſpem tui diligenter curandi in Curio habeo. Nihil poteſt illo fieri humanius, nihil noſtri amantius. Ei te totum trade. malo te paullo pòſt valentem, quàm ſtatim imbecillum videre. Cura igitur nihil aliud, niſi ut tu valeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam vale. Leucade proficiſcens, VII. idus Novembr.

¶ *ARG. Valetudinem commendat.*

M. TULLIUS CIC. PATER ET FIL. ET Q. Q. TIRONI, S D.

6 TERTIAM ad te hanc epiſtolam ſcripſi eodem die, magis inſtituti mei tenendi cauſa, quia nactus eram cui darem, quàm, quò haberem, quid ſcriberem. Igitur illa: quantum me diligis, tantum adhibe in te diligentiæ. Ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratiſſimum omnium, cùm valitudinis rationem, ut ſpero, habueris. habeto etiam navigationis. In Italiam euntibus omnibus ad me litteras dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. Cura, cura te, mi Tiro, quum non contigit, ut ſimul navigares. nihil eſt, quod feſtines: nec quidquam cures niſi ut valeas. Etiam atque etiam vale. VII idus Novembr. Actio, veſperi.

¶ *ARG. Se adverſis ventis Corcyræ teneri: Valetudinis curam commendat.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

7 SEPTIMUM jam diem Corcyræ tenebamur. Quintus autem pater, & filius Buthroti. Solliciti eramus de tua valitudine mirum in modum: nec mirabamur nihil à te litterarum. Iis enim ventis iſtinc navigatur, qui ſi eſſent, nos Corcyræ non ſederemus. Cura igitur te, & confirma: &, cùm commodè, & per valitudinem, & per anni tempus navigare poteris, ad nos, amantiſſimos tui, veni. Nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus, exſpectatuſque venies. Cura, ut valeas etiam atque etiam, Tiro noſter. Vale. XV. Kalend. Novembr. Corcyrà.

¶ *ARG. Valetudinem Tironis ſibi curæ eſſe.*

Q. C. TIRONI, S.

MAGNÆ nobis eſt ſollicitudini valitudo tua. nam, 1
tametſi qui veniunt, 3 ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant, tamen in magna conſolatione ingens ineſt ſollicitudo, ſi diutius à nobis futurus eſt is, cujus uſum & ſuavitatem deſiderando ſentimus. Attamen quamquam videre te tota cogitatione cupio, tamen te penitus rogo, ne tam longæ navigationi, & vitæ per hiemem, niſi bene firmum committas; neve naviges, niſi explorate. Vix in ipſis tectis, & oppidis frigus infirma valitudine vitatur: nedum in mari, & via ſit facilè abeſſe ab injuria temporis. 4 ψύχος δὲ λεπτοῖς χρωτὶ πολεμιώτατον, inquit Euripides. Cui tu quantum credas, neſcio ego certè ſingulos ejus verſu, ſingula ejus teſtimonia puto. Effice, ſi me diligis, ut valeas, & ut ad nos firmus, ac valens quam primùm venias. Ama nos, & vale. Qu. F. tibi ſalutem dicit.

¶ *ARG. Navigationem deſcribit: Valetudinem commendat.*

M. T. ET C. ET Q. TIRONI, S. P. D.

NOS à te, ut ſcis, diſceſſimus ad IV. non Novembr. 9
Leucadem venimus ad VIII. idus Novembr. ad VII. Actium. ibi propter tempeſtatem ad VI. idus morati ſumus. Inde ad quintum idus Corcyram belliſſimè navigavimus. Corcyræ fuimus uſque ad XVI. Kalend. Decemb. tempeſtatibus retenti. ad XV. Kalend. Decembr. à portu Corcyræorum, ad Caſſiopen ſtadia CXX. proceſſimus. Ibi retenti ventis ſumus uſque ad IX. Kalendas. Intereà, qui cupidè profecti ſunt, multi naufragia fecerunt. Nos eo die cænati ſolvimus. Inde Auſtro leniſſimo, cælo ſereno, nocte illa, & die poſtero in Italiam ad Hydrutem ludibundi pervenimus: eodemque ventu poſtridie (id erat ad VII. Kalend. Decembr.) hora quarta Brundiſium venimus: eodemque tempore ſimul nobiſcum oppidum introiit Terentia: quæ te facit plurimi. Ad V. Kal. Decemb. ſervus Cn. Plancii Brundiſii tandem aliquando mihi à te exſpectatiſſimas litteras reddidit, datas idib. Novembr. quæ me moleſtia valde levarunt: utinam omnino liberaſſent. Sed tamen Aſclapo medicus planè confirmat propediem te valentem fore. 5 Nunc quid ego te horter? ut omnem diligentiam adhibeas ad convaleſcendum. Tuam prudentiam, temperantiam, amorem erga me novi. ſcio te omnia facturum, ut nobiſcum quàm primùm ſis. Sed tamen ita velim, ut ne quid properes. Symphoniam Lyſonis velim vitaſſes: ne in quartam hebdomada incideres. Sed, quum pudori tuo maluiſti obſequi. quàm valitudini, reliqua cura. Curio miſi, ut medico honos haberetur: & tibi daret, quod opus eſſet: me, cui juſſiſſet, curaturum. Equum & mulum Brundiſii tibi reliqui. Romæ vereor, ne ex Kal. Jan. magni tumultus ſint. Nos agemus omnia modicè. Reliquum eſt, ut te hoc rogem, & à te petam, ne temerè naviges. Solent nautæ feſtinare quæſtus ſui cauſa. Cautus ſis, mi Tiro. Mare magnum & difficile tibi reſtat. Si potes: cum Meſſinio. cautè is ſolet navigare. ſi minùs, cùm honeſto

1. *Duas horas Thyrei fuimus.*] Monet vir erudius, (indicaruntalii, quorum verba ferè pono) videamus an rectius *Thyreis*, legatur: cujus, ut Epiri inſulæ, mentionem facit Strabo. Paullò poſt legunt Palatinus ſextus, Hittorpianus, *quaſi vixerit tecum*: ſed vulgatum defendit Catullus, *nec tam bene, quàm mihi pararim*: imò potius illam quàm ex v.c. oræ vulgatarum editionum impreſſerunt, *quàm vixerit tecum*: mihi illa genuinam ac veterem elegantiam redolere videtur.

2. *Ut te Leucadem deportaret.*] Sic rectius ex Pall. Vaticani excerptis, editione prima, ac Victorianâ. Hittorpianus tamen, *adportaret*. valgò: *deportaret*.

3. Ἀκίνδυνα.) Periculi quidem expertia ſeu tuta, ſed diuturniora.

4. Ψύχος δὲ.) Frigus autem ternis cuti inimiciſſimum.

5. *Nunc quid ego te horter?* Elegantiſsimè & rectiſsimè ſic reſtituo ex Vaticani excerptis ac Victorii editione, ſimulque interpungo. Nec multum me deſtituunt Palatini, duabus literis peccantes; *Nunc quidem ego te horter*. Vulgò; *nunc equidem ego te horter*.

1. Ut

honesto aliquo homine, cujus auctoritate navicularius moveatur. In hoc omnem diligentiam si adhibueris, teque nobis incolumem præstiteris, omnia à te habebo. Etiam atque etiam, noster Tiro, vale. Medico Curio Lysoni de te scripsi diligentissimè. Vale, salve.

¶ *ARG. Periculosum essi, post morbum itineri se committere: Ejus operam in studiis exigit.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

10 EGo verò cupio te ad me venire: sed viam timeo. gravissimè ægrotasti: inedia, & purgationibus, & vi ipsius morbi consumtus es. Graves solent offensiones esse ex gravibus morbis, si quæ culpa commissa est. Jam ad id biduum, quod fueris in via, dum in Cumanum venis, accedent continuò ad reditum dies quinque. Ego in Formiano ad III. Kalend esse volo. Ibi te ut firmum offendam, mi Tiro, effice. Litterulæ meæ, sive nostræ, tui desiderio oblanguerunt. Hæc tamen epistola, quam Acastus attulit, oculos paullum sustulerunt. Pompejus erat apud me, cùm hæc scribebam. Hilarè, & libenter ei cupienti audire nostra, dixi, sine te omnia mea muta esse. Tu Musis nostris para ut operas reddas nostra ad diem dictam fient. Docui enim te, fides ἔνυμον quod haberet. Fac planè ut valeas, nos adsumus. Vale. XIV. Kal.

¶ *ARG. Valetudinem commendat. De suo ad urbem adventu. De statu Reipublicæ. De Triumpho. De præfectura Campana.*

M. T. C. TERENTIA, ET TULLIA, QV. FRATER, ET QV. F. TIRONI, S. P. D.

11 ETsi opportunitatem operæ tuæ omnibus locis desidero: tamen non mea, quàm tua causa doleo, te non valere. Sed quum in quartanam conversa vis est morbi (sic enim scribit Curius) spero, te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. Modò fac, id quod humanitatis tuæ est, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quàm commodissimè convalescas. Non ignoro, quantùm ex desiderio labores, sed erunt omnia facilia, si valebis. festinare te nolo, ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculosè hieme naviges. Ego ad urbem accessi pridie nonas Januar. obviam mihi sic est prod'tum, 1 ut nihil possit fieri ornatius. Sed incidi in ipsam flammam civilis discordiæ, vel potius belli: cui cùm cuperem mederi, &, ut arbitror, possem: cupiditates certorum hominum (nam ex utraq; parte sunt, qui pugnare cupiant) impedimento mihi fuerunt omnino. & ipse Cæsar, amicus noster, minaceis ad senatum, & acerbas litteras miserat. & erat adhuc impudens, qui exercitum, & provinciam, invito senatu, teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius, nulla vi expulsi, ad Cæsarem cum Curione profecti erant. Posteà quam senatus consulibus, prætoribus, tribunis pleb. & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, ne quid resp. detrimenti caperet: numquam majore in periculo civitas fuit: numquam improbi cives habuerunt paratiorem ducem, omnino ex hac quoque parte diligentissimè comparatur. Id fit auctoritate, & studio Pompeji nostri, qui Cæsarem serò cœpit timere. Nobis inter has turbas, sen tus tamen frequens flagitavit triumphum: sed Lentulus consul, quò majus suum beneficium faceret, simul atque expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturum. Nos agimus nihil cupidè, eoque est nostra pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisque partem tueretur. Nos Capuam sumsimus. Hæc te scire volui. Tu etiam atque etiam cura, ut valeas, litterasque ad me mittas, quotiescumque habebis, cui des. Etiam atque etiam vale. D. pridie idus Jan.

¶ *ARG. De statu Reipublicæ & initio bellorum civilium: Suam in Tironem benevolentiam significat.*

M. T. C. TIRONI SUO, S. P. D.

Quo in discrimine versetur salus mea, & bonorum omnium, atquæ universæ reipub. ex eo scire potes, quod domos nostras, & patriam ipsam, vel diripiendam, vel inflammandam reliquimus. In eum locum res deducta est, ut, nisi qui deus, vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. Equidem ut veni ad urbem, non destiti omnia & sentire, dicere, & facere, quæ ad concordiam pertinerent: 2 sed mirus invaserat furor non solùm improbis, sed etiam his, qui boni habentur, ut pugnare cuperent, me clamante, nihil esse bello civili miserius. Itaque cùm Cæsar amentia quadam raperetur, & oblitus nominis, atque honorum suorum, Ariminum, Pisaurum, Anconam, Arretium occupavisset, Urbem reliquimus: quàm sapienter, atque quàm fortiter, nihil attinet disputare. Quo quidem in casu simus, vides. Feruntur omnino conditiones ab illo, ut Pompejus eat in Hispaniam: dilectus, qui sunt habiti, & præsidia nostra, dimittantur: se ulteriorem Galliam Domitio, citeriorem Considio Nonianoʹ (his enim obtigerunt) traditurum: ad consulatus petitionem se venturum: neque se jam velle, absente se, rationem haberi sui. se præsentem trinum nundinum petiturum. Accepimus conditionis; sed ita ut removeat præsidia ex his locis, quæ occupavit, ut sine metu de iis ipsis conditionibus Romæ senatus haberi possit. Id ille si fecerit, spes est pacis non honestæ. leges enim imponuntur. sed quidvis est melius, quàm sic esse, ut sumus. Sin autem ille suis conditionibus stare noluerit: bellum paratum est: ejusmodi tamen, quod sustinere ille non possit, præsertim cùm à suis conditionibus ipse fugerit, tantummodò ut eum intercludamus, ne ad urbem possit accedere: quod sperabamus fieri posse. Dilectus enim magnos habebamus: putabamusque illum metuere, si ad urbem ire cœpisset, ne Gallias amitteret: quas ambas habet inimicissimas, præter Transpadanos: ex Hispaniaque sex legiones, & magna auxilia, Afranio, & Petrejo ducibus, habet à tergo. Videtur, si insaniet, posse opprimi, modò ut urbe salva. Maximam autem plagam accepit, quòd is, qui summam auctoritatem in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit: reliquit illum: & nobiscum est: multique idem facturi esse dicuntur. Ego adhuc oræ maritimæ præsum à Formiis. Nullum majus negotium suscipere volui, quo plus apud illum meæ litteræ, cohortationesque ad pacem valerent. Sin autem erit bellum, video me castris, & certis legionibus præfuturum. Habeo etiam illam molestiam, quòd Dolabella noster apud Cæsarem est. Hæc tibi nota esse volui: quæ cave ne te perturbent, & impediant valitudinem tuam. Ego A. Varroni, quem cum amantissimum mei cognovi, tum etiam valde tui studiosum, diligentissimè te commendavi, ut & valitudinis tuæ rationem haberet, & navigationis, & totum te susciperet, ac tueretur: quem omnia facturum confido. recepit enim & mecum locutus est suavissimè. Tu, quum eo tempore mecum esse non potuisti, quo ego maximè operam, & fidelitatem desideravi tuam, cave festines, aut committas, ut aut æger, aut hieme naviges. Numquam serò te venisse putabo, si salvus veneris. Adhuc neminem videram, qui te posteà vidisset, quàm

1. *Ut nihil posset fieri ornatius.*] Hæc est Pall. Vatic. editionis Victorianæ ipsissima atq; optima lectio. nec longè abit impressio prima; *ut nihil fieri potuerit ornatius.* ac Hittorpianus. *ut nihil fieri possit ordinatius.* vũ garum est: *ut nihil f. potuerit honoratius.* Paullò post ex Pall. Hittorpiano, Peckio excerptis, editione prima ac Victoriana scripsi, *omnino ex hac quoque parte d. ligentissimè comparatur:* cum alias editum fuerit, *diceturvaiaios ex hac quoque parte diligentissimè bellum comparatur.*

2. *Sed mirus invaserat furor non solum improbis, sed etiam his.*] Hæc quoque est Palatt. codicum lectio, quam Victorius indicavit; tum etiam editiones primæ: ut flagellanda meritò veniat aliorum temeritas, intrudentium casum accusandi pro tertio. nam excudebatur, *sed mirus invaserat furor non solum, sed etiam his.* Timiditas tamen hic Victorii mihi non placet: cæcius Lambinus, qui fidenter eam admisit, secur & Manutius.

1. Habui

quàm M. Volusius, à quo tuas litteras accepi: quod non mirabar. neque enim meas puto ad te litteras tanta hieme perferri. Sed da operam, ut valeas: &, si valebis, cùm rectè navigari poterit, tum naviges. Cicero meus in Formiano erat; Terentia, & Tullia Romæ. Cura, ut valeas. IV. Kalendas Febr. Capua.

¶ *ARG. Valetudinem commendat.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

13 OMNIA à te data mihi putabo, si te valentem videro. summa cura exspectabam adventum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut valeas: &, cùm te bene confirmaris, ad nos venias. Vale IV. idus April.

¶ *ARG. Valetudinem iterum commendat.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

14 ANDRICVS postridie ad me venit, quàm exspectaram. Itaque 1 habui noctem plenam timoris, ac miseriæ. Tuis litteris nihilo sum factus certior, quomodò te haberes: sed tamen sum recreatus. Ego omni delectatione, litterisque omnibus careo: quas antè, quàm te videro, attingere non possum. Medico mercedis, quantum poscet, promitti jubeto. id scripsi ad Ummium. Audio te animo angi & medicum dicere, ex eo te laborare. Si me diligis, excita ex somno tuas litteras, humanitatemque, propter quam mihi es carissimus. nunc opus est te animo valere, ut corpore possis. Id cum tua, tum mea causa facias, à te peto. Acastum retine, quo commodius tibi ministretur. Conserva te mihi, dies promissorum adest. 2 quem etiam repræsentabo, si adveneris. Etiam atque etiam vale. IV. idus hora VI.

ARG. Suam de Tironis valetudine sollicitudinem significat.

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

15 ÆGYPTA ad me venit pridiè idus Aprileis. Is etsi mihi nuntiavit, te planè febri carere, & bellè habere: tamen, quòd negavit te potuisse ad me scribere, curam mihi attulit, & eo magis, quod Hermia, quem eodem die venire oportuerat, non venerat, Incredibili sum sollicitudine de tua valetudine: qua si me liberaris, ego te omni cura liberabo. Plura scriberem, si jam putarem, libenter te legere posse. Ingenium tuum, quod ego maximi facio, confer ad te mihi, tibique conservandum. Cura te etiam atque etiam diligenter. Vale. Scripta jam epistola, Hermia venit. Accepi tuam epistolam, vacillantibus litterulis: nec mirum, tam gravi morbo. Ego ad te AEgyptum misi, quod nec inhumanus est, & te visus est mihi diligere, ut is tecum esset: & cum eo cocum, quo utere. Vale.

¶ *ARG. De Tirone manumisso gratias agit & gratulatur.*

Q. C. M. CICERONI FRATRI, S. P. D.

16 DE Tirone, mi Marce, ita te, meumque Ciceronem, & meam Tulliolam, tuumque filium videam, ut mihi gratissimum fecisti, cùm eum indignum illa fortuna, ac nobis amicum, quàm servum esse maluisti. Mihi crede, tuis, & illius litteris perlectis, exsilui gaudio, & tibi & ago gratias, & gratulor. Si enim mihi Statii fidelitas est tanię voluptati: quanti esse in isto hæc eadem bona debent, additis litteris & sermonibus, humanitate, quæ sunt his ipsis commodis potiora? Amo te omnibus equidem maximis de causis, verùm etiam propter hanc, vel quòd mihi sic, ut debuisti, nuntiasti. Te totum in litteris vidi. Sabini pueris, & promisi omnia, & faciam.

¶ *ARG. Reprehendit Tironem quia Latinè scripserat minus proprie, valetudini fideliter inservire.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

17 VIDEO, quid agas. tuas quoque epistolas vis referti in volumnia. Sep heus tu, qui κριτὰν esse meorum scriptorum soles, unde illud tam ἄκυρον VALITUDINI FIDELITER INSERVIENDO? Unde in istum locum FIDELITER, venit? cui verbo domicilium est proprium in officio: migrationes in alienum, multæ. Nam & doctrina, & domus, & ars, & ager etiam, fidelis dici potest: ut sit, quomodo Theophrasto placet, verecunda tralatio. Sed hæc coram. Demetritus venit ad me: quo quidem comitatu 3 ἀφωμείληξα: satis scis. Tu eum videlicet non potuisti videre. cras aderit. videbis igitur. Nam ego hinc perendiè manè cogito. Valitudo tua me valde sollicitat: sed inservi; & fac omnia. tum te mecum esse, tum mihi cumulatissimè satisfacere putato. Cuspio quòd operam dedisti, mihi gratum est. Valde enim ejus causa volo. Vale.

¶. *ARG. Se Tironi manumisso inscripturum M. Tullio Tironi, neque eo tantum modo, sed & suo Tirone. Ab his valetudinem commendat.*

TVLLIVS TIRONI, S. P. D.

18 QVID igitur? non sic oportet? Equidem censeo sic, addendum etiam, suo. sed, si placet, invidia vitetur: quam quidem ego sæpe contemsi. Tibi 4 διαφόρησιν gaudeo profuisse. si verò etiam Tusculanum, dii boni, quanto mihi illud erit amabilius! Sed, si me amas, quod quidem aut facis, aut perbellè simulas, quod tamen in modum procedit: sed ut ut est, indulge valitudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deservis, servisti non satis, ea quid postulet, non ignoras: 5 πέψιν ἀκριβῆ, καὶ πάντον σύμμετρον, πέψιν, ὀλυσιτελῆ κοιλίας. Fac bellus revertare. non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Parhedum excita, ut hortum ipse conducat. Sic olitorem ipsum commovebis. Helico nequissimus κ-ς cιδ dabat nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. Iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego Mothonem. Itaque abutor coronis. De Crabra quid agatur, etsi nunc quidem etiam nimium est aquæ, tamen velim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. Sed tu nullosne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleum? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando exspectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

¶. *ARG. De litteris: de Demetrio: De Ausidiano nomine.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

19 EXPECTO tuas litteras de multis rebus; te ipsum multò magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potest boni. De Ausidiano nomine nihil te hortor. scio tibi curæ esse. sed confice. Et, si ob eam rem moraris, accipio causam. si id te non tenet, advola. Litteras tuas valde exspecto. Vale.

¶. *ARG. De valetudine Tironis. De libris componendis. De olitore. De reditu Tironis.*

M. T. C. TIRONI, S. P. D.

20 SOLLICITAT, ita vivam, me tua, mi Tiro, valitudo: sed confido, si diligentiam, quam instituisti, adhibueris, citò te firmum fore. Libros compone, indicem cùm Metrodoro

1. *Habui noctem plenam timoris ac miseriæ.*] Secutus hic sum Codicem Hittorpianum, qui fere obnoxium habet Palatinum sextum in illo enim, sicut & ex Memmianis libris adnotat Lambinus, *Plenam timoris ac miseriæ.* Victorii lectio mihi valde coacta videtur: *itaque habui noctem plenam timoris: ac miseriæ, tuis litteris:* & revera est interpolatitia ex illis, quam attuli de Palatino sexto. Editum est: *Plenam timoribus ac miseriis.* Porrò pro *nihilo* Hittorpianus codex, *nullo modo.*

2. *Quem etiam repræsentabo, &c.*] Vbi legendum videtur; *etiam repræsentabo, &c.* Gronovius.

3. Ἀφωμείληξα.) Me à colloquio separavi.

4. Διαφόρησιν.) Animi relaxationem.

5. Πέψιν.) Concoctionem, vitationem lassitudinis, ambulationem moderatam, delectationem, solutionem alvi.

trodoro ludebit, quum ejus arbitratu vivendum est. cum olitore, ut videtur. Tu potes Kalendis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. Verum, ut videbitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

¶ *ARG. De suo ad virtutem studio: De prædio à Tirone empto.*

C. FIL. TIRONI SUO DULCISS. S. P. D.

21 CUM vehementer tabellarios exspectarem quotidie, aliquando venerunt post diem XL, & VI. quàm à nobis discesserant: 1 quorum mihi fuit adventus adoptatissimus. Nam cùm maximam cepissem lætitiam ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum verò jucundissimæ tuæ litteræ cumulum mihi gaudii attulerunt. Itaq; me jam non pœnitebat, intercapedinem scribendi fecisse: sed potiùs lætabar. fructum enim magnum humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum litterarum. Vehementer igitur gaudeo, te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi, optatosque esse, qui de me rumores afferuntur, non dubito, mi dulcissime Tiro: præstaboque, & enitar, ut in dies magis, magisque hæc nascens de me duplicetur opinio. Quare quòd polliceris te buccinatorem fore existimationis meæ, firmo id, constantique animo facias licet. Tantum enim mihi dolorem, cruciatumque attulerunt errata ætatis meæ, ut non solum animus à factis, sed aures quoq; à commemoratione abhorreant. Cujus te sollicitudinis, & doloris participem fuisse, notum, exploratumque est mihi: nec id mirum. Nam cùm omnia mea causa velles mihi successa: tum etiam tua. socium enim te meorum commodorum semper esse volui. Quod igitur tum ex me doluisti, nunc, ut duplicetur tuum ex me gaudium, præstabo. Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium, esse conjunctissimum. nam cùm & audio illum libenter, tum etiam propriam ejus suavitatem vehementer amplector. Sum totos diem cum eo, noctisq; sæpenumerò partem. exoro enim, ut mecum quàm sæpissimè cenet. Hac introducta consuetudine, sæpe inscientibus nobis, & cenantibus obrepit, sublataque severitate philosophiæ, humanissimè nobiscum jocatur. Quare da operam, ut hunc talem, tam jucundum, tam excellentem virum videas quàm primùm. Nam quid ego de Brutio dicam? quem nullo tempore à me patior discedere: cujus cùm frugi, leveraque est vita, 2 tum etiam jucundissima convictio. non est enim sejunctus locus à philologia, & quotidiana συζητήσει. Huic ego locum in proximo conduxi, & ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem Præterea declamitare Græcè apud Cassium institui; Latinè autem apud Bruttium exerceri volo. Vtor familiaribus, & quotidianis convictoribus, quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. Multùm etiam mecum est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horum ceteri similes. 3 τὰ μὲν οὖν κοθ' ἡμᾶς, τάδε. De Gorgia autem quòd mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis: sed omnia postposui, dummodò præceptis patris parerem ἀφιλήδωνι enim scripserat, ut eum dimitterem statim. tergiversari nolui, 4 ne mea nimis ἀπιθὴ suspicionem ei aliquam importaret. Deinde illud etiam mihi succurrebat, grave esse, me de judicio patris judicare. Tuum tamen studium, & consilium, gratum acceptumque est mihi. Excusationem angustiarum tui temporis accipio. scio enim, quàm soleas esse occupatus. Emisse te prædium vehementer gaudeo; feliciterque tibi rem istam evenire cupio. Hoc loco me tibi gratulari, noli mirari. eodem enim ferè loco, tu quoque emisse te, fecisti me certiorem. 5 Habes. deponendæ tibi sunt urbanitates. rusticus Romanus factus es. Quomodo ego mihi nunc ante oculos tuum jucundissimum conspectum propono; video enim videre ementem te rusticas res, cum villico loquentem, in lacinia servantem ex mensa secunda semina. Sed quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æquè, actu, doleo. Sed noli dubitare, mi Tiro, quin te sublevaturus sim, si modò fortuna me: præsertim cùm sciam, communem nobis emtum esse istum fundum. De mandatis quòd tibi curæ fuit, est mihi gratum. Sed peto à te, ut quàm celerrimè mihi librarius mittatur, maximè quidem Græcus: multum mihi enim eripitur operæ in exscribendis hypomnematis. Tu velim in primis cures, ut valeas, ut unà 6 συμφιλολογεῖν possimus. Antherum tibi commendo. Vale.

¶ *ARG. Valetudinem commendat. reliquæ partes epistolæ de variis rebus agunt.*

TVLLIVS TIRONI, S. P. D.

22 SPERO ex tuis litteris tibi meliùs esse: cupio certè. Cui quidem rei omni ratione cura ut inservias: & cave suspiceris, contra meam voluntatem te facere, quòd non sis mecum. mecum es, si te curas. Quare malo te valitudini tuæ servire, quàm meis oculis, & auribus. Etsi enim & audio te, & video libenter; tamen hoc multo erit, si valebis, jucundius. Ego hic cessio, quia ipse nihil scribo: lego autem libentissimè. Tu istic, si quid librarii mea manu non intelligent, monstrabis. Vna omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facilè legere soleo, 7 de quadrimo Catone. De triclinio, cura, ut facis. Tertia aderit, modò ne Publius rogatus sit. Demetrius iste numquam omnino Phalereus fuit: sed nunc planè Bilienus est. Itaque te do vicarium. tu eum observabis. Etsi; verumtamen de illis: nosti cetera. Sed tamen, si quem cum eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas quàm longissimas litteras legam. Cura, mi Tiro, ut valeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

¶ *ARG. Hortatur ut professionem conficiat: se amicitiam Antonii conservare velle.*

TVLLIVS TIRONI SVO, S. P. D.

23 TV verò confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professione non egeat. Verumtamen Balbus ad me scripsit, tanta se epiphora oppressum, ut loqui non possit. Antonius de lege quid egerit, liceat modò rusticari, ad Bithynicum scripsi. De Servilio tu videris, qui senectutem non contemnis. Etsi Atticus noster, quia quondam me commoveri πανικοῖς intellexit, idem semper putat, nec videt, quibus præsidiis philosophiæ sæptus sim: & herclè, quòd timidus ipse est,

1. *Quorum mihi fuit adventus adoptatissimus.*) Sic habet Palatinus primus. sextus, Vaticani excerpta editio Victorii: quod licet pusillum, tamen indicandum fuit, eo quod Hittorpianus, *exoptatissimus*. editiones aliæ: *adventus optatissimus*. statim idem & Pall. sext. *nam cum maximam cepissem lætitiam*; *& humanissimi & carissimi patris epistolam*. Et iterum paullo post: *Itaque etiam non pœnitebat*.

2. *Tum etiam jucundissima convictio.*) Elegans hæc lectio debetur Medicæo, ut adnotat Egnatius, usurpavitque ut genuinum Victorius in editione sua; posteaque in suam transmovit. Lambinus confirmatur jam mihi de excerptis Vaticani. Aliàs plebejè est: *jucundissima conjunctio*. & cur non à *convivere convivio*?

3. Τὰ μὲν.) Quæ igitur ad nos pertinent, hæc sunt.

4. *Ne mea nimis ἀπιθὴ suspicionem ei aliquam importaret.*) Gulielmius ex veteri libro notat *susceptionem*, sed revera leg. *suspectionem*. quæ vox & superius occurrit. Gorgias autem hic erat Rhetor, ut notat ad primam impressionem Egnatius, quem Cicero summovit à contubernio convictuque filii; causatus, quod adolescentes pelliceret ad voluptates & vinum, teste Plutarcho in Cicerone.

5. *Habes: deponenda tibi sunt urbanitates.*) Sincerissima lectio hæc à Lambini libris est: quam quoque deprendi in Pall. Vaticani excerptis, & editionum primana. Victor. edidit: *habes ubi sunt deponenda urbanitates*. vulgò verò: *Habes ubi deponenda tibi sint urbanitates*.

6 Συμφιλολογεῖν.) De literis disputare.

7. *De quadrimo Catone.*) Extat in Palatino primo, tertio, & editione antiquissima; *De qua primo Catone*. unde alii cum Manutio legunt, *de quo primò caveto*. Alii, *de primo Catone*. nos in hoc obscurissimo loco nihil adferre adjumenti possumus. Palatinus sextus videtur præferre *de quadrimio Catone*. Sed

est, θορυβοποιεῖ. Ego tamen Antonii inveteratam sine ulla offensione amicitiam retinere sanè volo: scribamque ad eum: sed non antè, quàm te videro: nec tamen te avoco à syngrapha χρόνου κτήμης. Cras exspecto Leptam. etenim ad cujus rutam pulegio mihi tui sermonis utendum est. Vale.

¶ ARG. De rebus domesticis & publicis.

TULLIUS TIRONI, S. P. D.

24 ETSI manè Harpalum miseram: tamen, cùm haberem, cui rectè darem litteras, etsi novi nihil erat, iisdem de rebus volui ad te sæpiùs scribere; non quin considerem diligentiæ tuæ: sed rei me magnitudo movebat Mihi prora, & puppis, ut Græcorum proverbium est, fuit à me tui dimittendi, ut rationes nostras explicares. Ofilio, & Aurelio utique satis fiat. A Flamma, si non potes omne, partem aliquam velim extorqueas: in primisque, ut expedita sit pensio Kalendis Jan. De attributione, conficies. De repræsentatione, videbis. De domesticis hactenus. De publicis omnia mihi certa, quid Octavius, quid Antonius: quæ hominum opinio, quid futurum putes. Ego vix teneor, quin accurram. 1 Sed litteras tuas exspecto: & scito Balbum tum fuisse Aquini, cùm tibi est dictum, & postridie Hirtium. 2 Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint Dolabellæ procuratores, fac admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.

¶ ARG. Litteras à Tirone requirit.

CICERO FIL. TIRONI, S. P. D.

25 ETSI justa, & idonea usus es excusatione de intermissione litterarum tuarum, tamen id ne sæpiùs facias, rogo. nam etsi de repub. rumoribus, & nuntiis certior fio, & de sua in me voluntate semper ad me perscribit pater: tamen de quavis minima re scripta à te ad me epistola semper fuit gravissima. Quare cùm in primis tuas desiderem litteras, noli committere, ut excusatione potiùs expleas officium scribendi, quàm assiduitate epistolarum. Vale.

¶ ARG. Litteras ab eodem Tirone petit.

Q. CICERO TIRONI SUO, S. P. D.

VERBERAVI te cogitationis tacito duntaxat convicio, 26 quòd fasciculus alter ad me jam sine tuis litteris perlatus est. Non potes effugere hujus culpæ pœnam. De patrono Marcus est adhibendus: isque diu, & multis lucubrationibus commentata oratione. vide ut probare possit, te non peccasse. Planè te rogo, sicut olim matrem nostram facere memini, quæ lagenas etiam inaneis obsignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuisse, quæ furtim essent exsiccatæ: sic tu, etiam si, quod scribas, non habebis, scribito, tamen, ne furtum cessationis quæsivisse videaris. Valde enim mi semper & vera, & dulcia tuis epistolis nuntiantur. Ama nos, & vale.

¶ ARG. Invehitur in Hirtium, & C. Pansam consules.

Q. C. TIRONI SUO, S. P. D.

MIRIFICAM mihi verberationem cessationis epistola 27 dedisti. Nam, quæ parciùs frater perscripserat, verecundia videlicet, & properatione, ea tu sine assentatione, ut erant, ad me scripsisti, & maximè de consulibus designatis: quos ego penitus novi libidinum & languoris effæminatissimi animi plenos: qui nisi à gubernaculis recesserint, maximum ab universo naufragio periculum est. Incredibile est, quæ ego illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstivis fecisse, quos illelatro, nisi aliquid firmus fuerit, societate vitiorum deliniet. Res est aut tribunitiis, aut privatis consiliis munienda. Nam isti duo vix sunt digni, quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarum tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, fero oculis. Ego vos ad III. Kalend. videbo, tuosque oculos, etiam si te veniens in medio foro videro, dissaviabor. Me ama. Vale.

1. *Sed litteras tuas exspecto.*] Non aliter hic locus in Medicæo sed Pall. aliquot & editio prima, quemadmodum & Victorius edidit. *sed si litteras tuas exspectò.* Lambinus non male, quod quidam libri haberent, *sed scilicet litteras*, finxit, *sed si litteras, &c.*

2. *Puto utrumque ad aquas. Sed quod egerint.*] Victorianæ editionis lectionem tenuimus, approbatam & confirmatam à Palat. sexto, Hittorp. Nam, primus sicut & antiquissima editio; *puto utrimque ad aquas sen quod elegerint Dol. proc.* Turnebus ex conjectura emendabat, vel: *puto utrumque ad aquas. Emas quid egerint*: vel *puto utrumque ad aquas Xenias, quid egerint, scribam ad te scilicet*: quod Lambino magis placet, quam Manutianum commentum: *puto utrumque ad aquas scirem quid egerint*: quod tamen aliquanto remotius esse à scriptura vulgata eademq; antiqua ait idem. Editiones quippe ferunt, *puto utrumq; ad aquas senias*: unde faciendum Gulielmius esse putat *aquas senias*.

M. TULLII CICERONIS
EPISTOLARUM
LIBER PRIMUS,
AD
ATTICUM.

CICERO ATTICO SAL.

1 PETITIONIS nostræ, quàm tibi summæ curæ esse scio, hujusmodi ratio est, quòd adhuc conjectura provideri possit. 1 Prensat unus P. Galba. sine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur. ut opinio est hominum, non aliena rationi nostræ fuit illius hæc præpropera prensatio. nam illi ita negant vulgo, ut mihi se debere dicant. ita quiddam spero nobis profici, cùm hoc percrebrescit, plurimos nostros *amicos* inveniri. Nos autem initium prensandi facere cogitaramus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficisci Cincius dicebat,

1. *Prensat unus P. Galba, sine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur.*] Ita interpunxit hunc locum Malaspina: & Muretus firmat. lib. IX. Variar. lect. cap. 10. Prius erat; *P. Galba sine fuco ac fallaciis more majorum. Negatur*; quod præfert P. Manutius.

1. In

dicebat, 1 in campo, comitiis Tribunitiis, 2 A. D. XVI. Kalend. Sext. Competitores, qui certi esse 3 videantur, Galba, & Antonius, & Q. Cornificius. puto te in hoc aut risisse aut ingemuisse, 4 ut frontem ferias. sunt, qui etiam Cæsonium putent. Aquillium non arbitramur, 5 qui denegat, & *juravit morbum*, & illud suum regnum judiciale opposuit. Catilina, si judicatum erit 6 MERIDIE NON LVCERE, certus erit competitor. De Aufidio, & 7 Palicano, non puto te exspectare dum scribam. De iis, qui nunc petunt, Cæsar certus putatur. Thermus cum Silano contendere existimatur; qui sic inopes & ab amicis, & existimatione sunt, ut mihi videatur non esse ἀδύνατον 8 Curium obducere. sed hoc præter me nemini videtur. Nostris rationibus maximè conducere videtur, Thermum fieri cum Cæsare. nemo est enim ex iis, qui nunc petunt, qui, si in nostrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur; propterea quòd curator est viæ Flaminiæ, 9 quæ tum erit absoluta sanè faciè. 10 eum libens θέρμον ciceri Consul accuderim. Petitorum hæc est adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo summam adhibebimus diligentiam: & fortasse, quoniam videtur in suffragiis 11 multum posse Gallia, cum Romæ à judiciis forum refrixerit, excurremus mense Septembri legati ad Pisonem, ut Januario revertamur. Cùm perspexero voluntates nobilium, scribam ad te. cetera spero prolixa esse, his duntaxat urbanis competitoribus. Illam manum, tu, mihi, cura, ut præstes, quoniam proprius abes, Pompeji, nostri amici. 12 nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non venerit. Atque hæc hujusmodi sunt. Sed est, quod abs te mihi ignosci pervelim. Cæcilius, avunculus tuus à P. Vario cùm magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum ejus fratre Caninio 13 Satrio de iis rebus, quas cum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. una agebant ceteri creditores, in quibus erat Lucullus, & P. Scipio, & is, quem putabant *magistrum* fore, si bona venirent, L. Pontius. verum hoc ridiculum est, de magistro nunc cognoscere. rogavit me Cæcilius, ut adessem contra Satrium. dies fere nullus est, quin hic Satrius domum meam venitet, observat L. Domitium maximè: me habet proximum. fuit & mihi, & Quinto fratri magno usui in nostris petitionibus. sanè sum perturbatus, cum ipsius Satrii familiaritate, tum Domitii, in quo uno maximè ambitio nostra nititur. demonstravi hæc Cæcilio: simul & illud ostendi, si ipse unus cum illo uno contenderet, me ei satisfacturum fuisse: nunc in causa universorum creditorum, hominum præsertim amplissimorum, qui sine eo, quem Cæcilius suo nomine perhiberet, facilè causam communem sustinerent, æquum esse, eum & officio meo *consulere*, & tempori. duriùs accipere hoc mihi visus est, quàm vellem & quàm homines belli solent: & postea prorsus ab instituta nostra paucorum dierum consuetudine longè refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoscas, & me existimes humanitate esse prohibitum, ne contra amici summam *existimationem* miserrimo ejus tempore venirem: cùm is omnia sua studia, & officia in me contulisset. quòd si voles in me esse durior, ambitionem putabis mihi obstitisse. ego autem arbitror, etiam si id fit, mihi ignoscendum esse. 14 ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον, ἀδὲ βοείην. vides enim, in quo cursu sumus, & quam omnes *gratias* non modò retinendas, verum etiam acquirendas putemus. Spero tibi me causam probasse; cupio quidem certè. Hermathena tua valde me delectat, & posita ita bellè est, ut totum gymnasium 15 ἡλίου ἀνάθημα esse videatur. multum te amamus.

CICERO ATTICO, S.

16 L. Julio Cæsare, C. Marcio Figulo coss. filiolo meo auctum scito, salva Terentia. 17 Abs te tam diu nihil litterarum? Ego 18 de meis ad te rationibus scripsi ãrea diligenter. Hoc tempore Catilinam, competitorem nostrum, defendere cogitamus. judices habemus, quos voluimus, summa accusatoris voluntate. spero, si absolutus erit, conjunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: sin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo adventu nobis opus est maturo. nam prorsus summa hominum est opinio; tuos familiares, nobiles homines, adversarios honori nostro fore. ad eorum voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi usui fore video. quare Januario mense, ut constituisti, cura ut Romæ sis.

CICERO ATTICO, S.

19 AVIAM tuam scito *desiderio* tui mortuam esse, & simul quòd verita sit, ne Latinæ in officio non manerent & in montem Albanum hostias non adducerent. Ejus rei consolationem ad te L. Saufejum missurum esse arbitror. Nos hic te ad mensem Januarium exspectamus, ex quodam rumore, an ex litteris tuis ad alios missis? nam ad me de eo nihil scripsisti. Signa, quæ nobis curasti, ea sunt ad Cajetam

1. *In campo.*) Hæc quoque distinctio est Malaspinæ. Vulgata editio hic periodum incipit; *In campo comitiis tribunitiis*. Ceterum pro, *tribunitiis*, non obscura extare vestigia in ms. suo scribit Vrsinus hujus scripturæ, *comitiis tributis*.

2. *A. D. XVI. Kalend.*) Ita distinxit Bosius quum antea esset. A. D. XVI. Kalendas. sequiturque istud toto libro. itaque semel indicasse sufficiat. ut etiam; exhibitum heic nobis Bosii textum, uti ipse adnotarat in patria sua. nam, consulere iterum Palatinas membranas post Fr Iunium, supervacuum videbatur; in tanta præsertim temporis angustia. Gulielmius heic nihil adnotarat ad margines libri su; sed VVoverius unum alterumque librum, scriptum atque editum conferri jusserat cum vulgatis.

3. *Videantur.*) Vulgarii, *videbantur*.

4. *Ut frontem feries. Sunt.*) Conjecturam Manutii, qua distinguit *Puto te in hoc aut risisse aut ingemuisse. Ut frontem feries, sunt, qui etiam Cæsonium putent, &c.* libris Palatinis adjuvari ait Iunius. pro, Cæsonium, verò *Cæsoninum* in quibusdam libris legi ait Muretus, qui præterea adquiescit interpunctioni Manutianæ.

5. *Qui denegat.*) Hæc est & scidarum Bosii, & vulgò recepta lectio. Petri Pithœi ms. exemplar habebat, *qui & negant & i. m.* ex quo ipse legit, *qui & negavit, & i. m.* quæ correctio fulcitur auctoritate codicis Tornæsiani & Crusellini. consulatur ipsemet Pithœus lib. II. Subtecivar. lection. cap 8.

6. *Meridie non lucere.*) Beroaldus & Victorius legunt, *liquere*, Muretus, Iacobi Taurelli fidem sequutus, ex Veteri libro in quo ita legitur, *si judicatum erit meridi lucere*; emendat, *si judicatum erit licere*. videatur is cap. illo decimo variarum.

7. *Palicano.*) *Palikano* ex veteribus numis rescribit Vrsinus.

8. *Curium obducere.*) Codex Tornæs. *Terium*. illud *obducere* Victorii, tuetur Muretus d. cap. 10. contra nescio quos. quippe Malaspinæ emendationes nobis nondum videre contigit.

9. *Quæ tum erit.*) Hanc lectionem habet Bos. à Torn. Decurt. & Crus. τελεία σύμη quæ post. *Facile*, additur, est & ab ipso Bos. Prius tamen ex sola conjectura ita & legerat & distinxerat Muretus.

10. *Eum libens θέρμον.*) Ita Bos. ex scidis & Crusell. habentibus, *eum libenter mun ciceri Consul accidrinx*, & Tornæs. in quo legitur, *eum libenter mun ciceri consilii accideruns*. Distinctiones optimè à Manutio & Bosio positas laudat Iunius; sed lectionem Bosii rejicit, legitque *eum libenter nunc Cæsari Consuli acciderim*, ex mss. Pal. in quibus est, *eum libenter nunc ceteri consuli acciderim*: & in quibusdam, *accuderim*. castigationes hujus loci octo novem, reperire est apud Lambinum, qui adeatur.

11. *Multum posse Gallia.*) Hæc emendatio est Victorii, ex vetustis codd. quum antea legeretur *Galba*.

12. *Negamei.*) Et hæc correctio est à Victorio, quum prius esset, *negant*.

13. *Satrio.*) Prius erat, *Satyri*, ut & infra, *Satyrum*, *Satyrio*, *Satyri*, pro *Satrium*, *Satrius*, *Satrii*.

14. Ἐπεὶ οὐχ ἱερήιον) Quia non victimam, neque tergus bubulum (sc. capto.) Antea depravatè legebant, teste Victorian θεῖον γὰρ ἀγαθὸν ἡ τιμὴ; quum perimperitiam legere non possent litteras Græcas quæ in mss. aliquantum confusæ & deformatæ erant.

15. Ἡλίου ἀνάθημα) Ita ex veteribus libris emendatum, quum antea ut ait Victorius ἑρμαθήνα scriberetur. Ceterum vox ἡλίου abest à Fulviano ms.

16. *L. Julio Cæsare.*) Ab his verbis Malas. & Bosius initium epistolæ ducunt, si non suffragantibus, certè non refragantibus veteribus codd. in quibus hæc epistola agglutinata est superiori, nullo principii discrimine.

17. *Abs te tam diu.*] Hinc vulgus epistolam orditur.

18. *De meis ad te rationibus.*) Melior Victorii codex, *de meis detractationibus*, habet.

19. *Aviam.*) Hinc epistolam inchoandam docuere Bosius, Iunius, & alii ante eos.

Cajetam exposita. nos ea non vidimus. neque enim excundi Roma potestas nobis fuit. misimus, qui pro vectura solveret. te multum amamus, quòd ea abs te diligenter, parvoque curata sunt. Quod ad me sæpe scripsisti de nostro amico placando, feci, & expertus sum omnia; sed mirandum in modum est animo abalienato: quibus de *suspicionibus*, etsi audisse te arbitror, tamen ex me, cum veneris, cognosces. Sallustium præsentem restituere in ejus veterem gratiam non potui. 1 hoc ad te scripsi, 2 quod is me accusare de te solebat. 3 at in se expertus est illum esse minus exorabilem, meum studium nec tibi defuisse. Tulliolam C. Pisoni L. F. Frugi despondimus.

CICERO ATTICO, S.

4 CREERAS exspectationes nobis tui commoves. nuper quidem, cùm jam te adventare arbitraremur, repentè abs te in mensem Quintilem rejecti sumus. nunc verò censeo; quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quod scribis. obieris Quinti fratris comitia; nos longo intervallo viseris; Acutilianam controversiam transegeris. hoc me etiam Peduceus, ut ad te scriberem, admonuit. putamus enim utile esse, te aliquando jam rem transigere. mea intercessio parata & est, & fuit. Nos hic incredibili ac singulari populi voluntate de C. Macro transegimus. cui cùm æqui fuissemus, tamen multo majorem fructum ex populi existimatione, illo damnato, cepimus, quàm ex ipsius, si absolutus esset, gratia cepissemus. Quod ad me de *Hermathena* scribis, 4 per mihi gratum est; & ornamentum Academiæ proprium meæ, quòd & Hermes commune omnium, & Minerva 5 singulare est insigne ejus gymnasii. quare velim, ut scribis, ceteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea signa misisti, ea nondum vidi. in Formiano sunt. quò ego nunc proficisci cogitabam. illa omnia in Tusculanum deportabo. Cajetam, si quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conserva; & noli desperare, 6 eos me meos facere posse. quod si assequor, supero Crassum divitiis, atque omnium 7 vicos, & prata contemno.

CICERO ATTICO, S.

5 QVANTVM dolorem acceperim, & quanto fructu sim privatus & forensi, & domestico, Lucii fratris nostri morte, in primis pro nostra consuetudine, tu existimare potes. nam mihi omnia, quæ jucunda ex humanitate alterius, & moribus homini accidere possunt, ex illo accidebant. quare non dubito, quin tibi quoque id molestum sit, cùm & meo dolore *moveare*, & ipse omni virtute, officioque ornatissimum tuique & sua sponte, & meo sermone amantem affinem, amicumque amiseris. Quod ad me scribis de sorore tua; testis erit tibi ipsa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Quinti fratris animus in eam esset is, qui esse deberet: quem cùm esse offensiorem arbitrater, eas litteras ad eum misi, quibus & placarem ut fratrem, & monerem ut minorem, & objurgarem ut errantem. itaque ex iis quæ postea sæpe ab eo ad me scripta sunt, confido ita esse omnia, ut & oporteat, & velimus. 8 De litterarum missione, sine causa abs te accusor. numquam enim à Pomponia nostra certior fum factus, esse, cui litteras dare possem. porrò autem neque mihi accidit, ut haberem, qui in Epirum proficisceretur: neque dum te Athenis esse audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras, ut primum à tuo digressu Romam veni, confeceram: sed accidit, ut & contentione nihil opus esset, 9 & ut ego, qui in te satis consilii statuerim esse, mallem Peduceum tibi consilium per litteras, quàm me dare. etenim cùm multos dies aureis meas Acutilio dedissem; cujus sermonis genus tibi notum esse arbitror; non mihi grave 10 duxissem scribere ad te de illius querimoniis, cùm eas audire, quod erat subodiosum, leve putassem. sed abs te ipso, qui accusas, unas mihi scito litteras redditas esse, cùm & otii ad scribendum plus, & facultatem dandi majorem habueris. Quod scribis, etiam si cujus animus in te esset offensior, à me recolligi oportere; quid dicas: neque id neglexi: sed est miro quodam modo affectus. ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterii. quid autem contendendum esset, ex tua putabam voluntate 11 statuere oportere: quam si ad me perscripseris, intelliges, me neque diligentiorem esse voluisse, quàm tu esses, neque negligentiorem fore, quàm tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse jam, quod 12 laboraretur, quoniam hereditas *usucapta* esset. id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur esse puella, nihil usucapi posse. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandavi, & quæ tu intelliges convenire nostro Tusculano, velim, ut scribis, cures, quod sine molestia tua facere poteris. nam nos ex omnibus molestiis, & laboribus uno illo in loco conquiescimus, quo fratrem quotidie exspectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, & te, & sororem tuam, & matrem maximè diligit, salutemque tibi plurimam adscribit, & Tulliola, delitiæ nostra. Cura, ut valeas, & nos ames; & tibi persuadeas, te à me fraternè amari.

CICERO ATTICO, S.

NON committam posthac, ut me accusare de epistolarum negligentia possis. tu modò videto, in tanto otio ut par mihi sis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu jam dimensam, & exædificatam animo habebas, 13 M. Fontinus emit ₶ s. CCCIↃↃↃ XXX. id te scire volui, si quid fortè ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi videtur, quo volumus, animo est in Pomponiam, & cum ea nunc in 14 Arpinatibus prædiis erat, & secum habebat hominem 15 χρηστομαθῆ, D. Turranium. Pater nobis decessit A. D. VIII. Kal. Decembr. Hæc habebam ferè, quæ

1. *Hoc ad te scripsi.*] Vulg. *hoc ea ad te scripsi.*

2. *Quod is me accusare de te.*] Sic habent mss. teste Lambino; quidam interponunt pronomen, *qui*, hoc modo, *quod is qui me, &c.* Vrsino videtur legendum, *apud te*, pro, *de te*; quamvis, *de te*, etiam ferri possit.

3. *At in se expertus.*] Particulam *At*, restituit ex Decurt. Bosius.

4. *Per mihi gratum est; &c.*] Vulgò, *per gratum mihi est ornamentum.* Faernus referente Vrsino, deleto, *Et*, mutataque interpunctione, sic legit: *Quod ad me de Hermathena scribis, per mihi gratum est ornamentum academiæ proprium meæ.*

5. *Singulare est insigne.*] Vocem *insigne* ex scid. Tornæs. & Crusell. restituit Bosius.

6. *Eos memeor.*] Ex fide decurt. scribit Bosius, *me*, quod antea ex conjectura rescripserat Faernus.

7. *Vicos & prata.*] *Lucos* emendat Ant. Augustinus, quod summè placet Vrsino: Galeimius acquiescebat vulgato. inde *vicini*, qui vicos eos habitabant, Tullius pro Cæcina cap. 10 *aut suos colonos, aut vicinos, aut clientes.*

8. *De litterarum missione.*] Petro Bembo placitum esse refert Vrsinus, ut pro *missione*, legatur *intermissione.*

9. *Et ut ego, qui.*] Partic. *et*, abest à vulg.

10. *Duxissem.*] Prius erat *duxi.* ita verò ex decurt. corrigit Bosius, quomodo & legendum duxerat Malaspina.

11. *Statuere oportere.*] Lambinus codicis Tornæs. scripturæ vestigium sequutus, in quo est, *ex tua putabam voluntatem statuere oportere*; legit *ex p. voluntate me statuere opere.*

12. *Laboraretur.*] Ita codex Tornæs. vulgò *laboraret.*

13. *M. Fontinus.*] Victorius *M. Fonteius* legit: ut hic sit, pro quo Cicero habuit orationem. Lambinus, Vrsinus & Iunius *M. Fontejus* legendum suspicantur, id est, *Manius Fontejus*; *Fontium* verò pro *Fontejum* mss. habere ajunt Fulvius, & Iunius, quorum hic, rejicit vocem illam, *Fontius*, quæ in vulgari editione post *Fontejus* additur; *Fontinus* verò pro *Fontejus* inauditum esse contendit. Sed & Decurt. & Tornæs. aliorum quæ vetustiorum codicum fide probum esse asserit Bosius.

14. *Arpinatibus prædiis.*] Vulg. *Arpinati prædio.*

15. Χρηστομαθῆ.] Quæ sunt ex usu discentem.

quæ te scire vellem. Tu, velim, 1 si qua ornamenta 2 γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci sint ejus, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tusculano ita delectamur, ut nobismet ipsis tum denique, cùm illò venimus, *placeamus*. Quid agas omnibus de rebus, & quid acturus sis, fac nos quam diligentissimè certiores.

CICERO ATTICO, S.

3 APVD matrem rectè est, eaque nobis curæ est. L. Cincio H-S XXCD. constitui me curaturum Idibus Febr. Tu, velim, ea quæ nobis emisse, & parasse scribis, des operam, ut quàm primum habeamus: & velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum *bibliothecam* nobis conficere possis. omnem spem delectationis nostræ, quam, cùm in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate positam habemus.

CICERO ATTICO, S.

2 APVD te est, ut volumus. mater tua, & soror à me, Quintoque fratre diligitur. Cum Acutilio sum locutus. is sibi negat à suo procuratore quidquam scriptum esse, & miratur istam controversiam fuisse, 4 quòd ille recusarit satisdari, amplius abs te non peti. Quod te 5 de Tadiano negotio decidisse scribis; id ego Tadio & gratum esse intellexi, & magnopere jucundum. 6 Ille noster amicus, vir me hercule optimus, & mihi amicissimus, sanè tibi iratus est. hoc, si, quanti tu æstimes, sciam, tum, quid mihi elaborandum sit, scire possim. L. Cincio H-S CCIↃↃ CCIↃↃ CCCC. pro signis Megaricis, ut tu ad me scripseras, curavi. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me scripsisti, jam nunc me admodum delectant. quare velim, & eos, & signa, & cetera, quæ tibi ejus loci, & nostri studii, & tuæ *elegantiæ* esse videbuntur, quàm plurima, quàm primumque mittas, & maximè quæ tibi gymnasii, xystique videbuntur esse. nam in eo genere sic studio efferimur, ut abs te adjuvandi, ab aliis prope reprehendendi simus. si Lentuli navis non erit, quò tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, & me, ut sponsorem, appellat. mi autem abjurare certius est, quàm dependere.

CICERO ATTICO, S.

9 NIMIVM rarò nobis abs te litteræ afferuntur: cùm & multo tu faciliùs reperias, qui Romam proficiscantur, quàm ego, qui Athenas: & certius tibi sit, me esse Romæ, quàm mihi, te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam brevior hæc ipsa epistola est: quòd cùm incertus essem, ubi esses, nolebam illum nostrum familiarem sermonem in alienas manus devenire. Signa Megarica, & Hermas, de quibus ad me scripsisti, vehementer expecto. quidquid ejusdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, & arcæ nostræ confidito. genus hoc est *voluptatis* meæ: quæ γυμνασιώδη maximè sunt, ea quæro. 7 Lentulus naves suas pollicetur. peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, & ego ejus rogatu, 8 Εὐμολπιδῶν πάτερα.

CICERO ATTICO, S.

CVM essem in Tusculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, *Cùm essem in Ceramico*) verumtamen cùm ibi essem, 10 Roma puer à sorore tua missus, epistolam mihi abs te allatam dedit, nuntiavitque, eo ipso die post meridiem 9 iturum eum, qui ad te proficisceretur. eo factum est, ut epistolæ tuæ rescriberem aliquid; brevitate temporis tam pauca cogerer scribere. Primùm tibi de nostro amico placando, aut etiam planè restituendo polliceor. quod ego, etsi mea sponte ante faciebam, eo nunc tamen & agam studiosiùs, & contendam ab illo vehementiùs, quod tantam ex epistola *voluntatem* ejus rei tuam perspicere videor. hoc te intelligere volo, pergraviter illum esse offensum: sed quia nullam video gravem subesse *causam*, magnopere confido illum fore in officio, & in nostra potestate. Signa nostra, 10 & Hermeraclas, ut scribis, cùm commodissimè poteris, velim imponas, & si quod aliud 11 οἰκεῖον ejus loci, quem non ignoras, reperies, & maximè, quæ tibi palæstræ, gymnasiique videbuntur esse. etenim ibi sedens hæc ad te scribebam; ut me locus ipse admoneret. Præterea 12 typos tibi mando, quos in tectorio atrioli possim includere, & 13 putealia sigillata duo Bibliothecam tuam cave cuiquam despondeas, quamvis acrem 14 amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas eò reservo, ut illud *subsidium* senectuti parem. De fratre, confido ita esse, ut semper volui, & elaboravi. multa signa sunt ejus rei, non minimum, quòd soror 15 *prægnans* est. De comitiis meis, 16 & tibi me permisisse memini, & ego jampridem hoc communibus amicis, qui te exspectant, prædico. *te non* modò 17 non accersi à me, sed prohiberi; quòd intelligam multò magis interesse tua, te agere, 18 quod agendum est hoc tempore, quàm mea, te adesse comitiis. proinde eo animo te velim esse, quasi mei negotii causa in ista loca missus esses. 19 me autem eum & offendes erga te, & audies, quasi mihi, 20 si qua parta erunt, non modò te præsente, sed per te parta sint. Tulliola tibi diem dat; 21 sponsorem appellat.

CICERO ATTICO, S.

ET mea sponte faciebam antea, & post, duabus epistolis tuis perdiligenter in eandem rationem scriptis, magnopere sum commotus. eò accedebat hortator assiduus

1. *Si qua ornamenta γυμνασιώδη.*) Hæc emendatio est Victorii ex antiquo libro in quo sic legebatur, *gymnasio deriptirre poteris*. Antea habebatur, *si qua ornamenta gymnasio reperire poteris*.

2. Γυμνασιώδη.) Apta gymnasio.

3. *Apud matrem.*) Hoc principium epistolæ, ut monuere Bosius & Iunius.

4. *Quod ille recusarit satisdari.*) Vulg. *quod ille recusarat; satisdari, &c.*

5. *De Tadiano negotio decidisse.*) Iunius ex mss. Palat. emendat, *de Tadiano. deteipsse*, quem vide.

6. *Ille noster amicus vir mehercule optimus.*) Vulg. *ille noster amicus & mehercule vir optimus.*

7. *Lentulus naves suas pollicetur.*) Vrsinus mallet ex mss. *navi sua pollicetur.*

8. Εὐμολπιδῶν πάτερα.) Πατερίδα quosdam codices habuisse ex Victorio videre est, qui tamen illud præfert.

9. *Iturum eum.*) Est Bosii ex Decurt. Torn. & Crusellino: etiamsi vulgatam editionem, quam Victorianam appellat, non damnet; ea autem sic se habet, *missuram eum.*

10. *Hermeraclas.*) Veteres editiones, teste Vrsino, habent ἑρμέρωλας, quod ille tamen, improbat.

11. Οἰκεῖον.) Ita reponit Victorius, tum ex libro tum ex conjectura, & eum sequutus Bosius. Iunius verò contendit retinendum esse ἰδίον, in unum consentientibus mss. Palatinis.

12. *Typos.*) Nicholaus in sui Corollarii libro 1. cap. 34. *Rhypos* legit quem vide; Victorii antiquior codex *Lypos* habet: vir quidam doctus, ut ait Manut. legit *Tubos*.

13. *Putealia sigillata.*) *Putealia sigilla* olim emendaverat Beroaldus. Bessarionis liber; *putealia signata.*

14. *Amatorem.*) Faernus legebat *emptorem.*

15. *Prægnans.*) Ita veteres codices habere testatur Lambinus; vulgo *pragnans.*

16. *Tibi me permisisse memini.*) *Promisisse* ex Palatt. mss. legit Iunius, neque secus Aldina.

17. *Non accersi à me prohiberi.*) Est à decurtato, præfertque Bosius vulgatæ, *non arcessam sed prohibebo.*

18. *Quod agendum est.*) *Quod agend. esset*, codex Tornæs. referente Lambino.

19. *Me autem eum.*) Victorius legit, *sin autem eum offendes, &c.* atque locum hunc mendo non carere: sed cum mss. destitutus sit, se vulgariam lectionem magis contaminare noluisse.

20. *Si qua parta erunt.*) Et hic & infra cum Bosius cum Lambinus *parata*, legi testantur.

21. *Sponsorem appellat.*) Bosius ait, ab omnibus codd. quos vidit, abesse particulam negantem, *non*, ante verbum *appellat*, quam tamen Victorius in postrema sua editione addidit, fretus nec ne authoritate veterum librorum, id non satis scit Bosius: at ego sat scio Manutium hanc partem è Bessar. ms. suæ editioni adjecisse, eamque mirificè comprobare: reperiturque in Pall. malim tamen alterum; mecamque sentit Musa illa Attica Claudius Dausquejus, cui videbatur hic *sponsor* dici, qui spondere duntaxat nosset, præstare minus; ut *promissor* Horatio.

1. Et

duus Sallustius, ut agerem quàm diligentissimè cum Luccejo de vestra vetere gratia reconcilianda. sed, cùm omnia fecissem, non modò eam voluntatem ejus, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verùm ne causam quidem elicere immutatæ voluntatis. tametsi jactat ille quidem illud suum *arbitrium*, 1 & ea, quæ jam tum, cùm aderas, offendere ejus animum intelligebam, tamen habet quiddam profectò, quod magis in animo ejus insederit: quod neque 2 epistolæ tuæ, 3 neque nostra legatio tam potest facilè delere, quàm tu præsens non modò oratione, sed tuo *vultu* illo familiari tolles 4 si modò tanti putabis id; quod, si me audies, &, si humanitati tuæ constare voles, certe putabis. ac, ne illud mirere, cur, cùm ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostra potestate fore, 5 nunc idem videar diffidere; incredibile est, quanto mihi videatur illius voluntas obstinatior, & in hac iracundia 6 offirmatior: sed hæc aut sanabuntur, cùm veneris; aut ei molesta erunt. in utro culpa erit. Quod in epistola tua scriptum erat, me jam arbitrari designatum esse; scito, nihil tam exercitum esse nunc Romæ, quàm *candidatos*, omnibus iniquitatibus; nec, quando futura sint comitia, sciri. verum hæc audies de Philadelpho. Tu, velim, quæ Academiæ nostræ parasti, quamprimum mittas. 7 mire quàm illius loci non modò usus, sed etiam cogitatio delectat. Libros verò tuos cave cuiquam tradas nobis eos, quemadmodum scribis, conserva. summum me eorum studium tenet, sicut *edium* jam ceterarum rerum: quas tu, incredibile est, quàm brevi tempore quanto deteriores offensurus sis, quàm reliquisti.

CICERO ATTICO, S.

22 8 TEVCRIS illa *lentum* sanè negotium: neque Cornelius ad Terentiam postea rediit. opinor, ad Considium, Axium, Selicium confugiendum est. * nam à Cæcilio propinqui minore centesimis nummum movere non possunt. sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, astutius, lentius vidi. libertum mitto; 9 Tito mandavi; σκήψις, atque ἀναβολαί. 10 sed nescio, an τωτόμματον ἡμῶν. 11 nam mihi Pompejani prodromi nuntiant, apertè Pompejum acturum, Antonio succedi oportere; eodemque tempore aget Prætor ad populum. res ejusmodi est, ut ego nec per bonorum, nec per popularem existimationem *honestè* possim hominem defendere; nec mihi libeat, quòd vel maximum est. etenim accidit hoc, quod totum cujusmodi sit, 12 mando tibi, ut perspicias. Libertum ego habeo, sanè nequam hominem, Hilarum dico, ratocinatorem, & clientem tuum. de eo mihi Valerius Interpres nuntiat, Chiliusque se audisse scribit hæc; esse hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, & à me custodem communis quæstus libertum esse missum. non sum mediocriter commotus: neque tamen credidi: sed certè aliquid sermonis fuit. totum investiga, cognosce, perspice, & nebulonem illum, si quo pacto potes, ex istis locis amove. hujus sermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. mando tibi planè, totum, ut videas, cujusmodi sit. Pompejum nobis amicissimum constat esse. Divortium Muciæ vehementer *probatur*. P. Clodium, Appii filium, credo te audisse, cùm veste *muliebri* deprehensum domi P. Casaris, 13 cùm pro populo fieret, eumq; per manus 14 Sep. Rullæ servatum, & eductum; rem esse insigni infamia: quod te molestè ferre certo scio. Quid præterea ad te scribam, non habeo. & 15 me hercule eram conturbatior. nam puer festivus, anagnostes noster, Sositheus decesserat, neque plus, quàm *servi* mors debere videbatur, commoverat. Tu velim sæpe ad nos scribas. si rem nullam habebas, quod in buccam venerit, scribito. Kal. Januar. M. Messala, M. Pisone coss.

CICERO ATTICO, S.

ACCEPI tuas treis jam epistolas, unam à M. Cornelio 13
16 quàm Tribus Tabernis, ut opinor, ei dedisti; altera tam, quam mihi Canusinus tuus hospes reddidit; tertiam, quam, ut scribis, 17 anchora soluta de phaselo dedisti. quæ fuerunt omnes rhetorum, purè loquuntur, cùm humanitatis spartæ sale, tum insignes amoris notis. quibus epistolis sum equidem abs te lacessitus ad scribendum; sed idcirco sum tardior, quòd non invenio *fidelem tabellarium*. quotus enim quisque est, qui epistolam paulò graviorem ferre possit, nisi eam 18 pellectione relevarit? accedit eò, quòd mihi non est notum, ut quisque in Epirum proficiscatur. ego enim te arbitror, cæsis apud Amaltheam tuam victimis, statim esse ad Sicyonem oppugnandum profectum. neque tamen id ipsum certum habeo, quando ad Antonium proficiscare, aut quid in Epiro temporis ponas. ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis paulo liberiores literas committere audeo: sunt autem post discessum à me tuum res dignæ litteris nostris, sed non committendæ ejusmodi periculo, ut aut interire aut aperiri, aut intercipi possint. Primùm igitur scito, primum me non esse rogatum sententiam, præpositumque esse nobis pacificatorem Allobrogum, idque admurmurante Senatu, neque me invito esse factum. sum enim & ab observando homine perverso liber, & ad dignitatem in Rep. retinendam contra illius voluntatem solutus: & ille secundus in dicendo locus habet auctoritatem pænè principis, & voluntatem non nimis devinctam beneficio Consulis. Tertius est Catulus, quartus (si etiam hoc quæris) Hortensius. Consul autem ipse *parvo* animo & *pravo*, tantùm cavillator genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur, facie magis,

1. *Et ea quæ jam tum.*] *Et in ea*, habet vulg.
2. *Epistolæ tuæ.*] Ita ex mss. Pal. Iunius. vulgò, *epistola tua*.
3. *Neque nostra legatio.*] Laudat Bos. eos qui reponunt, *nostra allegatio*; quamquam est in veteribus libris *legatio*.
4. *Si modò tanti putabis id; quod.*] Aliter distinguit vulgata, *si modò tanti putabis; id quod, &c.*
5. *Nunc idem videar.*] Vrsinus legendum censet, *nunc eidem videar diffidere*.
6. *Offirmatior.*] Ita reponit Bos. ex scedis, quum antea legeretur *obfirmatior*, vel ut in vett. codd. *affirmatior*.
7. *Mire quàm.*] Sic ex mss. Pal. Iunius. vulg. *mirum quàm*.
8. *Tenuis illa.*] Hoc principium esse epistolæ Manutius, Bosius, Iunius, & alii docuerunt. interserunt vero Victor. *multa desunt*, & epistolam decurtatam existimat. Quæ *Tenuis* hæc sit, videatur apud Turnebum lib. IX. Adversariorum cap. 3. Muretum lib. III. Variarum lect. cap. 18.
9. *Nam à Cæcilio propinqui minore centesimis.*] *Minore* fœnore, quam centesimis usuris ductis. Sic lib. IV. ad Attic. Epist. 14. *Fœnore ex trimestri Idibus Quinctilibus factum erat bessibus*. Intelligit *usuras*. Vide Gronov. de Sestertiis pag. 501.
10. *Tito mandavi; σκήψεις atque ἀναβολαί.*] Ita Bosius ex veteribus suis, & Manutius ex Bessarionis & Cavalcantis mss. Victorius legit, *Tito mandavi σκήψεις atque ἀναβολάς*.
11. *Nescio, an τωτόμματον ἡμῶν.*] Victorius ait antiquiores suum habuisse τωτόμματον, alia autem manu postea adjectum fuisse ἡμῶν; ex quo fecerunt vulgò ἡμῶν, quod ab omnibus quondam excusis abest.
12. *Nam mihi Pompejani.*] Iunius reponit, *jam*.
13. *Mandavi tibi ut persp.*] Lambinus ait codicem Tornæs. habere, *mandas tibi, &c.*
14. *Cum pro populo fieret.*] *Pro populi* habere codicem Tornæs. testantur Bosius & Lambinus.
15. *Sep. Rullæ.*] Ita restituit Bosius ex veteribus mss. codd. vulg. *servulæ*. Victorius ait Germanos ex antiquo cod. *serpullæ*, in margine sui cod. pro *servulæ* scribere: dicit idem, se in suo antiquiore & melioris *serpulæ*, scriptum invenisse, alii legunt *servilæ*. Lamb. hausit ex mss. *serpullæ*, ut *serpulla* sit anciliæ nomen. Iunius, *Ser. Pola*, vel etiam, *serpula*.
16. *Mehercule eram conturbatior.*] Vulg. *eram in scribendo conturbatior*.
17. *Quam tribus Tabernis.*] Vulg. *quam à tribus et Tabernis*, in manuscriptis abesse part. *a*, dicit Iunius.
18. *Anchora soluta de phaselo.*] Vulg. *anchoris solutis de phaselo*.
19. *Pellectione relevarit.*] Ita Malasp. ex conjectura, Bosius ex scidis, Lamb. ex codd. Memmianis & Tornæs. legunt. Vulgo *per lectionem relevarit*.

1. *Nihil*

quàm facetiis, ridiculus, 1 nihil agens cum Repub. sejunctus ab optimatibus: à quo nihil speres boni Reip. quia non vult; nihil metuas mali, quia non audet. ejus autem collega & in me perhonorificus, & partium studiosus, ac defensor bonarum. quinimmo leviter inter se dissident. Sed vereor, ne hoc, quod infectum est, *serpat* longiùs. credo enim te audisse, cùm apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eò muliebri vestitu virum; idq; sacrificium cùm virgines instaurassent, mentionem à Q. Cornificio in Senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem nostrum putes) postea rem ex s. c. 2 ad virgines, atque pontifices relatam, idque ab iis *nefas* esse decretum: deinde ex s. c. Consules rogationem promulgasse; uxori Cæsarem nuntium remisisse. In hac causa Piso, amicitia P. Clodii ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, & fert ex s. c. & de religione, antiquetur. Messalla vehementer adhuc agit severe. boni viri precibus Clodii removentur à causa; operæ comparantur; nosmet ipsi qui *Lycurgei* à principio fuissemus, quotidie demitigamur. instat & urget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc NEGLECTA à bonis, defensa ab improbis, magnorum 3 Reipubl. malorum causa sit. Tuus autem ille amicus, (scin quem dicam?) de quo tu ad me scripsisti, 4 posteà quàm non auderet reprehendere, laudare cœpisse, nos, ut ostendit, admodum diligit. amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, sed ita *ut perspicuum sit*, invidet. nihil come, nihil simplex, 5 nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honestum, nihil illustre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te scribam aliàs subtiliùs. nam neque adhuc mihi satis nota sunt: & huic, tetræ filio, nescio cui, committere epistolam tantis de rebus non audeo. Provincias Prætores nondum sortiti sunt. res eodem est loci, quo reliquisti. 6 τοποθεσίαν, quam postulas, Miseni & Puteolorum, includam orationi meæ. A. D. III. Non. Decemb. mendose fuisse animadverteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, valde mihi placebant: sed non audebam antea dicere. nunc verò, quòd à te probata sunt, multo mihi ἀστικώτερα videntur. in illam orationem Metellinam addidi quædam. liber tibi mittetur, quoniam te amor nostri 7 φιλορήτορα reddidit. Novi tibi quidnam scribam? 8 quid? etiam. Messalla Consul Autronianam domum emit H-S CCCCXXXVII. quid id ad me, inquies? tantum, quòd ea emptione & nos *bene emisse* judicati sumus: & homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam pervenire. Teucris illa lentum negotium est, sed tamen est in spe. tu ista confice. à nobis liberiorem epistolam exspecta. VI. Kalend. Febr. M. Messalla, & M. Pisone, COSS.

CICERO ATTICO, 8.

VERBOR, ne putidum sit scribere ad te, quàm sim occupatus: sed tamen distinebar, ut huic vix tantulæ 14 epistolæ tempus habuerim, 9 atque id ereptum è summis occupationibus. Prima concio Pompeji qualis fuisset, scripsi ad te antea, non jucunda miseris, inanis improbis, beatis non grata, bonis non gravis. itaque frigebat. tum Pisonis Consulis impulsu levissimus 10 tribunus pleb. Fufius in contionem 11 produxit Pompejum. res agebatur in circo Flaminio: & erat in eo ipso loco illo die nundinarum πανήγυρις. quæsivit ex eo, PLACERET ne ei, judices à Prætore legi, 12 quo consilio idem Prætor uteretur. id autem erat de Clodiana religione ab Senatu constitutum: tum Pompejus 13 μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus est; Senatusque auctoritatem sibi omnibus in rebus maximam videri, semperque visam esse, respondit, & id multis verbis. Postea Messalla consul in Senatu de Pompejo quæsivit, quid de religione, & de promulgata rogatione sentiret. locutus ita est in Senatu, ut omnia illius ordinis consulta 14 γηρικῶς laudaret: mihique, ut assedit, dixit, se putare, satis ab se etiam 15 de istius rebus esse responsum. Crassus postea quàm vidit illum excepisse laudem ex eo, quòd hi suspicarentur homines ei Consulatum meum placere, surrexit, ornatissimeque de meo Consulatu locutus est; ut ita diceret, se, quòd esset Senator, quòd civis, quòd liber, quòd viveret, mihi acceptum referre; quoties conjugem, quoties domum, quoties patriam videret, toties se beneficium meum *videre*. Quid multa? totum hunc locum, 16 quem ego variè meis orationibus, quarum tu Aristarchus es, soleo pingere de flamma, de ferro (nosti illas 17 λεκύθους) valde graviter pertexuit. 18 Proximè Pompejum sedebam. intellexi hominem moveri; utrum Crassum inire eam gratiam, quam ipse prætermisisset; an esse tantas res nostras, quæ tam libenti Senatu laudarentur, ab eo præsertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quòd meis omnibus litteris in Pompejana laude perstrictus esset. Hic dies me valde Crasso adjunxit: & tamen, 19 ab illo apertè, tectè quidquid est datum, libenter accepi. ego autem ipse, dii boni! quo modo 20 ἐνεπερπερασάμην novo auditori Pompejo? si umquam mihi, 21 περίοδοι, ἢ κομπαί, ἢ σύνθημμαθα ἢ καταστροφαί suppeditaverunt, illo tempore. Quid multa? clamores. etenim hæc erat 22 ὑπόθεσις, de gravitate ordinis, de equestri concordia, de consensione Italiæ, de immortuis reliquiis conjurationis, 23 de utilitate, de otio. nosti jam in hac materia *sonitus* nostros: tanti fuerunt, ut ego eo brevior sim, quòd eos

1. *Nihil agens cum rep.*) Vulgo, *nihil agens in rep.*

2. *Ad virgines atque Pontifices relatam.*) Illud, *virgines atque* olim deleverat Lamb. codd. Memm. sequutus, sed postea reposuit, quum in Tornæs. reperisset. intercedit Iunius, & reponendum vetat; nixus authoritate longè optimi ms. Palatini, & aliorum.

3. *Reip malorum causa sit.*) Ita codex Tornæs. & vulgata Lambini editio, *causa sint.*

4. *Posteaquam non auderet reprehendere.*) Faërnus, *p. q. n. auderes nos reprehendere.*

5. *Nihil in* τοῖς πολιτικοῖς *honestum.*) Cod. Torn. sic habet. *Nihil in π. π. illustre, nihil honestum.* vulgaria lectio etiam exstat in Dec. Bes.

6. Τοποθεσίαν.) Descriptionem.

7. Φιλορήτορα.) Studiosum artis dicendi.

8. *Quid? etiam Mess.*) Vulgo ita distinguitur, *quid etiam Messalla, &c.*

9. *Atque id ereptum.*) Lamb. *dereptum.*

10. *Trib. plebis Fufius.*) Vulgò, *L. Fufius*, quod pronomen teste Manutio abest à Bessar. antiquo libro, & solùm legitur *Fufius.*

11. *Produxit Pompejum.*) Tornæs. *producit.*

12. *Quo consilio idem.*) *Quorum consilio, &c.* habebat ms. Longolii referente Vrsino.

13. Μάλ' ἀρ.) Valde ut optimatem decet.

14. Γηρικῶς.) Generaliter.

15. *De istius rebus.*) Est à Decurt. vulg. *istis.*

16. *Quam ego variè meis orationibus.*) Vulg. *quam ita Aristarchus ego variè meis, &c.* in Bessarionis, Cavalcantis, Tornæsii, Vrbinatis bibliothecæ uno, Palatinæ duobus mss. non comparent duo hæc vocabula, *in Aristarchus.*

17. Λεκύθους.) Ampullas, pigmenta, quibus ornatior & grandior fit oratio.

18. *Proximè Pompejum.*) Ita Bos. ex scid. Tornæs. & Crusell. neque aliter etiam ex loco Diomedis, corrupto tamen, se restituisse ait Lambinus. vulgata *proximus Pompejo.*

19. *Ab illo apertè, tectè.*) Iunius ex mss. Palat. *ab illo aperte tecte.* Gulielmus malebat, *ab illo teste aperte quidquid est datum, &c.*

20. Ἐνεπερπερασάμην.) Venditavi me. Ita ex meliore suo libro emendavit Victorius, quum antea haberetur ἐνεπυρασάμην, cui accedit Turnebus d. cap. 3. editio Lamb. ἐνεπερπεράσαμεν habet; quomodo legendum conjiciebat Manutius.

21. Περίοδοι ἢ κομπαί.) Ambitus verborum, aut flexus clausularum, aut argumenta Rhetorum, aut confirmationes. Olim legebatur ἐπιδρήκοιθα, quod ex vetere libro emendavit Victorius in περίοδοι ἢ κομποί, &c. quum autè post Vict. vocem illam κομποὶ non intellexisset Bosius, ausus est illam in κομπεῖ mutare; quam mutationem etsi acutam agnoscat Iunius, tamen ex consensu mss. mavult vocem κομποὶ, quam ibidem explicat: tu vide.

22. Ὑπόθεσις.) Materia, argumentum.

23. *Utilitate.*) Vulg. *vilitate.*

ces usque 1 istim exauditos putem. Romanæ autem se res sic habent. Senatus ἄρειος πάγος, nihil constantius, nihil severius, nihil fortius. nam cùm dies venisset rogationi ex s. c. ferendæ, concursabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinæ duce *filiola* Curionis; & populum, ut antiquaret, rogabant. Piso autem Consul, lator rogationis, idem erat diffuasor. operæ Clodianæ ponteis occuparant. tabellæ ministrabantur, ita ut nulla daretur VTI ROGAS hic tibi Rostra Cato advolat. 2 convicium Pisoni Consuli mirificum facit; si id est *convicium*, vox plena gravitatis, plena auctoritatis, plena denique salutis. accedit eodem etiam noster Hortensius, multi præterea boni. insignis verò opera Favonii fuit. Hoc concursu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. cùm decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium singillatim accedente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad XV. Curioni nullum s. c. facienti assenserunt; ex altera parte facile CCCC. fuerunt, acta res est. 3 Fufius Trib. tum concessit. Clodius conciones miseras habebat, in quibus Lucullum, Hortensium, C. Pisonem, Messallam Consulem contumeliosè lædebat; me tantum comperisse omnia criminabatur. Senatus & de provinciis Prætorum, & de legationibus, & de ceteris rebus decernebat, ut ante, quàm rogatio lata esset, ne quid ageretur. Habes res Romanas. sed tamen etiam illud, quod non speraram, audi. Messalla consul est egregius, fortis, constans, diligens, nostri laudator, amator, imitator. ille alter *uno vitio* minus vitiosus; quòd iners, quòd somni plenus, quòd imperitus, quod 4 ἀπρακτότατος, sed voluntate ita 5 κακόκτης, ut Pompejum post illam 6 concionem, qua ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. itaque mirum in modum omnes à se bonos alienavit. neque id magis amicitia Clodii adductus fecit, quàm studio *perditarum rerum*, atque partium. sed habet sui similem in magistratibus, præter Fufium, neminem. bonis utimur tribunis pl. Cornuto verò pseudocatone? Quid quæris? 7 nunc ad privata redeam. Τεῦκρος promissa patravit. tu mandata effice, quæ recepisti. Quintus frater qui Argiletani ædificii reliquum dodrantem emit H S DCCXXV. Tusculanum venditat, ut si possit, emat Pacilianam domum. Cum Luccejo in gratiam redi. 8 video hominem valde petiturire. navabo operam. Tu, quid agas, ubi sis, cujusmodi istæ res sint, fac me quàm diligentissimè certiorem. Idibus Febr.

CICERO ATTICO, S.

25 ASIAM Quinto, suavissimo fratri, obtigisse audisti; non enim dubito, quin celeriùs tibi hoc *rumor*, quàm illius nostrum litteræ nuntiarint. nunc quoniam & laudis avidissimi semper fuimus, & præter cæteros 9 φιλέλληνες & sumus, & habemur; & multorum *odia*, atque inimicitias reip. causa suscepimus; 10 πανδίκης ἀρετῆς μεμνήσκεο, 11 curaque effice, ut ab omnibus & laudemur & amemur. His de rebus plura ad te in ea epistola scribam, quam ipsi Quinto dabo. Tu me, velim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris, atque etiam, quid de tuo negotio. nam ut Brundisio profectus es, nullæ mihi abs te sunt redditæ litteræ. 12 valde haveo scire quid agas. Idib. Mar.

CICERO ATTICO, S.

QUAERIS ex me, quid acciderit de judicio, quod tam 16
præter opinionem omnium factum sit: & simul vis scire, quo modo ego minùs quàm soleam, prœliatus sim: respondebo tibi 13 ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Ego enim, quàm diu senatus *auctoritas* mihi defendenda fuit, sic acriter, & vehementer prœliatus sum, ut clamor, concursusque maxima cum mea laude fierent. quod si tibi umquam sum visus in rep. fortis, certè me in illa causa admiratus esses. cùm enim ille ad conciones confugisset; in iisque meo nomine ad invidiam uteretur, dii immortales quas ego pugnas, & quantas strages edidi? quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci; quo modo sum infectatus levitatem senum, libidinem juventutis? sæpe, ita me dii juvent, tenon solùm auctorem consiliorum meorum, verùm etiam spectatorem pugnarum mirificarum desideravi. postea verò quàm Hortensius excogitavit, ut legem de religione Fufius tribunus pl. ferret; in qua nihil aliud à consulari rogatione differebat, nisi *judicum genus* (in eo autem erant omnia) pugnavitque, ut ita fieret; quòd & sibi, & aliis persuaserat, nullis illum judicibus effugere posse; contraxi vela. perspiciens inopiam judicum; neque dixi quicquam pro testimonio, nisi quod erat ita notum, atque testatum, ut non possem præterire. itaque, si causam quæris absolutionis, (ut jam πρὸς τὸ πρότερον revertar) egestas judicum fuit, & turpitudo. Id autem ut accideret, commissum est Hortensii consilio; qui dum veritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex s. c. ferebatur, non vidit illud, SATIUS esse, illum in infamia relinqui ac sordibus, quàm infirmo judicio committi. sed ductus odio properavit rem deducere in judicium; cùm illum plumbeo gladio jugulatum iri tamen diceret. Sed judicium, si quæris, quale fuerit? incredibili exitu; sic, uti nunc *ex eventu* ab aliis, à me tamen ex ipso initio consilium Hortensii 14 reprehendatur. nam ut rejectio facta est clamoribus maximis; cùm accusator, tamquam censor bonus, homines nequissimos rejiceret: reus, quam clemens lanista, frugalissimum quemque secerneret; ut primum judices consederunt; valde diffidere boni cœperunt. non enim umquam turpior in ludo talario confessus fuit. maculosi senatores, nudi equites, 15 tribuni non tam ærati, quàm, ut appellantur, *ærarii*. paucì tamen boni inerant, quos rejectione fugare ille non potuerat; qui mœsti inter sui dissimiles, & mœrentes sedebant, & contagione turpitudinis vehementer permovebantur. hic, ut quæque res ad consilium primis postulationibus referebatur, incredibilis erat severitas

Ggg 3 nulla

1. *Istim.*] Vulgo *Hinc.*

2. *Convicium P. Pisoni.*] Cod. Torn habet *commulcium*, quam lectionem probam esse: & genuinam asseris Iun.

3. *Fuf. tribun. tum concessit.*) Sic Bos. ex Torn. Huraltino, & Crusell. quod probant Man. & Iun. vulgò, *tertium concessit*, quod Bessar. & Cavalc. libros habere testatur Man. ut & legitur in antiquiore Victoriano Octavius Panthagathus & Anton. August. emendarunt, *Fufius trib. plebis intercessit*; quæ emendatio non usque adeo Iunio placet. Gul. annotat, forte legendum; *Fufius tribunus Coss. cessit.*

4. Ἀπρακτότατος.) Rebus agendis ineptissimus.

5. Κακόκτης.) Habitu vitiorum depravatus, malivolus.

6. *Concionem quæ.*] Vulg. *Concionem in quæ.*

7. *Nunc ad privata redeam.* Τεῦκρος,) Vulg. *nunc ad privata redeam*, Τεῦκρος.

8. *Video hominem valde petiturire. Navabo.*] Est Turnebi emendatio libro IX. Andr. c. 4. quam sequuntur Bos. & Lamb. nec longè ab hac recedit Torn. vulgò, *Video hominem valde petitur. renavabo &c.*

10. Φιλέλληνες.) Græcorum amantes.

11. Πανδίκης.) Omnis virtutis reminiscere.

12. *Curaque effice.*) Vulg. *Curaque & effice.*

13. *Valde haveo scire.*) Cod. Torn *valde habeo scire.* Vulg. *Avro.*

14. Ὕστερον πρότερον.) Ordine præpostero, cùm primo loco quòd posterius est, secundo quod prius efferetur, Homericè.

15. *Reprehendatur.*] Vulg. *reprehendebatur.*

16. *Tribuni non tam ærati, quam ut appellantur ærarii.*) Ita cod. Mem. Torn. Huralt. ita & antiquior codex Vict. prius erat, *tribuni non tam ærarii quàm ut appellantur ærati.* Lamb. notat quosdam legere, *tribuni non tam ærarii ut appellantur quàm ærati.*

1. *Impe-*

nulla varietate sententiarum: nihil 1 impetrarat reus: plus accusatori dabatur, quàm postulabat; triumphabat (quid quæris?) Hortensius se vidisse tantum: nemo erat, qui illum reum, ac non millies condemnatum arbitraretur. me verò teste producto, credo te ex acclamatione Clodii advocatorum audisse, quæ consurrectio judicum facta sit, ut me circumsteterint, ut aperte *jugula sua* pro meo capite? Clodio ostentarint. quæ mihi res multo honorificentior visa est, quàm aut illa, cùm jurare tum cives Xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt; aut cùm tabulas Metelli Numidici, cùm hæ, ut mos est, circumferrentur, nostri judices aspicere noluerunt; multo hæc, inquam, nostra res major. Itaque judicum vocibus, cùm ego sic ab iis, ut salus patriæ, defenderer, fractus reus, & unà patroni omnes conciderunt. ad me autem eadem frequentia postridie convenit, qua cum abiens Consulatu suum domum reductus clamare præclari Ariopagitæ, se non esse venturos, nisi *præsidio* constituto, refertur ad consilium; una sola sententia præsidium non desideravit, defertur res ad Senatum; gravissimè, ornatissimeque decernitur: laudantur judices: datur negotium magistratibus: responsurum hominem nemo arbitrabatur. 2 Ἔστησε νῦν μοι μῶσαι, Ὅπως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπτε. nosti Calvum, ex Nannejanis illum, illum laudatorem meum, de cujus oratione erga me honorifica ad te scripseram, biduo per unum servum, & eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: accersivit ad se, promisit, intercessit, dedit jam verò (ô dii boni, rem perditam) etiam *noctes* certarum mulierum, atque adolescentulorum nobilium introductiones non nullis judicibus pro mercedis cumulo fuerunt. ita, summo discessu bonorum, pleno foro servorum, 3 xxv. judices ita fortes tamen fuerunt, ut, summo proposito periculo, vel perire maluerint, quàm perdere omnia. xxxi. fuerunt, quos *fame* magis, quàm *fama* commoverit. quorum Catulus cùm vidisset quendam, Quid vos, inquit; 4 præsidium à nobis postulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Habes, ut brevissimè potui genus judicii, & causam absolutionis. Quæris deinceps, 5 qui nunc sit status rerum, & qui meus. Reipub. statum illum, quem tu meo consilio, ego divino confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione, & auctoritate Consulatus mei fixus, & fundatus videbatur, nisi quis nos deus respexerit, elapsum scito esse de manibus, uno hoc judicio: si *judicium* est, triginta homines populi Romani levissimos, ac nequissimos, nummulis acceptis, jus, ac fas omne delere, &, quod omnes non modò homines, verùm etiam pecudes 6 factum esse sciant, id, Talnam, & Plautum, & Spongiam, & ceteras hujusmodi quisquilias statuere, numquam esse factum. sed tamen, ut te de Repub. consolet, non ita, ut speraruntmali, tanto impositio Reipub. vulnere, alacris exultat *improbitas* in victoria. nam planè ita putaverunt, cùm religio, cùm pudicitia, cùm judiciorum fides, cùm senatus auctoritas concidisset, fore, ut apertè victrix nequitia, ac libido pœnas ab optimo quoque peteret sui doloris, quem improbissimo cuique inusserat severitas Consulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi videor insolenter gloriari, cùm de me apud te loquor, in ea præsertim epistola, quam nolo aliis legi) idem, inquam, ego recreavi afflictos animos bonorum, unumquemque 7 confirmans, excitans. insectandis verò, exagitandisque nummariis judicibus, omnem omnibus studiosis, ac fautoribus illius victoriæ παῤῥησίαν eripui: Pisonem Consulem nulla in re consistere unquam sum passus: *desponsam* homini jam Syriam ademi: Senatum ad pristinam suam severitatem revocavi, atque abjectum excitavi: Clodium præsentem fregi in senatu, cùm oratione perpetua, plenissima gravitatis, tum altercatione ejusmodi, ex qua licet pauca degustes. nam cetera 8 non possunt habere neque vim, neque venustatem, 9 remoto illo studio *contentionis*, quem ἀγῶνα vos appellatis. Nam, ut Idib. Maji in Senatum convenimus, rogatus ego sententiam, multa dixi 10 de summa Republica, atque ille locus inductus à me est divinitus; NE, VNA PLAGA accepta, patres conscripti conciderent, ne deficerent: vulnus esse ejusmodi, quod mihi nec dissimulandum, ne pertimescendum videretur: 11 ne aut metuendo ignavissimi, aut ignorando stultissimi judicaremur. bis absolutum esse Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium jam esse à judicibus in Remp. immissum. Erras Clodi, non te judices urbi sed carceri reservarunt; 12 neq; te retinere in civitate, sed exilio privare voluerunt. Quamobrem, patres conscripti, erigite animos, retinete vestram dignitatem. manet illa in Rep. bonorum consensio: dolor accessit bonis viris; virtus non est imminuta: nihil est damni factum novi: sed, quod erat, inventum est in unius hominis perditi judicio, plures similes reperti sunt. Sed quid ago? pæne orationem in epistolam inclusi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: objicit mihi, 13 me ad Bajas fuisse. falsum: sed tamen 14 quid hoc? simile est, inquam, quasi dicas in operto fuisse. quid, inquit, homini Arpinati cum *aquis caldis?* narra, inquam, patrono tuo, qui *Arpinates* aquas concupivit: 15 nosti enim Marinas. Quousque, inquit, hunc *regem* feremus? regem appellas, inquam, cùm Rex tui mentionem nullam fecerit? ille autem Regis hereditatem spe devorarat. Domum, inquit, emisti? 16 putes, inquam, dicere, *judices* emisti: juranti, inquit, tibi non crediderunt. mihi verò, inquam xxv. judices crediderunt: xxxi, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt. magnis clamoribus afflictus conticuit, & concidit. Noster autem status est hic. apud bonos iidem sumus, quos reliquisti; apud sordem urbis, & fæcem 17 multò melius nunc, quàm reliquisti. nam & illud nobis non

1. *Impetrarat.*) Vulg. *impetrabat.*

2. Ἔστησε νῦν.) Præire nunc mihi Musæ, quomodò ignis primùm illapsus est. Ita restituit Victor. tum vestigia veræ lectionis, quam Germani in suo codice invenerunt, tum etiam probatiorem sinum sequutus; quum antea legeretur.

Ἔστησε νῦν μοι μῶσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι.

Verba autem illa abessent.

Ὅπως δὴ πρῶτον, &c.

3. xxv.) Sic bis restituit Bos. ex Decurt. quum antea esset xx. ut & infra etiam bis xxxi. pro xx.

4. *Præsidium à nobis.*) Est Bosii ex scidis & Tornæs. non tamen improbat vulg. editionem quæ habet, *præsidium vobis.*

5. *Qui nunc sit status rerum, &c.*) Vulg. *quis nunc sit status Reip. & qui.*

6. *Factum esse sciant.*) Vulg. *sciebant.*

7. *Confirmans, excitans.*) *Confirmans & excitans* est in vulgato.

8. *Non possunt habere neque.*) Vulg. *non possunt habere eandem, neque, &c.*

9. *Remoto illo studio contentionis.*) Gulielmius conjiciebat *studio*, quod ipsum ferè requirit sequens vox ἀγῶνα.

10. *De summa Rep.*) Vulg. *de summa rei p.* quod melius habebatur Gulielmio.

11. *Ne aut metuendo.*) Hoc membrum quod teste Victorio deerat, se reposuisse gloriatur Lamb. ex codd. Memm. Ceterum in editione Lamb. ordine inverso hæc ita leguntur, *n. a. ig. st. aut m. ignavissimi.*

12. *Neque te retinere.*) *Te*, abest à vulg.

13. *Me ad Bajas fuisse. Falsum.*) *Factum*, legendum esse conjicit Lambinus: *falsum*, Manutius.

14. *Quid hoc? simile.*) Bos. ex mss. ut & Lambinus. formis prius impressi habent, *quid huic simile, &c.*

15. *Nosti enim Marinas.*) *Marinas* legit Aut. Augustinus & ita esse in manuscripto codice testatur Vrsinus.

16. *Putes.*) Vulg. *Putas.*

17. *Multò melius nunc, quàm.*) A vulg. abest *nunc.*

non obest, videri nostrum testimonium non valuisse. missus est sanguis, *invidia* sine dolore, atque etiam hoc magis, quòd omnes illi fautores illius flagitii rem manifestam illam redemptam esse à judicibus confitentur. Accedit illud, quòd illa concionalis *hirudo* ærarii, misera, ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno unicè diligi putat: & hercule multa & jucunda consuetudine conjuncti inter nos sumus, usque eò, ut nostri isti 1 commissatores conjurationis, barbaruli juvenes, illum in sermonibus Cnæum Ciceronem aqpellent itaque 2 & ludis, & gladiatoribus mirandas 3 ἐπιπομπείας sine ulla *pastoricia fistula* auferebamus. 4 nunc est exsoectatio comitiorum: in qua omnibus invitis trudit noster Magnus Auli filium: atque in eo neque auctoritate, neque gratia pugnat, sed quibus Philippus OMNIA CASTELLA expugnari posse dicebat, in quæ modò asellus onustus auro posset ascendere. Coniul autem ille, 5 Doterionis histrionis similis, suscepisse negotium dicitur, & domi divisores habere: quod ego non credo. sed S. C. duo jam facta sunt, odiosa, quòd in Consulem facta putantur, Catone & Domitio postulante; unum, ut apud magistratus inquiri liceret; alterum, 6 cujus domi divisores habitarent, adversus Remp. Lurco autem Tribunus pleb. qui magistratum simul cum lege Ælia iniit, solutus est & Ælia, & Fufia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auspicio *claudus homo* promulgavit. ita comitia 7 in ante diem VI. KAL. Sext. dilata sunt. novi est in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronuntiarit, si non dederit, impune sit; sin dederit, ut quoad vivas, 8 singulis tribubus H-S CIↃ CIↃ CIↃ debeat. dixi, hanc legem P. Clodium jam ante servasse: pronuntiare enim solitum esse, & non dare. Sed heus tu, videsne Consulatum illum nostrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν vocabat, si hic factus erit, 9 fabam imùm futurum? quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, & istos Consulatus 10 non flocci 11 ἑαυτέον. Quod ad me scribis, te in Asiam statuisse non ire, equidem mallem, ut ires: ac vereor, ne quid in ista re minùs commodè fiat. sed tamen non possum reprehendere consilium tuum, præsertim cùm egomet in provinciam non sim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo posuisti, contenti erimus, præsertim cùm & Chilius nos reliquerit, & Archias nihil de me scripserit: ac vereor ne, 12 Lucullis, quoniam Græcum poëma condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam spectet. Antonio tuo nomine gratias egi; eamque epistolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius scripsi, quòd non habebam idoneum, cui darem; 13 nec satis sciebam, quid darem. 14 vile te venditari. Cincius si quid ad me tui negotii detulerit, suscipiam. sed nunc magis in suo est occupatus; in quo ego ei non desum. Tu, si uno in loco es futurus, crebras à nobis litteras, expecta; aut plures etiam ipse mittito. Velim, ad me scribas, cujusmodi sit Ἀμαλθείας tuum, quo ornatu, qua 15 τοποθεσίας; & quæ poëmata, quasque historias de Ἀμαλθείας habes, ad me mittas. lubet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis scriptis mittam. nihil erat absoluti.

CICERO ATTICO, S.

MAGNA mihi varietas voluntatis, & dissimilitudo opinionis, ac judicii Quinti fratris mei, demonstrata est ex litteris tuis, in quibus ad me epistolarum illius exempla misisti. qua ex re & molestia sum tanta affectus, quantam mihi meus amor summus erga utrumque vestrum afferre debuit; & admiratione, quidnam accidisset, quod afferret Quinto fratri meo, aut offensionem tam gravem, aut *commutationem* tantam voluntatis. atque illud à me jam ante intelligebatur, quod te quoque ipsum discedentem à nobis suspicari videbam, subesse nescio quid opinionis incommodæ, sauciumque ejus animum; & insedisse quasdam odiosas *suspiciones*: quibus ego mederi cùm cuperem antea sæpe, & vehementiùs etiam post sortitionem provinciæ, nec tantum intelligebam ei esse offensionis, quantum litera tua declarant; nec tantum proficiebam, quantum volebam. sed tamen hoc me ipse consolabar, quòd non dubitabam, quin te ille aut Dyrrhachii, aut in istis locis uspiam visurus esset. quod cùm accidisset; confidebam ac mihi persuaseram fore, ut omnia placarentur inter vos non modò sermone, ac disputatione, sed 16 *conspectu* ipso congressuque vestro. nam, quanta sit in Quinto fratre meo comitas, quanta jucunditas, quàm mollis animus & ad accipiendam, & ad deponendam offensionem, nihil attinet me ad te, qui ea nosti, scribere. sed accidit perincommodè, quòd eum nusquam vidisti. valuit enim plus, quod erat illi nonnulloxum artificiis inculcatum, quàm aut officium, aut necessitudo, aut amor vester ille pristinus, qui plurimùm valere debuit. Atque hujus incommodi *culpa* ubi resideat, facilius possum existimare, quàm scribere; vereor

1. *Commissatores.*] Ita Victorius ex ms. quod reprehendit Lambinus, & legit *comissatores* unico m. vulgò *cumissatores*. Vnum ms. Palat. *commosatores*, habet; quod non ineptum videtur Iunio; prioribus tamen lectionibus non præfert.

2. *Et ludis & gladiatoribus.*] Ita se ex ms. reposuisse ait Victorius, quum prius legeretur, *Iisque & ludorum gladiatoribus.*

3. Ἐπιπομπείας.] Signa, quibus animus & voluntas populi declaratur: plausus.

4. *Nunc est exspectatio comitiorum: in qua omnibus invitis trudit noster Magnus Auli filium.*) Vulg. *in qua omnibus invitis trudit noster magnus Auli F.* Ceterum pro A. F. & hic & in ultima epistola hujus libri legit Lipsius A. F. id est *Afranium.* videatur libro III. variarum lectionem cap. ultimo.

5. *Doterionis histrionis.*] Est Bosii ita conjicientis ex vitiosa ms. suorum scriptura. at Iunius, etsi acutissimam conjecturam laudet, vulgatam, *deterrionis*, tamen retinendam censet. retinebat isem Gulielmius, tanquam repentè respiceret Tullius ad Prologum Plautini Amphytruonis, versu 67. & sequentibus.

6. *Cujus domi divisores habitarent.*] Vulgò, *cujusmodi divisores habterent.* Bessarionis & Cavalcantis libri, *habitarent*; quibus vulgatam lectionem præfert Iunius.

7. *In ante diem VI. Kal.*] *In ante II. Kal.* vulgata.

8. *Singulis tribubus* H-S CIↃ CIↃ CIↃ.] Ita credo Victorius, quum ante esset H-S CCCXXXV. Germani *tribullibus* pro *tribubus* legunt.

9. *Fabam imùm futurum.*] Ita Bosius ex vitiosa scriptura Decurtati, in quo, *faba minimum*, & aliis veteribus, in quibus, *fabam minum*, in illo retrahenda littera à capite sequentis ad calcem prioris; in hoc verò detrahenda est littera capitalis. Victorius quid hic statuere debeat, nescit; atque manuscriptos meliores habere *faba minimum.* Iunius ex duobus mss. Palatinis legit, *fabam minimum, &c.* quem vide. Lambinus mavult ex codd. Memm. & Tornæs. *fabam minum.* Manutius, *fabulam minimum*, reponit; P. Magnulus & Muretus, *fabulam minum* conjiciebant.

10. *Non flocci* ἑαυτέον.] Sic Turnebus ex conjectura, ad quam proximè accedere ait scripturam scidarum Bosius. Victorius, Manutius, Lambinus ex mss. & ratione, *flocci faciendum* retinendum esse contendunt. Iunius ait ms. optimum Palat. habere *flocci* φαυτέον quod laudat, idque Turneb. l. 9. Adversf. cap. 1. agnovisse videtur. vulgò legitur ἀλαφητέον.

11. Ἑαυτέον.) Relinquere oportet.

12. *Lucullis.*) Est Bosii ex Decurt. vulg. *Lucullus*, quod laudat Iunius.

13. *Nec satis sciebam quid darem.*) Vrs. ms. *quo darem.*

14. *Vile te venditari.*) Ita reponit Bosius partim ex conjectura, partim sequutus mss. lectionem, quam Tornæs. & Huralt. habebant, *vale te venditari.* Decurti *vile te vendicari.* Crusell. *vale te vinditari.* Iunius ex mss. Palat. *vale te vindicari*, & addit eosdem mss. paullo post habere, *Iterum vale.* vulgò, *te valde vindicari.*

15. Τοποθεσίας.) Loci descriptione.

16. *Conspectu ipso.*) Vulg. *adspectu.*

vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. nam sic intelligo; ut nihil à domesticis vulneris factum sit, illud quidem, quod erat, eos certè sanare potuisse. sed hujusce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latiùs patet, quàm videtur, præsenti tibi commodiùs exponam. De iis literis, quas ad te Thessalonica misit, & de sermonibus, quos ab illo Romæ apud amicos tuos, & in itinere habitos putas; ecquid tantum causæ sit, ignoro: sed omnis in tua posita est humanitate mihi spes hujus levandæ molestiæ. nam, si ita statueris, & IRRITABILEIS animos esse 1 optimorum sæpe hominum, & eosdem placabileis; & esse hanc agilitatem, ut ita dicam, 2 mollitiamque naturæ plerumque bonitatis, &, id quod caput est, *nobis inter nos* nostra sive incommoda, sive vitia, sive injurias esse tolerandas; facilè hæc, quemadmodum spero, mitigabuntur. quod ego, ut facias, 3 te oro. nam ad me, qui te unicè diligo, maximè pertinet, neminem esse meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epistolæ tuæ minimè fuit necessaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium, aut urbanorum commodorum, & aliis temporibus, & me ipso Consule, prætermiseris. mihi enim perspecta est 4 ingenuitas, & magnitudo animi tui: neque ego inter me, atque te quicquam *interesse* umquam duxi, præter voluntatem institutæ vitæ: quod me ambitio quædam ad honorum studium, te autem alia minimè reprehendenda ratio ad honestum otium duxit. vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quemquam antepono. amoris verò erga me, cùm à fraterno amore, domesticoque discessi, tibi primas defero. vidi enim, vidi, penitusque perspexi in meis *variis temporibus* & sollicitudines, & lætitias tuas. fuit mihi sæpe & laudis nostræ gratulatio tua jucunda, & timoris consolatio grata. quin mihi nunc, te absente, non solùm consilium, quo tu excellis, sed etiam sermonis communicatio, quæ mihi suavissima tecum solet esse, maximè deest. quid dicam? 5 in publicane re? quo in genere mihi negligenti esse non licet; an in forensi labore? quem antea propter ambitionem sustinebam; nunc, ut dignitatem tueri gratia possim; an in ipsis domesticis negotiis? in quibus ego cùm antea, tum verò post discessum fratris, te sermonesque nostros desidero. postremò non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenses res, non domesticæ, non publicæ, non privatæ carere diutiùs tuo suavissimo, atque amantissimo consilio, ac sermone possunt. Atque harum rerum commemorationem verecundia sæpe impedivit utriusque nostrum. nunc autem ea fuit necessaria propter eam partem epistolæ tuæ, per quam te, ac mores tuos mihi purgatos, ac probatos esse voluisti. Atque in ista incommoditate alienati illius animi, & offensi, illud inest tamen commodi, quod & mihi, & ceteris amicis tuis nota fuit, & abs te aliquando testificata tua voluntas omittendæ provinciæ; ut quòd *unà non esta*, non dissensione, ac discidio vestro, sed voluntate, ac judicio tuo factum esse videatur. quare & illa, quæ violata, expiabuntur; & hæc nostra, quæ sunt sanctissimè conservata, suam religionem obtinebunt. Nos hic in rep. infirma, misera, commutabilique versamur. credo enim te audisse, nostros Equites pæne à Senatu esse *disjunctos*; qui primùm illud valde graviter tulerunt, promulgatum ex SC. fuisse, ut detiis, 6 qui ob judicandum pecuniam accepissent, quæreretur. qua in re decernenda cùm ego casu non affuissem, sensissemque id Equestrem ordinem ferre molestè, neque apertè dicere; objurgavi Senatum, ut, mihi visus sum, summa cum auctoritate; & in causa non verecunda, admodum gravis, & copiosus fui. Ecce aliæ deliciæ Equitum, vix ferendæ, quas ego non solum tuli, sed etiam ornavi. Asiani, qui de censoribus 7 conduxerant, questi sunt in senatu, se *cupiditate delapsos*, nimium magno conduxisse: ut inducereturlocatio, postulaverunt ego princeps in adjutoribus, atque adeo secundus. nam, ut illi auderent hoc postulare, Crassus eos impulit. invidiosa res, turpis postulatio, & confessio temeritatis. summum erat periculum, ne si nihil impetrassent, planè alienarentur à Senatu. huic quoque rei subventum est maximè à nobis; perfectumque, ut frequentissimo Senatu, & libentissimo uterentur, multaque à me de ordinum dignitate, & concordia dicta sunt KAL. Decemb. & postridie. neque adhuc res confecta est, sed voluntas Senatus perspecta. unus enim contradixerat Metellus Consul designatus. 8 quin erat dicturus (ad quem propter diei brevitatem perventum non est) heros ille noster Cato. sic ego conservans rationem, institutionemque nostram, tueor, ut possum, illam à me conglutinatam concordiam. sed tamen, quoniam ista sunt infirma, *munitiæ* quædam nobis ad retinendas opes nostras tuta, ut spero, via, quam tibi literis satis explicare non possum; significatione parva ostendam tamen. utor Pompejo familiarissimè. video, quid dicas. cavebo, quæ sunt cavenda: ac scribam alias ad te de meis consiliis capessendæ Reip. plura. Luccejum scito Consulatum habere in animo statim petere. duo enim soli dicuntur petituri. Cæsar cum eo coire per Arrium cogitat: & Bibulus cum hoc se putat per C. Pisonem posse conjungi. Rides? non sunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt: sed in aliud tempus. 9 Te si exspectari velis, cures, ut sciam. jam illud modestè rogo, quod maximè cupio, ut quamprimum venias. Nonis Decemb.

CICERO ATTICO, 3.

NIHIL mihi nunc scito tam deesse, quàm hominem, 10 cum quocum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, unà *communicem*: qui me amet, qui sapiat, quicum ego colloquar, nihil fingam, nihil dissimulem, nihil obtegam. abest enim frater 11 ἀφελέστατος, 12 & amantissimus Metellus non homo, sed littus atque aër, & solitudo mera: tu autem, qui sæpissimè curam, & angorem animi mei sermone, & consilio levasti tuo; qui mihi & in publica re socius, & in privatis omnibus conscius, & omnium meorum sermonum, & consiliorum particeps esse soles, ubinam es? 13 ita sum ab omnibus destitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & meliro Cicerone consumitur. nam illæ ambitiosæ nostræ fucosæque *amicitiæ* sunt in quodam splendore forensi; fructum domesticum non habent. itaque, CUM BENE COMPLETA domus est,

1. *Optimorum hominum.*] Virorum pro *hominum* quosdam reponere auctor est Lambinus.
2. *Mollitiamque.*] Vulgo *Mollitiemque.*
3. *Te oro.*] Vulgo *te rogo.*
4. *Ingenuitas.*] Ita est in Tornæs. teste Lambino. vulgo *integritas.*
5. *In publicane re.*) Hoc modo Bosius ex Decurt. & Tornæs. vulgata, *in publica re.*
6. *Qui ob judicandum pecuniam accepissent.* Tò *pecuniam* Malas. ab omnibus mss. suis & Lambino, à Memm. Huralt. & Turnæs. abesse testantur, quid ni ergo deleatur?
7. *Conduxerant.*] Vulg. *conduxerunt.*
8. *Quia eras dicturus.*) Bosius ex Decurt. & Crusell. nam vulg *qui eras dicturus.*
9. *Te si expectari velis.*) *Te quoad expectari velis*, publicati alii.
10. *Quocum.*) Et hic, & infra in vulg. legitur *quirum.*
11. Ἀφελέστατος.) Simplicissimus.
12. *Et amantissimus: Metellus.*) Ita eam distinguit Manut. vulgo *& amantissimus Metellus, &c.* sed neque hanc, neque illam distinctionem admittit Junius: Lambini tamen interpretationem probat. ipse verò ex depravatione mss. hanc lectionem elicere conatur, *amantissimus mei, bellum non homo*; Malaspinæ qui ita emendabat, *amantissimus mei, non homo, sed littus atque aër*, assentitur Lambinus.
13. *Ita sum ab omnibus destitutus.*) *Ab omnibus*, abest à vulg.

1. *Ita*

est, tempore matutino, 1 cùm ad forum stipati gregibus amicorum descendimus, reperire ex magna turba neminem possumus, quocum aut jocari liberè, aut suspirare familiariariter possimus. quarere exspectamus, te desiderамus, te jam etiam arcessimus. 2 multa enim sunt, quæ me sollicitant, anguntque, quæ mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis sermone exhaurire posse. Ac domesticarum quidem sollicitudinum aculeos omnes, & scrupulos occultabo: 3 neque ego huic epistolæ, atque ignoto tabellario committam. atque hi (nolo enim te permoveri) non sunt permolesti, sed tamen insident, & urgent, & nullius amantis consilio, aut sermone requiescunt. In republica verò, quamquam animus est præsens, tamen voluntas etiam atque etiam 4 ipsa *medicinam* effugit. nam, ut ea breviter, quæ post tuum discessum acta sunt, colligam, jam exclames necesse est, *res Romanas diuturnis stare non posse.* etenim post profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in causam fabulæ Clodianæ: in qua ego nactus, ut mihi videbar, locum resecandæ libidinis, & coërcendæ juventutis, vehemens fui, & omnes profudi vires animi, atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, 5 sed spe reipubl. corrigendæ, & sanandæ civitatis, afflicta respublica est empto, 6 stupratoque *judicio.* vide, quæ sint postea consecuta. Consul est impositus is nobis; quem nemo præter nos *philosophos* aspicere 7 sine suspiratu posset. quantum hoc vulnus? facto SC. de ambitu, de judiciis, nulla lex perlata, exagitatus senatus, alienati equites romani. sic ille annus duo firmamenta reip. per me unum constituta, evertit: nam & *Senatus auctoritatem* abjecit; & *ordinum concordiam* disjunxit. Instat hic nunc ille annus egregius. ejus initium ejusmodi fuit, ut 8 anniversaria sacra Juventutis non committerentur. nam M. Luculli uxorem 9 Memmius suis sacris initiavit. Menellus, ægre id passus, divortium fecit. quamquam ille pastor Idæus Menelaum solum 10 contempserat: hic noster Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem liberum non putavit. Est autem C. Herennius quidam tribunus plebis quem tu fortasse ne nosti quidem: tametsi potes nosse: tribulis enim tuus est; & Sextus, pater ejus nummos vobis dividere solebat. is ad plebem F. Clodium traducit; idemque fert, ut universus populus in campo Martio suffragium de te Clodii ferat. hunc ego accepi in senatu; ut soleo: sed nihil est illo homine *lentius.* Metellus est Consul egregius, & nos amat; sed imminuit auctoritatem suam, 11 quòd habet dicis causa promulgatum illud idem de Clodio. 12 Auli autem filius, ò dii immortales! quàm ignavus, ac sine animo miles? quàm dignus, qui Pelicano, sicut facit, os ad malè audiendum quotidie præbeat? Agraria autem promulgata est à Flavio, 13 πολιτικὸς ἀνὴρ οὐδὲν ὅναρ quisquam inveniri potest qui poterat, familiaris noster (sic est enim, volo te hoc scire) Pompejus togulam pictam silentio tuetur suam. Crassus verbum nullum contra *gratiam*; ceteros jam nosti: qui ita sunt stulti, ut amissa rep. *piscinas suas* fore salvas sperare videantur. unus est, qui curet, constantia magis, & integritate, quàm, ut mihi videtur, consilio, aut ingenio, Cato; qui miseros publicanos, quos habuit amantissimos sui; tertium jam mensem vexat, neque iis à senatu responsum dari patitur, ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quàm Publicanis responsum sit. quare etiam legationes rejectum iri puto. Nunc vides, quibus *fluctibus* jactemur: & si ex iis, quæ scripsimus, 14 tanta etiam à me non scripta perspicis; revise nos aliquando, & quamquam sunt hæc fugienda, quo te voco, tamen fac, ut amorem nostrum tanti æstimes, 15 ut eo vel cum his molestiis perfrui velis. nam, ne absens censeare, curabo edicendum & proponendum locis omnibus. sub lustrum autem *censori*, germani negotiatoris est. quare cura, ut te quamprimum videamus. 16 Kal. Febr. Q. Metello, & L. Afranio coss.

CICERO ATTICO, S.

NON modò, si mihi tantum esset otii, quantum est tibi, verùm etiam, si tam brevis epistolas velim mittere. (quod tu soles facere) te superarem, & in 17 scripto multò essem crebrior, quàm tu: sed ad summas atque incredibiles occupationes meas accedit, quòd nullam à me epistolam ad te sino absque argumento, ac sententia 18 pervenire. Et primùm tibi, ut æquum est, civi amanti patriam, quæ sunt in rep. exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi sumus, scribemus etiam de nobis ea, quæ scirete non nolle arbitramur. Atque in repub. nunc quidem maximè Gallici belli versatur metus. nam Edui, fratres nostri, pugnant: Sequani 19 permalè pugnarunt: & Helvetii sine dubio sunt in armis, excursionesque in provinciam faciunt. Senatus decrevit, ut consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, *vacationes* ne valerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ civitates, darentque operam, ne ex cum Helvetiis se jungerent. legati sunt Q. Metellus Creticus, & L. Flaccus, & 20 τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus 21 Clodiani filius. Atq; hoc loco illud nō queo præterire, quòd, cùm de cōsulati-

1. *Cum ad forum stip.*) Cod. Tornæs. *cum ad eorum stip.* e pro *f.* errore librariis communi.

2. *Multa enim sunt, quæ me sollicitant, anguntque, quæ mihi videor.*) Ita codex Tornæs. Victorius ediderat; *multa enim quæ me sollicitant anguntque, mihi videor.*

3. *Neque ego huic epistolæ.*) Vrsino legendum videtur, *neque eo.*

4. *Ipsa medicinam effugit.*) Ita conjecit Bos. ex lectione Torn. Crusell. & Decurt. quæ sic se habet, *ipsa medicinam offeit*, Bosianis respondere fermè mss. Palatinos ait Iun. nisi quod in omnibus uno consensu, *medicina* legitur; quod probat.

5. *Sed spe reip. corrigenda.*) Ita Bos. ex Decurt. qui habet, *spe recorrigenda.* Lamb. legit *sed spe & animo corrigenda & sanandæ civitatis*, ex Memm. codd. & Torn. qui, ut ait, habent, *sed spero non corrigenda sed sanandæ*; sed id falsum esse asserit Bosius, quod dicit Lambinus de Tornæi, neque ita legi; *sed spe re corrigenda*, ibi oxaratum esse contendit, Victorius ediderat; *sed animo corrigenda & servandæ civitatis.*

6. *Stupratoque.*) Vulg. *constuprateque*

7. *Sine suspiratu posset.*) Sic Bos. ex Decurt. Torn. *sine spiritu*, unde forte *suspiritu*, verbum Apulejo familiare. vulg. *suspiris.* Pro *posset*, *possit* legit Facrn. probante Vrsino.

8. *Anniversaria sacra juventutis.*) Sic habent meliores codd. testo Victorio, in aliis erat *sacra virtutis.* Lambinus legit *juventutis*, quam emendationem confirmat argenteus nummus Vrsini.

9. *Memmius suis sacris initiavit.*) Pridem ita ex mss. & ex lectione marginali Germanorum restituit Vict. quum prius legeretur, *vitiavit.*

10. *Contempserat.*) Vulg. *contemsrerat.*

11. *Quod habet dicis causa promulgatum illud.*) Multos viros doctos ex Torn. & aliis mss. emendasse ita hunc locum testantur Bos. & Iun. Antea legebatur, *quod habet, ut dicis causam promulgatum illud idem, &c.* Man. putabat aliquando sic posse corrigi; *ab re dicis causam promulgatum*, vel, *avet, ut dicis causam promulgatam.*

12. *Auli autem filius.*] Sic in mss. legit Vict. priores editiones habebant, *avei filius.* Lipsius, ut supra monuimus, legit, *Afranius autem.*

13. Πολιτικὸς) Reip. deditus vir ne insomnio quidem.

14. *Tanta etiam à me.*) *Tamen etiam, &c.* vulgati.

15. *Eo perfrui.*] Auctoribus libris antiquis ita scribit Bos. prius habebatur *eo pervenire.*

16. *Kal. Febr.*) Vulg. XI. *Kal.*

17. *Scripto.*) *Scribendo* quosdam reponere testis Manutius.

18. *Pervenire.*) Vulgò *venire.*

19. *Permalè.*) Bosianum est, ex scidis, quo accedit eodem teste codex Torn. qui habet: *puer malè*, sed Lamb. ait Torn. habere *puer malam.* vulgo *Sequani male pugn.*

20. Τὸ ἐπί.) In lentem unguentum.

21. *Clodiani filius.*] Perspicue ita scriptum erat in scidis Bos. sed & olim ita emendarant C. Sigonius & Man. neque aliter ex Gellii libris emendatum putabat Turneb. l. XXIII. Adv. c. 8. vulgò *Clodia filius.*

1 aribus mea prima sors exisset, una voce senatus frequens retinendum me *in urbe* censuit. hocidem p[illegible] Pompejo accidit: ut nos duo, quasi pignora reipubl. [illegible] iderémur. quid enim ego aliorum in me 1 ἐπιφωνήματα exspectem, cùm hæc domi nascantur? Urbanæ autem res sic se habent. Agratia lex à Flavio tribuno plebis vehementer agitabatur auctore Pompejo: quæ nihil *populare* habebat, præter auctorem. ex hac ego lege, secunda concioni voluntate, 2 omnia tollebam quæ ad privatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio cos. publicus fuisset: Sullanorum hominum possessiones confirmabam: Volaterranos, & 3 Arretinos, quorum agrum Sulla publicarat, neque diviserat, in sua *possessione* retinebam: unam rationem non rejiciebam, ut ager hac adventitia pecunia emeretur, quæ ex novis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic totirationi Agtariæ Senatus adversabatur, suspicans Pompejo novam quandam potentiam quæri. Pompejus verò ad voluntatem perferendæ legis incubuerat, ego autem magna cum agratiorum gratia confirmabam omnium privatorum possessiones: (is enim est noster exercitus, hominum, ut tute scis, locupletium) populo autem, & Pompejo (nam id quoque volebam) satisfaciebam emptione: qua constituta diligenter, & *sentinam urbis* exhaurirì; & Italiæ *solitudinem* frequentari posse arbitrabar. sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus est consul sanè bonus, & nos admodum diligit. ille alter nihil ita est, ut planè; 4 quid emerit, nesciat, Hæc sunt in republica nisi etiam illud ad rempubl. putes pertinere, Herennium quendam, tribunum plebis tribulem tuum, sanè hominem nequam, atque egentem, sæpe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpisse. huic frequenter interceditur. Hæc sunt, ut opinor, in republ. Ego autem, ut semel Nonarum illarum Decembrium, 5 junctam invidia, ac multorum inimicitiis, exiliam quandam, atque immortalem gloriam consecutus sum; non destiti eadem animi magnitudine in republica versari, & illam institutam, ac susceptam *dignitatem* tueri. sed postea quàm primùm Clodii absolutione levitatem, infirmitatemque judiciorum perspexi; deinde vidi nostros publicanos facilè à Senatu disjungi, quamquam à me ipso non divellerentur; tum autem beatos homines (hos *piscinarios* dico, amicos tuos) non obscurè nobis invidere: putavi, mihi majores quasdam opes, & firmiora præsidia esse quærenda. itaque primùm eum, qui nimiùm diu de rebus nostris tacuerat, Pompejum adduxi in eam voluntatem, ut in senatu non semel, sed sæpe, multisque 6 verbis hujus mihi salutem imperii, atque orbis terrarum adjudicarit, quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita sunt obscuræ, ut *testimonium*, aut ita dubiæ, ut *laudationem* desiderent) quàm reipubl. quòd erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompejo, ex rerum illarum dissensione arbitrarentur. cum hoc ego me tanta familiaritate conjunxi, ut uterque nostrum in sua ratione munitior, & in republica firmior hac conjunctione esse possit. odia autem illa libidinosæ, & delicatæ juventutis, quæ erant in me incitata, sic mitigata sunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. nihil jam denique à me asperum in quemquam fit, nec tamen quicquam populare, ac dissolutum; sed ita *temperata* tota ratio est, ut reipubl. constantiam præstem, privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malivolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem, & diligentiam, 7 atque ita tamen, 8 si iis novis amicitiis implicati sumus, ut crebrò mihi vafer ille Siculus insusurret Epicharmus cantilenam illam suam:

9 Νῆφε, καὶ μέμνησ' ἀπιστεῖν, ἀρθρον ὑγιὲς τοῦτο φρενῶν.

Ac nostræ quidem rationis, ac vitæ quasi quandam formam, ut opinor, vides. De tuo autem negotio sæpe ad me scribis, cui mederi nunc non possumus. est enim illud s. c. summa *pedariorum* voluntate nullius nostrum auctoritate factum 10 nam, quòd me isse ad scribendum vides ex ipso s. c. intelligere potes, aliam rem tum relatam, hoc autem de populis liberis, sine causa additum, & ita factum est à P. Servilio filio, qui in postremis sententiam dixit; sed immutari hoc tempore non potest. itaque conventus, qui initio celebrabantur, jam diu fieri desierunt, tu si tuis blanditiis tamen à Sicyoniis nummulorum aliquid expresseris, velim, me facias certiorem. Commentarium cōsulatus mei Græcè compositum misi ad te; in quo si quid erit, quod homini Attico minùs Græcum, eruditumq; videatur; non dicam quod tibi, ut opinor. Panormi 11 Lucullus de suis historiis dixerat; se, quò facilius *illa probarei* Romani hominis esse, idcirco barbara quædam 12 & σόλοικα dispersisse. apud me si quid erit ejusmodi, me imprudente erit, & invito. Latinum si perfecero, ad te mittam. tertium poëma expectato, ne quod genus à me ipso laudis meæ prætermittatur. hic tu, cave, dicas, 13 τίς πατὴρ αὐήσει. si est enim apud homines quidiquam, quod potius sit, laudetur; nos vituperemur, qui non potiùs alia laudemus, quamquam non ἐγκωμιαστικὰ sunt hæc, sed ἱστορικὰ, quæ scribimus. Quintus frater 14 purgat se multùm per litteras, & affirmat, nihil à se cuiquam de te secus esse dictum. verùm hæc nobis coram summa cura, & diligentia sunt agenda; tu modò nos revise aliquando. Cossinius hic, cui dedi litteras, valde mihi bonus homo, & non levis, & amans tui visus est, & talis,

---

1. Ἐπιφωνήματα) Acclamationes.

2. *Omnia tollebam quæ.*] Vulgò, *omnia illa tollebam quæ.*

3. *Arretinos.*] Ita castigavit olim Ant. August. quum haberetur *Artemitanos*; quam emendationem confirmat Vrsinus antiqui libri auctoritate, qui *Arteminos* habet; propiore ad emendatam lectionem scriptura. Iunius huic correctioni acquiescit, ejusque auctorem laudat Lamb.

4. *Quid emerit.*) In antiquo libro Fulvii Vrsinis legitur *eris* pro *emerit*, ex quo ipse, *velis*, legendum esse suspicatur. Editio vulgata illud ipsum *erit* retinet. Gruterus maluisset, *ita nihil est, ut planè quid emeris nesciat.*

5. *Iunctam invidia.*) Vulg. *invidia.*

6. *Verbis hujus mihi salutem.*) Vulgò, *verbis suis mihi salutem.*

7. *Atque ita tamen.*) Sic Decurt. Bosii. vulg. *atque ita tamen.*

8. *Si iis novis amicitiis implicati sumus.*) Est à cod. Torn. à vulgatis absunt duo illa vocabula, *si iis*; Vict. edidit. *atque ita tamen si his novis amicitiis.*

9. Νῆφε.) Vigilans sis, & memineris non facile credere: hi sunt nervi sapientiæ. Hunc versum primu integritati suæ restituit Vict. & mendis purgavit.

10. *Nam quod me isse ad scribendum.*] Est ex conjectura Bosii, alii codd. habent, *nam quod me non esse ad scribendum videt.* alii, *quod me esse ad scribendum videt*; quam lectionem retinet Iunius ex mss. Palatinis; quamvis eidem nec Fulviana lectio, *adesse scribendo*, nec Lamb. *adfuisse*, displiceat.

11. *Lucullus de suis historiis.*] Videre jubet Vrsinus num melius sit, *collega suis historiis*, ut intelligat A. Albinum de quo apud Agell. XI. c. 8.

12. Ἐν σόλοικα *dispersisse.*) Olentia solæcismum. Ita restituerunt Faërn. & Vict. ex veteribus codd. prius erat *obsoleta.* Cæterùm pro *dispersisse*, quidam legunt *adversisse*, sed prius illud nititur Torn. & Mommiano.

13. Τίς πατὴρ αὐήσει.) Integer versus sic se habet:

τίς πατὴρ αὐήσει, ἐὰν μὴ κακοδαίμονες ὦσι;

Quis patrem laudabit, nisi infelices filii?

Hujus lectionis rationem erudtè explicat Malasp. sed si altera illa τίς πατὴρ αὐήσῃ, quam docti quidam substituunt mss. alicujus auctoritate niteretur, longè eam huic anteferret Lamb.

14. *Purgat se multum.*) Vulgò *purgat se mihi.*

1. Non-

talis, qualem esse eum tuæ mihi litteræ 1 nuntiarant. Idibus Mart.

CICERO ATTICO, S.

20 CUM è Pompejano me Romam recepissem A. D. IIII. Idus Maji, Cincius noster eam mihi abs te epistolam reddidit, quam tu Idibus Febr. dederas. ei nunc epistolæ litteris his respondebo. Ac primùm, tibi perspectum esse judicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi asperiùs à nobis, atque nostris, & injucundiùs actæ videbantur, moderatissimum fuisse, vehementissimè gaudeo; idque neque amoris mediocris, & ingenii summi, ac sapientiæ judico. qua de re cum ad me ita suaviter, diligenter, officiosè, & humaniter scripseris, ut non modò te hortari ampliùs non debeam, sed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine tantum facilitatis, ac mansuetudinis potuerim; nihil duco esse commodius, quàm de his rebus nihil jam amplius scribere. cùm erimus congressi; tum, siquid res feret, coram inter nos conferemus. Quòd ad me de republica scribis, disputas tu quidem & amanter, & prudenter; & à meis consiliis ratio tua non abhorret: (nam neque de statu nobis nostræ dignitatis recedendum, neque SINE NOSTRIS copiis intra alterius 2 præsidia, veniendum: & is, de quo scribis, nihil habet amplum, nihil excelsum, nihil non summissum, atque populare) verumtamen fuit ratio mihi fortasse ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis; sed mehercule reipubl. multo etiam utilior, quàm mihi, civium improborum impetus in me reprimi, cùm hominis amplissima fortuna, auctoritate, gratia fluctuantem sententiam confirmassem, & à spe malorum ad mearum rerum laudem convertissem. quod si cum aliqua levitate mihi faciendum fuisset, nullam rem tanti æstimassem; 3 sed tamen à me ita acta sunt omnia, non ut ego illi assentiens levior, sed ut ille me probans gravior videretur. Reliqua sic à me aguntur, & agentur, ut non committamus, ut ea, quæ gessimus *fortuito* gessisse videamur, 4 meos bonos viros, illos quos significas, & eam, quam mihi dicis obtigisse, πάθος, non modò numquam deseram; sed etiam, si ego ab illa deserar, tamen in mea pristina sententia permanebo. Illud tamen, velim, existimes, me stanc viam 5 optimatium post Catuli mortem nec præsidio ullo, nec comitatu tenere. nam, ut ait Rhynton, ut opinor,

6 Οἱ μὲν παῖ ὀδὸν εἶσιν, οἷς δ' ὀδὸν μέλῃ.

mihi verò ut invideant piscinarii nostri, aut scribam ad te aliàs, aut in congressum nostrum reservabo. à Cutia autem nulla me res divellet; vel quòd ita rectum est, vel quòd rebus meis maximè consentaneum; vel quòd à senatu quanti fiam, minimè me pœnitet. De Sicyoniis, ut ad te scripsi anteà, non multum spei est in senatu. nemo est enim jam, qui queratur. quare, si id expectas, longum est. alia via, si qua potes, pugna. cùm est actum, neque animadversum est, ad quos pertineret; & raptim in eam sententiam pedarii 7 cucurrerunt. inducendi S. C. maturitas nondum est: quòd neque sunt, qui querantur; & multi partim malivolentia, partim *opinione æquitatis* delectantur. Metellus tuus est egregius Consul. unum reprehendo, quòd otium è Gallia nuntiari non magnopere gaudet. cupit, credo, triumphare. hoc vellem mediocrius: cetera egregia. Auli filius ita se gerit, ut ejus consulatus non consulatus sit, sed Magni nostri 8 ὑπώπιον. De meis scriptis, misi ad te Græcè perfectum consulatum meum. eum librum L. Cossinio dedi. puto te Latinis meis delectari; huic autem Græco Græcum invidere. alii si scripserint, mittemus ad te; sed, mihi crede, simul atque hoc nostrum legerunt, nescio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, 6 amatorque noster, mihi *libros* eos, quos Ser. Claudius reliquit, donavit. cùm mihi, per legem Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret: libenter, dixi, me accepturum, si attulisset. nunc, si me amas, si te à me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites libertos denique, ac servos tuos, 10 ut scida ne qua depereat. nam & Græcis his libris, quos suspicor, & Latinis, quos scio illum reliquisse, mihi vehementer opus est. ego autem quotidie magis, quod mihi de forensi labore temporis datur, in iis studiis conquiesco. per mihi, per, inquam, gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quàm soles in his rebus, quas me valde velle arbitraris; ipsiusque Pæti tibi negotia commendo: de quibus ille agit maximas gratias: & ut jam invisas nos, non solùm rogo, sed etiam suadeo.

M. TUL-

1. *Nuntiarant.*) Vulgò *enuntiarant.*
2. *Præsidia.*) Hæc est vulgata librorum lectio. Torn. *præsidium.*
3. *Sed tamen ita sunt acta omnia.*) Tò *tamen* delet Faërnus.
4. *Meos bonos viros illos.*) Bos. ait se ita reposuisse ex mss. vulg. *eos bonos viros.* ms. Vrsini liber habet, *in bonos viros.* ut ei videatur legendum. *deinde bonos viros.*
5. *Optimatium.*) Vulg. *optimatum.*
6. Οἱ μὲν.) Alii quidem propè nihil sunt; aliis autem nihil curæ est. Librarii, teste Vict. secundam vocem hujus versus depravarunt; pro μὲν enim μὴ scripserunt, turpi sed manifesto errore.
7. *Cucurrerunt.*) Vulgò *concurrerunt.*
8. Ὑπώπιον.) Macula, infamia.
9. *Amatorque noster.*) Vulgò *amatorque nostri.*
10. *Ut scida.*) Ita Faërn. restituit, referente Vrsino & laudante Iunio, ex mss. Iunii, ex mss. Pal. ceterùm in uno è mss. hæc epistola prima est libri secundi.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 KAL. Jun. eunti mihi Antium & gladiatores M. Metelli cupidè relinquenti, venit obviam tuus puer. is mihi litteras abs te, & commentarium consulatus mei Græcè scriptum reddidit: in quo 1 lætatus sum, aliquanto ante de iisdem rebus Græcè item scriptum librum L. Cossinio ad te perferendum dedisse. nam, si ego tuum ante legissem, *furatum* me abs te esse diceres. quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi, atque incompta visa sunt: sed tamen erant *ornata* hoc ipso, quòd ornamenta neglexerant; &, ut *mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur*. meus autem liber totum 2 Isocrati μυροθήκιον, atque omnis ejus discipulorum arculas, ac nonnihil etiam 4 Aristotelia pigmenta consumpsit: quem tu Corcyræ, ut mihi aliis litteris significas, strictim attigisti; 5 post autem, ut arbitror, à Cossinio accepisti; quem tibi ego non essem ausus mittere, nisi eum lentè, ac fastidiosè probavissem. quamquam ad me rescripsit jam Rhodo 6 Posidonius, se, nostrum illud 7 ὑπόμνημα cùm legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iisdem rebus scriberet, miseram; 8 non modò excitatum esse ad scribendum, sed etiam planè perterritum. quid quæris? conturbavi Græcam nationem. ita, vulgo qui instabant, ut darem sibi quod ornarent, jam exhibere mihi molestiam destiterunt. tu, si tibi placuerit liber, curabis, 9 ut, Athenis sit, & in ceteris oppidis Græciæ. videtur enim posse aliquid nostris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, & quas postulas, & plureis etiam mittam: quoniam quidem ea, quæ nos scribimus adolescentulorum studiis excitati, te etiam delectant. fuit enim mihi commodum, quòd in eis orationibus, quæ *Philippicæ* nominantur, 10 enituerat civis ille tuus Demosthenes, & 11 quòd se ab hoc refractariolo judiciali dicendi genere abjunxerat, 12 ut σεμνότερός τις, καὶ πολιτικώτερος videretur, curare, ut meæ quoque essent orationes, quæ consulares nominarentur. quarum una est in senatu KAL. Jan. altera ad populum de lege agraria; tertia de Othone; quarta pro Rabirio; quinta de proscriptorum filiis; sexta, cùm provinciam in concione deposui; septima, qua Catilinam emisi; octava, quam habui ad populum postridie quàm Catilina profugit; nona in concione, quo die 13 Allobroges involgarunt; decima in senatu Nonis Decembr. sunt præterea duæ breves, quasi 14 ἀποσπασμάτια legis agrariæ. hoc totum σῶμα curabo ut habeas. & quoniam te cùm scripta, tùm res meæ delectant; iisdem libris perspicies, & quæ gesserim, & quæ dixerim: 16 aut ne poposcisses. ego enim tibi me non offerebam. Quod quæris, quid sit, 17 quod te arcessam; ac simul, impeditum te negotiis esse significas; neque recusas, quin, nonmodò si opus sit, sed etiam si velim, accurras: nihil sanè est necesse; verumtamen videbare mihi tempora peregrinationis 18 commodiùs posse describere. nimis abes diu, præsertim cùm sis in propinquis locis: neque nos te fruimur; & tu nobis cares. ac nunc quidem otium est: 19 sed, si paulò plus furor Pulchelli progredi posset, valde ego te istinc excitarem. verùm præclarè Metellus impedit, & impediet. quid quæris? est consul 20 φιλόπατρις, &, ut semper judicavi, natura bonus. ille autem *non simulat*, sed planè Tribunus pleb. fieri cupit. 21 qua de re cùm in senatu ageretur, fregi hominem; & 22 inconstantiam ejus reprehendi, qui Romæ Tribunatum pleb. peteret, cùm 23 in Sicilia Heræ Ædilitiam se petere dictitasset. sed

1. *Lætatus sum aliquando.*] Vulg. *lætatus sum me aliquando*
2. *Isocrati.*) Vulg. *Isocratis.*
3. Μυροθήκιον.) Vnguenti & pigmentorum arculam.
4. *Post autem, ut.*) In manuscripto Vrsini est, *postquam ut.*
5. *Posidonius.*) Ita legit Faernus unico ms.
6. *Aristotelia.*) Vulg. *Aristotelica.*
7. Ὑπόμνημα.) Commentarium.
8. *Non modo excitatum.*) Vulgò, *non modo non excitatum.*
9. *Vt Athenis sit.*) Vulg. *ut & Athenis.*
10. *Enituerat, abjunxerat.*] Hæc est cod. Tornæs. lectio; vulg *enituerit, abjunxerit.*
11. *Ab hoc refractariolo.*) Ita vulgata & Tornæs. codex. Memmiani codd. habent *refractariolo.*
12. *Vt* σεμνότερός τις.) Gravior, auctoritateque pollentior, & rebus tractandis accommodatior. Est à codd. Tornæs. & vulgatis: Victorius ait in vetust. cod. legi *ne* σεμνότερος. sed Lambinus improbat.
13. *Allobroges involgarunt.*) Est Decurt. Vulg. *invocarunt*: Manutius conjicit *indicarunt.*
14. Ἀποσπασμάτια. Fragmenta.
15. *Iisdem libris perep.*) Vulg. *iisdem ex libris.*
16. *Aut ne poposcisses.*) Sic legendum censet Lambinus. quin sic habet plane cod. Torn. *aut ne poposcisses autem* Vulg. *at ni pop. &c.*
17. *Quod te arcessam.*) Scidæ, & Crusell. ut codices Malasp. *quod*, non, ut est in vulg. *quo.*
18. *Commodius posse describere.*) Ita Faern. ex antiquo cod restituit, quum antea legeretur *distribuere. Discribere*, probat Lamb. ex cod Torn. cui assentitur Iun.
19. *Si paulò plus.*) Quidam referente Lamb. volunt legi, *si paullo longius.*
20. Φιλόπατρις.) Patriæ amans.
21. *Qua de re cum.*) *Quare*, vulgati.
22. *Inconstantiam ejus reprehendi.*) *Ejus* abest à publicatis.
23. *In Sicilia Heræ ædilitatem se petere dictitasset.*) Est Bosii; ex Decurt. à qua lectione non valde discrepat depravata hæc Torn. *hæreditatem sæpe hæreditasset.* Iunius verò dicit, *heri ædilitatem se petere dictitasset*; germanam esse lectionem, quam proximè Bos. assequutus sit. Vict. ait scriptum in antiquiori suo, *hæreditatem sæpe hæreditasset, neque, &c.* antea erat, *ædilitatem sæpe dictitasset.* quam lectionem Man. esse in Bessar. & Cavalc. mss. fateretur, cui abundare tamen videtur dictio, *sæpe*, etiamsi ferri posse confiteatur.

sed neque magnopere dixi esse nobis laborandum: quòd nihilo magis ei licituram esset *plebejo* rempubl. perdere, quàm similibus ejus me consule *patricio* esset licitum. Jam, cùm se ille septimo die venisse à Freto, neque sibi obviam quemquam prodire potuisse, & noctu se introisse dixisset, in eoque se in concione jactasset; nihil ei novi dixi accidisse: ex Sicilia septimo die Romam; tribus horis Roma Interamnam; 1 noctu introisse item ante: non esse itum obviam; ne tum quidem, cùm iri maximè debuit. quid quæris? hominem petulantem modestum reddo, non solùm perpetua gravitate orationis, sed etiam hoc genere dictorum. itaque iam familiariter cum ipso etiam cavillor, ac jocor. quin etiam cùm canditatum 2 deducessemus, quæsit ex me, num consuessem Siculis locum gladiatoribus dare? negavi. at ego, inquit, 3 novus patronus instituam. sed soror, quæ tantum habeat consularis loci, unum mihi *solum pedem* dat. noli, inquam, de uno pede sororis queri: licet etiam alterum tollas. non consulare, inquies, dictum; fateor: sed ego illam odi malè consularem. ea est enim seditiosa: ea cum viro bellum gerit, neque solùm cum Metello, sed etiam cum Fabio, 4 quod eos in hoc esse molestè fert. Quod de agraria lege quæris, sanè jam videtur refrixisse. Quod me quodam modo molli brachio de Pompeji familiaritate objurgas: nolim ita existimes, me mei præsidii causa cum illo conjunctum esse; sed ita res erat instituta, ut, si inter nos esset aliqua sorte *dissensio*, maximas in republica discordias versari esset necesse. quod à me ita præcautum, atque ita provisum est, non ut ego de optima illa mea ratione decederem; sed ut ille esset melior, & aliquid de populari levitate deponeret; quem de meis rebus, in quas eum multi incitarunt, multo scito gloriosius, quàm de suis prædicare. sibi enim bene gestæ, mihi conservatæ reipubl. dat testimonium. hoc facere illum, mihi quàm prosit, nescio; reipubl. certè prodest. Quid, si etiam Cæsarem, cujus nunc venti valde sunt *secundi*, reddo meliorem? num tantum obsum reipub? quin etiam, si mihi nemo invideret; si omnes, ut erat æquum, faverent; tamen non minus esset probanda MEDICINA, quæ sanaret vitiosas partes reipubl. quàm quæ exsecaret. nunc verò, cùm equitatus ille, quem ego in clivo Capitolino, te signifero, ac principe, collocaram, Senatum deleruerit; nostri autem *principes* digito se cælum putent attingere, si mulli barbati in piscinis sint, qui ad manum accedant; 5 alia autem negligant: nonne tibi satis prodesse videor, si perficio, ut nolint obesse, qui possunt? nam Catonem nostrum non tu amas plus, quam ego. sed tamen ille, optimo animo utens, & summa fide, nocet interdum reipubl. dicit enim tanquam in Platonis πολιτείας, non tanquam in *Romuli fæce*, sententiam. quid verius, quàm in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit? censuit hoc Cato, assensit senatus. 6 Equites curiæ bellum, non mihi. nam ego dissensi. quid impudentius publicanis renuntiantibus? fuit tamen, retinendi ordinis causa, facienda jactura. restitit, & pervicit Cato. itaque nunc, consule in carcere incluso, sæpe item seditione commota, aspiravit nemo eorum, quorum ego concursu, itemque consules qui post me fuerunt, rempub. defendere solebant. Quid ergo? istos, inquies, mercede conductos habebamus? Quid faciemus, si *aliter* non possumus? an libertinis, atque etiam servis serviamus? sed, ut tu ais 7 ἄλις σπουδῆς. Favonius meam tribum tulit honestius, quàm suam; Lucceji perdidit. accusavit Naficam inhonestè, ac 8 (modestè tamen dicit) ita ut Rhodi videretur molis potius, quàm Moloni, *operam dedisse*. mihi, quòd defendissem, leviter succensuit. nunc tamen petit iterum reipubl. causa. Lucceius quid agat, scribam ad te, cùm Cæsarem videro, qui aderit biduo. Quod Sicyonii telædunt; Catoni, & ejus æmulatori attribuas Servilio. quid? ea plaga nonne ad multos bonos viros pertinet? sed, si ita placuit, laudemus; 9 deinde in discessionibus soli relinquamur. Amalthea mea te expectat, & indiget tui. Tusculanum & Pompejanum valde me delectant, nisi quod me, illum ipsum vindicem æris alieni, ære non Corintheo, sed hoc circumforaneo obruerunt. In Gallia speramus esse otium. Prognostica mea cum oratiunculis propediem expecta. & tamen, quid cogites de adventu tuo, scribe ad nos. nam mihi Pomponia nuntiari jussit, te mense Quintili Romæ fore. id à tuis litteris, quas ad me 10 de cessu tuo misseras, discrepabat. Patus, ut antea ad te scripsi, omnes *libros*, quos frater suus reliquisset, mihi donavit. hoc illius munus in tua diligentia positum est. si me amas, cura, ut conserventur, & ad me perferantur. 11 hoc mihi nihil potest esse gratius: &, cùm Græcos, tum verò diligenter Latinos ut conservetis velim. tuum esse hoc munusculum putabo. Ad Octavium dedi litteras: cum ipso nihil etam locutus, neque enim ista tua negotia provincialia esse putabam: neque te in 12 *tosulationibus* habebam. sed scripsi, ut debui, diligenter.

CICERO ATTICO, S.

CURA, amabo te, Ciceronem nostrum. 13 ei nos θεοὶ z
videmur 14 Πελλωναίων in manibus tenebam. & hercule magnum acervum Dicæarchi mihi ante pedes extruxerant o magnum hominem, & à quo multo plura didiceris, quam de 15 Procilio. Κορνηλίων, & Αἰλωναίων puto me

Romæ

1. *Nolla introisse ante.*) Vulg. ita distinguitur, *nolla introisse. Item ante. Non esse, &c.* Lamb. ait libros veteres non habere, *ante*: itaque putabat sic esse nunc locum legendum, *at tribus horis Roma Interamnam nolla introisse. Item non esse.*

2. *Deducerimus.*) Est à Crusell. & quibusdam Malasp. codd. vulg. *deducerum.*

3. *Novus patronus.*) Ita legit Guido Loll. referente Malasp. & Lamb. Esse quosdam veteres libros, in quibus legas, *novus patronus*, antique pro *novus patronus*, ait Bos.

4. *Quod eos in hoc esse molestè fert.*) Sic optimè Bos. ut ait Jun. vulgo. *quod eos mihi esse amicos molestè fert.*

5. *Alia autem negligant.*) Optimus conjector hic fuit Malasp. ut Bos. ex fidis periperexis, in quibus manifesto scriptum est, *alia*; non *alis*.

6. *Equites Curiæ.*) Bos. a Vict. legere, *Equiti Curiæ* an ex veteribus libris nescit. in Decurs exaratum est compendio, *Equit.* quod *equites* mavult explicare quam *equiti*.

7. Ἄλις σπουδῆς. Satis studii est & operæ.

8. *Modestè tamen dixit.*) Commode Bos. legere agnoscit Jun. vulg. *dixit* quam scripturam dextere explicat Turneb. lib. XXX. c. 13. Malasp. legendum censebat, *ac tam modestè dixit*, cujus conjecturam ut non damnat, nec ita probare audet Lamb.

9. *Deinde in discessionibus.*) Bosius *in dissessionibus* legit, cum Manut. sed in *deinde*, mihi mutat Lamb. verò retinet tam lectionem Man. si velis, *me in dissensionibus*, sive *in in discessionibus*; ait tamen veteres libros habere *dissensionibus*.

10. *De cessu.*) Scriptura hæc est Decurt. ad quam proximè accedit illa Torn. *de censu tuo*. Sed Bos. Ciceronem scripsisse putat *de decessu tuo*. Jun. probat *de cessu, censu*, vel ut Lamb. voluit, *censu*, utrumque enim ait idem esse: antea legebatur *de accessu*.

11. *Hoc mihi nihil.*) Antecedentia verba, *& ad me perferantur*, ex optimi ms. Pal. fide expungit Jun.

12. *Tusculationibus.*) Sic restituit Adrianus Turneb. l. XVII. c. 3. & 13. Adversar. ut sit diminutivum à τόκος. *usulationibus* ex ms. rescripserat jam ante Victorius, quum vulgati haberent, *decurionibus*.

13. *Ei nos θεοὶ videmur.*) Patrui. Hic aliquid mendi latet, siquidem scripti libri ab impressis dissentiunt. In eo qui Bessarionis fuit perspicuè legitur; *cura amabo te Ciceronem nostrum* ΔΟΠΛΕΣΟΣΑ *videmur*; in alio *ei nos θεοὶ videmur*. Ex depravatæ hujus veteris scripturæ vestigiis, *cura amabo te Ciceronem nostrum* CINOS CUNOCYIN *videmur*, conjicit legendum Muretus; *C. a. te C. n. cui nos* σύνοσοι *videmur*. consulatur lib. I. Variar. lectionum cap. 20.

14. Πελλωναίων.) Pellenæorum. Dicæarchi librum de populis Pellenæis Vulg. πελλαιῶν.

15. *Procilio.*) Vulg. *preciliu.*

z Κοῦ

Romæ habere. 1 mihi credes vir, leges; hæc doceo, mirabilis est. Η'ράδης, si homo esset, eum potius legeret, quàm unam litteram scriberet: qui me epistola petivit: ad te, ut video, comminus accessit. conjurasse mallem, quàm restitisse conjurationi, si illum mihi audiendum putassem. 2 De Lollio sanus non es. De Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid vides KAL. venire, Antonium non venire? judices cogi? nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione, se judicem, qui non affuerit, compellaturum. velim tamen, si quid est de Antonii adventu, quod audieris, scribas ad me: & quoniam huc non venis, cenes apud nos utique pridie KAL. cave aliter facias. Cura, ut valeas.

CICERO ATTICO, S.

PRIMUM, ut opinor εὐαγγέλια. Valerius absolutus est, Hortensio defendente. id judicium 4 K. Attilio condonatum putabatur: & Epicratem suspicor, ut scribis, lascivum fuisse. etenim mihi caligæ ejus, ut fasciæ cretatæ, non placebant. quid sit, sciemus, cùm veneris. Fenestrarum angustias quòd reprehendis, scito te Κύρῳ παιδείαν reprehendere. nam, cùm ego idem istuc dicerem, Cyrus ajebat, 5 viridiariorum λαμφάσεις latis luminibus, non tam esse suaveis. etenim 6 ἔστω ὄψις μὲν. ἡ, α: τὸ ὄρωμενον, β. γ: ἀκτῖνες ὄ, οἱ, καὶ ε. vides enim cetera. nam, si κατ' εἴδωλον ἐμπτώσεις videremus, valde laborarent εἴδωλα, in angustiis: nunc fit lepidè illa 8 ἔκχυσις radiorum. cetera si reprehenderis, non feres tacitum, nisi quid erit ejusmodi, quod *sine sumptu* corrigi possit. Venio nunc ad mensem Januarium, & ad 9 ὑπόστασιν nostram, ac πολιτείαν; in qua συκοφαντικῶς 10 εἰς ἑκάτερον: sed tamen ad extremum, ut illi solebant, 11 τὼ ἀρέσκουσαν. est res sanè magni consilii. nam aut fortiter resistendum est legi agrariæ; in quo est quædam dimicatio, sed plena laudis: aut quiescendum; quod est non dissimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adjuvandum, quod à me ajunt Cæsarem sic exspectare, ut non dubitet. nam fuit apud me Cornelius; hunc dico Balbum, Cæsaris familiarem. is affirmabat, illum omnibus in rebus meo & Pompeii consilio usurum, daturumque operam, ut cum Pompejo Crassum conjungeret. Hic sunt hæc, conjunctio mihi summa cum Pompejo; si placet, etiam cum Cæsare; 12 reditus in gratiam; cum inimicis pax, cum multitudine; senectutis otium. sed me 13 κατάστασις mea illa commovet, quæ est in libro III.

Interea cursus, quos prima à parte juventæ,
Quosque ideo Consul virtute, animoque petisti,
Hos retine, atque auge famam, laudesque bonorum.

Hæc mihi cùm in eo libro, in quo multa sunt scripta 14 ἀρεσκοφαντικῶς, Calliope ipsa præscripserit, non opinor esse dubitandum, quin semper nobis videatur

15 εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμυνέσθαι περὶ πάτρης.

sed hæc ambulationibus Compitalicijs reservemus. Tu pridie Compitalia memento. balneum calfieri jubebo: & Pomponiam Terentia rogat; matrem adjungemus. Θεοφράστου 16 περὶ φιλοπαιδίας after mihi de libris Quinti fratris.

CICERO ATTICO S.

FECISTI mihi pergratum, quòd Serapionis librum ad me misisti: ex quo quidem ego (quod inter nos liceat dicere) millesimam partem *vix intelligo*. pro eo tibi præsentem pecuniam solvi imperavi; ne tu expensum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta est; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, transigas. si in eo, quod ostenderat, non stat; mihi maximè placet, ea, quæ malè empta sunt, reddi, si voluntate Pomponiæ fieri poterit: si ne id quidem, 17 nummi potiùs reddantur, quàm illus sit scrupulus. valde hoc velim ante, quàm proficiscare, amanter, ut soles, diligenterque conficias. Clodius ergo, ut ais, ad Tigranem? velim 18 Sylpiræ conditione: sed facilè patior. accommodatius enim nobis est ad liberam legationem tempus *illud*, cum & Quintus noster jam, ut speramus, in otio 19 considerit, & iste sacerdos Bonæ deæ 20 cujus modi futurus, ejus sit. interea quidem cum *Musis* nos delectabimus animo æquo, immo verò etiam gaudenti, ac libenti. neque mihi umquam veniet in mentem Crasso invidere, neque, pœni-

1. *Mihi credes, leges; hæc doceo;*) Bosii sunt ex Decurt. Antea legebatur, *mihi Herodes, lege*; vel, *mihi hei credes, &c.* Panthagathus legebat: *mihi Herodes: lege hos duos*. Iustus Lipsius lib. IV. Epist. quæst. cap. II. propius ab scriptura d. scedens, emendat: *mihi credesis. lege hæc omnia mirabilia, &c.* Lamb. Malasp. fidem sequutus qui partim *mihi credas*, partim, *mihi credes*, scriptum esse in suis libris testatur (quomodo & nonnulli Memm. & Tornæs. ipse legunt) edendum curavit: *mihi credas, legendus est*. Man. etiam confitetur, Ducis urbanitatis librum habere, *mihi credas*. quidam doctus sic legendum arbitratur: *mihi Herodes cum hoc legendus est*. Mavult quidam alius sic: *mihi hic non Herodes legendus est*. Licet etiam legere, *mihi credo, legendus est*, ut olim ediderat Lamb.

2. *De Lollio sanus non es: De Vinio laude.*) Hæc emendatio placet Man. cum antea legeretur *vino*. Alii legunt *de oleo sanus non es; de vino laudo*, quæ restitutio secundum Fulvianos debetur libris Palatinis.

3. Εὐαγγέλια.) Læti & boni nunti.

4. *K. Attilio.*) Sinceram lectionem retinuerunt Decurt. & & Tornæs. in quorum utroque exaratum est *K. Atilio*, id est, *Caioni Atilio*. olim Lamb. ediderat, *Calatino F.*

5. *Viridiariorum* λαμφάσεις.) Transspectus. Ita scribit Bosius fidem sequutus omnium suorum mss. Libros veteres partim habere *viridariorum*, partim, *viridiorum*, testatur Lamb. ipse legit *v.* λαμφάσεις. Vulgata lectio, *Cyrus ajebat radiorum* λαμφάσεις. est à Vict. qui ita emendavit, quum prius corruptissime legeretur, *Cyrus agebatur viridiorum* αἱ λαμφάσεις. consulatur & Petrus Pith. l. II. Adverss. subsec. cap. 18. *Cyrus ajebat viridium, vel viridiorum* λαμφάσεις *latis luminibus, &c. viridum* hic mendose scriptum, pro *thiridium*, hoc est, θυελλῶν λαμφάσεις. *Salmas.*

6. Ἔστω &c.) Sit visus a quòd autem videtur b. g. radii verò d. & e.

7. Κατ' εἴδ.) Secundùm spectrorum visiones.

8. Ἔκχυσις) Effusio.

9 Ὑπόστασιν] Fundamentum & inceptionem. Ita omnes mss. quidam tamen sine libris conjiciunt, κατάστασιν.

10. Εἰς ἑκάτερον.) Socraticè in utramque partem [disputare] Has duas voculas restituit Vict.

11. Τὼ ἀρέσκω) Sententiam quæ placeat.

12. *Reditus in gratiam: cum inimicis pax, cum multitudine.*] Aliter distinguitur vulgò, *reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multitudine.*

13. Κατάστασις.) Contentio. Legebatur in omnibus Bosii κάτασις, unde reposuit κατάστασις. Lamb. assentitur Turnebo legendum existimanti, κατακλεῖς. Mureti liber *pecu* habet, unde facit ῥῆσις lib. XIV. Var. lect. cap. 8. Vulg. κατακλεῖσιν.

14. Ἀρεσκοφαντικῶς) Accommodatè ad statum optimatum.

15. Εἷς οἰωνὸς) Vnum augurium optimum pugnare pro patriâ.

16. Περὶ φιλοπαιδίας.) Theophrasti scriptum de studio honorum. Ita Victorius, Manutius, Iunius, ex Laertio emendant. prius legebatur περὶ φιλομαθείας & in ms. Victor. περὶ φιλοτείας.

17 *Nummi potius reddantur.*) Malit Manutius *addantur*. Bosius nihil mutandum censet.

18. *Syspiræ conditione.*) Conjectura est Bosii, ex corrupta lectione *Syspiræ*. Antiquus vero liber Bessarionis, *Syspiræ conditiones*, habet. Vrsinus ait in uno ms. esse, *velim suriam facile patior*; in altero, *velim scire conditiones facile patior*: sed postremam hanc lectionem castigationem esse quorundam testatur Victorius, qui *Syspiræ conditione* quod & in cunctis mss. invenit & Germani adnotarunt, excudi jussere, quidam etiam legunt *syspiræ*: *syspiræ* proximè vocem scripturam legit Iunius. Turnebus lib. III. cap. 21. vel *syrpe* vel *syria* legi posse putat. prius probat Lambinus qui ipse putavit aliquando legi posse, *Cypriæ conditione*. Konradus volebat, *Cyneæ conditione*.

19. *Considerit.*) Vulg. *consideret*.

20. *Cujusmodi futurus, ejus sit.*) Bos. ex scidis & Tornæs. sic habet *cuj. fut. scius sit*, ut & antiquus Victori codex. sed Cavalcantis exemplar, *sacerdos bona de te cujusmodi futurus scius sit*. vulg. *futurus scit, scirì possit*, quæ duæ ultimæ voces absunt à Bessar. mss.

1. Al-

pœnitere, quòd à me ipse non desciverim. De geographia, dabo operam, ut tibi satisfaciam; sed nihil certi polliceor. magnum opus est; sed tamen, ut jubes, curabo, ut hujus peregrinationis aliquod tibi opus exstet. Tu quidquid indagaris de republ. & maximè quos Consules futuros putes, facito, ut sciam: tametsi minùs sum curiosus. statui enim nihil jam de republ. cogitare. Terentiæ saltum perspeximus. quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil desideramus, quo minùs Epirum ipsam possidere videamur. Nos circiter KAL. aut in Formiano erimus, aut in Pompejano. tu, si in Formiano non erimus; si nos amas, in Pompejanum venito. id & nobis erit perjucundum, & tibi non sane devium. De muro, imperavi Philotimo, ne impediret, quo minùs id fieret, quod tibi videretur. censeo tamen, adhibeas Vettum. his temporibus, tam dubia vita optimi cujusque, magni æstimo unius æstatis fructum palæstræ Palatinæ, sed ita tamen, ut nihil minùs velim, quàm Pomponiam, & puerum versari *in timore tuina.*

CICERO ATTICO, S.

5 CUPIO equidem, & jam pridem cupio Alexandriam, reliquamque Ægyptum visere, & simul ab hac hominum satietate nostri discedere, & cum aliquo *desiderio* reverti: sed hoc tempore, & his mittentibus, 1 Αἰδέομαι πᾶσαν, καὶ πᾶσαν ἑλκεχιτίπλους. quid enim nostri optimates, siqui reliqui sunt, loquentur? an me aliquo *pramio* de sententia esse deductum? 2 πολυδάμας μοι πρῶτ' ἐπιβήσεται ἀναθήσει 3 Cato ille noster, qui mihi unus est pro centum millibus. quid verò HISTORIAE de nobis ad annos D C. prædicarint? quas quidem ego multo magis vereor, quàm eorum hominum qui hodie vivunt, rumusculos. sed opinor, excipiamus, & exspectemus. si enim deferetur, erit quædam nostra potestas, & tum deliberabimus. 4 etiam EST IN non accipiendo nonnulla gloria quare si quid Θεοφάνης tecũ fortè cõtulerit, ne omnino repudiaris. de istis rebus exspecto tuas litteras; quid Atrius narret; quo animo se destitutum ferat; 5 ecqui Consules parentur; utrum, ut populi sermo, Pompejus. & Crassus; an, ut mihi scribitur, cum Gabinio Servius Sulpicius: num quæ novæ leges: &, num quid novi omnino: &, quoniam Nepos proficiscitur, cui nam Auguratus deferatur: quo quidem uno ego ab istis capi possum. 6 vide securitatem meam. sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, & toto animo, atque omni cura φιλοσοφεῖν? sic, inquam, 7 in animo est: vellem ab initio. nunc verò, quoniam, quæ putavi esse præclara, expertus sum, quàm essent inania, cum omnibus Musis rationem habere cogito. Tu tamen 8 de Curtio ad me rescribe certiùs; & num quis in ejus locum paretur; &, quid de P. Clodio fiat: &, omnia, quemadmodum polliceris, 9 ἐπὶ σχολῆς scribe: &, quo die Roma te exituum putes, velim ad me scribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus sum; epistolamque statim des de iis rebus, de quibus ad te scripsi. valde enim exspecto tuas litteras.

CICERO ATTICO, S.

QUOD tibi superioribus litteris promiseram, fore, ut 6
opus extaret hujus peregrinationis, nihil jam magnopere confirmo. sic enim sum complexus otium, ut ab eo divelli non queam. itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii festivam copiam: aut *fluctuum numero* nam ad lacertas captandas tempestates non sunt idoneæ. à scribendo prorsus abhorret animus. etenim 10 γεωγραφικὰ, quæ constitueram, magnum opus est; ita valde Eratosthenes, quem mihi proposueram, à Serapione, & ab Hipparcho reprehenditur. quid censes, si Tyrannio accesserit? & hercule sunt res difficiles ad explicandum, & 11 ὁμοιοδεῖς: nec tam possunt 12 ἀνθηρογραφεῖσθαι, quàm 13 videbatur: &, quod caput est, mihi quævis satis *justa causa* cessandi est. 14 quin etiam dubitem, 15 an hic, an Atii confidam, & hoc tempus omne consumam: ubi quidem 16 ego mallem. Duum virum, quàm Romæ me fuisse. tu verò sapientior Buthroti domum parasti. sed, mihi crede, proxima est illi municipio hæc Antiatium civitas. esse locum tam prope Romam, ubi multi sunt, qui Vatinium numquam viderint? ubi nemo sit, præter me, 17 qui quemquam ex XX. viris vivum, est saclum, velit? ubi me interpellet nemo, diligant omneis? hic scilicet 18 πολιτεύτεον. nam istic non solùm non licet, sed etiam tædet. itaque 19 ἀνέκδοτα, quæ tibi uni legamus Theopompino genere, aut etiam asperiore multo, pangentur. neque aliud jam quicquam 20 πολιτεύομαι, nisi *odisse improbos*, & id ipsum nullo cum stomacho, sed potiùs cum aliqua scribendi voluptate. Sed ut ad rem, scripsi ad Quæstores urbanos de Quinti fratris negotio. vide, quid narrent; 21 ecqua spes sit denarii, an cistophoro Pompejano jaceamus. Præterea de muro, 22 statue, quid faciendum sit. Aliud quid? etiam. quando te proficisci istinc putes, fac, ut sciam.

CICERO ATTICO, S.

DE geographia etiam atq; etiam deliberabimus. 23 O. 7
rationes autem me duas postulas: quarum alteram 24 non libebat mihi scribere; 25 quia abscideram; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam. sed id quoque vide-

1. Αἰδέομαι.) Vereor Trojanos & Trojanas longa pepla habentes.

2. Πολυδάμας.) Polydamas primus mihi probrum obiciet.

3. *Cato ille noster.*) Vict. ante hæc verba versum Homeri restituit ὦ, qui quem in antiquis codicibus reperit.

4. *Etiam est in non accipiendo.*) Vulg. *etiam hercule est, &c.*

5. *Ecqui Consules parentur.*) Iunius ex mss. Palat. & *qui Coss parentur*, rescribendum duxit.

6. *Vide securitatem.*) Bos. ex Decurt. Mur. *vide levitatem meam*; quod probat Lamb. qui in codice Tornæs. *videtis vitam meam*, legi ait: vulg. *videtis civitatem meam.*

7. *In animo est, vellem.*) In vulg. ante, *vellem*, ponitur particula *sic.*

8. *De Curtio.*) Codex Tornæs. & Crusell. *de Tusie*, sed vulgatam decurtat retinet.

9. Ἐπὶ σχολῆς.) In otio.

10. Γεωγραφικὰ.) Commentarium de terræ descriptione.

11. Ὁμοιοδεῖς.) Ejusdem generis & formæ.

12. Ἀνθηρογραφεῖσθαι.) Floride scribi, ornari.

13. *Videbatur.*) Vulg. *videbantur.*

14. *Quin etiam dubitem.*) Liber Longolii *qui etiam dubitem*, ut & Man. placuisse video.

15. *An hic, an Antii.*) Bos. ex Decurt. & Malasp. ex suis codd.

16. *Ego mallem duum virum, quam Romæ me fuisse.*) Totus hic locus ita legitur in scidis, & ita etiam legit Pithœus, sed detracto, *me.* l. II. Adversc. 18. vulgò, *ego mallem duumvirum quàm Romæ fuisse.*

17. *Qui quemquam ex XX. viris vivum, est saclum, velit!*) Hunc locum ita ex Decurt. restituit Bosius, quem laudat Iunius: sed ex duobus ms. Pal. pro *vivum*, reponit *vivere.* Cavale. Vict. & Tornæs. habent *sagium*, pro *saclum.* Beffar. verò *sagium*: vulgata editio, *ex XXV. viris unum esse salvum velit.* Lamb. *ex XX. viris vivum esse audivisti!* Turn. lib. XXX. c. 13. centat, *vivum esse jam velis.*

18. Πολιτεύτεον.) Reip. danda opera: versandum in rep.

19. Ἀνέκδοτα, *quæ.*) Qualia nondum edita. Vulg. *ἀνέκδοτα à nobis quæ, &c.*

20. Πολιτεύομαι.) Reip. operam navo.

21. *Ecqua spes sit.*) Vulg. *& quæ.*

22. *Statue.*) Vulg. *statue.*

23. *Orationes me duas postulas.*) Vulg. *à me duas postulas.*

24. *Non libebat mihi scribere.*) Vulg. *non licebat mihi scribere.*

25. *Quia abscideram, alteram ne laudarem eum, &c.*) Totum hunc locum ita legendum putat Vrsinus, *quarum alteram non licebat mihi scribere, quia abscideram; alteram non libebat ne.*

videbimus. denique aliquid extabit; ne tibi planè cessasse videamur. De Publio quæ ad me scribis, sanè mihi jucunda sunt: eaque etiam velim, omnibus vestigiis indagata, ad me afferas, cùm venies; & intereà scribas, si quid intelliges, aut suspicabere, & maximè delegatione quid sit acturus. equidem ante, quàm tuas legi litteras, 1 in hominem ire cupiebam; non mehercule, ut differem cum eo vadimonium; (nam mira sum alacritate ad litigandum) sed videbatur mihi, si quid esset in eo *populare*, quod plebejus factus esset, id amissurus. 2 quid enim ad plebem transisti? ut Tigranem ires salutatum? narra mihi, reges Armenii patricios salutare non solent? quid quæris? acuetam me ad exagitandam hanc ejus legationem. quam si ille contemnit, &, si, ut scribis, bilem id commovet & latoribus, & auspicibus legis curiatæ, spectaculum egregium. Herculè, verum ut loquamur, subcontumeliose tractatur noster Publius. primùm, qui cùm in domo Cæsaris quondam unus vir fuerit, nunc ne in viginti quidē esse potuerit: deinde, alia legatio dicta erat, alia data est; 3 illa opima ad exigendas pecunias Druso, ut opinor, Pisaurensi, an Epuloni Vatinio reservatur: hæc jejuna, ac 4 bella relegatio datur ei, cujus tribunatus ad istorum tempora reservatur. incende hominem, amabo te, 5 quoad pot' est. una spes est salutis, istorum inter istos *dissensio*; cujus ego quædam initia sensi ex Curione. jam verò Arrius consulatum sibi ereptum fremit, 6 Megabochus & hæc sanguinaria juventus inimicissima est. accedat verò, accedat etiam ista rixa Auguratus. spero me præclaras de istis rebus epistolas ad te sæpe missurum. Sed, illud quid sit, scire cupio, quod jacis obscurè, jam etiam ex ipsis. 7 Quinqueviris loqui quosdam. quidnam id est? si est enim aliquid, plus est boni, quàm putaram. atque hæc, sic velim existimes, non me abs te 8 κῆν τὸ πρακτικὸν quærere: quòd gestiat animus aliquid agere in repub. jam pridem *gubernare me* tædebat, etiam cùm licebat. nunc verò cùm cogar exire de navi, non abjectis, 9 sed receptis gubernaculis; cupio istorum naufragia ex terra intueri, cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, 10 κἂν ὑπὸ στέγῃ

Πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὐδούσῃ φρενί.

De muro, quid opus sit, videbis. Castricianum mendum nos corrigemus: & tamen ad me Quintus 11 CIↃ CCIↃↃ IↃↃↃ scripserat, 12 nunc ad sororem tuam H S XXX. Terentia tibi salutem dicit, Cicero tibi mandat, ut Aristodemo idem de se respondeas, quod de fratre suo, sororis tuæ filio, respondisti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura, ut valeas.

CICERO ATTICO, S.

13 EPISTOLAM cùm à te avidè exspectarem ad vesperum, ut soleo; ecce tibi nuntius, pueros venisse Roma. voco, quæro, ecquid litterarum? negant. quid ais, inquam, nihil te à Pomponio? perterriti *voce & vultu*, confessi sunt se accepisse, sed excidisse in via. quid quæris? permoleste tuli. nulla enim abs te per hos dies epistola inanis aliquà re utili & suavi venerat. nunc si quid in ea epist. quam ante diem XVI. KAL. Mai. dedisti, fuit historia dignum, scribe quam primum, ne ignoremus: sin nihil *præter* jocationem, redde id ipsum. & scito Curionem adolescentem venisse ad me salutatum. valde ejus sermo de Publio cum tuis litteris congruebat. ipse verò mirandum in modum *reges odisse superbos*. peræque narrabat incensam esse juventutem, neque ferre hæc posse. bene habemus, nos, si in his spes est, opinor. aliud agamus. Ego me do historiæ. quamquam, licet me Saufejum putes esse, nihil me est incertius. Sed cognosce itinera nostra; ut statuas, ubi nos visurus sis. In Formianum volumus venire Patribus: inde (quoniam putas prætermittendum nobis esse hoc tempore. 14 Cratera illum delicatum) KAL. Maj. de Formiano proficiscemur, ut Antii simus A. D. V. Non. Mai. ludi enim Antii futuri sunt 15 à IV. ad prid. Non. Mai. eos Tullia spectare vult. inde cogito in Tusculanum deinde Arpinum, Romam A. D. KAL. Jun. Te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tusculano, cura, ut videamus. Epistolam superiorem restitue nobis, & appinge aliquid novi.

CICERO ATTICO, S.

16 SV. B. E. Cùm mihi dixisset Cæcilius Quæstor puerum se Romam mittere, hæc scripsi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos, cùm eos de quibus scribis; tum illum, 17 quem abdis, & ais, longum esse, quæ ad ea responderis, perscribere; illum verò, qui nondum habitus est, quem illa 18 βοῶπις, cum è Solonio redierit, ad te est relatura. sic velim putes, nihil hoc posse mihi esse jucundius. si verò, quæ de me pacta sunt, ea non servantur; in cælo sum: ut sciat hic noster *Hieroslymarius*, traductor ad plebem, quam bonam meis 19 putissimis orationibus gratiam retulerit: quarum exspecta divinam 20 παλινῳδίαν. etenim, quantum conjectura auguramur, si erit nebulo iste cum his dynastis in gratia, non modò de Cynico consulari, sed ne de istis quidem piscinarum Tritonibus poterit se jactare. non enim poterimus ulla esse 21 in *invidia*, spoliati

1. *In hominem ire.*) *Is* abest à vulgatis & abesse debere contendit Manutius.

2. *Quid enim ad plebem transisti? ut Tigranem, &c.*) Ita multò elegantius distinctum quam vulgo, *quid enim? ad plebem transisti? ut, &c.*

3. *Illa optima ad exigendas pecunias Druso, ut opinor, Pisaurensi, an epuloni Vatinio.*] Hæc est scriptura Decurtati, Tornæs. & Crusell. & ita olim corrigendum esse putavit Man. Faërn. verò ita legebat & interpungebat: *illa opima ad exigendas pecunias Druso, ut opinor: Isaurienſis nebuloni Vatinio reservatur. Isaurienſis* etiam legebat Malasp. Nonnullos è Mem. codd. habere testatur Lamb. *Pisaurensi, an epiloni.* Bessar. Cavaleantis, & Vict. libri, *Pisaurensis neptiloni.* alii pro, *an epuloni*, reponunt, *an nebuloni.* vulg. *Pisaurensis nebuloni.* Turneb. lib. XXX. c. 13. emendat, *Druso ut opinor, Pisaurensi à Nebulone Vatinio reservatur.*

4. *Bella relegatio.*) In libro Bessar. antiquo tribus verbis distinctè scriptum est, *epuna tabella relegatio.*

5. *Quod pot' est.*) Sic dabam hæc est & veterum librorum lectio. probant Velius, Bos. & Iun. Torn. & Crusell habent *quoad potest.*

6. *Megabochus.*) *Megabochus* mss. Palat. consentientibus legit Iun. unus tamen habet *Megabretus.*

7. *Quinque viris.*) Putat Man. pro, *quinque*, reponendum XX.

8. Κατὰ τὸ.) Vt agendi ratio constet.

9. *Sed receptis.*) Ita auctoribus melioribus libris rescripsit Vict. vulg. *ereptis*, quod retinet Iun. priorem tamen scripturam damnare nequit.

10. Κἂν ὑπὸ στέγῃ.) Et ubique sub tecto confertim labentem audire pluviam sopito & quieto animo. Locum hunc cum ante depravatissimè legeretur restituit Victor. Cæterum & ille, & vulgus, legit ἀκοῦσαι non ἀκούειν.

11. CIↃ CCIↃↃ IↃↃↃ.) Corruptus est locus, ut opinatur Man. qui mallet, si per antiquos libros liceret CIↃ CIↃ CIↃ. ultimi autem membri prior numerus abest à vulg. Priores numeros ex mss. suis restituisse ait Vict. et & infra H-S. XXX. pro LSS. XXX CIↃ, ut habetur in vulg.

12. *Nunc ad sororem.*] Conjectura hæc est à Malasp. quam confirmat Decurt. Vrsin. etiam ait quosdam in mss. suis ita reperisse; vulg. *non ad sororem.*

13. *Epistolam.*] Epistola hæc in Lamb. editione nona est; Octava verò illa cujus principium, *Negent illi, &c.*

14. *Cratera illum delicatum.*] Ita omnes mss. quibus in vitis olim reposuerat Lamb *filicatum*; sed postea hoc improbato, *delicatum* retinuit.

15. *A IV. ad prid.*] Ita Man. ex conjectura, Bos. ex Decurt. vulg. *à III. Kal. ad prid. &c.*

16. S. V. B. E.] Hæc & Mur. & Bos. emendatio est, cum Vulg legeretur *subito.*

17. *Quem abdis.*) Vulg. *addis.*

18. Βοῶπις.) Bubulis oculis prædita: Iunonis epitheton Homericum.

19. *Putissimis orationibus.*] Vulg *purissimis.*

20 Παλινῳδίαν.) Cantum contrarium, retractationem.

21. *In invidia.*] Abest à vulg. præpositio, *in*, quam ex scidis restituit Bosius.

spoliati opibus, & illa senatoria potentia. sin autem ab his dissentiet; erit absurdum in nos inveki. verumtamen invehatur. festivè, mihi crede, & minore sonitu, quàm putaram, *orbi* hic in republ. est conversus: 1 citiùs omnino, quàm potuit; id culpa Catonis, sed rursus improbitate istorum, qui auspicia, qui Æliam legem, qui Juniam, & Liciniam, 2 qui Cæciliam, & Didiam neglexerunt; qui omnia remedia reipub. effuderunt; qui regna, qui prædia tetrarchis, qui immaneis pecunias paucis dederunt. video jam quo invidia transeat, & ubi sit habitatura. nihil me existimaris, neque usu, neque à Theophrasto didicisse, nisi brevi tempore, *desiderari vestra illa tempora*, videris. etenim si fuit invidiosa senatus potentia; cùm ea non ad populum, sed ad tris homines immoderatos redacta sit, quidnam censes fore? proinde isti licet faciant, quos volent, consules, trib. pl. deniq; etiam Vatinii strumam sacerdotii 3 διφθέρᾳ vestiant; videbis brevi tempore magnos non modò eos, qui nihil titubarunt, sed etiam illum ipsum, qui peccavit, Catonem. nam nos quidem, si per istum tuum sodalem Publium licebit, 4 σοφιστεύῳ cogitamus: 5 si ille cogit 6 ἄντα, tum duntaxat nos defendere; & quod est proprium artis hujus, ἐπαγγέλλομαι

Ἄνδρ' ἀπαμυνέσθαι, 7 ὅστις πρότερος χαλεπαίνῃ.

Patria propitia sit: habet à nobis, etiam si non plus, quàm debitum est, plus certè, quàm postulatum est. malvehi malo *alio gubernante*, quàm tam ingratis vectoribus, benè gubernare. Sed hæc coram commodiùs, nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito A.D.v. Non. Mai. Antio volo Non. Mai. proficisci 8 in Tusculanum. sed cum è Formiano redieto, (ibi esse usque ad prid. Kalend. Mai. volo.) faciam statim te certiorem. Terentia tibi salutem. 9 Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO 5.

VOLO ames meam constantiam. ludos Antii spectare non placet. 10 ὑποσόλοικον, cùm velim vitare omnium deliciarum *suspicionem*, repentè 11 ἀναφαίνεσθαι non solùm delicatè, sed etiam ineptè peregrinantem. quare usque ad Non. Mai. te in Formiano expectabo. nunc fac, ut sciam, quo die te visuri simus. Ab Appii Foro, hora quarta dederam aliam paulo 12 ante Tribus tabernis.

CICERO ATTICO, 5.

NARRO tibi, planè relegatus mihi videor, postea quàm in Formiano sum: dies enim nullus erat, Antii cùm essem, quo die non meliùs scirem, Romæ quid ageretur, quàm ii qui erant Romæ. etenim litteræ tuæ, non solùm quid Romæ, sed etiam quid in rep. neque solùm quid fieret, verùm etiam quid *futurum esset*, indicabant. nunc, nisi si quid 13 ex prætereunte viatore exceptum est, scire nihil possumus, quæ quamquam jam te ipsum exspecto, tamen isti puero, quem ad me statim jussi recurrere, da ponderosam aliquam epistolam, plenam omnium non modò actorum, sed etiam opinionum tuarum: ac diem quo Roma sis exiturus, cura ut sciam. Nos in Formiano esse volumus usque ad prid. Nonas Maj. eò si ante eam diem non veneris, Romæ te fortasse videbo. nam Arpinum quid ego te invitem?

14 Τρηχεῖ, ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος, ὅπ' ἴσως

Ἧς γαίης δυνάμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδεῖν.

Hæc igitur. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO, 5.

15 NEGENT illi 16 Publium plebejum factum esse. hoc vero *regnum est*, & ferri nullo pacto potest. emittat ad me Publius, qui obsignent; jurabo, Cnæum nostrum, collegam Balbi, Antii 17 mihi narrasse, se in auspicio fuisse. ô suaves epistolas tuas, uno tempore mihi datas, duas; quibus 18 εὐαγγέλια quæ reddam, nescio: deberi quidem planè fateor. sed vide 19 συσκύρημα. Emerseram commodè 20 ex Antiati in Appiam ad Tres tabernas, ipsis 21 Cerialibus, cùm in me incurrit, Roma veniens Curio meus ibidem ilicò puer abs te cum epistolis. ille ex me, nihil ne audissem novi, ego negare. Publius, inquit, tribunatum pleb. petit. quid ais? & inimicissimus quidem Cæsaris, & ut omnia, inquit, ista rescindat. quid Cæsar? inquam. negat, se quicquam de illius adoptione tulisse. deinde suum, Memmii, Metelli Nepotis exprompsit odium. Complexus juvenem dimisi, properans ad epistolas 22 Ubi sunt, qui ajunt, 23 ζώσης φωνῆς? quanto magis vidi ex tuis litteris, quàm ex illius sermone, quid ageretur? de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis 24 βοώπιδος, de signifero Athenione, de litteris missis ad Cnæum, de Theophanis, Memmiique sermone, quantam potrò mihi exspectationem dedisti 25 convivii istius ἀσελγοῦς? sum in curiositate. 26 ὀξύπεινος; sed tamen facile patior te id ad me συμπόσιον non scribere; *præsentem audire malo*. Quod me, ut scribam aliquid, hortaris · crescit mihi quidem materies, ut dicis: sed tota res etiam nunc fluctuat;

1. *Citius omnino quam potuit.*) *Oportuit* pro *potuit* placebat Vrsino & ita postea se v. disse scriptum, in libro Longolii, testatur.

2. *Qui Cæciliam.*) Ita emendavit Man. vulg. *Cœliam*.

3. Διφθέρᾳ.) Bis madefactâ purpurâ.

4. Σοφιστεύῳ.) Rei oratoriæ operam dare: causas tractare.

5. *Si ille cogit ἄντα, tum duntaxat.*) Conjectura hæc est Bos. ex corrupta Dec. lectione, in qua legitur, *cogit tanta rem*. vulg. *si ille cogitat, tantum*. Man. etiamsi vulgatam probet, posse tamen ita corrigi existimat; *si ille cogit, at tantum duntaxat*.

6. Ἄντα.) Supplendum ἔσται aut ἐλθεῖν contra stare, contra progredi.

7 Ὅστις πρότερος χαλεπαίνῃ.) Denuntio meum virum ulturum, quicumque prior molestus mihi fuerit. Leve mendum, mendum tamen: sic levat Dausqueius πρότερον.

8. *In Tusculanum sed cum.*) Vsf. legendum putabat, *sed eum è Tusculano in Formianum redierit*, *nos esse vole usque ad prid. Kal. Iun. faciam, &c.*

9. Κικέρων.) Cicero parvulus salutat Titum Atheniensem.

10. Ὑποσόλοικον.) Subabsurdum.

11. Ἀναφαίνεσθαι.) Apparere, in publicum prodire.

12 *Ante tribus Tabernis.*) Vulg. *ante à Tribus Tabernis*. Iun. verò ex mss. Pal. *ante Tribus Tabernis*.

13 *Ex prætereunte viatore.*) Sic habent codd. Memm. & item Torn. & Hurait. plerique vulg. *ex prædente*.

14. Τρηχεῖ ἀλλ.) Aspera, sed bona puerorum nutrix: nequaquam ego hac terrâ possum quidquam dulcius aspicere.

15. *Negent illi.*) Epistola hæc est octava in Latab. editione.

16. *Publium plebeium.*) Ita codd. Torn. & Crus. aperta scriptura; qui etiam paulò post habent, *hoc veri regnum est, & ferri nullo modo potest*, non ut Vict. *negent illi Publium trib. pl. factum esse. Hoc verò regnum esse, ferre nullo pacto potest*: vel ut vulg. *hoc verò regnum esse, ferri nullo pacto potest*.

17. *Mihi narrasse se.*) Iun. ex mss. Pall. fide ait tollendum *se*.

18. Εὐαγγέλια.) Bonos lætosque nuncios.

19. Συσκύρημα.) Casum.

20. *Ex Antiati.*) Bos. ex ms. vulg. *ex Antio*.

21. *Cerialibus.*) Vulg. semper Cerealibus.

22. *Ubi sunt qui ajunt* ζώσης φωνῆς.) Sic mss. Pall. ut & Lamb. placuit. vulg. versum ita supplent μείζω ἐνέργειαν εἶναι.

23. Ζώσης φωνῆς.) Integer hic locus ita concipiendus.

Ζώσης φωνῆς μείζων ἐνέργεια ἐστὶν, ἢ αἱ φῶναι ἀδδάσκαλοι.

Vivæ vocis major est vis & efficacia, quàm mortuæ doctrinæ.

24. Βοώπιδος.) Bubulis oculis præditæ: Iun. epitheton Homer.

25. *Convivii istius* ἀσελγοῦς.) Lascivi, delicati. Ita Vict. ex suo cod. ut & Germani in margine adnotarant, antea ἀσιάγους, legebatur.

26. Ὀξύπεινος.) Famelicus, avidus cibi, avidissimus, ut fame percitus.

1 κατ' ὀπώρᾳν τρόξ: quæ 2 si decesserit, magis erunt judicata, quæ scribam: quæ si statim à me ferre non potuerit, primus habebis tamen, & aliquandiu solus. Dicæarchum rectè amas. luculentus homo est, & civis haud paullo melior, quàm isti nostri 3 ἀδικαίαρχοι. Litteras scripsi hora decima Cerialibus, statim, ut tuas legeram: sed eas eram daturus, ut putaram, postridie ei, 4 qui mihi primus obviam venisset. 5 Terentia delectata est tuis litteris; & impertit 6 tibi multam salutem. 7 καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολίτην Τίτον ἀσπάζεται.

CICERO ATTICO, S.

13 FACINUS indignum: epistolam, 8 αὐθωρεὶ tibi à Tribus tabernis rescriptam ad tuas suavissimas epistolas, neminem reddidisse? at scito, eum fasciculum, quò illam conjeceram, domum eo ipso die latum esse, quo ego dederam, & ad me in Formianum relatum esse. itaque tibi suam epistolam jussi referri; ex qua intelligeres, quàm mihi tum illæ gratæ fuissent. Romæ quòd scribis sileri, ita putabam. at herculè in agris non siletur: nec jam ipsi agri regnum vestrum ferre possunt. 9 si verò in hanc 10 τηλέπυλον veneris λαιστρυγόνιλν, (Formias dico) qui fremitus hominum? quàm irati animi? quanto in odio noster amicus magnus? cujus cognomen una cum Crassi *Divitis* cognomine consenescit. credas mihi velim; neminem adhuc offendi, qui hæc tam lentè, quàm ego fero, ferret. quare mihi crede, φιλοσοφῶμεν. juratus tibi possum dicere, *nihil esse tam.* Tu si litteras ad Sicyonios habes, advola in Formianum: unde nos pr. Non. Mai. cogitamus.

CICERO ATTICO, S.

14 QUANTAM tu mihi moves exspectationem de sermone Bibuli? quantum de colloquio βοώπιδος? quantam etiam de illo delicato convivio? proinde ita fac venias, 11 ac ad sitientis aures. quamquam nihil est jam, quod magis timendum nobis putem, quàm ne ille noster Sampsicer. cum se omnium sermonib. sentiet vapulare, & cum has actiones 12 εὐαναπείπλους videbit, ruere incipiat. ego autem usque eo sum enervatus, ut hoc otio, quo nunc tabescimus, malim 13 ὑπουρανεῖος, quàm cum *optima spe* dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil potest. basilicam habeo, non villam, frequentia Formianorum. 14 at quam parem Basilicæ tribum Æmiliam? sed, omitto vulgus, post horam IV. molesti ceteri non sunt. C. Arrius proximus est vicinus; immo ille quidem jam contubernalis; qui etiam se idcirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philosophetur. ecce ex altera parte 15 Sebosus, ille Catuli familiaris. quò me vertam? statim mehercule Arpinum iterum, ni te in Formiano commodissimè exspectari viderem, duntaxat ad prid. Non. Mai. vide enim quibus hominibus aures sint delicatæ meæ. occasionem mirificam, si qui nunc, dum hi apud me sunt, emere de me fundum Formianum velit. 16 & tamen illud probem? MAGNUM QUID 17 AGGREDIAMUR, ET MULTAE COGITATIONIS, ATQUE OTII. sed tamen satisfiet à nobis, neque parcetur labori.

CICERO ATTICO S. 15

VT scribis, ita video, non minùs incerta in repub. quàm in epistola tua: sed tamen ista ipsa me varietas sermonum, opinionumque delectat. Romæ enim videor esse, cùm tuas litteras lego, &, ut sit in tantis rebus, modò hoc, modò illud audire. illud tamen explicare non possum, 18 quidnam invenire possit, nullo recusante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem ista magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, nisi ipsius judicium 19 sine ulla *correctione reipub.*? nimirum in Publio spes est: fiat Tribunus plebis; si nihil aliud, ut eo citiùs tu ex Epiro revertare. nam, ut illo tu careas, non video posse fieri; præsertim si mecum aliquid volet disputare, sed id quidem non dubium est, quin, si quid erit ejusmodi, sis advolaturus. verùm ut hoc non sit; 20 tamen seu ruet, seu eriget rempub. præclarum spectaculum mihi propono, modo te consessore spectare liceat. Cùm hæc maximè scriberem, ecce tibi Sebosus. nondum planè ingemueram; salve, inquit Arrius. hoc est Roma decedere? quos ego homines effugi, cùm in hos incidi? ego verò 21 in monteis patrios, & ad incunabula nostra pergam. denique si solus non potuero, *cum rusticis potrius*, quàm *cum* his perurbanis: ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil scribis, in Formiano 22 tibi præstoler usque ad III. Non. Mai. Terentiæ pergrata est assiduitas tua, & diligentia in controversia Mulviana, nescit omnino, te communem causam defendere eorum, qui agros publicos possideant. sed tamen tu aliquid 23 Publicanus pendis; hæc etiam id recusat. ea tibi igitur, & 24 Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος πῶς, salutem dicunt.

CICERO

1. Κατ' ὀπώρην τρύξ.) Per autem nam fex. Bosii est, cui vulgata lectio κατ' ὀπώρην τραχὺς, semper suspecta fuit. ita conjecit legendum ex hac Crusell. scriptura κατ' ὀπώρην τρύχ.

2. *Decesserit.*) Seb. Corradus, monet in quibusdam libris leg. *desederit.*

3. Ἀδικαίαρχοι.) Injusti magistratus.

4. *Qui primus obviam venisset.*] Codd. Memm. habent teste Lamb. *qui mihi primus obvenisset.* quòd cum in suis quatuor invenerit, item Malas. revocandum putabat Gul. æquè enim dici posse *obvenire* atque *occurrere.*

5. *Terentia delectata est.*) Ita rescripsit Vict. ex suo cod. prius erat, *affectata est*, qua voce offensi Germani, *affectata est*, emendarant.

6. *Multam salutem.*) Vulg. *salut. at multum salutis.*

7. Καὶ Κικέρων.) Et Cicero Philosophus Titum reip. deditum salutat.

8. Αὐθωρεὶ.) Illâ ipsâ horâ.

9. *Si verò in hanc* τηλέπυλον *veneris* λαιστρυγόνιν, *Formias dico.*) Hæc duo postrema verba abesse ab uno mss. testatur Vrsinus; & fortasse addita sunt φολιαστικῶς, ad declaranda Græca verba, quæ præcedunt. Iun. hic Vrsino assentitur & duo illa verba delenda censet.

10. Τηλέπυλον.) Magnam urbem Læstrigoniam.

11. *Ac ad sitientes aures.*) Reduxit Bos. in pristinam sedem particulam *ac*, quæ diu hinc exularat. Vbaldin. & Man. legebant, *ut ad sitientes aures.*

12. Εὐαναπείπλους.) Quæ facilè possunt everti.

13. Ὑπουρανεῖος.) Sub Tyranno esse.

14. *At quam parem basilicæ tribum Æmiliam? sed, &c.*) Ita ex veteribus libris Bosius quod probat ex mss. Pall. Iun. deleta tamen particula, *sed*: vulg. *at compares in Basilicæ? Tribum Æmiliam.* Lamb. etiam ait plerosque mss. habere, *at quam parem basilicæ?*

15. *Sebosus, ille Catuli.*] Aliter vulgò distinguitur, nempe, *Sebosus ille, Catuli, &c.*

16. *Et tamen illud probem?*) Est è cod. Torn. & ita etiam Corradus & Lamb. totum hunc locum & legunt & distinguunt. Petrus Faber conjiciebat, *& tum illud probem.* Man. existimabat planius fore si legeretur, *prolè & maximè aggrediemur.* Faërn. mutabat τὸ *probem, in properè*, quod etiam ms. doctissimi viri emendatum esse testatur Vrsin.

17. *Aggrediemur.*) *Aggrediour* legebat Faërnus.

18. *Quidnam inventre posit.*) Vulg. inveniri.

19. *Sine ulla correctione reip.?*) Iun. ex mss. Pall. *sine ulla correptione reip.?*

20. *Tamen seu ruet, seu eriget remp.*] Hæc est Bos. conjectura. mss. omnes corrupti. Torn. habet, *servet, get. remp.* Crusell. *servet, serges remp.* Decurt. *seu ruet, se urgeis remp.* Bessarionis liber, *tamen servet remp.* quæ & vulgata est lectio; qua nihil sincerius, judicio Lamb. Iun. conjicit, *tamen si ruentem surieges remp.* Faërn. ex ms. *servies reipublicæ.* Victor. edidit, *sive ruet remp.*

21. *In montes patrios & ad incunabula nostra.*) Quilibet hic agnoscit versum longum, & Eunianum putabat Gul.

22. *Tibi præstoler.*) Vict. auctoritatem sui codicis secutus ita rescripsit. antea legebatur, *te præstoler.*

23. *Publicanus.*] Restituit Bos. ex suis, quorum pars *publicanus*, pars *publicanes* habet. vulg. *publicanis*; Vict. etiam ait, se in omnibus mss. quos viderit, legisse *publicanus*, quod & Germani adnotarunt.

24. Κικέρων.) Cicero status optimatium studiosissimus puer.

CICERO ATTICO, S.

16 CENATO mihi, & jam dormitanti, prid. Kal. Maj. epistola est illa reddita, in qua de agro Campano scribis. quid quæris? primùm ita me pupugit, ut *somnum* mihi ademerit, sed id cogitatione magis, quàm molestia. cogitanti autem hæc ferè succurrebant. primùm ex eo, quod superioribus litteris scripseras, ex familiari te illius audisse, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; majus aliquid timueram: hoc mihi ejusmodi non videbatur. deinde, ut me ego consoler, omnis exspectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum videtur esse derivata: qui ager, ut dena jugera sint, non ampliùs hominum quinque millia potest sustinere. reliqua omnis multitudo ab illis *abalienetur*, necesse est. præterea, si ulla res est, quæ bonorum animos, quos jam video esse commotos, vehementiùs possit incendere, hæc certè est, & eo magis, quòd portoriis Italiæ sublatis, agro Campano diviso, quòd vectigal superest domesticum, præter vicesimam? quæ mihi videtur una conciuncula, clamore pedissequorum nostrorum, esse peritura. Cnæus quidem noster jam plane quid cogitet, nescio.

2 Φυσᾷ γὰρ ὁ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
ἀλλ' ἀχρεῖος φύσει, φορβείας ὥσπερ:

qui quidem etiam 3 istuc adduci potuerit. nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, 4 se leges Cæsaris probare; actiones ipsum præstare debere: agrariam legem sibi placuisse: potuerit intercedi, nec ne, mihi ad se pertinere: de rege Alexandrino placuisse sibi aliquando confici; Bibulus de cælo tum servasset, nec ne, sibi quærendum non fuisse: de Publicanis, voluisse illi ordini commodare; 5 quidquid futurum fuerit, si Bibulus tum in forum descendisset, se divinare non potuisse. nunc verò Sampsicerame quid dices? vectigal te nobis in monte Antilibano constituisse, agri campani abstulisse? quid, hoc quemadmodum obtinebis? oppressos vos, inquit, tenebo exercitu Cæsaris. non mehercule me tu quidem tam isto exercitu, quàm ingratis animis eorum hominum, qui appellantur *boni*, qui mihi non modò præmiorum, sed ne sermonum quidem umquam fructum ullum, aut gratiam retulerunt. quòd si in eam me partem incitarem, profectò jam aliquam reperirem resistendi viam. nunc prorsus hoc statui, ut quoniam tanta controversia est Dicæarcho, familiari tuo, cum Theophrasto, amico meo, ut ille tuus 6 τὸν πρακτικὸν βίον longè omnibus anteponat, hic autem 7 τὸν θεωρητικόν, utrique à me mos gestus esse videatur. puto enim me Dicæarcho affatim satisfecisse: respicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modò, ut requiescam, permittit; sed reprehendit, quia *non semper quiescim*. quare incumbamus ô noster Tite, ad illa præclara studia, & eò, unde discedere non oportuit, aliquando revertamur. Quod de Quinti fratris epistola scribis, ad me quoque fuit 8 πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων; quid dicam nescio. nam ita deplorat primis versibus mansionem suam, ut quemvis movere possit: ita rursus remittit, ut me roget, ut annales suos emendem, & edam. illud tamen, quod scribit, animadvertas velim, de portorio circumvectionis; ait, se de consilii sententia rem ad senatum rejecisse. nondum videlicet meas litteras legerat; quibus ad eum, re consulta, & explorata, perscripseram, non deberi. velim, si qui Græci jam Romam ex Asia de ea causa venerunt, videas, & si tibi videbitur, his demonstres, quid ego de ea re sentiam. si possum discedere, ne causa optima in senatu pereat, ego satisfaciam Publicanis; εἰ δὲ μὴ, (verè tecum loquar) in hac re malo universæ Asiæ, & negotiatoribus. nam eorum quoque vehementer interest. hoc ego sentio valde nobis opus esse. sed tu id videbis. Quæstores autem, quæso, num etiam, de cistophoro dubitant? nam si aliud nihil erit; cum erimus omnia experti, 9 ego illud ne quidem contemnam, quod extremum est. Te in Arpinati videbimus, & hospitio *agresti* accipiemus; quoniam *maritimum* hoc contemsisti.

CICERO ATTICO, S.

PRORSUS, ut scribis, ita sentio. 10 turbat vi Sampsicerame. nihil est, quod non timendum sit. 11 ὁμολογουμένως τυραννίδα συνκοδιάζει. quid enim ista repentina *affinitatis* conjunctio, quid ager Campanus, quid effusio pecuniæ significant? quæ si essent extrema, tamen esset nimium mali; sed ea natura rei est, ut hæc *extrema* esse non possint. quid enim eos hæc ipsa per se delectare possunt? numquam huc venissent, nisi ad alias res pestiferas aditus 12 sibi compararent. verùm, ut scribis, hæc in Arpinati A. D. VI. circiter Id. Mai. 13 non deflebimus, ne & opera, & oleum philologiæ nostræ perierit: sed 14 conferemus tranquillo 15 animo. dii immortales, neque tam me 16 εὐελπιστίαν consolatur, ut antea, quàm 17 ἀδιαφορίαν; qua nulla in re tamutor, quàm in hac civili, & publica, quin etiam, quod est subinane in nobis, & non 18 ἀφιλόδοξον, (BELLUM est enim sua vitia nosse) 19 afficitur quadam delectatione; solebat enim me pungere, ne Sampsicerami merita in patriam ad annos DC majora viderentur, quàm nostra. hac quidem cura certè 20 jam vacuum est. jacet enim ille sic, ut 21 πλῶσις Curiana stare videatur. Sed hæc coram. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad nostrum adventum. quod sanè facilè patiar, si tuo commodo fieri possit. sin, ut scribis, ita venies; velim è 22 A Theophane expiscere, quoniam in me animo sit 23 Alabarches. quæres

1. *Primum ita me pupugit.*) Vulg. *primò.*

2. Φυσᾷ γὰρ.) Spirat enim non jam exilibus tibiolis, sed immanibus follibus sine ligulâ.

3. *Istuc adduci potuerit.*) Unus è mss. Pal. *adici potuerit*, habet.

4. *Se leges Cæsares probare.*) Ita Decurt. & Torn. nisi quod videtur in Torn. scriptum esse *si leges*, quod fortassis induxit Vict. ut edendum curaret. *si leges Cæsaris probaret.*

5. *Quidquid futurum fuerit.*) Manutius mavult, *quid futurum*, &c.

6. Τὸν πρακτικὸν.) Vitam, quæ in rebus agendis versatur.

7. Τὸν θεωρητικὸν.) Quæ in rerum contemplatione occupatur.

8. Πρόσθε.) Homericus versus sic habet:

Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα:
Ante Leo, retroque draco, medio ipsa capella.

9. *Ego illud ne quidem.*) P. Magnuli liber, *ne illud quidem*, teste Manut.

10. *Turbat vi.*) Hæc est Bos. emendatio, veteres libri *turbatur*, unde Jun. n. in mutans, mavult, *turbator*, legere, quam vel Lamb. qui, *turbat*, legit, vel Bosio assentiri.

11. Ὁμολογουμένως.) Procul dubio tyrannidem affectat.

12. *Sibi compararent, verum.*) Vulg. *sibi compararent. Dii immortales, verum.*

13. *Non deflebimus.*) Vulg. *non defleamus.*

14. *Conferemus.*) Ita Bos. ex mss. vulg. *conferamus.*

15. *Animo. dii immortales.*) Hæc duo postrema verba transposita sunt in vulg.

16. Εὐελπιστίαν.) *Bona spes.*

17. Ἀδιαφορίαν.) In neutram partem inclinatio.

18. Ἀφιλόδοξον.) *Ambitione vacans.*

19. *Afficitur quadam delectatione.*) Vulg. *id afficitur.* Lamb. reposuit, *id afficit me quadam delectatione*, testatur etiam quosdam legere, *hic afficimur delectat.* quod illi non displicet.

20. *Jam vacuum est.*) Bos. ex mss. suis non, *jam vacuum sum*, ut vulg.

21. Πλῶσις *Curiana.*) Ita emendat Bos. ex Decurt. in quo legitur *plocis Curiana*, sed hanc lectionem non vitiosam esse sed bonam ait Jun. vulg. *plocia.* Mal. & Lamb. totum locum sic edunt, *facent enim illa, hac sic, ut facus Curianus, stare videntur.*

22. *E Theophane expiscere.*) Ita corrigit Vict. ex suo cod. qui habet *explicere*, vulg. *respicere.*

23. *Alabarches.*) Ita legendum esse pridem docuit, I. Cujacius, & ita habent Dec. Torn. Crusell. & Hutalenon ut vulgo, *Arabarches.*

1 scilicet, ut soles 2 κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, & ad me ab eo quasi 3 ὑποθήκας adferes, quemadmodum megeram. aliquid ex ejus sermone poterimus 4 περὶ τῶν ὅλων suspicari.

CICERO ATTICO, S.

21 ACCEPI aliquot epistolas tuas: quibus intelexi, quam suspenso animo, & sollicito scire haveres, quid esset novi, tenemur undique: neque jam, quò minus serviamus recusamus; sed mortem, & ejectionem, quasi *majora* timemus: quæ multo sunt *minora*. atque hic status, qui una voce omnium gemitur, neque verbo cujusquam sublevatur. σκοπὸς est, ut suspicor, illis qui tenent, nullam cuiquam largitionem relinquere. unus loquitur, & palam adversatur adolescens Curio. huic plausus maximi, consalutatio forensis perhonorifica, signa præterea benevolentiæ permulta à bonis impertiuntur: 5 Fufium clamoribus, & conviciis, & sibilis consectantur. his ex rebus non spes, sed dolor est major; cùm videas civitatis voluntatem *solutam*, virtutem *alligatam*. ac ne fortè quæras 6 κατὰ λεπτὸν 7 de singulis rebus, universa res eò est deducta, spes ut nulla sit, aliquando non modò privatos, verùm etiam magistratus liberos fore. 8 hac tamen in oppressione sermo in circulis duntaxat, & conviviis est *liberior*, quàm fuit. vincere incipit timorem dolor, sed ita; ut omnia sint plenissima desperationis. habet etiam Campana lex execrationem in coitione candidatorum, si mentionem fecerint, quo aliter ager possideatur, atque ut ex legibus Juliis. non dubitant jurare ceteri. Laterensis existimatur 9 cautè fecisse, quòd Tribunatum pl. petere destitit, ne juraret. Sed de rep. non lubet plura scribere. dispiceo mihi, nec sine summo scribo dolore. metueor; ut oppressis omnibus, non demissè; ut tantis rebus gestis, paxum fortiter. à Cæsare valde liberaliter invitor, in legationem illam sibi ut sim legatus: atque etiam libera legatio *voti causâ* datur. sed hæc & præsidii 10 apud pudorem Pulcheii non habet satis, & à fratris adventu me ablegat: illa & munitior est, & non impedit, quò minus adsim: cùm velim. hanc ego teneo, sed usurum me non puto. neque tamen scit quisquam. non lubet fugere: haveo pugnare. magna sunt hominum studia. sed nihil affirmo: tu hoc silebis. De Statio manumisso, & nonnullis aliis rebus, 11 angor quidem, sed jam prorsus *occallui*. tu, 12 vellem, egove cuperem, adesses: nec mihi consilium, nec consolatio deesset. sed ita te para, ut, si inclamaro, advoles.

CICERO ATTICO, S.

MULTA me sollicitant, & ex reip. tanto motu, & ex iis periculis, quæ mihi ipsi intenduntur: & sexcenta sunt. sed mihi nihil est molestius, quàm Statium manumissum. 13 *nec meum imperium? ac mitto imperium, non simultatem meam reverere saltem?* nec, quid faciam, scio? neque tantum est in re, quantus est sermo. ego autem 14 ne irasci possum quidem iis, quos valde amo: tantum doleo, ac mirificè quidem. cetera in magnis rebus; minæ Clodii contentionesque, quæ mihi proponuntur, modicè me tangunt. etenim vel subire eas videor mihi summa cum *dignitate*, vel declinare nulla cum *molestia* posse. Dices fortasse dignitatis 15 ἄλις, tanquam δεῦρος: saluti, si me amas, consule. Me miserum, cur non ades? nihil te profectò præteriret: ego fortasse 16 τυφλώττω, & nimium 17 τῷ καλῷ προσαπόλωλα. scito nihil umquam fuisse 18 tam infame, tam turpe, 19 tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offensum, quam hunc statum, qui nunc est: magis mehercule quàm vellem, non modò quam putarem. populares isti jam etiam modestos homines *sibilare* docuerunt. Bibulus in cælo est: nec, quare, scio; sed ita laudatur, quasi *Vnus homo nobis cunctando restituit rem*. Pompejus, nostri amores, qui mihi summo dolori est, ipse se afflixit, neminem tenet: voluntate, an metu necesse sit iis uti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa causa propter illam amicitiam: neque approbo, ne omnia improbem, quæ antea gessi. 20 utor via populi *sensus* maximè theatro, & spectaculis perspectus est. nam gladiatoribus, qua dominus, qua advocati sibilis conscissi ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in nostrum Pompejum petulanter invectus est: *Nostra miseria tu es* 21 *Magnus*, millies coactus est 22 dicere. *Eandem virtutem istam veniet tempus, cùm graviter gemes*, totius theatri clamore dixit, itemque cetera. nam & ejusmodi sunt ii versus, ut in tempus ab inimico Pompeji scripti esse videantur. *Si neque leges, neque mores cogunt*, & cetera magno cum fremitu & clamore sunt dicta. Cæsar cùm venisset mortuo plausu, Curio filius est insecutus. huic ita plausum est, ut, salva repub. Pompejo plaudi solebat. tulit Cæsar graviter. litteræ Capuam ad Pompejum volare dicebantur. inimici erant Equitibus, qui Curioni stantes plauserant; hostes omnibus. Rosciæ legi, etiam frumentariæ minitabantur. sane res erat perturbata. equidem malueram, quod erat susceptum ab illis, silentio transire: sed vereor, ne non liceat, non ferunt homines, quod videtur esse tamen ferendum. sed est jam una vox omnium, magis odio *firmata*, quàm præsidio. Noster autem Publius mihi minitatur, inimicus est: impendet negotium ad quod tu scilicet advolabis. videor mihi nostrum illum consularem exercitum bonorum omnium, etiam satis bonorum habere firmissimum. Pompejus significat studium erga me non mediocre. idem affirmat, verbum de me illum non esse facturum. in quo non me ille fallit, sed ipse fallitur. Cosconio mortuo, sum in ejus locum invitatus. id erat vocari in locum mortui. nihil me turpius apud homines fuisset: neq; verò, ad istam ipsam 23 ἀσφάλειαν. quisquam alienius. sunt enim illi apud bonos invidiosi: ego apud improbos meam retinuissem invidiam: *alienam* assumsissem. 24 Cæsar me sibi vult esse legatum. honestior hæc declinatio periculi. sed ego 25 hoc uno repudio. quid ergo est? pugnare malo: nihil tamen certi. iterum dico, utinam adesses. sed

1. *Scilicet, ut soles.*) Duo hæc verba, *ut soles*, ex Scidis, Torn. & Crus. addidit Bos. idem monuerat Lamb.

2. Κατὰ τὸ.) Cum accuratione & sedulitate.

3. Ὑποθήκας.) Pignora.

4. Περὶ τῶν ὅλων.) De summa rerum.

5. *Fufium.*) Vulg. *Fufixm.*

6. Κατὰ λεπτὸν.) Minutatim.

7. *De singulis rebus.*) Hoc videtur Man. esse glossema Græcorum verborum antecedentium.

8. *Hac tamen in.*) Bos. ex suis codd. & ante eum Vrsin. vulg. *attamen.*

9. *Caute fecisse.*) Torn. & Dea. *lautè*: Crus. *cautè*, quam scripturam expressit Bos. quamquam alteram, *lautè*, non damnet vulg. *rectè.*

10. *Apud pudorem.*) Ita Memm. Huralt. & Torn. vulg. *furorem.*

11. *Angor quidem.*) Vulg. *æquidem.*

12. *Vellem, ego-ve.*) Vulg. *vellem ego, &c.*

13. *Nec meum imperium? ac.*) Iun. ita distinguit, *nec imperium meum? ego mitto imperium, non simultatem meam. Reverere saltem? nec, quid faciam scio.*

14. *Ne irasci possum quidem.*) Vulg. *ne irasci quidem possum.*

15. Ἄλις δεῦρος.) Satis glandium.

16. Τυφλώττω.) Cæcutio.

17. Τῷ καλῷ.) Erga honestum sum affectus.

18. *Tam infame.*) Hæ duæ voces absunt à cod. Torn.

19. *Tam peræque.*) Cod. Torn. habet, *peraqui.* Mal. testatur in omnibus mss. quos consuluit, scriptum esse, *tam denique.*

20. *Utor via populi sensus.*) Iun. ita distinguit, *utor via populi sensus.*

21. *Magnum; milies.*) Iun. ex uno ms. Pal. legit, *nostra miseria tu magnus es; miles, &c.*

22. *Dicere, eandem.*) Man. legit & distinguit, *dicere eadem, virtutem.*

23. Ἀσφάλειαν.) Securitatem, tutum præsidium adversùs vitæ pericula.

24. *Cæsar me sibi vult.*) Vulg. *me sibi vellet.*

25. *Hoc non repudio.*) Ita Petrus Faber, Lamb. & Bos. legunt. vulg. *hoc non repudio.* Vrsini liber *hic repudio.*

E. Ἀκκω-

sed tamen, si erit necesse, arcessemus. Quid aliud? quid? hoc opinor. certi sumus perisse omnia. quid enim ἀκκιζόμεθα tam diu? sed hæc scripsi properans, & mehercule timide. 2 posthac ad te, aut, si perfidelem habebo, cui dem, scribam planè omnia: aut, si obscure scribam, tu tamen intelliges. in iis epistolis me Lælium, te Furium faciam; cetera erunt 3 σὺν αἰνιγμοῖς. Hic Cæcilium colimus, & observamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te missa, iis ardet dolore, & ira noster Pompejus.

CICERO ATTICO, S.

20 A NEGATO, ut te velle intellexeram, nullo loco defui. Numestium ex litteris tuis, studiosè scriptis, libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus possum, tueor diligenter. Varro satisfacit nobis. Pompejus amat nos, carosque habet. credis? inquies: credo: prorsus mihi persuadet. sed quia, ut video, pragmatici homines omnibus historicis præceptis, versibus denique cavere jubent, & *vetans credere*: alterum facio, ut caveam; alterum, ut non credam, facere non possum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum; Pompejus affirmat, non esse periculum; adjurat; addit etiam, 4 se prius occisum iri ab eo, quàm me violatum iri. tractatur res 5 simul & quid erit certi, scribam ad te. si erit pugnandum, arcessam ad societatem laboris: si quies dabitur, ab Amalthea te non commovebo. De repub. breviter ad te scribam. jam enim charta ipsa ne nos prodat, pertimesco. itaque post hac, si erunt mihi plura ad te scribenda, ἀλληγορίας obscurabo. Nunc quidem novo quodam morbo *civitas moritur*; ut, cùm omnes ea, quæ sunt acta, improbent queantur, doleant, varietas in re nulla sit, aperteque loquantur, & jam clarè gemant; tamen medicina nulla afferatur. neque enim resisti sine internecione posse arbitramur: nec videmus qui finis cedendi, præter exitium, futurus sit. Bibulus, hominum admiratione & benivolentia, in cælo est. edicta ejus & conciones describunt & legunt. novo quodam genere in summam gloriam venit. populare nunc nihil tam est, quàm *odium popularium*: hæc quò sint eruptura, timeo, sed, si dispicere quid cœpero, scribam ad te apertiùs. tu, si me amas tantum, quantum profectò amas; expeditus facito, ut sis; si inclamaro, ut accurras. sed do operam & dabo, ne sit necesse. Quod scripseram, te Furium scripturum; nihil necesse est tuum nomen mutare. me faciam Lælium, & te Atticum; neque utar meo chirographo, neque signo; si modò erunt ejusmodi litteræ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus est: reliquit nobis 21 s. fortasse 6 centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem XV. Kal. Novembr. distulit. A Vibio libros accepi. poëta ineptus: 7 sed tamen scit? nihil; sed est non inutilis. describo & remitto.

CICERO ATTICO, S.

21 DE republ. quid ego tibi subtiliter? tota perlit: atque hoc est miserior, quàm reliquisti, quod tum videbatur ejusmodi dominatio civitatem oppressisse quæ jucunda esset multitudini, bonis autem ita molesta, ut tamen sine pernicie; nunc repentè tanto in odio est omnibus, ut quorsum eruptura sit, horreamus. nam iracundiam, atque intemperantiam illorum sumus experti, qui Catoni irati, omnia perdiderunt. sed ita *lenibus* uti videbantur *veneni*, ut posse videremus sine dolore interire. nunc verò sibilis vulgi, sermonibus honestorum, fremitu Italiæ vereor ne exarserint. equidem sperabam, ut sæpe etiam inqui tecum solebam, sic *orbem* reip. esse conversum, ut vix sonitum audire, vix impressam orbitam videre possemus: & fuisset ita, si homines transitum tempestatis exspectare potuissent: sed cùm diu occultè suspirassent, postea jam gemere, ad extremum verò loqui omnes, *clamare* cœperunt. itaque ille amicus noster, insolens infamiæ, semper in laude versatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quò se conferat nescit: progressum præcipitem, inconstantem reditum videt: bonos inimicos habet, improbos ipsos non amicos. ac vide mollitiem animi, non tenui lacrimas, cùm illum ante 11 x. Kal. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea solitus esset jactare se magnificentissimè illo in loco, summo cum amore populi cunctis faventibus. ut ille tum humilis, ut demissus erat? ut ipse etiam sibi, non iis solùm, qui aderant, displicebat! ô spectaculum uni Crasso jucundum, ceteris non item. nam, quia deciderat ex astris, 8 lapsus, quam progressus, potius videbatur: &, ut Appelles, si Venerem, aut si Protogenes Ialysum illum suum cæno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem: sic ego hunc, omnibus à me pictum & politum artis coloribus, subito deformatum, non sine magno dolore vidi. quamquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum esse debere tamen tantus fuit amor, ut *exhaurire* nulla posset injuria. itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita sunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, 9 transire nequeant; ipsi ita acerba, ut tabescat dolore; mihi mehercule molesta, quòd & eum, quem semper dilexi, nimis excruciant, & timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, & tam insuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori, & iracundiæ pareat. Bibuli qui sit exitus futurus, nescio. ut nunc res se habet, admirabili gloria est. 10 quin cùm comitia in mensem Octobr. distulisset; quòd solet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæsar oratione sua posse impelli concionem, 11 ut iret ad Bibulum; multa cùm seditiosissimè diceret, vocem exprimere non potuit. quid quæris? sentiunt, se nullam ullius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis est timenda. Clodius inimicus est nobis. Pompejus confirmat, eum nihil esse facturum contra me. mihi periculosum est credere; ad resistendum me paro. studia spero me summa habiturum omnium ordinum. te cùm ego desidero, tum verò res ad tempus illud vocat. plurimum consilii, animi, præsidii denique, mihi, si te ad tempus videro, accesserit. Varro mihi satisfacit. Pompejus loquitur divinitus. 12 spero nos aut certè cum summa gloria, aut 13 sine molestia etiam discessuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut sciam cura.

1. Ἀκκιζόμεθα.) Inviti dissimulamus.
2. Ἐν αἰνιγμοῖς.) Obscurè dictis.
3. *Posthac ad te, aut si.* Jun. ex mss. Pall. *posthac ad te autem si.*
4. *Se prius versum iri ab eo.* Jun. vocem, *ri*, deler, dicitque mss. habere *versis iri*, ex solutiore littera esse confectum.
5. *Simul & quid.*) Ita enim legit Jun. ex mss. Pall. Man. conjicit, *simul ut quid.* Vulg. *simul quid.*
6. *Centies.*) Hic mendum latitare credit Man. & *centum*, conjicit.
7. *Sed tamen scit? nihil: sed est.*) Bos. conjectura; Vulg. *nec tamen scit nihil & est*, in quibusdam libris pro *sed tamen*, vel *nec tamen*, legitur, & tamen.
8. *Lapsus, quàm progressus, potius.*) Paulò aliter verba collocata in vulg. *l. p. q. progressus.*
9. *Transire nequeant.*) Vulg. *nequeamus.*
10. *Quin.*) Hæc & Mal. conjectura Cruf. & Dec. lectio est vulg. *qui.*
11. *Ut iret ad Bibulum.*) Placeret magis Fulvio nisi repugnarent mss. *ut iret in Bibulum.*
12. *Spero nos aut certè cum summa gloria, aut sine.*) Veteres libri, *non sed gloria, aut sine.*
13. *Sine molestia etiam.*) *Etiam* abest à vulg.

CICERO ATTICO, 8.

22 QUAM vellem Romæ mansisses: mansisses profectò, si hæc fore putassemus, nam Pulchellum nostrum facilimè teneremus; aut certè, quid esset facturus, scire possemus. nunc se res sic habet; volitat, furit, nihil habet certi; multis denuntiat; quod fors obtulerit, id acturus videtur. cùm videt, quo sit in odio status hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur, cùm autem rursus opes & vim exercitus recordatur, convertit se in nos. nobis autem ipsis cùm vim, tum judicium minatur. cum hoc Pompejus egit, &, ut ad me ipse referebat, (alium enim habeo neminem testem) vehementer egit, cùm diceret, in summa se perfidiæ, & sceleris infamia fore, si mihi periculum crearetur ab eo, quem ipse armasset, 2 cùm plebejum fieri passus esset. 3 sed fidem recepisse sibi & ipsum, & Appium de me: hanc si ille non servaret, ita laturum, ut omnes intelligerent nihil sibi antiquius amicitia nostra fuisse. hæc, & in eam sententiam cùm multa dixisset, ajebat illum primò sanè diu multa contra: ad extremum autem *manus dedisse*, & affirmasse, nihil se contra ejus voluntatem esse facturum. sed postea tamen ille non destitit de nobis asperrime loqui. quod si non faceret, tamen ei nihil crederemus: atque omnia sic ut facimus, pararemus. nunc ita nos gerimus, ut in dies singulos & studia in nos hominum, & opes nostræ augeantur. Rempub. nulla ex parte attingimus. in causis atque in illa opera nostra forensi summa industria versamur. quod egregiè non modò iis, qui utuntur opera, sed etiam in vulgus gratum esse sentimus. domus celebratur: occurritur: renovatur memoria consulatus: studia significantur: eam spem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videatur. nunc mihi & consiliis opus est tuis, & amore, & fide. quare advola. expedita mihi erunt omnia, si te habebo. multa per Varronem nostrum agi possunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipso Publio elici, multa cognosci, quæ tibi occulta esse non poterunt: multa etiam; sed absurdum est singula explicare: 4 tum ego requiram te ad omnia. unum illud tibi persuadeas velim, omnia mihi fore explicata, si te videro: sed totum est in eo, si antè, quàm ille ineat magistratum. Puto Pompejum Crasso urgente, si tu aderis, qui per 5 βοῶπιν ex ipso intelligere possis, qua fide ab illis agatur, nos aut sine molestia, aut certè sine ergore futuros. precibus nostris & cohortatione non indiges. quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo postulet, intelligis. De rep. nihil habeo ad te scribere, nisi summum *odium* omnium hominum in eos, qui tenent omnia, mutationis tamen spes nulla. sed, quod facilè sentias, tædet ipsum Pompejum, vehementerque pœnitet, non provideo satis, quem exitum futurum putem. 6 sed certè videntur hæc aliquò eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, & non boni poëtæ, sed tamen non inutilis, tibi remisi. N. Numestium libenter accepi in amicitiam; & hominem 7 gravem, & prudentem, & dignum tua commendatione cognovi.

CICERO ATTICO, 8.

NUMQUAM ante arbitror te epistolam meam legisse, 23 nisi, mea manu scriptam. ex eo colligere poteris, quanta occupatione distinear. nam, cùm vacui temporis nihil haberem, & cùm, recreandæ vocis causa, necesse esset mihi *ambulare*, hæc dictavi ambulans. Primùm igitur te scire volo, Sampsiceranum nostrum amicum, vehementer sui *status pœnitere*; restituique in eum locum cupere, ex quo decidit: doloremque suum impertire nobis, & medicinam interdum aperte quærere; quàm ego 8 posse inveniri nullam; 9 post deinde omnes illius partis auctores ac socios, nullo adversario, consenescere; consensionem universorum 10 nec voluntatis, nec sermonis majorem umquam fuisse. Nos autem (nam, id te scire cupere, certò scio) publicis consiliis nullis interfumus, totosque nos ad forensem operam, laboremque contulimus, ex quo, quòd facilè intelligi possit, in multa commemoratione earum rerum, quas gessimus, desideroque versamur. sed 11 βοώπιδος nostræ consanguineus non mediocris terrores jacit atque denunciat, & Sampsiceramo *negat*; ceteris præ se fert, & ostentat. quamobrem, si me amas tantum, quantum profectò amas; si dormis, expergiscere; si stas, ingredere; si ingrederis, curre; si curris, advola. credibile non est, quantum ego in consiliis, & prudentia tua 12 quod maximum est, quantum in amore & fide ponam. magnitudo rei longam orationem fortasse desiderat: conjunctio verò nostrorum animorum *brevitate* contenta est. permagni nostra interest, te, si comitiis non potueris, at declarato illo, esse Romæ. Cura, ut valeas.

CICERO ATTICO, 8.

QUAS Numestio litteras dedi, sic te iis evocabam, ut nihil acrius, neque incitatius fieri posset. 13 ad illam 24 κέλευσιν adde etiam si quid potes. ac ne sis perturbatus; novi enim te; & non ignoro, quam sit AMOR omnis sollicitus atque anxius: sed res est, ut spero, non tam exitu molesta, 14 quàm auditu. Vettius ille, 15 ille noster index, Cæsari, ut perspicimus, pollicitus est, se se curaturum, ut in aliquam suspicionem facinoris Curio filius adduceretur. itaque insinuatus in familiaritatem adolescentis, & cum eo, ut res indicat, sæpe congressus, rem in eum locum deduxit, ut diceret sibi certum esse cum suis servis in Pompejum impetum facere, eumque occidere, hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompejum. res delata ad senatum est; introductus Vettius primò negabat se umquam cum Curione restitisse; neque id sanè diu. nam statim fidem publicam postulavit. 16 haud reclamatum est. tum exposuit, manum fuisse juventutis duce Curione, in qua Paullus initio fuisset, & 17 Cn. Cæpio hic Brutus, & Lentulus, flaminis filius, conscio patre, postea C. Septimium scribam Bibuli, pugionem sibi à Bibulo attulisse quod totum irritum est; Vettio pugionem defuisse, nisi ei consul dedisset; eoque magis id ejectum est, quòd A. D. III. Id. Mai. Bibulus Pompejum fecerat certiorem, ut caveret insidias. in quo ei Pompejus gratias egerat. introductus Curio filius, dixit ad ea, quæ Vettius dixerat:

1. *Quam vellem Romæ mansisses; mansisses profectò.*) Lamb. *q. v. R. m. ut mansisses profectò*; quod laudat Bos. nisi quod partic. *ut* rejicit. vulg. *q. v. R. m. quod egisses*; quæ duo postrema abesse ab antiquis libris & subaudiri posse, testatur Man.

2. *Cum plebejum fieri.*) Vulg *quem plebejum, &c.*

3. *Fidem recepisse.*) Lamb *fidem dedisse.*

4. *Tum ego requiram.*) Vulg *cum ego, &c.*

5. Βοώπιν.) Vulg. βοώπιδος.

6. *Sed certè.*) Vulg *sed certe.*

7. *Gravem & prudentem.*) Fecrn. teste Vrsino, *prudentem* legebat.

8. *Posse reperiri nullam.*) Hæc est lectio Decurt. & Torn. ex qua Lam. dedebat, *quam ego posse inveniri nullam puto.* vulg. *quam ego possum invenire nullam.*

9. *Post deinde.*) Voculam *post*, quæ a libris impressis aberat, restituit è mss. suis Bos.

10. *Nec voluntatis, nec sermonis.*) Vulg *nec voluntate, nec sermone.*

11. Βοώπιδος *nostræ consanguineus.*) Man. *noster consanguineus.*

12. *Quod maximum.*) Vulg. *quodque maximum est.*

13. *Ad illam* κέλευσιν.) Hæc est & Decurt. & Torn. scriptura. Turn. cum animadvertisset in nonnullis mss. legi κελεὺ & nihil præterea ad illa κελεύματα legendum censuerat l. XXX. c. 13. Vict. edidit, *celeritatem.*

14. *Quam auditu.*) Ita Bos. & Lamb. ex mss. non *aditu*, ut ex conjectura reposuit Vict.

15. *Ille noster judex.*) Fulvius ex antiquis denariis *judex*, quod probat Iun.

16. *Haud reclamatum est.*) Particulam *haud* ex Decurt. in quo erat, *aut* restituit Bos. Lamb. nihil addit, ut & Iun. auctoritate mss. Pal. & ratione fretus. Mal. conjiciebat, *relatum est.*

17. *Cn. Cæpio hic Brutus.*) Alii *Cn. Cæpio & Brutus.* Manut. ex antiquo nummo, & aliis M. T. locis, *Q. Cæpio Brutus.*

1. *Adi-*

dixerat 1 adolescentium consilium, ut in foro 2 cum gladiatoribus Gabinii Pompejum adoriretur: in eo principem Paullum fuisse; quem constabat eo tempore in Macedonia fuisse; fit s. c. ut Vettius, quod confessus esset se *cum telo* fuisse, in vincula conjiceretur: qui eum emisisset, contra remp. esse facturum. res erat in ea opinione, ut putarent id esse actum, ut Vettius in foro cum pugione, & item servi ejus comprehenderentur cum telis: deinde ille se diceret indicaturum; idque ita actum esset, nisi Curiones eum ante ad Pompejum detulissent. tum s. c. in concione recitatum est. postero autem die Cæsar, 3, qui olim, prætor cùm esset, Q. Catulum ex inferiore loco jusserat dicere, Vettium in rostra produxit; eumque in eo loco constituit, quo Bibulo consuli aspirare non liceret. hic ille omnia, quæ voluit, de rep. dixit; &, qui illuc factus, institutusque venisset, primum Cæpionem de oratione sua sustulit, quem in senatu acerrimè nominarat, ut appareret *noctem*, & nocturnam deprecationem intercessisse; deinde, quos in senatu ne tenuissima quidem suspicione attigerat, eos nominavit, Lucullum, à quo solitum esse ad se mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium subscripserat; L. Domitium, cujus domum constitutam fuisse, unde eruptio fieret; me non nominavit: sed dixit, consularem disertum, vicinum consulis, sibi dixisse, ANAZAM Servilium aliquem, 4 aut Brutum opus esse reperiri. addidit ad extremum, cùm, jam dimissa concione, revocatus à Vatinio fuisset, se audisse à Curione, his de rebus conscium esse Pisonem generum meum & M. Laterensem. nunc reus erat 5 apud Crassum divitem Vettius de vi: &, cùm esset damnatus, erat indicium postulaturus: quod si impetrasset, judicia fore videbantur. ea nos, utpote qui *nihil contemnere solemus*, non pertimescebamus. hominum quidem summa erga nos studia significabantur: sed prorsus vitæ tædet, ita sunt omnia omnium miseriarum plenissima. modò eadem timueramus, quam oratio fortissimi senis Q. Considii discusserat: ea, quam quotidie timere potueramus, subitò exorta est. 6 quid quæris? 6 nihil me infortunatius, nil fortunatius est Catulo, 7 cùm splendore vitæ, tum hoc tempore. nos tamen 8 in his miseriis *erecto animo*, & minimè perturbato sumus: honestissimeque, 9 & dignitatem nostram magna cura tuemur. Pompejus de Clodio jubet nos esse sine cura, & summam in nos benivolentiam 10 omni oratione significat. Te habere consiliorum auctorem, 11 solitudinum socium, omni in cogitatione conjunctum, cupio. quare, ut Numestio mandavi, tecum ut ageret, atque eo, si potest: acrius, te rogo, ut planè ad nos advoles. respiraro, si te videro.

CICERO ATTICO, S.

CUM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum scire ex te, me id fecisse; ut nuper me 12 scis scripsisse ad te de Varronis erga me officio, te ad me rescripsisse, eam rem summæ 13 sibi voluptati esse. sed ego mallem, ad illum scripsisses, mihi illum satisfacere, 13 non quo faceret, sed ut faceret. mirabiliter enim 14 moratus est, sicut nosti, 15 ἐλικῶν, καὶ ἀδίν. 16 nos tenemus præceptum illud, 17 τὰς τῶν κρατούντων. ad hercule alter, tuus familiaris 18 Hortalus quàm plena manu, quàm ingenuè, quàm ornatè nostras laudes in astra sustulit, cùm de Flacci prætura, & de illo tempore Allobrogum diceret; sic habeto, nec amantiùs, nec honorificentiùs, nec copiosiùs potuisse dici. ei te hoc scribere à me tibi esse missum, sanè volo. sed quid tu scribas? quem jam ego venire, atque abesse arbitror. ita enim egi tecum superioribus litteris. valde te exspecto, valde desidero; neque ego magis, quàm ipsa *res & tempus* posoit. His de negotiis quid scribam ad te, nisi idem, quod sæp.? Rep. nihil desperatius: iis, quorum opera, nihil majore odio. Nos, ut opinio, & spes, & conjectura nostra fert, firmissima benivolentia hominum muniti sumus. quare advola. aut expedies nos omni molestia, aut eris particeps. Ideo sum brevior, quòd, ut spero coràm brevi tempore conferre, quæ volumus, licebit. Cura, ut valeas.

1. *Adolescentum.*) Vulg. *adolescentum.*
2. *Cum gladiatoribus.*) Non dubitat Man. quin abundet particula, cum.
3. *Et qui illuc factus.*) Ita Scidæ & Mal. codd. vulg. *ut qui.*
4. *Aut Brutum.*) *Aut etiam Brutum*, vulg.
5. *Apud Crassum divitem Vettius de vi.*) Ita Facrn. ex antiquo libro restituit, cum antea deesset nomen *Vettius.*
6. *Nihil me infortunatius.*) Rectè ita restituisse Lamb. ex conjectura, ait Bos. nisi quod omiserit verbum *est*, ante nomen, *Catule*; ita enim planè legitur in Doc. Ceterum pro *Catule* Man. legere vellet vel *Ducullo*, vel *Catone.* Totus hic locus ita ante legebatur, *nihil me infortunatius & Catulo.*
7. *Cum splendore vitæ, tum hoc tempore.*) Lamb. *tum splendore vitæ, tum mortis tempore.*
8. *In hoc miseriis.*) Vulg. *in hiis etiam miseriis.*
9. *Et dignitatem nostrum.*) Vulg. *dignitatem nostram & magna, &c.*
10. *Omni oratione.*) Ita Mal. Memm. & Torn. cod. non ut plerique vulg. *ratione.*
11. *Solitudinum.*) Vulg. *sollicitudinum.*
12. *Sibi voluptati.*) *Conjectura Bosii.* vulgò, *tibi.*
13. *Non quò faceret.*) Ita restituerunt Bos. & Lamb. ex Torn. Vulg. illa verba, *sed ut faceret*, absunt.
14. *Moratus est.*) Placeret Man. *inodoratus est.* Bos. legit *Moratus*, tanquam esset nomen auctoris alicujus.
15. Ἐλικῶν, &c.) Euripidis Andromacha sic habet integrum locum: ἐλικῶν κ' ἀδῖν ὑγιεῖς, ἀλλὰ πάντα πέλας φρονοῦντες: quorum mens est in volucris circumtecta, quique minimè sincero & candido estis animo, sed versuté omnia cogitatis.
16. Τὰς τῶν κρατούντων.) Euripidis integer versus sic habet.

Τὰς τῶν κρατούντων ἀμαθίας φέρειν χρεών.

Dominantium stultitias ferre oportet.
17. *Nec tenemus.*) Vulg. *sed nec tenemus.*
18. *Hortalus.*) Ita reposuere Lamb. & Bos. ex ms. alias, *Hortensius.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER TERTIUS, AD ATTICUM.

CICERO ATTICO, S.

1 CUM antea maximè nostra interesse arbitrabar, te esse nobiscum; tum verò, ut legi rogationem, intellexi, ad iter id, quod constitui, nihil mihi optatius cadere posse, quàm ut tu me quamprimum consequare, ut, cùm ex Italia profecti essemus, sive per Epirum iter esset faciendum, tuo tuorumque præsidio uteremur; sive aliud quid agendum esset, certum consilium de tua sententia capere possemus. quamobrem, te oro, des operam, ut me statim consequare. 2 faciliùs potes; quoniam de provincia Macedonia perlata lex est. Plurибus verbis tecum agerem, nisi pro me apud te *res ipsa loqueretur.*

CICERO ATTICO, S.

2 TINERIS nostri causa fuit, quòd non habebam locum, ubi pro meo jure diutius esse possem quàm 3 in fundum Sicæ; præsertim nondum rogatione correcta; & simul intelligebam, ex eo loco 4 si te haberem, posse me 5 Brundisium referre; sine te autem non esse nobis illas partes retendas propter 6 Autronium. nunc, ut ad te antea scripsi, si ad nos veneris, consilium totius rei capiemus. Iter esse molestum scio; sed tota calamitas omnes molestias habet. Plura scribere non possum, ita sum animo perculso & abjecto. Cura ut valeas. Dat. VI. 7 Apr. in oris Luc.

CICERO ATTICO, S.

3 VTINAM illum diem videam, cùm tibi agam gratias, quod me *vivere coegisti.* adhuc quidem valde me pœnitet. sed te oro, ut ad me Vibonem statim venias, quò ego multis de causis convertì iter meum. sed cò si veneris, de toto itinere, ac fuga mea consilium capere potero. si id non feceris, mirabor, sed confido te esse facturum.

CICERO ATTICO, S.

4 MISERIAE nostræ potius velim, quàm inconstantiæ tribuas, quòd à Vibone, quò te arcessebamus, subitò discessimus. 8 allata est enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod 9 contectum esse audieramus, erat ejusmodi, ut mihi ultra quadraginta millia liceret esse. illo cùm pervenire non liceret, statim iter Brundisium versus contulì ante diem rogationis; ne & Sica, apud quem eram, *periret*; & quod Melitæ esse non licebat. nunc tu propera, ut nos consequare, si modò recipiemur. adhuc invitamur benignè. sed, quod superest, timemus. me, mi Pomponi valde *pœnitet vivere.* qua in re apud me tu plurimum valuisti. Sed hæc coram. fac modò, ut venias.

CICERO ATTICO, S.

5 TERENTIA tibi & sæpe, & maximas agit gratias. id est mihi gratissimum. ego vivo miserrimus & maximo dolore conficior. ad te quid scribam, nescio. si enim es Romæ, jam me assequi non potes: sin es in via, cùm eris me assequutus, coràm agemus. quæ erunt agenda. tantùm te oro, ut quoniam me ipsum semper amasti, ut 10 eodem amore sis. ego enim idem sum. INIMICI mei mea mihi, non me ipsum, ademerunt. Cura, ut valeas. Dat. IIX. Id. Apr. 11 Thurii.

CICERO ATTICO, S.

6 NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti, aut Brundisii visurus essem: idque ad multa pertinuit, ut eis, & ut in Epiro consisteremus, & de reliquis rebus tuo consilio uteremur. quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero nostrorum *malorum.* nobis iter est in Asiam 12 maximè Cyzicum. meos tibi commendo. me vix misereque sustento. Dat. XIV. Kal. Mai. 13 De Tarentino.

CICERO ATTICO, S.

7 BRUNDISIUM veni 14 A. D. XIV. Kal. Mai. eo die pueri tui mihi à te litteras reddiderunt: & alii pueri post diem tertium ejus diei alias litteras attulerunt. Quòd me rogas, & hortaris: ut apud te in Epiro sim, voluntas tua mihi valde grata est, & minimè nova: 15 sed & consilium mihi quidem optatum, si licerer ibi omne tempus consumere. odi enim *celebritatem*; fugio homines; lucem aspicere vix possum. esset mihi ista solitudo, præsertim tam

---

CUm antea.] Hic est omnium mss. ordo. Manut. illum immutavit, & hunc sequutus Lamb. in editione sua.

2. *Facilius potes.*] Iun. ex duobus mss. Pal. *quanto citius potes.*

3. *In fundum.*] Ita Bessar. liber. vulg. *in fundo.*

4. *Si te haberem.*] Bessar. liber, *si iter habere.*

5. *Brundisium referre.*] Propemodum Mal. assentitur Lamb. qui hic non *Brundisium*, sed *Rutibretum* legit.

5. *Autronium.*] Vulg. *Autronium* & ep. 7. *Antronio.*

6. *Apr. in oris Luc.*] Hæc lectio partim conjectura, partim mss. auctoritate nititur. Dec. habebat, *Apr. in ris Luc.* Crul. & Hiralt. *Apr. Naru Luc.* vulg. *Naryca*, vel *Naryci*, vel *Naricii Locridis*; quod Corradus improbans reponebat, *Thurii Lucan.* cui ferè assentitur Lamb.

7. *Allata est enim nobis.*] Postrema vox abest à vulg.

8. *Contectum.*] Hæc est & lectio Dec. & conjectura Man.

9. *Ut eodem amore.*] Ut abest à vulg.

10. *Thurii.* Bessar. liber *Thauri.*

11. *Maximè Cyzicum.* Ex mss. Pal. fide vocem *maximè*, delet Iun.

12. *De Tarentino.*] Vulg. *Tarenti.*

13. *A. D. XIV.*] *Kal. Mai.*] Ita mss. Bos. ut & Bessar. liber.

14. *Sed & consilium.*] *Sed* non habetur in vulg.

15. *Sic*

tam familiari in loco, non amara. 1 sic, itineris causa, ut devorterem, primùm est devium; deinde ab Autronio, & ceteris quatridui; deinde sine te. nam castellum munitum habitanti, mihi prodesset; transeunti, non est necessarium. quòd si auderem, 2 Athenas peterem: sanè ita cadebat, ut vellem. nunc & nostri hostes ibi sunt; & te non habemus, & veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non satis abesse: nec scribis, quam ad diem te exspectemus. Quod me ad vitam vocas, unum efficis, ut à me *manus abstineam*; alterum non potes, ut me non nostri 3 consilii vitæque pœniteat. quid enim est, quod me retineat, præsertim si spes ea non est, quæ nos proficiscenteis profequebatur? non faciam, ut enumerem miserias omnes, in quas incidi per summam injuriam, & scelus non tam inimicorum meorum, quàm invidorum, ne & meum mœrorem exagitem, & te in eundem luctum vocem. 4 hoc affirmo, *nemnem* umquam tanta calamitate esse affectum; nemini mortem magis optandam fuisse: cujus oppetendæ tempus honestissimum prætermissum est. reliqua tempora 5 non sunt jam ad medicinam, sed ad finem doloris. De Rep. video te colligere omnia, quæ putes aliquam spem mihi posse adferre mutandarum rerum: quæ quamquam exigua sunt; tamen, quoniam placet, exspectemus. Tu nihilo minùs, si properaris, nos consequere; nam aut accedemus in Epirum; aut tardè per Candaviam ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconstantia nostra afferebat, sed quòd de fratre, ubi eum visuri essemus, nesciebamus. quem quidem ego nec quo modo visurus, nec ubi dimissurus sim, scio. id est maximum & miserrimum mearum omnium miseriarum. Ego & sæpius ad te & plura scriberem, nisi mihi *dolor* meus cùm omneis parteis mentis, tum maximè hujus generis facultatem ademisset. Videre te cupio. Cura ut valeas. Dat. prid. Kal. Maj. 6 Brundisii.

CICERO ATTICO, S.

8 BRVNDISII proficiscens scripseram ad te, quas ob causas in Epirum non essemus profecti; quòd & Achaja prope esset plena audacissimorum inimicorum, & exitus difficileis haberet, cùm inde proficisceremur. accessit, cùm Dyrrachii essemus, ut duo nuntii afferrentur; unus, classe fratrem Epheso Athenas; alter, pedibus per Macedoniam venire. itaque illi obviam misimus Athenas, ut inde Thessalonicam veniret. ipsi processimus, & Thessalonicam A. D. Kalend. Jun. venimus; neque de illius itinere quicquam certi habebamus, nisi eum ab Epheso ante aliquanto profectum. nunc, istic quid agatur, 7 magno opere timeo. quamquam tu altera epistola scribis Id. Maj. 8 audiri, fore, ut acrius postularetur; altera, jam esse mitiora. 9 sed hæc est pridie data, quàm illa: quo contur bor magis. itaque, cùm meus me mœror quotidianus lacerat & conficit, tum verò hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. sed & navigatio perdifficilis fuit: & ille incertus, ubi ego essem, fortasse alium curium petivit. nam 10 Phaëto libertus eum non vidit; vento rejectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præsto fuit. reliqua quàm mihi timenda sint, video, nec, quid scribam, habeo, & *omnia timeo*: nec tam miserum est quicquam, quod non in nostram fortunam cadere videatur. equidem adhuc miser in maximis meis ærumnis & luctibus, hoc metu adjecto, maneo Thessalonicæ suspensus, nec audeo quicquam. Nunc ad ea, quæ scripsisti. 11 Tryphonem Cæcilium non vidi. Sermonem tuum, & Pompeji cognovi ex tuis litteris. Motum in Repub. 12 non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me consolandum affers. Tigrane enim neglecto, sublata sunt omnia. Varroni me jubes agere gratias: faciam: item Hypsæo. Quòd suades, ne longius discedamus, dum acta mensis Maji ad nos perferantur: puto me ita esse facturum; sed ubi, nondum statui. atque ita perturbato sum animo de Quinto, ut nihil queam statuere. sed tamen statim te faciam certiorem. Ex epistolarum mearum inconstantia puto te mentis meæ motum videre; qui, etsi incredibili & singulari calamitate afflictus sum, tamen non tam est ex miseria, quàm ex *culpa nostra* recordatione, commotus. cujus enim scelere impulsi, ac proditi simus, jam profectò vides; atque utinam jam ante vidisses; neque totum animum tuum mœrori mecum simul dedisses. quare, cùm me afflictum, & confectum luctu audies, existimato me *stultitiæ* meæ pœnam ferre gravius, quàm eventi; quòd ei crediderim, quem esse nefarium non 13 putarim. Me & meorum malorum memoria, & metus de fratre in scribendo impedit. tu ista omnia vide & guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Litterarum exemplum, quas ad Pompejum scripsi, misi tibi. Dat. IV. 14 KAL. Jun. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

QUINTVS frater cùm ex Asia discessisset ante Kal. Maj. & Athenas venisset Idib. valde fuit ei properandum, ne quid absens acciperet calamitatis, si quis fortè fuisset, qui contentus nostris malis non esset. itaque eum malui properare Romam, quàm ad me venire: & simul (dicam enim, quod verum est; ex quo magnitudinem miseriarum mearum perspicere possis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantissimum mei, mollissimo animo, tanto in mœrore *aspicerem*; aut meas miserias, luctu adflictas & perditam fortunam, illi offerren; aut ab illo aspici paterer. atque etiam illud timebam, quod profectò accidisset, ne à me digredi non posset. versabatur mihi tempus illud ante oculos, cùm ille aut lictores dimitteret, aut vi 15 avelleretur ex complexu meo. hujus acerbitatis eventum altera acerbitate non videndi fratris vitavi, in hunc me casum vos, vivendi auctores, impulistis. itaque mei peccati luo pœnas. quanquam me tuæ litteræ sustentant: ex quibus, quantum tu ipse speres, facilè perspicio. quæ quidem tamen aliquid habebant solatii ante, quàm eò venisti, 16 A POMPEIO NVNC HORTENSIVM ALLICE, ET EIVSMODI VIROS. obsecro, mi Pomponi, nondum perspicis, quorum opera, quorum insidiis, quorum scelere perierimus? 17 sed tecum hæc coram agemus. tantùm dico, quod scire te puto, *non non inimici, sed invidi perdiderunt*. nunc, si ita sunt, quæ

1. *Sic itineris causa, ut devorterem.*] Vulg. *sed itin. c. ut diverterem.*
2. *Athenas peterem.*] *Petere* habet Fulvii ms.
3. *Consilii vitæque.*] Sic habet cod. Tornæs. vulg *consilii atque.*
4. *Hoc affirmo.*] Vulg. *confirmo.*
5. *Non sunt jam ad medicinam, sed ad.*] Hæc est Tornæsiani, Crusell. & Decurt. scriptura: vulg. *non sunt tam m. ad quàm ad, &c.*
6. *Brundisii.*] Hæc epistola in Decurtato finiebatur eadem voce, qua & sequens inchoabatur, hoc modo, *Dat. prid. Kal. Maj. Brundisii.* CICERO ATTICO. *Brundisii proficiscens scripseram ad te:* quam scripturam laudat Iunius, sed sequentem epistolam paulo aliter inchoat; nempe *Brundisii proficiscens festinanter scripseram.*
7. *Magno opere.*] Alii *magnopere.*
8. *Audiri.*] Scripsit Bosius ita ex Tornæs. Decurt. & Crusell. & ex eodem Decurtato, *postularetur*, quod & conjecit Manutius Lambinus, *audiri fore ac tum Appius postularet*: Vulg. *audiri, & postularet.*
9. *Sed hæc est pridie.*] *Est* non legitur in Vulg.
10. *Phaëto libertus eum.*] Hæc tria verba, cum antea conjunctim legerentur, primus divisit Victorius.
11. *Tryphonem Cæcilium non vidi.*) Germani, teste Victorio scribunt, *Tryphonem Cæcilium non visendum vidi.*
12. *Non tantum ego impendere video.*) Hæc est mss. lectio: à vulg. *impendere* abest.
13. *Putarim.*) Vulg. *putaram.*
14. *Kalend. Iun.*) Ita Bessarionis liber, vulg. *Kal. Majas*, quod improbat Manutius.
15. *Avelleretur.*) Vulg. *evelleretur.*
16. *A Pompeio nunc.*) Iunio placet emendatio viri docti Gimi, quam Fulvius refert, *ad Pompejum mitte, Hortensium allice.*
18. *Sed tecum hæc etiam agemus.*) Victorius edidit, *sed tecum hæc omnia etiam agemus.*

speras, sustinebimus nos, & spe, qua jubes, nitemur. sin, ut mihi videntur, 1 firma sunt; quod 2 optimo genere facere non licuit, minùs idoneo fiet. Terentia tibi sæpe agit gratias. 3 Mihi etiam unum de malis in metu est, fratris miseri negotium; quod, si sciam, cujusmodi sit; sciam, quid agendum mihi sit. Me etiam nunc illorum beneficiorum, & litterarum exspectatio, ut tibi placet, Thessalonicæ tenet. si quid erit novi allatum, sciam de reliquo quid agendum sit. Tu si, ut scribis, KAL. Jun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Litteras, quas ad Pompejum scripsi, tibi misi. Dat Id. Jun. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

10 ACTA quæ essent usque ad VIII. KAL. Jun. cognovi ex tuis litteris. reliqua exspectabam, 4 ut tibi placebat, Thessalonicæ: quibus allatis, faciliùs statuere potero ubi sim nam, si erit causa, si quid agetur, si spem videro, aut ibidem operiar, aut me ad te conferam: sin ut tu scribis, ista evanuerint, aliquid aliud videbimus. omnino adhuc nihil mihi significatis, nisi discordiam istorum; quæ tamen inter eos de omnibus potiùs rebus est, quàm de me. itaque, quid ea mihi prosit, nescio. sed tamen, quòd me vos sperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quod me tam sæpe, & tam vehementer *objurgas*, & animo infirmo esse dicis: quæso, ecquod tantum malum est, quod in mea calamitate non sit? 5 ecquis umquam ex tam amplo statu, in tam bona causa, tantis facultatibus, ingenii, consilii, gratiæ, tantis præsidiis bonorum omnium concidit? possum oblivisci, quid fuerim? non sentire, qui sim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) cùm pluris facerem, quàm me *ipsum*, semperque fecissem, vitavi; ne viderem; ne aut illius luctum, squalorem que aspicerem, aut me, quem ille florentissimum reliquerat, perditum illi, afflictumque offerrem. Mitto cetera intolerabilia. etenim fletu impedior. Hic utrum tandem sum accusandus, quòd doleo; an, quòd commisi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuisset, nisi intra parietes meos de mea pernicie consilia initentur) aut certe 6 vivus nunc amitterem? Hæc eo scripsi ut potiùs *relevares* me, quod facis, quàm aut castigatione, aut objurgatione dignum putares: eoq; ad te minùs multa scribo, quod & mœrore impedior; & quid exspectem istinc, magis habeo, quàm quid ipse scribam. quæ si erunt allata, faciam te consilii nostri certiorem. Tu, ut adhuc fecisti, quàm plurimis de rebus ad me velim scribas; ut prorsus ne quid ignorem. Dat. XIV. KAL. Quint. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

11 ME & tuæ litteræ, & quidem boni nuntii, non optimis tamen auctoribus, & exspectatio vestrarum litterarum, & quod tibi ita placuerat, adhuc Thessalonicæ tenebant. si accepero litteras, quas exspecto; si spes erit ea, quæ rumoribus afferebatur; ad te me conferam; si non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, consilio, gratia juva: consolari jam desine; *objurgare* verò noli: quod cùm facis, ut ego tuum amorem, 7 & dolorem desidero! quem ita adfectum mea ærumna esse arbitror, 8 ut te ipsum consolari nemo possit. Quintum fratrem optimum humanissimumque sustenta. Ad me, obsecro te, ut omnia certa perscribas. Dat. IV. KAL. Quint.

CICERO ATTICO, S.

TU quidem sedulo argumentaris, quid sit sperandum, 12 & maximè per Senatum: idemque caput rogationis proponi scribis, quare in Senatu dici nihil liceat, itaque siletur. Hic tu me accusas, quòd me afflictem; cùm ita sim afflictus, ut nemo umquam: quod tute intelligis. Spem ostendis secundum comitia, quæ ista est, eodem Tribuno pleb. & inimico Consule designato? Percussisti autem me etiam de *oratione prolata*. cui vulneri, ut scribis, medere, si quid potes. scripsi equidem 9 olim iratus, quòd ille prior scripserat; sed ita compressieram, ut numquam 10 manaturam putarem, quo modo exciderit, nescio. sed quia numquam accidit, ut cum eo verbo uno concertarem; & quia scripta mihi videntur negligentiùs, quàm ceteræ; puto posse probari *non esse meam*. id, 11 si putas me posse sanari, cures velim; sin planè perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco jaceo, sine sermone ullo, sine cogitatione ulla. Licet tibi, ut scribis, significarim, ut ad me venires 12 Dodona; tamen intelligo 13 te re istic prodesse, hic ne verbo quidem levare me posse. Non queo plura scribere: nec est, quod scribam: vestra magis exspecto. Dat. XVI. KAL. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

14 QUOD ad te scripseram, me in Epiro futurum: postea quàm extenuari spem nostram, & evanescere vidi, 15 mutavi consilium; nec me Thessalonica commovi, ubi esse 15 statueram, quoad aliquid ad me de eo scriberes, quod proximis litteris scripseras, fore, ut secundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur; id tibi Pompejum dixisse. qua de re, quoniam comitia habita sunt, tuq; nihil ad me scribis; 16 proinde habebo, ac si scripsisses nihil esse; 17 neque temporis non longinqui spe ductum esse, molestè feram. Quem autem motum te videre scripseras, qui nobis utilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis pleb. designatis reliqua spes est: quam si exspectaro, non erit, quòd putes me 18 causa meæ, voluntati meorum defuisse. Quòd me sæpe accusas, cur hunc meum casum tam graviter feram, debes ignoscere; cùm ita me adflictum videas, ut neminem umquam nec videris, nec audieris. nam quòd scribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi verò *mens integra est*, atque utinam tam in periculo fuisset, cùm ego iis, quibus meam salutem carissimam esse arbitrabar, inimicissimis crudelissimisque usus sum: qui, ut me 19 paululum inclinari timore viderunt, sic impulerunt, ut omni suo scelere & perfidia

1. *Firma sunt.*) Hæc est veterum librorum lectio: Vulg. *infirma sunt*, quod magis probat Lambinus.

2. *Optimo genere.*) Ita habet antiquus Victorii codex, ita etiam Germani adnotarunt: vulg. *optimo tempore*.

3. *Mihi etiam unum.*) Iunius è mss. Palat. *mihi & unum*.

4. *Reliqua exspectabam.*) Vulg. *reliquæ*.

5. *Ecquis unquam.*) Mss. duo Palat. *ecquis unquam tam exemplo à statu, in tam, &c.*

6. *Vivus nunc amitterem.*) Lambinus ex Tornæsiano *vivus non amitterem*, sed Bosius monet *non* pro *nunc* culpa librariorum vitiose scriptum esse: vulg. *vivus amitterem*.

7. *Et dolorem desidero!*) Fulvio videtur interrogationis nota adscribenda verbo *desidero?*

8. *Ut te ipsum consolari nemo possit.*) Videtur eidem Fulvio melius, ut est notatum ad oram libri à viro doctissimo, *ut præter te, ipsum consolari nemo possit*.

9. *Olim iratus.*) Vulg *olim ei iratus*.

10. *Manaturam.*) Vulg. *emanaturam*.

11. *Si putas me posse sanari.*) Lambinus dicit legendum esse libris omnibus invitis, *si putas me servari posse*.

12. *Dodona.*) Conjecturam Malasp. legentis *Dodona*, juvat Decurt. qui habet *dona*; huic conjecturæ etiam adhæret Lamb. vulg. *Sidona*, Bessar. liber *venire se domitam, ut intelligo*; unde Manutius conjicit *ut ad me venires, idem tamen intelligo*: vel, pro *Sidona*, redonendum censet, *Seydra*.

13. *Tere istic prodesse.*) Desiderabatur hic vocula, *re*, ante adverbium *istic*, quam Bosius ex Scidis & Crusell. in suum locum restituit.

14. *Quod ad te.*) Hæc epistola in editione Lambini est decima & quarta.

15. *Statueram.*) Vulg. *constitueram*.

16. *Proinde habebo.*) Vulg. *perinde*.

17. *Meque temporis.*) Ita suspicatur legendum Malasp. pro, *neque*, cujus suspicionem confirmant Decurt. & Crusell.

18. *Causa meas voluntati.*) Ita correxit Bosius partim ex conjecturas partim ex mss. qui habebant, *me causa mea, voluntati, &c.* vulg. *me causa mea ac voluntati*.

19. *Paululum.*) Vulg. *paullum*.

perfidia abutereniar ad exitium meum. nunc, quoniam est Cyzicum nobis eundum, quò ratiùs ad me litteræ perferentur, hoc velim diligentiùs omnia, quæ putaris me scire opus esse, perscribas. Quintum fratrem meum fac diligas: quem ego miser si incolumem relinquo, non me *totum periisse* arbitrabor. Dat. NON. Sext.

CICERO ATTICO S.

1 EX tuis litteris plenus sum exspectatione de Pompejo, quidnam de nobis velit, aut ostendat comitia enim
14 credo esse habita: quibus absolutis, scribis illi placuisse agi de nobis, si tibi stultus esse videor, qui speriem; facio tuo jussu, 1 etsi scio te me iis epistolis potiùs & meas spes solitum esse remorari. nunc velim, mihi planè perscribas, quid videas. scio nos nostris multis *peccatis* in hanc rem nam incidisse. ea si qui casus aliqua ex parte correxerint; minus molestè feremus nos vixisse, & adhuc vivere. Ego, propter viæ celebritatem, & quotidianam exspectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Thessalonica. sed jam extrudimur, non à Plancio, (nam is quidem retinet) verùm ab ipso loco, minimè apposito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut scripseram 2 non veni, quòd 3 subito mihi universi nuntii venerant & litteræ, quare nihil esset necesse quàm proximè Italiam esse. hinc, si aliquid à comitiis audierimus, nos in Asiam convertemus: neque adhuc stabat, quò potissimum: sed scies. Dat. XII. KAL. Sext. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

15 ACCEPI id. Sext. quatuor epistolas à te missas; unam, qua 4 me objurgas, ut sim firmior; alteram, qua Crassi libertum ais tibi de mea sollicitudine macieque narrasse; tertiam, qua demonstras acta in senatu; quartam de eo, quod à Varrone scribis tibi esse confirmatum de voluntate Pompeji. Ad primam tibi hoc scribo; me ita dolere, ut non modò à mente non deserar, sed id ipsum doleam, me, tam *firma mente* ubi utar, & quibuscum, non habere. nam si tu me uno non sine mœrore cares, quid me censes, qui & te, & omnibus? & si tu incolumis me requiris; 5 ecquo modo à me ipsam incolumitatem desiderari putas? nolo commemorare, quibus rebus sim spoliatus, non solùm quia non ignoras, sed etiam ne scindam ipse dolorem meum. hoc confirmo, neque tantis bonis esse privatum *quemquam*, neque in tantas miserias incidisse. dies autem non modò non levat luctum hunc, sed etiam auget. nam ceteri DOLORES mitigantur vetustate; hic non potest non & sensu præsentis miseriæ, & recordatione præteritæ vitæ quotidie augeri. desidero enim non mea solùm, neque meos, sed me ipsum. quid enim sum? sed non faciam, ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus sæpius manus adferam. Nam quòd purgas eos, quos ego mihi scripsi invidisse, & in eis Catonem: ego verò tantùm illum puto ab isto scelere abfuisse, ut maximè doleam, plus apud me simultionem aliorum, quàm istius fidem, valuisse 6 ceteros quòd purgas, debent mihi probati esse, tibi si sunt. Sed hæc serò agimus. Crassi libertum nihil puto sincerè locutum. In Senatu rem probè scribis actam. sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde sit prolata, nescio. sed 7 Axius, ejusdem diei scribens ad me acta, non ita laudat Curionem. at potest ille aliquid prætermittere: tu, nisi quod erat, profectò non scripsisti. Varronis sermo facit exspectationem Cæsaris: atq; utinam ipse Tarro incumbat in causam: quod profectò cùm sua sponte, tum te instante faciet. ego, si me aliquando vestri & patriæ comporem fortuna fecerit, certè efficiam, ut maximè lætere unus ex omnibus amicis; meaque officia, & studia, quæ parum antea *luxerunt*, (fatendum est enim) sic exequar, ut me æque tibi, ac fratri & liberis nostris, restitutum putes. si quid in te peccavi, ac potius quoniam peccavi, ignosce. in me enim ipsum peccavi vehementius. neque hoc eò scribo, 8 quòd te non meo casu maximo dolore esse affectum sciam: sed profectò, si, quantum me amas & amasti, tantùm amare deberes, ac debuisses. numquam esses passus me, quo tu 9 abundabas, egere consilio; nec esses passus mihi persuaderi, utile nobis esse legem de collegiis perferri. sed tu tantum lacrimas præbuisti dolori meo, quod erat ameris, tanquam ipse ego: quod meritis meis perfectum esse potuit, ut dies & noctes, quid mihi faciendum esset, cogitares, id abs te, meo, non tuo scelere prætermissum est. quòd si non modò tu, sed quisquam fuisset, qui me pompeji minus liberali responso perterritum à turpissimo consilio revocaret, quod unus tu facere maximè potuisti: 10 aut occubuissem honestè, aut victores hodie viveremus. Hic mihi 11 ignosces, me enim ipsum multo magis accuso; deinde te, quasi *reo alterum*: & simul meæ culpæ socium quæro: 12 ac si restituor, etiam minùs videbimur deliquisse; abs teque certè, quoniam nullo nostro, tuo ipsius beneficio diligemur. Quòd te cum Culeone scribis de privilegio locutum; est aliquid, sed multò est melius abrogari. si enim nemo impediet, 13 quid est firmius? sin erit, qui ferri non sinat, idem S. C. intercedet. nec quicquam aliud opus est, quàm abrogari. nam prior lex nos nihil lædebat. quam si, ut est promulgata, laudare voluissemus, aut, ut erat negligenda, negligere; nocere omnino nobis non potuisset. hic mihi 14 primùm meum consilium defuit, sed etiam obfuit. *caes, caes*, inquam, fuimus in vestitu mutando, in populo rogando. quod, nisi nominatim mecum agi cœptum esset, fieri perniciosum fuit. sed pergo præterita. verumtamen ob hanc causam, ut, si quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa sunt, ne tangatis. verùm est stultum me præcipere, quid agatis, aut quo modo. utinam modò agatur aliquid: 15 in quo ipso multa occultant tuæ litteræ, credo, ne vehementiùs desperatione perturber. quid enim vides agi posse, aut quo modo? per Senatumne? ast tute scripsisti ad me, quoddam caput legis Clodium in Curiæ postes fixisse, ne referri, neve dici liceret. quo modo igitur Domitius se dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu scribis, & de re dicentibus, &, ut referretur, postulantibus, Clodius tacuit? 16 ac, si per populum, poterintne, nisi de omnium

1. *Ex tuis.*] Est hæc epistola in Lamb. editione est 13.

2. *Etsi scio.*] Ita ex scidis reposuit Bosius ut corrigendum putant Malasp. & Lamb. malaspinæ tamen in eo sententiam non probat Bosius, quod, *petiuquam*, pro *peccare &c.* legendum existimat.

3. *Non veni.*] Sic legunt Scidæ, Tornæs. & Crusell. editiones habent. *ivi*, quod non improbat Bosius.

4. *Subito mihi universi.*] *Subito* habebant mss. Bosii, reliqua ex mss. an ex conjectura habeat nescio. Vulg. *subito mihi advesi.*

5. *Me objurgas, ut sim.*] *Me objurgas & ego ut sim*, habent vulgatæ editiones.

6. *Ecquomodo.*] Ita ex mss. suis Bosius; vulg. *quomodo.*

7. *Ceteros quod purgas, debent mihi probati esse tibi si sunt.*] Sic mss. Bosii; quod de Tornæs. etiam testatur Lamb. qui tamen mavult, *debent mihi purgati esse.* Vulgò, *ceteri quos purgas debent mihi purgati esse.*

8. *Axius.*] Fulvius, & Iunius, legunt *Axsius*, ex nummis & lapidibus antiquis.

9. *Quod te.*] Vulg. *quo te.*

10. *Abundabas.*] Vulg.

11. *Aut occubuissem honeste.*] Hoc membrum cum in margine codicis sui reperisset Victorius, dubitanter reposuit, desideratur autem in plurimis codd. & præsertim in Tornæs.

12. *Ignoscet.*] Vulg. *ignoscas.*

13. *Ac si restituor etiam.*] *Ac* abest à vulg. Iunius ex mss. Pal. legit, *ac si restituor & minus, &c.*

14. *Quod est firmius?*] Sic Scidæ Tornæs. & Crusell. quam lectionem etiam probat Lambinus. Vulgati libri, *sic est firmius.*

15. *Primum meum consilium.*] Restitutio hæc est Victorii ex ms. antiqui fide. prius erat *primùm non modò consilium.*

16. *In quo ipso.*] Tres hæc voces, *in quo ipso*, reposuit Bosius ex Dec. Crusel. & Tornæs. quondam excusi habebant *in quod ipsa jubeas*; quod neglexit Victorius. in suo enim antiquo ejus loco tantum erat, *quo ipsa*, atque id quidem deletum & ejectum.

17. *Ac si per.*] Vulg. *ac si per populum.*

omnium Tribunorum pleb. sententia? quid de bonis? quid de domo? poterimne restitui? aut, si non poterit, egomet quo modo potero? hæc nisi vides expediri, quam in spem me vocas? 1 sin autem spei nihil est, quæ est mihi vita? itaque exspecto Thessalonicæ acta KAL. Sext. ex quibus statuam, in tuosne agros confugiam, ut neque videam homines, quos nolim; & te, ut scribis, videam; & propius sim, si quid agatur; idque intellexi cùm tibi, tum Quinto fratri placere; an abeam Cyzicum. Nunc, Pomponi, quoniam nihil impertisti tuæ prudentiæ ad salutem meam, quòd aut in me ipso satis esse consilii decretas, aut te nihil plus mihi debere, quam ut præsto esses, 2 quoniamque ego proditus, inductus, conjectus in fraudem, omnia mea præsidia neglexi; totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, destitui & reliqui; 3 me, meos, meis tradidi inimicis, inspectante & tacente te; qui si non plus ingenio valebas, quàm ego, certe timebas minùs: si potes, erige adflictos, & in eo nos juva: sin omnia sunt obstructa, id ipsum fac ut sciamus: & nos aliquando aut objurgare, aut comiter consolari desine. Ego si tuam *fidem accusarem*; non me potissimùm tuis tectis crederem: meam amentiam accuso, 4 quòd à te tantùm amari, quantùm ego vellem, putavi: quod si fuisset, fidem eandem, curam majorem adhibuisses; me certè ad exitium præcipitantem retinuisses; istos labores, quos nunc in naufragiis nostris suscipis, non subisses. quare fac, ut omnia ad me perspecta & explorata perscribas; meque ut facis, velis esse aliquem; quoniam, qui fui, & qui esse potui, jam esse non possum; 5 & ut his litteris non te, sed me ipsum à me esse accusatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus esse meo nomine litteras dari, velim conscribas, curesque dandas. Dat. XIV. KAL. Sept.

CICERO ATTICO, S.

16 TOTVM iter mihi incertum facit exspectatio 6 litterarum nostrarum KAL. Sext. datarum, 7 non aliquid, 8 si spes erit, Epirum, 9 in minùs, Cyzicum, aut aliud quid sequemur. tuæ quidem litteræ, quo sæpius à me leguntur, 10 hoc spem faciunt minorem; quòd cum lectæ sunt, tum id, quod attulerunt ad spem, infirmant; ut facilè appareat, te & consolationi servire & veritati; 11 idque te rogo plane, ut ad me, quæ 12 scis, ut erunt; quæ putabis, 13 ita scribas, ut putabis. Dat XII. KAL. Sept.

CICERO ATTICO, S.

17 DE Quinto fratre nuntii nobis tristes, nec varii venerant exante diem NON. Jun. usque ad prid. KAL. Sept. eo autem die 14 Levinejus, M. Reguli libertus ad me à Regulo missus venit. is omnino mentionem nullam factam esse nuntiavit: sed fuisse tamen sermonem de C. Clodii filio, isque mihi tum à fratre litteras attulit. sed postridie 15 Sestii pueri venerunt, qui à te litteras attulerunt, non tam exploratas à timore, quàm sermo Levinejj fuerat. sanè sum in meo infinito mœrore sollicitus, & eò magis, quòd 16 Appii Quæstio est. Cetera, quæ ad me eisdem litteris scribis de nostra spe, intelligo esse languidiora, quàm alii ostendunt. ego autem, quoniam non longè ab eo tempore absumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia sua per te unum sustineri. quid te aut horter? quòd facis; aut agam gratias, quòd non exspectas? tantùm velim, fortuna det nobis potestatem, ut incolumes amore nostro perfruamur. Tuas litteras semper maximè exspecto: 17 in quibus cave vereri, ne aut diligentia tua mihi molesta, aut veritas acerba sit. Dat. prid. NON. Septemb.

CICERO ATTICO, S.

EXSPECTATIONEM nobis non parvam attuleras, cùm 18 scripseras, Varronem tibi pro amicitia confirmasse, causam nostram Pompejum certè susceptum: &, simul à Cæsare ei litteræ, quas exspectaret remissæ essent, 18 actorem etiam daturum. utrum id nihil fuit, an aversatæ sunt Cæsaris litteræ? an est aliquid in spe? etiam illud scripseras, eundem, secundum comitia, dixisse. fac (si vides, quantis in malis jaceam, &, si putas esse humanitatis tuæ) me fac de tota causa nostra certiorem. nam Quintus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit *spei plena*, metuens, credo, defectionem animi mei. tuæ autem litteræ sunt variæ. neque enim me desperare vis, nec temerè sperare. fac obsecro te, ut omnia, quæ 19 perspici à te possunt, sciamus.

CICERO ATTICO, S.

20 QUOD ejusmodi mihi litteræ à vobis adferebantur, 19 ut aliquid ex iis esset exspectandum; spe & cupiditate Thessalonicæ 21 retentus sum: postea quàm *omnis* actio hujus anni confecta nobis videbatur, in Asiam ire nolui: quòd & *celebritas* mihi odio est: &, si fieret aliquid à novis magistratibus, abesse longè nolebam. itaque in Epirum ad te statui me conferre; 22 non quò mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem; 23 sed & ad salutem libentissimè ex tuo portu proficiscar: &, si ea præcisa erit, nusquam faciliùs hanc miserrimam vitam vel sustentabo, vel, quod multo est melius, abjecero. ero cum paucis; multitudinem dimittam. Me tuæ litteræ numquam in tantam spem adduxerunt, quantam aliorum. attamen mea spes etiam tenuior semper fuit, quàm tuæ litteræ. sed tamen, quoniam cœptum est, 24 ego, quoquo modo cœptum est, & quacumque de causa, non deseram neque optimi,

---

1. *Si autem.*) *Si autem* habent alii.

2. *Quoniamque ego proditus.*) Ita Bos. mss. Victoriana editio, *quumque ego proditus*. vulg. *quandquidem ego, &c.*

3. *Me, meos, meis.*) Ex plerisque suis ita Bos. à vulgatis abest, *meos*.

4. *Quod à te tantùm amari.*) Vulg. *quod me à te.*

5. *Et ut his litteris.*) Ante copulativam *&*, πλέον σημεῖον ponitur à Iunio.

6. *Litterarum nostrarum.*) Vulg. *tuarum.*

7. *Non aliud aliquid.*) Torum hoc abest à libro ms. Vrsini, & rectè, ut opinatur.

8. *Si spes erit.*) Vrsinus & Iunius ex vetere libro legunt, *nam si spes erit.*

9. *Si minùs.*) Vulg. *si minus.*

10. *Hæc spem faciunt minorem; quod cum lectæ sunt.*) Ita mss. Bosii, nisi quod in Tornæ. *lectæ*, culpa librarii exaratum est, quæ lectio tamen non displicet Lambino; etiamsi cum Cerrado sic se legere dicit, ut Bosius. Vulg. *spem faciunt mihi minorem, quàm cum lectæ sunt*; quæ & est cod. Fulviani scripturæ, unde ille conjicit, *nam cum lectæ.*

11. *Idque te rogo.*) Lectio, ni fallor, efformata ex vetere illa ms. Fulviani, *id quod*. antea erat, *itaque.*

12. *Scis.*) Vrsini liber *scias*

13. *Ita scribas, ut putabis.*) Duo hæc postrema vocabula ex mss. addidit Bosius.

14. *Levinejus.*) Ita Bos. mss. *Livinejus*, placuit Manutio & Victorio, & paulò post Manutius legit, *L. Reguli*, non *M.* Victorius dubius est & notat *M.* abesse ab editione Germanorum, sed retineri in suo antiquiore: Vulg. *Livinus*, ut & infra, *Liviui*, ubi noster *Levinejj.*

15. *Sestii.*) Vulg. semper, *Sextii.*

16. *Appii quæstio.*) Ita Manutius, Bosius, Lambinus ex mss. Victorius ex suo meliore, quem Cavalcantis librum esse arbitror *spectio* legit.

17. *In quibus cave vereri ne aut.*) Ita omnes Bosii mss. uno excepto, codd. Memmiani habent, *cave ne aut dilig. mihi molesta aut varietas acerba sit*: Manutius conjicit, *cave suspicaris, aut, cave timeas*; Vrsino autem ex vetere libro, in quo est, *cave, cave, ne aut*, videtur legendum, *cave caveas, ne aut, &c.*

18. *Actorem etiam daturum.*) Ita scidæ & Crusell. ut ex Tornæsiano Lambinus emendavit: vulg. *auditorem.*

19. *Perspici.*) Vulg. *prospici.*

20. *Quoad.*) Vulg. *quod.*

21. *Retentus sum.* Vulg. *detentus sum.*

22. *Non quo mea interesset loci natura.*) Vocem, *natura*, delendam censebat Faernus.

23. *Sed & ad salutem*) Vulgò, *sed aut*, ut & paulò post, *aut si ea*, pro eo, quod in nostro est; *& si ea.*

24. *Ego quoque modo.*) Vulg. *age quoquomodo.*

timi, atque unici fratris miseras ac luctuosas preces; nec Sestii, ceterorumque promissa; nec spem xrumnosissimæ mulieris Terentiæ; nec miserrimæ mulieris Tulliolæ obsecrationem, & fideles litteras tuas. mihi Epirus aut iter ad salutem dabit; aut quod scripsi supra. te oro & obsecro 1 T. Pomponi, si me omnibus amplissimis, carissimis, jucundissimisque rebus perfidia hominum spoliatum; si me à *meis consiliariis proditum* & projectum vides; si intelligis me coactum, ut ipse me, & meos perdeiem; ut me tua misericordia juves: & Quintum fratrem, qui potest esse salvus, sustentes: Terentiam, liberosque meos tueare; me, si putas te istic visurum, exspectes; si minùs, invisas, si potes, 2 mihique ex agro tuo tantum assignes, quantum meo *corpore* occupari potest; & pueros ad me cum litteris quamprimum, & quàm sæpissimè mittas. Dat. XVI. KAL. Octob.

CICERO S. D. Q. CÆCILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO.

20 QUOD quidem ita esse, & avunculum tuum functum esse officio, vehementissimè probo: *gaudere* me tum dicam, si mihi hoc verbo licebit uti. Me miserum, quàm omnia essent ex sententia, si nobis animus, si consilium, si fides eorum, quibus credidimus, non defuisset: quæ colligere nolo, ne augeam mœrorem. sed tibi venire in mentem certè scio, quæ vita esset nostra, quæ suavitas, quæ dignitas, ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, ut facis, diemque *natalem reditus* mei, cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum & cum meis. Ego huic spei & exspectationi, quæ nobis proponitur, 3 maximè tamen volui præstolari apud te in Epiro: sed ita ad me scribitur, ut putem esse commodius, nos eisdem in locis esse. De domo & Curionis oratione, ut scribis, ita est. in universa salute, si ea modo nobis restituetur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo, quàm domum. sed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori fideique commendo. Quòd te, in tanta hereditate, ab omni occupatione expedisti, valde mihi gratum est. Quòd facultates tuas ad meam salutem polliceris, ut omnibus rebus à te *præter ceteros* juvet: id quantum sit præsidium, video; intelligoque, te multas partes meæ salutis & suscipere, & posse sustinere: neque, 4 ut tu facias, rogandum esse. Quod me vetas quicquam suspicari accidisse ad animum tuum, quod secus à me erga te commissum, aut prætermissum videretur, geram tibi morem, & liberabor ista cura: tibi tamen eo *plus debeo*, quò tua in me humanitas fuerit excelsior, quàm in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me scribas: 5 tuosque omneis ad nostram salutem adhortere. Rogario Sestii neque dignitatis satis habet, nec cautionis. nam & nominatim ferre oportet, & de bonis diligentiùs scribi: & id animadvertas velim. Dat. IV. NON. Octob. Thessalonicæ.

CICERO ATTICO, S.

21 TRIGINTA dies erant ipsi, cùm has dabam litteras, per quos nullas à vobis acceperam. mihi autem erat in animo, jam, ut antea ad te scripsi, ire in Epirum; & ibi omnem casum potissimùm exspectare. Te oro, ut, si quid erit, quod perspicias, quamcumque in partem, quàm planissimè ad me scribas: & meo nomine, ut scribis, litteras, quibus putabis opus, esse, ut des. Dat. V. KAL. Novemb.

CICERO ATTICO, S.

ETSI diligenter ad me Quintus frater & Piso, quæ essent acta, scripserant: tamen vellem, tua te occupatio non impedisset, quo minùs, ut consuesti, ad me, quid ageretur & quid intelligeres, perscriberes. Me adhuc Plancius liberalitate sua retinet, jam aliquoties conatum ire in Epirum. spes homini est injecta, non eadem, quæ mihi, posse nos unà decedere: quam rem tibi magno honori sperat fore sed jam, cùm *adventare milites* dicentur, faciendum nobis erit, ut ab eo discedamus. quod cùm faciemus, ad te statim mittemus; ut scias, ubi simus. Lentulus suo in nos officio, quod & te, & promissis, & litteris declarat, spem nobis non nullam affert Pompeji voluntatis. sæpe enim tu ad me scripsisti, eum totum esse in illius potestate. De Metello scripsit ad me frater quantum sperarat, 6 profectum esse per te. Mi Pomponi pugna, ut tecum & cum meis mihi liceat vivere; & scribe ad me omnia premor cùm luctu, tum 7 desiderio meorum omnium, tum eorum, qui mihi *me carriores* semper fuerunt. Cura, ut valeas. Ego, quòd, per Thessaliam si iem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, & quòd mei studiosos habeo Dyrrhachinos, ad eos perrexi, cùm illa superiora Thessalonicæ scripsissem. inde cùm ad te me convertam, faciam ut scias. tuque ad me velim omnia quàm diligentissimè, 8 cuicumodi sunt, scribas. ego jam aut rem, aut ne spem quidem exspecto. Dat VI. KAL. Decemb. Dyrrachii.

CICERO ATTICO, S.

A D. V. KAL. Decemb. tres epistolas à te accepi; 22 unam datam A. D. VIII. KAL. Novemb. in qua me hortaris, ut forti animo mensem Januarium exspectem: eaque, quæ ad spem putas pertinere, de Lentuli studio, de Metelli voluntate, de tota Pompeji ratione, perscribis. in altera epistola, præter consuetudinem tuam, diem non adscribis: sed satis significas tempus, lege enim ab octo Tribunis pleb. promulgata, scribis te eas litteras eo ipso die dedisse, id est A. D. IV. KAL. Novemb. &, quid putes utilitatis eam promulgationem attulisse, scribis. in quo 9 si jam hæc nostra salus, cum hac lege desperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miserabilem potiùs, quàm ineptam, putes: sin est aliquid spei, des operam, ut majore diligentia posthac à nostris magistratibus defendamur nam ea veterum Tribunorum pleb. rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, scriptum incaute. nihil enim restituitur, præter civitatem & ordinem: quod mihi pro meo casu satis est. sed, quæ *cavenda* fuerint, & quo modo, te non fugit alterum caput est tralatitium de impunitate, si quid contra alias leges ejus legis ergo factum sit. tertium caput, mi Pomponi, quo consilio, & à quo sit inculcatum, vide. scis enim Clodium sanxisse, ut vix, aut omnino non posset nec per Senatum, nec per populum infirmari sua lex. sed vides, numquam esse observatas sanctiones earum legum, quæ abrogarentur. nam si id esset, nulla ferè abrogari posset: (neque enim ulla est, quæ non ipsa se sæpiat difficultate abrogationis) sed, cùm lex abrogatur, 10 illud ipsum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat hoc cùm re vera ita sit; cùm semper ita habitum observatumque sit, octo nostri Tribuni pleb. caput posuerunt hoc: SI QVID IN HAC ROGATIONE SCRIPTVM EST, QVOD PER LEGES, PLEB.

1. *T. Pomponi.*) Addidit Bosius prænomen T. ex suis mss. cum abesset à vulg.

2. *Mihique ex agro tuo.*) Hic operæ omiserant olim voces *tuo*.

3. *Maximè tamen.*) Petrus Faber legebat, *maximè antea, &c.*

4. *Ut tu, facias.*) Vulg. *ut ita facias.*

5. *Tuisque omnib.*] Vulg. *omnesque*: & vox, *tuis*, abest.

6. *Profectum esse per te.*] *Perfectum* est in antiquo Vrsini pro *profectum*.

7. *Desiderio meorum.*) Ad hanc lectionem quæ est mss. Bosii proximè accessit Faërnus legens, *tum desiderio omnium eorum, qui mihi.* vulg. *tum desiderio omnium rerum quæ mihi cariores semper fuerant.*

8. *Cuicumodi.*] Hæc est è mss. exemplaribus, Victorii emendatio, prius legebatur, *cujusmodi.*

9. *Si jam hæc nostra.*] Vulg. *si etiam.*

10. *Illud ipsum abrogatur.*] Quod ex conjectura emendavit Malaspina, id Bosius auctoribus mss. in quibus manifestè scriptum erat *abrogatur*, & *quo non* pro *abrogari*; legebat, *rogatur.*

PLEB. VE SC. HOC EST, QVOD PER LEGEM CLODIAM PROMVLGARE, ABROGARE, DEROGARE, OBROGARE S. F. SVA NON LICEAT, NON LICVERIT; 1 QVODVE EI QVI PROMVLGAVIT, ABROGAVIT, DEROGAVIT, OBROGAVIT, OB EAM REM POENAE, MVLTAEVE SIT 2 E. H. L. N. R. atque hoc in illis Tribunis pleb. non lædebat. lege enim collegii sui non tenebantur: quo major est suspicio maliciæ alicujus; cùm id, quod ad ipsos nihil pertinebat, erat autem contra me, scripserunt: ut novi Tribuni pleb. si essent timidiores, multò magis sibi eo capite utendum putarent. neque id à Clodio prætermissum est. dixit enim in concione A. D. III Non. Nov. hoc capite designatis Tribunis pleb. præscriptum esse, quid liceret: tamen, in lege nulla esse ejusmodi caput, te non fallit. quod si opus esset, omnes in abrogando uterentur. 3 Ut Ninnium, aut ceteros fugerit, investiges, velim: &, quis attulerit; &, quare octo Tribuni pleb. ad Senatum de me referre non dubitarint; 4 (sitne quòd observandum illud caput non putabant) iidem in abrogando tam 5 cauti fuerint, ut id metuerent, soluti cùm essent; quod ne iis quidem, qui lege tenentur, est curandum. id caput sanè nolim novos Tribunos pleb. ferre: sed perferant, modò quidlibet. uno capite, quo revocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Jam dudum pudet tam multa scribere. vereor enim, ne re jam desperata legas; ut hæc mea *diligentia* miserabilis tibi, aliis irridenda videatur. sed si est aliquid in spe, vide legem, quam T. Fadio 6 scripsit Visellius: ea mihi perplacet. nam Sextii nostri, quam tu tibi probari scribis, mihi non placet. Tertia est epistola prid. Id. Novemb. data: in qua exponis prudenter & diligenter, quæ sint, quæ rem distinere videantur, de Crasso, de Pompejo, de ceteris. quare oro te, ut, si qua spes erit, posse studiis bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem confici, des operam, ut uno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, ceterosque excites. sin, ut ego perspicio cum tua conjectura, tum etiam mea, spei nihil est; oro obtestorque te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miserum miserè perdidi; neve quid eum patiare gravius consulere de se, quàm expediat sororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil misello relinquo præter *invidiam & ignominiam nominis mei*, tuere, quoad poteris; Terentiam, unam omnium ærumnosissimam, sustentes tuis officiis. Ego in Epirum proficiscar, cùm primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me, velim, proximis litteris, ut se initia dederint, perscribas. Dat. prid. KAL. Decemb.

CICERO ATTICO, S.

24 ANTEA, cùm ad me scripsissetis, vestro consensu 7 Consulum provincias ornatas esse; etsi verebar, quorsum id casurum esset, tamen sperabam vos aliquid aliquando vidisse prudentius: posteaquam mihi & dictum est, & scriptum, vehementer consilium vestrum reprehendi, sum graviter commotus; quòd illa ipsa spes exigua, quæ erat, videtur esse sublata. nam si Tribuni pleb. nobis succensent, quæ potest spes esse? ac videntur jure succensere: cùm & expertes consilii fuerint, qui causam nostram susceperant; & nostra concessione omnem vim sui juris amiserint: præsertim cùm ita dicant, se nostra causa voluisse suam potestatem esse de Consulibus ornandis, non ut eos impedirent, sed ut ad nostram causam adjungerent. nunc si Consules à nobis alieniores esse velint, posse id liberè facere; sin vellent nostra causa, nihil posse se invitis. Nam quod scribis; ni ita nobis placuisset, illos hoc idem per populum assecuturos fuisse; invitis Tribunis pleb. fieri nullo modo potuit. ita vereor, ne & studia Tribunorum amiserimus: &, si studia maneant, vinclum illud adjungendorum Consulum amissum sit. Accedit aliud non parvum incommodum, quòd gravis illa *opinio*, ut quidem ad nos perferebatur Senatum nihil decernere ante, quàm de nobis actum esset, amissa esse; 8 præsertim in ea causa, quæ non modo necessaria non fuit, sed etiam inusitata ac nova: neque enim umquam arbitror ornatas esse provincias designatorum; ut, cùm in hoc illa constantia, quæ erat mea causa suscepta, 9 imminuta sit, nihil jam possit non decerni. 10 iis, ad quos relatum est, amicis placuisse, 11 non mirum est. erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum consulum *palam sententiam diceret*. fuit omnino difficile non obsequi, vel amicissimo homini, Lentulo, vel Metello, qui simultatem humanissimè deponeret. sed vereor, 12 ne hos tamen tenere potuerimus; Tribunos pleb. amiserimus. hæc res quemadmodum ceciderit, & tota res quo loco sit, velim ad me scribas; & ita, ut instituisti. nam ista VERITAS, etiam si jucunda non est, mihi tamen grata est. Dat. IV. ID. Decemb.

CICERO ATTICO, S.

POST 13 tuum à me discessum litteræ mihi Roma *allatæ* 15 sunt: ex quibus 14 perspicio nobis in hac calamitate tabescendum esse: neque enim, (sed bonam in partem accipies) si ulla spes 15 salutis nostræ subesset, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore discessisses. sed ne ingrati, aut ne omnia velle nobiscum unà interire videamur, hoc omitto. illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmasti, ut te ante KAL. JAN. ubicumque erimus, sistas.

CICERO ATTICO, S.

LITTERAE mihi à Quinto fratre cum S. C. quod de me 26 est factum, allatæ sunt. mihi in animo est, legum lationem exspectare; & si obtrectabitur, utar auctoritate Senatus, & POTIVS vita, quàm patria, carebo. Tu, quæso, festina ad nos venire.

CICERO ATTICO, S.

EX tuis litteris, & ex rei ipsa nos funditus perisse video. 27 Te oro, ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, nostris miseriis ne desis. ego te, ut scris, 16 citò videbo.

M. TVL-

1. *Quodve ei.*] Hæc est Man. conjectura, (pro eo quod erat antea, *quod*, vel *qui*) & Dec. lectio; qua restituuntur duæ illæ voces, *abrogare*, & *obrogavit*.

2. *E. H. L. N. R.*] Ita primus emendavit Anton. August. quem secuti sunt postea Faernus, Manutius, Vesinus, & Lambinus.

3. *Ut Ninnium.*] Victorius & aliquem sequuti, ita restituerunt. Vulg. *Nunnium*, vel *Mummium*.

4. *Sitne quod observandum.*) Hujus ulceris curatio, debetur Decurt. Junius laudat & mss. suos ferme ei respondere ait; tantum adhibet vocuiam *an*, post verbum *putabant*, vulg. *sive quod*. unde Manutius corrigebat, *si enim quod*, quam correctionem sequitur Lambinus: sed pro nomini *iidem* præponit adverbium *eur*.

5. *Cauti fuerint.*) Vulg. *fuerunt*.

6. *Scripsit Visellius.*) Abest à Decurt. nota T. & Manutius antea conjecerat legendum *C. Visellius*, non *T. Visellius*.

7. COSS. *provincias.*) Sic omnes mss. Palatini: vulgg. *consulares*.

8. *Præsertim in ea causa.*) Vocem, *in*, expungi vellet Junius.

9. *Imminuta sit.*) *Immutata sit*, habent veteres libri Ursini & ita legebat Faernus.

10. *Iis ad quos.*) Vulg. *jam his ad quos*.

11. *Mirum est.*] Vulg. *mirum sit*.

12. *Ne hos tamen tenere.*] Vulg. *ne hos cum tenere*.

13. *Tuum à me discessum.*] Suspicatur Manutius abundare, *à me*.

14. *Perspicio.*] Vulg. *prospicio*.

15. *Salutis nostræ.*] *Salutis nostri*, est in vulg.

16. *Citò videbo.*] Junius cum vulgo hic servari malit verba quæ in Tornæs. aliisque desunt; *plura non scribo, vera an valeas*.

1. *Sequutam*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER QVARTVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 CUM primùm Romam veni, fuitque, cui rectè ad te litteras darem, nihil prius faciendum mihi putavi, quàm ut tibi absenti de reditu nostro gratularer. 1 cognoram enim, (ut vere scribam) te in consiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quàm me ipsum: 2 nec etiam pro præterita mea in te observantia, nimium in custodia salutis meæ diligentem, eundemque te; qui primis temporibus erroris nostri, aut 3 potiùs furoris particeps, & 4 falsi timoris socius fuisses, acerbissimè *discidium* nostrum tulisse, plurimumque operæ, studii, diligentiæ, laboris ad conficiendum reditum meum contulisse. itaque hoc tibi vere affirmo, in maxima lætitia, & exoptatissima gratulatione unum ad cumulandum gaudium conspectum, ut potiùs complexum mihi tuum defuisse; quem semel nactum numquam dimisero: ac, nisi etiam *prætermissos fructus* tuæ suavitatis præteriti temporis omnes exegero, profectò hac restitutione fortunæ me ipse non satis dignum judicabo. Nos adhuc in nostro statu, quod difficillimè recuperari posse arbitrari sumus, splendorem nostrum illum forensem, & in Senatu auctoritatem, & apud viros bonos gratiam magis, quam optaramus, consecuti sumus. in re autem familiari, quæ quemadmodum fracta, dissipata direpta sit, non ignoras, valde laboramus: tuarumque non tam facultatum, quas ego *nostras esse judico*, quam consiliorum ad colligendas & constituendas reliquias nostras indigemus. nunc, etsi omnia aut scripta esse à tuis arbitror, aut etiam nuntiis, ac rumore perlata; tamen ea inscribam brevi, quæ te puto potissimum ex meis litteris velle cognoscere. Pridie Nonas Sext. Dyrrhachio sum profectus, ipso illo die, quo lex est lata de nobis. Brundisium veni Nonis Sext. ibi mihi Tulliola mea fuit præsto natali suo ipso die, qui casu idem natalis erat & Brundisinæ coloniæ, & tuæ vicinæ Salutis. quæ res animadversa à multitudine, summa Brundisinorum gratulatione celebrata est. ante diem VI. ID. Sext. 5 cognovi, cùm Brundisii essem, litteris Quinti fratris, mirifico studio omnium ætatum atque ordinum; incredibili concursu Italiæ, legem comitiis Centuriatis esse perlatam. 6 inde à Brundisinis honestissimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me *cum gratulatione* legati convenerint. ad urbem ita veni, ut nemo illius ordinis homo nomenclatori notus fuerit; qui mihi obviam non venerit, præter eos inimicos, 7 quibus id ipsum non liceret aut dissimulare, aut negare. Cùm venissem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant: à qua plausu maximo cùm esset mihi gratulatio significata; similis & frequentia, 8 & plausus me usque ad Capitolium celebravit: in foroque, & in ipso Capitolio miranda multitudo fuit postridie in Senatu, qui fuit dies NON. Septemb. Senatui gratias egimus. eo biduo cùm esset annonæ summa caritas, & homines ad theatrum primo, deinde ad Senatum concurrissent, impulsu Clodii; mea opera frumenti inopiam esse clamarent; cùm per eos dies Senatus de annona haberetur; & ad ejus procurationem sermone non solum plebis, verùm etiam bonorum Pompejus vocaretur, idque ipse cuperet; multitudoque à me nominatim, ut id decernerem, postularet; feci; & accuratè sententiam dixi; cùm abessent Consulares, quòd *tuto* se negarent posse sententiam dicere, 9 præter Messallam & Afranium. factum est s. c. in meam sententiam, ut cum Pompejo ageretur, ut eam rem susciperet, lexque ferretur: quo s. c. recitato 10 cùm continuo, more hoc insulso & novo, plausum, meo 11 nomine recitando, dedisset; 12 habui concionem: omnes magistratus præsentes, præter unum Prætorem, & duos Tribunos pleb. dederunt. postridie Senatus frequens, & omnes Consulares nihil

Pompejo

1. *Cognoram enim (ut verè scribam) te in consiliis mihi dandis, &c.*] Totum hunc orationis ambitum, aliter legit & distinguit Iunius, ex variarum lectionum de mss. Palat. comparatione; *Cognoram enim (ut verè scribam) te in consiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem quemquam; me ipsum nec, etiam pro præterita mea in te observantia, nimium in custodia salutis meæ diligentem: eundemque te, qui primus temporibus erroris nostri ac potius furoris particeps, & falsi timoris socius fuisses, acerbissimè discidium nostrum tulisse.*

2. *Nec etiam pro præterita mea in te observantia nimium, in custodia, &c.*] Bosius expressit sententiam Decurt. *pro præterita mea*; cujus lectionis vestigia licet perturbata, in hunc modum exstant in Tornæs. *propter istam meam in te observantiam.* Alia autem est librorum nonnullorum lectio. Lambinus, vulgata lectione offensus, tum ab uno codice Memniano admonitus atque adductus, in quo scriptum est, *propterea tuæ*, legit; *nec etiam pro veteri tua.* Canterus pro *nimium*, reponit *minus*, quod primum in *nimis*, deinde fuerit in *nimium* depravatum. vulgata lectio sic se habet, *nec etiam propter suam in me observantiam, nimium in custodia salutis mea diligentem.*

3. *Potius furoris.*] Sic emendavit Erieus Stephanus, & rectè, nec dubitat Manutius, quin ita legendum sit, vulg. *tetius.*

4. *Falsi timoris.*] Ex antiquo libro & ex historia sic legit Vrsinus, quod etiam Lambinus ex longè optimo ms. suspicatus est, in quo erat *falsi metus*: vulg. *falsi rumoris.*

5. *Cognovi, cum Brundisii essem.*] Tria postrema vocabula, quæ prius ex Tornæsiano restituerat Lambinus, à Bosio in Decurtato & Crusellino, quamvis abessent à vulgatis, noluit in sua editione desiderari.

6. *Inde à Brundisinis honestissimis ornatus.*] *Honestissimè*, legit ex veteribus libris Faernus. Gulielmus conjiciebat, *honestissimis s. c. ornatus*, id esset, *senatus consultis.*

7. *Quibus id ipsum non liceret.*] Iunius ex mss. Palat. legit, *quibus id ipsum se inimicos esse n. l.*

8. *Et plausus me usque ad Capitolium celebravit: in foroque & in ipso Capitolio.*] Alia est vulgi distinctio, *& plausus me usque ad Capit. celebravit. In foro & in ipso Capitolio.*

9. *Præter Messallam & Afranium.*] Hæc est Victorii restitutio, cujus in antiquiori erat *Æranium*; unde, ut etiam ex historia conjecit legendum, *Afranium*, antea legebatur *Geranium.*

10. *Cum continuò.*] Bosius lectionem Decurtati vulgatæ prætulit, hoc est pro *centis* excudendum curavit *continuo.*

11. *Nomine recitando.*] Vulg. *nomine inrecitando.*

12. *Habui concionem: omnes magistratus.*] *Quam*, ex mss. addit Vrsinus: *habui concionem, quam omnes magistratus.*

1. *Alterum*

Pompejo postulanti negarunt. ille legatos quindecim cùm postularet, me principem nominavit; & ad omnia me *alterum se* fore dixit. legem Consules conscripserunt, qua Pompejo per quinquennium omnis potestas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur; 1 alteram Messius, qui omnis pecuniæ dat potestatem, & adjungit classem & exercitum, & majus imperium in provinciis, quàm sit eorum, qui eas obtineant. illa nostra lex Consularis nunc modesta videtur, hæc Messii non ferenda. Pompejus illam velle se dicit, familiares hanc Consulares, duce Favonio, fremunt; nos tacemus, & ego magis, quòd de domo nostra nihil adhuc Pontifices respōderant. qui si sustulerint religionem, aream præclaram habebimus; superficiem Consules ex s. c. æstimabunt: sin aliter, demolientur; suo nomine locabunt; rem totam æstimabunt. Ita sunt res nostræ, *ut in secundis, fluxæ; ut in adversis, bonæ.* In re familiari valde sumus, ut scis, perturbati. præterea sunt quædam domestica, quæ litteris non committo. Quintum fratrem, insigni pietate, virtute, si de præditum, sic amo, ut debeo. Te exspecto; & oro, ut matures venire; eoque animo venias, ut me tuo consilio egere non sinas, *alterius vitæ quoddam initium ordimur.* jam quidam, qui nos 2 absenteis defenderunt, incipiunt præsentibus occultè irasci; aperte invidere. vehementer te requirimus.

CICERO ATTICO, S.

2 SI forte ratiùs tibi à me, quàm à ceteris, litteræ reddantur; peto à te, 3 ut id non modò negligentiæ meæ, sed ne occupationi quidem tribuas: quæ etsi summa est, tamen nulla esse potest tanta, ut interrumpat *iter amoris* nostri & officii mei. nam ut veni Romam, iterum nunc sum certior factus, esse, cui darem litteras. itaque has alteras dedi. prioribus tibi declaravi, adventus noster qualis fuisset, & quis esset status, atque omnes res nostræ quemadmodum essent, ut in secundis, fluxæ, ut in adversis, bonæ. 4 Post illas datas litteras, secuta est summa contentio de domo. diximus apud Pontifices pridie KAL. Octobres. acta res est accurate à nobis: 5 & si umquam in dicendo fecimus aliquid, aut etiam si umquam alias fuimus, tum profectò 6 *dolor* & magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. 7 itaque oratio juventuti nostræ deberi non potest: quam tibi, etiam si non desideras, tamen mittam cito. Cùm pontifices decressent. ita, SI NEQVE POPVLI IVSSV, 8 NEQVE PLEBIS SCITV, QVI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRAEFECTVS ESSET, NEQVE POPVLI IVSSV, AVT PLEBIS SCITV ID FACERE IVSSVS ESSET; VIDERI, POSSE SINE RELIGIONE 9 EAM PARTEM AREAE MI RESTITVI; mihi facta statim est gratulatio. 10 nemo enim dubitabat, quin domus nobis esset adjudicata. tum subito ille in concionem ascendit, quam Appius ei dedit. nuntiat 11 inani populo, Pontifices secundùm se decrevisse; me autem vi conari in possessionem venire. hortatur, ut se, & Appium sequantur, & suam Libertatem ut defendant. hic cùm etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent hominis amentiam; ego statueram illuc non accedere, nisi cùm Consules ex s. c. porticum Catuli restituendam locassent. KAL. Octob. habetur Senatus frequens. adhibentur omnes Pontifices, qui erant Senatores: à quibus Marcellinus, qui erat cupidissimus mei, sententiam primus rogatus, quæsivit, quid essent in decernendo secuti. tum 12 M. Lucullus de omnium collegarum sententia respondit, religionis judices Pontifices fuisse, legis Senatum: se, & collegas suos de religione statuisse, in Senatu de lege statuturos. quisque horum, loco sententiam rogatus, multa secundùm causam nostram disputavit. cùm ad Clodium ventum est, *cupiit diem consumere:* neque ei finis est factus: sed tamen, cùm horas tris ferè dixisset, odio & strepitu Senatus coactus est aliquando perorare. cùm fieret s. c. in sententiam Marcellini; omnibus *præter unum* assentientibus, 13 Serranus intercessit. de intercessione statim ambo Consules referre cœperunt. cùm sententiæ gravissimæ dicerentur; Senatui placere, mihi domum restitui: porticum Catuli locari; auctoritatem ordinis ab omnibus magistratibus defendi; 14 si quæ vis esset facta, Senatum existimaturum, ejus opera factum esse, qui s. c. intercessisset: Serranus pertimuit; & Cornicinus ad suam veterem fabulam rediit: abjecta toga, se ad generi pedes abjecit. ille noctem sibi postulavit: non concedebant. reminiscebantur enim KAL. Jan. 15 vix tamen sibi de mea voluntate concessum est. postridie s. c. factum est id, quod ad te misi. deinde Consules porticum Catuli restituendam locarunt: illam porticum redemptores statim sunt demoliti libentissimis omnibus. nobis superficiem ædium Consules de consilii sententia æstimarunt H. s vicies; cetera valde *illiberaliter*; Tusculanam villam quingentis millibus; Formianum H. s ducentis quinquaginta millibus: quæ æstimatio non modò vehementer ab optimo quoque, sed etiam à plebe reprehenditur. dices, quid igitur caussæ fuit? dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque vehementiùs postularim. sed non est id. nam hoc quidem etiam profuisset. verùm iidem, mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi *pinnas inciderant, nolunt eosdem renasci:* sed, ut spero, jam renascuntur. tu modò ad nos veni: quod vereor ne tardius interventu Varronis tui nostrique facias. Quoniam acta quæ sint habes: de reliqua nostra cogitatione cognosce. Ego meà Pompejo legari ita sum passus, ut nulla re impediret, 16 quod ne, si vellem, mihi esset integrum, aut, si comitia Censorum proximi Consules haberent, petere posse, aut *votivam legationem* sumsisse 17 prope omnium fanorum, lucorum. sic enim

1. *Alteram Messius.*] Vulgò *Messinius.* scribit autem ex numis Vrsinus, *Mescinius*, notatque in quibusdam mss. libris pro *Mescinius*, legi hic *Messalla*, & paulo post, *hæc non ferenda*, *sine nomine Messinii.* Vrsini lectionem confirmant Manutius & Lambin. quorum hic testatur codices Memmianos habere, *Messalla isque.*

2. *Absentis.*] Vulg. *absentes.*

3. *Ut id non modò negligentiæ.*] Victorius alteram negationem addidit hoc exemplo, *ut id non modò non negligentiæ meæ*; quo pacto legitur in plerisque libris excusis: sed Bosius asserit ab omnibus suis antiquis abesse alterum, *non.*

4. *Post illas datas litteras.*] In vulgatis deest vox hæc *litteras.*

5. *Si unquam.*] Vulgata *nunquam.*

6. *Dolor & magnitudo.*] Vulgo *doloris magnitudo.* Gulielmius divinabat. *dolor & rei magnitudo.*

7. *Itaque oratio juventuti nostræ deberi non potest.*] Restitutio hæc Victorio debetur, in cujus ms. scriptum erat, *Itaque oratio jubent uti, nostra debere non potest:* idem etiam legi in Tornæs. asserit Lamb. cui hæc emendatio probatur. paus legebatur, *Itaque oratio jubet, ut in nostra fortunæ casu, &c.*

8. NEQVE PLEBIS SCITV.] Bosius ex Decurtato & Tornæsiano reposuit, *neque plebis scitu is quisq; dedicasse diceret*; & mox, *aut plebis scitu id facere jussus esset.* vulg. PLEBISCITO.

9. EAM *partem areæ mi restitui.*] Sic in mss. legi adnotat Vrsinus, ut fortasse ei videatur legendum, *M. T. restitui.*

10. *Nemo enim dubitabat.*] Sic legit Manut. vulg. *dubitat.*

11. *Inani populo.*] Perspicuè sic legebatur in Decurtato, vulgatam autem lectionem, *jam populo*, quæ etiam exstat in Tornæsiano, vitiosam asserit Bosius.

12. *M. Lucullus.*] *M.* deest in vulg.

13. *Serranus.*] *Serranus* unico, *r*, scribendum censet Vrsinus, licet, inquit, in veteribus numis *Atilia* gentis inveniatur, *Saranus.*

14. *Si quæ vi esset facta.*] Iunius ex duobus mss. Palatin. *si quæ vi vis.* Vulg. *si quæ vis.*

15. *Vix tamen sibi.*] *Sibi*, delet Faërnus.

16. *Quod ne si vellem.*] Liber Tornæs. *quod nisi vellem:* Scilicet, *quod nisi vellem*; quam lectionem sequitur Bosius. Vulg. *quin, si vellem.*

17. *Prope omnium fanorum, lucorum.*] Sic legi debet ut est in Decurtato, & Crusellino, & vox, *sacrorum*, iisdem auctoribus delenda. Victorius testatur legi in mss. *prope omnium fanorum lucorum*, in impressis autem codicibus *prope omnium fanorum, ac sacrorum lucorum.*

I. Nostra

enim 1 nostræ rationes postulabant. sed volui meam potestatem esse vel petendi, vel ineunte æstate exeundi: &, interea me esse in oculis civium, de me optime meritorum, non alienum putavi. Ac forensium quidem rerum hæc nostra consilia sunt: domesticarum autem valde impedita. Domus ædificatur. scis, quo sumptu, qua molestia 2 reficiatur. Formianum, quod ego nec relinquere possum, nec videre. Tusculanum proscripsi: suburbano non facile careo. amicorum benignitas exhausta est in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus: 3 quod sensisti tu absens; præsentes, quorum studiis ego, & copiis, si esset per meos defensores licitum, facile essem omnia consecutus. quo in genere nunc vehementer laboratur. Cetera, quæ me sollicitant, ῥυσικώτερα sunt. amamur à fratre, 4 & à filio. te exspectamus.

CICERO ATTICO, S.

5 HAVERE tecertò scio, 6 cùm scire, quid hîc agatur, 7 tum mea à me scire; non quo certiora sint ea, quæ in oculis omnium geruntur, si à me scribantur, quàm cùm ab aliis aut scribuntur tibi, aut nuntiantur; verùm ut perspicias ex meis litteris, 8 quo animo ea feram, quæ geruntur: & qui sit hoc tempore aut mentis meæ sensus, aut omnino vitæ status. Armatis hominibus ante diem tertium NON. Novemb. expulsi sunt fabri de area nostra, disturbata porticus Catuli, quæ ex s. c. Consulum locatione reficiebatur. & *ad tectum* pænè pervenerat. Quinti fratris domus primò fracta conjectu lapidum ex area nostra, deinde *inflammata* jussu Clodii, inspectante urbe, conjectis ignibus, magna querela & gemitu, non dicam bonorum omnium, qui, nescio, an ulli sint, sed planè hominum omnium ille 9 vehemens ruere: 10 post hunc furorem nihil nisi cædem inimicorum cogitare; vicatim ambire, servis apertè spem libertatis ostendere. etenim antea, cùm 11 judicium nolebat, habebat ille quidem difficilem, 12 manifestamque causam, sed tamen causam: id poterat infitiari; poterat in alios derivare; poterat etiam aliquid jure factum defendere. post has ruinas, incendia, rapinas, *desertus à suis*, vix jam decimum designatorem, vix Gellium retinet: servorum consiliis utitur; videt, si omneis, quos vult, palam occiderit, nihilo suam causam difficiliorem, quàm adhuc sit, in judicio futuram. itaque ante diem tertium Idus Novemb. 13 cùm sacra via descenderem, insecutus est me cum suis. clamor, lapides, fustes, gladii, hæc improvisa omnia. discessimus in vestibulum 14 Tertii Damionis. qui erant mecum, facilè operas aditu prohibuerunt. ipse occidi potuit. sed ego *dixta* curari incipio: chirurgiæ tædet. ille omnium vocibus cùm se non ad judicium, sed ad supplicium præsens 15 trudi videret, omneis Catilinas, Acidinos postea reddidit. nam 16 Milonis domum, eam quæ Germalo, pridie Idus Novemb. expugnare & incendere ita conatus est, ut palam hora v. cum scutis homines, eductis gladiis, alios cum accensis facibus adduxerit. ipse domum P. Sullæ pro castris sibi ad eam impugnationem sumserat. tum ex Anniana Milonis domo 17 Q. Flaccus eduxit viros acres; occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notissimos: ipsum cupivit, 18 sed illæ se interiora in ædium Sullæ se. in senatu postridie Idus (domi Clodius) egregius Marcellinus, omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adjuvante 19 Oppio, etiam hercule familiari tuo; 20 de cujus constantia, invitæ tuæ verissimæ litteræ. Sestius furere. ille postea, si comitia sua non fierent, urbi minari; proposita Marcellini sententia, quam ille de scripto ita dixerat, ut totam nostram causam areæ, incendiorum, periculi mei, judicio complecteretur, eaque omnia comitiis anteferret: proscriplit, te per omnes dies comitialeis *de cælo servaturum*. conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appii, furiosissimæ Publii. hæc tamen summa; nisi 21 Milo in campum obnuntiasset, comitia futura. ante diem XII. Kal. Decemb. 22 Milo media nocte cum magna manu in campum venit. Clodius, cùm haberet fugitivorum 23 delectas copias, in campum ire non est ausus. Milo permansit ad meridiem mirifica hominum lætitia, summa cum gloria. contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen postulat, ut sibi postero die in foro obnuntietur: nihil esse, quod in campum nocte veniretur: se hora prima in comitio fore. itaque 24 ante diem XI. KAL. in comitium Milo de nocte

1. *Nostræ rationes.*] Ex glossemate additum fuerat in vulgato, *utilitates meæ*; quod rectè aberat à Decurtato.

2. *Reficiatur.*] Vulg. *reficitur.*

3. *Quod sensisti in absens; præstantes.*) Deesse videtur Vrsino verbum, *sensere*, ut integra lectio sit, *præsentes sensere ii.* Bosius autem nihil addendum putat ὁ τῶν ἀγνῶς, *senserunt.*

4. *Filio.*) Vulg. *filia.*

5. *Haverè tecertò scio.*) Decurtatio provocabulum *te*, quod ex Dec. & Crus. restituit Bos. vulg. *habere.*

6. *Cum scire.*) Vulg. *cum scire.*

7. *Tum mea à me.*) *Mea*, quod auctoribus Dec. & Crus. reposuit Bos. ut etiam ex Torn. Lamb. deest in vulg.

8. *Quo animo.*) Vulg. *quomodo.*

9. *Vehemens ruere.*) Memm. cod. sic habere ut & eos quibus usus est Mat. & Torn. testatur Lamb. non ut vulgati, *ferere.*

10. *Post hunc furorem.*) Vulg. *post hunc vere furorem.*

11. *Judicium nolebat.*) Sic habere suos veteres omnes testatur Lamb. cui Man. lectio *videlam* non improbatur, sed tamen conjicit legendum, *vielabat.*

12. *Manifestamque causam.*) Pantagat. corrigit, *immanifestamque.*

13. *Cum sacra via descenderem.*) Hanc esse omnium antiquorum excusorumque codicum lectionem, Aldino excepto, qui, *descederem*, habet; testatur Vict. priorem lectionem conjectura ita emendaverat Lambin. quam postea Memm. codd. & Torn. auctoritate reperit confirmatam.

14. *Tertii Damionis.*) Vulg. *M. Tertii Damionis.*

15. *Trudi videret.*) Vict. testatur omnes mss. codices habuisse, *videri videret*, unde Pantagat. conjecit legendum, *videri videret.*

16. *Milonis domum, eam quæ Germalo.*) Hæc est conjectura Torn. quam veritissimam putat Bos. adduciturque etiam antiqua lectione Decurtm quamquam depravata, quæ ita se habet, *Geranis*. Vulgò legebatur *mea Ceranio*, vel *in Ceramio*, sed præpositionem *in*, neque Cavalc. liber habet neque Bessar. *Ceramio* autem uterque, sed quid sibi velit hæc vox, ignorat Man. conjicitque legendum *in Germalo*, quidam legunt *domum utramque in Germalo*: Malasp. legebat *in Carinis*. Lambin. *domum eam quæ est in Germalo.*

17. *Q. Flaccus eduxit viros acres; occidit homines.*) Fulviani mss. habent, *Q. F. e. v. ac treis occidit homines.*

18. *Sed illæ interiora in ædium Sullæ se. In Senatu postridie Idus (domi Clodius) egregius Marcellinus, omnes acres.*] Reposuit Bosius ex fide Decurtati, *illæ* pro *ille se*; & , *interiora in ædium*, pro *interiorem ædium*, & *Sullæ se*, pro *Syllæ se.* Cavalcantis liber, *ille ex interiorem ædium sillæ se.* Bessarionis, *ille interiorem ædium sjllæ se*; testanturque viri docti, verbum *abdidit*, in nullo veterum librorum reperiri, unde conjecit Man. *ille se in interiora ædium Syllæ*: ut subaudiatur *proripuit*, vel *abdidit*, quod probatur Lamb. Pantag legebat, *sed ille exeit timuit in ædium Sullæ se. In Senatu postridie Idum idem Clodius.* Jun. nisi. Palatinor. omnium quos videre contigit optimum, sic habere testatur: *Sed ille ex interiore abdidit ædium projiliit. Sulla in Senatum postridie, &c.* indeque conjeit legendum, *sed ille se interiore abdidit. Idibus prefiliit. Sulla in Senatum postridie Idus: domi Clodius egregius Marcellinus, &c.* vulgò sic legitur, *sed ille se in interiorem partem ædium abdidit. Sulla se in senatu, postridie Id. domi Clodius egregius Marcellinus, omnes acres.*

19. *Oppio.*] Potius crediderit Man. legendum *Appio.*

20. *De cujus constantia invita tua verissimæ littera.*] Sic excudendum curavit Bos. ex Dec. Faen. emendat, *de cujus constantia viri, tua verissimæ litteræ, &c.* Pantag. totum locum ad hunc modum legit. *cujus constantia mutante, verissimæ litteræ fratrus furere ille postea, &c.* vulg. *de cujus constantia, vitiatus, tua verissima littera.*

21. *Milo in campum obnuntiasset.*] Fulv. legit *in campo*, vulgari alii, *Milonis C. Appius obnuntiasset.*

22. *Milo media nocte.*] Vulg. *Milo ante mediam noctem.*

23. *Delectas copias.*) Placet Vrsino ut legatur *delectas* pro *dejectas.* Vidit id quoque Lamb. sed, *dejectas* retinet.

24. *Ante diem XI. Kal.* Post Kalend. additur in vulg. *Ianuar.* quam vocem in Dec. non reperit Bosius, & adulterinam esse jamdudum docuit Man.

venit. Metellus cum prima luce furtim in campum iti neribus prope deviis currebat: assequitur inter lucos hominem Milo; obnuntiat. ille se recepit, magno & turpi Q. Flacci convicio. ante diem X. KAL. nundinæ. concio biduo nulla. ante diem VIII. hæc ego scribebam, hora noctis nona. Milo campum jam tenebat. Marcellus candidatus ita stertebat, ut ego vicinus audirem. Clodii vestibulum vacuum sanè mihi nuntiabatur. 1 paucis pannosis linea lanterna. meo consilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe esset animi, quantum etiam consilii. miranda virtus est. nova quædam divina mitto. sed hæc summa est. comitia fore non arbitror. 2 reum Publium, nisi ante occisus erit, fore à Milone puto. 3 si se ut it urbe jam obtulerit, occisum iri ab ipso Milone video. non dubitat facere; præ se fert; casum illum nostrum non extimescit. numquam enim cujusquam invidi, & perdidi consilio est usus: nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus, etiam magis, quàm cum florebamus: re familiari comminuti sumus. 4 Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus esset, illo recusante, subsidiis amicorum respondemus. quid consilii de omni nostro statu capiamus, te absente nescimus. quare appropera.

CICERO ATTICO, S.

4 PERTVCVNDVS mihi Cincius fuit ante diem tertium Kalend. Feb. ante lucem. dixit enim mihi te inesse in Italia, seseque ad te pueros mittere: quos sine meis litteris ire nolui: 5 quo haberem, quod tibi, præsertim jam prope præsenti, scriberem: sed ut hoc ipsum significarem, mihi tuum adventum suavissimum exspectatissimumque esse. quare advola ad nos, eo animo, ut nos ames, te amari scias. cetera coram agemus. hæc properantes scripsimus. quo die venies, utique cum tuis apud me sis. perbellè feceris, si ad nos veneris. 6 offendes designationem Tyrannionis mirificam in librorum meorum bibliothecam; quorum reliquiæ multo meliores sunt, 7 quàm putaras. etiam 8 vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cetera administris: iisque imperes, ut sumant membranulam; ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, 9 συλλάβους appellatis. Sed hæc, si tibi erit commodum, ipse verò utique fac venias, si potes in his locis adhærescere, & Piliam adducere, ita enim & æquum est, & cupit Tullia. 10 Mediusfidius ne tu emisti 11 λόγον præclarum. gladiatores audio pugnare mirificè. si locare voluisses, duobus his muneribus liberasses. Sed hæc posteriùs tu. fac venias, & de librariis, si me amas, diligenter.

CICERO ATTICO, S.

A IN tu? an me existimas ab ullo malè mea legi probarique, quàm à te? cur igitur cuiquam misi prius? urgebar ab eo, ad quem misi, & non habebam exemplar. quid? etiam (dudum enim *circumrodo*, quod devorandum est) subturpicula mihi videbatur esse πολυωδία. sed valeant recta, vera, honesta consilia. non est credibile, quæ sit perfidia in istis principibus, ut volunt esse, & ut essent, si quicquam haberent fidei. senseram, noram, inductus, relictus, *projectus ab eis*: tamen hoc erat in animo, ut cum iis in republica consentirem. iidem erant, qui fuerant. vix aliquando te auctore resipivi. dices, ea te monuisse, suasisse, quæ facerem; non etiam ut scriberem. ego mehercule necessitatem volui imponere hujus novæ conjunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cùm misereri mei debent, non desinunt invidere. sed tamen modici fuimus 13 ὑποθέσει, ut scripsi. erimus uberiores, si & ille libenter accipiet, 14 & hi subringentur, qui villam me molestè ferunt habere, quæ Catuli fuerat. 15 à Vettio me emisse non cogitant; qui domum negant oportuisse me ædificare, vendere ajunt oportuisse. sed quid ad hoc? si, quibus sententiis dixi, quod & ipsi probarent, lætati sunt tamen me contra 16 Pompeji voluntatem dixisse? finis; & quoniam, qui nihil possunt, ii me nolunt amare; demus operam, ut ab iis qui possunt, diligamur. dices: vellem jam pridem. 17 scio te voluisse; & me *asinum germanum* fuisse. sed jam tempus est me ipsum à me amari. quando ab illis nullo modo possum. Domum meam quod erebro 18 invisis, est mihi valdè gratum. Viaticum Crassipes præripit. Tu de via recta in hortos. 19 videtur commodius ad te. postridie scilicet: quid enim tua? sed videbimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt 20 constructione & sittybis. eos velim laudes.

CICE.

1. *Paucis pannosis linea lanterna.*] Sic emendavit Bos. ut distinctum scriptum erat in Dec. Vict. testatur, in vetere suo codice legi, *paucis pannosis, sine alanterna*. Lamb. teste quidam legi volunt, *sine lacerna*, dicitque veteres libros ferè omnes, *sine lanterna*, aut *alanterna*. sed mendose: vulgata lectio quam retinet Iun. *paucis pannosis sine laterna*.

2. *Reum Publium, nisi ante &c.*) Meliorum codicum auctoritate hunc locum restituit Vict. & Lamb. dicit cod. Torn. ut vulgatos habere, *reum Publium nisi ante occisus erit, &c.* sed tamen in vitiis libris omnibus reponit, *Prat. Publium*, & paulo post, has duas voces, *à Milone*, tamquam alieno loco inculcatas delet. Vict. emendationem ex mss. Pal. retinet Iunius,

3. *Si se ut it urbe.*) Variat hic veterum codicum scriptura Vict. tradit in antiquo suo ita esse, *si sentitur viam obtulerit*: Torn. sic habet, *si se ut it urbe jam obtulerit*: sicque etiam Dec. & Crus. Alii legunt, *si se inter viam obtulerit*: alii *si se ita e Lanuvium obtulerit*, quomodo Aldus Man. edidit. alii *si se ultro in viam*. Vict. *si se interim obviam obtulerit*, quæ est vulgata lectio. Iun. prox. mè veterem mss. lectionem, & Ciceronis mentem secutus, ut arcedendum curavit, *si se illi turba jam obtulerit*.

4. *Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus nostris, ne omnino exhaustus esset, &c.*) Videtur legendum Vrs. *exhaustus sim.* quod & alii placuisse ait. In alio autem libro se ita hunc locum emendatum vidisse refert: *Quinti fratris tamen liberalitate, pro facultatibus nostris, nam omnino exhaustus ipsum, &c.* quæ lectio placet Iun. si pro, *nam*, legatur, *ne*.

5. *Quo haberem.*) Vulg. *quid haberem*.

6. *Offendes designationem Tyrannionis mirificam, in librorum meorum bibliothecam.*) Vocem, *bibliothecam*, ex ora libri in contextum librorum Ciceronis translatam, secutus veterum librorum auctoritatem, deleri jussit Lamb. Sed aliter distinguit vulgus, *offendes designationem Tyrannionis, mirificam librorum meorum bibliothecam*.

7. *Quam putaras.*] *Quam putaram*? vulg.

8. *Vellem.*) Vulg. *velim*.

9. Συλλάβους.) Indices.

10. *Mediusfidius ne tu emisti λόγον praeclarum.*) Rectè hunc locum emendavit Bos. cum prius pro λόγον, *locum*, haberent editiones: Lamb. cor jecturam Man. sequens, hanc lectionem, ut quæ ferri non potest, rejicit; id est, pro, *ne tu*, legit, *Nomenti*.

11. Λόγον.) Globum, sedecim gladiatorum sive militum.

12. *An tu an me existimas.*) Veterem suum codicem secutus Vict. sic legit; ceterum vocem, *me*, primus restituit Bos. ex suis mss.

13. Ὑποθέσει.) Argumento.

14. *Et hi subringentur.*) Ex cunctis melioribus libris Vict. *subringentur* scripsit, prius legebatur, *& ii subregentur*.

15. *A Vettio me emisse non cogitant.*) Vulg. *aut etiam emisse*.

16. *Pompeji voluntatem dixisse? finis, & quoniam.*) Vocabulum hoc fuit in omnibus Bos. legebatur; quare in exemplar retulit: secutus autem est conjecturam Mal. in mutando *sed*, in *&*.

17. *Scio te voluisse; & me asinum germanum fuisse. Sed jam tempus, &c.*) Reposuit Bos. auctore Dec. *& me asinum germanum fuisse*: Convenienter legi posse putabat Vrsin. *ast nunc geram morem*? Addit se in quodam libro emendatum vidisse, *& me Astyagen germanum fuisse*. Mal. legit, *& me mastigiam germanum fuisse*; quam ejus conjecturam amplectitur Lamb. nihil huic loco aptius aut in corrigendo verecundiùs excogitari posse statuens. Man. locum hunc in illis numerat, quos sine libris antiquis corrigi non posse speratur: hanc tamen ne nihil dixisse videatur profert ex Alberti Ferri & Bessar. libri lectionem, *noluisse, ast nunc geram manum fuisse*? Mur. liber, *ast nunc germanum fuisse*: ex qua ipse Mur. unius litteræ mutatione, Decurt. lectionem expressit. Iun. verò ex mss. Pal. legit, *scio te voluisse; & me: Ast nunc germanum fuisset. Iam tempus est me ipsum, &c.* Bosii quidem lectionem non damnat, sed hæc ei anteponenda videtur: vulg. *scio te voluisse, & me, ast non germanum fuisse*.

18. *Invisis.*) Man. conjicit *invises*.

19. *Videtur commodius.*) Aliter distingit Man. *tu de via recta in hortos, videtur commodius ad te. postridie scilicet quid enim tua?*

20. *Constructione & sittybis.*) Hæc restitutio debetur Vict. in cujus antiquiore erat, *& sittybisset*, ab inepto librario conjunctum, unde sine ulla mutatione *& sittybia eos velim, &c.* antea legebatur, *constructione & si scribis, eos velim laudes*.

1. *Nas-*

CICERO ATTICO, S.

6 DE Lentulo scilicet sic fero, ut debeo. virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi multa *humanitate* temperatum perdidimus; 1 nosque malo solatio, sed non nullo tamen, consolamur, quòd ipsius vicem minimè dolemus. 2 non ut Saufejus & vestri; immò hercule quia sic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio videatur ex ejus incendio esse ereptus. nam quid fœdius nostra vita? præcipuè meâ? nam tu quidem, etsi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam servitutem: 3 communi frueris nomine. ego verò, qui, si loquor, de repub. quod oportet, insanus; si, quod opus est, servus existimor; si taceo, oppressus & captus; quo dolore esse debeo? quo sum scilicet, hoc etiam acriore, quòd *ne dolre quidem possum*, ut nò ingratus videar. quid, si cessare libeat, & in otii portum confugere? ne quicquam. 4 immo etiam in bellum & in castra. 5 ergo erimus 6 ὀπαδοὶ, qui 7 ταγοὶ esse noluimus? sic faciendum est. tibi enim ipsi, cui utinam semper paruissem, sic video placere. 8 reliqui, aſt 9 σπάρτον ἔλαχες, τοῦτον κόσμει; non mehercule possum; & Philoxeno iguoico, qui *malui in carcerem maluit*. verumtamen id ipsum mecum in his locis commentor, ut ista improbem; idque tu, cùm una erimus, confirmabis. A te litteras crebrò ad me scribi video; sed omneis uno tempore accipi. quæ res etiam auxit dolorem meum, casu enim trinas ante legeram, quibus, 10 meliusculè Lentulo esse, scriptum erat. ecce quartæ fulmen. sed ille, ut scripsi, non miser; 11 nos verò ferrei. Quòd me admones, ut scribam illa Hortensiana: in alia incidi, non immemor istius mandati tui, sed mehercule incipiendo refugi, 12 ne, quòd videor stultè illius amici intemperiem non tulisse, rursus stultè injuriam illius faciam illustrem, si quid scripsero; & simul, ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in scribendo sit 13 *seculatior*; & aliquid 14 satisfactio levitatis habere videatur. Sed viderimus. tu modò quàm sæpissime ad me aliquid. Epistolam 15 Luccejo nunc quam misi, quâ, meas res ut scribat, rogo, fac ut ab eo sumas: valde bella est: eumque; ut approperet, adhorteris; &, quòd mihi se ita facturum rescripsit, agas gratias. Domum nostram, quo ad poteris invisas. Vestorio aliquid significes. valde enim est in me liberalis.

CICERO ATTICO, S.

16 NIhil οὐκαιρότερον epistola tua, 17 quæ me sollicitum de Quinto nostro, puero optimo, valde levavit. venerat horis duabus ante Chærippus; 18 mera monstra nuntiarat. De Apollonio quòd scribis, qui illi dii irati, homini, Græco, qui conturbare quidem putat sibi licere; quod equitibus Romanis. nam Terentius suo iure. De Metello, 19 οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν, sed tamen *multis annis* 20 civis nemo erat mortuus, qui quidem. tibi nummi meo periculo sint. quid enim veretis, quemcunque heredem fecit? nisi Publium fecit? verum 21 fecit non improbè; quamquam fuit ipse. quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: 22 prædia locabis: Milonem admonebis. Arpinatum 23 fremitus est incredibilis de Laterio. quid quæris? equidè dolui. 24 ὁ δὲ οὐκ ἐμπαίζετο μύθων. 25 Quod superest, etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis, ut facis.

CICERO ATTICO S.

MULTA me in epistola tua delectarunt, sed mihi magis, 26 quàm patina tyrotarichi. nam de rauduſculo, quod scribis, 27 μήπω μέγας εἴπῃς, πρὶν πελωτήσωνται ἰδῆς. ædificati tibi in agris nihil reperio. in oppido est quidquam, de quo est dubium, sitne venale; ac proximum quidem nostris ædibus. hoc scito, Antium Buthrotum

1. *Neque malo solatio, sed nonnullo tamen.*) Sic Malasp. & Corradus legendum censuerunt, ut etiam dilucidè scriptum repperit in codicibus Memmianis Lambinus; & in eisdem *vestrii* pro *vestri*: Vulg. *non multo*, pro *nonnullo*.

2. *Non ut Saufejus & vestri: imò mehercule.*) Planè sic exaratum in Decurtato, vulg. *non ut Saufejus & vestri mehercule.*

3. *Communi frueris nomine.*) Hæc verba num vacent mendo, haud satis scit Manut. suspicionem augent, Bessarionis & Alberti Ferri libri, in quibus scriptum, *communi frueris nomine*, & proximo superiori membro, *virtutem*, pro *servitutem*. quod etiam mirè probatur Iunio; ex suis omnibus mss. enim legit, *nullam propriam habet virtutem communi frueris nomine!*

4. *Immò etiam in bellum & in castra?*) Legendum cum tali interrogatione asserit Bosius.

5. *Ergo erimus ὀπαδοὶ qui ταγοὶ esse noluimus?*) Victorii antiquior codex habebat, *Ergo erimus* ὅπλοι qui πάλοι *esse noluimus*; unde scripsit, *ergò erimus* ὀπαδοὶ, defectum unius litteræ in antiqua scriptura esse arbitratus; antea legebatur, *ergò erimus* ὁπλῖται, *qui regali esse noluimus*. prius illud membrum, *ergò erimus* ὁπλῖται, in Memmianis legi testatur Lambinus, nec improbat.

6. Ὀπαδοὶ) Assedo aliorum in militiâ.

7. Ταγοὶ.) Duces.

8. *Reliqui, aſt.*) Bosii omnes melioris notæ mss. legebant, *reliquia est*, unde emendavit *reliqui, aſt, &c.* Iunius ex mss. Palatinis, *reliqua est*.

9. Σπάρτον.) Spartum sortitus es, hanc orna.

10. *Meliusculè Lentulo esse.*) Victor. ex antiquiore suo *meliusculè*. prius legebatur *melius*.

11. *Nos verò ferrei.*) Emendasse se, *servi*, ratione ductum dicit Victorius.

12. *Ne, quod videor stultè illius amici intemperiem non tulisse.*) Bosius ex Decurtato legit ut censuerat Malasp. Manutio teste Bessarionis liber habet, *videor stultè illius amici non intemperiem tulisse*: sicque edendum curavit, hancque veram atque incorruptum lectionem existimat; plaeque ab ipso Cicerone scripram. Iunius, *ne quod vid. stulte illius non amici intemp. tul.*

13. *Seculatior.*) Castigavit, *secularior*, Bosius auctore Decurtato; cum antea legeretur, *secultior*, repugnante sententia.

14. *Satisfactio levitatis.*) In antiquo Alberti Ferri libro scriptum est, *satis facies levitatis*: in Bessarionis autem *satisfacta levitatis*; quod etsi non inconcinnam habeat sententiam, auctore Manutio, veteres alios libros tamen libentius sequitur, in quibus Bosii expressa est lectio.

15. *Luccejo nunc quam misi.*) Ex veteri scriptura *nunquam*, fecit Faernus, *nunc quam*, cujus correctionem sequitur Lambinus.

16. *Nihil* ἐυκαιρότερον *opportunius.*) Ducendum ab his verbis, *Nihil* ἐυκαιρότερον, initium hujus epistolæ, ex Decurtato didicit Bosius; ut etiam Lambinus ex Tornæsiano & multis alii docuerant. Vulg. rejiciuntur in superiorem epistolam.

17. *Quæ me sollicitum.*) *Me* deest in vulg.

18. *Mera monstra nuntiarat.*) Iunius ex mss. omnibus Palatinis legit, *& meram nostram nuntiarat*; atque hanc esse germanam lectionem, aliam merum monstrum.

19. Οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν) Vera est & genuina sententia hujus loci, sic à Victorio restituta, prius legebatur, ἤκη σωὶν φθιμένοισιν. hexameter integer sic habet: οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν ἐπ' ἀνδρεῖοισιν ἐυχεπάλαξ, fas non est viris mortuis insultare.

20. *Civis nemo erat mortuus, qui quidem. tibi nummi meo periculo sint.*) Hæc est distinctio Malaspinæ; aliter autem distinguit vulgus, *civis nemo erat mortuus. quid quidem tibi? nummi meo periculo sint.*

21. *Fecit non improbè; quamquam fuit ipse.*) Bessarion liber habet, *improbè quemquam*; alii *improbo quamquam*, sed mendum in utraque lectione subesse putat Manutius. Iunius legit ex mss. Palatin. *fecit non improbus, quamquam ipse fuit.*

22. *Prædia locabis.*) Sic legebat Victorius; Vulg. *præsidia*.

23. *Fremitus incredibilis de Laterio.*) Sic distinxit Manutius, qui testatur in omnibus libris typis impressis antea scriptum fuisse, *Arpinatum fremitus est incredibile. De Laterio quid quæris?*

24. Ὁ δὲ οὐκ ἐμπαίζετο μύθων.) Hic verò non curabat, quæ dicebantur. Hunc Homeri versum restituit Victorius. antea legebatur, ὁ δὲ ἄκ ἐστι μύθῳ.

25. *Quod superest: etiam puerum Ciceronem curabis, & amabis ut facis.*) Legit Muretus, *quid superest? etiam. Puerum Ciceronem curabis, & ut amabis ut facis.*

26. *Quam patina tyrotarichi.*) Hunc locum flagitiosissimè corruptum restituit Victorius. antea legebatur *patina Cyrotari*.

27. Μήπω μέγας εἴπῃς, &c.) Neminem magum dixeris, prius quam mortuum videris. Hujus quoque Sophoclis senarii restitutio Victorio debetur ex Stobæo. Iunius ex mss. Pal. legit, μήπω μέγ' εἴπῃς πρὶν πελωτῆς ἀνπῶς.

esse Romæ, ut Coreyræ illud tuum. nihil quietius, 1 nihil alsius, nihil amœnius. 2 εἴη μισητὸς φίλῳ οἶκος. postea verò quàm Tyrannio mihi libros disposuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionysii, & Menophili tui fuit. nihil venustius, quàm illa tua pegmata, 3 postquam mi sittybis libros illustrarunt. valde est. Scribas ad me velim de gladiatoribus, sed ita, bene si rem gerunt: non quæro 4 male si se gessere. 5 Apenas vix discesserat; cum epistola: quid ais? putasne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius. vix enim mihi exaudisse videor. verùm statim fac ut sciam, 6 si modò, tibi est commodum. Ludis quidem, quoniam dies est additus, eò etiam meliùs hic eum diem cum Dionysio conteremus. De Trebonio prorsus tibi assentior. De Domitio;

7 Σύκῳ μὲν τὸν δήμητρος σύκον ἠδὲ ἓν
Οὔπω ὅμοιον γεγένεν,

quàm est ista 8 περίστασις nostræ: vel quòd ab iisdem, vel quòd præter opinionem, vel quòd viri boni nosquam. unum dissimile, quòd huic meritò. nam de ipso causu nescio, an illud melius quid enim hoc miserius; quàm eum, qui tot annos, quot habet, designatus consul fuerit, fieri consulem non posse? præsertim cum aut *solus*, aut certè non plus, quàm cum altero petat. si verò id est, quod nescio an sit, ut non minùs longas jam in codicillorum fastis futurorum consulum paginulas habeat, quàm factorum; quid illo miserius? nisi respublica; in qua ne sperator quidem melius quidquam. De Natta ex tuis primùm scivi litteris; oderam hominem. De poëmate quòd quæris; quid si cupiat effugere? 9 quid? sinas? de Fabio Lusco quòd 10 eram exosus; homo peramans semper nostri fuit, nec mihi umquam odio. satis enim acutus & permodestus, ac bonæ frugi. eum, quia non videbam, abesse putabam. audivi ex Gavio hoc Firmano, Romæ esse hominem, & fuisse assiduum. percussit animum, dices, tantulane causa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. quid sit, quòd se à me removit, ignoro. De eo, quòd me mones, 11 ut & 12 πολιτικῶς me geram, 13 & τὴν ἔσω γραμμὴν teneam; ita faciam. sed opus est majore prudentia; quàm à te ut foleo, petam. 14 Tu velim è Fabio, si quem habes aditum, odorere; & istum convivam tuum degustes; & ad me 15 de his rebus, & de omnibus quotidie scribas. ubi nihil erit, quod scribas; id ipsum scribito. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO, S.

SANE velim scire; num 16 censum impendant Tribuni 9
diebus 17 vitiandis, (est enim hic rumor) totaque de censura, quid agant, quid cogitent. Nos hic cum Pompejo fuimus. multa mecum de republica, sanè *sibi dissidens*, ut loquebatur: (sic est enim in hoc homine dicendum) Syriam spernens, Hispaniam jactans: hic quoque, ut loquebatur; & opinor, usquequaque de hoc cum dicemus, sit hoc quasi 18 καὶ τὸν φωκυλίδου: tibi etiam gratias agebat, quòd signa componenda suscepisses: in nos verò 19 suavissimè hercule effusus. venit etiam ad me 20 in Cumanum à se. nihil minus velle mihi visus est, quàm Messallam consulatum petere: de quo ipso si quid scis, velim scire. Quod Luccejo scribis te nostram gloriam commendaturum, & ædificium nostrum quòd crebro invisis; gratum. Quintus frater ad me scripsit, se, quoniam Ciceronem suavissimum secum 21 haveret, ad te Nonis Mai. venturum. Ego me de Cumano movi ante diem IV. Kal. Mai. iens in Pompejanum, bene mane hęc scripsi.

10

CICERO ATTICO, S.

PUTEOLIS magnus est rumor, Ptolemæum esse in 23
regno. si quid habes certius, velim scire. Ego hic gascor bibliotheca Fausti, 24 fortasse tu putabas, *his rebus* Puteolanis & Lucrinensibus. ne ista quidem desunt. sed meher-

---

1. *Nihil alsius, nihil amœnius.* εἴη μισητὸς φίλῳ οἶκος.) Bos. hujus loci tenebras discussit ex Decurt. in quo hæc verba ita concepta erant, ΕΙΗ ΜΗΣΗΤΟΣ ΦΙΛΟΣΟΚΟΣ, unde conjecit legendum, εἴη μισητὸς φίλῳ οἶκος. Man. ex depravata codicum vetustorum lectione sic restituere conatus est, εἰ μὴ ἴσῃ τῷ φίλῳ οἴκῳ, vulgò legebatur, ΕΙΜΗΙΣΗΤΩ ΦΙΛΟΣΟΚΟΣ.

2. Εἴη μισ.) Odio fuerit familiaris domus.

3. *Postquam mi sittybis libros illustrarunt. valde est. Scribas ad me velim.*] Liquida hæc est scriptura Decurt. quam Bos. edidit: vulgus autem aliter prorsus legit & distinguit: *postquam misisti libros, illustrarunt valde. Et scribas ad me velim, &c.* Cavale. Bessir. & Ferri libri, *misis*, pro *misisti*. Manut. autem, si ab antiquis libris, discedendum est, in quibus *misisti* non est, malit sic legi: *eos, quia mihi libros illustrarunt, laudes.* Lamb. Panthagathi conjectura, quæ & Mal. probatur, magnopere placet: ea autem talis est: *postquà sittybæ libres illustrarunt valde*; Præsertim cum auctoritate Torn. cod. confirmetur; in quo ita scriptum est: *postquam sittybæ libroc illustrarunt valde.* Malunt quidam sic legi, ut ad scripturam codicis Antoniani & Memmianorum propius accedant, *postquam sittybæ mi sisti, libros valde illustrarunt.* Bos. lectionem optimam asserit Iun. sed alia est ipsius distinctio, *postquam mihi sittibis libros illustrarunt. Valde; sed scribas ad me velim de gladiatoribus, &c.*

4. *Malè se gessere.*] Scidæ habebant *malè si se cesserę*; quæ scriptura confirmatur emendatione Mal. sic corrigentis, *malè si se gessere*. quare eam retinuit Bos. Manutius videtur legendum, *malè se gessisse*: vulg. *malè sic egisse.*

5. *Apenas.*] Hic videtur Man. principium alterius epistolæ; cui assentitur Iun.

6. *Si modò tibi est commodum.*] *Tibi* deest in vulg.

7. Σύκῳ.) Ficui per Cererem ficus nulla umquam tam similis fuit.

8. Περίστασις *nostra.*] *Nostra*, pro *nostra*, quod antea legebatur, repugnantibus antiquis libris substituit Man. quod probatur Bosio.

9. *Quid? sinas?*] Et hæc etiam Man. lectio, quæ in Crus. extabat. Bosio placet.

10. *Eram exosus.*] Legit Bos. ut est in Scidis: *quod eram exosus*; quam restituendam probat Iun. sed quod *exosus*, activè interpretatus, improbat.

11. Ut & πολιτικῶς me geram.] Vulg. *ut & me geram*, πολιτικῶς.

12. Πολιτικῶς.) Ut virum reip. deditum decet, convenienter sic cui reip.

13. Et τὴν ἔσω γραμμὴν *teneam.*] Interiorem lineam. Hunc illustravit Bos. Ini Scidis erat τὴν ἔσω γραμμὴν: in aliis τὴν ἐω γραμμὴν, ex his conjecit τὴν ἔσω γραμμὴν. Vict. veterem codicem habere testatur, τὴν ἔω γραμὴν *teneam*; sed hîc quadrare illam lectionem negat, & hanc proponit, τὴν ἄνω γραμμὴν. Man. ex vetere codice ubi τὴν ἐω γραμμὴν legebatur, emendandum conjecit, τὴν ἔζω γραμμὴν.

14. *Tu velim è Fabio.*] Libros veteres partim habere *tu velim à Fabio, &c.* partim *tu velim & Fabio*; testatur Lamb. qui sic legit, *Tu velim & è Fabio* vulg. *Tu velim & Fabium.*

15. *De his rebus.*] Vulg. *de istis.*

16. *Censum impendant.*] Man. dicit rectius legi *impediant*, cui rejecta Bosii lectione, ex mss. Pal. assentitur Iun.

17. *Vitiandis.*] Eidem Man. placeret *injiciendis*, eo magis quod in Bessar. ant. quo libro scriptum est, *initiandis*, quæ conjectura Lamb. non displicet, qui & in cod. Memmianis *initiandis* legi testatur.

18. Καὶ τόδε.) Et hoc Phocylidis.

19. *Suavissimè hercule effusus.*] Bos. ex mss. suis sic edidit. Vict. legebat, *suavis mehercule & effusus*. quæ est vulgata lectio. antea legebatur, *suavissimè hercule & effusus*. Bosii lectionem ex Torn. confirmat Lamb. Victorianam tamen non improbat, ut etiam mss. duo Palatini, teste Iunio.

20. *In Cumanum à se. mihi minus velle.*] Perspicue erat in Dec. *à se*, ut conjecerat Man. ex Bess. & Ferri mss. in quorum priori legebatur, *à s*, in posteriori *as si.*

21. *Haveret.*] Bosius ex Scidis, vulg. *haberet*. Man. legit, *secum haberet.*

22. *Latum.*] Man. placeret *Patum*, ut sit *Papirius Petus*, de quo ep. ad famil. l. 9.

23. *Puteolis est rumor.*) Hoc est principium ep. in Dec. quod tamen cum superiori ep. conjungit vulgata editio. Bosio Iun. assentitur alterius ep. principium esse.

24. *Fortasse tu putabas his rebus Puteolanis.*) Placet Vrs. ut legatur, *sistreus*, pro *his rebus*; ita què rectè scriptum asserit in antiquis libris, *ut ista quidem desunt*: &, *propterea*, pro, *propter temp.*

2. Ut

mehercule à ceteris oblectationibus deseror 1 ut voluptatum, propter Rempublicam, si litteris sustentor & recreor; maloque in illa tua sedecula, quam habes sub imagine Aristotelis, sedere, quàm in istorum *sella curuli*; tecumque apud te ambulare, quàm cum eo, quocum video esse ambulandum. Sed de illa ambulatione fors viderit; 2 aut si qui est, qui curet, deus. Nostram ambulationem, & Laconicum, eaque, 3 quæ Cyrea sint, velim, cùm poteris, invisas; & urgeas Philotimum, ut properet; ut possim tibi aliquid in eo genere respondere. Pompejus in Cumanum Parilibus venit; misit ad me statim, qui salutem nuntiaret. ad eum postridie manè vadebam, cùm hæc scripsi.

CICERO ATTICO, S.

11 DELECTARVNT me epistolæ tuæ: quas accepi uno tempore duas 4 ante diem 11. Kal. perge reliqua. gestio scire ista omnia. etiam illud cujusmodi sit, velim perspicias: potes à Demetrio: dixit Pompejus, Crassum à se in Albano exspectari ante Diem IV. Kal. is cùm venisset, Romam esse statim venturos, ut rationes cum Publicanis putarent. quæsivi, gladiaroribusne? respondit, ante quàm inducerentur. id cujusmodi sit, aut nunc, si scias, aut cùm is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hic voramus litteras cum homine mirifico (ita mehercule sentio) Dionysio, qui te omnesque vos salutat. 5 ἡδὺ γλυκύτερον, ἢ πάντ' ἐπίστασ. quare, ut homini curioso, ita perscribe ad me, quid primus dies, quid secundus, quid Censores, quid Appius, quid illa populi Apuleia denique, etiam quid à te fiat, ad me velim scribas. non enim (ut verè loquamur) tam rebus novis, quàm tuis litteris, delector. Ego mecum, præter Dionysium, duxi neminem: nec metuo tamen, 6 ne mihi sermo desit abs te; opere delector. Tu Luccejo nostrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto; statim ut sit, qui à te mihi epistolam referat.

CICERO ATTICO, S.

12 EGNATIVS Romæ est. sed ego cum eo de re Halimeti vehementer 7 Antii egi. graviter se actorum cum Aquilo confirmavit. videbis ergo hominem, si voles. 8 Macroni vix videor præsto; esse enim Idibus auctionem Larini video, & biduum præterea. id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoscas mi, velim. Sed, si me diligis, postridie Kalend. cena apud me 9 cum Pilia. prorsus id 10 facies Kalend. cogito in hortis Crassi pedis, quasi *in diversorio*, cenare. facio fraudem 8. c. inde domum cenatus, ut sim manè præsto Milonì. ibi te igitur videbo, 11 & promonebo. Domus te nostra tota salutat.

CICERO ATTICO, S.

NOS in Tusculanum venisse A. D. XVII. Kal. Decembr. video te scire. ibi Dionysius nobis præsto fuit. Romæ A. D. XIIX. Kalend. 12 volumus esse: quid dico, volumus? immo verò cogimur. Milonis nuptiæ; comitiorum non nulla opinio est. 13 ego, ut sit rata, *adfuisse* me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non molestè. nam aut defendissem, quod non placeret; aut defuissem, cui non oporteret. sed mehercule velim, res istas, & præsentem statum Reip. & quo animo Consules ferant 14 hunc 15 σκυλμὸν, rescribas ad me. 16 quantum potest. valde sum 17 ὀξύπεινος: & si quæris, omnia mihi sunt *suffecta*. Crassum quidem nostrum minore dignitate ajunt profectum paludatum, quàm olim æqualem ejus L. Paullum, iterum Consulem. ô hominem nequam! De libris oratoriis factum est à me diligenter. diu multumque in manibus fuerunt; describas licet. Illud etiam te rogo 18 τὼ παρόσαν κρίσασιν 19 τυποδῆς: ne istuc hospes veniam.

CICERO ATTICO S.

VESTORIVS noster me per litteras 20 fecit certiorem, te Roma A. D. VI. Idib. Maj putare profectum esse, 21 tardius, quàm dixerat, quòd minus valuisses. si jam meliùs vales, vehementer gaudeo. Velim, domum 22 ad te scribas, ut mihi tui libri pateant, non secus, ac si ipse adesses, cùm ceteri, tum Varronis. est enim mihi utendum quibusdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut spero, tibi valde probabo. Tu velim, si quid fortè novi habes, maxime à Quinto fratre, deinde à C. Cæsare, & si quid fortè de comitiis, de Repub. (soles enim tu hæc 23 *festinè odorari*) scribas ad me. si nil habebis, tamen 24 scribas aliquid. numquam enim mihi tua epistola aut intempestiva, aut loquax visa est. maximè autem rogo, rebus tuis, totoque itinere ex sententia confecto, nos quamprimum revisas. Dionysium jube salvere. Cura, ut valeas.

1. *Voluptatum.*) In Scidis, Tornæsiano, & Crusellianò, constanter exaratum asseris Bosius, & *voluptatum*, quod etiam in suis mss. ita legi jam pridem testatus est Victorius, cui suspectus est hic locus: mutavit autem, *ornatur*, Bosius, cui respondet sequens particula, *sic*.

2. *Aut si qui est.*) Vulg. *si quis est.*

3. *Quæ Cyrea sint.*) Ita reposuit Victorius: antea legebatur, *quæ cirta sint.*

4. *Ante diem II. Kal.*) Ingeniosè & rectè Manutius, *ante diem II. Kal.* quam lectionem omnibus scriptis perscriptam reperit in decurtato Bosii, antea legebatur *V. Kal.* quod etiam in omnibus mss. quos vidit, ita legi asserit Manutius.

5. Ὀ ἡδὺ.) Nihil dulcius, quàm omnia nôsse.

6. *Ne mihi sermo desit abs te: opere delector.*) Ita legi in Tornæsiano, testatur Lambinus, sed verba hæc, *quo magno*, omissa à librario putat. Victorium autem qui testimonio aliquot Livii nixus, volebat, *opere*, esse adverbium, refellit, doceque vitiose, *opere* scriptum esse sine diphthongo. Bosianam lectionem retinet Iunius.

7. *Antii egi.*) Vulg. *ante egi.*

8. *Macroni vix videor præsto: esse enim idibus auctionem Larini video.*) Victorius melioris notæ librum sic habere testatur, *Macroni vix videor præsto esse, enim auctionem Larini video, & iduum præterea*: quod corruptum fateter, sicut & illud quod edidit, *Macroni vix videor præsto esse; enim auctionem Larini video & biduum præterea.* Bosius autem aliter distinxit, & vocem *Idibus*, quæ in Victorianis nusquam apparebat, ex veteribus suis restituit. Vulg. *Macroni vix videor præsto esse. Idibus enim auctionem, &c.*

9. *Cum Pilia.*) Vulg. *cum Petilia.*

10. *Facies.*) Vulg. *Facias.*

11. *Et promonebo.*) Quod erat in scidis & Tornæsiano Bosius edidit, ut etiam legendum prius censuerat Manutius. Malasp. vult legi *promittio*, Lambino teste, cui placet magis lectio, quæ in uno codice ms. reperitur, ea autem talis est, *& pervideb.* Bosii lectionem confirmat Iunius.

12. *A. D. XVII. volumus esse.*) Vulg. *ad XIV. Kal. volumus esse.*

13. *Ego, ut sit rata, adfuisse me, &c.*) Depravatè Tornæs. & Crusellin. & Huraltinus, *ergo & si rata*, quod ita planè legi in suis mss. testatur Victorius. Emendavit ex Decurtato Bosius, *ego, ut sit rata*, cui lectioni assentitur Lamb. præter quam pro *ego*, legit *erga.*

14. *Hunc* σκυλμὸν.) Victorio debetur hæc ex antiquo suo restitutio. prius legebatur, *hunc* ὄχλον.

15. Σκυλμὸν.) Vastationem, molestiam.

16. *Quantum potest valde sum* ὀξύπεινος.) Planè exaratum erat in Decurtato, quomodo edidit Bosius, *pot' est*. Aliter autem legit & distinguit vulgus, *quantum potes & vales. Sum* ὀξύπεινος.

17. Ὀξύπεινος.) Famelicus, avidus cibi, avidissimus ut fame pereatur.

18. Τὼ παρόσαν.) Præsentem statum reip. subjectâ rudi ejus formâ.

19. Τυποδῆς.) Vulg. τύπῳ δός.

20. *Fecit.*) Vulg. *Facit.*

21. *Tardius quam dixerat.*] *Dixerat*, quod corrigit Faernus, legendum videtur Vrsino.

22. *Adde scribas.*] Sic Lambino teste legitur in Tornæsiano, quod ex mss. Palat. sequitur Iunius. Vulg. *ad tuos scribas.*

23. *Festinè odorari.*] Victorius testatur mss. libros tegere *festivè*: quod etiam Germani in margine sui codicis adnotarunt.

24. *Scribas ad me.*] Vulg. *conscribas.*

25 CICERO ATTICO, 8.

DE Eutychide gratum; qui vetere prænomine, novo nomine T. erit Cæcilius; ut est ex me, & ex te junctus Dionysius M. Pomponius. valde mehercule mihi gratum, si Eutychides tuam erga me benivolentiam cognoscet, 1 & suam illam in meo dolore συμπάθειαν neque tum mihi obscuram, neque post ingratam fuisse. Iter Asiaticum tuum puto tibi suscipiendum fuisse. numquam enim tu sine *justissima causa* tam longè à tot tuis & hominibus, & rebus carissimis, & suavissimis, abesse voluisses; 2 sed humanitatem tuam, amoremque in tuos reditus celeritas declarabit, 3 sed vereor, ne lepore te suo detineat diutiùs rhetor Clodius, & homo pereruditus, ut ajunt, & nunc quidem deditus Græcis litteris 4 Pituanios. sed, si vis homo esse, recipe te ad nos ad quod tempus confirmasti. cum illis tamen, cùm salvi venerint, Romæ vivere licebit. 5 Havere tescribis, accipere aliquid à me litterarum; dedi, ac multis quidem de rebus, 6 ἡμερολόγιον (ut quæque singulis diebus acciderunt.) perscripta omnia: sed, ut conjicio, quoniam mihi non videris in Epiro diu fuisse, redditas tibi non arbitror. genus autem mearum, 7 ad te quidem, litterarum ejusmodi ferè est, ut non libeat cuiquam dare, nisi de quo exploratum sit, tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. A. D. III. Non. Quint. Sufenas & Cato absoluti: 7 Procilius condemnatus. ex quo intellectum est, 8 τριστρατηγοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, majestatem, totam denique rempubl. flocci non facere. 9 debemus patrem familias *domi suæ* occidere nolle; neque tamen id ipsum abundè. nam absolverunt XXII. condemnarunt XXIIX. Publius sanè diserto epilogo criminans, mentes judicum moverat. Hortalus in ea causa fuit, cujusmodi solet. nos verbum nullum. 11 verita est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animi in Publio offenderer. His rebus actis, 12 Reatini me ad sua 13 πέμπτη duxerunt, ut agerem causam contra Interamnateis apud Consulem, & decem legatos; quòd lacus Velinus, 14 à M. Curio emissus, interciso monte, in Nar defluit; ex quo est illa siccata, & humida; tamen modicè 15 Rosia. Vixi cum Axio 16 quin etiam me ad Septem aquas duxit. Redii Romam Fonteii causa 17 A. D. VII. Idus Quint. veni in spectaculum; primùm, magno & æquabili plausu: (sed hoc ne curaris; ego ineptus, qui scripserim) deinde, Antiphonti operam. is erat ante manumissus, quàm productus. ne diutiùs pendeas, palmam tulit. sed mihi tam pusillum, nihil tam sine voce, 18 nihil tam. verùm hæc tu tecum habeto. in Andromacha tamen major fuit 19 quàm Astya. nam in ceteris parem habuit neminem. quæris nunc de Arbuscula: valde placuit. Ludi magnifici & grati. Venatio in aliud tempus dilata. Sequere nunc me in campum. ardet ambitus: 20 σῆμερον δέ τοι ἐρέω fœnus ex triente Idibus Quint. factum erat bessibus. dices, istuc quidem non molestè fero, ô virum, ô civem. Memmium Cæsaris omnes opes confirmant. cum eo Domitium Consulem junxerunt; qua pactione, epistolæ committere non audeo. Pompejus fremit, queritur, Scauro studet: sed utrum *fronte, an mente*, dubitatur. 21 ἐξοχὴ in nullo est. pecunia omnium dignitatem exæquat. Messalla languet: 22 non quo aut animus desit, aut amici: sed coitio consulum, & Pompejus obsunt. 23 ea comitia, puto fore, ut ducantur. Tribunitii candidati jurarunt, se arbitrio Catonis petituros. apud eum H. S quingena *deposuerunt*; ut, qui à Catone damnatus esset, id perderet, & competitoribus tribueretur. hæc ego pridie scribebam, quàm comitia fore putabantur. sed ad te v. Kal. Sext. si facta erunt, & tabellarius non erit profectus, tota comitia perscribam: quæ si, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quàm omnes quidem judices. Messius defendebatur à nobis, è legatione revocatus, nam eum 24 Cæsari legarat Appius. Servilius edixit, ut adesset. tribus habet 25 Pomtinam, Velinam 26 Mæciam. pugnatur acriter: agitur tamen satis.

---

1. *Et suam illam.*) Expressit Bosius scripturam Decurtati, *& suam illam.* Malasp. legit, *etiam suam illam*, sed ex conjectura. vox illa, *&* deest in vulg.

2. *Sed humanitatem tuam.*) Jun. vocem illam, *sed*, quam ab oscitante librario scriptam esse dicit, delendam censet.

3. *Sed vereor, ne lepore te suo detineat diutius, rhetor Clodius, & homo pereruditus, ut ajunt.*) Addidit Bosius ex fide Decurtati pronomen, *te*, post vocem *lepore* & pro *Pretor Clodius*, reposuit, *rhetor Clodius.* vulg. sic legitur *sed vereor ne lepore suo detineat diutius Pr. Clodius & homo pereruditus, ut ajunt.*

4. *Pituanios.*) Bosius hoc vocabulum corruptum fatetur; sed ex mss. sic edidit: divinat interim, *D. Turanius.* Manut. depravatam dictionem, unius litteræ mutatione se correxisse dicit, legitque *Pituanius*, cui assentitur Junius.

5. *Havere.*) Vulg. *avere.*

6. Ἡμερόλογον.) Victorio ex antiquiori suo debetur hæc restitutio: prius legebatur, ἡμερολογεῖον.

7. *Ad te quidem litterarum.*) *Quidem* deest in vulg.

8. *Procilius condemnatus.*) Vindicat sibi hujus loci emendationem Vrs. cùm enim *Porcilius* antea legeretur, Manutius aitâ se admonitum, *Procilius*, reposuisse; cum tamen antea sic edendum curasset Vict. qui testatur in mss. legi *Procilius commendatur.*

9. Τριστρατηγοπαγίτας.) Eximios Areopagitas. Vulgat. tres ἀριοπαγίτας.

10. *Debemus.*) Mal. abfuisse scribit à quibusdam suis verbum hoc, *debemus*; Bos. contra in omnibus suis id exaratum reperit nec abesse posse afferit sine magno sententiæ incommodo.

11. *Verita est enim pusilla, quæ nunc laborat.*) Locum hunc à mendis quibus scatebat, vindicavit Bosius. Tornæs. Hurale & Crusell. sic habebant, *verita est enim pusilla ne animum Publio offenderet*: eademque ferè erat lect. Decurtati, extra quàm, quòd pro, *animum Publio*; edebat, *animi in Publio*, atque ita excudendum curavit: id præterea mutavit, quod pro, *verita*, reposuit, *verita.* & pro, *offenderet*, *offenderer*; ut totus locus ita concipiatur, *verita est enim pusilla, nunc laborat, ne animi in Publio offenderer.* Manutius in hoc verborum ambitu, mendum latere videns, sic restituere conatus est, *verita est enim filia, quæ nunc laborat, ne animum Publii offenderem*: vel, *ne animum Publii offenderetur.* Junius ex mss. Palat. vulgatam lectionem, quæ sic se habet, *verita est enim pusilla, quæ nunc laborat, ne animum Publii offenderet*, prorsus sequitur, una littera mutata legendo, *offenderit* pro *offenderet.*

12. *Reatini me ad sua πέμπτη.*) Victorius emendaverat *Reatini, me ad sua πέμπτη*, cùm prius legerentur, *Eratini me ad sua tempora.*

13. Πέμπτη.) Amœnissima lectio.

14. *A. M. Curio.*) Sic legendum auctore Manutio, non vero *à M. Curio.*

15. *Rosia.*) Sic in duobus antiquis libris Cavalcantis & Bessar. Est tamen cur aliquid desideret Manutius, cui placeret tale quippiam, *ex quo est illa quidem siccata, sed humida tamen modicè Rosia*: vulgò, etiam legitur, *Rosea.*

16. *Quinctiam.*) Vulg. *Qui etiam.*

17. *A. D. VII. Id. Quinct. veni in spectaculum.*) Alia est lectio & distinctio vulgò ad VII. *Id. Quinct. veni Spectaculum primum, &c.*

18. *Nihil tam. Verum hæc tu tecum habeto.*) Sic habent omnes libri mss. Lambino teste, neque etiam Manutius improbat. sed Malasp. non placet; qui suspicatur legendum, *nihil tam verum.* Bosii lectionem sequitur Junius. sed aliter distinguit vulgus, *nihil tam verum. Hæc tu tecum habeto.*

19. *Quam Astya nam in ceteris.*) Omnes ad unum Bosi mss. *quam Astyanam*, unde distinxit illa duo vocabula, quæ in unum coaluerant: Victorius etiam testatur in suo vetere codice leg. *Astyanam*; unde legendum conjecit, *Astyanax*; quidam libri legunt, *quam Astyanactis*, nam in ceteris Faernus delet *nam.*

20. Σῆμερον.) Signum autem tibi dicam.

21. Ἐξοχὴ *in nullo est.*) Vulg. ἐξοχὴ *nulla est.*

22. *Non quo aut animus desit, aut amici.*) Victorio hujus loci emendatio debetur, cujus in vetere ms. exaratum erat; *non quo animus desit, aut amicis.* antea legebatur, *non quo animus desit aut amicis, etiam*; quod ultimum vocabulum in mss. existare negat.

23. *Ea comitia, puto fore, ut ducantur, Tribunitii candidati.*) Hæc est lectio & distinctio Victorii; præterquam quod pro, *ea*, legit, *sed.* antea legebatur, *ex comitiatis puto fore ut ducantur Tribunitii.* Bessarionis liber, *Pompejus absens est è comitiis.*

24. *Cæsari legarat Appius.*) Victorii antiquus, *legerat*, non *legarat*; quod etiam Germani adnotarant in margine sui libri.

25. *Pomptinam.*) Vulg. *Pontinam.*

26. *Mæciam.*) Vulg. *Meciam.*

1. Ia-

satis. deinde me expedio ad Drusum, inde ad Scaurum. parantur orationibus 1 indices gloriosi. fortasse accedent etiam consules designati: in quibus si Scaurus non fuerit, in hoc judicio valde laborabit. Ex Quinti fratris litteris suspicor jam eum esse in Brittannia. suspenso animo exspecto, quid agat. illud quidem sumus adepti, quod multis & magnis indiciis possumus judicare, nos Cæsari & carissimos, & jucundissimos esse. Dionysium velim salvere jubeas, & eum roges & hortere, ut quamprimum veniat, ut possit Ciceronem meum, atque etiam me ipsum, erudire.

CICERO ATTICO, S.

16 OCCUPATIONUM mearum vel hoc signum erit, quòd epistola librarii manu est. De epistolarum frequentia te 2 nihil accuso. sed 3 pleræque tantummodo mihi nuntiabant, ubi esses, quòd erant abs te; vel etiam significabant rectè esse: quo in genere maximè delectarunt duæ ferè eodem tempore abs te Buthroto datæ. scire enim volebam, te commodè navigasse. sed hæc epistolarum frequentia non tam ubertate sua, quàm celeritate delectavit. illa fuit gravis, & plena rerum, quam mihi Paccius, hospes tuus, reddidit. ad eam rescribam igitur, & hoc quidem primum? 4 Paccio re & verbis ostendi, quid tua commendatio ponderis haberet, itaque *in intimis* est meis, cùm antea notus non fuisset. nunc pergam ad cetera. Varro, de quo ad me scribis, includetur in aliquem locum, si modò erit locus. sed nosti genus dialogorum meorum: ut in oratoriis, quos tu in cælum fers 5 non mentio potuit fieri cujusquam ab iis, qui disputant, nisi ejus, qui illis notus, aut auditus esset. hanc ego de republica quam institui, disputationem in Africani personam, & Phili, & Lælii, & Manlii contuli. adjunxi 6 adolescenteis, Q. Tuberonem, P. Rutilium, duo Lælii generos, Scævolam, & Fannium. itaque cogitabam, quoniam in singulis libris utor prooemiis, ut Ἀριστοτέλης in iis, quos 7 ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, ut non sine causa istum appellarem: id quod intelligo tibi placere, utinam modò conata efficere possim. rem enim, quod te non fugit, magnam complexus sum & gravem, & plurimi otii, quo ego maximè egeo. Quòd in iis libris, quos laudas, personam desideras Scævolæ: non eam temerè dimovi: sed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noster Plato. cùm in Piræeum Socrates venisset ad Cephalum, locupletem & festivum senem; quoad primus ille sermo haberetur, adest in disputando senex: deinde cùm ipse quoque commodissimè locutus esset, ad rem divinam dicit se velle discedere; neque postea revertitur. credo Platonem vix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone *diutius retinuisset*. multo ego satius hoc mihi cavendum putavi in Scævola; qui & ætate, & valitudine erat ea, qua esse meministi; & iis honoribus, ut vix satis decorum videretur, eum plureis dies esse in Crassi Tusculano; & erat primi libri sermo non alienus à Scævolæ studiis. reliqui libri 8 τεχνολογίας habent, ut scis. 9 huic joculatorem senem illum, ut noras, interesse sanè nolui. De re filiæ, quod scribis, erit mihi curæ. 10 etenim est luculenta res. Aureliani, ut scribis, indicio: & in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo. Vestorio non desum, gratum enim tibi id esse intelligo: &, ut ille intelligat, curo. sed scis, qui? cùm habeat 11 duo faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone, Lege Iunia, & Licinia scis absolutum. 12 Fufia ego tibi nuntio absolutum iri; neque patronis suis tam libentibus, quàm accusatoribus. is tamen & mecum, & cum Milone in gratiam rediit. Drusus reus est factus à Lucretio: judicibus rejiciendis 13 A. D. Non. Quint. 14 De Procilio rumores non boni; sed judicia nosti. Hirrus cum Domitio in gratia est. s. c. quod hic consules de provinciis fecerunt, QUICUNQUE POSTHAC, 15 non mihi hili, ut qui jam intelligebamus enuntiationem illam Memmii valde Cæsari displicere. Messalla noster, & ejus Domitius competitor liberalis in populo valde fuit. 16 nihil gratius. certi erant consules. ac Senatus decrevit, ut tacitum judicium ante comitia fieret. ab iis consiliis, quæ erant omnibus sortita in singulos candidatos, magnus timor candidatorum, sed quidam judices, In his 17 Opimius VEIENTRO. Antius, Tribunos pl, appellarunt, 18 ne injussu populi judicarent. res cedit. comitia dilata ex s c. dum lex de tacito judicio ferretur. venit legi dies: Terentius intercessit. Consules, qui illud *levi brachio* egissent, rem ad Senatum detulerunt. hic Abdera, non tacente me. dices, tamen tu non quiescis? ignosce, vix possum. verumtamen quid tam ridiculum? Senatus decreverat, ne priùs comitia haberentur, quàm lex lata esset: si quid intercessisset, res integra referretur, cœpta ferri leviter intercessum non invitis: res ad Senatum: de ea re ita censuerunt: comitia primo quoque tempore 19 haberi esse è re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis absolutus, cùm ego patrem ejus ornatissimè

1 *Iudices gloriosi.*) Vulg. *judices gloriosi.*

2. *Nihil accuso.*) Vulg. *accusabo.*

3. *Pleraque tantummodo mihi nuntiabant, ubi esset.*) Bessar. libet, *pleriqua tantummodo, mihi nuntiabant ubi esset.*

4. *Paccio re & verbis ostendi.*) Vulg. *Paccio & verbis & re ostendi.*

5. *Non mentio potuit fieri.*) Vulg. *non potuit mentio fieri.*

6. *Adolescentis.*) Vulg. *adolescentes.*

7. Ἐξωτερικοὺς.) Populares.

8. τεχνολογίαν,) Tractationem artis: disputationem de præceptis artis.

9. *Huic joculatorem senem illum, ut noras, interesse sanè nolui.*) Vict. legit, *huic joculatoria disputationi senem illum, ut noras, interesse, &c.* quæ etiam est vulgata lectio. Dictio autem hæc *disputationis* à tribus antiquis libris, Bessarionis, Cavale Ferri abest: ut etiam à codicibus Memmian. & Tornæsi absque iis quos habuit Mal. teste Lambino; qui tamen vocem hanc *disputatione*, retinebam; *conjecturis* à verò tollendam censet. Victori lectionem probat Iun. quam uno consensu mss. Palatinos retinere dicit.

10. *Etenim est luculenta res Aureliani ut scribis iudicio.*) Sic habent Bessarionis & Ferri libri, quod etiam non improbatur Lambino, qui tamen legi *ciend cio*: Vulg. *etenim est luculenta res Aureliani ut scribis judicio.*

11. *Duo faciles.*) Iun. legendum putat *dees faciles*; vulg. *duos faciles.*

12. *Fufia.*) Vulg. *Fufia.*

13. *A. D. Nonas.*) Vulg. *ad V. Nonas.*

14. *De Procilio.*) Veteres suos cod. sequutus Bosius, *de Procilis* excudendum curavit, quod etiam placuit Man. vulgatæ editiones, & in iis Victor. *de Procilis.*

15. *Non mihi hili.*) Codices Torn. & Crus. *non mihi, ut qui*; unde conjecit Bos. *non mihi hili, ut qui*, &c. Bess. & Cavale libros, *non mihi, ut quod*, habere testatur Man. qui mendum latere agnoscens, sic conatur restituere, *Sc. quid hic Consules de provinciis fecerunt, Quicumque posthac, non mihi hili Pompeis jam intelligebamus, &c.* vulg. pro *non mihi hili* *nutum sibi.*

16. *Nihil gratius. certi erant consules. Senatus decrevit.*) Aliter legit & distinguit Iun. ex mss. Pall. *nihil gratius certè erat* COSS. *ac Senatus. Senatus decrevit.*

17. *Opimius VEIE. TRO. Antius Tribunus pleb. appellarunt.*) Locum hunc depravatum emendavit Bos. Exemplar Torn. *Vejentranius.* Scilicet, *Vejentranius*, recte, modo ita distinguatur, *Opimius VEIEN. TRO. Antius.* Lamb. Octavii Pantagathi conjectura approbata legit, *in hic Opimius Vejent Terentium Tribunum pl.* In libro Caval. *Vejeteranius.* Iun. Bosium recte præeuntem sequitur. vulgo sic: *Opimius Vejeter, Antium tribunum plebis appellarunt.*

18. *Ne injussu populi judicarent. res cedit. comitia dilata.* Bos. improbans lectionem Man. *res ad Senatum*, quod nimis discreparet à veteri scriptura, *rescidit*, potiorem hanc ducit, *res cedit*, quæ reperitur integra, & sine ulla varietate in codice Anton. teste Lamb. qui Man. conjectura nihil putat fingi probabilius. Ion. ex conjectura, *res fadit*, vel *fodit.* vulg. *ne injussu populi judicarent; rescidit com sia dilata, &c.*

19. *Haberi esse à re.*) Libri formis impressi *haberi conferre*: prorsus inepte: hæc enim non cohærent: *conferunt comitia cenfere.* in Dec. erat, *haberi esse re*, unde correxit Bos. *haberi esse à re.*

tissimè defendissem, obnuntiationibus per Scævolam interpositis, singulis diebus usque ad pridiè Kal. Octobr. quo ego hæc die scripsi, sublatis, populo tributim domi suæ satisfecerat. sed tamen 1 etsi uberior liberalitas hujus, *gratior* esse videbatur eorum, qui occupabant. Cuperem vultum videre tuum, cùm hæc legeres. nam profectò a rem haves vinulam, hæc negotia multarum nundinarum fore. sed senatus hodie fuerat futurus, id est Kal. Octobribus. jam enim 3 lucisceit. ibi loquetur, præter Antium & Favonium, *liberè* nemo. nam Cato ægrotat. de me nihil timueris: sed tamen promitto nihil. Quid quæris? aliud; judicia, credo. Drusus, Scaurus non fecisse videntur. tres candidati fore rei putabantur, Domitius à Memmio, Messalla à Q. Pompejo Rufo, Scaurus à Triario, aut à L. Cæsare. quid poteris, inquies, pro iis dicere? ne vivam, si scio. in illis quidem tribus libris, 4 quos tu dilaudas, nihil reperio. 5 Nunc ut opimiorem habeas reum, ferendum est. quæris, ego me ut gesserim? constanter & liberè. quid ille, inquies, ut ferebat? humaniter, meæque dignitatis, quoad mihi satisfactum esset, habendam sibi rationem putabat. quo modo ergo absolutus? 6 omnino ηρεγεία γυμνὰ: accusatorum incredibilis *infantia*, id est L. Lentuli, L. F. quem fremunt omnes prævaricatum; deinde Pompeji mira contentio; judicum sordes. attamen XXXII. condemnarunt, XXXIIX absolverunt. judicia reliqua impendent: nondum est planè expeditus. dices, tu ergo hæc quo modo fers? bellè me hercule, & in eo me valde amo. amisimus, mi Pomponi, 7 omnem non modò succum, ac sanguinem, sed etiam *colorem*, & speciem pristinam civitatis. nulla est respublica, quæ delectet, in qua acquiescam. idne igitur, inquies, facilè fers? id ipsum. recordor enim, quàm bella paulisper, nobis gubernantibus, civitas fuerit: quæ mihi gratia relata sit, nullus dolor meangit; *unum omnia posse*, 8 dirumpuntur ii, qui me aliquid posse doluerunt: multa mihi dant solatia: nec tamen ego de meo statu demigro: quæque vita maximè est ad naturam, 9 ad eam me refero, & litteras, & studia nostra; dicendi laborem delectatione oratoria consolor. domus me, & rura nostra delectant. NON RECORDOR, unde ceciderim, sed unde surrexerim, fratrem mecum, & te si habebo, per me ista 10 pedibus trahantur. vobis ἀμφιλοσοφοῦσι possum. locus ille animi nostri, stomachus ubi habitabat olim, concalluit. privata modò, & domestica nos delectant. miram securitatem videbis: cujus plurimæ mehercule partes sunt in tuo reditu. nemo enim in terris est mihi tam *consentientibus sensibus*. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum; & est nonnullus odor Dictaturæ: sermo quidem multus; qui etiam Gabinium apud timidos judices adjuvit. Candidati Consulares omnes rei ambitus. accedit etiam Gabinius: quem P. Sulla, non dubitans 11 quin foris esset, postularat, contradicente & nihil obtinente Torquato. sed omnes absolventur; nec posthac quisquam *damnabitur*, nisi qui hominem occiderit. hoc tamen agitur severius. itaque 12 indicia calent. M. Fulvius Nobilior condemnatus est. multi alii urbani ne respondent quidem. Quid aliud novi? 13 & tamen, absoluto Gabinio, stomachantes alii judices, horâ pòst, Antiochum Gabinium, 14 nescio quem è Sopolidis pictoribus, libertum, ac accensum Gabinii, lege Papia condemnarunt. itaque dixit statim 15 reus P. lege Majestatis 16 ὅ σ' οἶδ' Ἄρης ἄμμε Παφίη? 17 Pomtinus vult A. D. IV. Non. Novemb. triumphare. huic obviam Cato, & Servilius Prætores apertè, & Q. Mucius Tribunus; negant enim latum de Imperio: & est latum hercule insulsè. sed erit cum Pomtino Appius consul. Cato tamen affirmat,

---

1. *Etsi uberior liberalitas hujus, gratior esse videbatur eorum qui occupabant.*) Auxilio antiquorum librorum hunc locum fœde inquinatum purgavit Vict. antea legebatur, *liberalitatis hujus ceratior.*

2. *Rem haves vinulam.*) Bos. omnes mss. habebant, *nullam*, præter Dec. in quo erat, *ut nullam*, unde Bos. conjecit *vinulam*. Iun. mss. Pal. fidem sequutus legit, *rem habes nullam*. vulg. *rem non habes nullam.*

3. *Lucisceit.*) Hunc etiam locum antiquiori suo adjutus restituit Vict. in illo legebatur, *jam enim lucisci tibi loquetur*, addendo autem litteram, verbo *ucisci*, detractam à sequenti dictione, & interpungendo perspicuus fit sensus antea legebatur, *jam enim tibi lucisci loquetur*: vulgò *lucesit.*

4. *Quos tu dilaudas.*) Sic emendavit Vict. Libri mss. teste Lamb. cui hæc emendatio probatur, habent, *quos studis laudas*. unde Pithœus vult scribi, *quos tu adeo laudas*. Iun. ex mss. Pal. *quos studio laudas.*

5. *Nunc ut opimiorem habeas reum, ferendum est.*) Totum hunc locum, ab his verbis, *nunc ut opimiorem, &c.* usque ad illa verba *Paceiana epistola respondi*; qui in vulgata editione in sequentem epistolam rejectus est, hic adtexuit Bos. quod Man. Mal. Lamb. ante viderant. Iun. etiam ex mss. Pal. confirmat. Ceterum hæc est conjectura Bos. cujus omnes mss. habent, *nunc ut opinionem habeas rerum*, quam lectionem Iun. ex mss. Palat. amplectitur. vulg. *Nunc de Gabinia hac absoluto. Verùm ferendum est.*

6. *Omnino ηρεγεία γυμνὰ.*) Lanx nudæ. Erat in ms. Tornæs. ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ: in Decurt. ΠΟΡΓΙΑΠΥΜΝΑ, inde conjecit ΓΟΡΓΕΙΑΓΥΜΝΑ Bos. ex perturbatis litteris emendavit Man. πρόρρω πεφυμνά, quod valet *retrò*. Etricus Steph. quasi propius accedens ad scripturam antiquam legendum πρόπεφυμνα, *id est, prorsus seu omnino*; & vocem *omnino*, ut ex interpretatione natam delendam putabat. Olim Lamb. lectione Steph. non improbata, placebat emendatio Man. sed postea Bosii conjecturam tanquam genuinam amplexus est, omnibusque anteponendam duxit. vulg. *omnino* ΠΟΡΠΑΠΥΜΝΑ. Claud. Dausquejus, adspecto perficulatius verbo Græco, & illo *prævaricatum*, ac totius corpore sententiæ perspecto, restituebat ΠΕΡΠΕΡΕΥΜΑ, ac si dicat, *peccatum largiter*. Lentulum fremunt omnes prævaricatum. usurpat id vocis Tull. lib. 1. Epist. 2. ἐνπερπεφυσιμένη, & alibi.

7. *Omnem non modò succum.*) Ex scidis & Torn. Bos. edidit *omnem non modò*, non ut in vulg. *non omnem modò.*

8. *Dirumpuntur.*) Vulg. *disrumpuntur.*

9. *Ad eam me refero & litteras.*) Lamb. legendum censet, *ad eam me refero, ad litteras, &c.*

10. *Pedibus trahantur.*) Fuern. legit, *trahunter*, vulg. *trahuntur*. Gul. legebat *isti*, pro *ista*.

11. *Quin foris esset.*) *Fortis*, habet Vrsini lib.

12. *Indicia calent.*) Vulg. *judicia calent.*

13. *Et tamen absolutio.*) Mur. legit *est tamen.*

14. *Nescio quem è Sopolidis pictoribus.*) Litteræ R. & S. adeo ambiguæ forma expressæ sunt in codice Torn. ut vix alteram ab altera internoscas; incertumque sit *Sopolidis*, an *repolidis* exaratum sit. qua re olim inductus Bos. putavit legendum esse, *è rhopopolidis pictoribus*, auctore; fuit Lamb. ut ita corrigeret: verum postea nactus codicem Decurt. ubi disertim scriptum est *Sopolidis*, errorem suum agnovit. itaque nunc edidit, *è Sopolidis pictoribus*, ut plane est in Decurt. & Tornæsiano, nisi quod ab hoc abest præpositio, *è*. vulgò legitur, *nescio quem solidis pictoribus.*

15. *Reus P. lege majestatis.*) Scripturam Decurt. Bos. expressit; illud *P.* abest à vulgatis. Iun. ex mss. legit *Papia lege.*

16. Οὐ σ' οἶδ' Ἄρης ἄμμε Παφίη.) Nonne scio te, Mars, esse consuetæ cum Paphia sive Venere. Ita Bos. cùm reperisset in optimo illo Decurtano ΟΥ ΣΟΙΑΛΡΗΣΑΜΑ ΑΦΙΗΙ, veteris scripturæ vestigiis ductus aliam lectionem affert Lamb. quam à Bos. accepisse dicit, ὅ σοι ἀδῆς μόλαι φύει: Mur. sic emendare conatus est, ὅ σὺ μὲ πεῖσ' ἀφίης ex mss. Pal. tentat Iun. *dixit statim reus Papia lege majestatis*, ὅ σοὶ μεῖς σιω Παφίη, sive ut alii volunt, ἄμμε Παφίη, *nihil ibi cum Paphia Venere*. vulgò, ΟΥΣΟΙΜΡΙΣΑΜΑΦΙΗ. Dausquejus, lectis aliorum conjecturis conabatur, ΟΥΚΕΝΕ, ΠΕΙΣΑΜΗΕΦΗ, *non persuasi*, inquit, mihi à judicibus, apud quos ratio juris prostrata est, condemnatum iri. fundatur ex antegressis: *sed omnes absolventur, nec, &c.* putabat item legi posse, ΟΥΚΕΜΕΡΙΣΑΜΗΝ ΕΦΗ, *non tribuit donis, muneribusque gratiam judicum non prolectavi.*

17. *Pomptinus vult A. D. IV.*) Vulg. *Pomptinus vult ad IV.*

mat, se vivo 1 illum non triumphare. id ego puto, ut multa ejusdem, ad nihil recasurum. Appius sine lege, suo sumtu, in Ciliciam cogitat. Paccianæ epistolæ respondi: cognosce cetera. Ex fratris litteris incredibilia quædam de Cæsaris in me amore cognovi: eaque sunt ipsius Cæsaris ubertimis litteris confirmata. Britannici belli exitus exspectatur. constat enim aditus insulæ esse 2 munitos mirificis molibus. etiam illud jam cognitum est, neque *argenti* 3 scripulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem prædæ, nisi ex mancipiis: ex quibus nullos puto te litteris, aut musicis *eruditos* exspectare. Paullus in medio foro basilicam jam pænè texuit iisdem antiquis columnis: illam autem, quam locavit, facit magnificentissimam. quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil gloriosius. itaque Cæsaris amici (me dico & Oppium: dirumparis licet) in monumentum illud, quod tu tollere laudibus solebas, 4 ut forum laxaremus, & usque ad atrium libertatis explicaremus, contemsimus sexcenties H S. cum privatis non poterat transigi minore pecunia. efficiemus tem gloriosissimam. nam in campo Martio septa 5 Tributis comitiis marmorea sumus, & tecta facturi; eaque cingemus excelsa porticu; ut mille passuum conficiatur. simul adjungetur huic operi Villa etiam publica. Dices, quid mihi hoc monumentum proderit? *6 quid?* celabo te res Romanas? non enim te puto de lustro, quod jam desperatum est, aut de judiciis, quæ lege Coctia fiant, quærere. Nunc te objurgari patere, si jure. scribis enim in epistola, quam 7 C. Decimius mihi reddidit, Buthroto datam, in Asiam tibi eundum esse te arbitrari. mihi mehercule nihil videbatur esse, in quo tantulum interesset, utrum per *procuratores* ageres, an per te ipsum; sut abis totiens, & tam longe abes. sed hæc malem integra re, tecum egisse. profectò enim aliquid egissem. nunc reprimam susceptam objurgationem. 9 utinam valeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus sæpe scribo, quòd certum non habeo, ubi sis, aut ubi futurus sis. huic tamen nescio cui, quòd videbatur te visurus esse, putavi dandas esse litteras, tu quoniam iturum te in Asiam esse putas, ad quæ tempora te 10 exspectemus, facias me certiorem velim, & de Eutychide quid egeris.

CICERO ATTICO, S.

17 O EXSPECTATAS mihi tuas litteras! ô gratum adventum! ô constantiam promissi, & fidem miram! ô navigationem amandam! quam mehercule ego valde timebam, recordans superioris 11 tuæ transmissionis ὀλίγης, sed nisi fallor, citiùs te, quàm scribis, videbo. credo enim te putasse, tuas mulieres in Apulia esse: quod cùm secus erit, quid te Apulia moretur? nam Vestorio dandi sunt dies, & ille Latinus 12 ἀπίκισμος ex intervallo regustandus. Quin tu huc advolas, 13 & invisis illius nostræ Reip. germina? ne pure, vide, nummis ante comitia tributim uno loco divisis, palam inde absolutum Gabinium detur esse valiturum. De Messalla quod quæris, quid scribam nescio: 14 numquam ego vidi tam pares candidatos. Messallæ copias nosti. Scaurum Triarius reum fecit. si quæris, nulla est magnopere commota 15 συμπάθεια, sed tamen habet Ædilitas ejus *memoriam non ingratam*; & est pondus apud rusticos 16 in *patris* memoria. reliqui duo plebeji sic exæquantur, ut Domitius valeat amicis, adjuvetur tamen non gratissimo munere; Memmius Cæsaris commendetur militibus, Pompeji Gallia nitatur. quibus si non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in adventum Cæsaris detrudat, Catone præsertim absoluto. Ab Quinto fratre, & à Cæsare accepi A. D. IX. Kalend. Novemb. litteras, confecta Britannia, obsidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, 17 datas à littoribus Britanniæ, proximo A. D. VI. Kalend. Octob. exercitum Britannia reportabant. Q. Filius erat jam ad Cæsarem profectus. Tu, si aut amor in te est nostri, ac tuorum, aut ulla varietas, aut si etiam sapis, ac frui tuis commodis cogitas, adventare & prope adesse jam debes. non mehercule æquo animo te careo. te autem quid mirum, qui Dionysium tantopere desiderem? quem quidem abs te, cùm dies venerit, & ego, & Cicero meus flagitabit. Abs te proximas litteras habebam, Epheso A. D. V. Id. Sext. datas.

CICERO ATTICO, S. 18

PUTO te existimare, me, nunc oblitum consuetudinis & instituti mei, rarius ad te scribere, quàm solebam: sed, cùm loca & itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Asiam, neque cuiquam, nisi ad te ipsum proficiscenti, dedi litteras 18 neque enim sunt ex epistolis nostris, quæ si perlatæ non sint, nihil ea res nos offensura sit: quæ tantum habent mysteriorum, ut eas ne librariis quidem ferè committamus. 19 Lepidum quo exedar; Consules flagrant infamia, quòd C. Memmius candidatus *passionem* in senatu recitavit, quam ipse & suus competitor Domitius cum consulibus

1. *Eum non triumphare.*) Bessar. liber, *non triumphaturum.*

2. *Maximis mirificis molibus.*) Lamb. testatur veterem codicem habere, *minaxis*, sed quid valeat, exputare non potest. Iun. legit, *maximis mirificis molibus.*

3. *Scripulum.*) Vulg. *scrupulum.*

4. *Forum laxaremus.*) Vocem hanc *forum*, delet Lamb.

5. *Tributis comitiis.*) Sic habent Bessar. & Cavale. antiqui libri, teste Manutio probatur hæc lectio: Vulg. *tributitiis comitiis.*

6. *Quid celabo te res Romanas.*) Decurtari lectionem Bos. edidit, Iun. ex conjectura, *quid laboribus res Romanas*: Vulg. *ad quid laboramus res Romanas?*

7. *C. Decimius.*) Repositus Man. *C. Decimius*, ut Cavale. Ferri & Bessar. libri habent.

8. *Ut abis totiens, & tam longe abis.*] Vict. hanc lectionem Bos. veteres mss. confirmant: Vulg. *ne toties & tam longe abesse.*

9. *Utinam valeat.* Torn. ante vocem, *utinam*, hoc amplius habebat, *hoc quid dixi tantum*; quæ verba glossemate quodam manarunt.

10. *Exspectemus.*) Vulg. *exspectem.*

11. *Tua transmissionis* ὀλίγης.) Græcum hoc vocabulum deest in vulg.

12. ἀπίκισμος.] Atticismus, sive orationis lepos.

13. *Et invisis illius nostræ reipublicæ germina?*) Bosii hæc est restitutio. Torn. *germa*; Decurt. *gerina*, inde conjecit *germina*. Lamb. verò edendum curavit, *& invisis illius nostræ reip.* γεραιόδενος. *Peti videt nummis* &c. partim Pauli Man. partim Iohannis Auzati conjectorum sequutus; Bosii restitutionem *reipublicæ germina*, probat Iun. sequens verò membrum sic emendat, *Peti inde nummis ante comitia &c.* Vrsinus hujus loci correctionem aliunde affert, *putavi nummis ante comitia ut loco divisis palam ici absolutum Gabinium.* Vulg. *illius nostræ reipublicæ germanæ &c. Quin tu huc advolas & invisis illius nostræ reip.* γεραιά?) Sic scriptum in optimo codice, verum Bos. non rectè *germina* reposuit, ipse Cic. de Div. nat. *Sed inest germinis & ranunculi quædam natura significans aliquid.* Sic fere meliores codices *Iis. Vrsinus.*

14. *Numquam ego vidi.*) *Ego*, deest in Vulg.

15. Συμπάθεια.) Consensus naturæ, convenientia sive conjunctio rerum.

16. *In patris memoria.*) Vulg. *in patrii memoriam.*

17. *Datas à littoribus Britanniæ, proximo A. D. VI Kalend.*] vulg. *datas à littoribus Britanniæ proximo a. d. VI. Kalend.*

17. *Neque enim sunt ea.*) Post verbum *sunt*, Decurt. addit vocem, *ea*, quæ in vulg. desideratur, quod etiam Lamb. vidit.

19. *Lepidum quo exedar.*] Ita Bos. omnis litterarum mutatione, ex Decurt. conjecit. in quo legebatur *exedar.* Codices Torn. Cruf. & Hurala. nihil hic afferunt: vulgatis Lamb. legit, *lepidum quo res exedat.* Bessar. liber *excidant.* Emendantes, *ne verbum quod excidat*, propius à receptu scriptura abire vellet Vrsin. vulgatam lectionem ex mss. Pall. sequitur Iun. *lepidum quo excidat.*

tibus fecissent, uti ambo H-S quadragena consulibus darent, si essent ipsi consules facti, nisi tris Augures dedissent, qui se adfuisse dicerent, cùm lex Curiata ferretur, quæ lata non esset, 1 & duo consulares, qui se dicerent in ornandis provinciis consularibus scribendo adfuisse, cùm omnino ne senatus quidem 2 fuisset. hæc pactio non verbis, sed nominibus & perscriptionibus, multorum tabulis cùm esse facta diceretur, prolata à Memmio est nominibus inductis, auctore Pompejo. hic Appius erat idem. nihil sanè jacturæ. corruerat alter, & planè, inquam, jacebat. Memmius autem, diremta coitione invito Calvino, planè retrixerat, 3 & eo magis nunc cogi ἀκηδέστερον, tum fluere justitio, & omnium rerum licentia. Perspice æquitatem animi mei & ludum, & contemptionem 4 Selicianæ provinciæ, & mehercule cum Cæsare suavissimam conjunctionem (hæc enim me una ex hoc naufragio *tabula* delectat) qui quidem Quintum meum, tuumque, dii boni! quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia? non secus, ac si ego essem imperator. hibernam legionem eligendi optio delata commodùm, ut ad me scribit. hunc tu non ames? quem igitur istorum? Sed heus tu, scripseramne tibi me esse legatum Pompejo? & extra urbem quidem fore ex Idib. Ianuar.? visum est hoc mihi ad multa quadrare. sed quid plura? coràm, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid exspectes. Dionysio plurimam, salutem: cui quidem ego non modò servavi, sed etiam ædificavi locum. quid quæris? ad summam lætitiam meam quam ex tuo reditu capio, 5 magnus illius adventu cumulus accedit. quo die ad me venies, 6 tu, si me amas, apud me cum tuis maneas.

1. *Et duo Consulares.*) Vulg. *& duo Consulares.*

2. *Fuisset.*) Vulg. *affuisset.*

3. *Et eo nunc magis cogi ἀκηδέστερον, tum fluere justitio & omnium rerum licentia.*) Locum hunc densa caligine offuscatum illustravit Bosius. Tornæsianus habebat, *& eo magis nunc cogi abdicatum fluere*: Decurtatus, *& eo magis nunc cogi abdicatum fluere.* Alii legunt *cogitare distaturam.* Iunius legit, *& eo magis nunc cogi abdicatum, suavere justitio, &c.*

4. *Siliciana provincia, & mehercule.*) Suorum mss. scripturam Bosius edidit, quod etiam adnotarunt Germani in margine sui codicis: vulg. *Seleuciana provincia, & mehercule.*

5. *Magnus illius adventu.*) Vulg. *magnus ex illius adventu.*

6. *Tuus si me amas.*) Antiquus liber, *ut si me amas*: *ex quo* Faernus, *tu si me amas*, aprius putat. Vrsinus, *utique si me amas.*

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
LIBER QUINTUS,
AD
ATTICUM.

CICERO ATTICO, S.

1 EGo vero & tuum in discessu vidi animum, & meo sum ipse testis: quo magis erit tibi videndum, ne quid novi decernatur; ut hoc nostrum desiderium ne plus sit annuum. De Annio Saturnino curasti probè. De satisdando verò te rogo, quoad eris Romæ, tu ut satisdes. & sunt aliquot satisdationes secundùm mancipium, in his & Memmianorum prædiorum, vel Atilianorum. De Oppio factum est ut volui, & maximè 1 quòd DCCC. aperuisti: quæ quidem ego utique vel versura facta solvi volo; ne extrema exactio nostrorum nominum exspectetur. Nunc venio ad transversum illum extremæ epistolæ tuæ versiculum, in quo me admones de sorore. quæ res se sic habet. Ut veni 2 in Arpinas, cùm ad me frater venisset, in primis nobis sermo, isque multus, de te fuit: 3 ex quo veni ad ea, quæ fueramus ego, & tu inter nos de sorore in Tusculano locuti, nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quàm tum meus frater erat in sororem tuam; ut etiam, si qua fuerat 4 *ex ratione* sumpta offensio, 5 non appareret. illo sic die. postridie ex Arpinati profecti sumus. ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini, sed prandimus in Arcano. nosti hunc fundum. quò, ut venimus

1 *Quod DCCC. aperuisti.*) Hunc numerum auxit Vict. ex antiquo suo codice, quum prius legeretur CCC. Germani verò pro, *aperuisti*, *adpromisisti*, legunt, sed nihil mutare voluit Vict. quod nullam varietatem in mss. invenisset.

2 *In Arpinas.*) Ita codicem Torn. habere dicit Lamb. vulgò *Arpinum.*

3 *Ex quo veni.*) Vulg. *ex quo egreditui.*

4 *Ex ratione sumpta offensio.*) Eandem lectionem in cunctis mss. libris invenit Vict. ideo nihil mutat. Germani tamen in margine sui libri, *ex ratione sumptus*, adnotarunt. Fulv. ex ms. libro qui habet, *ex ratione*, conjicit fortasse legendum *ex re.*

5 *Non appareret: illo sic die. postridie.*) Iunius ex duobus mss. Palatin. aliter & legit & distinguit, nempe, *non appareret illo. sic postridie, &c.*

Ego

mus, humanissimè Quintus, Pomponia, inquit, tu invita mulieres, 1 ego arcivero pueros. nihil potuit, mihi quidem ut visum est, dulcius, idque cùm verbis, tum etiam animo, ac vultu. at illa, audientibus nobis, ego sum, inquit, hic hospita. id autem ex eo, ut opinor, quòd antecesserat Statius, 2 ut prandium nobis videret. tum Quintus, en, inquit, mihi, hæc ego *pastor quotidie*. dices, quid, quæso, istuc erat? magnum; itaque me ipsum commoverat: sic absurdè & asperè verbis vultuque responderat. dissimulavi dolens. discubuimus omnes præter illam: cui tamen Quintus de mensa misit: illa *rejecit*. quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil asperius tua sorore mihi visum est. & multa prætereo, quæ tum mihi majori stomacho, quàm ipsi Quinto, fuerunt. ego inde Aquinum; Quintus in Arcano remansit, & Aquinum ad me postridie mane venit: mihique narravit, nec secum illam dormire voluisse: &, cùm discessura esset, fuisse ejusmodi, qualem ego vidissem. quid quæris? vel ipsi hoc dicas licet, *humanitatem* ei, meo judicio, illo die defuisse. Hæc ad te scripsi fortasse pluribus, quàm necesse fuit, ut videres tuas quoque esse partes instituendi & monendi. Reliquum est, ut ante, quàm proficiscare, mandata nostra exhaurias; scribas ad me omnia; Pomtinum extrudas; cùm profectus eris, cures, ut sciam. sic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius esse, nec suavius. A. Torquatum amantissimè dimisi Minturnis, optimum virum: cui me ad te scripsisse aliquid, in sermone significes velim.

CICERO ATTICO, S.

1 AD. VI. Idib. Mai. cùm has dabam litteras, ex Pompejano proficiscebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium. deinde cogitabam sine ulla mora justa itineta facere. In Cumano cùm essem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noster Hortensius: cui deposcenti mea mandata, cetera universè mandavi; illud propriè, ne pateretur, quantum esset in ipso, 4 prorogari nobis provincias. in quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi fecisse dicas, quòd & venerit ad me, & hoc mihi, præteteaque si quid opus esset, promiserit. confirmavi ad eam causam etiam Furnium nostrum; quem ad annum Tribunum plebis videbam fore. Habuimus in Cumano quasi *pusillam Romam*: tanta erat in his locis multitudo; cùm interim Rufio noster, quòd se à Vestorio observari videbat, stratagemate hominem percussit. nam ad me non accessit. itane? cùm Hortensius veniret, & infirmus, 5 & tam longè, & Hortensius, cùm maxima præterea multitudo, ille non venit? non, inquam. non vidisti igitur hominem, inquies? qui potui non videre, cùm per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, salutavi; 6 postea jam jussi valere, 7 cùm me expeniè è sua villa, numquid vellem, rogasset. hunc hominem parum gratum quisquam putet? aut non in eo ipso laudandum, quòd audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam consolationem esse hujus ingentis molestiæ, nisi quòd spero, non longiorem *annua* fore. hoc me ita velle multi non credunt, ex consuetudine aliorum. tu, qui scis, omnem diligentiam adhibebi, tum scilicet, cùm id agi debebit. Cùm ex Epiro redieris, de republica scribas ad me velim, si quid erit, 8 quod operiare. nondum enim satis huc erat allatum, quomodo Cæsar ferret de auctoritate perscripta: eratque rumor de Transpadanis, 9 eos jussos IV. viros creare. quod si ita est, magnos metus timeo. sed aliquid ex Pompejo sciam.

CICERO ATTICO, S.

AD. VI. Id. Mai. veni in Trebulanum ad Pontium 3
ibi mihi tuæ litteræ binæ redditæ sunt tertio abs te die: eodem autem 10 ex Pansæ Pompejano Philotimo dederam ad te litteras. nec verò nunc erat sanè, 11 quod scriberem. Qui de republica rumores, scribe quæso. in oppidis enim summum video timorem; sed multa inania. quid de iis cogites, & quando, scire velim. Ad quas litteras tibi rescribi velis. nescio. nullas enim adhuc acceperam, prætet quæ 12 mihi binæ semel in Trebullano redditæ sunt: quarum alteræ edictum P. Licinii habebant, (erant autem Non. Mai. datæ) alteræ rescriptæ ad meas Minturnenseis. quam vereor, ne quid fuerit ἀπόδοκιμάστερον in iis, quas non accepi. quibus rescribi vis. 13 Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionysius nobis cordi est. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deest, quod scribam; & lucet. 14 Beneventum cogitabam hodie. nostra continentia, & indulgentia 15 esse satisfeciemus. satis. 16 A. Pontio, ex Trebulano A. D. V Id. Mai.

CICERO ATTICO, S.

BENEVENTUM veni A. D. V. Id. Mai. ibi ac- 4
cepi eas litteras, quas tu superioribus litteris, significaveras te dedisse: ad quas ego ipse eo die dederam ex Trebulano 17 L. Pontio. ac binas quidem tuas Beneventi

1. *Ego arcivero.*) Ita libros veteres sequutus emendat Lambinus pro *accivero*.

2. *Ut prandium nobis videret.*) Victorius cum antiquis exemplaribus ita scripsit.

3. *Quid quæso istuc erat?*) *Quæso*, pro, *quæsi*, repoluit Manutius.

4. *Prorogari nobis provincias.*) Rectius Vrsino videtur quod est in antiquo, *provinciam*.

5. *Et tam longè & Hortensius.*) Ita & Lamb. & Bosius legunt; quibus adstipulatur Decurtatus: vulgo, *& tam longè Hortensius*; quod Faernus non capiens, hoc alterum, *Hortensius*, delebat.

6. *Postea jam ipsi.*) Vulg. *post etiam ipsi*.

7. *Cum me expeniè è sua villa.*) Ita Decurt. addita tamen, *è*, præpositione alterius manu; quam lectionem veram germanamque afferit Iunius: Bosius non videns, quid significet, *expeniè*, dubius conjicit, *ex Pansæ sui villa*. Ceterùm quod vulgò legitur, *è Pansæ villa*, ita se correxisse ait Manut. ex Cavalc. libro, in quo erat *Epense villa*. idem Manutius, et & Muretus etiam conjecerunt, *exiens è sua villa*, quod Lambinus unum librum integris litteris habere scribit. ô nimis obsequentem librum! Victorius quoque improbante Lambino, ex conjectura reposuit, *cum me ipsum è sua villa*. Turnebus libro XXVIII. cap. 27. noni et *exiens è sua villa*.

8. *Quod operiare.*) Odiosè est in uno ms. Fulvii pro *operiare*.

9. *Eos jussos IIII viros.*) Ex veteribus libris ita scripsit Victorius, antea legebatur, *eos jussu illius viros creare*.

10. *Ex Pansa Pompejano.*] Ita quidam fecerunt, *ex Pansa Pompejano*; ex scriptura missi quorundam qui habent *expense Pompejano*, quam scripturam tamen ut probam ex uno ms. Palat. arripit Iunius; vulgò abest vocabulum illud, *Pansa*. Lambinus ait quosdam libros plane habere *exiens è Pomp.* quos se mutat.

11. *Quid scriberem.*) Et hic & infra in vulgatis editionibus, legitur, *quid*.

12. *Mihi binæ semel.*] Verbum, *semel*, teste Vrsino deletum est in libro emendato à doctissimo viro; ipse verò libenter reponeret, *simul*, pro *semel*.

13. *Apud Lentulum ponam.*] Hæc est Victorii emendatio, ex antiquiori suo codice; prius erat, *Lentulum ponas tecum, &c.*

14. *Beneventum cogitabam.*] Ita Bosius ex compendiosa scriptura Decurt. *Benevenium non, Beneventi*, ut vulgus.

15. *Esse satis faciemus, satis.*] Bosius ex suis codd. ita legit, nisi quod post *faciemus* τὸ λέξιν σιγμὴν addit Iunius ut lectionem hanc probat, ita & distinctionem improbat: Vulg. *& diligentia faciemus satis*.

16. *A Pontio.*] Vrsini ms. *ex L. Pontii*.

17. *L. Pontio.*] Vulg. *à Pontio*.

1. Fui

meventi accepi. quarum alteras 1 Funisulanus multo mane mihi dedit, alteras scriba Tullius. Gratissima est mihi tua cura de illo meo primo, & maximo 2 mandatu. sed tua profectio spem meam debilitat. 3 ac me ille: illuc quidem labat, non quo; sed *inopia* cogimur eo contenti esse. De illo altero, quem scribis tibi visum esse non alienum, 4 vereor adduci ut nostro possit; &, ut vis, 5 δυσδιάγνωστον, esset quidem summe facilis: sed tu aberis, 6 & me absente res. 7 habebis mei rationem. nam posset aliquid, si utervis nostrum adesset, 8 agente Servilio, Servio fieri probabile. nunc, 9 si jam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epistolam, quam accepi à Tullio. De Marcello, fecisti diligenter. igitur s. c. si erit factum, scribes ad me: sin minùs, rem tamen conficies. mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. sed non dubito, quin s. c. expeditum sit, in quo præsertim sit compendium populi. De Torquato, probè. De Masone, & Ligure, cùm venerint De illo, quod Chærippus: (quoniam hic quoque 10 πρόσοιδυσιν sustulisti) ô provincia! etiamne hic mihi curandus est? curandus autem? hactenus, 11 ne quid ad senatum, consule, aut numera. nam de ceteris. Sed tamen commodè, quod cùm Scrofa. De Pomtino, rectè scribis. est enim ita, ut si ante Kal. Jun. Brundisii futurus sit, minùs urgendi fuerint M. Annius, & Tullius. Quæ de Sicinio audisti, ea mihi probantur: modò ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum. sed considerabimus. rem enim probo. De nostro itinere, quod statuero. De quinque præfectis, quid Pompejus facturus sit, cùm ex ipso cognoro, faciam, ut scias. De Oppio bene curasti, quòd ei DCCC. exposuisti: idque, quoniam Philotimum habes, perfice, 12 & cognosce rationem: &, ut agam ampliùs, si me amas, prius quàm proficiscaris, effice. magna me cura levaris. Habes ad omnia. etsi pænè præterii chartam tibi deesse: 13 mera captio est; siquidem ejus inopia minùs multa ad me scribis. tu verò aufer 14 ducentos. etsi meam in eo parsimoniam hujus paginæ contractio significat, dum acta & rumores vellet. jam, si qua certa habes de Cæsare, exspecto litteras: & alias Pomtino de omnibus rebus diligenter dabis.

CICERO ATTICO, S.

5 PLANE deest quod scribam. nam nec, quid mandem, habeo: nihil enim prætermissum est: nec quid narrem: 15 novi enim nihil: nec *jocandi locus est*; ita me multa sollicitant tantum tamen scito, Idibus Mai. nos Venusia mane proficiscentes has dedisse. eo autem die credo aliquid actum in senatu. sequantur igitur nos tuæ litteræ, quibus non modò res omneis, sed etiam rumores cognoscamus. eas accipiemus Brundisii. ibi enim Pomtinum ad eam diem, quam tu scripsisti, exspectare consilium est. Nos Tarenti, quos cum Pompejo Διαλόγους de republ. habuerimus, etsi id ipsum scire cupio, quod ad tempus rectè ad te scribere possim, id est, quàm diu Romæ futurus sis; Sed ante quam proficiscare, utique explicatum sit illud H S XX. & DCCC. hoc velim in maximis rebus & maximè necessariis habeas; ut, quod auctore te velle cœpi, adjutore assequar.

CICERO ATTICO, S.

TARENTUM veni A. D. XV. Kal. Jun. Quòd Pomtinum statueram exspectare, commodissimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompejo consumere; eoque magis, quòd ei gratum esse id videbam; qui etiam à me petierit, ut secum, & apud te *essem quotidie*: quod concessi libenter. multos enim ejus præclaros de republ. sermones accipiam: instruar etiam consiliis idoneis ad hoc nostrum negotium. Sed ad te brevior jam in scribendo incipio fieri, dubitans Romæ ne sis, an jam profectus. quod tamen quoad ignorabo, scribam aliquid potiùs, quàm committam, ut, tibi cùm possint reddi à me litteræ, non reddantur. nec tamen jam habeo, quid aut mandem tibi, aut narrem. mandavi omnia, quæ quidem tu, ut policeris, exhauries: narrabo, cùm aliquid habebo novi. illud tamen non desinam, 16 dum adesse te putabo, de Cæsaris nomine rogare, ut confectum relinquas, avide exspecto tuas litteras, & maximè, ut norim tempus profectionis tuæ. 6

CICERO ATTICO, S.

QUOTIDIE, vel potiùs in dies singulos breviores litteras ad te mitto. quotidie enim 17 magis suspicor te in Epirum jam profectum. sed tamen, ut mandatum scias me curasse; quot ante, ait se Pompejus 18 quinos *præfectos* delaturum, novos; vacationes, judiciariam *causam*. Ego cùm triduum cum Pompejo, & apud Pompejum fuissem, proficiscebar Brundisium A. D. 19 XIII Kal. Januarias civem illum egregium relinquebam, & ad hæc, quæ timentur, propulsanda paratissimum. Tuas litteras exspectabo, cùm ut, quid agas, tum, ubi sis, sciam, 7

CICERO ATTICO S.

MERT incommoda valitudo, qua jam emerseram, ut potè cùm sine febri laborassem, & Pomtini exspectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum jam diem Brundisii. sed cursum exspectabamus. tu si modò es Romæ, (VIX enim puto) sin es, hoc vehementer animadvertas velim. 20 Roma acceperam litteras, 8

Milonem

1. *Funisulanus.*) *Fesulanus* vulg.

2. *Mandatum.*) Vulg. *mandata.*

3. *Ac me illeiduc quidem labor, non.*) Ita Bos. ex suis conjicit; qui habent, *ac me ille illud quidem labat*, quod planè geminum legitur in mss. Pal. unde Iun. pro, *me*, reponens *ne*, legit, *ac ne ille illud quidem labat.* Panthagath. legebat, *Marcelli illud quidem labat.* Man. verò ex Bessar. lib. in quo scriptum vidit, *ac me illud quidem labat*, corrigendum putat, *ac ne illud quidem labat*; quæ correctio pro vulgata lectione recepta est. Turneb. d. c. 27 fingit; *ac me illeiillud non quo, &c.* qui adeatur.

4. *Vereor adduci ut nostro possit; &, ut vis,* δυσδιάγνωστον. *esset quidem summè facilis.*) Hæc est Decurt. lectio, cujus postrema pars corrupte legitur in Cruf. Huralt. & Torn. *esset quidem sum facilis.* Bessar. liber. *Equidem sum facilis*; quod interpretari conatur Man. Vulg. *vereor, adduci ut nostra possit, & tuis* δυσδιάγνωστον πρόσοιδυσιν: Lamb. totum hoc ita legit, *vereor adduci ut nostra possit ad* πρόσοιδυσιν *& tuis* δυσδιάγνωστον ὄντας. Turn. d. loco, pro *tuis*, reponit, *& tu ais* δυσδ. esse.

5. Δυσδιάγνωστον) Difficile dijudicatu.

6. *Et me absenterer.*) Omnes Bosii codd. ita habebant, vulg. *& me absente res.*

7. *Habebis mei rationem.*) Partim ita legunt quidam codd. Bosii; partim *mi rationem.* hoc in suis libris notarunt etiam alii Man. & Esern teste Vrk. qui inde conjiciebat legendum, *& me absente mi habebis rationem.*

8. *Agente Servilio Servio.*) Ita veteres libros habere testatur Man. sed distinctionem interserit ut duo sint *Servilius*, & *Servius*; Lamb. reponit, *Servio Servilis filio* vulg. abest illud, *Servio.*

9. *Si jam res placeat.*) Vulg. *si tam.*

10. Πρόσοιδυσιν.) Assensum.

11. *Ne quid ad senatum, consule, aut numera.*) Disertè duos mss. Pal. habere dicit Iun. *ne quid ad senatum, Consulem aut Pr.* alterum egregiè interpretatur d. loco Turn.

12. *Et cognosce.*) Sic distinguere mss. Pal. duos & rectè ait Iun. *& cognosce rationem, & ut agam ampliùs. sed, &c.*

13. *Mera captio est.*) Hæc est Dec. Torn. Memm. Huralt. & Mal. codicum lectio, vulg. *mea cautio est.*

14. *Ducentos.*) Non mutavit receptam lectionem Bos. quamquam in Dec. hoc nomen erat in litura; ut fortasse Cicero scripserit, *ducentos*, quo pacto legit Lamb.

15. *Novi enim nihil.*) Sic emendavit Man. ex veteribus libris legentibus, *novi enim mihi*, Ferti liber, *nec, quid narrem, novi. Etenim mihi.*

16. *Dum adesse te.*) *Te* abest à recepta lectione.

17. *Magis suspicor.*) *Magis ac magis suspicor*, visitur in vulgatis libris.

18. *Quinos præfectos.* Est hæc correctio à Victor. antea legebatur, dirempta dictione, *qui nos.*

19. *XIII Kal.*) Vulg. *XIV.*

20. *Roma acceperam.*) Vulg. *Romæ.*

1. *Emptor*

Milonem meum queri per litteras injuriam meam, quòd Philotimus socius esset in bonis suis. id ego ita fieri volui de C. Duronii sententia; quem & amicissimum Milonis perspexeram, & talem virum, qualem tu judicas, cognoram. ejus autē consilium, meumque hoc fuerat; primùm, ut *in potestate nostra* esset res, ne illum malus 1 emptor alienus mancipiis, quæ permulta secum habet, spoliaret: deinde, ut Faustæ, cui tantum ille esse voluisset, ratum esset. erat etiam illud, ut ipsi nos, si quid 2 servari posset, quàm facillimè servaremus. nunc rem totam perspicias velim. nobis enim scribuntur sæpe majora. sed si ille queritur, si scribit ad amicos, si idem Fausta vult, Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihique ille recepserat, ne sit invito Milone in bonis. nihil nobis fuerat tanti. sin hæc leviora sunt, tu judicabis. loquere cum Duronio, scripsi etiam ad Camillum, ad Lamiam; eoque magis, quod non confidebam Romæ te esse. summa erit hæc; statues, ut *ex fide, fama, re que* mea videbitur.

CICERO ATTICO, S.

9 ACTIUM venimus A. D. XVII. KAL. Quint. cùm quidem & Corcyræ, & Sybotis muneribus tuis, quæ & Areus, & meus amicus Eutychides opiparè, & 3 φιλοπρόσωπέστατα nobis 4 congesserant, epulati essemus 5 Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodissimè navigassemus: & 6 Leucatam flectere molestum videbatur. actuariis autem minutis Patras accedere 7 sine his impedimentis, non satis visum est decorum. Ego, ut sæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, præcipio meis, faciam denique, ut summa modestia, & summa *abstinentia* munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus, vellm, quiescat, & fortuna nos juvet; nostra præstabimus. Tu, quæso, quid agas, 8 ubi quoque tempore futurus sis, qualeis res nostras Romæ reliqueris, maximè 9 de XX. & de DCCC cura ut sciamus. id unis diligenter litteris datis, quæ ad me utique perferantur, consequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cùm id non agitur: aderis autem ad tempus 10 ut mihi rescripsisti) memento curare perte, & per omneis nostros, in primis per Hortensium, ut annus noster maneat suo statu, ne quid novi decernatur. hoc tibi ita mando, ut dubitem, an etiam te rogem, ut pugnes, ne intercaletur. sed non audeo tibi omnia onera imponere. annum quidem utique teneto. Cicero meus, modestissimus & suavissimus puer, tibi salutem dicit. Dionysium semper equidem, ut scis, dilexi, sed quotidie pluris facio, & mehercule in primis, quòd te amat, nec tui mentionem intermitti finit.

CICERO ATTICO, S.

VT Athenas 11 A. D. VII. KAL. Quint. veneram; exspectabam ibi jam quartum diem Pomptinum: neque de ejus adventu certi quicquam habebam: eram autem totus, crede mihi, tecum: & quanquam sine his per me ipse, tamen acrius, vestigiis tuis monitus, de te cogitabam. quid quæris? non mehercule alius ullus sermo, nisi de te. sed tu aliquid de me ipso scire fortasse mavis; hæc sunt. Adhuc *sumptus* nec in me aut publicè, aut privatim, nec in quemquam comitum. nihil accipitur lege Julia, nihil ab hospite, persuasum est omnibus meis, *serviendum esse famæ meæ*. beliè adhuc, hoc animadversum, Græcorum laude, & multo sermone celebratur. quod superest, elaboratur in hoc à me, sicut tibi sensi placere. sed hæc tum laudemus, cùm erunt perorata. Reliqua sunt ejusmodi, ut meum consilium sæpe reprehendam, quòd non aliqua ratione ex hoc negotio emerserim. ὁ rem minime aptam meis moribus. 12 ὁ illum verum, 13 ἔρδοι τίς. dices, quid adhuc? 14 nondum in negotio versaris. nescio; & puto molestiora restare: etsi hæc ipsa fero equidem fronte, 15 ut puto, & volo bellissimè; sed *angor intimis sensibus*: ita multa vel iracunde, vel insolenter, vel in omni genere stultitiæ insulsè, arroganter & dicuntur & tacentur quotidie. quæ, non quò te celem, non perscribo, sed quia 16 δυσεξίμηστα sunt. itaque admirabere meam βαθύτητα, cùm salvi redierimus: tanta mihi μελίτη hujus virtutis datur. ergo hæc quoque hactenus. etsi mihi nihil erat propositum ad scribendum; quia, quid ageres, ubi terrarum esses, nesuspicabar quidem: nec hercule umquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæsaris, quid de Milonis nominibus actum sit: ac non modò nemo, sed ne rumor quidem quisquam, ut sciremus, in republica, quid ageretur, quare si quid erit, quod scias de iis rebus, quas putabis scire me velle, per mihi gratum erit, si id curaris ad me perferendum. Quid est præterea? nihil sane, nisi illud: valde me Athenæ delectarunt: 17 urbis duntaxat, & *urbis ornamentum*? & hominum amores in te, & in nos quædam benivolentia; sed multum & philosophia. 18 εἰ τι κάτω si quid est, est in Aristo, apud quem eram. nam Xenonem tuum, vel nostrum potius, Quinto concesseram: & tamen propter vicinitatem totos dies 19 simul eramus invicem. Cùm primum poteris, tua consilia ad me scribas.

1 *Emptor alienus.*) Sic Bos. ex veteribus libris; quod & antea notavit, nisi quod conjunctionem, & , vocabulo *alienus* præposuit. vulg. *alienus*.

2. *Servari posset.*) Vulg. *perfit*.

3. Φιλοπρόσωπέστατα) Studio benignissime & suavissime.

4. *Congesserant.*) Emendationem Manutii, comprobat scriptura hæc Dec. cujus loco legitur in vulgatis *concesserant*.

5. *Saliarem in modum.*) Et hic gratiam magnam invit ab omnibus rip. litterariæ civibus Victor. ex antiquo suo qui habebat *aliar. rem in modum*; ita ut nunc legimus emendans in prioribus editionibus excusum erat *hilarem in modum*.

6. *Leucatam.*) Est ab antiquis Bosii. impressi *Lincetem*.

7. *Sine his impedimentis.*) Est Bessar. mss. scriptura melior Man. judicio quam illa quam habent quidam, & inter eos mss. Pal. *in impedimentis*. Ceterum vox sive, *his*, sive, *in*, abest & à mss. Vrsini & à vulg. editione.

8. *Ubi quoque tempore*) Vulg. *ubi quoque hoc tempore*.

9. *De XX.*) Vulgati libri, *de* CXX. Bos. notam C expunxit, admonitus tam à veteribus suis, tum ab ipso Cic. ep. 5 hujus libri.

10. *Ut mihi rescripsisti.*) Vulgati codices, *ut mihi scripsisti*.

11. *A. D. VII.*) Perspicue erat in Dec. ut legendum Man. censet A. D. VII non ut vulgo, *ad* XVI.

12. *O illum verum.*) Vulg. *ô illud verum, &c.* Ceterum quæ sequuntur verba Græca restituit Victor.

13 Ἔρδοι τίς.) Senarius integer sic apud Aristophanem extat:

Ἔρδοι τίς, ἣν ἕκαστος ἐθέλῃ, τέχν᾽ ἣν:

Quam quisque noritartem, in hac se exerceat.

14. *Nondum in negotio.*) Vulg. *nondum enim in negotio*.

15. *Vultus & valde bellissimè.*) Lectio hæc sic Dec. Bessar. & aliorum plurimorum mss. vulg. *ut puto, & vultu & fronte bellissimè*: Lamb. tamen, malit, *bellissimè*.

16. Δυσεξίμηστα) Quæ vix è profundo educi possunt. Ita reposuit ex scidarum corrupta lectione ΔΥΣΕΞΙΛΛΗΤΑ, cui formè respondet, corrupta & hæc Vict. ΔΥCCΕΚΙΛΛΗΤΑ, qui hinc conjecit δυσέκκλητα, quod & antiquum librum habere testatur. Vrsantea legebatur δυσεκκλήτα. Lamb. pro more, conjecturarum myriadem afferr. δυσκήλητα, seu δυσδικήλητα, seu δυσδιλάτα seu δυσδικοίμητα, seu δυσδικοίμηστα. Turn. d. c. 27. conjicit δυσεκλάλητα.

17. *Urbis duntaxat.*) Totum hunc locum ita descripsit & distinxit ex Scidis Bos. Man. etiam testatur Bessarion librum habere *urbi*, non *urbis*. Faern. hic etiam *quadam* legit, pro, *quadam*.

18. Κ᾽ νω κάτω. *si quid.*) Surfum seorsum Bosii ex scidis lectionem hanc sequitur Iun. interpretationem minime: vulgo κ᾽ νω κ᾽ κάτω *si quidem est in Aristo*; quam lectionem esse omnium librorum, ait Lam. nisi quod quidam pro *Græcis* habent *Latinas, sursum & deorsum*: Mal. pro ἐνεὶ κοὶ κάτω vult legi *Antiochia*; pro, *si quidem est in Aristo, &c.* Vrs. ait in libro viri doctiss. emendatum esse, *sic quidem existimat tuus apud quem eram*; ipse verò legēdum censet, *sic quidem existimas Aristo, apud &c.*

19. *Simul eramus invicem.*) Ita se emendasse profitetur Man. tum ex Cosmi Gherii admonitu, cum ex inspectione Bessar. cod. Torn. *punctim*. Ceteri vulgatam lectionem retinent.

bas, ut sciam, quid agas, ubi quoque, & maximè quando Romæ futurus sis.

CICERO ATTICO, S.

11 HUI, totiesne me litteras dedisse Romam, cùm ad te nullas darem? at verò posthac frustra potius dabo, quàm si rectè dari potuerint, committam, ut non dem. Ne provincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quidquid provideri potest, provide. non dici potest, quàm flagrem desiderio urbis, quàm vix harum rerum insulsitatem fero. 1 Marcellus fœdè de Comensi: etsi ille magistratum non gesserit, erat tamen Transpadanus. ita mihi videtur non minus stomachi 2 nostro, ac Cæsari fecisse. sed hoc ipse viderit. Pompejus mihi quoque videbatur, quod scribis Varronem dicere, in Hispaniam certè iturus. id ego minimè probabam; qui quidem Theophani facilè persuasi, nihil esse melius 3 quàm illum *nusquam discedere*. ergo Græcus incumbet. valet autem auctoritas ejus apud illum plurimum. Ego has pridie Nonas Quint proficiscens Athenis dedi; cùm ibi decem ipsos fuissem dies. venerat 4 Pomtinus: 5 unà Cn. Volusius: aderat Quæstor: tuus unus Tullius aderat. 6 ἄφρακτα Rhodiorum, & dicrota Mitylenæorum habebam, & aliquid 7 ἐπίχειρον ἀεὶ. De Parthis erat silentium. quod superest, *dii juvent*. Nos adhuc iter per Græciam summa cum admiratione fecimus. nec mehercule habeo, quod adhuc quem accusem meorum. videntur mihi nosse nos, nostram causam, & conditionem profectionis suæ. planè *serviunt existimationi meæ*. quod superest, si verum illud est: 8 εἰά γ' ἢ δέσποινα, certè permanebunt. nihil enim à me fieri ita videbunt, ut sibi sit delinquendi locus. sin id parum profuerit, 9 fiet aliquid à nobis severiùs. nam adhuc lenitate dulces sumus; &, ut spero, proficimus aliquantum. sed ego hanc, ut singuli dicunt, 10 ἀνεξίαν in unum annum meditatus sum. proinde pugna, ne, si quid prorogatum sit, turpis inveniar. 11 Nunc redeo ad ea, quæ mihi mandas; 12 ni præfectis excusationi sis, quos voles, deferto. non ero tam 13 μετέωρος, quàm in Apulejo fui. Zenonem tam diligo, quàm tu. 14 quod ipsum sentire certò scio. Apud Patronem, 15 & reliquos Varrones te in maxima gratia posui: & hercule merito tuo feci. nam mihi is ter dixit, te scripsisse ad se, mihi ex illius litteris rem illam curæ fuisse, quod ei pergratum erat. sed cùm Patron mecum egisset, ut peterem à vestro 16 Ariopago, 17 ὑπομνηματισμὸν tolleremus, quem Polycharmo Prætore fecerant, commodius visum est & Zenoni, & post ipsi Patroni, me ad Memmium scribere, cui pridie, quàm ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, ut is ad suos scriberet, posse id sua voluntate fieri. non enim dubitabat Xeno, quin ab Ariopagitis invito Memmio impetrari non posset. 18 Memmius autem ædificandi consilium abjecerat: sed erat Patroni iratus. itaque scripsi ad eum accuratè: cujus epistolæ misi ad te exemplum. Tu, velim, Piliam meis verbis consolere: indicabo enim tibi: tu illi nihil dixeris. accepi fasciculum, in quo erat epistola Piliæ: abstuli, aperui, legi, valde scripta est 19 συμπαθῶς. Brundisio quæ tibi epistolæ redditæ sunt sine mea, tum videlicet datæ, cùm ego me non belle haberem. nam illam 20 νωθραναιδείαν excusationem ne acceperis. Cura, ut omnia sciam, sed maximè, ut valeas.

CICERO ATTICO, S.

NEGOTIUM magnum est navigare, 21 atque mense 12 Quint. sexto die. Delum Athenis venimus. pridie Nonas Quint. à Piræeo ad Zostera, vento molesto qui nos ibidem Nonis tenuit. A. D. VIII. Idus 22 ad Ceo jucundè; inde Giarum sævo vento, non adverso; hinc Scyrum, inde Delum, utroque citiùs, quàm vellemus, cursum confecimus. jam nosti ἄφρακτα Rhodiorum. nihil, quod minùs fluctum ferre possit. itaque erat in animo nihil festinare, 23 Delo nec me movere, nisi 23 omnia ἀκροστηρίων ὄυεμα vidissem. De Messalla ad te statim, ut audivi, de Gyaro dedi litteras: & id ipsum consilium nostrum etiam ad Hortensium: cui quidem valde 26 συνηγωνίων. sed tuas de ejus 26 judiciis, sermonibus, & mehercule

1. *Marcellus fœdè de Comensitesi.*] Ex vestigiis veteris scripturæ sic edit Bos. Mal. Sigonius & Panthagat. sic *Marcellus fœdè in Comensi, etsi ille magistratum non gesserat.* Lamb pro *fœdè, fœdus* reponit: vulgata lectio, *Marcellus fœdandi esmer*; cui se mederi non posse ingenue fatetur Vict. Turneb. explicat vulgatam d. c. 27 paratus tamen assentiri ei qui legendum censuit, *Marcellus cecidit Comensem.*

2. *Nostro ac Cæsari.*) Alii, *nostro quam Cæsari*: vulg *nostro Cæsari.*

3. *Quam illum nusquam discedere.*] Vulg. *quàm illud, nusquam illum discedere.*

4. *Pomptinus.*) Notandum ubicunque occurrat, in vulgatis editionibus semper legi, *Pontinus, per, u.*

5. *Una Cn. Volusius: aderat quæstor tuus unus.*] Ita & restituit & distinguit Bos. ex Dec. vulg. *nam Cn. Volusius aderat quæstor tuus unus, &c.* Lamb. legendum videtur, *Iam Quinius Volusius aderat & quæstor Rufus unus, &c.* verumtamen tutius censet retinere lectionem receptam.

6. ἄφρακτα.) Naves non tectæ sed apertæ.

7. Ἐπίχειρον ἀεὶ.) Retinebam identidem. Legebatur in Vict. codice & Torn. ἔπιχρι ΔΕΙ: in Dec. & Crus. ἐπιχρ. δει, unde Bos. ita restituit, consentiente Iun. freto scriptura unius Palat. Vict. conjiciebat ἐπικωπον, quod Lamb. rejiciens, de Torn. scriptura nihil mutat, & legit ἐπὶ κῶδ ᾳ. Pius reponebat, *aliud* ἐπίσκοπον sive κωπίσκοπον.

8. Οἷα γ' ἢ.) Vulg. οἵαπερ ἡ, *&c.* quæ etiam est Vict. lectio. hoc proverbium sic ex Platone potest concipi integrum: οἷά γε ἡ δέσποινα, τοῖά δὲ κὴ ἡ κύων, qualis est hera, talis & canis.

9. *Fiet aliquid à nobis severius.*] *Serius* habent veteres omnes Vrsini.

10. Ἀνεξίαν.) Tolerantiam.

11. *Nunc redeo ad ea.* Fulvii ms. *nunc ad ea quæ mihi*; vulgò *nunc redeo ad quæ mihi mandas.*

12. *In præfectis excusationi sit.*) Hæc est Dec. scriptura. Lamb à veteribus libris longum recedens scribit, *in præfectis excusatos tribuunt quos voles, &c.* quam Faërn probabat nisi quod *excusatos* pro, *excusatos* substituebat.

13 Μετέωρος.) Incerti & dubii animi, ancipitis curæ.

14. *Quod ipsum.*) Vulg. *quod id ipsum.*

15 *Et reliquos Varrones.*) Ita Lamb. Turneb Bos. vulg *Varronem*; quod mavult Iun. *Patronem*, legebat Pius, referente Vrs.

16. *Ariopago.*] Vulg. *Areopago.*

17 Ὑπομνηματισμὸν.) Decretum, vel ad rei memoriam litteris mandatum.

18. *Memmius autem.*) Hæc emendatio debetur Vict. antea legebatur, *Ananius autem.*

19. Συμπαθῶς.] Cum animi commoti significatione.

20. Νεμραναιδείαν.) Ignaviam & inertiam in præfectoris: vacationes. Pro hac Decurt. scriptura, hactenus deminutè editum fuit μωιδείαν.

21. *Atque mense.*] Vulg. *atque id mense.*

22. *Ad Ceo jucunde.*) Ita est in Dec. & Crus. ut conjecerat Man. Vict. ex ms. repositum, *ab Ceo jucunde*, quum prius haberetur *ad Ceccum vicum, deinde.*

23. *Delo nec me.*] Vulg. *nec me de Delo.* Faërn. delet illud *Delo.*

24. *Omnia ἀκροστηρίων ὄυεμα.*) Signa secundæ tempestatis ex vexillis navium & do morum. Dec. lectio hæc est quam sequitur Iun. nisi quod pro *omnia*, vulgatum, *omnia* servat. E depravatis veteris scripturæ vestigiis, quæ hæc sunt ΑΚΡΑ ΤΗ ΚΙΥΡΑ, legèdum putat Mur ἀκρωτῆ τε κὴ ὄυεμα l. XIV. Var. lect. c. 11. Lamb. sequitur emendationem, ut ait Bos. quæ hæc est ἄκρα τηρέων ἴυγγα vulg. ἀκροτηρεέων ἰυγα ms. ἀκρωτηρέων *jura*, alii *iuta*. unde placebat Manuc. ἀκροτηρέων.

25. Συνηγωνίων.) Cum illo moerebam: condolebam. Euge Vict. qui illud συνηγωνιζόμενος hinc furcillis ejeceris.

26. *Iudiciis.*) Vulgò *judicii.*

1. Vel

herculeomni de reip. statu litteras exspecto, πολιτικώτερον quidem scriptas, (quoniam meos cum Thaliumeto nostro pervolutas libros) ejusmodi inquam litteras, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id 1 vel Helenius, vir gravissimus, potest efficere, cliens tuus) sed *quid* 2 *futurum sit*. etiam cum hæc leges habebimus Consules. omnia perspicere poteris, de Cæsare, de Pompejo, de ipsius judiciis. Nostra autem negotia, quoniam Romæ commoratis, amabo te, explica. Cui rei fugerat me rescribere, 3 de strue laterum planè rogo. De aqua, si quid poterit fieri, eo sis animo, quo soles esse: quam ego cùm mea sponte, tum tuis sermonibus æstimo plurimi. 4 ergo quid conficies. *Præterea 5 quid Philippus rogavit, quod in sua re faceres, id velim facias. Plura scribam ad te, cùm constitero: nunc eram planè in medio mari.

CICERO ATTICO, S.

13 EPHESUM venimus AD XI. KAL. Sext. 6 sexagesimo, & quingentesimo post pugnam Bovillam. navigavimus sine timore & sine nausea; sed tardiùs propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concursu legationum, privatorum, & de incredibili multitudine, quæ mi jam Sami, sed mirabilem in modum Ephesi præsto fuit, aut audisse te puto, aut quid ad me attinet? 7 Verumtamen cùm cum Decumanis venissem cum imperio, Græci quasi Ephesio Prætori se alacres obtulerunt, ex quo te intelligere certo scio, multorum annorum *ostentationes* meas nunc in discrimen esse adductas. sed, ut spero, utemur ea palæstra, quam à te didicimus; omnibusque satisfaciemus; & eò facilius, quòd in nostra provincia confectæ sunt pactiones. Sed hactenus, præsertim cùm cenanti mihi nuntiaret Cæstius, se de nocte proficisci. Tua negotia Ephesi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametsi ante adventum meum liberalissimè erat pollicitus tuis omnibus, tamen 8 Philogenem, & Sejum tradidi; Apollioniensem Xenonem commendavi. omnino omnia se facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis ejus, quam tecum feci, edidi. ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni, quasi, ut simus annui; ne intercaleur quidem. deinde exhauri mea mandata; maximeque si quid potest, de illo domestico, scrupulum quem non ignoras; deinde de Cæsare: cujus in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. 10 &, si intelligis, quàm meum sit scire & curare, quid in rep. fiat: fiat autem? immò verò etiam quid *futurum sit*, perscribe ad me omnia, sed diligentissimè: 11 in primisque ecquid judiciorum status aut factorum, aut futurorum etiam laboset. De aqua, si curæ est, si quid Philippus aget, 12 animadvertas.

CICERO ATTICO S.

ANTE quàm aliquo loco consedero, neque longas à me, 14 neque semper mea manu litteras exspectabis. cùm autem erit spatium, 13 utrumque præstabo. nunc iter conficiebamus æstuosa & pulverulenta via. dederam Epheso pridie: has dedi Trallibus. In provincia mea fore me putabam KAL. Sextilibus. ex ea die; 14 si me amas, 15 ὑπάγγελμα ἐνιαύσιον commoveto. tamen interea hæc, 16 quæ vellem, mihi afferebantur: primùm otium Parthicum, dein confectæ pactiones Publicanorum, postremò seditie militum sedata ab Appio, stipendiumque eis usque ad Idus Quint. persolutum. Nos Asia accepit admirabiliter. adventus noster nemini ne minimo quidem fuit *sumptui*. spero meos omneis servir laudi meæ. tamen magno timore sum; sed 17 bene speramus. omnes jam nostri præter Tullium tuum, venerunt. erat mihi in animo recta proficisci ad exercitum. æstivos menses reliquos rei militari dare, hibernos *jurisdictioni*. Tu, velim, si me nihilo minùs nosti curiosum in republica quàm te, scribas ad me omnia quæ sint, quæ futura sint, nihil mihi gratius facere potes: nisi autem id erit mihi gratissimum, si, quæ tibi mandavi, confeceris; 18 in primisque illud 19 ἐν ὀδόμυχοι; quo mihi scis nihil esse carius. Habes epistolam plenam festinationis & pulveris. reliquæ subtiliores erunt.

CICERO ATTICO, S.

LAODICEAM veni pridie KAL. Sext. 10 ex hoc die clavum anni movebis. nihil exoptatius adventu meo, 15 nihil carius. sed est incredibile, quàm me negotii tædeat; 21 non habeat satis *magnum campum ille* tibi non ignotus cursus animi. 22 & industriæ meæ? præclara opera cesset? quippe, jus Laodiceæ me dicere, cùm Romæ A. Plotius dicat? & cùm exercitum noster amicus habeat, tantum me nomen habere duarum legionum exilium? denique hæc non desidero: lucem, forum, urbem, domum, vos desi-

1. *Vel Helenius vir gravissimus.*) Vetus scriptura hæc est; vulgatus, *vel Helenius vir gratissimus*.

2. *Futurum sit etiam cùm hæc.*) Vulg. *sciam. Cùm hæc*.

3. *De strue laterum.*) Victor. & Bos. indicant veteres libros habere DESTRUES ALTERUM, *illeque Mathaonis ut te deficere ingenuè profitetur, ut ea veritas suas ut videre est*. vulg. *de strue salinarum*. Vetus Vrs. liber, *de strue salinarum*.

4. *Ergo quid.*) Vulg. *ergo aliquid*.

5. *Si quid Philippus rogavit, quod in sua re faceres.*) Faernus ex mss. *si quid Pub. rogat, quod in sua re faceres*. vulg. *in tua re*.

6. *Sexagesimo & quingentesimo.*) Hæc est Dec. scriptura: Man. legeret libenter *septingentesimo & quinto*. Lambin. *quingentesimo quadragesimo quinto*: vulg. *sexagesimo quinto*.

7. *Verumtamen cum eam Decumanis.*) Scidæ, *cum Decumanis*. alterum *cum* legi annalibrariorum omissum restituit Bos. Man. placeret, *verumtamen cum Romanis*, quam conjecturam amplexi sunt Corrad. & Lamb. qui vocem *Romanis* addit. Mur. rectum putat, *verumtamen Decumanis, ut si vestrum cum imperio*: vulgata lectio similis est Scidæ.

8. *Philogenem & Sejum tradidi Apolloniensem Xenonem.*) Lectio hæc ex Vict. minùs quo *Apolloniensem* scripsit Bos. ex Dec. & Crus. pro *Apollonide*. Sed Lambin. in Antim. mss. esse *Apolloniensem*: vulg. *Sejum Rhodium & Apollonidem*.

9. *Maximeque si quid potest, &c.*) Faern. *maximeque si quid poter de illo scrupulo quem, &c.*

10. *Et si intelligis quam meum.*) Faernus, *et si intelligis quam mea interest fieri*.

11. *In primique ecquid judiciorum.*) Ita Cec. & Crus. Mal. Lan. b. & Iun. ex duobus Palat. *in primique numquid judiciorum, &c.* vulg. *quid judiciorum*.

12. *Animadvertas.*) Vulg. *animadvertito*.

13. *Utrumque præstabo.*] Codex Torn. habet *utrumque stabo*. Ma. mss. *dabo*; à quo non videbatur abhorrere Gulielm.

14. *Si me amas ὑπάγγελμα.*) Hæc est Germanorum lectio quam sequutus est Vict. quia similes valde characteres in suo ms. invenerat, scilicet ΠΑΓΓΕΛΜΑ ΕΝΙΑΥΣΙΟΝ. Vir doctissimus ut ait Vrsitra emendabat, *& si me ἐπάγγελμα ἐνιαύσιον commoveat tamen*.

15. ὑπάγγελμα.) Mandatum annuum.

16. *Hæc, quæ vellem, mihi afferebantur.*) Iun. ex mss. Pal. *hæc vellem, mihi quæ afferebantur*. ceterum pro *afferebantur* nonnulli codd. inter quos Torn. legunt *adgerebantur*.

17. *Bene speramus.*) Vulg. *bene paramus*.

18. *In primique illud.*) Ita emendavit Man. vulgò: *in primis quid illud*.

19. Ἐν ὀδόμυχοι.) Arcanum de re domestica. Sic reposuit Victor. prius ἐν ὀμίλῳ.

28. *Ex hoc die clavum anni movebis.*) Hæc est Dec. scriptura. reposuerat Vict. antea, *ex hoc die clavum commovebis*, cum prius legeretur, *ex hoc die clavum animo vovebis*, quæ etiam est & Torn. & Crus. lectio. Hoc rorum abesse à Bessar. & Ferri libr. 6. & duobus antiquis, qui Romæ sunt, & sine jactura posse abesse ait Man. nisi forte legatur, *ex hoc die commovebis*. Turn. d. c. 29. putat commodam recipere interpretationem vulgatam al. as, *clavum amovebis*.

21. *Non habeat.*) Vulg. *ne non habeat satis*.

22. *Et industriæ meæ? præclara opera esset?*] Sic distinguit Iun. ex mss. Pal. *& meæ industriæ præclara opera, &c.* Ceterum vulgo pro, *esset*, quæ est Memm. Torn. & nonnullorum Italicorum scriptura, legitur *censent*; Lamb. malit *præclara opera essem*.

1. Ver

desidero. sed feram, ut potero. sit modò annuum. si prorogatur, actum est. verùm perfacile resisti potest. tu modò Romæ sis. Quæris, quid hic agam? ita vivam, ut maximos sumptus facio. mirificè delector hoc instituto. admirabilis *abstinentia* ex præceptis tuis: ut verear, ne illud, quod tecum permutavi, versura mihi solvendum sit. Appii vulnera non refrico; sed apparent, nec occuli possunt. iter Laodicea faciebam A. D. III. Nonis Sext. cum has litteras dabam, in castra in Lycaoniam, inde ad Taurum cogitabam, ut cum 1 Mœragene signis collatis, si possem de servo tuo deciderem. *clitellæ bovi* sunt impositæ. 2 Cillane, non est nostrum onus; sed feremus: modo, si me amas, 3 sit annuum. adsis tu ad tempus, ut 4 senatum totum excites, mirificè sollicitus sum, quòd jam diu ignota sunt mihi ista omnia. quare, ut ad te ante scripsi, cùm cetera, tum respubl. cura ut mihi nota sit. 5 Plura scribam tarde reddituro? sed dabam familiari homini, ac domestico, C. Andronico Puteolano. tu autem sæpe dare tabellariis Publicanorum poteris, per magistros scripturæ, 6 & portus, & nostrarum diœcesium.

CICERO ATTICO, S.

16 ETSI in ipso itinere & via discedebant Publicanorum tabellarii, & eramus in cursu: tamen surripiendum aliquid putavi spatii, ne me immemorem mandati tui putares. itaque subsedi in ipsa via, dum hæc, quæ longiorem desiderant orationem, summatim tibi perscriberem. Maxima exspectatione in perditam, & planè eversam in perpetuum provinciam nos venisse scito pridie Kal. Sextiles; 7 moratus triduum Laodiceæ, triduum Apameæ, totidem dies Synnade, audivimus nihil aliud, nisi imperata 8 ἐπικεφάλια solvere non posse: 9 ὠνὰς omnium venditas: civitatum gemitus, ploratus, monstra quædam non hominis, sed feræ nescio cujus immanis. quid quæris? 10 tædet omninumos vitæ. *levantur tamen miseræ civitates*, quòd nullus fit sumptus in nos, neque in legatos, neque in Quæstorem, neque in quemquam. scito, non modo nos fœnum, aut quod lege Julia dari solet, non accipere, sed ne ligna quidem; nec, præter quatuor lectos & tectum, quemquam accipere quidquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerumque. itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex vicis, 11 ex domibus omnibus. mehercule etiam, adventu nostro, *revivescunt*; justitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis. itaque opiniones omnium superavit. Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam se conjecit Tarsum usque: ibi forum agit. De Partho silentium est: sed tamen concisos equites nostros à barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in provinciam suam accedere. id autem facere ob eam causam dicebant, quòd tardiùs vellet decedere. Nos in castra properabamus, quæ aberant bidui.

CICERO ATTICO, S.

ACCEPI Roma sine epistola tua fasciculum litterarum: in quo, si modò valuisti, & Romæ fuisti, Philotimi duco esse culpam, non tuam. hanc epistolam dictavi sedens in rheda, cùm in castra proficiscerer, à quibus aberam bidui. paucis diebus habebam centos homines, quibus darem litteras. itaque eò me servavi. Nos, tamen etsi hoc te ex aliis audire malo, sic in provincia nos gerimus, quod ad abstinentiam attinet, ut nullus *renuntius* insumatur in quemquam. id fit etiam & legatorum, & tribunorum, & præfectorum diligentia: nam omnes mirificè 12 συμφιλοδοξοῦσιν gloriæ meæ. Lepta noster mirificus est. Sed nunc propero. perscribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones nostros Dejotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est, secum in regnum, dum in æstivis nos essemus, illum pueris locum esse bellissimum duximus. 13 Sestius ad me scripsit, quæ tecum esset de mea domestica & maxima cura locutus, & quid tibi esset visum. amabo te, incumbe in eam rem, & ad me scribe, quid & possit, & tu censeas. Idem scripsit Hortensium de proroganda nostra provincia dixisse nescio quid. mihi in Cumano, diligentissimè, se, ut annui essemus, defensurum receperat. si quicquam me amas, 14 hunc *locum muni*. dici non potest, quàm invitus à vobis absim. & simul hanc gloriam justitiæ & abstinentiæ fore illustriorem spero, si *citò decesserimus*. id quod Sævolæ contigit, qui solos novem menses Asiæ præfuit. Appius noster, cùm me adventare videret, profectus est Tarsum usque Laodicea. ibi forum agit, cùm ego sim in provincia; quam eius injuriam non insector. satis enim habeo negotii in sanandis vulneribus, quæ sunt imposita provinciæ, quod, do operam, ut faciam quàm minima illius *contumelia*. sed hoc Bruto nostro velim dicas, illum fecisse non belle, qui adventu meo, quàm longissimè potuerit, discesserit.

CICERO ATTICO, S.

QUAM vellem Romæ esses, si forte non es. nihilenim certi habebamus, nisi accepisse nos tuas litteras A. D. XIIII. KAL. Sext. datas; in quibus scriptum esset, te in Epirum iturum circiter KAL. Sextiles. sed, sive Romæ es, sive in Epiro, Parthi Euphratem transierunt duce Pacoro, 15 Orodis, regis Parthorum, filio, 16 cunctis ferè copiis 17 Bibulus nondum audiebatur esse in Syria. Cassius in oppido Antiochiæ cum omni exercitu. nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu ad Cybistra. hostis in Cyrrhestica; quæ Syriæ pars proxima est provinciæ meæ. his de rebus scripsi ad senatum; quas litteras, si Romæ es, videbis, putesne reddendas: & multa, immo omnia: quorum κεφάλαιον, ne quid *intercaesa, & porrecta*, ut ajunt oneris mihi addatur, aut temporis. nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia sociorum, præsertim fidelium, certissimum subsidium est hiems. ea si venerit,

1. *Maragene.*) Sic Dec. vulg. *Mesphragine, vel Mesphagene*.
2. *Cillane non est.*) Iun. ait Bos. hæc optimè ex Dec. sui fide. Vict. edidit, *Illane*, ut est in Torn. & Crus.
3. *Sit annuum.*) Iun. ex mss. Pal. *sit annue*, etiamsi non improbet vulgatam lectionem, *ut sim annuus*.
4. *Senatum totum.*] In mss. Bosii ex aratum erat, *senatum totum*: vulg. abest *totum*.
5. *Plura scribam tarde reddituro.*] Iun. ait Bosium sic recte legere; sed mss. Pal. tamen servare vocem, *tibi*, quod probat. Vict. locum hunc corruptum existimat: Lamb. conjecturam hanc Mal. sequitur, *plura scribebam tarde reddituro*. sed quum vidisset codd. Torn. habere *reddituro*, maluit, *plura scribebam scilicet tibi tardè reddituro iri: sed dabam, &c.* Bos. etiam hinc legi posse ceniet, *plura scribam tarde tibi reddituro iri*. Germani & vul. *plura scribam alias*.
6. *Et portus & nostrarum.*] Manut. forte legendum putat, *& portus nostrarum*.
7. *Moratus triduum Laodicea.*] Videtur legendum Vrs. *moratus*.
8. Ἐπικεφάλια.) Tributa in singula capita imperata.
9. Ὠνὰς *omnium.*] Venditiones. Victor. ita restituentem sequuntur Bos. & Iun. Lamb. non audet, rejicere vulgatam lectionem, *possessiones omnium*.
10. *Tædet omninumos vitæ.*] Ex corrupta Dec. lectione, *omnimunes*; istud reponit Bos. Iun. mavult, *omnimunes*: Manut. emendat, *omnino vitæ*; Mal. *omnino ex vita*.
11. *Ex domibus omnibus.*) Sic interpungit Man. *ex domibus mehercule etiam, adventu nostro, revivescunt justitia*. Faernus, *ex domibus mehercule & jam adventu nostro revivescunt justitia*.
12. Συμφιλοδοξοῦσιν.) Simul gloriæ meæ serviunt.
13. *Sestius.*] Vulg. *Sextius*.
14. *Hunc locum muni.*] Sic scidæ, Torn. Crus. vulg. *hunc locum amo*.
15. *Orodis.*] *Groda* & hic & infra liber ms. Manerii.
16. *Cunctis ferè copiis.*] Ita Dec. & Torn. Vict. *cunctis referto copiis*, quod vulgo receptum est.
17. *Bibulus nondum audiebatur.*] Victor. faciebat *Bibulus ne cogitabat quidem*, ex sui antiqui corrupta hac scriptura; *Bibulus negotiabat quidem*. antea erat, *nuntiabatur quidem*.

1. Statim

meris, nec illi ante in meam provinciam transierint, unum vereor, ne senatus propter urbanarum rerum metum Pompejum nolit dimittere. quòd si alium ad ver mittit, non laboro. nobis modò temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, si Romæ es: sin abes, aut etiam si ades; hæc negotia sic se habent. 1 Stamus animis; &, quia consiliis, ut videmur, bonis utimur, speramus etiam manu. tuto consedimus, 2 copioso à frumento, Ciliciam prope conspiciente, expedito 3 ad mutandum, loco; parvo exercitu; sed, ut spero, ad benivolentiam erga nos consentiente: quem nos, Dejotari adventu cum suis omnibus copiis, duplicaturi eramus, sociis multo fidelioribus utimur, quàm quisquam 4 usus esset; quibus *incredibilis* videtur & nostra mansuetudo & abstinentia. delectus habetur civium Romanorum. frumentum ex agris in loca tuta comportatur. si fuerit occasio, manu, sin minus, locis nos defendemus. quare bono animo es. video enim te, &, quasi *coram adsit*, ita cerno *συμπαθειαν* amoris tui. sed te rogo, (si ullo pacto fieri poterit) si integra in senatu nostra causa ad KAL. Januar. manserit, ut Romæ sis mense Januario. profectò nihil accipiam injuriæ, si tu aderis. amicos consules habemus, 5 nostrum Tribunum plebis Furnium. verùm tua est opus assiduitate, prudentia, gratia. tempus est necessarium, sed turpe est, me pluribus verbis agere tecum. Cicerones nostri sunt apud Dejotarum, sed si opus erit, deducentur Rhodum. Tu, si es Romæ; ut soles, diligentissimè: si in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut & tu, quid nos agamus, & nos, quid tu agas, quidque acturus sis, scire possimus. Ego tui Bruti rem sic ago, ut *suam ipse* non ageret. sed jam exhibeo pupillum, neque defendo. sunt enim negotia & lenta, & inania. faciam tamen satis. tibi quidem, cui difficilius est, quàm ipsi. sed certè satisfaciam utrique.

CICERO ATTICO, 5.

6 OBSIGNARAM jam 6 epistolam eam, quam puto te modò perlegisse scriptam mea manu, in qua omnia continentur 7 cùm subito Appii tabellarius A. D. XI. KAL. Octob. septimo quadragesimo die Roma celeriter (hui tam longè!) mihi tuas litteras reddidit, ex quibus non dubio, 8 quin tu Pompejum cuspectatis, dum Arimino tenuet, 9 & jam in Epirum profectus sis: magisque veteor, ut scribis, ne in Epiro sollicitus sis non minus, quàm nos hic sumus. De Atteliano nomine scripsi ad Philotimum, ne appellaret Messallam. Itineris nostri *famam* ad te pervenisse lætor magisque lætabor, si tel. qua cognoverit. Filiolam tuam tibi 10 jam Romæ jucundam esse gaudeo; eamque, quam nunquam vidi, tamen & amo, & amabilem esse certò scio. etiam atque etiam 11 valete Patron, & tui condiscipuli. Quæ 12 Tarentinis in militia laboravi, ea tibi grata esse gaudeo. Quòd scribis 13 libente te repulsam tulisse eum, qui cum fratris tuæ filii patruo certaret; *magni ameriu signum*. itaque me etiam admonuisti ut gauderem, nam mihi in mentem non venerat. non credo, inquis. ut libet: sed planè gaudeo: quoniam 14 τὸ νεμεσᾶν interest ἐφθονεῖν.

CICERO ATTICO, 5.

SATURNALIBUS manè se mihi 15 Pindenissæ dedidere. 16 sunt 16 septimo & quadragesimo die, postquam oppugnare eos coepimus. qui (malum) isti Pindenissæ? qui sunt? inquies: nomen audivi numquam. quid ego faciam? 17 potui Ciliciam, Ætoliam, aut Macedoniam reddere? hoc jam sic habeto, nec hoc exercitu hic tanta negotia geri potuisse: quæ cognosce ἐν ἐπιτομῇ. sic enim concedis mihi proximis litteris. Ephesium ut venerim, nosti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei 18 celebritatem: qua nihil me umquam delectavit magis. inde 19 oppidis, iis, quà ieram, mirabiliter accepti, Laodiceam pridie KAL. Sext. venimus. ibi morati biduum 20 *perillustres* sumus, honorificisque verbis omnis injurias revellimus superiores: 21 quod idem deìn Apameæ quinque dies morati, & Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii decem 22 fecimus. nihil ea jurisdictione æquabilius, nihil lenius, nihil gravius. 23 inde in castra veni A. D. VII KAL. Septembr. A. D. III exercitum lustravi apud Iconium. ex his castris, cùm graves de Parthis nuntii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit; eo consilio, ut Armenius 24 Artavasdes, & ipsi Parthi Cappadocia se excludi putarent. cùm dies quinque ad Cybistra Cappadociæ castra habuissem, certior sum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longè abesse; Ciliciæ magis imminere. itaque confestim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas. Tarsum veni A. D. III. Non. Octob. inde ad Amanum contendi, qui Syriam à 25 Cilicia ima aquarum divortio dividit: qui mons erat hostium plenus *sempiternorum*. hic 26 A. D. III. Idus Octobr. magnum numerum hostium 27 occidimus. castella munitissima, nocturno Pontini adventu, nostro matutino, cepimus, incendimus. *imperatores* appellati sumus. 28 castra pancos dies habuimus, ea ipsa, quæ contra Darium habuerat apud Issum Alexander, imperator haud paulo melior, quàm aut tu, aut ego. ibi dies quinque morati, direpto & vastato Amano, inde

1. *Stamus animis, &c.*) Mur. d. c. 11. legit, *speramus & jam arva tuta consedimus*. vulgata: *speramus etiam manu. Tuta consedimus*.
2. *Copioso à frumento.*) Bessar. m. *quæ Pisa à frumento*.
3. *Ad mutandum, loco.*) Hanc Man. conjecturam confirmant Dec. & Tom. Vict. quem sequuti reliqui omnes *ad mutandum locum*.
4. *Usus esset.*) Mel. usus videtur Vri. Faern. legit ex antiquo libro, *usus est*.
5. *Nostrum Tribunum.*) Vulg. *nostros trib.*
6. *Epistolam eam.*) Vulg. *epistolam meam*.
7. *Cum subito Appii tabellarius.*) Auxilio antiqui sui ita rescripsit Vict. priscem, *cum subito appii tabellarius* restituit ec aps inde Vict. *sed tam longè, proxime tam mihi longè*.
8. *Quin tu Pompejum.*) Vulg. *quin ut Pompejum*.
9. *Et tam in Epiro.*) Vulg. *etiam*.
10. *Iam Romæ.*) Mallec. Man. si libri paterentur, *jam inire jucundam*.
11. *Valete Patron.* Sic Bos. ex Dec. Claudius Puteanus V. C. emendabat, *etiam atque etiam valete Patron: & tui condiscipuli*. volebat autem illustrari illis l. VII. Ep. 2. *Filiolæ tuæ, &c.* cum enim utroque in loco de Amici in filiam amore agat, hortatur eum Tull. quoniam ab illo Epicuri decreto deciverat, qua negabat πρὸς φυσικὴν εἶναι τὴν πρὸς τὰ τέκνα; ut jam universam ejus Philosophiam reliquat hanc quidem emendationem Lamb. probat, mavult tamen legere *valete jube Patronum & condiscipulos tuos*. Vulg. *vale, di Patron. & tui condiscipuli*.
12. *Tarentinis.*) *Paritrinis* reponit Man. in vitis Vict. l. IX. c. 3. Lamb. Bos. & illorum mss.
13. *Libenter.*) Lipsii hanc emendationem, proditam l. IV. Ep. quæst. c. 11. adjuvant Scidæ Bosii antea impressi habent, *libenter*.
14. Τὸ νεμεσᾶν.) Indignatio differt ab invidia.
15. *Pindenissæ.*) Dec. Torn. & Crasell. ita habent; vulgò, *Pinderissæ*. Lamb. *Pindenissæ*.
16. *Septimo & quadragesimo.*) Hæc est Scidarum; Cruf. & Torn. lectio: sumis excusorum, *septimo & quinquagesimo*.
17. *Potui Ciliciam.*) Vulg. *non potui*.
18. *Celebritatem.*) Sic omnes Bosii & Mal. cod. alii, *celebritates*.
18. *Oppidis in quæ ieram.*) A Dec. est, vulg. *libri oppidis hic quæ erant*.
19. *Perillustres sumus.*) *Turnus*, antiquus Bessar. liber.
20. *Quod idem deìn Apameæ.*) Concordant Bosii libri cum iis quibus unus est Mal. & cum conjectura Man. quæ quidem confirmata est libro Vrbanatis ducis Faern. ita legebat, *quod idem Apameæ*, cum in vulg. esset, *quod deìn Apameæ*; quod vitiosum esse cognovit quidem Vict. sed medicinam adhibere non potuit. Corrad. & hunc sequutus Lambin. duo illa vocabula, *quod deìn*, mutant in, *quadriennii*, & proximæ ita annectunt, *omnes iniurias revellimus superiores quadriennii*.
21. *Fecimus.*) Lamb. ex Corrado, *forum egimus*.
22. *In castra venit.*) Vulg. *ad castra*.
23. *Artaxvasdes.*) Jun. *Artaxvardes*.
24. *Cilicia ima.*) Vox *ima* deest in omnibus vulg. cujus loco omnes Vict. duo Man. & Tornæ. habent *in*; sed ea plane omnibus litteris perscripta est in Dec.
25. *A. D. III Id. Octob.* Vulg. *ad III. Octob.*
26. *Occidimus.*) Vulg. *occidimus*.
27. *Castra pancos dies.*) Vulg. *pancos posi dies*.

discessimus. 1 scis enim dici quædam 2 πανικὰ ; dici item 3 ὦ κενὰ τῶ πολέμω, rumore adventus nostri, & Cassio, qui Antiochia tenebatur, animus accessit, & Parthis timor injectus est. itaque eos, cedenteis ab oppido Cassius insecutus, rem bene gessit. qua in fuga magna auctoritate. 4 Osaces, Dux Parthorum, vulnus accepit, eoque interiit paucis post diebus. erat in Syria nostrum nomen in gratia. venit interim Bibulus. credo voluit appellatione hac *inani* nobis esse par. in eodem Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere. at ille cohortem primam totam perdidit, centurionem primipili, nobilem sui generis, Asinium Dentonem, & reliquos cohortis ejusdem, & Sex. Lucilium, T. Gavii Cæpionis, locupletis & splendidi hominis, filium, tribunum militum. sanè plagam odiosam acceperat cùm re, tum tempore. Nos Pindenissum, quod oppidum munitissimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines & acres, & omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo & fossa: aggere maximo. Vineis, turre altissima, magna tormentorum copia, multis sagittariis, magno labore, apparatu, multis sauciis nostris, incolumi exercitu, negotium confecimus. hilara sanè Saturnalia. militibus quoque, *equis exceptis*, reliquam prædam concessimus. mancipia venibant 5 Saturnalibus tertiis. cùm hæc scribebam in tribunali, res erat ad H S CXX. hinc exercitum in hiberna agri malè pacati deducendum Quinto fratri dabam. ipse me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc. sed ad præterita revertamur. Quòd me maximè hortaris; &, quod pluris est, quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μόμῳ satisfaciam: moriar, si quicquam fieri potest elegantius.. 6 nec jam ego hanc *continentiam* appello, quæ virtus voluptati resistere videtur. ego in vita mea nulla umquam voluptate tanta sum adfectus, quanta adficior hac integritate. nec me tam fama, quæ summa est, quàm res ipsa, delictat. quid quæris? fui tanti: me ipse non noram: nec satis sciebam, quid in hoc genere facere possem: 7 rectè πεφυσίωμαι. nihil est præclarius. interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea vivit, regnat. 8 σὺν παρόδῳ, consilio, & auctoritate, & quòd insidiatoribus ejus 9 ἀπρόσιτον me, non modo 10 ἀδιαφθόρητον præbui, regem regnumque servavi. interea è Cappadocia ne pilum quidem. 11 atque etiam spero toto anno imperii nostri *teruncium sumptus* in provinciam nullum fore. Brutum abjectum, quantum potui, excitavi: quem non minus amo, quàm tu; pænè dixi, quàm te. Habes omnia. nunc publicè litteras Romam mittere parabam. uberiores erunt, quàm si ex Amano misissem. at te Romæ non fore? sed est totum, quod 12 KAL. Mart. futurum est. vereor enim, ne, cùm de provincia agetur, si Cæsar resistet, nos retineamur. his tu si adesses, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis jucundissimis litteris A. D. V. KAL. Januar. denique cognovi. eas diligentissimè Philogenes libertus tuus, cutavlt, perlonga, & non satis tuta via, perferendas. nam quas 13 Lenii pueris scribis datas, non acceperam. Jucundè de Cæsare, & quæ Senatus decrevit, & quæ tu speras: quibus ille si cedit, salvi sumus. Incendio Plætoriano quòd Lejus adusus est, minus molestè fero. Luccejus de Q. Cassio cur tam vehemens fuerit, & quid actum sit, haveo scire. Ego, cùm Laodiceam venero, Quinto, sororis tuæ filio, 14 togam puram jubeor dare; cui moderabor diligentius; 15 Dejotarus, cujus auxiliis magnis usus sum, ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epiroticas exspecto litteras; ut habeam rationem non modò negotii, verùm etiam otii tui. Nicanor in officio est, & à me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum *litteris publicis* mittam; ut diligentius perferantur, & idem ad me certa de te, & à te referat. Alexis quòd mihi toties salutem adscribit, est gratum. sed cur non suis litteris idem facit, quod meus ad te Alexis facit? 16 Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, ut valeas, & ut sciam, quando cogites Romam. etiam atque etiam vale. Tua tuosque Thermo & præsens Ephesi diligentissimè commendaram, & nunc per litteras: ipsumque intellexi esse perstudiosum tui. Tu velim, quòd antea ad te scripsi, de domo 17 Pammeni, des operam, ut, quod tuo, meoque beneficio puer habet, cures, ne qua ratione convellatur. 18 utrique nostrum honestum existimo; tum mihi erit pergratum.

CICERO ATTICO S.

TE IN Epirum salvum venisse, &, ut scribis, ex sententia navigasse, vehementer gaudeo: non esse Romæ meo tempore pernecessario, submolestè fero; hoc me tamen consolor, 19 non spero te istic jucundè hiemare 20 & libenter requiescere. Cassius, frater Q. Cassii, familiaris tui, pudentiores illas litteras miserat (de quibus *tu ex me* requiris, quid sibi voluerint) quàm eas, quas postea misit, quibus 21 per se scribit confectum esse Parthicum bellum. recesserunt illi quidem ab Antiochia ante Bibuli adventum, sed nullo nostro 22 εὐημερήματι. hodie verò hiemant in Cyrrhestica, maximumque bellum impendet. nam & 23 Orodes, regis Parthorum filius, in provincia nostra est: nec dubitat Dejotarus, cujus filio pacta est Attavasdis filia, ex quo *sciri potest*, quin cum omnibus copiis ipse prima æstate Euphratem transiturus sit. quo autem die Cassii litteræ victrices in senatu recitatæ sunt, id est, Nonis Octobr. eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noster ait, nostras auctoritatis plenas fuisse; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ; quas certò scio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc vereor, ne, cùm Pompejus propter metum *rerum novarum* nusquam dimittatur, Cæsari nullus honos à senatu habeatur; dum hic nodus expediatur, non putet senatus, nos ante quàm successum sit, oportere decedere; nec in tanto motu rerum tantis

1. *Sed enim dici.*) Vulg. *interim scis enim quædam* πανικὰ *dici, item* τὰ κενὰ.

2. πανικὰ.) Panicos sive subitos terrores.

3. Τὰ κενὰ) Inanes terrores belli.

4. *Osaces.*] Ita reposuit Vict. ex suo antiquiori, antea *Osatet.*

5. *Saturnalibus tertiis.*) Et hoc est à Vict. prius *Saturnalibus tertiis.*

6. *Nec jam ego.*) Hæc est Dec. lectio: quidam veteres *nec tam*: Vulg. *nec tam ego.*

7. *Rectè* πεφυσίωμαι.) In tumeseo: superbiâ efferor. Hæc quoque emendatio debetur Vict. Germani πέφεισμαι.

8. Ἐν παρόδῳ.) In transitu, obiter.

9. Ἀπρόσιτον.) Non facilem aditu: minimè affabilem.

10. Ἀδιαφθόρητον.) Integrum & incorruptum largitione. Vocem hanc reperit in suis Lamb. quam Vict. in suis exstare negat.

11. *Atque etiam spero.*) Ante hanc periodum in vulg. legitur illa, *Brutum abjectum, &c.*

12. *Kal. Mart. futurum est.*) Vulg. *futurum sit.*

13. *Lenii pueris.*) Vulg. *Lemnii.*

14. *Togam puram jubeor dare.*) Ita reposuit Vict. prius legebatur, *togam puram jubebo dare.*

15. *Deiotarus.*] Nomen *Deiotarus* planè & integre exaratum est in cod. Bos. quod Victor. & Malasp. in suis reperiri negant.

16. *Phemio.*] Ita etiam emendat Vict. antea, *Phameo.*

17. *Pammeni.*] Vulg. *Pammenie.*

18. *Utrique nostrum honestum.*) Bos. & Lamb. ex Dec. & Torn. *honestum*, rescripserunt; quod deest in vulgatis.

19. *Non spero.*) Vulg. *quod non spero.*

20. *Et libenter requiescere.*) Totum hoc abest à vetere libro, ut Fulv. & Iun. videtur rectè.

21. *Per se scribit confectum.*) *Per se*, non est in ms. Visini.

22. Εὐημερήματι.) Prospero successu.

23. *Orodes regis.*) Man. ex Bessar. ms. *Oroda regis.*

tantis provinciis singulos legatos præesse. hic, ne quid mihi prorogetur, quod ne intercessor quidem sustinere possit, horreo: atque eo magis, quòd tu abes, qui consilio, gratia, studio multis rebus occurreres. sed dices me ipsum mihi sollicitudinem struere. cogor: & velim ita sit. sed omnia metuo. etsi bellum 1 ἀκροπλούσιος habet illa tua epistola, quam dedisti nauseans Buthroto: TIBI, UT VIDEO ET SPERO, NULLA AD DECEDENDUM 2 ERIT MORA. mallem, UT VIDEO: nihil opus fuit, UT SPERO. acceperam autem satis celeriter iconii per Publicanorum tabellarios à Lentuli triumpho datas. in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, si quid secus, te ad me fore venturum. 3 pungunt me dubitationes tuæ: simul & vides, quas acceperim litteras. nam quas Hermoni 4 centurionis Camulæ ipse scribis te dedisse, non accepi. Lenii puriz te dedisse, sæpe ad me scripseras. eas Laodiceæ denique, cùm eò venissem, III. I D. Febr. Lenius mihi reddidit, datas A. D. X. KAL. Octobres. Lenio tuas commendationes & statim verbis, 5 & reliquo tempore repsobabo. hæ litteræ betera vetera habebant, unum hoc novum, de Cybiratis pantheris. multum te amo, quòd respondisti M. Octavio, te non putare. sed posthac omnia, 6 quæ certa non erunt, pro certo negato. nos enim & nostra sponte bene firmi, & mehercule auctoritate tua inflammati vicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abstinentia, tum justitia, facilitate, clementia. cave putes quicquam homines magis umquam esse *miratos* quàm nullum teruntium, me obtinente provinciam, sumtus factum esse, nec in rempubl. nec in quemquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum. is, 7 ceteroqui abstinens, (sed Julia lege 8 transitans, 9 semel tamen in diem, non, ut aiti solebant, omnibus vicis; præter eum semel, nemo accepit) facit ut mihi excipiendus sit, cùm Teruntium nego sumtus factum. præter eum accepit nemo. has à nostro Q. Titinio sordes accepimus. Ego, æstivis confectis, Quintum fratrem hibernis, & Ciliciæ præfeci. Q. Volusium, tui Tiberii genetum, certum hominem, 10 sed mirificè etiam abstinentem, misi in Cyprum, ut ibi pauculos dies esset; ne cives Romani pauci, qui illic negotiantur, jus sibi dictum negarent, nam evocari ex insula Cyprios non licet. ipse in Asiam profectus sum Tarso Nonis Januariis; non mehercule dici potest, qua admiratione Ciliciæ civitatum, maximeque Tarsensium. postea verò quàm Taurum transgressus sum, mirifica exspectatio Asiæ nostrarum diœceseum, quæ sex mensibus imperii mei nullas meas acceperat litteras, numquam hospitem viderat. illud autem tempus quotannis ante me fuerat *in hoc quæstu*. civitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Ciprii talenta Attica cc. qua ex insula (non ὑπερβολικῶς, sed verissimè loquor) nummus nullus 11 me obtinente erogabitur. ob hæc beneficia, quibus illi obstupescunt, nullos *honores* mihi, nisi verborum, decerni sino: 12 statuas, fana, 13 τίθεμπα prohibebo: nec sum in ulla re alia molestus civitatibus; sed fortasse tibi, qui hæc prædicem de me. perfer, si me amas. tu enim me hæc facere voluisti. Iter igitur ita per Asiam feci, ut etiam fames, qua nihil miserius est, quæ tum erat in hac mea Asia, (messis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. quacumque iter feci, nulla vi, nullo judicio, nulla contumelia, auctoritate, & cohortatione perfeci, ut & Græci, & cives Romani, qui frumentum *compresserant*, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Februariis, quo die has litteras dedi, forum institueram agere Laodiceæ Cybiraticum, & Apamense ex Idibus Mart. ibidem Synnadense, Pamphilium 14 (tum Phemio dispiciam κέρας Aonium) Isauricum: ex Idibus Mai. in Ciliciam, ut ibi Junius consumatur. velim tranquille à Parthis, Quintilis, si erit, ut volumus, in itinere est, per provinciam redeuntibus, consumendus. venimus enim in provinciam, Laodiceam, 15 Sulpicio, & Marcello COSS. pridie KAL. Sextiles. inde nos oportet decedere A. D. IIII. KAL. Sext. primum contendam à Quinto fratre, ut se præfici patiatur: quod & illo, & me invitissimo fiet. sed aliter honestè fieri non potest, præsertim cùm, virum optimum, Pomtinum, ne nunc quidem retinere possim. rapit enim hominem Postumius Romam, fortasse etiam Postumia. Habes consilia nostra. nunc cognosce de Bruto. Familiareis habet Brutus tuus quosdam creditores Salaminiorum, ex Cypro, M. Scaptium, & P. Matinium, quos mihi majorem in modum commendavit. Matinium non novi. Scaptius ad me in castra venit, pollicitus sum curaturum me, Bruti causa, ut ei Salaminii pecuniam solverent. egit gratias. præfecturam petivit. negavi me cuiquam negotianti dare: quod idem tibi ostenderam. Cn. Pompejo petenti probaram institutum meum: quid dicam? Torquato, de M. Lenio tuo; multis aliis. si præfectus vellet esse syngraphæ causa, me curaturum, ut exigeret. gratias egit: discessit. Appius noster turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; & eundem habuerat præfectum. *vexabat* Salaminios. ego equites ex Cypro decedere jussi, molestè tulit Scaptius. quid multa? ut ei fidem meam præstarem; cùm ad me Salaminii Tarsum venissent, 16 & in his Scaptius, imperavi, ut pecuniam solverent. multa de syngrapha, de Scaptii injuriis. negavi me audire. 17 hortatus sum; petivi etiam pro meis in civitatem beneficiis, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum, homines

1. Ἀκροτελεύτιον.) Clausulam. Vulg. ἀκροτελόλαιον.

2. ERIT MORA.] Verbum, *erit*, in omnibus Bosii exstabat; præterquam in Hurlat. ideo id excudendum jussit.

3. *Pungunt me dubitationes.*) Ita restituit Vict. Vrs. tamen mavult vulgatum, *angunt*, id ejus auctoritate sui ms.

4. *Centurionis Camulæ.*) Ita etiam conjecit Manutius, prius legebatur *Scamulæ*. Junius emendat, *centurionis caculæ*; quomodo & conjecerat ante ipsum Guhelm. nisi quod is præterea volebat *Hermonii*.

5. *Et reliquo tempore, re probabo.*) Vulg. *& re aliquo tempore probabo.*

6. *Quæ certa non erunt.*) Torn. cod. *quæ vella non erunt.*

7. *Ceteroqui abstinens.*] Sic emendavit Vict. antea scriptum erat *in ceterosqui abstinens.*

8. *Transitans.*] Man. Mal. Bos. ita correxerunt partim ex conjectura, partim ex libris: vulg. *transita.*

9. *Semel tamen in diem.*) *Tantum*, pro, *tamen*, habet, liber vetus Vrsini.

10. *Sed mirifice etiam.*) Hic quoque convenit Dec. cum libris Mala sp. vulgo deest vox *etiam*; Folv. ait in quodam ms. esse, *& mirifice abstinentem*; quæ etiam est conjectura Man.

11. *Me obtinente erogabitur.*] Bosius ex ms. suis, impressis, *erogabatur.*

12. *Statuas, fana τίθεμπα.*) Hæc emendatio debetur Man. Vict. reponebat ænea τίθεμπα quod vulgò receptum est: Liber, quà fuit N. Leoniceni habet, *statuas aneas τίθεμπα.* Ante Vict. formis excusi habebant *statuas prohibeo.*

13. Τίθεμπα.) Quadrigas æneas aut marmoreas.

14. *Tum Phemio dispiciam κέρας Aonium.*] Ita restituit Victor. nisi quod pro, *tum*, scripsit, *cum*: sic autem emendavit Lambinus, ut hic edidimus; corrupta lectio, hæc era, *cum semis dispiciam κέρας omnium.*

15. *Sulpicio & Marcello* COSS.] Hoc glossema esse autumat Manut.

16. *Et in his Scaptius.*) Vulg. *& una Scaptius.*

17. *Hortatus sum; petivi etiam.*] Sic correxit Vict. ex hac corrupta ms. scriptura: *hortatus sum deinde, &c.* prius legebatur. *hortatus sum etiam etiam.*

1. *Tiale-*

mines non modò recusare, sed etiam hoc dicere, se à me solvere. quod enim Prætori dare consuessent, quoniam ego non acceperam, se *à me* quodam modo dare; atque etiam minùs esse aliquanto in Scaptii nomine, quàm in vectigali Prætorio. collaudavi homines. rectè, inquit Scaptius: sed subducamus summam. interim cùm ego in edicto 1 tralaticio centesimas me observaturum haberem, cum anatociis anniversario; ille ex syngrapha postulabat 3 quaternas. quid ais? inquam. possumne contra meum edictum? at ille profert s. c. Lentulo Philippoque coss. ut, qui Ciliciam obtineret, jus ex illa syngrapha diceret. cohortui primò: 4 & erat enim *interitus* civitatis. reperio duo s. c. iisdem consulibus de eadem syngrapha. Salaminii cùm Romæ versuram facere vellent, non poterant; quòd lex Gabinia vetabat. tum ii Bruti familiares, freti gratia Bruti. 5 dare solebant IIII. si sibi s. c. caveretur. fit gratia Bruti s. c. UT NEVE SALAMINIIS, NEVE QUI EIS DEDISSET, FRAUDI ESSET. pecuniam numerarunt: & postea venit in mentem fœneratoribus, nihil se juvare illud s. c. quòd ex syngrapha jus dici lex Gabinia vetaret. tum fit s. c. 6 UT ET EA SYNGRAPHA ESSET QUA VI CETERAE. Sed ut eodem; cùm hæc diserui essem; seducit me Scaptius; ait se nihil contradicere; sed illos putare talenta CC. se debere; ea se velle accipere: debere autem illos paullò minus: 7 rogat, ut eos ad CC perducam, optimè, inquam. voco illos ad me, remoto Scaptio. quid vos? quantum, inquam, debetis? respondent. CVI. refero ad Scaptium. homo clamare, 8 quid opus est? inquam. rationes conferatis. assidunt; subducunt; ad nummum convenit, illi se numerare velle, urgere ut acciperet. Scaptius me rursus seducit: rogat, ut rem sic relinquam. dedi veniam homini impudenter petenti. Græcis quærentibus; ut in fano *deponerent*, postulantibus non concessi. clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centesimis cum anatocismo contentus non esset: alii, nihil stultius. mihi autem impudens magis, quam stultus, videbatur. nam aut bono nomine, centesimis contentus erat, aut non bono, quaternas centesimas sperabat. Habes meam causam: quæ si Bruto non probatur; nescio, cur illum amemus: sed avunculo ejus certè probabitur, præsertim cum s. c. modò factum sit, puto, postquam tu es profectus, in creditorum causa, ut centesimæ perpetuo fœnore ducerentur. hoc quid interfit, si tuos *digitos* novi, certè habes subductum. in quo quidem 10 ὀδοῦ πάρεργον, Luccejus M. F. queritur apud me per litteras, summum esse periculum, ne culpa senatus, his decretis, res ad *tabulas novas* perveniat. commemorat, quid olim mali C. Julius fecerit, cùm dieculam 11 duxerit: numquam respub. plus. Sed ad rem redeo. meditare adversus Brutum causam meam; si hæc causa est, contra quam nihil honestè dici potest; præsertim cùm integram rem & causam reliquerim. Reliqua sunt domestica. 11 De σύδμυχα, probo idem, quod tu, 12 Postumiæ F. ille quoniam Pontidiæ nugatur. sed vellem adesses. à Quinto fratre his mensibus nihil exspectaris. nam Taurus propter nives ante mensem Junium transiri non potest. Thermum, ut rogas, creberrimis litteris fulcio, P. Valerium negat habere quicquam Dejotarus rex, eumque ait à se sustentari. Cùm scies, Romæ intercalatum sit, nec ne, 13 velim ad me scribas certum, quo die mysteria futura sint. Litteras tuas minùs paullo exspecto, quàm si Romæ esses; sed tamen exspecto.

M. TVL-

1. *Tralaticio.*) Vulg. *trantlaticio.*

2. *Cum anatociis anniversario.*) Vna littera addita ad manuscriptam lectionem ita emendat Bos. Lamb. & Corrad. *cum anatocismo anniversario:* vulg. *cum anatocismi anniversario.*

3. *Quaternas.*) Vulg. edunt *IIII.*

4. *Et erat enim.* Vulg. *etenim erat.*

5. *Dare solebant IV.*) Sic omnes Iunii mss. vulgò, *dare volebant, si sibi, &c.*

6. *Ut & ea syngrapha esset qua vi.*) Bosii hæc est correctio. Lamb. legit *ut ea syngrapha esset eodem jure quo cetera, non melior:* vulgatam lectionem retinet Iun. & nihil mutat, ea autem est, *ut & ea syngrapha esset, quam cetera,* Vrsini mss. *non ut alia ea syngrapha jure esset quam cetera, sed ut eodem.*

7. *Rogat ut eos.*) A. vulg. *ut,* abest.

8. *Quid opus est? inquam.*) Lambin. ita legit, *quid potius est, inquam, quàm ut rationes conficiatis.* mss. duo Pal. habent, *quid opus est, inquam, potius, quam rationes, &c.*

9. Οὐδοῦ πάρ.) Præter propositum, obiter.

10. *Duxerit.*) Man. conjecturam hanc Scidæ adjuvant; vulgò *dixerit.*

11. *De σύδμυχα.*) Restitutio hæc est Victor. antea legebatur σύδμεω.

12. *Postumia F. ille quoniam Pontidia.*) Est à Dec. hæc lectio. viderat etiam antea Man. de *filio,* non *filia* Postumiæ. hic agi: pronomen, *ille,* deest in vulg. & *Pontidia,* pro, *Pontidia* legitur; quod tamen restituit Vict. quum prius esset, *Pomelia.*

13. *Velim ad me scribas certum.*) *Ceterum,* pro, *certum* est in antiquo libro, & ita videtur Vrsino legendum, interpunctionis nota ad verbum, *scribas,* posita; quod probat Iunius, sed tamen retinet *certum,* non *ceterum.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SEXTUS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

ACCEPI tuas litteras 1 A.D. quintum Terminalia Laodiceæ, quas legi libentissimè, plenissimas amoris, humanitatis, officii, diligentiæ. 2 his igitur respondebo: 3 sic enim postulas: nec οἰκονομίαν meam institutam; sed ordinem conservabo tuum. Recentissimas à Cybistris te meas litteras habere ais, A. D. X. KAL. Octob. datas: & scire vis, tuas ego quas acceperim: omneis fere, quas commemoras, præter eas, quas scribis Lentuli pueris & Equotutico, & Brundisio datas. quare non 4 οἰκείαν tua industria, quod vereris, sed præclarè ponitur; si quidem id egisti, ut ego delectarer. nam nulla re sum delectatus magis. Quòd meam 5 βαθύτητα in Appio tibi, 6 libertatem etiam in Bruto probo; vehementer gaudeo: ac putaram secus. Appius enim ad me ex itinere bis, terve 7 ὑπομνηματικῶς litteras miserat, quòd quædam à se constituta rescinderem. ut si *medicus*, cùm ægrotus alii medico traditus sit, irasci velit ei medico, qui sibi successerit, si, quæ ipse in curando constituerit, mutet ille: sic Appius, cùm 8 ἐξαφαιρέσεως provinciam curarit, sanguinem miserit, quidquid poterat detraxerit, mihi tradiderit 9 ἐνεστῶσαν, προσαναπαυομένῳ eam à me non libenter videt; sed modò succenset, modò gratias agit. nihil enim à me fit cum ulla illius contumelia, tantummodo dissimilitudo meæ rationis offendit hominem. quid enim potest esse tam dissimile, quàm illo imperante, exhaustam esse sumptibus, & jacturis *provinciam*; nobis eam obtinentibus, nummum nullum esse erogatum nec privatim, nec publicè? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? nunc autem domus mehercule nulla tanto consilio, aut tanta disciplina gubernatur, aut tam modesta est, quàm nostra tota provincia. hanc nonnulli amici Appii ridiculè interpretantur: qui me idcirco putent bene audire velle, ut ille malè audiat, & rectè facere non meæ laudis, sed illius *contumeliæ causa*. sin Appius, ut Bruti litteræ, quas ad te misi, significabant, gratias nobis agit, non molestè fero: sed tamen eo ipso die, quo hæc ante lucem scribebam, cogitabam ejus multa, inique constituta & acta tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni studio, te auctore, sum complexus: quem etiam amare cœperam: 10 sed, dico? revocavi me, ne te offenderem. noli enim putare, me quicquam maluisse, 11 quàm ut mandat is, facerem: nec ulla de re plus laborasse. mandatorum autem mihi libellum dedit: iisdemque de rebus tu mecum egeras. omnia sum diligentissimè persecutus. primùm ab Ariobarzane sic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res erat: post à Pompeji procuratoribus sexcentis premi cœptus est. Pompejus autem cùm ob ceteras causas plus potest unus, quàm ceteri omnes, tum quòd putatur ad bellum Parthicum esse venturus. ei tamen sic nunc solvitur, tricesimo quoque die talenta Attica XXXIII, & hoc *ex tributis*: nec id satis efficitur in usuram menstruam. sed Cnæus noster clementer id fert: sorte caret: usura, nec ea solida, contentus est. 12 alii neque solvit cuiquam, nec potest solvere. nullum enim ærarium, nullum vectigal habet. Appii instituto tributa imperat. ea vix, in fœnus Pompeji quod satis sit, efficiunt. amici regis duo, tresve perdiuites sunt: sed ii suum tam diligenter tenent,

1. A.D. *Quintum Terminalia.*) Sic habent Bos. mss. Victor. vulgatam lectionem retinuit, quæ est, *ad quintum milliare.* ipsius antiquior, *Terminis*, pro *milliare* habent: Germani verò eodem teste, in suo cod. margine, *Terminalia* emendarunt quod & placuit Manut. sed legebat *ad V. Terminalia*, pro *A.D. V.* sic autem etiam habere, sine ulla varietate, codicem Torn. testatur Lamb.

2. *Hæ igitur. Hæ igitur.*

3. *Sic enim postulas.*) Hoc si quis transjiciat, & post verbum *institutam* collocet; Man. auctore non ineptè faciat.

4. Οἰκεῖαν.) Disparet, Evaneseat.

5. Βαθύτητα.) Taciturnitatem, patientiam.

6. *Libertatem etiam in Bruto probo.*) Iun. ex mss. omnibus Pal. legit *libertatem.* Vict. etiam mss. sic habere testatur.

7. Ὑπομνηματικῶς.) Subquerulæ.

8. Ἐξαφαιρ.) Per diminutionem.

9. Ἐνεστῶσαν προσαναπαυομένῳ.) Recreatam. Hanc lectionem restituens Vict. duo magna menda sustulit. legebatur enim prius, *ἐνεστῶσαν & προσαναπαυομένῳ.*

10. *Sed, dico? revocavi me.*) Sic distinguendum afferit Iun. Facrn. *sed illic cerevocavi me* Anton. August. *sed sedulo revocavi.*

11. *Quàm ut mandat is facerem.*) Vict. est hæc lectio, ex antiquiore suo, antea legebatur *quàm ut mandata tuis fatis facerem*, quod etiam deleto *tuis*, retinet Iun. ex mss. Pal.

12. *Alii neque solvit cuiquam.*) Ita legere libros veteres testatur Lamb. vulgò *solvit quidquam.*

quàm ego, aut tu. sequidem non desino tamen per litteras rogare, suadere, accusare regem. Dejotarus etiam mihi narravit, sed eum legatos misisse de re Bruti: eos sibi responsum retulisse, illum non habere: & mehercule ego ita judico, nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentius. itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scævola, fœnus & impendium recusare. ego tamen, quas per te Bruto promiseram, præfecturas M. Scaptio, L. Gavio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli. nec enim in provincia mea negotiabantur. tu autem meministi, nos sic agere, ut quot vellet, præfecturas sumeret, 1 dum ne *negotiatori*. 2 itaque duas ei 3 præterea dederam. sed ii, quibus petierat, de provincia decesserant. Nunc cognosce de Salaminiis: quod video tibi etiam novum accidisse, tanquam mihi. numquam enim ex illo audivi, illam pecuniam esse suam. quin etiam libellum ipsius habeo, in quo est, SALAMINII PECUNIAM DEBENT M. SCAPTIO, ET P. MATINIO, FAMILIARIBUS MEIS. eos mihi commendat: adscribit etiam, & quasi calcat admovet, 4 intercessisse se pro iis magnam pecuniam. confeceram, ut solverent centesimis sexennii ductis cum renovatione singulorum annorum. at Scaptius quaternas postulabat, metui, si impetrasset, ne tu ipse me *amare* desineres. nam ab edicto meo recessissem; & civitatem, in Catonis, & in ipsius Bruti fide locatam, meisque beneficiis ornatam, funditus perdidissem. Atque hoc tempore ipso impingit mihi epistolam Scaptius Bruti, rem illam suo periculo esse: quod nec mihi umquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem, id verò per te 5 exceperamus, *ne negotiatori*: quòd si cuiquam, huic tamen non. fuerat enim præfectus Appio; & quidem habuerat turmas equitum, quibus inclusum in Curia senatum Salamine obsederat, ut fame senatores quinque morerentur. itaque ego, quo die tetigi provinciam, cùm mihi Cypriî legati Ephesum obviam venissent, litteras misi, ut equites ex insula statim decederent. His de causis credo Scaptium iniquius de me aliquid ad Brutum scripsisse. sed tamen hoc sum animo: si Brutus putabit me quaternas centesimas oportuisse decernere, qui in tota provincia *singulas* observarem, itaque edixissem, idque etiam acerbissimis fœneratoribus probaretur; si præfecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato nostro 6 in tuo Lenio, Pompejo ipsi in Sex. Statio negavi, & iis probavi; si equites deductos molestè feret, accipiam equidem dolorem, mihi illum irasci, sed multo majorem, non esse eum talem, qualem putassem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me jus dicente, sibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi potestatem fuisse. Addo etiam illud, quod vereor, tibi ipsi ut probem: consistere usura debuit, quæ erat in edicto meo. deponere volebant; impetravi ab Salaminiis, ut silerent. veniam illi quidem mihi dederunt; sed quid iis fiet, si huc Paullus venerit? sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humanissimas litteras scripsit: ad me autem, etiam cùm *rogas* aliquid, contumaciter, arroganter, 7 ἀκρωνυκτῶς solet scribere. tu autem velim ad eum scribas de his rebus; ut sciam, quomodo hæc accipiat. facies enim me certiorem. atque hoc superioribus litteris ad te diligenter perscripseram. sed planè te intelligere volui, mihi non excidisse illud, quod tu ad me quibusdam litteris scripsisses; si nihil aliud de hac provincia, nisi illius benivolentiam, deportassem, mihi id satis esse. 8 sit sane; quoniam ita tu vis: sed tamen cum eo credo, *quod sine peccato meo fiat*. Igitur 9 meo decreto soluta re Scaptio, statim quam decretum sic tu judicabis, ne ad Catonem quidem provocabo. sed noli me putare 10 ἐγκελεύσμαθα illa tua abjecisse, quæ mihi in visceribus hærent. flens mihi meam famam commendasti. quæ epistola tua est, in qua mentionem non facias? itaque irascatur, qui volet: patiar. 11 τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ. præsertim cùm sex libris tanquam *prædibus* 12 me ipsum obstrinxerim: quos tibi tàm valde probari gaudeo; è quibus unum ἱστορικὸν requiris de 13 Cn. Flavio M. F. ille verò ante Decemviros non fuit: quippe qui Ædilis curulis fuerit: qui magistratus multis annis post decemviros institutus est. quid ergo protecit, quòd protulit fastos? occultatam putant quodam tempore illam tabulam, ut dies agendi peterentur à paucis. nec verò pauci sunt auctores, Cn. Flavium scribam fastos protulisse, actionesque composuisse: ne me hoc, vel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes. 14 Οὐκ ἔλαθε σε illud de gestu histrionis; ut sceleste suspicaris, ego ἀφελῶς scripsi. De me *imperatore* scribis te ex Philotimi *litteris* cognosse. sed credo te, jam in Epiro cùm esses, binas meas de omnibus rebus accepisse, unas à Pindenisso capto, 15 alteras Laodicea, utrasque tuis pueris datas. quibus de rebus, propter casum navigandi, per binos tabellarios misi Romam litteras publicè. De Tullia mea tibi assentior; scripsique ad eam & ad Terentiam, mihi placere. tu enim ad me jam ante scripseras, AC VELLEM TE IN TUUM VETEREM GREGEM RETULISSES. correcta verò epistola Memmiana, nihil negotii fuit. multo enim malo hunc à Pontidia, quam illum à Servilia. quare adjunges 16 Aufium nostrum, hominem semper amantem me; nunc credo, eo magis, quòd debet etiam fratris Appii *amorem* erga me cum aliqua hereditate crevisse; qui declaravit

1. *Dum ne negotiatori.*) Veteres cod. sequutus ita reposuit Vict. antea legebatur *dum ne negotiarentur*.

2. *Itaque duas ei.*) *Itaque* deest in vulg.

3. *Præterea dederam.*) Vict. emendavit, *præterea*, cùm legeretur *præsertim*.

4. *Intercessisse se.*) Vulg. *intercessisse à se*.

5. *Exceperamus, ne negotiatori.*) *Ne* deest in vulg.

6. *In tuo Lenio.*) Vict. hæc est castigatio, priùs legebatur, *in T. Lemnio*.

7. Ἀκρωνυκτῶς.) Rigidè & minimè familiariter.

8. *Meo decreto soluta re Scaptio.*) Hic locus ita legitur in Decurtato: *igitur meo decreto soluta re Scaptio statim quam decretum sic tu judicabis*: sicque excudendum curavit Bosius. Habent antiqui libri, quorum Manutio copia fuit: *soluta re Scaptio, statim quam decretum sit, tu judicabis*: unus habet, *soluta re Captio statim quam decretum sic tu judicabis*. unde, ut tueatur antiquam scripturam sic legendum censuit: *igitur me decreto solvatur Scaptio, statim quam decretum sit tu judicabis*: vel etiam, *meo decreto solvatur Scaptio statim: quam decretum sit tu judicabis*. Lambinus partim ultimam hanc scripturam, partim veteris scripturæ vestigia, partim Parisiensium & Lugdunensium quorundam exemplorum editionem secutus, olim ediderat, *igitur meo decreto solvatur ab Scaptio statim, id quam rectum sit tu judicabis*. sed postea codex Tornæsianus nactus, sic locum restituendum censuit: *igitur meo decreto soluta re Scaptio statim, quam id decretum rectum sit tu judicabis*: Vrsinus: *igitur meo decreto solvitur ab Scaptio statim: quam id rectum sit tu judicabis*.

9. Ἐγκελεύσμαθα.) Hortationes.

10. Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ.) Quod enim rectum est, à me fiat.

10. *Me ipsum obstrinxerim.*) Vulg. *me ipse obstrinxerim*.

11. *Cn. Flavio Cn. F.*) Sic emendavit Man. cùm legeretur *Cn. Flavio Annii F.*

12. Οὐκ ἔλαθέ σε.) Perspicuè, ut emendavit Malaspina, ὐκ ἔλαθέ σε, atque est in Dec legendum asserit Bos. Lambin. verò quamquam olim Malaspinam secutus ediderit, ὐκ ἔλαθε σε, tamen ex mss. libris nunc legendum statuit ὐκ ἔλαθες, quæ est vulgata lectio.

13. *Alteras Laodicea.*) *Alteras à Laodicea*: vulg.

14. *Aufium nostrum.*) Vulg. *Alfium nostrum*.

1. Bursa

cavit, quanti me faceret: cùm sæpe, tum 1 in Bursa, 2 ne tu me sollicitudine magna liberaris. Furnii exceptio mihi non placet. 3 nec enim ego ullum aliud tempus timeo, nisi quod ille solùm excipit sed scribere ad te de hoc plura, si Romæ esses. 4 in Pompejum te spem omnem omnino ponere non miror: ita res est; removendumque censeo illum DISSIMULANTEM. sed enim, οἰκονομίαν si perturbatior est, tibi assignato: te enim sequor 5 ψιθυρίζοντα. Cicerones pueri amant inter se, discunt, exercentur; sed alter, 6 uti dixit Isocrates in Ephoro & Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto rogam puram Liberalibus cogitabam dare, mandavit enim pater. ea sic observabo, quasi intercalatum non sit. Dionysius mihi quidem 7 in amoribus est. pueri autem ajunt, 8 eum *furenter irasci*. sed homo nec doctior, nec sanctior fieri potest, nec tui meique amantior. 9 Thermum, Silvium vere audis laudari. valde se honeste gerunt. adde M. Nonium, 10 Bibulum, me, si voles. jam Scrofa, vellem, haberet ubi posset. est enim lautum negotium. ceteri infirmant 11 πολιτόμυιαν Catonis. Hortensio quòd causam meam commendas, valde gratum. De Amiano, spei nihil putat esse Dionysius. Terentii nullum vestigium agnovi. Mæragenes certè periit. feci iter per ejus possessionem, in qua animal reliquum nullum est. hæc non noram tum, cùm cum Democrito tuo locutus sum. 12 Rhosiaca vasa mandavi. Sed heus tu, 13 quid cogitas infelicitatis? lancibus & splendidissimis canistris, *oluscula* nos soles pascere. quid te in vasis fictilibus appositurum putem? Κέρας Phemio mandatum est: reperietur; modò aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Cassius ineptas litteras misit. necdum Bibuli erant allatæ; quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoveatur senatus. equidem, 14 sum magna animi perturbatione. si, ut opto, non prorogatur nostrum negotium, habeo Junium, & Quintilem in metu. esto, duos quidem menses sustinebit Bibulus. quid illo fiet, quem reliquero, præsertim si fratrem? magna turba est. mihi tamen cum Dejotaro convenit, ut ille in meis castris esset cum suis copiis omnibus. habet autem cohortes quadringenarias *nostra armatura*, XXX; equites CIↃ CIↃ. erit ad sustentandum, quoad Pompejus veniat; qui litteris, quas ad me mittit, significat, suum negotium illud fore. hiemant in nostra provincia Parthi, exspectatur ipse Orodes. quid quæris? aliquantum est negotii. 15 De Bibuli edicto nihil movi, præter illam exceptionem, de qua tu ad me scripseras, NIMIS GRAVI PRAEIUDICIO IN ORDINEM NOSTRUM. ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦντα, sed tectiorem, ex Q. Mucii P. F. edicto Asiatico, EXTRA QUAM SI ITA NEGOTIUM GESTUM EST, UT EO STARI NON OPORTEAT; EX FIDE BONA: multaque sum secutus SCÆVOLAE, in iis illud, in quo sibi libertatem censent Græci datam, ut Græci inter se disceptent *suis legibus*. breve autem edictum est propter hanc meam 16 διαίρεσιν, quòd duobus generibus edicendum putavi: quorum unum est provinciale, in quo est de rationibus civitatum, de ære alieno, de usura, de syngraphis; in eodem omnia de publicanis: alterum, quod sine edicto satis commodè transigi non potest, de hereditatum possessionibus, de bonis possidendis, magistris faciendis, vendendis: quæ ex edicto & postulari, & fieri solent. tertium, de reliquo jure dicundo, ἄγραφον reliqui. dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum: itaque curo, & satisfacio adhuc omnibus. Græci verò exultant, quòd peregrinis judicibus utuntur. nugatoribus quidem, inquies. quid refert? tamen se 17 αὐτονομίας adeptos putant. vestri enim, credo, 18 graves habent, Turpionem sutorium, & Vettium mancipem. De *Publicanis* quid agam, videris quærere. habeo in deliciis, obsequor, verbis laudo, orno; efficio, ne cui molesti sint. 19 τὸ παραδόξοτατον, usuras eorum, quas pactionibus adscripteranf, servavit etiam Servilius. ego sic. diem statuo satis laxam, quam ante si solverint, dico me centesimas ducturum: si non solverint, ex pactione. itaq; & Græci solvunt tolerabili fœnore; & Publicanis res est gratissima. 20 sic illa jam habent, pleno modio, verborum honorem, invitationem crebram. quid plura? sunt omnes ita mihi familiares, ut se quisque maximè putet. sed tamen 21 μηδὲν αὐτοῖς. scis reliqua. 22 De statu Africani, (23 ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων! sed me ipsum delectavit in tuis litteris. ain' tu? 24 Scipio hic Metellus proavum suum *nescit* censorem non fuisse? utqui nihil habuit aliud inscriptum 25 nisi COS ea statua, quæ 26 ad Opis per te posita in excelso est. 27 in illa item,

1. *Bursa.*] Majore prima littera *Bursa*, scripsit Vict. antea *bursa* parvo legebatur.

2. *Nec tu me.*] Vulg. *ne tu me.*

3. *Nec enim ego.*] *Enim* deest in vulg.

4. *In Pompejum te spem, &c.*] Edidit Bos. Torn. & Dec. scripturam, ut & codicum Mai. paulo post ex eodem Dec. *illud, dissimulantem*; vulg. *illum dissimulantem.*

5. Ψιθυρίζοντα.] Scribentem, quòd subito in mentem venit.

6. *Ut dixit.* Vulg. *uti dixit.*

7. *In amoribus est.*] Vict. *in amoribus est*, castigavit prius legebatur *in moribus.*

8. *Eum furenter irasci.*] Victor ex melioribus suis, emendaverat *se furenter*, quod etiam Vrs notat legi in vetere libro. sed illud *se*, planè inepcum asserunt Manut. & Lamb.

9. *Thermum, Silvium, &c.*] Pighius l. XVII. Annalium Rom. corrigit *Silvam*, iterumque; reponendum putat in Epistolis ad Atticum. & vero exstant tulli ad Silium litteræ l. XIII. Epistolarum, quibus amicos in ejus provincia negotiantes commendat. nec *Silvia* gens legitur in historia Romana post urbem conditam.

10. *Bibulum.*] Vulg. *Vibullum.*

11. Πολιτόμυιαν.] Factum in rep. actionem publicam.

12. *Rhosiaca vasa.*] Victor legit *Rhosi causam mandavi*, quæ etiam est vulgata lectio, sed Bos. & Scidit. & Torn. *Rhosiaca vasa mandavi*, quod etiam ante viderant Man. & Lamb.

13. *Quid cogitas infelicitatis? lancibus & splendidissimis canistris, &c.*] Alter legit & distinguit Jun. ex mss. Pal. vetustis; *quid cogitas infelicitatis lancibus.*

14. *Eum magna animi.*] *Sum in magna animi*; vulgo.

15. *De Bibuli edicto nihil movi.*] Germanam ac veram lectionem reposuit Manut. legens, *nihil movi*, pro *nihil novi*. atque ita scriptum reperit Bosius in Decurt.

16. Διαίρεσιν.) Divisionem.

17. Αὐτονομίαν.) Facultatem suis utendi legibus.

18. *Graves.*] Vulgo *graves.*

19. Παραδόξοτατον.) Inopinatissimum.

20. *Sic illa jam habent.*] *Si illam jam habent.*

21. Μηδὲν αὐτοῖς.) Supplendum μέλει, nihil ipsis curæ est.

22. *De statu Africani.* (ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων! *sed me ipsum delectavit in tuis litteris.*] *ain' tu?*] Alia est paullulum Vulgi interpunctio, *de statu Africani.* ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων, *sed me ipsum delectavit in tuis litteris. Ain tu?*

23. Ὦ πραγμάτων ἀσυγκλώστων.) O res quæ componi non possunt! ô perturbatum rerum ordinem.

24. *Scipio hic Metellus proavum suum nescit censorem non fuisse?* Vulgatam lectionem hic & sequentibus locis retinet Jun. quicquid Lamb. Bos. & alii adferant, cum mss. Pal. fide, tum veritate historiæ fretus; ea autem talis est, *Scipionem hic Metellus proavum suum nescit censorem fuisse.*

25. *Nisi COS.*] Omnibus litteris exaratum erat in Crus. *nisi consul*: nec aliter in Dec. nisi quod compendio legebatur COS. ut edidit Bosius. vulg. *nisi censor.*

26. *Ad Opis per te posita.*] Bessar. liber *ab Opis parte*, recte fortasse ut inquit Man. mavult tamen *ad Opis aperte*, quæ est vulgata lectio.

27. *In illa item.* Sic habent Crusellinus & Dec. vulg. *in illa autem.*

1 quæ est ad 2 πολυδεύκης, 3 hercule inscriptum est, Cos. quam esse ejusdem, status amictus, annulus, imago ipsa declarat. 4 at meherculè ego cùm in turma inauratarum equestrium, quas hic Metellus in Capitolio posuit, animadvertissem in Serapionis subscriptione Africani imaginem, erratum fabrile putavi, nunc video Metelli. ô 5 ἀπιστρησίαν turpem. Nam illud de Flavio & fastis, si secus est, commune erratum est; & tu bellè 6 ἠπόρησας; & nos publicam prope *opinionem* secuti sumus, ut mula apud Græcos. quis enim non dixit, 7 Εὔπολιν, ἢ τὸ ἀρχαῖας, 8 b Alcibiade, navigante in Siliciam, dejectum esse in mare? redarguit Eratosthenes. adfert enim, quas ille post id tempus fabulas docuerit. nam idcirco Duris Samius, homo in historia diligens, quòd cùm multis erravit, arridetur? Quis Zaleucum leges Locris scripsisse non dixit? num igitur jacet Theophrastus, si id à Timæo, tuo familiari, reprehensum est? Sed nescire proavum suum censorem non fuisse, turpe est: præsertim cùm post eum consulem, nemo Cornelius, illo vivo, censor fuerit. Quod de Philotimo, & de solutione H S XXDC scribis, Philotimum circiter Kalend. Januar. in Chersonnesum audio venisse; ac mihi ab eo nihil adhuc. reliqua mea Camillus scribit se accepisse, ea quæ sint, nescio, 8 & haveo scire. verùm hæc posterius & coram fortasse commodiùs. Illud me, mi Attice, in extrema ferè parte epistolæ commovit: scibis enim sic, τί λοιπὸν? deinde me obsecras amantissime, ne obliviscar vigilare, & ut animadvertam, quæ fiant. num quid de quo inaudisti? etsi nihil ejusmodi est. 9 πολλοῦ γε καὶ δεῖ. nec enim me fefellisset nec fallet. sed ista admonitio tua tam accurata, nescio, quid mihi *significare* visa est. De M. Octavio, iterum tibi rescribo, te illi probè respondisse. paullo vellem fidentiùs. Nam Cœlius libertum ad me misit, & litteras accuratè scriptas. 10 sed de pantheris fœdè, ac civitatibus. rescripsi, alterum me molestè ferre, si ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea provincia nummum, nisi in æs alienum, erogari; docuique nec mihi conciliare pecuniam licere nec illi capere: monuique eum, quem planè diligo, ut, CUM ALIOS accusasset, cautiùs viveret. illud autem alterum, alienum esse existimatione mea, Cybiratas imperio meo publicè venari. 11 Lepta tua epistola gaudio exultat. etenim scripta bellè est, meque apud eum magna in gratia posuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quòd tibi diligenter mandavit, ut mihi salutem adscriberes; gratum etiam Piliæ: sed illa officiosius, quòd mihi, 12 quem jam pridem numquam videt, igitur tu quoque salutem utrique adscribito. Litteras datur pridie Kal. Januar. 13 suavem habuit recordationem clarissimi jurisjurandi: quod ego non eram oblitus, magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non ut postulasti, 14 χρύσεα χαλκείων; sed paria paribus 15 respondimus. Ecce autem alia pusilla epistola, quam non relinquam 16 ἀναντιφώνητον. Benè mehercule potuit Lucceius Tusculanum; nisi fortè, solet enim, cum suo tibicine: & velim scire, quis sit status ejus. Lentulum quidem nostrum, 17 præ ære, Tusculanum proscripsisse audio. 18 cupio hos expeditos videre: cupio etiam Sestium: adde, si vis Cœlium: quibus omnibus est, 19 αἴδεσθαι μὲν ἀνάγκαζε, δεῖσαι δ' ὑποδέχθαι. De Memmio restituendo ut Curio cogitet, te audisse puto. De Egnatii Sedicini nomine, nec nulla, nec magna spe sumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentissimè Dejotarus curat, graviter ægrum. Respondi etiam minori. Tu, velim, dum ero Laodiceæ; id est 20 ad Idus Mai. quàm sæpissime mecum per litteras colloquare: & cùm Athenas veneris, (jam enim sciemus de rebus urbanis, de provinciis, quæ omnia in mensem Martium sunt collata) utique ad me tabellarios mittas. 21 Sed heus tu, jamne vos à Cæsare, per Herodem, talenta Attica L. extorsistis? in quo, ut audio, magnum 22 odium Pompeji suscepistis, putat enim, suos nummos vos *comedisse*; Cæsarem 23 in Nemorensi ædificando diligentiorem fore. hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, sed Pompeji tamen familiari, audivi. hic Vedius venit mihi obviam cum duobus essedis, & rheda equis junctâ, & lectica, & familia magna: pro quâ, si Curio legem pertulerit, H S centena pendat necesse est. erat præterea cynocephalus in essedo; nec deerant onagri. numquam vidi hominem nequiorem. sed extremum audi. diversatus est Laodiceæ apud 24 Pompejum Vindullum; ibi sua deposuit, cùm ad me profectus est. moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompejum *pertinere* putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit: cùm omnia obsignaret, in Vedianas res incidit. in his inventæ sunt 25 quinque plangunculæ matro-

1. *Quæ est ad* πολυδεύκης.) Auxilio antiquioris sui, ad πολυδεύκης scripsit Vict. antea legebatur, *ad* πόδας ἡρακλέους.

2. Πολυδεύκης.) Pollucis ædem.

3. *Hercule inscriptum est*, *Hercule* deest in vulg.

4. *At mehercule.*] Vulg. *at hercule.*

5. Ἀπιστρησίαν.) Inscitiam historiarum.

6. Ἠπόρησας.) Dubitasti.

7. Εὔπολιν.) Eupolin, illum veteris, seu comœdiæ poëtam.

8. *Et haveo scire. Verum hæc.*) Vulg. & *avere scire. Sed hæc, &c.*

9. πολλοῦ γε καὶ δεῖ.) Multum quidem abest.

10. *De Pantheris fœdè, ac civitatibus.*) Bos. fidem Dec. sequutus sic edidit. Man. testatur in mss. legi, *sed à civitatibus*: sed putat rectius, *& de civitatibus*, litterarum mutatione parva. vulgò, *de pantheris, sed à Cybyratis*, quam Pii emendationem notat Vrs. Mur. l. XV. Var. lect. c. 8 *& de Cybyratis* legendum putat. Bos. lectionem probat Iun.

11. *Lepta tua epistola.*) Hic epistolæ secundæ initium facit Vict. Liber unus ms. teste Lambino habet, *Lepta tua epistola Dionysius gaudio exultat.*

12. *Quem jampridem numquam videt.*) Videtur Man. fortasse legendum *quem nunquam vidit.*

13. *Suavem habuit.*] Ita Dec. cujus lectionem sequutus est Bos. vulg. *suavem habuit.*

14. Χρύσεα.) Aurea pro æneis.

15. *Respondimus.* Vulgo. *respondemus.*

16. Ἀναντιφώνητον.) Sine responsione.

17. *Præ ære Tusculanum.*] Bos. hæc est conjectura ex Dec. depravatione, qui habebat *prate*; unde *prate* legendum censuit. Iun. ex ms. Palatinis vulg. *prati*: vulg. *prati Tusculanum.*

18. *Cupio hos expeditos videre: cupio etiam Sestium: addis, si vis, Cœlium.*) Vulg. *cupio hos expeditos videre cupio etiam Sextium, addis etiam in Cœlium.*

19. Αἴδεσθαι μὲν.) Veriti sunt quidem recusare, timuerunt autem accipere.

20. *Ad idus Maji.*) Probat hanc lectionem Gifanius, reprehendit eos qui supposuere, *ante d. idus*, in observationibus suis linguæ Latinæ, tamquam perabsurdam. *ad* enim signat, *usque ad.*

21. *Sed heus tu, jamne vos à Cæsare per Herodem talenta Attica quinquaginta extorsistis?*) Adjutus ope Torn. Crus. Huralt. Bosius ita legendum censet cum interrogatione. Vrsamici cujusdam sui hanc refert tentatam hujus loci correctionem, *sed heus tu, ita ne vos à Cæsare, &c.* Exempla Aldina teste Lambin. habent, *Iamne vos*, pro *jam ne vos*: sed ille, Turn. conjecturam sequutus l. XXIV. c. 20. legendum opinatur, *Genua vos à Cæsare.* vulg. *sed heus tu Gravarios à Cæsare per Herodem talenta Attica extorsistis.*

22. *Odium Pompeii.*) Manut. malit legi, *Pos deniis.*

23. *In Nemorensi ædificando.* Turnebi hæc est conjectura d. c. Bos. quæ mirè probatur Bos. partim ex historia, partim etiam ex veteris scripturæ vestigiis, habent enim ipsius mss. *in memorem.* *In Marathone ædificando*, esset apertius nec ἄλογον, ut opinatur Man. Turn. conjecturæ assentitur Lambinus.

24. *Pompejum Vindullum.*) Castigavit Victor. *Vindullum* pro *vidi illum*, quod antea legebatur.

25. *Quinque plangunculæ.*) Vocabuli hujus *plangunculæ* restitutio Bosio debetur qui ita legendum conjecit ex veteribus libris, in quibus erat *langunculæ*: hanc autem castigationem ita probarunt Lamb. & Iunius ita edendum curaverunt: *imagunculæ* opinabantur legendum Vict. & Man. quorum hic testatur in Bellar. libro legi *plangunculæ*, vulg. *quinque lagunculæ.*

2 Iu-

matronarum, 1 in quibus una sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur; & illius Lepidi, qui hæc tam negligenter ferat, hæc te volui 2 παρεστερήσαι. sumus enim ambo belle curiosi. Unum etiam velim cogites. audio Appium 3 φιλόπολιν Eleusine facere. num inepti fuerimus, si nos quoque Academiæ fecerimus? puto, inquies. ergo id ipsum scribes ad me. equidem valde ipsas Athenas amo. vpio esse aliquod *monumentum*. odi falsas inscriptiones statuarum alienarum. sed ut tibi placebit: faciesque me, in quem diem Romana incidant mysteria, certiorem, & quo modo hiemaris. Cura ut valeas. Post Leuctricam pugnam die septingentesimo exagesimo quinto.

CICERO ATTICO, S.

2 CUM Philogenes, libertus tuus, Laodiceam ad me, salutandi causa, venisset, & se statim ad te navigaturum esse diceret; has ei litteras dedi; quibus ad eas rescripsi, quas acceperam à Bruti tabellario. & respondebo primum postremæ tuæ paginæ; quæ mihi magnæ molestiæ fuit; quòd ad te scriptum est à Cincio de Statii sermone: in quo hoc molestissimum est; Statium dicere, à me quoque id consilium probari. probari autem? de isto hactenus. dixerim me vel plurima *vincla* tecum summæ conjunctionis optare: 4 & sunt amotis arctissima. tantum abest, ut ego ex eo, quo astricti sumus, laxari aliquid velim. illum autem multa de istis rebus asperiùs tolere loqui, sæpe sum expertus, sæpe etiam lenivi iratum. id scire te arbitror. in hac autem peregrinatione, milinave nostra sæpe incensum ira vidi, sæpe placatum. quid ad Statium scripserit, nescio. quidquid acturus de tali re fuit, scribendum tamen ad *Iberum* non fuit. mihi autem erit maxime curæ, nequid fiat secus, quàm volumus, quamque oportet. nec satis est in ejusmodi re, se quemque præstare. ac maximè partes istius officii sunt pueri Ciceronis, sive jam adolescentis: quod quidem illum soleo hortari: ac mihi videtur matrem valde, ut debet, amare, teque mirifice. sed est magnum illud quidem, verumtamen multiplex pueri ingenium: quo ego *regendo* habeo negotii satis. Quoniam respondi 5 postremæ tuæ paginæ prima mea; nunc ad primam revertar tuam. Peloponnesias civitates omneis maritimas esse, hominis non nequam, sed etiam tuo judicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. is multis nominibus in Trophoniana 6 Charonis narratione Græcos in eo reprehendit, quòd mare tam secuti sunt: nec ullum in Peloponneso locum excipit. cùm mihi auctor placeret, (etenim erat ἱστορικώτατος, & vixerat in Peloponneso) admirabar tamen: &, 7 vix accredens, communicavi cum Dionysio. atque is primò est commotus: deinde, quòd tum 8 de isto Dicæarcho non minùs bene existimabat, quàm tu de C. Vestorio, ego de 9 M. Cluvio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ censebat esse Lepreon quoddam maritimum. Tene autem, & Aliphera, & Tritia 10 νεόκτιστα ei videbantur; idq; 11 τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit istorum, atq; istum ego locum totidem verbis à Dicæarcho transtuli. 12 Phliasios autem dici sciebam: & ita fac ut habeas: nos quidem sic habemus sed primo me ἀναλογία deceperat, φλιοῦς ὀποῦς σιπτοῦς. quod ὀπώποι, σιπτώποι. sed hoc continuò correximus. Lætari te nostra *moderatione & continentia* video. tum id magis faceres, si adesses, atque hoc foro, quod egi ex Idibus Febr. Laodiceæ ad Kalend. Maj. omnium diœcesium, præter Ciliciæ. mirabilia quædam effecimus: ita multæ civitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde levatæ sunt; omnes suis legibus, & judiciis usæ, αὐτονομίαν adeptæ, revixerunt. his ego duobus generibus facultatem ad se ære alieno liberandas, aut levandas dedi. uno, quòd omnino nullus in imperio meo sumptus factus est, (nullum cùm dico, non loquor ὑπερβολικῶς) nullus, inquam, ne teruntius quidem. hac autem re, incredibile est, quantum civitates emeriserint. 13 accessit altera. Mira erant in civitatibus ipsorum *furta* Græcorum, quæ magistratus sui fecerant. quæsivi ipse de iis, qui annis decem proxim is magistratum gesserant. apertè fatebantur. itaque sine ulla ignominia suis humeris pecunias populis retulerunt. populi autem, nullo gemitu, Publicanis, quibus hoc ipso lustro nihil solverant, etiam superioris lustri reddiderunt. itaque Publicanis in oculis sumus. gratis, inquis, viris, sensibus. Jam cetera jurisdictio 14 nec impetrita, & clemens cum admirabili facilitate. aditus autem ad me minimè provinciales. nihil *per cubicularium*. ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus. grata hæc, & magna, mihiq; nondum laboriosa ex illa vetere militia. Nonis Maj. in Ciliciam cogitabam: ibi cùm Junium mensem consumsissem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet à Parthis) Quintilem in reditu ponere. annuæ enim mihi operæ A. D. III. Kalend. Sext. emerentur. magna autem in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. habebam acta urbana usque ad Nonas Martias; è quibus intelligebam, Curionis nostri constantia omnia potius actum iri, quàm de provinciis. ergo, ut spero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, immo nostrum; sic enim mavis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea provincia perficere, aut in regno experiri. omni igitur modo egi cum rege, & ago quotidie, per litteras scilicet. ipsum enim triduum, quattriduumve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberavi. sed & tum præsens, & postea 15 crebertimis non destiti rogare & petere, mea causa; suadere, & hortari sua. multum profeci; sed quantum, non planè, quia longè absum, scio. Salaminios autem (hos enim poterant coërcere) adduxi, ut totum nomen Scaptio vellent solvere; sed centesimis ductis à proxima quidem syngrapha, nec per petuis, sed renovatis quotannis. numerabantur nummi; noluit Scaptius. 16 tu enim qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quatternas habebat in syngrapha. fieri non poterat: nec si posset, ego *pati* possem. audio omnino Scaptium pœnitere: nam quod s. c. esse dicebat, ut jus ex syngrapha diceretur; eo consilio factum est, quòd pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam sumpserant. vetabat autem Aulii lex, jus dici de ita sumpta pecunia. decrevit

1. *In quibus una sororis amici tui, hominis Bruti, qui hoc utatur, & illius Lepidi.*) Bosius legit, *utatur*, non *utatur*, ut est in vulg. codd. Ceterum vetus Mureti liber, pro, *amici tui*, habet *amici tuo*; *Bruti* autem & *Lepidi* nomina non habet. quare totum locum ita ipse legit lib. XV. Var. cap. 8. *in quibus una sororis amici tui, & hominis qui hoc utatur, & illius qui hæc tam negligenter ferat.*

2. Παρεστερήσαι.) Ob ter scire.

3. Πιστοπόλιν.) Vest. bulum.

4. *Et sunt amotis.*) Vulg. *est sunt amotis.*

5. *Postrema tua.*) Vulg. *tua postrema.*

6. *Charonis.*) Anton. August. liber *Charontis*; vulg. *Charonis.*

7. *Et vix accredens.*) Restituit Bosius ex Crusellino *accredent*. Lambinus ex vetere libro legit, *& vix credunt*: vel 8. *aggredient.*

8. *De isto Dicæarcho.*) Glossema; *Dicæarcho*, suspicatur Manutius.

9. *M. Cluvio.*) Idem Manutius ex Cavalcantis & Bessarionis mss. primus sic correxit.

10. Νεόκτιστα.) Nuper condita.

11. Τῷ τῶν νεῶν.) Navium catalogo.

12. *Phliasios autem dici.*) *Autem* deest in vulg.

13. *Accessit altera.*) Malaspina Victorianam editionem sequutus probat, *alterum*, sed Lambinus *altera* retinet. vulg. *alterum.*

14. *Nec impetrita.*) Depravatè in omnibus vere codicibus ante Bosii editionem legebatur, *imperita*, pro, *impetrita*, ut ex Crusellino correxit Bosius, quod tamen rejecit Iunius legique ex duobus mss. Pal. *nec impedita nec demetur.* Gulielmius maluisset, *nec impedita.*

15. *Crebertimis.*) Vulg. *crebertimè.*

16. *Tu qui ais.*) Sic ex fide Crusellini legit Bosius. vulg. *tu qui ais.*

cevit igitur Senatus, ut jus diceretur ista syngrapha. nunc ista habet juris idem, quod ceteræ, nihil præcipui. hæc, à me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi nescio; Catoni certè probabo. sed jam ad te ipsum revertor. Ain' tandem Attice, laudator integritatis & elegantiæ nostræ, „*ausus es hoc ex ore tuo*; inquit Ennius: ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, si mecum esses, qui scribis morderi te interdum, quod non simul sis, paterere me id facere, si vellem? non amplius, inquis, quinquaginta. Cum Spartaco minùs multi primò fuerunt. quid tandem isti mali in tam *tenera* insula non fecissent? non fecissent autem? immo quid ante adventum meum non fecerunt? inclusum in curia Senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint nonnulli fame. erat enim præfectus Appii Scaptius, & habebat turmas ab Appio. id me igitur tu, cujus mehercule os mihi *ante oculos* solet versari, cùm de aliquo officio, ac laude cogito, tu me, inquam rogas, præfectus ut Scaptius sit? aliàs hoc statueramus, ut negotiatorem neminem: idque Bruto probaveramus. habeat is turmas? cur potiùs, quàm cohortes? sumptu jam nepos evadit Scaptius, volunt, inquis, principes. scio. nam ad me Ephesum usque venerunt; flentesque equitum scelera, & miserias suas detulerunt. itaque statim dedi litteras, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamque causam, tum ob ceteras, Salaminii nos in cœlum *decretis* suis sustulerunt. sed jam quid opus equitatu? solvunt enim Salaminii. nisi forte id volumus armis efficere, ut fœnus quaternis centesimis ducant. & ego audebo legere umquam, aut attingere eos libros, quos tu dilaudas, si tale quid fecero? 1 nimis, nimis, inquam in isto Brutum amasti dulcissime Attice: nos vereor, ne parum atque hæc scripsi ego ad Brutum scripsisse, te ad me. cognosce nunc cetera. Pro Appio nos hic omnia facimus; honestè tamen, sed planè libenter: nec enim ipsum odimus: & Brutum amamus: & Pompejus mirificè à me contendit; quem mehercule plus plusque in dies diligo. C. Cœlium Quæstorem huc venire audisti. nesciò, quid sit: sed Pammenia illa mihi non placent. Ego me spero Athenis fore mense Septembri. tuorum itinerum tempora scire sane velim. 2 εὐήθειαν Sempronii Rufi cognovi ex epistola 3 tua Corcyræa. quid quæris? invideo potentiæ Vestorii. Cupiebam etiam nunc plura garrire: sed lucet; urget turba; festinat Philogenes. valebis igitur, & valere Piliam, & Cæciliam nostram jubebis litteris; salvebis à meo Cicerone.

CICERO ATTICO, S.

3 ETSI nil sanè habebam novi, quod post accidisset, quàm dedissem ad te Philogeni, liberto tuo, litteras: tamen cùm Philotimum Romam remitterem, scribendum aliquid ad te fuit. ac primùm illud, quod me maximè angebat, (non quo me aliquid juvare posses: 4 quippe res enim est in manibus: tu autem abes longè gentium:

5 Πολλὰ δ' ὁ μεσαιχμίου
Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς)

obrepsit dies, ut vides. (mihi enim A. D. III. Kal. Sext. de provincia decedendũ est) nec succeditur quem relinquam, qui provinciæ præsit? ratio quidem, & opinio hominum postulat fratrem: primùm, quòd videtur esse honos. nemo igitur potior. deinde, quòd solum habeo Prætorium. Pomtinus enim 6 ex pacto & conventu (nam ea lege exierat) jam à me discesserat. Quæstorem nemo dignum putat, etenim est levis, libidinosus, 7 tagax. De fratre autem primum illud est: persuaderi ei non posse arbitror. odit enim provinciam. & hercule nihil odiosius, nihil molestius. deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei sit officii? cùm bellum esse in Syria magnum putetur, id videatur in hanc provincias erupturum; hic præsidii nihil sit; sumptus annuus decretus sit; videaturne aut pietatis esse meæ, 8 fratrem relinquere; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? magna igitur, ut vides, sollicitudine afficior, magna inopia consilii. quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. quanto tua provincia melior? decedes, cùm voles; nisi fortè jam decessisti, quem videbitur, præficies Thesprotiæ, & Chaoniæ. nec dum tamen ego Quintum conveneram; ut jam, si id placeret, scirem, possetne ab eo impetrari: nec tamen, 9 nisi posset, quid vellem, habebam. Hoc est igitur ejusmodi. reliqua plena adhuc *& laudis & gratiæ*, digna iis libris, quos dilaudas. conservatæ civitates, cumulatè Publicanis satisfactum: offensus contumelia nemo; decreto justo, & severo perpauci; nec tamen quisquam, ut queri audeat. res gestæ dignæ triumpho: de quo ipso nihil cupidè agemus; sine tuo quidem consilio certè nihil. Clausula est difficilis in tradenda provincia sed hæc *Deus* aliquis gubernabit. De urbanis rebus scilicet plura ut scis; sæpius, & certiora audis. equidem doleo, non me tuis litteris certiorem fieri. huc enim odiosa afferebantur de Curione, de Paullo: non quo ullum periculum videam stante Pompejo, vel etiam sedente; valeat modò; sed mehercule Curionis & Paulli, meorum familiarium, vicem doleo. formam igitur mihi totius Reip. si jam es Romæ, aut cùm eris, velim mittas; quæ mihi obviam veniat, ex qua me fingere possim, & præmeditari, quo animo accedam ad urbem. est enim quiddam, adventemem non esse *peregrinum* atque hospitem. Et, quod pæne præterii, Bruti tui causa, ut sæpe ad te scripsi, feci omnia. Cyprii numerabant. sed Scaptius centesimis, renovato in singulos annos fœnore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompejum 10 prolixior per ipsum, quàm per me in Brutum: quem tamen ego præstare non poteram. 11 erat enim rex pauper; aberamque ab eo ita longè, ut nihil possem, nisi litteris; quibus pugnare non destiti. summa hæc est. pro ratione pecuniæ 12 liberaliùs est Brutus tractatus; quàm Pompejus. Bruto curata hoc anno talenta circiter c. Pompejo in sex mensibus promissa cc. jam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix potest. quid est igitur, quod laborem? Amicos habet meras nugas, 13 Matinium, Scaptium; qui, quia non habuit à me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, ut ante me fecerat, fortasse succenset; aut quia præfectus non est, quod ego nemini tribui *negotiatori*; non C. Vennonio, meo familiari; non tuo M. Lænio; & quod tibi Romæ ostenderam me servaturum; in quo perseveravi. sed quid poterit queri is, qui auferre

1. *Nimis, nimis inquam.*) Iteravit vocem, *nimis* ex Tornæsiano & Crusellino Bosius: alterum, *nimis* deest in vulgatis.

2. Εὐήθειαν.) Fatuam simplicitatem.

3. *Tua Corcyræa.*) Bosii omnes *tua Corcyræa*, ut edidit: & ita etiam fuisse in suis, refert Melaspina; *tua* deest in vulg.

4. *Quippe res enim est in manibus.*) *Enim* non comparet in vulg.

5. Πολλὰ δ' ὁ κτ.) Multos autem in intermedio Auster volvit fluctus lati maris.

6. *Ex pacto & conventu.*) Prætulit Dausquejus Lambini *conventis*; etsi apud Plinium quid conventus sit, non ignoret, legeritque apud Solinum, *conventum dentium*: hic enim cùm intelligatur res *pacta conventa*, sic malit, ut dixit. nam quid cuique loco appositius, pervidendum.

7. *Tagax.*) Malè legit, *fagax*, ut est in vulgata editione, aut, *rapax*, jam pridem docuit nos Iacobus Cujacius.

8. *Fratrem relinquere; aut diligentiæ.*) Relinquere deest in vulg.

9. *Nisi posset.*) Vulg. *si posset*.

10. *Prolixior per ipsum.*) Ursini Longolianus liber, *per se ipsum*.

11. *Erat enim rex pauper.*) Ianius ex optimo ms. Palat. legit, *Erat enim rex, sed pauper*.

12. *Liberalius.*) Sic conjiciunt Victorius, Manutius, Faernus, & alii; licet omnes mss. uno consensu habeant *liberius*.

13. *Matinium, Scaptium.*) Vulg. *M. Scaptium*: in Bessarionis libro, *Matium Scaptium*. *Matinium* autem legendum Manutio non videtur.

ferre pecuniam cùm posset, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto esse satisfactum. is à me tribunatum cùm accepisset, quem ego ex Bruti litteris ei detulissem, postea scripsit ad me, se uti nolle eo tribunatu. 1 Gavius est quidam; cui cùm præfecturam detulissem Bruti rogatu, multa & dixit, & fecit cum quadam mea contumelia. 2 P. Clodii canis. is me nec proficiscentem Apameam prosecutus est; nec. cùm postea in castra venisset, atque inde discederet, *numquid vellem*, rogavit; & fuit aperte mihi, nescio quare, non amicus. hunc ego si in præfectis habuissem, quem tu me hominem putares, qui, ut scit potentissimum hominem contumaciam numquam tulerim, ferrem hujus adfeciæ? etsi hoc plus, quàm ferre, tribuere etiam beneficii aliquid & honoris, is igitur Gavius, cùm Apameæ me nuper vidisset Romam proficiscens, me ita appellavit: 3 (Culleolum vix auderem) *unde*, inquit, me jubes 4 petere cibaria præfecti? respondi lenius, quàm putabant oportuisse, qui aderant; *me non* instituisse iis dare cibaria, quorum opera non essem usus. abiit iratus. hujus 5 nebulonis obiratione si Brutus moveri potest, licebit eum solus ames; me æmulum non habebis. sed illum eum futurum esse puto, qui esse debet. tibi tamen causam notam esse volui: & ad ipsum hæc perscripsi diligentissime. omnino (soli enim sumus) nullas umquam ad me litteras misit Brutus, ne proximè quidem de Appio, in quibus non inesset arrogans, 6 ἀκοινώνητον aliquid. tibi autem valde solet in ore esse,

7 *Granius autem*

Non contemnere se, & reges odisse superbos:

in quo tamen ille mihi risum magis, quàm stomachum, movere solet: sed plane parum cogitat, quid scribat, aut ad quem. Q. Cicero puer legit, ut opinor, & certè, epistolam inscriptam patri suo. solet enim aperire, idque de meo consilio; si quid forte sit, quod opus sit sciri. in ea autem epistola erat illud idem de sorore, quod ad me. mirificè conturbatum vidi puerum. lacrimans mecum est questus. quid quæris? miram in eo pietatem suavitatem, humanitatemque perspexi: quo majorem spem habeo, nihil fore aliter, ac deceat. id te igitur scire volui. Ne illud quidem prætermittam: Hortensius filius fuit Laodiceæ 8 egladiatoribus, flagitiosè & turpiter. hunc ego patris causa vocavi ad cenam; quo die venit; & ejusdem patris causa nihil amplius, is mihi dixit, se Athenis me exspectaturum, ut mecum decederet. recte, inquam: quid enim dicerem? omnino puto nihil esse, quod dixit nolo quidem; ne offendam patrem, quem mehercule 9 multum diligo. sin fuerit meus comes, moderabor ita, nequid eum offendam, quem minimè volo. Hæc sunt; etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Servilium. litteras mitte quamprimum: 10 si nihil; nihil fieri, vel per tuum tabellarium. Piliæ & filiæ salutem. Cura, ut valeas.

CICERO ATTICO, S.

TARSVM venimus Nonis Junii. ibi me multa moverunt: magnum in Syria bellum; magna in Cilicia latrocinia; mihi difficilis ratio administrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris: illud autem difficillimum; relinquendus erat ex s. c. qui præesset. nihil minùs probari poterat, quam Quæstor 11 Mescinius. nam de Cœlio nihil audiebamus. rectissimum videbatur, fratrem cum imperio relinquere: in quo multa molesta, discessus noster, belli periculum, militum *improbitas*, sexcenta præterea. ô rem totam odiosam! sed hæc fortuna viderit: quoniam *consilio* non multum uti licet. Tu, quando Romam salvus, ut spero, venisti, videbis, ut soles, omnia, quæ intelliges nostra interesse, in primis de Tullia mea: cujus de conditione quid mihi placeret, scripsi ad Terentiam, cùm tu in Græcia esses: deinde de honore nostro. quòd enim tu absfuisti, veteor ut satis diligenter actum in Senatu sit de litteris meis. Illud præterea 12 μυστικώτερον ad te scribam; tu sagaciùs: 13 τὸ δαμαρτός μου ὁ ἐπιλεύθερος (οἶδα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώιν ἐξ ὧν ἀλογοδόμβρος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τοὺς ψήφους σὺν τοῖς τῶν παρεχόντων τοῖς Κροτωνιάτου τυραννοκτόνοις. οἰδοῦκα δὴ, 14 μὴ νοήσῃς 15 εἰς δήπου τοῦτο δὴ κἀδεικνύμενος, τὰ λοιπὰ 16 ἐξασφαλίσαι. non queo tantum, quantum veteor, scribere. Tu autem fac, ut mihi tuæ litteræ volent obviæ. Hæc festinans scripsi in itinere atque agmine. Piliæ & puellæ Cæciliæ bellissimæ salutem dices.

CICERO ATTICO S.

NUNC quidem profecto Romæ es: quò te, si ita est, salvum venisse gaudeo: unde quidem quàm diu abfuisti, magis à me abesse videbare, quàm si domi esses. minùs enim mihi meæ notæ res erant. minùs etiam publicæ. quare velim, etsi, ut spero, te hæc legente aliquantum 18 tamen viæ processero, tamen obvias mihi litteras quàm argutissimas de omnibus rebus crebrò mittas. in primis de quo scripsi ad te antea: 19 τὸ ξωιάρου 20 τὸ ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος, ἔδοξέ μοι ἡμᾶς βαπτιζόντων, καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις, καὶ τοῖς λέχαις τοῦ τι πεφυρακέναι τοὺς ψήφους σὺν τοῖς τοῦ παρέχοντος τοῖς Κροτωνιάτου. hoc tu indaga

1. *Gavius est quidam.*] Manutii ex Bessarionis libro conjecturam confirmant Tornæl. & Crusellinus, in quibus planè exaratum erat, Γαβίου, vulgò *Cajus*.

2. *P. Clodii canis.*) Magis placet Vrsino, *causa*, quàm *canis*, ut in viri doctissimi libro emendatum ait.

3. *Culleolum vix auderem.*) Iunius, *Culleolam vix*.

4. *Petere cibaria præfecti? Respondi lenius.*) Sic legendum, ut è Torniano emendavit Lambinus; quam lectionem præ se ferunt ceteri Bosius: vulgò *petere cibaria? Præfectis respondi, &c.*

5. *Nebulonis obiratione.*) Bosius ex Decurtato reposuit *obiratione*. Lambinus legit *vexatione*, quod Manutio tamen languidius videtur; & paulò post, *si Brutus permoveris* pro simplice *moveri*. Iunius ex conjectura legit, *nebulonis ratione*. vulg. *operatione*.

6. Ἀκοινώνητον.) Alienum à familiari consuetudine.

7. *Granius autem, &c.*] Manutius ita hunc locum restituit. Ceterùm libri alii vulgari illi quoque habent, *Gravius*. Vrsinus ex doctissimi viri libro hanc profert correctionem: *Ennianum illud; gravitatem non contemnere, sed reges odisse, &c.* scribit idem *gravius* pro *gravius* placuisse Pectino.

8. *Egladiatoribus.*] Fretus auctoritate Decurt. Bosius præpositionem, *à*, addidit, quæ magno sententiæ incommodo deerat: Vulg. *cum gladiatoribus*. hanc autem præpositionem ab omnibus suis abesse testantur Malaspina & Lambinus.

9. *Multùm diligo.*) Vulg. *valde diligo*.

10. *Si nihil, nihil fieri.*] Hunc quoque locum repetita voce, *nihil*, ex eodem Decurtato correxit Bosius. Lambinus autem testatur Bessarionis, Maffei, Ferri, & Memm. mss. legere, *fieri*, quod retinet: vulg. *si nihil ferris*.

11. *Mescinius.*] Ita legendum Vrsinus, non *Mescinius*.

12. Μυστικώτερον, Secretius.

13. Τῆς δαμαρτός μου) Vxoris meæ libertus (nosti quem dicam) visus est mihi dudum è verbis, quæ inconsideratè effutiebat, turbasse calculos, ex coëmtione bonorum Crotoniatæ tyrannicidæ. timeo, ne id adhuc non intellexeris. Vnus nimirum ubi hoc consideraveris, reliqua in tuto pone.

14. Μὴ νοήσῃς) Emendat Manut. μή τι νοήσῃ: vulg. μὴ τὸ νοήσῃς.

15. Εἰς δήπου.) Manutio placeret εἰς δήπου, nisi mss. repugnarent.

16. Ἐξασφαλίσαι.) Vulg. ἐξ ἀσφαλείας.

17. *Tamen via.*] Duo hæc vocabula expungenda auctore Iunio.

18. Τῆς ξωιάρου) Vxoris meæ libertus visus est mihi sæpe garriens, & hæsitas in consiliabulis & circulis quodammodo conturbasse rationes in bonis Crotoniatæ.

19. Τῆς ἐμῆς ἐξελεύθερος.) Vulg. τῆς ἐμῆς ὁ ἀπελεύθερος.

1. Παρὲ;

daga, ut soles; ast hoc magis. 1 ἐξ ἄστεως ἐπαλόφω τειχῶν 2 παρέδωκεν μνᾶν κ δ, μ η, ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτοῦ τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ. σὺν τῷ Κροτωνιατικῶν καὶ σὺν τῷ 3 Χερρονησιαπικῶν μ η: καὶ μνᾶς κληρονομήσας χιλ. χιλ. τούτων δ' μηδὲ ὀβολὸν ἀφαλόσας, πάντων ὀφειληθέντων & ὅλως περὶ μίσους τῆς νεμεσίας. τῷ δ' ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὅνομα ὁμώνυμον τοῦ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοχερῶς πεφροντικέναι. τοῦτο καὶ, πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται: ἐλεύθερος δ', ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῶν προσκεκριμένων ἡμέρας. ὅπως αὐτὸν ἠνέγκαμεν σφόδρα ἡδέως. καὶ γὰρ πάρεστι πρὸς ἡμᾶς κοιμωμένῳ σφόδρα, καὶ τὴν ἀχεδὸν ἐλπίσας. ἀπηνὲς δὲ, ἄλογος ἀπίστη, ἐπειτὰν, εἰκῶ. 4 αἰσχρόν τοι δηρὸν τὸ μένειν: meque objurgavit vetere proverbio, τὸ μὲν ἀλόμενον. 5 reliqua videt, & quantum fieri potest, perspicit animus. etsi annuum tempus prope jam emeritum habebamus: dies enim XXXIII erant reliqui: sollicitudine provinciæ tamen vel maximè urgebamur. cùm enim arderet Syria bello; & Bibulus, in tanto mœrore suo, maximam curam belli sustineret; ad meque legati ejus, 6 & Quæstor, & amici litteras mitterent, ut subsidio venirem: etsi exercitum infirmum habebam; auxilia sanè bona, sed ea Galatarum, Pisidarum, Lyciorum; (hæc enim sunt nostra *robora*) tamen esse officium meum putavi, exercitum habere quàm proximè hostem, quoad mihi præesse provinciæ per s. c. liceret. sed, quò ego maximè delectabar, Bibulus molestus mihi non erat; de omnibus rebus scribebat ad me potius: & mihi decessionis dies λεληθότως obreptat: qui cùm advenerit, 7 ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam; nisi 8 Caldus Quæstor venerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epistolam facere: sed nec erat res, de qua scriberem; nec jocari præ *cura* poteram. valebis igitur, & puellæ salutem 9 Atticulæ dices, nostræque Piliæ.

CICERO ATTICO, 5.

6 EGo, dum in provincia omnibus rebus Appium orno, subitò sum factus accusatoris ejus socer. id quidem, inquis, dii approbent ita velim: teque ita cupere certò scio. sed crede mihi, nihil minùs putaram ego, qui de Tib. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miseram; qui Romam venerunt, factis sponsalibus. sed hoc spero melius. mulieres quidem valde intelligo delectari obsequio & comitate adolescentis. cetera 10 ἐξακριβοῦν. Sed heus tu, πυρεοὺς εἰς δῆμον Athenis placet hoc tibi? etsi non impediebant mei certe libri (non enim ista *largitio* fuit in civeis, sed in hospites liberalitas) me tamen de Academiæ περιπόλῳ jubes cogitare, 11 cùm jam Appius de Eleusine 12 non cogitet. De Hortensio te certò scio dolere. equidem excrucior. decretam enim cum eo valde familiariter vivere. Nos provinciæ *præfecimus* Cœlium: puerum, inquies, & fortasse fatuum, & non gravem, & non continentem. assentior: fieri non potuit aliter. nam quas multo ante tuas acceperam litteras, in quibus ἐπέχειν te scripseras, quid esset mihi faciendum 13 de relinquendo; ex me pungebant. videbam enim, quæ tibi essent ἐποχῆς causæ, (& erant eædem mihi) 14 puero tradere me: fratri autem, illud non utile nobis. Nam præter fratrem nemo erat, quem sine contumelia Quæstori, nobili præsertim, anteferrem. tamen, dum impendere Parthi videbantur, statueram fratrem relinquere, aut etiam Reip. causa contra s. c. ipse remanere: qui postea quàm, incredibili felicitate, discesserunt; sublata dubitatio est. videbam *sermones*: hui fratrem 15 reliquit? num est hoc non plus annum obtinere provinciam? quid, quòd Senatus eos voluit præesse provinciis, qui non præfuissent? at hic triennium. ergo hæc ad populum. quid, quæ tecum? numquam essem sinecura, si quid iracundius, aut contumeliosius, aut negligentius; 16 quæ fert *vita hominum*. quid, si quid filius puer, & puer bene sibi fidens? qui esse dolor? quem pater non dimittebat; teque id censere, molestè ferebat. at nunc Cœlius, 17 non dico equidem, quid egerit; sed tamen multo minùs laboro. Adde illud, Pompejus, eo robore vir, iis radicibus, Q. Cassium sine sorte delegit, Cæsar Antonium: ego *sorte* datum offenderem? 18 ut etiam inquireret in eum, quem reliquissem? hoc melius: & hujus rei plura exempla: senectuti quidem nostræ profectò aptius. at te apud eum, dii boni! quanta in gratia posui? eique legi litteras non tuas, sed librarii tui. Amicorum litteræ me ad triumphum vocant, rem à nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν nostram, non negligendam. quare tu quoque, mi Attice, incipe 19 id cupere; quo nos minùs inepti videamur.

CICERO ATTICO, 5.

QVINTVS filius, piè sanè, me quidem certè multùm hortante, sed currentem, animum patris sui sorori tuæ reconciliavit. 20 eum valde etiam tuæ litteræ excitarunt.

1. Ἐξ ἄστεως.) Ex urbis septicollis mœnibus (libertus uxoris meæ) edidit Camillo rationes vicenarum quaternarum, & quadragenarum octonarum minarum æris alieni; seque debere vicenas & quaternas minas ex bonis Crotoniaticis, & quadragenas octonas ex iis, quæ sunt in Chersonneso: & quamvis ex hereditatibus, quas adivit, redegerit minas sexies centenas & quadragenas, & sexies centenas, & quadragenas, se tamen æris illius alieni ne obolum quidem dissolvisse, cùm omnia hæc debeantur. jam inde à Kalendis secundi mensis: libertum autem ipsius, eum qui Conionis pari cognominis est, nihil plane curasse. Primum igitur hoc, omnia ut serventur; deinde, ut ne usuras quidem negligas eas, quæ debentur ex die suprà apposita. Per eos dies, quibus illum pertuli, valde magno in timore fui. Venerat enim ad nos exploratorus, & aliquid pænè speraverat, sed spe frustratus temerè recessit, sic fatur: Concedo; turpe quidem manere diu.

2. Παρέδωκεν μνᾶν κ δ' μὴ ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτοῦ τε ὀφείλοντα.) Bosius hunc locum ex Decurt. sic castigavit. Lambinus autem ex optimo codice mss. aliter vult legi, παρέδωκεν ἡμῶν γαμετὴ κᾶ μνᾶς ὀφείλημα τοῦ Καμίλλῳ. vulgo, παρέδωκεν ἡμῶν γαμε, ὀφειλήμαν, ὁ Κάμιλλος αὐτοῦ τε ὀφείλοντα.

3. Χερρονησιαπικῶν.) Vulg. χερρονησιτικῶν.

4. Αἰσχρόν τοι, δηρὸν τὸ μένειν.) Parum hoc ad rem adnotavit Dausquejus, nisi ex Homero supplementum *mutatur*: κρεῖσσόν τε νέεσθαι.

5. *Reliqua videt.*] Hunc locum fœdis maculis inquinatum ex prisco Decurtato purgavit Bosius.

6. *Et Quæstor & amici.*] Posterius, &, deest in vulg.

7. Ἄλλο πρόβλημα.) Alia quæstio.

8. *Caldus quæstor.*] Sic habent omnes Bosii ex mss. vulg. *Cœlius quæstor.*

9. *Atticula dices.*] Acutissimè & Malasp. conjecit Cic. scripsisse, *Atticula*, pro *articulatè*, ut vulgò referunt exemplaria; ejusque conjecturam confirmat auctoritas Decurt. in quo discrimen exaratum est, *Atticula articulatè*, autem legendum censet Manut. ut etiam Lambin. qui tamen olim ediderat *Atticula*, ex Malasp. conjectura.

10. Ἐξακριβοῦν.) Perscrutari, subtiliter investigare.

11. *Cum jam Appius.*] Non dubium est quin legendum sit, *cùm jam*, ut emendavit Malasp. quod Bosio etiam probarunt Decurtatus & Crusellinus: vulg. *quoniam.*

12. *Non cogitet.*] Fulvianus *nunc cogitet.*

13. *De relinquendo, ex me pungebant.*] In antiquo suo scriptum esse dicit Vrsinus, *de relinquendo fratre me, &c.*

14. *Puero tradere me.*) Bosius ex Decurtato sic emendavit; vulg. *puero ne traderem.*

15. *Reliquit.*) Vulg. *relinquit.*

16. *Quæ fert vita hominum.*] Manutii hæc est emendatio: vulg. *quæ fortuita hominum.*

17. *Non dico equidem quid egerit.*] Legit Muretus lib. XV. cap. 8. *non dico equidem quicquid egerit.* Vrsinus melius putat quod est in mss. *non dico equidem quod egerit, sed tamen quod egerit, multò minùs laboro.*

18. *Ut etiam inquireret in eum.*) Malaspinæ hanc ex antiquis libris restitutionem rectam & veram esse scripturam asserit Lambinus atque in hoc Memmianum Huraltinum & Tornæs. codd. consentire refert. Manutius, *aut etiam in quireret in eum?* cum interrogatione, quæ est vulgata lectio.

19. *Id cupere.*) Vulg. *hoc cupere.*

20. *Eum valde etiam.*) Vt in codd. Malasp. sic in Bosianis legebatur *etiam*, deest in vulg.

1. *Aliquid.*

runt. quid quæris? confido rem, ut volumus, esse. Bis ad te antea scripsi de re mea familiari, si modò tibi redditæ litteræ sunt, Græcè, σὺν αὐτογράφῳ. scilicet nihil est movendum. sed tamen, ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, & ut expediat, ut mihi recepit, hortando, 1 aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ Quæstorem Mescinium 2 exspectare jussi, ut confectis *rationes* lege Julia apud duas civitates possim relinquere. Rhodum vero puerorum causa: inde quamprimum Athenas: etsi etesiæ valde restant. 3 sed planè volo his magistratibus, quorum voluntatem in supplicatione sum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæso, obviam litteras: numquid putes reipub. nomine tardandum esse nobis. Tiro ad te dedisset litteras, nisi eum graviter ægrum 4 Issi reliquissem. sed nuntiant, melius esse, ego tamen angor. nihil enim illo adolescente castius, nihil diligentius.

CICERO ATTICO, 8.

3 CUM instituissem ad te scribere, calamumque sumpsissem, 5 Battonius è navi rectà ad me venit domum Ephesi, & epistolam tuam reddidit 11 6 Kal. Octobres. Lætatus sum felicitate navigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiam mehercule sermone ejusdem de conjugio Tulliæ meæ. Battonius autem 7 miros terrores ad me attulit Cæsarianos: cùm Lepta etiam plura locutus est: spero, falsa, sed certè *horribilia*: exercitum nullo modo dimissurum; cum illo Prætores designatos. Cassium Tribunum pleb. Lentulum cos. facere: Pompejo in animo esse urbem relinquere. Sed heus tu, numquid molestè fers de illo, qui se solet anteferre patruo sororis tuæ filii? 8 at à quibus victus? sed ad rem. Nos etesiæ vehementissimè tardarunt. 9 detraxi xx. ipsos dies etiam aphractus Rhodiorum. Kal. Oct. Epheso conscendentes hanc epistolam dedimus. 10 L. Tarquitio, simul è portu egredienti, sed expeditius naviganti. nos Rhodiorum aphractis, ceterisque longis navibus tranquillistes aucupaturi eramus. ita tamen properabamus, ut non posset magis. De rauduscule Puteolano, gratum. Nunc velim dispicias res Romanas: videas quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me vocant. ego, nisi Bibulus, qui dum 11 unus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, adniteretur de triumpho, æquo animo essem. nunc verò μείζονι σωφρόνῳ, sed explora rem totam: ut, quo die congressi erimus, consilium capere possimus. At multa; qui & properarem, & ei litteras darem, qui aut mecum, aut paullo ante venturus esset. Cicero, tibi plurimam salutem dicit. tu dices utriusque nostrûm verbis & Piliæ tuæ, & filiæ.

CICERO ATTICO, 5.

IN Piræea cùm exissem prid. Idus Octob. 12 accepi ab Acasto, servo meo, statim tuas litteras: quas quidem cùm exspectassem jam diu, admiratus sum, ut vidi obsignatam epistolam, brevitatem ejus; ut aperui, rursus σύγχυσιν litterarum, 13 quæ solent tuæ compositissimæ & clarissimæ esse: ac, ne multa, cognovi ex eo, quòd ita scripseras, te Romam venisse A. D. XII. Kalend. Octob. cum febri. percussus vehementer, nec magis, quàm debui, Rattum quæro ex Acasto. ille & tibi, & sibi visum, & ita se domi ex tuis audisse, ut nihil esset incommodè. id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem scripsisse. 14 sed amavi tamen; admiratusque sum, quòd nihilominus ad me tua manu scripsisses. quare de hoc satis. spero enim, quæ tua prudentia & temperantia est, & hercule, ut me jubet Acastus, confido te jam, ut volumus, valere. A Turannio te accepisse meas litteras gaudeo. 15 παραφύλαξον, si me amas. τῷ δ' φυγαδοῦ φιλοπμίων αὐτόπιζε. hanc, quæ mehercule mihi magno dolori est, (dilexi enim hominem) procura, quantulacumque est, Præcianam hereditatem, 16 prorsus ille ne attingat. 17 dices, nummos mihi opus esse ad apparatum triumphi: in quo, ut præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognosces, nec 18 ἄπυφον in abjiciendo. Intellexi ex tuis litteris, te ex Turannio audisse, à me provinciam *fratri* traditam. adeon' ego non perspexeram prudentiam litterarum tuarum? 19 ἐπίχλν te scribebas. quid erat dubitatione dignum? si esset quidquam; cur placeret frattem, & talem frattem, relinqui? 20 ἀθέτησις ista mihi tua, non ἐπιχή, videbatur. monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem. 21 τὰ μὲν ὄνειρον ἐμοί. eadem omnia, quasi collocuti essemus, vidimus. non fuit faciendum aliter, meque 22 ἐπιχρονίαν ἐπιχὴ tua dubitatione liberavit. sed puto te accepisse de hac re epistolam, scriptam accuratiùs. Ego tabellarios postero die ad vos eram missurus, quos puto ante

---

6. *Aliquid ita tu.*) Hoc ex ingenio, suspicatur Manutius, nam Cavalcanti, Ferri, Bessar *aliquid aut*; probaret, *aliquantum*.

1. *Exspectare jussi.*) Sic legendum; nam quod Victorius ait se castigasse, *mss.* auctore Lambino ferri non potest. Iunius ex duobus mss. Pal. *expectatum modò ipse venerit*, pro *expectare jussi*.

3. *Sed planè volo.*) Ti, *planè*, quod deerat in vulg. ex mss. suis restituit Bosius.

4. *Issi reliquissem.*) Decurtatus & Crusellinus partim, *esse*, partim *ipse*, unde Bosio injecta suspicio est Ciceronem scripsisse *Ipsi*; ut Manutius etiam legendum existimat. Lambinus legit *Sida*, ex conjectura. Iunius verò neque *Ipsi*, neque *Sida*, neque *Esse*, quæ est vulgata lectio probat; sed *Nisa* substituit. Cavalc. ms. *Efea*. Bessar. *Esse*.

5. *Battonius.*] Hic & infra in vulgatis legitur *Battinius*.

6. *Kalend. Octobr.*) Hæc est scriptura Decurtati, Tornæsiani & Crusellini: vulg. *pridie Kalend. Octob.* quod perinde est: Bosius veterem notam expressit.

7. *Miros terrores.*) *Meros* pro *miros* castigat Muretus d. cap. 8.

8. *At à quibus victus?*) *At à quibus evectus* legebat Pius.

9. *Detraxi xx. ipsos dies.*) In ms. Vrsini est, *detraxere*.

10. *L. Tarquitio.*) Bosiani omnes *L. Tarquinio*, quomodo in suis fuisse vidit Malaspina, atque ita omnino legendum videtur Vrsino: vulg. *L. Tarquinio*.

11. *Unus hospes.*] Sic omnes habere mss. testatur Victorius. Lambinus autem codicem Tornæsianum, *hospitio*, habere dicit, unde conjicit legendum *hospitio*; quam conjecturam auctoritate mss. Palat. retinet Iunius, quomodo legendum diu est quod censeerat Lipsius libro 1. variar. lect. cap. 15.

12. *Accepi ab Acasto, servo meo.*] Emendabat Muretus d. cap. 8. *accepi ab Acasto, flatuve meo tuæ litteræ.*

13. *Quæ solent tuæ compositissimæ, & clarissimæ esse.*] *Tua* deest in vulg. etiam in editione Iunii; qui pro *compositissimæ*, ex duobus mss. Palat. legit *copiosissimæ*. Gullelmius maluisset, *quod solent tuæ compos.*

14. *Sed amavi tamen.*] Vulg. *Sed clamavi tamen.*

15. Παραφύλαξον.) Observa conturbatoris philotimi actionem quàm maximè.

16. *Prorsus ille ne attingat.*] Ex sententia flagitat, ut legatur, *ille ne attingat*; & ita manifestissimè scriptum est in Scidis, ut etiam in Pulviano ms.

17. *Dices, nummos mihi opus esse.*] Iunius ex duobus mss. Palat. legit *nummos mihi esse*.

18. Ἄπυφον.) Sine ambitione, sine fastu.

19. Ἐπίχλν *te scribebas.*) Victorius castigaverat ex antiquo suo ἐπίχλν *ter scribebas*: antea legebatur ἐπιστῶν *ut scribebas*: Viri doctissimi hanc emendationem refert Vrsinus; ἐπίχλν *interscripseras*.

20. Ἀθέτησις) Improbatio.

21. Τὰ μὲν ὄνειρον ἐμοί.) Supple: λέγεις: Estque proverbium: Meum somnium mihi narras. Antiquioris sui auxilio hunc locum restituit Victorius: antea legebatur τὰ μὲν ὄνειρ ἐρῶνυ μοι: vulg. τὰ μὲν ὄνειρ ἐρῶν ἐμοί.

22. Ἐπιχρονίαν) Diuturna dubitatio.

ante venturos, quam nostrum Saufejum. sed eum sine meis litteris ad te venire, vix rectum erat. tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id est de Dolabella, perscribas; de Rep. quàm prævideo in summis periculis; de Censoribus, maximeque de signis, tabulis quid fiat? referaturne. Idibus Octob. has dedi litteras: quo die, ut scribis, Cæsar Placentiam legiones quatuor. quæso, quid nobis futurum est? 1 In arce Athenis statio mea nunc placet.

1. *In arce Athenis statio mea nunc placet.*) Et hunc quoque locum depravatum meliorum ope codicum, restituit Victorius; cùm prius legeretur, *Maste scribas Athenis*. Bessarionis liber Manutio referente, *Marce Athenis*: Cavalcantis; *In arce Athenis*. verbum quidem *scribas*, in neutro reperitur, ne in duobus quidem, quos habet ipsius amicissimus, unde legendum conjicit, ut Victorius, ejusque emendationem sibi vindicat: sic etiam planè scriptum in suis mss. asserit Lambinus. sed Iunius contrà; uno consensu omnes mss. Palat. habere ait, *Maste scribas, Athenis statio nunc placet*: quod & ipsi probatur. Achilles Statius conjicit, *in aste*, sed non satisfacit Gulielmio, qui ἀκρόπολιν intelligi annotat, cujus & mentio apud Platonem libro 1. de Legibus.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLARUM LIBER SEPTIMUS, AD ATTICUM.

CICERO ATTICO, S.

1 DEDERAM equidem L. Saufejo litteras, & dederam ad te unum, quòd, cùm non esset temporis mihi ad scribendum satis, tamen hominem tibi tam familiarem sine meis litteris, ad te venire nolebam. sed, ut *philosophi ambulant*, has tibi redditum iri putabam priùs. sin jam illas accepisti, scis me Athenas venisse prid. Idus Octobres; è navi egressum in Piræum tuas ab Acasto nostro litteras accepisse; conturbatum, quòd cum febre Romam venisses; bono tamen animo esse cæpisse, quòd Acastus ea, quæ vellem, de allevato corpore tuo nuntiaret; 1 cohorruisse autem me, quòd tuæ litteræ de legionibus Cæsaris afferrent; & egisse tecum, ut videres, ne quid φιλοπμία ejus, quem nosti, nobis noceret; de quo jam pridem ad te scripseram. Turannius autem secus tibi Brundisii dixerat; quod ex iis litteris cognovi, quas à Xenone, optimo viro accepi. Cur fratrem provinciæ non præfecissem, exposui breviter. hæc ferè sunt in illa epistola. Nunc audi reliqua; per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere judico singularem, 2 confer jam ad eam curam, ut de omni statu meo cogites. videre enim mihi videor tantam dimicationem, nisi idem *Deus*, qui nos meliùs, quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, respexerit Rempublicam; sed, tantam, quanta numquam fuit. age, hoc malum mihi commune est cum omnibus. nihil tibi mando, ut de eo cogites. illud meum proprium πρόβλημα, quæso, suscipe. videsne, ut te auctore sim utrumque complexus? ac vellem à principio te audisse amicissimè monentem.

Α᾽ λλ᾽ ἐμοὶ ἔποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσιν ἔπειθες
3 Πατελίδῳ.

Sed aliquando tamen persuasisti, ut alterum complecterer, quia de me erat *optimè meritus*; alterum, quia *tantum valebat*. feci igitur, 4 itaque feci omni obsequio, ut neutri illorum quisquam esset me carior. hæc enim cogitabamus; nec mihi, 5 conjuncto cum Pompejo, fore necesse peccare in Rep. aliquando; 6 nec, cum Cæsare sentienti, pugnandum esse cum Pompejo: tanta erat illorum conjunctio. nunc impendet ut & tu ostendis, & ego video, summa inter eos contentio. me autem uterque numerat suum, nisi forte simulat alter. nam Pompejus non dubitat (verè enim judicat) ea, quæ de Repub. nunc sentiat, mihi valde probari. utriusq; autem accepi ejusmodi litteras eodem tempore, quo tuas; ut neuter quemquam omnium pluris facere, quàm me, videretur. verùm quid agam? non quæro illa ultima, (ut enim castris res geretur, video cum altero *vinci* satius esse, quàm cum altero *vincere*) sed illa, quæ tum agentur, cum venero; ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. DIC M. TULLI. quid dicam? exspecta, amabo te, dum Atticum conveniam. non est locus ad

1 tergi-

1. *Cohorruisse autem me.*) Particula hæc, *me*, abest à vulg.

2. *Confer jam.*) Sic emendavit Lambinus, approbante Bosio cujus omnes mss. habent, *conferam*. Iunius verò ex ms. Pal. in quo est, *conferre*, reposuit *conferis*, priorem que lectionem rejicit. Vox illa, *jam*, deest in vulg.

3. Πατελίδῳ.) Hæc est lectio Bosii, in cujus omnibus mss. post hunc versum:

Α᾽ λλ᾽ ἐμοὶ ἔποτε θυμὸν ἐνὶ σήθεσιν ἔπειθες.

nullum aliud Græcum verbum subjicitur præter vocem πατελίδῳ. Victorius in postrema editione sua supplevit ex Homero quæ deesse videbantur, ut etiam Lambinus. Integer versus sic habet: ὡς ἐδὴν γλύκιον ἧς πατελίδος, ὅδε τοκῆων. h. e. sed mihi nunquam persuasisti, patriâ, quidquam illis suâ dulcius esse, &c.

4. *Itaque affeci.*) Vulg. *atque effeci*.

5. *Conjunctio.*) Vulg. *unctio*.

6. *Nec cum Cæsare.*) Ita Bosius, ex antiquiore suo; quod tamen sic prius ex conjectura emendaverat Malasp. assentiente Lambino.

1. *Tergi-*

1 tergiversandum. contra Cæsarem? ubi illæ sunt densæ dexteræ? nam ut illi hoc liceret, adjuvi, rogatus ab ipso Ravennæ 2 de Cœlio Tribuno pl. ab ipso autem? etiam à Cnæo nostro, in illo divino tertio Consulatu. 3 aliter sensero? 4 αἰδέομαι non Pompejum modò, sed Τρῶας, καὶ Τρωάδας. Πολυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείων κεφαλήσι, quis? tu ipse scilicet, laudator & factorum & scriptorum meorum. hanc ego plagam effugi per duos superiores Marcellorum Consulatus, cùm est actum de provincia Cæsaris. nunc incido in discrimen ipsum. itaque, 5 *ut stultus* primus suam sententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid: extra urbem esse cum justissima causa. tamen dabunt operam, ut eliciant sententiam meam. ridebis hoc loco fortasse. quàm vellem etiam nunc in provincia morari! planè opus fuit, si hoc impendebat. etsi nil miserius. nam ὃ ἔπαθεν, volo te hoc scire: omnia illa prima, quæ etiam 6 tuis litteris in cœlum ferebas, 7 ἐπίπηκτα fuerunt. QUAM NON est facilis virtus! quam verò difficilis ejus diuturna simulatio! cùm enim hoc rectum & gloriosum putarem, ex annuo sumtu, qui mihi decretus esset, me C. Cœlio Quæstori relinquere annuum, referre in ærarium ad H-S CIO; ingemuit nostra cohors, omne illud putans distribui sibi oportere; ut ego amicior inveniret Phrygum & Cilicum ærariis; quàm nostro. sed me non moverunt. nam & mea laus apud me plurimum valuit. nec tamen quicquam honorificè in quemquam fieri potuit quod prætermiserim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, 8 ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de nostro statu cogitabis: primùm quo artificio tueamur benivolentiam Cæsaris: deinde de ipso triumpho, quem video, nisi Reip tempora impedient, 8 ὑποφίεσθαι. judico autem cùm ex litteris amicorum, tum ex supplicatione; quam 9 qui non decrevit, *plus decrevit*, quàm si omnes decresset triumphos. ei porrò assensus est, unus, familiaris meus, Favonius: 10 alter iratus, Hirrus. Cato autem & scribendo affuit. & ad me de sententia sua jucundissimas litteras misit. sed tamen gratulans mihi Cæsar de supplicatione, triumphat de sententia Catonis; nec scribit, quid ille sententiæ dixerit, 11 sed tantum, supplicationem eum mihi non decrevisse. 12 Redeo ad Arium: cœperas eum mihi placere; perfice. habes Scrofam, habes Silium. ad eos ego etiam antea scripsi. & ad ipsum Hirrum. locutus enim erat cum iis commodè, se potuisse impedire, sed noluisse: assensum tamen esse Catoni, amicissimo meo, cùm is honorificentissimam in me sententiam dixisset; nec me ad se ullas litteras misisse, cùm ad omnes mitterem. verum dicebit. ad eum enim solum, & ad Crassipedem non scripseram. Atque hæc de rebus forensibus. redeamus domum. Dijungere me ab illo volo. mirus est 13 φυρέτης, germanus Lartidius.

Ἀλλὰ τὰ μὲν πρόσπτυξθαι ἀσπαρῶ, ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus, hoc primum, 14 quo accessit cura dolori meo, sed hoc tamen, quidquid est, præcianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admisceri nolo. scripsi ad Terentiam, scripsi etiam ad ipsum, me, quidquid 15 possem nummorum, ad apparatum speraturi triumphi ad te redasturum. 16 ista puto ἀμεμπτα fore. verùm ut lubebit. Hanc quoque suscipe curam, quemadmodum experiamur. id & ostendisti quibusdam litteris, 17 ex Epiro, an Athenis datis? & in eo ego te adjuvabo.

CICERO ATTICO, S.

BRVNDISIVM venimus VII. Kalend. Decemb usi tua felicitate navigandi. ita bellè nobis flavit ab Epiro lenissimus 18 Onchesinites. hunc 19 ἀποσπενδάζομαι, si cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Invalitudo tua me valde conturbat. significant enim tuæ litteræ, te prorsus laborare ego autem, cùm sciam, quàm sis fortis, vehementius esse quiddã suspicor, quod te cogat cedere, & propemodũ infringat: etsi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit decessisse, & alteram leviorem accedere. Terentia verò, quæ quidem eodem tempore ad portam Brundisinam venit, quo ego in portum, mihique obvia in foro fuit, L. Pontium sibi in Trebulano dixisse narrabat, etiam eam decessisse. 20 quòd si ita est, est quod maximè mehercule opto, 21 idque spero tua *prudentia & temperantia* te consecutum. Venio ad epistolas tuas, quas ego sexcentas uno tempore accepi, aliam alia jucundiorem, quæ quidem erant tua manu. nam 22 Alexidis animum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ: manum non amabam, quòd indicabat te non valere. cujus quoniam mentio facta est; Tironem Patris ægrum reliqui, adolescentem, ut nosti, (& adde, siquid vis) probum: nihil vidi melius. itaque careo ægrè. quamquam videbatur se non graviter habere, tamen sum sollicitus, maximamque spem habeo in 23 M. Curii diligentia, de qua ad me scripsit Tyro, & multi nuntiarunt. Curius

1. *Tergiversandum contra Cæsarem?*) Sic interpunxit Bosius. vulgò *tergiversandum contra Cæsarem*.

2. *De Cælio trib. plebis.*) Lambinus, partim ex mss. partim ex conjectura, *de Cælio tribuno plebis*.

3. *Aliter sensero?*) Nota interrog. abest à vul.

4. Αἰδέομαι, &c]. Vereor Trojanos & Trojanas. Polydamas mihi primus probrum objiciet.

5. *Ut stultus primus suam sententiam dicat.*) Lamb. hoc totum, *ut stultus primus suam sententiam dicat*. non putat esse Ciceronis quod tamen asserit Iunius.

6. *Tuis litteris.*) Vulg. *tu litteris*.

7. Ἐπίπηκτα.) Fluxa, non diuturna quæ facilè extinguuntur.

8. Ἐκβολὴ λόγου.) Egressio orationis.

9. *Qui non decrevit, plus decrevit, quam si omnes decresset triumphos.*) Iunius ex duobus mss. Pal. legit, *qui non decrevit, quasi omnes triumphos decresset*. Alteram quidem non improbat, sed tamen secundum hanc lectionem judicat.

10. *Alterum Hirrus.*) Sic emendavit Victorius. prius legebatur *Hirtius*.

11. *Sed tantum supplicationem.*) Vulgata lectio, *sed tamen*, potior videtur Lambino.

12. *Redeo ad Arium.*) Vulg. *Hirtium*.

13. Φυρέτης.) Conturbator.

14. *Quæ accepit.*) Ad hanc Malasp. conjecturam, Lambinus addit, *in*, ut legatur *in quæ a*. Priorem Iunius, auctoritate omnium mss. Palat. confirmat.

15. *Possem nummorum.*) Vulg. *posset nummorum*.

16. *Ista puto ἀμεμπτα.*) Germanis, teste Victorio, qui sic primus restituit, legebatur ἀμωμεῖα. vulgò, *ita puta ἀμεμπτα*.

17. *Ex Epiro an Athenis datis?*) Sic restituit Bosius ex Decurtato & Crusell. vulg. *Ex Epiro & Athenis datis*.

18. *Onchesinites.*) Latino Latinlo hæc restitutio debetur, qui locum unius literæ mutatione illustravit, cùm priùs non modò formis impressi, sed etiam omnes mss. *Anthes mitis*, duobus vocabulis haberent, teste Victorio qui edendum curaverat, *Auster mitis*; licet mendo non carere fateretur. Priori autem lectioni, non modò ipsi Victorius, sed etiam Manutius, Bosius, Lambinus & Iunius suffragantur. Turnebus lib. XX. c. 16. fecerat olim ex vulgata, *Anchesites*; qui adeatur.

19. Ἀποσπενδάζομαι.) Quintã sede spondeum habentem.

20. *Quod si ita est, est.*) In vulg. ultima dictio, *est*, non legitur.

21. *Idque spero.*) Vulg. *id spero*.

22. *Alexidis animum amabam.*) Sic interpunxit Malasp. ex vett. codd. eumque sequutus Lambinus, auctoritate Torn. & Mem. codd. Vocabulum *manum*, quod subsequitur, abundare putat Manutius. vulgò sic legebatur, *Alexidis animum amabam, quod tam prope accedebat ad similitudinem tuæ litteræ manum non amabam*. consulatur Victorius lib. XVIII. var. lect. cap. 10.

23. *Velles se ames.*) Decurtatus & codd. Malasp. *Quàm velles se à me diligi*. Deest, *se*, in vulg.

1. *Quàm*

rius autem ipse sensit, quàm tu 23 velles, se à me diligi; & eo sum admodum delectatus; & mehercule est, 1 quàm facile diligat. αὐτόχθων in homine urbanitas. 2 ejus est TESTAMENTVM de Tortorii uncis, Geronum signis obsignatum, cohortisque Prætoriæ: fecit palam te exlibratus, me exartuatus In Actio Corcyræ Alexion me opiparè muneratus est. Q. Ciceroni obsisti non potuit, quò minùs Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor & 3 probari tibi, φυσικῶς esse. σὺ πρὸς τὰ τέκνα. etenim, SI HAEC non est, nulla potest homini esse ad hominem naturæ adjunctio; qua sublata, vitæ societas tollitur. *bene eveniat*, inquit Carneades, spurce; sed 4 tamen prudentius, quàm Lucius noster, 5 & Patron: qui cùm omnia ad se referant, 6 quidquam alterius causa fieri putent? 7 & cùm ea re bonum virum oportere esse dicant, ne malum habeat 8 non quo id natura rectum sit, 9 non intelligant se de callido homine loqui, non de bono viro? sed hæc opinor sunt in iis libris quos tu laudando, animos mihi addidisti. Redeo ad rem. 10 commodò exspectabam epistolam, quam Philoxeno 11 dedisses (scripseras enim, in ea esse de sermone Pompeji Neapolitano) eam mihi Patron Brundisii reddidit: Corcyræ, ut opinor, occeperat. nihil potuit esse jucundius. erat enim de Republica, de opinione, quam is vir haberet integritatis meæ; de benivolentia, quam ostendit eo sermone, quem habuit de triumpho. sed tamen hoc jucundissimum, quòd intellexi, te ad eum venisse, ut ejus animum erga me perspiceres: hoc mihi inquam accidit jucundissimum. De triumpho autem, nulla me cupiditas umquam tenuit ante Bibuli impudentissimas litteras, quas amplissimè supplicatio consecuta est: à quo si ea gesta sunt, quæ scripsit; gaudereìn, & honori faverem. nunc illum, qui *pedem porta*, quoad hostis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri, me, in cujus exercitu spem illius exercitus habuit, idem non assequi, dedecus est nostrum, nostrum, inquam, te conjungens. itaque omnia experiar; &, ut spero, assequar. quòd si tu valeres, jam mihi quædam explorata essent. sed, ut spero, valebis. De 12 raudusculo Numeriano multum te amo. Hortensius quid egerit, haveo scire; Cato quid agat: qui quidem in me 13 tur piter fuit malivolus dedit integritatis, justitiæ, clementiæ, fidei mihi testimonium, quod non quærebam; quod postulabam, 14 negavit id. itaque Cæsar iis litteris, quibus mihi gratulatur, & omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis, in me ingratissimi, injuria? at hic idem Bibulo 15 dierum XX. ignosce mihi. non possum hæc ferre, nec feram. cupio ad omnes tuas epistolas; 16 sed nihil necesse est, jam enim te videbo. illud tamen de Chrysippo, nam de altero illo minùs sum admiratus, *operario homine*. sed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chrysippum verò, quem ego, propter litterulatum nescio quid, libenter vidi, in honore habui, discedere à puero, insciente me? mitto alia, quæ audio multa; mitto furta; fugam non fero, qua mihi nihil visum est sceleratius. itaque usurpavi vetus illud Drusi, ut ferunt, prætoris in eo, 17 qui eadem liber non juraret; me istos liberos non addixisse; præsertim cùm adesset nemo, à quo rectè vindicarentur. id tu ut videbitur, ita accipies. ego tibi 18 assentior. Uni tuæ disertissimæ epistolæ non rescripsi, in qua est de periculis Reipublicæ. quid rescriberem? valde eram perturbatus. sed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repentè Bibulum semivivum reliquerunt.

CICERO ATTICO, S.

A D. VIII. ID. Decemb. Herculanum veni, & ibi tuas litteras legi, quas Philotimus mihi reddidit: è quibus hanc primo aspectu voluptatem cepi, quòd erant à te ipso scriptæ: deinde earum accuratissima diligentia sum mirum in modum delectatus. Ac primùm illud, in quo te Dicæarcho assentiri negas, etsi 19 cupidissimè expetitum à me sit, & 20 approbante te, ne diutius anno in provincia essem, tamen non est nostra contentione perfectum. sic enim scito, verbum in Senatu factum esse numquam de ullo nostrum, qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quàm ex s. c. maneremus: ut jam ne istius quidem rei culpam sustineam, quod minùs diu fuerim in provincia, quàm fortasse fuerit utile. sed, QVID SI HOC MELIVS? 21 sæpe opportunè dici videtur, ut in hoc ipso. sive enim ad concordiam res adduci potest, sive ad bonorum victoriam utriusvis rei me aut adjutorem velim esse, aut certè non expertem. SIN VINCVNTVR boni; ubicumque essem, unà cum iis victus essem. quare celeritas nostri reditus ἀμεταμέλητος debet esse. quòd si ista nobis cogitatio de triumpho injecta non esset, quam tu quoque approbas, nè tu haud multum requireres illum virum, qui in VI. libro informatus est. quid enim tibi faciam, qui illos libros devorasti?

---

1. *Quàm facile.*] Vulg. *quem facile.*

2. *Ejus est testamentum de Tortorii uncis, Geronum signis obsignatum cohortisque Prætoriæ: fecit palam te exlibratus, me exartuatus. In Actio Corcyræ.*] Bosius ex perturbatis antiquæ lectionis vestigiis sic restituit. sic autem erat in Tornæsiano; *Eius testamentum deteriorium, Ciceronum signis obsignatum, cohortisque Prætoriæ; fecit palam te ex libertum exartuatus*: In Crusellino sic: *Ejus est testamentum deteriorium Ciceronum signis obsignatum, cohortisque Prætoriæ; fecit palam te exhibertus me exiartuatus*: In Decurtato verò hoc hoc modò, *Ejus est testamentum de tortorii uncis ceronum signis obsignatum, cohortisque Prætoriæ. fecit palam te ex libertus, me exiartuatus.* Hæc autem maculas deleri posse existimavit, si pro *tortorii* scriberetur *Tortorii*, pro *ceronum*, *geronum*, pro *exlibertus*, *exlibratus*, & pro *exartuatus*, *exartuatus*. Victorius ex tam deformata lectione aliquid sinceri elicere posse desperans, vulgatam lectionem sequutus est, quæ sic se habet: *Ejus testamentum de Tortoris Ciceronum signis obsignatum cohortisque Prætoriæ fecit palam te ex libella, me exterunciat*; quæ ultima verba sic in vett. codd. legi dicit, *te ex liberti me exiartuatus*. Manutius pro *de Tortorii uncis*, conjicit legendum, *de porta Romam*, alioquin vulgatam lectionem sequitur. Lambinus locum corruptum fatetur, sed nihil mutare ausus est, solummodò pro *terunciat*, quod est in vulgata lectione, mavult *terruncis*. Iunius aliter legit & interpungit, *In hominem urbanitas. ejus testamentum de portu, trium Ciceronum signis obsignatum, cohortisque Prætoriæ, fecit, paulo ante libertus a me erat. Actetum Actio, &c.* arbitraturque germana esse Ciceronis verba. videatur etiam Turneb. l. XX. c. 16.

3. *Probari tibi Φυσικὴν esse, τὸν πρὸς τὰ τέκνα.*] Ita scripsit Victorius, cum antiquis libris. vulgati codd. sic habent, πρεγμὴ φυσικὴν.

4. *Tamen prudentius.*) Victorius *prudentius* castigavit: Priorem lectionem ex mss. retinet Lambinus.

5. *Et Patron.*] Vulg. *Patro.*

6. *Quicquam alterius causa fieri putent?*] Ita cum interrogatione ex antiquo libro legit Victorius. Lambinus cum interrogatione legendum negat, in eoque falli Victorium asserit.

7. *Et cum ea.*) *Et* deest in vulg.

8. *Non quo.*] Vulg. *non quod.*

9. *Non intelligant?*] Omnes Bosii mss. sic leguntur cum interrogatione, vulg. *non intelligunt.*

10 *Commodè exspectabam.*] Bosius ex Scidis scripsit *commodè*. Lambinus legit *commodum*, sicque rectè emendasse Memmium asserit. Iunius has vulgatas lectiones refert, *quàm commodum quomodo*; sed neutram probat; hanc quæ ipsi perplacet substituit, *quum modò*.

11. *Dedisses (scripseras, &c.*] Vulgò post *dedisses* adhibetur interrogatio.

12 *Raudusculo Numeriano.*] Quosdam libros habere, *de raudusculo Puteolano* testatur Lambinus.

13 *Turpiter malevolus.*] Deest *turpiter* in vulg.

14. *Negavit id. &c.*] Vulg. sic distinguit, *negavit. Id. itaque.*

15. *Dierum XX.*] Pro *dierum XX.* esse in doctissimi viri libro, *decrevit*, affirmat Vrsinus.

16. *Si nihil necesse est. jam.*] Victorii hæc est emendatio, quum prius legeretur, *sed nihil necesse*, *Sed iam enim.*

17. *Qui eadem liber non juraret; me istos liberos non addixisse.*] Plus referente Vrsino, *cui eadem non liberti: juraret me ad istos liberos non addixisse.*

18 *Assentior.*] Vulg. *assentiar.*

19. *Cupidissimè expetitum à me sit.*] Vulg. *expressum & expetitum.*

20. *Approbante te.*] Vulg. *approbatum à te.*

21 *Sæpè opportunè dici videtur.*) Adverbium, *sæpe*, quoad aberat à vulgatis restituit ex Decurtato, Tornæs. & Crusellino Bosius. Particulam sequentem, *ut*, quam omnes Bosii mss. summo consensu retinent, in copulativam & mutavit Malasp. quod Bosio non placet.

tasti? quin nunc ipsum non dubitabo rem tantam abjicere, si id rectius. utrumque verò simul agi non potest, & de triumpho ambitiosè, & de Rep. liberè. sed ne dubitaris, quin, QVOD HONESTIVS, id mihi futurum sit antiquius. Nam quod putas utilius esse vel mihi, quòd tutius sit, vel etiam ut Reip. prodesse possim, me esse cum imperio; id coram considerabimus quale sit. habet enim res deliberationem; etsi ex parte magna tibi assentio. De animo autem meo erga Remp. bene facis, quòd non dubitas, & illud probè judicas, nequaquam satis pro meis officiis, pro ipius in alios effusione illum in me *liberalem* fuisse: ejusque rei causam verè explicas; & eis, quæ de Fabio, Canilioque acta scribis, valde consentiunt: quæ si secus essent, totumque se ille in me profudisset; tamen illa, quam scribis, custos urbis me præclaræ inscriptionis memorem esse cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcacium, aut Servium, quibus tu es contentus; sed aliquid nos vellet nobis dignum & sentire & defendere. quod quidem agerem, si liceret, alio modo, ac nunc agendum est. de *sua potentia* dimicant homines hoc tempore. periculo civitatis. nam, si Resp. defenditur; cur ea, Consule isto ipso, defensa non est? cur ego, in cujus causa Reip. salus consistebat, defensus postero anno non sum? cur imperium illi, aut cur illo modo prorogatum est? cur tantopere pugnatum est, ut de ejus absentis ratione habenda decem Trib. pl. ferrent? his ille rebus ita convaluit, 1 ut nunc in uno civi res ad resistendum sit: qui *mallem*, tantas ei vires non dedisset. quàm nunc tam valenti resisteret. sed quoniam res eò deducta est, non quæram, ut scribis 2 πῦ σκάφος τὸ τῆς Ἀστεῖδῶν mihi σκάφος unum erit, quod à Pompejo gubernabitur. illud ipsum, quod ais, quid fiet, cùm erit dictum? DIC M. TVLLI ΣΩΤΗΡΙΑ. CN. 3 POMPEIO ASSENTIO. ipsum tamen Pompejum separatim ad concordiam hortabor. sic enim sentio: maximo in periculo rem esse. vos scilicet plura, qui in urbe estis. verumtamen hoc video, cum homine audacissimo, paratissimoque negotium esse; omneis *damnatos*, omneis ignominia affectos, omneis damnatione, ignominiaque dignos 4 illac facere, omnem ferè juventutem, omnem illam urbanam, ac perditam plebem, Tribunos valenteis, addito 5 Cassio, omneis, qui ære alieno premantur; quos pluris esse intelligo, quàm putaram causam solum illa causa non habet; ceteris rebus abundat 6 hic omnia facere omneis, ne armis decernatur; quorum exitus semper incerti, 7 nunc verò in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia decessit, Vejentonem præfecit. in decedendo erit, ut audio, tardior: quem cùm ornavit Cato, declaravit, 8 iis se solis nunc invidere, quibus nihil, aut non multum ad dignitatem posset accedere. Nunc venio ad privata. ferè enim respondi tuis litteris de Republica, & iis, quas in suburbano, & iis, quas postea scripsisti, ad privata veni. Unum etiam de Cœlio. tantum abest, ut meam ille sententiam moveat, ut valde ego ipsi, quòd de sua sententia decesserit, pœnitendum putem. sed quid est, 9 quod ei vici Lucceji sint addicti? hoc te prætermisisse miror. De Philotimo, faciam equidem, ut mones. sed ego 10 mihi ab illo, hoc tempore, non rationes exspectabam, quas tibi edidit, verùm id reliquum, quod ipse in Tusculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Asia mihi sua manu scriptum dedit. id si præstaret, quantum mihi æris alieni esse ibi edidit, tantum, & plus etiam ipse mihi deberet. sed in hoc genere, si modò per Remp. licebit, non accusabimur posthac: neque hercule antea negligentes fuimus, sed amicorum multitudine occupati. ergo utemur, ut polliceris, & opera & consilio tuo; nec tibi erimus, ut spero, in eo molesti. De septem cohortis meæ, nihil est, quod doleas. ipsi enim se collegerunt 11 admitatione vitæ *integritatis meæ*. sed me moverat nemo magis, quàm is, quem tu neminem putas. idem & initio fuerat, & nunc est egregius. sed in ipsa decessione significavit, speraße se aliquid; & id, quod animum induxerat paullisper, non tenuit: sed citò ad se rediit; meisque honorificentissimis erga se officiis victus, pluris ea duxit, 12 quàm omnem pecuniam. Ego à Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortensii legata cognovi. nunc haveo scire, quid hominis sit, & quarum rerum auctionem instituat. nescio enim, cur, cùm portam Flumentanam Cœlius occuparit, ego Puteolos non meos faciam. Venio ad Piræea, in quo magis reprehendendus sum, quòd homo Romanus *Piræea* scripserim, non *Piræum*, (sic enim omnes nostri locuti sunt) quam quòd *in* addiderim. non enim hoc ut oppido præposui, sed ut loco: & tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous 13 non rebatur, oppidum esse Piræea. 14 sed de re videro. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quòd, non ut de oppido, locutus sum, sed ut de loco; secutusque sum, non dico Cæcilium, *Mane ut ex portu in Piræum*, (malus enim auctor latinitatis est) sed Terentium, cujus fabellæ, propter elegantiam sermonis, putabantur à C. Lælio scribi: *Heri aliquot adolescentuli coimus in Piræum*. & idem, *Mercator hoc addebat, captam è Sunio*. quòd si ὁλκάδας oppida volumus esse; tam est oppidum Sunium, quam Piræeus. sed, quoniam grammaticus es, si hoc mihi ξύνταμος persolveris, magna me molestia liberaris. Ille mihi litteras blandas mittit. facit idem pro eo Balbus. mihi certum est, *ab*

LII *hone-*

1. *Ut nunc in uno civi res ad resistendum sit: qui mallem.*] Bos. ex conjectura in, mutavit in, ni, cranipositis litteris; alioquin est antiqua scriptura, quam & Malasp. in suis libris omnibus antiquis reperiri testatur; Lambinusque in Memm. & in Tornæs. exstare confirmat; quam tamen, simul & vulgatam, quæ ita se habet, *ut nunc in uno civi resp. ad resistendum imbecilla sit. quæ mallem, &c.* à mendo putas esse negat; hanc que substituit: *Ut nunc in uno civi spes resp. sita*, seu *posita sit*. Malasp. & Boso assentitur Iunius ex omnibus mss. Palat.

2. Τῇ σκάφος.) Vbi navigium Atridarum.

3. *Pompejo assentis.*] Vulg. *assentiar.*

4. *Illuc facere.*] Iunius ex mss. Pal. *illuc facere.*

5. *C. Cassio.*] Vulg. *C. Crasso.* Manutius *Q. Cassio* legendum opinatur.

6. *Hic omnia facere omnes, ne armis decernatur.*] Aliter legit Lambinus; *Hic omnia facere conveniet ne armis dec.* vulg. *Hic omnia facere omnes debet, &c.* Testatur autem idem Lambinus hanc vocem, *debet*, abesse ab omnibus mss. Iunius verò veterem lectionem sequutus, *Hic communia facere, ne, &c.*

7. *Nunc verò.*] Vulg. *nunc etiam verò.*

8. *Iis se solis nunc invidere.*] *Nunc* pro *non* restituit Bosius. Lambinus mss. omnes negationem habere dicit, cùm tamen omnino communis omnium doctorum consensus postulet ut deleatur.

9. *Quod ei vici Lucceji sint additi?*] Partim ex vetere suo, partim etiam aliquantum ex conjectura sic castigavit Victorius: prius legebatur, *quod eunti Lucerii sunt additi.* priorem lectionem, omnibus literis planè scriptis, retinet cod. Tornæs. referente Lambino. Bessarionis liber *Eunei Lucceji sint additi.* Vulgatam lectionem retinet Manutius, si pro *Lucceji* reponatur *Lucellu.* Iunius veteris scriptoræ vestigia & historiæ fidem sequutus sic edidit, *Quod ei Intimelii sint additi*, testaturque unum mss. Palat. cum Tornæs. *quod ei viri Lucceji additi*; alterum, *quod eunti Lucceji, &c.* alium verò, *quod eunti Lucceji sint add.* habere. Vnde totidem literarum doctu restituit, *quod ei Intimelii*, vel (si cui magis placet *intiminii sint additi*. quem vide.

9. *Mihi ab illo hoc tempore.*] In nullo formis excuso, antea repertas esse has duas voces, *hoc tempore*, asserit Bosius; quas ex Tornæs. & Crusell. acceptas in suum exemplar retulit; ac etiamnum abest, *hoc*, à vulgatis.

10. *Admoratione vitæ.*] Non esse huic dictioni, *vitæ*, locum, & indicare sententiam & antiquum Bessar. librum asserit Manutius; itaque delendam censet.

11. *Quam omnium pecuniam.*] Libri aliquot veteres & in his Tornæs. referente Lambino habent, *quam ego à Curio?* desunt autem hæc verba, *omnem pecuniam.*

12. *Non rebatur oppidum esse Pyræea.*] Ita restituit ex antiquiore suo Victorius. vulgata lectio erat, *Nunc rebatur oppidi esse Pyræa*; quam falsam & absurdam esse contendit.

13. *Sed de re videro.*] Vulg. *sed de eo videro.*

1. *Mihi*

honestissima sententia digitum nusquam. sed scis illi reliquum quantum sit. putasne igitur verendum esse, ne aut objiciat id nobis aliquis, si languidius; aut repetat, si fortius? quid ad hæc reperis? solvamus, inquis. age à Cœlio mutuabimur. hoc tu tamen consideres velim. puto enim, in Senatu si quando præclarè pro Rep. dixero, Tarteßium istum tuum 1 mihi exeunti, Jube sodes 2 nummos curare. Quid superest? etiam. 3 gener est suavis mihi, Tulliæ, Terentiæ: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis: satis. reliqua, quæ nosti ferenda. scis enim quos 4 aperuerimus: qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, 5 rem me facere rerentur. 6 ipsis enim expensum nemo ferret. Sed hæc coram. nam multi sermonis sunt. Tironis reficiendi spes est in M. Curio: cui ego scripsi, tibi eum gratissimum facturum, Dat. v. ID. Decemb. à Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO, S.

4 DIONYSIVM, flagrantem desiderio tui, misi ad te, nec mehercule æquo animo, sed fuit concedendum: quem quidem cognovi cùm doctum, quod mihi jam ante erat notum, 7 tum sanctum, plenum officii, studiosum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne *libertinum* laudare videar, planè virum bonum. Pompejum vidi IIII. ID. Decembres; fuimus unà horas duas fortasse. magna lætitia mihi visus est affici meo adventu: de triumpho hortari, suscipere parteis suas; monere, ne ante in Senatum accederem, quàm rem confecissem; ne dicendis sententiis, aliquem Tribunum alienarem. quid quæris? 8 in hoc officio sermonis nihil potuit esse prolixius. de Rep. autem ita mecum locutus est, quasi non dubium bellum haberemus. nihil ad spem concordiæ: planè illum ab se alienatum, cùm ante intelligeret, tum verò proximè judicasse: 9 venisse Hirtium à Cæsare, qui esset illi familiarissimus; ad se non accessisse; &, cùm ille A. D. VIII. Idus Decemb. vesperi venisset, Balbus de tota re constituisset A. D. VII. ad Scipionem ante lucem venire; multa de nocte 10 eum profectum esse ad Cæsarem. hoc illi πεκμηριῶδες videbatur esse alienationis. quid multa? nihil me aliud consolatur, nisi quòd illum, cui etiam inimici alterum Consulatum, fortuna summam potentiam 11 dederat, non arbitror fore tam *amentem*, ut hæc in discrimen adducat. quòd si ruere cœperit; næ ego multa timeo; quæ non audeo scribere. sed, ut nunc est, A. D. III. Nonas Jan ad urbem cogito.

CICERO ATTICO, S.

5 MULTAS uno tempore accepi epistolas tuas: quæ mihi, quamquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me veniebant, tamen erant jucundæ. studium enim & benivolentiam declarabant. Invalitudine tua moveor; &, Piliam in idem genus morbi delapsam, curam tibi afferre majorem sentio. date igitur operam, ut valeatis. De Tirone, video tibi curæ esse; quem quidem ego, 12 etsi mirabileis utilitates mihi præbet, cùm valet in omni genere vel negotiorum, vel studiorum meorum, tamen propter *usum* meum. Philogenes mecum nihil umquam 13 de Luscieno locutus est: de ceteris rebus habes Dionysium. Sororem tuam non venisse in Arcanum miror. De Chrysippo, meum consilium probari tibi, non molestè fero. Ego in Tusculanum nihil sane hoc tempore. devium est τοῖς ἀπαντῶσιν, & habet alia 14 δύσχρηστα. sed de Formiano Tarracin pridie KAL. Jan. inde 15 Pontinam summam: inde Albanum Pompeji: ita ad urbem III. Nonas natalis meo. De Rep. quotidie magis timeo. non enim boni, 16 ut putant, consentiunt. quos ego Equites Rom. quos Senatores vidi, qui acerrimè cùm cetera, tum hoc iter Pompeji vituperarent: pace opus est. EX VICTORIA cùm multa mala, tum certe tyrannis existet, sed hæc propediem coram. Jam planè mihi deest, 17 quod ad te scribam. nec enim de Rep. quod uterque nostrum scit eadem: 18 & domestica nota sunt ambobus. reliquum est jocari, si hic sinat. nam ego is sum, qui illi concedi, putem utilius esse quod postulat, quàm signa conferri. SERO ENIM resistimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. quid sentis igitur? inquis. nihil scilicet, nisi de sententia tua; nec prius quidem, quàm nostrum negotium aut confecerimus, aut deposuerimus. Cura igitur, ut valeas. aliquando ὑποτελῶμεν quartanam istam diligentia, quæ in te summa est.

CICERO ATTICO, S.

PLANE deest quod ad te scribam: nota omnia tibi sunt: 6
nec ipse habeo, à te quid exspectem. tantùm igitur nostrum illud solemne servemus, ut ne quem istuc euntem sine litteris dimittamus. De Rep. valde timeo: nec adhuc fere inveni, qui non concedendum putaret Cæsari, quod postularet, *potius*, *quàm* depugnandum. 19 est illa quidem postulatio, opinione valentior. cur autem nunc primum ei resistamus? 20 ὃ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἐπέκεινα, quam cùm quinquennium prorogabamus; aut cùm, ut absentis ratio haberetur, ferebamus. nisi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. dices, quid tu igitur sensurus es? non idem quod dicturus. sentiam enim omnia facienda, ne armis decerretur: dicam 21 idem, quod Pompejus; neque id faciam humili animo, sed rursus hoc permagnum Reip. malum est: 22 at quodam modo mihi præter ceteros non rectum, me in tantis rebus à Pompejo diffidere.

CICERO ATTICO, S.

DIONYSIVS, VIR OPTIMVS, VT MIHI QVOQVE EST 7
PERSPECTVS, ET DOCTISSIMVS, TVIQVE AMANTISSIMVS, ROMAM VENIT XV. KAL. JAN. ET LITTERAS A TE MIHI REDDIDIT: tot enim verba sunt de Dionysio in epistola tua. 23 Illud *puta tu non adscribis*; ET TIBI

1. *Mihi exeunti.*] Priùs legebatur *mihi exeunti urbe*, quam postremam dictionem delevit Victorius, ut quæ non esset in mss. & hujus loci sententiam corrumperet.

2. *Nummos curare.*] Vulg. *curari.*

3. *Gener est suavis mihi, Tulliæ, Terentiæ: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis: satis.*] Sic interpungendum asserit Bosius. vulg. *Gener est suavis mihi; Tulliæ Terentiæ, quantumvis, vel ingenii, vel humanitatis satis.*

4. *Aperuerimus.*] Vulg. *aperuerimus.*

5. *Rem me facere rerentur.*] Ut erat in Scidis edidit Bosius. Junius verò, *rem rerentur facere.*

6. *Ipsis enim expensum.*] Abest à vulgatis *enim.*

7. *Tum sanctum, plenum officii.*] Manutius sic mallet legi. *Tum sanè plenum officii.*

8. *In hoc officio sermonis.*] Vulg. *in hoc judicio & officis sermonis.*

9. *Venisse Hirtium.*] Scripti libri teste Manutio *venire*, non *venisse.*

10. *Eum profectum.*] Vox, *eum* deest in vulg.

11. *Dederat.*] Vulgò *dederit.*

12. *Etsi mirabiliu utilitates mihi præbet.*] Sic Victorius unà cum mss. codd. legit. vulg. *Etsi mirabilia utilitatis fructum mihi præbet.*

13. *De Luscieno.*] Victorius ait antiquos libros nihil à vulgaribus differre, qui habant *Lurgenio*: mendum tamen inesse putat. Viri quidam non ineruditi ipsomet referente legunt, *De ejus ingenio.* Manutius mavult *Tuscenio*, ex antiquis lapidibus.

14. Δύσχρηστα.) Incommoda.

15. *Pontinam summam.*] Bos. ex Decurtato. Manutius *Pontinum* legit; *summam*, ut erat in vulg. abundare credit. cod. Tornæs. teste Lambino habet *Pontinum summam*, unde docti quidam legendum putant, *invisum.* Junius *Pontinum summam.*

16. *Ut putant.*] Vulgò *ut putavi.*

17. *Quod ad te.*] Vulg. *Quid ad te.*

18. *Et domestica.*] Abest à vulgatis part. *&.*

19. *Est illa quidem postulatio.*] Vulg. *Est illa quidem impudens postulatio.*

20. Οὐ γὰρ ἄν.) Neque enim hoc majus est malum.

21. *Idem quod Pompejus.*] Vulg. *Pompeius.*

22. *At quodammodo.*] Vulg. *& quodammodo.*

23. *Illud puta tu non adscribis.*] Vulgati libri, *illud puta*, quod prorsus adulterinum asserit Bosius, cujus loco *in* Tornæs. & Crusellino legitur, *putato*; unde Bos. pro *puta to, putà tu. Putato* ex antiquo Bessarionis libro, pro *putatius*, quod erat in impressis omnibus libris, rectè se reposuisse dicit Man. Lamb. *Illud putidius tu non adscribis.* Junius verò, *illud putatò non adsc.* ex optimis mss. Pal. legendum censet. 1. *Aiqui*

VIRI GRATIAS EGIT: 1 atqui certè ille agere debuit: &, si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripsisses. mihi autem nulla de eo πολυωδία datur propter superioris epistolæ testimonium. sit igitur sanè bonus vir. hoc enim ipsum bene fecit, quòd mihi sui cognoscendi penitus etiam istam facultatem dedit. Philogenes rectè ad te scripsit. curavit enim, quod debuit. eum ego uti ea pecunia volui, quoad liceret. itaque usus est mensis XIIII. 2 Pomtinum cupio valere: &, quod scribis in urbem introisse, vereor quid sit. nam id nisi gravi de causa non fecisset. Ego quonam IIII. Nonas Januar. Compitalicius dies est, nolo eo die in Albanum venire, 3 ne molestus sim familiæ. 4 veniam III. Nonas igitur, inde ad urbem pridie Nonas. 5 Tua ἡλῆψις quem in diem incurrat, nescio: sed prorsus te commoveri incommodo valitudinis tuæ nolo. De honore nostro, nisi quid occultè Cæsar per suos Tribunos molitus erit, cetera videntur esse tranquilla. *tranquillissimus* autem animus meus, qui totum istuc æqui boni facit; & eò magis, quòd jam à multis audio constitutum esse Pompejo & ejus consilio, in Siciliam me mittere, quòd imperium habeam. id est Ἀδληματικόν. 6 nec enim Senatus decrevit, nec populus jussit, me imperium in Sicilia habere. sin hoc Resp. ad Pompejum refert; qui me magis, quàm privatum aliquem, 7 mittat? itaque, si hoc imperium mihi molestum erit; utar ea porta, 8 quam primùm videro. Nam quòd scribis, mirificam exspectationem esse mei, neque tamen quemquam bonorum, aut satis bonorum dubitare 9 quid sensurus sim: ego, quos tu *bonos* esse dicas, non intelligo: ipse nullos novi: sed ita, si ordines bonorum quærimus. nam *singulares* sunt boni viri. verùm in dissensionibus ordines bonorum & genera quærenda sunt. Senatum bonum putas, per quem sine imperio provinciæ sunt? numquam enim Curio sustinuisset, si cum eo agi cœptum esset: quam sententiam Senatus sequi noluit: ex quo factum est, ut Cæsari non succederetur: an Publicanos? qui numquam firmi: sed nunc Cæsari sunt amicissimi: an fœneratores? an agricolas? quibus optatissimum est otium; nisi eos timere putas, ne sub regno sint, qui id numquam, dummodò emptessent. 10 recusarunt. quid ergo? exercitum retinentis. 11 cùm legis dies transierit, rationem haberi placet? mihi verò ne absentis quidem. sed, cùm id datum est, illud unà datum est. 12 annorum enim decem imperium: 13 & ita latum placet? placet igitur etiam me expulsum, & agrum Campanum periisse, & adoptatum patricium à plebejo, Gaditanum à Mitylenæo: & Labieni divitiæ, & Mamurræ placent, & Balbi horti & Tusculanum. sed horum omnium fons unus est: IMBECILLO RESISTENDUM FUIT: & id erat facile. nunc legiones XI. equitatus tantus, quantum valet; Transpadani, plebes urbana, tot Tribuni plebis, tanta perdita juventus, tanta auctoritate dux, tanta audacia: cum hoc aut depugnandum est, aut habenda è lege ratio. depugna, inquis, potiùs, quàm servias: ut quid? si victus eris, proscribare? si viceris, *tamen servias*? quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ dispulsæ sui generis sequuntur greges. VT BOS armenta, sic ego bonos viros; aut eos, quicumque dicentur boni, sequar etiam si ruent. quid si optimum malè contractis rebus, planè video. nemini est enim exploratum, cùm ad arma ventum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quàm Cinna fuerit, nec moderatiorem, quàm Sulla, in pecuniis locupletium. 14 ἐμπολιτεύομαί σοι jamdudum; & facerem diutiùs, nisi me lucerna deseret. Ad summam, DIC M. TULLI. 15 assentior Cn. Pompejo, id est T. Pomponio. Alexim, humanissimum puerum, nisi fortè, dum ego absum, adolescens factus est, (id enim agere videbatur) salvere jubeas velim.

CICERO ATTICO, S.

QUID opus est de Dionysio tam valde affirmare? 16 an mihi nutus tuus non faceret fidem? suspicionem autem eo mihi majorem tua taciturnitas attulerat, quòd & tu soles conglutinare amicitias testimoniis tuis? & illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam. sed prorsus ita esse, ut scribis, mihi persuades. itaque ego is in illum sum, quem tu me esse vis. Diem tuum ego quoq; ex epistola quadam tua, quam incipiente febricula scripseras, mihi notaveram; & animadverteram, posse, pro re nata, te non incommodè ad me in Albanum venire III. Nonas Januar. sed amabo te, nihil incommodo valitudinis feceris. quid enim est tantum in uno, aut altero die? Dolabellam video Liviæ testamento cum duobus coheredibus esse in triente; sed juberi mutare nomen. est 16 πολιτικὸν σκέμμα, rectumne sit nobili adolescenti *mutare nomen* mulieris testamento. sed id φιλοσοφώτερον διδυκεμήσομεν, cùm sciemus, quantum quasi sit in trientis triente. Quòd putasti fore, ut ante quàm istuc venirem, Pompejum viderem; factum est ita. nam VI. KAL. 17 ad L. Avernum me consecutus est, unà Formias venimus, & ab hora octava ad vesperum secretò collocuti sumus. Quod quæris, ecqua spes pacificationis sit: quantum ex Pompeji multo & accurato sermone perspexi, ne voluntas quidem est. sic enim existimat, si ille, vel dimisso exercitu, Consul factus sit, σύγχυσιν τῆς πολιτείας fore. atque etiam putat eum, cùm audierit, contra se diligenter parari, Consulatum hoc anno neglecturum, ac potiùs exercitum provinciamque retenturum. sin autem ille fureret; vehementer hominem contemnebat, & suis & Reip. copiis confidebat. quid quæris? 18 etsi mihi crebrò ξενὸς ἐνυάλιος occurrebat; tamen levabar cura, virum fortem & peritum, & plurimùm auctoritate valentem audiens, πολιτικῶς de *paucis simulata* periculis differentem. habebamus autem in manibus Antonii concionem, habitam X. KAL. Januar. in qua erat accusatio Pompeji usque à toga pura, querela de damnatis, terror armorum: in quibus ille, QUID CENSES ajebat, facturum esse ipsum, si in possessionem Reip. venerit, cùm hæc Quæstor eius, infirmus & inops, audeat dicere? quid multa?

1. *Atqui certè ille.*] Manutius opinatur *certè* glossema fuisse.
2. *Pompinium.*] vulg. *Pontinium.*
3. *Ne molestus sim familiæ.*] Edicto vulgata quam Victorianam Bosius appellat, neque particulam, *ne*, neque verbum *sim*, habet, quod utrumque tamen legitur in Tornæs. & Cruseilino.
4. *Veniam III. Nonas igitur.*) Vulg. sic habet, *Veniam III. Non. Ian. igitur, &c.*
5. Τὰ ἡλῆψις.) Ex antiquiore suo sic restituit Victor priùs, *tua λίωις* legebatur.
6. Λῆψις.) Correptio *sc. quæstura* imperii.
7. *Nec enim Senatus.*] Abest à vulg. *enim.*
8. *Mittat.*] Vulgò *mittar*: codd. Tornæs. Lambino teste, *mittit.*
9. *Quam primum.*] Vulg. *quam primùm videre.*
10. *Quid sensurus sim.*) Tornæs. cod. *quid facturus sim.*
11. *Recusarunt.*] Vulg. *recusarunt.*
12. *Legis dies.*] Vulgò *legis diem.*
13. *Annorum enim.*] Hæc vox, *enim*, abest à vulg.
14. *Et ita latum placet.*] Ab hac dictione *placet*? usque ad, *Tusculanum*, singula membra interrogatione interpunguntur in vulgata editione.
15. *Plebes urbana.*] Vulg. *plebi urbanæ.*
16. Ἐμπολιτεύομαι.) Tecum ago de Rep.
17. *Assentior Cn. Pompejo.*] Vulg. *assentiar.*
18. *An mihi nutus tuus.*] Codex Tornæs. & nonulli ex Memm. referente Lambino, habent *An mihi nutus tuus.*
19. Πολιτ.) Consideratio ad Remp. pertinens.
20. *Ad L. Avernum.*] Sic restituit Bosius, scidæ habebant, *Lavernum.* Bessarionis liber *Lavrenium.* vulg. *Laverium.* Junius lectionem Bosii improbat, legitque *Lavrenium*, ut est in vulgata editione.
21. *Etsi mihi crebrò* ξενὸς ἐνυάλιος.) Communis Mars. Hæc suo Græca vocabula ex antiquiore suo restituit Victorius. prius legebatur ὕπνος ἐνύμιος.

multa? non modò non expetere pacem istam, sed etiam timere visus est. 1 ex illa autem sententia 2 ἴυγξ relinquendæ urbis movet hominem, ut puto. mihi autem molestissimum est, quòd solvendi sunt nummi Cæsari, & instrumentum triumphi eò conferendum. est enim 3 ἄμορφον, ἀντιπολιτοδυομένου χρεοφειλέτου esse. Sed hæc, & multa alia coràm.

CICERO ATTICO, S.

4 QUOTIDIE ne, inquis, à te accipiendæ litteræ sunt? 5 si habebo, cui dem, quotidie. at jam ipse ades. tum igitur, cùm venero, desinam. Unas video mihi à te non esse redditas; quas L. Quintius, familiaris meus, cum ferret, ad bustum Basili vulneratus & despoliatus est. videbis igitur, numquid fuerit in his, quod me scire opus sit: & simul tu hoc δημοκρατικὸς πρόβλημα, sanè πολιτικόν: cùm sit necesse, aut haberi Cæsaris rationem, illo exercitum vel per Senatum, vel per Tribunos pleb. obtinente, aut persuaderi Cæsari, ut tradat provinciam, atque exercitum, & ita Consul fiat; aut, si id non persuadeatur, haberi comitia sine illius ratione, illo patiente, atque obtinente provinciam; aut, si per Tribunos pleb. non patiatur, tamen quiescat, rem adduci ad interregnum; aut, si ob eam causam, quòd ratio ejus non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum aut statim nobis minùs paratis, aut tum, cùm comitiis, amicis ejus postulantibus, ut è lege ratio habeatur, impetratum non sit: ire autem ad arma, aut hanc unam ob causam, quòd ratio non habeatur; aut addita causa, si fortè Tribunus pleb. Senatum impediens, aut populum incitans, notatus, aut Senatus consulto circumscriptus, aut sublatus, aut expulsus sit, dicensve se expulsum, ad illum confugerit: suscepto autem bello, aut tenenda sit urbs, aut ea relicta, 5 ille commeatu, & reliquis copiis intercludendus; quod horum malorum, quorum aliquod certè subeundum est, *minimum* putes. dices profectò, persuaderi illi, ut tradat exercitum, & ita Consul fiat. est omnino id ejusmodi, ut, si ille eò descendat, contra dici nihil possit: idque eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. nobis autem, ut quidam putant, nihil est timendum magis, quàm ille Consul. at sic malo, inquies, quàm cum exercitu. certè. 6 sed istuc ipsum, (sic ô magnum) malum putet aliquis: neque ei remedium est ullum. cedendum est, si id volet. vide Consulem illum iterum, quem vidisti Consulatu prione. at tum *imbecillus* plus, inquis, valuit, quàm tota Resp. quid nunc putas? & eo Consule, Pompejo certum est esse in Hispania. ô rem miseram! si quidem id ipsum deterrimum est, quod recusari non potest; & quod ille si faciat, jam jam à bonis omnibus summam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quò illum posse adduci negant. de reliquis quid est deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentissimè postulat, nam quid impudentius? tenuisti provinciam per decem annos, non tibi à Senatu, sed à te ipso per vim, & per factionem datos. 7 præteriit tempus, non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis. ut succedatur, decernitur: impedis; & ais, habe mei rationem. habe tu nostrûm. exercitum habeas diutiùs, quàm populus jussit, invito Senatu? Depugnes oportet, nisi concedis. cum bona quidem spe, ut ait idem, vel vincendi, vel *in libertate* moriendi. jam si pugnandum est; quo tempore, in casu; quo consilio, in temporibus situm est. itaque te in ea quæstione non exerceo. ad ea, quæ dixi, affer, si quid habes. equidem dies, noctesque torqueor.

CICERO ATTICO, S.

8 SUBITO consilium cepi, ut ante quàm luceret, exirem; 10 ne qui conspectus fieret, aut sermo; lictoribus præsertim laureatis. de reliquo, neque hercule, quid agam, nec, quid acturus sim, scio: ita sum perturbatus temeritate nostri amentissimi consilii. tibi verò quid suadeam, cujus ipse consilium exspecto? Cnæus noster quid consilii ceperit, capiatve, nescio, 8 adhuc in oppidis coarctatus, & stupens. omnes, si in Italia consistat, erimus unà: sin *cedet*, consilii res est. adhuc certè, nisi ego insanio, 9 stultè omnia & incautè. Tu quæso, ctebrò ad me scribe, vel quod in buccam venerit.

CICERO ATTICO, S.

QUAESO, quid hoc est? aut quid agitur? mihi enim 11 tenebræ sunt. Cingulum, inquis, nos tenemus: 10 Anconem amisimus. Labienus discessit ab Cæsare: utrum de imperatore populi Romani, an de Hannibale loquimur? hominem amentem & miserum, qui ne umbram quidem umquam ἐν καλῷ viderit! atque hæc ait omnia facere se dignitatis causa: VBI est autem dignitas, 11 nisi ubi honestas? nisi honestum igitur, habere exercitum nullo publico consilio? occupare urbes civium, quo facilior sit aditus ad patriam? 12 χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων κατόδους, sexcenta alia scelera moliri, 13 τὸν θεῶν μεγίστων ὅς ἔχει τυραννίδα? sibi habeat suam fortunam. unam mehercule tecum aprícationem in illo 14 Lucretino tuo sole malim, quàm

1. *Et illa autem sententia ἴυγξ relinquenda urbis.*] Græcum hoc vocabulum valde deformatum in antiquis libris, restituit Bosius. alii habebant, *nis*, alii *in*. Decurtatus, INX, unde conjecit legendum ἴυγξ. Victorius secundum vulgatam lectionem ediderat, *Ex illa autem sententia ira relinquenda urbis.* Antiquior ipsius codex habebat, *in*, pro *ira*. Vtrumque tamen depravatum fatetur, ut etiam Manutius. Cavalcantis enim exemplar pro, *ira*, habet u+u. Bessarionis autem, *infra*, alii duo, *ira*; minimè tamen ei displicet, *ira*. Iunius; *Ex illa autem sententia, ira relinquenda urbi movet hominem.* Lambinus Octavii Pantagathi conjectura probata, sic edendum curavit, *illa ma sententia non relinquenda urbis.*

2. Ἴυγξ) Illecebra, desiderium, pellacia.

3. Ἄμορφον) Deforme & turpe est, ejus, qui contrariæ sit in Rep. factionis, debitorem esse.

4. *Quotidiene, inquis.*) Hanc epistolam cum superiore conjunxit Victorius.

5. *Ille commeatu.*) Vulg. *ille à commeatu.*

6. *Sed istuc ipsum (sic ô magnum) malum putet aliquis.*] Aliter distinguitur in vulgatis codd. *Sed istuc ipsum sic, ô magnum malum, putat aliquis.* Manutius, è credit abundare, propter proximum verbum, *putat*; cui assentitur Lambinus; sic tamen ut malit legi, *dicat aliquis*, pro *putat aliquis.* Iunius ex conjectura & lituras mss. Pal. emendat, *sed istuc ipsum si ali ô magnum malum putet aliquis.*

7. *Præteriit tempus non legis, sed.*) Hunc locum ope vetustioris cod. se restituisse gloriatur Victorius, quod etiam à Germanis adnotatum erat, ipsomet teste. vulg. *Præteriit tempus legitimum, non legis, &c.*

8. *Adhuc in oppidis coartatus & stupens. Omnes si in Italia.*) Hæc est Bosii castigatio, cujus approbatores habet Decurtat. Tornæs. & Cruseliuum, ut etiam Lambinum, qui tamen mss. habere dicit, *coartatus sed stupens.* Sic autem legit & distinguit vulgus, *Adhuc in oppidis coartatus, & stupens omnes. Si in Italia consistat.*

9. *Stultè omnia & incautè. Tu quæso.*) Sic Victorius, qui duas has voces, *agi videt*, quæ post incautè subjiciebantur, delendas censuit.

10. *Anconem amisimus.*) Iunius ex mss. *Anconem autem amisimus.*

11. *Nisi ubi honestas? honestum igitur.*) Lambinus ultimam dictionem, *nisi*, quæ præcedit, *honestum, &c.* rejicit. Vulgata lectio sic se habet, *Nisi ubi honestas: Num honestum igitur.*

12. Χρεῶν.) Tabulas novas, exulum reditus.

13. Τὸν θεῶν μεγίστων, &c.) Articulus τὸν, ἀπαρέμφατον retinendus: nam in vocula θεῶν, συνιζήσει uruntur sæpissimè Homerus, Theognis, Mimnernus, Pythagoras, Laërtius in Anaxarcho, Strabo libro vi. Theocritus, Sibyllæ, Latinos inter Claudianus & Tertullianus, quod Lambin. si animadvertisset, non depulisset τὸν. Danesquejus, ad Gruterum epistola.

14. *Lucretino.*) Et Cavalcantis & Bessarionis mss. habent, *Lucretius.* Faërnus restituit *Lucretilin*, rectè ut sentit Vrsinus.

1. Istuc-

quàm omnia istiusmodi regna; vel potius mori millies, quàm semel 1 istiusmodi quidquam cogitare. quid si tu velis? inquis. age quis est, cui velle non liceat? sed ego hoc ipsum, *velle*, miserius esse duco, quàm in crucem tolli. una res est ea miserior, adipisci, quod ita volueris. Sed hæc hactenus. 2 libenter enim in his molestiis σύνοχολάζω σοι. redeamus ad nostrum. Per fortunas, quale tibi consilium Pompeji videtur? hoc quæro, quòd urbem reliquerit ego enim ἀπορῶ: tum nihil absurdius. urbem tu relinquas? ergo idem, si Galli venirent. non est, inest, inquit, *in parietibus* Resp. at in aris & focis. fecit idem Themistocles. fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. at idem Pericles non fecit, annum fere post quinquagesimum, cùm præter mœnia nihil teneret. nostri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt.

3. ὅτῳ πῃ τῇ πρόσθεν ἐπαλλόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

rursus autem ex dolore municipali, sermonibusque eorum, quos convenio, videtur hoc consilium 4 exitum habituum. mira hominum querela est, (nescio istic: sed facies, ut sciam) 5 sine magistratibus urbem esse, sine Senatu. fugiens denique Pompejus mirabiliter homines *movet*. quid quæris? alia causa facta est: nihil jam concedendum putant Cæsari. hæc, tu mihi explica, quala sint. Ego negotio præsum non turbulento. vult enim me Pompejus esse quem tota hæc Campana & maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus, & summa negotii referatur. itaque vagus esse cogitabam. Te puto jam videre, 6 quæ sit ὁρμὴ Cæsaris, qui populus, qui totius negotii status: ea velim scribas ad me, & quidem, quoniam mutabilia sunt quàm sæpissimè. acquiesco enim & scribens ad te, & legens tua.

CICERO ATTICO, S.

11 VNAM adhuc à te epistolam acceperam, 7 datam XII. KALEND. in qua significabatur, aliam te ante dedisse, quam non acceperam. sed quæso, ut scribas quam sæpissimè, non modo si quid scies, aut audieris; sed etiam si quid suspicabere; maximeque quid nobis faciendum, aut non faciendum putes. Nam quòd rogas, eatem, ut scias, quid Pompejus agat, ne ipsum quidem scire puto; nostrûm quidem nemo. vidi Lentulum COS. Formiis 8 X. KAL. vidi Libonem: plena 9 timoris & erroris omnia. ille iter Larinum: ibi enim cohortes, & Lucetiæ, & Theani, reliquaque in Apulia. inde utrum consistere ulpiam velit, an mare transire, nescitur. si manet, vereor, ne exercitum firmum habere non possit. sin discedet; quò aut quà, aut quid nobis 10 agendum est, nescio. nam istum quidem, cujus 11 φαλαρισμὸν times, omnia *interrimi* facturum puto. nec eum terum prolatio, nec Senatus, magistratuumque discessus, nec ærarium clausum tardabit. Sed hæc, ut scribis, citò sciemus. interim velim mihi ignoscas, quòd ad te scribo tam multa toties. acquiesco enim, & tuas volo elicere litteras: maximeque consilium, quid agam, aut quo me pacto geram; 12 dimittamne me penitus in causam (non deterreor periculo, sed 13 dirumpor dolore; 14 tamne nullo consilio, aut tam contra meum consilium gesta esse omnia?) an cuncter & tergiverser, & iis *medem*, qui tenent, qui potiuntur. κακόν μοι Τρῶας; nec solùm civis, sed etiam amici officio revocor, etsi frangor sæpe misericordia puerorum. ut igitur ita perturbato, etsi te eadem sollicitant, scribe aliquid. & maxime, si Pompejus Italia cedit, quid nobis agendum putes. M. quidem Lepidus (nam fuimus unà) eum finem statuit, L. Torquatus eundem. me eum multa, tum etiam lictores impediunt; nihil vidi umquam quòd minus explicari posset. itaque à te nihil dum certi exquiro, sed quid videatur. denique ipsam ἀπορίαν tuam cupio cognoscere. Labienum ab illo discessisse, propemodum constat. si ita factum esset, ut ille Romam veniens magistratum & Senatum Romæ offenderet, magno usui cautæ nostræ fuisset; damnasse enim sceleris hominem amicum, *Reip. causa*, videretur; quod nunc quoque videtur; sed minus prodest. non enim habet, cui prosit; eumque arbitror pœnitere: nisi forte id ipsum est falsum, discessisse illum. nos quidem pro certo habebamus, & velim, (quamquam, ut scribis, domesticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeji desiderium, 15 ecqua Cæsaris invidia appareat; etiam quid censeas de Terentia & Tullia, Romæ eas esse, an mecum, an aliquo tuto loco. & hæc, & si quid aliud, ad me scribas velim, vel potiùs scriptites.

CICERO ATTICO, S.

DE Vennonianis rebus tibi assentior. 16 Labienum 18
ἥρωα judico. facinus jam diu nullum civile præclarius: qui ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi *dolorem*. sed etiam ad summam profectum aliquid puto. amo etiam Pisonem: cujus judicium de genero suspicor visum iri grave. 17 quamquam, genus belli quod sit, vides. ita civile est, ut non ex civium dissensione, sed ex *omnino perditi civis* audacia natum sit. 18 is autem valet exercitu, tenet multos spe & promissis; omnia omnium concupivit. huic tradita urbs est, nuda præsidio, referta copiis. quid est, quod ab eo non metuas, qui illa templa, & tecta non *patriam*, sed *prædam* putet? quid autem sit acturus, aut quo modo, nescio, sine Senatu, sine magistratu. ne simulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. nos autem ubi exsurgere poterimus? aut quando? quorum dux quàm 19 ἀστρατήγητος, tu quoque animadvertis; cui 20 ne Pi-

1. *Istiusmodi.*) Vulg. *illiusmodi.*

2. *Libenter enim in his miseriis* σύνοχολάζω σοι.) Ex antiquiore suo sic emendavit Victorius.

3. Οὔτῳ πῃ τῶν πρόσθεν ἐπαλλόμεθα κλέα ἀνδρῶν.) Sic eorum, qui ante nos vixerunt, virorum laudes audiebamus. Hunc verium pr. fi no suo mitori restituit Victorius quum in mulcis non esset, in aliis corrupte legeretur.

4. *Exitum habituum.*) Hoc etiam mss. consentientibus emendavit Victorius, ante legebatur *exitium.*

5. *Sine magistratibus urbem esse sine Senatu.*) Quatuor priora verbula aberant à vulgatis, quæ postea Iunius ex mss. Palat. fide retinuit.

6. *Quæ sit ὁρμὴ Cæsaris.*) Auxilio antiquioris sui codicis sic emendavit Victorius; antea legebatur *eratvia Cæsaris.*

7. *Datam XII. Kal. in qua.*] Bosius expunxit vocem *Iun.* cum eam abesse, & rectè quidem ut ait, à Decurtato animadvertisset. Manutius *XII. Kal. Iun.* non ut vulgò *Iun.* ratione ductos legit.

8. *X. Kal. Vidi.*] Sic Malasp. qui de Februario intelligi vult; non ut vulg. *X. Kal. Iunii vidi.*

9. *Timoris & erroris.*] Vulg. *timoris & terroris.*

10. *Agendum est.*] Vulg. *agendum sit.*

11. Φαλαρισμὸν.) Phalaridis imitationem, sævitiam.

12. *Dimittam ne me.*] Vulg. *demittam.*

13. *Dirumpor dolore.*] Vulg. *disrumpor.*

14. *Tamne nullo consilio.*] In ullo tuorum mss. hanc particulam, *ne*, reperiri negat Malasp. at Lambinus testatur in Tornæs. & nonnullis aliis suis comparere, licet possit abesse sine sententiæ detrimento.

15. *Ecqua.*] Auxilio sui probatioris emendasse se dicit Victorius, *ecque.* vulgò *ecqua.*

16. *Labienum. ἥρωα.*) Sic ex eodem codice idem emendavit, qui excusos formis aut Græcam vocem non habuisse, aut τρῶα legisse testatur.

17. *Quamquam genus belli.*] Codex Tornæs. habet referente Lambino, *quamquam istius belli quod sit*; & supra vocem, *tutius*, quod subjecta linea quasi damnatum ac deletum est, habet scriptum genus.

18. *Is autem valet exercitu; tenet multos spe & promissis.*] Sic exaratum est in codd. mss. Bosii. vulgò: *Is autem valet. Exercitum tenet multa spe & promissis.*

19. Ἀστρατήγητος.) Ignarus artis imperatoriæ.

20. *Ne Pisonem quidem.*] Bessarionis liber, *Ne Epycteta quidem.*

cena quidem nota fuerint. 1 quàm autem sine consilio, res testis. ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præstitit? nec verò nunc quid cogitet scio: ac non desino per litteras scisitari. nihil esse timidius constat, nihil perturbatius. itaque nec præsidium, cujus parandi causa ad urbem retentus est, nec locum ac sedem præsidii ullam video. spes omnis in duabus, invidiosè retentis, pæne alienis legionibus. nam delectus adhuc quidem invitorum est. & à pugnando abhorrentium. conditionum autem amissum tempus est. quid futurum sit, non non video. commissum quidem à nobis certè est, sive à nostro duce, ut, *e portu* sine gubernaculis egressi, tempestati nos traueremus. itaque de Ciceronibus nostris dubito quid agam. nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam. de Tullia autem & Terentia, 2 cum mihi barbarorum adventus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellæ venit in mentem, paullum respiro. sed velim consideres, quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλὲς (aliter enim mihi de illis, ac de me ipso, consulendum est) deinde ad opiniones, ne reprehendamur, quod eas Romæ velimus esse in communi bonorum fuga. quin etiam tibi & Peduceo, (scripsit enim ad me) quid faciatis, videndum est. is enim *splendor* est vestrum, ut eadem postulentur à vobis, quæ ab amplissimis civibus. sed de hoc tu videbis, quippe cum de me ipso, ac de meis te considerare velim. Reliquum est, ut, & quid agatur, quoad poteris, explores, scribasque ad me, & quid ipse conjectura assequare: quod etiam à te magis exspecto. nam, acta omnibus nuntiantibus, à te exspecto futura. μάντις δ' ἐς ἄριστος. Loquacitati ignoscis, quæ & me levat, ad te quid incubentem, & elicit tuas litteras. 4 Ænigma Oppidorum ex Velia planè non intellexi. 5 est enim numero Platonis obscurius. 6 jam intellexi tuum. Oppios enim de Velia succones dicis. in eo 7 æstuavi diu, quo aperto, reliqua patebant, & cum Terentiæ summa congruebant. L. Cæsarem vidi Minturnis A. D. VIII. KAL. Febr. mane, cum absurdissimis mandatis, non hominem, sed *scopas solutas*: ut id ipsum mihi ille videatur irridendi causa tecisse, qui tantis de rebus huic mandata dederit; nisi fortè non dedit, & hic sermone aliquo arrepto pro mandatis abusus est. Labienus, vir mea sententia magnus, Theanum venit A. D. IX. KAL. ibi Pompejum Consulesque convenit. qui sermo fuerit, & quid actum sit scribam ad te, cùm certum sciam. Pompejus ab Theano Latinum versus profectus est A. D. VIII. Kal. eo die mansit Venafri. aliquantum animi videtur nobis attulisse Labienus. sed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis scribam. ista magis exspecto; quid 8 illinc afferatur; quo pacto de Labieno ferat; quid agat Domitius in Marsis, 9 Iguvii Thermus, P. Attius Cinguli; quæ sit populi urbani voluntas; quæ tua conjectura de rebus futuris: hæc velim crebro, & quid tibi de mulieribus nostris placeat, & quid acturus ipse sis, scribas. Si scriberem ipse longior epistola fuisset: sed dictavi propter lippitudinem.

CICERO ATTICO, S.

A D. VI. KAL. Febr. Capuam Calibus proficiscens, cum 10 fluenter lippirem, has litteras dedi. L. Cæsar 12 mandata Cæsaris detulit ad Pompejum A. D. VIII. KAL. cum is esset cum Consulibus Theani. probata conditio est, sed ita, ut ille de 11 iis oppidis, quæ extra suam provinciam occupavisset, *præsidia deduceret*. id si fecisset, responsum est ad urbem nos redituros esse, & rem per Senatum confecturos. 12 spero esse in præsentia pacem nos habere. nam & illum furoris, & hunc nostrum copiarum suppœniter. Me Pompejus Capuam venire voluit, & adjuvare delectum: in quo parum prolixè respondent Campani coloni. Gladiatores Cæsaris, qui Capuæ sunt, de quibus ante ad te falsum ex Torquati litteris scripseram, sanè commodè Pompejus distribuit binos singulis partibus familiarum. 13 secutorum in ludo 100 fuerunt; eruptionem facturi fuisse dicebantur. sane multum in eo Reip. provisum est. De mulieribus nostris, in quibus est tua soror, quæso videas, ut satis honestum nobis sit, eas Romæ esse, cùm ceteræ ulla *dignitate* discesserint: hoc scripsi ad eas & ad te ipsum antea. velim, eas cohortere, ut exeant; præsertim cùm ea 14 prædia in ora maritima habeamus, cui ego præsum, ut in his pro re nata incommodè possint esse. nam si quid offendimus, in genero nostro; quod quidem ego præstare non debeo. sed id sit majus, quod mulieres nostræ præter ceteras Romæ remanserunt. tu ipse cum Sexto, scire velim, quid cogites de exeundo, deque tota re quid existimes. equidem ad pacem hortari non desino: quæ VEL INIVSTA utilior est, quàm justissimum bellum. sed hæc, ut fors tulerit.

CICERO ATTICO, S.

VTAR urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, 15 quin aliquid ad te litterarum darem; 15 non quo haberem magnopere, quid scriberem; sed ut loquerer tecum absens: quo mihi, cum coram id non 16 licet, nihil est jucundius. Capuam cùm venissem A. D. VI. KAL. pridie, quàm has litteras dedi, Consules conveni, multosque nostri ordinis. omnes cupiebant Cæsarem, abductis præsidiis, stare conditionibus iis, *quas tulisset*. uni Favonio leges ab illo

---

1. *Quàm autem sine consilio, res testis.*) Non modo in Tornæsiano, quod etiam testatus est Lambinus, sed etiam in scidis & Crusellino legi asserit Bosius *res testis*. vulgo legebatur, *quam autem sine consilio res sit*: eaque in lectione omnes & mss. & formis impressos codd. consentire testatur Victorius. Idem etiam libri mss. Bosii sic postea scriptum habent, *quippe cum de me ipso ac de meis te considerare velim*. quo loco vitiosè vulgo legitur, *quippe cum de ipso ac de me ista considerari velim*: sic autem prius restituit Lambinus ex cod. Tornæsi.

2. *Cum mihi barbarorum adventus ad urbem.*) Codd. Memmiani non habent *ad urbem*, referente Lambino.

3. Ἄριστος.) Supplendum, ut senarius integer habeatur, ὅστις θεσπιῳδοὶ καὶ λῷος, vates is optimus fuerit, qui benè conjeceris.

4. *Ænigma Opiorum.*) Manutio videtur epistolæ principium.

5. *Est enim numero Platonis.*) Probat Manutius, *Timæo Platonis*, ut in antiquo libro Ant. Augustini scriptum est, quod etiam Iunius confirmat ex mss. Palat.

6. *Iam intellexi tuum. Oppios enim de Velia succones dicis.*) Exaratum reperit Bosius in Tornæs. & Crusell. *succones dicis*: in Decurtato *succones dicis*, rectum putat, Victorius autem, veterem scriptorem se reddidisse dicens sic legit, *Oppios enim de Velia sanitones*. Cavalcantis liber *Succones dicis in eo æstu aut diu*: Bessarionis *Secones*; sed & hoc Manutio videtur Timæo Platonis obscurius: Sic autem ille ex conjectura *Oppios de Velia Salsones dicis; in eo æstuavi diu*: quod etiam probatur Vrsino.

7. *Æstuavi diu.*) Sic etiam omnibus literis scriptum est in Decurt. quemadmodo legendum jam dudum docuerunt Turneb. lib. XXI. cap. 16 & cum secutus Lambinus, qui Hugolini Martelli conjecturam non probat legendum putantis, *in eo æstu aut diu*, subintelligendo, *sit*. vulg. *in eo æstu aut die*.

8. *Illim.*) Vulgò *illine*.

9. *Iguvii Thermus.* Hæc est Malasp. sive Stauchii conjectura, cui assentitur Lambinus & Pighius lib. XVII. Annal. Rom. ad annum V. C. DCCIV. Manutius legit *Inguii Thermus*, non *Tiguii* aut *Spinguii*: idque non modo ex vetere libro & historia, sed etiam ex lapide qui est *Fulginei*, in quo *Inguii* oppidi mentio fit, ut apud ipsum videre est. Manutii lectionem confirmat Iunius, partim ex ms. optimo Pal. partim ex historia. *Inguium* enim corruptè *Iguium*, euphoniæ causa *Iguvium*. Ptolemæo ἰγούϊον corruptè (legendum enim ἰγγούϊον) Vmbrorum oppidum fuit ad viam Flaminiam.

10. *Fluenter lippirem.*) Rectè Lamb. ex depravata Tornæs. scriptura reposuit, *fluenter*. in Decurtato litteræ hujus voces oculos præ vetustate fugiebant. vulg. *leviter*.

11. *In oppidis.*) Vulgò *hic oppidis*.

12. *Spero esse.*) Vulgò *spero etiam*. Gulielmius legebat; *Spero esse in præsentia pacem, &c.*

13. *Secutorum in ludo 100.*) Sic Decurt. & & Crusell. Tornæs. Cod. Bessarionis liber, *hic fuerunt*, corrupte. Vulg. LCC. *fuerunt*.

14. *Prædia.*) Sic Manutius. vulgo. *præsidia*.

15. *Non quo haberet.*) Vulg. *non quod*.

16. *Licet.*) Vulgò *liceret*.

Ille nobis imponi non placebat: 1 sed is haud auditus in consilio. Cato enim ipse jam *servire*, quàm pugnare, mavult. sed tamen ait, in Senatu se adesse velle, cum de conditionibus 2 agatur, si Cæsar adductus sit, ut præsidia deducat. ita, quod maximè opus est, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obsit, in Senatu esse vult. Postumus autem, de quo nominatim Senatus decrevit, ut statim in Siciliam iret, 3 Fuffanoque succederet, negat se sine Catone iturum: & suam in Senatu operam, auctoritatemque magni æstimat. ita res ad Fannium pervenit. is cum imperio in Siciliam præmittitur. In disputationibus nostris summa varietas est. plerique negant, Cæsarem in conditione mansurum; postulataque hæc ab eo *interposita* esse, quo minùs, quod opus esset ad bellum, à nobis pararetur. ego autem eum puto facturum, ut præsidia deducat. vicerit enim, si Consul factus erit, & minore scelere vicerit, quàm quo ingressus est. sed accipienda plaga est. sumus enim flagitiosè *emperati* cum à militibus, tum à pecunia: quam quidem omnem, non modò privatam, quæ in urbe est, sed etiam publicam, 4 quæ in ærario est, illi reliquimus. Pompejus ad legiones 5 Actianas est profectus: Labienum secum habet. ego tuas opiniones de his rebus exspecto. Formias me continuò recipere cogitabam.

CICERO ATTICO, S.

15 OMNIBUS arbitror mihi tuas litteras redditas esse, sed primas præposterè, reliquas ordine, quo sunt missæ per Terentiam. De mandatis Cæsaris, adventuque Labieni, & responsis 6 Consulum ac Pompeji, scripsi ad te litteris iis, quas A. D. V. KAL. Capua dedi: pluraque præterea in eandem epistolam conjeci. nunc has exspectationes habemus duas; unam, quid Cæsar actutus sit, cùm acceperit, ea quæ referenda ad illum data sunt L. Cæsari; alteram, quid Pompejus agat: qui quidem ad me scribit, paucis diebus se *suum exercitum* habiturum; spemque affert, si in Picenum agrum ipse venerit, nos Romam redituros esse. Labienum secum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæsaris copiarum: cujus adventu Cnæus noster multo animi plus habet. Nos à Consulibus Capuam venire jussi sumus 7 ad Nonas Febr. Capua profectus sum Formias III. KAL. eo die cùm Calibus tuas litteras hora ferè nonâ accepissem, has statim dedi. De Terentia & Tullia tibi 8 assentior; ad quas scripseram, ad te ut referrent: si nondum profectæ sunt, nihil est quod se moveant; quoad perspiciamus, quo loci sit res.

CICERO ATTICO, S.

17 TUÆ litteræ mihi gratæ jucundæque sunt. De pueris in Græciam transportandis tum cogitabam, cùm fuga ex Italia quæri videbatur. nos enim Hispaniam peteremus. illis hoc æquè commodum non erat. tu ipse cum Sexto etiam nunc mihi videris Romæ rectè esse posse. etenim minimè amici Pompejo nostro esse debetis. nemo enim umquam tantum de urbanis præsidiis detraxit. videsne me etiam jocari? Scire jam te oportet, L. Cæsar quæ responsa referat à Pompejo, quas ab eodem ad Cæsarem ferat litteras. scriptæ enim & datæ ita sunt, ut proponerentur in publico: in quo accusavi mecum ipse Pompejum, qui, cùm scriptor luculentus esset, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus venturæ essent, 11 Sestio nostro scribendas dederit. itaque nihil umquam legi scriptum 12 σησιοδέστερον. perspici tamen ex litteris Pompeji potest, nihil Cæsari negari, omniaque & cumulatè, *quæ postulet*, dari, quæ ille, amentissimus fuerit, nisi acceperit. præsertim cùm impudentissimè postulaverit. quis enim tu es, qui dicas, si in Hispaniam profectus erit, si præsidia dimiserit? 12 tamen non conceditur; minùs honeste nunc quidem, violata jam ab illo Rep. illatoque bello; quàm si olim de ratione habenda impetrasset: & tamen vereor, ut his ipsis contentus sit. nam cùm ista mandata dedisset L. Cæsari, debuit esse paulo quietior, dum responsa referrentur. dicitur autem nunc esse acerrimus. Trebatius quidem scribit, se ab illo IX. KAL. Febr. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem: nihil ei me gratius facere posse. hæc verbis plurimis. intellexi ex dierum ratione, ut primum de discessu nostro Cæsar audisset, laborare eum cœpisse, ne omnes abessemus. itaque non dubito, quin ad Pisonem, quin ad Servium scripserit. illud admiror, non ipsum ad me scripsisse, non per Dolabellam, non per Cœlium egisse. quamquam non aspernor Trebatii litteras, à quo me unicè diligi scio. rescripsi ad Trebatium, (nam ad ipsum Cæsarem, qui mihi nihil scripsisset, nolui) quàm illud hoc tempore esset difficile: me tamen in prædiis meis esse, neque delectum ullum, neque negotium suscepisse. in quo quidem manebo, dum spes pacis erit. sin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ἐπιχώριον in Græciam. totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. *tantum mali* excitatum partim ex improbis, partim ex invidis civibus. sed hæc paucis diebus ex illius ad nostra responsa responsis intelligentur, quorsum evasura sint. tum ad te scribam plura, si erit bellum: si autem etiam induciæ, te ipsum, ut spero, videbo. Ego IIII. NON. Febr. quo die has litteras dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres exspectabam: quibus quidem scripseram, tuis litteris admonitus, ut Romæ manerent. sed audio majorem quendam in urbe timorem esse. Capuæ NON. Febr. esse volebam, quia Consules jusserant. quidquid huc erit à Pompejo allatum, statim ad te scribam: tuasque de istis rebus literas exspectabo.

CICERO ATTICO, S.

IV. NON. Febr. mulieres nostræ Formias venerunt, tusque erga se officia, plena tui suavissimi studii, attulerunt: eas ego, quoad sciremus 13 utrum *turpi pace* nobis, an *miseros bello* esset utendum, in Formiano esse volui & unà Cicerones. ipse cum fratre Capuam ad Consules (Nonis enim adesse jussi sumus) III. NON. profectus sum, cum has litteras dedi. Responsa Pompeji grata populo, & probata 18 con-

1. *Sed is haud auditus.*] Auctoritate Decurtati hanc particulam *haud*, retinuit Bosius. sed hoc minus probat Lambinus, qui Malasp. conjecturam sequatus edidit, *Sed vix auditus in consilio*: Iunius verò, *sed is auditus in consilio non est*, ex mss. Palat. emendat.

2. *Agatur.*] Vulg. *agetur.*

3. *Fuffanique.*] Sic legendum ex antiquis libris asserit Bosius: vulgò *Fufanique.*

4. *Quæ in ærario est.*] Vox illa, *est*, deest in vulgatis.

5. *Actianas.*] Iunius legit *Atinianas*, vulgò *Attianas*. Lipsius Centuria II. ad Belgas Epist. 16. corrigit *Appianas*; ut intelligantur duæ illæ legiones, quæ à Cæsare per speciem belli Parthici abductæ, & Pompejo traditæ circa Lucerium hærebant sub Appio Legato, ut clarum est ex Plutarcho, Hirtio, ipsoque Cæsare.

6. *Consulum ac Pompeji.*] Rectè Malasp. conjecit legendum, *Consulum ac Pompeji*, ut appareat ex hac compendiaria scriptura Decurtati, *Cos. ac Pomp.* Coss. *ac Pomp.* quod etiam legendum asserit Manutius. vulgò, *Consulem ad Pompejum.*

7. *Ad Nonas Febr. Capua profectus sum Formias.*] Melius putat Vrsinus quod in mss. legitur, *A. D. IV. Non. Febr. Capua profectus sum Form. A. D. III. Non.*

8. *Assentior.*] Vulg. *assentior.*

9. *Tuæ litteræ mihi gratæ.*] Hinc initium epistolæ fecit Bosius, partim ratione, partim Decurtati auctoritate nixus, in quo apposita est ante hæc verba, nota, qua plerumque in hoc libro distinguuntur epistolæ.

10. *Sestio nostro.*] Vulg. *Sextio.*

11. Σησιοδέστερον.] Magis Sestianè.

12. *Tamen non conceditur.*] *Non*, deest in vulg.

13. *Utrum turpi pace nobis an miseros bello esset utendum.*] Consentiunt Decurtatus & Crusellinus cum Tornæs. & iis quibus usus est Malasp. in hujus scripturæ repræsentatione, quod etiam de Tornæs. Lambinus testatur; eosque qui vulgatam lectionem sequuntur, nugas agere dicit.

concioni esse dicuntur. ita putaram: 1 quæ quidem ille si repudiarit, jacebit: si acceperit? utrum igitur, inquies, mavis? responderem, si quemadmodum *parati* essemus, scirem. Cassium, erat hic auditum, expulsum Ancone, eamque urbem à nobis teneri. si bellum futurum est, negotium utile. Cæsarem quidem, L. Cæsare cum mandatis de pace misso, tamen ajunt acerrime delectum habere, loca occupare, 2 vinciri præsidiis. ô perditum latronem! ô vix ullo otio compensandam hanc Reip. turpitudinem! sed stomachari desinamus, *tempori pareamus*, cum Pompejo in Hispaniam eamus. 3 hæc opto in malis; quoniam illius alterum consulatum à Rep. ne data quidem occasione, repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionysio, fugit me ad te antea scribere: sed ita constitui; exspectare responsa Cæsaris; ut, si ad urbem rediremus, ibi nos exspectaret; sin tardius id fieret, tum eum arcesseremus. 4 omnino quid ille facere debuerit in nostra illa fuga, quid docto homine & amico dignum fuerit, cùm præsertim rogatus esset, scio. sed hæc non nimis exquiro à Græcis. tu tamen videbis, si erit, quod nolim, arcessendus, 5 ne molesti simus invito. Quintus frater laborat, ut tibi, quod debet, ab Egnatio solvat: nec Egnatio voluntas deest: nec parum locuples est: sed cùm tale tempus sit, ut Q. Titinius (multum enim est nobiscum) viaticum se neget habere; idemque debitoribus suis denuntiarit, ut eodem fœnore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus fecisse dicatur, nec hoc tempore aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio aut versuram usquam facere possit; miratur, te non habuisse rationem hujus *publicæ difficultatis*. ego autem: etsi illud 6 ψεύδησιόδειον (ita enim putatur) observo, 7 μηδὲ δίκλω, præsertim in te, à quo nihil umquam vidi temerè fieri; tamen illius querela movebar. hoc, quidquid est, te scire volui.

CICERO ATTICO, S.

29 NIHIL habeo, quod ad te scribam. 8 quin etiam epistolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi. erat enim plena spei bonæ; quòd & concionis voluntatem audieram, & illum *conditionibus* usum putabam, præsertim suis. ecce tibi 9 VI. NON. Febr. manè accepi litteras tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus 10 irridet L. Cæsaris legationem planè oppressi videmur: nec, quid consilii capiam, scio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiscebar hæc scribens, quo facilius de Pompeji rebus cognoscerem.

CICERO ATTICO, S.

30 BREVILOQVENTEM jam me tempus ipsum facit. pacem enim desperavi: bellum nostri nullum administrant, cave enim putes, quidquam esse minoris his Consulibus: 11 quorum ergo, spe audiendi aliquid, & cognoscendi nostri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Nonas, ut eram jussus. illi autem nondum venerant, sed erant venturi, inanes, *imparati*. Cnæus autem Lucriæ dicebatur esse, & adire cohorteis 12 legionum Attianarum, non firmissimarum. at illum ruere nuntiant, & jam jamq; adesse, non ut manum conserat, (quicum enim?) sed ut fugam intercludat. ego autem in Italia κῇ σωωαποδηνεῖν: nec te id consulo. sin extra, quid ago? ad manendum hiems, lictores, improvidi & negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnæi, causa bonorum: turpitudo conjungendi cum *tyranno*: qui quidem incertum est, Phalarimne, an Pisistratum sit imitaturus. Hæc velim explices, & me suves consilio, etsi te ipsum istic 13 jam calere puto. sed tamen quantùm poteris. ego si quid hic hodie novi cognoro, scies. jam enim aderunt Consules ad suas Nonas. Tuas quotidie litteras exspectabo. ad has autem, cùm poteris, rescribes. Mulieres & Cicerones in Formiano reliqui.

CICERO ATTICO, S.

DE malis nostris tu prius audis, quàm ego. istinc enim 31
emanant. boni autem hinc quid exspectes, nihil est. 14 Veni Capuam ad Nonas Febr. ita ut jusserant Consules. eo die Lentulus venit serò: alter Consul omnino non venerat VII. Idus. eo enim die ego Capua discessi, & mansi Calibus. inde has litteras postridie ante lucem dedi. hæc, Capuæ dum fui, cognovi, nihil in Consulibus, nullum usquam delectum. nec enim conquisitores 15 φαινοπροσωπεῖν audent; cùm ille adsit contra; cùm *noster dux* nusquam sit, nihil agat; nec nomina dant. deficit enim non voluntas, sed spes. Cnæus autem noster (ô rem miseram & incredibilem) ut totus jacet! non animus est, non consilium, non copiæ, non diligentia. 16 mittam illa, *fugam* ab urbe turpissimam, timidissimas in oppidis conciones, ignorationem non solùm adversarii, sed etiam suarum copiarum, hoc cujusmodi est? VII. Id. Febr. Capuam C. Cassius Trib. pl. venit, attulit mandata ad Consules, ut Romam venirent, pecuniam de sanctiore ærario auferrent, statim exirent urbe relicta, redeant; quo præsidio? deinde exeant; quis sinat? Consul ei rescripsit, ut prius ipse in Picenum. at illud totum erat amissum: sciebat nemo, præter me ex litteris Dolabellæ. mihi dubium non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia. Cnæus noster in navi. ego quid agam, σκέμμα magnum; neque mehercule mihi quidem ullum, nisi omnia essent acta turpissimè: neque ego ullius consilii particeps. sed tamen, quod me deceat, ipse me Cæsar ad pacem hortatur. sed antiquiores litteræ, quàm *ruere* cœpit. Dolabella, Cœlius, me illi valde satisfacere mira me ἀπορία torquet. juva me consilio, si, potes: & tamen ista, quantum potes, provide. nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod scribam. tuas litteras exspecto.

CICERO ATTICO, S.

PEDEM in Italia video nullum esse, qui non in istius 32
potestate sit. De Pompejo scio nihil; eumque nisi in navim se contulerit, *exceptum* iri puto. ô celeritatem incredibilem! hujus autem nostri, sed non possum sine dolore

1. *Quæ quidem ille si repudiarit, jacebit, si acceperit?*) Hunc locum sic restituit Victorius ex antiquiore suo; ut pro, *iacebit*, quod erat antea, reposuerit *jacebit*, post, *acceperit*, interrogationis notam apposuerit.

2. *Vinciri præsidiis.*) Hoc est in Decurt. Crussii. Tornæsi. vulgo *vinciri*; & mox, *ô vix ullo otio*, cum desit *ô* in vulgg.

3. *Hæc opto in malis.*) Multo libentius legerit Lipsius, hæc optima in malis; qui consulatus lib. II. Variar. lect. cap. 15. Grutero nascebatur sub manu; *Hæc optio*, quomodo Ammianus Marcellinus lib. XVII. cap. 28. *ut in malis optabile*.

4. *Omnino quod ille.*) Videtur Lambino legendum, *Omitto*, ita ut post, *rogatus esset*, deleatur, *scio*; quemadmodum in editione Victoriana nusquam apparet. sed hoc contra mss. fidem, nec etiam potest abesse absque magno sententiæ incommodo, ut ait Bosius.

5. *Ne molesti simus invito.*) Cum vetere suo cod. sic legit Victorius: antea legebatur, ne sic molestissimus, invitusque.

6. Ψεύδησιόδειον.) Quod falsò Hesiodo adscribitur.

7. Μηδὲ δίκλω.) Supplamentum hoc integrum versum exhibebit: δίκιος ὢν, περὶ ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσας: neque causam judicaris prius, quàm quid uterque dicat, audieris.

8. *Quinetiam epistolam.*) Vulg. *quinetiam eam epistolam*.

9. *II. Non. Febr.*) Vulg. *IV. Non. Febr.* Bosii lectionem confirmat Manutius.

10. *Irridet.*) Sic habet Bessarionis liber: antea, *irrident*, legebatur Manutio teste.

11. *Quorum ergo.*) Ita legitur in Decurtato, vulg. *quorum ego*.

12. *Legionum Attianarum.*) Victorius ex probatiori suo legendum censet, *legionum Atlinarum*. legebatur antea, *legionum Vicinarum*. Lipsius Epist. Centuria ad Belgas, emendabat *Appianarum*.

13. *Iam calere puto.*) Emendabat, *cateri puto*, vir doctissimus, referente Vrsino.

14. *Veni Capuam ad Nonas Febr.*) Sic ex antiquis suis legit Bosius, nec mutandum putat. Lambinus verò reclamantibus libris omnibus, sic legendum censet; *Veni Capuam A. D. Nonas*.

15. Φαινοπροσωπεῖν.) Vultum ostendere, faciem aperire.

16. *Mittam illa.*) Vulgo *mittissim*.

1. Μηδὲ

dolore accusare eum, de quo angor & crucior. Tu eædem non sine causa times: non quo minus quidquam Cæsari expediat ad *diuturnitatem* victoriæ & dominationis; sed video, quorum arbitrio sit acturus, 1 rectè sit. censeo cedendum de oppidis his. egeo consilii. quod optimum factu videbitur, facies. cum Philotimo loquere; atque adeo Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari persequar eum, qui ubi sit, nescio? etsi terra quidem qui possum? mari quo? tradam igitur isti me? fac posse turò. multi enim hortantur. num etiam *honestè?* 2 nullo modo. quid? à te petam consilium, ut soleo? explicari res non potest. sed tamen, si quid in mentem venit, velim scribas, & ipse quid sis acturus.

CICERO ATTICO S.

23 VI. Id. Feb. vesperi à Philotimo litteras accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohorteis ex Piceno, Lentulo & Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu conjunctas esse; Cæsarem intercludi posse, eumque id timere; 3 bonorum animos recreatos; Romæ improbos quasi perculsos. hæc, metuo equidem ne sint 4 *somnia*: sed tamen M. Lepidum, L. Torquatum, C. Cassium trib. pl. (hi enim sunt nobiscum, id est, in Formiano) Philotimi litteræ ad vitam revocaverunt. ego autem illa metuo ne veriora sint, nos omneis pæne jam captos esse, Pompejum Italia cedere: quem quidem (ô rem acerbam) persequi Cæsar dicitur. *persequi Cæsar Pompejum?* quid? ut interficiat? ô me miserum: & non omnes nostra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiscis, sed quid faciamus? victi, oppressi, capti planè sumus. Ego tamen, Philotimi litteris lectis, mutavi consilium de mulieribus: quas, ut scripseram ad te, Romam remittebam: sed mihi venit in mentem, multum fore sermonem, me judicium jam de causa publica fecisse; qua desperata, quasi hunc gradum meis reditus esse, quòd mulieres revertissent. De me autem ipso tibi assentior, ne me dem incertæ & periculosæ fugæ; cum reip. *nihil profuo*, nihil Pompejo; pro quo emori cùm piè possum, tum libenter. manebo igitur: 5 etsi vivere. Quod quæris, hic quid agatur: tota Capua, & omnis hic delectus jacet. desperata res est; in fuga omnes sunt; nisi quid ejusmodi fuerit, ut Pompejus istas Domitii copias, cum suis conjungat. sed videbamur omnia biduo, triduove scituri. Cæsaris litterarum exemplum tibi misi: rogaras enim: cui nos valde satisfacere, multi ad me scripserunt: quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam *turpiter*.

CICERO ATTICO, S.

24 PHILOTIMI litteræ me quidem non nimis, sed eos, qui in his locis erant, admodum delectarunt. ecce postridie 6 Cassio litteræ Capua, à Lucretio, familiari ejus, Nigidium à Domitio Capuam venisse; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus è Piceno currere ad Cnæum, confestim sequi Cæsarem, Domitium non habere, 7 militum III. millia. idem scripsit, Consules Capua discessisse. non dubito, quin Cnæus in fuga sit; modo *effugiat*. à consilio fugiendi, ut tu censes, absum.

CICERO ATTICO, S.

CUM dedissem ad te litteras tristes, & metuo ne veras, 25 de Lucretii ad Cassium litteris Capua missis; Cephalio venit à nobis, attulit etiam à te litteras hilariores, nec tamen firmas, ut soles. Omnia facilius credere possum, quàm quod scribitis, Pompejum exercitum habere. nemo huc ita affert, omniaque, quæ nolim. 8 ô rem miseram! *malas causas* semper obtinuit, in optima concidit. quid dicam? nisi, illud eum scisse? neque erat difficile hoc nescisse. erat enim ARS difficilis, rectè rem regere. Sed jam jamque omnia sciemus, & scribemus ad te statim.

CICERO ATTICO, S.

NON venit idem usu mihi, quod tu tibi scribis, 26 9 QUOTIES EXORIOR? ego enim nunc paullum exorior, & maximè quidem iis litteris, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. omnia erant facta hoc biduo latiora. iraque fuga, quæ parabatur, repressa est. Cæsaris interdicta,

Si te secundo lumine hic offendero.

respuuntur. bona de Domitio, præclara de Aftanio fama est. Quòd me amicissimè admones, ut me integrum, quoad possim, servem; gratum est. Quòd addis, ne propensior ad turpem causam videar: certè videri possum. ego me ducem in civili bello, quoad de pace ageretur, negavi esse: non quin rectum esset: sed quia, quod multo *rectius* fuit, id mihi fraudem tulit. 10 planè cum, cui Cnæus noster alterum consulatum deferret, & triumphum, at quibus verbis? 11 PRO SUIS R. GESTIS AMPLISSIMIS, inimicum habere nolueram. ego scio, & quem metuam, & quam ob rem. sin erit bellum, ut video fore; partes meæ non desiderabuntur. 12 De H S. millibus XX. Terentia tibi rescripsit Dionysio, dum existimabam vagos nos fore, nolui molestus esse. tibi autem, crebrò ad me scribenti de ejus officio, nihil rescripsi; quòd diem ex die exspectabam, ut statuerem, quid esset faciendum. nunc, ut video, pueri certè in Formiano videntur hiematuri: num & ego, nescio. si enim erit bellum, cum Pompejo esse constitui. quod habebo certi, faciam, ut sci s. ego bellum fœdissimum futurum puto; nisi qui, 13 ut tu scis, Parthicus *casus* extiterit.

1. *Rectè sit censes cedendum.*) Sic ex mss. interpunxit Vict. & *sic*, in *sit*, mutavit vulg. *Rectè sic censes cedendum.*

2. *Nullo modo. quid?*) Lectionem Dec. & Torn. edidit Bos. vulg. *nullo modo quidem*, sine interrogatione.

3. *Bonorum animos recreatos; Roma improbos quasi perculsos.*) Aliter distinguit vulg. *Bonorum animos recreatos, Roma improbos quasi perculsos.* Lam. verò opinatur legendum *improborum quasi perculsos*, ut reperatur in Rome, *animos.*

4. *Somnia.*) Vulg. *insomnia.*

5. *Etsi vivere.*) Iun. ex mss. Pal. addit, *non libet*, unum verò dicit habere *non licet*, quæ duo ultima vocabula Vict. delevit, tanquam glossemata, cum in nullo mss. extarent.

6. *Cassii litteræ.*) Non tantum in Torn. sed & in omnibus aliis quos habuit Bos. scriptum est *Carsii*, quo modo legi debere asserit Victor. *ad Carsium*, castigaverat, eodem planè sensu quo, *Carsio*; licet omnes libri ipsius haberent, *Carsii*, ut est vulgata lectio.

7. *Militum III millia.*) Victor. referente Bos. pro, *III. millia*, edidit, *vim*, deceptus antiquis notis.

8. *O rem miseram.*) Bosii omnes sic habent; in vulg. deest *ô.*

9. *Quoties exorior.*) Cuper interrogatione legendum censet Bosius.

10. *Planè cum cui Cnæus noster.*) Locum hunc fœdis maculis deformatum, meliorum cod. auxilio se purgasse dicit Vict. legebatur prius, *planè cum qui noster.* Etiamnum in vulg. deest *Cnæus.*

11. PRO SUIS R. *Gestis amplissimis.*) Scripsit Bos. ut erat exaratum in Scid. *pro suis R. Gestis*; id est, *pro suis rebus*: nam nota *R.* in vulg. evanuit. Bosii lectionem confirmat Man. Lamb. legendum existimat, *pro rebus gestis amplissimis*, deleta voce, *suis*, vel *suis*, ut quidam malunt libri. Iunius verò, *pro suis rebus gestis ampl.* licet plerique, ut ait reclamant.

12. *De H-S. XX.*) Vulg. *de LLS. XX.*

13. *Ut tu scis.*) Vulg. *ut scis.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER OCTAVVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO S.

QUM ad te litteras dedissem, redditæ mihi litteræ sunt à Pompejo: cetera de rebus in Piceno gestis, quæ 1 ad se Vibullus scripsisset; de delectu Domitii, quæ sunt 2 vobis nota; 3 nec tamen tam læta erant in his litteris, quàm ad me Philotimus scripserat; (ipsam tibi epistolam misissem; sed subitò fratris puer proficiscebatur; cras igitur mittam:) sed in ea Pompeji epistola erat in extremo, ipsius manu: TU, CENSEO, LUCERIAM VENIAS; NUSQUAM ERIS TUTIUS. Id ego in eam partem accepi; hæc oppida, atque oram maritimam illum 4 pro derelicto habere: nec sum miratus, EUM QUI caput ipsum reliquisset; reliquis membris non parcere. ei statim rescripsi, hominemque certum misi de comitibus meis, non me quærere, 5 ubi tutissimò essem: si me vellet sua, aut *reip. causa* Luceriam venire, statim esse venturum: hortatusque sum, ut oram maritimam retineret, si rem *frumentariam* sibi ex provinciis suppeditari vellet. 6 hoc me frustra scribere videbam. sed uti in urbe retinenda tunc, 7 si nunc in Italia non relinquenda testificabar sententiam meam. sic enim parari video, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur; & ne is quidem locus stabilis: sed ex eo ipso, si urgeamur, paretur fuga. quo minus mirere, si invitus in eam causam descendo, in qua neque pacis, neque victoriæ ratio quæsita sit umquam, 8 sed semper flagitiosæ & calamitosæ fugæ. EUNDUM; ut, quemcumque fors tulerit casum, subeam potiùs cum iis, qui dicuntur esse boni, quàm videar à bonis dissentire. etsi propediem video bonorum, id est lautorum, & 9 locupletium, urbem refertam fore: municipiis verò his relictis, refertissimam. quo ego in numero essem, si hos lictores molestissimos non haberem: nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpicii comitum pœniteret: quorum nemo nec stultior est, quàm L. Domitius; nec inconstantior, quam App. Claudius. unus Pompejus me movet, *beneficio*, non *auctoritate*. quam enim ille habeat auctoritatem in hac causa, qui, cùm omnes Cæsarem metuebamus, ipse eum diligebat? 10 postquam ipse metuere cœpit, putat omnes hostes illi oportere esse? ibimus tamen Luceriam: nec eum fortasse delectabit noster adventus. dissimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta sunt, displicere. Ego, si somnum capere possem, tam longis te epistolis non obtunderem. tu, si tibi eadem causa est, me remunerere sanè velim.

CICERO ATTICO, S.

MIHI verò omnia grata; & quòd scripsisti ad me, quæ audieras; & quòd non credidisti, quæ digna diligentia mea 11 non erant; & quòd monuisti, quod sentiebas. Ego ad Cæsarem unas Capua litteras dedi, quibus ad ea rescripsi, quæ mecum ille de gladiatoribus suis egerat 12 breveis, sed benivolentiam significantes, non modò sine contumelia, sed etiam cum maxima laude Pompeji. id enim illa sententia postulabat, qua illum ad concordiam hortabar. eas si quò ille misit, *in publico* proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. non potui non dare, cùm & ipse ad me scripsisset, & Balbus. earum exemplum ad te misi. nihil arbitror fore, quod reprehendas. si qua erunt doce me, 13 quomodo eapse effugere possim. nihil, inquies, omnino scripseris. qui magis effugias eos, qui volent *fingere*? verumtamen ita faciam quoad fieri poterit. Nam quòd me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, scriptorum etiam meorum; facis amicè tu quidem, mihique gratissimum: sed mihi videris aliud tu honestum, meque dignum, in hac causa judicare, atque ego existimem. mihi enim nihil ulla in gente umquam, ab ullo auctore reip. ac duce, *turpius* factum esse videtur, quàm à nostro amico factum est: cujus ego vicem doleo: qui urbem reliquit, id est patriam; pro qua, & in qua *more* præclarum fuit. ignorare mihi videris, hæc quanta sit clades. es enim etiam nunc domi tuæ. sed, *invitis* perditissimis hominibus, esse diutiùs non potes. hoc miserius, hoc turpius quidquam? vagamur egentes, cum conjugibus & liberis. in *unius hominis*, quotannis periculosè ægrotantis, anima positas 14 omneis nostras spes habemus, non expulsi, sed evocati è patria, quam non servandam ad reditum nostrum; sed diripiendam & inflammandam reli-

---

A D *se Vibullius*.] Vulg. *ad te*.

2. *Vobis nota*.] Vulg. *nobis nota*.

3 *Nec tamen tam læta*.] Scripturam Dec. Bos. expressit. quidam veteres *nec tamen lætæ*: alii, *nec tam læta*: Dec. *nec tamen tam lætæ*; quod probat Jun. sed sequentia aliter legit, ex mss. Pal. *nec tamen tam lætæ erant in his litteris, quàm ad me Philotimus. Heri ipsam tibi epistolam misissem: sed, &c.*

4. *Pro derelicto*.) Bos. hæc est emendatio, cod. Torn. Cruf. *pro relicto*; sed alterum usitatius, &, ut putat, verius.

5. *Ubi tutissimo essem*.) Libris fere omnibus invitis, ita edidit Lamb. Torn. fortasse juvat qui habet *expusimo*: vulg. *tutissimè*.

6. *Hæc me frustra*.) Vulg. *Hæc mi, &c.*

7. *Si nunc*.) Vulg. *sic nunc*.

8. *Sed semper*.) *Sed* deest in vulg.

9. *Locupletium*.] *Locupletum* vulg.

10. *Postquam ipse*.) Vulg. *postquam verò ipse*.

11. *Non erant*.) Vulg. *non essent*.

12. *Breveis*.) Vulg. *breves*.

13. *Quando eapse effugere possim*.) Locum hunc depravatum ex mss. collatione restitui: Bos. Tornæs. *quomodo esse*, Cruf. *quomodo è se*, Dec. *quomodo à se*, unde conjecit, *quomodo eapse*. vulg. *quomodo enim effugere possum*.

14. *Omnis nostras*.) Vulg. *omnes nostras*.

1. *Non*

relíquimus, ita multi nobiscum sunt, non in suburbanis, non in hortis, 1 non in ipsa urbe; & si nunc sunt, non erunt. nos interea, ne Capuæ quidem, sed Luceriæ; & oram quidem maritimam jam relinquemus; Afranium exspectabimus, & Petrejum. nam in Labieno parum est dignitatis. 2 hic tu in me illud; *des id foras*, nihil de me dico: alii viderint. 3 hic quidem quæ est? domi vestræ estis, & estis omnes boni. 2 qui istum se mihi non ostendit? quis nunc adest hoc bello? sic enim jam appellandum est. Vibullii res gestæ sunt adhuc maximæ. id ex Pompeji litteris cognosces; in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλῆ: videbis, de Cnæo nostro ipse Vibullius quid eximiet. Quo igitur hæc spectat oratio? ego pro Pompejo lubenter emori possum, facio pluris omnium hominum neminem. 5 sed non ita, UNO IN EO IUDICO SPEM DE SALUTE REIP. signifnc s enim aliquanto secus, quam toledas: ut etiam, Italia si ille cedat, putes cedendum. Quod ego nec *reipubl.* puto esse utile, nec liberis meis: piq; ea neque rectum, neque honestum: sed cur potemus igitur *videre* tyrannum? quasi interfuit, audiam, an videam; aut locupletior mihi sit quærendus auctor, quam Socrates, 6 qui cum XXX tyranni essent, pedem porta non extulit. Est mihi præterea præcipua causa manendi: de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII. Kalend. cùm eadem lucerna hac epistolam scripsissem, 7 qua inflammatam tuam, Formiis ad Pompejum, 8 si de pace ageretur, præfectus; si de bello, quid ero?

CICERO ATTICO, S.

MAXIMIS & miserrimis rebus perturbatus, cùm coram tecum mihi potestas deliberandi non esset, uti tamen tuo consilio volui. deliberatio autem omnis hæc est, si Pompejus Italia cedat, quod eum factuum esse suspicor, quid mihi agendum putes: & quo facilius consilium dare possis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum *merita* Pompeji summa erga salutem meam, familiaritasque, quæ mihi cum eo est, tum ipsa reip. *causa* me adducit, ut mihi vel consilium meum cum illius consilio, 9 vel fortuna cum fortuna conjungenda esse videatur. Accedit illud: si maneo, & illum comitatum optimorum & clarissimorum civium desero, cadendum est in unius *potestatem*; qui, etsi multis rebus significat se nobis esse amicum; &, ut esset, à me est (tute scis) propter suspicionem hujus impendentis tempestatis multo ante provisum: tamen utrumque considerandum est, 10 quanta fides ei sit habenda; & si maximè exploratum eum nobis amicum fore, sitne *viri fortis* & boni civis, esse in ea urbe, in qua cum summis honoribus imperiisque usus sit, res maximas gesserit, sacerdotio sit amplissimo præditus, 11 non futurus sit sui juris; subeundumque periculum sit, cum aliquo forte dedecore, quando Pompejus remp. recuperarit. In hac parte hæc sunt: vide nunc, quæ sint in altera. 12 Nihil actum est à Pompejo nostro sapienter, nihil fortiter, 13 addo etiam, nihil nisi contra consilium auctoritatemque meam. omitto illa vetera, quòd istum in rempub. ille aluit, auxit, armavit; 14 ille legibus per vim, & contra auspicia ferendis *auctor*; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille restituendi mei, quàm retinendi, studiosior; ille provinciæ 15 prorogator; ille absentis in omnibus adjutor; idem etiam tertio consulatu, postquam esse defensor reipubl. cœpit, contendit, 16 ut decem tribuni pleb. ferrent, ut absentis ratio haberetur; quod idem ipse sanxit lege quadam sua. Marcoque Marcello consuli, 17 finienti provincias Gallias Kal. Mart. restitit. sed, ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius hoc *ab urbe discessu*, sive potius turpissima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quàm relinquenda patria? malæ conditiones erant, fateor: sed num quid hoc pejus? at recuperabit rempubl. quando? aut quid ad eam spem est parati? non ager Picenus amissus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis & publica & privata adversario tradita? denique nulla cauta, nullæ vires, nulla fides, quo concurrant, qui rempublicam defensam velint. Apulia delecta est: inanissima pars Italiæ, & ab impetu hujus belli remotissima; fuga & maritima oportunitas visa quæri *desperatione*. invite cepi Capuam, non quò munus illud defugerem, 18 sed sic ne causam, in qua nullus esset ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem esset, aliquis, sed hebes, ut solet; &, ut ipse sensissem: multitudo & infimus quisque propensus

---

1. *Non in ipsa urbe.*) Vict. hunc locum corruptum asserit. sed cum ei mihi non posset, notam quæ mendum significaret apposuit. Bos. vocem *urbe*, quæ in edizione V. Ct. deerat ex mss. repositit.

2. *Hic tu mihi illud; des id foras.*) Auxilio Dec. locum hunc restituit Bos. qui antequam in Dec. incidisset, putabat ex opinione vulgari quædam verba Græca deesse, sed ubi planè exaratum reperit in optimo illo libro, *hic tu in me illud: des, id foras*, totam illam cogitationem abjecit. Man. Græcum aliquod vocabulum desiderari ait, & fortasse κοῦφον. Lamb. etiam ait in codd. Memm. hic inane esse spatium, quare à veteribus libris deiectus, inane etiam spatium in sua editione reliquit. non tamen damnat Mal. conjecturam, qui in hoc spatio terbi posse putat, κρίνω aut κρίνω, sed aliud quippiam desiderat; verbi gratia, κοῦφον, vel ὀνείδος. nullum esse tamen in hoc loco inane in cod. Torn. idem Lamb. testatur, refertque Bos. sic legere: *Hic tu in me illudes. ei dic nihil de me d.* Iun. ait mss. Pal. lacuna vacare, legitque *hic tu in me illud des id foras*, quæ est omnium vulgata lectio, tantummodò est lacuna inter *me* & *illud*.

3. *Hic quidem quæ est? domi vestræ estis.*) Nonnulli codices, *hic quidem quæ est*, vel ut Vict. at Scid. & Crusel *hic quidem quæ est?* quod rectius putat Bos. sic etiam verbum desiderari Man. Lamb. & alii arbitrati sunt: quare in suis editionibus stellulam apposuerunt; quæ mendum arguere videtur, cum in vulgatis editionibus sic emendatum legitur, *Hic quidem quæ est domi vestra est.*

4. *Qui istum.*) Bos. ex Scid. *qui istum*, non ut est in editionibus *quis non.*

5. *Sed non ita, uno in eo judico.*) Depravatam lectionem codicum vulgatorum sic ex fide Dec. correxit Bos. Man. ait mendosum locum, & in medio contenere utrumque Cavalc. & Bessar. antiquum librum: sic autem legi velle, nisi paulò longius quàm solet à vetere scriptura discederet, *quod pejus mea in eo judico spem de salute reip.* vel sic. *sed non ita uno judico &c.* Man. & Mal. conjecturas quæ non admodum inter se discrepant, leviter inflexisse atque adjuvisse dicit Lamb. sic autem legit, *sed pejus mea in eo non judico, &c.* alios dicit malle legi, *sed non ita omnia in eo judicio spem salutis repositam.* Iun. verò, *sed non tamen ita, non in eo judico spem de salute reip.* hanc quæ unius ms. Pal. lectionem asserit, præterquam quod, ante nomen *spei*, appositum est, *sed*, pro quo legi velles *esse.*

6. *Qui cum triginta tyranni essent.*) Vocem *Athenis* quæ deesse videbatur Errico Stephano assensu, reposuit Lamb.

7. *Qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompejum.*) Iun. *qua inflammarem tuam, Formiis ad Pomp.*

8. *Si de pace ageretur, profectus si de bello, quid ero?*) Vict. Lamb. & Iun. legunt *præfectus* pro *profectus*, vulgat. *profectorus eram, si de bello videre.*

9. *Vel fortuna cum fortuna conjungenda.*) Duo illa vocabula, *cum fortuna*, defunt in vulg.

10. *Quanta ei fides sit habenda.*) Vict. ex mss. habenda emendavit, antea legebatur *adhibenda*: vulgatque *quanta ei fides &c.*

11. *Non futurus sit sui juris.*) Libros veteres omnes hoc in loco diversos esse testatur Vict. & in quibusdam deesse ista postrema vocabula *sit sui juris.*

12. *Nihil actum est à Pompejo nostro sapienter.*) Cod. Torn. pro *sapienter*, habet *attentè.*

13. *Addo etiam.*) Vulg. *addo etiam.*

14. *Ille legibus per vim & contra auspicia ferendis auctor.*) Locum hunc depravatissimum duarum literarum mutatione restituit Vict. sic enim legebatur, *Ile legibus per vim contra &c.*

15. *Prorogator.*) Vulg. *propagator.*

16. *Ut decem tribuni pleb.*) Pigh. in Fastis ad annum V. C. DCCII. emendat, *ut de eo tribuni.*

17. *Finienti provincias Gallias Kalend. Mart. restitit.*) Vetus liber Vat. *provincias Galliæ Kalend. Martis diem restitit*; quod Iun. placet, sed tamen de mss. Pal. legit, *provinciis Gallias*, in accusativo casu.

18. *Sed sic ne causam.* Emendavit ex Dec. Bos. *sed sic ne eo causam*; cùm vitiose antea legeretur, *sed sic ne causam*; Lamb. *sed in ea causa* legendum esse contendit Iun. verò ex conjectura, *sed pe in ea causa, in qua nullus, &c.* longiore periodo, ut ait, ita dicit, ut ita totam sententiam contuebabat.

pensus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi, dixi ipsi, me nihil suscepturum *sine præsidio, & sine pecunia.* itaque habui nihil omnino negotii, quòd ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. 1 Eam si nunc sequor, quo nam? cum illo non: ad quem cùm essem 2 profectus, cognovi in iis locis esse Cæsarem, ut tuto Luceriam venire non possem. infero mari nobis, incerto cursu, hieme maxima navigandum est. Age jam, cum fratre, an sine? cum filio, 3 aut quomodo? in utraque enim re summa difficultas erit, summus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos absentes fortunasque nostras? acrior, quàm in ceterorum; quod putabit fortasse in nobis violandis aliquid se habere *popularе.* Age jam has compedes, fasces inquam hos laureatos efferre ex Italia, quàm molestum est? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut jam placatis utamur fluctibus) ante quàm ad illum venerimus? quà autem, aut quò, nihil scimus. At si restitero, & fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere solebat, se id fore videre, quod factum est; sed *malle*, quam armatum ad patriæ mœnia accedere. aliter Thrasybulus, & fortasse ceteri. sed est certa quædam illa Mucii ratio atque sententia; 4 est illa etiam Thrasybuli; &, cùm sit necesse, SERVIRE TEMPORI: & NON AMITTERE TEMPUS, cùm sit datum. Sed in hoc ipso habent tamen iidem fasces molestiam. sit enim nobis amicus, quod incertum est; sed sit: deferet triumphum. non acciperene periculosum sit, an accipere invidiosum ad bonos? ô rem, inquis, difficilem & inexplicabilem. atqui explicanda est. qui enim fieri potest? ac ne me existimaris ad manendum esse propensiorem, quòd plura in eam partem verba fecerim: potest fieri, quod fit in multis quæstionibus, ut res *verbosior* hæc fuerit, illa *verior*. quamobrem, ut maxima de re, æquo animo deliberanti, ita mihi des consilium velim. navis & in Cajeta est parata nobis & Brundisii. sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, & pugnare cupiente. non puto etiam 5 hoc Cnæum nostrum commissurum, ut Domitium relinquat: etsi Brundisium Scipionem cum cohortibus duabus præmiserat: legionem Fausto conscriptam, in Siciliam sibi placere 6 à consule duci, scripserat ad consules. sed turpe 7 Domitium *deserere* erit, implorantem ejus auxilium. est quædam spes mihi quidem non magna, sed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnasse, pulsum Trebonium, et iam Fabium tuum transisse cum cohortibus: 7 summa autem, Afranium cum magnis copiis adventare. id si est, in Italia fortasse manebitur. ego autem, cùm esset incertum iter Cæsaris, quòd vel ad Capuam, vel ad Luceriam iturus putabatur, Leptam ad Pompejum misi, & litteras; ipse, ne quo inciderem, reverti Formias. Hæc te scire volui, scripsique sedatiore animo, quàm proxime scripseram, nullum meum judicium interponens, sed exquirens tuum.

CICERO ATTICO, S.

DIONYSIUS quidem tuus potiùs, quàm noster, cujus 4
ego cùm satis cognossem mores, tuo tamen potiùs stabam judicio, quàm meo, 9 ne tui quidem testimonii, quod ei sæpe apud me dederas, veritus, superbum se præbuit in *fortuna*, quam putavit nostram fore: cujus fortunæ nos, quantum humano consilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. cui, qui noster honos, quod obsequium, quæ etiam ad ceteros contempti cujusdam hominis commendatio defuit? ut meum judicium reprehendiâ Quinto fratre, vulgoque ab omnibus mallem, quàm illum non efferre laudibus; Ciceronesque nostros meo potius labore subdoceri, quam me aliumvis magistrum quærere. ad quem ego quas litteras, dii immortales, miseram? quantum honoris significantes? quantum amoris? Dicæarchum mehercule, aut Aristoxenum diceres arcessi, non unum omnium loquacissimum, & minimè aptum ad docendum. sed est memoria bona, me dicet esse meliore. quibus litteris ita respondit, ut ego nemini, cujus causam non reciperem. semper enim, SI POTERO; SI ANTE SUSCEPTA CAUSA NON IMPEDIAR. numquam 10 teo cuiquam, tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcisè negavi, quàm hic mihi. 11 planè sine ulla exceptione præcidit. nihil cognovi INGRATIUS: in quo vitio nihil mali non inest. Sed de hoc nimis multa. 12 Ego navem paravi. tuas litteras tamen exspecto; ut sciam, quid respondeant consultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuisse Antonio portas, cùm essent cohortes quinque, Q. Lucretium 13 inde effugisse, scis, 14 Cnæum ire Brundisium desertum. confecta res est.

CICERO ATTICO, S.

CUM ante lucem IIX KAL. 15 litteras ad te de Dionysio dedissem, vesperi ad nos eodem die venit ipse Dionysius, auctoritate tua permotus, ut suspicor. quid enim putem aliud? etsi solet eum, cum aliquid furiosè fecit, pœnitere: 16 numquam autem certior fuit, quàm in hoc negotio. nam, quod ad te non scripseram, postea audivi, à tertio miliario tum eum 17 ἵψαι 18 πολλὰ μάτην κεφαλοῦσιν ἐς ἥρως θυμήναντα:

multa,

1. *Eam si.*) Vulg. *eum si.*
2. *Profectus.*) Sic Bessar. liber rectè, vulgò *profectum.*
3. *Aut quomodo?*) Dec. & Cruf. *aut quomodo*: et libri Mal.
4. *Est illa etiam Thrasybuli.*) Acutissimè vidit Mal. legendum esse, *est illa etiam Thrasybuli*, idque ita perspicuis & certis rationibus probavit, ut, ne ipsum quidem Ciceronem, si revivisceret, ei refragaturum existimet Bos.
5. *Hoc Cn. nostrum.*) Vulg. *hic Cn. noster.*
6. *A Consule.*) Antiqui libri *à Consulibus*: sed Manut. placet *Consule*, ex ipsa Pompeji epist.
7. *Domitium deserere erit.*) Vulg. *erit deserere.*
8. *Summa autem.*) Vulg. *summum autem.*
9. *Ne tui quidem testimonii.*) Vulg. *ne tuum quidem testimonium.*
10. *Ego cuiquam tam humili.*) *Cuiquam* deest in vulg.
11. *Planè sine ulla exceptione præcidit.*) Iun. Fulvii lectionem duorum mss. Pal. auctoritate fretus sequitur, quæ talis est: *planè nulla except.*
12. *Ego navem paravi.*) Vict. hæc est emendatio antea, *ego autem paravi.*
13. *Inde effugisse.*) Vulg. *inde fugisse.*
14. *Cnæum ire Brundisium desertum.*) Iun. ex duobus mss. Pal. *Quò Cn. nostrum? Brundisium, desertum.* Ore quid hic Leips. putet deesse, petas licet, ex l. tert. Varia. lect. c. 30.
15. *Litteras ad te de Dionysio dedissem.*) Lectio hæc est Scid. Tornæs. & Cruf. Vocabula autem hæc duo, *de Dionysio*, desunt in multis editionibus, etiamnum in Man.
16. *Numquam autem certior.*) Putaverat olim Bos. legi oportere *certiori*, sed id contra veterum librorum auctoritatem fuerit non vulgò licet tanquam certissimum, ejus conjecturam sequutus, sic ediderit Lambin.
17. Ἵψαι.) Cum fuerit multa frustra cornib. in aërem proruisse. Cùm legisset Bos. in codice Tornæs. *ipso*, statim conjecit Ciceronem scripsisse ἵψαι, cujus suæ conjecturæ Lambin. admonuit, isque eam sibi adscripsit. postea verò omnibus liueris exaratum reperit in Dec. ἵψαι. Man. legit *venisse*, vulg. *isse.*
18 Πολλὰ μάτην) Integrum versum ita referunt Scid. & Torn.

Πολλὰ μάτην κεφαλοῦσιν ἥρως θυμήναντα.

Sic autem restituere conatus est Man: πολλὰ μάτην χείρεσσιν ἐς ἥρως θύειν δόντα, ut sit spondaicus ex vetere poëta; veterisque libri hanc esse scripturam testatur Vrs. Lectionem Torn. prior ediderat Lam. sed pro θυμήναντα in aoristo, legebat θυμαίνοντα in tempore præsenti. Dausquei conabatur πολλὰ μάτην κλονέοντι ἀρηρότα θυμῷ

multa, inquam, mala, 1 eum dixisse, suo capiti, ut ajunt. 2 sed ô meam mansuetudinem! conjeceram in fasciculum unà cum tua venientem ad illum epistolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam causam 2 Pollicem, servum à pedibus meis, Romam missi. eo autem ad te scripsi, ut, si tibi fortè reddita esset, mihi curares referendam, ne in illius manus perveniret. Novi si quid esset, scripsissem. pendeo animi exspectatione Corfiniensi; in qua de salute reip. decernitur. Tu fasciculum, qui est 4 DES M'CURIO inscriptus, velim cures ad eum perferendum; Tironemque Curio commendes, 5 ut ei, ut petii, si quid opus erit, in sumtum eroget.

CICERO ATTICO, S.

6 OBSIGNATA jam epistola, quam de nocte daturus eram, sicut dedi, (nam eam vesperi scripseram) C. Sosius Prætor in Formianum venit 6 ad M. Lepidum, vicinum nostrum, cujus Quæstor fuit; Pompeji litterarum 7 ad Consulem exemplum attulit.

Litera mihi à L. Domitio 8 A. D. XIII. Kalend. Mart. allata sunt: earum exemplum infra scripsi. 9 nunc, ut ego non scribam, tua sponte te intelligere scio, quanti reip. 10 interfuit, omnes copiæ in unum locum primo quoque tempore convenire. tu, si tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. præsidii Capuæ, quantum 11 constitueritis esse satis, relinquas.

Deinde suppositum exemplum epistolæ Domitii, quod ego ad te pridie miseram. Dii immortales, qui me horror perfudit! quàm sum sollicitus, quidnam futurum sit. hoc tamen spero, magnum *nomen* imperatoris fore, magnum in adventu terrorem. 12 spero etiam, quoniam adhuc nobis obfuit, nihil in vita. sed ne recenta hoc, quòd cum fortiter Dii illigent te, tum etiam *Herculeo nodo*. modò enim audivi, quartanam à te discessisse. moriar, si magis gauderem, si id mihi accidisset. Piliæ dic, non esse æquum, eam diutius habere, nec id esse vestræ concordiæ. Tironem nostrum ab altera relictum audio. sed eum video in sumtum ab aliis mutuatum. ego autem Curium nostrum, si quid opus esset, rogaram. malo Titonis verecundiam in culpa esse quàm illiberalitatem Curii.

CICERO ATTICO, S.

7 VNUM etiam restat amico nostro ad omne dedecus, ut Domitio non *subveniat*. at nemo dubitat, quin subsidio venturus sit; ego non puto. deseret igitur talem civem, & eos, quos unà scis esse? cum habeat præsertim & ipse cohortes XXX? nisi me omnia fallunt, deseret. incredibiliter pertimuit. nihil spectat, nisi fugam; cui tu (video enim quid sentias) me comitem putas debere esse. EGO VERO, quem fugiam, habeo; quem sequar, non habeo. 13 quod enim tu meum laudas, & memorandum ducis, malle quòd dixerim me cum Pompejo vinci, quàm cum istis vincere; ego verò malo, sed cum illo Pompejo, qui tum erat, aut qui mihi esse videbatur: cum hoc verò, qui ante fugit, quàm scit, aut quem fugiat, aut quò, qui nostra tradidit, 14 qui patriam reliquit, Italiam relinquit, si malui; contigit; victus sum. quod superest, nec ita *videre* possum quæ, numquam timui, ne viderem; nec me hercule istum, propter quem mihi non modò meis, sed memet ipso carendum est. Ad Philotimum scripsi de viatico, sive à Moneta, (nemo enim solvit) sive ab Oppiis, tuis contubernalibus. cetera apposita tibi mandabo.

CICERO ATTICO, S.

8 OREM turpem, & ea re miseram! sic enim sentio, ID DEMUM, aut potius id solum esse miserum, quod turpe sit. aluerat Cæsarem: eundem repente timere cœperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum paraverat: urbem reliquerat: Picenum amiserat culpa: in Apuliam se compegerat: ibat in Græciam: omnes nos 15 ἀπροσφωνήτους, expertes sui tanti, tam inusitati consilii, relinquebat. ecce subito litteræ Domitii ad illum, ipsius 16 ad Consules. fulsisse mihi videbatur τὸ καλὸν ad

---

ἡμῶν ἔπραξε: multa turbat frustra, ut animum lætificarit. νόον ἰαίνειν, exit in Pythis Pindarus. Idem conjiciebat, κεκοῖσιν ὀνέφρασε θυμὸν ἐόντα. Appositius etiam πολλὰ μάτην βάκεν αὐχεῖ τ' ὀνείδεα, θυμοδακήτε. Aut, Π. μ. 3 τέρας τοῖον ἐοικὼς μοῦνον ἰδοῦσ. est enim monstri simile, animus ingratus, animique ingrati vox index. Denique Πολλὰ μάτην ἐελδόσιν ἐελδομένοισι. vulgo, πολλὰ μάτην κλεροῦσι κεκαθυμένοι ἔστε,

1. Eum dixisse.) Legit Bos. ex Scid. *eum dixisse, suo capiti, ut ajunt.* Vulg. *eum dixisset.*

2. *Sed ô meam mansuetudinem.*) Bosii probatiores, hoc est Dec. Torn. & Crusii, *sed ô meam*, quam scripturam expressit; emendaverat antea Vict. *sed meam mansuetudinem*, quæ est vulg. lectio; cum prius legeretur, *ô mansuetudine*; vulgatam ex mss. Pall. retinet Iunius.

3. *Pollicem servum à pedibus meis.*) Opinatur Vrsin. *servum à pedibus*, scholium esse positum à Grammatico quodam suppra nomen; Pollicem deinde in contextum à librario imperito receptum. vulg. *Pollicem servum à pedibus meum.*

4. DES M' CURIO.) Inscriptio hujus fasciculi litterarum erat hujusmodi DES M' CURIO, quomodo legitur in Dec. atque ita suspicatus erat Man. in Torn. autem & Crus. vitiose exaratum est *de M Curio*: verbum illud *Des* in vulgatis editionibus desideratur & pro *M' Curio*, legitur *M. Curio.*

5. *Vti, ut petii.*) Iun. dicit omnes mss. Pall. habere *& ei, ut petii*, uno excepto in quo deest, *ut petii.*

6. *Ad M Lepidum.*) Pighi. reponendum putat *Manium* in Fastis ad annum DCCIV.

7. *Ad Consulem.*) Vulg. *ad* Coss.

8. *A. D. XIII. Kal. Mart.*) Dubitat Man. hic ne scribendum sit XIII *Kal.* an in epistola ad Cn Pompejum hoc ipso libro IIX. *Kalend.* sed Dec. eumdem dubitationem tollit, utroque enim loco habet A. D. XIII. *Kal.* & ita edi jussit Bos. vulg. *ad* IIX. *Kal.*

9. *Nunc, ut ego non scribam.*) Placet Manut. eorum conjectura, qui ita legunt, *nunc, ut ego non scribam.* quanquam veteres libri omnes, non *scribam*; sed *scribam*, habent: sed quod idem legunt, *tua sponte se intelligere*, non probatur nam & antiqui libri *sua sponte* habent.

10. *Interfuit omnes.*) Opinatur Man. *interfui*, abundare enim in Bessar. libro non est, sed *si*, *in omnes.*

11. *Constitueritis.*) Vulg. *constituerit.*

12. *Spero etiam, quoniam adhuc nobis obfuit, nihil in vita. sed ne recenta hoc, quod cum fortiter, dii illigent te, tum etiam hercules modo, modo, &c.*) Locum hunc miserrimè lacerum & depravatum, partim ex conjectura, partim ex Decurt. restituit Bos. sic autem est in prisco illo: *Spero etiam, quoniam adhuc mihi nobis obfuit, nihil in vita, sed nec recentia hoc quod cum fortiter diligenter, tum etiam hercule modo, modo enim, &c.* Monstra hæc scripturæ ita procuranda existimavit: primum statuit collocandum esse punctum post vocem, *vita*: scribendumque *recenta*, pro *recentia*, proque *diligenter, Dii illigent te* & pro *hercule modo, hercule modo, &c.* Vict. hunc locum pro desperato habet, vultque apponi stellulam quæ mendum coarguat, referteq; antiquum suum pro, *mutasses*: quod habet vulg. legere, *unitasses*. liber Bess. *mutasses* Lamb. se hoc ulcus sanare non potuisse fatetur. cùm tamen Bosium pro, *nec recentia*, conjecisset legendum νεκρεγερσία. ille, pro, *nihil immutasses*, ut erat in cod. Torn. legeret, *nihil me peccasse*; totum hunc locum ita concipiendum suspicatus est: *nihil me peccasse, sed* νεκρεγερσία *tuantes, quod cum fortiter & diligenter tum etiam hercule sedisses morbum depulisses, valde delectarunt. modo enim, &c.* Iun. ex mss. complurium vestigiis, & argumenti contemplatione, legendum conjecit in hunc modum: *Spero etiam, quoniam adhuc nihil vobis obfuit nihil mutasse: nec recentia hæc quod cum fortiter, & dil genter, tum etiam Herculeo modo. modo enim audivi, &c.* Vulg. *quod cum fortiter & diligenter tum etiam hercule* modo *modo enim, &c.*

13. *Quod enim tu meum laudas.*) Ante Vict. legebatur, *quod enim tu meum consilium laudas*; *consilium*, sed ille delevit, *consilium*, cum in nullis mss. extaret, & sensum elegantiorem fœdaret.

14. *Qui patriam reliquit.*) Antiqui libri melius, auctore Vict. *relinquit*: nondum enim ex Italia fugerat Pompejus.

15. Ἀπροσφωνήτους.) Insalutatos.

16. *Ad consules.*) Legere mavult *ad eiusdem* ratione ductus Manutius, tum etiam Bessar. mss. scriptura.

1. Πρὸς

ad oculos ejus, & exclamasse ille vir, qui esse debuit, 1 Πρὸς τοῦ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμᾶσθαι, καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ πεκταινέσθω τὸ δὲ μετ' ἐμοῦ. at ille tibi, πολλὰ χαίρειν τῷ κακῷ dicens, pergit Brundisium. Domitium autem ajunt, re audita, & eos, qui una essent, se *tradidisse*. ó rem lugubrem! itaque intercludor dolore, 2 quo minus ad te plura scribam. tuas litteras exspecto.

CICERO ATTICO, S.

EPISTOLAM meam quòd pervulgatam scribis esse, non fero molestè. quin etiam ipse multis dedi describendam. ea enim & acciderunt jam & impendent, ut *testatum esse* velim, de pace quid sensetim. cùm autem ad eam hortaret, eum præsertim hominem, non videbar ullo modo faciliùs moturus, quàm si id, quod eum hortarer, convenire ejus sapientiæ dicerem. eam si *admirabilem* dixi, cùm eum ad salutem patriæ hortabar; non sum veritus, ne viderer assentari; cui tali in re lubenter me ad pedes abjecissem. Quà autem est, ALIQUID IMPERTIAS TEMPORIS; non est de pace, sed, de me ipso, & meo officio, ut aliquid cogitet. Nam quod testificor, me expertem belli fuisse; etsi id re perspectum est, tamen eò scripsi, quo in suadendo plus *auctoritatis* haberem; eodemque pertinet, quòd causam ejus probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum esset 3 ne ego istas litteras in concione recitari velim; si quidem ille ipse ad eundem scribens in publico proposuit epistolam illam, in qua est, PRO TUIS REBUS GESTIS AMPLISSIMIS: amplioribus ne, quàm suis, quàm Africani? ita tempestas ferebat. si quidem etiam 4 vos duo Cales ad quintum milliarium: quid, nunc ipsum, unde se recipienti? quid agenti? quid acturo? quanto autem ferocius ille causæ suæ confidet, cùm vos vestri similes non modò frequentes; 5 sed læto vultu 6 gratulanteis viderit? Num igitur peccamus, minimè vos quidem. sed tamen signa conturbantur, quibus voluntas à *simulatione* distingui posset. Quæ verò s. ę. video? sed apertiùs, quam proposueram. Ego Argini volo esse pridie Kal. deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea desperavi. εὐχῇ tua consilia, & tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam ferè συνδιημερεύομεν: quod gratissimum illi est) numquam placuit 7 ex Italia exire. Tullo multo minus. crebro enim illius litteræ ab aliis ad nos commeant. sed me illorum sententiæ minus movebant. minùs multa dederant illi reip *pignora*. tua me hercule auctoritas vehementer movet. affert enim & reliqui temporis recuperandi rationem, & præsentis tuendi. sed, obsecro te, QUID HOC miserius, quàm alterum plausus in fœdissima causa quærere, alterum offensiones in optima? alterum existimari conservatorem inimicorum, alterum desertorem amicorum? & mehercule quamvis amemus Cnæum nostrum; ut & facimus & debemus; tamen hoc, quòd talibus viris non subvenit, laudare non possum. nam sive timuit; quid *ignavius*; sive, ut quidam putant, meliorem suam causam illorum cæde fore putavit; quid *injustius*? Sed hæc omittamus. augemus enim dolorem 8 retractando. VI. Kal. vesperi Balbus minor ad me venit, 9 occulta via currens ad Lentulum Cos. 10 missu Cæsaris, cum litteris; cum mandatis, cum promissione provinciæ Romam ut redeat: cui persuaderi posse non arbitror, 11 nisi erit conventus. idem ajebat, nihil malle Cæsarem, quàm ut Pompejum assequeretur; id credo; 12 & rediret in gratiam; id non credo; & metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem *colligatur*. Balbus quidem major ad me scribit, nihil malle Cæsarem, quàm principe Pompejo sine metu vivere. tu puto hæc credis. sed, cùm hæc scribebam v. Kalend. Pompejus jam Brundisium 13 venisse poterat. expeditus enim anteceſserat legiones Luceria. sed hoc πέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia est. planè, quid futurum sit, nescio.

CICERO ATTICO, S.

DIONYSIUS cùm ad me præter opinionem meam venisset, locutus sum cum eo liberalissimè: tempora 10
exposui: rogavi, ut diceret, quid haberet in animo: me nihil ab ipso invito contendere. respondit: se, 14 quod in nummis haberet, nescire 15 quo loci esset; alios non solvere, aliorum diem nondum esse, dixit, etiam alia quædã de servulis suis, quare nobiscum esse non posset. morem gessi: dimisi à me, ut *magistrum* Ciceronum, non lubenter; ut *hominem ingratum*, non invitus. Volui te scire, quid ego de ejus facto judicarem.

CICERO ATTICO, S.

QUOD me magno animi motu perturbatum putas, sum 11
equidem, sed non tam magno, quàm aut 16 constitii consilium, aut cogitando nihil explicatur. lamentari autem licet. 17 illud tamen totos dies. sed vereor, ne, nihil cùm proficiam, etiam dedecori sim studiis ac litteris nostris: consumo igitur omne tempus, considerans, quanta vis sit illius viri, quem nostris libris satis diligenter, ut tibi quidem videmur, expressimus. tenesne igitur, moderatorem illum reipub. quo referre velimus omnia, nam sic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio. *UT ENIM GUBERNATORI CURSUS SECUNDUS, MEDICO SALUS, IMPERATORI VICTORIA; SIC HUIC MODERATORI REIP. BEATA CIVIUM VITA PROPOSITA EST; UT OPIBUS FIRMA,*

---

1. Πρὸς τοῦ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμᾶσθαι καὶ πάντ' ἐπ' ἐμοὶ πεκταινέσθω.) Adversus hoc, quod opus est facto, & machinentur & fabricent quidvis in me: quod enim rectum est, à me stat. Sic Bos. ex mss. qui satis mirari non potest audaciam Lamb. qui rejecta veterum librorum lectione propria Aristoph. verba reponit. Jun. mss. Pal. ope sic emendat, πρὸς τοῦτο δῆτα τί χρή; καὶ παλαμᾶσθαι καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ πεκταινέσθω. τὸ δὲ μετ' ἐμοῦ. vulg. πρὸς τοῦ ὅ, τι χρὴ καὶ παλαμᾶσθαι καὶ πᾶν ἐπ' ἐμοὶ καὶ πεκταινέσθω.

2. *Quo minus ad te plura non scribam.*) Vulg. *quo ad te plura non scribam.* Negantem particulam Cavale. & Bessar. mss. auctoritate rejicit Manut.

3. *Ne ego.*) Vulg. *ne ego.*

4. *Vos duo Cales.*) Bos. pro *cales*, cæstigavit *Cales*, sequutus conjecturam Iusti Lipsi, proditam l. 11. Var. lect. c. 15.

5. *Sed lætovultu.*) Vulgat. lectionem quam etiam refert Dec. retinuit Bos. ac Torn. habet *sed tetovultu.*

6. *Gratulantis.*) Vulg. *gratulantes.*

7. *Ex Italia exire, Tullo multo, &c.*) Vict. hæc est restitutio; cùm prius, pro *Tullo multo*, legeretur *ullo modo.* liber Bess. *ullo.* sed non dubitat Man. quin *Tullo* legendum sit.

8. *Retractando.*) Vulgata est lectio: Bos. mss. *retractando.*

9. *Occulta via currens.*) Ita Vict. antè *occultavit.*

10. *Missu Cæsaris.*) Hoc etiam emendavit Vict. prius legebatur, *jussu.*

11. *Nisi conventus erit.*) Habet amicissimus Man. in antiquo suo, *nisi non erit conventus*; quod cum aliquandiu cogitans examinasset, venit in hanc opinionem, detrusum suo loco, *non*, in alicuam migrasse; & vitiosum esse, *posse non arbitror, nisi non erit conventus*; sincerum, *posse arbitror, nisi non erit conventus*: pro *conventus* autem legit *coactus* Ant. Augustinus.

12. *Et rediret.*) Vulg. *ut rediret.*

13. *Venisse poterat.*) Vulg. *poterat venisse.*

14. *Quod in nummis haberet.*) *In nominibus haberet*, est in amicissimi cujusdam Man. antiquo libro, ipsique magis placet. Lamb. testatur Torn. codices habere *in nummis*, sed tamen lectionem Man. sequitur, præterquam quod legit, *quæ*, pro *quod.*

15. *Quo loci esset.*) Vulg. *quo loco esset.*

16. *Constitii consilium.*) Vulg. *consitii*, quod videtur probasse Gifanius in Observat. Linguæ Latinæ annotatque id tum fieri, cum res jam deliberata est.

17. *Illud tamen totos dies sed vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori sim studiis ac litteris nostris.*) Alitor legit & distinguit Lambinus, *Illud autem, totos dies. vereor, ne, cum nihil proficiam etiam dedecori sit studiis nostris.*

1. *Perfe-*

MA, COPIIS LOCUPLES, GLORIA AMPLA, VIRTUTE HONESTA SIT, HUJUS ENIM OPERIS, MAXIMI INTER HOMINES ATQUE OPTIMI, ILLUM ESSE 1 PERFECTOREM VOLO. Hoc Cnæus noster cùm antea numquam, tum in hac causa minimè cogitavit. dominatio quæsita ab utroque est: non id actum, beata & honesta civitas ut esset. Nec verò ille urbem reliquit, quòd eam tueri non posset; nec Italiam, quòd ea pellereatur: sed hoc à primo cogitavi, omnes terras, omnia maria moveret reges barbaros incitare, genteis feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. genus illud *Sullani regni* jampridem appetitur, multis, qui una sunt, cupientibus. an censes, nihil inter eos convenire? nullam pactionem fieri potuisse? hodie potest. sed neutri σκοπὸς est ille, *ut nos beati simus*; uterque regnare vult. Hæc, à te invitatus, breviter exposui. voluisti enim me, quid de his malis sentirem, ostendere. προβεβαιόω igitur, noster Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, sed conjectura prospiciens;

Jamque mari magno.

non multo inquam secus possum vaticinari: tanta malorum impendet ἰλιάς atque hoc nostra gravior est causa, qui domi sumus, quàm illorum, qui una transierunt, quòd illi quidem alterum *metuunt*, nos utrumque. cur igitur, inquis, remansimus? vel tibi parumus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate, 2 & quasi utriusque vi mancipiis ex omni genere collectis: nec tam 3 proscriptio pertimescenda, quæ Luceriæ multis sermonibus denuntiata est ficturis, quam 4 universim interitus; tantas in contingendo utriusque vires video futuras. Habes conjecturam meam. tu autem consolationis fortasse aliquid expectasti; nihil invenio; nihil fieri potest miserius, nihil peiditius, nihil tœdius. Quod quæris, quid Cæsar ad me scripserit: quod 1 ope: gratissimum sibi esse, quòd quietum: oratque, in eo ut perseverem. Balbus minor hæc eadem mandata. iter autem ejus erat ad Lentulum Cos. cum litteris Cæsaris, præmiorumque promissis, si Romam revertisset. verùm, cum habeo rationem dierum, ante puto transmissum; quàm potuerit conveniri. Epistolarum Pompeji duarum, quas ad me misit, negligentiam, meamque in rescribendo diligentiam volui tibi notum esse, earum exempla ad te misi. Cæsaris hic per Apuliam ad Brundisium cursus quid efficiat, exspecto. utinam aliquid simile Parthicis rebus. simul aliquid audiebo, scribam ad te. tu ad me velim bonorum sermones. Romæ frequentes esse dicuntur. scio equidem te in publicum non prodire. sed tamen, *audire* te multa, necesse est. 5 Memini librum tibi afferri à Demetrio 6 Magnete 6 (ad te missum scio) ἐν ὑμνείᾳ. eum mihi velim mittas. vides quam causam mediter.

7 CN. MAGNUS PROCOS. S. D.
M. CICERONI
IMP

Q. *Fabius ad me venit* 8 A. D. IV. Kalend. *Feb. is nuntiat L. Domitium cum suis cohortibus XI, & cohortibus XIV. quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuisse in animo prosticisci Corfinio,* A. D. *Id. Febr. C. Hirtium cum V cohortibus subsequi censeo, ad nos Luceriam venias. nam te hic tutissimè puto fore.*

M. CICERO IMP. S. D. CN.
MAGNO PROCOS.

A. *D. XV. Kalend. Mart. Formiis accepi tuas litteras: ex quibus ea, quæ in agro Piceno gesta erant, cognovi commodiora esse multo, quàm ut erat nobis nuntiatum; Vibullique virtutem, industriamque libenter agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi propositumus, ita sumus, ut navem paratam haberemus. ea enim audiebamus, & ea verebamur, ut, quodcumque in consilium præcipisses, id nobis persequendum putaremus. nunc, quoniam auctoritate & consilio tuo in spe firmiore sumus; si teneri posse putas 9 Terracinam, & oram maritimam, in ea manebo: essi præsidia in oppidis nulla sunt, nemo enim nostri ordinis in his locis est, præter 10 M. Eppium, quem ego Minturnis esse volui, vigilantem hominem & industrium.* 11 *nam L. Torquatum, virum fortem & cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. ego omnino, ut proximè tibi placuerat, Capuam veni eo ipso die, quo tu Theano Sidicino es profectus. volueras enim me cum M. Considio Proprætore. illa vegetia tueri. cum eo venissem, vidi T. Ampium delectum habere diligentissimè, ab eo accipere Libonem summa item diligentia, & in illa colonia auctoritate. sui Capuæ, quoad Consules. iterum, ut erat dictum ab Consulibus, veni Capuam, A. D. Nonas. Februar. cùm fuissem triduum, recepi me Formias, nunc quod tuum consilium, aut quæ ratio belli sit, ignoro. si tenendam hanc oram putas,* 12 *qua & opportunitate & dignitatem habet, & egregios cives, &, ut arbitror, tueri potest; opus est esse, qui præsit. sic omnia in unum locum contrahenda sunt; non dubito, quin ad te statim veniam: quo mihi nihil optatius est: idque tecum, quo die ab urbe duces simus, locutus sum. ego si cui adhuc videor segnior fuisse, dum ne tibi videar, non laboro; & tamen, si, ut video, bellum gerendum est, confido me omnibus facile satisfacturum. M. Tullium, meum necessarium, ad te misi: cui tu, si tibi videretur, ad me litteras dares.*

CN. MAGNUS PROCOS. S. D.
M. CICERONI
IMP.

13 S. *V. B. E. E. Tuas litteras libenter legi. recognovi enim tuam pristinam virtutem etiam in salute communi. Consules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo singulari perpetuoque studio in rempubl. ut te ad nos conferas; ut communi consilio reip. afflicta opem atq. auxilium feramus. censeo, via Appia iter facias, & celeriter Brundisium venias.*

M. CICERO IMP. S. D. CN.
MAGNO PROCOS.

CUM *ad te litteras misissem, quæ tibi Canusii redditæ sunt, suspicionem nullam habebam, te reip. causa mare transituum; eramque in spe magna, fore, ut in Italia possemus aut concordiam constituere, quæ mihi nihil utilius videbatur, aut remp. summa cum dignitate defendere. interim, nondum meis litteris ad te perlatis, ex his mandatis, quæ* 14 *D. Lælio ad Consules dederas, certior tui consilii factus, non exspectavi, dum mihi à te litteræ redderentur; confestimque cum Quinto fratre, & cum liberis nostris iter ad te in Apuliam facere cœpi. cum Theanum Sidicinum venissem, C. Nerfius, familiaris tuus, mihi dixit, aliique complures, Cæsarem iter habere Capuam: & eo ipso die mansurum esse* 15 *Esernia. sanè sum commotus; quod, si ita esset, non modò*

1 *Perfectorem volo.*)
2 *Et quasi utriusque.*) Ex vestigiis veteris scripturæ sic hunc locum restituit Bof. *conculcari, inquam, miseram Italiam videbis proxima æstate, & quasi utriusque vi, mancipiis ex omni genere collectis.* Iam olim Victor. legendum suspicatus erat, *quasi* ex veteris suis scriptura, *quanti*, vulg. *ab utriusque mancipiis.*
3 *Proscriptio.*) Vict. hæc est emendatio, qui ex mutilato *Iptio*, quod erat in antiquo suo, ita legendum censuit Hurat. etiam *Iptio*. Torn & Cras. *proscriptio*, antea legebatur in form. simpressis, *irruptio*.
4 *Universim interitus.*) Pro *universim* quod erat in veteribus membranis, reposuit Bof. *universim*.
5 *Memini libri tui.*) Vulg. *Meminì tibi librum.*
6 *Ad te missum scio Aoiro*, deest in vulg.
7 *Cn. Magnus.*) In Bof. omnibus mss. legitur ut edidit; & ita etiam in suis fuisse, refert Mal. Scribit etiam Vr. hanc epistolam & quæ sequuntur Pompeji in veteribus libris ita inscriptas esse ut refert Bof. eamque inscriptionem reperiri in aliquot denariis restituta, in quibus pro *Pompeii* nomine, *Magnus*, cognomen inscriptio est: vulg. *Cn. Pompejus Proc. M. Ciceroni Imp. S.*
8 *A. D. IV. Kalend. Febr.*) Vulg. *ad V. Id. Febr.*
9 *Terracinam.*) Vulg. *Terracinam.*
10 *M. Eppium.*) Legendum statuit Man. *L. Eppium*, cum ex nummis argenteis Andreæ Laures. patricii Veneti, & Fulvii Urs. tum etiam ex antiquis lapidibus. Bess. tamen Liber. & alius ipsius amicissimi *Oppium* habet.
11 *Nam L. Torquatum.*) Hic quoque convenit Bof. exemplaribus cum iis quibus usus est Mal.
12 *Qua & opportunitatem.*) *Et*, deest in vulg.
13 *S. V. B. E.*) In Bof. codicibus hæc epistola inchoatur quatuor his notis, quæ desunt in vulg.
14 *D. Lælio.*) Man. placet; quòd aliis: ut hic & seq. epistola legatur *D. Lælio* qui Pompejanus fuit Bessar. liber *Dicallis*, alius *Duellis*, vulgò *Dellis* vel *D. Aelio* Lamb. ex Plutarcho legit *Dellio*.
15 *Esernia.*) Vulg. *Aesernia.*

modò iter meum interclusum, sed meipsum planè exceptum putabam. itaque tum Cales processi, ut ibi potissimum consisterem, dum certum nobis ab Esernia de eo, quod audieram, referretur. at mihi, cum Calibus essem, affertur litterarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum COS. misisses. hæ scriptæ sic erant: Litteras tibi à L. Domitio A. D. XIII. Kal. Mart. allatas esse; earumque exemplum subscripseras; magnique interesse Reip. scripseras, omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire; & ut, præsidii quod satis esset, Capuæ relinqueret. 1 *His ego litteris lectis, in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium esse venturum, quò mihi, cùm Cæsar ad oppidum castra haberet, tutum iter esse non arbitrabar. cùm res in summa exspectatione esset, utrumque simul audimus, & quæ Corfinii acta essent, & te iter Brundisium facere cœpisse: eumque nec mihi, nec fratri meo dubium esset, quin Brundisium contederemus; à multis, qui è Samnio, Apuliaque veniebam, admoniti sumus, ut caveremus, ne exciperemur à Cæsare; quòd is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam quàm nos possemus, eò, quò intenderat, venturus esset. quod cùm ita esset; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum placuit committere, ut* temeritas *nostra non solùm nobis, sed etiam reip. noceret; cùm præsertim non dubitaremus quin, si et iam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. interim accepimus tuas litteras, Canusio A. D. X. Kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brundisium veniamus: quas cùm accepissemus A. D. III. Kalend. Mart. non dubitabamus quin tu jam Brundisium pervenisses: nobisque iter illud omnino interclusum videbatur: neque minus nos esse captos, quàm qui Corfinium venissent. NEQVE ENIM eos solos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidissent, sed eos nihilo minùs, qui regionibus exclusi, intra præsidia, atque intra arma aliena venissent. quo d cùm ita sit, maximè vellem primùm* 2 *semper tecum fuisse; quod quidem tibi ostenderam, cùm à me Capuam rejiciebam: quod feci non vitandi oneris causa, sed quod videbam, teneri illam urbem* sine exercitu *non posse: acciderent autem mihi nolebam, quod doleo viris fortissimis accidisse. quoniam autem, tecum ut essem, non contigit: utinam tus consilii certior factus essem. nam suspicione assequi non potui; quod omnia prius arbitratus sum fore, quàm ut hæc reipub. causa in Italia non posset duce te consistere. neque verò nunc consilium tuum reprehendo, sed* fortunam reip. *lugeo: nec, si ego, quid tu sis secutus, non perspicio, idcirco minus existimo, te nihil nisi summa ratione fecisse. mea quæ semper fuerit sententia, primùm de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe; (nam de Italia quidem nihil mihi umquam ostenderas) meminisse te arbitror. sed me hi non sumo, ut meum consilium valere debuerit: secutus sum tuum; neque id reip. causa de qua desperavi, quæ & nunc afflicta est, nec excitari sine civili perniciosissimo bello potest: sed te quærebam: tecum esse cupiebam: neque ejus rei facultatem, si qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni causa sic intelligebam pugnandi cupidis hominibus non satisfacere. primùm enim præ me tuli, me nihil malle, quàm pacem; non quin eadem timerem, quæ illi; sed ea bello civili leviora ducebam. inde, suscepto bello, cùm pacis conditiones ad te afferri, à teque ad ea honorifice & large responderi viderem, duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum, pro tuo in me beneficio, arbitrabar. Memineram me esse unum, qui pro meis maximis in temp.* meritis supplicia *miserrima & crudelissima pertulissem: me esse unum, qui, si offendissem ejus animum, cui tum cum jam in armis essemus, Consulatus tamen alter & triumphus amplissimus deferebatur, subjicerer eidem præliatæ ut mea persona semper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. atque hæc non ego prius sum suspicatus, quàm mihi palam denuntiata sunt: neque ea tam pertimui, si subeunda essent, quàm declinanda putavi, si honestè vitare possem.* 3 *Quàm brevem illius tempo rii, dum in spe pax fuit, rationem nostram vides; reliqui facultatem rei ademit. Tu autem, quibus non satisfacio, facile respondeo. neque enim ego amicior C. Cæsari umquam fui, quàm illi: neque illi amiciores reip. quàm ego. hoc inter me, & illos interest; quòd, cùm & illi cives optimi sint, & ego ab ista laude non absim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diceptari maluerunt. quæ quoniam ratio vicit; perficiam profectò, ut neque reip. civis à me animum, neque, tu amicis desideres.*

CICERO ATTICO S.

MIHI molestior lippitudo erat etiam, quàm ante fuerat. dictare tamen hanc epistolam malui, quam Gallo Fabio, amantissimo utriusque nostrum, nihil ad te litterarum dare. nam pridie quidem, quoquò modo potueram, scripseram ipse eas litteras, quarum vaticinationem falsam esse cupio. hujus autem epistolæ non solùm ea causa est, ut ne quis à me dies intermittatur, quin dem ad te litteras; sed etiam hæc justior, ut à te impetratem, ut sumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus est, explicari mihi tuum consilium planè volo, ut penitus intelligam. Omnia sunt integra nobis. nihil prætermissum est, quod non habeat sapientem excusationem, non modò probabilem. nam certè neque tum peccavi, cùm 4 imperatam jam Capuam, non solùm ignaviæ *delectus*, sed etiam perfidiæ suspicionem fugiens, accipere nolui; neque cum post conditiones pacis per L. Cæsarem & 5 Fabatum allatas, cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompejus jam armatus armato consulatum triumphumque deferret. Nec verò hæc extrema quisquam potest jure reprehendere, quòd mare non transierim: id enim, etsi erat deliberationis, tamen obire non potui. neque enim suspicari debui; præsertim cùm ex ipsius Pompeji litteris; idem quod video te existimasse, non dubitarim, quin is Domitio subventurus esset. & planè, quid rectum, & quid faciendum mihi esset, diutiùs cogitare malui. Primùm igitur, hæc qualia tibi esse videantur, etsi significata sunt à te, tamen accuratiùs mihi perscribas, velim: deinde aliquid etiam in posterum prospicias, fingasque quem me esse deceat, & ubi me plurimum prodesse reipublicæ sentias; ecquæ *pacifica persona* desideretur; an in *bellatore* sint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua consilia; quibus si paruissem, tristitiam illorum temporum non subiissem. memini, quid mihi tum suaseris per Theophanem, per Culeonem: idque sæpe ingemiscens sum recordatus. quare nunc saltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus, ut non solùm gloriosis consiliis utamur, sed etiam 6 paullo *salubrioribus*. sed nihil præteribo. accuratè velim perscribas tuam ad me sententiam. Volo etiam exquiras, quàm diligentissimè poteris, (habebis autem, per quos possis) quid Lentulus noster, quid Domitius agat, quid acturus sit, quemadmodum nunc se gerant, num quem accusent, num cui succenseant. quid dico, num cui? num Pompejo? omnino culpam omnem Pompejus in Domitium confert: quod ipsius litteris cognosci potest: quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis; &, quod ad te ante scripsi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te misit de concordia, velim mihi mittas.

7 CN. MAGNUS PRO COS. M. MARCELLO, L. LENTULO COSS. S. D.

EGO, *quòd existimabam*, dispersos *nos, neque reipubl. utiles, neque nobis præsidio esse posse, idcirco ad L. Domitium litteras*

1. *His ego.*) Vulg. *His ergo.*
2. *Semper tecum.*) Vulg. *tecum semper.*
3. *Quam brevem.*) Bol. scripsit *quem brevem*, ut erat in Torn. Crusell. & Decurt. vulg. *quoniam brevem.*
4. *Imperatam jam Capuam.*) Codex Torn. *imparatam*; quo modo legendum cum Lam. tum alii viri docti existimant. sed cum lectionem vulg. *imperatam* retinuerit Dec. eam Bol. suo loco movere noluit.
5. *Fabatum.*) Teste Victor. mss. sic habent, licet ipse receptam lectionem *Fabium*, retineat. *Fabatum* etiam habet Torn. teste Lambino.
6. *Paulo salubrioribus.*) Sic legit Lamb. ex cod. Torn. quod etiam à Malasp. animadversum esse dicit.
7. *Cn. Magnus Proco. M. Marcello.*) Emendat Vss. *C. Marcello*, eandemque esse antiqui denarii inscriptionem ait, in quo reperitur *C. Marc. L. Lent. Coss.*

litteras missi, primum uti ipse cum omni copia ad nos veniret: si de se dubitaret, ut cohortes XIX. quæ ex Piceno ad me ster habebant, ad nos mitteret: quod veritus sum, factum est, ut Domitius implicaretur; neque ipse satis firmus esset ad castra facienda: quod meas XIX. & suas XII. cohorteis tribus in oppidis distributas haberet: (nam partim Alba, partim Sulmone collocavit) neque se, si vellet, expedire posset. nunc salvete, me esse in summa sollicitudine. nam & tot & tales viros periculo obsidionis liberare cupio: neque subsidio ire possum; quòd his duabus legionibus non puto esse committendum, ut illuc ducantur; ex quibus tamen non amplius XIV. cohorteis contrahere potui: 2 quod Brundisium præsidium misi: neque Canusium sine præsidio, dum abessem, putavi esse dimittendum. Dellio mandaram, quòd majores copias sperabam nos habituros, ut, si vobis videretur, alterutro vestrùm ad me venires: alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, & circum Capuam comparastis; & cum iis militibus, quos Faustus legit, proficiceretur; Domitius cum XII. suis cohortibus eodem adpungeretur; reliquæ copiæ omnes Brundisium cogerentur: & inde navibus Dyrrachium transportarentur. nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quàm vos, subsidio Domitio ire possim, 3 se per montes explicare; non est nobis committendum, ut ad has XIV. cohortes, quas ego dubio animo habeo, hostis accedere, aut in itinere eum consequi possit. Quamobrem placitum est mihi. 4 ea cita video cursori Marcello, & ceteris nostri ordinis, qui hic sunt, ut Brundisium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcumque militum contrahere poteritis, contrahatis, & eodem veniatis quamprimùm. arma, quæ ad me misistis, ea, censeo, armetis milites, quos vobiscum habetis. quæ arma superabunt, ea si Brundisium jumentis deportaritis, vehementer reip. profuerit. de hac re vellem nostros certiores faciatis. ego ad P. Lupum, & C. Coponium prætores misi, ut se nobis conjungerent, &, militum quod haberent, ad vos deducerent.

N. MAGNUS PROCOS. S. D.
L. DOMITIO
PROCOS.

MIROR, te ad me nihil scribere, & potiùs ab aliis, quàm à te, de rep. me certiorem fieri. Nos dejectâ manu pares adversariis esse non possumus. contractis nostris copiis, spero nos & reipub. & communi saluti prodesse. quamobrem cum constituisses, ut Vibullius mihi scriberet A. D. ID. Feb. Corfinio proficisci cum exercitu, & ad me venire; miror, quid causæ fuerit, quare consilium mutaru. nam illa causa quam mihi Vibullius scribit, levis est, te propterea moratum esse, quòd audieris, 5 Cæsarem Firmo progressum in Castrum Truentinum venisse. QUANTO enim magis appropinquare adversarius cœpit, eo tibi celeriùs agendum erat, ut te mecum conjungeres prius, quam Cæsar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere posset. Quamobrem 6 etiam & etiam te rogo & hortor, id quod non desiti superioribus litteris à te petere, ut primo quoque die Luceriam adveniens ante quam copia, quas instituit Cæsar contrahere, in unum locum castra nos à nobis distrahant. sed si erunt, qui te impediant, ut illas sua servent, æquum est me à te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno & Camerine venerunt, quæ fortunas suas reliquerunt, ad me missum facias.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D.
L. DOMITIO
PROCOS.

LITERÆ abs te M. Calenius ad me attulit A. D. XIIII. Kal. Mart. in quibus litteris scribis, tibi in animo esse, observare Cæsarem; &, si secundum mare ad me ire cœpisset, confestim in Samnium ad me venturum; sin autem ille circum isthæc loca commoraretur, te ei, si propius accessisset, resistere velle. te animo magno & forti istam rem agere existimo: sed diligentiùs nobis est videndum, ne distracti pares esse adversario non possimus; cùm ille magnas copias habeat, & majores brevi habiturus sit. NONENIM pro tua prudentia debes illud solum animadvertere, quos in præsentia cohortes contra te habeat Cæsar, sed quantas brevi tempore equitum & peditum copias contractturus sit. cujus rei testimonio sunt litteræ, quas Bussenius ad me misit; in quibus scribit, id quod ab illis quoque mihi scribitur, præsidia Curionem, quæ in Umbria & Tuscia erant, contrahere, & ad Cæsarem iter facere. quæ si copia in unum locum fuerint coacta, ut 7 pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, sed locis suis repugnet, hærebis: neque solus cum ista copia tantam multitudinem sustinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimùm & cum omni copia huc venias. Consules constituerunt idem facere. ego 9 Metuscilio ad te mandata dedi, providendum esse, ne duæ legiones sine Picentinis cohortibus in conspectum Cæsaris committerentur. Quamobrem moliri commoveris, si audieris me regredi, si forte Cæsar ad me veniat, eo vendum enim puto esse, ne implicatus hæream. nam neque castra, propter anni tempus & militum animos, facere possum: neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit, ne receptum amittam. itaque non amplius XIV. cohortes Luceriam cogi. Cõsules præsidia omnia deducturi sunt, aut in Siciliam iturí. NAM AUT exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos posse; aut regiones ejusmodi obtinere, è quibus repugnemus. id quod neutrum nobis hoc tempore contingit: quòd & magnam partem Italiæ Cæsar occupavit; & vos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quàm ille. itaque nobis providendum est, ut summam reipublicæ rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimùm ad me venias, possumus etiam nunc rempublicam erigere, si communi consilio negotium administrabimus: sin distrahemur, infirmi erimus. mihi hoc constitutum est. His litteris scriptis, 8 ea à te mihi litteræ attulit & mandata. Quod me hortare, ut istuc veniam: id me facere non arbitror posse; quòd non magnopere his legionibus confido.

CN. MAGNUS PROCOS. S. D.
L. DOMITIO
PROCOS.

LITERÆ mihi à te redditæ sunt A. D. XIII. Kal. Mart. in quibus scribis, Cæsarem apud Corfinium castra posuisse. quod putavi & præmonui, fit, ut nec in præsentia commistere tecum prælium velit; &, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi sit: atque istas copias conjungere optimorum civium possis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis litteris sum commotus. neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati satis confido, ut de omnibus fortunis reipublicæ dimicem: neque etiam, qui ex delectibus conscripti sunt à Consulibus, convenerunt. Quare da operam, si ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimùm venias antequàm omnes copiæ adversarium conveniant. neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire possunt: &,

1. Neque se si vellet. Ita legit Lamb. vulg. si deest.

2. Quod Brundisium præsidium misi.) Legit Bos. ut est in ms. Junius fide ms. Pal. quas Brundisium præsidio misi.; vulgati quidam codices, quod Brundisium præsidium misi.

3. Se per montes explicare.) Omnes Bos. ms. sic habent. Locum hunc non satis est tangere Vict. sed antiquam scripturam refert quæ hanc confirmat, semper montes explicare edidit Ulig. sed per montes, &c. lectionem Bos. jam ante Lambin. expresserat. sed illa verba, se per montes explicare, collocanda censet post illa superiora, neque se si vellet expedire, ut ita legatur; neque se si vellet expedire, neque se per montes explicare posset. Aun refert duos ms. Palat. habere semper montes explicare, unde conjicit se in per montes explicare.

4. Ea cita video cursori.) Conjecturam Man. ex I. Bess. in quo erat, Alia video cursori Marcello, confirmat Dec. in quo perspicue exaratum est, ea cita video, &c. Torn. convenit cum Bess. ms. vulg. etiam video C. Marc.

5. Cæsarem Firmo progressum.) Vict. l. IV. Variarum lectionum, multis verbis ostendere conatur legendum esse, firmo progressum: idque ex auctoritate veteris codicis. Lambin. tamen priorem lectionem retinet atque amplectitur, cùm eam reperiat in aliquot libris ms. & maximè in Tor. cum que, ut ait, quod caput est, ratio, ut ita legatur, postulet, & lectionem Vict. refellit ut ineptam.

6. Etiam & etiam.) Edidit Bos. auctore Dec. etiam & etiam: in vulgata edit. duo postrema vocabula desunt.

7. Pars exercitus ad Albam.) Ita ex ms. restituit Vict. antea legebatur, ad Balbum.

8. Cum omni copia.) Et hæc etiam restitutio Vict. debetur ex antiquiori suo ante, cum omnibus copiis.

9. Metuscilio.) Bessarionis liber Metusilio.

si convenirent, quantum iis committendum sit 2 *quòd inter se ne nosti quidem sunt, contra* veteranas *legiones, non te præterit.*

CICERO ATTICO, S.

13 LIPPITVDINIS meæ signum tibi sit librarii manus, & eadem causa brevitatis: etsi nunc quidem, quod scriberem nihil erat omnis exspectatio nostra erat in nuntiis Brundisinis. si nactus hic esset Cæsum nostrum, spes dubia pacis: sin ille ante 2 transiisset, exitiosi belli metus. sed videsne, in *quem hominem* inciderit respub.? quàm acutum, quàm vigilantem, quàm paratum? si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maximè timuerant, maximè diligetur. multùm mecum municipales homines loquuntur, multum rusticani, NIHIL PRORSUS ALIUD CURANT, NISI AGROS, NISI VILLULAS, NISI NUMMULOS SUOS. & vide, quàm conversa res est. illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. id quantis nostris peccatis, vitiisque evenerit, non possum sine molestia cogitare. quæ autem impendere putarem, scripseram ad te; & jam tuas litteras exspectabam.

CICERO ATTICO, S.

14 NON dubito, quin tibi odiosæ sint epistolæ quotidianæ, cùm præsertim neque nova de re aliqua certiorem te faciam, neque novam denique jam repetiam scribendi ullam sententiam. sed, si dedua opera, cùm causa nulla esset, tabellarios ad te cum inanibus epistolis mitterem; facerem ineptè. euntibus verò, domesticis præsertim, ut nihil ad te dem litterarum, facere non possum: & simul (crede mihi) *requiesco* paulum in his miseriis, cùm quasi tecum loquor, cum verò tuas epistolas lego, multo etiam magis. omnino intelligo, nullum fuisse tempus post has fugas & formidines, 3 quod magis debuerit mutum esse à litteris: propterea quòd neque Romæ quidquam auditur novi: nec in his locis; quæ à Brundisio absunt propiùs, quàm tu, biduum, aut triduum. Brundisii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis. qua quidem exspectatione torqueor. sed omnia ante nos sciemus. eodem enim die video Cæsarem à Corfinio post meridiem profectum esse, 4 id est, Feralibus, quo Canusio mane Pompejum. eo modo autem ambulat Cæsar, & iis 5 dictis militum celeritatem iucitat, ut timeam, ne citius ad Brundisium, quàm opus sit, accesserit. dices, Quid igitur proficis, qui *antecipes* ejus rei molestiam, quam triduo sciturus sis? nihil equidem sed, ut supra dixi, tecum perlibenter loquor; & simul scito, labare meum consilium, illud, quod satis jam fixum videbatur, non mihi satis idonei sunt auctores ii, qui à te probantur. quod enim umquam eorum in rep. *forte factum* exstitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam desiderat? nec mehercule laudandos existimo qui trans mare belli parandi causa profecti sunt (quamquam hæc ferenda non erant) video enim, quantum id bellum, & quam pestiferum futurum sit. sed me movet *unus vir*, cujus fugentis compes, remp. recuperantis locus videor esse debere. Totiesne igitur sententiam mutas? *ego tecum, tamquam mecum loquor.* quis autem est, tanta quidem de re, quin varie secum ipse disputet? simul & elicere cupio sententiam tuam; si manet, ut firmior sim; si mutata est, ut tibi assentiar. omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me scire, quid Domitius acturus sit, quid noster Lentulus. de Domitio varia audimus, 6 modo esse in Tiburti, haud *lepidè*: quod cùm Lepidius accessisse ad urbem: quod item falsum video esse. 7 ait enim Lepidus, 8 eum nescio quò penetrasse itineribus; *occultandi sui causa*, 9 an maris adiscendi, ne id quidem scit. ignorat enim de filio. addit illud sanè molestum; pecuniam Domitio satis grandem, quam is 10 Corfinii habuerit, non esse redditam. de Lentulo autem nihil audimus. hæc velim exquiras, ad meque perscribas.

CICERO ATTICO, S.

15 A D.V. Non Mart. epistolas mihi tuas Ægypta reddidit, unam veterem IV Kal. quam te scribis dedisse Pinario, quem non vidimus; in qua exspectas, quidnam præmissus agat Vibullius; qui omnino non est visus à Cæsare: (in altera epistola, video, te scire ita esse) &, quemadmodum reduentem excipiam Cæsarem; quem omnino vitare cogito: 11 & have Athenionis fugam intendis, commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto esse faciendum: &, ignoras, Domitius cum fascibusne sit; quod cùm scies, facies, ut sciamus. Habes ad primam epistolam, secutæ sunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de pristino statu, jam tamen, ut ante ad te scripsi, labantem. Nec me movet, quod *scribis*, 11 IOVI IPSI INIQUUM. nam periculum in utriusque iracundia positum est: victoria autem ita incerta, ut deterior causa *paratior* mihi esse videatur: nec me consules movent, qui ipsi plumæ aut folio facilius moventur, *effecit* me deliberatio cruciat, cruciavit que adhuc. cautior certè est mansio: honestior existimatur trajectio. malo interdum, multi me non cautè, quam pauci me honestè, fecisse existiment. De Lepido & Tullo quod quæris, illi verò non dubitant, quin Cæsari præsto futuri, in senatumque venturi sint. Recentissima tua est epistola Kal. data; in quo optas congressum, pacemque non desperas. sed ego, cùm hæc scribebam, nec illos

---

3. *Quod inter se noti quidem sunt.*] Malit legi Manut. *qui inter se nec noti sunt*, aut, *qui inter se noti quidem sunt*, quod magis placet; ita enim scriptum est in antiquo libro Pantagath.

2. *Transiisset.*] Vulg. *transmisisset.*

3. *Quod magis debuerit mutum esse à litteris.*) est ista emendatio Victor. partim conjectura ducti, partim etiam antiquo mss. adjuti. prius legebatur, *quid magis desuerit, multum esse, &c.*

4. *Id est Feralibus.*) Hæc verba, *id est Feralibus*, leguntur in omnibus Bos. mss. ea tamen absunt à vulgatis codd.

5. *Dictis militum celeritatem.*) Hæc est lectio mss. Bos. qui tamen videndum dicit an Cicero διχροΐς scripserit, ut quemadmodum idem scriptor alio loco dixit, *succilla extendere*, Hor. *furca expellere*, & Aristoph. διχροΐς ὠθεῖν; sic etiam διχροΐς *incitare*, hoc loco dixerit. Bessar. lib. 8. ahi duo veteres, *distinguo*, sed frigidè nimis, ut videtur Man. qui legit, *dictis*, ex restitutione Vict. qui vocem, *dictis*, quæ tunc in vulgatis erat editionibus, rejecit.

6. *Modo esse in Tiburti.*) Nihil discrepans ab excusis Torn. & Crusell. Dec. sic refert, *modo esse in Tibur si haut Lepidè, quod cum Lepidius, ad urbem accessisse*, unde emendavit Bos. *modo esse in Tiburti haut Lepidè, quod cum Lepidius, ad urbem accessisse.* Lamb. vulgatam lectionem sequitur quæ ita se habet, *modo esse in Tiburti aut lepidè, quod cum Lepidus accessisset ad urbem.* Ion. ex mss. Pal. vestigiis & conjectura sic emendavit, *modo esse in Tiburtine Lepidi, modò cum Lepidius accessisse ad urbem.*

7. *Ait non Lepidus.*) Ion. ut ait, longè optimè restituit ex mss. Pal. *sed ait Lepidus.*

8. *Eum nescis quo penetrasse itineribus.*) Longolii ms. quo usus est Vrs. *itineris*. Lamb. putat desideraxi epitheton quod cohæreat cum voce *itineribus*, forte, *mentis*, seu *derius*.

9. *An maris adiscendi.*) Vict. hæc est ex antiquiore suo restitutio, prius *adipiscendi*.

10. *Corfinii.*] Ita legendum videtur Man. vulg. *Coreni*.

11. *Es, have Athenionis fugam intendis.*] Bos. hæc est conjiciendis ex depravata Dec. & Crus. scriptura, quorum prior, *habe Athenionis fugam intendis*; alter verò, *haud Athenionis fugam intendis*. Vrsini liber, *& ad Hemonis fugam intendis*. Pius, pro *Hemonis, fugam. Anthedonis Phycen legit*. Lamb. licet hunc locum fere desperatum asserat, tamen ne ibi taceat, ubi alii verbosi fuerunt, hanc affert conjecturam, *arcemonis fugam tendis*, vel etiam δοτέμων φύσιν *tendis*: hanc quoque refert Bosii conjecturam, *Ave Athenio, si fugam intendis*. Ion. ex multorum mss. Pal. comparatione, *& an in Hagnonis fugam intendas.*

12. *Iovi ipsum iniquum.*] Vict. ex antiqui sui depravata scriptura, *Iovi ipsinicum*, restituit *Iovi ipsum iniquum*. Ionius etiam testatur mss. Pal. habere, *ipsinicum*, unde reposuit *ipsulicum*, quem vide-

E. Accessi-

illos congessuros, nec, si congressi essent, Pompejum ad ullam conditionem 1 accessurum putabam. Quod videris non dubitare, si consules transeant, quid nos facere oporteat; certè transeunt: vel, quo modo nunc est, transierunt. sed memento, præter Appium, neminem esse ferè, qui non jus habeat transeundi. nam aut cum imperio sunt, ut Pompejus, ut Scipio, 2 Setenas, Fannius, 3 Voconius, Sestius, ipsi consules; quibus *more majorum*, concessum est vel omnes adire provincias: aut legati sunt eorum. sed 4 nihil dissero. quid placeat tibi, & quid propemodum rectum sit, intelligo. Plura scriberem, si ipse possem. sed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii litterarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, misi ad te, ut meam vicem doleres, cùm me desideri videres.

BALBUS CICERONI IMP. S.

OBSECRO te Cicero, suscipe curam & cogitationem dignissimam tua virtute, ut Cæsarem & Pompejum, perfidia hominum *distractos, rursus in pristinam concordiam reducas. crede mihi, Cæsarem non solùm* 5 *fore in tua potestate, sed etiam maximum beneficium te sibi dedisse judicaturum, si huc te rejicu. velim, idem Pompejus faciat: qui ut adducì tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quàm spero. sed, cùm constiterit, & timere desierit, tum incipiam non desperare tuam auctoritatem plurimum* 6 *valituram. Quòd Lentulum COS. meum voluisti hic remanere, Cæsari gratum, mihi verò gratissimum me dius fidius fecisti. nam illum tanti facio, qui non Cæsarem magis diligam: qui si passus esset, nos secum, ut consueveramus, loqui; & non se totum etiam & etiam ab sermone nostro avertuaet, minus miser, quàm sum, esset. nam cave putes, hoc tempore plus me quemquam cruciari, quòd eum, quem ante me diligo, video in Consulatu quid vis potiùs esse, quàm consulem. quòd si voluerit tibi obtemperare, & nobis de Cæsare crederee & consulatum reliquum Romæ peragere, incipiam sperare, etiam, consilio Senatus, auctore te, illo relatore, Pompejum & Cæsarem conjungi posse. quod si factum erit, me* satis vixisse *putabo. Factum Cæsari de Corfinio* 7 *totum me probaturum scito.* 8 *quo modo in hujusmodi re, commodiùs cadere non potuit, quàm ut res* 9 *sine sanguine consisteret. Balbi mei tuique adventu delectatum te, valdè gaudeo. iis quæcumque tibi de Cæsare dixit, quæque Cæsar scripsit,* 10 *scio te tibi probabit, quicumqua fortuna ejus fuerit,* 11 *verissimè scripsisse.*

CICERO ATTICO, S.

OMNIA mihi provisa sunt, 12 præter occultum, & tutum iter ad mare superum. hoc enim mari uti non possumus hoc tempore anni. illuc autem, quò spectat animus, & quò res vocat, qua veniam? cedendum enim est celeriter; ne forte qua re impediar, atque alliger. nec verò ille me ducit qui videtur: quem ego hominem 13 ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram; nunc verò etiam 14 ἀεροπηγικώτατον. non me igitur is ducit, sed *sermo hominum*, qui ad me à Philotimo scribitur. is enim me ab optimatibus ait conscindi. quibus optimatibus, diì boni? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem se venditant Cæsari? 15 municipia verò Deum: nec simulant, ut cum de illo ægroto vota faciebant. sed planè, quidquid mali hic Pisistratus non fecerit, tam gratum est, quàm si alium facere prohibuerit. hunc propitium sperant; illum iratum putant. quos fieri censes ἀπυνήσεις ex oppidis? quos honores? metuunt, inquies: credo; sed mehercule illum magis hujus *insidiosa clementia* delectantur; illius iracundiam formidant 16 judices DCCCL. qui præcipuè Cnæo nostro, ex quibus quotidie aliquem video, nescio quas ejus Lucerias horrent. itaque quæro, qui sint isti optimates, 17 qui me exturbent, cùm ipsi domi maneant. sed tamen, quicumque sunt, αἰδίομαι Τρῶας. etsi, qua spe proficiscar video; conjungoque me cum homine magis ad vastandum Italiam, quàm ad vincendum parato: 18 demum quem exspecto. & quidem, cùm hæc scribebam IV. Nonas jam exspectabam aliquid à Brundisio. quid autem aliquid? quàm indecenter turpiter fugisset, & victor hic quà se referret, & quò. quod ubi audissem; si ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

1. *Accessurum.*) Lamb. videtur fortasse legendum *discessurum.*

2. *Setenas.*) liber Bess. *Seteonas*, sed Man. hunc ignorat. *Sufenas* legit Vrs. ex argenteo denario, in quo, *Sextus Nonius Sufenas*, descriptus est: neque aliter Pighi. l. XVII. Annalium Romanor.

3. *Voconius.*) Quid si *Coponius*? qui præter Pompejum sequutus est, ait Man.

4. *Nihil dissero.*) Bos. mss. partim *desero*, partim *disero*. probavit Faërn. & Man. lectionem. vict. reposuit *desidero*; *desero* ex duobus mss. Palretiani. Iun. hanc que ait esse germanam Ciceronis ἀπολόγωνιν.

5. *Fore in tua potestate.*) Vulg. *in tua potestate fore.*

6. *Apud tua valituram.*) Ita legit Mal. quam lectionem in omnibus fere invenit Bos. duo priora vocabula desunt in vulgatis.

7. *Totum me probaturum.*) *Te probaturum*, vetus Vrs. liber.

8. *Quomodo.*) Vulg. & *quomodo.*

9. *Sine sanguine consisteret.*) Ita Vict. ex antiquo suo, prius *sine sanguine consisteret.*

10. *Scit te tibi probavit.*) liber Bess. *scit tibi probabit.* Manut. emendat, *scit, & tibi probabit.*

11. *Verissimè scripsisse.*) Ita conjecit Man. è Bess. antiquo in quo legitur *verissimè*, ut in antiquo lib. scriptum primo existimet, *verissimè.* ad veteris orthographiæ rationem; unde imperitis librariis occasio medium suspicatur *præter occultum, & tutum iter, &c.* Bos. verò auctoribus Scaligero & Crus. ita reponendum affirmat. Sic etiam legit Lambin & ante ipsum Corrad. conjectura ductus: vulg. *præter occultum meum. Iter ad mare &c.*

13. Ἀπολιτικώτατον.) Civilis gubernationis maximè expertem.

14. Ἀεροπηγικώτατον.) Artis imperatoriæ maximè ignarum.

15. *Municipia verò Deum.*) Sic restituit Vict. cum legeretur *adeunt.* Fulv. *ad eum.*

16. *Judices DCCCL.*) Iun. refert mss. Pal. habere CCCL. ex quibus conjicit legendum CCCLX.

17. *Qui me exturbent, cùm ipsi domi maneant.*) Vict. *qui me exturbent Camillo*, castigavit, sed non placet Lamb. qui vulgatam scripturam retinet.

18. *Demum quem exspecto.*) Dec. plaè refert conjecturam Bos. *demum quem exspecto.* quidam legunt *Demetrium*; vulg. *demum quem exspecto.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER NONUS, AD ATTICUM.

CICERO ATTICO, S.

ETsi, cùm tu has litteras legeres, putabam fore, ut scirem jam, quid Brundisii actum esset; (nam 1 Canusio VIII. KAL. profectus erat Cnæus; hæc autem scribebam pridie Nonas 2 XIV. die postquam ille Canusio moverat) tamen angebar singularum horarum exspectatione: mirabarque, mihi allatum esse ne rumoris quidem. nam erat mirum silentium. sed hæc fortasse 3 κέκοσμηται sunt: quæ tamen jam sciantur, necesse est: illud molestum me adhuc investigare non posse, ubi P. Lentulus noster sit, ubi Domitius. quæro autem, quò facilius scire possim, quid asturi sint; 4 iturine ad Pompejum; &, si sunt, quà quandove ituri sint. urbem quidem jam refertam esse optimatium audio; Sosium & Lupum, quos Cnæus noster ante putabat Brundisium venturos esse, quàm se, judicare. hic verò vulgò vadunt. etiam M. Lepidus, quocum diem conterere solebam, cras cogitabat. nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus: deinde Arpinum volebamus. inde, iter qua maximè 6 ἀναπαύσασθαι esset, ad mare superum, remotis, sive omnino missis lictoribus. audio enim, bonis viris, qui & nunc, & sæpe antea magno præsidio ei 7 fuerunt, hanc cunctationem nostram non probari; multaque in me, 8 & severè in convivii tempestivis quidem disputari, cedamus igitur; &, ut boni cives simus, bellum Italiæ terra, marique inferamus; & odia improborum rursus in nos, quæ jam exstincta erant, incendamus, & Lucceji consilia, ac Theophani persequamur. cùm Scipio vel in Syriam proficiscitur, sorte, vel cum gerere, honestè; vel Cæsarem fugit, iratum, Marcelli quidem, nisi gladium Cæsaris timuissent, manerent. Appius & eodem timore, & inimicitiarum recentium: & tamen, præter hunc, & C. Cassium, reliqui legati; 9 Faustus Proquæstor: ego unus, cui utrumvis liceret: frater 10 accederet; quem socium hujus fortunæ esse, non erat æquum: cui magis etiam Cæsar 11 irasceretur. sed impetrare non possum, ut maneat. dabimus hoc Pompejo, quod debemus. nam me quidem alius nemo movet; non sermo bonorum, qui nulli sunt; non causa, quæ acta timidè est, agetur improbè. 12 uni, uni hoc damus, ne id quidem roganti, nec suam causam (ut ait) agenti, sed publicam. Tu quid cogites de transeundo in Epirum, scire sanè velim.

CICERO ATTICO, S.

ETsi Nonis Mart. die tuo, ut opinor, exspectabam epistolam à te longiorem; tamen ad eam ipsam brevem, quam 13 III. Nonas ὑπὸ τὴν ἀξίνην dedisti, rescribendum putavi. Gaudere ais te, mansisse me; & scribis, in sententia te manere, mihi autem superioribus litteris videbare non dubitare, quin cederem; ita, si & Cnæus bene comitatus conscendisset, & consules transissent. utrum hoc tu parum commeministi, an ego non satis intellexi, an mutasti sententiam? sed aut ex epistola, quam exspecto, perspiciam, quid sentias; aut alias abs te litteras eliciam. Brundisio nihildum erat allatum. ò rem difficilem, planeque perditam! quàm nihil prætermittis in consilio dando! quàm nihil tamen, 14 quod tibi placeat, explicas! non esse me unà cùm Pompejo, gaudes: ac proponis, quàm sit turpe, me adesse, cùm qui de illo detrahatur, 15 nec fas esse approbare. Certè contra igitur? 16 dii, inquis, averruncent. quid ergo fiet, si in altero scelus est, in altero supplicium? impetrabis, inquis, à Cæsare, ut tibi abesse liceat, & esse otioso. supplicandum igitur? miserum. quid, si non impetraro? & detriumpho erit, inquis, integrum. quid, si hoc ipso premar? accipiam? quid fœdius? negem? repudiari se totum, magis etiam quam olim in XX viratu, putabit. ac solet, cùm se purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me sibi fuisse inimicum, ut ne honorem quidem à se accipere vellem. quanto nunc hoc idem accipiet asperius? tanto scilicet, quanto & honor hic illo est amplior, & ipse robustior. Nam quòd negas te dubitare, quin magna in offensa sim apud Pompejum hoc tempore, non video causam, cur ita sit, 17 hoc quidem tempore. qui enim amisso Corfinio denique

1. CAnusio III XI Kal.) Videtur legendum Vrs. XI Kalend.
2. XIV.) Vrs. XVI; Man. XIII. reponendum censent: sed Bosius tribunus intercedit, & vim fieri vetat antiquæ lectioni.
3. Κέκοσμηται.) Inanis studii plena Καινόσμηται ex Palat duobus legit Iun.
4. Ubi P. Lentulus.) Prænomen P. deest in vulg.
5. Iturí sint.) Alii, iturus sit.
6. Ἀναπαύσασθαι.) Remotum ab omni occursu.
7. Fuerunt.) Vulg. fuerint.
8. Et severè in convivii tempestivis.) Amicus Vrs. putat legendum, & severè, & in convivii tempestivis quidem disputari, &c. Iun. verò, & severè in convivii tempestivis quidem.
9. Faustus proquæstor: ego unus.) Hæc est lectio antiquioris Vict. Iun. tamen retinet lectionem vulg. faustus prope ego unus, sui, &c. & hanc ait esse in ipsis mss. Pal. scripturam. Manut. ex I. Bess. qui etiam habet prope, conjicit legendum, Proprætor, etiamsi, proquæstor, retinere malit.
10. Accederet.) Vulg. accesserit. Man. malit accedas, cum in antiquis libris, accedens scriptum sit.
11. Irasceretur.) Vulg. irascitur.
12. Uni, uni hoc damus.) Alterum uni abest à vulg.
13. III. Nonas ὑπὸ τὴν ἀξίνην.) Sub ipsam accessionem febris. Hæc emendatio Vict. prius legebatur III. Nonas Mart. ὑπὸ τὴν δείλην, reliquæ editiones, illud quidem δείλην in ἀξίνην mutant, sed nomen Martius retinent.
14. Quod tibi placeat.) Vulg. quod tibi ipse placeat.
15. Nec fas esse.) Vulg. nefas esse.
16. Dii, inquis, averruncent.) Iun. reponit. dii, inquis abnuerint, proec quod est in mss. Pal. annuerint, aut si ita placet, annuerint.
17. Hoc tempore.) Hæc duo vocabula delet Faem.

denique certiorem me fui consilii fecit, is queretur Brundisium me non venisse, cùm inter me, & Brundisium Cæsar esset? deinde, etiam scit, ἀπαῤῥησίαστον esse in ea causa querelam suam. me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando plus vidisse, quàm se. sin, cùm potuero, non venero; tum erit inimicus: quod ego non eò vereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?

Τίς ἐστι δοῦλος, ᾧ μανεῖν ἄφρονος ὤν;)

sed quia *ingrati* animi crimen horreo. confido igitur adventum nostrum illi, quoquo tempore fuerit, ut scribis, ἀσμένιστον fore. Nam quòd ais, si hic tempertantius egerit, considerarius consilium te daturum; quì hic potest se gerere non *perditè?* vita, mores, ante facta, ratio suscepti negotii, socii, vires bonorum, aut etiam constantia. Vix dum epistolam tuam legeram, cùm ad me, currens ad illum, Postumus Curtius venit, nihil nisi classeis loquens & exercitus: eripiebat Hispanias: tenebat Asiam, Siciliam, Asticam, Sardiniam: confestim in Græciam persequebatur. eundum igitur est, nec tam ut belli, quàm ut *fugæ fuii* simus. nec enim ferre potero sermones istorum quicumque sunt. non sunt enim certè, ut appellantur, *boni*. sed tamen id ipsum scire cupio, quid loquantur; idque ut exquiras, meque certiorem facias, te vehementer rogo. Nos adhuc, quid Brundisii actum esset, planè nesciebamus. cùm sciebamus, tum ex re, & ex tempore consilium capiemus; sed utemur tuo.

CICERO ATTICO, S.

1 DOMITII filius transit Formias VIII. ID. currens ad matrem Neapolim, mihique nuntiari jussit, patrem ad urbem esse; cum de eo curiosè quæsisset servus noster Dionysius. nos autem audieramus eum profectum sive ad Pompejum, sive in Hispaniam. id cujusmodi sit, scire sanè velim. nam ad id, quod delibero, pertinet; si ille certè usquam discessit, intelligere Cnæum, non esse faciles nobis ex Italia exitus, cùm ea tota armis, præsidiisque teneatur, hieme præsertim. nam si commodius *anni tempus* esset, vel infero mari liceret uti. nunc nihil potest, nisi supero 3 tramitti; quò iter interclusum est. quæres igitur & de Domitio, & de Lentulo. A Brundisio nulla adhuc fama venerat: & erat hic dies VII. ID. quo die, suspicabamur, aut pridie Brundisium venisse Cæsarem. nam KAL. Atpis manserat. sed si Postumum audire velles, persecuturus erat Cnæum. transisse enim jam putabat, conjectura tempestatum ac dierum. ego nautas eum non putabam habiturum: ille confidebat, & eo magis, quòd audita navicularii hominis *liberalitas* esset. sed tota res Brundisina jam quo modo habeat se, diutiùs nescire non possum.

CICERO ATTICO, S.

4 EGo etsi tamdiu requiesco, quamdiu aut ad te scribo, aut tuas litteras lego: tamen & ipse egeo argumento epistolarum, & tibi idem accidere certò scio. quæ enim soluto animo familiariter scribi ϛ solent, temporibus his excluduntur. quæ autem sunt horum temporum, ea jam contrivimus. sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, sumsi mihi quasdam tanquam ἡσύχ, quæ & pollicitæ sunt, & temporum horum; ut & *abducam animum* ab querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. ex sunt hujusmodi.

6. Εἰ μένετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννευμένῃ. Τυραννευμένης δ' αὐτῆς, εἰ πάλιν τρόπῳ τυραννίδος καταλυθείν 7 πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο τοῦδε τοῦ ὅλου ἡ πόλις κινδυνεύειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸ κωλύοντας, 8 μὴ αὐτὸς αἱρεῖν. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι 9 τυραννευμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ κοινωνεῖν, ἀναχωρήσωμεν ποι, τὸ πατρίδος τυραννευμένης. Εἰ διὰ παντὸς ἰτέον κινδυνεύειν τὸ ἐλευθερίας χάριν. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον 10 ταύτῃ τυραννευμένῃ. Εἰ δὲ μὴ δοκιμάζοντας τὴν διὰ πολέμου καταλυσιν τὸ τυραννίδος, σιωπητέον ὅμως τοῖς ἀείστοις. Εἰ τοῖς εὐεργέταις, καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον σὺν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι τοῦδε τοῦ ὅλου. Εἰ ὁ μεγάλα τῶν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσῃ ἂν ἐθέλοι τῆς ὑπὲρ τὸ πατρίδος. Εἰ ἐφετέον αὐτῷ ἐστὶ ποτε, καὶ τὸ οἰκειοῦσθαι ποιεῖν τὸ πρόσκαιρον ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τὰς ἰσχύσας διὰ πολιτείας.

in his ego me consultationibus exercens, & differens in utramque partem tum Græcè, tum Latinè, & abduco paumper animum à molestiis, & 11 τὸ φεύγειν delibero. Sed vereor, ne tibi ἄκαιρος sim. si enim rectè 12 ambulaverit is, qui hanc epistolam tulit, in ipsum tuum diem incidit.

CICERO ATTICO, S.

NATALI die tuo scripsisti epistolam ad me plenam consilii, summæque cum benevolentiæ, tum etiam prudentiæ: eam mihi Philotimus postridie, quàm à te acceperat, reddidit. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad superum, navigatio infero, discessus Arpinum, ne hunc fugisse; mansio Formiis, ne obtulisse nos *gratulationi* videamur: sed miserius nihil, quàm ea videre, quæ tamen, jam, jam, inquam, videnda erunt. Fuit apud me Postumus: scripsi ad te, quàm gravis. venit ad me etiam Q. 12 Fufius. quo vultu! quo spiritu! properans Brundisium, scelus accusans Pompeji, levitatem & stultitiam Senatus. hæc qui in mea villa non feram, 13 Curtium *in Curia* potero ferre? Age, finge me quamvis εὐστομάχως hæc ferentem: quid illa, DIC M. TULLI, quem habebunt exitum? 14 Et omitto causam rei-

1. Ἀπαῤῥησίαστον.) Minimè liberam, imprædicam, & reprehendi licentiâ carentem.

2. Ἀσμένιστον) Ita Vict. correxit vulg. ἀεμφίστερον.

3. *Tramitti.*) Vulg *transmitti.*

4. *Ego nisi scribo.*) Hæc epist. vulg. editione appingitur superiori, & ab part. tertiæ epistolæ.

5. *Silent temporibus hæc.*) Vulg. *silent, ea temporibus.*

6. Εἰ μένετέον.) An manendum in patria tyrannide oppressa? eâ verò tyrannide oppressâ in quovis modo tyrannidis eversio molienda est, etiamsi civitas propter id de summa rerum periculum subitura sit. Vitam cavendum sit, neque tyrannidem evertit, ipse evertator. An tentandum sit opem ferre patriæ tyrannide oppressæ verbis & rei opportunitate, potiùs quàm bello. An viri reip dediti sit, secedentem aliquo quiescere, oppressâ à tyranno patriâ, an quodcumque subeundum discrimen pro libertate. An bellum inferendum regioni, eaque sit obsidenda, si à tyranno opprimitur. An etiam is qui non probet, ut bello tyrann s evertatur, tamen nomen suum profiteri cum fortissimis viris debeat. An cum bene meritis & amicis una subeunda sint pericula in rep. quæ pertinent ad remp. etiamsi illi minùs rectè de rerum summa consulisse videantur. Vtrum de patriâ benè meritus, ob eamque causam gravissima quæque passus, & invidiâ oppressus ultro pro patria discrimen subire debeat, an permittendum ei, ut sui ipsius interdum & carissimarum personarum rationem habeat, ϛ dimissis adversus potentes concertationibus pro rep.

7. Πραγματευτέον.) Ita reposuit Bos ex veterib. suis editio Vict. καταλυσιν πειρατέον.

8. Μὴ αὐτὸς αἱρεῖν.) Hoc quoque Bos partim ex conjectura, partim manuductione corruptrix suorum mss. lectionis. vulg. ἱρῆναι quidam τι πείθης, quidam ἀρῆν. Vict. ex suis ἄρῃ) quod plurimi receperunt.

9. Τυραννευμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον.) Lamb. & Bos. sic reposuerunt ex suis mss. ad quam emendationem proximè accedit hæc Errici Stephan. conjectura. τυραννευμένῃ καιρῷ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολ. vulgo τῇ εἰρήνῃ μᾶλλον ἢ, &c. quæ est conjectura Petri Vict. quum prius haberetur τυραννευμένῃ μᾶλλον.

10. Ταύτῃ.) Vulg. αὐτῷ.

11. *Ambulaverit is.*) Vulg. *ambulavit.*

12. *Fufius.*) Vulg *Fufius.*

13. *Curtium in Curia.*) Ita emendarunt Lamb. & Vrs. qui tamen sit defendi possit *qui tum in Curia.*

14. *Et omitto.*) Mavult. Man. *sed omitto.*

reipubl. quam ego amissam puto cùm vulneribus suis, tum medicamentis iis, quæ parantur. de Pompejo quid agam? cui plane 1 (quid enim hoc negem?) succensui. SEMPER ENIM causæ eventorum magis movent, quàm ipsa eventa, hæc igitur mala, (quibus) majora esse quæ possunt? considerans, vel potius judicans ejus opera accidisse & culpa, inimicior eram huic, quàm ipsi Cæsari. ut majores nostri funestiorem diem esse voluerunt Aliensis pugnæ, quàm urbis captæ; quòd hoc malum ex illo, itaque alter religiosus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus; sic ego, decem annorum *peccata* recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos 2 hoc non defendente, ne dicam gravius, afflixerat; præsentisque temporis cognoscens temeritatem, ignaviam, negligentiam, succensebam. sed ea jam mihi exciderunt. beneficia ejusdem cogito; cogito etiam dignitatem, intelligo, seriùs equidem, quàm vellem, propter epistolas sermonesque Balbi; sed video plane, nihil aliud agi; nihil actum ab initio, quàm ut hunc *acciderei*. ego igitur 3 si quis apud Homerum, cùm 4 ei & mater & ea dixisset,

5 Αὐτίκα δ' τοι ἔπειτα μετ' Ἕκτορα πότμον ἑτοιμον,

matri ipse respondit,

6 Αὐτίκα τεθναίην, ἐπὲι οὐκ ἄρ ἔμελλον ἑτοίρῳ
Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: quid, si non ἑτοίρῳ solùm, sed etiam δεσπότῃ? adde, tali viro, talem causam agenti: 7 & ego verò hæc officia mercanda *vita* puto. optimatibus verò tuis nihil confido, nihil jam ne inservio quidem, video, ut se huic dent, ut daturi sint. quidquam tu illa putas fuisse de valitudine decreta municipiorum præ his de victoria gratulationibus? timent, inquies. at ipsi tum se timuisse dicunt. sed videamus, quid actum sit Brundisii. 8 ex eo fortasse mea consilia nascentur, aliæque litteræ.

CICERO ATTICO, S.

NOs adhuc Brundisio nihil. Roma scripsit Balbus, putare jam Lentulum cos. 9 transmisisse, nec eum à minore Balbo conventum; quòd is hoc jam Canusii audisset: inde ad se eum scripsisse: cohortesque sex, quæ Albæ fuissent, 10 ad Curium via Minucia transisse: id Cæsarem ad se scripsisse, & brevi tempore eum ad urbem futurum. 11 ego utar tuo consilio; neque me 12 Arpinum hoc tempore abdam: etsi, Ciceroni meo rogam puram eum dare Arpini vellem, hanc etam ipsam *excusationem* relicturus ad Cæsarem. sed fortasse in eo ipso ostendetur, cur non Romæ potiùs. sed tamen, si est conveniendus, hic potissimum. tum reliqua videbimus, id est & quò, & quà, & quando. Domitius, ut audio, 13 in Cossano, & quidem, ut ajunt, paratus ad navigandum: si in Hispaniam, non probo: si ad Cnæum, laudo; quovis potius certè, 14 quàm ut Curium videat; quem ego patronus aspicere non possum. quid alios? sed, opinor, quiescamus; ne nostram culpam coarguamus; qui, dum urbem, id est patriam, amamus, dumque rem conventuram putamus, ita nos gessimus, ut plane interclusi captique simus. Scripta jam epistola, Capua litteræ sunt allatæ hoc exemplo. Pompejus mare transiit cum omnibus militibus, quos secum habuit. hic numerus est hominum millia xxx. & 15 consules duo, & tribuni pl. & senatores, qui fuerunt cum eo, omnes cum uxoribus & liberis. Conscendisse dicitur A. D. IV. Nonas Mart. ex ea die fuere Septemtriones venti. naves, quibus usus non est, omneis aut *præcidisse*, aut *incendisse* dicunt. de hac re litteræ L. Metello trib. pl. Capuam allatæ sunt ab Clodia socro, quæ ipsa transiit. ante sollicitus eram & angebar, 16 sicut res scilicet ipsa cogebat, cùm consilio explicare nihil possem: nunc autem, postquam Pompejus, & consules ex Italia exierunt, non angor, sed ardeo dolore:

17 οὐδὲ μοι ἦπερ
ἔμπεδον, ἀλλ' 18 ἀλαλύκτημαι:

non sum, inquam, mihi crede, mentis compos; tantum mihi dedecoris admisisse videor. 19 Mene non primùm cum Pompejo, qualicumque consilio uso, deinde *cum bonis* esse, quamvis causa temere instituta? præsertim cùm ii ipsi, quorum ego causa timidiùs me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illud sequi mallent? hoc turpe, & me indignum putarent? nam Quintus quidem frater, quidquid *mihi placeret*, id rectum se putare ajebat, id animo æquissimo sequebatur. tuas nunc 20 epistolas à primo lego. hæ me paullum recreant. primæ monent & rogant, ne me projiciam. proximæ te gaudere ostendunt, me remansisse. eas cùm lego, minùs mihi turpis videor, sed tam diu, *dum lego*: deinde emergit rursum dolor. & κἰχρεῦ φαντασία. quamobrem obsecro te, mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue saltem, aut consolatione, aut consilio, aut quacumque re potes: quid tu autem possis? aut quid homo quisquam? 21 vix Deus jam.

---

1. *Quid enim hoc negem? succensui.*) Vulg. *quid enim negem? succensui.*

2. *Hoc non defendente.*) Ab impressis abest negatio, quam ex conjectura reposuit Vict. Ant. Augustin. & Mal. legunt, *hoc non defendente*, quam lectionem valde probat Iun.

3. *Si quis apud Homerum.*) Faern legebat, *sicut apud Homerum*. Iun addito pronomine, *si sicut is, &c.* Vrs. verò sic totum locum legi placeret, *ego igitur si quidem, &c.*

4. *Et mater & dea dixisset.*) Deerat hic Homeri versus prouuntiatus à Thetide, quem Vict. restituit.

5. Αὐτίκα.) Statim enim tibi deinde post Hectorem mors parata.

6. Αὐτίκα τεθν.) Vtinam statim moriar, posteaquam non eram socio, cùm interficeretur, opem laturus.

7. *Et ego verò hæc officia mercanda vita puto.*) Ex antiquiore suo exemplari hanc lectionem eruit Victor. quam & Germani protulerant; sed verbum, *vita*, omiserant. Hic autem Faern. delet conjunctionis notam *&*. vulgo verant ante Vict. *ego verò hæc officia in candida vita puto.*

8. *Ex eo fortasse mea consilia nascentur.*) Veteres libri, Bos. Lamb Iun. *ea consilia*, rectissimè secundum mentem Iun. Lamb. legi malit, *nova consilia*, vel *alia consilia nascentur.*

9. *Nec transmisse.*) Hæc epist. vulgatis unicam cum superiore constituit, si quidem illi in mediate appingitur.]

10. *Transmisisse.*) Faern. ex *transmisisse me*, quod est in mss. libris faciebat, *se transmisisse me.*

11. *Ad Curium via Minucia.*) Ita ex antiquis suis Bos. Vict. verò legit *ad Curium Minutia*, quum antea legeretur, *ad Curium in Minucia*, hunc sequuti sunt Torn. 1. 1. Adversc. 21. & Lamb. Man. Faern. & Mal. ex Hor. legunt, *Nomicia*, sed & hic & apud Horat. *Minucia* legendum esse ostendit Bos. Ceterum pro *Curium*, *Cerum* habet liber Bess.

12. *Ego utar.*) Vulg. *ergo utar.*

13. *Arpinum.*) Vulg. *in Arpinum.*

14. *In Cosano, & quidem.*) Vulg. *in Cosano est quidem.*

15. *Quàm ut Curium videat.*) Sic restituit Vict. & probat Lamb. Germani legunt *Curium*. prius habebatur, *Cerum*. unde prius faciebat *Cerum*.

16. *Consules duo & trib. plebis.*] *Duo*, ut videtur Man. fortasse fuit glossema antecedentis verbi, aut legendum, ut homo eruditus existimat *Consules & duo tribuni plebis.*

17. *Sicut res scilicet ipsa cogebat, cum consilio explicare nihil possem.*] Alii *sicut res scil. ipsa cog. quo ut consilio possem.*

18. Ἀλαλύκτημαι.) Ita restituit Vict. ex antiquiore suo libro, & Homeri emendatis codd. antea legebatur, κλάλη).

19. *Mene non primùm.*) Vulg. *me non primùm.*

20. *Epistolæ à prima.*] Ita est in omnibus Bosii codd. quidam legendum censent, *à prima.*

21. *Vix Deus, &c.*) Coà. Torn. habet, *vix Deus. Jam equidem.*

1. *Vti*

jam. equidem illud molior, quod tu mones sperasque fieri posse; ut mihi Cæsar concedat, ut absim, cùm alii in senatu contra Cnæum agatur. sed timeo, ne non impetrem. venit ab eo Furnius: (ut quidem scias, quos sequamur) Q. Titinii filium cum Cæsare esse nuntiat: sed illum majores mihi gratias agere, quàm vellem. quid autem me roget, (paucis ille quidem verbis, sed εἰ δυνάμει) cognosce ex illius epistola. me miserum, quòd tu non valuisti. unà fuissemus: consilium certè non defuisset,

1 εἰ τί τε δὴ ἐρχομένῳ.

sed acta ne agamus: reliqua paremus. me adhuc hæc duo fefellerunt, initio spes compositionis, qua facta volebam uti populari vita, sollicitudine senectutem nostram liberanti: deinde bellum crudele, & exitiosum 3 suscipi à Pompejo intelligebam. MELIORIS medius fidius civis, & viri putabam, quovis supplicio affici, quàm illi crudelitati non solùm præesse, verùm etiam interesse. videtur vel mori satius fuisse, quàm esse cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potiùs excogita. quemvis eventum fortius feram, quàm hunc dolorem.

CÆSAR IMP. S.D. CICERONI IMP.

CUM Furnium nostrum tantum vidissem; neque loqui, neque audire 4 meo commodo potuissem; properarem, atque essem in itinere, prævisis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiaque agerem: 5 & si hoc & sæpe, & saepius mihi facturus videor; ita de me mereris. in primis à te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut te ibi videam; ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ, brevitatique litterarum ignoscas. reliqua ex Furnio cognosces.

CICERO ATTICO, S.

7 SCIPSERAM ad te epistolam, quam darem IV. ID. sed eo die is, cui dare volueram, non est profectus. venit autem eo ipso die 6 ille celeripes, quem Salvius dixerat: attulit uberrimas tuas litteras, quæ 7 mihi quiddam quasi animula restillarunt. recreatum enim me non queo dicere. sed planè τὸ συνέχον effecisti. ego enim non jam id ago, mihi crede, ut *prosperos exitus* consequar: sic enim video, nec duobus his vivis, nec, hoc uno, nos umquam temp. habituros. ita neque de otio nostro spero jam, nec ullam acerbitatem recuso. unum illud extimescebam, ne quid *turpiter* facerem, vel dicam, jam effecissem. sic ergo habeto, salutareis te mihi litteras misisse: neque solùm has longioreis, quibus nihil potest esse explicatius, nihil perfectius; sed etiam illas breviores, in quibus hoc mihi jucundissimum fuit, consilium factumque nostrum à Sexto probari: pergratumque mihi tu fecisti, à quo diligime, & quid rectum sit, intelligi, scio. Longior verò tua epistola non me solùm, sed meos omnes ægritudine levavit. itaque utar tuo consilio, & ero in Formiano: ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animadvertatur; aut, si nec hic, nec illic eum videro, devitatum se à me putet. Quod autem suades, ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompejo, quod ipsi tribuerim; id me jam pridem agere intelliges ex litteris Balbi & Oppii: quarum exempla tibi misi: nisi etiam Cæsaris ad eos *sanamente* scriptas; quo modo in tanta insania. sin mihi Cæsar hoc non concedat; 8 video tibi placere illud, me πολιτεύμενος de pace suscipere: in quo non extimesco periculum. cùm enim tot impendeant, cur non *honestissimo*. 9 depecisci velim? sed vereor, ne Pompejo quid oneris imponam;

10 μή μοι γοργείην κεφαλὴν δείσοιο πελώρου

intorqueat. mirandum enim in modum Cænus noster Sullani regni similitudinem concupivit. 11 εἰδὼς σοι λέγω. 12 nihil illeumquam minus obscure tulit. cùm hoene igitur, inquies, esse vis? *beneficium* sequor, mihi crede, non *causam*, ut in Milone, ut in. sed hactenus. Causa igitur non bona est? immo optima: sed agetur (memento) *fœdissimè*. primùm, consilium est, suffocare urbem, & Italiam fame; deinde, agros vastare, urere, pecuniis locupletum non abstinere. sed, cùm eadem metuam ab hac parte; si illinc beneficium non fit, rectius putem quidvis domi perpeti. sed ita meruisse illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen subire non audeam. quamquam à te ejus quoque rei justa defensio est explicata. De triumpho tibi assentior: quem quidem totum facilè & libenter abjecero. egregiè probo 13 fore, ut, dum agamus, 14 ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: si modò, inquis, satis ille erit firmus, est firmior etiam quàm putabamus. de isto licet bene speres. promitto tibi, si valebit, *tegulam* illum in Italia nullam relicturum. tene igitur socio? contra mehercule meum judicium, & contra omnium *antiquorum* auctoritatem: nec tam ut illa adjuvem, quàm ut hæc ne videam, cupio discedere. noli enim putare tolerabileis horum insanias, nec uniusmodi fore. etsi quid te horum fugit? legibus, judiciis, senatu sublato, libidines, audacias, sumtus, egestates tot *egentissimorum* hominum, nec privatas posse res, nec rempublicam sustinere. 15 abeamus igitur inde qualibet navigatione: etsi id quidem, ut tibi videbitur: sed certè abeamus. sciemus enim, id quod expectas, quid Brundisii actum sit. Bonis viris quòd ais probari, quæ adhuc fecerimus, scirique ab iis 16 nos non profectos, valde gaudeo; si est nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo investigabo diligentiùs: id mandavi Philotimo, homini fotti, ac *nimium optimati*. Extremum est, ut tibi argumentum ad scribendum fortasse jam desit. nec enim alia de re nunc ulla scribi potest; & de hac quid jam amplius inveniri potest? sed quoniam & ingenium suppeditat, (dico mehercule, ut sentio) & amor, quo & meum inge-

1. Εἰ τί τε δὴ ἐρχομένῳ.) Supplendum ex Homeri Iliad. κ. εἰ τί τε δὴ τῶν δόοιεν, Ὅ πῶς κέρδος ἔῃ. duobusque simul eunibus alter alterum prævertere sed cogitando, qui è re foret.

2. Vit populari vita, sollicitudine senectutem nostram liberanti.) Sic edidere Sab. Dec. Bos. vulg. *qua facta volebam*, vel ut alii *videbam*, *ut populari vita sollicitudine senectutem nostram liberari*; cui loco Vict. & Manut. se mederi non posse fatentur. Pantag. teste Lambino, sic restituere conatus ejusque facta, ut populari, ut mea, videbam sollicitudine senectutem nostram liberari. Lamb. *quæ videbam, ut populari mea.*

3. Suscipi a Pompejo intelligebam.) Arbitratur legendum Lamb. *non intelligebam*, quod & aliis videtur.

4. Meo commodo potuissem; properarem.) Ita Lamb. & Bos. ex codd. Mem. Mal. Torn. Cruf. & Dec. vulg. *me commodo potuisset properantem.*

5. Et hoc & sæpe.) Vulg. *& si hoc efficiam & feci.*

6. Ille celeripes.) Codex Torn. habet, *ille celeriter get, quem, &c.*

7. Mihi quiddam quasi animula restillarunt.) Hæc est scriptura Dec. cujus lectionis veritatem quædam exstant in Torn. & Vict. in illo quidem in hunc modum, *mihi quiddam quæ fieri mutæ restillarunt*; in hoc vero in hunc modum, *mihi quiddam quæ fieri mutæ est illi arunt.* Adrian. Turn. l. 1. c. 21. conjecit, *mihi quiddam quasi animi à te instillarunt*, vel *quasi animata*. Lamb. sic propius ad scripturam antiquam, *mihi quiddam quasi animula instillarunt.*

8. Tibi placere illud, mei, &c. *illud*, abest à vulg.

9. Depecisci.) Vulg. *depacisci.*

10. Μή μοι γοργείην.) Ne mihi Gorgoneum caput horrendi & gravis monstri.

11. Εἰδὼς σοι λέγω.) Ex antiquis exemplaribus sic rescripsit Vict. prius vulgabatur. εἰδόσι λέγω.

12. Nihil ille unquam minus.) Vulg. *nihil inquam, ille minus.*

13. Fore ut dum agamus.) Malè, judice Bos. reposuit Mal. & hunc sequutus Lamb. *ut dum vagamur.*

14. Ὁ πλοῦς ὡραῖος) Navigatio tempestiva. Hæc emendatio debetur Vict. antea legebatur ὅπως ὡραῖος.

15. Abeamus igitur inde.) Verbum, *inde*, à libro Bess. abest, & ut opinatur Man. rectè abest.

16. Nos non profectos.) Ita Dec. conjecturam verò Man. adjuvat Torn. qui habet, *non profectos*: vulg. *non profectos.*

ingenium incitatur; perge, ut facis. & scribe, 1 quantum potes. In Epirum quòd me non invitas, comitem non molestum, subiratscor: sed vale. nam, ut tibi ambulandum, ungendum, sic mihi dormiendum. etenim litteræ tuæ mihi somnum attulerunt.

CICERO ATTICO, S.

2 CENANTIBUS pridie Idus nobis, ac noctu quidem, 3 latius à te epistolam brevem attulit. De L. Torquato; quòd modò quæris, non modò Lucius, sed etiam 4 Aulus profectus est; 5 alter multos D. de Reatinorum corona quòd scribis, molestè fero in agro Sabino semen tem fieri prescriptionis. 6 Senatores multos esse Romæ, nos quoque audieramus. ecquid potes dicere, cur exierint? in his locis opinio est conjectura magis, quàm nuntio, aut litteris, Cæsarem Formiis A. D. XI KAL. fore. hic ego vellem habere Homeri illam illam Minervam simulatam Mentori cui dicerem:

7 Μέντορ πῶς τ' ἄρ' ἴσω, πῶς τ' ἄρ προσπτύξομαι αὐτὸν; nullam rem umquam difficiliorem cogitavi. sed cogito tamen; nec ero, ut in malis, imperatus sed cura, ut valeas. puto enim diem tuum heri fuisse.

CÆSAR OPPIO, CORNELIO S.

GAUDEO mehercule vos significare litteris, quam valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta, consilio vestro usur libenter, & hoc libentius, quòd mea sponte faciere constitueram, ut quàm lenissimum me præberem; & Pompejum, darem operam, ut reconciliarem. tenemus hoc modo si possumus omnium voluntates retineare, & diuturna victoria uti: quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt neque victoriam diuturnam tenere, præter unum L. Sullam, quem imitaturus non sum. ha NOVA sitra vincendi; ut misericordia & liberalitate nos munimus. id quem admodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. 8 De rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Magnum, Pompeji præfectum, depeliendi. 9 scilicet à meo institutore usus sum, & eum statim missum feci. jam duo præfecti sabinum Pompeji in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. si volent grati esse, debebunt Pompejum hortari, ut malit mihi esse amicus, quàm his, qui & illi, & mihi semper fuerunt inimicissimi. quorum artificio effectum est, ut resp. in hunc statum pervenirent.

BALBUS CICERONI IMP. S.

10 S. V. B. E. Postea quàm litteras communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæsare epistolam accepi, cujus exemplum tibi misi, ex quibus perspicere potes, quam cupiat concordiam, & Pompejum reconciliare, & quàm remotus sit ab omni crudelitate: quod eum sentire, ut debet, valde gaudeo. De te & tua fide, & pietate idem mehercule, mi Cicero, sentio, quod tu; non posse tuam jamam & officium sustinere, ut contra eum arma feras, à quo tantum beneficium te accepisse prædices. Cæsarem eosdem probaturum exploratum, pro singulari ejus humanitate, habeo: eique cumulatissime satisfacturum te certè scio, cum nullam partem belli contra eum suscipias, neque fuisse ejus adversarius fueris. atque hoc solum iare tali & tanto viro, satis habebit, sed etiam mihi ipsi sua 11 concessit voluntate, ne in inimicitiis essem, quæ contra Lentulum, aut Pompejum futura essent; quorum beneficia maxima haberem: sibique satis dixit, 12 si rogatu urbana officia sibi præstitissem; quæ etiam illi, si vellem præstare possem. itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, sustineo; meumque officium, fidem, pietatem hu præsto. sed mehercule 13 rursus jam abjecliam compositionem non desperatissimam esse puto; quoniam Cæsar est ea mente, quam optare debemus. hæc res mihi placet, si tibi videtur, te ad eum scribere, & ab eo præsidium petere, ut petisti à Pompejo, me quidem approbante, temporibus Milonianis. præstabo (si Cæsarem bene novi) eum prius tua dignitatis, quàm sua utilitatis rationem habituum. Hæc quàm prudenter tibi scribam, nescio. sed illud certè scio, me ab singulari amore ac benivolentia, quæcumque scribo, tibi scribere: quòd te (ita, incolumi Cæsare, moriar) tanti facio, ut pauces æque ac te caros habeam. De hac re cum aliquid constitueris, velim mihi scribas. nam non mediocriter laboro, ut utrique ut vis, tuam benivolentiam præstare possis: quam mehercule te præstaturum confido. Fac ut valeas.

BALBUS, ET OPPIUS. D. M.

CICERONI.

NEDUM hominum humilium, ut nos sumus, sed etiam amplissimorum virorum CONSILIA ex eventu, non ex voluntate, a plerisque probari solent. tamen freti tua humanitate, quòd verissimum nobis videbitur, de eo, quod ad nos scripsisti, tibi consilium dabimus: quod si non fuerit prudens, 14 ea certe ab optima fide, & optimo animo profiscitur. 15 Nos, nisi id, quod nosti, o judicio Cæsarem facere oportere existimamus ut simul Romam venerit, agas de reconciliatione gratiæ tua & Pompeji, id cum factum ex ipso cognovissemus, te hortaremur, ut velles iis rebus interesse, quò facilius, & majore cum dignitate per te, qui utrique es conjunctissimus, res tota conficeretur: aut si ex contrario putaremus Cæsarem id non facturum & cum velle cum Pompejo bellum gerere: sciremus; numquam tibi suaderemus, contra hominem optime de te meritum, arma ferres; sicuti te semper cravimus, ne contra Cæsarem pugnares. sed cum ita tamen, quid facturus Cæsar sit, magis opinari, quam scire possimus: non possumus, nisi hoc; non videri eam tuam esse dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique sit maximè necessarius, arma feras. & hoc, non dubitamus, quin Cæsar pro sua humanitate maximè sit probaturus. nos tamen (si tibi videbitur) ad Cæsarem scribemus, ut nos certiores faciat, quid in hac re facturus sit, a quo sciet nobis rescriptum, statim, qua sentiemus, ad te scribemus: & tibi fidem faciemus, nos ea suadere, quæ nobis videntur tua dignitati, non Cæsaris actioni, esse utilissima; & hoc Cæsarem pro sua indulgentia in suos probaturum putamus.

CICERO ATTICO S.

TRIS epistolas tuas accepi postridie Idus. erant autem 8 IV. III, pridie Idus datæ. igitur antiquissimæ cuique primum respondebo. Assentio tibi, ut in Formiano potissimum commorer: 14 etiam de supero mari, 17 palpaboque ut antea ad te scripsi, ecquonam modo 18 possim, voluntate ejus, nullam reipub. partem attingere. Quòd laudas, quia obliviscor me scripsi ante facta, 18 & delicta nostri amici: ego verò ita facio. quin ea ipsa, quæ à te commemorantur secus ab eo in me ipsum facta esse, non memini: tanto plus 20 ad me valere beneficii gratiam, quàm injuriæ dolorem, volo. faciamus igitur, ut censes, colli-

7. *Quantum potes.*) Torn. *quantum potest*: unde Lamb. conjicit, *quantum potest est.*

8. *Cenantibus pridie Idus.*) Id Idus reponit Lamb. Mal. & codd. Mem. Torn. que sequutos Ceterum hæc epist. in libris veteribus à superiore non separantur.

3. *Quod modò quæris.*) Vulg. *quid modò quæris.*

4. *Aulus.*) Ita reponit Vict. pro eo quod antea legebatur, *Paulus.*

5. *Alter multos D.*) Est hoc à Dec. Bos. in nullo ms. lectionem vulg. *alii multi* reperit in Torn. *erat, alter multos* nota D. aberat.

6. *Senatores multos.*) Auctoritate antiquorum lib. sic emendavit Vict. & ejecit scuriam illam lectionem, *Senatorum multos.*

7. Μέντορ, πῶς τ' ἄρ.) Mentor, quonam modo adeam, & quonam modo amplexabor ipsum.

8. *De rebus.*) Vulg. *de his rebus.*

9. *Scilicet meo institutore.*) *Sed & meo institutore*, duo mss. Pal. rectissimè habent. Lamb.

10. S. V. B. E.) Lambin. & Rosica legunt, Rivium sequuti, sed & idem conjecerat etiam Man. nisi quod E omiserat.

11. *Concessit voluntate.*) Sic Lamb. & Bos. ex mss. vulgò *benitate.*

12. *Se rogatus urbana esse a.*) Vulg. *se rogatus.*

13. *Res jam abjecliam.*) Vulg. *res jam abjecliam.*

14. *Ea certè ab optima.*) Vulg. & *certè ab optima.*

15. *Nos, nisi id, quod nostro judicio.*) Codd. Memm. neque, *nos*, habent neque *id*; verum tamen, *id*, funditus quidem delet Lamb. *nos*, autem retinet, quia in aliis libris reperitur.

16. *Etiam de supero.*) Ita mss. unus Vat. vulg. & *jam.*

17. *Palpaboque.*) Hæc est scriptura Dec. Bess. & Cavalc. Aliorum libri *plaboque*, ex quo Faërn. *prælabor* faciebat: vulgi *perlabor*. Man. legit, *Palbeque*, *ut antea ad te scripsi, ecquonam modo*, &c. Lamb. ferè ita, nisi quod particulam, *ut*, omittit.

18. *Possim.*) Ita Faërn. antea habeatur *possem.*

19. *Et delicta nostri amici.*) Vulg. & *dicta nostri amici.*

20. *Ad ut valere.*) Vulg. *apud me valere.*

J. Se-

colligamusque nos. 1 συφιεύω enim simul ut rus decurro, atque in decursu ἤθους meas commentari non desino. sed sunt quædam earum perdifficiles ad judicandum. De optimatibus, sit sanè ita, ut vis: sed nosti illud, Διονύσι Θ' εὐ Κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæsarem est. Quod autem quasi veteri videris, ne mihi tua consilia dispiceant; me verò nihil delectat aliud, nisi consilium & litteræ tuæ quare fac, ut ostendis, ne desisteris ad me, quidquid tibi in mentem venerit, scribere. mihi nihil potest esse gratius. Venio ad alteram nunc epistolam: Recte non credis de numero militum. Ipso dimidio plus scripsit Clodia. falsum etiam de corruptis navibus. Quod Consules laudas; ego quoque animum laudo, sed consilium reprehendo. 2 dispersu enim illorum, actio de pace sublata est; quam quidem ego meditabar. itaque postea Demetrii filium de concordia tibi remisi, & Philotimo dedi. nec verò dubito, quin exitiosum bellum impendeat, cujus initium ducetur a *fame*. & me tamen doleo non interesse huic bello; in quo tanta vis sceleris futura est, ut, cùm PARENTIS non alere nefarium sit, nostri principes antiquissimam & sanctissimam parentem, patriam, fame necandam putent. atque hoc non opinione timeo, sed interfui sermonibus. omnis hæc classis Alexandria, 3 Colchis, Tyro, Sidone, 4 Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Lesbo, Smyrna, Milieto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, & ad occupandas frumentarias provincias comparatur. 5 at quàm veniet iratus! & iis quidem maximè, qui eam maximè salvam volebant, quasi relictus ab iis quos reliquit. itaque mihi dubitanti, quid me facere par sit, permagnum pondus affert benivolentia erga illum; qua dempta PATRIÆ melius esset in patria, quàm patriam servando everterere. De Septentrione planè ita est, metuo, ne vexetur Epirus. sed quem tu locum Græciæ non diepium triputas? prædicat enim palam, & militibus ostendit, se largitione ipsa superiorem, quàm hunc fore. illud me præclare admones, cùm illum videro, ne nimis indulgenter, & ut cum gravitate potius loquar. Planè sic faciendum. Arpinum, cùm eum convenero, cogito, ne forte, aut abiim, cùm veniet, aut cursem huc illuc via detenima. Bibulum, ut scribis, audio venisse, & rediisse pridie Idus. Philotimum, 6 ut ais epistola tertia, exspectabis, at ille Idib. a me profectus est. eo serius ad tuam illam epistolam, cui ego statim rescripseram, redditæ sunt meæ litteræ. De Domitio, ut scribis, ita opinor esse, ut & in Cossano sit. & consilium ejus ignoretur. iste omnium *nugissimus* & sordidissimus, qui Consularia comitia à Prætore at haberi posse, 7 est hic quidem, qui semper in Rep. fuit. itaque nimirum hoc illud est quod Cæsar scribit in ea epistola, cujus exemplum ad te misi, se velle uti CONSILIO meo; age, esto hoc commune: GRATIA: ineptum id quidem; sed, puto, hoc simulat ad quaidam Senatorum sententias DIGNITATE, fortasse sententiæ Consularis. illud extremum est, OPE OMNIVM RERVM. id ego suspicari cœpi tum ex tuis litteris, aut hoc ipsum esse, aut non multo secus. nam permagni ejus interest, tem ad interregnum non venire. id assequitur, 8 si per Prætorem Consules creantur. nos autem in libris habemus, non modò Consules à Prætore, sed ne Prætores quidem creari jus esse, idque factum esse *numquam*. Consules, eò non esse jus, quòd majus imperium a minore rogari non sit jus: Prætores autem, cùm ita rogentur, ut collegæ consulum sint, quorum est majus imperium. aberit non longè, quin hoc à me decerni velit, neque sit contentus Galba, Scævola, Cassio, Antonio.

9 τότε μοι χάος ἐυρεῖα χθών.

sed quanta tempestas impendeat, vides. Qui transierint Senatores, scribam ad te, cùm certum habebo. De re frumentaria rectè intelligis; quæ nullo modo administrari *sine vestigalibus* potest: nec sine causa & eos, qui circum illum sunt, omnia postulantes, & bellum nefarium times. Trebatium nostrum, etsi, ut scribis, nihil bene sperat, tamen videre sanè velim: quem fac horteris, ut properet. opportunè enim ad me ante adventum Cæsaris venerit. De Lanuino, statim, ut audivi Phameam mortuum, optavi, si modò esset futura Respublica, ut id aliquis emeret meorum: neque tamen de te, qui maximè meus, cogitavi. sciebam enim te quoto anno, & quantum in solo, solere quærere: neque solum Romæ, sed etiam Delituum *digamma* videram. verumtamen ego illud, quamquam est bellum, minoris *æstimo*, quàm æstimabatur Marcellino Consule, cùm ego istos hortulos propter domum, Antii quam tum habebam, jucundioreis mihi fore putabam, & minore impensa, quàm si Tusculanum refecissem. volui HS. Q. egi per prædem ille daret. Antii cùm haberet venale: noluit. sed nunc omnia ista jacere puto propter nummorum caritatem mihi quidem erit aptissimum. vel nobis potiùs, si tu emeris. sed ejus dementias cave contemnas. valde est venustum. quamquam mihi ista omnia jam addicta vastitati videntur. Respondi epistolis tribus: sed 11 exspecto alias. nam me adhuc tuæ litteræ sustentantur. 12 D. Liberalibus.

CICERO ATTICO, S.

NIHIL habebam, quod scriberem, neque enim novi quidquam audieram, & ad tuas omnes rescripseram pridie. sed, cum me *agritudo* non solùm somno privaret, verùm ne vigilare quidem sine summo dolore pateretur, tecum ut quasi loquerer, in quo uno acquiesco, hoc nescio quid, nullo argumento proposito, scribere institui. Amens mihi fuisse videor à principio, & me una hæc res torquet, quòd non, omnibus in rebus labentem, vel potius ruentem Pompejum tamquam unus manipularis *secutus* sim. vidi hominem XIV KAL. Febr. plenum formidinis. illo ipso die sensi, quid ageret. numquam mihi postea placuit; nec umquam

1. Συφιεύω enim, simul ut rus.) Declamo, fictas causas ago. Partim conjectura, partim ope Decurtati qui hæc verba sic refert, *sufiebo enim simul ut rus decurro, atque in decursu, &c.* Ita emendavit Bosius, idque laudat e tonto Bessarionis, Cavalc. Tornæs. & ab eorum libris, *sufiebam simul ut rus decurro*. Ant. Augustinus *arma*, in *vetus*, mutabat. Ex hac tamen lectione Lambinus & Turnebus d. cap. 21. sententiam ab ipsa probabilem elicere posse putant. vulg. *fuit vo enim similimus decurro*.

2. Dispersu enim illorum.) Visini ms. *dispersione*: alii *dispersa*.

3. Colchis, Tyro.) Lambinus ex conjectura legit *Dicæa, Tyro, Sidone, &c.*

4. Arado.) Vulg. *Audio*.

5. At quam veniet iratus.) Hæc correcta o est à Victorio, pro eo quod antea erat, *ad quam veniet iratus*.

6. Ut ais epistola tertia.) Victorius emendat, ex antiquis libris, *ut ait in epistola tertia, &c.*

7. Est ille quidem qui.) *Est item qui*, habent vulg.

8. Per prætorem.) Vulg. *per prætores*; ut & infra à *prætore*, pro à *prætoribus*.

9. Τότε μοι.) Tunc tellus mihi lata dehiscat.

10. Sciebam enim te quoto anno.) Proximè ad Turnebi conjecturam hæc verba refert Decurtatus; *sciebam enim te quoto anno & quantum in solo solere quærere, neque solum Romæ, sed etiam Delituum Digamma videram*: Manutius, *sciebam enim te quoto anno & q. s. neque solum Romæ, sed etiam Delituum digamma, &c.* vulg. *sciebam enim te de quoto anno, &c.* pro *Delituum Digamma*, conjicit quidam, *tuum digamma*.

11. Exspecto alias.) Verum codd. Malaspinæ, sic in Sed. legebatur, *sed exspecto alias*; in Crusellino *alias tuas*: ita, vox illa, *tuæ*, vulgò intercepsit, & *alias* exulavit hactenus.

12. D. Liberalibus.) Ita reposuit Victorius, antea deerat littera *D.* id est *Data*: Ianuarius verò post *sustentantur*, scribit, *Vale*, & sequentem epistolam sic inchoat; *De Liberalibus, &c.*

umquam aliud in alio peccare destitit. nihil interim 1 ad me scribere, nihil nisi fugam cogitare. quid quæris? sicut 2 εἰς τοὺς ἐρωτικοὺς 3 alienant suri immundæ visu, illis unde unde *decor* sit: sic me illius fugæ, negligentiæque deformitas avertit ab amore. nihil enim dignum faciebat, quare ejus fugæ comitem me adjungerem. nunc emergit amor; nunc desiderium ferre non possum; nunc mihi nihil libri, nihil litteræ, nihil doctrina prodest: 4 ita dies & noctes, tamquam avis, illà mare prospecto; evolare cupio. 5 DO, DO pœnas temeritatis meæ: etsi quæ fuit illa temeritas? quid feci non consideratissimè? si enim nihil præter fugam quæreretur, fugissem libentissime: sed genus belli crudelissimi & maximi, quod nondum vident homines, quale futurum sit, perhorrui quæ minæ municipiis? 6 quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remansissent? quàm crebro illud, *Sulla potuit, ego non potero?* mihi autem hæserunt illa: MALE Tarquinius, qui Porsenam, qui Octavium 7 Mamilium contra patriam; impiè Coriolanus, qui auxilium petiit à Volscis; rectè Themistocles, qui mori maluit; nefarius Hippias, Pisistrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. at Sulla, at Marius, at Cinna rectè, immo jure fortasse. sed quid eorum victoria crudelius? quid funestius? hujus belli genus fugi, & eo magis, quòd crudeliora etiam cogitari, & parari videbam. me, quem nonnulli conservatorem istius urbis, 8 quem parentem esse dixerunt, Getarum, & Armeniorum, & Colchorum copias ad eam adducere? me meis civibus famem, vastitatem inferre Italiæ? Hunc primùm mortalem esse, deinde etiam multis modis posse extingui cogitabam: urbem autem, & populum nostrum servandum ad *immortalitatem*, quantum in nobis esset, putabam; & tamen spes quædam me obtentabat, fore, ut aliquid conveniret potius, quàm aut hic tantum sceleris, aut ille tantum flagitii admitteret. 9 alia res nunc tota est, alia mea. Sol, ut est in tua quadam epistola, excidisse mihi è mundo videtur. Ut *ægros*, dum anima est, spes esse dicitur; sic ego, quoad Pompejus in Italia fuit, sperare non destiti. 10 hæc, hæc me fefellerunt; &, ut verum loquar, ætas jam à diuturnis laboribus devexa ad otium, domesticarum me rerum delectatione mollit. nunc, 11 si vel periculosè experiundum erit, experiar certe, ut hinc avolem. ante oportuit fortasse. sed ea, quæ scripsisti, me tardarunt, & auctoritas maximè tua. nam cùm ad hunc locum venissem, 12 evolvi volumen epistolarum tuarum, quod ego sub signo habeo, servoque diligentissime. erat igitur in ea, quam x. Kalend. Febr. dederas, hoc modo, SED VIDEAMVS. ET CNAEVS *quid agat, & illius rationes quas sum sturus. Quod si iste Italiam relinquet; faciet omnino male, & ut ego existimo,* ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ: *sed rum demum consilia nostra commutanda erunt.* Hoc scribis post diem quartum, quàm ab urbe discessimus. deinde VIII. Kalend. Febr. TANTVMMODO *Cnæus noster, ne, ut urbē* ΑΛΟΓΙΣΤΩΣ *reliquit, sic Italiam relinquat.* eodem die das alteras, quibus mihi consulenti planissimè respondes. est enim sic, SED VENIO *ad 13 consultationem. Tunc si Cnæus Italia cedit, in urbem redeundum puto: 14 quæ enim finis peregrinationis?* hoc mihi planè hæsit: & nunc ita video, infinitum bellum, 15 junctum miserrima fuga; quam tu peregrinationem 16 ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς VI. Kalend. Februar. EGO SI *Pompejus manet in Italia, nec res ad pactionem venit, longius bellum puto fore: sin Italiam relinquit, ad posterum bellum* ΑΣΠΟΝΔΟΝ *struit existimo.* Hujus igitur belli ego particeps & socius & adjutor esse cogor; quod & ἀπωνοῦμαι, & cum civibus. Deinde VII. Idus Februar. cùm jam pluta audires de Pompeji consilio, conclusis epistolam quandam hoc modo, EGO QVIDEM TIBI NON SIM AVCTOR, *si Pompejus Italiam relinquit, te quoque profugere. summo enim periculo facies, nec Reip. proderis; cui quidem posterius poteris prodesse si manseris.* Quem φιλόπατριν, ac πολιτικὸν hominis prudentis 17 & amici, tali admonitu, non moveret auctoritas? Deinceps III. Idus Februar. iterum mihi respondes consulenti sic, QVOD *quaris à me, 18 fugam nec fidam, an moram defœdam utiliorem putem: ego vero in præsentia subitum discessum, & præcipitem profectionem cum tibi, tum ipsi Cnæo inutilem & periculosam puto. & satius esse existimo, vos dispertitos, & in speculis esse. sed medius fidius 19 turpe nobis puto esse, de fuga cogitare.* Hoc turpe Cnæus noster biennio ante cogitavit; ita Sullaturit animus ejus, & 20 proscripturit diu. Inde, ut opinor, cùm tu ad me quædam 21 ἠθικώτερον scripsisses, & ego mihi à te quædam significari putassem, ut Italia cederem; detestaris hoc diligenter XI. Kalend. Mart. EGO *vero nulla epistola significavi, si Cnæus Italia cederet, ut tu unà cederes: aut, si significavi, non dico fui inconstans, sed demens.* In eadem epistola alio loco NIHIL *relinquitur, nisi fuga: cui te socium neutiquam puto esse oportere, nec umquam putavi.* Totam autem hanc deliberationem evolvis accuratius in litteris XIX. Kalend. Mart. datis. SI *M. Lepidus, & L. Volcatius remanent, manendum puto, ita ut, si salvius sit Pompejus, & constiterit alicubi, 22 hanc νεκύαν relinquas, & te in certamina vinci cum illo facilius patiaris, quam cum hoc in ea, quæ persipi-*

citur

1. *Ad me scribere.*) Locum hunc correxit Manutius ex antiquo libro Alberti Ferri, cum anteà *scire*, legeretur, quod retinet Iunius.

2. Ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς *alienantur immundæ.*) Perplacet Cl. Dausquejo Lamb. *alienant*, quod orationis σπουδὴν pæne flagitat.

3. *Alienant suri immundæ visu, illis unde unde unde decor sit.*) Ita Decurtatus Bosii, nisi quod *unde* non geminatur. Lambinus et am legit *alienans* in ceteris sequitur vulgatam scripturam quæ habet, *alienantur immunda, insulsa, indecora.* Iunius ex mss. duobus Palat. restituit, *alienant, ut immunde, insulse, indecore sit.* corruptam lectionem sui hanc refert Victorius, *alienantur immunde insulsa unde decore sit.*

4. *Ita dies & noctes.*) Vulg. *itaque.*

5. *Do, do pœnas.*) Alterum *do* deest in vulgatis.

6. *Quæ nominatim.*) Ita restituit Victorius, ex corrupta antiquioris sui scriptura, quæ erat, *nomina etiam.* Vulg. ante Victorium, *quæ nomina etiam.*

7. *Mamilium.*) Vulg. *Manilium.*

8. *Quem parentem.*) Putarit legendum Lambinus, *quem patria parentem, &c.*

9. *Alia res nunc tota est, alia mea.*) Libris suis auctoribus ita scribit Bosius. Lambinus, Memm. Malasp. Tornæs. sequutus edidit, *alia mea res*; maliet tamen sic legi, *alia reipublicæ nunc causa est, alia mea.*

10. *Hæc, hæc me fefellerunt.*) Geminatur pronomen *hæc* in Scidis & Tornæs.

11. *Si vel periculose.*) Ita Decurtatus: Tornæs. verò, *sive periculosè.* unde conjecerat ipse Lambinus, *si vel, &c.* Manutius & Faernus corrigunt, *si vel periculo*, Manutius etiam existimat posse legi, *si sua periculo.* Memmius legebat ex veteribus libris nonnullis, *nunc si vel cum periculo*: Vulg. *pro periculo.*

12. *Evolvi.*) Lambinus legit, *revolvi.*

13. *Consultationem, tunc si Cnæus.*) Vulg. *consultionem tuam. Si Cnæus.*

14. *Quæ enim finis.*) Vulg. *qui enim finis.*

15. *Iunctum miserrimæ fugæ.*) Vulg. *miserrima fuga.*

16. Ὑποκορίζῃ.) Ita restituit Victorius, pro eo quod habebatur prius, ὑποκορίζων appellat.

17. *Et amici, tali.*) Legendum forte videtur Lambino, *amici tali, &c.*

18. *Fugam nec fidam, an moram defœdam.*) Bosius hæc partim conjectura, partim ex Decurt. & Crusell. emendavit. videatur Turnebus lib. 5. Adverss. cap. 21. vulg. *fugam ne fidam an moram deferendam.* Bessarionis & Cavalcantis libri, pro *deferendam*, habent *defendam*: unde conjicit Manutius, *fugamne fœdam, an mora defidem.* Iunius mutatione ferè nullas ex (ut ait) mss. Palat. sic legit, *fuga ne fidem, an mora deferendam, utiliorem putem, &c.*

19. *Turpe nobis.*) Ant. August. & Manutius rectius ducunt, *nobis.*

20. *Proscripturit diu.*) Vulg. *proscripturit jam diu.*

21. Γνωικώτερον.). Debetur & hæc correctio Victorio; antea legebatur ἀγνωικώτερον.

22. *Hanc νεκύαν.*) Hæc quoque emendatio est Victorii: prius erat *hanc ἡ* ΟΝΕΙΟΝ.

I. Στρε-

vinur futura, colluvie regnare. Multa disputas huic sententiæ convenientia. inde ad extremum. QVID *si*, inquit, *Lepidus, & Volcatius discedunt? Plane* ΑΠΟΡΩ. *Quod evenisti igitur, & quod egeris, id* 1 ΣΤΕΡΚΤΕΟΝ *putabo.* Si tum dubitaras, nunc certè non dubitas, istis manentibus. Deinde in ipsa fuga v. Kal. Mart. INTEREA *non dubito, quin in Formiano mansurus sis. commodissime enim τὸ μέλλον ibi κεφαλαιώσῃς*: A. D. Kalend. Mart. cùm ille quintum jam diem Brundisii esset, TVM *poterimus deliberare, non scilicet integra re, sed certe minus infracta, quam si una projecoris te.* Deinde IV Nonas Mart. 2 ὑπὸ τὴν λῆψιν cùm breviter scriberes, tamen ponis hoc, CRAS *scribam plura. & ad omnia, hoc tamen dicam, non pœnitere me consilii de tua mansione: &, quamquam magna sollicitudine, tamen, quia minus mali puto esse, quam in illa profectione, maneo in sententia, & gaudeo te mansisse.* Cum verò jam angerer, & timerem, ne quid à me dedecoris esset admissum; III. Nonas Mart. TAMEN, *te non esse unà cum Pompejo, non fero molestè. postea si opus fuerit, non erit difficile; & illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσφαλέστερον; sed hoc ita dico si hic, qua ratione initium fecit, eadem cetera aget, sincerè, temperatè, prudenter; valde videro, & consideratius utilitati nostræ consuluero.* VII. Idus Mart. scribis Peduceo quoque nostro probari, quòd qui enim, cujus auctoritas multum apud me valet. His ego tuis scriptis me consolor, ut nihil à me adhuc delictum putem. tu modo auctoritatem tuam defendito; 3 adversus me, nihil opus est: sed consciis egeo aliis. ego, si nihil peccavi, reliqua tuebor. ad ea tute hortare, & me omnino tua cogitatione adjuva. Hic nihil dum de reditu Cæsaris audiebatur. Ego his litteris hoc tamen profeci; perlegi omnes tuas, & in eo acquievi.

CICERO ATTICO, S.

4 LENTVLVM nostrum scis Puteolis esse: quod cùm è vivitore quodam esset auditum, qui se diceret eum in Appia, cùm is paullum lecticam aperuisset, cognosse, 5 etsi vix verisimile, misi tamen Puteolos pueros, qui pervestigarent, & ad eum litteras. inventus est vix in hortis suis se occultans, litterasque mihi remisit, mirificè gratias agens Cæsari: de suo autem consilio C. Cacio mandata ad me dedisse. eum ego hodie exspectabam, id est 6 XIII. Kal. April. Venit etiam ad me Matius 7 Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi visus est; *temperatus* & prudens: 8 existimatus quidem est semper auctor otii. quàm ille hæc non probare mihi quidem visus est! quàm illam πεκάν, ut tu appellas, timere! huic ego in multo sermone epistolam ad me Cæsaris ostendi, eam, cujus exemplum ad te antea misi; rogavique, ut interpretaretur, quid esset, quod ille scriberet, *consilio meo se uti velle, gratia, dignitate, operum omnium.* respondit, se non dubitare, quin & opem, & gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. utinam aliquod in hac miseria Reipub. πολιτικὸν opus efficere & navare mihi liceat. Marius quidem & illum in ea sententia esse confidebat, & se auctorem fore pollicebatur. Pridie autè apud me Crassipes fuerat, qui se pridie Nonas Mart. Brundisii profectum, atque ibi Pompejum reliquisse dicebat: quod etiam, qui IIX. Idus illinc profecti erant, nuntiabant: illa verò omnes, 9 in quibus etiam Crassipes, 10 qui prudentia potis attendere, sermones minacis, inimicos optimatium, municipiorum hostis, meras proscriptiones, meros Sullas: quæ Luccejum loqui? quæ totam Græciam? quæ vero Theophanem? & tamen omnis spes salutis in illis est; & ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis; &, ut has pesteis effugiam, cum dissimillimis nostri esse cupio. quid enim tu illic Scipionem, 11 quid Faustum, quid Libonem prætermissurum sceleris putas? quorum CREDITORES convenire dicuntur. quid eos autem, cùm vicerint, in civeis effecturos? 12 quam verò μακροψυχίαν Cnæi nostri esse? nuntiant Ægyptum, & Arabiam διδαίμονα, 13 & Μεσοποταμίαν cogitate, Hispaniam abjecisse. monstra narrant; quæ falsa esse possunt. sed certè & hæc perdita sunt, & illa non salutaria. Tuas litteras jam desidero. 14 post fugam nostram numquam jam nostrum earum intervallum fuit. Misi ad te exemplum litterarum mearum ad Cæsarem; quibus me aliquid profecturum puto.

CICERO IMP. S.D. CÆSARI IMP.

VTlegi tuas litteras, quas à Furnio nostro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem essem, te velle uti consilio *&* dignitate *mea, minus sum admiratus: de* gratia *& de* ope *quid significares, mecum ipse quærebam: spe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac singulari sapientia de otio, de pace, de concordia civium agi velle arbitrarer: & ad eam rationem existimabam satis aptam esse & naturam & personam meam. quod si ita est; & si qua de Pompejo nostro tuendo, & tibi, ac Reip. reconciliando cura te attingit, magis idoneum, quàm ego sum, ad eam causam profectò reperies neminem: qui & illi semper, & Senatui, cùm primum potui, pacis auctor fuis, nec, sumtis armis, belli ullam partem attigi; judicavique eo bello te violari, contra cujus honorem, populi Romani* beneficio *concessum, inimici, atque invidi nitebantur. sed ut eo tempore non modo 15 ipse fautor dignitatis*

1. Στερκτέον.) AEquibonique consulendum. Vulg. στερητέον.
2. Ὑπὸ τὴν λῆψιν.) Sub accessionem febris. Sic reposuit Victorius ex ms. suo pro eo quod vulgabatur ὑπὸ λόπλογιν τινι.
3. *Adversus me nihil opus esset, sed consciis egeo aliis.*] Ita Bosius, quem fere per omnia sequitur Ionius, emendat hanc corruptam Decurati lectionem, *adversus me nihil opus est, conscius ego aliis.* vulg. *adversus me nihil opus esse. conscio ego aliis.* Lambinus verò legit: *Tu modo auctoritatem tuam defendito adversus me: adversus alios nihil opus est si mihi nullius culpæ conscius sum ego, nihil peccavi, &c.*
4. *Lentulum.*] In vulgata editione hæc epistola unicam constituit cum superiori.
5. *Etsi vix verisimile*] Vulg. *etsi verisimile.*
6. *XIII. Kal.* Ita Bosius ex Decurato: vulg. *XIV.*
7. *Quinquatribus.*] Hoc glossema esse putat Manutius, sed Bosius defendit probum esse.
8. *Existimatus est quidem semper auctor otii*] Pro, *auctor otii*, ms. Victor habet, *auctoritati.*
9. *In quibus etiam Crassipes.*] Bessarionis liber, *in quibus Crassipes eras*: pro *Crassipes*, in Torcæl. & Cruciell. *Crassipus.*
10. *Qui prudentia potis attendere.*] Veteres libri, *potius*, scripsit Bosius *potis*, vulg. *potuit.*
11. *Quid Faustum.*] Est hæc emendatio Victorii, priùs ediderant, *quid Eunegum.*
11. *Quam verò μακροψυχίαν Cn.*) Ita restituit Victorius antea pro *Cn.* legebatur, *nec*; vulg. *quam vitè puius μακροψυχίαν.* Magnolus, teste Manutio, *μικροψυχίαν*, malebat. parum aptè. est enim *μακροψυχία, longanimitas* propriè, ut *μάκρος* seu *μῆκος*, *longitudo* Interpretatur autem Dausquejus Pompeji patientiam monstri aliquid alere, quod & Cicero metuit. Sic *μακρόθυμος* non est *magnis tibiis* homo, sed *longis*, qui, & *perpetis* veteribus dicitur. Neque enim Pusillum Pompeji animum notat Tullius, sed patientem eas, quibus mederi non poteſt, nisi in AEgypto aut Arabia vires firmet augeatque. Patientem inquam; quali modò vertit interpres Actor. Apostol. cap. XXVI. illud S. Paulli; *μακροθύμως ἀκοῦσί μου*: patienter me audias. Sed & *magnum animum* fas interpretari Latinius loquenti; idque ex variis harum Epistolarum locis, præsertim ex libro X. epist. 7. *Nisi forte hunc fissurum Pompejum abjecturum putas; cujus omnes consilium Themistocleum, &c.* en Cn. nostri *μακροψυχίαν*, hactenus Dausquejus.
12. *Et μεσοποταμίαν*) Post, *Arabiam διδαίμονα* mss. Bosii subjiciunt, & *μεσοποταμίαν*, quomodo ille edendum curavit.
13. *Post fugam nostram, numquam tam nostrum earum intervallum fuit.*] Hinc Ant. Augustinus conjiciebat, *numquam tam malum earum intervallum fuit.* Vrsino placeret magis si ita legeretur, *numquam tam vastum earum intervallum fuit.*
14. *Ipse fautor dignitatis*]Alii libri *auctor.* Bosii veteres *fautor*; quod probaret Manutius si in suis existaret. Vrsino autem placet *adjutor dignitatis*, ut est in suo ms.

gnitatis tuæ fui, verùm etiam cæteris auctor ad te adjuvandum; sic me nunc Pompeji dignitas vehementer movet. aliquot enim sunt anni, cùm vos duo delegi, quos præcipuè colerem, & quibus essem sicut sum, amicissimus. Quamobrem à te peto, vel potius omnibus precibus oro, & obtestor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique esse in maximi beneficii memoria possim; quasi tantum ad me ipsum pertinerent, sperarem me à te tamen impetraturum. sed, ut arbitror, & ad tuam fidem, & ad Rempub. pertinet, 1 me è paucis, & utriusque vestrûm, & ad civium concordiam, per te, quàm accommodatissimum, conservari. Ego, cùm antea tibi de Lentulo gratias egissem, cùm ei saluti, qui mihi fuerat, fuisses: tamen, lectis ejus litteris, quas ad me gratissimo animo de tua liberalitate, beneficioque misit, eandem me salutem à te accepisse putavi, quam ille: in quem si me intelligis esse gratum; cura, obsecro, ut etiam in Pompejum esse possim.

CICERO ATTICO, S.

12 LEGEBAM tuas litteras XIII. Kalend. cùm mihi epistola affertur à Lepta, circumvallatum esse Pompejum, ratibus etiam exitus portus teneri. non medius fidius præ lacrimis possum reliqua nec cogitare nec scribere. misi ad te exemplum. miseros nos, cur non omnes *fatum* illius unà exsecuti sumus? 2 ecce autem à Matio & Trebatio eadem: quibus Minturnis obvii Cæsaris tabellarii. torqueor infelix ut jam illum Mucianum exitum exoptem, at quàm honesta, at quàm expedita tua consilia, quàm evigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua navigationis, qua congressus, sermonisque cum Cæsare? omnia tum honesta, tum cauta. in Epirum verò invitatio quàm suavis, quàm liberalis, quàm fraterna? De Dionysio, sum admiratus: qui apud me honoratior fuit, quàm apud Scipionem Panætius: à quo impurissimè hæc nostra fortuna 3 despecta est. odi hominem, & odero: utinam ulcisci possem: sed *illum ulciscentur mores sui.* Tu, quæso, nunc vel maximè, quid agendum nobis sit, cogita. Populi Romani exercitus Cn. Pompejum circumsidet; fossa & vallo septum tenet, fuga prohibet; nos vivimus, & stat urbs ista? Prætores jus dicunt? Ædiles ludos parant? viri boni usuras persctibunt? ego ipse sedeo? coner illuc ire, ut insanus? implorare fidem municipiorum? boni non sequentur; leves irridebunt; rerum novarum cupidi, victores præsertim & armati, vim & manus afferent. Quid censes igitur? 4 ecquidnam est tui consilii ad finis hujus miserrimæ vitæ? nunc doleo, nunc torqueor, 5 cùm quibusdam aut sapiens videor, quòd una non ierim, aut felix fuisse. mihi contra, numquam enim illius victoriæ socius esse volui; calamitatis *mallem* fuisse. quid ego nunc tuas litteras, quid tuam prudentiam, aut benivolentiam implorem? actum est. nulla re jam possum juvari qui ne quid optem quidem jam habeo, nisi ut aliqua inimici misericordia liberemur. 6 ὅτι οὐ ἔστι ἔπος λόγος, ut opinor, ille de ratibus. quid enim est, quod Dolabella his litteris, quas III. Idus Mart. à Brundisio dedit, hanc 3 ἐνημερίαν quasi Cæsaris scriberet, Pompejum in fuga esse? eumque primo vento navigaturum? quod valde discrepat ab iis epistolis, quarum exempla antea ad te misi. hic quidem mera scelera loquuntur. sed non erat nec recentior auctor, nec hujus rei quidem melior Dolabella.

CICERO ATTICO, S.

TRAS XI. Kalend. accepi litteras, quibus omnia consilia differs in id tempus, cùm sciemus, quid actum 13 sit: & certè ita est: 8 nec interim potest quidquam statui, sed ne cogitari quidem. quamquam hæ mihi litteræ Dolabellæ jubent ad pristinas cogitationes reverti. fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempestas, qua ego illum usum puto. Συναγωγὴ consiliorum tuorum non est à me collecta ad querelam, sed magis ad consolationem meam: nec enim me tam hæc mala angebant, quàm suspicio culpæ, ac temeritatis meæ: eam nullam puto esse: quoniam cum consiliis tuis mea facta & consilia consentiunt. Quod mea prædicatione factum esse scribis magis, quam illius merito, ut tantum ei debere viderer; est ita. 9 ego illa extuli semper, & eo quidem magis, ne quid ille *superiorum* meminisse me putaret: quæ si maximè meminissem; tamen illius temporis similitudinem jam sequi deberem. nihil me adjuvit, cùm posset: & postea fuit amicus, 10 etiam valde: ecquam ob causam planè nescio. ergo ego quoque illi, quem etiam illud par in utroque nostrum, 11 quod ab eisdem illecti sumus. sed utinam tantum ego ei prodesse potuissem, quantum mihi ille potuit. mihi tamen, quod fecit, gratissimum: nunc eum juvare qua re possim, scio: nec, si possem, cùm tam pestiferum bellum pararet, adjuvandum putarem. tantum offendere animum ejus hic manens nolo. nec mehercule ista videre, quæ tu potes jam animo providere, nec interesse istis malis possem. sed eo tardior ad discedendum fui, quòd difficile est de discessu voluntario sine ulla spe reditus cogitare. nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, classibus, auxiliis Gallorum, quos Matius 12 ἐλάπιζεν, ut puto; sed certè dicebat, 13 peditum CCIↃↃ, equitum sex polliceri sumptu suo annos decem. 14 sed sit hoc λάπισμα. magnas habet certè copias: & habebit, 15 non, ut ille, vectigal, sed *civium dona.* adde confidentiam hominis; adde imbecillitatem bonorum virorum; qui quidem, quòd illum sibi meritò iratum putant, oderunt, 16 ut tu scribis, ludum. ac vellem, scribis, quisnam hic significasse te sedet iste, quia plus ostenderat, quam fecit; & vulgo illum, qui amarunt, non amant. municipia verò, & rustici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. quare ita paratus est, ut, etiam, si vincere non possit, quo modo tamen ipse vinci possit, non

1. *Me è paucis, & utriusque vestrum, & ad civium concordiam.*) Hæc est scidarum lectio; vulgo, *me & pacis utriusque vestrum, &c.* Vocem *pacis* ut spurium tollit Lambinus: Faernus legit, *me & paci utriusque vestrum.* Iunius in omnibus sequitur Bosium, nisi quod è mss. Pal. adjicit voculam, *ad*, & legit, *è paucis ad utriusque, &c.* ms. Vrsini habet, *me & pacis utriusque vestrum ambitiosum, &c.*

2. *Ecce autem à Matio.*) Vulg. *Ecce eadem à Matio.*

3. *Despecta est.*) Vulg. *despectata est.*

4. *Ecquidnam est tui consilii ad finis.*) Hæc emendatio est Bosii an ex conjectura, an ex libris parum mihi constat. Manuscriptorum alii habent *adjinus*, alii *adfines.* Vrsini codex, *ac finis.* Palatini duo, *ad finem.* Manutius existimat petere sententiam si sic legatur: *quid censes igitur, & quidnam tibi consilii? quid? finis hujus miserrimæ vitæ.*

5. *Cum quibusdam.*) Ita testatur Victorius ex suis libris, antea legebatur, *quidem.*

6. ὅτι οὐ ἔστ' ἔπος.) Non est versus sermo.

7. Ἐνημερίαν *quasi Cæsaris.*) Iunius ait mss. unum Palat. delere vocem *quasi.*

8. *Nec interim potest quicquam statui, sed ne cogitari quidem.*) *Sed*, abest vulgò. Victorius ait se hunc locum restituisse quum antea legeretur, *nec interim potest non modò statu, sed ne, &c.*

9. *Ego illa extuli.*) Vulg. *illum.*

10. *Etiam valde: ecquam ob causam, planè nescio.*) Sic Decurtatus, vulg. *& tam valde, & quam ob causam, planè scio.*

11. *Quod ab eisdem illecti sumus.*) Ita se conjectura reposuisse λαπίζει Lambinus. sed ita Cavalcantis librum habere testantur Manutius & Victorius. Memm. codd. Bessarionis, Maffei, & aliorum habent *illecti*, unde Manutius conjicit legendum *ejecti.*

12. Ἐλάπιζεν.) Falsò ostentabat, insolentiùs jactabat. Ita Manutius, Malaspinus, Lambinus, Bosius reposuerunt. Victories ἐπόλπιζεν seu σαλπίζει legit, quod postremum vulgo receptum est.

13. *Peditum* CCIↃↃ.) Deerat hic numerus perditum & equitum quem ex Decurtato sic Bosius expressit.

14. *Sed sit hoc* λάπισμα.) Falsa quædam ostentatio. Hoc ex antiquo suo reposuit Victor. & rejecit ψευδὲς illud ψευδησιδωρον, quod ibi antea habebatur.

15. *Non ut ille vectigal.*) Restituit particulam, *ut*, ante vocem *ille*, ex Decurtato Bosius.

16. *Ut tu scribis ludum. ac vellem, scribis quinnam hic significasse te sedet iste, quia plus ostenderat, quam fecit; & vulgo illum, &c.*) Ita Bosius ex Scidis, sed Vrsinus sic legit, *& ut tu scribis ludum: ac bene scribis quinnam hæc significasset? sed & ipsum qui plus ostenderat quam fecit, amant; & vulgo illum, &c.* vetus editio habet, *quinnam hic significasset. sed & iste.*

non videam. ego autem non tam 1 γοητείαν hujus timeo, quàm 2 πειθανάγκλιν. αἰ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεσι, inquit Πλάτων, οἶδ' ὅτι μεμιγμένοι ἀνάγκαις. 3 Illa ἀλίμενα video tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant. 4 sed habebam in illis & occultationem, & ὑπηρεσίαν fidelem: quæ si mihi Brundisii suppetunt, mallem. sed ibi occultatio nulla est. verùm, ut scribis, 5 cùm sciemus. Viris bonis me non nimis excuso. quas enim eos cenas & facere, & obire 6 scripsit ad me Sextus? quàm lautas? quàm tempestivas? sed sint quamvis boni, 7 non sunt meliores, quàm nos: moverent me, si essent fortiores. De Lanuino Phameæ, erravi: Trojanum 8 somniabam. id ego voluì Q. sed pluris est. istuc tamen cuperem emeres, si ullam spem fruendi viderem. Nos quæ monstra quotidie intelligamus, ex illo libello, qui in epistolam conjectus est. Lentulus noster Puteolis est ἀδημονῶν, 9 ut Cæcius narrat, quid agat: 10 Διαστροπλῶ Corinthiensem reformidat: Pompejo nunc putat satisfactum: beneficio Cæsaris movetur; sed tamen movetur magis prospecta re. 11 Tene hæc ferre posse? Omnia misera; sed hoc nihil miserius; Pompejus 12 N. Magium de pace misit, & tamen oppugnatur, quod ego non credebam: sed habeo à Balbo litteras, quarum ad te exemplum misi: lege quæso, & illud infimum caput ipsius Balbi, optimi, cui Cnæus noster 13 locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui nostrum non sæpe prætulit? itaque miser torquetur. sed, ne bis eadem legas, ad ipsam te epistolam rejicio. spem autem pacis habeo nullam. Dolabella suis litteris, Idibus Mart. datis, merum bellum loquitur. maneamus ergo in illa eadem sententia misera & desperata: quando hoc miserius esse nihil potest.

BALBUS CICERONI IMP. S.

CÆSAR nobis litteras perbreves misit, quarum exemplum subjecit, brevitate epistolæ scire potes eum valde esse distentum, qui tanta de re tam breviter scripserit. si quid præterea novi fuerit, plura nos scribam.

CÆSAR OPPIO CORNELIO S.

A. D. VII. Id. Mart. Brundisium veni: ad murum castra posui. Pompejus est Brundisii. misit ad me N. Magium de pace, quæ visa sunt respondi. hoc vos statim scire volui. cùm in spem venero, 14 de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, postquam rursus in spem pacis veni, ne qua res eorum compositionem impediat? namque, quod absens facere possum, opto. quòd si una essem, aliquid fortasse 15 proficere possem videri. nunc exspectatione crucior.

CICERO ATTICO, S.

MISERAM ad te 16 IX. Kalend. exemplum epistolæ 14
Balbi ad me, & Cæsaris ad eum; ecce tibi, eodem die Capua litteras accepi ab Q. Pedio, Cæsarem ad se pridie Idus Mart. 17 misisse hoc exemplo, *Pompejus si oppido tenet. nos ad portas castra habemus. conamur opus magnum & multorum dierum, propter altitudinem muri. sed tamen nihil est quod potius faciamus. ab utroque portu cornu moles jacimus, ut aut illum quamprimum trajicere quod habet Brundisii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus.*

Ubi est illa pax, de qua Balbus scripserat torqueri se? ecquid acerbius? ecquid crudelius? atque 18 eum loqui αὐθεντικῶς narrabat; Cn. Carbonis, M. Bruti se pœnas persequi, omniumque eorum, in quos Sulla Crudelis hoc socio fuisset: 19 nihil Curionem se duce facere, quod non hic Sulla duce: fecisse ad ambitionem, quibus exilii pœna superioribus legibus non fuisset; ab illo patriæ proditores de exilio reductos esse: queri de Milone per vim expulso: neminem tamen se violaturum, 20 nisi qui arma hâc. contra Bæbius quidem à Curione 111. Id. profectus, homo non infans. 21 sed qui S. ulli non dicat. planè nescio, quid agam. 22 illinc equidem Cæsum profectum puto. quidquid est, biduo sciemus. 23 A te nihil, ne Anteros quidem, qui à te litterarum: nec mirum. quid enim est quod scribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epistola, litteræ mihi ante lucem à Lepta Capua redditæ sunt Idib. Mart. Pompejum à Brundisio conscendisse, 24 at Cæsarem A. D. VII. Kalend. Apr. Capuæ fore.

CICERO ATTICO, S.

CUM dedissem ad te litteras, ut scires Cæsarem Capuæ 15
VII. Kalend. fore. 25 allatæ mihi sunt litteræ eum in Albano apud Curionem V. Kalend. fore eum cum videro, Arpinum pergam. si mihi veniam, quam peto, dederit, utar illius conditione: sin minùs, impetrabo aliquid à me ipso. ille, ut ad me scripsit, legiones singulas posuit Brundisii, Tarenti, Siponti. claudere mihi videtur maritimos exitus; & tamen ipse Græciam spectare potiùs, quàm Hispanias. sed hæc longiùs absunt. Me nunc & congressus hujus

1. Γοητείαν.) Præstigias, malitiosas blanditias.

2. Πειθανάγκλιν.) Suasionem violentam. tyrannorum enim preces, inquit Plato, permistæ sunt, ut scis, necessitatibus.

3. Illa ἀλίμενα.) Loca portu carentia, loca improtuosa. Ita Victorius scribendum & orationem pungendam esse docet.

4. Sed habebam in illis & occultationem.) Et hunc locum sanavit Victorius, antea habebatur, & corrupte se omnem. Iunius ex mss. Palat. legit habebam in illis finem & occultationem.

5. Cùm sciemus.) In libro impresso Manutii erat cùm simus; unde ille malebat, cum sequimur.

6. Scripsit ad me Sextus.) Faernus, pro Sextus reponebat, Cæcina.

7. Non sunt meliores.) Legendum fortasse est, ut videtur Lambinus sine voluisse quem nos.

8. Somniabam.) Vulg. somniaveram.

9. Vi Cæcina narrat.) Vulg. ut Cæcina narrat.

10. Διαστροπλῶ.) Infamiam.

11. Tene hæc ferre posse.) Ascit à vulg. vocula, tes quam Bosius ex Decurtato restituit: in quo hæc verba sic corruptè concipiuntur, te nec hæc posse ferre.

12. N. Magium.) Et hic & infra impressi habent, Cn. Magium.

13. Locum ubi hortos ædificaret.) Ita reposuit Bosius, pro corrupto illo, locum ubi horties ædificaret. Iunius ex duobus Palat. locum haberem, ut horties ædificarem; tertius ms. Pal. habet, ubi, non, ut.

14. De compositione aliquid me conficere.) Vrsinus suspicatur verba aliquid me conficere, glossema esse.

15. Proficere possem videri.) Verbum, videri, deest in vulg.

16. IX Kal.) In Bosii Lib. est ex Manutio: vulg. III Kal.

17. Misisse hoc exemplo.) Vulg. misisse litteras hoc exemplo.

18. Eum loqui αὐθεντικῶς narrabat.) Vulg. loqui quidam αὐθεντικῶς narrat.

19. Nihil Curionem se duce facere; quod non hic Sulla duce: fecisse ad ambitionem, quibus exilii pœna superioribus legibus non fuisset.) Curionem, pro, Curione posuit Victorius. Bosius verò præter distinctionem, mutavit, fecisset, in fecisse. Iunius nihil in textu, distinctionem solam movet hoc modo, quod non hic Sulla duce, fecisset ad ambitionem: vulgò enim sic distinguitur, quod non hic Sulla duce fecisset. Ad amb. t. Manutius sic conjicit. ab hac lege de Ambitu nova; quibus exilii pœna superioribus legibus non fuisset, eicelles: ab illo patriæ proditores exilio redutos esse? & hujus conjecturam Lambinus in editionem suam retulit. Ceterum pro proditores, Faernus legebat perditores.

20. Nisi qui arma hâc contra.) Ita Bosius ex Scidis: Vulgò nisi qui arma hac contra, quod Victorius jam ex parte emendaverat, rejiciens duas illas voces, se moverunt, quæ post, contra, legebantur; Iunius verò sic distinguit nisi qui arma. Hac contra Bæbius.

21. Sed qui S. ulli.) Separavit hic Bosius notum S. à vocabulo qui, quod importunè adhæserat. Manutius commodum existimabat sensum esse si ita distingueretur, sed quis, ulli non dicat. Vetus liber Vrsini habebat, sed quid si ille non dicat. Torneß sed quis illi non dicat: unde Lambinus olim putaverat emendandum, sed quis illa non dicat. Turnebus lib. 1. c. 21. conjicit, sed qui sciles non dicat? qui addatur.

22. Illinc equidem.) Hic receptam lectionem servavi. Victorius ait tamen suum antiquum habere, illum equidem; quod omnino probat Gifanius, in indice Lucretiano. vulgò illinc quidem.

23. A te, nihil hac Anteros quidem, qui à te, litterarum.) Conjectura hæc est Bosii, adjuta corrupta hac Decurtati scriptura, a te nihil, ne ante pro quidem qui à te. Iunius hic Bosium sequitur, sed aliquid in distinctionibus mutat. Ceterum Manutius qui hinc novam epistolam ordiatur, legit, a te nihil, ne ante prorsus quidem quod litterarum. Planè ita vulgus et Manutius, nisi quod nulla distinct. post vocem nihil. Lambin. a te nihil prorsus, ne ante diem quidem quinque.

24. At Cæsarem.) Vulg. ac Cæsarem.

25. Allatæ mihi sunt litteræ.) Vulg. allata mihi sunt Capua litteræ.

hujus simulat; (is verò adest) 1 & primas ejus actionis horreo volet enim, credo, s. c. facere: volet Augurum decretum: rapiemur, aut absentes vexabimur: vel ut Consules roget Prætoe, vel Dictatorem dicat: quorum neutrum jus est. 2 sed si Sulla potuit efficere, ab interrege 3 ut Dictator diceretur, & Magister equitum, cur hic non possit? nihil expedio, nisi ut aut ab hoc, tamquam Q. Mucius, aut ab illo, tamquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortasse convenero 4 τίτλα, κωφότερον, ne illud quidem nostrum proprium. erat enim spes proqinqui reditus; erat hominum querela. nunc exire cupimus; qua spe reditus, mihi quidem numquam in mentem venit non modò autem nulla querela est municipalium hominum, ac rusticorum, sed contra metuunt, ut crudelem, iratum. nec tamen mihi quidquam est miserius, quàm remansisse; nec optatius, quàm evolare, non tam ad belli, quàm ad fugæ *societatem*. sed tu omnia consilia differebas in id tempus, cùm sciremus, quæ Brundisii acta essent. scimus nempe: hæremus nihilo minus. vix enim spero mihi hunc ueniam daturum: etsi multa affero justa ad impetrandum. sed tibi omnem illius, meumque sermonem, omnibus verbis expressum, statim mittam. Tu nunc omni amore enitere, 5 ut nos cura tua, & prudentia juves, ita subitò accurrit, ut ne 6 T. Rebilum quidem, ut constitueram, possim videre. omnia nobis *imperata* agenda. sed tamen,

— 7 ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille,

Ἄλλα δ' κοὶ θαίμων ὑποθήσεται.

quidquid egero, continuò scies. Mandata Cæsaris ad Consules & ad Pompejum, quæ rogas, nulla habeo: 8 quæ Ægypta attulit, illa è via 9 misi ad te ante: è quibus mandata puto intelligi posse. Philippus Neapoli est, Lentulus Puteolis. De Domitio, ut facis, sciscitare, ubi sit, quid cogitet. Quod scribis, asperiùs me, quam mei patiantur mores, de Dionysio scripsisse: 10 vide, quàm sim antiquorum hominum. te medius fidius hanc rem graviùs putavi laturum esse, quàm me. nam præterquam quòd te moveri arbitror oportere injuria, quæ mihi à quoquam facta sit; præterea, *te ipsum* quodam modo hic violavit, cùm in me tam improbus fuit? sed tu id quanti æstimes, tuum judicium est. nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono. ego autem illum malè sanum semper putavi, nunc etiam impurum & sceleratum puto: nec tamen mihi inimiciorem, quàm sibi. 11 Philargyro bene curasti, causam certè habuisti & veram & bonam; relictum esse me potiùs, quàm reliquisse. Cum dedissem jam litteras A. D. IIX. Kalend. quos 12 cum Matio pueri, & Trebatio miseram, epistolam mihi attulerunt hoc exemplo;

MATIUS ET TREBATIUS CICERONI IMP. S.

CUM Capua exissemus, in itinere audimus Pompejum Brundisii A. D. XVI. Kalend. April. cum omnibus copiis, 13 quas habuit, profectum esse: Cæsarem postero die in oppidum intrasse; concionatum esse; inde Romam contendisse; velle ante Kalend. esse ad urbem, & paucos dies ibi commorari, deinde in Hispanias proficisci. Nobis non alienum visum est, quoniam de adventu Cæsaris pro certo habebamus, 14 pueros ad te remittere, ut id tu quamprimum scires. Mandata tua nobis curæ sunt, eaq; ut tempus postulavit, agemus. Trebatius Scævola facit ut antecedat. Epistola conscripta, nuntiatum est nobis, 15 Cæsarem A. D. VII. Kalend. April. Beneventi mansurum, A. D. VII. Capuæ, A. D. VI. Sinuessæ. 16 hoc pro certo putamus.

CICERO ATTICO, S.

CUM, quod scriberem ad te, nihil haberem: tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi litteras. A. D. VI. KAL. Cæsarem Sinuessæ mansurum nuntiabant. ab eo mihi litteræ redditæ sunt A. D. VII. KAL. quibus jam opes meas, non, ut superioribus litteris, opem, exspectat. cùm ejus clementiam Corfiniensem illam per litteras collaudavissem, rescripsit hoc exemplo. 16

CÆSAR IMP. CICERONI IMP. S. D.

RECTE augurari de me, (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitate. atque ego cum ex ipsa re magnam capio voluptatem: tum, meum factum probari ab te, 17 triumphe gaudio: neque illud me movet, quod ii, qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur; ut mihi rursus bellum inferrent: nihil enim malo, quam & me mei similem esse, & illos sui. Tu veliro mihi ad urbem præsto sis, ut tuis consiliis, atque opibus, ut consuevi, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil scito mihi esse jucundius. hanc adeo habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta ejus humanitas, is sensus, ea in me est beni volentia.

CICERO ATTICO, S.

TREBATIVM VI. KAL. quo die has litteras dedi, exspectabam. ex ejus nuntio, Matiique litteris meditabor, quo modo cum illo loquar ô tempus miserum! nec dubito, quin à me contendat, ad urbem veniam. Senatum enim Kalend. velle se frequentem adesse, etiam Formiis proscribi jussit. ergo ei negandum est? 18 sed quid præripis? statim ad te perscribam omnia. ex illius sermone statuam, Arpinumne mihi eundum sit, an quò aliò. Volo Ciceroni meo togam puram dare. istic puto. tu, quæso, cogita quid deinde. nam me *hebetem* molestiæ reddiderunt. A Curio velim scite, ecquid ad te scriptum sit de Tirone. ad me enim ipse Tiro ita scripsit, ut vereat, quid agat. 19 qui autem veniunt inde κινδυνωδῶς nuntiant. sanè in magnis curis etiam hæc me 20 sollicitat. in hac enim fortuna perutilis ejus & opera & fidelitas esset. 17

CICERO

1. *Et primas ejus actionis.*) Victorius emendavit, *prima*, quod vulgò receptum est.

2. *Sed si Sulla.*) Est à Tornæs. & Crusell. vulgò, *& si Sulla.*

3. *Ut dictator diceretur & magister equitum.*) Lambinus assentitur Malaspinæ, existimanti hoc totum, & *magister equitum*, esse delendum, quum à nonnullis mss. absit.

4. Τίτλα, κώφτερον.) Supplendum ex Homero: ἔτλης. perfer, gravius tulisti. Hoc restituit Victorius, qui tamen existimat debere scribi, τέτλαθι.

5. *Ut nos cura tua.*) Vulg. *tuis curæ tuæ.*

6. *T. Rebilum.*) Tornæs. & Crusell. & Malasp. codd. *Trebilium*; è quibus *T. Rebilum* fecit Bosius. olim formis excusi habebant *Trabilium*. quam veterem lectionem esse asserit Victorius; nonnulli postea in *Trebatium* convertorunt; Turnebus in *T. Ravillium*, d. cap. 21.

7. Ἄλλα μὲν.) Alia quidem ipse, alia autem vel Deus suggeret.

8. *Quæ Ægypta attulit.*) Turnebo ita legenti assentitur Bosius. Vrsinus ait in veteribus libris esse; *quæ descripta attulit*. quod etiam vulgati omnes habent.

9. *Misi ad te ante.*) E Torn. & Crusell. vocem *ante* reposuit Bosius.

10. *Vide quam sim antiquorum hominum.*) Castigavit ita Victorius. Antea, *vide quam sit*, legebatur.

11. *Philargyro bene curasti.*) Verbum *curasti*, addidit ex Tornæs. & Crusell.

12. *Cum Matio pueri.*) Vulg. *pueros.*

13. *Quas habuit.*) Vulg. *quas habuerat.*

14. *Pueros ad te.*) Vulg. *pueros meos ad te.*

15. *Cæsarem A. D. IIX Kal. April. Beneventi mansurum a. d. VII. Capuæ a. d. VI. Sinuessæ.*) Vulg. sic legitur; *Cæsarem ad IIX. Kal. Capuæ ad VII. Sinuessæ.*

16. *Hoc pro certo.*) Vulg. *hæc pro certo.*

17. *Triumphe gaudio.*) Ita Lambin. ex Tornæs. & Bosius ex Crusell. Victoriana editio, *triumphe & gaudeo.*

18. *Sed quid præripis? statim.*) Decurtati hæc lectio est, quomodo conjecerat legendum Turnebus libro 1. cap. 21. Victorius scribit, *quid præripi? statim, &c.* idque vulgo receptum est. Faernus & Lambinus reponunt, *præcipio*; alii *præripis*. Vrsinus ait ms. unum habere *præcipias*. Ante Victorium ubique legebatur, *sed quid præcipias sentiam?* quæ lectio proximè accedit ad illam quam Iunius se in duobus Palat. reperisse ait, *sed quid præcipias, sentiam? & stat.*

19. *Qui autem veniunt inde* κινδυνωδῶς *nuntiant.*] Conjectura hæc est Bosii, adjuta corrupta hac lectione Decurtati, *in dumde.* Bessarionis liber habet, *in id modo nuntiant*; ita & Tornæs. testo Bosio, nisi quod servat, *nuntiant.* Crusellinus, *in dimede.* Lambinus qui ait Tornæsianum habere, *qui autem veniunt, inni admede nuntiant*, inde conjicit, *qui autem veniunt, inania admodum nuntiant.* Iunius ait se proximè veterem scripturam reponere, *qui autem veniunt; indui modi nuntiant.*

20. *Sollicitat.*] Vulg. *sollicitant.*

I. Ear-

CICERO ATTICO, S.

1 VTRVMQVE ex tuo consilio. nam & oratio fuit ea nostra, ut bene potiùs ille de nobis existimaret, quàm gratias ageret: & in eo mansimus, ne ad urbem. illa fefellerunt, facilem quòd putaramus. nihil vidi minus damnari se nostro judicio, 2 tardiores fore reliquos, si in his non veniremus, dicere. ego, dissimilem illorum esse causam. 2 cùm multa; veni igitur & age de pace. meone, inquam, arbitratu? an tibi, inquit, ego præscribam? sic, inquam, agam, Senatui non placere in Hispanias iti, nec exercitus in Græciam transportari; multaque, inquam, de Cnæo deplorabo. tum ille, ego verò ista dici nolo. ita putabam, inquam: sed ego 3 eo nolo adesse, quòd aut *sic mihi* 4 *dicendum est, aut non veniendum*, multaque quæ nullo modo possem silere, si adessem. summa fuit, ut ille quasi exitum quærens, ut deliberarem. 5 non fuit negandum. ita discessimus. credo igitur hunc me non amare. at ego 6 me amavi; quod mihi jam pridem usu non venit. reliqua, ô dii, qui comitatus! quæ, 7 ut tu soles dicere, νεκύια! in qua era 8 Eros scelero. ô rem perditam! ô copias desperatas! 9 quid, quòd Servii filius? quòd Titini? quot in his castris fuerunt, quibus Pompejus circumsideretur? sex legiones. 10 multum vigilat, audet: nullum video finem mali. nunc certè promenda tibi sunt consilia. Hoc fuerat extremum. Illa tamen 11 καλλικλεὶς illius est odiosa, quàm pæne præterii; si sibi consiliis nostris uti non liceret, usurum, quorum posset ad omniaque esse descensurum. vidisti igitur virum, ut scripseras? ingemuisti? certè. cedo reliqua. quid? continuò ipse 12 in Pedanum, ego Arpinum. inde exspecto quidem 13 λαλαγεῦσαν illam tuam. 14 tu (malum) inquies, actum ne agas. etiam illum ipsum, quem sequimur, multa fefellerunt. sed ego tuas litteras exspecto. nihil est enim jam, ut antea, VIDEAMVS HOC QVOD SVM EVADAT. extremum fuit de congressu nostro: quo quidem non dubito quin istum offenderim. eo maturiùs agendum est. amabo te epistolam, & πολιτικῶς, valde tuas litteras nunc exspecto.

CICERO ATTICO, S.

15 EGo meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi: idque municipibus nostris fuit gratum. etsi omnes, & illos, & quà iter feci, mœstos afflictosque vidi: tam tristis, & tam attox est ἀνακώρησις hujus ingentis mali. 15 delectus habentur: in hiberna deducuntur. EA, QVAE, etiam cùm à bonis viris, cum justo in bello, cùm modestè fiunt, tamen ipsa per se molesta sunt, quæ censes aceiba nunc esse, cùm à perditis, in civili nefario bello, petulantissimè fiant? cave autem putes quemquam hominem in Italia turpem esse, qui hinc absit. vidi ipse Formiis universos: neque mehercule umquam homines putavi; & notam omneis; sed numquam uno loco videram. Pergamus igitur, quò placet, & nostra omnia relinquamus. proficiscamur ad eum, cui gratior noster adventus erit, quàm si unà fuissemus. tum enim eramus in maxima spe; nunc, ego quidem, in nulla: nec, præter me, quisquam Italia cessit, nisi qui hunc inimicum sibi putaret nec mehercule hoc facio Reip. causa, quam funditus deletam puto: sed ne quis me putet *ingratum* in eum, qui me levavit iis incommodis, quibus idem affecerat: & simul, quòd ea, quæ fiunt, aut quæ certè futura sunt, 16 videre non possum etiam equidem s c facta quædam jam puto; utinam in Volcatii sententiam. sed quid refert? est enim una sententia omnium. 17 sed erit immitissimus Servius, qui filium misit ad 18 effligendum Cn. Pompejum, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. etsi hic quidem *timoris* causa; 19 ille verò? sed stomachari desinamus, 20 & aliquando sententiam, ut nihil novi, nisi id, quod minimum vellem, spiritum reliquum esse. Nos quoniam superum mare obsidetur, infero navigabimus; &, si Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; & boni cives, amantes patriæ, mare infestum habebimus. aliam rationem hujus belli gerendi nullam video. 21 in Ægyptum nos abdimus exercitu pares esse non possumus. pacis fides nulla est, sed hæc satis deplorata sunt. Tu velim litteras Cephalioni des de omnibus rebus actis, denique etiam de sermonibus hominum; nisi planè obmutuerunt. Ego tuis consiliis usus sum, 22 maximeque quod *gravitatem* in congressu nostro tenui, quam debui; & ad urbem utnon accederem, perseveravi. Quod superest, scribe, quæso, quàm accuratissimè, (jam enim extrema sunt) quid placeat, quid censeas: etsi jam nulla dubitatio est, tamen, liquid, vel potiùs quidquid veniet in mentem, scribas velim.

M. TVL-

1. *Tardiores fore reliquos, si in his non veniremus.*] Ita rescripsit Victorius, quum prius legeretur, *tardiores fore belli quod cum ib Sinuessam non veniemus.* Faernus legebat, *tard. fore vel. si nos non veniremus.*

2. *Cum multa.*] Vulg. *quid multa?*

3. *Et nolo adesse.*] Vulg. *et nolo adesse.*

4. *Dicendum est, aut non veniendum.*] Verba hæc *aut non veniendum*, ponuntur vulgo post illa, *silere, si adessem.*

5. *Non fuit negandum.*] Ita Victorius cum antea legeretur, *non fuit negandum*

6. *Me amavi.*] *Amabo* liber Bessarionis.

7. *Vt ea soles dicere* νεκυια.] Vocem Græcam hic restituit Vict.

8. *Eros scelero.*] A Decurtato hoc est Lambinus legit, *Eros Celerio*; alii, *Eros Celer*; alii, *erratio Celerio*; alii, inter quos Cœlius Secundus Curio, & Iunius ex duobus Pal. *area scelerum.* alii *ὅ ὡς scelerum.* unus Pal. *ere scelerum.* Hic Podalirii artes Victorium, ut ipse ingenuè fateretur, deficiunt.

9. *Quid? quod Servii filius? quod Titinii? quot in his castris.*] Hæc scripturæ erratæ est ex Scioppi Tornæsi & Causell. summo consensu hæc ita referent boni vulgò, *quid? Servii filius quod in his castris.*

10. *Multum.*] Subjungit Bosius voci *multum* τὸ λεῖον στιγμὴν.

11. Καλλικλεὶς.] Clausula. A Turnebo hanc emendationem sensisse faceret Bosius, quo ferè modo legitur in Decurtato & Tornæsi. Lamb. tamen pro more suo, ait se ita restituisse Vict. adnotat tantùm quosdam codices habere καλλίκρασις, unde ille facit καλλίκρασις. prius legebant Φλαγίς.

12. *In Pedanum.*] Vulgò *in Puteolanum.*

13. ΛΑΛΑΓΕΥΣΑΝ *illam tuam.*] Supple ὄρνιθα, sive χελιδόνα, garrientem avem, sive hirundinem. In Decurtato erat ΛΑΛΑΤΕΥΣΑΝ, ex quo ita rescripsit Bosius. Cetera si hic omnes omnium codicum varias lectiones referre volemus esset & nostro & lectoris otio abuti: præcipuas quasdam recensebimus. Iunius ait Palat. mss. habere ἀλλὰ τέλειον *illam tuam.* & ita etiam formis excusus liber habuit, quo usus est Victorius. Turnebus conjiciebat ἀναπτλεῖαν. Lambinus edidit ὁ ἀδὸ' αὐθεσαν & ait hanc esse conjecturam Bosii, sibique valde probari. alii mss. habent ΜΑΤΕΛΣΑΝ, alii ΜΑΛΤΕΥΣΑΝ, alii ΑΛΛΑΤΕΥΚΑΝ: alii aliter.

14. *Tu (malum) inquies.*] Iunius ex mss. Palat. *tu malles, inquiens actum, &c.*

15. *Delectus habentur.*] Vulg. *habetur.*

16. *Videre non possum.*] Ita mss. Bosii. vulg. *posset.*

17. *Sed erit immitissimus.*] Ita Victorii antiquus codex: Bessarionis liber habet *injustissimus*, quod præfert Manutius.

18. *Effligendum.*] Ita Victorii ms. ille tamen retinet vulgatum, *affligendum.*

19. *Ille verò? sed.*] Et hujus loci restitutionem debemus Victorio, sic enim antea legebatur, *ille vero non. sed, &c.*

20. *Et aliquando sententiam, ut nihil novi.*] Sic etiam rescripsit Florentinus noster, & delevit vocem *sententiam*, quæ post sententiam legebatur.

21. *In Ægyptum nos abdimus.*] Faernus legebat *abdimus.*

22. *Maximeque quod gravitatem.*] Vulgò *quod & gravitatem.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DECIMVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO S.

α TERTIO Nonas cùm in Laterium fratris venissem, accepi litteras, 1 & paullum lectis respiravi: quod post has ruinas mihi non acciderat. per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri, & factum nostrum probari. Sexto enim nostro quod scribis probari ita lætor, ut me quasi patris ejus, cui semper uni 2 plurimum tribui, judicio comprobari putem: qui mihi quod sæpe soleo recordari, dixit olim, 3 Nonis illis, illis Decembribus, cùm ego, Sexte, 4 quidnam ergo?

5 Μὴ μὰν, inquit ille, ἀστεῖός γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
Ἀλλὰ μέγας ἔξεις τι, καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι.

ejus igitur mihi vivit auctoritas; & simillimus ejus filius eodem est apud me pondere, quo fuit ille: quem salvere velim jubeas plurimum. Tu tuum consilium etsi non 6 in longinquum tempus differs, (jam enim illum *emptum pacificatorem* peroratsse puto; jam actum aliquid esse in consessu Senatorum. 7 Senatum non enim puto) tamen 8 suspensum me inde tenes. sed eo minùs, quòd non dubito, quid nobis agendum putes. quid enim Flavio legionem & Siciliam 9 dari scribas, & id jam fieri? quæ tu scelera partim patrari, & jam cogitari, partim ex tempore futura censes? ego vero Solonis, popularis tui, ut puto, etiam mei, legem negligam, qui CAPITE SANXIT, SI QVI IN SEDITIONE 10 NON ALTERIVS VTRIVS PARTIS FVISSET; nisi tu aliter censes; & hinc abero & filii. sed alterum mihi est certius: nec præripiam tamen; exspectabo tuum consilium & eas litteras, nisi alias jam dedisti, quas scripsi, ut 11 Cephalioni dares. Quod scribis, non quo alicunde audieris, se te ipsum putare. 12 me attractum iri, si de pace agatur: mihi omnino non venit in mentem, quæ possit actio esse de pace, cùm illi certissimum sit, si possit, exspoliare exercitu, & provincia Pompejum. 13 nisi fortè iste *summœrius* ei potest persuadere, 14 ut, dum oratores eant, & redeant, quiescat nihil video, quod sperem, aut quid jam putem fieri posse; sed tamen 15 hominis hoc ipsum *probi* est 16 ἐκμαγεῖον. Est τῷ πολιτικωτάτων σκεμμάτων, VENIENDVM NE SIT IN CONSILIVM TYRANNI, SI IS ALIQVA DE RE BONA DELIBERATVRVS SIT. quare, si quid ejusmodi evenerit, ut arcessamur: (quod equidem non curo: quid enim essem de pace dicturus, dixi; ipse valde repudiavit) sed tamen, si quid acciderit, quid censeas mihi faciendum, utique scribito. nihil enim mihi adhuc accidit, quod majoris consilii esset. Trebatii, boni viri & civis, verbis te gaudeo delectatum: 17 tuaque ista crebra σκῴωνησις ὑπέρου, me sola adhuc delectavit. Litteras tuas vehementer exspecto, quas quidem credo jam datas esse. Tu cum Sexto servasti gravitatem eandem, quam mihi præcipis.

---

1. *E Tpaulum lectis respiravi.*] Ante verbum, *respiravi*, legitur in Tornæsiano, Decurtato, & Crusellino, *lectis*, quam lectionem sinceram putat Bosius: in vulgata editione deest.

2. *Plurimum tribui.*] Vulg. *tribui plurimum.*

3. *Nonis illis, illis Decembribus.*] Ita justerat edi Victorius repetita voce, *illis*, quæ tamen librariorum culpa in ipsius editione semel tantum legitur, ut etiam in vulgata.

4. *Quidnam ergo?*] Μὴ μὰν, *inquit ille*, ἀστεῖός. Et locum hunc, auxilio veteris codicis, antea corruptum & deminutum restituit idem Victorius. Junius tamen magis probat Decurtatam mss. Palat. lectionem, μὴ μὰν; *inquit ille*, ἀλλὰ μέγας ἔξεις τι καὶ ἐσομένοισι πυθέσθαι.

5. Μὴ μὰν) Ne ignaviter & inglorie peream: sed magno aliquo facinore edito, quod audiatur à posteris.

6. *In longinquum tempus.*] Vulg. *in longum tempus.*

7. *Senatum non enim puto.*] Statim post hæc verba, *in consessu Senatorum*, subjicitur in Decurtato, *Senatum non enim puto*, & ita edidit Bosius. à Tornæsiano & Crusell. vox, *Senatum*, aberat, cetera comparebant.

8. *Suspensum me inde tenes.*] Codices Tornæs. & Crusell. *suspensum meum detines*; correxit Bosius, suspendum me inde tenes.

9. *Dari scribas.*] Bosius edidit istud ut referebant antiquiores libri.

10. *Non alterius utrius.*] Sic mss. Bessar. vulg. *non alterutrius.*

11. *Cephalioni.*] Ita legi debet hic infra; vulg. *Cephaloni.*

12. *Me attractum iri si de pace agatur.*] Manutius ex Bessarionis ms. sic legit. Victorii vetus exemplar, *si de pace agatur*, habet; mecum tamen lectionem non sprevit.

13. *Nisi iste summœrius.*] Bosii hæc est conjectura ex depravata Decurtati lectione, *summerius*, *Nomatius*, videtur Manutio esse legendum; sed Lambino magis placet antiqua scriptura, *summarius*, vel etiam *summerius*, ex Bosii conjectura; cui assentitur Junius. vulg. *summarius*; sed quid sibi id vellet ignorabat Victorius.

14. *Vedum oratores eant & redeant, quiescat.*] Beroaldi est emendatio Victorio referente, cui non improbatur. antea legebatur, *ut dum oratores eantur, videant, quiescat.*

15. *Hominis hoc ipsum probi est* ἐκμαγεῖον. *Est* τῷ πολιτικωτάτων. Fœdam maculam hinc deterſit Bosius, ope Decurtati, qui sic hæc verba referebat, *hominis hoc ipsum probi est & magium. Est* τῶν; ὅτε. unde non inscite pro *& magium*, reposuit ἐκμαγεῖον. Muretus autem ex veteris libri auctoritate sic legit; *sed tamen hoc ipsum est unum* τῶν πολιτ. ὅτε. nec dubitabat, hanc scripturam vulgatæ illi vocum alienarum adjectione depravatæ, ut ait, esse anteferendam. vulgo *hoc ipsum probi est & magnum sit* τῶν, ὅτε.

16. Ἐκμαγεῖον.) Signum, expressum simulacrum.

17. *Tuaque est crebra* σκῴωνησις ὑπέρου, *me sola*, ὅτε.] Exclamatio, supra quàm dici possit, rectè, egregiè. Hujus Sebastiani Corradi conjecturæ se auctorem professus est Turnebus lib. XIIX. c. 9. & alii, referente Lambino. Victorius cum huic malo mederi non posset, antiquam scripturam retulit σκῴωνησις τέρπει, quam etiam Junius, uno consensu mss. Palat. retinere ait; sed tamen primam lectionem mutare non ausus.

pis. Celer tuus *disertus* magis est, quàm sapiens. De juvenibus, quæ ex Tullia audisti, vera sunt. 1 M. Antonii istud, quod scribis, non mihi videtur tam re esse triste, quàm verbo. 2 hæc est ἄλη, in qua nunc sumus, mortis instar: 3 aut enim, mihi libere inter malos πολιτεύτέον fuit, *aut* vel periculosè cum bonis. aut nos temeritatem bonorum sequamur: aut audaciam improborum insectemur utrumque periculosum est. 4 at, hoc, quod agimus, 5 nec turpe, nec tamen tutum. Istum, qui filium Brundisium de pace misit (de pace idem sentio quod tu; *simulationem* esse apertam, parari autem bellum acerrimè) 6 legatum iri non arbitror; cujus adhuc, ut optavi, mentio facta nulla sit. eo minus habeo necesse scribere, aut etiam cogitare, quid sim facturus, 7 si acciderit, ut legatur.

CICERO ATTICO, S.

1 EGo cùm accepissem tuas litteras Nonis April. quas Cephalio attulerat, essemque Minturnis postridie mansurus, & inde protinus; sustinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco essemus, agerenturque nihilo minus, quæ sine nobis agi possunt. 8 λαλαγοῦσι jam adest, & animus ardet; nec est quicquam, quod, & qua. sed hæc nostra erit cura & peritorum. tu tamen, quod poteris, ut adhuc fecisti, nos consiliis juvabis. res sunt inexplicabiles. *fortuna* sunt committenda omnia. sine spe conamur ulla. si melius quid acciderit, mirabimur. Dionysium nolim ad me profectum: de quo ad me Tullia mea scripsit. sed & tempus alienum est; & homini non amico nostra incommoda, tanta præsertim, *spectando* esse nollem: cui te meo nomine inimicum esse nolo.

CICERO ATTICO, S.

2 CUM, 9 quod scriberem, plane nihil haberem, hæc autem reliqua essent, quæ scire cupeterem; profectusne esset, quo in statu urbem reliquisset; in ipsa Italia quem cuique regioni, aut negotio præfecisset; 10 ecqui essent ad Pompejum & ad Consules ex s. c. de pace legati. 11 cum igitur hæc scire, dedita opera has ad te litteras misi. feceris igitur commodè, mihique gratum, si me de his rebus, & si quid erit aliud, quod scire opus sit, feceris certiorem. ego in Arcano opperior, dum ista cognosco. A. D. VII. Id. alteram tibi eodem die 12 hanc epistolam dictavi; & pridiè dederam mea manu longiorem. Visum te ajunt in regia; nec reprehendo: quippe cùm ipse istam reprehensionem non fugerim. sed exspecto tuas litteras: neque jam sanè video, quid exspectem: sed tamen, etiam si nihil erit, id ipsum ad me velim scribas. Cæsar mihi ignoscit per litteras, quod non venerim; seseque in optimam partem id accipere dicit. facile patior, quod scribit, secum 13 Tullum & Servium questos esse, quia non idem sibi, quod mihi, remisisset. homines ridiculos, qui cum *filios* misissent ad Cn. Pompejum circumsidendum, ipsi in Senatum venire dubitarent. sed tamen exemplum misi ad te Cæsaris litterarum.

CICERO ATTICO, S.

MULTAS à te accepi epistolas eodem die, omnes diligenter scriptas: 14 eam verò, quæ voluminis instar erat, sæpe legendam, sicuti facio: in qua non frustra laborem suscepisti: mihi quidem pergratum fecisti. quare, ut id, quoad licebit, id est, quoad scies 15 ubi simus, quàm sæpissimè facias, te vehementer rogo. at deplorandi quidem, quod quotidie facimus, sit jam nobis aut finis omnino, si potest, aut moderatio quædam, quod profectò potest. 16 non enim jam quam dignitatem, quos honores, quem vitæ statum amiserim, cogito, sed quid consecutus sim, quid præstiterim, qua in laude vixerim: his denique in malis, quid intersit inter me & istos, quos propter omnia amisimus, hi sunt, qui, nisi me civitate expulissent, obtinere se non posse putaverunt licentiam cupiditatum suarum: 17 quorum societates & sceleratæ consensionis fides quò eruperit, vides. alter ardet furore, & scelere, nec remittit aliquid, sed in dies ingravescit: modò Italia expulit: nunc alia ex parte persequi, ex alia provincia spoliare conatur: nec jam recusat, sed quodam modo postulat, ut, quemadmodum est, sic etiam *appelletur*, tyrannus. alter, is qui nos sibi quondam ad pedes stratos ne sublevabat quidem, qui se nihil contra hujus voluntatem ajebat facere posse, elapsus è soceri manibus ac ferro, BELLVM terra & mari comparat, non injustum ille quidem, sed cùm pium, tum etiam necessarium, suis tamen civibus exitiabile, nisi vicerit; calamitosum etiam, si vicerit. horum ego summorum imperatorum non modò res gestas non ante pono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, qua illi florentissima, nos duriore conflictati videmur. QVIS ENIM potest, aut deserta per se patria, aut oppressa, beatus esse? & si, ut nos à te admonemur, rectè in illis libris diximus, *nihil* esse bonum, nisi quod honestum; nihil malum, nisi quod turpe sit; certe uterque istorum est miserrimus; quorum utrique semper patriæ salus, & dignitas posterior sua dominatione, & domesticis commodis fuit. Præclara igitur conscientia sustentor, cùm cogito me de Rep. aut meruisse optime, cùm potuerim; aut certè numquam, 18 nisi divinè, cogitasse: eaque ipsa tempestate eversam esse Remp. quàm ego XIV.

1. *M. Antonii.*] Hic locus non vacat suspicione mendi; nam in Torsiano pro *M. Antonii* scriptum est, *Macum*. In Scidis eorum hoc erasum est. Porro Bosius Græcum aliquod verbum sub cortice harum vocum latere. Junius ait mss. alios habere, *Macum*, alios *Macoui*. unde repositi μικκῷ, Doricè pro μικρόν.

2. *Hæc est ἄλη.*) Anxietas & solicitudo animi nusquam conquiescentis. Ita mss. habere testatur Victorius, sed tamen duplicato λ, vitiosè; prius legebatur, *hæc est ἀλωσις*. Mureto autem dubium non est quin legi debeat, *hæc est ἄση*. qui consulatur lib. X. Var. lect. cap. 19.

3. *Aut enim mihi liberè.*) Junius ex mss. Palat. fide, legit, *aut enim nihilò*: hanqueait esse germanam Ciceronis lectionem.

4. *At hoc, quod agimus.*) Vulg. *Ad hoc, quod agimus.*

5. *Nec turpe, nec tamen.*) Vulg. *& turpe nec tamen.*

6. *Legatum iri.*) Junius ex mss. Palat. legit, *elegatum iri*: vulg. *me legatum iri.*

7. *Si acciderit, ut legatur.*) Victor. ex mss. qui habent, *legeret*, pro, *legeretur*, quod antea ipsum legebatur; substituit, *legeret*; Manutius, & conservandi Latini sermonis ait postulare ut legatur, *leger*, & eo proclivius in hanc opinionem descendit, quod antiqui libri *ut legeretur* habent.

8. Λαλαγοῦσι *jam adest.*) Superiori libro ex Bosio docuimus, hic legendum esse λαλαγοῦσι: pro eo quod vulgo MMTEYCA. Germani conjecerant legendum μαίνομαι, sed improbat Victorius. Turnebus lib. XIIX. cap. 9. tentabat ἀνωτέλλουσι. Lambinus ac Malaspina reposuerant libro IX. epist. 21. Δὸς αὔθουσι. Dausquejus tentabat, *mea* KPEOYCA; ut hoc mutuaticio nomine Terentiam intelligat, quæ rebus in adversis Tullio fida comes hæreat. hinc *animus ardet*, visa scilicet re carissima in dolore non dispari. Forte μοὶ μείρα νίσσει *jam adest: mihi Parca colum ducens.* Appositius, μοὶ μείρα φυγαδοῦσσι *jam adest, &c.* Hæc Dausquejus.

9. *Quòd scriberem.*) Vulg. *quid scriberem.*

10. *Ecqui essent ad Pomp.*) Vulg. *& qui essent.*

11. *Cum igitur has scire.*) Vulg. *ut igitur hæc scirem.*

12. *Hanc epistolam.*) Vocabulum illud, *hanc*, restituit Victorius ex mss. exemplaribus.

13 *Tullum.*] Vulg. *Tullium.*

14. *Eam verò.*] Vulg. *Eaverò.*

15. *Ubi simus.*] Vulg. *ubi sumus.*

16. *Non enim jam.*] Deerat hic in libris excusis, *jam*, quod ex mss. reposuit Bosius.

17 *Quorum sceleratæ.*] Antiquam lectionem probavit Victorius, *quorum sceleratæ*: ita enim in mss. legitur: vulg. *quorum societas.*

18. *Nisi divinè.*] Tornæsianus *ait* fortasse Cicero scripsit *piè*, ut ait Bosius.

1. Qua-

annis ante prospexerim. hac igitur conscientia comite proficiscar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, 1 quorum ut ut jam acta ætas; quàm propter pueros, quibus interdum videmur præstare etiam Rempub. debuisse: 2 quorum quidem alter, non tam, quia majore pietate est, me mirabiliter excruciat; alter, (ô rem miseram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet nostra depravatus, eò progressus est, quò non audeo dicere; & exspecto tuas litteras. scripsisti enim, te scripturum esse plurima, cùm ipsum vidisses. omne meum obsequium in illum fuit cum multa severitate: neque unum ejus, nec parvum, sed multa magna delicta compressi. patris autem lenitas amanda potius ab illo, quàm tam crudeliter negligenda. nam litteras ejus ad Cæsarem missas 3 graviter tulimus, ut te quidem celaremus; sed ipsius videmus vitam insuavem reddidisse. hoc verò ejus iter, simulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere. tantum scio, post Hirtium conventum, arcessitum ab Cæsare: 3 cum eo, de meo animo 4 ab suis rationibus alienissimo, & consilio relinquendi Italiam; & hæc ipsa timide. sed nulla nostra culpa est: *natura* metuenda est. hæc Curionem, hæc Hortensii filium, non patrum culpa, corrupit. jacet in mœrore meus frater, neque tam de sua vita, quàm de mea metuit. huic tu, huic tu malo affer consolationes, si ullas potes: maximè quidem illam velim; ea, quæ ad nos delata sint, aut falsa esse, aut minora. quæ si vera sint, quid futurum sit 5 in hac vita & fuga, nescio. nam si haberemus Remp. consilium mihi non deesset 6 nec ad severitatem, nec ad diligentiam. 7 Hæc, sive iracundia, sive dolore, sive metu permotus, gravius scripsi, quàm aut tuus in illum amor, aut meus postulabat. si vera sunt, ignosces: si falsa, me libente eripies mihi hunc errorem. quoquo modo verò se res habeat nihil assignabis, nec patruo, nec patri. Cùm hæc scripsissem, à Curione mihi nuntiatum est, eum ad me venire. venerat enim is in Cumanum vesperi pridie: id est Idibus. 8 si quid ejus igitur sermo ejusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit; id in litteris adjungam. Præteriit villam meam Curio, jussitque mihi nuntiari, mox se venturum: cucurritque Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: rediit: fuit ad me sanè diu. ô rem fœdam! nosti hominem: nihil occultavit; in primis nihil esse certius quàm ut omnes, qui lege Pompeja condemnati essent, restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum de Hispaniis, non dubitabat, quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, ubicumque Pompejus esset: ejus interitu *finem belli* fore; 9 propius factum esse nihil (eum planè iracundia elatum voluisse) occidi Metellum Tribunum pleb. quod si esset factum, cædem magnam futuram esse; permultos hortatores esse cædis; ipsum autem non voluntate, aut natura non esse crudelem, sed quòd putaret *popularem esse clementiam*: quòd si populi studium amisisset, crudelem fore: eumque perturbatum, quòd intelligeret, 10 se apud ipsam plebem offendisse de ærario. itaque ei cùm certissimum fuisset, ante, quàm proficisceretur, concionem habere, ausum non esse, vehementerque animo perturbato profectum. cùm autem ex eo quærerem, quid videret? 11 quod exemplum? quam Remp.? planè fatebatur nullam spem reliquam: Pompeji classem timebat: quæ si esset, se de Sicilia abiturum. Quid isti, inquàm, sex tui fasces? si ab Senatu, cur laureati? si ab ipso, cur sex? Cupivi, inquit, ex s. c. surrupto: nam aliter non poterat. at ille impendio nunc magis odit Senatum: 12 à me, inquit, omnia proficiscentur. sex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, quàm vellem, inquam, petiisse ab eo, quod audio Philippum impetrasse: sed veritus sum, quia ille à me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi concessisset. verùm puta te impetrasse. ego enim ad eum scribam, ut tu ipse voles, de ea re nos inter nos locutos. quid autem illius interest, quoniam in Senatum non venis, ubi sis? quin nunc ipsum minimè offendisses, ejus causa si in Italia non fuisses. 13 ad quæ ego, me recessum, & solitudinem quærere, maximè quòd *litores* haberem; 14 laudavit consilium. quid ergo, inquam? nam mihi cursus in Græciam per tuam provinciam est: quoniam ad mare superum milites sunt. quid mihi, inquit, optatius; hoc loco multa perliberaliter. ergo hoc quidem 15 est verum profectò, ut non modo tuto, verùm etiam palam navigaremus: reliqua in posterum diem distulit: ex quibus scribam ad te, si quid erit epistola dignum. Sunt autem, quæ præterii, interregnum ne esset exspectaturus; an, quo modo dixerim? Ad se ille quidem deferri Consulatum sed se nolle, in proximum annum. & alia sunt, quæ exquiram. Jurabat ad summam, quod nullo negotio faceret 16 amicissimum mihi Cæsarem esse debet. 17 quid enim, inquam, scripsit ad me Dolabella? dico, quid? affirmabat, cum scripsisset, quòd me cuperet ad urbem venire, illum quidem gratias agere maximas, & non modò

1. *Quorum ut ut jam acta ætas.*] Hæ duæ voculæ, *ut, ut*, leguntur in Scidis, ut edidit Bosius: in Tornæsiano Cruselline & Huraltino, alterum *ut*, omissum fuerat librariorum negligentia. unde Pithœus suspicatus ætatis legendum, *quorum utinam alta ætas*. Lambinus, *quorum est jam alta ætas*. vulgo: *quorum jam alta ætas*.

2. *Quorum quidem alter, non tam quia majore pietate est.*] Lambinus, libris omnibus invitis, etiamnum reclamante Victorio, legit, ut videbat prius Malaspina, *quorum quidem alter, non tam quia filius quam quia m.* sed Iunius mss. Palat. consentientibus, Lambini supplementum rejecit.

3. *Cum eo de meo animo.*] Victorius syllabis malè cohærentibus legit, *cum eodem eo*; cum tamen scribi debeat ut est in mss. Bosii, *cum eo de meo animo, &c.*

4. *Ab suis rationibus.*] Vulg. *à suis.*

5. *In hac vita & fuga.*] Bosiani omnes, *vita & fuga*, ut edidit, vulgo deest, *vita.*

6. *Deesset nec ad severitatem, nec ad diligentiam.*] Vulgati, *deesset ad severitatem, nec ad indulgentiam.*

7. *Hæc sive iracundia.*] Manutio magis placeret, *ira*, ut est in antiquo libro.

8. *Si quid ejus igitur sermo ejusmodi attulerit.*] Vulgò *si quid igitur ejusmodi sermo ejus attulerit.*

9. *Propius factum esse nihil.*] Non discrepat lectio Decurtati à vulgata, ideo nihil mutavit Bosius. In codice Tornæsiano pro, *nam*, mendose exaratum est, *ai*, & post, *voluisse*, ex glossemate additum, *Cæsarem*: itaque etiam legit Lambinus ex libris antiquis, nisi quod omisit vocem, *eum*: eodem referente, Malasp. putat hæc verba, *propius esse factum nihil* suo loco esse mota, & hoc ordine legenda, *ejus igitur sermo ejusmodi attulerit, quod ad te scribendum sit; id in litteris adjungam. Præteriit villam meam Curio, jussitque mihi nuntiari, mox se venturum: cucurritque Puteolos, ut ibi concionaretur. concionatus est: rediit: fuit ad me sanè diu. ô rem fœdam! nosti hominem: nihil occultavit; in primis nihil esse certius quàm ut omnes, qui lege Pompeja condemnati essent, restituerentur; itaque se in Sicilia eorum opera usurum de Hispaniis, non dubitabat, quin Cæsaris essent: inde ipsum cum exercitu, ubicumque Pompejus esset: ejus interitu finem belli fore; propius factum esse nihil (eum planè iracundia elatum voluisse) occidi Metellum Tribunum pl. propius nihil esse factum: quod si esset, &c.* Iunius receptam lectionem retinet.

10. *Se apud ipsam plebem.*] Ita restituit Victorius, antea legebatur, *se apud ipsum legem.*

11. *Quod exemplum, quam remp.*] Sic omnes habent mss. Lambino teste; sed tamen suspicatur Malaspina esse mendum, in voce, *exemplum*, vultque legi, *quem eum tum*, quod probat Lamb. si pro, *quam remp.* legatur: *quam spem*: Receptam lectionem Iunius ex mss. Pal. retinet.

12. *A me, inquit.*] Hic nonnulla incalcata fuerant in codice Tornæsiano, quæ à ceteris Bosianis absunt, neque sunt Ciceronis, sic enim ibi legitur, *ad Senatum, à me, inquit, omnia proficiscentur.* Hæc duo, *ad Senatum*, notæ sunt adulterinæ.

13. *Ad quæ ego me recessum, &c.*] Legit Bosius, *ad quæ ego*, ut est in Scidis. Ceterùm Victorius, *recessum*, posuit pro, *recessurum*, quod tunc legebatur in editionibus.

14. *Laudavit consilium. quid ergo, inquam?*] Vulg. *Laudabat consilium, quid ergo inquam?*

15. *Est verum profectò.*] Manutius malit legi, *est profectum*, primum enim ex *profectum* factum suspicatur, *profectò*, deinde ad, *profectò*, additum ex ingenio, *verum.*

16. *Amicissimum mihi Cæsarem esse debet.*] *Amicissimum mihi Cæsarem esse debere*, habet liber Vrsinianus. Lambinus ait mira felicitate à quibusdam viris doctissimis hunc locum esse restitutum hoc modo, *amicissimum mihi Cæsarem esse. nam dubitet inquam, &c.* Fulvii lectionem retinet Iunius.

17. *Quid enim, inquam.*] Ita Scidæ, non ut quidam codd. referunt, *quid enim nunquam.*

modò probare, sed etiam gaudere. 1 quid quæris? acquievi. levata est enim suspicio illa domestici mali, 2 & sermonis Hirtiani. quàm cupio illum dignum esse nobis: 3 & quàm ipse me invito, quà pro illo sit supplicandum! sed opus fuit Hirtio convento: est profecto nescio quid: 4 sed velim quàm minimo. & tamen eum nondum rediisse mirantur. sed hæc videbimus. 5 Tu Oppios Terentiæ dabis. jam enim urbis *unum periculum* est. Me tamen consilio juva, pedibusne Rhegium, an hinc statim in navem. ceterum quoniam commoror, ego ad te statim habebo quod scribam, 6 simul & videro Curionem. De Tirone cura, quæso, quod facis, ut sciam, quid is agat.

CICERO ATTICO, S.

5 DE tota mea cogitatione scripsi ad te antea satis, ut mihi visus sum, diligenter. de die nihil sinè potest scribi certi, præterhoc; non ante lunam nonam. Curionis sermo postridie eandem habuit ferè summam, nisi quòd apertiùs significavit, se harum rerum *exitum* non videre. 7 Quòd mihi mandas de Quinto regendo, 8 ἀγκυδίων. tamen nihil prætermittam. atque utinam tu. 9 sed modestior non eto. Epistolam ad Vestorium statim de Tullia. ac valde te quiescere solebat. Commodius tecum 10 Vestenes est locutus, quàm ad me scripserat. sed mirari satis hominis negligentiam non queo. cum enim mihi Philotimus dixisset, 11 s. emere de Canulejo diversorium illud posse, minoris etiam emptum, si Vestenum rogassem; rogavi ut, si quid posset, ex eo summa detraheret: promisit: ad me 11 nuperrime xxx. emisse: ut scriberem, cui vellem addici: diem prouniæ Id. Novemb. esse. 12 rescripsi ei stomachosius, cum joco tamen familiari. nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuso hominem, scripsique ad eum, me à te certiorem esse factum. Tu, de tuo itinere quid, & quando cogites velim me certiorem facias. 13 A. D. XV. Kal. Maji.

CICERO ATTICO, S.

ME adhuc nihil, præter tempestatem, 14 moratur. 6
Astute nihil sum acturus: fiat in Hispania quilibet: 15 & tamen reticenter. meas cogitationes omneis explicavi tibi superioribus litteris. quocirca hæ sunt breves: & tamen quia festinabam, 16 eramque occupatior. De Quinto filio, 17 fit à me quidem sedulo; nosti reliqua. 18 Quod dein me mones, & amicè, & prudenter mones: sed erunt omnia facilia, si ab uno illo cavero. magnum opus est. mirabilia multa. nihil simplex; nihil sincerum. vellem, suscepisses juvenem regendum. pater enim *nimis indulgens*, quidquid ego adstrinxi, relaxat. si sine illo possem, regerem: quod tu potes: sed ignosco: magnum inquam, opus est Pompejum pro certo habemus per Illyricum proficisci in Galliam. ego nunc, quà; & quò, videbo.

CICERO ATTICO, S.

19 EGO verò Apuliam, & Sipuntum; & tergiversationem 7
istam probo: nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam: non quin in Rep. rectum idem sit utrique nostrum: sed ea non agitur. *regnandi contentio est*; in qua 20 pulsus est admodestior rex, & probior, & integrior, & is, qui nisi vincit, nomen populi R. deleatur necesse est: sin autem vincit, Sullano more, exemploque vincet. ergo hac in contentione neutrum tibi palam lentiendum, & tempori serviendum est. Mea causa autem alia est, quòd beneficio vinctus ingratus esse non possum: 21 nec tamen in acie, sed Melitæ, aut alio in loco 22 simili oppidulo, futurum puto. nihil, inquies, juvas eum, in quem ingratus esse non vis? immo minùs fortasse voluisset. sed de hoc videbimus. exeamus modo; quod ut melior tempore possimus, facit 23 Adriano mari Dolabella. 24 Fretensi Curio. Injecta autem mihi spes quædam est, velle mecum Ser.

1. *Quid quæris acquievi.*] Hujus loci restitutio Decurtato debebat. ex quo nihil dabit Bosius, *quid quæris? acquievi, levata est enim suspicio.* In Tornæsiano sic erat, *quid quæris, atque vilebata est*; unde conjicit Lamb. *quid quæris? At de Q. nihil habebat. est enim, &c.* alii sic, *At de Q. jubebat ne ejus cura*; plana quidem sententia ut ait Lamb. sed nimis remota à veteri scriptura. Reliquum hujus epistolæ mendis scatere affirmat Victorius testatque in antiquo libro legi, *juebat*, pro *jubebat*, quod vulgatum erat. Bessarionis liber, *videbat*, sed utrocumque modo legatur, mendum inesse dicit Manutius. Vrsinus, *idque ad rescribere jubebat. quid quæris? vè enim*: vulg. *quid quæris? Atque jubebat. Est enim, &c.*

2. *Et sermonis Hirtiani.*) *Lurtiani* habent mss. codices Victorii & infra *Lurtiaventate*, pro *Hirtio*, quod probat.

3. *Et quam ipse me invito, quà pro illo sit supplicandum.*) Reposuit Bosius ut erat in Scidis, *quà pro illo sit, &c.* Manutius vulgatam lectionem retinet, *quà pro illo sit suspicandum*, quamquam depravatam fateatur. *Supplicandum*, est in Bessarionis libro. Lambinus olim ediderat, *& quam ipse me invito pro illo sit supplicandum*; sed nunc legit, *quàm ipse me invito ad te, quà pro illo sit suspicandum.* Iunius conjicit ex mss. vestigiis *& quam ipse me invito, eum pro illo sit supplic.*

4. *Sed velim quam minimum.*) Iunius ex duobus mss. Pal. sic legit.

5. *Tu Oppios Terentiæ dabis.*) Ita conjecit legendum Victorius quamquam omnes codices mss. habeant, *Tu optimos Terentia dabis.* quidam *tu Oppium, &c.* reponunt.

6. *Simul & videro.*) Sic habent omnes Bosii mss.

7. *Quod mihi mandas.*) Liquido exaratum est in Scidis, *Quod mihi mandas de Q. regendo.* & rectè quidem ut dubium conjecerat Victorius, quorum vestigiis insistunt Lambinus, Bosius, & Iunius: vulg. *de quadam regendi.*

8. Ἀγκυδίων.) Hexameter Integer sic se habet: Ἀγκυδίων με κελεύεις, μέγα μ' αἰτεῖς, ὄ τοι ὀλίγον. Arcadiam me poscis, tem magnam poscis, nequidquam dabo. Victorius ait hoc vocabulum Græcum esse deformatum in vetustis codd. legique ἀγκυλίων, unde conjecit legendum, ἀγχαῖον, quæ nunc est vulgata lectio. Turnebus lib. XVIII. Adversar. cap. 10. varias affert conjecturas de primo non legendo, ἀγκαίων, malo ita quàdo diducta voce, ἄγκ' αἴων, legere, quàm vel ἀγχαίων, inducere, vel, ἀγκυδίων, inferre, postrema vero, κρυπτίων, vel etiam, ἀγκοῦ' αἴων. sed cum codicis Tornæsiani copiam ipsi Lambin. fecisset, in quo scriptum erat ἀγκυλίων, mutavit, ἀγκυδίων. retinere. sæpe enim illæ literæ, λ, & δ, confunduntur in antiquis libris quam lectionem probant Lambinus, Bosius, & tantus; præterquam quod hic legit, ἀγκυδίων.

9. *Sed modestior non eto.*) In Bosianis omnibus erat, *modestior*, non ut Victorius legit, *molestior.*

10. *Vestenes est locutus.*) *Vestirnus* putat rectum esse Vrsinus.

11. *Nuper H-S XXX. emisse.*) Vulg. *nuper sc. LLS XXX. &c.*

12. *Rescripsi ei stomachosius.*) Victorius partim è vetc. codd. partim ratione ductus reposuerat, *stomachosè*, cùm prius in typis, excusis corruptissimè legeretur, *rescripsi & ipsa modiss. vu cum joco tamen familiari.*

13. *A. D. XV. Kalend. Maji.*) Numerum hunc dierum quo epistola data est, qui incommodè in caput sequentis epistolæ collapsus erat, in finem hujus rettaxit Victorius. Iunius verò iterum sequenti epistolæ attexuit ex duorum laudatissimorum mss. Palat. fide, ut ait, legitque, *ad XV Kal. Maji*, ut etiam vulg.

14. *Moratur.*) Iunius *morabatur.*

15. *Et tamen reticenter.*) Codex Tornæsianus, *reciet &*: Crusellinus, *recitiut &*: Decurtatus, *reticet &*; unde Bosius emendavit, *reticenter*. Victorius emendaverat, *retice.* Manutius ex varietate exemplarium, & lectione satis absurda, mendum subesse suspicatur, sed nihil afferre remedii, retinerque vulgatam lectionem, *retice.* Lambinus dicit codicem Tornæs. & alios ferè omnes habere *reticeret*, unde olim faciebat *reticebo.* Iunius Fulvii lectionem ex veteri libro probans, *& tandem excitet.* legit.

16. *Eramque occupatior. De Quinto filio.*) In Scidis est de Q. F. unde natus est error eorum qui has not. sic interpretati sunt, *de Quinto Fratre.* Bosius verissimam scripturam existimat, *de Quinto Filio*, quam disertè refert Crusellinus: vulg. *eramque occupatior de Q. Fratre.*

17. *Fit à me quidem sedulo.*) In omnibus excusis depravatè est, *iteme*, pro, *fit à me*, ut est in Decurtato.

18. *Quod dein me mones.*) Iunius ex mss. Pal. *quod dem mones.*

19. *Ego verò Apuliam.*) Putat Manutius hic esse initium epistolæ, ut etiam Iunius; qui tamen ordinem mutare noluit, superiori enim annectitur in vulgatis editionibus.

20. *Pulsus est admodestior.*) Codices fortasse impressi, *modestior*: Decurtatus, Tornæsianus & Crusellinus, *admodestior*, quos secutus est Bos.

21. *Nec tamen in acie sed Melitæ.*) Ita Victorius ex conjectura pro, *militia*, quod antea legebatur.

22. *Simili oppidulo.*) Sic habent duo mss. Palat. Iunio referente: vulg. *ipso in oppidulo.*

23. *Adriano mari.*) Vulg. *Adriatico mari.*

24. *Fretensi Curio.*) Veterum librorum auctoritati in quibus constanter legitur, *Fretensi*, refragari noluit Bosius, Turnebi etiam auctoritatem loquutus qui ita legendum asserit Adversar. lib. XVIII cap. 10. Victor. verò cum reperisset, *Fretensi* in antiquiore suo, emendavit, *Pretensi Siciliensi*, quæ nunc est recepta lectio; prius legebatur: *Cisiensi Curio*: vulgatam sed etiam retinet Lambinus, licet Turnebi lectionem non dimittat, quæ Iunio probatur.

1 Sulpicium colloqui. ad eum misi Philotimum libertum cum litteris; si vir esse volet, præclara *συνοδία*: sin autem; erimus nos, qui solemus. Curio mecum vixit, jacere Cæsarem putans offensione populari, Siciliæque diffidens, si Pompejus navigare cœpisset. Quintum puerum accepi vehementer avaritiam video fuisse, & spem magni congiarii. magnum hoc malum est. sed scelus illud, quod timueramus, spero nullum fuisse. hoc autem vitium, puto te existimare non nostra indulgentia, sed à natura profectum: quem tamen nos *disciplina* regimus. 2 De Oppiis Velienses bus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epirum nostram putabimus: sed alios cursus videbamur habituri.

CICERO ATTICO, S.

3 ET res ipsa monebat, & tu ostenderas, & ego videbam, de iis rebus, quas intercipi periculosum esset, finem, inter nos scribendi fieri tempus esse. sed, cùm ad me sæpe mea Tullia scribat, orans, ut, quid in Hispania geratur, exspectem, & semper adscribat idem videri tibi, idque ipse etiam ex tuis literis intellexerim, non puto esse alienum, me ad te, quid de ea re sentiam, scribere. Consilium istud tunc esset prudens, ut mihi videtur, si nostras rationes ad Hispaniensem casum accommodaturi essemus; 3 quod fieri dicitis oportere. necesse est enim, aut, id quòd maximè velim, pelli istum ab Hispania; aut trahi id bellum; aut istum, ut confidere videtur, apprehendere Hispanias. si pelletur, quàm gratus, aut quàm honestus tum erit ad Pompejum noster adventus; cùm ipsum Curionem ad eum transituram putem? si trahitur bellum quid exspectem, aut quam diu? relinquitur, ut, si vincimur in Hispania, quiescamus. id ego contra puto; istum enim *victorem* magis relinquendum puto, quàm victum, 4 & dubitantem magis quàm fidentem suis rebus. nam eædem video, si vicerit, & impetum in privatorum pecunias, & exulum reditum, & tabulas novas, & turpissimorum honores, & *regnum* non modò Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. 5 tacita esse poterit indignitas nostra? pati poterunt oculi, me cum Gabinio sententiam dicere? & quidem illum rogari priùs? præsto esse clientem tuum 6 Cloelium? 7 C. Ateii Flagulejum? ceteros? sed cur inimicos colligo? qui meos necessarios, à me defensos, nec videre in Curia sine dolore, nec versari inter eos sine dedecore potero. quid si ne id quidem est exploratum, fore, ut mihi liceat; (scribunt enim ad me amici ejus, me illi nullo modo satisfecisse, quòd in Senatum non venerim) tamenne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo venditemus, quicum conjuncti ne cum præmio quidem voluimus esse? deinde hoc vide, non esse judicium de tota contentione in Hispaniis; nisi forte, iis amissis, arma Pompejum abjecturum putas; cujus omne consilium *Themistocleum* est. existimat enim, qui mare teneat, cum necesse rerum potiri. itaque, qui numquam id egit, ut Hispaniæ per se tenerentur, navalis apparatus ei semper antiquissima cura fuit. navigabit igitur, cùm erit tempus, maximis classibus, & ad Italiam accedet; in qua nos sedentes quid erimus? nam *medios* esse jam non licebit. classibus adversabimur igitur? 8 quod Mallius scilicet tantum? denique quid turpius? 9 an invalidè hinc in absentis solus tuli scelus? ejusdem, cum Pompejo, & cum reliquis principibus non feram? 8 quòd si jam, misso officio, periculi ratio habenda est; ab illis est periculum, si peccaro: ab hoc, si *rectè fecero*: nec ullum in his malis consilium periculo vacuum inveniri potest: ut non sit dubium, 10 quin turpiter facere cum periculo fugiamus; quod fugeremus etiam cum salute. 11 non; si simul cum Pompejo mare transierimus. omnino non potuimus. exstat ratio dierum. sed tamen (fateamur enim; quod est; ne condamus quidem, 12 ut possumus) 13 fefellit ea me res, quæ fortasse debuit, sed fefellit: pacem putavi fore: quæ si esset, iratum mihi Cæsarem esse, cùm idem amicus esset Pompejo, nolui. 14 senseram enim, quàm iidem essent. 15 hoc verens in hanc tarditatem incidi, 16 sed assequor omnia, si properos; si cunctor, amitto. & tamen, mi Attice, *auguria* quoque me incitant quadam spe non dubia, non hæc collegii nostri ab 17 Attio, sed illa Platonis de tyrannis. nullo enim modo posse video *stare* istum diutiùs. quin ipse per se, etiam languentibus nobis, concidat; 18 quippe qui florentissimus, ac novus, VI, VII, diebus ipsi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbissimum venerit; qui duarum rerum *simula-*

1. *Sulpicium colloqui.*] Delet » *colloqui* » Faernus auctore vetere libro.

2. *Oppiis Velienſibus.*) Vulg. *Oppiis Delienſibus.*

3. *Quod fieri dicitis oportere.*) Editiones variæ & in iis Victoriana habent, *quod fieri non debet*, pro, *quod fieri dicitis oportere.* Ceterum duo illa postrema vocabula, *non debet*, in mss. libris non reperiri asserit Victorius, unde nova & ab aliquo inculcata suspicatur. Iunius verò in mss. duobus Pal. extare ait certamque esse sententiam.

4. *Et dubitantem magis quàm fidentem.*] Lambinus mss. omnibus reclamantibus legendum ait, *confidentem magis quam diffidentem*; sed Bosius nihil mutandum censet.

5. *Tacita esse poterit indignitas nostra.*] Ita se ex Tornæsiano iamprídem correxisse ait Lambinus, antequam prodirent postremi libri Variarum lectionum Petri Victorii, in quarum l. 30 c. 10. ipsius emendatio confirmatur & explicatur. lectionem hanc quoque probat Iunius, sed non interpretationem.

6. *Cloelium.*] Bessarionis & Alberti Ferri libri, *Chelium.*

7. *C. Ateii Flagulejum.*] Vulg. hic legitur, *Catulli*, refragantibus libris antiquis, qui partim referunt, *Catelli*, ut Bessar. & Alberti Ferri libri, partim, *Cateii*, unde Bosius conjecit, *C. Ateii.*

8. *Quod Mallius, scilicet, tantum?*] Bosius cum in omnibus suis vidisset scriptum, *Quod malus scilicet tantum?* eo conjectura ductus est ut crediderit Ciceronem ita scripsisse. Lambinus autem ex Tornæsiano sic emendare conatus est, *Quod malum scilicet majus aut tantum? denique quid turpius?* vel sic, *quod malum scilicet tantum, denique quid turpius?* Iunius ex variorum mss. Palat. comparatione hunc locum commodè restituendum existimat, *Quod majus scelus? aut tantum? denique an quid turpius?*

9. *An invalidè.*] Partim ex conjectura, partim ex fide Decurtati hunc locum emendavit Bosius, hactenus fœdissimis maculis conspurcatum. Scriptura optimi ejus libri hæc est, *An ni valde hinc absentis solus tuli scelus?* inde suspicatus est Ciceronem scripsisse, *An invalidè hinc absentis solus tuli scelus?* Victorius ex mss. vestigiis & conjectura hunc locum sic emendaverat, *Annibal hic in absentes, solus tuli scelus?* quæ est vulgo recepta lectio. Factui probata conjectura olim sic emendandum putarat Lambinus, *Annis ab hinc novem absentis solus, &c.* refertque hanc Bosii conjecturam, *An ejus non invalidè hinc absentis solus tuli scelus*; ut *absentis solus* sit nomen compositum. Iunius verò, *Annovalidè hinc abigentis solus tuli scelus?* Turnebus lib. XVIII. cap. 9. reformabat è veteri libro: *Quod malum scilicet tantum? denique quid turpius? Anni valde hic in absentes tuli scelus, ejusdem, &c.*

10. *Quin turpiter facere cum periculo fugiamus.*]In vulgatis desunt duo illa vocabula, *turpiter facere.*

11. *Non; si simul.*] Edidit Bosius ut erat in Scidis *non*; *si simul*, quod probat Iunius.

12. *Ut possumus.*] Vulg. *ut possimus.*

13. *Fefellit ea res.*] Codex Tornæs. *fefellit res*, unde Bosius *fefellit ea res*, ut est in Decurtato.

14. *Senseram enim, quam iidem essent.*] Lambinus dicit legendum *quam idem essent*, vel *quam idem sentirent.*

15. *Hoc verens.*] Vulg. *hoc veritus.*

16. *Sed assequor.*] *Sed assequar.* vulgata.

17. *Ab Attio.*] Manutii hæc est conjectura ex Bessar. & Ferri mss. in quibus, *ab Athico*; & quoniam hi libri sæpe pro, *Atticus*, habent, *Athicus*, ut in hoc ipso ambitu, *& tamen mi Athice*, putavit minore mutatione legi posse, *Attio*, quàm *Appio*, ut emendaverat Victor.

18. *Quippe qui florentissimus, ac novus VI. VII. diebus.*] Et hæc quoque restitutio Manutio debetur, quam juvat Decurtatus, verba hæc ita referens; *qui florentiss. ac novus VI. VII. diebus*: Beroaldus emendaverat, *quippe qui florens ac novus primis diebus, &c.* alii rectius putabant, *quippe qui florentibus ac benis velutis rebus ipsi illi, &c.* sed neutram probat Victorius, ideoque veterem relinquens, *florentis ac novus*, ut uti diebus, quam omnes & mss. & formis impressos habere dicit, notam apponit quæ mendum significet; pro *VI. VII. diebus* Pantagathus emendat, *XX. diebus*, ex historia, ut putat Vrsinus.

simulationem tam citò amiserit, mansuetudinis in Metello, τ divitiarum in ærario. jam, quibus utatur vel sociis, vel ministris, SI II PROVINCIAS, si Remp. regent, quorum nemo duos menses potuit patrimonium suum gubernare? non sunt omnia colligenda, quæ tu 2 acutissimè perspicis. sed tamen ea pone ante oculos: jam intelliges id regnum vix semestre esse posse. quod si me fefellerit, feram, sicut 3 multi clarissimi homines in Rep. excellentes tulerunt: nisi forte me 4 Sardanapali vice in suo lectulo mori malle censueris, quàm exilio Themistocleo: qui cum fuisset, ut ais Thucydides, 5 τῶν μὲν παρόντων δὲ ἐλαχίστης ὄψεως κρίσις καὶ γνώμων, 6 τῶν δὲ μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον ἐλπιδοφόρος ἄριστος καὶ ἱκανώτατος, tamen incidit in eos casus, quos vitasset, si eum nihil fefellisset. etsi is erat (ut ait idem) 7 qui τὸ ἄμεινον, καὶ τὸ χεῖρον οὐ τῇ ἀφανεῖ ἐπὶ πλεῖστον μάλιστα: tamen non vidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo suorum civium invidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. nō fuisset & illa nox tam acerba Africano, sapientissimo viro, non tam 8 dirus ille dies Sullanus callidissimo viro C. Mario, si nihil utrumque eorum *fefellisset*. nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec alter accidet. corruat iste necesse est, aut per adversarios, aut ipse per se, qui quidem sibi est adversarius unus acerrimus, id spero vivis nobis fore. quamquam tempus est nos de illa *perpetua* jam, non de hac exigua vita cogitare. sin quid acciderit maturius, haud sanè mea multùm interfuerit, utrum factum videam, an futurum esse multo ante viderim. quæ cùm ita sint, non est committendum, ut iis pateamus, quos contra me Senatus, ne quid resp. detrimenti acciperet, armavit. Tibi sunt omnia commendata; quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. ne hercule ego quidem reperio, 9 quod scribam. 10 sedeo enim πλοῦδοκῶν etsi nihil umquam tam fuit scribendum, quàm nihil mihi umquam ex plurimis tuis jucunditatibus gratius accidisse, quàm quòd meam Tulliam suavissimè diligentissimeque coluisti. valde eo ipsa delectata est: ego autem non minus; cujus quidem virtus mirifica. quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domesticas tricas? quantus autem animus in discessu nostro? 11 sit στοργή, sit summa σύνταξις: tamen nos rectè facere, & bene audire vult. Sed hac super re nimis; 12 ne meam ipse συμπάθειαν jam evocem. Tu, si quid de Hispaniis certius, & si quid aliud, dum adsumus, scribes: & ego fortasse discedens dabo ad te aliquid; eo etiam magis, quòd Tullia te non putabat 13 hoc tempore ex Italia. Cum Antonio item est agendum, ut cum Curione, Melitæ me velle esse; huic bello nolle interesse. eo velim tam facili uti possem, & tam bono in me, 14 quàm Curione. is ad Misenum VI. Nonas venturus dicebatur, id est hodie: sed præmisit mihi odiosas litteras, hoc exemplo:

ANTONIUS TRIB. PLEB. PROPRÆT. CICERONI IMP. S.

NISI te valde amarem, & multo quidem plus, quàm tu putas, non extimuissem rumorem, qui de te prolatus est, cum præsertim falsum esse existimarem. sed quia te nimio plus diligo, non possum dissimulare, 15 mihi FAMAM quoque, quamvis sit falsa, magni esse. Te iturum trans mare, credere non possum, cum tantè facias Dolabellam, & Tulliam tuam, fœminam lectissimam, tamenque ab omnibus nobis fias; quibus mehercule dignitas, amplitudoque tua paene carior est, quàm tibi ipsi. sed tamen non sum arbitratus esse amici, non commoveri etiam improborum sermone: atque eò feci studiosius, quòd judicabam diuturnæ partes mihi impositas esse ab offensione nostra, qua magis à ζηλοτυπίᾳ mea quàm ab injuria tua nata est. sic enim volo te tibi persuadere, mihi neminem esse cariorem te, excepto Cæsare meo, meque illud una judicare, Cæsarem maximè in suis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, ut tibi omnia integra serves, ejus fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius injuriam fecit: contra ne profugias, qui te, esi non amabit, (quod accidere non potest) tamen salvum amplissimumque esse cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiarissimum meum, misi; ut mihi magna cura tuam vitam ac dignitatem esse scires.

Eodem die à Cæsare 16 Philotimus attulit, hoc exemplo:

CÆSAR IMP. CICERONI IMP. S.

ETSI te nihil temerè, nihil imprudenter facturum judicaram; tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimavi, & 17 pro nostra benevolentia petendū ne quò progrederis 18 proclinata jam re, quâ integra etiam progrediendum tibi non existimasses. namque & amicitia graviorem injuriam feceris, 19 & tibi minùs commodè consulueris, si non fortuna obscurus videbere: (omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur) nec causam secutus: (eadem enim tum fuit, cùm ab eorum consiliis abesse judicasti) sed meum aliquod factum condemnavisse: quo mihi gravius abi te nil accidere potest. quod ne facias, pro jure nostræ amicitiæ

1. *Divitiarum in ærario.*) Ita restituit Victorius, cùm prius legeretur *in Africis*.

2. *Acutissimè perspicis.*) Vulg. *prospicis*.

3. *Multi clarissimi homines.*) Vulg. *præclarissimi*.

4. *Sardanapali vice in suo lectulo.*) Ita legendum asserunt Manutius, Bosius, & Junius: Lambinus verò, *Sardanapali vicem in meo lectulo*. & ita codicem Tornæsi habere dicit.

5. Τῶν μὲν παρόντων,) Rerum quidem præsentium in to brevi & extemporali consilio optimus index: Futurarum autem, magnâ ex parte ejus quod eventurum erat, certissimus conjectator. Vulg. τῶν τε ὠφελεῖν μέν.

6. Τῶν δὲ μελλόντων.) Bosius expressit scripturam veterem, licet in aliquantulum varietatem ab illa quæ vulgò exstat in codicibus excusis Thucydidis.

7. Οἷος τὸ ἄμεινον καὶ τὸ χεῖρον οὐ τῇ ἀφανεῖ.) Quid melius & deterius, in obscuro adhuc prævidebat maximè. Vulg. οἷος τὸ, τε ἄμεινον, ἢ χεῖρον οὐ τῇ. &c.

8. *Dirus ille dies.*) Vox, *dies*, deest in vulgatis.

9. *Quid scribam.*) Vulg. *quid scribam*.

10. *Sedeo enim* πλοῦδοκῶν.) Navigationem commodam expectant. Hanc dictionem Græcam ex antiquis libris restituit Victorius, antea legebatur πλουτοδοκῶν. cui nocuisse putabat Dausquejus librarii præcipitantiorem manum scribendumque πλεῖν προσδοκῶν, *navigandi opportunitatem exspectans*.

11. *Sit* στοργὴ *sit summa* σύνταξις.) Amor & pietas inter parentes & liberos. arcta animorum conjunctio & conglutinatio. Ita Bosius ex Decurtato & Crusellino. In libro viri doctissimi emendatum esse notat Vrsinus, στοργῆς *sit summa, licet tamen nos rectè*, &c. Vulg. στοργῆς *sit summa* σύνταξις.

12. *Ne meam ipse* συμπάθειαν *jam vocem.*) Hunc locum ex antiquo suo restituit Victorius; cùm prius in editionibus post vocem, *ipse*, inane spatium relinqueretur hoc modo, *ne meam ipse ** jam vocem*. Dictionum autem, *jam* quam omiserat Victorius, primus restituit Bosius: Fulvii amicus legit, *meam ipse audire videor jam vocantem*.

13. *Hoc tempore ex Italia.*) Vulg. *ex Italia hoc tempore*.

14. *Quàm Curione.*) Sic in viri doctissimi libro emendatum ait Vrsinus, quod etiam Lambino probatur.

15. *Mihi famam quoque quamvis sit falsa.*) Decurratus non aliter reperit quàm vulgari codice in Tornæsi tamen & Crusellino, *quamvis sit falsa, falsum agnoscere magni esse*. Editiones vulgatas habuisse refert Victorius, *infamiam quoque quamvis sit falsa, navigis esse te iturum trans mare*, &c.

16. *Philotimus attulit.*) Aberat ab antiquis Bosianis vox, *litteras*.

17. *Pro nostra benevolentia.*) Legendum arbitratur Lambinus, *& à te pro benevolentia*.

18. *Proclinata jam re.*) Vulg. *inclinata jam re*.

19. *Et tibi minùs commodè consulueris, si non fortuna obscurus videbere.*] Ita Victorius ex antiquis mss. restituit, quum prius, *videres*, legeretur, *fuerit ut debet*. Ceterum videre monet Vrsinus, num sit legendum, *& tibi minus commodè consueris, nec fortuna obscurus videberis*.

à te peto. Postremo, QVID VIRO *bono & quieto, & bono civi magis convenit, quàm abesse à civilibus controversiis? quod non nulli cùm probarent, periculi causa sequi non potuerunt. tu, exploratè & vita mea testimonio, & amicitia judicio, neque tutius, neque honestius reperies quidquam, quàm ab omni contentione abesse XV. Kal. Maj. ex itinere.*

CICERO ATTICO, S.

1 ADVENTVS Philotimi (at cujus hominis, quàm insulsi, & quàm sæpe pro Pompejo mentientis?) exanimavit omneis, qui mecum erant. nam ipse obdurui 2 Dubitabat nostrum nemo, quin Cæsar itinera repressisset: *volare* dicitur: 3 Petrejus cum Afranio conjunxisset se: nihil affert ejusmodi. quid quæris? etiam illud erat persuasum; Pompejum cum magnis copiis 4 iter in Germaniam per Illyricum fecisse: id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur, opinor, 5 capessamus, dum, quod in Hispania: quod quidem propemodũ videor ex Cæsaris litteris ipsius voluntate facere posse; qui negat NEQVE HONESTIVS, neque tutius mihi quidquam, quam ab omni contentione abesse dices, 6 ubi ergo tuus ille animus, quem proximis litteris? adest, & idem est. sed utinam *meo* solùm *capite* decernerem. lacrimæ meorum 7 me interdum molliunt, precantium, ut de Hispaniis exspectemus. M. Cœlii quidem epistolam, scriptam miserabiliter, 8 cùm hoc idem obsecraret, ut exspectarem, ne fortunas meas, ne 9 unicam filiam, ne meos omneis tam temerè proderem, non sine magno fletu legerunt pueri nostri: etsi meus quidem est fortior, eoque ipso vehementiùs *commovet:* nec quidquam. 10 nisi de dignatione, laborat. Melitam igitur; 11 deinde, quò videbitur. tu tamen etiam nunc mihi aliquid litterarum, & maximè si quid ab Afranio. Ego, si cùm Antonio locutus ero, scribam ad te. quid actum sit. ero tamen *in credendo*, ut mones, cautus. nam occultandi ratio cum difficilis, tum etiam periculosa est. Servium exspecto ad Nonas; & 12 adigit ita Postumia, & Servius filius. Qua tranam leviorem esse gaudeo. Misi ad te Cœlii etiam litterarum exemplum.

CŒLIUS CICERONI, S.

EX ANIMATVS *tuis litteris, quibus te nihil, nisi triste, cogitare ostendisti; neque, id quod esset perscripsisti; neque non tamen, quale esset, quod cogitares, aperuisti; has ad te illico litteras scripsi. Per fortunas tuas Cicero, per liberos te oro & obsecro, ne quid gravius de salute & incolumitate tua consules. nam deos hominesque amicitiamque nostram testificor, me tibi prædixisse, neque temerè monuisse; sed postquam Cæsarem convenerim, sententiamque ejus, qualis futura esset parta victoria, cognerim, te certiorem fecisse si existimas eandem rationem fore Cæsari in dimittendis adversariis, & conditionibus ferendis, erras. nihil, nisi atrox & sævum cogitat, atque etiam loquitur. iratus Senatui exiit: his interfestinibus planè incitatus est. non mehercule erit* deprecationi *locus. quare si tibi tu, si filius unicus, si domus, si spes tua reliqua tibi cara sunt; si aliquid apud te nos, si vir optimus, 13 gener tuus valemus. eorum fortunam non debes velle conturbare: 14 ut eam causam, in cujus victoria salus nostra est, odisse, aut relinquere cogamur. aut impiam cupiditatem contra salutem tuam habeamus. denique illud cogita, quod offensa fuerit, in ista cunctatione te sibi illo nunc TE CONTRA victorem Cæsarem facere, quem dubiis rebus ladere noluisti, & ad eos fugatos accedere, quos 15 resistentes sequi noluerit, summa stultitia est. vide, ne, dum pudet te paruin optimatem esse, parum diligenter, quod optimum sit, eligas. quòd si totum tibi persuadere non possum; saltem, dum, quid de Hispaniis agamus, scitur, exspecta; quas tibi nuntio ad ventu Cæsaris fore nostras. quam isti spem habeant amissis Hispaniis, nescio. quod porro tuum consilium sit ad desperatos accedere, non medius fidius reperio. Hoc quod tu non dicendo mihi significasti Cæsar audierat, ac simul atque, have, mihi dixit. statim, quid de te audisset, exposuit. negavit me scire: tamen ab eo petivi, ut ad te litteras mitteret, quibus maximè ad remanendum commoveri posses. me secum in Hispaniam ducit. nam, nisi ita faceret, ego prius, quàm ad urbem accederem, ubicumque esses, ad te percurrissem, & hoc à te præsens contendissem, atque omni vi te retinuissem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te meique omnes funditus evertas: 16 nec te sciens, prudensque eò demittas, unde exitum vides nullum esse. quod si te aut voces optimatium commovent; aut nonnullorum hominum insolentiam & jactationem ferre non potes: eligas, censeo, aliquod oppidum vacuum à bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. id si feceris, & ego te sapientèr fecisse judicabo, & Cæsarem non offendes.*

CICERO ATTICO, S.

ME cæcum, qui hæc ante non viderim! misi ad te epistolam Antonii. 17 ei cùm ego sæpissimè scripsissem, nihil me contra Cæsaris rationes cogitare; meminisse me generi mei meminisse amicitiæ; potuisse, si aliter sentirem, esse cum Pompejo; me autem, quia cum lictoribus invitus cursarem, abesse velle, nec id ipsum certum etiam nunc habere; vide, quàm ad hæc 18 παροιμιακῶς: 10

Tuum consilium quàm verum est. nam qui se medium esse vult, in patria manet: qui proficiscitur, aliquid de altera utra parte judicare videtur. sed ego ex nostris, qui statuere debeam, jure quis proficiscatur, nec ne. 19 parteis mihi Cæsar has imposuit, ne quem omnino discedere ex Italia paterer. 20 quare parvi refert me probare cogitationem tuam, si nihil tamen tibi remittere possum, ad Cæsarem mittas, censeo, & ab eo hoc petas. non dubito, quin impetraturus sis, cum præsertim te amicitia nostra rationem habituram esse polliceatis.

Habes

---

1. *Adventus Philotimi.*) Monent Manutius, Lambinus & Iunius, hoc non esse epistolæ principium sed partem octavæ, facilioris tamen distinctionis causa nonam numerari.

2. *Dubitabat nostrum.*) Vulg. *dubitavit nostrum.*

3. *Petrejus cum Afranio conjunxisset se.*) Vulg. *Petrejus se cum Afranio conjunxisset.*

4. *Iter in Germaniam.*) Videtur Vrsino legendum *per Galliam*, ex loco simili in epist. 5.

5. *Capessamus.*) Vulg. *capessemus.*

6. *Ubi ergo tuus ille animus.*) Hoc ordine hæc legebantur in Decurtato & Tornæsiano, *ubi ergo tuus ille animus?* atque ita reposuit Bosius. vulg. *ubi ille ergo tuus animus?*

7. *Me interdum molliunt.*) Vulgatam hanc lectionem non damnat quidem Iunius, sed tamen eam postponit huic, quam mss. Pal. exhibent, *me interdum molimuntur.*

8. *Cum hoc idem obsecraret.*) Vulg. *quæ hoc idem.*

9. *Unicam filiam.*) Manutio *unicum filium* videtur legendum ex epistola Cœlii.

10. *Nisi de dignatione.*) Bessarionis liber apertè habet *de dignitate.* Lambino utraque lectio probatur.

11. *Deinde, quò videbitur.*) Bosius ex Decurtato sic edidit, ut prius consuerat Matasprina.

12. *Et adigit ita Postumia.*) Decurtatus, *& adiciet ita Postumia & Ser.* unde scripsit Bosius *& adigit ita Postumia & Servius filius.* Manutius qui sic verborum ordo non videt, &, quia in Bessar. libro, pro, *& Servii*, habet, *Seivi*, suspicatur de mendo. Lambinus legendum putat, *cum adiciet Postumia: sed & servius filius* vulgò, *& adjicit à Postumia, &c.*

13. *Gener tuus valemus.*) Vulg. *gener tuus valet.*

14. *Ut eam causam, in cujus victoria, &c.*) Totum hunc locum ex antiquis libris Bessarionis & Ferri, se emendasse profitetur Manutius.

15. *Resistentes.*) Vulg. *resistentes.*

16. *Nec te sciens.*) Vulg. *ne te sciens.*

17. *Ei cum ego.*) Pro *ei*, vulgò mendosè legitur, & Bosius, *ei*, castigavit auctoribus Scidis.

18. Παροιμιακῶς.) Insolenter, contumeliosè. Rectè conjecit Lambinus ex depravata Tornæsiani lectione, legendum hic esse παροιμιακῶς; quò ferre quoque videntur vestigia hæc veteris scripturæ, quæ est in Decurtato, παροιμιακῶς. Victorius emendaverat τραγικῶς, quæ est nunc vulg. receptaque lectio, cùm prius vox nulla esset Græca, sed inane spatium relictum in editionibus.

19. *Partis mihi.*) Vulg. *partes.*

20. *Quare parvi refert.*) Ita restituit Victorius, sublato post dictionem, *parvi*, puncto, quod totam lectionem inquinabat; faciebatque ut, *parvi*, videretur præteriti temporis à pareo.

Transcribe

Habes 1 σκυτάλιον λακωνικόν. omnino excipiam hominem. erat autem v. Non. venturus vesperi, id est hodie. cras igitur ad me fortasse veniet. 2 tentabo audeam, nihil properare; 3 missurum ad Cæsarem 4 clamabo me; cum paucissimis alicubi occultabor; 5 carris hinc istis invitissimis evolabo, 6 atque utinam ad Curionem. σὺν θεῷ τοῦ λέγω. magnus dolor accessit. efficietur aliquid dignum nobis. 7 δυσωρία tua mihi valde molesta. medere amabo, dum est ἀρχή. De Massiliensibus gratæ tuæ mihi litteræ. quæso. ut sciam, quidquid audieris. 8 Siciliam cuperem, si possem palam: quod à Curione effeceram. Hic ergo Servium exspecto. rogor enim ab ejus uxore & filio: & puto opus esse. Hic tamen Cyteridem secum lectica aperta portat, 9 alteram uxorem: septem præterea 10 conjunctæ lecticæ amicarum sunt an amicorum? vide, quàm turpiter pereamus: 11 & dubita, si potes, quin ille, seu victus, seu victor redierit, 12 cædem facturus sit, 13 ego verò vel linticulo, si navis non erit, eripiam me ex illorum parricidio. Sed plura scribam, cùm illum convenero. Juvenem nostrum non possum non amare: sed ab eo nos non amari, planè intelligo. nisi illego viditam 14 ἀνηθοποίητον, tam aversum à suis, tam nescio quid cogitans. vim incredibilem molestiarum! sed erit curæ, & est, ut regatur. mirum est enim ingenium. ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO, S.

11 OBSIGNATA jam epistola superiore, non placuit 15 ei dari, cui constitueram, quòd erat alienus. itaque eo die data non est. interim venit Philotimus, & mihi à te litteras reddidit: quibus quæ de fratre meo scribis, sunt ea quidem parum firma, 16 sed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil, quod non, quovelis, uno sermone possis perducere. ne multa; omnes suos, etiam quibus irascitur crebriùs, tamen caros habet, meque idem se ipso cariorem. Quod de puero aliter ad te scripsit, & ad matrem de filio, non reprehendo: δεῖ πηΐνης ἔπι. De sorore, quæ scribis, molesta sunt, eoque magis, quòd ea tempora nostra sunt, ut ego his mederi non possim. nam certè mederer, sed quibus in malis, & qua in desperatione rerum simus, vides. Illa de ratione nummaria non sunt ejusmodi (sæpe enim audio ex ipso) ut non cupiat tibi præstare; & in eo 17 laborat. 18 sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga H-S XIII. non reddit, quæ dedi ejus filio mutua, & utitur excusatione temporis; si Lepta; si ceteri; soleo mirari, 19 de nescio quis H-S XX. 20 cùm audio ex illo se urgeri. vides enim profectò angustias. curati tamen ea tibi utique jubet. an existimas illum in isto genere lentulum, aut restrictum? nemo est minùs. De fratre satis. de ejus filio, indulsit illi quidem suus pater semper; sed non fecit indulgentia mendacem, aut avarum, aut non amantem suorum; ferocem fortasse, 21 atque arrogantem, & infestum facit. itaque habet hæc quoque, quæ nascuntur ex indulgentia: sed ea sunt tolerabilia. quid enim dicam, hac juventute? ea verò, quæ mihi quidem, qui illum amo, sunt his ipsis malis, in quis sumus, miseriora, non sunt ab obsequio nostro, 23 non; suas radices habent: quas tamen evellerem profectò, si liceret. 24 sed ea tempora sunt, ut omnia mihi sint patienda. ego meum facilè teneo. nihil est enim eo tractabilius: cujus quidem misericordia languidiora adhuc consilia cepi: &, quo ille me certiorem vult esse, eo magis timeo, ne in eum existam crudelior. Sed Antonius venit heri vesperi. jam fortasse ad me veniet, aut ne id quidem, quoniam scripsit, quid fieri vellet. sed scies continuò, quid actum sit. Nos jam nihil, nisi occultè. De pueris quid agam? parvone navigio committam? quid mihi animi in navigando censes fore? 25 recordor enim, ætate cùm illo Rhodiorum ἀφράκτῳ navigans, quam fuerim sollicitus. quid, duro tempore annâ actuariolo fore censes? rem undique miseram! Trebatius erat mecum, vir planè, & civis bonus. quæ ille monstra, dii immortales! etiamne Balbus in Senatum venire cogitet? sed ei ipsi cras ad te litteras dabo. 26 Vestenum mihi amicum, ut scribis, ita puto esse: cum eo quod 27 ἀποτέμοις

1. Σκυτάλιον λακ.) Scytalen Laconicam (brevem epistolam) quales occultè gravibusque de rebus Lacedæmonii ad Imperatores suos in loris scriptas mittere solebant.)

2. Tentabo audeam, nihil properare.) Hæc verba valde corrupta & manca esse, afferit Victorius. cum igitur nihilo meliorem hac antiquam scripturam invenisset, sed eandem penitus, & simili modo perversam & laceram; contra hunc locum altersum figi jussit ac enim Manutius ita restituere conatus est, Tentabo; aut dicam, nihil properare, missurum ad Cæsarem, clamabo: cum paucissimis, &c. ita distinguitur vulg. tentabo, audeam nihil properare.

3. Missurum ad Cæsarem.) Vulg. missurum me ad Cæsarem.

4. Clamabo me.) Vitiosè vulgati, clamabam. Verè & sincerè Decurtatus, clamabo me.

5. Carris hinc istis.) Bosii hæc est conjectura ex depravata lectione, carris, Scidarum & Crusellini; Tornæsian. cæci; in impressis, certè: Victorii antiquior, carris.

6. Atque utinam ad Curionem σὺν θεῷ τοῦ λέγω.) Restituit Victorius auxilio vetustioris exempiaris verba Græca quæ hic desiderabantur; post quæ, nulla distinctione adhibita sequentia legendo affecit. Manutius tamen verba Græca cum superioribus conjungit, & à sequentibus disjungit.

7. Δυσωρία τινὰ.) Vrnæ difficultas. Inane spatium Græca hac quæ desiderabatur voce replevit Victorius ex Antiquis mss.

8. Sicilia cuperem.) Vulg. Ocellam cuperem.

9. Alteram uxorem.) Lipsius lib. IV Epist. quæst. c. 11. emendavit, Alteram uxorem, quomodo erat in Scidis. vulgò altera uxorem.

10. Septem præterea lecticæ amicarum sunt an amicorum.) Victorius quid hic statuere deberet, nesciens vulgatam lectionem retinuit. lecticæ amicarum. ha sunt amicorum, licet ipsi parum satisfaciat. Iunius Bosii lectionem sequitur, præterquàm quòd ante vocem, sunt, ex duobus mss. Palatinis addit ea.

11. Et dubita, si potes.) Iunius ex duobus optimis mss. Palat. & dubitari potest.

12. Cædem facturus sit.) Vulg. cædem facturus fit.

13. Ego verò vel linticulo.) Ita legit Lambinus, licet linticulo, non rejicienda quod erat lib. XVIII. cap. 10. Turnebus, & probat Iunius, Victorius restatur antiquos codices habere, ego verò, vellunis ridiculo. Tornæsianus, vel lintridicula. vulgò ego verò vehiculo.

14 Ἀνηθοποίητον.) Alienum à rectâ morum conformatione, in quo mores conformari & effingi nequeant.

15. Ei dari.) Vulg. ei dare.

16. Sed habent nihil.) Lambinus malit sic legi, sed tamen nihil, seu sed habent tamen nihil.

17. Δεῖ πηΐνης ἔπι.) Nutrice adhuc opus est. Consentiunt Tornæsianus, Horalinus, & Crusellinus, cum Victorianis mss. sic enim hæc referunt, DE ITINE ET. unde Victorius primùm posuit de juvene, postea, mutata sententia, de itinere Bosius autem utramque Victorii emendationem improbans, ratione ductus, ex vestigiis veteris Decurtati, quæ hæc sunt ΔΕΙ ΤΙΝΕ ΕΤΙ, conjecit Ciceronem scripsisse, δεῖ πηΐνης ἔπι. Quidam Lambini amicus ex depravata Tornæsiani scriptura, de itine, legebat de irene, id est, pace. Iunius ait Bosium acutè quidem, ut multa alia, hîc reposuisse, δεῖ πηΐνης ἔπι; sed sibi religionem esse tam longè à vetere scriptura discedere, itaque legit, δεῖ πιὸ ἔπι: vulg. de juvene & de sorore quæ scribis.

18. Laborat.) Decurtati scripturam expressit Bosius. vulg. laborte.

19. Sed si mihi Q. Axius in hac mea fuga.) Victorius ex vett. codicibus, in quibus erat, Sed si mihi quæ Axius in hac, &c. emendavit Q. Axius; nam in infinitis locis ubi Q. esse debebat legebatur, quæ, in mss. antea in formis excusis legebatur, sed si mihi quæ in hac mea fuga.

20. De nescio quis H-S XX.) Vulg. de nescio queu LLS. XX.

21. Cum audio ex illo se urgeri.) Et hoc quoque est Victorii; cum prius corruptè legeretur, ex illis se urgeri.

22 Atque arrogantem.) Vulg. & arrogantem.

23. Non; suas radices habent.) Manutius Bessarionis librum secutus reposuit non; &c. licet alii, quidam, & inter eos Scidæ & Tornæsianus, habeant, nam suas radices habent.

24. Sed ea tempora sunt.) Plenior & integrior Bosii visa est lectio Tornæs. & Decurtati, quàm excusorum, ideo sic ex eorum fide edidit, sed ea tempora sunt, ut omnia mihi sint patienda.

26. Recordor enim.) Ineptos quosdam interpolatores hunc locum corrumpisse ait Bosius, cum recte in libris antea excusis, & in omnibus mss. legeretur, recordor enim æstate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ navigans, quam fuerim sollicitus.

26. Vestenum mihi amicum.) Pro, Vulsejum, quod antea mendosè legebatur Victorius substituit Vestenum.

27. Ἀποτέμοις.) Hujus quo ne vocabuli restitutio Victorio debetur; cùm enim transposite hic legeretur, ἀμφικόπτορον, ille hoc vocabulum paulo inferius in spatio quod in formis impressis vacuum erat, reposuit.

μως ad me scripserat de nummis curandis, ϑυμικώτερον 1 eram jocatus. id tu, si ille aliter acceperit, ac debuit, ienies. 2 *Monetali* autem adscripsi, quòd ille ad me, *Proconsuli*. sed quoniam est homo, & nos diligit, ipse quoque à nobis diligatur. Vale.

CICERO ATTICO, S.

21 QUIDNAM mihi futurum est? aut quis me non solùm infelicior, sed jam etiam turpior? 3 nominatim de me tibi imperatum dicit Antonius; nec me tamen ipse adhuc viderat, sed hoc Trebatio narravit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntque ea, quæ diligentissimè sunt cogitata, teterrimè? Ego enim Curionem nactus, omnia me consecutum putavi. is de me ad Hortensium scripserat. Reginus erat totus noster. huic nihil suspicabamur 4 cum hoc mare negotii fore. quò me nunc vertam? undique custodior. 5 sed satis lacrimis. πάρεργον ὀτλητέον igitur, & occultè in aliquam onerariam corrependum. non committendum, ut etiam 6 compacto prohibiti videamur. Sicilia petenda: quam si erimus nacti, majora quædam consequemur. sit modò rectè in Hispaniis: quamquam de ipsa Sicilia utinam sit verum: sed adhuc nihil secundi. concursus Siculorum ad Catonem dicitur factus; orasse, ut resisteret, 7 omnia pollicitos: 8 commotum illum, delectum habere cœpisse. non credo, ut est luculentus auctor, potuisse certè tenere illam prooinciam scio. ab Hispaniis autem jam audierit. Hic nos C. Marcellum habemus, 9 eadem de re cogitantem, aut *bene simulantem*: quamquam ipsum non videram, sed ex familiarissimo ejus audiebam. tu, quæso, si quid habebis novi. ego, si quid moliti erimus, ad te statim scribam. Quintum filium severius adhibebo. utinam 10 proficere possim: tu tamen eas epistolas, quib. asperiùs de eo scripsi, aliquando concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Servium exspecto, nec ab eo quidquam ὑγιές 11 scies, quidquid erit. sine dubio *errasse* nos, confitendum est. at semel? at una in re? immona omnia, quò diligentius cogitata, eò facta sunt imprudentius.

12 ἀλλὰ τὰ μὲν ϑεοπιτύχοιμι ἐάσομεν, ἀχνύμενοι περ: in reliquis modò ne ruamus. 12 jubes enim de profectione mea providere. quid provideam? ita patent omnia, quæ accidere possunt, ut ea si vitem, sedendum sit cum dedecore & dolore; si negligam, periculum est, ne in manus incidam perditorum. sed vide, quantis in miseriis simus, optandum interdum videtur, ut aliquam accipiamus ab istis quamvis acerbam injuriam, ut tyranno in odio fuisse videamur. quòd si nobis cursus, quem speraram, pateret, effecissem aliquid profecto, ut tu optas & hortaris, dignum nostra mora. sed mirificæ sunt custodiæ: & quidem ille ipse Curio suspectus. quare vi, aut clam agendum est: 14 &, si vi, fortè & cum tempestate: clam autem istis, in quo si quod σφάλμα, vides quàm *turpe* est, trahimur: nec fugiendum, si quid violentius. De Cœlio, sæpe mecum agito; nec, si quid habuero tale, dimittam. Hispanias spero firmas esse. Massiliensium factum cùm ipsum per se luculentum est, tum mihi argumento est, rectè esse in Hispaniis. minus enim auderent, si aliter esset, & scirent; 15 nam & vieti, & ϑελεοὶ gente sunt. Odium autem rectè animadvertis 16 significatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia assumpsit, alienissimas esse video. sed tamen nihil *inimicius*, quam sibi ipse. illud rectè times, ne ruat. si desperarit, certè ruet. quo magis efficiendum aliquid est, fortuna velim 18 meliore, animo Cœliano. sed primum quidque; quod qualecumque erit, continuò scies. Nos juveni, ut rogas, suppeditabimus, & Peloponnesum ipsam sustinebimus. est enim indoles: modò aliquod hoc sit 19 ἦϑος διδακχῇ ἀλωτόν: quod si adhuc nullum est, esse tamen potest: 18 aut ἀρετὴ non est διδακτόν: quod mihi persuaderi non potest.

CICERO ATTICO, S.

EPISTOLA tua gratissima fuit meæ Tulliæ, & mehercule 13
mihi. semper secum 20 aliqua mi afferunt tuæ litteræ.

scribes

1. *Eram jocatus.*] Reposuit Bosius ut erat in Scidis, *eram jocatus*; quidàm enim libri mendosè, *erat jocatus*. Victorius, *eram iratus*. in vulgatis utraque vox sive, *jocatus*, sive, *iratus* deest.

2. *Monetali autem adscripsi.*] Non solum sic habere mss. sed etiam majorem partem excusorum testatur Victorius; ut non possit non mirari imprudentiam quorundam, qui ex *Monetali* duo verba fecerunt &, *Monetalia*, scripserunt, sed quam ineptè & perverse nihil attinet dicere, licet in cunctos recentiorum impressionum libros tempore Victorii translata sit.

3. *Nominatim sibi de me imperatum.*] Codex Tornæsianus habet *imperaturum*; unde doctus quidam conjecerat legendum *imperaturum*, Lambino teste, qui vel, *imperatum*, vel, *imperaturum malit*.

4. *Cum hoc mare.*] Vulg. *cum hoc mari*.

5. *Sed satis lacrymis.* πάρεργον ὀτλητέον.) Tempestates ferre oportet: Tempora parum idonea præferenda. Victorius testatur cum prius inane spatium esset in formis impressis, post *sed satis lacrymis*, Germanos reposuisse, ϑεοφιλεστέον; parum ut ait sincerè: ipse verò ex antiquis vestigiis, ϑεοπαλαιτέον, restituit, sed quàm rectè, judicabunt lectores ex veterum codicum scriptura quam subjiciam. Tornæs. & Crusell. sic habebant, ΠΑΡΑ ΟΤΛΕΙΤΕΟΝ. Decurtatus ΠΑΡΟΡΑ ΟΤΛΙΤΕΟΝ, quæ lectionis vestigia eo non fetunt, quò duxit Victorius. Bosius ergo cubilia germanæ lectionis sagacius odoratus, eam permultos jam annos latitantem ex densissimis tenebris extrusit in mediumque produxit, ut possent studiosi omnes eam citra negotium consequi, ea vero est hujusmodi, πάρεργον ὀλκητέον. Lanius tamen, vulgatam Victorii lectionem retinet.

6. *Compacto.*] Manutius emendavit, *compacto*, cum in omnibus libris legeretur *compacto*.

7. *Omnia pollicitus.*] Vulg. *omnia pollicitus*.

8. *Commotum illum, delectum habere.*) Ita Victorius, ex ano quo suo jansea legebatur, *commotum illum delectumque*.

9. *Eadem dere.*] Bessarionis libet, *eadem fere*.

10. *Proficere possim.*) Vulg. *possem*.

11. *Scies, quidquid erit.*) Auctoribus Scidis edendum jussit Bosius, *quidquid erit*, ut legendum suspicatur Malaspina: vulg. *scies quid erit*.

12. Ἀλλὰ τὰ μὲν) Sed hæc quidem, quæ antè acta sunt, omittemus, licèt cum mœrore.

13. *Jubes enim de profectione mea providere.*] Iisdem Scidis & Tornæsiano auctoribus hoc quoque emendavit Bosius; vulg. *jubes enim profectionem meam providere*.

14. *Et, si vis, forte.*] Vulg. *et si vis forte*.

15. *Nam & vieti, & ϑελεοὶ gente sunt.*] Dixerat olim Lambino Bosius hîc legendum videri, *vieti & ϑελεοὶ gentes sunt*, hujusque suæ suspicionis adstipulatorem codicem Tornæsianum protulerat, ubi sic erat exaratum, *& vilti & diligentes sunt*; sed postea liquido scriptum in Decurtato repetit; *vieti*, quæ lectio ita ipsius conjecturam confirmavit, ut eam tamquam certam & indubitatam in suam editionem non veritus sit referre. Victor. & Manut. testantur mss. codices habere, *vilti & diligentes*, unde, *vicini & diligentes sunt*, legendum conjecerant, quæ est vulgata lectio. Germani adnotaverant, *quæ illi*, alii, *invilti*.

16. *Significatum theatro.*] Auxilio meliorum exemplarium ita emendavit Victorius, quum antea corruptè legeretur *significantium theatrum*.

17. *Meliore.*] Vulg. *meliori*.

18. Ἦϑος διδακχῇ ἀλωτόν.) Ingenium, quod disciplinâ subigi & domari possit. Ex veterum librorum scriptura licet depravatissima, locum hunc emendavit Bosius. In Tornæs. & Crusell. erat, ΑΚΙ ΑΛΛΟΛΟΝ, in Scidis, ΔΑΚΙΑΛΟΛΟΝ, conjecit διδακχῇ ἀλωτόν. Lambinus, olim antiquæ scripturæ vestigia & Seb. Corradi conjecturam sequutus, ἦϑος ἀκιμάλιον, ediderat, sed postea maluit legere ἀκιόδηλον, Adrianus Turnebus, ἀκιδόμον, Manutius ἄκιμον: Bosius referente Lambino ἀγχίμαλον. Lanius ἦϑος, ἀλκὶ μαλῶν emendat, dicit; in mss. Pal. habere ἀλκίμαλον, quod & ipsi probatur vulg. ἦϑος ΑΚΙΜΟΛΟΝ.

19. *Aut ἀρετὴ non est διδακτόν.*) Virtus non est res disciplinabilis, vel, quæ tradi & doceri possit. Hæc duo vocabula Græca restituit Victorius, prius erant duo inania spatia quæ desiderari aliquid significabant.

20. *Aliqua mi afferunt.*) Bosii mss. *secum aliquam afferunt*; unde conjecit, *aliquá mi afferunt*: *mi* enim μετοσυλλαβῶς pro, *mihi*, ut sæpe in his epistolis: vulg. *aliquid afferunt tuæ litteræ*.

1. 5.

scribes igitur: ac, 1 si quid ad spem poteris, ne dimiseris. Tu Antonii leones pertimescas cave. nihil est illo homine jucundius. 2 attende πράξιν πολιτικῆν, evocavit litteris è municipiis denos: 3 & III. viri venerunt 4 ad villam e jus manè, primùm dormiit ad H. III: deinde, cùm esset nuntiatum, venisse Neapolitanos & Cumanos, (his enim est Cæsar iratus) postridie redire jussit: lavari se velle, & 5 περὶ κοιλιολυσίαν γένεσθαι. hoc 6 herè effecit. hodie autem in Anariam transire constituit. exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus, de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi litteras. De Tirone gratum. Vectenum diligo. Vestorio reddidi. Servius pridie Nonas Maji Minturnis mansisse dicitur, hodie in Liternino mansurus apud C. Marcellum. cras igitur nos maturè videbit, mihique dabit argumentum ad te epistolæ. jam enim non reperio quid tibi scribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuntium quidem, cùm præsertim me valdè observarit, videlicet (aut aliquid atrocius de me imperatum est) coram negare mihi non vult. quod ego nec rogatus eram: nec, si impetrassem, crediturus. nos tamen aliquid excogitabimus. Tu quæso, si quid in Hispaniis: jam enim poterit audiri: & omnes ita exspectant, ut, si rectè fuerit, nihil negotii futurum putent. ego autem nec, retentis his, contectam rem puto; neque, amissis, desperatam. Silium & Ocellam, & ceteros credo retardatos. te quoque à 7 Curtio impediri video. etsi, ut opinor, habes ὃ κέλητα ἄοκνον.

CICERO ATTICO, S.

14 O vitam miseram! MAIUSQUE malum, tam diu timere, quàm est illud ipsum, quod timetur! 10 Servius, ut antea scripsi; cùm venisset Nonis Maji, postridie ad me venit. ne diutius te teneam, nullius consilii exitum invenimus. nunquam vidi hominem perturbationem *metu*: neque hercule quidquam timebat, quod non esset timendum; illum sibi iratum, hunc non amicum, horribilem utriusque *vicissitudinem*, cùm propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriusque difficultatem pecuniarum, 11 qua erui nusquam, nisi ex *privatorum* bonis posset. atque hæc ita multis cum lacrimis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miseria non exaruisse. mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipse ad te scribo, sine ulla lacrima est, sed sæpius odiosa est propter vigilias. quamobrem quidquid habes ad consolandum, collige, & illa scribe, non ex doctrina, neque ex libris: nam id quidem domi est, sed nescio quo modo *imbecillior* est medicina, quàm morbus; hæc potius conquire, de Hispaniis, de Massilia: quæ quidem satis bella Servius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores esse dicebat. hæc igitur si habebis, & talia. & quidem paucis diebus aliquid audiri necesse est. sed redeo ad Servium. Distulimus omnino sermonem in posterum: sed 12 tardus ad exeundum: multo se in suo lectulo malle, quidquid foret, odiosus scrupulus de filii militia Brundisina. unum illud firmissimè asseverabat, si *damnati* restituerentur, in exilium se iturum. nos autem ad hæc, & ipsum certo fore, &, quæ jam fiebant, non esse leviora; multaque colligebamus. verùm ea non animum ejus augebant, sed timorem, ut jam celandus magis de nostro consilio, 13 quàm ad idem videretur. quare in hoc non multum est. Nos à te admoniti de Cœlio cogitabimus.

CICERO ATTICO, S.

SERVIUS cùm esset apud me, Cephalio cum tuis litteris 15
VI. ID. venit: quæ nobis magnam spem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus (etenim hæ quoque, quæ in his locis sunt, labare dicuntur.) eodem die Funisulanus à te attulit litteras, in quibus erat confirmatius idem illud. ei de suo negotio respondi cumulatè, cum omni tua gratia. adhuc non satis faciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. nunc ait se daturum, 14 cui expensos tulerit: moram in tabellariis; si apud te esset, quà satisfecisses, dares. quantum sit, 15 Eros Philotimi tibi dicet. sed ad majora redeamus. Quod opras, Cœlianum illud maturescit. itaque torqueor, utrum ventum exspectem. vexillo opus est: convolabunt. Quod suades, ut palam: prorsus assentior: itaque me profecturum puto. tuas tamen interim litteras exspecto. Servii consilio nihil expeditur. omnes captiones in omni sententia occurrunt. unum C. Marcello cognovi timidiorem; quem consulem fuisse pœnitet; 16 ὦ πολλῆς ἀγωνίας! qui etiam Antonium confirmasse dicitur, ut me impediret; 17 quo ipse, credo, honestius. Antonius autem

1. *Si quid ad spem poteris ne dimiseris.*) Ita legi in mss. codicibus testatur Vict. sed tamen in suam editionem referre ausus non est, sed receptam lectionem retinuit, licet ipsi aliquantulum suspectam: ea autem est talis, *poteris me de misericordia.*

2. *Attende πράξιν πολιτικῆν.*) Factum cive dignum reip dedito. Hoc quoque Vict. ex antiquo suo: antea legebatur. δόχμην.

3. *Et III. viri venerunt.*) Placet Vrs. veteris libri scriptura, quæ est: *Et III. viri venerunt.*

4. *Ad villam ejus.*) Et hoc etiam Vict. restituit, auxilio meliorum codd. formis impressi habebant, *puella ejus.*

5. Περὶ κοιλ.) In alvo solvendâ occupatum esse.

6. *Hic effecit.*) Vulg. *heri.*

7. *A Curtio.*) Et hoc Vict. ita emendavit, licet mss. codd. haberent *à Curtis*, vulg. *à Curio.*

8. Κέλητα ἄοκνον.) Veredum impigrum. Vict. testatur in codd. excessis hic inane spatium relictum fuisse, quod Germani complere volentes, ediderunt ἐκ τῶν ἀγώνων, alii, ἐκ τῶν πλείστων: sed cum neutra illarum lectionum placeret, reposuit, *Scytha ὄνον*. licet ei penitus non confidat. Lamb. olim legi putabat, εὐίλαεν νῦν, conjectura facta ex quorundam mss. vestigiis, εὐ θεοῦν, nisi quis malit legi, εὐίλεος νῦν, postea ex cod. Torn. qui habet, ΕΚΙΤΑ ΟΝΟΝ probabilem putabat lectionem Vict. Scytha ὄνον: sed tandem probata Simeonis Bos. ut ait, conjectura, legendum arbitratus est κέλητα ὄνον, quod falsum asserit Bos. diciteque se nunquam putasse legendum, κέλητα ὄνον, tantum abest ut ei dixerit aut scripserit. aut igitur somniavit, aut, quod putat, aliter ipsius verba accepit quàm dixerat: Ei enim aliquando suam hoc de loco indicarat suspicionem Bos. paucisque demonstrat hîc reponendum videri, κέλητα ἄοκνον; unde ille nescio quem asinum verendum commentus est. Ceterum hanc conjecturam, lectio Dec. quamquam depravata, confirmat, ΚΔΗΤΑ ΟΚΝΟΝ. Huic etiam emendationi adstipulatur Iun.

9. *O vitam miseram.*) Hinc initium epistolæ duci t Dec. quem sequutus est Bos. Iun non repugnante. Totus autem hic ambitus [*O v.m.m m.t.d.t. q.e.i.q.t.*] superiori epistolæ in Vulgatis editionibus annectitur.

9. *Servius ut dixi.*) Hic initium fecit Man. alterius epistolæ, quum prius hæc & superior unam constituerint epistolam.

10. *Qua erui nusquam.*) Libri vulgati, *quâ frui*, sine ptè & contra sententiam Ciceronis.

11. *Tardus ad exeundum.*) Vulg. *tardius ad exeundum.*

12. *Quam ad idem videretur.*) Ita in antiquioribus scriptum fuisse opinatur Vrs. *ut jam celandus magis de nostro consilio quam adhibens videretur*, pro *adhibendus*, postea mutatum fuisse in, *ad idem videretur.*

14. *Cui expensos tulerit.*) Hunc locum ita edebat Dec. *nunc ait se daturum cui expensos tulerit moram in tabellariis*: quibus è verbis id tantum mutavit Bos. quod pro *expensos*, reposuit, *expensis*, & post verbum *tulerit* addidit τελείου σημεῖον. Bosii interpretationem laudat Iun. sed *expensis*, an *expensum* legas Latinitatis non referre ait. hoc tamen elegantius.

15. *Eros Philotimi.*) Ex mss. libris *Eros* emendavit Vict. antea, *Heros.*

16. Ὦ πολλῆς ἀγωνίας.) O multam animi ignaviam. Melioris codicum auxilio verba hæc Græca idem restituit Vict.

17. *Quo ipse.*) Vulg. *quod ipse.*

VI. ID. Capuam profectus est: ad me misit, se pudore deterritum, ad me non venisse, quòd me sibi succensere putaret. ibitur igitur, & ita quidem, ut censes; nisi cujus gravioris personæ suscipiendæ spes erit ante ob ara. sed vix erit tam cito. 1 Allienus autem prætor putabat aliquem, si ego non, ex collegis suis. quivis licet, dummodo aliquis. De sorore laudo. De Quinto puero, datur opera. spero esse meliora. de Quinto fratre scito eum non mediocriter 2 laborare de usura: sed adhuc nihil à L. Eguario expressit. Axius de XII. millibus pudens, 3 sæpe enim adscripsit, ut Gallio, quantum is vellet, darem, quod si non scripsisset, possemne aliter? & quidem sæpe sum pollicitus: sed tantum voluit citò. 4 me verò adjuvarent his in angustiis. sed dii istos! verum aliàs. Te à quartana liberatum gaudeo, itemque Pilliam. Ego, dum panes, & cetera in navem parantur, excurro in Pompejanum. Vecteno velim gratias, quòd studiosus. Si quemquam nactus fueris, qui perferat; litteras des ante, quàm discedimus.

CICERO ATTICO, S.

16 COMMODUM ad te dederam litteras de pluribus rebus, cùm ad me bene mane Dionysius fuit: cui quidem ego non modò placabilem me præbuissem, sed totum remisissem, si advenisset qua mente tu ad me scripseras. erat enim sic in tuis litteris, quas Arpini acceperam, eum venturum facturumque, quod ego vellem. ego volebam autem, vel cupiebam potiùs, esse eum nobiscum. quod quia planè, cùm in Formianum venisset, præciderat, aspe riùs ad te de eo scribere solebam. at ille perpauca locutus, hanc summam habuit orationis, 5 ut sibi ignoscerem; se rebus suis impeditum nobiscum ire non posse. pauca re spondi, magnum accepi dolorem. intellexi *fortunam* ab eo nostram despectam esse. quid quæris? fortasse miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi scito esse. velim, ut tibi amicus sit. hoc cùm tibi opto, opto ut beatus sis. erit enim tam diu. Consilium nostrum spero vacuum periculo fore. 6 nam & dissimulabimus, &, ut opinor, acerrimè adservabimus, navigatio modò sit, qualem opto. cetera, quæ quidem *consilio* provideri potuerunt, cavebuntur. tu, dum adsumus, non modò quæ scieris, audierisve, sed etiam quæ futura providebis, scribas velim. Cato, qui Siciliam etiam tenere nullo negotio potuit, &, si tenuisset, omnes boni ad eum se contulissent, Syracusis profectus est ante diem VIII. KAL. Mai. ut ad me Curio scripsit. utinam, quod ajunt, Cotta Sardiniam teneat. est enim rumor. ô, si id fuerit, turpem Catonem! Ego, ut minuerem suspicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus sum in Pompejanum A. D. IIII. ID. ut ibi essem, dum, quæ ad navigandum opus essent, pararentur. cùm ad villam venissem, ventum est ad me: centuriones trium cohortium; quæ 6 Pompejis sunt, 7 me velle postridie; 8 (hæc mecum Ninnius noster) velle eos mihi se & Oppidum tradere. at ego tibi postridie à villa ante lucem, ut me omnino illi ne viderent. quid enim erat in tribus cohortibus? quid si plures, quo apparatu; cogitavi eadem illa Cœliana, quæ legi in epistola tua, quam accepi, 9 simul & in Cumanum veni, eodem die; & simul fieri poterat, ut tentaremur. omnem igitur suspicionem sustuli. sed cum redeo, Hortensius 10 venerat, & ad Terentiam salutatum diverterat; sermone erat usus honorifico erga me. tamen eum, ut puto, videbo. misit enim puerum, se ad me venire. hoc quidem melius, quàm collega noster Antonius: cujus inter lictores lectica *mima* portatur. Tu, quoniam quartana cares, 11 & nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Græcia siste; & litterarum aliquid interea.

CICERO ATTICO, S.

PRID. Idus Hortensius ad me venit scripta epistola, 17
12 vellem cetera ejus. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν! qua quidem cogito uti. deinde Serapion cum epistola tua: quam priùs quàm aperuissem, dixi ei, te ad me de eo scripsisse antea, ut feceras. deinde, epistola lecta, cumulatissimè cetera: & hercule hominem probo. nam & doctum, & probum existimo. quin etiam navi ejus me, & ipso convectore usurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodiosa, sed tamen quæ impediat scriptionem meam. Valetudinem tuam jam confirmatam esse & à vetere morbo, & à novis tentationibus gaudeo. Occellam vellem haberemus. videntur enim esse hæc paulò sciliora. nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. 13 id si ἄκρατος erit, utinam idem maneat Hortensius: siquidem adhuc erat; liberalius esse nihil potest. De diplomate admiraris, quasi nescio cujus te flagitii insimularem. negas enim te reperire, qui mihi id in mentem venerit. ego autem, qui scripseras te proficisci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eò te habere censebam; & quia pueris diploma sum ferens, habes causam opinionis meæ; & tamen velim scire, quid cogites. in primisque si quid etiam nunc novi est. 14 XVII. Kal. Jun.

CI-

1. *Allienus autem.*) Vulg. *Hallienus autem.*
2. *Laborare de usura.*) Legendum videtur Vrs. *de verfura.*
3. *Sæpe enim adscripsit.*) Veteres Vrs. liber. *sæpe enim ad me scripsit.*
4. *Me verò adjuvarent his in angustiis. Sed dii ipsos. Verum aliàs.*) Hoc quoque Vict. ex veteris scripturæ vestigiis restituit, vel etiam, *Me verò adjuvarent tiis in angustiis sedulles*: priorem lectionem ex Torn. retinet Lamb. vulgata lectio eadem est, quæ Bess. mss. *Me verò adjuvarent hiis in angustiis. Sed in istos*; quam tuentur Man. & Corrad.
5. *Ut sibi ignoscerem.*) *Sibi* deest in vulgatis.
6. *Nam & dissimulabimus, &, ut opinor, acerrimè adservabimus.*) Ita habent omnes mss. testatur Lambin. qui tamen locum mendosum suspicatur, hanc que affert conjecturam, *ref. ut opinor, acerrimè adservabimus.* Bos. lectionem mss. Pall. consentientibus retinet Iun.
7. *Pompejis sunt.*) Vulg. *Pompejî sunt.*
8. *Me velle postridie.*) in Torn. est, *me velle postridie convenire*; sed putat Bos. verbum, *convenire*, additum fuisse ex glossemate, nam in aliis mss. non comparebat; quod tamen retinendum censet Lamb.
9. *Hæc mecum Ninnius.*) Victor. pro, *Ninnius*, quod notea legebatur, *Nonnius* restituit, ex vett. codd.
10. *Simul & in Cumanum.*) *Et*, deest in Vulg.
11. *Et nedum morbum removisti.*) Perspicuè legitur in Tornæs. & Dec. *nedum malum*, ut in libris Mal. cujus hac judicium sequitur Bos. Vict. ex mss. *nedum morbum* legit; quod etiam in Torn. extare dicit Lamb. (si credere fas est) qui vulgatam lectionem, *non modò morbum*, retinet, testaturque Memm. codices, *nedum morbum*, Bos. lectionem habere; quam mss. Pal. consentientibus probat Iun.
12. *Vellem cetera ejus. quam in me incredibilem* ἐκτένειαν.) Legit l. IV. Epist. 11. Quæst. Epistolicarum Lips. *bellè cetera ejusque in me incr. &c.*
13. *Id si ἄκρατος erit, utinam, &c.*) Liquidum, non perturbatum. Scripsit, ἄκρατος, Bos. emendata veteri scriptura Dec. *acrus*; vulg. *id scilicet erat erit utinam, &c.* sed omnino mendosum.
14. *XVII. Kal. Iun.*) Hoc apertè mendosum esse asserit Man. putatque esse initium sequentis epistolæ, & legendum fortasse, *XVI. Kal.* quod sine causa repetitum est post verbum, *peperit*, idque credendum eo magis dicit, quod pleræque hujus libri epistolæ adscriptam diem non habent & est mutatio minima, si V. dividas in, II, quâ ipsa in notis peccatum sæpe à librariis.

CICERO ATTICO, S.

1 TULLIA mea peperit XIIII. Kal. Jun. puerum 2 ἑπταμηνιαῖον, quod ηὐτόκησεν, gaudebam. quod quidem est natum, perimbecillum est. Me mirifice tranquillitates adhuc tenuerunt, atque majore impedimento fuerunt, quàm *custodia*, quibus asservor. nam illa 4 Hortensina omnia fuere infantia. ita fiet homo nequissimus. à Salvio liberto depravatus est. Itaque posthac non scribam ad te, quid facturus sim, sed quid fecerim. omnes enim Καρυωτῶν videntur subauscultare, quæ loquor. Tu tamen, si quid de Hispaniis, sive quid aliud, perge quæso scribere; nec meas litteras exspectaris, nisi cùm, quò opto, pervenerimus, aut si quid ex cursu. Sed hoc quoque timidè scribo. 5 τὰ ὄνειατα tarda adhuc & spissa. UT MALE posuimus initia, sic cetera 6 sequuntur. 7 fors μείωσ nunc sequimur, eàdem nos fortasse furiæ persequentur. ex Balbi autem sermone, quem tecum habuit non probamus de Melita. dubitas igitur, quin nos in hostium numero habeat? scripsi equidem Balbo, te ad me de benivolentia scripsisse & de suspicione. egi gratias. de altera ei me purga, 8 ecquem tu hominem infeliciorem? non loquor plura, ne te quoque excruciem. ipse conficior, venisse tempus, cùm jam nec *fortiter*, nec *prudenter* quidquam facere possim.

1. *Tullia mea.* Hæc epistola superiori agglutinata est in editione Vict. quibusdam locum mancum restituit additione *dixi* quo peperit Tullia.

2. Ἑπταμηνιαῖον.) Septimestrem.

3. Ηὐτόκησεν.) Feliciter peperit Ηὐτόκυσεν, perperam, in mss. suo legitestatur Vict. pro, εὐῶδκυσεν.

4. *Hortensina omnia.* Vulg. *Hortensiana omnia.*

5. Τὰ ὄνειατα *tarda adhuc & spissa.*) Ea quæ sunt ex usu. Has Græcas voces ita refert Torn. ITA ONIA, Dec. TA ΘNIA, unde emendavit Bos. τὰ ὄνειατα. vulg *ita omnia adhuc tarda & spissa.*

6. *Sequuntur.*) Vulg. *sequentur.*

7. *Fors μείωσ nunc sequimur, eàdem nos fortasse.*) Μίωσ Piaculum. Bosii omnes prisci, *Fornias*, ex quo fecit, *fors μείωσ*. *Fornias*, autem ex mss. restituerat Vict. quum legeretur prius. *Furias*: non quòd mutatio aperiret sententiam, sed maluit scripturæ antiquæ habere rationem, quam novæ; quod etiam sequutus est Iun. Lamb. olim sequutus codicem Torn. legebat, *Fornias*, sed postea maluit legere, *furias nunc sequimur*, dicitque docto cuidam viro legendum videri, Φόρνιας nunc sequimur, eodem nos fortasse Φόρνιας *persequentur*: vulg. *Fornias nunc sequimur eadem nos fortasse.*

8. *Ecquem tu hominem.*) Iun. ait duos mss. Pal. habere, *ecquem*, &c. unde reposuit, *ubi quem tu.*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER VNDECIMVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 ACCEPI à te signatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo nihil scire potui de nostris domesticis rebus; de quibus acerbissime afflictor, quod, qui eas dispensavit, neque adest istic, neque, ubi terrarum sit, scio. omnem autem spem habeo existimationis, privatorumque rerum in tua erga me mihi perspectissima benivolentia: quam si his temporibus miseris & extremis præstiteris, hæc pericula, quæ mihi communia sunt cum ceteris, fortiùs feram: idque ut facias, te obtestor, atque obsecro. ego in cistophoro in Asia habeo ad H-S. bis & vicies. hujus pecuniæ permutatione fidem nostram facilè tuebere: quam quidem ego nisi expeditam relinquere putassem, credens ei, cui tu scis jam pridem minimè credere, commoratus essem paullisper, nec domesticas res impeditas reliquissem: ob eamque causam seriùs ad te scribo, quòd sero intellexi, quid *timendum* esset. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum suscipias; ut, si ii salvi erunt, quibuscum sum, unà cum iis possim incolumis esse, salutemque meam benivolentiæ tuæ acceptam referre.

CICERO ATTICO, S.

2 LITTERAS tuas accepi pridie Nonas Febr. eoque ipso die ex testamento crevi hereditatem. 1 ex multis meis miserrimis curis est una levata, si, ut scribis, ista hereditas fidem, & famam meam tueri potest, quam quidem te intelligo, etiam sine hereditate, tuis opibus defensurum fuisse. De dote quod scribis, per omnes deos te obtestor, ut totam rem suscipias, & illam miseram mea culpa & negligentia tueare meis opibus. si quæ sunt; tuis, quibus tibi molestum non erit, facultatibus; cui quidem deesse omnia quod scribis, obsecro te noli pati. in quos enim sumtus abeunt fructus prædiorum? jam illa H-S LX. quæ scribis, nemo mihi umquam dixit ex *dote* esse detracta, numquam enim essem passus. sed hæc minima est ex iis injuriis, quas accepi; de quibus ad te dolore & lacrimis scribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Asia, partem dimidiam ferè exegi. tutius videbatur fore ibi, ubi est, quàm apud Publicanos. Quòd me hortaris, ut firmo sim animo: vellem posses aliquid afferre, quamobrem id facere possem. sed si ad ceteras miserias accessit etiam id, quod mihi Chrysippus

1. *Ex multis meis miserrimis curis est una levata.*) Antea legebatur, *ex multissimis & miserrimis curis est una enata*; pro, *multissimis*, reposuit Vict. *multis meis*, pro, *est una enata*, Lamb. & Bos. ex Torn. Dec. & Cruf. rescripserunt, *est una levata*; Ant. Augustin. legebat, *est una cassa.* Fulv. ait in uno mss. hujus scripturæ vestigium aliquod apparere, *curis spes est una enata.* Grut. inclinabat in *denata*, hoc est mortua.

ſippus dixit parari. (tu nihil ſignificaſti) de domo: quis me miſerior uno jam fuit? oro, obſecro, ignoſce: non poſſum plura ſcribere. quanto mœrore urgear, profectò vides: quod ſi mihi *commune* cum ceteris eſſet, qui videntur in eadem cauſa eſſe, minor mea culpa videretur, & eo tolerabilior eſſet. nunc nihil eſt, quod conſoletur; niſi quid tu efficis, ſi modò etiam nunc effici poteſt, ut ne qua ſingulari afficiar calamitate, & injuria. Tardiùs ad te remiſi tabellarium, quòd poteſtas mittendi non fuit. A tuis & nummorum acceſi H. S. LXX. & veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des litteras meo nomine. noſti meos familiares. ſignum requirent, aut manum: dices iis, me propter cuſtodias ea vitaſſe.

CICERO ATTICO, S.

3 QUID hic agatur, ſcire poteris ex eo, qui litteras attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid novi exſpectabamus; neque nunc mittendi tamen ulla cauſa fuit, præter eam, 1 de qua tibi reſcribi voluiſti. Quod ad Kal. Quint. pertinet, quid vellem; utrumque grave eſt, tam gravi tempore, periculum tantæ pecuniæ, &, dubio rerum exitu 2 iſta, quam ſcribis abruptio. quare, ut alia, ſic hoc vel maxime tuæ fidei benivolentiæque permitto, & illius conſilio, & voluntati: cui miſeræ conſuluiſſem meliùs, ſi tecum olim coram potius, quàm per litteras, de ſalute noſtra, fortunisque deliberaviſſem. Quod negas *præcipuum* mihi ullum incommodum impendere, 3 & ſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt. 4 quæ tu profectò vides, ut ſunt, & graviſſima eſſe, & me facillimè vitare potuiſſe: 5 ea tamen erunt minora, ſi, ut adhuc factum eſt, adminiſtratione diligentiaque tua levabuntur. Pecunia apud Egnatium eſt. 6 ſit à me, ut eſt. neque enim hoc, quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe; ut ſcire jam poſſim, quid maximè opus ſit: & ſi egeo rebus omnibus; quòd is quoque in anguſtiis eſt, 7 qui cum ſumus; quoi magnam dedimus pecuniam mutuam; 8 opinantes, nobis, conſtitutis rebus, eam rem etiam *honori* fore. Tu, ut antea feciſti, velim, ſi qui erunt, ad quos aliquid ſcribendum à me exiſtimes, ipſe confices. Tuis ſalutem dic. Cura, ut valeas. in primis id, quod ſcribis, omnibus rebus cura & provide, ne quid ei deſit, de qua ſcis me miſerrimum eſſe. Idibus Jun. ex caſtris.

CICERO ATTICO, S.

4 ACCEPI ab Iſidoro litteras, & poſtea datas binas. ex proximis cognovi prædia non veniſſe. videbis ergo, 9 ut ſuſtentetur perte. de Fruſinati, ſi modò futuri ſumus, erit mihi res opportuna. Meas litteras quòd requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo litteris dignas; quippe cui nec, quæ accidunt, nec, quæ aguntur, ullo modo probentur. utinam coram tecum olim potius, quàm per epiſtolas. 10 Hic tua, ut poſſum, tueor apud hos. 11 cetera Celer ipſe. fugi adhuc omne *munus*, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi, & meis rebus aptum eſſet. quid ſit geſtum novè, quæris: ex Iſidoto ſcire poteris: reliqua non videntur eſſe difficiliora. Tu id velim, quod ſcis me maximè velle, cures, ut ſcribis, ut facis. 12 Me conficit *ſollicitudo*, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis: qua levata, ero unà cum eo, qui negotium gerit, eſtque in ſpe magna. Brutus amicus in cauſa verſatur acriter. Hactenus fuit, quod cautè à me ſcribi poſſet. Vale. De penſione altera, oro te, omni cura conſidera, quid faciendum ſit, ut ſcripſi iis litteris, quas Pollex tulit.

CICERO ATTICO, S.

QUAE me cauſæ moverint, quàm acerbæ, quàm graves, 5
quàm novæ, coegerintque impetu magis quodam animi uti, quàm cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere: fuerunt quidem tantæ, ut id, quod vides, effecerint. itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid à te petam, reperio. rem, & ſummam negotii vides. equidem ex tuis litteris intellexi, & iis, quas communiter cum aliis ſcripſiſti, & iis, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte videbam, 13 te ſubdebilitatum novas rationes tuendi mei quærere. Quòd ſcribis placere, ut propius accedam, iterque per oppida, noctu faciam; non ſane video, quemadmodum id fieri poſſit. neque enim ita apta habeo diverſoria, ut tota tempora diurna in his poſſim conſumere; neque ad id, quod quæris, multum *intereſt*, utrum me homines in oppido videant, an in via. ſed tamen hoc ipſum, ſicut alia conſiderabo, quemadmodum commodiſſimè fieri poſſe videatur. ego propter incredibilem & animi & corporis moleſtiam conficere plures litteras non potui: iis tantum reſcripſi, à quibus acceperam. tu velim 14 & Baſilio, & quibus præterea videbitur, etiam Servilio conſcribas, ut tibi videbitur, meo nomine. Quòd tãto intervallo 15 nihil omnino ad vos; profectò intelligis rem mihi deeſſe, de qua ſcribam, non voluntatem. Quod de Vatinio quæris: neque illius, neque cujusquam mihi præterea 16 officium deeſſet, ſi reperire poſſent, qua in re me juvarent. 17 Quintus averſiſſimo à me animo Patris fuit, eodem Corcyra filius venit. inde profectos eos unà cum ceteris arbitror.

CICERO ATTICO, S.

SOLLICITUM eſſe te cùm de tuis communibusque fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, ſentio: 6
qui quidem dolor meus non modò non minuitur, cùm ſocium ſibi adjungit dolorem tuum, ſed etiam augetur. omnino pro tua prudentia ſentis, qua conſolatione levari maximè poſſim. probas enim meum conſilium, negasque mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuiſſe. addis etiam, (quod etſi mihi levius eſt, quàm tuum judicium, tamen non eſt leve) ceteris quoque, id eſt, qui pondus habeant, factum noſtrum *probari*. id ſi ita putarem, levius doletem. crede inquis, mihi. credo equidem; ſed ſcio, quàm cupias minui dolorem meum. Me diceſſiſſe ab armis, nunquam pœnituit; tanta erat in illis crude-

1. *De qua tibi reſcribi voluiſti. Quod ad Kal.*) Pantag. interpungebat, *De qua tibi reſcribi voluiſti quod ad Kal. Quinti pertinet.*

2. *Iſta quam ſcribis abruptio.*) Alii ſcribunt, *iſtam quam ſcribis abrupta.* Antiquior Vict. habet, *abrupte*, non, *abruptio.*

3. *Et ſi iſta res nihil habet conſ.*) Lamb. ait legendum eſſe libris omnibus invitis, *etſi iſta res nunquam habet conſ.* vulgatam enim lect. ferri non poſſe.

4. *Quæ tu profectò vides ut ſunt & graviſſima.*) Lamb. & Boſ. ex Torn. & Cruſ. ita legunt unam in vulg. hæ duæ voces, *ut ſunt*, non leguntur.

5. *Ea tamen erunt minora.*) Lamb. malit legi, *erunt leviora.*

6. *Sit à me, ut eſt.*) Hic Vict. ſi aliquid immutandum ſit, *apud me*, pro, *à me*; potius legeret.

7. *Quicum ſumus.*) Nihil mutat Lamb. quamvis codex Torn. habeat, *quicum ſumus.*

8. *Opinantes.*) Sic reſcripſit ex antiquiore ſuo Vict. antea legebatur, *opinor.*

9. *Ut ſuſtentetur perte. De Fruſinati.*) Jun. & mſſ. Pal. legit, *ut ſuſtentetur ſpartim de Fruſinati, &c.* & ait eſſe evidentem ſententiam.

10. *Hic tua, ut poſſum.*) Ita reposuit Vict. opo veteris ſui, qui habebat, *Iuſtua*, pro eo quod antea legebatur, *iuſtum ut poſſum.* Ceterum Lamb. dicit ſe plane ſcriptum reperiſſe in Torn. *Hic tua, ut poſſum, &c.*

11. *Cetera celer ipſe. fugi adhuc.*) Ita Pantag. diſtinguebat, Vrſ. verò ita; *Ceterum, ipſe fugi.* Man. malebat *cetera celer*, ut eſt in antiquo Speciani libro.

12. *Me conficit ſollicitudo.*) Ingenua hæc eſt lectio quam habent vetuſta exemplaria teſte Vict. prius erat, *me conficit ſolitudo.*

13. *Te ſubdebilitatum novas.*) Vulg. *ſe ſubitare quaſi debil. nov. &c.*

15. *Et Baſilio.* Vulg. & *Baſilio.*

16. *Nihil omnino ad vos.*) Torn. & Cruſ. *nihil omnino ad vos ſcriptis litteris.* ſed illud, *ſcriptis litteris* abeſt à Dec. & putat Boſ. ex aliquo gloſſemate profectum eſſe.

17. *Officium deeſſet.*) In Cruſ. erat, *deeſt*; quæ ſcripturæ contractio debet ſic explicari ut hic editum eſt. vulg. *deeſſ.*

18. *Quintus averſiſſimo à me animo Patris.*) Reſtitutio hujus loci eſt à Vict. antea habebatur *quæ averſiſſimo animo Patris fuit.*

crudelitas, tanta cum barbaris gentibus conjunctio, ut non nominatim, sed generatim *proscripto* esset informata; ut jam omnium judicio constitutum esset, omnium vestrum bona, prædam esse illius victoriæ; vestrum, planè dico, numquam enim de te ipso, nisi crudelissimè, cogitatum est. quare voluntatis me meæ numquam pœnitebit: consilii pœnitet. in oppido aliquo malem resedisse, quo ad accerserer minus sermonis subiissem; minus accepissem doloris: ipsum hoc me non angeret. Brundisii jacere, in omneis partes est molestum. propius accedere, ut suades, quo modo sine lictoribus, quos populus dedit, possum? qui mihi incolumi adimi non possunt. 1 quos ego modo paullisper cum baciliis in turbam conjeci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. 2 recipio tempore me δρομόθεν nunc ad Oppium, Cornelium: iis placeret modo propius accedere, ut hac de re considerarent: credo fore auctores: sic enim recipiunt, Cæsari non modò de conservanda, sed etiam de augenda mea *dignitate* curæ fore: meque hortantur, ut magno animo sim; ut omnia summa sperem: ea spondent, confirmant, quæ quidem mihi exploratiora essent, si remansissem. sed ingero præterita. vide, quæso igitur ea, quæ restant, & explora cum istis; & si putabis opus esse, & si istis placebit, quo magis factum nostrum Cæsar probet, quasi de suorum sententia factum, adhibeantur Trebonius, Pansa, si qui alii; scribantque ad Cæsarem, me, quidquid fecerim, de sua sententia fecisse. Tulliæ meæ morbus, & imbecillitas corporis me exanimat: quam tibi intelligo magnæ curæ esse; quod est mihi gratissimum. De Pompeji exitu mihi dubium numquam fuit. tanta enim desperatio rerum ejus, omnium regum, & populorum animos occuparat, ut quocumque venisset, hoc putarem futurum. non possum ejusdem non dolere. hominem enim integrum, & castum, & gravem cognovi. De Fannio consoler te? perniciosè loquebatur de mansione tua. L. verò Lentulus Hortensii libi, & Cæsaris hortos, & Bajas desponderat, omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt: nisi quod illud erat infinitum, omnes enim, qui in Italia 3 mansentant, *hostium* numero habebantur. sed velim hæc aliquando solutiore animo. Quintum fratrem audio profectum in Asiam, ut deprecaretur. de filio nihil audivi. sed quæ te ex Diochare, Cæsaris liberto, quem ego non vidi, qui istas 4 Alexandreas litteras attulit. is dicitur vidisse an euntem, an jam in Asia? Tuas litteras, prout res postulat, exspecto: quas velim cures quamprimum ad me perferendas. IIII. KAL. Decembris.

CICERO ATTICO, S.

GRATAE tuæ mihi litteræ sunt, quibus accuratè perscripsisti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es: 5 Fac tu igitur, ut scribis istis placere, iisdem istis lictoribus me uti. quod concessum Sestio sit; cui non puto suos esse concessos, sed ab ipso datos. audio enim eum ea S. C. improbare, quæ post discessum tribunorum facta sunt. quare poterit, si volet sibi *conflare*, nostros lictores comprobare. quamquam quid ego de lictoribus, qui pæne ex Italia decedere sim jussus? nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se litterarum, in quibus erat, se audivisse, Catonem, & L. Metellum in Italiam venisse, Romæ ut esseni palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent; prohiberique omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognovisset: deque eo vehementius erat scriptum, itaque Antonius petebat à me per litteras, ut sibi ignoscerem: facere se non posse, quin iis litteris pareret. tum ad eum misi L. Lamiam, qui demonstraret, illum Dolabellæ dixisse, ut ad me scriberet, ut in Italiam quamprimum venirem: ejus me litteris venisse. tum ille edixit ita, ut me exciperet, 6 & Lælium nominatim, quod sane nolleru, poterat enim, sine nomine, re ipsa excipi. ô multas & graveis offensiones! quas quidem, tu das operam, ut lenias; nec tamen nihil proficis: quin hoc ipso minuis dolorem meum, quod, ut minuas, tam valde laboras: idque velim ne gravere quam sæpissime facere. maximè autem assequere quod vis; si me adduxeris, ut existimem, me *bonorum* judicium non funditus perdidisse. quam quam quid tu in eo potes? nihil scilicet, sed, si quid res debit tibi facultatis, id me maximè consolari poterit, quod nunc quidem video non esse: sed si quid, ex eventis; ut hoc nunc accidit. dicebar debuisse cum Pompejo proficisci *exitus* illius minuit ejus officii prætermissi reprehensionem. sed ex omnibus nihil magis tamen desideratur, quàm quod in Africam non ierim. judicio hoc sum usus NON ESSE barbaris auxiliis fallacissimæ gentis remp. defendendam, præsertim contra exercitum sæpe victorem, non probant fortasse. multos enim viros bonos in Africam venisse audio, & scio fuisse antea. valde hoc loco urg. or, hic quoque opus est, casu, aliqui sint ex eis aut, si potest, omnes, qui salutem anteponant. nam si perseverant & obtinent; quod nobis futurum sit, vides. dices, quid illis, si victi erunt? *honestior* est plaga. Hæc me excruciant. Sulpicii autem consilium, non scripsisti, cur meo non anteponeres: quod etsi non tam gloriosum est, quàm Catonis, tamen & periculo vacuum est, & dolore. Extremum est eorum, qui in Achaja sunt. ii tamen ipsi se hoc melius habent, quàm nos, quòd & *multi* sunt uno in loco; & cùm in Italiam venerint, domum statim venerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, & probare quamplurimis. Quod te excusas: ego verò & tuas causas nosco; & mea interesse puto, te istic esse, vel ut cum iis, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egisti, in primisque hoc velim animadvertas multos esse arbitror, qui ad Cæsarem detulerint, delaturive sint, me aut pœnitere consilii mei, aut non probare, quæ fiant: quorum etsi utrumque verum est; tamen ab illis dicitur *animo* à me alienato; non quo ita perspexerint, seu totum ut hoc Balbus sustineat, & Oppius, & eorum crebris litteris illius voluntas erga me confirmetur, & hoc planè ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum est, cur te nolim discedere, quòd scribis 7 te flagitari. ô rem miseram! quid scribam? aut quid velim? breve faciam. lacrimæ enim se subito profuderunt: tibi permitto. tu consule. tantum vide 8 ne hoc temporis

1. *Quas ego modo paullisper.*) Editio Victor. *quas ego non paullisper*, quem locum vitiosum esse existimat.

2. *Recipis tempore me δρομόθεν nunc ad Oppium, Cornelium: iis, &c.*) Hæc ferè ex conjectura Bosii paululum tamen adjutus est correpta hac Cruf. scriptura *dromo te*: Vulgò legitur *me domo, te nunc ad Oppium, quoniam iis, &c.* Pantag. legebat: *recipi, ô tempora, me de Maria nunc ad Oppium.* Liber vetus Vrs. pro *domo*, habet *domum*, quod arripit Ion. & legit *recipis tempori me domum. Te nunc ad Opp. &c.* Lambinus olim putabat sic legi posse, *recipis de domo. Te nunc ad Oppium* sed postquam vidit Iosephum Scaligerum totum hunc locum sic scribere, *in turbam conjecit, ad Oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret: recipis tempore me. Tu nunc, &c.* Suspicatur est hoc totum, *Recipis tempore me domum*, esse glossam, cætera autem sic legenda, *Tu nunc ad Balbum & Oppium, quoniam iis placeret me propius accedere.* Manut. locum corruptum ex ingenio sic restituere tentat: *Recipi, ô tempora, me domo & hunc ad Oppium, quoniam iis placeret, modo propius accedere, ut hac de re considerarent.*

3. *Manserant.*) Vulg. *remanserant.*

4. *Alexandreas.*) Vulg. *Alexandrinas.*

5. *Fac tu igitur.*) Ex codice Decurt. ita scripsit Bos. vulgò, *sallum igitur.*

6. *Et Lælium nominatim.*) Anton. Augustin. mavult & *L. Ælium*, quod non placet Vrs.

7. *Te flagitari.*) Vict. reposuit libris antiquis repugnantibus, *Terentiam flagitare*; quod vulgo receptum est, antea legebatur, *quod scribis effligitare.* Lamb. verò sic edendum curavit ut edidit Bos. auctoribus veteribus libris.

8. *Ne hoc temporis tibi obesse aliquid possit.*) Hic quoque Victor. refragantibus veteribus libris scribit, *ne hoc tempora Terentiæ obesse aliquid possit*; sed Bosio potior est veterum exemplarium auctoritas.

temporis tibi obesse aliquid possit, ignosce, obsecro te: non possum præ fletu & dolore diutiùs in hoc loco commorari. tantùm dicam, nihil mihi gratius esse, quàm quod eam diligis. Quòd litteras, quibus putas opus esse, curas dandas, facis commode. Quintum filium vidi, qui Sami vidisset, patrem Sicyone: quorum deprecatio est facilis. utinam illi, qui priùs illum viderunt, me apud eum velint adjutum tantum, quantum ego illos vellem, si quid possem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, si qua sint in tuis litteris, quæ me mordeant. ego verò in optimam; teque rogo, ut aperte, quemadmodum facis, scribas ad me omnia, idque facias quàm sæpissimè. Vale. XIV. Kalend. Januar.

CICERO ATTICO S.

3 QUANTIS curis afficiar, etsi profectò vides, tamen cognosces ex Lepta & Trebatio. maximas pœnas pendo *temeritatis* meæ; quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id disputes, scribasque ad me quam sæpissimè. non nihil enim me levant tuæ litteræ hoc tempore. Per eos, qui nostra causa volunt, valentque apud illum, 1 diligentissimè contendas opus est, per Balbum & Oppium maximè, ut de me scribant quàm diligentissimè. oppugnamur enim, ut audio, 2 & præsentibus quibusdam, & per litteras. iis ita occurrendum, ut rei magnitudo postulat. 3 Furnius est illic, mihi inimicissimus. Quintus misit filium non solùm fui deprecatorem, sed etiam accusatorem mei. dictitat, se à me apud Cæsarem oppugnari: quod refellit Cæsar ipse, omnesque ejus amici: neque verò desistit, ubicumque est, omnia in me maledicta conferre. nihil mihi umquam tam *incredibile* accidit, nihil in his malis tam acerbum. qui ex ipso audiffent, cùm Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. 4 nosti genus, etiam expertus es fortasse: in me id est omne conversum. sed AUGEO commemorando dolorem, & facio etiam tibi. quare ad illud redeo; cura, ut hujus rei causa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. ad quos videbitur, velim cures litteras meo nomine. Vale 5 VI. Kal. Jun.

CICERO ATTICO, S.

9 EGO verò & incautè, ut scribis, & celeriùs, quàm oportuit, feci, nec in ulla sum spe, quippe qui exceptionibus edictorum retineat: quæ si non essent sedulitate effectæ & benivolentia tua, liceret mihi abire in *solitudines* aliquas. nunc ne id quidem licet. quid autem me juvat, quòd ante initium tribunatum veni, si ipsum, quòd veni, nihil juvat? jam, quid sperem ab eo, qui mihi amicus numquam fuit; cùm jam lege etiam sim confectus & oppressus? 6 quotidie jam Balbi ad me litteræ laugnidiores; multæque multorum ad illum, fortasse contra me, meo vitio pereo. 7 nihil mihi mali causa attulit: 8 omnia *culpa* contracta sunt. ego enim, cùm genus belli viderem, imparata & infirma omnia contra paratissimos, 9 quieram, (quid facerem?) ceperamque consilium non tam forte, quam mihi præter ceteros concedendum 10 cessi meis, vel potiùs parui, ex quibus unus qua mente fuerit, is, quem tu mihi commendas, cognoices ex ipsius litteris, quas ad te, & ad alios misit; quas ego numquam aperuissem, nisi res acta sic esset: delatus est ad me fasciculus: solvi, si quid ad me esset litterarum: nihil erat: epistola Vatinio & Ligurio altera: jussi ad eos deferri: illi ad me statim ardentes dolore venerunt, scelus hominis clamantes: epistolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. hic Ligurius furere. se enim scire summo illum in odio fuisse Cæsari: illum tamen non modò fovisse, sed & tantam illi pecuniam dedisse honoris mei causa. hoc ego dolore accepto, volui scire, quid scripsisset ad ceteros. ipsi enim illi putavi perniciosum fore, si ejus hoc tantum scelus 11 per crebruisset. cognovi ejusdem generis; 12 ad te misi: quas si putabis illi ipsi utile esse reddi, reddes; nil me lædet. nam quòd resignatæ sunt; habet, opinor, ejus signum Pomponia, hac ille acerbitate initio navigationis cum usus esset, tanto me dolore affecit, ut postea jacuerim: neque nunc tam pro se, quàm contra me, *laborare* dicitur. ita omnibus rebus urgeor; quas sustinere vix possum, vel planè nullo modo possum; quibus in miseriis una est pro omnibus, quòd istam miseram, patrimonio, fortuna omni spoliatam relinquam. quare te, ut polliceris, videre planè velim. alium enim, cui illam commendem, habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi esse parata, quæ mihi. sed, si me non offendes, satis tamen habeto commendatam, patruumque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te *die natali* meo scripsi: quo utinam susceptus non essem aut ne quid ex eadem matre postea natum esset. plura scribere fletu prohibeor.

CICERO ATTICO, S.

AD meas incredibileis ægritudines aliquid novi accedit 13 ex iis, 13 quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terentius, 14 meus necessarius, operas in portu, & scriptura Asiæ pro magistro dedit. is Quintum filium Ephesi vidit VI. Id Decemb. eumque studiosè propter amicitiam nostram invitavit; cùmque ex eo de me cunctaretur, cum sibi ita dixisse narrabat, se mihi esse inimicissimum; volumenque sibi ostendisse orationis, quam apud Cæsarem contra me esset habiturus: multa à se dicta contra ejus amentiam: multa postea Patris consimili scelere secum Quintum patrem locutum: cujus *furorem* ex iis epistolis, quas ad te misi, perspicere potuisti. hæc tibi dolori esse 15 certè scio: me quidem excruciant, & eò magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longè alia nobis, ac tu scripseras, nuntiantur. nihil enim firmius esse dicunt, nihil paratius. accedit Hispania, 16 & alienata Italia; legionem nec vis eadem, nec voluntas; urbanæ res perditæ. quid est, ubi acquiescam, nisi quàm diu tuas litteras lego? quæ essent profectò crebriores, si quid haberes, quo putares meam molestiam minui posse. sed tamen te rogo, 17 ne intermittas scribere ad me, quidquid erit; eosque qui mihi tam crude-

1. *Diligentissimè contendas.*) Vulg. *quam dil gentissimè contendas.*

2. *Et præsentibus.*) Vulg. *& à præsentibus.*

3. *Furnius est illic mihi inimicissimus. Quintus misit.* Hæc est Victor. emendatio. Antea legebatur, *inimicissimus qui misit filium*; & in mss. quibusdam, *quæ misit filium.* Man. pro, *Furnius*, malit, *Fusius.*

4. *Nosti genus, etiam.*) Et hæc restitutio debetur Florentino Victor. Priores omnes excusi habebant, *nosti genus hujusmodi hominum.* Totum hunc locum ex duobus mss. Pal. sic, optima fide restitui posse ait Iun. *Nosti genus hujusmodi hominum, etiam expertus es fortasse id mihi desistunt conversum est omnibus. sed augeo commemorando dolorem & facio etiam tibi. Quare &c.*

5. *VI Kal. Januar.*) Ita erat in Dec. ita etiam in quibusdam Mal. vulg. *VII Kal.*

6. *Quotidie jam Balbi.*) Vulg. *Cotidie Balbi.*

7. *Nihil mihi mali causa attulit.*) Faern. & Man. ex Vbald. Bandinelli libro legebant, *causa*, pro, *causa*, quod habent Memm. codices, & omnes vulgati.

8. *Omnia culpa contracta sunt.*) Legendum, ut videtur Fulv. ex libro Longolii, *omnia mea culpa contracta sunt.*

9. *Quieram.*) Man. ita & Bos. conjecerunt, non longè præsertim recedente vetere scriptura vulgò, *videram*, mss. Pal. & Bess. habent, *scieram* à *scierando*, & rectè ut videtur Iun.

10. *Cessi meis.*) Ita emendavit præter Lemovicensis, cum scriptum reperisset in Scid. *cessim in*; in Torn. *cessim. his*, vulg. *cessimus.*

11. *Percrebruisset.*) Vulg. *percrebuisset.*

12. *Ad te misi.* Vulg. *litteras ad te misi.*

13. *Quæ de te Q. Q. ad me afferuntur.*) Sic ex veteribus libris Vict. correxit vulg. *de Q. Q. ad te &c.*

14. *Meus necessarius operas in portu.* Codices Memm. habent, *meus necessarius magnas operas in portu*; Lamb. nihil mutat à scriptura recepta.

15. *Certè scio.* Vulg. *certè scio.*

16. *Et alienata Italia.*) Ita restituit Vict. ut & habet codex Torn. Antea erat, *& alienata aliunde*; vulgò fecerunt, *& alienata Gallia.*

17. *Ne intermittas.* Scribit Vict. cum antiquis libris, *ut intermittas.*

crudeliter inimici sunt, si odisse non potes, *accuso* tamen; non ut aliquid proficias, sed ut me tibi earum esse sentiant. Plura ad te scribam; si mihi ad eas litteras, quas proximè ad te dedi, rescripseris. Vale. XII. KAL. Febr.

CICERO ATTICO, S.

11 CONFECTUS jam cruciatu maximorum dolorum, nosi sit quidem, quod ad te debeam scribere, facilè id exequi possim; hoc minus, quòd res nulla est, quæ scribenda sit; cùm præsertim ne spes quidem ulla ostendatur, *fore melius*. ita jam ne tuas quidem litteras exspecto: quamquam semper aliquid afferunt, 1 quod velim. quare tu quidem scribito, cùm erit, cui des. ego tuis proximis, quas tamen jam pridem accepi, nihil habeo, quod rescribam. longo enim intervallo video immutata esse omnia: illa esse firma, 1 quæ jubeant nos *stultitia* nostræ gravissimas pœnas pendere. P. Sallustio curanda sunt H S XXX. quæ accepi à Cn. Sallustio. velim videas, 2 ut sine mora curentur. de ea re scripsi ad Terentiam: atque hoc ipsum jam prope consumtum est. quare id quoque velim, cùm illa videas, ut sit, qui utamur. hic fortasse potero sumere, si sciam istic paratum fore. sed prius, quàm id scitem, nihil sum ausus sumere. Qui sit omnium rerum status noster, vides. nihil est mali, quod non & sustineam & exspectem. quarum rerum *eo gravior* est dolor, quo culpa major. Ille in Achaja non cessat de nobis detrahere. nihil videlicet tuæ litteræ fecerunt. Vale, VIII. Id. Mart.

CICERO ATTICO, S.

12 CEPHALIO mihi à te litteras reddidit A. D. IIX. Id. Mart. vespere. eo autem die mane tabellarios miseram, quibus ad te dederam litteras. tuis tamen lectis litteris putavi aliquid rescribendum esse, maximè, quòd ostendis te pendere animi, quamnam rationem sim Cæsari allaturus profectionis meæ tum, cùm ex Italia discesserim. nihil opus est mihi nova ratione. sæpe enim ad eum scripsi multisque mandavi, non potuisse, cùm cupiissem, sermones hominum sustinere; multaque in eam sententiam, nihil enim erat, quod minùs eum vellem existimare, quàm me tanta de re non meo consilio usum esse. 3 postea, cùm mihi litteræ à Balbo Cornelio minore missæ essent, illum existimare, Quintum fratrem 4 *lituum* meæ profectionis fuisse, (ita enim scripsit) 5 qui nondum cognossem, quæ de me Quintus scripsisset ad multos; etsi multa præsens in præsentem acerbe dixerat & fecerat; 6 tamen Nilo meo his verbis ad Cæsarem scripsi:

De Quinto fratre meo non minus libero, quàm de me ipso, sed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. illud dumtaxat tamen audebo petere abste, quod te oro, ne quid existimes ab illo factum esse, quo minus mea in te officia conflarent, minusve te diligerem, potiusque semper illum auctorem nostræ conjunctionis fuisse, meique studii comitem, non ducem. quare cetera in rebus tuis tibi ei tribuo, quantum humanitas tua, amicitiaque vestra postulat: ego ei ne quid apud te obsim, id te vehementer etiam atque etiam rogo.

Quare, si quis congressus fuerit mihi cum Cæsare, (etsi non dubito, quin is lenis in illum futurus sit, idque jam declaraverit; ego tamen is ero, qui semper fui. sed, ut video, multo magis est nobis laborandum de Africa: quam quidem tu scribis confirmari quotidie magis ad conditionis spem, quàm victoriæ. quod utinam ita esset. sed longe aliter esse intelligo; neque ipsum ita existimare arbitror; aliter autem scribere non fallendi, sed *confirmandi* mei causa, præsertim cùm adjungatur ad Africam etiam Hispania. Quòd me admones, ut scribam ad Antonium, & ad ceteros: si quid videbitur tibi opus esse, velim facias id, quod sæpe fecisti. nihil enim mihi venit in mentem, quod scribendum putem. 7 Quòd me audis fractiorem esse animo: quid putas, cùm videas accessisse ad superiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim ne intermittas, quoad ejus facere poteris, scribere ad me, etiam si rem de qua scribas, non habebis. semper enim afferunt aliquid mihi tuæ litteræ. Galeonis hereditatem crevi. puto enim 8 cretionem simplicem fuisse, quoniam ad me nulla missa est. VIII. Id Mart.

CICERO ATTICO, S.

A Murenæ libetro nihil adhuc acceperam litterarum. P. 13
Sifer reddiderat eas, quibus rescribo. De Servii patris litteris quod scribis, item, Quintum in Syriam venisse quod ais esse qui nuntient; ne id quidem verum est. Quod certiorem te vis fieri, quo quisque in me animo sit, aut fuerit eorum, qui huc venerunt; neminem alieno intellexi. sed, quantum id mea intersit, existimare te posse certè scio. mihi cùm omnia sunt intolerabilia ad dolorem, tum maximè, quòd in eam causam venisse me video, ut ea sola *utilia* mihi esse videantur, quæ semper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi esse ajunt. 9 Alexandreæ filium; Rhodoque Alexandream C. Cassium profectum esse constat. Quintus mihi per litteras satisfacit, multo asperioribus verbis, quàm cum gravissimè accusabat, ait enim se ex litteris tuis intelligere, tibi non placere, quòd ad multos de me asperius scripserit: itaque se pœnitere, quòd animum tuum offenderit: sed se jure fecisse. deinde perscribit spurcissimè, quas ob causas fecerit sed neq; hoc tempore, nec antea pateteciffet odium suum in me, nisi omnibus rebus me esse *oppressum* videret, atque utinam vel nocturnis, quemadmodum ut scripseras, itineribus propius te accessissem; nunc nec ubi, nec quando te sim visurus, possum suspicari. De coheredibus 10 Fufidianis nihil fuit, quod ad me scriberes. nam & æquum postulant, & quidquid egisses, rectè esse actum putarem. De fundo Frusinati redimendo jam pridem intellexisti voluntatem meam; etsi tum meliore loco res erant nostræ, 11 neq; tam mihi desperatum iri videbantur; tamen in eadem sum voluntate. 12 id quemadmodum fiat, tu videbis. & velim, quoad poteris, consideres, ut sit, unde nobis suppeditentur sumtus necessarii. si quas habuimus facultates, eas Pompejo tum, cùm id videbamur sapienter facere, detulimus. itaque tu & à tuo villico sumsimus, & aliunde mutuari sumus, cùm Quintus quereretur per litteras, sibi nos nihil dedisse; qui neque

1. *Quæ jubeant nos stultitia.*) Vulg. *quæ debeant nos stultitia.*
2. *Ut sine mora curentur.*) Iun. ex Pal. duobus legere non dubitavit; *quæ ad me pertinent, sine mora, &c.*
3. *Postea cùm.*) Debetur hæc restitutio Man. prius legebatur, *postea quam.*
4. *Lituum meæ profectionis.*) Vrs. in veteribus libris legi tradit, *illicium meæ profectionis*, quod valde probat Iun.
5. *Qui nondum cognossem.* Cum antiquis codicibus ita legit Vict. vulg. *cognossit.*
6. *Tamen Nilo meo his verbis.*) Est hoc X Dec. vulg. *tamen L. in eadem*; mss. alii habent; *tamen L. Lumer his*; alii, *L. Limer*; alii, *L. Comer his ipsis*, unde dubitanter & timide faciebat Lambin. λανθάνειν, vel λανθανόντως *his ipsis, &c.* Pantag. reponebat, *tamen de eis his verbis*; quod placet Vrs. & Man. Ant. August. legebat *tamen litteras ego his verbis*; alii emendaverant *tamen his verbis*, quæ omnia improbat Iun. & reponit, *tamen Nilo meo his verbis ad C.*
7. *Quod audis fractiorem esse animo.*) Castigavit ita Vict. contrario enim pen sus sentiante legebatur, *erectiorem esse animo.*
8. *Cretionem simplicem fuisse.*] Veterum codicum auctoritatem secutus hoc reposuit, illud abjecit Vict. *duo enim Cretionem fuisse simplicem.*
9. *Alexandreæ.*] Primus Faërn. ubique in his epistolis, *Alexandream*, per rescripsit ex mss. libri collatione, cui quidem emendationi suffragatur veterum denarii auctoritas, qui ab Æmilia Lepidorum familia cusus est; cum inscriptione, *Alexandreia*, sive ut est in aliis, *Alexandria*: vulg. *Alexandria.*
10. *Fufidianis.*] Vulg. *Fufidianis.*
11. *Neque tam mihi desperatum iri videbantur.*] Hæc est scriptura Dec. Torn. & Cruf. Cavac. liber scriptus habet, *neque tamen desperatum ita videbantur*: Vbald. *Neque tamen desperatum mihi videbantur*: Ferri; *Neque desperatum mihi videbantur*: Ex quibus omnibus legendum putat Man. *neque tamen desperatum iri mihi videbamur*. vulg. *neque tam mihi desperatum videbamur.*
12. *Id quemadmodum fiat, tu videbis.*] Hæc emendatio debetur Vict. antea legebatur, *id quemadmodum fiatu videbis.*

ab illo rogati sumus, neque ipsi eam pecuniam aspeximus. sed velim videas, quid sit, quod confici possit, quidque mihi de omnibus des consilii: & causam nosti. Plura ne scribam, dolore impedior. 1 si quid erit, quod ad quos scribendum meo nomine putes, velim, ut soles, facias; quotiesque habebis, cui des ad me litteras, nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO, S.

14 NON me offendit veritas litterarum tuarum, quòd me, 2 cum communibus, tum præcipuis malis oppressum, ne incipis quidem, ut solebas, consolari, fatersque id fieri jam non posse. nec enim ea sunt, quæ erant antea, cùm ut nihil aliud, comites me & socios habere putabam. omnes enim Achaici deprecatores, 3 item qui in Asia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam diruntur navigaturi. ita præter Lælium, neminem habeo *culpæ socium*: qui tamen hoc meliore in causa est, quòd jam est receptus. de me autem, non dubito, quin ad Balbum & ad Oppium scripserit; à quibus, si quid esset lætius, certior factus essem; tecum etiam essent locuti: quibus cum tu de hoc ipso colloquare velim, & ad me, quid tibi responderint, scribas: non quòd ab isto salus data quidquam habitura sit firmitudinis: sed tamen aliquid consuli & prospici poterit. etsi omnium conspectum horreo, præsertim hoc genere; tamen, in tantis malis quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me & Pansa scripsit, & Hirtius: Isque item Africam petere cum ceteris dicitur. 4 Ad Minucium pariantem scribam, tuas litteras mittam. ad te scribam, numquid egerit. H S XXX. potuisse mirarer, nisi multa de 5 Fufidianis prædiis. & id video tamen. Te exspecto; quem videre, 6 si ullo modo pote, est enim res, pervellem. jam extremum *concluditur*. 7 ibi facile est quid, quale sit, gravius existimare. Vale.

CICERO ATTICO, S.

15 QUONIAM justas causas affers, 8 quòd te hoc tempore videre non possim: quæso, quid sit mihi faciendum. ille enim ita videtur Alexandriam tenere, ut eum scribere etiam pudeat de illis rebus. ii autem ex Africa jam affuturi videntur; Achæi, 9 ii item ex Asia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. quid mihi igitur putas agendum? video difficile esse consilium. sum enim solus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus sit, neque ab his ipsis quidquam ad spem ostendatur. sed tamen scire velim, quid censeas: idque erat cum aliis, cur te, si fieri posset, cuperem videre. Minucium XII sola curasse, scripsi ad te antea, quod superest, velim videas, ut curetur. Quintus non modò non cum magna prece ad me, sed acerbissimè scripsit: filius verò mirifico odio. nihil fingi potest mali, quo non urgear. omnia tamen sunt faciliora, quàm *peccati dolor*, qui & maximus est, & æternus: cujus peccati si socios essem habiturus ego, quos putavi, tamen esset consolatio tenuis. sed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. alii capti, alii interclusi non veniunt in dubium de voluntate, eo minus scilicet, cùm se expedierint, & unà esse cœperint. ii autem ipsi, qui sua voluntate ad Fufium venerunt, nihil possunt, nisi timidi, existimari. multi autem sunt, qui, quicumque sunt, modò ad illos se recipere volent, recipientur. quò minùs debes mirari, non posse me tanto dolori resistere. solius enim meum peccatum *corrigi* non potest, & fortasse Lælii. sed quid me id levat? 10 C. quidem Cassium ajunt consilium Alexandriam eundi mutavisse. Hæc ad te scribo, non ut queas tu demere sollicitudinem, sed ut cognoscam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, & cetera, quæ, fletu reprimor, ne scribam. quin etiam Æsopi filius me excruciat, prorsus nihil abest, quin sim miserrimus. sed ad primum revertor: quid putes faciendum; occultene aliquo propius veniendum, an mare transeundum. nam hic maneri diutiùs non potest. De Fufidianis quare nihil potuit confici? genus enim conditionis ejusmodi fuit, in quo non solet esse controversia; cùm ea pars, quæ videtur esse minor, licitatione expleri posset. hæc ego non sine causa quæro. suspicor enim, coheredes *dubiam* nostram causam putare, & eo rem in integro esse. Vale. Pridie Idus Mai.

CICERO ATTICO, S.

16 NON meo vitio fit, hoc quidem tempore, (antea enim est peccatum) ut me ista epistola nihil consoletur. nam, & exiguè scripta est, & suspiciones magnas habet, non esse ab illo; quas animadvertisse te existimo. De obviam itione ita faciam, ut suades. 11 neque enim valde de adventu ejus opinio est; neque, si qui ex Asia veniunt, quidquam auditum esse dicunt *de pace*: cujus ego spe in hanc fraudem incidi, nihil video, quod sperandum putem, nunc præsertim, cùm ea plaga in Asia sit accepta, in Illyrico, in Cassiano negotio, in ipsa Alexandria, in urbe, in Italia. ego verò, etiam si redituros ille est, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum ejus negotium confectum iri puto. Quod autem scribis, quandam lætitiam bonorum esse commotam, ut sit auditum de litteris: tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid solatii esse: sed ego non adducor, quemquam bonum ullam salutem putare mihi *tanti* fuisse, ut eam 12 peterem ab illo, & eò minus, quod hujus consilii jam ne socium quidem habeo quemquam, qui in Asia sunt, rerum exitum exspectant. Achaici etiam Fufio 13 spem deprecationis afferunt. horum & timoridem fuit primo, qui meus, 14 & constitutum. mora Alexandrina causam illorum correxit, meam evertit. quamobrem idem à te nunc peto, quod superioribus litteris, ut, si quid in perditis rebus dispiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. si recipior ab his, quod vides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi sim, non reperio: sin jactor, eo minus. itaque tuas litteras exspecto; easque ut ad me sine dubitatione scribas, rogo. Quod suades, ut ad Quintum scribam de his litteris: facerem, si me quidquam istæ litteræ delectarent. etsi quidam scripsit ad me his verbis: EGO, UT *in his malis, Patru sum non invitus: essem libentius, si frater tuus ea de te loqueretur, quæ ego audire vellem*. Quod ais illum ad te scribere, me sibi nullas litteras remittere: semel ab ipso accepi: ad eas Cephalioni dedi, qui multos menses tempestatibus retentus est. Quintum filium ad me

1. *Si quid erit quod ad quos scribendum meo nomine putes.*) *Ad quemquam*, habet vetus liber Vrs. pro, *ad quos*.

2. *Cum communibus.*) Vulg. *tum communibus*.

3. *Item qui in Asia.*) Vetus liber Vrs. habet, *item Asiani*.

4. *Ad Minucium pariantem.*) Torn. & Cruf. habent *parentem*, Dec. *parantem* unde ille fecit *pariantem*; improbante Iun. qui vulgatam cum ms. Pal. retinet.

5. *Fufidianis.*) Semper in vulg. *Fufidianis* ut & *Fufius*, pro, *Fufius*.

6. *Si ullo modo pote, est enim res, pervellem.*) Ita Bos. ex Torn. Decurt. & Cruf. habentibus, *si ullo modo potest enim res pervellem*: quem locum corruptum quidem esse vidit Vict. sed mederi non potuit. vulg. *si ullo modo potest res pervellem* Iun. ex ms. Pal. totum hunc locum sic sese legere & distinguere ait. *Et id video. Tamen te tanto q. s. m. pot' est enim res pervellem.* nisi quod in uno ms. *pot*, legitur pro, *potest*; quod & notavit in suis Victorius.

7. *Ibi facile est quid, quale sit, gravius existimare.*] Ex veteribus suis ita edidit Bos. vulg. *ibi facile est quid male sit, &c.* Pantag. totum hunc locum ita restituebat: *concluditur ibi facile est quod, quare sit gravius existimare.*

8. *Quod te hoc tempore videre non possim.*) Secundum Vrs. judicium melius est in vetere libro, *cur te videre*.

9. *Ii item ex Asia.*) Sic edidit Bos. ex fide Dec. vulg. vox *ii*, abest, & legitur *Achai* item *ex Asia*.

10. *C. quidem Cassium.*) Vulg. *Nam C. quidem Cassium*.

11. *Neque enim valde de adventu ejus opinio est.*) Ita mss. habere ait Iun. & probat. vulgati habent, *valde adventus, &c.* quod improbant Lambinus vult *neque enim ulla de adventu, &c.*

12. *Peterem ab illo.*) Vulg. *ab ulle*.

13. *Spem deprecationis afferunt.*) Dubitanter conjicit Man. *auferunt*.

14. *Et constitutum.*) Fulv. jubet videre num melius sit, *institutum*.

me acerbissimè scripsisse, jam ante ad te scripsi. Extremum est, quod te orem, si putas rectum esse, & à te suscipi posse, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de testamento. *tempora* monent, ut videat, ut satisfaciat, quibus debeat. auditum ex Philotimo est, eam sceleratè quædam facere, credibile vix est. sed certè, si quid est, quod fieri possit, providendum est. de omnibus rebus velim ad me scribas, 1 & maximè quid scribas de ea: in quo tuo consilio egeo, etiam si nihil excogitas: 2 id enim mihi erit pro desperato. III. Nonas. Jun.

CICERO ATTICO, S.

17 PROPERANTIBUS tabellariis alienis hanc epistolam dedi: 3 eo brevior est; &, 4 quod eram missurus meos. Tullia mea venit ad me pridie Idus Jun. deque tua erga se observantia benivolentiaque mihi plurima exposuit, litterasque reddidit trinas. ego autem ex ipsius virtute, humanitate, pietate non modò eam voluptatem non cepi, quam capere ex singulari filia debui; sed etiam incredibili sum dolore affectus, tale ingenium in tam misera *fortuna* versari, idque accidere nulo ipsius delicto 5 summa culpa mea. itaque à te neque consolationem jam, qua cupere te uti video, nec consilium, quod capi nullum potest, expecto: teque omnia cum superioribus sæpe litteris, tum proximis tentasse intelligo. Ego cum Sallustio Ciceronem ad Cæsarem mittere cogitabam. Tulliam autem non videbam esse causam, cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem. 6 itaque matri eam, cùm primùm per ipsam licuerit, eram remissurus. Pro ea, 7 quam ad modum consolantis scripsisti, πρόπτωσιν putato me scripsisse, quæ tu ipse intelligis 8 responderi potuisse. Quòd Oppium tecum scribis locutum, non abhorreà mea suspicione ejus oratio. sed non dubito quin istis persuaderi nullo modo possit ea, quæ faciant, mihi probari posse; quoquo modo loquar. ego tamen utar *moderatione* qua potero. quamquam, quid mea interfit, ut eorum odium subeam, non intelligo. Te justa causa impediri, quò minus ad nos venias, video; idque mihi valde molestum est. Illum ab Alexandria discessisse nemo nuntiat; constatque ne profectum quidem 9 illum quemquam post Idus Mart. nec post Idus Decemb. ab illo datas litteras. ex quo illud intelligis, illud, de litteris A. D. v. Id. Febr. datis (quod inane esset, etiam si verum esset) non verum esse. L. Terentium discessisse ex Africa scimus, Præstumque venisse. quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, scire velim. dicitur enim per 10 Nasidium emissus esse. id quale sit, velim, si invenies, ad me scribas. 11 De H-S X, ut scribis, faciam Vale. XIIII. Kalend. Quint.

CICERO ATTICO, S. 18

12 DE illius Alexandria discessu, nihil adhuc rumoris, contraque opinio, valde esse impeditum, itaque nec mitto, ut constitueram, Ciceronem, & te rogo, ut me hinc expedias. quodvis enim *supplicium* levius est hac permansione. hæc de re & ad Antonium scripsi, & ad Balbum, & ad Oppium. sive enim bellum in Italia futurum est, sive classibus utetur; hic esse me, minimè convenit: quorum fortasse utrumque erit: alterum certè. intellexi omnino ex Oppii sermone, quem tu mihi scripsisti, quæ istorum via esset: sed, ut eam flectas, te rogo. nihil omnino jam exspecto, nisi miserum. sed hoc perditius, in quo nunc sum, fieri nihil potest. quare 13 & cum Antonio loquare, velim, & cum istis; & rem, ut poteris, expedias; & mihi quamprimum de omnibus rebus rescribas. Vale. XII. Kal. Quint.

CICERO ATTICO, S.

14 CUM tuis dare possem litteras, non prætermisi: etsi, 19
quid scriberem, non habebam. tu ad nos & rariùs scribis, quàm solebas, & breviùs: credo, quia nihil habes, quod me putes libenter legere, aut audire posse. verumtamen velim, 15 si quid erit, qualecumque erit, scribas. est autem unum, quod mihi sit optandum, si quid agi de *pace* possit, quod nulla equidem habeo in spe. sed, quia tu leviter interdum significas, cogis me sperare, quod optandum vix est. Philotimus dicitur Idib. Sext. nihil habeo de illo amplius. tu, velim, ad ea mihi rescribas, quæ ad te antea scripsi. mihi tantum temporis satis est, dum, ut in pessimis rebus aliquid caveam, qui nihil umquam cavi. Vale. XI. Kal. Sext.

CICERO ATTICO, S.

16 XVII. Kal. Sept. venerat die XXIIX. 17 Seleucea Pieria C. Trebonius, qui se 18 Antiochæ diceret apud Cæsarem vidisse Quintum filium cum Hirtio. eos de Quinto, quæ voluissent, impetrasse nullo quidem negotio. quod ego magis gauderem, si ista nobis impetrata quidquam ad spem explorati haberent. sed & alia timenda sunt, ab aliisque, 19 & ab hoc ipso. quæ dantur, ut à domino, rursus in ejusdem sunt potestate. etiam Salustio ignovit. omnino dicitur *nemini negare*. quod ipsum est suspectum, 20 notionem ejus differri. M. Gallius Q. filius mancipia Salustio reddidit. is venit ut legiones in Siciliam traduceret; & protinus iturum Cæsarem Patris. quod si faciet; ego, quod ante mallem, aliquò propius accedam. tuas litteras ad eas, quibus à te proximè consilium petivi, vehementer exspecto. Vale. XVI. Kalend. Septemb.

CICERO ATTICO, S.

21 ACCEPI VI. Kal. Sept. litteras à te datas XII. Kal. do 81
loremque, quem ex Quinti scelere jampridem acce-

Ooo ptum

1. *Et maximè quid scribas de ea.*] Faern pro *scribas*, legebat *scias*. Pant. *sentias*, Man. denique *sentias*. Lamb. legit, *& maximè quidem scribas de ea*, & verbum *scribas*, quod negat Mal. comparere in nonnullis mss. idem Lamb. secerpisse testatur in Torn. Huralc. & Memmianis.

2. *Id enim mihi erit pro desperato.*] Memm. codices, & duo Pal. habent *explorato*; & hoc magis probat Iun. nisi forte ut in uno ms. est, & Pantag. voluerit, mutatione unius litteræ legatur in hunc modum, *id enim mihi erit, &c.* Lamb. etiam, cum Corrado non improbat illud, *explorato*, aut certè legendum existimat, *pro deplorato*; sed nihil mutat quia in vulgatis assentitur Torn.

3. *Eo brevior est, &c.*] Ex Vbald. libro hæc lectio est. vulgò, *ea brevior est.*

4. *Quod eram missurus meos.*] Vetus liber, *& quod eram missuri nostri eramus*, unde Fulv. conjicit legendum, *& quod eram missuri nostri eramus.* Antea legebatur, *& quod eramus missuri nostri eramus.*

5. *Summa culpa.*] Vulg. *sed summa culpa.*

6. *Itaque matri eam.*] Sic Bos. ex hac corrupta Dec. scriptura, *itaque Eumetiam*, restituit. Antquior Victor codex, *Eumetiam*. Ille in tantis tenebris lucem se videre non posse fatetur. Vulgati antea habebant *Romaniam*, nunc verò habent; *itaque eram tibi eam, &c.* Iun. ait hanc conjecturam esse proximè ms. fidem, *Itaque eam tibi eriam, &c.*

7. *Quam ad modum consolantis scripsisti πρόπτωσιν putato me scripsisse.*] Conjectura Bos. ex obscuris his vestigiis quæ in Dec. extant, *quam ad modum consolantis scripsisti pro tanta ea me scripsisse, &c.* Pantag. verò ita emendabat, *pro ea quemadmodum consolandi scripsisti, putato ea me scripsisse.* Vulg. est, *quemadmodum consolandi scripsisti: Putato ea me scripsisse.*

8. *Responderi potuisse.*] Est à Scid. vulg. *posse.*

9. *Illum.*] Vict. & Man. hæc emendatio est. vulgo, *ille.*

10. *Nasidium.*] Vulg. *Vasidium.*

11. *De HS X, ut scribis faciam.*] Aliter mss. duo Pal. *De hà rebus quæ mihi utar esse velisti, ut scribis, faciam.*

12. *De illius Alexandria.*] Vulg. *illius ab Alexandria.*

13. *Et cum Antonio.*] Et abest à vulgatis.

14. *Cum tuis.*] Epist. hæc est 21. in vulg. editionibus.

15. *Si quid erit, qualecumque.*] Ita vetus liber. Vrsin aliis deest, *si*, quod Man. non intelligebat, malebat, *quid erit, qualecumque.*

16. *XVII.*] Epistola XXIII. est in vulg.

17. *Seleucea Pieria C. Trebonius.*] Non potuit Bos. non probare hanc lectionem Dec. ut jamdudum emendavit Manut. vulg. *Seleucia Pieria C. Tribonius.*

18. *Antiochæ.*] Vulg. *Antiochia.*

19. *Et ab hoc ipso, quæ dantur.*] Aliter vulgo distinguitur, *& ab hoc ipso quæ dantur.*

20. *Notionem ejus differri.*] Cognitionem scriptum est in antiquo codice Vrs. & rectius ut ipse videtur.

21. *Accepi.*] Ep. XXIV. est vulgo.

I. *Multa*

prum jam abjeceram, lecta ejus epistola gravissimum cepi: tu etsi non potuisti ullo modo facere, ut mihi illam epistolam non mitteres: tamen mallem non esse missam. Ad ea autem, quæ scribis de testamento, videbis, quid, & quo modo. De nummis & illa sic scripsit, ut ego ad te antea, & nos, si quid opus erit, utemur ex eo, de quo scribis. Ille ad Kal. Sept. Athenis non videtur fore. 1 multa eum in Asia dicuntur morari, maximè Pharnaces. legio XII. ad quam primum Sulla venit, lapidibus egisse hominem dicitur. 2 nullam putant se commoturam, illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam. sed, si hoc ita est, huc veniat necesse est. ac mallem illum. aliquo enim modo hinc evasissem. nunc metuo, ne fit exspectandum; & cum reliquis etiam 3 *loci gravitas* hic miserrimè perferenda. Quòd me mones ut ea videam, quæ ad tempus accommodem: facerem, si res pateretur, & si ullo modo fieri posset. sed in tantis nostris peccatis, tantisque nostrorum injuriis, nihil est, quod aut facere dignum nobis, aut simulare possim. Sulla confers: in quibus omnia genere ipso *præclarissima* fuerunt, moderatione paullo minus temperata. hæc autem ejusmodi sunt: 4 ut obliviscar; multoque malim quod omnibus sit melius, quorum utilitati meam junxi. Tu ad me tamen velim quàm sæpissimè scribas, eoque magis, quòd præterea nemo scribit: ac si omnes, tuas tamen maximè exspectarem. Quod scribis illum per me Quinto fore placatiorem: scripsi ad te antea, eum statim Quinto filio omnia tribuisse; nostri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO, S.

22 5 DILIGENTER mihi fasciculum reddidit Balbi tabellarius. accepi enim à te litteras, quibus videris veteri, ut epistolas illas acceperim: quas quidem vellem mihi numquam reddidas. auxerunt enim mihi dolorem: nec si in aliquem incidissent, quidquam novi attulissent. quid enim tam pervulgatum, quàm illius in me 6 odium, & genus hoc litterarum? quod ne Cæsar quidem ad istos videtur misisse. 7 quasi quo illius improbitate offenderetur, sed, credo, uti notiora nostra mala essent. Nam quòd te veteri scribis, ne illi obsint, eique rei mederi: 8 ne *rogari* quidem se passus est de illo: quod quidem mihi molestum non est: illud molestius, istas impetrationes nostras nihil valere. Sulla ut opinor, eras hic erit cum Messalla, currunt ad illum pulsi à militibus; qui se negant usquam, nisi acceperint. ergo ille huc veniet; quod non putabant: tardè: quidem. itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, 9 quoquo modo aget, afferet moram. quid mihi igitur censes? jam enim corpore vix sustineo *gravitatem* hujus cœli, qui mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excusent, ipse accedam propius? quæso, attende; & me, quod adhuc sæpe rogatus non fecisti, consilio juva: scio rem difficilem esse: 10 sed, ut malis. etiam illud mea magni interest, te ut videam. profecto aliquid profecero, si id acciderit. De testamento ut scribis, animadvertes.

CICERO ATTICO, S.

23 11 QUOD ad te scripseram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi scripsit, 12 se tecum locutum. tuas litteras exspectabam. 13 ni sic illud quidem mutari, si aliter est, & oportet, non video posse, 14 SED CUM AB ILLO ACCEPISSEM LITTERAS, DESIDERAVI TUAS: 15 & sic putabam. Te certiorem factum non esse? modo valeres. scripseras enim te quodam valitudinis genere tentari. 16 Acusius quidam Rhodo venerat IIX. Id. Quint. is nuntiabat, Quintum filium ad Cæsarem profectum IV Kal. Jun. Philotimum Rhodum 17 pridie eum diem venisse, habere ad me litteras. ipsum Acusium audies. sed tardius iter faciebat: 18 eo feci, ut ego celeriter cunti darem. quid sit in iis litteris, nescio: sed mihi valde Quintus frater gratulatur. equidem in meo tanto *peccato* nihil ne cogitatione quidem assequi possum, quod mihi tolerabile possit esse. Te oro, ut de hac misera cogites; & illud, de quo ad te proximè scripsi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulsandam, & etiam de ipso testamento. illud quoque vellem antea: sed omnia timuimus. melius quidem in pessimis nihil fuit 19 discidio, aliquid fecissemus, 20 ut vini, vel tabularum novarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, 21 vel Metellæ, vel omnium malorum: nec res periisset, & videremur aliquid *doloris virilis* habuisse memini omnino tuas litteras; sed & tempus illud; etsi quidvis præstitit. nunc quidem 22 ipse videtur denuntiare, audimus enim 23 detestatu iri Z. Z. ô dii! generumne nostrum potissimum, 24 ut ut hoc, vel tabulas novas? placet mihi igitur, & idem tibi, nuntium remittipetet fortasse tertiam pensionem. considera igitur 25 tumne vini abusio nascetur, an prius. ego, si ullo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, ut te videam, tu & hæc, & si quid erit, quod interesse me scire, scribas velim. Vale.

CI-

1. *Multa eum in Asia.*) Vulgò, *multa enim in Asia.*

2. *Nullam putant se commoturam.*) Emendatio est Vict. ex antiquis codicibus; antea habebatur. *se commoraturam.*

3. *Loci gravitas hic miserrimè perferenda.*) Codex Torn. habet. *huic miserrimè proferenda*; quod non valde probat Lamb.

4. *Ut obliviscar, multoque malim.*) Man. videtur dictio deesse, itaque legere mallet, *obliviscar mei, idque malim*; si quidem in antiquis Bess. Ferri Vbald. & Maffei libris pro, *multoque malim*, legitur, *mittoque malim.*

5. *Diligenter.*) Ep. st. XXV. vulgo est.

6. *Odium & genus hoc litterarum quod ne.*) Vulg. *odium & genus hoc litterarum, quod, &c.*

7. *Quasi quo illius improbitate offenderetur.*) Iun. ait mss. duos. Pal. habere, *quo illius improbitatem offenderent.*

8. *Ne rogari quidem se passus est.*) Conjectura hæc est Vict. antea sensu nullo legebatur, *negari quidem se passus est.*

9. *Quoquomodo aget.*) Man. mavult legere, *quemadmodo agit. Qui mihi laborem affert.* Vetus Vrl. liber, *languorem habet.*

10. *Sed ut malis.*) Ita Vict. Bos. & Iun. ex suis mss. Beroald. vero, Man. & Lamb. legunt *sed ut in malis*, & ita exaratum est in Ferri mss.

11. *Quod ad te scripseram.*) Ep. hæc XX. est in vulgariis.

12. *Se tecum locutum.*) Expressit Bos. scripturam Dec. Crus. habet, *te secum loquutum*, ut conjecerat olim Man. nisi quod pronomen, *se*, omiserat.

13. *Ni sic illud quidem mutari, si aliter est, & oportet.*) Ita erat in Scidis: vulg. *nisi*, pro, *ni sic*; item, *atque oportet*, pro, & *oportet.* Iun. rotum hoc sic legit, *ut sic i. q. m. s. a. e. atque oportet, nunc videre, &c.*

14. *Sed cum ab Nob.* Ita V. & Bos. & Iun. legunt. Man. conjicit, *ab illo*, vulg. *à nobis.*

15. *Et putabam te certiorem factum non esse modo.*) Sic Bos. ex Decurt. Man. legit, *certiorem*, pro, *certiorem.* Lamb. non probante. Bos. existimat Ciceronem fortasse scripsisse, *certissimum*; locus hic vulgò sic legitur & distinguitur, *et putabam te certiorem factum non esse modo, &c.*

16. *Acusius.*) Est Dec. Vulgati libri, partim, *Agusius*, partim, *Augusius* referunt.

17. *Pridie eum diem.*) Perspicuè sic exaratum erat in Dec. & Tornæsi. vulgò, *pridie ejus diei.*

18. *Eo feci, ut ego.*) Est à Dec. Torn. habet, *eo feci ut cu*, vulg. *eo feci ut celeriter, &c.*

19. *Discidio.*) Vulg. *diffidio.*

20. *Ut vini vel.*) Correctio hæc est ex Dec. in vulgatis est, *ut viri*; quod Man. non percipiens legebat cum Pantag. ut *viri.*

21. *Vel Metellæ vel omnium malorum.*) Conrad. Vict. Man. Lamb. & alii reposuerunt, *malorum*, pro eo quod erat in vulgatis, *magnorum.* Pro, *vel Metellæ*, Tor. habet, *velim Metellæ*, ut ait Bos. ut vel Lamb. *velim Metellæ*; unde Monstrolienfis noster locum corruptum suspicatus, conjicit esse legendum, *vel tabularum novarum, vel utilitatum expugnationum metu, vel omnium malorum.* Pantag. legebat, *vel utilitatis, vel omnium malorum.*

22. *Ipse videtur denuntiare.*) Sequutus est codices suos Bos. vulg. *ipse.*

23. *Detestatu iri Z. Z. ô dii! gen.* Conjecturam Bo. adjuvant corruptæ lectiones suorum codicum. in Torn. erat, *audimus enim detestatu iri Cicdi generumne.* Man. emendavit, *De statu reip. ô dii.* quod vulgò receptum est.

24. *Ut ut hoc.*) A vulgat. saltem, *ut* abest.

25. *Tumne vini abusio nascetur, an prius ego.*) Vulg. *tum ne vim abusio nascetur, &c.* Pantag. legebat, *tum ne vini ab ito nascetur*; Man. verò, *tumne, cum ab ipse nascetur, an prius ego.* Iun. etiam conjicit, *tum, quam ab ipso nascetur, an prius ego*; & id ait se fecisse ex mss. collatione.

1. Qua

CICERO ATTICO, S.

1 QUAE dudum ad me, 2 &, quæ etiam ad me, bis ad Tulliam de me scripsisti, ea sentio esse vera. eo sum 34 miserior, (etsi nihil videbatur addi posse) quòd mihi non modò irasci gravissima injuria accepta, sed ne *dolere* quidem impunè liceat. quare istuc feramus. quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu. ne accidant, ut caveamus, mones. ea enim est à nobis contracta culpa, ut omni statu, omnique populo eundem exitum habitura videatur. 3 sed ad meam manum redi: dehinc enim hæc occultius agenda. vide quæso etiam nunc de testamento, quod tum factum, cùm illa 4 quærere cœperat. 5 non credo te commorit, neque enim rogarit, ne me quidem. sed quasi ita sit; quoniam 6 in sermonem jam venisti, poteris eam monere, ut alicui committat, cujus extra periculum hujus belli fortuna sit. equidem tibi potissimum velim, si idem illa vellet: 7 quam quidem celo miseram, me in hoc timere de illo altero. Scio equidem vanitè nunc nil posse: sed seponi & & *occultari* possunt, ut extra ruinam sint eam, quæ impendet. Nam quod scribis, nobis nostra 8 & tua Terentiæ fore parata: tua credo: nostra quæ poterunt esse? de Terentia autem (mitto cetera quæ sunt innumerabilia) quid ad hoc addi potest? scripseras, ut HS XII permutaret; tantum esse reliquum de argento. misit illa CCIↃↃ mihi, & adscripsit, tantum esse reliquum. cùm hoc tam parvum *de parvo* detraxerit, perspicis quid in maxima te fecerit? Philotimus non modò nullus venit, sed ne per litteras quidem, aut per nuntium certiorem facit me, quid egerit. Epheso qui veniunt, ibi se eum de suis controversiis in jus adeuntem vidisse nuntiant: quæ quidem (ita enim verisimile est) in adventum Cæsaris fortasse rejiciuntur. ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celeriùs perferendum, 9 & te me magis esse despectum: aut, etiam si quid habet, id, nisi omnibus suis negotiis confectis, ad me 10 referre 10 non curat. ex quo magnum equidem capio dolorem, sed non tantum, quantum videor debere. nihil enim mea minùs interesse puto, quàm quid illinc afferatur. id quamobrem, te intelligere 11 certè scio. Quòd me monet de *vultu & oratione* ad tempus accommodanda; etsi difficile est, tamen imperarem mihi, si mea quidquam interesse putarem. Quòd scribis, litteris putare Africanum negotium confici posse: velim scriberes, cur ita putares: mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri posse; tu tamen, velim, si quid erit, quod consolationis aliquid habeat, scribas ad me, sin, ut perspicio, nihil erit, scribas id ipsum. ego ad te, si quid audiero citiùs, scribam. Vale. 11 IX. Id. Sext.

CICERO ATTICO, S.

12 FACILE assentior tuis litteris; quibus exponis pluribus 35 verbis nullum te habere consilium, quo à te possim juvari. consolatio certè nulla est, quæ levare possit dolorem meum. nihil est enim contractum *casu*. nam id esset ferendum. sed omnia fecimus iis erroribus, & miseriis & animi & corporis quibus proximi utinam mederi maluissent, quàm obesse. quoniam neque consilii tui, neque consolationis cujusquam spes ulla mihi ostenditur; non quæram hæc à te posthac. 13 tantum velim, ne intermittas: scribas ad me, quidquid veniet tibi in mentem, cùm habebis, cui des, & dum erit. ad quem des: quod longum non erit. Illum discessisse Alexandria, rumor est non firmus, ortus ex Sulpicii litteris, 14 quas cuncti postea nuntii confirmarunt: quod verum, an falsum sit, quoniam mea nihil interest, utrum malim, nescio. Quod ad te jampridem de testamento scripsi; 15 apud εὔπιστον illas velim; ut possint advertas. 16 ego hujus miserrima facultate confectus conflictor. nihil umquam 17 simile natum puto: cui si qua re consulere aliquid possum, cupio à te admoneri. video eandem esse difficultatem, quam in consilio dato ante: tamen hoc me magis sollicitat, quàm omnia. In pensione secunda cœci fuimus. alium mallem. sed præteriit. te oro, ut in *perditis rebus*, si quid cogi, confici potest, quod sit in tuto, ex argento, neque satis multa ex supellectile, des operam. jam enim mihi videtur adesse extremum, nec ulla fore conditio pacis, eaque, quæ sunt, etiam sine adversario peritura, hæc etiam, si videbitur, cum Terentia 18 loquare oportunè. non queo omnia scribere. Vale. III. Non. Quint.

1. *Quadudum.*] Epist hæc in Lamb. editione XXXII. est.

2. *Eæque etiam, ad me, bis ad Tulliam.*) Lectio hæc est à Dec. Cruf. & Torn. in vulgatis est, *& quæ etiam ante bis ad Tulliam*, quod corruptum agnoscens ex Speciani libro restituit; *& quæ etiam ad meam Tulliam.*

3. *Sed ad meam manum redi, dehinc enim hæc occultiùs,*] Ex Dec. hoc est: vulgò, *ad meam manum redierint etenim hæc, &c.* quod Man. improbans, emendabat ex Speciani libro, *ad meam manum rediere.* Iun. legit, *ad meam manum redi. etenim hæc, &c.*

4. *Non credo te commorit; neque enim rogarit, ne me.*) Hunc locum sic ex Sod. Bos. emendavit. vulgo, *non credo & commotis, neque eum rogari, ne me, &c.* Pantag. corrigebat; *non credo Camillo: neque eum rogari.* Iun. conjicit, *non credo te commoveris, &c.*

5. *In sermonem venisti.*) Ita Vbald. lib. & præfert Man. illi alteri *in sermonem venisti.*

6. *Quærere.*) Vetus lib. Vrs. habet, *habere.*

7. *Quem quidem celo.*) Malè in quibusdam, *reale.*

8. *Et tua Terentia.*] Lamb. *& tua Tullia*, cui facile assentiret Bos. si id veteris alicujus libri testimonio probaret.

9. *Et te me magis despectum esse, aut, etiam.*) Vetus liber Fulv. *aut te magis esse despectum, ut etiam, &c.*

10. *Non curat.* Ita mavult Man. vulgò *non curet.*

11. *certè scio.*) Vulg. *certò scis.*

12. *Facile.* Ep. hæc apud alios XIX. est.

13. *Tantum velim, ne intermittas.*) Vulgò, *tantum velim ut pristinum hoc officium interm ittas.*

14. *Quas cuncti.*) Vbald. lib. pro, *cuncti*, habet, *eunte*, quod longè præfert illi alteri lectioni Lamb.

15. *Apud εὔπιστον illas velim; ut possint advertas. ego hujus miserrima facultate confectus conflictor.*) Εὔπιστον, hominem exploratæ fidei, cui tutò credi potest. Torn. hæc ita referebat, *Apud epistolas velim, ut possim advertas:* Dec. sic, *Apud epistolas velim, ut possim advertas, &c.* unde ita emendavit Bos. ut hic editum est; quem Iun. sequitur, quia illum mss. Pal. utcunque juvant. Pantag. totum locum sic commodè rest. tui posse existimabat, si legeretur, *Scripsi ad: ad epistolas, velim ut possim adversus te. go hujus miseriam ea facultate confectus conflictari.* Corrad. Lamb. & duo ejus amici operis juncti ita emendabant: *Scripsi: apud te quid pistolas, velim, ut possim, &c.* vulgò legitur, *apud epistolas, velim, ut possim ego adversus hujus miseriam ea facultate confectus, conflictari.*

16. *Ego hujus miserrima.*) Iun. pro. *ego*, reponit *ergo.*

17. *Simile natum.*) Vbald. lib. *ita levatum.* suum judicium non interponit Man cùm neque hanc neque illam lectionem percipiat.

18. *Loquare.*) Vulg. *loquere.*

1. *Quid*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DVODECIMVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 NONDECIMO die postquam à te discesseram, hoc litterularum exaravi, egrediens è villa ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, postero autem in Tusculano; ibi unum diem. v. Kalend. igitur ad constitutum: atque utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad osculum Atticæ possim currere. quod quidem ipsum scribe quæso ad me; ut, dum consisto in Tusculano, sciam, 2 quid garriat: sin rusticatur, quid scribat ad te: eique interea aut scribes salutem, aut nuntiabis, itemque Piliæ: & tamen, etsi continuò congressuri sumus, scribes ad me, si quid habebis. Cùm complicarem hanc epistolam, noctuabundus ad me venit cum epistola tua tabellarius: qua lecta, de Atticæ febricula 2 scilicet valde dolui. reliqua, quæ exspectabam, ex tuis litteris cognovi omnia. sed quod scribis, 3 igniculum matutinum; γεροντικώτερον est *memoriola* vacillare. ego enim IV. Kal. Axio dederam, tibi 4 II. Quinto quo die venissem, 4 id est II. Kal. hoc igitur habebis, novi nihil. quid ergo opus erat epistola? quid, cùm coram sumus, & garrimus quidquid in buccam? est profecto 5 quiddam λέχη, quæ habet etiam si nihil subest, collocutione ipsa suavitatem.

CICERO ATTICO, S.

6 HIc rumores tamen Murcum periisse naufragio, Asinium delatum vivum in manus militum, 7 L. naveis delatas in Uticam reflatu hoc, Pompejum non comparere, nec in Balearibus omnino fuisse, ut Patietus affixmat, sed auctor nullius rei quisquam. Habes, quæ dum tu abes, locuti sunt. Ludi interea Præneste. ibi Hirtius, & isti omnes. & quidem ludi dies octo. quæ *cena*? quæ *delicia*? res interea fortasse transacta est. ô miros homines! at Balbus ædificat. 8 τί δ' αὐτῷ μέλει? verum 9 si quæris, homini non recta, sed voluptaria quærenti nonne 10 βεβίωται? Tu interea dormis. jam explicandum est πρόβλημα, si quid acturus es. si quæris quid putem, 11 ego fructum puto sed quid multa? jam te videbo; & quidem, ut spero, de via rectà ad me. simùl enim & diem Tyrannioni constituemus, & si quid aliud.

CICERO ATTICO, S.

VNUM te puto minus blandum esse, quàm me, 12 &, 3
si uterque nostrum est aliquando adversus aliquem, inter nos certe numquam sumus. audi igitur me hoc 13 ἀγωνιούτως dicentem. ne vivam mi Attice, si mihi non modò Tusculanum, ubi ceteroqui sum libenter, sed μακάρων νῆσος tanti sunt, ut sine te sim totos dies. quare obduretur hoc triduum; ut te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita est profecto. sed velim scire, hodiene statim de auctione, 14 ecquo dieve venias. ego me interea cum libellis. ac molestè ferò Vennonii me historiam non habere. sed tamen, ne nihil de re, nomen illud, quod à Cæsare, treis habet conditiones, aut emtionem ab hasta: (perdere malo: etsi, præter ipsam *turpitudinem*, hoc ipsum puto esse perdere,) aut delegationem à mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando ipse Metonis annus veniet?) aut, Vecteni conditione, semissem. σκέψαι igitur. ac vereor, ne iste jam auctionem nullam faciat, sed, ludis factis, 15 κύπτῳ subsidio currat. ne talis vir ἀλογηθῇ, sed μελόσῃ.

CI-

---

1. *Quid garriat: sin rusticatur.*) Hanc Germanorum lectionem meliorem sincerioremque judicavit Vict. antea legebatur, *quid garriat sin rusticatur.*

2. *Scilicet.*) Vulg *videlicet.*

3. *Igniculum matutinum, γεροντικώτερον.*) Sunilius. Lamb. legit *ignicalum matutinum γεροντικὸν γεροντικώτερον.*

4. *Id est II. Kal.*) Optimus hic conjector fuit Manut. auctore Bosio ex Dec.

5. *Quiddam λέχη.*) Vulgo *quedam λεχή.*

6. *Hic rumores tamen.*) Epistolæ initium fecit Man. eique fide Dec assensus Bos. cùm antea, quasi pars esset antecedentis epistolæ, continuata oratione legeretur. Ceterum Faern. pro vulgata lectione, *Hic rumor est T. Murcum periisse naufragio*, legebat, *Hic rumor est tamen Murcum periisse naufragio*, quod Vrs. rectum videtur; hujus enim Statii Murci prænomen, non, *Titus*, sed, *Lucius*, fuit; qui videatur in familia *Statia.*

7. *L. naves delatas in Uticam.*) Ita Vict. ex antiquis codicibus; antea L. deferebatur.

8. Τί δ' αὐτῷ μέλει.) Quid enim illi curæ est? Hoc quoque Victor. restituit, antea legebatur, Τί δ' αὐτῶν μέλει.

9. *Si quæris, homini non recta.*) In vulgatis ante vocem, *homini*, legitur, *hominum.*

10. Βεβίωται.) Vict. hic locus suspectus est, nec tamen depravatum asserit, quum ita referant omnes mss. codices. Vetus liber Magnuli, *fortasse*, sed tamen Man. placet, *frustra*, ut est in Bess. lib.

12. *Et, &.*) Vulg *aut, &.*

13. Ἀγωνιούτως.) Sincerè, sine præstigiis & fuco.

14. *Ecquo dieve venias.*) Pro, *Et quo die*, quod antea legebatur, Manut. fortasse rectius ait, *aut quo die*, quod Iunio probatur ex mss. Pal.

15. Κύπτῳ *subsidio currat.*) Plausui. Castigavit Bosius ex præscripto Dec. κατύπτῳ *subsidio currat.* Codex Torn. Lambino referente habet, *Elypo*; alii *Calypso*: alii *Calypsa*: unde quidam legi volunt *Crispo.* Nonnulli, *Dido*, malunt, Iunius *clypo* vel *cloppo* legendum autumat: vulg. *Clypo.*

16. Ἀλογηθῇ.) Negligatur, sed curæ est.

CICERO ATTICO, S.

1 GRATAS tuas mihi, jucundasque litteras? quid quæris? restitutus est mihi dies festus, angebar enim, quòd Tiro εὐπροσδιόριστον te sibi esse visum dixerat. addam igitur, ut censes, unum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀχρειόδικον est. non assequor, ut scribam, quod tui convivæ non modò libenter, sed etiam æquo animo legere possint. quin etiam, 1 si à seriis ejus dictis, si ab omni voluntate, consiliisque, quæ de republ. habuit, recedam, 2 ψιλῶς σφ velim gravitatem, constantiamque ejus laudare; hoc ipsum ἄκκεμμα sit. sed verè *laudari* ille vir non potest, nisi hæc omata sint; quòd ille ea, quæ nunc sunt & futura viderit, & nę fierent, contenderit, & facta ne videret, vitam reliquerit. horum quid est, quod 3 Aledio probare possimus? sed cura obsecro, ut valeas, eamque, quam ad omneis res adhibes, in primis ad convalescendum adhibe prudentiam.

CICERO ATTICO, S.

2 QUINTUS pater quartum, vel potius millesimum nihil sapit, qui lætetur 4 Luperco filio, & Statio, ut cernat duplici *dedecore* cumulatam domum. addo etiam Philotimum tertium. ô stultitiam, nisi mea major esset, singularem! 5 quod autem os, in hanc rem ἔργον à te? 6 fac, non ad διψῶσαν κρήνην, sed ad πειρήνην eum venisse. 7 sed ἀμπνοὴν μὲν σεμνὴν ἀλφειοῦ 8 in te κρήνην, ut scribis haurire, in tantis suis præsertim angustiis; 9 ποῖ πόθι ἄρα ἀποσκήψῃ? sed ipse viderit. Cato me quidem delectat, sed etiam Bassum Lucilium sua. De Cœlio, tu quæres, ut scribis: ego nihil novi. noscenda est *natura*, 10 non facultas modo. De Hortensio & Virginio, tu si quid dubitabis: etsi, quid magis placeat, ego quantum aspicio, non facilè inveneris. Cum Mustela, quemadmodum scribis, cùm venerit Crispus. 11 Ad Avium scripsi, ut ea, quæ bene nossem de auro, 12 Pisoni demonstrarim. tibi enim sanè assentio, & istud nimiùm diu duci, & omnia nunc undique contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, nisi quod ad me pertineat, facilè perspicio: meisque negotiis impediti cupiditatem tuam ad me veniendi. sed mecum esse te puto; non solùm quòd meam rem agis, verùm etiam quòd videre videor, quo modo agas. neque enim ulla hora tui mihi est operis ignota. Tubulum Prætorem video L. Metello, Q. Maximo coss. nunc velim, P. Scævola Pontifex maximus, quibus coss. Tribunus plebis equidem 13 puto proximis, Cæpione & Pompejo. Prætor enim P. Furio, Sex. Atilio. dabis igitur Tribunatum, & si poteris, 14 Tubulus pro erimine. & vide, quæso, L. Libo, ille, qui de Set. Galba, 15 Censorinone, & Manilio, an T. Quintio, M. Acilio coss. Tribunus pl. fuerit. 16 conturbat enim me epitome Bruti Fanniana, 17 an Bruti epitoma Fannianorum? scripsi, quod erat in extremo: idque ego secutus, hunc Fannium, qui scripsit historiam, generum esse scripseram Lælii: sed tu me γεωμετρικῶς refellerat: te autem nunc Brutus & Fannius. ego tamen de bono auctore Hortensio sic acceperam, ut apud Brutum est. hunc igitur locum expedies. Ego misi Tironem Dolabellæ obviam, is ad me Idibus revertetur, te exspectabo postridie. De Tullia mea tibi antiquissimum esse video: idque ita ut sit, te vehementer rogo. Ergo & in integro omnia: sic enim scribis. 18 mihi etsi Kalendæ vitandæ fuerunt, 19 Neoeicasionumque ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæque tabulæ: nihil tamen tanti, ut à te abessem, fuit. cùm Romæ essem, & te jam jamque visurum me putarem: quotidie tamen horæ, quibus exspectabam, *longa videbantur*. Scis me minimè esse blandum, itaque minus aliquanto dico quàm sentio.

CICERO ATTICO, S.

DE Cœlio, vide, quæso, 20 ne qua lacuna sit in auro. ego ista non novi, sed certè in collubo est detrimenti satis, huc aurum si accedit; sed quid loquor? tu videbis. habes Hegesiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. 21 Ain' tu? verum hoc fuit? sine me? at ego quoties, cùm essem otiosus, sine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris; quod ut facias, etiam atque etiam rogo, etsi me non

1. *Si à seriis ejus dictis.*) Vulgati libri, *si à sententiis ejus dictis*: quæ lectio Bos. non placet, repugnante Dec. in quo est, *si à seriis ejus dictis*, planè scriptum.

2. ψιλῶς σφ *velim gravitatem.*) Nudè tenuiter. Ita legendum censuerant Vict. Lamb. & Bos. non ut vulgò, ψιλῶς, quod tamen mss. Pal. auctoritate fretus retinet Iun.

3. *Aledio.*) Variant prisca exemplaria in hoc nomine. nam partim ibi scriptum legas, *Aledie*, partim, *Aredio*, ut vulg. codices. Bos. *Aledie*, edidit, eo quod exaratum frequentius reperit, sed ita legendum esse ratione probat Iun.

4. *Luperco filio, & Statio.*) Pro, *testaris*, quod antea legebatur, castigavit Vict. & *Statio*, quod etiam Germani animadverterant.

5. *Quod autem os, in hanc rem* ἔργον *à te?*) Mandatum, munus. Seite Torn. & Lamb. referente Bos. hæc verba sic distinxerunt; quibus adstipulatur Iun. ex mss. Pal. locum corruptum fatebatur Vict. sed cùm ei mederi non posset cum veteribus mss. legebat, *quod autem esim hanc rem.*

6. *Fac non ad* διψῶσαν κρήνην *sed ad* πειρήνην *eum venisse.*) Avium vel siticulosum fontem, sed ad Pirenem sive fontem uberrimum, qualis fuit Pirene Lambin antiquam & receptam lectionem secutus quam reperit in cod. Torn expressam, à Petro Vict. & Man. antea restitutam, legit, *fac non ad* διψῶσαν *sed ad* πειρήνην, *&c.* Iun. *fac non ad* διψῶσαν κρήνην *sed ad* πειρήνην.

7. *Sed* ἀμπνοὴν μὲν.) Respirationem venerandam Alphei. Ex Dec. vocem illam, *sed*, addidit Bos. Lamb. verò legit, *aut*, pro *sed*.

8. *In te* κρήνην *ut scribis.*) Auctorem habuit Dec. Bos. in hoc sic edendo, *in te* κρήνην *ut scribis haurire.*

9. Ποῖ πόθι?) quonam hæc utique erumpent?

10. *Non facultas modò.*) Man. distinctionem sequitur Bos. collocato puncto post vocem, *modò*.

11. *Ad Avium scripsi.*) Scidæ & Crus. *Avium*, quo modo legitur ep. 3. l. 13.

12. *Pisoni demonstrarim.*) Legendum est, *demonstrarim*, ut est in Dec. non ut vitiosè, *demonstrarem*, legit Faern. probante Vrs. vel ut vulgò, *demonstravem*.

13. *Puto proximis.*) Bos. addidit, *proximis*, post verbum, *puto* quod ita legerit in Dec. Torn. & Crus. invenitque item in Granvellano veteri Pigh. qui adeatur anno Fastorum DCVII.

14. *Tubulus.*) Hic erratum erat in omnibus libris quos vidit Man. scriptis & impressis, nam pro *Tubulus*, vel, *Tubulus*, vel, *Tribulus*, legebatur, unde conjecit *Tubulus*.

15. *Censorinone, & Manilio.*) Edidit Bos. *Censorinone & Manilio*, ut in Scid. & Torn. scriptum reperit, & mox iisdem libris auctoribus, *M. Acilio COSS.* non ut vulgò, *Manlio consulibus* quod ultimum etiam damnavit Pigh. in Fastis ad annum urbis DCIIII.

16. *Conturbat enim me.*) Protulit lectionem Dec. Bos. ut veram & certam ab omnique macula repurgatam, vulg. *conturbor enim*.

17. *An Bruti epitoma Fannianorum? scripsi, &c.*) Sic exaratum est in Dec. & Torn. nisi quod in hoc vitiose librarius scripsit, *in*, pro, *an*. Ceterùm præcedentes has voces, *Epitome Bruti Fanniana*, ut otiosas & eorum quæ sequuntur glossema sustulit Man.

18. *Etsi Kalendæ vitandæ fuerunt.*) Vnum mss. Pal. hic eptim è alterius epistolæ initium statuere ait Iun.

19. *Neoeicasionum.*) Libri vulgati, *Nicasionum*, olim excusi, *incertsionum*. Torn. *necessionum*. Crus. *nec ecasionum*. Dec. *Neteeasionum*, unde emendavit Bos. *Neoeicasionum*, vel si malis *Nec'casionum*. vulgatam lectionem sequutus est Lamb. Popma leg. *Nicabionumque*.

20. *Ne qua.*) Vulg. *ne qua*.

21. *Ain' tu? verum hoc fuit.*) Antiquorum codicum auxilio castigavit Vict. *verùm hoc fuit*, cùm legeretur, *nunam hoc fui*.

magis liber ipse delectabit, quàm tua admiratio delectavit. 1 amo enim πάντα φιλόδημον; teque istam tam tenuem ἠθοποιΐαν tam valde admiratum esse gaudeo. etsi tua quidem sunt ejusmodi omnia. scire enim vis, quo uno *animus alitur.* 2 sed, quæso, quid ex ista acuta & gravi referetur ad τέλος? sed longa oratio est, & tu occupatus 3 in meo quidem fortasse aliquo negotio; 4 & pro isto asso sole, quo tu abusus es in nostro pratulo, à te nitidum solem, unctumque repetemus. sed ad prima redeo librum, si me amas, mitte tuus est enim profectò, quoniam quidem est missus ad te. 5 *Coreme, tantumne ab re tua est otii tibi,* ut etiam Oratorem legas? 6 acte virtute; mihi quidem gratum, & erit gratius, si non modò in libris tuis, sed etiam in aliorum per librarios tuos Aristophanem reposueris pro Eupoli. Cæsar autem mihi irridere visus est. QUAESO illud tuum, 6 quod erat εὔπτωτος, & urbanum. ita porrò te sine cura esse jussit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: sed quoniam jam sine horrore est, spero esse, ut volumus.

CICERO ATTICO, S.

7 QUAE desideras, omnia scripsi in codicillis, eosque Eroti dedi, breviter, sed etiam plura quàm quæris; in iis de Cicerone; cujus quidem cogitationis initium tu mihi attulisti. locutus sum cum eo liberalissimè: quod ex ipso, velim, si modo tibi erit commodum, scisciteres. sed quid differo? exposui, te ex me detulisse, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hispaniam, requirere liberalitatem. de liberalitate, dixi, 7 quantum Publilius, quantum flamen Lentulus filio, de Hispania, duo attuli, primum idem, quod tibi, me vereri *vituperationem*: non satis esse, si hæc arma reliquissemus? etiam contraria? deinde fore, ut angeretur, cum à fratre familiaritate, & omni gratia vinceretur. 8 velit magis liberalitate uti mea, quam sua libertate: sed tamen permisi. tibi enim intellexeram non nimis displicere. ego enim etiam atque etiam cogitabo, atque, ut idem facias, rogo. magna res, & simplex est manere; illud anceps. verùm videbimus. 9 De Balbo, & in codicillis scripseram, & ita cogito, simul ac redierit. sin ille tardius, ego tamen triduum. &, quod præterii, Dolabella etiam mecum.

CICERO ATTICO, S.

8 DE Cicerone, multis res placet: comes est idoneus, sed de prima pensione ante videamus. adest enim dies, & ille currit. Scribe, quæso, quid referat Celer egisse Cæsarem cum candidatis, 10 utrum ipse in Fœnicularium, an in Martium campum cogitet. & sane scire velim, num quid necesse sit comitiis esse Romæ. nam & Piliæ satisfaciendum est, & utique Atticæ.

CICERO ATTICO, S.

NÆ, ego essem hic libenter, atque id quotidie magis, 9
ni esset ea causa, quam tibi superioribus litteris scripsi. nihil hac *solitudine* jucundius, nisi paullum interpellasset Amyntæ filius. 11 ὦ ἀπεριττολογίας ἡδοῦς! cetera noli putare amabiliora 12 fieri posse villa, litore, prospectu maris, 13 tum his rebus omnibus. sed neque hæc digna longioribus litteris; nec erat, quod scriberem; & somnus urgebat.

CICERO ATTICO, S.

MALE mehercule de Athamante. tuus autem dolor 10
humanus is quidem, sed magnopere moderandus. consolationum autem multæ viæ, sed illa rectissima. *impetret* ratio, quod dies impetratura est. Alexin verò curemus, imaginem Tironis; quem ægrum Romam remisi: &, si quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me 14 cum Tisameno transferamus. tota domus superior vacat, ut scis. hoc puto valde ad rem pertinere.

CICERO ATTICO, S.

MALE de Sejo. sed OMNIA humana tolerabilia du- 12
cenda. ipsi enim quid sumus? aut quàm diu hæc curaturi sumus? ea videamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo; quid agamus de Senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cæsonius ad me litteras misit, Postumiam Sulpicii domum ad se venisse. De Pompeji Magni filia, tibi rescripsi, nihil me hoc tempore cogitare. alteram verò illam, quam tu scribis, puto nosti. nihil enim vidi fœdius. sed adsum. coram igitur.

15 Obsignata epistola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπεπτωκώς.

CICERO ATTICO, S.

DE dote, tanto magis perpurga. Balbi regia conditio 12
est delegandi quoquo modo confice. turpe est rem impeditam jacere. Insula Arpinas habere potest germanam ἀπόθεωσιν: 16 sed vereor ne minorem πιμελὴν habere videatur. 17 ἐκτόπιμος est. igitur animus in hortis: quos tamen inspiciam, cum venero. De Epicuro, ut voles; etsi 18 μεθαρμόζομαι in posterum genus hoc personarum. incredibile est, quàm ea 19 quidam requirant. ad antiquos igitur: 20 ἀνεμέσητον γάρ. nihil habeo, ad te quod perscribam: sed tamen instituit quotidie mittere, ut eliciam tuas litteras; non quo aliquid ex his exspectem; sed nescio quo modo tamen exspecto. quare sive habes quid, sive nihil habes, scribe tamen aliquid, teque cura.

CI-

1. *Amo enim πάντα φιλόδημον.*) Omnem popularem. Germanis & Vict hujus loci restitutio debetur, deerant enim vocabula Græca. Iun. *amo enim πάντα φιλοδήμονα*, propriam hujus loci lectionem esse contendit.

2. *Sed quæso, quid ex ista acuta & gravi referetur ad τέλος?*) In his verbis vitium Lipsio esse videtur lib. 1. lect. cap. 23. & pro illis *& gravi* vox Græca ἐγκρατοῦς reponenda esse.

3. *Tu verò idem fortasse aliquo urgeris.*) Aberat à vulgatis particula, *quidem*, quam Bos. ex mss. codicibus restituit.

4. *Et pro isto*) Rectius, *ac*, quam *&*, Manutii judicio.

5. *Coreme tantumne*) Vox illa, *Coreme*, deest in vulgatis, & præterea à dictione *tantumne*, epistolam inchoat vulgata editio, sic ut Iun.

6. *Quæso illud εὔπτωτος.*) Græcum hoc vocabulum diu desideratum restituit Vict ex antiquis exemplaribus.

7. *Quantum Publilius.*) Vulgatæ editiones, *Publius*. Bosi mss in iis Dec. & Crus. *Publium*.

8. *Velit magis.* Vulg. *Velim magis.*

9. *De Balbo.* Hic etiam mutum epistolæ in mss. Pal.

10. *Utrum ipse in fœnicularium, &c.* Interpretatur hæc contra Turn. Lipsi l. 11 El. ctorum c. 20. qui consulitur.

11. Ὦ ἀπεριττολογίας ἡδοῦς!) ô loquacitatem insuavem. Græca hæc verba hactenus depravatè edita, ex Dec. restituit Bos. vulg. ὦ ἀπεριττολογίαν δοῦς.

12. *Fieri posse villa, litore.*) Vulg. *fieri posse villa litore.*

13. *Tum his rebus omnibus.*) Iun. ex mss. Pal. *tamen his rebus omnibus.*

14. *Cum Tisameno.*) Scripsit, *tum Tisameno*; Bos. ut exaratum invenit in Dec. Turn. Crus. fortasse legendum inquit Man. *cum Thallumeno*, Attici servo vulgò *cum Tisameno.*

15. *Obsignata jam epistola.*) Et hic ut in mss. Pal. sequentis epistolæ principium ita tuit Iun.

16. *Sed vereor ne minorem πιμελὴν habere videatur.*) Horum verborum restitutio Germanis accepta ferenda est, in vulgatis desunt.

17. Ἐκτόπιμος est. Remota à vulg. In Torn. & Crusell. erat ἐκτόπημος. in Dec. ἐκτόπιμος, unde Bos. emendavit, ἐκτόπιμος. Lamb. ex codicis Torn. lectione conjicit, ἐκτόπισμος, vel ἐξόρισμος. Turn. ἀπόζυμος. Man. optimè, ἐκτόπιμος, legere ex mss. Pal. Iun. asserit vulg. ἐγγόνιμος.

18. Μεθαρμόζομαι.) Commuto, ad alias personas transfero.

19. *Quidam requirant.*) Vulgò *quidem requirant.*

20. Ἀνεμέσητον γάρ.) Caret enim invidiâ.

CICERO ATTICO, S.

11 COMMOVIT me Attica; etsi assentior Cratero. Bruti litteræ, scriptæ & prudenter, & amicè, multas mihi tamen lacrimas attulerunt. Me hæc *solitudo* minùs stimulat, quàm ista *celebritas*. te unum desidero; sed litteris non difficilius utor, quàm si domi essem: ardor tamen 1 ille idem urget & manet, non mehercule indulgente me, a sed tamen non repugnante. Quod scribis de Apulejo, nihil puto opus esse tua contentione, nec Balbo & Oppio; quibus quidem ille receperat, mihique etiam jusserat nuntiari, se molestum omnino non futurum. sed cura, ut excusset morbi causa in dies singulos. Lænas hoc receperat, prende C. Septimium, L. Statilium. denique nemo negabit se juraturum, quem rogaris. quod si erit durius, veniam, & ipse *perpetuum morbum* jurabo. cùm enim mihi carendum sit conviviis, malo id lege videri facere, quam dolore. Coccejum velim appelles. quod enim dixerat, non facit. ego autem volo aliquod emere 3 *latibulum*, & perfugium doloris mei.

CICERO ATTICO, S.

14 DE me excusando apud Apulejum dederam ad te pridie litteras. nihil esse negotii arbitror, quemcumque appellaris, nemo negabit. sed Septimium vide, & Lænatem & Statilium. tribus enim opus est. sed mihi Lænas totum receperat. Quod scribis à Junio te appellatum: omnino Cornificius locuples est: sed tamen scire velim, quando dicat spondisse, & pro patre, an ne pro filio: neque eo minus, ut scribis, procuratores Cornificii, & Apulejum prædiatorem videbis. Quod me ab hoc mœrore recreavis; facis, ut omnia: sed, me mihi non defuisse, tu testis es. nihil enim de mærore minuendo scriptum ab ullo est, quod ego non domi tuæ legerim. sed omnem consolationem vincit dolor quin etiam feci, quod profectò ante me *nemo*, ut ipse me per litteras consolarer. quem librum ad te mittam, si descripserint librarii. affirmo tibi nullam consolationem esse talem. totos dies scribo; non quo proficiam quid; sed tantùm per impedior, non equidem satis, (vis enim urget) sed relaxor tamen; 4 omniaque nitor, non ad animum, sed ad vultum ipsum, si queam, reficiendum, idque faciens, interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus esse, nisi faciam. *solitudo* aliquid adjuvat, sed multo plus proficeret, si tu tamen interesses: quæ mihi una causa est hinc discedendi. nam, pro malis, rectè habebit quamquam ipsum doleo. non enim jam in me idem esse poteris. perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me litteris scripsi ad te antea: prudenter scriptæ: sed nihil, quo me adjuvarent. quod ad te scripsit, id vellem, ut ipse adesset: certè aliquid, quoniam me tam valde amat, adjuvaret. quod si quid scies, scribas ad me velim, maximè autem, Pansa quando. De Attica, doleo: credo tamen Cratero. 5 Piliam angi vetas: satis solitus es mœrere pro *omnibus*.

CICERO ATTICO, S.

15 APUD Apulejum, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuser, videbis. in hac solitudine careo omnium colloquio; cumque mane me in silvam abstrusi densam & asperam, non exeo inde ante vesperum. secundum te, nihil est mihi amicius solitudine. in ea mihi omnis sermo est cum *litteris*. eum tamen interpellat fletus: cui repugno, quoad possum. sed adhuc pares non sumus, Bruto, ut suades, rescribam. eas litteras cras habebis, cùm erit cui des, dabis.

CICERO ATTICO, S.

16 TUIS negotiis relictis, nolo ad me venire; ego potius accedam; si diutius impediere. etsi ne discessissem quidem è conspectu tuo, nisi me planè nihil ulla res adjuvaret; quòd si esset aliquod levamen, id esset in te uno: & cùm primum ab aliquo poter esse à te erit. nunc tamen ipsum sine te esse non possum, sed nec tuæ domi 6 probabatur, nec meæ poteram: nec si propius essem usquam, tecum tamen essem, idem enim te impediret, quo minus mecum esses, quod nunc etiam impedit. mihi adhuc nihil prius fuit hac *solitudine*: quam vereor ne Philippus tollat, heri enim vesperi venerat. Me scriptio & litteræ non leniunt, sed obturbant.

CICERO ATTICO, S.

17 MARCIANUS ad me scripsit, me excusatum esse apud Apulejum à Laterensi, Nasone, Lænate, Torquato, Strabone. iis velim meo nomine reddendas litteras cures, gratum mihi eos fecisse. Quòd pro Cornificio me abhinc amplius annis XXV. spopondisse dicit Flavius; etsi reus locuples est, & Apulejus *prædiator* liberalis; tamen velim des operam, ut investiges ex conpensorum tabulis, sit ne ita: 7 mihi enim ante Ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio. 8 potest tamen fieri. sed scire certum velim: & appelles procuratores, si tibi videtur. quamquam quid ad me? verumtamen. Pansæ profectionem scribes, cùm scies. Atticam salvere jube, & eam cura obsecro diligenter. Piliæ salutem.

CICERO ATTICO, S.

18 DUM *recordationes* fugio, quæ quasi morsu quodam dolorem efficiunt, refugio à te admonendo. quod velim mihi ignoscas, 9 cujusmodi est. etenim habeo, nonnullos ex iis, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod sæpe tecum egi, & quod à te approbari volo, de fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, velim, cogites. equidem neque de genere dubito; 10 placet enim mihi Cluatii: neque de re; statutum est enim; de loco nonnumquam. velim igitur cogites. ego, quantum his temporibus tam *eruditis* fieri poterit, profectò illam consecrabo omni genere monimentorum, ab omnium ingeniis scriptorum, & Græcorum & Latinorum; quæ res forsitan sit *refricatura* vulnus meum. sed am quasi voto quodam, & promisso me teneri puto; LONGUMQUE illud tempus, cùm non ero, magis me movet, quàm hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquiescam. nam, dum illud tractabam, de quo antea scripsi ad te, quasi fovebam dolores meos. nunc omnia respuo; nec quicquam habeo tolerabilius, quam solitudinem: quam, quod eram vestitus, non obturbavit Philippus. nam, ut heri me salutavit, statim Romam profectus est. Epistolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, scripsi, misi ad te. curabis cum tua perferendam. ejus tamen misi ad te exemplum, ut, si minus placeret, ne mitteres. Domestica quod ais ordine administrari, scribes, quæ sint ea. quædam enim exspecto. Coccejus vide ne frustretur nam Libo quod pollicetur, ut Eros scribit, nō incertū puto. de sorte mea Sulpicio confido, & Egnatio scilicet. de Apulejo, quid est, quod labores, cùm sit excusatio facilis? Tibi ad me venire ut ostendis,

1. *Ille idem urget.*) Vocem *idem* quæ à vulgatis abest ex suis mss. restituit Bos.

2. *sed tamen non repugnante.*) Negativam particulam quæ prius deerat restituit Vict.

3. *Latibulum & perfugium.*) Bos. ex suis mss. copulam & interjecit, quam Vict. omiserat.

4. *Omniaque nitor.*) Vt in codicibus Mal. & Memm. sic in Bos. *omniaque nitor*, sine præpositione, *ad*, quæ legitur in vulg. editione.

5. *Piliam angi vetas.*) Ex fide veteris Dec. sic edidit Bos. *Piliam angi vetas: satis solitus es mœrere pro omnibus*; quod etiam ante viderant Conrad. & Lamb. vulg. *Piliam angi vetas satis solitus est, &c.*

6. *Probabatur.*) Scripsit Bos. *probabatur*, cujusmodi est quod mox sequitur, *poteram*: vulgò *probatur*.

7. *Mihi enim ante ædilitatem.*) Vict. ex mss. edidit *mihi ante enim*.

8. *Potest tamen fieri.* Vulg. *potest tamen videri*.

9. *Cui cui modi est.*) Vict. *cujusmodi*, quæ est vulgo recepta lectio, diminutè pro *cujus cujusmodi*. Bos. ex suis mss. *cui cuiusmodi*.

10. *Placet enim mihi Cluatii.*) Sic omnes novi & veteres codices referente Vict. exceptis Aldinis in quibus, *Clauati*, perverse.

ostendis, vide, ne non sit facile. est enim longum iter, discedentemque te, quod celeriter tibi erit fortasse faciendum, non sine magno dolore dimittam. sed omnia, ut voles, ego enim, quidquid feceris; id cùm rectè, tum etiam mea causa factum putabo. Heri, cùm ex aliorum litteris cognovissem de Antonii adventu, admiratus sum, nihil esse in tuis. sed erant pridie fortasse scriptæ, quàm datæ. neque ista quidem curo. sed tamen opinor propter *prodes* suos accucurrisse. Quod scribis, Terentiam de obsignatoribus mei testamenti loqui: primùm tibi persuade, me istæc non curare, neque esse quidquam aut *parva cura*, aut novæ loci. sed tamen quid simile? illa eos non adhibuit, quos existimavit quæsituros, nisi scissent quid esset. num id etiam mihi periculi fuit? sed tamen faciat illa, quod ego. dabo meum testamentum legendum cui voluerit: intelliget, non potuisse honorificentiùs à me fieri 1 de nepote, quàm fecerim. nam quòd non advocavi ad obsignandum; primùm mihi non venit in mentem; deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. tute scis, (si modo meministi) me tibi tum dixisse, ut de tuis aliquos adducetes. quid enim opus erat multis? equidem *domesticos* jusseram. tum tibi placuit, ut mitteremad Silium: inde est natum, ut ad Publium. sed necesse neutrum fuit. hoc tu tractabis, 2 ut tibi videtur.

CICERO ATTICO, S.

19 EST hic quidem locus amœnus, & in mari ipso, qui & Antio, & Circæis aspici possit: sed ineunda nobis ratio est, quemadmodum in omni *mutatione dominorum*, qui innumerabiles fieri possunt in infinita posteritate, (si modò hæc stabunt) illud, quasi consecratum, remanere possit. equidem jam nihil egeo vectigalibus, & parvo contentus esse possum. cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, & quidem ob hanc causam maximè. nihil enim video, quod tam celebre esse possit; sed quos, coram videbimus; ita tamen, ut hac æstate fanum absolutum sit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Coccejo & Libone quæ scribis, approbo; maximè, 3 quod de judicatu meo. Desponsu, si quid perspexeris; & tamen quid procuratores Cornificii dicant, velim scire, ita ut in ea re, cùm tam occupatus sis, non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conscripsit, idque tibi placuisse, ne perturbarer. illis egi gratias. te tamen, ut jam ante te adscripsi, scire volo, me neque isto nuntio esse perturbatum, nec jam ullo *perturbatum iri*. Pansa si hodie, ut putabas, profectus est, posthac jam incipito scribere ad me, de Bruti adventu quid exspectes, id est, quos ad dies. id, si scies ubi jam sit, facilè conjectura assequere. Quod ad Tironem de Teremia scribis, obsecro te, mi Attice, suscipe totum negotium. vides & officium agi meum quod dam, cui tu es conscius, &, ut nonnulli putant, Ciceronis rem. me quidem id multo magis movet, quod mihi est & sanctius, & antiquius; præsertim cùm hoc alterum neque sincerum, neque firmum putem fore.

CICERO ATTICO, S.

NONDUM videris perspicere, quàm me nec Antonius commoverit, nec quidquam jam ejusmodi possit 20 commovere. de Terentia autem scripsi ad te iis litteris, quas dederam pridie. Quòd me hortaris, idque à ceteris desiderari scribis, ut *dissimulem* me tam graviter dolere; possumne magis, 4 quàm quod totos dies consumo in litteris? quod etsi non dissimulationis, sed potius *lenendi*, & sanandi animi causa facio: tamen, si mihi minùs proficio, simulationi certè facio satis. Minùs multa ad te scripsi, quòd exspectabam tuas litteras ad eas, quas ad te pridie dederam. exspectabam autem maximè de fano, nonnihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis litteris, Cn. Cæpio, Serviliæ Claudii pater, vivone patre suo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia vivone C. Cotta, filio suo, mortua sit, an mortuo, pertinent ad eum librum, quem de luctu minuendo scripsimus.

CICERO ATTICO, S. 21

LEGI Bruti epistolam, eamque tibi remisi. sanè non prudenter rescripsam ad ea, quæ requisieras sed ipse viderit: quamquam illud turpiter ignorat. Catonem primum sententiam putat de animadversione dixisse; quam omnes ante dixerant, præter Cæsarem: & cum ipsius Cæsaris tam severa fuerit, qui tum Prætorio loco dixerit, Consularium putat leniores fuisse Catuli, Servilii, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcacii, Figuli, Cottæ, L. Cæsaris, C. Pisonis, 5 etiam M. Glabrionis, Silani, Murænæ, designatorum Consulum cur ergo in sententiam Catonis? quia verbis luculentioribus, & pluribus rem eandem comprehenderat. Me autem hic laudat, quòd retulerim, non quòd patefecerim quòd cohortatus sim, quòd denique ante quàm consulerem, ipse judicaverim. quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cælum, perscribendaque censuerat; idcirco *in ejus sententiam* est facta discessio. hic autem se etiam tribuere multum mi putat, quod scripserit, OPTIMUM CONSULEM. quis enim jejunius dixit inimicus? Ad cetera verò tibi quemadmodum rescripsit? tantum rogat de s. c. ut corrigas. hoc quidem fecisset, 6 etiam si ærario adnovitius esset. sed hæc iterum ipse viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid. rationes meas nosti. si verò etiam 7 à Faberio aliquid recedit, nihil negotii est. sed etiam sine eo posse videor contendere. vænales certè sunt Drusii; fortasse & Lamiani & Cassiani: sed coram. De Terentia non possum commodiùs scribere, quàm tu scribis. *officium* sit nobis antiquissimum. si quid nos fefellerit, illius malo me, quàm mei pœnitere. Oviæ C. Lolii curanda sunt H-S c. negat Eros posse sine me; credo, quòd accipienda aliqua sit, & danda æstimatio. vellem tibi dixisset si enim res est, ut mihi scribit, parata; nec in eo ipso mentitur: per te confici potuit. id cognoscas, & conficias velim. Quod me *in forum* vocas; eo vocas, unde, etiam bonis meis rebus fugiebam. quid enim mihi foro, sine judiciis, sine Curia, in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non possum? Quod autem homines à me postulare scribis, ut Romæ sim, neque mihi, ut absim concedere, aut quatenus eos mihi concedere: jam pridem scito esse, cùm unum te pluris, quàm omnes illos, putem: ne me quidem contemno: meoque judicio multo stare malo, quàm omnium reliquorum. neque tamen progredior longiùs, quàm mihi doctissimi homines concedunt: quorum scripta omnia, quæcumque in eam sententiam, non legi solum, quod ipsum erat fortis *ægroti*, accipere medicinam; sed in mea etiam scripta transituli; quod certè afflicti, & fracti animi non fuit. ab his me remediis noli in istam turbam vocare, ne recidam.

CI-

1. *De nepote.*) Locus Manutio obscurus, & fortasse depravatus videtur.

2. *Ut tibi videtur.*) Vulg. *ut tibi videbitur.*

3. *Quod de judicatu meo. De sponsu si quid perspexeris.*) Emendavit Bos. *de sponsu si quid perspexeris*, auctoribus libris antiquis: cùm vulgò vitiose legatur, *quod de judicatu meo responsum sit. Si quid perspexeris*; quod probat Jun. hique in tium epistolæ statuere rectè mf. Pal dicit.

4. *Quàm quod totos dies.*) *Quam*, ab aliis libris nonnullis abest. Facet. & Lamb. *possumne magis qui totos.*

5. *Etiam M. Glabrionis.*) Vulg. *M. Atilii Glabrionis.*

6. *Etiamsi ærario adnovitius esset.*) Hæc ita referebat Dec. *etiamsi ærario ad novi tuo esset*; unde conjecit Bosius, *etiamsi ærario adnovitius esset.* Lamb. *etiam Tyrannio, si admonitus esset.*

7. *A Faberio aliquid recedit.*) Sequutus fidem Dec. & Torn. reposuit Bos. *à Faberio aliquid recedit*; cùm in vulg. deesset *aliquid.* Man. in verbo *recedit* mendum esse suspicatur ac fortasse legendum *recedit* Lamb. reponit *aliquid precedit*, Lips. *à Faberio recidit*, id est aufers, l. IV Antiq. lect. cap. 19.

1. *Te*

CICERO ATTICO, S.

22 DE TERENTIA, quòd mihi omne onus imponis; non cognosco tuam in me indulgentiam. ista enim sunt ipsa vulnera, quæ non possum tractare sine maximo gemitu. moderare igitur, quæso, ut potes. neque enim à te plus, quàm potes, postulo; potes autem, quid veri sit, perspicere tu unus. De Rutilia, quoniam videris dubitare, scribes ad me, cùm scies, sed quamprimum; &, num Clodia, D. Bruto Consulari, filio suo, mortuo, vixerit. id de Marcello, aut certè de Postumia sciri potest; illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis, etiam atque etiam 1 te rogo. omnibus meis, eorumque, quos scio mihi non defuturos, facultatibus, sed potero meis, enitendum mihi est. sunt etiam, quæ vendere facile possim. sed, ut non vendam, eique usuram pendam, à quo emero, non plus annum, possum assequi, quod volo, si tu me adjuvas. paratissimi sunt Drusi: cupit enim vendere. proximos puto Lamiæ: sed abest. tu tamen, si quid potes, odorare. ne Silius quidem quidquam utitur, 2 & iis usuris facillimè sustentabitur. habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris postulet, quam ego non curo, 3 sed quid velim, & cur velim existima.

CICERO ATTICO, S.

23 PLUTARAM te aliquid novi: quòd ejusmodi fuerat initium litterarum; quamvis non curarem quid in Hispania fieret, tamen te scripturum: sed videlicet meis litteris respondisti, ut de foro, & de Curia. sed domus est, ut ais, forum. quid ipsa domo mihi opus est carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, jam pridem nos quidem; sed nunc fatemur, postea quàm unum, quo tenebamur, amisimus, itaque 4 *solitudines sequor*: & tamen, si qua me res isto adduxerit, utar, si quo modo potero. (potero autem) 5 ut præter me nemo dolorem meum sentiat: si ullo modo poterit, neque quidem atque etiam illa causa est non veniendi. meministi, quid ex te 6 Aledius quæsierit: quinetiam nunc molesti sunt: quid existimas si venero? De Terentia ita cura, ut scribis; neque hæc ad maximas ægritudines 7 accessione nunc maxima libera. Et ut sciasme ita dolere, 8 ut non taceam, quibus Consulibus Carneades, & ea legatio Romam venerit, scriptum est in tuo annali. hæc nunc quæro, quæ causa fuerit: de Oropo, opinor; sed certum nescio: &, si ita est, quæ controversiæ præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis; qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres: 9 quæ te etiam 10 ex Apollodori puto posse invenire. De Attica, molestum; sed quoniam leviter, rectè esse confido. 11 De Gamala dubium mihi non erat. unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam, cui ut omnia contingant, *quæ volo*, levari non possum? De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram, &, ut opinor, heri ad te scripseram: sed QVANTI quanti, bene emitur quod necesse est. mihi quoquo modo tu existimas, (scio enim ego ipse, quid de me existimem) levatio quædam est, si minus, doloris, at officii debiti. Ad Sicam scripsi, quòd utitur L. Cotta. si nihil conficeretur de Transtiberinis, habet in Ostiensi Cotta celeberrimo loco, sed pusillum loci: ad hanc rem tamen 12 plus etiam satis. id velim cogites. nec tamen ista pretia hortorum pertimuerit. nec mihi jam argento, nec veste opus est, 13 nec quibusquam amœnis locis: hoc opus est. video etiam, à quibus adjuvari possim. sed loquere cum Silio. nihil enim est melius. mandavi etiam Sicæ. rescripsit, constitutum se cum eo habere. scribat igitur ad me, quid egerit 14 &, ut tu videbis.

CICERO ATTICO, S.

24 15 BENE fecit A. Silius, qui transegerit. neque enim ei deesse volebam, & quid possem, timebam. De Ovia, continue, ut scribis. De Cicerone, tempus esse jam videtur. sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutarine possit, an ipsi ferendum sit; de totaque re, quemadmodum, & quando placeat, velim consideres. Publilius iturusne sit in Africam, & quando, 16 ex Aledio scire poteris: quæras, & ad me scribas, velim. Et, ut ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias, P. Crassus, 17 Venulejæ filius, vivone P. Crasso Consulari, patre suo, mortuus sit, ut ego meminisse videor, an post. item quæro de Regillo, Lepidi filio, recte ne meminerim, patre vivo mortuum. 18 Cispiana explicabis, itemque Præciana. De Attica, 19 optime it, ei salutem dices, & Piliæ.

CICERO ATTICO, S.

25 SCRIPSIT ad me diligenter Sica de Silio, seq; ad te rem detulisse: quod tu idem scribis. mihi & res, & conditio placet, sed ita ut numerato malim, quàm æstimatione. voluptarias enim possessiones nolet Silius. vectigalibus autem ut his possum esse contentus, quæ habeo, sic vix minoribus. unde ergo numerato? H-S DC. exprimes ab Hermogene, cùm præsertim necesse erit: & domi video esse H-S DC. reliqua pecuniæ vel usuram Silio pendemus, dum à Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræsentabimus. erit etiam aliquid alicunde. sed totam rem tu gubernabis. 20 Drusianis verò hos hortis multo anteponо: neq; sunt umquam comparati. mihi crede una me causa movet, in qua 21 scio me πτυφῶσθαι. sed, ut facis, obsequere huic errori meo. 22 Nam quòd scribis ἐγκήρωμα; actum jam de isto est: alia magis quæro.

1. *Rogo.*) Vocem, *te*, ex Scidis, Tornæsiano & Crusellino addidit Bosius.

2. *Et iis usuris facillimè sustentabitur.*) Castigat Lipsius d. cap. 19. & *usuris*.

3. *Sed quid velim & cur velim existima.*) Auctoribus Scid. s, Tornæs. & Crusellino sic edidit Bosius. verba hæc, *& cur velim*, desunt in vulgatis.

4. *Solitudines sequor.*) Ita ex suis mss. legit Bos. vulg. *solitudinem*.

5. *Præter me nemo dolorem meum sentiat.*) Forte scribendum videtur Lipsio, *ut præter te nemo*. lib. IV. Antiq. lect. cap. 19.

6. *Aledius.*) Vulg. *Aeedius*.

7. *Accessione nunc maxima.*) Vulgati libri *accessione non maxima*, mendose: ideo putabat Corradus expungendam esse negationem, Bosius, pro, *non* reposuit *nunc*, ut erat in Crusellino.

8. *Ut non taceam.*) Vulg. *ut non faceam*.

9. *Quæ etiam.*] Auctoribus mss. jussit excudi Bosius, *quæ te*, & mox, *invenire, te*, deest in vulg.

10. *Quæ etiam ex Apollodori.*] *Ex Apollodori* habent antiquiores codices: ut emendavit Victorius.

11. *De Gamala.*] Emendatius ne legatur *Gamala*, ut referunt Tornæs. & Decurtat. an ut vulgati codices edunt, *Magala*, ocioso lectori quæstionem relinquit Bosius.

12. *Sed quanti quanti, bene emitur.*] Aliter distinguit vulgus, *sed quanti, bene emitur*.

13. *Plus etiam satis.*] Tornæs. & Crusell. *plus etiam quàm satis*: sed illud, *quàm*, adtextum fuisse putat Bosius ex glossemate, neque est in Decurtato.

14. *Nec quibusquam amœnis locis.*] Vulg. *nec quibusdam*.

15. *Et ut tu videbis.*] Fugerat à vulgatis particula, *ut*, quam in mss. latitantem deprehendit, inque suum locum reduxit Bosius.

16. *Bene fecit A. Silius.*] Hanc epistolam superiori annectit vulgata editio.

17. *Ex Aledia.*] Vulg. *ex Aeedio*.

18. *Venulejæ filius.*] Vulg. *Vinuleja F.*

19. *Cispiana explicabis.*] Vulg. *Cospiana*.

20. *Optime it.*] Bosii vereres mss. *optimè id*, unde emendavit *optimè it*.

21. *Drusianis veri hortis.*] Sic habet Decurtatus, & ita legendum, in vulgatis, *Tis, hos*, deerat.

22. *Scio me πτυφῶσθαι.*) Tumefactum esse, inflatum insaniisse. Ita legendum asserit Lambinus potiùs quàm πτυφλώσθαι, ut quidam volunt.

23. *Nam quod scribis ἐγκήρωμα.*) Senectutis requies, delectatio, occupatio. Ita habent veteres codices Victorio teste, qui ita legendum asserit: prius legebatur ἐπιχρωμμα, quod & in mss. Pal.

24. *Sicæ, ut scribis.*] Hæc epistola superiori annexa est in vulgata editione.

CICERO ATTICO, S.

1 SICA, ut scribit, etiam si nihil confecerit cum A. Silio,
26 tamen se scribit x. Kal. esse venturum. 2 Tuis occu-
pationibus ignosco; eæque mihi sunt notæ. De voluntate
tua, ut simul simus, vel studio potiùs, & cupiditate, non
dubito. de Nicia quòd scribis, si ita me haberem, ut ejus
humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum
habere. sed mihi *solitudo*, & recessus, provincia est. quod
quia facilè ferebat Sica, eo magis illum desidero. præterea
nosti Niciæ nostri imbecillitatem, mollitiam, consuetudi-
nem victus. cur ego illi molestus velim, cùm mihi ille ju-
cundus esse non possit? voluntas tamen ejus mihi grata
est. Unam rem ad me scripsisti, de qua decrevi nihil tibi
rescribere. spero enim me à te impetrasse, ut privares me
ista molestia. Piliæ, & Atticæ salutem.

CICERO ATTICO S.

27 DE Siliano negotio, etsi mihi non est ignota conditio,
tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cognituru-
m. 3 Cottæ quòd negas te nosse, ultra Silianam villam est
(quam puto tibi notam esse) villula sordida, & valde pu-
silla; nihil agri; 4 ad *suillam rem* loci satis, nihil ad eam,
quam quæro. sequor *celebritatem* sed, si perficitur de hortis
Sillii, hoc est, si perficis; (est enim totum positum in te)
nihil est scilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone,
ut scribis, ita faciam: ipsi permittam de tempore: nummo-
rum quantum opus erit, ut permutetur tu videbis. Ex
Aledio, quod scribis, si quid inveneris, scribes. Et ego ex
tuis animadverto litteris, & profectò tu ex meis, nihil ha-
bere nos, quod scribamus: eadem quotidie, quæ jam jam-
que ipsa contrita sunt; tamen facere non possum, quin
quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen,
si quid habebis. scire enim jam puto, ubi Pansam exspectet.
si, ut consuetudo est, in prima provincia, circiter KAL. af-
futurus videtur. vellem tardius. valde enim *urbem fugio*
multas ob causas. itaque id ipsum dubito, an excusationem
aliquam ad illum parem: quod quidem video facile esse.
sed habemus satis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ
salutem.

CICERO ATTICO, S.

28 DE Silio nihilo plura cognovi ex præsente Sica, 5 quàm
ex litteris ejus. scripserat enim diligenter. si igitur
tu illum conveneris, scribes ad me, si quid videbitur. De
quo putas ad me missum esse; sit missum, necne, nescio;
dictum quidem mihi certè nihil est. tu igitur, ut cepisti: &,
si quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri pos-
se) ut illi probetur, Ciceronem, si tibi placebit, adhibebis.
ejus aliquid interest, videri illius causa voluisse: mea qui-
dem nihil, nisi id, quod tu scis: 6 quod ego magni æstimo.
Quòd me ad consuetudinem revocas; fuit meum quidem
jam pridem 7 Remp. lugere; 8 quod faciebam, sed mitiùs.
erat enim, ubi acquiescerem. nunc planè nec ego victum,
nec vitam illam colere possum: nec in ea re, quid aliis vi-
deatur, mihi puto curandum. MEA MIHI conscientia plu-
ris est, quàm omnium sermo. Quod me ipse per litteras con-
solatus sum; non pœnitet me, quantum profecerim, *mo-
rorum* minui: dolorem nec potui, nec, si possem, vellem.
De Triario, bene interpretaris voluntatem meam. tu vero
nihil, nisi ut illi volent. amo illum mortuum: tutor sum
liberis: totam domum diligo. De Castriciano negotio, si
Castricius pro mancipiis pecuniam accipere volet 9 eam-
que ei solvi, ut nunc solvitur; certè nihil est commodius.
sin autem ita actum est, ut ipsa mancipia abduceret, non
mihi videtur esse æquum. rogas enim me, ut tibi scribam,
quid mihi videatur. nolo enim negotii Quintum fratrem
quidquam habere: quod, videor mihi intellexisse, tibi
idem videri. Publilius, si æquinoctium exspectat, ut scri-
bis 10 Aledium dicere, navigaturus videtur. mihi autem
dixerat per Siciliam. utrum, & quando, velim scire. Et ve-
lim aliquando, cùm erit tuum commodum, Lentulum
puerum visas, eique de mancipiis, quæ tibi videbitur, at-
tribuas. Piliæ, Atticæ, salutem.

CICERO ATTICO, S.

SILIUS, ut scribis, hodie, eras igitur, vel potius cum 29
poteris, scribes, si quid erit, cùm videris. Nec ego Bru
tum vito, nec tamen ab eo levationem ullam exspecto: sed
erant causæ, cur hoc tempore istic esse nollem: quæ si ma-
nebunt quærenda erit excusatio ad Brutum; &, ut nunc
est, manuræ videntur. De hortis, quæso explica caput
illud est, quod scis. sequitur, ut etiam mihi ipsi quiddam
opus sit. nec enim esse *in turba* possum, nec à vobis abesse.
huic meo consilio nihil reperio isto loco aptius; & de hac
re quid tui consilii sit, mihi persuasum est, & eò magis,
quòd idem intellexi tibi videri, me ab Oppio & Balbo valde
diligi. 11 sit. cum iis communices, quanto opere, & quare
velim hortos; sed id ita posse, si expediatur illud Faberia-
num. 12 sinine igitur auctores futuri, si qua etiam jactura
facienda sit in repræsentando, quoad possunt adduci: (to-
tum enim illud desperatum) denique intelliges, ecquid
inclinent ad hoc meum consilium adjuvandum. si quid
erit, magnum est adjumentum: sin minus, quacumque
ratione contendamus. 13 vetus illud ἐγγήραμμα, quemad-
modum scripsisti, vel 14 εὐπτίφιον putato. De illo Ostiensi
nihil est cogitandum. Quòd Lentulum invisis, valde gratum,
pueros attribue ei, quot, & quos videbitur. De Silii vo-
luntate vendendi, & de eo, quanti, tu vereri videris, pri-
mùm ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: sed tibi assen-
tior. quare, ut ei placuit, scripsi ad Egnatium. Quod Silius
te cum Clodio loqui vult; potes id mea voluntate facere:
commodiusque est, quàm, quod ille à me petit, me ipsum
scribere

---

1. *Sica, ut scribit.*) Hæc epistola superiori annexa est in vulgata editione.

2. *Tuis occupationibus.*) Vetus Tornæs. Lamb. teste, sic & in Scidis legitur & ita edidit Bosius. Victorius testatur antiqua exemplaria habere, *cujus occupationibus*, quod ipsi probatur.

3. *Cotta quod negas te nosse.*) Vict. edidit *Cotta quidem negat se nosse. sed ultra Silianam villam est, &c.* Bosius verò non ex conjectura sed ex fide Decurt. Tornæs. & Crevell. *Cotta quod negas te nosse ultra Silianam villam est, quam puto tibi notam esse, villula sordida.*

4. *Ad suillam rem.*) Liber Tornæs. *ad ullam rem*: Scidæ, *ac si ullam rem*: unde legit Bosius *ad suillam rem*. Non dubitat autem Manut. quin hoc ordine legendum sit: *ad aliam rem loci nihil satis ad eam quam quæro*, vulg. *ad aliam rem loci satis, nihil ad eam quam quæro*; sed id Ciceronis sententiæ repugnare ait Manutius.

5. *Quam ex litteris eius.*] Vt supra epist. 26. hujus libri auctoribus libris antiquis ed. Bos. *eius* pro *ejus*, si contra hoc loco ex eorundem fide pro *eius*, reposuisti, *ejus*, & pro, *scripserat*, *scripserat*.

6. *Quod res magni æstimo.*) Vox, *magni*, in vulgatis editionibus desiderator; propterea que in mendi suspicionem adducebatur Manut.

7. *Remp. lugere.*) Bosius emendavit ex omnibus suis mss. *lugere*.

8. *Quod faciebam sed mitius: erat enim ubi acquiescerem.*) Sic emendavit Bosius ex Decurtiano. Lamb. ex Tornæs. legit, *mitis* pro *mitius*, falsique dicit Victorium qui reponit, *invitus*: Lambin. sequitur Iunius; vulg. *quod faciebam: sed interea erat ubi acquiescerem.*

9. *Eamque ei solvi.*) Mss. fide ita legit Victorius, pro *eamque sibi solvi*, quod antea legebatur.

10. *Aledium.*) Vulg. *Atedium*.

11. *Sit cum iis communices.*] Abest verbum *sit* à vulgatis sed in omnibus mss. legitur, aut certè ejus loco, *si*, vel, *sic*, referente Bos.

12. *Sinine igitur auctores.*] Veteris Decurt. scriptura expressit Bosius, quo ea nequaquam illa mendorum illuvie inquinata esset; quo ceteri hic contaminati sunt; sic enim vulgò legitur hic locus: *Sinè igitur auctores futuri, si qua etiam jactura faciendæ sit in repræsentando, quod possum) adducito. Tum enim illud desperatum denique intelliges, & quid inclinetur ad hoc meum consilium adjuvandum.*

13. *Vetus illud ἐγγήραμμα.*) Vulgò *vetus* ἐπιγράμμα quod retinet Iunius ex mss. Pal. ut & ἐπιτίφιον pro ἐυπτίφιον.

14. Εὐπτίφιον.) Sepulchrum.

15. *Quare, quid ad te scribam.*] Totus hic orationis ambitus usque ad verba ista, *De Silii voluntate*, superiori epistolæ annexus est in vulg. editione.

Quasi

scribere ad Clodium. De mancipiis Castricianis, commodissimum esse credo, transigere Egnatium: quod scribis te ita futurum putare. Cum Ovia, 1 quæso, vide ut conficiatur. Quoniam, ut scribis, nox erat, in hodierna epistola plura exspecto.

CICERO ATTICO, S.

31 SILIVM mutasse sententiam Sica mirabatur. equidem magis miror, quod, cùm in filium causam conferret, quæ mihi non injusta videtur; (habet enim qualem vult) ais te putare, si addiderimus aliud, à quo refugiat, cùm ab ipso id fuerit destinatum, venditurum. Quæris à me, quod summum pretium constituam, 2 & quantum antetire istos hortos Drusi; accessi numquam: Coponianam villam & veterem, & non magnam novi; silvam nobilem, fructum autem neutrius: quod tamen puto nos scire oportere. sed mihi, 3 utrivis istorum, *tempore* magis meo, quam *ratione* æstimandi sunt. possim autem assequi, necne, tu velim cogites. si enim Faberianum venderem, 4 explicare vel repræsentatione 5 non dubitarem de Silianis, si modo adduceretur, ut venderet. si venales non haberet, transirem ad Drusum, vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit. magno etiam adjumento nobis Hermogenes potest esse in repræsentando: 6 at tu concede mihi, quæso, ut eo animo sim, quo is debeat esse, qui emere cupiat: & tamen servio ita cupiditati & dolori meo, ut à te *regi* velim. Egnatius mihi scripsit, is si quid tecum locutus erit (commodissimè enim per eum agi potest) ad me scribes: & id agendum puto, nam cum Silio non video confici posse. Pilliæ & Atticæ salutem. 7 Hæc ad te mea manu. vide, quæso, quid agendum sit.

CICERO ATTICO, S.

32 PUBLILIA ad me scripsit, 8 matrem suam (cum Publilio loqui retur) ad me cum illo venturam, & se unà, si ego paterer: orat multis & supplicibus verbis, ut liceat, & ut sibi rescribam. res quàm molesta sit, vides. rescripsi me etiam gravius esse affectum, quàm tum, cùm illi dixissem, me solum esse velle; quare nolle me hoc tempore eam ad me venire putabam, si nihil rescripsissem, illam cum matre venturam: nunc non puto. apparebat enim illis litteris 9 non esse ipsius illud autem, quod fore video, ipsum volo vitare, ne illæ ad me veniant & una est vitatio, ut ego nollem. sed necesse est (te hoc nunc rogo) ut explores, ad quam diem hic ita possim esse, ut ne opprimar. ages, ut scribis, temperatè Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen, si tibi non iniquum videbitur, ut tumtus hujus peregrinationis, quibus, si Romæ esset, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facilè contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti, & Aventini; & cum ei proposueris, ipse velim reliqua moderère, quemadmodum ex iis mercedibus suppeditemus ei quod opus sit. præstabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec Messallam, quos Athenis futuros audio, majoreis sumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. itaque velim videas, primùm conductores qui sint, & quanti; deinde, ut sit qui ad diem solvat; & quid viatici, quid instrumenti satis sit. jumento certè Athenis nihil opus est, quib. autem in via utatur, domi sunt plura, quàm opus erat: quod etiam tu animadvertis.

CICERO ATTICO, S.

33 EGO, ut heri ad te scripsi, si & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Drusus facilem se præbuerit, Damasippum velim aggrediare. is, opinor, 10 ita parteis fecit in ripa nescio quot tenorum jugerum, ut certa pretia constitueret; quę mihi nota non sunt. scribes ad me igitur, quidquid egeris. 11 vehementer me sollicitat Atticæ nostræ valitudo: ut verear etiam, ne qua culpa sit. sed & pædagogi probitas, & medici assiduitas, & tota domus in omni genere diligens, me rursus id *suspicari* vetat. 12 cur agitur. plura enim non possum.

CICERO ATTICO, S.

34 EGO hic vel sine Sica (Tironi enim melius est) facillimè possem esse, ut in malis. sed, cùm scribas videndum mihi esse, ne opprimar, ex quo intelligam, te 13 certum diem illius profectionis non habere; putavi esse commodius, me illuc venire; quod idem video tibi placere. cras igitur in Sicæ suburbano: inde, quemadmodum suades, puto me in Ficulensi fore. quibus de rebus ad me scripsisti, quoniam ipse venio, coram videbimus. tuam quidem & in agendis nostris rebus, & in consiliis ineundis, mihique dandis, in ipsis litteris, quas mittis, benivolentiam, diligentiam, prudentiam mirificè diligo.

CICERO ATTICO, S.

35 14 TU tamen, si quid cum Silio, vel illo ipso die, quo ad Sicam venturus ero, certiorem me velim facias, & maximè cujus loci detractionem fieri velit: quod enim scribis, EXTREMI; vide, ne is ipse locus sit, cujus causa de tota re, ut scis, est à nobis cogitatum. Hirtii epistolam tibi misi, & recentem, & benivole scriptam. Ante, 15 quàm à te proximè discessi, numquam mihi venit in mentem, quo plus insumptum in monumentum esset, quàm nescio quid, quod *lege* conceditur, tantundem populo dandum esse: quod non magnopere me veret, nisi nescio quomodo, ἀλόγως fortasse, nollem illud ullo nomine, nisi *fani*, appellari. quod si volumus, vereor, ne assequi non possimus, nisi mutato loco. hoc quale sit, quæso considera. nam etsi minùs urgeor, meque ipse propemodum colligi: tamen indigeo tui consilii itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quàm à me vis, aut pateris te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

CICERO ATTICO, S.

36 FANVM fieri volo; neq; hoc mihi 16 suada erui potest: sepulcri similitudinem effugere, non tam propter pœnam

1. *Quæso, vide ut conficiatur.*] Ita emendabit Lambinus, vulgo *quæso quidem ut conficiatur.*

2. *Et quantum antetire istos hortos Drusi; accessi numquam: Coponianam villam & veterem & non magnam novi: silvam nobilem, fructum autem neutrius*) Videatur Turnebus lib. XII Advers. cap 4. Alii cer legit & distinguit Iunius ex mss Pal. & q. a. i. h. D. *tantum accessi propius. Numquam emporam villam & veterem & non magnam. novi: silvam nobilem, &c.*

3. *Utrivis istorum.*] Bosius correxit *utrivis*, approbantibus Scidis & Tornæsiano, cùm in editionibus legeretur, *utrius*, sic etiam emendavit Lambinus.

4. *Explicare vel repræsentatione.*] *Repræsentare*, est præsens non in diem solvere. Oudem.

5. *Non dubitarem de Silianis, si modò adduceretur.*] Lamb. asserit legendum esse, *si non adduc.* pro *si modò adduc.* sed id abundè refellit Bosius. vulg. aliter distinguitur, *non dubitarem. De Silianis, si modò*

6. *At tu concede mihi.*] Vulg. exemplaria, *aut concede*, vel *at concede.* Bosii membranæ veteres *ut*, quam lectionem sequutus est.

7. *Hæc ad te mea manu.*] Hoc principium epistolæ in ms. Pal. quod Iunio probatur.

8. *Matrem suam (cum Publilio loquiretur) ad me cum illo.*) Pro *loquiretur*, quod est in multis excusis Bosius edidit ex Decurt. *loquiretur*; Lamb. legendum suspicatur, *matrem suam cum Publilio loqui solere, se ad me cum illo, &c.* Iunius ex conjectura legit *cum Publilio locutam*: vulgò *matrem suam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo venturam.*

9. *Non esse ipsius.*) Bosii antiquior & Tornæs. *non esse ipsius*: & ita reposuit. vulgatis *non illius esse.*

10. *Ita parteis fecit.*) Vulg. *ita partes fecit.*

11. *Vehementer me sollicitat.*) Hic etiam initium epistolæ statuitur in ms. Palatino.

12. *Cura igitur, plura enim non possum.*] Iunius ex ms. Pal. *cur igitur? plura enim non possum.*

13. *Certum diem illius profectionis.*] Victorii antiquior codex sic habet, *ex quo intelligam te certitudinem illius profectionis*: vulg. *certum illius profectionis diem.*

14. *Tu tamen si quid.*] Totam hanc periodum usque ad illa verba, *Hirtii epistolam*, superiori epistolæ adscripsit vulgata editio.

15. *Quam à te proximè.*] Restituit Bosius ex Scidis & Tornæsiano has duas voculas, *à te*, quæ exulabant à vulgatis.

16. *Suada erui potest.*] Receptam lectionem correxit Bosius, adjutus aliquantulum ope veterum librorum; in quibus cum liquido scriptum reperisset *suaderis*, reposuit, *suada erui.* Iunius testatur etiam in ms. uno legi *suaderi*; unde *dissuaderi* legit; quod etiam Lambinus conjecerat.

1. *Fateor*

nam legis studeo, quàm ut maximè assequar ἀποθέωσιν: quod poteram, si in ipsa villa facerem. sed, ut sæpe locuti sumus, commutationes dominorum reformido. in agro ubicumquo fecero, mihi videor assequi posse, ut *posteritas* habeat religionem. hæ meæ tibi ineptiæ (1 fateor enim) ferendæ sunt. 2 non habeo, ne me quidem ipsum, quicum tam audacter communicem, quàm te. si tibi res, si locus, si institutum placet, lege, quæso, legem, mihique eam mitte. si quid in mentem veniet, quo modo eam effugere possimus, utemur. Ad Brutum si quid scribes, nisi alienum putabis, objurgato eum, quòd in Cumano esse noluerit propter eam causam. 3 quam tibi dixit. cogitanti enim mihi, nihil tam videtur potuisse facere rusticè. Et, si tibi placebit sic agere de fano ut cœpimus, velim cohortere, & exacuas Cluatium: nam, etiam si alio loco placebit, illius nobis opera, consilioque utendum puto. 4 Tu ad villam fortasse eras.

CICERO ATTICO, S.

5 ATTI heri duas epistolas accepi, alteram pridie datam
37 Hilaro, alteram eodem die tabellario; accepique ab Ægypta liberto eodem die, Piliam & Atticam planè belle se habere. 6 hæ litteræ mihi redditæ sunt tertiodecimo die. Quod mihi Brutti litteras, gratum. ad me quoque misit: eam ipsam ad te epistolam misi, & ad eam exemplum mearum litterarum. De fano, si nihil mihi hortorum invenis (qui quidem tibi inveniendi sunt, si me tanti facis, quanti certè facis) valde probo 7 rationem tuam de Tusculano. quamvis prudens ad cogitandum sis sicut es, tamen, nisi magnæ curæ tibi esset, ut ego consequerer, id quod magnopere vellem, numquam ea res tibi tam bellè in mentem venire potuisset. sed nescio quo pacto *celebritatem* requiro. itaque hortos mihi conficias, necesse est. maxima est in Scapulæ celebritas; propinquitas præterea ubi sis, ne totum diem in villam. quare, antequam discedis, Othonem, si Romæ est, convenias pervelim. si nihil erit, etsi tu meam *stultitiam* consuesti ferre, eò tamen progrediar, 8 uti stomachere. Drusus enim certè vendere vult. si ergo aliud erit. non mea erit culpa, nisi emero; qua in re ne labar, quæso provide. providendi autem una ratio est, si quid de Scapulanis possumus. Et velim me certiorem facias, quàm diu in suburbano sis futurus. Apud Terentiam 9 gratia opus est nobis tua, tuaque auctoritate. sed facies, ut videbitur. scio enim, si quid mea interfuit, tibi majori *cura* solere esse, quàm mihi. 10 Hirtius ad me scripsit, Sex. Pompejum Corduba exisse, & fugisse in Hispaniam citeriorem, Cnæum fugisse nescio quò. neque enim curo. nihil præterea novi. litteras Narbone dedit VIIII. KAL. Maj. Tu mihi de Caninii naufragio, 11 quasi dubia misisti. scribas igitur, si quid erit certius. Quod me à mœstitia avocas 12 multum levaris, si locum fano dederis. multa mihi ἐκ ἀποθέωσιν in mentem veniunt. sed loco valde opus est: quare etiam Othonem vide.

CICERO ATTICO, S.

NON dubito, quin occupatissimus fueris, qui ad me 28
nihil litterarum. sed homo nequam, qui tuum commodum non exspectarit, cùm ob eam unam causam missus esset. nunc quidem, nisi quid te tenuit, 13 suspicor te esse in suburbano. at ego hic, scribendo dies totos, nihil equidem levor, sed tamen aberro. Asinius Pollio ad me scripsit de impuro nostro cognato. quod Balbus minos nuper satis planè, Dolabella obscurè, hic apertissimè. ferrem graviter, si *novæ agrimoniæ* locus esset. sed tamen 14 ecquid impurius? ô hominem cavendum! quamquam *mihi quidem*. sed tenendus dolor est. Tu, quoniam necesse nihil est, sic scribes aliquid, si vacabis. Quod putas 15 oportere pervideri jam animi mei firmitatem, graviusque quosdam scribis de me loqui, quam aut te scribere, aut Brutum: si, qui me fractum esse animo, & debilitatum putant, sciant quid litterarum, & cujus generis conficiam, credo, si modò homines sint, existiment me, sive ita levatus sim, ut animum vacuum ad res difficiles scribendas afferam, reprehendendum non esse; sive hanc *aberrationem à dolore* delegerim, quæ maxime liberalissima, doctoq; homine dignissima, laudari me etiam oportere. sed, cùm ego faciam omnia, quæ facere possim ad me adjuvandum; tu effice id, quod video te non minus, quàm me laborare. hoc mihi debere videor, neque levari posse, nisi solvero, aut videro me posse solvere, id est, locum, qualem volo, invenero. Heredes Scapulæ, si istos hortos, ut scribis tibi Othonem dixisse, partibus quatuor factis, liceri cogitant; nihil est scilicet emptori loci. fin venibunt; quid fieri possit, videbimus. nam ille 16 locus Publicianus, qui est Trebonii, & Cusinii, erat ad me allatus. sed scis aream esse. nullo pacto probo. Clodiæ sane placent; sed non puto esse venaleis. De Drusi hortis, quamvis abii abhorrere, ut scribis, tamen eò confugiam, nisi quid inveneris. ædificatio me non movet. nihil enim aliud ædificabo, nisi id, quod etiam, si illos non habuero, 17 κῦρος δ', ἐ, mihi sic placuit, ut cetera Antisthenis, hominis acuti magis, quàm eruditi.

CICERO ATTICO, S.

TABELLARIUS ad me cùm sine litteris tuis venisset, 29
existimavi tibi eam causam non scribendi fuisse, quòd pridie scripsisses ea ipsa, ad quæ rescripsi hac epistola. exspectaram tamen aliquid de litteris Asinii Pollionis. 18 sed nimium ex meo otio tuum *spectto*. quamquam tibi remitto, nisi quid necesse erit, necesse ne habeas scribere, nisi eris valde otiosus. De tabellariis facerem quod suades, si essent ullæ necessariæ litteræ, ut erant olim, cùm brevioribus diebus, tamen quotidie respondebant tempori tabellarii; & erat aliquid, Silius, Drusus alia quædam. nunc, nisi

1. *Vetter enim.*) Vulg. *farther enim.*

2. *Non habeo.*) Vulg. *nam habeo.*

3. *Quam tibi dixit.*) Legendum, *dixit*, ut est in Decurt. vulg. *quam tibi dixi.*

4. *Tu ad villam fortasse eras.*) Verba hæc in sequentem epistolam rejicit vulgata editio; sed hæc non esse sequentis epistolæ, & argumentum & mss. docere ait Junius.

5. *A tabellari duas epistolas accepi.*) Verbum hoc, *accepi*, subditititium putat Lamb. & lumendum inferre ἀπὸ κοινοῦ, sed hanc suspicionem refellit Tornæs. in quo legitur, *accepique ab Ægypta liberto eodem die*: & ita edidit Bosius. Ceterùm pro *accepi* vulg. legitur *recepi*.

6. *Hæ litteræ.*) Ita legi vult Lamb. ex codice Tornæs. vulg. *tuæ litteræ.*

7. *Rationem tuam de Tusculano, quamvis prudens.*) Aliter distinguit vulg. *rationem tuam. De Tusculano, quamvis prudens.*

8. *Uti stomachere.*) Ita reposuit Bosius ex priscis suis. Junius ex mss. duobus Pal. *ut ut stomachere.* vulg. *ut mihi stomachere.*

9. *Gratia opus est nobis tua, tuaque auctoritate.*) Sic veteres Bosii mss. Junius ex duobus Pal. *gratia potissimum opus est nobis tua, quam auctoritate.*

10. *Hirtius ad me scripsit.*) Hoc quoque initium epistolæ in mss. Pal.

11. *Quasi dubia misisti.*) Vulg. *quasi dubia remisisti.*

12. *Multum levaris, si locum.*) Vocabulum hoc, *levaris*, ex mss. Palat. rejicit Junius.

13. *Suspicor te esse.*) *Te* deest in vulg.

14. *Ecquid impurius.*) Vulg. *quid impurius.*

15. *Oportere pervideri.*) Rectius libri veteres, *pervideri*, quàm vulgari.

16. *Locus Publicianus.*) Precus auctoritate Decurtati, & Tornæsiani, scripsit Bosius, *Publicianus*; vulg. *publicanus.*

17. Κῦρος δ', ἐ *mihi sic placuit.*) Tornæs. ΚΥΡΟΑΣ: Decurt. ΚΥΡΟΣΑΣ, unde conjecit Bosius legendum, κῦρος δ' ἐ. Vict. legebat, κῦρος *mihi sic placuit*; quam lectionem sequuta est vulgata editio. Vrsinus autem melius putat κῦρος, quæ est antiqui libri scriptura. Bosii lectionem mss. Palat. probant, referente Junio.

18. *Sed nimium.*) Quidam legunt, *sed nimium*, quod minùs probat Bosius, neque est in suis mss.

1. Quod

nisi Otho extitisset, 1 quod scriberemus non erat. Idipsum dilatum est: tamen *allevor*, cùm loquor tecum absens, & multo etiam magis, cùm tuas litteras lego. sed quoniam & abes (sic enim arbitror) & scribendi necessitas nulla est, conquiescunt litteræ, nisi quid novi extiterit.

CICERO ATTICO, S.

40 QUALIS futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro, quem Hirtius ad me misit; in quo colligit *vitia* Catonis, sed cum maximis laudibus meis. itaque misi librum ad Muscam, ut tuis librariis daret. volo enim eum divulgari quod quò faciliùs fiat, imperabis tuis. Συμβουλευτικὸν sæpe conor: nihil reperio: & quidem mecum habeo 2 & Ἀριστοτέλους & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: sed quid simile? illi, & quæ ipsis honesta essent, scribebant, & grata Alexandro. ecquid tu ejusmodi reperis? mihi quidem in mentem venit. Quod scribis te veteri, ne & gratia & auctoritas nostra hoc meo mœrore minuatur: ego, quid homines aut reprehendant, aut postulent nescio; *ne doleam?* 3 qui potest? ne jaceant? quis umquam minus? dum tua me domus levabat, quis à me exclusus? quis venit, 4 qui offenderetur? Asturam sum à te profectus. legere isti læti, qui me reprehendunt, tam multa non possunt, quàm ego scripsi. quàm bene, nihil ad rem sed genus scribendi id fuit, quod nemo *abjecto animo* facere posset. triginta dies in hortis fui. quis aut congressum meum, aut facilitatem sermonis desideravit? nunc ipsum, ea lego, ea scribo, ut ii, qui mecum sunt, difficiliùs otium ferant, quàm ego laborem. si quis requirit, cur Romæ non sim: quia discessus est. cur non sim in his meis prædiolis, quæ sunt hujus temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. ibi sum igitur, ubi is, qui optimas Bajas habebat, quotannis hoc tempus consumere solebat. cùm Romam venero, nec vultu, nec oratione reprehendar. hilaritatem illam, qua hanc *tristitiam temporum* condiebamus, in perpetuum amisi. constantia, & firmitas nec animi, nec orationis requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici posse, aliud tua gratia, aliud nostra, ut præconi subjiciantur. id nisi fit, excludemur, sin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis nostra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo scribis, non est in eo. Faberiana modò res certa sit, tuque enitare, quod facis; quod volumus consequemur. 5 Quod quæris, quàm diu hic; paucos dies. sed certum non habeo. simul ac constituero, ad te scribam: & tu ad me, quàm diu in suburbano tuero, ad te scribam: & tu ad me, quàm diu in suburbano sis futurus. quo die ego ad te hæc misi, de Pilia, & Attica mihi quoque eadem, quæ scribis, & scribuntur, & nuntiantur.

CICERO ATTICO, S.

41 NIHIL erat, quod scriberem. scire tamen volebam, ubi esses; si abes, aut abfuturus es: quando redituru esses: 6 facies igitur me certiorem. Et, quod tu scire volebas, ego quando ex hoc loco; postridie Idus Januvii constitui manere; inde postridie in Tusculano, aut Romæ. utrum sim facturus, eo ipso die scies. Scis quam sit φιλόπονος συμφορὰ, minimè in te quidem: sed tamen avidè sum affectus de tanto: 7 quod nisi, non dico, effectum erit, sed fieri videro; audebo hoc dicere (& tu, ut soles, accipies) *ineursabit* in te dolor meus, non jure ille quidem; sed tamen feres hoc ipsum, quod scribo, ut omnia mea fers, ac tulisti. omnes tuas consolationes unam hanc in rem velim conferas. si quæris, quid optem: primum Scapulæ, deinde Clodiæ; postea, si Silius nolet; Drusus eget injustè; Cusinii & Trebonii. puto 8 Terentium esse dominum, 9 Rebilum fuisse certe scio. sin autem tibi Tusculanum placet, ut significasti quibusdam litteris, tibi assentiar. hoc quidem utique perficies, si me levari vis; quem jam etiam graviùs accusas, quàm patitur tua consuetudo; sed facis summo amore, & victus fortasse vitio meo; sed tamen, si me levari vis, hæc est summa levatio: vel (si verum scire vis) una. Hirtii epistolam si legeris, quæ mihi quasi πρόπλασμα videtur ejus vituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone; facies me, quid tibi visum sit, si tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum, nisi hac æstate absolutum erit, quam vides integram restare, scelere me liberatum non putabo.

CICERO ATTICO, S.

42 NULLUM à te desideravi diem litterarum: videbam enim quæ scribis: & tamen suspicabar, vel potius intelligebam, nihil fuisse, quod scriberes. A. D. VI. ID. verò & abesse te putabam, & planè videbam nihil te habere. ego tamen ad te ferè quotidie mittam. malo enim frustra, quàm te non habere, cui des; si quid forte sit, quod putes me scire oportere. itaque accepi VI. ID. litteras tuas inanes. quid enim habebas, quod scriberes? 10 mi tamen illud. quidquid erat, non molestum fuit. 11 NIHIL ALIUD; scire me, novi te nihil habere. 12 scripsisti tamen nescio quid de Clodia. ubi ergo ea est: aut quando venturus? placet mihi res sic, ut secundum Othonem nihil magis. sed neque hanc vendituram puto. delectatur enim, & copiosa est: & illud alterum quàm sit difficile, te non fugit. sed obsecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. 13 Ego me hinc postridie exiturum puto, sed aut in Tusculanum, aut domum; inde fortasse Arpinum, cùm certum scierò, scribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipsum, quod facis, faceres. putabam enim commodiùs te idem istud domi agere posse, interpellatione sublata.

CICERO ATTICO, S.

14 EGO postridie Idus, ut scripsi ad te ante, Lanuvii manere constitui; inde aut Romæ, aut in Tusculano, 43 scies ante utrumque. 15 Quod siles rectè mi illam rem fore levamento; bene facis; cùm id esset, mihi crede, perinde, ut existimare tu non posses. res indicat, quanto opere id cupiam,

1. *Quod scriberemus.*) Vulg. *quid scriberemus.*

2. Et Ἀριστοτέλους, & Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον.) Illud, Θεοπόμπου, ex mss. exemplar. bas restituit Vict. cùm in nullis extaret editionibus. Germani aliquod vocabulum desiderari videntes, Πάρεργα, substituerunt, sed malè.

3. *Qui potest.*) Cum apostropho legitur *pot'est*, tam in Tornæs. quàm in Decurtato.

4. *Qui offenderetur.*) Noluit vulgatam lectionem (*offendaretur*) mutare Bosius quamquam erat in Tornæsiano, *qui offenderet*, & paulò post *in horto*, pro *in horto*.

5. *Quod quæris quamdiu hic.*) Hic principium brevis unius epistolæ in mss. Palat.

6. *Facies igitur me.*) Vulgati libri *facias*. Bosius sequutus mss. suos scripsit, *facies*; & mox, *postridie Idus*, pro *postridie Idum*, quod tamen non improbat.

7. *Quod nisi non dicam effectum erit, sed fieri videro.*) Trajectis verbis legendum putat Lipsius, *quod nisi, non dico fieri videro, sed nisi effectum erit.* lib. IV. Antiq. lect. cap. 19.

8. *Terentium esse dominum.*] Codex Tornæsianus, *tertium esse dominum*, mendose ut opinatur Lambinus.

9. *Rebilum fuisse certè scio.*) Vulg. *Rebilium fuisse certò scio.*

10. *Mi tamen.*) Vulg. *mihi.*

11. *Nihil aliud; scire me, novi te nihil habere.*] Aliter distinguit vulgus, *Nihil aliud scire me, novi te nihil habere.*

12. *Scripsisti tamen.*) Vulg. *scripsi tamen.*

13. *Ego me hinc postridie.*) Hoc quoque initium brevis epist. in ms. Pal.

14. *Ego postridie Idus.*) Superiori epistolæ tota hæc periodus usque ad illa verba, *quod siles*; annexa est.

15. *Quod siles rectè mi illam rem.*) Ita Bos. ex Decurt. vulg. *quod scires rectè illam rem fore levamento.* Lamb. olim secutus erat conjecturam Manutii, *quod scribis, teres te, mihi illam rem, &c.* sed postea mutare sententia, pro *teres te*, legendum censuit *certè.*

cupiam, cùm tibi audeam confiteri; quem id non ita valde probare arbitror. sed ferendus tibi in hoc meus *error*: ferendus? immò verò etiam adjuvandus. De Othone, diffido fortasse, quia cupio. sed tamen major etiam res est quàm facultates nostræ, præsertim adversario & cupido, & locuplete, & herede. proximum est, ut velim Clodiæ. 1 sed si ista minus confici possunt, effice quidvis. ego me majore religione, quàm quisquam fuit ullius voti, obstrictum puto. videbis etiam Trebonianos: etsi absunt domini. sed, ut ad te heri scripsi, considerabis etiam de Tusculano; ne ætas effluat: quod certè non est committendum.

CICERO ATTICO, S.

44 ET Hirtium aliquid ad te συμπαθῶς de me scripsisse, facilè patior; (fecit enim humanè) & te ejus epistolam ad me non misisse, multo faciliùs. tu enim etiam humaniùs. Illius librum, quem ad me misit de Catone, propterea volo divulgari à tuis, ut ex istorum vituperatione fit illius *major laudatio*. Quod per Mustellam agis, habes hominem valde idoneum, meique sanè studiosum jam inde à Pontiano. perfice igitur aliquid quid autem aliud, nisi ut aditus sit emptori? quod per quemvis heredem potest effici. sed Mustellam id perfecturum, si rogaris, puto. Mihi verò & locum, quem opto, ad id, quod volumus, dederis, & præterea ἐξήγησμα. Nam illa Sillii, & Drusi non satis οἰκοδεσποτικὰ mihi videntur. a quid enim sedere totos dies in villa ista? igitur malim primùm Othonis, deinde Clodiæ. si nihil fiet, aut Druso ludus est suggerendus aut utendum Tusculano. Quòd domi te inclusisti, ratione fecisti. sed quæso confice, & te vacuum redde nobis. Ego hinc, ut scripsi antea, postridie id Lanuvium, deinde postridie in Tusculano: *contudi* enim animum, & fortasse vici, si modò permansero. scies igitur fortasse cras, summum perendie. Sed quid est quæso? 3 Philotimus nec arctim Pompejum teneri; (qua de re litterarum ad Clodium Patavinum missarum exemplum mihi Oppius, & Balbus miserant, se id factum arbitrari) bellumque narrat reliquum satis magnum. solet omnino esse Fulviniaster. sed tamen, si quid habes, volo etiam de naufragio Caniniano scire, quid sit.

CICERO ATTICO, S.

45 EGo hic duo magna σωτήρια absolvi. nullo enim alio modo à miseria quasi *aberrare* possum. tu mihi, etiam si nihil erit, quod scribas, quod fore ita video; tamen idipsum scribas velim, te nihil habuisse, quod scriberes, dum modò ne his verbis. De Attica, optimè. Ἀκηδία tua me movet: etsi scribis nihil esse. In Tusculano eo commodiùs ero, quòd & crebriùs tuas litteras accipiam, & te ipsum non numquam videbo. nam ceteroqui ἀκαιρότερα erant Astutæ: nec hæc, quæ refricant, hic me magis angunt. etsi tamen, VBICVMQVE sum, illa sunt mecum. De Cæsare vicino scripseram ad te, quia cognoram ex tuis litteris. 4 eum σωτήριον Quirino malo, quàm Saluti. Tu verò pervulga Hirtium. id enim ipsum putaram, quod scribis; ut cùm ingenium amici nostri probaretur, κατάθεσις vituperandi Catonis irrideretur.

CICERO ATTICO, S.

VINCAM, opinor, animum, 5 & Lanuvio pergam in Tusculanum. aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum est; (nam dolor idem manebit, 6 tantum mediocrius) aut nescio quid intersit, utrum illuc nunc veniam, an ad decem annos. neque enim ista major admonitio, quàm quibus assiduè conficior, & dies & noctes. quid ergo? inquies: nihil *littera*? in hac quidem re vereor ne etiam contra. nam essem fortasse durior. 7 ἔσσῳ enim animo nihil agreste, nihil inhumanum est. 46

CICERO ATTICO, S.

8 TU igitur, ut scripsisti; nec id incommodo tuo. vel binæ enim poterunt litteræ occurram etiam, si necesse erit. ergo id quidem, ut poteris. De Mustella, ut scribis; etsi magnum opus est. eo magis delabor ad Clodiam, quam in utroque Faberianum nomen explorandum est: de quo, nihil nocuerit, si aliquid cum Balbo eris locutus; & quidem, ut res est, emere nos velle, nec posse sine isto nomine 9 nec audere re incerta. sed quando Clodia Romæ futura est, & quia tanti rem æstimas, 10 eo prorsus specto; non quin illud malim; sed & magna res est, & difficile certamen cum *cupido*, cum *locuplete*, cum *herede*: etsi de cupiditate nemini concedam: ceteris rebus inferiores sumus. sed hæc coràm. Hirtii librum, ut facis, divulga. De Philotimo, idem & ego arbitrabar. Domum tuam pluris vìdeo futurum *vicino Cæsare*. Tabellarium meum hodie exspectamus. nos de Filia, & Attica certiores faciet. 47

CICERO ATTICO, S.

DOMI te libenter esse facilè credo. sed velim scire, quid tibi restet, aut jam ne confeceris. ego te in Tusculano exspecto, eoque magis, quod Tironi statim te venturum scripsisti, & addidisti, te putare opus esse. sentiebam omnino, quantum mihi præsens prodesses; sed multo magis *post discessum* tuum sentio. quamobrem, ut ante ad te scripsi, aut ego ad te totus, aut tu ad me, 11 quod licebit. 48

CICE-

1. *Sed si ista minus.*] Vulg. deest particula, *sed*.

2. *Quid enim sedere.*] Ita interpungendum, auctore Bosio.

3. *Philotimus nec arctim Pompejum teneri.*] Vulg. libri; *nec Cartini*; sed *Cartinum* ubi sit, non facilius opinatur Bosius, quis inveniat quàm Aristophanis πεφελοκοκκυγία. Legit igitur ex Decurtato *nec arctim*. Lamb. sequutus Manut. conjecturam, *Philotimus nec Cartejo Pompejum teneri*, legit: sed ex codice Torn. in quo est, *nec Cartani*, conjiciebat Turnebus, *Philotimus negat Cn. Pompejum, &c.* si quid verò sit præterea mutandum, Lambinus lectori vellet, *Philotimus negat Cartejo Cn. Pompejum teneri*.

4. *Eum σωτήριον Quirino malo.*] Ita restituit Victorius ex antiquiori suo, in quo legebatur, ΣΩΤΗΡΙΟΝ. prius autem inane spatium erat in excusis, quod Germani explere conati magis corruperant. Ceterùm pro *Quirino* legit vulgus *Quirini*.

5. *Et Lanuvio pergam.*] Particula, *&*, deest in vulg.

6. *Tantum mediocrius.*] Etiam codex Tornæs. ut & ii quibus Petrus Victorius usus est, habent *tantummodò utilius*, unde Corradus legendum existimat, *tantummodo facius*. Lamb. hujus emendationis *tantum mediocrius*, quisquis auctor sit, rectum putat. Iunius legit *tantummodò utilius*.

7. *Ἔσσῳ enim animo.*] Mss. suorum priscam lectionem, *essto*, ita emendavit Bosius. Victor. legit *excelsus*. Iunius mss. omnibus consentientibus legit, *isto enim animo*, *&c.*

8. *Tu igitur ut scripsisti.*] Hanc periodum usque ad illa verba, *De Mustella ut scribis*, superiori epistolæ aptari necesse esse ex mss. Palat. ait Iunius.

9. *Nec audere re incerta.*) Vulg. *nec audere incertè*.

10. *Eo prorsus specto.*] Vulg. *eò prorsus exspecto*.

11. *Quod licebit.*] In quibusdam antiquis est, *quare*, ut Manut. edidit; in aliis, *quod licebit*; idque sincerius putat Bosius, pro *quod*.

CICERO ATTICO, S.

49 HERI non multo pòst, quàm tu à me discessisti, puto, quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata, & litteras attulerunt 1 à C. Mario C. F. C. N. multis verbis agere mecum per cognationem, quæ mihi secum esset, per eum Marium, quem scripsissem, per eloquentiam L. Crassi, avi sui, ut se defenderem; causamq; suam mihi perscripsit. rescripsi patrono illi nihil opus esse, quoniam Cæsaris, propinqui ejus, omnis potestas esset, viri optimi, & hominis liberalissimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore, cum dubitet Curtius Consulatum petere? Sed hæc hactenus. De Tirone, mihi curæ est. sed jam sciam, quid agat. heri enim misi, qui videret: cui etiam ad te litteras dedi. Epistolam ad Cæsarem tibi misi. horti quam in diem proscripti sint, velim ad me scribas.

CICERO ATTICO, S.

50 VT me levarat tuus adventus, sic discessus afflixit. quare cùm poteris, id est, cùm 2 Sextii auctioni operam dederis, revises nos. vel unus dies mihi erit utilis? quid dicam, gratus? ipse Romam venirem, ut unà essemus, si satis consilium quadam de re haberem.

CICERO ATTICO, S.

51 TIRONEM habeo citiùs, quàm verebar. venit etiam Nicias: & Valerium hodie audiebam esse venturum, quamvis multi sint, magis tamen ero solus, quàm si unus esses. sed exspecto te, à Peduceo utique. tu autem significas aliquid etiam ante. verùm id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut scribis. hoc tamen velim scire, quando auctio. Epistolam ad Cæsarem mitti, video tibi placere. quid quæris? 3 mihi quoque hoc idem maximè placuit, & eo magis, quòd nihil est in ea, nisi optimi civis; sed ita optimi, ut *tempora*, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt. 4 sed scis ita nobis esse visum, ut isti ante legerent. tu igitur ut curabis. sed, nisi planè iis intelliges placere, mittenda non est. id autem utrum illi sentiant, anne simulent, 5 tu intelliges. mihi simulatio pro repudiatione fuerit. 6 τοῦτο ᾖ μυῖα ὄση? De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narravit: *debere*, non esse dignitatis meæ: perscriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. sed & hæc, & multa alia coràm. sustinenda tamen, si tibi videbitur, solutio est nominis Cærelliani, dum & de Metone, & de Faberio sciamus.

CICERO ATTICO, S.

52 L. Tullium Montanum nosti, qui cum Cicerone profectus est. ab ejus sororis viro litteras accepi, Montanum Planco debere, quòd præs pro Flaminio sit, HS XXV. de ea re nescio quid te à Montano rogatum. sanè velim, sive Plancus est rogandus, sive qua re potes illum juvare, juves. pertinet ad nostrum officium. si res tibi fortè notior est, quàm mihi; aut si Plancum rogandum putas; scribas ad me velim; ut, quid rei sit, & quid rogandum, sciam. De epistola ad Cæsarem quid egeris, exspecto. De Silio, non ita sanè laboro. tu mi aut Scapulanos, aut Glodianos efficias, necesse est. sed nescio quid videris dubitare de Clodia; utrum, 7 quando veneant, an sintne venales? Sed quid est, quod audio, Spintherem fecisse divortium? De lingua Latina securi es animi, dices, qui talia conscribis; ἀπόγραφα sunt: minore labore fiunt: verba tantum affero, quibus abundo.

CICERO ATTICO, S.

53 EGO, etsi nihil habeo, quod ad te scribam, scribo tamen, quia tecum *loqui* videor. Hic nobiscum sunt Nicias, & Valerius. hodie tuas litteras exspectabamus matutinas. erunt fortasse alteræ postmeridianæ, nisi te Epeiroticæ litteræ impedient: quas ego non interpello. Misi ad te epistolas ad Marcianum, & ad Montanum. eas in eundem fasciculum velim addas, nisi fortè jam dedisti.

M. TVL-

1. *A. C. Mario C. F. C. N. multis verbis, &c.*] Vulg. *à C. Mario C. F. cum multis verbis.*

2. *Sextii auctioni.*] Vulg. *Sestii.*

3. *Mihi quoque hoc idem.*] Apud quosdam receptam lectionem, *hodie*, pro, *hoc idem*, non improbat quidem Bosius, eam tamen sequutus est, quam referebat Decurtatus, quo auctore edidit, *hoc idem*; pronomen *hoc* deest in vulg.

4. *Sed scis ita nobis esse visum.*] Sic Bosius ex fide Decurtati: vulgo, *sed sic nobis visum.*

5. *Tu intelliges. mihi simulatio.*] Vulg. *tu intelliges. sed mihi simulatio.*

6. Τοῦτο ᾖ μυῖα ὄση?) Hoc verò quantula musca? Veteres Bos. mss. ΤΟΥΤΟ ΔΕ ΜΥΛΟCΗ, quod ita correxit & distinxit, τοῦτο ᾖ μυῖα ὄση? vulg. τοῦτο ᾖ μηλώσῃ; quod ex veteris scripturæ vestigiis conjecerat Victorius; pro, τοῦτο ᾖ γνώσῃ, quod antea legebatur: vulgatam lectionem sequitur Junius. at Dausquejus legit; τοῦτο δὲ μοι μελήσει, hoc mihi curæ futurum est. aut τοῦτο δὲ μὴ ἐλώσῃ, *clavum injiciet*, seu, rebus meis moram atque

7. *Quando veneant, an sintne venales?*] Vulg. *quando venias an sintne venales.*

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
LIBER DECIMVSTERTIVS,
AD
ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 AD Ciceronem ita scripsisti, 1 ulli ut neq; severius, 2 neque temperatius scribi potuerit; nec 3 magis, quàm quemadmodum ego maxime vellem. prudentissimè etiam ad Tullios. quare aut ista proficient, aut aliud agamus. De pecunia verò, video, à te omnem diligentiam adhiberi, vel potius jam adhibitam: quod si efficis, à te hortos habebo. nec verò ullum genus professionis est, quod malim, maximè scilicet ob eam causam, quæ suscepta est; cujus festinationem mihi tollis, quoniam de æstate polliceris, vel potius recipis: deinde etiam ad 5 καθαίρεσιν, mœstitiamque *minuendam* nihil mihi 6 reperiri potest aptius; cujus rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari velim. sed me ipse revoco. non enim dubito, quin, quòd me valde velle putes, in eo tu me ipsum cupiditate vincas. itaque istuc jam pro facto habeo. Exspecto, quid istis placeat de epistola ad Cæsarem. Nicias te, ut debet, amat, vehementerque tua sui memoria delectatur. Ego verò Peduceum nostrum vehementer diligo. 7 nam ecquanti patrem feci, totum in hunc: ipsum per se æquè amo, atque illum amavi: te verò plurimum, qui hoc ab utroque nostrum fieri velis. Si hortos inspexeris, & si de epistola certiorem me feceris, dederis mihi quod ad te scribam: sin minùs, scribam tamen aliquid. numquam enim deerit.

CICERO ATTICO, S.

2 GRATIOR mihi *celeritas* tua, quàm ipsa res. quid enim indignius? sed jam ad ista obduruimus, & humanitatem omnem exuimus. Tuas litteras hodie exspectabam, nihil equidem ut ex iis novi: quid enim? verum tamen. Oppio, & Balbo epistolas deferri jubebis, & tamen Pisonem sicubi de auro. Faberius si venerit, videbis ut tantum attribuatur, si modò attribuetur, quantum debetur. accipies ab Erote. Ariarathes 7 Ariobarzani filius Romam venit, vult, opinor, regnum aliquod emere à Cæsare. nam, quo modo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. omnino enim Sestius noster 9 parochus publicus occupavit: quod quidem faciè patior. verumtamen, quòd mihi, summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, invito eum per litteras, ut apud me *diversetur*. ad eam rem cùm mitterem Alexandrum, has ei dedi litteras. Cras igitur auctio Peducei. cùm poteris ergo; etsi impediet fortasse Faberius: sed tamen, cùm licebit. Dionysius noster graviter queritur, & tamen jure, à discipulis abesse tam diu. multis verbis scripsit ad me, credo item ad te. mihi quidem videtur etiam 10 diutius absturus: ac nollem, valde enim hominem desiderò.

CICERO ATTICO, S.

3 ATTE litteras exspectabam; nondum scilicet. nam has mane rescribebam. Ego verò ista nomina sic probo, ut nihil aliud me moveat, nisi quod tu videris dubitare, illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers: 11 qui si ipse negotium meum gererem, nihil gererem, nisi *consilio tuo*. sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua semper uteris, quàm quòd dubites de nominibus istis. etenim Cœlium non probas: plura non vis. utrumque laudo. his igitur utendum est. 12 præs aliquando factus esses, & in his quidem tabulis. à me igitur omnia. 13 quòd dies longior est, (teneamus modò quod volumus) puto fore istam etiam à præcone diem, certè ab heredibus. De Crispo & Mustella videbis: & velim scire quæ sit pars duorum. D. Bruti adventu eram factus certior. attulerat enim ab eo Ægypta libertus litteras. misi ad te epistolam, quia commodè scripta erat.

CICERO ATTICO, S.

4 HABEO munus à te elaboratum 14 de decem legatorum; & quidem puto. nam filius anno post Quæstor fuit, quàm Consul Mummius. sed quoniam sæpius de nominibus quæris quid placeat, ego quoque tibi sæpius respondeo, placere. Si quid poteris cum Pisone, conficies: 15 Avius enim videtur in officio futurus. Velim ante possis; si minùs,

---

1. *Ulli ut neque severius.*) Hanc lectionem efformavit Bosius ex corrupta hac Tornæsi. & Scidarum scriptura, *ultimè neque severius*. vulg omittitur vox, *ulli*.

2 *Temperatius.*) Auctoribus libris suis Tornæs. & Decurt. sic rescripsit Bosius. alii, *temperantius*, legunt.

3 *Magis, quam quemadmodum.*) Dictio, *quàm*, Manutio videtur abundare.

4. *Quod si efficis.*) Ita erat in mss. Bosii. vulgò, *& si efficis*.

5. Καθαίρεσιν.) Vitæ ad exitum perductionem.

6. *Reperiri potest aptius.*) Vulg. *acrius*.

7. *Nam ecquanti patrem feci, totum in hunc: ipsum.*) Pro *ecquanti*, vulg. habetur *& quanti*. Ceterùm Victorius se hunc locum restituisse ex codd. suis ait, quum antea nullo sensu legeretur *totum in nunc ipsum, persequor aque, &c.*

8. *Ar obarzani.*] Vulg. *Ariobarzanis*.

9. *Parochus publicus.*] Hæc est Tornæsii, Victorii, & Malasp. codicum lectio quæ probatur Lambino. Iunius Fulvium sequutus legit, *parochus publicus*. vulgò *parubius*.

10. *Diutius absuturus: ac nollem.*] Vulgò & legitur & distinguitur, *diutius absuturus, ac nollem*.

11. *Qui si ipse negotium meum gererem, nihil gererem nisi consilio tuo.*] Ita Lamb. reposuit ex Torn. quæ lectio Scidarum auctoritate confirmatur. vulg *quidè ipse negotium meum gererem, nisi consilio, &c.*

12. *Præs aliquando factus esses & in his quidem.*] Ita ex Scidis legit Bosius. vulgati Victorium sequuntur legentem, *præs aliquando factus esses in his*: antea habeatur, *expers aliquando factus esses, &c.* Lamb. ex Tornæs. ut ait, cum Germanis legit, *præs aliquando es*; ex quo Manutius facit *factus estes*.

13. *Quod dies longior est (teneamus modò quod volumus) puto, &c.*] Manut. ita conjecit legendum, cujus conjecturam confirmavit codex Tornæs in quo plane sic scriptum repperit Lambinus. vulgati habent, *quod dies longiores teneamus*.

14 *De decem legatorum.*] Ex Scidis & Tornæs. sic edidit Bosius; vulg. particula, *de*, abest.

15. *Avius enim videtur.*] Ita emendavit Victorius ex vett. codd. antea habebatur, *animus enim, &c.* vulgò legunt *Anius enim, &c.*

tis, utique simul simus cùm Brutus veniet in Tusculanum. magni interest mea, unà nos esse. scies autem, qui dies is futurus sit, si puero negotium dederis, ut quærat.

CICERO ATTICO, S.

1 SP. Mummium putaram in decem legatis fuisse: 2 sed videlicet. etenim εὐλογῶν fratri fuisse. fuit enim ad Corinthum. misi tibi Torquatum. colloquere tu quidem cum Silio, ut scribis, & urge. illam diem negabat esse mense Majo, istam non negabat. sed tu, ut omnia, istuc quoque ages diligenter. 3 De Crispo & Mustella, scilicet cùm quid egeris. Quoniam ad Bruti adventum fore te nobiscum polliceris, satis est, præsertim cùm hi tibi dies in magno nostro negotio consumantur.

CICERO ATTICO, S.

6 DE aquæductu probè fecisti. 4 columnarium, 5 vide, ne nullum debeamus. quamquam mihi videor audisse à Camillo, *commutatam* esse legem. Pisoni, quid est, quod honestiùs respondere possimus. quam solitudinem Catonis? 6 nec coheredibus solùm Herennianis, sed etiam, ut scis, (tu enim mecum egisti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaja sumserat. sed agit liberaliter, quoniam negat se quidquam facturum contra nostram voluntatem. coram igitur, ut scribis, constituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes convenisti, 7 planè bene fecisti. Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo ejus exemplum, sed tamen salvum est, 8 & ait Tiro te habere oportere: &, ut recordor, unà cum illius objurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum rescripseram, misi. Judiciali molestia ut caream, videbis. Tuditanum istum, proavum Hortensii, planè non noram; & filium, qui tum non potuerat esse legatus, fuisse putaram. Mummium fuisse ad Corinthum, pro certo habeo. sæpe enim hic Spurius, 9 qui nuper est, epistolas mihi pronuntiabat 10 *versiculis facetis* ad familiares missas à Corintho. sed non dubito, quin fratri fuerit legatus, non in decem. atque hoc etiam accepi, non solitos majoreis nostros legare in decem, qui essent imperatorum necessarii, ut nos ignari pulcherrimorum institutorum, aut *negligentes* potiùs M. Lucullum, & L. Murenam, 11 & ceteros conjunctissimos ad L. Lucullum misimus. illudque εὐλογώτατον, illum fratri in primis ejus legatis fuisse. operam tuam multam / qui & hæc cures, & mea expedias, & sis in tuis multo *minùs diligens*, quàm in meis.

CICERO ATTICO, S.

SESTIVS apud me fuit, & Theopompus pridie: venisse 7
à Cæsare narrabat litteras; hoc scribere, sibi certum esse Romæ manere; 12 causamque eam adscribere, quæ erat in epistola nostra, ne se absente leges suæ *negligerentur*, sicut esset neglecta sumtuaria. est εὐλογῶν: idque eram suspicatus. sed istis mos gerendus est, nisi placet, hanc ipsam sententiam nos persequi. & Lentulum cum Metella certè fecisse divortium. hæc omnia tu meliùs rescribes igitur quidquid voles, dum modo quid. jam enim non reperio, quid te rescripturum putem, nisi fortè de Mustella, aut si Silium videris. 13 Brutus heri venit in Tusculanum post horam decimam. hodie igitur me videbit: 14 ac vellem, cùm adesses. jussi equidem ei nuntiari, te, quoad potuisses, exspectasse ejus adventum, venturumque, si audisses; meque, ut facio, continuò te certiorem esse facturum.

CICERO ATTICO, S.

PLANE nihil erat, quod ad te scriberem. modò enim 8
discesseras, & paullo post tripliceis remiseras. 15 velim cures fasciculum ad Vestorium deferendum: & alicui des negotium, qui quæratur, Q. Faberii fundus num quis in Pompejano, 16 Nolanove vanalis sit. Epitomen Bruti Cœlianorum velim mihi mittas, & à 17 Philoxeno 18 Παναιτίου περὶ προνοίας. Te Idib. videbo cum tuis.

CICERO ATTICO, S.

COMMODVM discesseras heri, cùm Trebatius venit, 9
paullo post Curtius; hic salutandi causa: sed mansit invitus. Trebatium nobiscum habemus. hodie manè Dolabella. multus sermo ad multum diem. nihil possum dicere 19 ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. 20 ventum est tamen ad Quintum. multa ἀφαῖρα, ἀδιήγητα: sed unum ejusmodi, quod nisi exercitus sciret, non modò Tironi dictare, sed ne ipse quidem auderem scribere. sed hactenus. ἐυκόφρως ad me venit, cùm haberem Dolabellam, Torquatus; humanissimeque Dolabella, quibus verbis secum egissem, exposuit. commodum enim egeram diligentissimè: quæ diligentia grata est visa Torquato. A te exspecto, si quid de Bruto. quamquam Nicias confectum putabat; sed *divortium* non probari. quo etiam 21 magis laboro idem, quod tu. si quid est enim offensionis, hæc res mederi potest. 22 mihi Arpinum eundum est. nam & opus est constitui à nobis illa prædiola; & vereor, ne exeundi potestas non sit, cùm Cæsar venerit: de cujus adventu eam opinionem Dolabella habet, quam tu conjecturam facrebas ex litteris Messallæ. cùm illuc venero, intellexeroq; quid negotii sit; tum, ad quos dies rediturus sim, scribam ad te.

1. *Sp. Mummium.*] Bosius Scidas sequutus rectè hic inchoat epistolam, teste Iunio.

2. *Sed videlicet: etenim εὐλογῶν fratri fuisse.*] Ita ex antiquis suis Bosius antea erat & *videlicet*. Pighius in Fastis suis ad annum urbis DCIV. asserit etiam in ms. vetertimo fuisse, *sed videlicet*; conjicitque: *sed videre licet*. hoc est dispicere & considerare diligentius licet. idem liber ejus habebat, *in decem fuisse*, sine illo *legatis*.

3. *De Crispo & Mustella scilicet.*] Victorio hæc debetur emendatio, antea legebatur, *De Crispo & multis scilicet*.

4. *Columnarium.*) Fulvius ait esse in uno ms. *colonarium*.

5. *Vide ne nullum debeamus.*] Sic habet codex Torn. probante Lambino. Manut. tamen, Corrad. & Malasp. malunt legi, *ne ullum*.

6. *Nec coheredibus solum.*) Quidam sic legi volunt, *nec cum coheredibus solùm Herenn. sed etiam, ut scis tu, mecum egit de puero Lucullo*. codex Tornæs. habet, *nec cum heredibus*, &c. omnino locus corruptus videtur Lambino.

7. *Planè bene fecisti.*) Ita Decurt. & Tornæs. verbum, *fecisti*, abest à vulgatis.

8. *Et ait Tiro te habere oportere; & ut recordor.*) Hanc lectionem sequitur Iunius; quam Lambin. improbat, illud *oportere*, irrepticium existimans, conjecitque posse legi, *& ait Tiro apud te esse, & ut recor.* sequitur tamen codices Memm. Hurall. & Tornæs. qui habent, *& ait Tiro te habere! & ut rec. &c.*

9. *Qui nuper est.*] Emendatio hæc est Bosii: vulg. *qui nuper est * epist. &c.* Manut. ait in uno ms. legi *qui nuper est mortuus*, sed Bosio non probante, & dubitante Lambino. Victorius aliquid deesse agnoscit.

10. *Versiculis facetis.*] Vict. & Bos. lectionem hanc etsi non multum probent, rejicere tamen non audent illus mss. habent, *versiculis faceteis* hujus verò, ut & duo Palat. *versiculis factis*; unde conjicit *versiculis fartis*.

11. *Et ceteros conjunctissimos.*) Vocem, *conjunctissimos*, addidit Bosius ex suis mss.

12. *Causamque eam adscribere.*) *Eam adscribere*, vulgò.

13. *Brutus heri venit.*] Hoc principium epistolæ in ms. uno Pal. & probat Iunius.

14. *Ac vellem cum adesses. jussi.*) Ita Lamb. & Bosius ex mss. legebatur antea in excusis, *misi equidem ei nuntiari*. Iunius ait ms. Pa. habere, *misi equidem & nuntiavi*.

15. *Velim cures fasciculum ad Vestorium.*] Sic emendavit Vict. prius legebatur *velim cures eis titulum Ovrestorium, &c.*

16. *Nolanove vanalis.*] Sic habet ms. unus Fulvii, sic etiam veteres Bosii. vulgò *Nolanus vanalis sit*.

17. *Philoxeno.*] In Tornæsiano & Crusellino est, *Piloxeno*.

18. Παναιτίου.) Panætii de providentia.

19. Ἐκτενέστερον.) Prolixius & largius in officiis promittendis, nihil amatius.

20. *Ventum est tamen ad Quintum.*] Emendatio Victorii pro eo quod antea legebatur, *veritum est tamen ad quæ*. Manutius pro *tamen*, mavult *tandem*.

21. *Magis laboro idem, quod tu.*] Vulg. *magis laboro. Idem quod tu, &c.*

22. *Mihi Arpinum eundum est.* Hoc in ms. Pal. principium epist.

1. Παρὰ

CICERO ATTICO, S.

10 MINIME mirot te & graviter ferre de Marcello, & plura veteni periculi genera. QUIS ENIM hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec videbatur natura ferre, ut accidere posset? omnia igitur metuenda. sed illud 1 παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu præsertim: *ME RELIQUUM CONSULAREM.* quid? tibi Servius, quid videtur? quamquam hoc nullam ad partem valet scilicet, mihi præsertim, qui non minùs bene actum cum illis putem. quid enim sumus? aut quid esse possumus? domine, an foris? quid nisi mihi hoc venisset in mentem scribere ista nescio quæ, quò verterem me, non haberem. ad Dolabellam, ut scribis, ita puto faciendum, χρηστότερα quædam, πολιτικώτερα. faciendum certè aliquid est. valde enim desiderat. 2 Brutus si quid egerit, curabis ut sciam: cui quidem quamprimum agendum puto, præsertim si statuit. *sermunculum* enim omnem aut restinxerit, aut sedarit. sunt enim, qui loquantur etiam mecum. Sed hæc ipse optimè, præsertim si etiam recum loquetur. 3 Mihi est in animo proficisci XI. Kal. hic enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec usquam; 4 sed tamen aliquid illic. Hodie Spinterem exspecto. misit enim Brutus 5 ad me: per litteras purgat Cæsarem de interitu Marcelli: in quem, ne si insidiis quidem ille interfectus esset, caderet ulla *suspicio*, nunc verò, cùm de Magio constet, nonne furor ejus causam omnem sustinet? planè, quid sit, non intelligo. explanabis igitur. quamquam nihil habeo, quòd dubitem, nisi ipsi Magio quæ fuerit causa amentiæ: pro quo quidem 6 etiam sponsor Sunii factus est. nimirum id fuit. *solvendo* enim non erat. credo eum petisse à Marcello aliquid, & illum, ut erat, constantiùs respondisse. 7 ὁ τωυτὸν εἶδος.

CICERO ATTICO, S.

11 CREDEBAM esse facile, totum est aliud, posteaquàm sum à te 8 dijunctior. sed fuit faciendum, ut & constitueram merceduias prædiorum, & ne magnum onus observantiæ Bruto nostro imponerem. posthac enim poterimus commodiùs colere inter nos in Tusculano. hoc autem tempore, cùm ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non possem, privabatur omni delectatione Tusculani. tu igitur, si Servilia venerit, si Brutus quid egerit, etiam si constituerit, quando obviam: quidquid denique erit, quod scire me oporteat, scribes. Pilonem, si poteris, 9 convenies. vides, quàm maturum sit. sed tamen, quod *commodo tuo* fiat.

CICERO ATTICO, S.

12 VALDE me momorderunt epistolæ tuæ de Attica nostra: eædem tamen sanaverunt. quòd enim te ipse consolabare eisdem litteris, id mihi erat satis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligarianam præclarè vendidisti. posthac quidquid scripsero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone scribis, 10 scis me ante orationes, aut aliquid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. postea autem quàm hæc cœpi φιλολογώτερα, jam Varro mihi denuntiaverat magnam lane, & gravem προσφώνησιν. biennium præteriit, cùm ille Καλλιππίδης assiduo cursu cubitum nullum processerit. ego autem me parabam ad id, quod ille mihi misisset, ut 11 αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λόγιον, si modo potuissem. nam hoc etiam Hesiodus adscribit, 12 αἴκε δύνῃαι. nunc illam περὶ πλῶν συνταξιν, lanè mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, despondimus, 13 idque tu eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam, 14 ἀκαδημικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, sed nullo modo *philologi*, nimis acutè loquuntur, ad Varronem transferamus. etenim sunt Ἀ'πόχειαι; quæ iste valde probat. Catulo & Lucullo alibi reponemus; ita tamen si tu hoc probas: deque eo mihi rescribas velim. 15 De Brinniana auctione accepi à Vestorio litteras. ait, sine ulla controversia rem ad me esse collatam (Romæ videlicet, aut in Tusculano me fore putaverunt) A. D. IIIX. Kal. Quint. dices igitur 16 vel amico tuo, S. Vettio coheredi meo, vel Labeoni nostro, paullum proferant auctionem; me circiter Nonas in Tusculano fore. cum Pisone sirotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus. dies adest.

CICERO ATTICO, S.

13 COMMOTUS tuis litteris, quod ad me de Varrone scripseras, totam Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtulique ad nostrum sodalem, & ex duobus libris contuli in quatuor. grandiores sunt omnino, quàm erant illi; sed tamen multa detracta. tu autem mihi pervelim scribas. 17 qui intellexeris illum velle. 18 illud verò utique scire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖαι, nisi forte Brutum: 19 id hercle restabat: sed tamen scire pervelim. libri quidem ita exierunt, (nisi fortè me communis φιλωτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem *simile quidquam*. tu illam jacturam feres æquo animo, quòd illa, quæ habes de Academicis, frustra descripta sunt. multò 20 tamen hic erunt splendidiora, breviora, meliora. nunc autem ἀπορῶ, quò me vertam. volo Dolabellæ 21 valde desideranti non reperio, quid: & simul αἰδέομαι Τερῶας; neque, si aliquid, 22 qui potero μέμψιν effugere. aut cessandum igitur, aut aliquid excogitandum. sed quid hæc levia curamus? Attica mea, obsecro te, quid agit? quæ me valde angit. sed crebro regusto tuas litteras: in his acquiesco, 23 tamen exspecto novas.

CICE-

1. Παρὰ τὴν ἱστορίαν.) Præter historiam, contra veritatem. Junius ait mss. Pal. habere παρὰ τὴν ἱστορίαν.

2. *Brutus si quid egerit.*) Ita legendum ex Decurt. ut & Lamb. emendavit ex Torn. vulgati sequuntur Victor. qui vocem *egerit* supervacaneam putat, atque in nullis mss. quos vidit extare.

3. *Mihi est in animo.*) Hoc alterius epistolæ principium, in ms. uno Palat.

4. *Sed tamen aliquid illic. Hodie.*] Sic Bosius ex Decurtato, vulg. *sed tamen illic hodie.*

5. *Ad me per litteras.*] *Ad me per litteras*, habent vulgatæ edit.

6. *Etiam sponsor Sunii factus est.*) Sic Bosius ex corrupta scriptura; in Tornæs. enim habebatur, *sponsor sum factus est*; in Decurt. verò, *sponsor Sunii factus est.*

7. Οὐ τωυτὸν εἶδος.) Supplendum ex Euripidis Ione, φαίνεται τῶν παραγκάτων Πρόσωθεν ὄντων, ἐγγύθεν δ' ὁρωμένων. Non eadem facies apparet, cùm res procul sunt, & cùm prope cernuntur. Sic Bosius depravatam Euripidis lectionem emendat. Lamb. cum Vict. legit, ὁ τωῦτ' ὄρεος: vulg. habetur, ὁ ἠὲ ὄρεος, vel ὁ ἠὲ ὄρεος: in codice Torn. legitur ὁ πάτ' ὄρεος.

8. *Dijunctior.*] Vulg. *dijunctior.*

9. *Convenies.*] Vulg. *conveniao.*

10. *Scis me ante orationes.*] Vulg. *scis me ante orat.*

11. Αὐτῷ τῷ.) Eâdem mensura, & melius.

12. Αἴκε δύνῃαι.) Si possis. Vulg. αἴκε δύνῃαι.

13. *Idque tu eum.*) Voculam *eo* quæ abest ab excusis, restituit ex mss. suis Bosius.

14. Ἀκαδημικὴν) Vulg. ἀκαδημαϊκὴν.

15. *De Brinniana auctione.*) Ita ex veteribus libris reposuit Victorius, pro, *Brinniana auctione.*

16. *Vel amico tuo S. Vettio coheredi.*) Vulgati codices edunt pro *S. Vettio*, *vel Othoni*, aliter quam mss. nam in Tornæs. Decurt. & Crusell. est, *Suetio.* Bosius primam literam à reliquis disjungens legit *S. Vettio*, id est, *Spurio Vettio.*

17. *Quem intellexeris.*] Emendatio Victorii, cum antea legeretur, *quæ intellexeris.*

18. *Illud verò utique.*) Particula, *verò*, abest à vulgatis.

19. *Id hercle restabat.*) Tempore Vict. legebatur, *id si deerstabat*; quod ille agnoscit vitiosum esse, & dubitanter conjicit, *id si restabat*; planè improbans eos qui legebant, *idem deterrestabat.*

20. *Tamen hæc erunt.*] Vulg. *erant.*

21. *Valdè desideranti.*) *Magis desideranti*, Vulg.

22. *Qui potero μέμψιν.*) *Quò* deest in vulgatis.

23. *Tamen exspicio novas.*] Victorius mavult, *Novas*, & hanc ait esse priscam lectionem.

I. S.

CICERO ATTICO, S.

14 BRINNII libertus, coheres noster, scripsit ad me, velle, 1 si mihi placeret, 2 coheredes, & Sabinnm Albium ad me venire. id ego planè nolo. hereditas tanti non est. & tamen obire auctionis diem facile poterunt, (est enim III. Id.) si me in Tusculano postridie Nonas mane convenerint. quòd si laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel ut videbitur. nihil enim interest. quare, nisi jam profecti sunt, retinebis homines. De Bruto, si quid erit: de Cæsare, 3 si quid scies; si quid erit præterea, scribes. Illud etiam atque etiam considerès velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus. etsi etiam ante ahquid pertinet. nam scito, te ei dialogo adjunctum esse tertium. opinor igitur consideremus: etsi nomina jam facta sunt. sed vel induci, vel mutari possunt.

CICERO ATTICO, S.

15 QUID agit, obsecrote, Attica nostra? nam triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim venerat: nec fortasse causa fuerat. itaque ipse quid scriberem non habebam. quo autem die has Valerio dabam, exspectabam aliquem meorum: qui si venisset, & à te quid attulisset, videbam non defuturum quod scriberem.

CICERO ATTICO, S.

16 NOS, cùm flumina, 4 & solitudines sequeremur, quò facilius sustentare nos possemus, pedem è villa adhuc egressi non sumus; ita magnos & assiduos imbreis habebamus. Illam Academicen συωπαξιν totã ad Varronẽ traduximus. 5 primò fuit Catuli, Luculli, Hortensii. deinde quia ὡδὶ τὸ πρέπον videbatur, 6 quòd erat hominibus nota, non illa quidem 7 ἀπαιδευσία, sed in iis rebus 8 ἀτερψία, simul ac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem, Brutumque transtuli. ecce tuæ litteræ de Varrone. nemini visa est aptior Ἀ'ναπόχεια ratio. sed tamen velim scribas ad me, primùm placeatne tibi aliquid ad illum, deinde, si placebit, hocne potissimum. Quid Servilia, jamne venit? Brutus ecquid agit, ecquando? De Cæsare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Pisone, si quid poteris.

CICERO ATTICO S.

17 V Kalend. exspectabam 9 Roma aliquid; non quò imperassem. igitur aliquid tuis. nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut si aliquid egit, 11 ecquid à Cæsare. sed quid ista, quæ minis curo? Attica nostra quid agat, scire cupio. etsi tuæ litteræ (sed jam nimis veteres sunt) rectè sperare jubent. tamen exspecto recens aliquid.

CICERO ATTICO, S.

18 VIDES, propinquitas quid habeat. nos verò conficiamus hortos. colloqui videbamur, in Tusculano cùm essem; tanta erat crebritas litterarum. sed id quidem jam erit. ego interea admonitu tuo perfeci sanè argutulos libros ad Varronem: sed tamen exspecto, quid ad ea, quæ scripsi ad te: primùm, qui intellexeris eum desiderare à me, cùm ipse homo πολυγραφώτατος numquam me lacessiverit: deinde, 12 quem ζηλοτυπῶν, nisi forte Brutum: quem si non ζηλοτυπῶ, multo Hortensium minùs, aut eos qui de Rep. loquuntur. planè hoc mihi explices velim: in primis, maneasne in sententia, ut mittam ad eum, quæ scripsi; an nihil necesse putes, sed hæc coram.

CICERO ATTICO, S.

COMMODUM discesserat Hilarus librarius IV. Kalend. 19 cui dederam litteras ad te, cùm venit tabellarius cum tuis litteris pridie datis: in quibus illud mihi gratissimum fuit, quòd Attica nostra rogat te, ne tristis sis, quòdque tu ἀκιν δυνα esse scribis. Ligarianam, ut video, præclarè auctoritas tua commendavit. scripsit enim ad me Balbus, & Oppius, mirificè se probare, ob eamque causam ad Cæsarem eam se oratiunculam misisse. hoc igitur idem tu mihi antea scripseras. in Varrone justa causa me non moveret, 13 ne videret φιλένδοξος: (sic enim constituebam, neminem includere in dialogos eorum, *qui viverent*) sed, quia scribis & desiderari à Varrone, & magni illum æstimare, eos confeci; & absolvi, nescio quàm bene, sed ita accuratè, ut nihil posset supra, 14 Academicam omnem quæstionem libris quatuor. in eis, quæ erant contra 15 ἀκατάληψίαν præclarè collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipse respondeo: tu es tertius in sermone nostro. si Cottam, & Varronem fecissem inter se disputanteis, ut à te proximis litteris admoneor; meum 16 κωφὸν πρόσωπον esset. hoc in antiquis personis suaviter fit, ut & Heraclides in multis, & nos sex de rep. libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres, mihi vehementer probati. in eis quoque eæ personæ sunt, ut mihi tacendum fuerit. Crassus enim loquitur, Antonius, Catulus senex, C. Julius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius. puero me hic sermo inducitur, ut nullæ esse possent partes meæ. quæ autem his temporibus scripsi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo sermo ita inducitur ceterorum, ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quinque libros πρὸς τελῶν, ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, πρὸς πυθαγορικὸν M. Pisoni darem. 17 ἀζηλοτύπητον id fore putaram, quòd omnes illi recesserant. hæc Academica, ut scis, cum Catulo, Lucullo, Hortensio contuleram. sane in personas *non cadebant*. 18 erant enim λογικώτερον, quàm ut illi de iis somniasse umquam viderentur. itaque, ut legi tuas de Varrone, tanquam 19 ἐρμαῖοι arripui. aptius esse nihil potuit ad id philosophiæ genus, quo ille maximè mihi delectari

1. *Si mihi placeret.*] Ita Dec. & Torn. vulg *placet.*

2. *Coheredes & Sabinum.*] Fulvius ait in mſ. suo esse *coheredes se & Sabinum.*

3. *Si quid scies; si quid erit præterea, scribes.*] Sic Decurt. & Tornæſ. vulg. *Si quid scies præterea, scribes.*

4. *Et solitudines.*] Auctoribus veteribus libris sic reseribit Bosius; legitur singulari numero, *& solitudinem.*

5. *Primò fuit Catuli.*] Est à Torn. & Dec. vulgò, *modo fuit Catuli.*

6. *Quod erat hominibus nota.*] Lectio hæc est Dec. & Torn. alii habent, *quod erat hominibus non ignota.*

7. Ἀπαιδευσία.) Ignorantia.

8. Ἀτερψία.) Ruditas. Sic reposuit Victorius, nisi quod dandi casu legit, antea legebatur ἀτερψίᾳ.

9. *V. Kal.*] Ita Lamb. & Boſ. ex Scid. & Torn. vulg. *D. VI exspectabam*; ex quo Lamb. olim fecerat: *die VI. vel A. D VI.* sed nunc Tornæſ. lectionem omnibus præponit.

10. *Roma aliquid; non quo imperassem. Igitur aliquid tuis.*] Sic Bosius ex Scidis & Torn. vulg *Roma aliquid non imperassem igitur aliquid:* quidam legunt, *Roma aliquid novi. imperasset igitur aliquid tuis.* sed Lamb. si quid sit mutandum, sic mutarit, *Roma aliquid, non quo imperassem tuis. igitur nunc eadem illa.*

11. *Ecquid.*] Vulg *& quid.*

12. *Quem* Ζηλοτυπεῖν.) Faernus post hoc verbum, deesse aliquod putabat, & rectè: nam Bosius ex Decurtato & Tornæſ. hæc verba quæ vulgo deerant addidit, *nisi forte Brutum: quem si non* ζηλοτυπεῖ, *multò,*

13. *Ne videret* φιλένδοξος.) Ambitiosus, amator illustrium virorum. Petrus Vict. hoc restituit: tum ex mſſ. tum ex olim excusis, repudians illud, φιλόδοξος, quod in hujus locum irrepserat.

14. *Academicam omnem quæstionem libris quatuor.*] Hoc totum suspicatur abundare Manut. ut glossema super orum verborum; sed malè suspicatur judice Lambino, qui retinendum censet.

15 Ἀκατάληψίαν.) Opinionem eorum, qui nihil comprehendi posse dicant.

16. Κωφὸν πρόσωπον.) Muta persona.

17 Ἀζηλοτύπητον.) Sine invidia. Libri excusi, ἀζηλότυπον, quod non displicet Bosio. verùm alterum præstulit, quia reperit in mſſ. suis.

18. *Erant enim* λογικώτερον, *quam ut illi de iis somniasse unquam viderentur.*] Hoc Vict. & alii restituerunt. antea legebatur nullo prorsus sensu, *erant enim* λογικώτερον *quam invisibia de iis omnia & iniqua viderentur.*

19. Ἐρμαῖον.) Lucrum insperatum.

stari videtur, 1 moasque parteis, ut non sim consecutus, ut superior mea causa videatur. 2 sunt enim vehementer πηχυνὰ Antiochia: quæ diligenter à me expressa, *acumen* habent Antiochi, *nitorem* orationis nostrum; si modò is est aliquis in nobis. sed tu, dandosne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. mihi quædam occurrunt: sed ea coram.

CICERO ATTICO, S.

20 A CÆSARE litteras accepi consolatorias, datas prid. Kal. Maj. Hispali. De urbe augenda quid sit promulgatum, non intellexi; id sane scire velim. Torquato nostra officia grata esse, facilè patior: eaque augere 3 non desinam. Ad Ligarianam de uxore Tuberonis, & privigna, neque possum jam addere, (est enim res pervulgata) neque Tuberonem volo defendere. mirificè est enim 4 φιλαύτος. *theatrum* quidem sanè bellum habuisti. ego, etsi hoc loco facillimè sustentor, tamen te videre cupio. itaque, ut constitui, adeso. Fratrem credo à te esse conventum. scire igitur studeo, quid egeris. De fama nihil laboro: etsi scripseram ad te tunc 5 stulte; NIHIL MELIVS. curandum enim non est. atqui hoc IN OMNI VITA SVA 6 QUEMQUE à RECTA CONSCIENTIA 7 TRAVERSUM UNGUEM NON OPORTET DISCEDERE: 8 viden' quàm φιλοσόφως? an tu nos frustra existimas hæc in manibus habere? 9 δεδήχθαι te nolem, quod nihil erat. redeo enim rursus eodem. quidquamne me putas curare in toto nisi ut ei ne desim? id ago scilicet, ut judicia videat tenere. 10 μὴ γὰρ αὐτοῖς? vellem tam domestica ferre possem, quàm ita contemnere. putas autem me voluisse aliquid, quod perfectum non sit? non licet scilicet sententiam suam: sed tamen quæ tum acta sunt, non possum non probare: & tamen non curare pulchrè possum, sicuti facio. sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO, S.

21 AD Hirtium dederam epistolam sanè grandem, quam scripseram proximè in Tusculano. Huic, quam 11 tum mihi misisti, rescribam alias. nunc aliis malo. Quid possum de Torquato, nisi aliquid à Dolabella? quod simul ac; continuo scietis. exspectabam hodie, aut summum cras ab eo tabellarios: qui simul ac venerint, mittentur ad te. A Quinto exspecto. proficiscens enim è Tusculano 11 x. Kal. ut scis, misi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam, 12 INHIBERE illud tuum, quod valde mihi arriserat, vehementer displicet. est enim verbum totum nauticum. quamquam id quidem sciebam: sed arbitrabar sustineri remos, 12 cùm inhibere essent remiges jussi. id non esse ejusmodi didici heri, cùm ad villam nostram navis appelleretur. non enim sustinent, sed alio modo remigant. id ab 13 ἐποχῇ remotissimum est. quare facies, ut ita sit in libro, quemadmodum fuit. 14 dices hoc idem Varroni, nisi fortè mutavit. nec est melius quidquam; 15 quàm ut Lucullus 16 *Sustineat currum ut bonus sæpe agitator, equosq.* semperque Carneades 17 προδόλλω pugilis, & retentionem aurigæ 18 similem facit ἐποχῇ. *inhibitio* autem *remigum* motum habet, & vehementiorem quidem, remigationis navem convertentis ad puppim. vides, quanto hoc diligentiùs curem, quàm aut de rumore, aut de Pollione: de Pansa etiam, si quid certius (credo enim palam factum esse:) de Critonio, si quid esset: certene de Metello & Balbino. dic mihi, placetne tibi primum edere *injussu meo?* hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros solitus est divulgare; ex quo, 19 λόγιοιν Ἑρμόδωρος. quid illud? rectumne existimas 20 cuiquam ante quam Bruto? cui te auctore. προσφωνῶ, scripsit enim Balbus ad me se à te quintum *de finibus* librum descripsisse: in quo non sanè multa mutavit. sed tamen quædam. tu autem commodè feceris, si reliquos continueris, ne & 21 ἀδόξοτος habeat Balbus, & ἔωλα Brutus. sed hæc hactenus, ne videar 22 περὶ μικρὰ σπουδάζειν. etsi nunc quidem *maxima* mihi sunt hæc. quid est enim aliud? Varroni quidem quæ scripsi te auctore, impropero mittere, ut jam Romam miserim describenda. ea si voles, statim habebis. scripsi enim ad librarios, ut fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. ea verò continebis, quoad ipse te videam; quòd diligentissimè facere soles, cùm à me tibi dictum est. 23 cùm autem fugit me tibi dicere, mirificè Cæcilia studio videlicet philosophiæ flagrans describit à tuis: istos ipsos *de finibus* habet. ego autem tibi confirmo (possum falli, 24 ut homo) à meis eam non habere. numquam enim ab oculis meis absfuerunt. tantum porro aberat, ut binos scriberent; vix singulos confecerunt, tuorum 25 tamen ego nullum *dolitum* arbitror. 26 idemq; te volo existimare. à me enim prætermissum est, ut dicerem, eos exire nondum velle. Hui quàm diu de nugis? de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi assentior. coheredes, ut scribis, in Tusculano. 27 De Cæsaris adventu, scripsit ad me Balbus, non ante Kal. Sext. De Attica optimè,

1. *Moasque parteis.*) Ita in mss. Bosii alii habent, *easque partes.*

2. *Sunt enim vehementer πηχυνά.*) Vocabulum hoc Græcum quod antea decerat restituit Victorius.

3. *Non desinam. ad Ligarianam de uxore Tuberonis, & privigna, neque possum jam addere.*] Hæc sunt Decurt. Torn. & Crusellino. vulgò, *non desinam. De uxore Tuberonis & privigna neque possum jam addere, &c.*

4. Φιλαύτος.) Accusandi seu criminandi cupidus.

5. *Stulè*; NIHIL MELIVS. *curandum enim non est, atqui hoc*] Ita Bos. ex Seidis. Iunius ait mss. Pal. sic distinguere, *stulè, nihil melius curandum hominibus est. Atque hoc. In omni, &c.* vulg. *Curandum enim nobis est, atque hoc, &c.* Lamb. addita particula negativa legit, *curandum enim nobis non est, atque, &c.* quibusdam sic placet scribi, *nemo nihil enim curandum nobis est, nihilque melius, atque hoc, in omni vita.*

6. *Quemque.*] Manutius mavult, *quemquam.*

7. *Traversum ungum non oportet discedere.*] Vulg. *traversum ungum non oportere discedere.*

8. *Viden' quam φιλοσόφως? an tu nos.*] Est hoc à Vict. prius habebatur, *videtne' quam philosophice an tu nos, &c.*

9. Δεδήχθαι te nolim.] Morsum esse. Mss. Victorii ita habent. antea legebatur δεδεῖχθαι te nollem.

10. Μὴ γὰρ αὐτοῖς.) Neque enim ipsis (sc. credo.) Cum interrogat. hoc legendum censet Bos.

11. *Tum mihi misisti.*) Ita Dec. & Torn. vulg. *te mihi misisti.*

12. *Inhibere essent remiges jussi.*] Vulg. *inhiberi essent remiges jussi.*

13. Ἐποχῇ.) Assensionis retentione.

14. *Dices hoc idem Varroni, nisi forte mutavit.*) Ms. Bosii est hæc lectio; Vulgata est, *dicam idem Varroni si forte mutavit.*

15. *Quam ut Lucullus.*) Fæcnus probante Vrsino legebat, *quam ut Lucilius.*

16. *Sustineat currum, ut bonus.*) Hexametro huic ordinem suum ex antiquis codd. reddidit Victorius, quod & ante eum Germani fecerant: prosa prius videbatur esse.

17. Προδόλλω.) Statum jamjam dimicaturi, gestum pugilis in pugnâ cùm ferendi causâ brachia protendit.

18. *Similem facit* ἐποχῇ.) Vocabulum Græcum quod hic decerat restituit Victorius, & ludit eos qui substituebant ἐποχὴν ἐρμοδίῳ,

19. Λόγιοιν Ἑρμόδωρος.) Ad supplendum integrum senarium adde: ἐμπορεύεται: Libris Hermodorus mercaturam facit.

20. *Cuiquam ante, quàm Bruto.*) Victorii codicum scriptura hæc est: prior hæc erat, *quicquam Bruto*; Vulgati nunc habent, *cuiquam quidquam antequam Bruto.*

21. Ἀδόξοτος.) Incorrecta, inchoata. Emendatio hæc debetur Victorio qui spurium illud, ἀδωρόπωλος, hinc facillis ejecit.

22. Περὶ μικρά.) Parvis rebus multum laborare.

23. *Cum autem fugit me.*) Ita omnes mss. Bosii, & ita ille legendum arbitratur. Lambinus mavult, *quoniam autem, &c.* dicens *quam* in mss. valere *quoniam*: vulgò *quomodo autem.*

24. *Ut homo, à meis eam non habere.*) Sic Bos. ex Decurt. emendavit, ut & antea Lamb. ex Torn. vulg. *ut homo eam, à me non habere.*

25. *Tamen res nullum.*) Sic Decurt. & Torn. vulg. *tamen eo nullum.*

26. *Idemque te volo.*] Vulg. *itemque.*

27. *De Cæsaris adventu.*] In mss. Pal. principium novæ epistolæ.

1 Quod

optimè, 1 quòd leviùs, ac leniùs, & quòd fert εὐκόλως. Quod autem de illa nostra cogitatione scribis, in qua nihil tibi cedo, ea, quæ novi, 2 valde probo, hominem, domum, facultates. quod *sapus* est, ipsum non novi: sed audio laudabilia de Scrofa. etiam proximè accedit, 3 si quid hoc ad rem: δυνατέρα est etiam, quàm pater. coram igitur, & quidem propenso animo ad probandum. accedit enim, quod patrem, ut scire te puto, plus etiam, quàm non modò tu, sed quàm ipse scit, amo, idque & merito, & jam diu.

CICERO ATTICO, S.

32 DE Varrone, non sine causa, quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. occurrunt mihi quædam. sed ea coram. te autem ἀσμένιστα 4 intexui, faciamque id crebrius. proximis enim tuis litteris primùm, te id non nolle, cognovi. De Marcello, scripserat ad me Cassius antea; πὰ κ' μέρ Servius. 5 ô rem acerbam! ad prima redeo. Scripta nostra nusquam malo esse, quàm apud te: 6 sed ea cum foras dari, cùm utrique nostrum videbitur & ego librarius tuos culpa libero, neque te accuso: & tamen aliud quiddam ad te scripseram, Cæcilium quædam habere, quæ nisi à te non potuerit. Balbo quidem intelligebam 7 satisfaciendum fuisse: tantùm nolebam, aut obsoletum Bruto, aut Balbo inchoatum dari. Varroni, simul, ac te videro, si tibi videbitur, mittam. quid autem dubitarim, cùm videro te, scies. 8 *Attributos* quòd appellas, valde probè. Te de prædio aviæ exerceri, molestè fero. De Bruto nostro, perodiosum: sed *vita fert*. mulieres autem vix satis humanè, quæ inimico animo ferant, cùm utraque officio pareat. Tullium scribam, nihil fuit, quòd appellares. nam tibi mandassem si fuisset. nihil enim est apud eum positum nomine voti: sed est quiddam apud illum meum. id ego in hanc rem statui conferre. itaque & ego rectè tibi dixi, ubi esset: & tibi ille rectè negavit. sed hoc quoque ipsum consinuò adoriamur: 9 *locum* hominibus non sanè probo, quòd est desertior: 10 sed habet εὐλογίαν. verùm hoc quoque, ut censueris; quippe qui omnia. Ego ut constitui, adero: atque utinam tu quoque eodem die. sin quid, (multa enim) utique postridie. etenim coheredes: 11 à quis sine te opprimi, malitia est. Alteris jam litteris nihil ad me de Attica. 12 Sed id quidem in optima spe pono. illud accuso, non te, sed illam, ne salutem quidem. at tu & illi, & Piliæ plurimam: nec me tamen irasci 13 indicaris. Epistolam Cæsaris misi, si minùs legisses.

CICERO ATTICO, S.

A NTEMERIDIANIS tuis litteris hori statim rescripsi; 33
14 nunc respondeo vespertinis. Brutus, mallem, me arcesseret. nam & æquius erat, cùm illi iter instaret & subitum, & longum: & mehercule nunc, cum ita simus affecti, ut non possimus planè simul vivere, (intelliges enim profecto, 15 in quo maximè posita sit συμβίωσις) facilè patiebar nos potiùs Romæ unà esse, quàm in Tusculano. libri ad Varronem non morabantur: 16 sunt enim defisti, ut vidisti: tantum *librariorum menda* tolluntur; de quibus libris scis me dubitasse. sed tu videris. item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarii. Mea mandata, ut scribis, explica; 17 quamquam ista retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu istos putas? nosti domum. 18 quare confice 19 ἐυαγώγως. incredibile est, quàm ego ista non curem. omni tibi affeveratione affirmo, quod mihi credas velim. mihi majori offensioni esse, quàm delectationi, possessiunculas meas. MAGIS ENIM doleo, me non habere, cui tradam, quàm habere, qui utar. atque illud Trebatius se tibi dixisse narrabat. tu autem veritus es fortasse, ne ego invitus audirem. fuit id quidem humanitatis: sed mihi crede, jam ista non curo. quare da te in sermonem, & persecca, & confice, excita, compella, loquere, ut te 20 cum illo Scæva loqui putes. ne existimes eos, qui *non debita* consectari soleant, quod debeatur, remissuros. de die tantum videto, & id ipsum bono modo.

CICERO ATTICO, S.

QUID est, quod Hermogenes mihi Clodius, Andro 34
menem sibi dixisse, se 21 Ciceronem vidisse Corcyræ? ego enim *audita* tibi putaram. nil igitur ne ei quidem litterarum? an non vidit? facies ergo ut sciam. Quid tibi ego de Varrone rescribam? quattuor 22 διφθέρας sunt in tua potestate. quod egeris, id probabo. nec tamen αἰδόμαι Τρῶας: quid enim? sed, ipsi quàm res illa probaretur, magis verebar. sed quoniam tu suscipis; in alteram autem.

CICERO ATTICO, S.

DE retentione, rescripsi ad tuas accuratè scriptas litte- 35
ras. conficies igitur, & quidem sine ulla dubitatione, aut 23 retractatione. hoc fieri & oportet, & opus est. De Andromene, ut scribis, ita putaram. scisses enim, mihique dixisses. Tu tamen ita mihi de Bruto scribis, ut de te nihil. quando autem illum putas? nam ego Romam pridie Idus. 24 Bruto ita volui scribere, (sed quoniam tu te legisse scri-

1. *Quid leviùs ac leniùs & quod fert* εὐκόλως.) Vulgati libri habent, *quod leviùs & quod fert, &c.* sed Lambin. duo illa vocabula, *ac leviùs*, offendebant, itaque deleri jussit, legens, *quod leviùs & quod fert* εὐκόλως.

2. *Valde probo; hominem*] Faernus delens, *probo*, legebat, *valde hominem domum, &c.*

3. *Si quid hoc ad rem*] Vulg. *si quid ad hoc rem.*

4. *Intexui*] In Torn. est *intexo.*

5. *Quem acerbam.*] Ex mss. expressit Bosius particulam ô quæ à vulgaberat.

6. *Sed ea tum foras dari.*] Hæc correctio est Victorii. antea ferebatur, *sed ea timui foras dari.*

7. *Satisfaciendum*] Germanorum, Victorii & Bosii codices mss. habent *satisfaciendum.*

8. *Attributos quod appellas, valde probè.*] Ex veteribus codd. hæc emendavit Victorius. nam prius legebatur, *ad tribunos quod appellas, valde probo.*

9. *Locum hominibus.*] Sic Decurtatus; editiones, *locum, &c.*

10. *Sed habet* εὐλογίαν.) Quidam legunt εὐγνεῖαν, alii εὐκολίαν.

11. *A quis sine te opprimi malitia est.*] Codex Torn. habet *militia est*: quæ scriptura quid sibi velit, divinare non potest Lamb.

12. *Sed id quidem in optima.*] Vulg. *sed id quidem mihi in optima.*

13 *Indicaris.*] Alii *judicaris*, quod improbat Manutius.

14 *Nunc respondeo.*] Vulg. *nunc respondebo.*

15. *In quo maximè*] A vulgatis abest præpositio, *in.*

16. *Sunt enim defisti.*] Sic repositum ex Decurt. Bosius: vulg. *defisti*, quod Barbarum ait Manutius, & mavult aut *deferipti* aut *perfisti*. Lambinus scripturæ veteris, ut ait, vestigia sequutus, emendat, *detexti.* Versinus dicit in uno ms. *esse desetti*; in aliis *effetti*; ut quam sequatur scripturam non videat.

17. *Quamquam ista retentione omnes ait uti Trebatius.*) Ante Victor. vulgata lectio erat, *quamquam ista retentione omnes ut ait ei Trebatius.*

18 *Quare confice* ἐυαγώγως.) Sic habet Decurt. Vict. legit εὐλόγως. Lamb. εὐλαβῶς & ita ait esse in Torn. quod Bos. negat, dicitque scribi ΕΥΑΓΩΣ; ut & Iunius in Pal. vulg. pro *quare confice*, legitur, *quam confice.*

19. Ἐυαγώγως.) Vt, quò velis, facilè perducas.

20. *Cum illo Scæva.*) Vulg. *Scævola.*

21. *Ciceronem vidisse Corcyræ.*) Antiqua Victorii exemplaria pro *Corcyræ* habent *currere*: ille tamen in tantis tenebris receptam lectionem mutare non vult.

22 Διφθέρας.) Pelliti, libri qui membranis & pellibus contegunturi. Ita legendum judice Bosio, sic etiam repositum Vict. in ultima editione. Lambinus quoque testatur ita scribi in Torn. nihilominus vulgatum φιλιφθέρας præfert.

23. *Retractatione.*] Vulg. *retractationi.*

24 *Brutus ita volui scribere sed quoniam tu te legisse scribis, fui fortasse* ἀσαφέστερος, *me ex tuis, &c.*] Hæc verba hoc ordine edita erant in veteribus Bosii, qui hîc parenthesin necessariam agnoscit, rideto: Lambin. qui dicit se hunc locum præclarè sic restituisse, *Brutus ita volui scribere, quoniam scivi te intellexisse scribis; & fui fortasse* ἀσαφέστερος, *me ex tuis, &c.*

1. *Non*

bis, fui fortasse ἀπεφίστρ.) me ex tuis litteris intellexisse, nolle eum me quasi prosequendi sui causa Romam nunc venire. sed quoniam jam adest meus adventus, fac quæso, ne quid eum Idus impediant, quo minùs suo commodo in Tusculano sit. nec enim ad tabulam eum desideraturus eram. in tali enim negotio cur tu unus non satis es? sed *ad testamentum* volebam: quod jam malo alio die; ne ob eam causam Romam venisse videar. scripsi igitur ad Brutum, jam illud, quod putassem, Idibus nihil opus esse. velim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid est tandem, quod perhorrescas, quia tuo periculo jubeam libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac ut sciamus. nihil est enim illis elegantius. volo Varronem, præsertim cùm ille desideret; sed est, ut scis,

1 δεινὸς ἀνὴρ. πόλλα κεν ἢ ἀναίτιον αἰτιόωτο.

ita mihi sæpe occurrit *vultus* ejus, querentis fortasse vel hoc, meas partes in iis libris copiosius defensas esse, quàm suas; quod mehercule 2 non esse intelliges, si quando in Epirum veneris. nam nunc 3 Alexionis epistolis cedimus. sed tamen ego non despero probatum iri Varroni: & id, quoniam impensam fecimus in macrocola, facilè patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. quare si addubitas, ad Brutum transeamus. est enim is quoque Antiochius. ô Academiam *volaticam*, & sui similem, modò huc, modò illuc. sed, quæso, epistola mea ad Varronem valdene tibi placuit? malè mi sit, si umquam quidquam 4 tam enitar ἔργον. at ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas 5 περιόδους persequi solet, sed 6 Spintharo syllabatim.

CICERO ATTICO, S.

26 7 DE Virgilii parte valde probo. sic ages igitur. & quidem id erit primum; proximum Clodiæ quòd si neutrum; metuo, ne turbem, & irruam in Drusum. intemperans sum in ejus rei *cupiditate*, quam nosti. itaque revolvor identidem in Tusculanum. quidvis enim potiùs, quàm ut non hac æstate absolvatur. Ego, ut tempus est nostrum, locum habeo nullum, ubi facilius esse possim, quàm Asturæ. sed quia qui mecum sunt (credo, quòd mœstitiam meam non ferunt) domum properant; etsi poteram remanere, tamen, ut scripsi tibi, proficiscar hinc, ne relictus videar. 8 quòd autem? Lanuvium? conor equidem in Tusculanum. sed faciam te statim certiorem. tu litteras conficies. equidem, credibile non est, quantum scribam die; quin etiam noctibus. 9 *nihil enim somni*. heri etiam effeci epistolam ad Cæsarem. tibi enim placebat: quam non fuit malum scribi, si forte opus esse putares ut quidem nunc est, nihil sanè est necesse mittere. sed id quidem, ut tibi videbitur. mittam tamen ad te exemplum fortasse Lanuvio, nisi forte Romam. sed cras scies.

CICERO ATTICO, S.

10 DE epistola ad Cæsarem, nobis verò semper restissimè placuit, ut isti ante legerent. aliter enim fuissemus & in hos inofficiosi, & in nosmet ipsos, si illum offensuri fuimus, pæne periculosi. isti autem ingenuè, mihique gratum, quòd, quid sentirent, non reticuerunt: illud verò vel optimè, quòd ita multa mutari volunt, ut mihi de integro scribendi causa non sit: quamquam de Parthico bello quid spectare debui, nisi quod illum velle arbitrabar? quod enim aliud argumentum epistolæ nostræ, nisi 11 κολακείαν fuit? an, si ea, quæ optima putaram, suadere voluissem, oratio mihi defuisset? totis igitur litteris nihil opus est. ubi enim 12 ἐπίτευγμα magnum nullum fieri possit, 13 ἀπότευγμα vel non magnum, molestum futurum sit; quid opus est τοῦ δυκινδυνεύειν? præsertim cùm illud occurrat, illum, cum antea nihil scripserim, existimaturum, me, nisi toto bello confecto, nihil scripturum fuisse. atque etiam vereor, ne putet, me hoc quasi Catonis μείλιγμα esse voluisse. quid quæris? valde me pœnitebat. 14 nec mihi in hac quidem re quidquam magis ut vellem, accidere potuit, quàm quod ἀπαιδία nostra non est probata incidissemus etiam in illos, in eos in cognatum tuum. sed redeo ad hortos. Planè illuc te ire, nisi tuo magno commodo, nolo. nihil enim urget. quidquid erit, 15 operam in Faberio ponamus. de die tamen auctionis, si quid scies. Eum, qui è Cumano venerat, quòd & planè valere Atticam nuntiabat, & litteras se habere ajebat, statim ad te misi.

CICERO ATTICO, S.

28 HORTOS quoniam hodie eras inspecturus, quid visum tibi sit, cras scilicet. De Faberiano autem, cùm venerit. De epistola ad Cæsarem, jurato mihi crede, non possum; nec me turpitudo deterret, etsi maximè debebat. *quàm enim* turpis est assentatio, cùm vivere ipsum turpe sit nobis? sed ut cœpi, non me hoc turpe deterret: ac vellem quidem: (essem enim, 16 qui esse debeam) sed in mentem nihil venit. nam, quæ sunt ad Alexandrum hominum eloquentium, & doctorum *suasiones*, vides quibus in rebus versentur. adolescentem, incensum cupiditate verissimæ gloriæ, cupientem sibi aliquid consilii dari, quod ad laudem sempiternam valeret, 17 cohortantur. ad decus non deest oratio. ego quid possum? tamen nescio quid è *quercu* exsculpseram, 18 quod videretur simile simulacri. in eo 19 quia nonnulla erant paullo meliora, quàm ea, quæ fiunt & facta sunt, reprehenduntur: quod me minimè pœnitet. 20 si enim pervenissent istæ litteræ, mihi crede, nos pœniteret. quid? TV NON VIDES ipsum illum 21 Aristoteleis discipulum, summo ingenio, summa modestia, 22 posteaquàm rex appellatus sit, superbum, crudelem, immoderatum fuisse? quid? tu hunc de pompa Quirini contubernalem

1. Δεινὸς ἀνὴρ.) Acer vir, & qui fortè vel insontem accuset.

2. *Non esse intelliges.*] Hac serie mss. prætoris Lemovicensis: vulg. *intelliges non esse.*

3. *Alexionis epistolis cedimus.*] Vetus liber Vrsini, ut & Palat. resecente lunio, habent, *credimus.*

4. *Tam enitar* ἔργον.) Sic Bos. ex Decurt. Torn. pro ἔργον, habet, *ergo*, ut & mss. duo Pal. teste Iunio; unde ille facit ἔργῳ: vulg. deest vox ἔργον. Murerus conjiciebat, *si umquam quicquam tam invitâ subaudi, Minervâ.*

5. Περιόδους.) Verborum complexiones, periodos.

6. *Spintharo.*) Sic mss. Bosiani referebant, vulgari *Spintheros.*

7. *De Virgilii parte.*) Non dubium est Lambino, quin hæc epistola, in libro superiore collocari debeat: quod & vidit Manutius.

8. *Quo autem? Lanuvium?*] Ita mss. Bosiani: vulgati, *quo autem Lanuvium?*

9. *Nihil enim somni.*] Vulg. *nihil est enim somni.*

10. *De epistola ad Cæsarem.*] Lectionem hanc mss. suorum vulgatæ Bosius anteulit: illa autem talis est, *Epistolam ad Cæsarem.*

11. Κολακείαν.) Assentatio. Verbum hoc Græcum primus integritati suæ sic restituit Vict. ex mss. quibus erat, *colacia.* antea legebatur, *colaria*; quidam ajunt Beroaldum emendasse, *collaria*; quod adeo ridiculum est ut credere non possit Victorius.

12. Ἐπίτευγμα.) Expectatæ sed adeptio, prosper successus.

13. Ἀπότευγμα.) Aberratio spei frustratio, infelix successus.

14. *Nec mihi in hac quidem.*) Vulg. pronomen, *mihi*, abest.

15. *Operam in Faberio.*] Sic prisci cod. Bosii: vulg. *operam Faberio.*

16. *Qui esse debeam.*] Hoc reposuit Prætor noster, auctoribus libris antiquis, vulg. *debebam.*

17. *Cohortantur. ad decus non deest.*) Aliter hæc in impressis distinguuntur: *cohortantur ad decus. Non deest &c.*

18. *Quod videretur simile.*] Vulg. *quod videtur.*

19. *Quia nonnulla.*] Vulg. *quod nonnulla.*

20. *Si enim pervenissent istæ litteræ.*] Lamb. existimat hi duo hæc vocabula, *ad eum*, desiderari, & à librariis per imprudentiam omissa esse.

21. *Aristoteleis.*) Vulg. *Aristotelia.*

22. *Posteaquam rex appellatus sit.*] Vrsinus ait ms. unum habere, *posteaquam rex potius sit.*

22. *Non scripta desideret.*] Vulg. *desideraret.*

nalem, his nostris moderatis epistolis lætaturum putas? ille verò potius 1 non scripta desideret, quàm scripta non probet. Postremò, ut volet. abiit illud, quod tũ me stimulabat, quod tibi dabam πρόδλημα ἀχαρμήδειον. multò mehercule magis nunc opto casum illum, quàm tum timebam, 2 vel quem libebit. Nisi quid te aliud impediet, mi optato veneris. 3 Nicias à Dolabella magno opere arcessitus, (legi enim litteras) etsi invito me, tamen eodem me auctore profectus est. Hoc manu mea.

CICERO ATTICO, S.

29 CUM quasi alias res quærerem de philologis è Nicia, incidimus in Talnam. ille de ingenio nihil nimis: modestum & frugi. sed hoc mihi non placuit. se scire ajebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Q. filiam, vetulam sanè, & *multarum nuptiarum*: 4 non esse probatum mulieribus, quod ita reperirent, rem non majorem DCCC. hoc putavi te scire oportere. De hortis ex tuis litteris cognovi, & Chrysippo. in villa, cujus insulsitatem bene noram, 5 video nihil, aut pauca mutata. balnearia tamen 6 laudat majora: de minoribus ait hiberna effici posse. tecta igitur ambulatiuncula addenda est: quam ut tantam faciamus, quantam in Tusculano fecimus, propè dimidio minoris constabit isto loco. ad id autem, quod volumus, 6 ἀφίδρυμα, nihil aptius videtur, quàm lucus quem ego noram: sed *celebritatem* nullam tum habebat: nunc audio maximam. nihil est, quod ego malim. in hoc τὸν τύφον μὴ πρὸς θεῶν τροποφόρησον. Reliquum est, si Faberius nobis nomen illud explicat, noli quærere, quanti. Othonem vincas volo. nec tamen *insaniturum* illum puto. nosse enim mihi hominem videor. ita malè autem audio ipsum esse tractatum, 7 ut mihi ille emtor non esse videatur. 8 quid enim? pateretur? sed quid argumentor? si Faberianum explicas, emamus vel magno: sin minus, ne parvo quidem possumus. Clodiam igitur, 9 à qua ipsa ob eam causam sperate videor, quò d & multo minoris sunt, & Dolabellæ nomen jam expeditum videtur, ut etiam 10 repræsentatione confidam. De hortis satis. Cras aut te, aut causam; quam quidem futuram Faberianam. sed si poteris.

CICERO ATTICO, S.

10 CICERONIS epistolam tibi remisi. ô te ferreum, qui
30 illius periculis non moveris! me quoque accusat. 11 eam tibi epistolam misisse? nam illam alteram de rebus gestis eodem exemplo puto. 12 In Cumanum hodie misi tabellarium. ei dedi tuas ad Vestorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miseram Demeam, cùm Eros ad me venit. sed in ejus epistola nihil erat novi, nisi, auctionem biduum. ab ea igitur, ut scribis; & velim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie. cras mane putat à te colendus est. istæ autem κολακίαι non longè absunt *à scelere*. te, ut spero, perendie, 13 Mi ficunde potes, erues, qui decem legati Mummio 14 fuerint. Potybius non nominat. ego memini Albinum Consularem, & Sp. Mummium. videor audisse ex Hortensio, Tuditanum. sed in Libonis annali, XIV. annis post Prætor est factus Tuditanus, quàm Consul Mummius: 14 non sanè quadrat. ὑλῶ aliquem Olympiæ, aut ubi visum, πολιτικὸν σύλλογον, more Dicæarchi, familiaris tui.

CICERO ATTICO, S. 31

V Kal. manè accepi à Demea litteras pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras te exspectare deberem, sed, ut opinor, idem ego, qui exspecto tuum adventum, morabor te. non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam si est futurum, ut non habeat *aliquid moræ*. cùm poteris igitur, quoniam etiamdum abes. Dicæarchi, quos scribis libros sanè velim mihi mittas; addas etiam 15 καταβάσεως. De epistola ad Cæsarem, 16 κεκύδικα. atque idipsum, quod isti ajunt illum scribere, se, nisi *constitutis rebus*, non iturum in Parthos, idem ego suadebam in illa epistola: 17 sin 3 utrum liberet, facere posse, auctore me. hoc enim ille exspectat videlicet, neque est facturus quidquam nisi de meo consilio. obsecro, abjiciamus ista, & *semi liberi* saltem simus: quod assequemur & tacendo, & latendo. Sed & aggredere Othonem, ut scribis. confice, mi Attice, istam rem. nihil enim aliud reperio, ubi & in foro non sim, & tecum esse possim. quanti autem, hoc mihi venit in mentem. C. Albanius proximus est vicinus, is CIↃ jugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria est, H S CXV. omnia scilicet nunc minoris. sed accedit cupiditas: in qua, præter Othonem, non puto nos ullum adversarium habituros. sed eum ipsum 17 tu poteris movere: facilius etiam, 18 si Kanum haberes. ô gulam insulsam! pudet me patris. rescribes, si quid voles.

CICERO ATTICO, S. 32

ALTERAM à te epistolam cùm hodie accepissem, 19 noluì te una mea contentum. Tu verò age, quod scribis, de Faberio. in eo enim totum est positum id, quod cogitamus: quæ cogitatio si non incidisset, 20 (mihi crede istuc, ut cetera) non laborarem. quamobrem, ut facis (istuc enim addi nihil potest) urge, insta, perfice. Dicæarchi τοῦ ψυχῆς utrosque velim mittas, & καταβάσεως. 21 τριπολιτικὸν non invenio, & epistolam ejus, quam ad

1. *Vel quem libebit.*] Hæc est scriptura Tornæsiani, Decurtati & Crusell. vulgò *quem libet*.

2. *Nicias à Dolabella.*] Hoc principium epistolæ in mſ. Palat. & probat Iunius.

3. *Non esse probatum.*] Vulg. *probatam*.

4. *Video nihil aut pauca mutata. balnearia.*] Ante Victorium legebatur, *video nihil aut paucam, aut balnearia*.

5. *Laudat majora. de minoribus.*] Aliter vulgò distinguuntur hæc verba; *laudat majora de minoribus, &c.*

6. Ἀφίδρυμα.) Fanum.

7. *Ut mihi ille emptor esse non videatur.*) Faernus ex antiquo libro, *non posse esse videatur*.

8. *Quid enim? pateretur?*] Vulg. *quid enim pateretur?*

9. *A qua ipsa.*] Vulg. *a qua ipsam*.

10. *Repræsentatione confidam.*] Vulg. *repræsentatione concludam*.

11. *Ciceronis.*] Hæc appenguntur superioribus in vulgatis; epistola verò hæc incipit ab illis verbis, *commodum ad te m seram, &c.*

12. *Eam tibi epistolam misisse?*] Auctoribus Scidis sic scripsit Bosius: vulg. *eam tibi epistolam misissem*.

13. *In Cumanum hodie.*] In istis verbis mſ. unus Pal. initium statuit epistolæ.

14. *Mi ficunde poter.*] Sic habent Decurtatus & Tornæſ. vulg. pronomen *mi* abest.

15. *Fuerint.*] Vulg. *fuerunt*.

16. *Non sane quadrat ὑλῶ aliquem Olympiæ.*) Ita veteres libri nisi quod Latinis litteris scribunt, *ulles*; quod Bosius Græcum agnovit. Ante legebatur, *non sane quadratulis aliquem Olympia*; quod se nec intelligere nec corrigere posse profitetur Victor. vulgò nunc legitur, *noli aliquem Olympiæ, &c.*

17. Κεκύδικα. Decurt. Crusell. & mſſ. Pal. habent κεκίδικα. Torn. κέκδικα. Vulgatæ lectionis κέκφικα author est Vict. quæ non displicet Lambino; qui, si quid mutandum esset, legeret κέκρικα, sed Corradus putat & mavult legi πέφελκα, alii κέκληκα, alii κέλπκα legunt.

18. *Sin; utrum liberes, facere posse, auctore me.*) Particulam *sin.* quæ aberat ex mſſ. suis restituit Bosius. Lambinus, quum absente particula locum hunc non intelligeret, sic emendavit *utrum liberes faceres: posse auctore me*.

19. Καταβάσεως.) De descensu in antrum Trophonium.

20. *Tu poteris movere.*) Sic Victorius: vulg. *menere*.

21. *Kanum.*) Sic mſſ teste Victorio, quod mavult Bosius quam vulgatum *Canum*.

22. *Noluì te una.*) Vulgò, *volui te una*.

23. (*Mihi crede istuc, ut cetera*) *non laborarem.*) Lipsius legit, *mihi, crede, istuc ut cætera non laborarem.* l. b. IV. Antiq. lect. cap. 19.

42. Τριπολιτικὸν.) Librum inscriptum, Tripoliticus. Sic restituit ex mſſ. Victor. antea πολιτικὸν legebatur. Antiquus liber Vrsini habet τοῦ πολιτικῶν, quod an probare debeat, dubitat.

Aristoxenum misit. treis eos libros maximè nunc vellem: apti essent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ est 1 jussi, ut tibi daretur. Catulum, & Lucullum, ut opinor, antea. his libris nova prœomia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras volo habeas: & sunt quædam alia. Et, quod ad te de decem legatis scripsi parum intellexti; credo, quia ἀφ' σημέων scripseram. de C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortensio audieram fuisse in decem: eum video in Libonis Prætorem 2 P. Popullio, & P. Rupilio 3 coss. annis XIIII ante, quàm Prætor factus est. 4 legatus esse potuisset? nisi admodum serò Quæstor est factus: quod non arbitror. video enim Curulis magistratus eum *legitimo anno* perfacilè cepisse. Postumium autem, cujus statuam in Isthmo meminisse te dicis 5 in iis sciebam fuisse. is autem est, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidisti, sanè ad illum σύλλογον personam idoneam. videbis igitur, si poteris, ceteros; ut possimus ὁ πομπεύειν καὶ τοῖς προσώποις.

CICERO ATTICO, S.

33 NEGLIGENTIAM miram! semelne putas mihi dixisse Balbum, & Faberium, professionem relatam? quin etiam eorum jussu 7 miseram, qui profiteretur. ita enim oportere dicebant. professus est Philotimus 8 libertus. nosti credo librarium. 9 sed scribes, & quidem confestim. Ad Faberium, ut tibi placet, litteras misi. 10 cum Balbo autem puto te aliquid fecisse hodie in Capitolio. In Virgilio mihi nulla est δυσωπία. nec enim ejus causa sanè debeo; &, si emero, quid erit, quod postulet? sed videbis, ne is cùm sit in Africa, u. Cæsius. De nomine, tu videbis cum 11 Cispio: 12 sed, si Plancus destinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire uterque nostrûm cupit: sed ita res nullo modo relinquenda est. Oth nem quòd speras posse vinci, sanè bene narras. de æstimatione, ut scribis, cùm agere cœperimus: etsi nihil scripsit nisi de modo agri. Cum Pisone, 13 si quid poteris. 14 Dicæarchi librum accepi: & περιβόητος exspecto. 15 Negotium dederis, 16 reperies ex eo libro, in quo sunt S. C. Cn. Cornelio, L. Mummio coss. De Tuditano autem, quod putas, ἰνλόγου est, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum (non enim temerè dixit Hortensius) 17 aut Quæstorem aut Tribunum mil. idque potiùs fuisse credo. 18 tu de Antiocho scire poteris (videt jam) quo anno Quæstor, aut Tribunus mil. fuerit; 19 si neutrum quadret, in præfectis, an in contubernalibus fuerit, modò fuerit in eo bello. 20 De Varrone loquebamur; *lupus in fabula*. venit enim ad me, & quidem id temporis, ut retinendus esset. sed ego ita egi, ut non scinderem penulam. 21 memini enim tuum: & multi erant, nosque imparati quid refert? paulo post C. Capito 22 cum T. Carrinate. horum ego vix attigi penulam; tamen remanserunt: 23 ceciditque bellè. sed casu sermo a Capitone de urbe augenda. 24 a ponte Mulvio Tiberim duci secundum montes Vaticanos; campum Martium 25 cœdificari; illum autem campum Vaticanum fieri, quasi Martium campum. quid ais? inquam. at ego ad tabulam, ut, si recte possem, Scapulanos hortos cave facias, inquit. nam ista lex perferetur. vult enim Cæsar. 26 audire me facile passum. fieri autem, molestè fero, sed tu quid ais? quamquam quid quæro? nosti diligentiam Capitonis in *rebus novis* perquirendis. non concedit Camillo, faciles me igitur 27 certiorem de Idibus. ista enim me res adducebat, eò adjunxeram ceteras; quas consequi tamen biduo, aut triduo post facile potero. 28 te tamen in via confici minimè volo. quin etiam Dionysio ignosco. De Bruto quod scribis, feci ut ei liberum esset, quod ad me attineret. scripsi enim ad eum heri, Idib. Maj. ejus opera mihi nihil opus esse.

CICERO ATTICO, S.

ASTURAM veni 29 VIII. KAL. vitandi enim caloris causa; Lanuvii III. horas acquieveram. tu velim, si grave 34 non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc veniendum sit, id po-

---

1. *Iussi ut tibi daretur.*) In Tornæs. & Crusell. legitur, *misi ut tibi*.
2. *P. Popillio.*) Sic Decurt. & Tornæs. ut & Fasti Romani: vulg. *L. Popillii*.
3. COSS.) Vocem hanc à veteribus codd. abesse dicit Victorius.
4. *Legatus esse potuisset? nisi admodum serò Quæstor est factus.*) In libro doctiss. viri ita emendatum esse ait Vrsinus, *legatus esse non potuisses nisi admodum serò quæstor esses factus*. Pighius in Fastis ad annum urbis DCXX. conjicit *potuisset? non videtur, nisi, &c. serò prætor est factus*.
5. *In iis sciebam fuisse.*) Vulg. duo priora verba, *in iis*, desunt.
6. Πομπεύειν.) Ex personarum dignitate quasi triumphum agere.
7. *Miseram.*) Vulg. *miserim*. Iunius legit *misi eum*.
8. *Libertus.*) Hoc glossema esse censet Manutius.
9. *Sed scribes & quidem confestim.* Ita Decurt. In vulg. hactenus excusum fuit, *sed scribam & quidem confectum*.
10. *Cum Balbo autem puto te aliquid fecisse hodie in Capitolio.*) Pro *hodie* vulg. nota. *H.* ponitur; unde Vrsinus ait veterem librum habere, *fecisse HC. CC. in Capitolio*.
11. *Cispio.*) Vulg. *Cuspio*.
12. *Sed, si Plancus destinat, tum habet res difficultatem.*) Ita rescripsit Bosius ex Decurt. & Crusell. ut & antea scripserat Lambin. ex Torn. sui tamen non displicere ea lectio quam affert Malasp. *sed si Plancus destinatum habet, habet res difficultatem*. utrobique nihilominus desiderat, *si*, ante, *destinat*, aut, *destinatum*. vulg. *tum habetur difficultatem*.
13. *Si quid poteris.*) Vulg. *poterit*.
14. *Dicæarchi librum accepi.*) Velit legi Lambinus, *Dicæarchi librum* περὶ ψυχῆς.
15. *Negotium dederis.*) Vrsinus ait Faernum primum animadvertisse *negotium, de decem legatis* scribendum esse. & in eam scripturam inclinat Pighius in Fastis ad annum CCVII. qui consulatur. Iunius dicit duos mss. Pal. habere, *negotium si dederis*.
16. *Reperies.*) Omnes Bosii ita habent. vulg. *reperies*.
17. *Aut quæstorem aut tribunum militum.*) Recepta hæc lectio, Scidarum auctoritate confirmatur: frustra ergo illam, judice Bosio, Victorius mutavit.
18. *Tu de Antiocho scire poteris (videt jam) quo.*) Sic ex Scidis restitutum; vulg. *Sed tu de Antiocho scire poteris. vide etiam quo, &c.*
19. *Si neutrum quadret, in præfectis an in contubernio.*) Lectio hæc est à Decurt. Lamb. sequitur Tornæs. hanc scripturam, *si neutrum cadet, in præf. &c.* sed vitiosam ait esse Bosius: Corradus sic legi vult, *tum in præfectus, an contubernalis*; sed inanem esse conjecturam vult. Lambin. vulg. *si neutrum eodem in præfectis, aut in, &c.* Iunius ex mss. Pal. *si neutrum eidem in præf.*
20. *De Varrone loquebamur.*) Autumat Manutius hoc esse principium epistolæ.
21. *Memini enim tuum.*) Ita Scidæ ut & veteres libri Victorii.
22. *T. Carrinate.*) Alii & in his Manutius legunt *C. Carrina te*. Bessarionis liber prænomen nullum habet.
23. *Ceciditque bellè.*) Ita veteres Bosii referebant. vulgò *cecidit bellè*.
24. *A ponte Milvio Tiberim duci secundum.*) Hæc emendatio debetur Vict. prius legebatur, *de urbe augenda a ponte Milvio ad Tiberim, passi secundum, &c.* Lipsius pro, *duci*, mavult *perduci*. d. c. 19.
25. *Cœdificari.*) Editio Manutii, *tum ædificari*, illa tamen particula *tum*, illi supervacua videtur: malit ille *etiam*, vel, *hæc*, si modò est in aliquo vetere libro.
26. *Audire me facile passus sum.*) Sic in antiquo Bessarionis libro. in quibusdam legitur, *audere me facile passus sum*. quod vitiosum Manutius opinatur.
27. *Certiorem de Idibus.*) De *ad Idus*, habent vulgati.
28. *Te tamen in via confici.*) Victorius ex veteribus codd. ita emendavit, antea legebatur, *te tamen in eae re confici*.
29. *VIII. Kal. vitandi.*) Sic Dec. vulg. *VIII. Kal. Iulias vitandi*.

id potes 1 per Egnatium maximum. Illud in primis, 2 ut cum Publilio, me pænè absente, conficias: de quo quæ fama sit, scribes *id populus curat scilicet.* non mehercule arbitror. etenim hæc decantata erat fabula. sed complere paginam volui. quid plura? ipse enim adsum nisi quid tu prorogas. scripsi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO, S.

35 OREM indignam! gentilis tuus urbem auget; quam hoc biennio primùm vidit; 3 & ei parum magna visa est, quæ etiam ipsum capere potuerit. hac de re igitur exspecto litteras tuas. Varroni, scribis, te simul ac venerit, dari igitur jam sunt; nec tibi integrum est: hui, si scias quanto periculo tuo: aut fortasse litteræ meæ te retardarunt. 4 sed eas nondum legeras, cùm has proximas scripsisti. scire igitur haveo, quo modo res se habeat.

36 CICERO ATTICO, S.

5 DE Bruti amore, vestraque ambulatione, etsi mihi nihil novi affers, sed idem, quod sæpe; tamen hoc audio libentiùs, quo sæpius: eoque mihi jucundius est, quòd tu eo lætaris; certiusque eo est quod à te dicitur.

37 CICERO ATTICO, S.

HAs alteras hodie litteras. De Xenonis nomine, & de Epiroticis xxxx. nihil potest fieri nec commodiùs, nec aptiùs quam ut scribis. id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Novi nihil sanè, nisi Hirtium cum Quinto acerrimè pro me litigasse: 6 omnibus eum locis facere, maximeque in conviviis; cùm multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπίστως dici, quàm alienissimos nosse à Cæsare: fidem nobis habendam non esse: me verò etiam *cavendum:* (φοβερὸν ἦν, nisi viderem scire regem, me animi nihil habere) Ciceronem verò meum vexari. sed id quidem arbitratu suo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dedisse Leptæ tabellario, quàm tuas acceperim litteras. eam tu igitur, si me amas, curabis, si modò mittetur, isto modo mittendam Domitio, & Bruto. De gladiatoribus; de ceteris; quæ scribis 7 ἀνεμοφόρητα. facies me quotidie certiorem. Velim, si tibi videtur, appelles Balbum, & Offilium de auctione proscribenda. equidem locutus sum cum Balbo. placebat. puto conscripta habere Offilium omnia; habet & Balbus: sed Balbo placebat, propinquum diem, & Romæ: si Cæsar moraretur, 8 posse diem differri sed is quidem adesse videtur. totum igitur considera. placet enim Vestorio

CICERO ATTICO, S. 38

ANTE lucem cùm scriberem contra Epicureos, de *eodem oleo, & opera* exaravi nescio quid ad te, & ante lucem dedi. deinde cùm somno repetito, simul cum sole expertectus essem, datur mi epistola à sororis tuæ filio, quam ipsam tibi misi, cujus est principium non sine maxima contumelia. sed fortasse 9 οὐκ ἐπίσηστι, est autem sic: EGO ENIM 10 NON PROBO QUIDQUID NON BELLE INTEDICI POTEST. posse vult in me multa dici non belle, sed ea se negata approbare. 11 hoc quidquam pote impurius? jam cetera leges, (misi enim ad te) judicabisque. 12 Bruti nostri quotidianis assiduisque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiaverunt, commotum istum aliquando 13 scripsisti aliquid ad me: credo & ad te; idque ut sciam, tacies: nam, ad patrem de me quid scripserit, nescio: de matre quàm pie? *VOLUERAM*, inquit, *UT QUAMPLURIMUM TECUM ESSEM, CONDUCI MIHI DOMUM; ET ID AD TE SCRIPSERAM, NEGLEXISTI. ITA MINUS MULTUM UNA FUIMUS. NAM EGO ISTAM DOMUM VIDERE NON POSSUM: QUA DE CAUSA, SCIS.* Hanc autem causam pater odium matris esse dicebat. nunc me juva, mi Attice, consilio, 14 πότερον δίκαιος 15 ὕψιον, id est utrum aperte hominem asperner, & respuam, 16 ἢ σκολιᾶς ἁπάτας, ut enim Pindaro, sic 17 δίκαιος μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν, omnino moribus meis illud aptius, sed hoc fortasse temporibus. tu autem, quod ipse tibi suaseris, idē mihi persuasum puto. equidem vereor maximè, ne in Tusculano opprimar, in turba hæc essent faciliora. utrum igitur Asturæ, 18 quid, si Cæsar subitò? juva me, quæso, consilio. utar eo, quod tu decreveris.

CICERO ATTICO, S. 39

O INCREDIBILEM *vanitatem!* ad patrem domo sibi carendum propter matrem: 19 plena pietatis. hic autem jam languescit, & ait 20 sibi illum jure iratum. sed utar tuo consilio. σκολιὰ enim 21 tibi video placere. Romam ut censes, veniam, sed invitus. valde enim in scribendo hæreo. 22 Brutum, inquis, eâdem scilicet. sed nisi hoc esset, res me ista non cogeret. nec enim inde venit, unde mallem; neque diu abfuit, neque ullam litteram ad me. sed tamen scire haveo, qualis ei totius itineris summa fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea scripsi, velim mittas, & maximè 23 φαίδρου πεφοιτῶν, & ἑλλάδος. CI-

1. *Per Egnatium maximùm.*) Ita Bos. *maximùm*, ad verbium. aliter scribit. vulg. *per Egnatium Maximum.* Man. putat interpungi debere, *per Egnatium. Maximum*; sed judicat Vrs. male. dicit enim in veteribus de aariis *Maximum* esse *Egnatii* cognomen.

2. *Ut eum Publilio.*) *Ut*, abest à vulg. illud restituit Bos.

3. *Et ei parùm.*) Vulg. *& ea parùm.*

4. *Sed eas nondum legeras.* Torn. *si eas nondum legeres.*

5. *De Bruti.*) Hæc ep. vulgò pars est superioris.

6. *Omnibus eum locis facere.*) Conjiciebat Faërn. legendum esse, *omnibus enim locis furere* quomodo item conjicit Lips. d. c. 19. Lamb. delendum putabat *facere.*

7. Ἀνεμοφόρητα.) Levia & ventis dissipata.

8. *Posse diem differri.*) Ita scriptum est in codicibus Memm. & Hur. & Torn. non ut vult Vict. *posse diem in diem differri:* Vrs. ait esse in mss. antiquo, *posse in diem tertium differri.*

9. Οὐκ ἐπίσηστι.) Non advertit.

10. *Non probo.*) Vict. ait hæc non legi in antiquioribus libris, sed culpa librarii, ut arbitratur.

11. *Hoc quicquam pote impurius.*) Vulg. *potest esse impurius.*

12. *Bruti nostri.*) Locum hunc mancum depravatumque censet Vict. dicitque veterem lectionem nec meliorem nec integriorem esse ea autem est, *quæ Bruti nostri assiduitate assiduisque laudibus mihi renuntiaverunt.*

13. *Scripsisti.*) Man. ait mendosam esse hanc dictionem, & omnes in mendo consentire antiquos libros; itaque destitutus auxilio quicquam immutare non audet.

14. Πότερον.) Supplendum ex Platone; qui hæc itidem refert ἀνάβασις utrum ex censo alto muro justitiæ.

15. Ὕψιον.) Alii, ὕψιον.

16. Ἢ σκολιᾶς ἁπάτας.) Supple ex Platone: τεῖχος ἀναβάς, an obliquæ & versutæ fraudis consensio muro. In Torn. & Crus. exaratum erat, ἢ σκολιᾶς ἁπάτας. sed minus rectè censore Dausq. quamvis id quibusdam placeat, quod & sequenti epistola sit in dativo: inde enim factum, quod Tullius ea verba mitteret suæ constructionis.

17. Δίκαιος μοι νόος.) Ambigit animus an verum dicendum.

18. *Quid, si Cæsar subitò?*) Est à Dec. vulgò, *quid Cæsar.*

19. *Plena pietatis.*) Est à mss. Bos. vulg. *plenam pietatis.*

20. *Sibi illum jure iratum.*) Vulg. *tibi illum.*

21. *Tibi video placere.*) Mss. Bos. hæc est lectio. vulgò *sibi.*

22. *Brutum inquis eâdem.*) Sic Bos. sic & Lamb. qui tamen olim ediderat, *Brutus, inquis, eadem.* vulg. *Brutum inquis eadem.*

23. Φαίδρου πεφοιτῶν & ἑλλάδος.) De iis quæ redundant in Phædro Platonis, & de Græciæ vitâ. Ex fide Dec. ita scripsit Bos. quem laudat Iun. & ait sic habere mss. Palat. vulg. φαίδρου θεοῦ ἥκω & παλλάδος. Lamb. hic sequitur Corradi conjecturam hanc, θεοῦ ὁρῶν τῆς ἑλλάδος. libenter tamen mutare accentum & spiritum legereque, θεοῦ ὁρῶν. Victor hic nihil ausus est. Germani sic restituere tentarunt: φαίδρου θεοῦ οἴκων τῆς λαῖδος. Dausq. conjiciebat: φαίδρου θεοῦ θεῶν, & Παλλάδος: licet ipsa θεός; ut de eo quid eximium dicat fors, & θεοῦ Διός, ut qui sit ὑπάλιος κρείττων: nisi quod vicinius & magis affine elementis, sententia licet disjunctus; θεοῦ ἥκω καὶ ΠΕΛΕΙΑΔΟΣ, *de columba fatidica*, de qua Herodotus aliique.

CICERO ATTICO, S.

1 ITANE nuntiat Brutus, illum ad bonos viros δυζηλίας? 40
sed ubi eos? nisi forte ie suspendit. 2 hic autem ut fultum est? ubi igitur 3 φιλοτέχνημα illud tuum, quod vidi
4 in parthenone, Ahalam, & Brutum? 5 sed quid faciat?
illud optimè, 6 SED NE IS QUIDEM QUI OMNIUM FLAGITIORUM AUCTOR, BENE DE NOSTRO. at ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret. ita enim 7 significarat iis, quas ad meas. *ATVELLEM ALIQVID* 8 *DEGVSTASSE DE FABVLIS.* sed coram, ut scribis, etsi, quid mi auctores? advolone, an maneo? equidem 9 & in libris hæreo, & illum hic excipere nolo: ad quem, ut audio, pater hodie, ad Saxa 10 Acronoma. mirum, quàm inimicis ibat, ut ego objurgarem. sed ego ipse τὴ κεπφῦμαι. itaque posthac. tu tamen vide, quid de adventu meo censeas; & τὰ ὅλα, cras si perspici potuerint, mane statim ut sciam.

CICERO ATTICO, S.

41 EGo verò Quinto epistolam ad sororem misi. cùm ille quereretur filio cum matre bellum, & se ob eam causam *domo cessurum filio* diceret; dixi illum commodas ad matrem litteras, ad te nullas. ille alterum mirabatur: de te autem suam culpam, quòd sæpe graviter ad filium scripsisset de tua in illum injuria. quòd autem relanguisse se dicit, ego ei tuis litteris lectis 12 σχολιᾶς ἀπάτας significavi me non fore. 13 tum enim mentio Canæ. omnino, si id consilium placeret, esset necesse. sed ut scribis, ratio est habenda *gravitatis*; & utriusque nostrum idem consilium esse debet: etsi in me graviores injuriæ, & certæ notiores. si verò etiam Brutus aliquid asseret, nulla dubitatio est. sed coram, magna enim res, & multæ cautionis. cras igitur, 14 nisi quid à te commeatus.

CICERO ATTICO, S.

42 VENIT ille ad me. καὶ μάλα κατηφής: & ego. σὺ δὲ δή τι σύνιες; rogas? inquit, 15 quo iter instet, & iter ad *bellum*. idque cum periculosum, tum etiam turpe. quæ vis igitur, inquam? ἄς, inquit, alienum: & tamen ne viati cum quidem hoc loco ego sumsi quiddam de tua eloquentia. nam tacui, at ille: sed me maximè angit avunculus. quidnam? inquam. quòd mihi, inquit, iratus est. cur *pateris*? inquam. malo enim ita dicere, quàm cur committis. non patiar, inquit. causam enim tollam. & ego, rectissimè quidem sed si grave non est, velim scire quid sit causæ. quia, dum dubitabam quam ducerem, non satis faciebam matri, itane illi quidem. nunc mihi nihil tanti est. faciam quod volunt. *feliciter* velim, inquam, teque laudo. sed quando? nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. at ego, censeo prius, quàm proficiscaris. ita patri quoque morem gesseris. faciam, inquit, ut sensi. hic dialogus sic conclusus est. Sed heus tu, diem meum scis esse III. NON. Jan. aderis igitur. Scripseram jam: ecce tibi, orat Lepidus ut veniam. opinor Augures nil habere ad templum 15 effandum. 16 eja tu! μίας κόρδυ. videbimus te igitur.

CICERO ATTICO, S.

EGo verò utar prorogatione diei: tuque humanissimè 43
fecisti, qui me certiorem feceris atque ita, ut eo tempore acciperem litteras, quo non exspectarem: tuque ut ab Indis scriberes. sunt omnino mihi quædam agenda Romæ: sed consequemur 17 biduo post.

CICERO ATTICO, S.

SUAVES tuas litteras! etsi acerba Pompa, verumtamen 44
scire omnia non acerbum est, 18 vel de Cotta. populum verò præclarum, quòd propter *malum vicinum*, 19 ne victoriæ quidem ploditur. Brutus apud me fuit: cui quidem valde placebat, me aliquid ad Cæsarem. annueram; sed pompam videret. Tu tamen ausus es Varroni dare? exspecto quid judicet quando autem perleget? De Attica, probo. EST QUIDDAM etiam animum levari cùm spectatione, tum etiam religionis opinione, & fama. Cottam mihi velim mittas. Libonem mecum habeo, & habueram ante Cascam. Brutus mihi T. Ligarii verbis nuntiavit, quòd appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erraturi esse meum: sed, ut ajunt, μνημονικὸν ἀμάδηκα sciebam Curfidium pernecessarium Ligariorum: sed eum video ante esse mortuum. da igitur, quæso, negotium Pharnaci, Antæo, Salvio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur.

CICERO ATTICO, S.

FUIT apud me Lamia post discessum tuum; epistolam 45
que ad me attulit missam sibi à Cæsare: quæ quamquam antè data erat, 20 quàm illæ Diocharinæ, tamen plane declarabat illum antè ludos Romanos esse venturum. in qua extrema scriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, neve committeret, ut frustra ipse properasset, prorsus ex his litteris non videbatur esse dubium, quin ante eam diem venturus esset. idemque Balbo, cùm eam epistolam legisset, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video: sed quàm multos: fac si me amas, sciam. 21 de Babio poteris, & de altero vicino Egnatio.

Quòd

1. *Itane nuntiat.*) Bos. auctore Dec. & Iun. auctoribus mss. Pal. hinc initium duxerunt epistolæ in vulgat. en m hæc una est cum superiore.
2. *Hic autem ut fultum est.*) Lamb. sic legendum conjicit, *hic autem, ut fuit tum est.*
3. Φιλοτέχνημα.) Opus studiosè elaboratum. In antiquiore Vict. legitur φολόκνημα: *quid ille flaturus dicetis nescio.*
4. *In Parthenone, Ahalam & Brutum?*) Germani, *in Parthenone? Alani & Brutum, &c.* quod Vict. quoniam melius non habebat, aliique sequuti sunt.
5. *Sed quid faciat.* Vulg. *sed quid faciam*; ubi Faernus delebat vocem, *quid.*
6. *Sed ne is.*) Vulg. *quod ne is.*
7. *Significarat iis quas.*) Vulg. *significarat his litteris, quas.*
8. *Degustasse de fabulis.*) Vict. jubet accuratiùs videre, an, *fabulis*, legendum sit.
9. *Et in libris hæreo.*) Vulg. *& in his libris.*
10. *Acronoma.*) Ita Bos. ex Dec. & Lamb. ex Torn. correxerunt. Vict. ediderat, *acronuma*; quum antea legeretur, *acrimonia.* Turneb. divinabat, κρηνοῦμα. Daufqueius πυροιμείας ἄκνη. Elatum mutumabat, *ad saxa Acrocerauniæ.* Hor. l. 1. Oda 3. *Infames scopulos, Acroceraunia.*
11. Κεπφῦμαι] Animo suspenso huc illuc impellor. Bos. ait aut legendum esse κεπφῦμαι, ut edidit, aut κεκίπφωμαι. nam in Dec. est κίπφωμαι, vulg. κίπφωμα.
12. Σχολιᾶς ἀπάτας.) Versutæ fraudis, supple, murum ascensurum. In Torn. ut & in excusis, est σχολιαῖς ἀπάταις.
13. *Tum enim mentio Canæ.*) Sic Dec. vulgati libri, *Canæ.* Vict. hunc locum corruptum arbitratur; sed mederi nequit librorum auxilio destitutus.
14. *Nisi quid à te commeatus.*) Vulg. *commetur.* legendum autem videtur Lipsio, *nisi quid à te commentitur*, aut quod probabilius putat, ultima vox ad principium sequentis epistolæ abiegnanda est hoc modo: *commeatus venit ille ad me.* videatur d. l. IV. c. 19.
15. *Quo iter instet.* Est Dec. vulg. *quid iter instet.*
16. *Effandum.*) Vulg. *affandum.*
17. *Eja tu μίας κόρδυ.*) Concinnavit hoc Bos. ex corrupta hac mss. omnium quos vidit scriptura. *eatur μίας κόρδυ.* Vict. hîc nihil videns, proposuit suorum codicum lectionem examinandam, quæ hæc est; *eatur mihi ἀσκόρδυ*; quam probam censet Iun. Alii, & in his Lamb. legunt, *ad templum effandum Saturni ἀσκόνδυ.*
18. *Biduo post.*) Particula, *post*, non est in vulg.
19. *Vel de Cotta.*) Nonnullos mss. esse qui, *de Cota*, habent; ait Victor. alii legunt, *vel de tuo.*
20. *Ne Victoria quidem ploditur.*) Restituit hoc Vict. ex mss. prius legebatur, *ne Victoria quidem ploditur*: quam lectionem defendebat Budæus.
21. *Quam illæ Diocharinæ.*) Hæc est conjectura Montagnani, quam probat Man. vulg. *illa Diocharina.* Vrs. ait veterem librum habere, *Dicaerchea*, ut forte legendum sit *Dicaerchea.*
22. *De Babio.*) Vulg. *De Babis.*

1. *Pindus*

Quòd me hortaris, ut eos dies consumam *in philosophia* explicanda; currentem tu quidem: sed cum Dolabella vivendum esse istis diebus vides. quòd nisi me Torquati causa teneret, satis erat dictum, ut Puteolos excurrere possem, & ad tempus redire. Lamia quidem à Balbo (ut videbatur) audiverat. multos nummos domi esse numeratos, quos oporteret quamprimùm dividi. magnum 1 pondus argenti, præter prædia: auctionem primò quoque tempore fieri oportere: scribas ad me velim quid tibi placeat. equidem, si ex omnibus esset eligendum, nec diligentiorem, nec officiosiorem, 2 nec nostri studiosiorem facilè delegissem Vestorio: ad quem accuratissimas litteras dedi, quod idem te fecisse arbitror. mihi quidem hoc satis videtur. tu si quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores esse videamur. exspectabo igitur tuas litteras.

CICERO ATTICO, S.

46 POLLEX quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuvii pridie Idus præsto fuit; sed planè Pollex, non index. cognoices igitur ex ipso. Balbum conveni 3 (Lepta enim de sua vini curatione laborans, me ad eum perduxerat: 4 meo autem Lanuino, quod Lepido tradidi ex eo hoc primùm: paulò antè acceperam eas litteras, in quibus magnopere confirmat, antè ludos Romanos, legi epistolam; multa de meo Catone, 5 quo sæpissimè legendo se dicit copiosiorem factum: Bruti Catone lecto se sibi visum ditiorem) 6 ex eo cognovi cretionem Cluvii (ô Vestorium negligentem!) liberam cretionem, testibus præsentibus, sexaginta diebus. metuebam ne ille 7 arcendus esset. nunc mittendum est, ut meo jussu cernat. idem igitur Pollex. etiam de hortis Cluvianis egi cum Balbo 8 liberaliùs: se enim statim ad Cæsarem scripturum: Cluvium autem 9 à Tito Hordeonio legare & Terentiæ H S 1000 & sepulchro, multisque rebus; nihil à nobis sub accusa quæso Vestorium. Quid minus probandum; quàm Plotium unguentarium per suos pueros omnia tanto antè Balbo; illum mi ne per meos quidem? 10 De Cossinio doleo; dilexi hominem. Quinto delegabo, si quid æri meo alieno superabit. & emptionibus; ex quibus mi etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini, nihil scio. Vestorium nihil est quod accuses. jam enim obsignata hac epistola noctu tabellarius noster venit, & ab eo litteras diligenter scriptas attulit, & exemplum testamenti.

CICERO ATTICO, S.

47 POSTEAQUAM *abiste* 11 *Agememno*, non *ut venirem* (nam id quoque fecissem, nisi Torquatus esset) sed ut scriberem, 12 *tetigit aures nuntius*, extemplo instituta omisi, ea, quæ in manibus habebam, abjeci; quod jusseras edolavi. Tu velim è Pollice cognoscas rationes nostras sumptuarias. turpe est enim nobis illum, qualiscumque est, hoc primo anno egere. post moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus est, ut ille cernat. Planè Puteolos non fuit eundum, cum ob ea quæ ad te scripsi, tum quòd Cæsar adest. Dolabella scribit se ad me postridie Idus. ô magistrum molestum! Lepidus ad me heri vesperi litteras misit Antio: nam ibi erat; habet enim domum, quam nos vendidimus: rogat magnopere ut sim KAL. in Senatu; me & sibi, & Cæsari vehementer gratum esse facturum. puto equidem nihil esse. dixisset enim tibi fortasse aliquid Oppius; quoniam Balbus est æger. sed tamen MALIM venire frustra, quàm desiderari, si opus esset: molestem ferre postea. itaque hodie Antii: cras ante meridiem, domi. Tu velim, nisi te impedivisti, apud nos pridie Kal. cum Pilia. Te spero cum Publio confecisse. equidem Kal. in Tusculanum recurram. me enim absente omnia cum illis transigi malo. Q. fratris epistolam ad te misi, non satis humanè illa quidem respondentem meis litteris, sed tamen quod tibi satis sit, ut equidem existimo, tu videbis.

CICERO ATTICO, S.

HERI nescio quid in strepitu videor exaudisse, cùm dicerres te in Tusculanum venturum: quod utinam; iterum utinam; tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, si quid sibi opus sit, accurram. mortuus enim Babullius, Cæsar, opinor, ex uncia: etsi nihil adhuc; sed Lepta extriente, veretur autem ne non liceat *tenere* hereditatem, ἀλόγως omnino; sed veretur tamen. is igitur si accierit, accurram; sin minùs, 12 antequam necesse erit. Tu Pollicem, cùm poteris. 14 Laudationem Porciæ tibi misi correctam: ac eò properavi, ut si forte aut Domitio filio, aut Bruto mitteretur, hæc mitteretur. id si tibi erit commodum, magnopere cures velim: & velim M. Varronis & 15 Lollii mittas laudationem; utique. nam illam legi, volo tamen *regustare*. quædam enim vix mihi credo 16 legisse me.

CICERO ATTICO, S.

17 ATTICAE primùm salutem, quam equidem ruri esse arbitror. multam igitur salutem & Piliæ. De Tigellio, si quid novi: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius scripsit, 18 μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquissimam, me Phameæ defuisse, cum ejus causam recepissem: quam quidem receperam contra pueros Octavios Cn. filios *non libenter*; sed & Phameæ causa volebam. erat enim, si meministi, in Consulatus petitione per te mihi pollicitus, si quid opus esset: quod ego perinde tuebar, ac *si usus essem*. is ad me venit, dixitque judicem operam dare sibi constituisse eo die ipso, quo de Sestio nostro lege Pompeja in consilium iri necesse erat. scis enim dies illorum judiciorum

1. *Pondus argenti, præter prædia: auctionem.*] Ita etiam Lamb. in legebat, vel *præterea prædia: auctionem, &c.* prout etiam legebat Mal. vulg. *auctionem præter prædia, &c.* quam lectionem mutandam non esse, contendit Iun.

2. *Nec nostri studiosiorem.*) Hæc verba quæ desunt in vulgatis, ex Scid. Torn & Crus restituit Bos.

3. *Lepta enim de sua vini curatione laborans.*) Ita emendavit Bosius ex Dec. ut & Pantag. ante ipsum. cod. ex Torn & Hurali. & Memm. habent partim, *de sua vini curatione*, partim, *de sua vi in curatione*, quam lectionem probat Vict. Lamb. ferri non posse contendit, & mavult *de sua Lanuini curatione*, vel *de sua re ac ratione laborans*, ex corrupta hac cod. Ferriani scriptura, quam affert Man. *de superiore dubitant, de re sua in ratione laborans.*

4. *Meo autem Lanuino.*) Ita habet Scid. Man. edidit *in eo autem Lanuino*, pater Illius, *meo autem Lanuino*, quod vulgus sequitur. alii, *me autem Lanuivio.*

5. *Quasæpissimè.*) Vulg. *quem sæpissimè.*

6. *Ex eo cognovi cretionem Cluvii (ô Vestorium negligentem!) liberam cretionem, testibus præsentibus, sexaginta diebus.*) Sic hunc locum edidit Bos. ex fide Dec. Torn. & Crus. vulgò *ex eo cognovi Cluvii (ô Vest. neg.) liberam, testibus præsentibus sexaginta diebus.* Faërn. jam olim post vocem, *liberam*, addidera *cretionem*; posteriorem autem partem sic legebat Ant. Aug. *testibus præsentibus diebus 62.* approbante Pantag. qui ipse ita correxerat, *testibus sequentibus 60 diebus.*

7. *Arcendus.*) Ex Dec. est: vulgò *accessendus.*

8. *Liberaliùs.*] Germani ediderunt, *liberaliùs*, valde improbante Vict.

9. *A T. Hordeonio.*] Emendatio hæc debetur Vict. antea habebatur *Attico Hardeonio.*

10. *De Cossinio doleo.*] Et hoc ex vetustis cod. restituit Vict. quod & Germani adnotarunt. prius erat, *Deos mihi doleo.*

11. *Agememno, non ut venirem.*) Ita restituit Vict. prius deerat particula *non.*

12. *Tetigit aures nuntius, extemplo instituta omisi, ea quæ in manibus habebam, abjeci.* Germani, Lamb. & Bos. ita restituerunt ex mss. suis. Vict. ait tamen se verba hæc restituta, *aures nuntius, extemplo instituta*, in nullo ms. reperisse ac proinde se rejicere. Faërn. etiam quum hæc non agnosceret, ex ms. mavit verbum *abjeci*, supervacaneum esse. Bos. *nuntius*, in *nuntii* mutavit. Gul. in Plauti Cistellariam c. 4. putabat hic versum esse veteris poëtæ, sed verbis Ciceronis involutum;

Posteaquam abiste, Agememno, tetigit aures nuntius.

13. *Antequam accessit ec.*) Vulg. *haud antequam recessit.*

14. *Laudationem.* Hoc est alius epistolæ principium in vulgatis editionibus.

15. *Lollii.*) Vulg. *Ollii.*

16. *Legisse me.*) Vulg. pronomen, *me*, abest.

17. *Atticæ primum.*) Hæc epist. jungitur superioribus vulgò.

18. Μέμψιν.) Accusationem intendit.

rum præstitutos fuisse. respondi, non ignorare eum, quid ego deberem Sestio: quem vellet, alium diem si sumsisset, me ei non defuturum. ita tum ille discessit iratus. puto me tibi narrasse. non laboravi scilicet, nec hominis alieni injustissimam iracundiam mihi curandam putavi. Gallo autem narravi, cùm proximè Romæ fui, quid audissem; neque nominavi Balbum minorem. Habuit suum negotium Gallus, ut scribit. 1 ait illum, me *animi conscientia*, quòd Phameam destituissem, de se suspicari. quare tibi hactenus mando, de illo nostro, si quid poteris exquiras: de me nequid labores. *EST BELLUM* aliquem libenter odisse; 2 est; 3 quemadmodum non omnibus servire. etsi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi isti serviunt, si observare servire est.

CICERO ATTICO, 8.

50 ADMONITUS quibusdam tuis litteris, ut ad Cæsarem uberiores litteras 4 mittere instituerem, cùm mihi Balbus nuper in Lanuvino dixisset, se, & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem & vehementer probasse; conscripsi de his ipsis libris epistolam Cæsari, quæ deferretur ad Dolabellam: sed ejus exemplum misi ad Oppium, & Balbum; scriptique ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam juberent meas litteras, si ipsi exemplum probassent. ita mihi rescripserunt, nihil umquam se legisse melius, epistolamque meam jusserunt dari Dolabellæ. Vestorius ad me scripsit, ut juberem mancipio dari servo suo, pro mea parte, Heterejo cuidam fundum Brinnianum; ut ipse ei Puteolis rectè mancipio dare posset. eum servum, si tibi videbitur, ad me mittes, opinor enim ad te etiam scripsisse Vestorium. De adventu Cæsaris idem, quod à te, mihi scriptum est ab Oppio, & Balbo. Miror te nihildum cum Tigellio, vel ut hoc ipsum, quantum acceperit: prorsus haveo scire, nec tamen flocci facio. 5 Quæris quid cogitem de obviam itione; quid censes, nisi Alsium? & quidem ad Muræam de hospitio scripsera me: sed opinor cum Matio profectum. Salustius igitur urgebitur. Scripto jam superiore versiculo, Eros mihi dixit, sibi Muræam liberalissimè respondisse. Eo igitur utamur. 6 nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hospitibus totam villam concessit.

CICERO ATTICO, 8.

7 AD Cæsarem quam misi epistolam, ejus exemplum, 51
fugit me tum tibi mittere; 8 nec id fuit quod suspicaris, ut me puderet tui, ne *ridiculè* hemicillus: nec mehercule scripsi aliter, ac si πρὸς ἴσον ἄμφοιν que scriberem. bene enim existimo de illis libris, ut tibi coram. itaque scripsi. 9 ἀκολουθοῦντες, & tamen sic, ut nihil eum existimem lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi est exploratum. itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, & quidem quamprimùm. nam pendeo animi. 10 Narro tibi, Quintus cras. sed ad me, an ad te nescio. mi scripsit Romam VIII. Kal. sed misi, qui invitaret: etsi hercle jam Romam veniendum est, ne ille antè advolet.

CICERO ATTICO, 8.

O HOSPITEM mihi tam gravem! 11 ἀμεσεμέλητον, 52
fuit enim per jucundè. sed cùm secundis Saturnalibus ad Philippum vesperi venisset, villa ita completa militibus est, ut vix triclinium, ubi cœnaturus ipse Cæsar esset, vacaret: quippe 12 hominum CIↃ CIↃ. sanè sum commotus quid futurum esset postridie: ac mihi Barba Cassius subvenit: custodes dedit. castra in agro: villa defensa est. ille tertiis Saturnalibus apud Philippum 13 ad horam VII. nec quemquam admisit. rationes opinor cum Balbo. inde ambulavit in litore. 14 Post horam VIII. in balneum: 15 tum audivit de Mamurra: vultum non mutavit: unctus est; accubuit; 16 ἐμπνοὴν agebat. itaque & edit, & bibit ἀδέως, & jucundè; opiparè sanè, & apparatè: nec id solum, 17 *sed bene cœto, & condito sermone bono, & si quæris, libenter.* præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valdè copiosè. libertis minùs lautis, servisque nihil defuit. nam lautiores eleganter accepti. quid multa? homines visi sumus, 18 hospes tamen non is, cui diceres, *amabo te, 19 eodem ad me cùm revertere.* semel satis est. 20 σπουδαῖον ἀδὲν in sermone: φιλόλογα multa. quid quæris? delectatus est, & libenter fuit. Puteolis se ajebat unum diem fore, alterum ad Bajas. Habes hospitium, sive 21 ἐπιξενίαν odiosam, mihi, 22 dixi, non molestam. Ego paulisper hic deinde in Tusculanum. Dolabellæ villam cùm præteriret, omnis armatorum copia, dextra sinistra *ad equum*, nec usquam alibi. hoc ex Nicia.

M. TVL-

1. *Ait illum, me animi conscientia.*) Iun. ex duobus mss. Pal. legit, *ait illum, animi conscientia, &c.*

2. *Est; quemadmodum.* Ita Bos. ex Dec. vulgò *& quemadmodum.* Man. delet particulam, *&*

3. *Quemadmodum non omnibus servire.*) Lamb. legit, *& quemadmodum non omnibus dormire, ita non omnibus servire.*

4. *Mittere instituerem.*) Bos. ex mss. suis. Codices formis impressi, *mitterem, instituerem.* quam lectionem sequitur etiam Vict.

5. *Quæris quid cogitem.*) Alia epist. vulgò est.

6. *Nam Silius.*) *Sallustius* legendum videtur Man. cùm proximè dixerit, *Sallustius igitur urgebitur, vel, ut rebiquet, Silius.*

7. *Ad Cæsarem.*) Hæc vulgò appinguntur superioribus.

8. *Nec fuit id quod suspicaris, ut me puderet tui, ne ridiculè hemicillus.*) Ex præscripto Dec. hæc sunt, vulgò pro, *hemicillus*, legitur, *Miricillus* quidam libri habent, *ne ridiculè, &c.* Lamb. legit, *quod suspicaris quod ita scripserim;* vel, *quod suspicaris quod me puderet, &c.* Iun. legit, *ne ridiculè mihi cillus.*

9. Ἀκολουθοῦντες.) Citra accusationem, simulationem.

10. *Narro tibi.*) Prisca Bosii ita habent. vulg. *Narrabo tibi.*

11. Ἀμεσεμέλητον.) Quem non pœniteat.

12. *Hominum CIↃ CIↃ.*) Hoc restituit Vict. prius vulgabatur, *hominum CCCCM.*

13. *Ad horam VII.*) Et hoc est è veteribus Vict. antea legebatur, *ad IIX. Nonas.*

14. *Post horam IIX.*) A Vict. est prius habebatur, *post hora, &c.*

15. *Tum audivit de Mamurra, vultum non mutavit.*) Lamb. & Bos. ex suis mss. restituerunt vocem *vultum.*

16. Ἐμπνοὴν *Agebat.*) Curationem per vomitum. *Egerat*, Pat.

17. *Sed bene cœto, & condito sermone bono, & si quæris libenter.*) Pant. *sed bene cœto conditoque sermone, bono & singulari accipensere.* minus rectè. versus potius distinguendi erant *bene cœto, & condito sermone bono, & si quæris, libenti*, ut emendabat Gul.

18. *Hospes tamen non is, cui diceres.*) Correxit hoc Vict. ex mss. antea enim legebatur, *hospes tamen nevis qui diceres.*

19. *Eodem ad me, cum revertere.*) Man. supervacaneum videtur *ad me*, cùm dixerit, *eodem.* Pantag. legebat, *eandem ad me quem revertere.*

20. Σπουδαῖον.) Serium nihil.

21. Ἐπιξενίαν.) Hospitii procurationem.

22. *Dixi.*) Vulgò, *duxi.*

1. *Affir-*

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DECIMUS QVARTUS, AD ATTICUM.

CICERO ATTICO, S.

DIVERTI ad illum, de quo tecum mane. nihil perditius: explicari rem non posse etenim si ille *tali ingenio* exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? quid quæris? periisse omnia ajebat, quod haud scio an ita sit: verùm ille gaudens: 1 affirmabatque minùs diebus xx. tumultum Gallicum: in sermonem se post Idus Mart. præterquam Lepidi, 2 venisse neminis: ad summam, non posse isthæc sic abire. ô prudentem Oppium, qui nihilo minus illum desiderat; sed loquitur nihil, quod quemquam bonum offendat. sed hæc hactenus. Tu, quæso, quidquid novi (multa autem exspecto) scribere ne pigrere. in his, de Sexto satisne certum; maximè autem de Bruto nostro, de quo quidem ille, ad quem diverti, Cæsarem solitum dicere, MAGNI REFERT, HIC QUID VELIT. 3 SED QUIDQUID VOLT, VALDE VOLT: idque eum animadvertisse, 4 cùm pro Dejotaro Niceæ dixerit, valde vehementer eum visum, & liberè dicere: atque etiam (ut enim quidque succurrit, libet scribere) proximè cùm Sestii rogatu apud eum fuissem, exspectaremque sedens quoad vocaret, dixisse eum, EGO DUBITEM QUIN SUMMO INODIO SIM, CUM M. CICERO SEDEAT, NEC SUO COMMODOME CONVENIRE POSSIT? ATQUI SI QUISQUAM EST FACILIS, HIC EST: TAMEN NON DUBITO, QUIN ME MALE ODERIT. Hæc & ejusmodi multa. Sed ad propositum, quidquid erit non modò magnum, sed etiam parvum, scribes. equidem nihil intermittam.

CICERO ATTICO, S.

3 DUAS à te accepi epistolas heri. ex priore theatrum, Publiumque cognovi, bona signa *consentientis multitudinis*. plausus verò L. Cassio datus, etiam facetus mihi quidem visus est. Altera epistola de Madaro scripta, apud quem nullum 5 φαλάκρωμα: tu puta. 6 processi enim, sed minùs diutiùs sermone enim sum retentus. Quod autem ad te scripseram, 7 obscurè fortasse, id ejusmodi est; ajebat Cæsarem, secum, quo tempore Sestii rogatu veni ad eum, cùm exspectarem sedens, dixisse: EGO NUNC TAMSIM STULTUS, UT HUNC IPSUM FACILEM HOMINEM PUTEM MIHI ESSE AMICUM, CUM TAMDIU SEDENS MEUM COMMODUM EXPECTET? Habes igitur φαλάκρωμα inimicissimum otii, id est, Bruti. In Fusculanum hodie; Lanuvii cras; inde Asturæ cogitabam. Piliæ paratum est hospitium: sed vellem Atticam; (verùm tibi ignosco) quarum utrique salutem.

CICERO ATTICO, S.

8 TRANQUILLÆ tuæ quidem litteræ, quod utinam diutiùs: nam Matius posse negabat. Ecce autem structores nostri ad frumentum profecti, cùm inanes rediissent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: πιθανὸν certè: scripsisses enim. 9 Corumbus Balbi nullus adhuc; & mihi notum nomen. Bellus enim esse dicitur architectus. Ad obsignandum tu adhibitus non sine causa videris. volunt enim nos ita putare. nescio cur non animo quoque sentiant. sed quid hæc ad nos? odorare tamen Antonii ἀλόθεσιν: quem quidem ego *opularum* magis arbitror rationem habere, quàm quidquam mali cogitare. Tu, si quid pragmaticon habes, scribe: sin minùs, populi 10 ἐπιπομπαστίαν & mimorum dicta perscribito. Piliæ, & Atticæ salutem.

CICERO ATTICO S.

11 NUNC quid putas me Lanuvii? at ego te istic quotidie aliquid novi suspicor. tument negotia. nam cùm Matius, quid censes cæteros? equidem doleo, quod numquam in ulla civitate accidit, non unà cum *libertate* Rempubl. recuperatam. horribile est quæ loquantur, quæ minitentur; ac vereor Gallica etiam bella; ipse Sextus quò evadat. sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ consolantur. nostri autem ἥρως 12 quod per ipsos confici potuit, gloriosissimè & magnificentissimè confecerunt. reliquæ res, opes & copias desiderant, quas nullas habemus. Hæc ergo ad te, ut si quid novi (nam quotidie aliquid exspecto) confestim ad me: &, si novi nihil, nostro more tamen ne patiamur intermitti litterulas. equidem non committam.

CI-

1. *Affirmabatque.*) Codices vulgati *affirmarque*, præsenti tempore: Scidæ & Sorn. *affirmabatque*, quod melius convenit cum superioribus verbis, *reperiebat*, &, *ajebat*; atque ita edidit Bos.

2. *Venisse neminis.*) Vulg. *venisse nemini*.

3. *Sed, quisquid volt, valde volt.*) Perspicuè est in Dec. & Tornæs. *velt*: quos, quo minus sequeretur Bos. nulla causa fuit; quamquam non improbat vulgatam lectionem *volt*.

4. *Cum pro Dejotaro Niceæ dixerit.*) *Diceret*, Longolii liber quod Vrs. magis placet.

5. Φαλάκρωμα: *tu puta.*) Tranquillitatem & otium. Editio-nes vulg. φαλάκρωμα, *putas*. Bos. ex Dec. φαλάκρωμα: *tu puta*.

6. *Processi enim, sed minus diutius sermone enim sum retentus.*) Ita Bos. ex omnibus mss. suis & ex prima editione Victor. vulg. *processi enim, sed minus diu sermone enim &c.*

7. *Obscurè forsasse.*) Ita reposuit Vict. ut etiam Germani adnotarant, pro, *obscure forsasse*, quod antea legebatur.

8. *Tranquillæ tuæ quidem litteræ.*) Ita Fabrn. ex antiquo libro.

9. *Corumbus Balbi nullus adhuc.*) Sic vetustiores habere codices, & Germanos adnotasse, testis est Vict. antea legebatur, *Torumbus*.

10. Ἐπιπομπαστίαν.) Animi significationem ex gestu.

11. *Nunc quid putas.*) Quidam, *numquid putas*; quod probat Lambinus.

12. *Quod per ipsos.*) Vulg. *per se ipsos*.

A Qua-

CICERO ATTICO, S.

5 SPERO tibi jam esse ut volumus ; 1 quoniam quidem ἰσόπτωσις, cum leviter commotus esses : sed tamen velim scire quid agas. Signa bella, quòd Calvena molestè fert, se suspectum esse Bruto. illa signa non bona, si cum signis legiones veniunt è Gallia. quid tu illas putas, quæ fuerant in Hispania, nonne idem postulaturas ? 3 quid, quas Annius transportavit ? Caninium volui, sed μνημῃ νικᾶν ἀμάρτημα. 4 A Balneatore φυρμὸς πολύς. nam ista quidem Cæsaris libertorum conjuratio facilè opprimeretur, si recta saperet Antonius. Meam *stultam verecundiam*, 5 qui legari noluerim ante res prolatas, ne deferere videret hunc rerum tumorem ; 6 cui certè si possem mederi, deesse non deberem. sed vides magistratus, si quidem illi magistratus : vides tamen tyranni *satellites* in imperiis ; vides ejusdem exercitus ; vides in latere veteranos, 7 quæ sunt εὐρίπιζα omnia : eos autem qui orbis terræ custodiis non modo septi, 8 verumetiam vagi esse debebant, 9 tantum non laudari, atque amari, sed parietibus contineri. atque illi quoquo modo beati ; *civitas misera*. Sed velim scire, quid adventus Octavii. num qui concursus ad eum, num quæ 10 νεωτερισμῶν suspicio. non puto equidem : sed tamen quidquid est, scire cupio. Hæc scripsi ad te proficiscens Astura III. Idus.

CICERO ATTICO, S.

6 PRIDIE Idus Fundis accepi tuas litteras cenans. primum igitur melius esse : deinde meliora te nuntiare. odiosa enim illa fuerant, legiones venire. 11 Nam de Octavio susque deque. exspecto quid de Mario : quem quidem ego sublatum rebar à Cæsare. Antonii colloquium cum Heroibus nostris pro re nata non incommodum. sed tamen adhuc me nihil delectat præter Idus Mart. nam, 12 quoniam Fundis sum cum Ligure nostro, discrucior. Sestulii fundum à verberone Curtilio possideri : quod cùm dico, de toto genere dico. QUID ENIM miserius, quam ea nos tueri, propter quæ illum oderamus ? Et tiamne coss & Tribunos pleb. in biennium, quos ille voluit ? nullo modo reperio quemadmodum possim πολιτεύεσθαι. nihil enim tam σόλοικον quàm 13 τυραννοκτόνους in cœlo esse, tyranni facta defendi. sed vides coss. vides reliquos magistratus, *si isti magistratus* ; vides languorem bonorum. exultant lætitia in municipiis. dici enim non potest. 14 quanto opere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant 15 verba mea ea dere ; nec ulla interea decreta. sic enim πεπολιτεύμεθα, ut victos metueremus. Hæc ad te scripsi apposita secunda mensa plura, & πολιτικώτερα postea : & tu, quid agas, quidque agatur.

CICERO ATTICO, S.

7 POSTRIDIE Idus 16 Paullum in Cajeta vidi 17 is mihi de Mario & de Rep. alia quædam sanè pessima à te scilicet nihil : nemo enim meorum. sed Brutum nostrum audio visum sub Lanuvio, ubi tandem est futurus ? nam cum reliqua, tum de hoc scire haveo omnia. Ego è Formiano exiens XVII. KAL. ut inde altero die in Puteolanum, scripsi hæc. A Cicerone mihi litteræ sanè 18 πεπτωμένας, & bene longæ. cetera autem vel fingi possunt : πῦρ litterarum significat *doctrinam*. nunc magnopere à te peto de quo sum nuper tecum locutus, ut videas ne quid ei desit. id cùm ad officium nostrum pertinet, tum ad existimationem, & dignitatem : quod idem intellexi tibi videri omnino. 19 Si ἀγὼν est, volo mense Quintili in Græciam. sint omnia facilliora. sed cùm sint ea tempora, ut certi nihil esse possit, quid *honestum* mihi sit, quid liceat, quid expediat ; quæso da operam, ut illum quàm honestissimè copiosissimeque tueamur. hæc & cetera, quæ ad nos pertinebunt, ut soles, cogitabis ; ad meque aut quod ad rem pertineat ; aut, si nihil erit, quod in buccam venerit, scribes.

CICERO ATTICO, S.

8 TU me jam rebare, cùm scribebas, 20 in Actis esse nostris : & ego accepi XVII KAL. in diversoriolo Sinuessano tuas litteras. De Mario probe : etsi doleo L. Crassi nepotem. optimè tam etiam Bruto nostro probari Antonium.

---

1. *Quoniam quidem ἰσόπτωσις.*) Mirè consentiebant antiqui Bos. in hac lectione referenda, quoniam quidem ἰσόπτωσις, quos lubens sequutus est, idque probantibus Lamb. & Turn. ex Torn. prius legebatur, ἰσόγωσις, idque ita restituerant Germani, consentiente Vict. cum antea inane spatium reliqueretur.

2. *Cùm leviter.*) Vulg. *quam leviter.*

3. *Quid quas Annius transportavit.*) Ita mss. Pall. vulg. *quid ea, quas Antonius transportavit.*

4. *Balneatore φυρμὸς πολύς.*) Conturbatio multa, tumultus ingens. Bos. excudendum curavit, *à Balneatore*, ut erat in omnibus suis : vulg. *ab Balneatore*, quod in cunctis & impressis & mss. codicibus quos videt Bosius refert. Vict. excepto Germ. qui, *Balneatore*, habent.

5. *Qui legari noluerim ante res prolatas.*) Sic mss. omnes Pal. vulg. *qui legari noluerim antiquiores proclamet.*

6. *Cui certè si possem mederi, deesse non deberem.*) Vict. ita castigavit, cum prius legere : *id se non deberem.*

7. *Quæ sunt εὐρίπιζα tamen inter autem.*) Mobilia tanquam euripus. Vulg. *quæ sunt εὐρίπιζα. Ete autem.*

8. *Verùm etiam vagi esse debebant.*) Veram & certam hîc esse Manut. conjecturam, declarat hæc scriptura Dec. *vagisse*, ubi omissa tantum est una litera ; scribi enim debuit, *vagi esse*, ut conjecerat Man. In Tornæs. aliquantò depravatius est, *magisse* prius legebatur, *magni debebant esse*, quod non placebat Man. Bess. liber, *magis edebant.*

9. *Tantum non.*) Rectè Dec. *tantum non*, & mox, *arqui*, quo modo edidit Bos.

10. Νεωτερισμῶν.) Rerum novarum.

11. *De Octavio susque deque.*) Lectio hæc, quam Germani animadverterant, Vict. mss. auctoritate confirmatur antea legebatur, *Nam de Octavio scio quæ exspectes.*

12. *Quoniam Fundis sum, cum Ligure nostro, discrucior, Sestidii fundum, &c.* Vict. ex antiquis exemplaribus sic reposuit, cum antea legeretur, *quoniam Fundis sum cum Ligure nostro stultere.*

13. Τυραννοκτόνους in cœlo esse.) Dausquejus v. cl. putat deesse negationem, *in cœlo, &c.* aut scribendum *in solo esse* sed prior lectio et præstabilior. Grat. vetat nos discedere à vulgato ; tanquam in qua nihil sit absurd. ; mò quæ auctori contraria sit futura, addita negativa ; ut liquet ex variis harum Epistolarum locis & orationibus Philippicis, cum enim approbatur nex tyranni, improbantur item ejus facta, scripta, dicta, promissa, populo odiosa.

14. *Quanto opere.*) Vulg. *quantopere.*

15. *Verba mea ea dere.*) Edidit Bos. ut erat in Scid. *ea dere.*

16. *Paullum in Cajeta vidi.*) Vict. in postrema editione scripsit, *in Cajetam*, sed veteres Bosii, *in Cajeta*: vulg. *Paullum Cajeta.*

17. *Is mihi de Mario.*) Ita Vict. ex mss. pro *Marius*, quod antea legebatur.

18. *A Cicerone mihi litteræ πεπτωμένας & bene longæ.*) Ἐμπτῶς & εὐπτῶς *politus* in veteribus Glossis exponitur. cujus contrarium ἄπτως, de indocto, rudi, &c. Inde etiam τὸν πῖνον, de nitore & elegantia stili bene subacti & exercitati usurparunt. Ex eo εὐπτοὶ, pro nitido & eleganti. Sic Ep. VI. 12. & 5. Ep. 17. & I. eodem Ep. 16. quibus omnibus locis εὐπτοὶ & πεπτωμένοι, *squalorem vetustatem redolent*, interpretantur viri docti ; sed illi errant. nam nihil aliud illis vocibus proprie significatur quam quod oleo palæstrico unctum ac nitidum est. hinc ad orationem translatæ sunt, quæ tum εὐπτῶς & πεπτωμένη dicitur, quum multo quasi sanguine & succo palæstrico florida, colorem quemdam virilem, nitoremque multa arte & exercitio quæsitum præfert, qualis in corporibus exercitatis, quæque solem & oleum imbiberunt, cernitur. Nam quemadmodum mollia & delicata atque in umbra educata corpora, fortibus & robustis, atque exercitatione multa firmatis & coloratis opponitur ; sic oratio εὐπτῶς τῇ τρυφερῇ καὶ μαλακῇ *Salmas.* Πεπτωμένας.) Sic legendum & ita scriptum esse, in codicibus Memm. & Torn. asserit Lamb. camque scripturam & Corrad. notat. Vict. auctoritate mss. pro πεπυκνωμένας, quod & etiamnum in vulgat. editionibus legitur substituit πεπτέγνωμένας. receptam tuetur Dausquejus.

19. Si ἀγὼν est, volo mense Quintili in Græciam.) Scid. *si ago est*, unde Bos. conjicit, *si ἀγὼν est.* Lamb. legit, *omnino legatus volo mense Quintili in Græciam.* Vulg. *si ergo est, &c.*

20. *In actis esse nostris.*) Vulg. *in agris esse nostris.*

nium. nam quòd 1 Juniam scribis moderatè, & amicè scriptas litteras attulisse, mihi Paullus dedit ad se à fratre missas: quibus in extremis erat, sibi insidias fieri; se id certis auctoribus comperisse. hoc nec mihi placebat, & multo illi minus. Reginæ fuga mihi non molesta. sed Clodia quid egerit, scribas ad me velim. De Byzantiis curabis, ut cetera; & Pelopem 2 ad te arcesses. Ego, ut postulas, Bajana negotia, chorumque illum, de quo scire vis, cùm perspexero, tum scribam; ne quid ignores. Quid Galli, quid Hispani, quid Sextus agat, vehementer exspecto. ea scilicet tu declarabis, qui cetera. Nauseolam tibi tum causam otii dedisse facilè patiebar. videbar enim mihi legenti tuas litteras requiesse paulisper. De Bruto semper ad me omnia perscribito, ubi sit, quid cogitet: quem quidem ego spero jam tutò *vel solum* tota urbe vagari posse. verumtamen,

CICERO ATTICO, S.

3 DE Rep. multa cognovi ex tuis litteris, quas quidem
9 multijuges accepi uno tempore à Vestorii liberto. ad ea autem quæ requiris, brevi respondebo. Primum vehementer me Cluviana delectant. Sed quòd quæris quid arcesserim Chrysippum, tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæque rimas agunt, itaque non solùm inquilini, sed *muri* etiam migraverunt. hanc ceteri calamitatem vocant: ego ne incommodum quidem. ô Socrates, & Socratici viri! numquam vobis gratiam referam. DII IMMORTALES, quàm mihi ista pro nihilo? sed tamen ea ratio ædificandi in tur, consiliario quidem, & auctore Vestorio, ut hoc *damnum quæstuosum* sit. Hîc turba magna est eritque, ut audio, major. Duo quidem quasi designati coss. ò Dii boni! VIVIT tyrannis, Tyrannus occidit? ejus interfecti morte lætamur, cujus facta defendimus? itaque quàm severè nos M. Curtius accusat; ut pudeat vivere: neque injuria nam mori millies præstitit, quàm hæc pati, quæ mihi videntur habitura etiam vetustatem, & Balbus hîc est, multumque mecum: ad quem à Vetere litteræ datæ pridie Kal. Januar. 4 cùm à se Cæcilius circumsederetur, & jam teneretur; venisse cum maximis copiis Pacorum Parthum. ita sibi esse eum ereptum, multis suis amissis: in qua re accusat Volcatium. ita mihi videtur bellum illud instare. sed Dolabella, & Nicias viderint. idem Balbus meliora de Gallia XXII. die litteras habebat; Germanos illasque nationes re audita de Cæsare. Legatos misisse ad Aurelium, qui est præpositus ab Hirtio, se, quod imperatum esset, esse facturos. quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Calvena dixerat.

CICERO ATTICO, S.

10 TANE verò? hoc meus, & tuus Brutus egit ut Lanuvii esset? ut Trebonius itineribus de viis proficisceretur in provinciam? ut omnia facta, scripta, dicta, promissa, cogitata Cæsaris *plus valerent*, quàm si ipse viveret? 5 meministi me clamare, illo ipso primo Capitolino die, Senatum in Capitolium à Prætoribus vocari? dii immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam sat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accusas. quid fieri tum potuit? jampridem perieramus. meministine te clamare, *causam periisse*, si funere elatus esset? at ille etiam in foro combustus, laudatusque miserabiliter: servique, & egentes in tecta nostra 6 cum falcibus immissi. quæ deinde? ut audeant dicere, TU NE CONTRA CAESARIS NUTUM? hæc & alia ferre non possum, itaque 6 γλῶ πρὸ γῆς cogito. Tua tamen 7 ὑπηέμι nausea jamne planè abiit? mihi quidem ex tuis litteris conjectanti ita videbatur. 8 redeo ad Tebassos, Scevas, Frangones. hos tu existimas considere se illa habituros, *stantibus nobis*? in quibus plus virtutis putarunt, quàm experti sunt. pacis isti scilicet amatores, & non latrocinii auctores? at ego cùm tibi de Curtilio scripsi, Sestullianoque fundo, scripsi de Censorino, de Messalla, de Planco, de Postumio, de genere toto. meliùs fuit periisse illo interfecto, quod numquam accidisset, quàm hæc videre. Octavius Neapolim venit XIIII. KAL. ibi eum Balbus mane postridie; eodemque die mecum in Cumano, illum hereditatem aditurum. sed, ut scribis, 9 ῥοιζόθεμεν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res est, ut debet, eritque curæ. 10 Quod quæris, jamne ad centena Cluvianum: adventare videtur: sed primo anno LXXX. detersimus. Q. pater ad me gravia de filio, 11 maximè quòd matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus. ardenteis in eum litteras ad me misit. ille autem quid agat, si scis, neque dum Roma es profectus, scribas ad me velim; & hercule, si quid aliud. vehementer delectori tuis litteris.

CICERO ATTICO, S.

NUDIUS tertius dedi ad te epistolam longiorem: nunc
12 ad ea, quæ proximè. 13 Velim mehercule, Astu-
ra Brutus. 14 ἀκηλαστίαν istorum scribis. an censebas aliter? equidem etiam majora exspecto. cùm equidem concionem lego, *DE TANTO VIRO, DE CLARISSIMO CIVI*, ferre non queo: etsi ista jam ad risum. sed memento: sic aliut consuetudo perditarum concionum; ut nostri illi, non heroes, sed dii futuri quidem in *gloria sempiterna* sint. 15 sed non sine invidia, ne sine periculo quidem. verùm illis magna consolatio, *conscientia* magnorum & clarissimi facti: nobis quæ? qui interfecto rege liberi non sumus? sed hæc fortuna videtur, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ scribis, jucunda mihi sunt: velim, sint prospera, quod verò curæ tibi est, ut ei suppeditetur ad usum, & cultum copiose, per mihi gratum est; idque ut facias, te etiam rogo. De Buthrotiis, & tu rectè cogitas, & ego non dimitto istam curam. suscipiam omnem etiam actionem; quam video quotidie faciliorem. De Cluniano, quoniam in re mea me ipsum diligentia vincis, res ad centena perducitur. 16 ruina rem non fecit deteriorem, haud scio an jam *fructuosiorem*. Hîc mecum Balbus, Hirtius, Pansa. modò venit Octavius, & quidem in proximam villam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me: cras manè vadit.

Ci

1. *Juniam scribis.*) Vulg. *Cleviam.*

2. *Ad te arcesses.*) Bos. mss. *arcesses*, ut temporis ejusdem sit, cujus verbum quod antecedit, *mirabis*.

3. *De rep.*) Duo hæc vocabula superiori appinguntur epistolæ in vulgata editione.

4. *Cum esset Cæcilius circumsederetur.*) Pro, *Cæcilius*, quod antea legebatur *Cæsius* restituit Vict.

5. *Meministi me clamare.*) Ita Faern. & Ant. Augustin. vulg. *meministine clamare.*

6. *Cum falcibus.*) Vulg. *cum fascibus.*

7. Γλῶ πρὸ γῆς.) Longè latèque terrarum.

8. Ὑπηέμι. Inanis & futilis, vento exposita.

9. *Redeo ad Tibassos, Scevas, Frangones.*) Hanc lectionem ex antiquis exemplaribus eruit Vict. Item ex mss. Pal. *Redeo ad te: Hassers, Sueves, Frangones.* ego vulg. *Redeo ad te: Bassos, Scevas, Frangones.* Beatus Rhenanus l. II. Rerum Germanicarum indicat fuisse in ms. Laurishemensi; *Redeo ad te Bassos, Scevas, Frangones*; ex quibus fingebat, *Redeo ad Bataos, Ansas, Vangionis.*

10. Ῥοιζόθεμεν.) Item & causam tumultuosam. Veteres libri sic referunt ΡΙΖΟΘΕΜΙΝ. Vict. edidit, ῥηξόθεμεν, ut Bos. scribendum potius videatur ῥήξιόθεμεν, cùm tamen propius ad veterem scripturam accedens reponendum censeat ῥοιζόθεμεν; facile enim librarius alterum litteram omisit, qua diphtongus conflabatur. Vict. lectionem sequitur vulgata editio, Jun. ex conjectura ῥήξεθέμεν.

11. *Quod quæris.*) Vulg. *quid quæris?*

12. *Maximè quòd matri nunc.*) Jun. ex mss. *matri quod maximè nunc.*

13. *Velim mehercule.*) Vulg. *mehercule.*

14. Ἀκηλαστίαν.) Intemperantiam.

15. *Sed non sine invidia, ne sine periculo quidem.*] Integrior est scriptura veterum codicum, quàm publicæ editionum; ideo ex illorum fide sic edidit Bos. vulgò cetera illa verba desunt.

16. *Ruina rem non fecit.*) Vict. ex antiquis codd. in quibus erat, *nunc*, legendum conjecit, *ruina*; prius legebatur, *nam*.

Ex

CICERO ATTICO, 8.

12 O Mi Attice, vereor, ne nobis Idus Mart. nihil dederint præter lætitiam, & 1 odii pœnam ac doloris. quæ mihi istinc afferuntur? quæ hic video? 2 ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. Scis quam diligam Siculos, & quam illam clientelam honestam judicem. multa illis Cæsar, neque me invito: etsi Latinitas erat non ferenda: 3 verumtamen, ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, à Dictatore comitiis latam, qua Siculi cives *Romani*: cujus rei, vivo illo, mentio nulla. Quid? Dejotari nostri causa non similis? dignus ille quidem omni regno, sed non per Fulviam. sexcenta similia. 4 verum illuc referor: tam claram, tamque testatam rem, tamque justam Bulliotiam non tenebimus aliqua ex parte? & eo quidem magis, quo iste plura? Nobiscum hic perhonorificè, & amicè Octavius: quem quidem sui Cæsarem salutabat, Philippus non: itaque ne nos quidem: quem nego posse bonum civem: ita multi circumstant, qui quidem nostris mortem minitantur, 5 negan' hæc ferri posse? quid censes. cùm Romam pervenerit, ubi nostri liberatores tuti esse non possunt? qui quidem semper erunt clari; *conscientia* verò facti sui etiam beati. sed nos, nisi me fallit, jacebimus. itaque exire haveo, *ubi nec Pelopidarum*, inquit. haud amo vel hos designatos, qui etiam declamate me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquiescere liceret: sed hoc meæ nimiæ facilitatis. nam id erat quondam quasi necesse: nunc, 6 quoquo modo se res habet, non est item. Quàm dudum nihil habeo quod ad te scribam: scribo tamen, non ut delectem his litteris, sed ut eliciam tuas. tu, si quid erit de ceteris; de Bruto ntique, quidquid. Hæc conscripsi x. Kal. accubans apud Vestorium, hominem remotum à dialecticis, in arithmeticis satis exercitatum.

CICERO ATTICO, 9.

SEPTIMO denique die litteræ mihi redditæ sunt, quæ e 13
tant à te XIII Kal. datæ: quibus quæris, atque etiam me ipsum nescire arbitraris, utrum magis tumulis prospectuque, 7 an ambulatione ἀλιτινεῖ delecter. est mehercule, ut dicis, utriusque loci tanta amœnitas, ut dubitem, utra anteponenda sit.

—— 8 ἀλλ' ὁ δεῖπνος ἐπιφρόνου ἔργα μέμηλεν.
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα, διοτρεφὲς, ἐστορόωντες
Δεύομεν. εὖ δὴ δὲ σεωσίμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

quamvis enim tu magna, & mihi jucunda scripseris de D. Bruti adventu ad suas legiones; in quo spem maximam video: tamen, si est bellum civile futurum, quod certè erit, si Sextus in armis permanebit, quem permansurum esse 9 certè scio, quid nobis faciendum est, ignoro. neque enim jam licebit, quod Cæsaris bello licuit, neque huc, neque illuc. quemcumque enim hæc pars perditorum lætitiam morte Cæsaris putabit, (lætitiam autem *a pertrifsime* tulimus omnes) hunc in hostium numero habebit: quæ res ad eadem maximam spectat. restat, ut in castra Sexti, aut, si fortè, Bruti nos conferamus. res odiosa & aliena nostris ætatibus, & incerto exitu belli: & nescio quo pacto tibi ego possim, mihi tu dicere,

10 Τέκνον ἐμὸν, οὐ τοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

sed HAEC FORS VIDERIT, ea, quæ tantibus in rebus plus, quàm ratio potest. nos autem id videamus, quod in nobis ipsis esse debet, ut, quidquid acciderit, fortiter & sapienter feramus, & accidisse hominibus meminerimus; nosque cum multùm litteræ, tum non minimum Idus quoque Mart. consolentur. suscipe nunc meam deliberationem, qua sollicitor: ita multa veniunt in mentem in utramque partem. 11 proficiscor, ut constitueram, legatus in Græciam? cædis impendentis periculum nonnihil vitare videor, sed casurus in aliquam vituperationem, quòd reip. defuerim tam gravi tempore. 12 sin autem mansero, fore me quidem video in discrimine; sed accidere posse suspicor, ut prodesse possim reip. Jam illa consilia privata sunt, quòd sentio valde esse utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc venire: nec alia causa profectionis mihi ulla fuit tum, cùm consilium cepi legari ab Cæsare. tota igitur hac de re, ut soles, si quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epistolam tuam. scribis enim esse rumores, me, ad lacum quod habeo, venditurum; minusculam verò villam utique Quintio traditurum, vel impenso pretio, quò introducatur, ut tibi Q. filius dixerit, dotata Aquilia: ego verò de venditione nihil cogito, nisi quid, quod magis me delectet, invenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore. satis enim torquetur debitione doris: in qua 13 mirificas Egnatio gratias agit. à ducenda autem uxore sic abhorret ut *libero lecto* neget esse quidquam jucundius. Sed hæc quoque hactenus. 14 deo enim ad miseram, seu nullam potius remp. M. Antonius ad me scripsit de restitutione Sex. Clodii; quàm honorificè, quod ad me attinet, ex ipsius litteris cognosces; (misi enim tibi exemplum) quam dissolutè, quàm turpiter, quamque ita perniciosè, ut non numquam Cæsar *desiderandus* esse videatur, facilè existimabis. quæ enim Cæsar numquam neque fecisset, neque passus esset, ea nunc ex falsis ejus commentariis proferuntur. ego autem Antonio facillimum me præbui etenim ille quoniam semel induxit animum sibi *licere quod velles*, fecisset nihilo minus me invito. itaque meatum quoque litterarum misi tibi exemplum.

ANTONIUS CONSUL S. D. M. CICERONI. 14

OCCUPATIONIBUS *est factum meis, & subita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem.* 14 *quam ob causam vereor, ne absentia mea levior sit apud te. quod si bonitas tua responderet judicio meo, quod semper habui de te; gaudebo. A Cæsare peti, ut Sext. Clodium restitueret: impetravi. erat mihi in animo etiam*

---

1. *Et odii pœnam ac doloris.*) Vict. ediditque *odii plenam*, quam lectionem cum multis de causis non probat Bos. tam quod in Dec. Torn. & Cruf. perspicuè exaratum est *odii pœnam*; quam lectionem retinet item Lam.

2. Ὦ πράξεως.) ô factum pulcrum quidem, sed imperfectum.

3. *Verumtamen. ecce autem Antonius.*) Hoc ordine restituit hæc vocabula Vict. antea legebatur *verumtamen autem ecce*.

4. *Verum illuc referor.*) Lamb. forte legendum dicit, *verum me illuc refero*; vel ut vulgò, *verum illuc refero*, ut subaudiatur, *hæc quæ dixi*.

5. *Negan' hæc ferri posse.*) Torn. & Cruf. *negant*, scripsit Bos. *negan'* id est, *negasne*. vulg. *negant hæc ferri posse*; quod retinet Lun.

6. *Quoquo modo se res habet, non est item. Quamdudum nihil habeo, &c.*) Vulg. aliter distinguit, *quoquo modo se res habet. non est item. quamdudum. Nihil habeo.*

7. *An in ambulatione* ἀλιτινεῖ.) Humili. Hoc vocabulum Germani & Vict. ex suis codicibus & insequentes Græcos versus primi restituerunt.

8. Ἀλλ' ἄδειπνος.) Sed nobis curæ non est convivio & compotationi operam dare. Verùm magnam eladem à Iove immissam intuentes eximetic mustmcertumque est, salvine futuri an interituri simus.

9. *Certè scio.*) vulg. *certè scie*.

10. Τέκνον ἐμὸν.) Non tibi, nate mi, data sunt opera bellica, verùm tu placida prosequere munera eloquentiæ.

11. *Proficiscor ut constitueram legatus in Graeciam?*) Hæc cum interrogatione legenda Bos. asserit.

12. *Sin autem mansero, fore me quidem video in discrimine.*) Eandem scripturam referunt Dec. & Cruf. quam & Torn. ex cujus fide Lamb. jamdudum docuit ita legendum esse: *fore me quidem video in discrimine*. vulg. *sin autem manserò, equidem video in discrimine*.

13. *Mirificas Egnatio.*) Editio Vict. *mirificas ac Q. Egnatio*. Dec. *mirificas sub Q. Egnatio*; sed id tamquam glossema repudiat Bos.

14. *Quam ob causa vereor, ne absentia mea levior sit.*) Sic omnes libri veteres quos vidit Lamb. Erricus Steph. tamen arbitratur legendum, *non vereor, ne absentia, &c.* sed id Lambinus probatur.

P. *Cum*

etiam tum sic uti beneficio ejus, si tu concessisses. quo magis laboro, ut tua voluntate id per me facere nunc liceat. quòd si duriorem te ejus miseræ, & afflictæ fortunæ præbes; non contendam ego adversus te. quamquam videor debere sueri commentarium Cæsari. sed mehercule, si humaniter, & sapienter, & amabiliter in me cogitare vis, facilem profectò te præbebis: & voles P. Clodium, in optima spe puerum repositum, existimare, non te insectatum esse, cum potueris, amicos paternos. *patere, obsecro te, pro rep. videri gessisse simultatem cum patre ejus. non contempseris hanc familiam. HONESTIUS enim, & liberiùs deponimus inimicitias reip. nomine susceptas, quam contumacia. Me deinde sine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, & tenere animo ejus persuadere*, non esse tradendas posteris inimicitias. *quamquam, tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abesse certum habeo: tamen arbitror malle te quietam senectutem, & honorificam potius agere, quam sollicitam. Postremo meo jure te hoc beneficium rogo. nihil enim non tua causa feci. Quòd si non impetro, per me Clodio daturus non sum, ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua sit, atque eo te placabiliorem præbeas;*

CICERO ANTONIO COS. S.

QUOD mecum per litteras agis, unam ob causam mallem meam egisse. non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum erga te amorem perspicere potuisses. nam cum te semper amavi, primùm tuo studio, post etiam beneficio provocatus; tum his temporibus Resp. te nihil ita commendavit, ut cariorem habeam neminem. littera verò tua, 1 cùm amantissimè, tum honorificentissimè scripta sic me affecerunt, ut nondare tibi beneficium viderer. sed accipere *à te, ita petente, ut inimicum meum necessarium tuum, me invito servare nolles, cùm id nullo negotio facere posses. Ego verò tibi istuc, mi Antoni, remitto; atque ita, ut me à te, cùm his verbis scripseris liberalissimè atque honorificentissimè tractatum existimem: idque cùm totum, quoquo modo se res haberet, tibi dandum putarem, tum do etiam humanitati & naturæ meæ. mihi enim umquam non modò acerbum in me fuit, sed ne paullo quidem tristius, aut severius, quàm necessitas reip. postulavit. Accedit ut ne in ipsum quidem Clodium meum insigne odium fuerit umquam: semperque ita statui, NON ESSE INSECTANDOS INIMICORUM AMICOS, præsertim humiliores; nec his præsidiis nosmet ipsos esse spoliandos. Nam de puero Clodio tuas 2 parteis esse arbitror, ut ejus animum, tenerum, quemadmodum scribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias residere in familiis nostru arbitretur. contendi cum P. Clodio, cùm ego publicam causam, ille suam defenderet. nostras concertationes resp. disjudicavit. si viveret, mihi cum illo nulla contentio jam maneret. Quare, quoniam hoc à me sic petis, ut, quæ tua potestas est, ea neges te me invito usurum; puero quoque hoc à me dabis, 3 si tibi videbitur; non quo aut ætas nostra, ab illius ætate quidquam debeat periculi suspicari, aut dignitas mea ullam contentionem extimescat: sed ut nosmet ipsi inter nos conjunctiores simus, quàm adhuc fuimus. interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quàm domus. Sed hæc hactenus. illud extremum; ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor, semper sine ulla dubitatione summo studio faciam. hoc velim tibi penitus persuadeas.*

CICERO ATTICO, S.

24 TERANDUM eadem ista mihi. coronatus Quintus noster Parilibus? Parilibus? solusne? etsi addis Lamiam: quod demiror equidem; sed scire cupio, qui fuerunt alii: quamquam satis scio, nisi improbum neminem. explanabis igitur hoc diligentiùs. ego autem casu cùm dedissem ad te litteras VI Kalend. satis multis verbis, tribus ferè horis post accepi tuas, & magni quidem ponderis. itaque loca tua plena facetiarum, 4 de hæresi Vestorina, & 5 de Pharionum more Puteolano, risisse me satis, nihil est necesse scribere. πολιτικώτερα illa videamus. Ita Brutos Cassiumque defendis, quasi eos ego reprehendam: quos satis laudare non possum. *rerum* ego *vitia* collegi, non hominum. sublato enim tyranno, tyrannida manere video. nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio: doquo mihi exploratum est, illum non modò non facturum, sed etiam ne passurum quidem fuisse. sequetur Rufio Vestorianus, Victor numquam scriptus, ceteri, quis non? *cui servire* ipsi non potuimus, ejus libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in Senatum non venire? fac id potuisse aliquo modo: num, etiam cùm venissemus, libere potuimus sententiam dicere? nonne omni ratione veterani, qui armati aderant, cùm præsidii nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam sessionem Capitolinam mihi non placuisse, tu testis es. quid ergo? ista culpa Brutorum? minimè illorum quidem; sed aliorum *brutorum*; qui se cautos, ac sapientes putant: quibus satis fuit lætari; non nullis, etiam gratulari; nullis, permanere. sed præterita omittamus: istos omni cura præsidioque tueamur; &, quemadmodum tu præcipis, contentis idibus Mart. simus: quæ quidem nostris amicis, divinis viris, aditum *ad cælum* dederunt, libertatem populo Romano non dederunt. Recordare tua. nonne meministi clamare te, omnia periisse, si ille *funere* elatus esset? sapienter id quidem. itaque ex eo quæ manarint, vides. Quæ scribis Kalendis Junii Antonium de provinciis relaturum, ut & ipse Gallias habeat, & utrisque dies prorogetur: licebitne decerni liberè? si licuerit, libertatem esse recuperatam lætabor: si non licuerit; quid mihi attulerit ista *domini mutatio* præter lætitiam, quam oculis cepi justo interitu tyranni? Rapinas scribis ad Opis fieri; quas nos quoque tum videbamus. ne nos & liberati ab egregiis viris, nec liberi sumus. ita laus illorum est, culpa nostra. & hortaris me, ut historias scribam? ut colligam tanta eorum scelera, à quibus etiam nunc obsidemur? poterone eos ipsos non laudare, qui te obsignatorem adhibuerunt? nec mehercule me raudusculum movet: sed homines benivolos, qualescunque sunt, grave est insequi contumelia. sed de omnibus meis consiliis, ut scribis, existimo exploratius nos ad Kalendas Junias statuere posse: ad quas adero; & omni ope, atque opera enitar, adjuvante me scilicet auctoritate tua, & gratia, & summa æquitate causæ, ut de Buthrotiis s. c. quale scribis, fiat. Quod me cogitare jubes, cogitabo equidem: etsi tibi dederam superiore epistola cogitandum. tu autem, quasi jam recuperata repub. vicinis tuis Massiliensibus sua reddis. hæc *armis*, quæ, quàm firma habeamus, ignoro, restitui fortasse, possunt, auctoritate non possunt.

CICERO ATTICO, S.

25 EPISTOLA brevis, quæ postea à te scripta est, sanè mihi fuit jucunda, de Bruti ad Antonium, & de ejusdem ad te litteris. posse videntur esse meliora, quàm adhuc fuerunt, sed nobis ubi simus, & quò jam nunc nos conferamus, providendum est. ô mirificum Dolabellam meum! jam enim dico meum; antea, crede mihi, subdubitabam. magnam 5 ἀνοιδεώρητιν res habet: de saxo; in crucem; columnam tollere; locum illum sternendum locare. quid quæris? heroica: sustulisse mihi videtur simulationem desiderii, adhuc quæ serpebat in dies; & inveterata, verebar, ne periculosa nostris tyrannoctonis esset. nunc prorsus assentior tuis litteris, iperoque meliora: quamquam istos

1. *Cum amantissimè.*] Vulg. *tum amantissimè.*
2. *Partis essi.*] Vulg. *partes.*
3. *Si tibi videbitur.*] Iun. ex duorum mss. Pl. adde alia adjicit verba quæ desunt in omnibus editionibus poit hæc verba, legitque hoc modo: *si tibi videbitur; ut animum ejus conciliatum mihi reddas; non quo, &c.*
4. *De hæresi Vestorina.*] Vulg. *Vestoriana.*
5. *De Pharionum more.*] Bos. teste depravatissimè vulgo legitur, *de Pharionum more Puteolano*; quod tamen sequutus est Iun. pro *de Pharionum more Puteolano*, ut ex Dec. edidit Bos.

6. Ἀνοιδεώρητιν.] Animadversionem.

ferre non possum: qui, dum se pacem velle simulant, acta nefaria defendunt, sed non possunt *omnia simul*, incipit res melius ire, quàm putaram. nec verò discedam, nisi cùm tu me id honestè putabis facere posse. Bruto certè meo nullo loco deero: idque, etiam si mihi cum illo nihil fuisset, facerem propter ejus singularem incredibilemque virtutem. Piliæ nostræ villam totam, quæ in villa sunt, trado; in Pompejanum ipse proficiscens Kal. Majis. quam velim Bruto persuadeas, ut Asturæ sit.

CICERO ATTICO, S.

V. NON. conscendens ab hortis Cluvianis 1 in phaselum epicopum has dedi litteras, cùm Piliæ nostræ villam ad Lucrinum, 2 villicosque procuratores tradidissem. ipse autem eo die in Pæti nostri tyrotarichum imminebam; perpaucis diebus in Pompejanum: post in hæc Puteolana, & Cumana regna 3 renavigaro. ó loca cetero qui valde expetenda, *interpellantium* autem multitudine pæne fugienda! Sed ad rem ut veniam, ó Dolabellæ nostri magnam ἀριστείαν! quanta est ἀναδώρησις? equidem laudare eum & hortari non desisto. recte tu omnibus epistolis significas, quid de re, quid de viro sentias. mihi quidem videtur, Brutus noster jam vel coronam auream per forum ferre posse. 4 quis enim audeat laudare, proposità cruce, aut saxo? præsertim tantis plausibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. cupio, cùm Bruto nostro affatim satisfecerim, excurrere in Græciam. magni interest Ciceronis, vel meæ potiùs, vel mehercule utriusque, me intervenire discenti. nam epistola Leonidæ, quam ad me misisti, quid habet, quæso, in quo magnopere lætemur? num quam ille mihi satis laudari videbitur, cùm ita laudabitur; QUOMODO NUNC EST. non est fidentis hoc testimonium, sed potius *timentis*. 5 Herodi autem mandatam, ut mihi χῷ μέτρον scriberet: à quo adhuc nulla littera est. vereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognossem, jucundum putaret fore. Quòd ad Xenonem scripsisti, valde mihi gratum est. nihil enim deesse Ciceroni, cùm ad officium, tum ad existimationem meam pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ esse. ad eum scripsi, me tibi mandasse per litteras, ut de Montani negotio cum eo loquerere: & velim cures epistolam, quam ad eum misi, reddendam; & ipse, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. puto, si quid in homine pudoris est, præstaturum eum, 6 ne pro se quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi fecisti, quòd curasti, ut ante scirem rectè esse, quàm non belle fuisse.

CICERO ATTICO, S.

IN Pompejanum veni v. Nonas Mai. cum pridie, ut antea ad te scripsi, Piliam in Cumano collocavissem. ibi mihi cenanti litteræ tuæ sunt redditæ, quas dederas Demetrio liberto prid. Kal. in quibus multa sapienter, sed tamen talia, quemadmodum tute scribebas, ut omne consilium *in fortuna* positum videretur. itaque his de rebus extempore, & coram. De Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conveniam: multùm profectò progciam, sed non aabitrantur eum à Capua declinaturum. quò quidem, metuo, ne magno reip. malo venerit, quod idem L. Cæsari videbatur, quem pridie Neapoli affectum graviter videram. quamobrem ista nobis ad Kal. Jun. tractanda & perficienda sunt. sed hactenus. Q. filius ad patrem acerbissimas litteras misit: quæ sunt ei redditæ, cum venissemus in Pompejanum: quarum tamen erat caput, Aquilliam *noveram* non esse laturum. sed hoc tolerabile fortasse, illud verò? se ab Cæsare habuisse omnia, nil à patre, reliqua sperare ab Antonio. ó perditum hominem! sed μελησός. Ad Brutum nostrum, ad Cassium, ad Dolabellam epistolas scripsi. earum exempla tibi misi, non ut deliberarem reddendæne essent, (planè enim judico esse reddendas) sed quòd non dubito, quin tu idem existimaturus sis. Ciceroni meo. mi Attice, suppeditabis quantum videbitur, neque hoc tibi onus imponere patiere. quæ adhuc fecisti, mihi sunt gratissima. Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum, ut volui, perpolivi. ista verò, quæ tu contexi vis, aliud quoddam separatum volumen exspectant. ego autem (credas mihi velim) minore periculo existimo contra illas nefarias parteis, vivo tyranno, dici potuisse, quam mortuo: ille enim nescio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter, nunc, quacumque nos commovimus, ad Cæsaris non modò acta, verùm etiam COGITATA revocamur. De Montano, quoniam Flamma venit, videbis. puto rem meliore loco esse debere.

CICERO DOLABELLÆ COS. SUO S.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, satiique ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam: tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quòd vulgo hominum opinio socium me adscribat tuæ laudibus. neminem convenio, (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui, valitudinis causa, in his locis conveniunt; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) qui omnes, cum te summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuò maximas gratias agunt. negant enim se dubitare, quin tu meis præceptis, & consiliis obtemperans præstantissimum te civem, & singularem Consulem præbeas. quibus ego quamquam verissimè 7 possum respondere, 8 quæ facias, tuo judicio, & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio. tamen neque planè assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnia à meis consiliis profecta videantur; neque valdè nego. sum enim avidior etiam, quam satis est gloriæ. & tamen non alienum est dignitate tua, quod ipse Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem. mihi verò gloriosum, te juvenem Consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ. L. quidem Cæsar, cùm ad eum ægrotum Neapolim venissem, quamquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen ante, quàm me planè salutavit: ó mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum si ego apud sororis filium valerem, jam salvi esse possemus. Dolabella vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem, post te Consulem, solum possum verè Consulem dicere. deinde multa de facto, ac dere gesta. tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum umquam, nihil reip. salutarius: atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, uti me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere, neque aliquam ex parte in societatem tuarum laudum venire patiare. quamquam mi Dolabella (hæc enim locutus sum) libentius 9 omnia mea, si modò sunt aliqua mea laudes, 10 ad te transfuderim, quàm aliquam partem exhauserim ex tuis. 11 nam cùm te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere

1. *In Phaselum episcopum.*) Vulg. *in faselum ipiscopum.*

2. *Villicosque procuratores tradidissem.*) Pignor. accuratè illo suo commentario, de Servis, emendandum putat, *Villicisque & procuratoribus.*

3. *Renavigaro.*) Repoluit Bos. auctoribus Scid. *renavigaro*, pro *renavigari*, quo vulgò legitur.

4. *Quis enim audeat laudare propositâ cruce aut saxo?*) In omnibus, quos vidit Bos. mss. exaratum est, *quis enim audeas laudare*; quod etiam testatur Vict. idque Germani adnotarunt: vulg. *quis enim audeat laudare propositâ cruce vel saxo.*

5. *Herodi autem mandatam ut mihi* χῷ μέτρον.) Singula quæque tanquam telæ licia percurrendo. Verba hæc Græca fœdissimè corrupta fuit Victorius ex antiquis codicibus; prius autem pro χῷ μέτρον, legebatur χῶια μάτων. Vouverius ortæ libri sui adscripserat χῷ ἡμέρον.

6. *Ne pro se quodammodo dependatur.*) Hoc ita castigavit Vict. vulgatæ lectionis perversione & maculis offensus. ea autem talis est, *nec serò quodammodo.*

7. *Possum respondere.*) Vulg. *prosim respondere.*

8. *Respondere quæ facias.*) Vulg. *respondere, et, quæ facias.*

9. *Omnia mea.*) Vulg. *omnes meas.*

10. *Ad te transfuderim.*) Quidam libri veteres habent *transfulerim*; Torn. *transferam.*

11. *Nam cùm te semper tantum dilexerim.*) Facìm. legit *dilexi.*

1. Ne

gere potuisti; tum hu iuiu factu sic incensus sum, ut nihil umquam in amore fuerit ardentius. NIHIL EST enim, mihi crede, virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. semper amavi, ut scis, M. Brutum, propterea summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem atque constantiam: tamen Idibus Mart. tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem ergo te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexisse. Quare quid est, quod ego te horter, ut dignitati & gloriæ servias? proponam tibi claros viros, quod facere solent, qui hortantur? neminem habeo clarioram, quàm te ipsum. te imitere oportet tecum ipse certes. 1 ne licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. quòd cum ita sit, hortatio non est necessaria; gratulatione magis utendum est. contigit enim tibi quod haud scio an nemini, ut summa SEVERITAS ANIMADVERSIONIS non modò non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimis cuique gratissima. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. legi enim concionem tuam, nihil illa sapientius. ita pedetentim tum accessus ate ad causam facti; tum recessus, ut res ipsa maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum. quo facto, intelligere debes in te positam esse remp. tibique non modò tuendos, sed etiam ornandos illos viros, à quibus initium libertatis profectum est. Sed hu de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosque conservas, fac, ut diligentissimè te ipsum, mi Dolabella, custodias.

CICERO ATTICO, S.

18 SÆPIUS me jam agitas, quòd rem gestam Dolabellæ nimis in cælum videar efferre. ego autem, quamquam sanè probo factum, tamen, ut 2 tanto opere laudarem, adductus sum tuis & unis, & alteris litteris. sed totum se à te abalienavit Dolabella; ea de causa, qua me quoque sibi inimicissimum reddidit. 3 o hominem pudentem! Kal. Jan. debuit; adhuc non solvit, præsertim cum se maximo ære alieno Faberii manu liberarit, & Opem ab eo petierit. licet enim jocari, ne me valde conturbatum putes. atque ego ad eum 11x. Idus litteras dederam benè manè: eodem autem die tuas litteras, vesperi acceperam in Pompejano; sanè celeriter, tertio abs te die. sed, ut ad te eo ipso die scripseram, satis aculeatas ad Dolabellam litteras dedi: quæ si nihil profecerint, puto fore, ut me præsentem non sustineat. Albianum te confecisse arbitror. De 4 Patuleiano nomine, quòd mihi 5 suppeditatus es, gratissimum est, & simile tuorum omnium. sed ego Erotem ad ista expedienda factum mihi videbar reliquisse: cujus non sine magna culpa vacillarunt. sed cum ipso videro. De Montano, ut sæpe ad te scripsi, erit tibi tota rescuræ. Servius proficiscens, quòd desperanter tecum locutus est, minimè miror; neque ei quidquam in desperatione concedo. Brutus noster, singularis vir, si in Senatum non est Kal. Junii venturus, quid facturus sit in foro, nescio. sed hoc ipse meliùs. Ego ex his, quæ parari video, *non multum*. Idibus Martiis profectum judico. itaque de Græcia quotidie magis & magis cogito. nec enim Bruto meo, exilium, ut scribis ipse, meditanti, video quid prodesse possim. Leonidæ me litteræ non satis delectarunt. De Herode tibi assentior. Saufeji legisse veliem. Ego ex Pompejano VI. Idus Mai. cogitabam

CICERO ATTICO, S.

NON. Mai, cùm essem in Pompejano, accepi binas à te litteras, alteras sexto die, alteras quarto, ad superiores 19 igitur prius. quàm mihi jucundum, oportunè tibi 6 Barnæum litteras reddidisse. Tu verò cum Cassio, ut cetera, quàm commodè autem quòd id ipsum, quod me mones, quatriduo ante ad eum scripseram, exemplumque mearum litterarum ad te miseram. sed cum 7 Dolabellæ ἀπιστίᾳ (sic enim tu ad me scripseras) magna desperatione affectus essem; ecce tibi & Bruti, & tuæ litteræ, ille exilium meditari. nos autem alium *petum* propiorem huic ætati videbamus: in quem mallem equidem pervehi florente Bruto nostro, constitutaque rep. sed nunc quidem, ut scribis, non utrum vis. 8 assentiris enim mihi, nostram ætatem, *à castris*, præsertim civilibus, abhorrere. Antonius ad me tantum de Clodio rescripsit, meam levitatem & clementiam & sibi esse gratam, & mihi voluptati magnæ fore. sed Pansa furere videtur de Clodio, itemque de Dejotaro; & loquitur severè, si velis credere. illud tamen non belle, ut mihi quidem videtur, quòd factum Dolabellæ vehementer improbat. De coronatis cum sororis tuæ filius à patre accusatus esset, rescripsit se coronam habuisse honoris Cæsaris causa; posuisse luctus gratia; postremò, se libenter vituperationem subire, quòd *amaret etiam mortuum* Cæsarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, scripsi diligenter. 9 ergo etiam ad Siccam, tibi hoc oneris non impono. nolo te illum iratum habere. Servii orationem cognosco: in qua plus timoris video, quàm consilii. sed quoniam perterriti omnes sumus, assentior Servio. Publilius tecum tricatus est. huc enim Cærellia missa ab istis est legata ad me; cui facile persuasi, mihi id, quod rogaret, ne *licere* quidem, non modò non *libere*. Antonium si videro, accuratè agam de Buthroto. Venio ad recentioreis litteras: quamquam de Servio jam rescripsi. 10 me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. mihi mehercule ita videtur, non potuisse major tali re, talique tempore. sed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis litteris. tibi verò assentior, majorem πρᾶξιν ejus fore, si mihi, quod debuit, dissolverit. Brutus, ve im, sit Asturæ. Quod autem laudas me, quòd nihil ante de profectione constituam, quàm, ista quò evasura sint, videro: muto sententiam. neque quidquam tamen antè, quàm te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam villam, cellamque tradidi; eamque cogitabam v. Idus videre. tu Atticæ salutem dices. nos Piliam diligenter tuebimur.

CICERO ATTICO, S.

E POMPEIANO navi advectus sum in Luculli nostri hospitium VI Idus, hora ferè III. egressus autem è navi, 20 accepi tuas litteras, quas tuus tabellarius in Cumanum attulisse dicebatur, Nonis Mai. datas: à Lucullo postridie eadem fere hora, qua veni, VII. Idus Lanuvio datas. audi igitur ad omneis. Primùm, quæ de re mea gesta & in solutione, & in Albiano negotio, grata. De tuo autem Buthroto, cùm in Pompejano essem, Misenum venit Antonius;

1. *Ne licet quidem.*) Vulg. *nec licet quidem.*
2. *Tanto opere laudarem.*) Vulg. *tantoperè.*
3. *O hominem pudentem.*) Receptam lectionem retinuit Bos. quod ea auctoritate Dec. confirmaretur.
4. *Patuleiano.*) Vulg. *Petuleiano.*
5. *Suppeditatus es.*) Legendum putat Montagnanus, *suppeditatus es*; sed prius retinet Jun. Lambin. dicit codicem Torn. habere, *suspenditatus est*, mendosè prorsus; ipse verò legendum fortasse conjicit, *quod mihi abs te expeditum est*: vel, *quod mihi suppeditatum est.*
6. *Barnæum.*) Vulgati libri *Barnacum.* Bos. mss. *Barnæum*, ut edidit.
7. *Dolabellæ ἀπιστίᾳ.*) Vocabulum depravatum erat in omnibus Bos. mss. ex Dec. quàm in Dec. ubi Latinis scriptum erat, *atifia*; itaq; reposuit ἀπιστίᾳ. Vict. pro, *aritia*, quod antea legebatur reposuit, *avaritia*; quæ etiamnum est vulgata lectio. Bos. emendationem Jun. ex mss. Pal. recinet.
8. *Assentiris enim mihi, nostram ætatem à castris, præsertim civilibus abhorrere.* Bos. ex Crus. legit *assentiris*: vulg. *assentiree enim mihi, nostram ætatem præsertim à castris civilibus abhorrere.*
9. *Ergo etiam ad Siccam.*) Vulg. *ego etiam.*
10. *Me facere magnam πρᾶξιν.*) Hæc cum interrogatione legit Bos.

nius: inde ante discessit, quàm illum venisse audissem: à quo in Samnium. vide, quid speres. Romæ igitur de Buthroto. 1 L. Antonii horribilis concio, Dolabellæ præclara. jam vel sibi habeat nummos, modò numeret Idibus. Tertullæ nollem abortum. tam enim Cassii sunt jam, quàm Bruti *serendi*. De regina velim, atque etiam 2 de Cæsare illo. Persolvi primæ epistolæ: venio ad secundam. 3 De Quintis, Buthroto, cùm venero, ut scribis. Quòd Ciceroni suppeditas, gratum. Quòd errare me putas, qui remp. putem *pendere* è Bruto: sic se res habet. aut nulla erit, aut ab isto, istisve servabitur. Quòd me hortaris, ut scriptam concionem mittam; accipe à me, mi Attice, 4 καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus satis exercitati sumus. NEMO umquam neque poëta, neque orator fuit, qui quemquam meliorem, quam se, arbitraretur. hoc etiam 5 malis contingit. quid tu Bruto putas, & ingenioso, & erudito? de quo etiam experti sumus nuper in edicto. scripseram rogatu tuo. meum mihi placebat, illi suum. quin etiam, cùm, ipsius precibus pænè adductus, scripsissem ad eum de optimo genere dicendi, non modò mihi, sed etiam tibi scripsit, sibi illud, quod mihi placeret, non probari. puare sine quæsto sibi quemque scribere. *suam cuique sponsam, mihi meam; suum cuique amorem, mihi meum.* non scite. hoc enim Attilius, poëta durissimus. atque utinam liceat isti concionari; cui si esse in urbe tuto licebit, vicimus. ducem enim novi belli civilis aut nemo sequetur, aut ii sequentur, qui facile *vincantur*. Venio ad tertiam. Gratas fuisse meas litteras Bruto, & Cassio gaudeo. itaque iis rescripsi. Quod Hirtium per me meliorem fieri volunt: do equidem operam; & ille optimè loquitur: sed vivit, habitatque cum Balbo, qui item benè loquitur. quid credas, videris. Dolabellam valde placere tibi video: mihi quidem egregiè. Cum Pansa vixi in Pompejano. is planè mihi probabat 6 se bene sentire, & cupere pacem. *Causam armorum* quæri planè video. Edictum Bruti, & Cassii probo. 7 Quæris, ut suscipiam cogitationem, quidnam istis agendum putem: consilia *temporum* sunt; quæ in horas commutari vides. Dolabellæ & prima illa actio, & hæc contra Antonium concio mihi profecisse permultum videtur. prorsus ibat res. nunc autem videmur habituri ducem; quod unum municipia, bonique desiderant. Epicuri mentionem facis, & audes dicere μὴ πολιπόνος? non te Bruti nostri *vunculus* ab ista oratione deterret? 8 Q. Filius, ut scribis, Antonii est *dextella*. peream igitur, quod volemus, facilè auferemus. exspecto, si, ut putas, L. Antonius 9 produxit Octavium, qualis concio fuerit. 10 Hæc scripsi citatim, statim enim Cassii tabellarius. eram continuò Piliam salutaturus: deinde ad epulas Vestorii, navicula. Atticæ plurimam salutem.

CICERO ATTICO, S.

12 CUM paullo ante dedissem ad te Cassii tabellario litteras, v. Idus venit noster tabellarius. 11 & quid portenti simile, sine tuis litteris. sed citò conjeci, Lanuvii te fuisse. Eros autem festinavit, ut ad me litteræ Dolabellæ perferrentur, non de re mea, (nondum enim meas acceperat) sed rescripsit ad eas quarum exemplum tibi miseram. sanè luculente. Ad me autem, cùm Cassii tabellarium dimisissem, statim Balbus. ò dii boni, quàm facilè perspiceres *timere otium!* & nosti virum, quam tectus: sed temen Antonii consilia narrabat; illum circumire veteranos, ut acta Cæsaris sancirent: idque se facturos esse jurarant, ut rata omnes haberent: eaque Duumviri omnibus mensibus inspicerent, questus est etiam de sua invidia; eaque omnis ejus oratio fuit, ut amare videretur Antonium. quid quæris? nihil sinceri. mihi autem non est dubium, quin res spectet ad castra. acta enim illa res est animo virili, consilio puerili. quis enim hoc non vidit, regni heredem relictum? quid autem absurdius, *Hoc meuere, alterum in meu non ponere?* quin etiam hoc ipso tempore multa 12 ὑποσόλοικα. Pontii Neapolitanum à matre tyrannoctoni possideri? legendus mihi sæpius est Cato major, ad te missus. AMARIOREM enim me senectus facit. stomachor omnia. sed mihi quidem 13 βεβίωται. viderint juvenes. tu mea curabis, ut curas. Hæc scripsi, seu dictavi, apposita secunda mensa, apud Vestorium postridie apud Hirtium cogitabam: & quidem 14 πιτύλοιπον sic hominem traducere ad optimateis paro. 15 λῆρος πολὺς. nemo est istorum, qui otium non timeat. 16 quare talaria videamus, quidvis enim potius quàm castra. Atticæ salutem plurimam velim dicas. Exspecto Octavii concionem, &, si quid aliud; maximè autem ecquid Dolabella tinniat: an in meo nomine tabulas novas fecerit.

CICERO ATTICO, S.

CERTIOR à Pilia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, 22
statim hoc nescio quid exaravi. primum igitur scire te volui, me hinc Arpinum XVI Kalend. Jun. eo igitur mittes, siquid erit posthac: quamquam ipse jam jamque adero. cupio enim ante, quàm Romam venio, odorari diligentiùs, quid futurum sit. quamquam veteor, ne nihil conjectura aberrem. minimè enim obscurum est, quid isti moliantur (meus verò discipulus qui hodie apud me cenat, valde amat illum, quem Brutus noster lauciavit) &, si quæris, (perspexi enim planè) *timent otium*: ὑπόπτεροι autem hanc habent, eamque præ se ferunt, VIRUM CLARISSIMUM interfectum, totam remp. illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ illa egisset, 17 simul ac desistemus timere: *clementiam* illi malo fuisse: qua si 18 usus non esset, nihil ei tale accidere potuisse. Mihi autem venit in mentem, si Pompejus cum exercitu firmo veniat, quod est σύλλογον, certè fore bellum. hæc me species, cogitatioque perturbat, neque enim jam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit. nam *apertè* lætati sumus. deinde habent in ore, nos ingratos, nullo modo licebit, quod tum & tibi licuit, & multis. 19 φαιοπροσωπητέον ergo, & ἰτέον in castra? millies *mori* melius, huic præsertim ætati. itaque me Idus Mart. non tam consolantur, quàm antea: magnum enim mendum continent. etsi illi juvenes.

1 κλῶνες.

1. *L. Antonii horribilis concio.*] Ita emendavit Vict. pro *centurio*, quod antea legebatur.

2. *De Cæsare illo.*] Sic omnes mss. referre asserit Vict. qui tamen aliquid mendi latere suspicatur.

3. *De Quintis Buthroto.*] Scripsit Bos. *de Quintio* auctore Crus. Vict. pro *de Quintis ac Buttrotio*, quod antea legebatur; ex veteribus libris, *de Quintis Buthroto* castigabat.

4. Καθολικῶν.) Perceptum artis, quod in omnes conveniat, regulam generalem.

5. *Malis contingit.*] Vulg. *contingit*.

6. *Se bene sentire.*] Pro *se assentire*, quod antea legebatur, *se bene sentire*, reposuit Vict.

7. *Quæris ut suscipiam cogitationem.* Lamb. dicit videri potius Ciceronem scripsisse *quid regam*, sive *Quid Hortaris*, & ex eo factum esse, *quid quæris*.

8. *Q. Filius, ut scribis, Antonii est dextella.*] In vulg. deest nomen. *Antonii* sic enim legunt *Q. Fuf. scribis dextella*.

9. *Produxit Octavium, qualis concio fuerit. Hæc scripsi, &c.*] Ita ex mss. Pal. *produxit Octavium, qualis tum concio fuerit? furitivè hæc scripsi, &c.* præterquàm quod vocem *furitivè* ex conjectura, pro *fuerit*, reposuit.

10. *Hæc scripsi citatim statim enim, &c.*] Post verbum *scripsi*, addidit Bos adverbium *citatim*, ut discerè in Crus. exaratum reperit; vulg. *hæc scripsi statim enim, &c.*

11. *Et quidem, portenti simile.*] Germanis primum, dein Lamb. ex Tor. hæc restitutio debetur.

12. Ὑποσόλοικα.) Subabsurda.

13. Βεβίωται.) Vita feliciter acta est.

14. Πιτύλοιπον.) Qui quinis superest, hic, sextum.

15. Λῆρος.) Nugæ, ineptiæ.

16. *Quare talaria videamus.*] Vulg. *induamus*, quod & domnus Gifan. in Observationibus suis Linguæ Latinæ, fide veterum librorum.

17. *Simulac desistemus timere.*] Facetus, *desistemus*, quod Fulv. magis placet.

18. *Usus non esset.*] Vulg. *fuisset*.

19. Φαιοπροσωπητέον.) Recto vultu & appetitâ facie procedendum.

ἐ ἄλλοις εὖ ἐσθλοῖς τόν δ' ἀπωθοῦσ' ἐμ ψόγον.

Sed, si tu melius quippiam speras, quòd & plura audis, & interes consiliis; scribas ad me velim, simulque cogites, quid agendum nobis sit super legatione votiva. equidem in his locis moneor à multis, ne in Senatu Kalend. dicuntur enim occultè milites ad eam diem comparari, & quidem in istos, qui mihi videntur ubivis *tutiùs*, quam in Senatu, fore.

1. Ἄλλοις εὖ.) Aliis in banis dedecus hoc detrudunt ad se.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DECIMVS QVINTVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

FACTUM malè de Alexione. incredibile est, quanta me molestia affecerit; nec mehercule ex ea parte maximè, quod plerique mecum. ad quem igitur te medicum conferes? quid mihi jam medico? aut si opus est, tanta inopia est? amorem erga me, humanitatem, suavitatemque desidero. etiam illud: quid est, quod non pertimescendum sit; cùm hominem *temperantem*, summum medicum, tantus improviso morbus oppresserit? sed ad hæc omnia una consolatio est, quòd EA CONDITIONE nati sumus, ut nihil, quod homini accidere possit, recusare debeamus. De Antonio, jam antea tibi scripsi, non esse eum à me conventum. venit enim Misenum, cùm ego essem in Pompejano: inde ante profectus est, quàm ego eum venisse cognovi. sed casu, cùm legerem tuas litteras, Hirtius erat apud me in Puteolano: ei legi; & egi: primum quod attinet, nihil mihi concedebat: 1 deinde ad summam, arbitrum me statuebat non modò hujus rei, sed totius consulatus sui. Cum Antonio autem sic agemus, ut perspiciat, si in eo negotio nobis satisfecerit, totum me futurum suum. Dolabellam spero domi esse. Redeamus ad nostros: de quibus tu bonam spem te significas habere propter edictorum humanitatem. ego autem perspexi, cùm à me XVII. Kal. de Puteolano Neapolim Pansæ conveniendi causa proficisceretur Hirtius, omnem ejus sensum. 2 seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus. non poterat scilicet negare, se velle pacem; sed non minùs se *nostrorum armatimetimere* quàm Antonii: & tamen utrosque non sine causa præsidium habere; se autem utraque arma metuere. quid quæris? ὀδυνῶμαι. 3 De Q. filio tibi assentior: patri quidem certè gratissima & bellissimæ tuæ litteræ fuerunt. 4 Cæcilliæ verò facilè satisfeci: nec valde laborare mihi visa est: &, si illa, ego certè non laborarem. istam verò, quam tibi molestam scribis esse, auditam à te esse, omnino demiror, nam quòd eam collaudavi apud amicos; audientibus 5 tribus filiis ejus, & filia, 6 ὃ τοῦτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ. quid est hoc? quid est autem, cur ego personatus ambulem? parumne *fœda persona* est ipsius senectutis? Quod Brutus rogat, ut ante Kalend. ad me quoque scripsit: & fortasse faciam, sed planè, quid velit, nescio. quid enim illi afferre consilii possum, cùm ipse egeam consilio? & cùm ille suæ immortalitati melius, quàm nostro otio, consuluerit? de regina, rumor exstinguetur. De Flamma, obsecro te, si quid potes. 7 Here dederam ad te litteras exiens è Puteolano, diverteramque in Cumanum, ibi pænè valentem videram Piliam, quin etiam 8 Baulos Cumis eam vidi. venerat enim in funus: cui funeri ego quoque operam dedi. Cn Lucullus familiaris noster, matrem efferebat. mansi igitur eo die in Sinuessano: atque inde mane postridie Arpinum proficiscens, hanc epistolam exaravi. erat autem nihil novi, quod aut scriberem, aut ex te quærerem; nisi forte hoc ad rem putas pertinere: Brutus noster misit ad me orationem suam, habitam in concione Capitolina; petivitque à me, ut eam 9 nec ambitiosè corrigerem ante, quàm ederet. est autem oratio scripta elegantissimè sententiis, verbis, ut nihil possit ultra. ego tamen, si illam causam habuissem, scrip-

1. DEinde ad summam.] Sic legendum auctore Lamb. non, *ad summum* ut vulgo legitur; quod tamen retinet Iun. ex mss. Pal. sicque legit *ad summum arbitrium, &c.*

2. *Seduxi enim, & ad pacem sum cohortatus.*) Vict. hujus loci restitutio debetur. prius legebatur corruptissime, *sed ix enim & ad pacem.*

3. *De Q. filio tibi assentior: patri quidem certè gratissima & bellissima tua litteræ fuerunt.*) Vulg. *de Q. F. tibi assentior, patri quidem gratissima, & bella tua fuerunt.*

4. *Cæcill. a.*] Vulg. *Cecilia.*

5. *Tribus filiis ejus, & filia,* ὃ τοῦτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ.) Germani & Vict. locum hunc restituere non valentes, inane tamen spatium repleruntappositis characteribus Græcis in veteri exemplari repertis. Bos. ex Cruf. in quo erat, VT TVA TO EK TOY TOY, emendavit ὃ τοῦτο ἐκ τοῦ αὐτοῦ Torn. codex τὸ ἐκ τοῦ, unde Lamb. τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Iun. mss. Pal. fide nixus legit, τὸ ἐκ τούτου; vulg. *ex filia ita* τοῦτο ἔυοηγν.

6. Ὃ Οὐ τοῦτο.) Non idem ex eodem.

7. *Here dederam.*) Vulg. *heri dederam.* Ceterùm initium est epist. in mss. Pal. referente Iun. cui rectè videtur.

8. *Baulos Cumis eam vidi.*) Torn. & Cruf. *paullo Cumis*: unde correxit Bos. *Baulis cumis.* Lamb. *planè Cumis eam vidi.* Corrad. *si quid clarius Cumis, &c.* Iun. ex ms. comparatione legi oportere conjicit *paulum Cumis, &c.*

9. *Nec ambitiosè.*) Scripsit, *nec ambitiosè*, Bos. ex Cruf.

1. Ἄλ-

psissem ardentius ὑποθέσεις. vides, quæ sit persona dicentis itaque eam corrigere non potui. quo enim in genere Brutus noster esse vult, & quod judicium habet de optimo genere dicendi, id ita consecutus est in ea ratione, ut elegantius esse nihil possit. sed ego solus alius sum, sive hoc rectè, sive non rectè. tu tamen velim orationem legas, nisi fortè jam legisti, certioremque me facias, quid judices ipse. quamquam vereor, ne cognomine tuo lapsus Ὑπερφυϊκὸς sis in judicando. sed si recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges posse & ἀπλῶς πάνυ gravissime dici. sed hæc coram. nunc nec fine epistola volui ad te Metrodorum venire.

CICERO ATTICO, S.

32 XV. Kal. è Sinuessano proficiscens, cùm dedissem ad te litteras, divertissemque à Cumis 2 in Vesciano, accepi à tabellario tuas litteras: in quibus nimis multa de Buthroto. non enim tibi ea res majori curæ aut est, aut erit, quàm mihi. sic enim decet, te mea curare, tua me. quamobrem id quidem sic susceptum est mihi, ut nihil sim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum esse, cognovi tuis litteris & aliis, sordidè: sed, id qualiter fuerit, nescio. nihil enim scripsisti. De Menedemo, probè. Quintus certè ea dictitat, quæ scribis. Consilium meum à te probari, quòd ea non scribam, quæ tu à me postularis, facilè patior: multoque magis id probabis, si orationem eam, de qua hodie ad te scripsi, legeris. Quæ de legionibus scribis ea vera sunt sed non satis hoc mihi videris tibi persuasisse, quid de Buthrotiis nostris per Senatum speres confici posse. 3 quod puto, (tantum enim video) non videmur esse victuri. sed, si etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octavii concione idem sentio, quod tu: ludorumque ejus apparatus, & Matius, ac 4 Postumus mihi procuratores non placent. Saserna collega dignus. sed isti omnes, quemadmodum sentis, non minus *otium timent*, quàm nos arma. Balbum levari invidia per nos velim; sed ne ipse quidem id fieri posse confidit, itaque alia cogitat. Quòd prima disputatio Tusculana te confirmat, sanè gaudeo. neque enim ullum est perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quòd benè loquitur, non molestè fero. Tyndaritanorum causa 5 de qua καύσω laborat, quæ sit, ignoro. 6 hos tamen 7 πτελέοιπον movere ista videntur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; sed, quoniam inciderat in ita gravem morbum *bene actum* cum illo arbitror. quos tamen secundos heredes, scire vellem, & diem testamenti.

CICERO ATTICO, S.

33 XI Kalend. 2 accepi in Atinati duas epistolas tuas; quibus duabus meis respondisti, una erat XV. Kal. altera XIII. data, ad superiorem igitur prius accurres in Tusculanum, ut scribis: quò me VI. Kal. venturum arbitrabar. Quòd scribis *parendum victoribus*: non mihi quidem cui sunt multa potiora. nam illa, quæ recordaris Lentulo & Marcello Coss. acta in æde Apollinis; nec causa eadem est, nec simile tempus; præsertim cùm Marcellum scribas, aliosque discedere. erit igitur nobis coram odorandum, & constituendum, utrùne Romæ esse possimus. novi conventus habitatores sanè movent. in magnis enim versamur angustiis. sed sint ista parvi, quin & majora contemnimus. Calvæ testamentum cognovi, hominis turpis ac sordidi. Tabula Demonici quòd tibi curæ est, 9 gratum Demalo. Scripsi jam pridem ad Dolabellam accuratissimè; modò redditæ litteræ sint. ejus causa & cupio, & debeo. Venio ad propiorem. Cognovi de Alexione, quæ desiderabam. Hirtius est tuus, Antonio quàm est, volo pejus esse. 10 De Q. filio ut scribis, ἰλιὰς, de patre coram agemus. Brutum omni re, qua possum, cupio juvare: cujus de oratiuncula idem te, quod me, sentire video: sed parum intelligo, quid me velis scribere. quasi à Bruto habita oratione? cùm ille ediderit; qui tandem convenit? an sic, ut in *tyrannum* jure optimo cæsum? multa dicentur, multa scribentur à nobis; sed alio modo, & tempore. De Sella Cæsaris, bene tribuni. præclaros etiam XIV. ordines. Brutum apud me fuisse gaudeo: modò & libenter fuerit, & sat diu.

CICERO ATTICO, S.

11 X. Kalend. hora IIX. ferè à Q. Fufio venit tabellarius: nescio quid ab eo litterularum, uti me sibi restituerem, sanè insulsè, ut solet: nisi fortè, quæ *non ames*, omnia videntur insulsè. fieri scripsi ita, ut te probaturum existimem. mihi duas à te epistolas reddidit, unam XI. 12 alteram X. 13 ad recentiorem prius. & legio? rem laudo. si verò etiam 14 Carfulenus 15 ἄνω πολεμῶν, Antonii consilia narras turbulenta: atque utinam potius per populum agat, quàm per Senatum; quod quidem ita credo. sed mihi totum ejus consilium ad bellum spectare videtur, si quidem D. Bruto provincia eripitur. quoquomodo ego de illius nervis existimo, non videtur fieri posse sine bello. sed non cupio; 16 quoniam caretur Butrotis. 17 rides? ast condoleo, non mea potiùs assiduitate, diligentia, gratia perfici. Quod scribis te nescire, quid nostris faciundum sit: tam pridem me illa ἀπορία sollicitat. itaque stulta jam Iduum Martiarum est consolatio. animis enim usi sumus virilibus, consiliis, mihi crede, puerilibus. *excisa* enim est arbor, non evulsa. itaque, quam fruticetur, vides, redeamus igitur, quoniam sæpe usurpas.

1. Ὑπερφυϊκὸς) Plus quàm Atticus.
2. *In Vesciano.*) Vulg. *in Vestiano.*
3. *Quod puto, tantum enim video non videmur esse victuri.*) Victor. & Lamb. referunt mss. habere *Victori*, quorum hic legendum conjicit, *non videmur esse victuri* Idem de suis testatur Bos. solùm, *esse*, quod prius legabatur, in *esse* mutavit. Iun. partim ex mss. Pal. partim ex conjectura legit, *haud putoriamur enim (videor) non videmur esse victuri.*
4. *Postumus.* *Postumius* ex Bess. lib. legit Man.
5. *De qua* καύσω *laborat.*) A Estuanti febre ardente febre. Cùm in Crus. scriptum reperisset Bos. *de qua causa laborat*, statim conjecit Ciceronem scripsisse, καύσω *laborat.* Iun. Vrs. lectionem è mss. sequutus legit, *de qua causa laborat*: vulg. *de qua laborat.*
6. *Hos tamen.*) Auctore Bos. punctum figendum est post, *tamen.*
7. Πτελέοιπον.) Qui quinis superest, h. e. sextum.
8. *Accepi in Atinati.* In Torn. erat *accepi nati*, inde conjecit Lamb. *in Arpinati*, in Crus. *accepi nati nati.* Bos. emendavit, *accepi in Atinati*: vulg. hæc verba *in Atinati* desunt.
9. *Gratum Demalo Scripsero.*) Lamb. vulgatos libros sequutus legit, *de Matris scripsi*, licet fere omnes ipsius mss. habeant, *De Malo*, sed *Malo* scriptum pro *Matio*, & *Matio* 10 *Matrio*, usitato scriptoribus illis more, assenit.
10. *De Q. filio ut scribis* ἰλιὰς, *de patre coram agemus.*) Crus. ΙΛΑΔ. Bos. reposuit ἰλιὰς Vetus Vrs. liber habet ἄλλας, pro, *ac de*, ut est à quibusdam emendatum. unde, *alias*, conjicit legendum idem Vrs. ut sit, *ut scribis alias.*
11. *X. Kal. hora IIX. ferè à Q. Fufio.*) Explicatè scripsit Bosius, ut erat in Crus. *hora IIX. ferè* in aliis ἀφὰ σημείων exaratum erat *H. IIX. ferè* hoc autem prius viderat Vict. vulg. *XIIX Kal. ferè à Q. Fufio.*
12. *Alteram X.*) Vulg. *alteram X Kalend.*
13. *Ad recentiorem prius: & legiorem laudo. Si verò etiam.*) Editiones quædam, *& leviorem probo*: Cru. *& legiorem laudo* scribendum censet Bos. *& legistrem laudo*; apposita interrogationis nota, post vocem *legis*. Lam. approbata Man. conjectura sic edendum curavit, *ad recentiorem prius. Bo. Leniorem laudo*: vulg. *ad recentiorem prius, & leviorem. Laudo, & vrs etiam.*
14. *Carfulenus.*) Vulg. *Calfulenus.*
15. Ἄνω πολεμῶν.) Supple ex Euripide versum.

Ἱερῶν χωρεῖς πάγους.

Sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes.
16. *Quoniam caretur Butrotis.*) Convenit mss. Bos. cum Vict. in hac lectione referenda, *quoniam caretur Butrotis.*
17. *Rides? ast condoleo.*) Ita per interrogationem legit Bos. in vulgatis deest; sicque legitur, *Rides. ast ego doleo.* Iun. mss. habere dicit, *absondeo*, unde distinguit, *ab S condoleo*, id est, *ab Sex. cum eo soleo doleo.*

pas ad Tusculanas disputationes. 1 Saufejum perte ce lemus. ego numquam indicabo. Quòd te à Bruto scribis; ut certior fieret, quo die in Tusculanum essem futurus: ut ad te ante scripsi, VI. Kal. & quidem ibi te quamprimum pervidere velim. puto enim nobis Lanuvium eundum, & quidem non sine multo sermone, sed μελήσει. Redeo ad superiorem: ex qua prætereo illa prima de Bu throtiis; quæ mihi sunt inclusæ medullis; sit modò, ut scribis, locus agendi. De oratione Bruti, 2 prorsus contendis, cùm iterum tam multis verbis agis. egone ut eam causam, quam is scripsit? ego scribam non rogatus ab eo? nulla 3 παρεξήγησις fieri potest contumeliosior. at, inquis, 4 ἡρακλείδειον aliquod. non recuso id quidem; sed & componendum argumentum est, & scribendi expectandum tempus maturius. licet enim de me, ut libet, existimes (velim quidem quam optimè) 5 si hæc ita manant, ut videntur (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant. 6 ille enim numquam revertisset: nos timor confirmare ejus acta non coegisset: 7 aut, (ut in Sautei eam, reliquamque Tusculanas disputationes, ad quas tu etiam Vestorium hortaris) ita gratiosi eramus apud illum, 8 quem dii mortuum perduint, ut nostræ ætati quoniam interfecto domino *liberi* non sumus, non fuerit dominus ille fugiendus. rubeo, mihi crede. sed jam scripteram; delere nolui. De Menedemo vellem verum fuisset. De regina, velim verum sit. Cetera coram, & maximè, quid nostris faciendum sit; quid etiam nobis, si Antonius militibus *obsessurus* est Senatum. Hanc epistolam si illius tabellario dedissem, veritus sum, ne solveret, itaque 9 misi dedita opera. erat enim rescribendum tuis. Quàm vellem, Bruto studium tuum navare potuisses! ego igitur ad eum litteras. Ad Dolabellam Tironem misi cum mandatis, & litteris, eum ad te vocabis; &, si quid habebis, quod placeat, scribes. Ecce autem 10 de traverso L. Cæsar, ut veniam ad se, rogat, in Nemus; aut scribam, quò se venire velim; Bruto enim placere, se à me conveniri. ò rem odiosam, & inexplicabilem! puto me ergo iturum, & inde Romam; nisi quid mutaro. Summatim adhuc ad te. nihilnùm enim à Balbo. tuas igitur expecto, nec actorum solùm, sed etiam futurorum.

CICERO ATTICO, S.

5 A BRUTO tabellarius redlit: attulit, & ab eo, & Cassio consilium meum magnopere exquirunt: Brutus quidem, utrum de duobus. ó rem miseram! plane non habeo, quid scribam. itaque silentio puto me usurum; nisi quid aliud tibi videtur. sin tibi quid venit in mentem, scribe quæso. Cassius verò vehementer orat ac petit, ut Hirtium *quam optimum* faciam. sanum putas? 11 ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς. epistolam tibi misi. Ut tu de provincia Bruti, & Cassii 12 per s. c. ita scribit & Balbus & Hirtius, qui quidem, se acturum, etenim jam in Tusculano est: mihique, ut absim, vehementer auctor est: 13 & ille quidem periculi causa; quod sibi etiam fuisse dicit: ego autem, etiam ut nullum periculum sit: tantum abest, ut Antonii suspicionem 14 fugere nunc curem, ne videar ejus secundis rebus non delectari, ut mihi causa sit, cur Romam venire nolim, ne illum *videam*. Varro autem noster ad me epistolam misit, sibi à nescio quo missam, (nomen enim delerat) in qua scriptum erat, veteranos eos, qui rejiciantur (nam partem esse dimissam) improbissimè loqui; ut magno periculo Romæ sint futuri, qui ab eorum partibus dissentire videantur. qui porro noster itus, reditus, vultus, incessus inter istos? quod si, ut scribis L. Antonius i-Decimum, reliqui in nostros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram, mihi verò deliberatum est; ut nunc quidem est, abesse ex ea urbe, in qua 15 non modo *florui* cum summa, verum etiam *servivi* cum aliqua dignitate. nec tam statui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quàm istuc non venire.

CICERO ATTICO, S.

16 CUM ad me Brutus noster scripsisset & Cassius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuisse sciebant, neque eum confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio est enim fortasse iratior, *causa* verò amicissimus) tamen ad eum scripsi, eique dignitatem Bruti, & Cassii commendavi. ille quid mihi rescripsisset, scire te volui; si fortè idem tu, quod ego, existimares, istos etiam nunc vereri, ne fortè ipsi nostri plus animi habeant, quàm habent.

HIRTIVS CICERONI SVO, S.

RVRE jam redierim, quæris, an ego, cum omnes caleant, ignaviter aliquid faciam? etiam ex urbe sum profectus. 17 *utilius enim statui abesse. has tibi litteras exiens in Tusculanum scripsi noli autem me tam strenuum putare, ut ad Nonas recurram. nihil enim jam video opus esse nostra cura: quoniam præsidia sunt in toi annos provisa. Brutus, & Cassius utinam, quàm facilè à te de me impetrare possunt, ita per te exorentur.* 18 *ne quod calidius iueant consilium, cedenteu enim hæc ait scripsisse; quo? aut quare? retine, obsecro te, Cicero, illos: & nolis sinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendiis, cædibus perveruntur. tantum, si quid timent, caveant: nihil præterea moliantur. NON mediusfidius acerrimis consiliis plus, quàm etiam inertissimis, dummodo diligentibus, consequentur. hæc enim, quæ fluunt, per se diuturna non sunt; in contentione præsentis ad nocendum habent vires. quid speres de illo, in Tusculanum ad me scribe.*

Qqq 4 Habes

1. *Saufejum per te celemus.*) Libri formis impressis *Saufejum pete celemus*; mendosè sincerè Cruf. *Saufeium per te cel* Lamb. conjicit legendum *Saufeium de te celemus*: Corradus, *sic peto ut celemus*: alii *petis, ut celemus*; quod postremum Lamb. magis placet.

2. *Prorsus contendis, cum iterum tam multis verbis agis.*) Edidit Bos. scripturam Torn & Cruf. vulg. *prorsus contendis, mecumque iterum tam multis verbis agis.*

3. Παρεξήγησις.) Molitio in alieno opere.

4. Ἡρακλείδειον) Iis simile quæ Heraclides Ponticus scripsit: præclarum aliquid, quod quasi Heraclidis opus videatur.

5. *Si hæc ita manant.*) Vulg. *si hæc ita manent.*

6. *Ille enim numquam revertisset.* Fulvii amicus, veteris libri sequutus corruptam scripturam, ea hunc locum legebat: *ille enim si vixisset, numquam nos timere confirmare ejus acta coegisset*: quam lectionem diserte retinere mss. Pal. asserit Iun.

7. *Aut (ut in Saufeii eam)*] Scripsit ex Cruf. Bos. *ut in Saufeii, eam, reliquamque Tusculanas disputationes*; quæ lectio exstat etiam in Torn nisi quod pro *Saufeii eam*, ibi vitiosè exaratum est, *Saufeiam*. Lamb. cum Manut. legit: *ut in Saufeianam vel quæque, &c.*

8. *Quem dii mortuum perduint.* Vulg. *quem dii mortuum perdant.*

9. *Nihil dedita opera.* Iun. ex mss. Pal. oratione elliptica, legit, *nisi dedita*: rejecta voce *opera*.

10. *De traverso.*) Vulg. *de transverso.*

11. Ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς.) Fullo est carbonarius. Est Bos. veterem scripturam sequens, quæ hæc est in Cruf. ΟΓΝΑΥΣ ΑΝΘΡΑΚΕΥΣ; in Tor. ΟΓΝΑΥΕΣ, &c. vulgatum ὁ γηνοφεὺς ἀνθρακεύς, est ex Vict. conjectura; qui ait Germanos in suo gXenplari reperisse, ὅτε ναῦς ἀνθρακεύς.

12. *Per S. C. ita scribit & Balbus & Hirtius, quidem se acturum etenim.*) Auctore Cruf. ita Bos. emendavit. vulg. *per S. C. ita scribis & Balbus. Et Hirtius quidem, se acturum etenim*, & ille illud verò, *per S. C.* debetur Vict. antea enim legebatur, *per scita*, vel *per cita*; Vrs. nihilominus mavult legere, *de provincia Bruti & Cassii perscrutere scribit.*

13. *Et ille quidem.*) Addidit ex Cruf. Bos. particulam *&*, quæ in vulg. deerat.

14. *Fugere nunc curem.*) Auctore Cruf. particulam in faciendi, *non*, in adverbium temporis, *nunc*, mutavit Bos.

15. *Non modo florui cum summa, verùm.*) Post vocem *summa*, Vict. alteram supervacaneam delevisse, legebatur *cum summa summa fama.*

16. *Cum ad me Brutus.*) Ep. st hoc superiori appingitur in vulgata editione.

17. *Utilius enim statui abesse.*) Ita Vict. credo ex mss. suis emendavit; vulg. antea, *ut [illius statum adi] abessem*.

18. *Ne quod calidius.*) Vict. Lamb. & alii, hic & infra ita emandarunt, rejecerunteque Vulgatum *calidius*.

I. *Servius*

Habes Hirtii epistolam: cui rescripsi, nil illos calidius cogitare, idque confirmavi. hoc qualecunque esset, te scire volui. Obsignata jam epistola, Balbus ad me, Servilia rediisse, confirmare non discessuros. nunc exspecto à te litteras.

CICERO ATTICO, S.

7 GRATVM, quòd mihi epistolas: quæ quidem me delectarunt, in primis Sextii nostri. dices, quia *te laudat*. puto mehercule id quoque esse causæ: sed tamen etiam ante, quàm ad eum locum vent, valde mihi placebat, cùm sensus ejus de rep. tum scribendi cura. 1 Servius verò pacificator cum librariolo suo videtur obiisse legationem, & omnes captiunculas pertimescere. debuerat autem *non ex jure manu consertum*, sed quæ sequuntur. Tu quoque scribes.

CICERO ATTICO S.

8 POST tuum discessum, binas à Balbo: nihil novi item que ab Hirtio, qui se scribit vehementer offensum esse veteranis. exspectat animus, quidnam agam de Kal. Martiis. misi igitur Tironem, & cum Tirone plureis, quibus singulis, 2 ut quidque accidisset, dares litteras: atque etiam scripsi ad Antonium de legatione: ne, si ad Dolabellam solùm scripsissem, *iracundus* homo commoveretur. quòd autem aditus ad eum difficilior esse dicitur; scripsi ad Eutrapelum, ut is ei meas litteras redderet, legatione mihi opus esse. honestior est votiva: sed licet uti utraque. De te, quæso, etiam atque etiam vide. velim possis coram: si minus possis, litteris idem consequemur. Græcejus ad me scripsit, C. Cassium sibi scripsisse, homines comparari, qui armati in Tusculanum mitterentur. id quidem mihi non videbatur; sed cavendum tamen. 3 villæque pluries videndæ. sed aliquid crastinus dies 4 ad cogitandum nobis de ea re.

CICERO ATTICO, S.

III. Nonas vesperi à Balbo redditæ mihi litteræ, fore No-
9 nis Senatum, ut Brutus in Asia, Cassius in Sicilia frumentum 5 emendum, & ad urbem mittendum curarent. ô rem miseram! primùm ullam ab istis, deìn, si aliquam hanc 6 *locatoriam provinciam*? atque haud scio 7 an melius sit, quàm ad Eurotam sedere. sed hæc *casus* gubernabit. ait autem eodem tempore decretum iri, ut iis, & reliquis Prætoriis provinciæ decernantur. hoc certè melius, quàm illa Persice porticus. 8 nolo enim Lacedæmonem λαχεῖν. κοχόνῃ Lanuvium existimavi. rides, inquies, in tabus rebus? quid faciam? plorando fessus sum. 9 Dii immortales! quam me conturbatum tenuit epistolæ tuæ prior pagina? quid autem iste in domo tua casus armorum? sed hunc quidem nimbum cito transiisse lætor. tu quid egeris tua cùm tristi, tum etiam difficili 10 ad consiliandum legatione, vehementer exspecto. est enim inexplicabilis. ita circumsedemur copiis omnibus. Me quidem Bruti litteræ, quas ostendis à te lectas, ita perturbarunt, ut, quamquam ante egebam consilio, tamen animi dolore sim tardior. sed plura, cùm ista cognoro. hoc autem tempore, quod scriberem, nihil erat, eoque minus quod dubitabam, ut has ipsas litteras esses ne accepturus, erat enim incertum, viturusne te esset tabellarius. ego tuas litteras vehementer exspecto.

CICERO ATTICO, S.

11 O BRUTI amanter scriptas litteras! o iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non possis! ego autem quid scribam? ut beneficio istorum utatur? quid turpius? ut moliantur aliquid? 12 nec audent, nec jam possunt. age, quiescant auctoribus nobis? quis incolumitatem 13 præstet? si verò aliquid 14 de Decimi, Græcejique; quæ nostris vita, etiam si nemo molestus sit? ludos verò non facere, quid fœdius? frumentum imponere, quæ est alia Dionis legatio? aut quod munus in rep. *sordidius*? prorsus quidem consilia tali in re ne iis quidem tuta sunt, quidant. 15 sed possim id negligere proficiens. frustra verò qui ingrediar? matris consilio cùm utatur, vel etiam precibus, quid me interponam? sed tamen cogitabo, quo genere utar litterarum. nam silere non possum. statim igitur mittam vel Antium, vel Circæos.

CICERO ATTICO, S.

ANTIUM veni ante VI Kal. Bruto jucundus noster ad- 11
ventus, deinde, multis audientibus, Servilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. aderat etiam Favonius. ego, quod eram meditatus in via, suadere, ut utertur Asiatica curatione frumenti, nihil esse jam reliqui, quod ageremus, 16 nisi ut salvos esse. in eo etiam sibi reip. esse præsidium. quam orationem cum ingressus essem, Cassius intervenit. ego eadem illa repetivi, hoc loco, fortibus sane oculis, Cassius (17 Martem spirare diceres) se in Siciliam non iturum, egone, ut beneficium accepisse 18 in *contumeliam*? 19 quid ergo agis? inquam, at ille, in Achajam se iturum. quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, si tibi videtur. mihi verò minimè, tutò enim non eris. quid si possem esse? placeretne? atque ut omnino; neque nunc, neque ex Prætura in provinciam ires? sed auctor non sum, ut te urbi committas. dicebam ea, quæ tibi protecto

---

1. *Servius verò pacificator cum libraviolo suo.*) Locum hunc valde obscurum, ejusque diversam scripturam esse in antiquis codicibus ait Victorius, alii legunt, *Servius vero pacificatus libriolum* conjicit Florentin. noster, pro *libraviolum*.

2. *Ut quidque accidisset.*) Ita etiam Lamb. legit; vulgò, *ut quidquid ipse.*

3. *Villæque pluries videndæ.*) Bos. ita emendavit, ex corrupta hac Cruf. scriptura, *villaque plures videnda.* Vict. edidit, *ut illa quæ plures videndæ*; sed corrupte ut ipse fatetur. vulgata lectio, *ut ille. Quæ plures videnti.*

4. *Ad cogitandum nobis de ea re.*) Ita Cruf. Torn. *debet aliquid e d. ad cogitandum nobis dare* vulgata lectio, *sed aliquid e d. ad cogitandum nobis dabit*; est in vetere libro Vrs.

5. *Emendum.* *Emundum* Vrs. ex antiquo denario.

6. *Locatoriam.*) Reposuit ita ex Cruf. Bos. Veteres libri & in his Tor. habent, *legatoriam*, unde quidam fecerunt, *relegatoriam*, quibus assentitur Lamb. vulg. *legatariam.*

7. *An melius sit quàm ad Eurotam sedere.*) Ex præscripto Cruf. ita edidit Bos. vulg. *an melius sit, quam ad Eurotam sedere.* sed Lamb. particulam, *quàm* ut supervacaneam & alienam delendam censet.

8. *Nolo enim Lacedæmonem λαχεῖν. κοχόνῃ Lanuvium existimavi.*) Κοχόνη Corporis partem, cui adsita sunt pudenda.] Ita ex conjectura fere, & emendavit, & interpunxit Bos. Torn. hæc ita refert, *nolo enim Lacedæmonem longinquo quam Lanuvium existimavit*: Cruf. hoc modo; *nolo enim Lacedæmonem lei in quo quoniam Lanuvium existimavi.* vulgati codices: *nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuvium existimavi.*

9. *Dii immortales!*) Epistolæ decimæ hoc principium est in vulgata editione.

10. *Ad consiliandum.*] Vulg. *ad consciliandum.*

11. *O Bruti.*] Hanc epistolam vulgata lectio superiori annectit.

12. *Nec audent, nec jam possunt.*] Vict. ex quibusdam legit, *nec audiens, nec jam possunt.*

13. *Præstet.*) Vulgò *Præstat.*

14. *De Decimi Græcejique.*) Vict. olim emendaverat, *de Decimii Græcejique*, cùm prius legeretur, *de Decimie Gracchii nostrii*: vulg. *de Decimo gratiae.*

15. *Sed possim id negligere proficiens.*) Est è veteribus codicibus Vict. antea legebatur: *sed possum id negligere proficiscens.*

16. *Nisi ut salvos esse.*) Vrs. liber, *ut salvos esset*; Cavale. *ut salvos esse.*

17. *Martem spirare diceres.*] Vict. ita restituit, cùm legeretur, *martem spiritare diceres.*

18. *In contumeliam?*] Ita Torn. & Cruf. vulg. *in contumelia.*

19. *Quid ergo agis?*] *Agis*, liber Vrsini.

secto in mentem veniunt, cur non esset tuto futurus. multo inde sermone querebantur, atque id quidem Cassius maximè, *amissas occasiones*; Decimumque graviter accusabat. 1 ego negabam oportere præterita; assentiebar tamen. cumque ingressus essem dicere, quid oportuisset, nec verò quidquam novi, sed ea, quæ quotidie omnes; 2 nec tamen illum locum attingere, quemquam præterea oportuisse tangi, sed Senatum 3 vocare, populum ardentem studio vehementius incitare, totam suscipere Remp. exclamat, tua familiaris; *hoc verò neminem umquam audivi.* ego repressi sed & Cassius mihi videbatur iturus: (etenim Servilia pollicebatur se curaturam, ut illa frumenti curatio de S. C. tolleretur) & noster cito dejectus est de illo inani sermone. velle enim se dixerat. constituit igitur, ut ludi, absente se, fierent suo nomine. proficisci autem mihi in Asiam videbatur ab Antio velle. ne multa; nihil me in illo itinere, præter *conscientiam*, delectavit. non enim fuit committendum, ut ille ex Italia priùs, quàm à me conventus esset, discederet. hoc dempto munere amoris atque officii, sequebatur, ut mecum ipse:

4 Η' δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δικαία) νυῦ 5 θεοπρόπε;

prorsus dissolutum offendi navigium, vel potius dissipatum. nihil consilio, nihil ratione, nihil ordine. itaque etsi ne antea quidem dubitavi, tamen nunc eo minus, evolare hinc; idque quamprimum, ubi

„ *Nec Pelopidarum facta, neque famam audiam.*

Sed heus tu, ne forte sis nescius, Dolabella me sibi legavit A. D. IV. Nonas April. id mihi heri vesperi nuntiatum est. votiva ne tibi quidem placebat. etenim erat absurdum, 6 quæ, si stetisset Respub. vovissem; ea me, eversa illa, vota dissolvere: & habent, opinor, *liberæ legationes* definitum tempus lege Julia, 7 nec facile addi potest ad id, quod ad Deos, genus legationis, ut, cum velis, introire, exire, liceat: quod nunc mihi additum est. bella est autem hujus juris quinquennii licentia. quamquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur. sed βλάσφημα mittamus.

CICERO ATTICO, S.

22 BENE mehercule de Buthroto. at ego Tironem ad Dolabellam cum litteris, quia jusseras, miseram. quid nocet? De nostris autem Antiatibus satis videbar planè scripsisse, ut non dubitares, essent quin otiosi futuri, usurique beneficio Antonii contumelioso. Cassius frumentariam rem aspernabatur. eam Servilia substituram ex S. C. se esse dicebat. 8 noster verò, καὶ μάλα σιμῶς, in Asiam, postea quàm mihi est assensus tutò se Romæ esse non posse. ludos enim absens facere malebat. statim autem se iturum, simul ac ludorum apparatum iis, qui curaturi essent, tradidisset. navigia colligebat. erat *animus in cursu*. interea in eisdem locis erant futuri. Brutus quidem se ajebat Asturæ. L. quidem Antonius liberaliter litteris sine curam esse jubet. habeo unum beneficium: alterum fortasse, 9 ni in Tusculanum venerit. ô negotia non ferenda! quæ feruntur tamen. 10 Τῶν δ' αἰτίων τῶν βρότων τίς εἴχεν? Octaviano, ut perspexi, satis ingenii, satis animi: videbaturque erga nostros ἥρωας ita fore, ut nos vellemus, animatus. sed quid *status* credendum sit, quid nomini, quid hereditati, quid κοπηλίσι, magni consilii est. vitricus quidem nihil censebat; quem Asturæ vidimus, sed tamen alendus est: &, ut nihil aliud, ab Antonio *sejungendus*. Marcellus præclarè, si præcipit nostro nostri: cui quidem ille deditus mihi videbatur. Pansæ autem & Hirtio non nimis credebat. bona indoles, 11 ἐὰν Δῆμμένῃ.

CICERO ATTICO, S.

VIII. KAL. duas à te accepi epistolas. respondebo igitur priori priùs. Assentior tibi, ut nec duces simus, nec agmen cogamus; *saveamus tamen.* Orationem tibi missi. ejus custodiendæ, & proferendæ arbitrium tuum. sed quando illum, 12 cum tu edendam putes? Inducias, quas scribis, non intelligo fieri posse. melior est ἀναπφωνησία: qua me usurum arbitror. Quòd scribis, 13 legiones duas Brundisium venisse; vos omnia priùs. scribes igitur, quidquid audieris. Varronis Δόλογον exspecto. Jam probo ἡρακλείδιον, præsertim cùm tu tantopere delectere. 14 sed, quale velis, velim scire. Quod ad te antea, atque adeo priùs scripsi (sic enim mavis) ad scribendum tibi veredu certè 15 fecisti me acriorem ad tuum enim judicium, quod mihi erat notum, addidisti Peducei auctoritatem, magnam quidem apud me, & in primis gravem. enitar igitur, ne desideres aut industriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut scribis, & Faberium foveo. 16 Clœlium nihil arbitror malitiosè: 17 quamquam. sed quid egerit? De libertate retinenda, quâ certè nihil est dulcius, tibi assentior. 18 Itane Gallo Caninio? ô hominem nequam! quid enim dicam aliud? cautum Marcellum? me

1. *Ego negabam oportere præterita: assentiebar tamen. cumque ingressus.*) Iunius ex mss. duobus Palat. legit, *ea negabam oportere, præterita repetit assentiebar tamen: quamquam ingressus, &c.*

2. *Nec tamen illum locum attingere, quemquam præterea oportuisse tangi.*) Suntantiqui libri, à quibus abest dictio, *tang*; unde venit in opinionem Manutio, distinctione mutata sic esse legendum, *nec tamen illum locum, attingere quemquam præterea oportuisse*; *sed Senatum vocare, populum, &c.*

3. *Vocare, incitare.*) Ita auctoribus Crusellino & Tornæs. scripsit Bosius, vulg. *vocari, incitari*; Vrsinus verò, pro, *sed Senatum vocare*, legit ex suo codice, *scilicet senatum vocari.*

4. Η' δεῦρ' ὁδὸς.) Iter huc susceptum cui tibi usui, nunc est, age dic, tu qui oraculum consulis.

5. Θεοπρόπε.) Vulg. θεοπρεπής.

6. *Quæ si stetisset respublica vovissem.*) Victorius ex vetere codice in quo erat, *bona si mea eversa, &c.* legendum conjecerat, *novissem ea me*; prius legebatur, *bona non sumere.*

7. *Nec facile addi potest ad id, quod ad Deos genus legationis.* Hæc ita referebat Crusellinus, *nec facile addi potest, ad idque adeo genus legationis.* unde correxit Bosius, *ad id, quod ad Deos*: vulgò, *nec facile addi potest: idque adeo genus legationis, &c.* Lambino legendum videtur, *nec facile addi potest, ad hoc genus legationis*; dicitque libros mss. non habere, *idque*; *adeo*, autem corruptum esse pro *ad hoc*, vel, *ad id*; quod ultimum rectè habere mss. asserit Vrsinus. Iunius verò ex suis omnibus mss. legit, *nec facile addi potest adeo genus legationis.*

8. *Noster verò καὶ μάλα σιμῶς, in Asiam.*] Et valde gravis. Ex antiquiore suo sic legendum censuit Victorius, non ut priùs, *Noster verò Brutus in Asiam.* Fulvius verò auctoribus veteribus libris, *Noster verò Brutus καὶ ἀσμφῶς in Asiam.*

9. *Ni in Tusculanum venerit.*] Restituit Bosius ex fide Crusellini particulam, *ni*, pro qua in editionibus legebatur, *si.*

10. Τῶν δ' αἰτίων τῶν βρότων τίς εἴχεν?) Horum culpam quis Brutorum sustinet? quis Brutorum harum rerum auctor fuit? Legendum sine interrogatione dicit Lambinus.

11. Ἐὰν Δῆμμένῃ.) Si permanserit. Vulg. ἐὰν Δῆμμένῃ.

12. *Cum tu edendum putes.*) Victorius hoc est conjiciens ex depravata suorum codicum scriptura, *cum tuendam putes.*

13. *Legiones duas.*] Hoc quoque Victorius emendavit. prius legebatur, *legationes duas*, quæ ultima vox deest in vulgatis.

14. *Sed, quale velis, velim scire. Quod ad te antea, atque adeo priùs scripsi (sic enim mavis) ad scribendum tibi veredu certè fecisti me acriorem. Ad tuum enim judicium.*] Pio, *verè dicit*, reposuit Bosius, *veredu certè*: ceterùm aliter distinguit Iunius, *Sed quale velis, velim scire: quod ad te antea atque adeo priùs scripsi. Sic enim mavis, ad scribendum tibi, verè dicere. fecisti me alacriorem ad tuum judicium.*

15. *Fecisti me.*] Vulg. *certè fecisti me.*

16. *Clœlium nihil arbitror.*] Vulg. *Clodium.*

17. *Quamquam. sed quid egerit?*] Ita emendavit ex mss. Victorius, pro, *quamquam scelestè quidem egerit*: ut antea legebatur; quod tamen retinet Iunius ex duobus mss. Palat. vulg. *quamquam si quid egerit.*

18. *Itane Gallo Caninio? ô hominem.*) Cùm Lambini mss. haberent, *Gallo animo*, visa est ipsi probabilis Corradi conjectura, *Gallo Caninio*: quamquam idem addidit alteram, *Gallinio*. Ceterùm aliter legit & distinguit vulgus, *Itane? Gallo animo hominem, &c.*

1. Sed

sic, sed non tamen cautissimum. Longiori epistolæ superiorique respondi nunc breviori propiorique. quid respondeam, nisi eam fuisse dulcissimam? Res Hispanienses valde bonæ, modo Baibilium incolumem videam, *subsidium nostræ senectutis*. De Anniano item, quòd me valde observat Visellia. sed hæc quidem humana. De Bruto te nihil scire dicis: 1 sed Selicia venisse M. Scaptium: eumque non qua pompa, ad se tamen clam venturum, sciturumque me omnia: quæ ego statim. 2 interea narras eàdem Bassi servum venisse, qui nuntiaret, legiones Alexandrinas in armis esse, Bassum arcessi, Cassium exspectari. quid quæris? videtur Resp. jus suum 3 recuperatura. sed ne quid ante. nosti horum *exercitationem* in latrocinio, & amentiam. Dolabella, vir optimus, etsi, cùm scribebam, secunda mensa apposita, venisse eum ad Bajas audiebam; tamen ad me ex Formiano scripsit (quas litteras, cùm è balineo exiissem, accepi) sese de attributione omnia summa fecisse: Vestenum accusat: tricatur scilicet, ut homo talis. sed ait totum negotium Sestium nostrum suscepisse, optimum quidem illum virum, nostrique amantissimum. quæro autem quid tandem Sestius in hac re facere possit, quod non 4 quivis nostrum sed, si quid præter spem erit, facies ut sciam. sin est, ut arbitror, *negotium perditum*, scribes tamen; neque ista res commovebit. 2 Nos hic φιλοσοφόμεθα (quid enim aliud?) & περὶ θεῶν & κοσμικῶν magnificè explicamus, προσφωνήσαμεν que Ciceroni. qua de re enim potius pater filio? deinde alia. quid quæris? extabit opera peregrinationis hujus. Varronem hodie, aut cras venturum putabant. ego autem in Pompejanum properabam; non quo hoc loco quidquam pulchrius; sed *interpellatores* illic minus molesti. sed perscribit quæso, quæ causa sit Myrtilo (pœnas quidem illum pependisse audivi) & satisne patet, unde corruptus. Hæc cùm scriberem, tantum quod existimabam ad te orationem esse perlatam. hui, quàm timeo, quid existimes. etsi quid ad me, quæ non sit foras proditura, nisi Rep. recuperata? de quo quid sperem, non audeo scribere.

CICERO ATTICO, S.

24 VI KAL accepi à Dolabella litteras, quarum exemplum tibi misi: in quibus erat, omnia se fecisse, quæ tu velles, statim ei rescripsi, & multis verbis gratias egi. sed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc causæ sumsi, quòd ex te ipso coram antea nihil potuissem cognoscere. sed quid multa? litteras hoc exemplo dedi.

CICERO DOLABELLÆ COS. SUO.

ANtea cùm per litteras Attici nostri de tuâ summa liberalitate, summoque erga se beneficio certior factus essem; cumque tu ipse etiam ad me scripsisses, te fecisse ea, quæ nos voluissemus: ego tibi gratias per litteras in verbis, ut intelligeres, nihil te mihi gratius facere potuisse. postea verò quam ipse Atticus ad me venit in Tusculanum hujus unius rei causa, tibi ut apud me gratias ageret, & tuam eximiam quandam & admirabilem in causa Buthrotia voluntatem, & singularem erga se amorem perspexisset; teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his litteris declararem. ex omnibus enim, mi Dolabella, studiis in me, & officiis, quæ summa sunt, hoc scito mihi & amplissimum videri, & gratissimum esse, quòd perfecerit, ut Atticus intelligeret, quantum ego te, 7 quàm tu me amares, quod reliquum est, Buthrotiam & causam, & civitatem, quamquam à te constituta est (BENEFICIA autem nostra tuæ solemus) tamen velim receptam in fidem tuam, à meque etiam tibi commendatam, auctoritate, & 8 auxilio tuo tutam velis esse. satis erit in perpetuum Buthrotii præsidii, magnæque curæ, & sollicitudine Atticum, & me liberaris; si hoc honoris mei causa susceperis, ut eos semper à te defensos velis. quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

His litteris scriptis, me ad σπουδάζειν dedi: quæ quidem, vereor, ne 9 miniata cartula tua pluribus locis notandæ sint: ita sum μετέωρος, & magnis cogitationibus impeditus.

CICERO ATTICO, S.

10 I ANTONIO malè sit, siquidem Buthrotiis molestus est. Ego testimonium composui: quòd cùm voles, obsignabis. Tu nummos Arpinatum, si L. Fadius Ædilis petet, vel omneis reddito. ego ad te alia epistola scripsi de H S CX, quæ Statio curarentur. si ergo petet Fadius, ei volo reddi; præter Fadium, nemini. apud me item puto depositum id scripsi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi. me jure facere scit. sponsor promissorum ejus Ammonius; 10 quæ quidem erant φιλόλογα, & dignitatis meæ; ut vel *in concione* dicere auderem. Saram autem præterquam quod nefarium hominem cognovi, præterea in me contumacem. semel eum omnino domi meæ vidi. cum φιλοφρόνως ex eo quærerem, quid opus esset; Atticum se dixit quærere. superbiam autem ipsius reginæ, cùm esset trans Tiberim in hortis, commemorare sine magno dolore non possum. nihil igitur cum istis: nec tam animum me, 12 quàm vix stomachum habere arbitrantur. Profectionem meam, ut video, Erotis dispensatio impedit. nam cùm ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, abundate debeam; cogor mutuari: quodque ex istis fructuosis rebus receptum est, id ego ad illud fanum sepositum putabam. sed hæc Tironi mandavi, quem ob eam causam Romam misi. te nolui impeditum impedire. Cicero noster quo *modestior* est, eo me magis commovet. ad me enim de hac re nihil scripsit, ad quem nimirum potissimum debuit. scripsit hoc autem ad Tironem, sibi post KAL. April. (sic enim annuum tempus confici) nihil datum esse: tibi pro tua natura semper placuisse, teque existimasse id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum

1. *Sed Selicia venisse M. Scaptium.*) Antiquioris opes sic reposuit Victorius pro, *Seliciam*, quod legebatur. Manutio forte legendum videtur *Servilia*, quod ex ms. asserit Vesinus; magna certè animi aberratione; ut quidem videtur CL. Dausqueio: qui restitutionem faciundam arbitratur ex libro V ad Attic. Epist. 21. *Sed è Selicia*, ubi & negotiatus est Scaptius, & fœnebrem artem exercuisse videtur epistola factitasse ex qua negotiatione illud est lib. VI. Epist. 1. *Salaminii pecuniam debent M. Scaptio.* Si conjectura illa non usquequaque placet, scribo, *sed Selicia*: quia ex urbe discesserat Scaptius, præfectura forte aliqua perfunctus, post M. Tulli ex Asia reditionem. nam cum Cicero Scaptio, præfecturam recusarit. *Negari*, inquit, *me cuiquam negotiantii dare*, à successore Tulliporro hoc aut simile officium impetrasse.

2. *Interea narras eadem Bassi servum venisse.*) Rosius ex Crusell. scripsit, *narras*; vulg. *interea narras eadem. Bassi servum, &c.*

3. *Recuperatura.*) Vulg. *recuperatura.*

4. *Quivis nostrum.*) Vulg. *quis nostrum.*

5. *Nos hic φιλοσοφεμεθα.*) Vict. ex mss. legit. φιλοσοφόμεθα, ut participium fit, non verbum.

6. *Ut tuam eximiam quandam.*) Vulg. *cujus eximiam quandam.*

7. *Quàm tu me.*) Vulg. *quantum tu me.*

8. *Auxilio tuo tutam velis esse.*) *Tutam*, pro, *tutam*; restituit Vict.

9. *Miniata cartula tua.*) Leoniceni liber habet, *ut nimia ἀκρόθωκα sua.*

10. *I. Antonio.*) Hæc epistola unam cum superiore constituit in vulgatis editionibus.

11. *Quæ quidem erant φιλόλογα.*) Vulg. *quæ quidem promissorum ejus erant φιλόλογα.*

12. *Quàm vix stomachum.*) Non improbat Rosius receptam lectionem, *quam stomachum non habere arbitrantur*: sed à veteribus libris abest particula, *non*, ejusque loco ante vocem *stomachum*, legitur, *vix*, ut edidit.

cum non modò liberaliter à nobis, sed etiam ornatè cumulateque tractari. quare velim cures (nec tibi essem molestus, si per alium hoc agere possem) ut permutetur Athenas. quod sit in annuum sumtum. et scilicet Eros numerabit. ejus rei causa Tironem misi. curabis igitur, & ad me, si quid tibi de eo videbitur, scribes.

CICERO ATTICO, S.

16 TANDEM à Cicerone tabellarius: & mehercule litteræ 1 πεπιωμένως scriptæ: 2 quod ipsum ἀγοκοπὴν aliquam significaret. itemq; ceteri præclara scribunt. Leonidas tamen retinet suum illud ADHVC summis verò laudibus 3 Herodes. quid quæris? vel verba mihi dari facilè patior in hoc, meque libenter præbeo *credulum*. Tu, velim, si quid tibi est 4 à Statio scriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias. 5 Narro tibi; hæc loca venusta sunt, abdita certe: &, si quid scribere velis, ab arbitris libera. sed nescio quo modo οἰκῶ φίλῳ. itaque me referunt pedes in Tusculanum. & tamen hæc 6 ῥωπογραφία ripulæ videtur habitura celerem satietatem. equidem etiam pluvias metuo, si prognostica nostra vera sunt. ranæ enim ἐηπερεύουσιν. Tu, quæso, fac sciam ubi Brutum nostrum, & quo die videre possim.

CICERO ATTICO, S.

17 7 DUAS accepi 8 postridie Idus, alteram eo die datam, alteram Idibus. priusigitur superiori. De Bruto, cùm scies. De Consulum *fido timore* cognoveram. Sica enim φιλοσόφρων ille quidem, sed tumultuosiùs ad me etiam illam suspicionem pertulit. 9 quid tu autem? τὰ μὲν ἀιδόμενα? nullum enim verbum à 10 Siregio. non placet. De Pletorio vicino tuo permolestè tuli, quemquam priùs audisse, quàm me. De Syro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, ut arbitror, facillimè deterrebis. 11 Antroni vetui; sed nondum acceperas litteras 12 nec cuiquam, nisi L. Fadio Ædili. aliter enim nec cautè, nec jure fieri potest. 13 Quòd scribis tibi deesse H-S c. quæ Ciceroni curata sint; velim ab Erote quæras, ubi sit merces insularum. Arabioni de Sitio nihil irascor ego de itinere, 14 nisi explicato A, nihil cogito. quod idem tibi videri puto. Habes ad superiorem. nunc audi ad alteram. Tu verò facis, ut omnia quòd Servilia 15 non deest, id est Bruto. De regina gaudeo te non laborare, certè etiam tibi probari. Erotis rationes & ex Tirone cognovi, & vocavi ipsum. Gratissimum, quod polliceris, Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Messallæ, qui, Lanuvio redens ab illis, venit ad me: & mehercule ipsius litteræ sic & φιλοσόφρων, & 16 ὑπτιῶς scriptæ, 17 ut eas vel *in acroasi* audeam legere; quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sestium puto non molestè ferre. Ego, si Tiro ad me, cogito in Tusculanum. Tu verò, quidquid erit, quod me scire par sit, statim.

CICERO ATTICO, S.

18 XVII. KAL. etsi satis videbar scripsisse ad te, quid 18
mihi opus sit, & quid te facere vellem, si tibi commodum esset: tamen, cùm profectus essem, 19 & in ea cura vigilarem, Tironem statui ad te esse mittendum, ut iis negotiis, quæ agerentur, interesset; atque etiam scripsi ad Dolabellam, me, si ei videretur, velle proficisci: petiique ab eo 20 de mulis vecturæ itineris, & vehis. quoniam intelligo te distentissimum esse quà de Buthrotiis, quà de Bruto; cujus etiam ludorum 21 seorsum curam, etiam administrationem suspicor ex magna parte 22. ad te pertinere; ut ergo in ejusmodi re, tribues nobis paullum operæ. nec enim multum opus est. mihi res ad eædem, & eam quidem propinquam, spectare videtur vides homines; vides arma. prorsus non mihi videor esse *tutus*. sin tu aliter sentis, velim ad me scribas. domi enim manere, si rectè possum, multo malo.

CICERO ATTICO, S.

19 QUIDNAM est, quod audendum amplius de Buthrotiis? stetisse enim te frustra scribis. quid autem se refert Brutus; doleo mehercule te tam esse detentum: quod decem hominibus 23 referendum acceptum. 24 est illud quidem 25 ἐρῶδες, sed ἀνυστὸν, mihique gratissimum. De armis, nihil vidi apertiùs. fugiamus igitur: 26 at, ut ais, coram.

---

1. Πεπιωμένως.) Expresso veteris sermonis squalore. Vulg. πεπωκιωμένως.

2. *Quod ipsum* ἀγοκοπὴν *aliquam.*] Progressum in literis. Ex antiquis codicibus sic emendavit Victorius, quod etiam Germani adnotarant. pro eo legebatur antea, *quod ipsum perspicaciam aliquam, &c.*

3. *Herodes.*) Vulg. *Erotes.*

4. *A Statio scriptum.*] Publica lectio, *si quid tibi est à cuie scriptum.* Vetus Crusellinianum se, uutus est Bosius, *si quid tibi est à Statio scriptum* sicque invenit item in alvero Vaticano Lips. 19. d. c. 9.

5. *Narro tibi.*] Videtur Manutio initium epistolæ ut etiam Iunio, ex mss.

6. Ῥωπογραφία.) Descriptio, pictura cum virgultorum & plantarum ibi virentium repræsentatione. Pro τοπογραφία. Victorius ex mss. substituit ῥωπογραφία.

7. *Duas accepi.*] Vulg. *duas epistolas accepi.*

8. *Postridie Idus.*) Vulg. *postridie Iduum.*

9. *Quid tu autem* τὰ μὲν ἀιδόμενα?] Proverbium hoc ita explicari potest ex scriptis Platonis: τὰ μὲν ἀιδόμενα ἀνάγκη ἀιέχεσθαι: Quæ dantur, necesse est accipere. Ita restituit Victorius, tamen, Latine scripto mutato in, τὰ μὲν, & adhibita interrogatione post ἀιδόμενα.

10. *A Siregio.*] Vulg. *à Sireregio*; quod ratione ductus retinet Iunius.

11. *Antroni vetui.*) Ex Crusellino ita legit Bosius, ad quam lectionem proximè accedit hæc codicis Tornæsiani, *Antroni vel vti.* Antiquus liber Cavalcantis *Anthroni vel vti.* Bessarionis, *Antoni vel vti.* Iunius ex mss. duobus Palatinis legit, *Antè III. Nn. Septem. nondum acceperam.*

12. *Nec cuiquam, nisi L. Fadio Ædili.*] Fulvius refert in ms. leg. *nec cuiquam dedi nisi L. Fadio Ædili.*

13. *Quod scribis tibi deesse H-S. C. quæ Ciceroni.*] Codex Tornæsianus pro *deesse* habet *desere*: unde dubius conjicit Lambinus, *deberi*; Iunius verò ex mss. Palat. in quibus est, *Di Seres*, conjicit, *deesseres*, & ita totum legit; *Quod scribis tibi deesse re L-S. C. quæ Ciceroni, &c.*

14. *Nisi explicato A.*] Petat hic Bosius vitiosè scribi, A, pro Δ, & hac nota, Δ, σ' ἀνειον, hoc est *as alienum* significari. sed tamen contra mss. mutare non est ausus. priorem lectionem retinet Iunius.

15. *Non deest.*) Vulg. *non deest.* Iunius ex duobus Palat. legit, *quod Servilia non deest Bruto.*

16. Ὑπτιῶς *scripta.*) Studiosè expressâ veterum loquendi formâ. Vulg. ὑπωκιῶς.

17. *Ut eas vel in acroasi.*) Ita reposuit Victorius ex mss. pro eo quod antea legebatur, *ut eas vel in agio sic audeam, &c.*

18. *XVII. Καλ.*) Præter hæc duo vocabula quæ superiori epistolæ agglutinantur, tertium superadditur in vulgata editione, nempe, *ab bos*, sed id Lambino suspectum est; nec comparet in codice Tornæsiano.

19. *Et in ea cura vigilarem.*] Tornæsianus, ut excusi & mss. ferè omnes, *& in lacuna vigilarem.* Crusellinus, *& in ea cuna vigilarem*; unde reposuit Bosius, *& in ea cura vigilarem*, qua in emendatione convenit cum Iusto Lipsio, sic conjicientes libro IV. Antiq. Lect. c. 19. Victorius Beroaldi conjecturam sequutus legebat, *& in lacu navigarem.*

20. *De mulis vectura itineris & vehis, quoniam intelligo.*] Bosius ex Crusellino vulgatam lectionem depravatam sic emendavit. ea autem talis est, *de mulu vectura itineris. ut & in eis, cum intelligo.* Tornæsianus habet, *demulu vectura, & in eis, cum, &c.* & ita Memmiani, nisi quod habent, *& mius*, pro, *& in eis*. vox autem, *itineris*, in nullo reperitur, Lambino esse, qui hanc affert tentatam hujus loci emendationem, *petiique ab eo de mulu & vectura, itineraque jumentis.* vulgatam lectionem retinet Iunius, extra quam cum Bosio legit, *quoniam*, pro *cum.*

21. *Seorsum curam.*] Pro, *futurum*, quod abundare arbitratur Manutius, reposuit ex fide Crusellini Bosius, *seorsum.*

22. *Ad te pertinet.*] Sic vulgati libri, nec aliter Crusellinus. verùm in Tornæsiano est, *ad te vertere.*

23. *Referendum acceptum.*) Vulg. *referendum est acceptum.*

24. *Est illud quidem* ἐρῶδες *sed* ἀνυστὸν] In Crusellino erat, ΑΝΥΣΤΟΝ, unde judicavit Bosius certam esse conjecturam Erici Stephani hic legendum ex stimantes, ἀνυστὸν.

25. Ἐρῶδες ἀνυστὸν) Laboriosum; sed quod perfici possit.

26. *At ais.*) Vulg. *& ai ais.*

coram. Theophanes quid velit, nescio. scripserat enim ad me: cui rescripsi, ut potui. mihi autem scribit, venire ad me se velle, ut & de suis rebus, & quædam, quæ ad me pertinerent. tuas litteras exspecto. vide quæso, *ne quid temerè* fiat. Statius scripsit ad me, locutum secum esse Q. Ciceronem valde asseveranter, se hæc ferre non posse: certum sibi esse ad Brutum, & Cassium transire. hoc enim vero nunc discere haveo: hoc ego, quid sit, interpretari non possum potest aliquid iratus Antonio: potest gloriam novam quærere: potest totum esse χεδίασμα: & nimirum ita est. sed tamen & ego vereor, & pater conturbatus est. scit enim, quæ ille 1 de hoc: mecum quidem ἄφαλῶς olim. planè, quid velit, nescio. A Dolabella mandata habebo, quæ mihi videbuntur, id est nihil. Dic mihi, C. Antonius voluitne fieri Septemvir? fuit certè dignus. De Menedemo est, ut scribis. facies omnia mihi nota.

CICERO ATTICO, S.

2 EGi gratias Vecteno: nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata sint quælibet: 3 mihi aliquid vel quod Niciæ nuntiem. quis enim hæc, 4 ut scribis, σὺν κεφ nunc dubitare quemquam prudentem, quin meus *discessus* desperationis sit, non legationis? Quod ais, extrema quædam jam homines de Rep. loqui, & eos quidem viros bonos; ego quo die audivi illum tyrannum in concione *clarissimum virum* appellari, subdiffidere cœpi. postea vero quàm tecum Lanuvii vidi nostros tantum spei habere ad vivendum, quantum accepissent ab Antonio, desperavi. itaque, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, ut ego scribo. genus illud interitus, 5 qua causa, ac quorsus est, fœdum duces, & quasi denuntiatum nobis ab Antonio, ex hac 6 naxa exire constitui, non ad fugam, sed ad spem *mortis melioris*. hæc omnis culpa Bruti. Pompejum Carthejæ receptum scribis: jam igitur contra hunc exercitum, utra ergo castra? media enim tollit Antonius. illa infirma, hæc netaria. properemus igitur, sed juva me consilio, Brundisione, an Puteolis. Brutus quidem subitò: sed sapienter παχω π. quando enim illum? sed *humana ferenda*. tu ipse eum videre non potes. dii illi mortuo, qui umquam Buthrotum. 7 sed acta missa videamus, quæ agenda sint. Rationes Erotis, etsi ipsum nondum vidi, tamen & ex litteris ejus, & ex eo, quod Tiro cognovit, propemodum cognitas habeo. versuram scribis esse faciendam mensium quinque; id est ad KAL. Novemb. H-S CC: in eam diem cadere nummos, qui à Quinto debentur. velim igitur, quoniam Tiro negat tibi placere, me ejus rei causa Romam venire; si te ea res nihil offendet, videas, unde nummi sint; mihi feras expensum. hoc video in præsentia opus esse. reliqua diligentius ex hoc ipso exquiram; in his, de mercedibus dotalium prædiorum: quæ si fideliter Ciceroni curabuntur, quamquam volo laxius tamen ei propemodum nihil deerit. equidem video mihi quoque opus esse viaticum. sed id ex prædiis, ut cadet, ita solvetur: mihi autem opus est universo quidem. etsi mihi videtur iste, qui *umbras times*, ad eædem spectare; tamen, nisi explicata solutione, non sum discessurus. sitne autem 8 extricata, necne, tecum cognoscam. Hanc putavi mea manu scribendam: itaque feci. De Fadio, ut scribis; utique alii nemini. rescribas velim hodie.

CICERO ATTICO, S.

NARRO tibi; Q. pater exultat lætitia. scripsit enim filius, se idcirco profugere ad Brutum voluisse, quòd, cum sibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, præsidium occuparet, id recusasset: recusasse autem se, ne patris animum *offenderet*: ex eo sibi illum hostem, tum me, inquit, collegi, verens, ne quid mihi ille iratus tibi noceret. itaque eum placavi. & quidem cccc certa: reliqua in spe. scribit autem Statius, illum cum patre habitare velle. hoc verò mirum: & id gaudet. 9 ecquem tu illo certiorem nebulonem? ἐπαχλῶ vestram de re Cani deliberationis probo. nihil eram suspicatus de tabulis: ἀκεφαλους restitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coram; exspectabo. Tabellarios, quoad voles, tenebis. es enim occupatus. Quod ad Xenonem, probè. Quod scribo, cùm absolvero. Quinto scripsisti, te ad eum litteras: nemo attulerat. Tiro negat jam tibi placere Brundisium, & quidem dicere aliquid de militibus. at ego jam destinaram, Hydruntem quidem. movebant me tuæ quinque horæ. hic autem quantus πλοῦς? sed videbimus. 10 Nullas à te XI. Kal. quippe: quid enim jam novi? cùm primùm igitur poteris, venies. ego propero, ne ante Sextus; quem adventare ajunt.

CICERO ATTICO, S.

GRATULATOR nobis Q. filium exiisse: molestus non erit. Pansam bene loqui credo. semper enim conjunctus esse cum Hirtio scio. amicissimum Bruto & Cassio puto, si expediet. sed quando illos videbit? inimicum Antonio: quando, aut cur? quousque ludemur? Ego autem scripsi Sextum adventare, non quo jam adesset, sed quia certè id ageret, ab armisque nullus discederet. certè, si pergit, bellum paratum est. 11 hic autem noster Cytherius, nisi victorem, *neminem victurum*. quid ad hæc Pansa? 12 utro erit, si bellum erit? quod videtur fore; sed & hæc, & alia coram: hodie quidem, ut scribis; aut eras.

CICERO ATTICO, S.

MIRIFICE torqueor, sine dolore tamen: sed permultæ mihi de nostro itinere in utramque partem occurrunt. quousque? inquies. quoad erit integrum: erit autem usque dum ad navem. Pansa si rescripserit, & meam tibi, & illius epistolam mittam. Silium exspectabam; cui ὑπόμνημα compositum, si quid novi. Ego littera misi ad Brutum: cujus de itinere etiam ex te velim, si quid scies, cognoscere.

CICE-

1. *De hac: mecum quidem* ἄφαλῶς, *olim.*) Vulg. *De hoc mecum. quædam* ἄφαλῶς. *nolim.*

2. *Egi gratias. V. n. s. p. h.*) Verba hæc superiori epistolæ annectit vulgata editio.

3. *Niciæ aliquid.*) Sic uno consensu omnes mss. Palat. referente Iunio. vulg. *modò aliquid.*

4. *Ut scribis* σὺν κεφ?) Frustrà, in cassum. Tornæsianus, *antème*: Crusellinus, *entemo*: unde reposuit Bosius, σὺν κεφ; vulgò, *ante, ut nunc*, &c. quæ est Victorii emendatio. Iunius ex mss. legit, *ut scribis, antème*? Lambinus, *ut scribis, ante nec.*

5. *Qua causa ac quorsus est fœdum.*) Vulg. *qua causarum ex, fœdum*, &c. Ceterùm ut legatur, *causarum omnes*, postulare sententiam ait Manutius. Iunius ex mss. Palatinis, *Genus illud interitus quæ causa ex sus est.*

6. *Naxa*) Vulg. *nassa.*

7. *Sed actam missa. videamus quæ agenda sint.*) Vulg. *sed acta missa videamus, quæ agenda sint.*

8. *Extricata.*) Libri vulgati *excitata*. Bosius è Crusellino, *extricata*; Memmiani codices habent *explicata*. ut legendum conjecerat Manutius.

9. *Ecquem tu illo*) Bosius, *ecquem*, scripsit ut erat in Crusellino & Tornæsiano. vulg. *quem in illo.*

10. *Nullas à te.* Totam hanc periodum usque ad finem, sequenti epistolæ at. exhibet vulgata editio.

11. *Hic autem noster Cytherius.*) Ita legit Iunius; Victorius refert suum codicem habere, *Citherius.*

12. *Utro erit, si bellum erit.*) Apertior Manutio sententia si legatur, *cum utro erit*, cui assentitur Fulvius, cum vetere libro.

CICERO ATTICO, S.

1 TABELLARIVS, 2 quem ad Brutum miseram, ex
24 itinere rediit VII. KAL. ei Servilia dixit, eo die 3 Brutum H. IIII. profectum. sane dolui meas litteras redditas non esse. Silius ad me non venerat. causam composui. eum libellum tibi misi. te quo die exspectem, velim scire.

CICERO ATTICO, S.

25 DE meo itinere variæ sententiæ. multi enim ad me. sed tu incumbe quæso in eam curam. magna res est. an probas, si ad Kal. Jan cogitamus? meus animus est æquus, sic tamen, 4 ut si nihil offensionis sit: 5 & tu etiam scitè, 6 quo die olim *piaclum*, mysteria scilicet. 7 ut ut sit res, casus consilium nostri itineris judicabit. dubitemus igitur, 8 est enim *hiberna navigatio* odiosa; eoque ex te quæsieram mysteriorum diem. Brutum, ut scribis, visum iri à me puto. ego hinc volo prid KAL.

CICERO ATTICO, S.

26 DE Quinti negotio video a te omnia facta. ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Leptæ, an fidem 9 infirmet Silio. Inaudivi L. Pisonem velle exire legatum ψευδεσγραφῶ S. C. velim scire, quid sit. Tabellarius ille, qui mihi dixeram à me ad Brutum esse missum in Anagninum ad me venit eâ nocte, quæ proxima ante Kal. fuit; litterasq; ad me attulit: in quibus unum alienum 10 summa sua prudentia. 11 idem illud, ut spectem ludos suos. rescripsi scilicet, primum me jam profectum, ut non integrum sit: deinde ἀποπάλαιον esse me, qui Romam omnino post hæc arma non accesserim, neque id tam periculi mei causa fecerim, quàm *dignitatis*, subito ad ludos venire tali enim tempore ludos facere illi honestum est, 12 cui necesse est spectare mihi ut non est necesse, 13 sic ne honestum quidem est equidem illos celebrari, & esse quàm gravissimos mirabiliter cupio: idque ita futurum esse confido: & tecum ago, ut jam ab ipsa aommissione ad me, quemadmodum accipiantur, deinde omnino reliquorum dies singulos persequare. sed de ludis hactenus. Reliqua pars 14 epistolæ est illa quidem in utramque partem: sed tamen nonnullos interdum jacit *igniculos* virtiles: quod quasi tibi videretur, ut posses interpretari, misi ad te exemplum epistolæ. quamquam mihi tabellarius noster dixerat, tibi quoque se attulisse litteras à Bruto, 15 easque ad te è Tusculano esse delatas. Ego itinera sic composueram, ut Nonis Quint. Puteolis essem. valde enim festino; ita tamen, ut, quantum homo possit, quàm cautissimè navigem. M. Ælium cura liberabis 16 is me paucos specus in extremo fundo, & eos quidem subterraneos, *servitutis* 17 à puteali quid habituros: id me jam jam nolle, neque mihi quidquam esse tanti; sed, ut mihi dicebas, quàm lenissimè; potiùs ut cura liberetur, quàm ut me succesisse aliquid suspicetur. Idem 18 de illo Tulliano capite liberè cum Cascelio loquare. parva res est: sed tu bene attendisti: nimis callidè agebatur, ego autem, si mihi imposuisset aliquid, quod pæne fecit, nisi tua malitia astuisset, animo iniquo tulissem itaque; 19 ut ut erit, rem impediri malo. 20 Octavam partem tuli luminarium in ædium ἀστυφελοῦς. Ne memineris cui Cæcilia. Videris mancipio dare ad eam summam, quæ sub præcone fuit maxima: id opinor esse CCCLXXX. Novi si quid erit, atque etiam si quid prospicies, quod futurum putes, scribas ad me quam sæpissimè velim. Varroni, quemadmodum tibi mandavi, memineris excusare tarditatem litterarum mearum. 21 Mundus is. Tu M. Ennnius quid egerit de testamento (curiosus enim) facias me velim certiorem. Ex Arpinati, VI. NON.

CICERO ATTICO, S.

GAVDEO id te mihi suadere, quod ego mea *sponte* pridie 27 feceram. nam cùm ad te VI. Nonis datem, eidem tabellario dedi etiam ad Sestium, scriptas πάνυ φιλοστόργως. Ille

1. *Tabellarius.*) In vulgata editione hæc unam cum superiore constituit epistolam.

2. *Quem ad Brutum.*) Sic Victorius è mss. codicibus, vulg. *quem ad eum.*

3. *Brutum H. IIII. profectum.*) Tornæsianus, *HNIS*, unde Lambinus sequutus Corradi conjecturam probante Malaspina legebat, *H. II.* sed liquidò exaratum erat in Crusellino *H. IIII.* hoc est, *hora quarta*; quam lectionem referre quoque videtur Tornæsianus si propius & attentius ejus scripturam spectes: Ursinus refert in lib. ms. esse, *hu*, ut fortasse, *Baju* legendum sit; quod & videtur Victorius; sed postea, perspicuè in mss. Palat. duobus scriptum probavit Iunius: vulg. *Brutum Puteolis profectum.*

4. *Vt si nihil offensionis.*) Vt, Faernus delebat.

5. *Et tu etiam scitè.*) Scripsit Bosius auctore Crusellino, *& tu etiam scitè*, vulg. *& tuus etiam scribe.*

6. *Quo die olim piaclum.* Ex perturbata hujus loci scriptura quidam mysteria nescio quæ *Olympica* commenti sunt, quæ nunquam fando audita fuerunt: germanam autem hujus loci lectionem Bosius ex Crusellino restituit vulg. *quo die Olympia XXXXX quum mysteria scilicet.* Vrsinus arbitratur commodè restitui posse hoc modo. *& tu etiam scribe quo die Olympia, quo mysteria scilicet ut sciam.* in vetere quodam libro scriptum est. *ut ves etiam scire quo die Olympia.*

7. *Vt ut sit res.* Rectè Crusellinus, *ut ut sit res*, vulg. *ut tu scivere*; quod corruptum videns Manutius, *ut tu scribis*, legendum conjiciebat.

8. *Est enim hiberna.*] Duo alia vocabula, *est enim*, quæ desunt in vulg. ex Tornæsiano & Crusellino restituit Bosius.

9. *Infirmet Silio. Inaudivi L. Pisonem velle exire legatum* ψευδεσγραφῶ.) Ex inquinata Crusellini scriptura lectionem hanc eruit Bosius, in illo enim legebatur, *inaudibili Pisonem*; unde conjecit, *inaudivi L. Pisonem*: mss. autem cum excussis conveniebat, qui sic referunt, *infirmet Silio. Mandibil L. Pisonem velleni exire legatum* ψευδεσγραφῶ *S. C. &c.* Corradus ex ms. in quo erat, *silio mandibili*, legendum putabat *filia amabili.* alii, *inamabili.*

9. *Summa sua prudentia.*] *Sua*, pro, *sua*, quod priùs legebatur ex vett. mss. emendavit Victorius.

10. *Idem illud, ut spectem, &c.*] *Idem illud*, deest in vulgatis.

11. *Cui necesse est Spectare mihi ut non.*] Vulg. *cui non necesse est spectare: mihi ut non est.* Petrus Faber lib. 1. Semestrium cap. 23. emendat, *Cui est spectare: honestum est, cui necesse est facere.*

12. *Sic ne honestum quidem est.*] Sic edendum curavit Lambinus ex mss. cum vulgati omnes habeant, *sic nec honestum est.*

13. *Epistola est illa quidem in utramque partem.*] Hic integriores sunt, Tornæsianus & Crusellinus, quos sequutus est Bosius quàm excusis; ita enim hæc referunt, *reliqua pars epistola est illa quidem in utramque partem. sed tamen nonnullos, &c.* vulgati sic, *reliqua pars epistola, illa in utramque in utramque sed tamen, &c.*

14. *Eumque ad te è Tusc.*] Vulg. *eisque à Tusc.*

15. *Et me paucos specus.*] Vulg. *cura liberat. ei sine paucos specus*; quæ est Victorii emendatio, cùm prius legeretur, *M. Ælium cura liberat vi me paucos spe, &c.* Sed Bosius veram lectionem sequutus, quam è Crusellino expressit, edebat *M. Ælium cura liberabis: is me paucos specus, &c.* quod tamen prius viderant Corradus & Lambinus.

16. *A puteali quid habituros.*] In Tornæsiano erat, *apud tale*: in Crusellino, *apud talu*: scripsit Bosius *à puteali*; vulg. *apud Tubna.*

17. *De illo Tulliano.*] Crusellinus codex, *idem de illo Tulliano capide libere cum Castellio loquare*; reprehendum putavit Bosius, *Idem de illo Tulliane capite liberè cum Cascellio loquare*; vulg. *Tulliano, capide libere cum Cascellio, &c.*

18. *Vt ut erit.*] Vulg. *ut erit.*

19. *Octavam partem.* Exemplum hoc est scripturæ Crusellinæ, *Octavam partem tuli luminarium in adium astiva*: vocem *astiva* mendosam putavit Bosius & mutandam in ἀστυφελοῦς, cetera rectè. Fulvius in libro viri doctissimi vidit hunc locum ita in margine emendatum, *Octavam partem Tullianarum adium abstiabere minuerui.* Lamb. *Octavam partem Tullianarum adium ad Stvenas, &c.* refert que hanc Corradi lectionem, *Octavam partem tolli luminarium adium ad strenam nerius, &c.* Iunius ex mss. Palat. sic oportere legi asserit, *Octavam partem tolli luminarium in adium adstranea*: vulg. *Octavam partem Tulli luminarium in adium adstrane meminerui. Cui Cæcilia videris, &c.* Varias præterea emendationes hujus loci vide apud Criticorum omnium fautorem eximium Andr. Scottum, ad lib. V. Tusculan. quæst.

20. *Mundus is.*] Correptè ante Bosii editionem hîc legebatur, *Mundus ipsum. M. Ennius quid egerit de Testamento, curiosus facias me velim certiorem.* sed auctore Crusellino sic emendavit; *Mundus is. Tu, M. Ennius quid egerit de Testamento (curiosus enim) facias me velim certiorem.* Iunius ex duobus mss. Palat. legit *tarditatem litterarum mearum & mundus ipsum. M. Ennius, &c.* eamque lectionem omnibus anteponit.

21. *Mistum*

Ille autem, quòd Puteolos prosequitur, humane; quòd queritur, injustè. non enim ego tam illum exspectare, cùm de Cosano rediret, debui, quàm ille aut non ire ante, quàm me vidisset, aut citiùs reverti. sciebat enim me celeriter velle proficisci, seseque ad me in Tusculanum scripserit esse venturum. Te, ut à me discesseris, *lacrimasse*, molestè ferebam. quod si me præsente fecisses, consilium totius itineris fortasse mutassem. sed illud præclarè, quòd te consolata est spes brevi tempore congrediendi: quæ quidem exspectatio me maximè sustentat. meæ tibi litteræ non deerunt. De Bruto, scribam ad te omnia. Librum tibi celeriter 1 mittam *de gloria*. excudam aliquid ἠρακλείδιον, quod lateat in thesauris tuis. De Planco, memini. Attica jure queritur. Quòd me de Bacchi, de statuarum coronis certiorem fecisti, valde gratum: nec quidquam posthac non modo tantum, sed me tantulum quidem præterieris. Et de Herode & 2 Mettio meminero, & de omnibus, quæ te velle 3 suspicabor modò 4 ô turpem fororis tuæ filium, cùm hæc scriberem. adventabat autem βαλύσῃ cenantibus nobis.

CICERO ATTICO, S.

28 EGo, ut ad te pridie scripseram, Nonis constitueram venire in Tusculanum. ibi igitur quotidie tuas litteras exspectabo, & maximè de ludis; dè quibus etiam ad Brutum tibi scribendum est. cujus epistolæ, quam interpretari ipse vix poteram, exemplum pridie tibi miseram. Atticæ meæ velim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas, & ei tamen confirmes, 5 me minimè *totum amorem* eo mecum attulisse.

CICERO ATTICO, S.

BRVTI ad te epistolam misi. dii boni, quanta ἀμηχανία! 29 cognosces, cùm legeris. De celebratione 6 ludorum Bruti, tibi assentior. Ad M. Ælium nullus tu quidem domum, sed sicubi inciderit. De Tulliano semisse, 7 M. Axianum adhibebis, ut scribis. Quod cum Cosiano egisti, optimè. Quod non solùm mea, verùm etiam tua expedis, gratum. Legationem probari meam gaudeo. 8 Quod promittis, dii faxint. quid enim mihi meis *jucundius?* sed istam, quàm tu excipis, metuo. Brutum cum convenero, perscribam omnia. De Planco, & Decimo, sanè velim. Sextum *scutum* 9 *abjicere* nolebam. De Mundo, si quid scies. Rescripsi 10 ad omnia tua. nunc nostra accipe. Quintus filius usque Puteolos: mirus civis, ut tu Favonium, Asinium dicas: & quidem duas ob causas, & ut mecum; & ἀπέστω, ἀλλ vult cum Bruto, & Cassio. Sed tu quid ais? scio enim te familiarem esse Othonum. ait hic sibi Juliam. 11 ferè constitutum enim esse discidium. quæsivit ex me pater, qualis esset fama. dixi, nihil sanè me audisse (nesciebam enim cur quæreret) nisi de ore, & patre. 12 sed quorsum, inquam? at ille, filium velle. tum ego, 13 etsi ἐδελυπόμην, tamen 14 negavi putare me illa esse verat: σκοπὸς 15 (hoc est enim) huic nostro nihil præbere. illa autem 16 ὁ πειρῶ τοῦτο. ego tamen suspicor hunc, ut solet 17 *allucinari*, sed velim quæras (facile autem potes) & me certiorem. Obsecro te, quid est hoc? 18 Signata jam epistola, Formiani, qui apud me cenabant, Plancum se ajebant, hunc Buthrotium pridie, quàm hoc scribebam, id est III. Nonas 19 vidisse demissum sine phaleris: servulos autem dicere, eum, & agripetas ejectos à Buthrotiis. macte. sed amabo te, perscribe mihi totum negotium.

M. TVL-

1. *Mittam de gloria.*) Vulg. *mittam. De gloria.*

2. *Mettio.*) Vulg. *Metio.*

3. *Suspicabor.*) Edidit Bosius ex Tornæsiano & Crusellino, *suspicabor.*

4. *O turpem.*) Addidit Bosius exclamandi particulam, *ô*, ex antiquis suis, vulg. *modò turpem.*

5. *Me minimè totum amorem eò mecum attulisse.*) Vulg. *abstulisse*: Sed aliter prorsus legit Iunius, partim conjecturâ, partim ex mss. *me intimo totum amore meo mecum abstulisse*; haneque ait esse germanam lectionem.

6. *Ludorum Bruti.*) Restituit ex Torn. & Crusellino Bosius vocem, *Bruti*, quæ hinc per summam injuriam pulsa fuerat.

7. *M. Axianum.*) Legit Bosius *M. Axianum*, ut est in vulgatis & Crusellino. nam Victorius *Maxianum* legit.

8. *Quod promittis dii faxint.*] Iunius ex mss. *Quod promittis diffuse finit.*

9. *Abjicere nolebam. De mundo.*] Vox illa, *nolebam*, deest in vulgatis, quam tamen ex fide Tornæs. & Crusellini addidit Bosius.

10 *Ad omnia tua.*] Perspicuè Tornæs. & Crusell. *ad omnia tua*, ut edidit Bosius; *tua*, deest in vulg.

11. *Ferè constitutum enim.*] Antea hîc legebatur *ferre*, cujus loco auctore Crusellino, Bosius reposuit *fere.*

13. *Sed quorsum inquam.*] Manutius cùm in antiquis libris scriptum videret; *cursus*, adductus est in eam opinionem ut credat veterem & germanam lectionem fuisse, *cur tu*; cùm tamen Bosius dicat eum conjecisse, *quorsus*, ut postea edidit ex Decurtato; Fulvii verus liber, *sed quorsum inquam.*

13. *Εἰ δ' ἐδελυπόμην.*) Abominabar. Sic concepta sunt hæc verba in Tornæsiano & Crusellino.

14. *Hæc est enim.*] Hæ tres voces, auctore Bosio, includendæ sunt πειρᾶτε.

15. *Negavi putare me illa esse vera.*] Vulg. *negavi. putavi illa esse vera*; itaque non injuria mendum latere suspicabatur Manutius partim ex obscuritate sententiæ, deinde ex antiquorum librorum varietate. Bessarionis exemplar pro, *putavi illa*, habet, *Fababulla*: aliud Bizantio advectum, *Pubabulla*, aliud denique, *putare illa.*

16. Οὐ πειρῶ τοῦτο) Non sollicitat eum, non interpellat. Veteres libri ὁ πειρῶ τοῦτο, emendavit Bosius ὁ πειρῶ τοῦτο. vulg. ὁ πειρῶ τοῦτο.

17. *Allucinari.*] *Alucinari* legit Iunius ex mss. Palat.

18. *Signata jam.*] Vulg. *obsignata.*

19. *Vidisse demissum sine Phaleris.*] Bosii mss. *vidisse*, ut excudi jussit; vulg. *dimissum sine phaleris.*

1. In

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER DECIMVS SEXTVS, AD ATTICVM.

CICERO ATTICO, S.

1 NONIS Quint. veni 1 in Puteolanum. postridie iens ad Brutum in Nesidem hæc scripsi sed eo die, quo veneram, cenanti Eros tuas litteras. 2 Itane? Nonis Juliis? 3 Dii hercule istis. sed stomachari totum diem licet quidquamne turpius 4 quàm Bruto, *Julii*? redeo ad meum igitur, ς ἔπ ἐῶμεν? nihil vidi. Sed quid est quæso, quod agripetas Buthroti concisos audio? quid autem Plancus tam cursim 6 (ita enim audiebam) diem, & noctem? sanè cupio scire quid sit. Meam profectionem laudari gaudeo. 7 Dymæos, agro pulsos, mare infestum habere nil mirum. videndum est, ut mansio laudetur. 8 ἐν ὁμοπωλίᾳ Bruti videtur aliquid præsidii esse. sed, opinor, minus a navigia. sed jam sciam, & ad te eras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto, pro certo habebatur; 9 haud arma. quod si verum est, 10 sine bello civili video *serviendum*. quid ergo? Kal. Jan. in Pansa spes? 11 λῆρος πολὺς, in vino, & in somno istorum. 12 De ccx, optime Ciceronis rationes explicentur. 13 Ovius enim recens: is multa, quæ vellem: in his ne hoc quidem malum. 14 in mandatis sat abundè: H-S LXXII. satis esse, affatim prorsus; sed Xenonem perexiguè & 15 γλίσχρως præbere, id est minutatim, quo plus permutasti, quàm ad fructum insularum, id ille annus habeat, in quem itineris sumtus accessit. hinc ex Kal. April. ad H-S LXXX accommodetur. nunc enim insulæ tantum. videndum enim est, quid, cùm Romæ erit. non enim puto socrum illam ferendam. Pindaro 16 Decumano negaram. Nunc, cujus rei causa tabellarium miserim, accipe. Q. filius mihi pollicetur se Catonem. egit autem &, pater, & filius, ut tibi responderem: sed ita, ut tum crederes, cùm ipse 17 cognosces. huic ego litteras ipsius arbitratu dabo. ex te ne moverint. has scripsi in eam partem, ne me motum putares. dii faxint, ut faciat ea, *quæ promittit*. commune enim gaudium. sed ego nihil dico amplius. is hinc VII Idus. ait enim attributionem in Idus, se autem urgeri acriter. tu ex meis litteris, quo modo respondeas, 18 moderabere. Plura, cùm & Brutum videro; & Erotem remittam. Atticæ meæ excusationem accipio, eamque amo plurimum: cui, & Piliæ salutem.

CICERO ATTICO, S.

VI. Idus duas epistolas accepi, unam à meo tabellario, 2
19 alteram à Bruti. De Buthrotiis longè alia fama in his locis fuerat: sed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remisi citiùs, quàm constitueram, 20 ut esset qui Hortensio: & quia Equiribus quidem ait se Idibus constituisse. Hortensius verò impudenter. nihil enim debetur ei, nisi ex tertia pensione, quæ est KAL. Sext. ex qua pensione ipsa major pars est ei soluta aliquanto ante diem. sed hæc Eros videbit Idibus. De Publilio autem, quod perscribi oportet, moram non puto esse faciendam. sed cùm videas, quantum de jure nostro decesserimus, qui de residuis 21 CCCC H-S, CC præsentia solverimus, reliqua
1 rescri-

---

0. *IN Puteolanum postridie iens ad Brutum in Nesidem.*] Ex Tornæs. & Decurtato hæc sunt; à vulgatis adverbium, *postridie*, abest & pro, *Nesidem* legitur, *Nesidi*.

2. *Itane? Nonis Iul is?*) Sic emendavit Victorius, ante quem excusi fermè omnes habebant, *itane nolis Iuliis*; idem Ant. Augustinum fecisse ait Vrsinus.

3. *Dii hercule istis.*] Ita legendum ex Crusellino: ut conjecerat d. cap. 19. Lipsius. vulg. *mehercule istis*.

4. *Quam Bruto, Iulius*) Sic legendum docet Lambinus, vulgò, *quam Bruto nil, &c.*

5. Ἐπ ἐῶμεν.) Adhùcne sinimus. Veteres codices Victorii, Lambini & Bosii, ἐπεῶμεν habent, ex quibus hoc factum. Lambinus legit, ἐπεῶμεν, vel, ἐπ' ἐῶμεν, sive, ἐῶμεν, simpliciter. Vulgatam lectionem, ἐλθωμεν, cum mss. Palat. servat Iunius. Videatur & Turneb. l. b. XXIII. Adversar. cap. 29.

6. *Ita enim audiebam.*] Ita ex conjectura restituit Manutius, cùm animadvertisset Bessarionis codicem pro vulgato, *meditabar*, habere, *mediabam*.

7. *Dymæos agro pulsos.*] Locum hunc veterum codicum auxilio correxit Victorius. prius legebatur, *Dicmachos agro pulsos*. Iunius hoc totum sic distinguit ex ms. uno: *Dym. agro p. m. i. habere. nimirum videndum est, &c.*

8. Ἐν ὁμοπωλίᾳ *Bruti.*] In societate navigandi. Lectio hæc est veterum librorum, teste Victorio: antea ferebatur, Ἐν ὁμοπτίᾳ *Bruti, &c.*

9. *Haud arma.*] Ex Crusellino est, vulgo, *ad arma*.

10. *Sine bello civili.*] Manutius ex conjectura, & Vrsinus ex ms. legunt, *non sine bello civili*.

11. Λῆρος πολὺς.) Nugæ multæ.

12. *De CCX.*) Ita Crusell. Tornæs. verò ita refert, *de CCCX*.

13. *Ovius enim recens: is multa.*) Sic Turnebus d. cap. 29. sicque item deinde Lambinus ex Tornæs. emendavit, quam lectionem etiam edidit Crusell. Vrsinus ait ms. unum habere, *obvius*, pro, *Ovius*: vulgata habent, *Ovius enim recensens multa*.

14. *In mandatis sat abunde.*] Hoc totum, *in mandatis sat abundè*, sive ut habet Tornæs, *sis abunde*, delendum censet Lambinus, ut alienum & suppositum.

15. *Et γλιχρῶς præbere id est minutatim.*) Ita Victorius cum Germanis emendavit; quidam pro, γλιχρῶς, reposuerunt κατακερματίζων. Ceterum Manutius putat hæc, verba, *id est, minutatim, vel, minutatimque* ut est in vulgatis, esse glossema.

16. *Decumano.*) Vulg. *De Cumano*.

17. *Cognosses.*] Vulg. *cognoscet*.

18. *Moderabere.*) Vulg. *meditabere*.

19. *Alteram à Bruti.*] Ita ex Crusell. legendum: præpositio, à deest in vulgatis.

20. *Ut esset qui Hortensio: & quia Equiribus.*] Bosius hæc ex Torn. & Crusell. vulgò, *ut esset cum Hortensio: & quia equitibus*. Iunius ex conjectura & judicio suo se sic restituisse gloriatur, *ut esset qui Hortensio & coheredibus*.

21. CCCC.) Vulg. CCC.

1. *Rescri-*

1 rescribamus; 2 loqui cum eo, si videbitur, poteris eum commodum nostrum exspectare debere, cùm tanta sit à nobis jactura facta juris. Sed amabo te, mi Attice (videsne quam blandè?) omnia nostra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito, gubernato, ut nihil à me exspectes. quamquam enim reliqua satis apta sunt ad solvendum; tamen sit sæpe, ut ii, qui debent, non respondeant *ad tempus*. si quid ejusmodi acciderit, ne quid tibi sit fama mea potius non modò versura, verum etiam venditione, si ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuæ litteræ gratæ erant. fui enim apud illum multas horas in Neside, cùm paullo ante tuas litteras accepissem. delectari mihi Tereo videbatur, & habere majorem Accio, quàm Antonio, gratiam. mihi autem 3 quo lætiora sunt eo plus stomachi & molestiæ est, populum Romanum *manus* suas non in defendenda Rep. 4 sed in plaudendo consumere. mihi quidem videntur istorum animi incendi etiam ad repræsentandam improbitatem suam sed tamen, dum modò doleant aliquid, doleant quidlibet. Consilium meum quòd ais quotidie magis laudari; non molestè fero; exspectabamque, si quid de eo ad me scriberes. ego enim in varios sermones incidebam. quin etiam idcirco trahebam ut quam diutissimè integrum esset. 5 sed quoniam *furcilla* extrudimur, Brundisium cogito. facilior enim & exploratior devitatio legionum fore videtur, quàm piratarum, qui apparere dicuntur. Sestius VI. Idus exspectabatur, sed non venerat, quod sciam. Cassius cum classiculâ suâ venerat. ego, cùm eum vidissem 6 V. Kal. in Pompejanum cogitabam, inde 7 Herculanium. nosti reliqua. De Tutia ita putaram. 8 De Æbutio, non credo: nec tamen euro plus, quàm tu. Planco, & Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras: sed, si tibi videbitur, ne necesse habueris reddere. cùm enim tua causa fecerint omnia; vereor, ne meas litteras supervacaneas arbitrentur. Oppio quidem utique: quem tibi amicissimum cognovi. 9 verùm ut voles. Tu quoniam scribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, si ante eò veneris, quàm mihi in Italiam te auctore 10 veniendum sit. litteras ad me quam sæpissimè, 11 si de rebus minus necessariis aliquem nactus, sin autem erit quid majus, domo mittito. Ἡρακλείδου, 12 si Brundisium salvi, adoriemur *de gloria*. mihi tibi custodies igitur, ut soles: (sed notentur eclogarii) quos Salvius, bonos auditores, nactus, in convivio duntaxat legat. mihi valde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam vale.

CICERO ATTICO, S.

3 TU vero sapienter. nunc demum enim rescribo his litteris, quas mihi misisti, convento Antonio Tiburi. sapienter igitur, quòd manus dedisti, quodque etiam ultro gratias egisti. certè enim, ut scribis, deseremur potius à Rep. quàm à re familiari. 13 quod verò scribis te 14 magis & magis delectari, 15 ô *TITE SI QVID EGO*. addis mihi scribendi alacritatem. Quòd Erotem non sine munusculo 16 exspectare dicis; gaudeo non fefellisse eam rem opinionem tuam: sed tamen idem σύνταγμα misi ad te tractatiùs, & quidem ἐπιτέτηκτον ipsum, crebris locis inculcatum & refectum. hunc tu tralatum in macrocolum 17 lege arcano convivis tuis: sed, si me amas, *hilariu, & bene acceptu*; ne in me stomachum erumpant, cùm sint tibi irati. De Cicerone, velim ita fit; ut audimus. De Xenone, coram cognoscam: quamquam nihil ab eo arbitror neq; indiligenter, neque illiberaliter. 18 De Herode faciam, ut mandas: & ea, quæ scribis, ex Saufejo, & è Xenone cognoscam. De Q. filio, gaudeo tibi meas litteras prius à tabellario meo, quàm ab ipso, redditas: 19 quamquam te nihil fefellisset. verumtamen. sed exspecto, quid ille tecum, quid tu vicissim: nec dubito, quin suo more uterque. sed eas litteras Curium mihi spero redditurum: qui quidem, etsi per se est amabilis, à meque diligitur; tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Litteris tuis satis responsum est. nunc audi, quod, etsi intelligo scribi necesse non esse, scribo tamen. Multa me movent in discessu, in primis mehercule, quòd dijungor à te. movet etiam navigationis labor, alienus non ab *ætate* solùm nostra, verùm etiam à dignitate; tempusque discessus *subabsurdum*. 20 relinquimus enim pacem, ut ad bellum revertamur; quodq; temporis in prædiolis nostris, & bellè ædificatis, & satis amœnis consumi potuit, in peregrinatione consumimus. consolantur hæc, aut proderimus aliquid Ciceroni: aut, quantum profici possit, judicabimus deinde tu jam, ut spero, & ut promittis, aderis. quod quidem si acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maximè autem me angit ratio reliquorum meorum: quæ quamquam explicata sunt: tamen quòd & Dolabellæ nomen in iis est, 21 & attributione mihi nomina ignota, conturbor: nec me ulla res magis angit ex omnibus. itaque non mihi videor erraſſe, quòd ad Balbum scripsi apertiùs, ut, si quid tale accidisset, ut non concurrerent nomina, subveniret; meque tibi etiam mandasse, ut, si quid ejusmodi accidisset, cum eo communicares; quod facies, si tibi videbitur, eoque magis, si proficiscereris in Epirum. Hæc ego conscendens è Pompejano tribus actuariolis, decem scalmis. Brutus erat in Neside etiam nunc, Neapoli Cassius. Ecquid amas Dejotarum, & non amas 22 Hieram? qui, ut Biesamius venit ad me; cùm ei præscriptum esset ne quid sine 23 Sexti nostri sententia ageret; neque ad illum, neque ad quemquam nostrûm retulit.

---

1. *Rescribamus.*) Vulg. *prescribamus.*

2. *Loqui cum eo, si videbitur, poteris.*) Sic Victorius, proximè veterem scripturam. prius legebatur, *huic quidem rei si tibi videbitur poteris.*

3. *Quo lætiora sunt.*) Vulg. *quæ lætiora sunt.*

4. *Sed in plaudendo consumere.*) Ita Germani, Lambinus & Bosius ex mss. sic ediderunt: Victorius tamen mavult vulgatam, *laudando*, quia illud in multis suis codicibus reperiri ait.

5. *Sed quoniam furcilla extrudimur.*) Lambinus primus ita ex Tornæsi emendavit. sic etiam legitur in Crusell. vulgatum illud, *quoniam Eurcilla extrudimur*, est Victorii conjectura. mss. codices habent, *furcilla illa* vel, *furcil illa.*

6. *V. Kal.*) Potius legendum videretur Manutio, *V. Idus*: repugnantibus tamen antiquis libris, nihil mutat.

7. *Herculanium.*) Ita conjecerat Manutius: vulg. *Aculanum.*

8. *De Æbutio.*) Est à Tornæs. & Crusell. excusi codices, *De C. Æbutio.*

9. *Verum ut voles. Tu.*) Aliter vulgò distinguitur, *ut vofee tu. Quoniam, &c.*

10. *Veniendum sit.*) Vulg. *veniendum est.*

11. *Si de rebus.*) Reposititia ex Tornæs. & Crusell. Bosius, aliis, *sed de rebus.*

12. *Si Brundisium salvi.*) A vulgatis abest particula, *si.*

13. *Quod verò scribis.*) Ante Victorium legebatur, *quod verò sine munusculo scribis.* ille duas illas voces, *sine munusculo*, utpote spurias, ejecit.

14. *Te magis & magis delectari.*) Auctor Bosio fuit Crusellinus, ut ita edederet: vulg. *te magis delectari.*

15. *O Tite si quid ego.*) Primùm Victorius pro, *stio*, reposuit, *ô Tite*, deinde Manutius pro, *si quid agis*, vel, *si quid agis*, rescripsit *si quid ego.* Editio Lambini habet, *ô Tite si quid ego, si quid agis, addis mihi, &c.* probatior Victorii codex non habet vocem, *addis.* Consulatur & Turnebus lib. XXIII. cap. 29.

16. *Exspectare.*) Vulg. *exspectare te dicis.*

17. *Lege arcanò convivis tuis.*) Ita Carisius pridem legendum esse decuit, & lectio hæc confirmatur auctore mss. Bessarionis & Tornæsii. Lambinus mavult vulgatum, in *Arcano.*

18. *De Herode.*) Vulg. *de Herote.*

19. *Quamquam te nihil fefellisset. verumtamen. si exspecto.*) Ita restituit Victorius: antea aberat particula, *sed*; & legebatur *verumtamen exspecto.*

20. *Relinquimus.*) Vulg. *relinquimus.*

21. *Et attributione mihi nomina ignota.*) Hæc est veterum librorum lectio. Manutius & alii quidam legunt, *& attributis sit mihi nominum ignota.*

22. *Hieram.*) Manutius & Victorius ita conjiciunt, mutare tamen non audent; mss. & vulgati codices habent, *Eram.*

23. *Sexti.*) Vulg. *Sestii.*

retulit. Atticam nostram 1 cupio absentem *suaviari*: ita mihi dulcis salus visa est, per te, missa ab illa. referes igitur ei plurimam. itemque Piliæ dicas velim.

CICERO ATTICO, S.

4 ITA ut heri tibi narravi, vel fortasse hodie (Quintus enim altero die se ajebat) in Nesida VIII. Idus. tibi Brutus. quàm ille doluit de Nonis Iuliis mirificè est conturbatus. itaque sese scripturum ajebat, ut venationem etiam quæ postridie ludos Apollinares futura est, proscriberent, III. ID. QVINT. Libo intervenit. is Philonem, Pompeji libertum, & Hilarum 1 suum libertum venisse à Sexto cum litteris ad Consules, sive quo alio nomine sunt. earum exemplum nobis legit. 2 dixi quid videretur: pauca 3 πρὸς λέξιν: ceteroqui & satis graviter, & non contumaciter. tantum addi placuit, quod erat, COSS. solùm, ut esset, *PRÆTT. TRIB. PLEB. SENATUI*; ne illi non proferrent eas, 4 quæ ad ipsos missæ essent. Sextum autem 5 nuntiant cum una solùm legione fuisse Kartagine: eique eo ipso die, quo 6 oppidum Boream cepisset, 7 nuntiatum esse de Cæsare: capto oppido, miram lætitiam, *commutationem animorum*, concursumque undique: sed illum ad sex legiones, quas in ulteriore reliquisset, revertisse. ad ipsum autem Libonem scripsit, nisi esse, nihil ad larem suum licere. summa postulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique sint. Hæc fere de Sexto. De Buthrotiis undique quærens, nihil reperiebam. alii, concisos agripetas; alii, Plancum, *acceptis nummis*, relictis illis, aufugisse. itaque non video sciturum me, quid ejus sit, ni statim aliquid litterarum Iter illud Brundisium, de quo dubitabam, sublatum videtur. legiones enim adventare dicuntur; hæc autem navigatio habet quasdam suspiciones periculi. itaque constituebam uti ὁμοπλοίᾳ, paratiorem offendi Brutum, quàm audiebam. nam & ipse Domitius bona plane habet dicrota: sunt que navigia præterea luculenta Sestii, Buciliani, ceterorum. nam Cassii classem, quæ planè bella est, non numero ultra fretum. illud est mihi submolestum, quòd parum Brutus *properare* videtur. primum confectorum ludorum nuntios exspectat: deinde, quantum intelligo, tardè est navigaturus, consistens in locis pluribus; tamen arbitror esse COMMODIVS tarde navigare, quàm omnino non navigare: etsi, cùm processerimus, exploratiora videbuntur; 8 Etesiis utemur.

CICERO ATTICO, S.

5 TUAS jam litteras Brutus exspectabat: cui quidem ego non novum attuleram de Tereo 9 Attii. ille Brutum putabat. sed tamen rumoris nescio quid afflaverat, commissione Græcorum, frequentiam non fuisse; 10 quod quidem me minime fefellit. scis enim, quid ego de Græcis ludis existimem, nunc audi quod pluris est, quàm omnia. Quintus fuit mecum dies complures: &, si ego cuperem, ille vel plureis fuisset: sed quantum fuit, incredibile est, quam me in omni genere delectarit: in eoque maximè, in quo minimè satisfaciebat. sic enim 11 commutatus est totus & scriptis meis quibusdam, quæ in manibus habebam, & assiduitate orationis, & præceptis, ut tali animo in Remp. quali nos volumus, futurus sit. hoc cùm mihi non modò confirmasset, sed etiam persuasisset, egit mecum accuratè multis verbis, tibi ut sponderem, sed dignum te, & nobis futurum; neque se postulare, ut statim crederes: sed, cùm ipse *perspexisses*, tum ut se amares. quòd nisi fidem mihi fecisset, judicassemque hoc, quod dico, fixmum fore; non fecissem id, quod dicturus sum. duxi enim mecum adolescentem ad Brutum. sic ei probatum est. quod ad te scribo, ut ipse crediderit; me sponsorem accipere noluerit: eumq; laudans amicissimè mentionem tui fecerit: complexus, osculatusque dimiserit. quamobrem etsi magis est, quod gratuler tibi, quàm quod te rogem, tamen etiam rogo, ut, si quæ minùs antea propter *infirmitatem* ætatis constanter ab eo fieri videbantur, ea judices illum abjecisse; mihique credas, multùm allaturam, vel plurimùm potius, ad illius judicium confirmandum, auctoritatem tuam. 12 Bruto cùm sæpe injecissem de ὁμοπλοίᾳ, non perinde, atque ego putaram, 13 arripere visus est. existimabam 14 μετεωρότερον esse: & hercule erat, & maximè de ludis. at mihi, cùm ad villam redissem, Cn. Luccejus, qui multum utitur Bruto, narravit, illum valde morari, non tergiversantem, sed exspectantem, si qui fortè casus. itaque dubito, an Venusiam tendam, & ibi 15 exspectem de legionibus: si aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: si neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem revertar. jocari me putas? moriar, si quisquam me tenet præter te. etenim circumspice: sed ante erubesco. 16 O dies in auspiciis Lepidi lepidè descriptos, 17 & aptè ad consilium reditus nostri. magna ῥοπὴ ad proficiscendum tuis litteris, atque 18 utinam te illic. sed ut conducere putabis. Nepotis epistolam exspecto. 19 cupidus ille meorum, qui ea, quibus maximè 20 γαυρεῖ, legenda non putet? & ais μετ' ἀμύμονα. tu verò ἀμύμων: ille quidem ἀμώμητος. Mearum epistolarum nulla est συναγωγή: sed habet Tiro instar septuaginta. & quidem sunt à te quædam sumendæ. eas ego, oportet, perspiciam, corrigam. tum denique edentur.

CICERO ATTICO, S.

21 EGO adhuc (perveni enim 22 Vibonem ad Sicam) magis commodè, quàm strenuè navigavi: remis enim magnam

Rrr

1. *Cupio absentem suaviari.*) Ex fide Tornæs. & Crusell. vocabulum, *absentem*, addidit Bosius, quum id à vulgat is abesset.

2. *Suum libertum venisse.*) A vulgatis abest vox. *libertum.*

3. *Dixi quid videretur.*) Ita erat in Tornæs. & Crusell. vulgo, *si quid videretur.*

4. *Quæ ad ipsos missa.*) Vulg *quæ ad seipsos*,

5. *Nuntiant.*) Vulg. *nuntiavit.*

6. *Odpidum Boream.*) *Borum*, vel *Borium*, legendum esse ait Iunius.

7. *Nuntiatum esse.*) Vulg. *nuntiatum est.*

8. *Etesiis utemur.*) Mss. *& estiu*, unde rectè Corradus & Lambinus, reposuerunt, *Etesiis*. Victorius legebat, *& testiu utemur*, quod vulg. receptum. tuetur quod illud *Etesiis* Dausque jus, tanquam omnino postuler temporis ratio.

9. *Attii.*) Vulg. *Accii.*

10. *Quæ quidem me.*) Bosii omnes codd. sic habent, vulgati *quæ quidem.*

11. *Commutatus est.*) Vulg. *communicatus est.*

12. *Bruto cum sæpe injecissem de ὁμοπλοίᾳ.*) Victorius sic restituit ex antiquis libris. Ante eum excusi, *sum* habebant.

13. *Arripere.*) Ita Victorius emendavit; *prius accipere.*

14. *Exspectem de legionibus: si aberunt, ut quidam.*) Et hæc emendatio est Victorii veteribus libris adjuta. antea legebatur, *De legionibus fluctuerunt ut quidam arbitrantur, &c.*

15. *O Dies in auspiciis Lepidi lepidè descriptos.*) Faernus, Lambinus & Bosius ex mss. restituerunt, vocem, *lepide*, quæ à vulgatis aberat.

16. *Et aptè.*) Vulg. *& aptes.*

17. *Utinam te illic.*) Mss. Victorii, *illic*, non *illu.* ut antea, vulgabatur.

18. *Cupidus ille meorum.*) Et hoc est à Victorio, antea, *cupidius ille meorum.*

19. Γαυρεῖ.) Exulto.

20. Μετ' ἀμύμονα.) Post expertem culpæ.

21. *Ergo adhuc.*) Vocem, *videbo*, hic superfluam rejecit Victorius.

22. *Vibonem ad Sicam.*) Contra veteres libros sic restituit Manutius, cum legeretur, *& Sicam*: vulgati scribunt ubique, *Siccam*, *Sicca*, *Siccæ*, *&c.*

1. *Vibonem*

magnam partem : prodromi nulli. illud satis oportunè: duo sinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæstanus, & Vibonensis: 1 utrumque pedibus, equis, transmisimus. veni igitur ad Sicam octavo die è Pompejano, cùm unum diem Veliæ constitissem : ubi quidem fui sanè libenter a apud Talnam nostrum : nec potui accipi illo absente præsertim, liberalius. 1 x. Kal. igitur ad Sicam. ibi tamquam *domi meæ* scilicet. Itaque obduxi posterum diem. sed putabam, cùm Rhegium venissem, 3 fore, ut illic, δολιχὸν πλοῦν ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitane Patras, an actuariolis 4 ad Leucopetram Tarentinorum, aut inde Corcyram : &, si oneraria, statimne freto, an Syracusis. hæc super re scribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, sæpe mecum, 5 ἡ ὁλοῦς ὁδὸς σοι τί δοκεῖ; cur ego tecum non sum ? cur, ocellos Italiæ, villulas meas non video? 6 sed id satis superque, 7 tecum me non esse? quid fugientem? periculumne ? id nunc quidem, nisi fallor, nullum est. ad ipsum enim revocat me auctoritas tua. scribis enim in cælum ferri profectionem meam, sed ita, si ante Kal. Jan. redeam : quod quidem certè enitar. malo enim vel *cum timore* domi esse, quàm sine timore Athenis tuis. sed tamen prospice, quò ista vergant : mihique aut scribe, aut quod multò malim, affer ipse. hæc hactenus. Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi majori curæ sciam esse, quàm ipsi mihi. nomina mea per deos, expedi, exsolve : 8 bella reliqua reliqui sed opus est diligentia, coheredibus pro Cluviano Kal. Sext. persolutum ut sit. cum Publilio quo modo agendum sit, videbis. non debet urgere, queniam jure non utimur, sed tamen ei quoque satisfieri plane volo. Terentiæ vero, quid ego dicam ? etiam ante diem, si potes. quin, si, ut spero, celeriter in Epirum; hoc, quod satisdato debeo, peto à te, ut ante provideas, planeque expedias, & solutum relinquas. sed de his satis; metuoque, ne tu nimium putes nunc negligentiam meam cognosce. *De gloria* librum ad te misi : 9 at in eo procœmium id est, quod in Academico tertio. id evenit ob eam rem, quòd habeo volumen procœmium. ex eo eligere soleo, cùm aliquod σύγγραμμα instituo. itaque jam in Tusculano, qui non meminissem me abusum isto procœmio, conjeci id in eum librum, quem tibi misi cùm autem in navi legerem Academicos, agnovi erratum meum. itaque statim novum procœmium exaravi; tibi misi. tu illud defecabis, hoc agglutinabis. Piliæ salutem dices, & Atticæ, deliciis atque amoribus meis.

CICERO ATTICO, S.

7 VIII. ID. Sext. cùm à Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) stadia circiter CCC. processissem, rejectus sum austro vehementi ad eandem Leucopetram. ibi cùm ventum exspectarem (erat enim villa Valerii nostri, ut familiariter essem, & libenter) Rhegini quidem, illustres homines, eò venerunt, Roma sanè recentes: in iis Bruti nostri hospes, qui Brutum Neapoli reliquisset, hæc afferebant edictum Bruti, & Cassii; & fore frequentem Senatum Kal. 10 à Bruto & Cassio litteras missas ad Consulares, & Prætorios; ut adessent, rogare. summam spem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet, res conveniret, nostri Romam redirent. addebant etiam, 11 me desiderari, subaccusari. quæ cùm audissem, sine ulla dubitatione abjeci consilium profectionis; quo mehercule ne antea quidem delectabar. lectis verò tuis litteris, admiratus equidem sum, te tam vehementer sententiam commutasse; sed, *non sine causa*, arbitrabar. 12 etsi, quamvis non fueris suasor & impulsor profectionis meæ, approbator certe fuisti, dummodo KAL. Jan. Romæ essem. ita fiebat, ut, dum minùs periculi videretur, abessem, in flammam ipsam venirem. sed hæc, etiam si non prudenter, tamen 13 ἀνεμέσητα sunt; primum, quòd de mea sententia acta sunt; deinde, etiam si te auctore, QVID DEBET, qui consilium dat, præstare præter fidem ? Illud admirari satis non potui, quod scripsisti his verbis: 14 *VENI IGITVR TV, QVI* ΕΥΘΑΝΑΣΙΑΝ: VENI; RELINQVES PATRIAM ? An ego relinquebam, 15 aut tibi tum relinquere videbar? tu id non modò 16 non prohibebas, verùm etiam approbabas. graviora, quæ restant, *VELIM* Σχόλιον *ALIQVOD ELIMES AD ME, OPORTVISSE TE ISTVC FACERE.* Ita ne, mi Attice, defensione eget meum factum, præsertim apud te, qui id mirabiliter approbasti ? ego verò istum 17 ἀπολογισμὸν σωζόμενον, sed ad eorum aliquem, quibus invitis & dissuadentibus profectus sum: etsi quid jam opus est σχολίῳ? si perseverassem, opus fuisset. at hoc ipsum non conitanter. NEMO doctus umquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilii, inconstantiam dixit esse. deinceps igitur hæc. 18 *NAM SI à PHÆDRO NOSTRO, EXPEDITA EXCVSATIO ESSET, NVNC QVID RESPONDEMVS?* Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non pessim, flagitii scilicet plenum. & dedecoris utinam à primo ita tibi esset visum. tu mihi, sicut esse soles, fuisses Cato. Extremum illud vel molestissimum. *NAM BRVTVS NOSTER SILET:* hoc est, non audet hominem id ætatis monere. aliud nihil habeo, quod ex iis à te verbis significari putem: & hercule ita est. Nam XVI. Kal. Sept. cum venissem Veliam, Brutus audivit; erat enim cum suis navibus 19 apud Helerem fluvium citra Veliam millia passuum III. Pedibus

---

1. *Utrumque pedibus, equis, transmisimus.*) Carrio lib. 1. Emendat. cap. 15. adhæret Toræanio Lambin libro scripto, in quo συνεκδοχικῶς, *pedibus equis transim.* ut pedes scilicet pro Equis fecerint. Dausquejo non displicebat, *pedibus equis*, ut libro II. Æneid. *pedibus equis.* nisi malimus, *pedibus equis.*

2. *Apud Talnam nostrum.*) *Tessam*, legere mavult Vrsinus.

3. *Fore, ut illic, δολιχὸν πλοῦν ὁρμαίνοντες.*) Longam navigationem molientes. Verba Græca, ab Homero sumpta quæ hic deerant restituerunt primi Germani, deinde illos sequutus Victorius.

4. *Ad Leucopetram Tarentinorum, aut inde.*] Junius dicit se legere ex conjectura, *ad L. in Tarentinorum, atque, &c.* Lambinus etiam, pro *aut inde* legit, *atque inde.*

5. Ἡ ὁλοῦς ὁδός.) Iter hoc susceptum, cui tibi unci nsui est?

6. *Sed id satis superque.*] Post, *superque*, defixo puncto remorandus est cursus orationis.

7. *Tecum me non esse? quid fugientem? periculumne? id nunc quidem.*] Præscribentibus Tornæ. & Crusell. ita ediderunt Lamb. & Bosius: vulgò, *tecum me non esse fugientem periculum. Nec id nunc quidem*, adeatur & Turnebus d. c. 29.

8. *Bella reliqua reliqui.*) Ita conceptus erat hic locus in Tornæs. & Crusell. à vulgatis vox, *reliqua*, abest.

9. *At in eo.*] Vulg. *& in eo.*

10. *à Bruto & Cassio.*] Vulg. *à Bruto, Cassio.*

11. *Me desiderari, subaccusari.*] In ms. Vrsini est, *me desideravi, subaccusavi.*

12. *Etsi, quamvis non fueris.*] Vrsini liber, *Etenim quamvis non fueris.*

13. Ἀνεμέσητα.) Nulli reprehensioni obnoxia, nemini stomachum moventia.

14. *Veni igitur tu qui* εὐθανασίαν: *veni: relinques patriam.*] Vulgò, *bene igitur tu, qui* εὐθανασίαν, *bene. relinque patriam?*

15. *Aut tibi tum relinquere.*] Vetus liber Vrsini habet, *aut tibi cùm relinquere.*

16. *Prohibebas.*) Vett. Victorii codices, *jubebas*, quod ille vitiosum esse contendit.

17. Ἀπολογισμὸν.) Defensionem componam.

18. *Nam si à Phædro nostro, expedita excusatio esset.*] Junius ex mss. duobus Palat. legit, *nam si à Phædro nostro esset, expedita. &c.* Vrsini ms. habet, *etiam à Phædro nostro expedita esset, excusatio esset.*

19. *Apud Helerem fluvium.*] Ita legendum esse docuit Victorius: Junius tamen ait legendum esse, *fretum*, ex duobus mss. Palat. Ceterum pro, *Helerem*, vulgò legitur, *Halterem.*

c. Latiam? effudit illa.] Aliter vulgò distinguitur, *latetur effudit illa.*

1. Aut

bus ad me ſtatim. dii immortales, quàm valde ille reditu, vel potius reverſione mea 1 lætatus? effudit illa omnia, quæ tacuerat; ut recordarer illud tuum, *NAM BRUTUS NOSTER SILET.* maximè autem dolebat, me Kal. Sext. in Senatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cœlum: ſe autem lætari, quòd effugiſſem duas maximas vituperationes: unam, quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere, *deſperationis*, 1 ac relictionis Reip. 2 (euntes mecum vulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam) alteram, de qua Brutus, & qui unà erant, (multi autem erant) lætabantur, quòd eam vituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia hoc vero nihil turpius, quovis Reip. tempore: ſed hoc, 3 ἀναπολόγητον. ego verò auſtro 4 gratias miras, qui me à tanta infamia averterit. Reverſionis has ſpeciosas cauſas habes, juſtas illas quidem, & magnas; ſed nulla juſtior, quàm quod tu idem alis litteris: *PROVIDE,* 5 *SI CUI QUOD DEBETUR, UT SIT UNDE PAR PARI RESPONDEATUR. MIRIFICA ENIM δυσχερειοῖα EST PROPTER METUM ARMORUM.* in freto medio hanc epiſtolam legi, ut quid poſſem providere, in mentem mihi non veniret, 6 niſi ut præſens me ipſe defenderem. Sed hæc hactenus. reliqua coram. Antonii edictum legi à Bruto & horum contra, ſcriptum præclarè. ſed quid iſta edicta valeant, aut quò ſpectent, planè non video: nec ego nunc, ut Brutus cenſebat, iſtuc ad Remp. capeſſendam venio. quid enim fieri poteſt? num quis Piſoni eſt aſſenſus? num rediit ipſe poſtridie? ſed abeſſe hanc ætatem longe *à ſepulchro* negant oportere. Sed obſecro te, quid eſt quod audivi de Bruto? Piliam 7 παραλύσει πεπληγέναι, te ſcripſiſſe ajebat. valde ſum commotus: etſi idem, te ſcribere, ſperare meliùs ita planè velim. 8 ei dicas plurimam ſalutem, & ſuaviſſimæ Atticæ. Hæc ſcripſi navigans, cùm Pompejanum accederem, XIIII. KAL.

CICERO ATTICO, S.

2 CUM ſciam, quo die venturus ſim, faciam, ut ſcias. Impedimenta exſpectanda ſunt, 9 quæ Anagnia veniunt: & familia ægra eſt. Kal. veſperi litteræ mihi 10 ab Octaviano, magna molitur. veteranos, 11 quiqui Caſilini, & Calatiæ ſunt, perduxit ad ſuam ſententiam: *nec mirum:* 12 quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. planè hoc ſpectat, ut ſe duce bellum geratur cum Antonio. itaque video paucis diebus non in armis fore. quem autem ſequamur? vide *nomen:* vide *ætatem*: atq; à me poſtulat, primùm ut clam colloquatur mecum, vel Capuæ. 13 vel nō longè à Capua, puerile hoc quidem, ſi id putat clam fieri poſſe. 14 docui per litteras, id nec opus eſſe, nec fieri poſſe. miſit ad me Cęcinam quendam Volaterranum, familiarem ſuum, qui hæc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipiis imperare. 16 legionem ſub ſignis ducere. conſultabat, utrum Romam cum CIↃ CIↃ CIↃ veteranorum proficiſceretur, an Capuam teneret, & Antonium venientem excluderet; an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter ſecundum mare ſuperum faciunt, quas ſperat ſuas eſſe. ex *congiario* ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat, & ei convicium 17 grave fecerunt, concionantemq; reliquerunt. quid quæris? ducem ſe profitetur, nec nos ſibi putat deeſſe oportere. equidem ſuaſi, ut Romam pergeret. videtur enim mihi & plebeculam urbanam, &, ſi *fidem* fecerit, etiam bonos viros ſecum habiturus. ô Brute ubi es? quantam ὀκνηρίαν amitis? eon equidem hoc divinavi, ſed aliquid tale putavi fore. Nunc tuum conſilium exquiro. Romamne venio, an hic maneo, 18 an Arpinum (ἀσφάλειαν habet is locus) fugiam? Romam; ne deſideremur, ſi quid actum videbitur. hoc igitur explica, numquam in majore ἀπορίᾳ fui.

CICERO ATTICO, S.

BINÆ 19 uno die mihi litteræ ab Octavio: nunc quidem ut Romam ſtatim veniam: velle ſe rem agere per Senatum: cui ego, non poſſe Senatum ante Kal. Jan. quod quidem ita credo. ille autem addidit, CONSILIO TVO. quid multa? ille urget: ego autem 20 σκήπτομαι, *non confido ætati.* ignoro, quo animo: nil ſine Panſa tuo volo. vereor, ne valeat Antonius: nec à mari diſcedere libet: & metuo, 21 ne quæ ἀρετύα me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri; mihi non. firmas copias habet: Brutum habere poteſt: & rem gerit *palam:* 22 centuriæ Capuæ; dinumerat. jam jamque video bellum. ad hæc reſcribe. 23 Tabellarium meum Kalend. Roma profectum, ſine tuis litteris, miror.

CICERO ATTICO, S.

24 VI. Kal. veni ad me in Sinueſſanum. eodem die, vulgo loquebantur, Antonium manſurum eſſe Caſilini.

---

1. *Ac reliſtionis reip.*] Ita reſtituit Beroaldus, cui aſtipulatur Manutius: Victorius ſequi non audet, monetque quis videat an legi poſſit, *reſtitionis reip.* vulgo *religionis.*

2. *Euntes mecum.*] Vulg. *fluentes mecum.* hîc fluctuat Victorius, inclinat tamen in lectionem quam hîc recipimus.

3. Ἀναπολόγητον.) Quod nullâ ratione defendi poteſt, quod defenſione caret.

4. *Gratias miras, qui me.*] Hic verbum, *age*, quod in vulgatis legitur, ſuſtulit approbante Beſſarionis libro Manutius.

5. *Provide.*] Victorius ita emendavit, cum antea legeretur *provider.*

6. *Si cui quod.*] Vulgo *ſi cui quid.*

7. *Niſi ut præſens.*] Ita mſſ. Boſii; ille tamen vulgatam lectionem, *niſi quod præſens*, non improbat.

8 Παραλύσει.) Tentari paralyſi, infeſtari ſyderatione, ſeu reſolutione nervorum.

9. *Ei dicas.*) Pronomen, *ei*, vulgò abeſt.

10. *Quæ Anagnia veniunt.*] *Quæ iniania veniunt*, eſt in antiquo Vrſini.

11. *A Octaviano magna.*) Vulg. *ab Octaviano reddita ſunt magna.*

12. *Quiqui Caſilini.*] Vulg. *quiqui Caſili.* quod & ejiciendum putabat litteris, ad Gruterum Dauſquejus, ſubſtituto altero.

13. *Quingenos.*] Ita Victorius correxit; prius legebatur, *quingenos.*

14. *Vel non longè à Capua.*] Verba hæc à Tornæſ. & Cruſeſi. reſtituit Boſius, quæ à vulgatis aberant.

15. *Docui per litteras.*) Vulg. *docui literis.*

16. *Legionem ſub ſignis ducere.*] Ita librorum ſuorum fide cum Manutio repoſuit Boſius: vulgò, *ſuis ſignis, &c.*

17. *Grave.*) Vulg. *graude.*

18. *An Arpinum* (ἀσφάλειαν *habet is locus*) *fugiam? Romam; ne deſideremur.*] Vulg. ἀσφάλειαν *habet is locus? fugiam Romam, &c.* quod Victorius corruptum agnoſcit, ſed remedium adhibere ſe non poſſe fatetur; verùm admonet veteres codices pro *fugiam*, habere, *fugam*, quod etiam monuit Manutius. Lambinus, ἀσφάλειαν *habet hic locus cupio Romam*; vel, ἀσφ. *h. h. l. fuga an Romam, ne.*

19. *Uno die mihi litera ab Octavio.*] Vulg. *in die mihi litera ab Octaviano.*

20. Σκήπτομαι.) Torgiverſor, cauſas necto. Vulg. σκέπτομαι.

21. *Ne quæ.*) Vulg. *ne quæ ἀρετύα.* h. e. præclarum facinus.

22. *Centuriæ Capuæ dinumerat.*] Hæc eſt Victorii emendatio ex veteribus libris; prius legebatur, *centuriæ Capuæ dinumerat.*

23 *Tabellarium meum.*) Hoc vulgo principium alius epiſtolæ.

24. *VI. Kal. veni ad me in Sinueſſanum.*) Victorius & Manutius pridem monuerunt ita legendum in mſſ. niſi quod vocis, *Kal.* non meminerunt, quam Boſius in ſuis repertam hîc reſtituit.

Caſſi-

Casilini. itaque mutavi consilium: statueram enim recta Appia Romam. facilè me ille esset assecutus. ajunt enim eum 1 Cæsarina uti celeritate verti igitur me à Minturnis Arpinum versus. constitueram, ut 11. Idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam. magna enim res est. tria sunt autem, maneamne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. quod censueris, faciam. sed quamprimum avide exspecto tuas litteras. VI. Idus mane in Sinuessano.

CICERO ATTICO, S.

83 NONIS accepi à te duas epistolas: quarum alteram Kal. dederas, alteram pridie. igitur prius ad superiorem. Nostrum opus tibi probari lætor: 2 ex quo ἄνθη ipsa posuisti, quæ mihi florentiora sunt visa tuo judicio. cærulas enim tuas *miniatulas* illas extimescebam. De Sica ita est, ut scribis; 3 at st, ægre me tenui. itaque perstringam sine ulla contumelia Sicæ 4 aut Septimiæ: tantum, ut sciant παῖδες παίδων 5 sine ὕθλῳ Lucilliano, eum ex C. Fadii filia liberos habuisse: atque utinam eum diem videam, cùm ista oratio ita liberè vagetur, ut etiam in Sicæ domum introeat. sed illo tempore opus est, quòd fuit illis Triumviris. moriat, 6 facetè ni sit. tu verò leges Sexto, ejusque judicium mihi perscribes. 7 εἰς ἐμοὶ μύριοι. Caleni interventum, & Calvenæ cavebis. Quod vereris, ne 8 ἀδόλεχος: mihi tu? quis minùs? cui, ut Aristophani Archilochi jambus, sic epistola longissima quæque *optima* videtur. Quod me admones; tu verò etiam si reprehenderes, non modo facilè paterer, sed etiam lætarer: quippe cum in reprehensione est prudentia cum εὐμορφίᾳ. ita libenter ea corrigam, quæ à te animadversa sunt, EODEM IVRE, QVO RVBRIANA potius, quàm QVO SCIPIONIS: & de laudibus Dolabellæ 9 detuam cumulum. attamen est isto loco bella, ut mihi videtur, εἰρωνεία, quòd eum 10 ter contra cives in acie. illud etiam malo, 11 INDIGNISSIMVM EST HVNC VIVERE quàm, QVID INDIGNIVS? Πεπλογραφίαν Varronis tibi probari non moleste fero: à quo adhuc 12 Ἡρακλείδειον illud non abstuli. Quòd me hortaris ad scribendum; amicè tu quidem, sed me scito agere nihil aliud. Gravedo tua mihi molesta est. quæso adhibe, quam soles, diligentiam. 13 O TITE, tibi prodesse lætor. Anagnini sunt, Mustela πεξιάδεχος, & Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam, & mittam. Hæc ad posteriorem. 14 Τὰ περὶ τῶν καθήκοντος. quatenus Panætius, 15 absolvi duobus: illius tres sunt. sed cùm initio divisisset ita, tria genera exquirendi officii esse; unum, cùm deliberemus, honestum, an turpe sit; alterum, utile, an inutile; tertium, cùm hæc inter se pugnare videantur, quo modo judicandum sit: qualis causa Reguli; redire honestum, manere utile: de duobus primis præclarè disseruit; de tertio pollicetur 16 se deinceps: sed nihil scripsit. cum locum Posidonius persecutus. ego autem & ejus librum accersivi, & ad Athenodorum Calvum scripsi, ut ad me περὶ κεφαλαίων mitteret. 17 quæ exspecto: quem velim cohortere, & roges, ut quamprimum. 18 in eo est περὶ τῶν πείσεως καθήκοντος. Quòd de inscriptione quæris, non dubito quin καθῆκον *officium* sit, nisi quid tu aliud: sed inscriptio plenior, DE OFFICIIS, πρὸς φωνῶ autem Ciceroni filio. 19 visum est non ἀνοικεῖον. 20 De Myrtilo, dilucidè. ô qualeis tu semper istos! 21 Itane in D. Brutum? dii istis. Ego me, ut scripseram, 22 in Pompejanum non abdidi, primò tempestatibus, quibus nil tetrius: deinde ab Octaviano quotidie litteræ, ut negotium susciperem, Capuam venirem, iterum Remp. servarem; Romam utique statim.

— 23. αἰδεῖσθαι μὲν ἀνοίκεια, δεῖσαι δ' ὑποδέχεται. is tamen egit sanè strenuè, & agit. Romam veniet cum manu magna: sed est planè puer. putat Senatum statim. quis veniet? si venerit, 24 quis, incertis rebus, offendet Antonium? Kalend. Jan. erit fortasse præsidio: aut quidem ante depugnabitur. pueto municipia mire favent. iter enim faciens in Samnium venit Cales, mansit Theani: mirifica ἀπάντησις, & cohortatio. hoc tu putares? ob hoc ego citiùs Romam, quàm constitueram. simul ac constituero, scribam. Etsi nondum stipulationes legeram (nec enim Eros venerat) tamen rem pridie Idus velim conficias. Epistolas Catinam, 15 Tauromenium, Syracusas commodiùs mittere potero, 16 si Valerius Interpres ad me nomina gratiosorum rescripserit. alii enim sunt alias, nostrique familiares ferè demortui. publicè tamen scripsi, si uti vellet eis Valerius: aut mihi nomina mitteret. 27 De Lepidanis feriis Balbus ad me. Usque ad III. Kalend. exspectabo

1. *Cesarina.*) Vulg. *Cesarina.*

2. *Ex quo ἄνθη ipsa.*) Lambinus ita emendavit: vulgò vitiosè legitur, *ex quo ante ipse.*

3. *At st, agrè me tenui.*) Ita Bosius ex veteribus libris, qui habent, *at agrè me tenui.* Lambinus legit, *à Fadia agrè me tenui.* Iunius ait mss. uno consensu habere, *hasta ea agrè me tenuit.* Vetus lectio erat, *hasta ea agrè me tenui*, quam vitiosam agnoscit Victorius: quidam legunt, *ab Astia agrè*, &c. alii, *à Sapia*; alii alicer.

4. *Aut Septimia.*) Vulgò, *& Septimia.*

5. *Sine ὕθλῳ Lucilliano.*) h. e. nugis, garrulitate. Conjectura Bosii ex corrupta suorum scripturas, quæ est, *sine ulla Lucilliano.* Victorius ediderat, *sine vallo Lucilliano*, quam antea legerant *s. v. Lucullano.* Iunius ait mss. Pal distinguere & legere, *s. v. Luculliano eum ex C.*

6. *Facetè ni sit.*) Sic Bosius quum in Tornæs. reperisset, *facetè nisi*; alii legunt, *nisi facetè.*

7. Εἰς ἐμοὶ μύριοι.) Vnus mihi decem millia, unus mihi instar multorum millium. Ita Victorius emendavit. prius legebatur ἐστὶ μοι μυρίοι.

8. Ἀδόλεχος.) Doquax. Partim ex conjectura, partim veteris scripturæ vestigia sequutus Victorius verbum hoc Græcum quod desiderabatur reposuit. Germani ediderunt, ἀδῶς λέχος.

9. *Detuam.*) Vulg. *diruam.*

10. *Ter contra cives.*) Placet hæc lectio Manutio, præsertim cum ipse & Victorius in mss. suis scriptum repererint, *per contra cives*; vulg. adverbium *ter* deest.

11. *Indignissimum.*) Ita Tornæs. & Crusell. & præfert etiam Lambinus; vulgato illis, *indignius.*

12. Πεπλογραφίαν.) Peplii descriptionem.

13. Ἡρακλείδειον.) Illis simile, quæ Heraclides Ponticus scripsit: præclarum aliquid, quod quasi Heraclidis opus videatur.

14. *O Tite tibi prodesse.*) Victorius & Lambinus monent quosdam codd. habere, *liberum meum illum, ô Tite*; sed Lamb. has tres voces, *liberum meum illum*, arbitratur esse ex annotatione notas, & ex ora libri in contextum invectas.

15. Τὰ περὶ.) Quæ de officiis sunt, libros de officiis.

16. *Absolvi duobus.*) Man. ait se ita restituisse sensu postulante, repugnantibus tamen veteribus libris in quibus legebatur, *absolvit.*

17. *Se deinceps: sed nihil.*) Vulg. *se deinceps scripturum sed nihil*, &c.

18. *Quæ exspectat.*) Ita Bosii veteres; Vict. & alii, *quem exspectat.*

19. *In eo est περὶ τῶν καθ.*) De officio, cui quædam adjecta est circumstantia. Iun. ait mss. Pal. habere, *in re etiam περὶ*, &c.

20. *Visum est non ἀνοικεῖον.*) Alienum. Vocem hanc Græcam Germani primi, dein Vict. restituêre.

21. *De Myrtilo.*) Secundum Germanos etiam hæc emendatio debetur Vict. prius erat, *de M. Cæcil.*

22. *Itane in D. Brutum? dii istis*, &c.) Ita ex Crus. scripsit Bos. vulgò, *itane i. D. B.? dii istis*, &c. Man. totum hoc sic concipit, *Itane in I. Brutum deficitis.*

22. *In Pompejanum non addidi.*) Lamb. hinc tollenda videtur negatio.

23. Αἰδεῖσθαι.) Veriti sunt quidem recusare, timuerunt autem accipere.

24. *Quis, incertis rebus.*) Vulg. *quis incertis in rebus.*

25. *Tauromenium.* Vulg. *Tauromenum.*

26. *Si Valerius interpres.*) Sic emendavit Vict. partim ex conjectura, partim antiquæ lectionis vestigia sequens, quæ hæc est, *si Valerius in tres*: antea legebatur, *si Valerius Mitres.*

27. *De Lepidanis feriis.*) *de Lepidanis feriis.*

1. Ne-

ſpectabo tuas litteras: 1 neque Torquati negotiolo ſtiturum puto. Quinti litteras ad te miſi, ut ſcires, quàm valde eum amaret, quem dolet à te minùs amari. Atticæ, quoniam, quod *optimum in puerio eſt*, hilarula eſt, meis verbis ſuavium des. Vale.

CICERO ATTICO, S.

12 OPPII epiſtolæ, quia perhumana erat, tibi miſi exemplum. De Ocella, dum tu *muginaru*, nec mihi quidquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum. itaque me pridie Idus arbitror Romæ futurum. commodius eſt viſum, fruſtra me iſtic eſſe, cùm id non neceſſe eſſet, quàm, ſi *opus* eſſet, non adeſſe: & ſimul, ne intercluderer, metuebam. ille enim jam adventare poteſt: etſi varii rumores; multique, quos cuperem veros. nihil tamen certi. ego verò, quidquid eſt, tecum potius, quàm animi pendeam, cùm à te abſim, & de te, & de me. ſed quid tibi dicam? 2 ποινῆμμα enim. De Ἡρακλειδείῳ Varronis, negotia falſa. me quidem nihil umquam ſic delectavit. ſed hæc, & alia majora coram.

CICERO ATTICO, S.

13 O CASVM mirificum! 3 VI. Idus cùm ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, veniſſemque diluculo 4 ad Pontem Tirenum, qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas, obviam mihi fit tabellarius, qui me offendit 5 δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. ego ſtatim, cedo, inquam, ſi quid ab Attico. non dum legere poteramus. nam & lumina dimiſeramus; nec ſatis lucebat. cùm autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta eſt. illa omnium quidem elegantiſſima. ne ſim *ſalvus*, ſi aliter ſcribo, ac ſentio; nihil legi humanius. itaque veniam, quò vocas, modò adjutore te. ſed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primò videbatur, quàm ad has litteras, quibus ego à te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. ecce tibi altera, qua hortaris 6 παρ' ἡνεμοεντα μιμαντα, Νῆσον ἐπὶ ψυαίης, 7 Appiam ἐπ' ἀεριστὴν ἴκοντα. itaque eo die manſi Aquini, longulum ſanè iter, 8 & via ἀμάρα: inde poſtridie mane proficiſcens, has litteras dedi: & quidem, ut à me dimitterem invitiſſimus, fecerunt Erotis litteræ. rem tibi Tiro narrabit. tu, quid faciendum ſit, videbis. præterea, poſſimne propiùs accedere (malo enim eſſe in Tuſculano, aut uſpiam in ſuburbano) an etiam longiùs diſcedendum putas, crebro ad me velim ſcribas. erit autem quotidie, cui des. Quod præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciundum, difficile eſt, cùm abſim. verumtamen, ſi pares, æquè inter ſe, quieſcendum: ſin; latius manabit, & quidem ad nos, deinde communiter, avidè tuum conſilium exſpecto. timeo, ne abſim, cùm adeſſe me ſit honeſtius: venire non audeo. De Antonii itineribus neſcio quid aliter audio, atque ad te ſcribebam. omnia igitur velim explices, & ad me certa mittas. De reliquo quid tibi ego dicam? ardeo ſtudio *hiſtoriæ*. incredibiliter enim me commovet tua cohortatio. quæ quidem nec inſtitui, nec effici poteſt ſine tua ope. coram igitur hoc quidem confe-

remus. In præſentia mihi velim ſcribas, 9 quibus CENSES. C. Fannius M. F. Tribunus pleb. fuerit. videor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. id igitur quæro. tu mihi de iis rebus, quæ novantur, omnia certa, clara. 111. Id. ex Arpinati.

CICERO ATTICO, S.

NIHIL erat planè, quod ſcriberem. nam cùm Puteolis eſſem, quotidie aliquid novi de Octaviano, 14 multa etiam falſa de Antonio. ad ea autem, quæ ſcripſiſti (tres enim acceperam 111. Idus à te epiſtolas) valde tibi aſſentior, ſi multum poſſit Octavianus, multo firmiùs *acta tyranni* comprobatum iri, quàm in Telluris: atque id contra Brutum fore: ſin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium: ut, quem velis, neſcias. O Seſtii tabellarium, hominem nequam! poſtridie Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quod me mones, ut pedetentim; aſſentior: etſi aliter cogitabam. nec me Philippus, aut Marcellus movet. alia enim eorum ratio: &, ſi non eſt, tamen videtur. ſed in iſto juvene, quamquam animi ſatis, auctoritatis parum eſt, tamen vide, ſi forte in Tuſculano rectè eſſe poſſum, ne id melius ſit (ero libentiùs: nihil enim ignorabo) an hoc, cùm Antonius venerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin, quod Græci κῆνσον, nos *officium*. id autem, quid dubitas, quin etiam in Rempub. præclarè caderet? nonne dicimus, *Conſulum officium*, *Senatus officium*? præclarè convenit; aut da melius. Male narras de Nepotis filio. valde mehercule moveor, & moleſtè fero. neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. Caninium perdidi, hominem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum, nihil eſt, quod hortère, miſit enim ſatis bellum ὑπόμνημα. Gravedini, quæ ſo, omni ratione ſubveni. 10 Quintus avi tui pronepos, ſcribit ad patris mei nepotem, ſe ex Nonis iis, quibus nos magna geſſimus, ædem Opis explicaturum, idque ad populum. videbis igitur, & ſcribes. Sexti judicium exſpecto.

CICERO ATTICO S.

NOLI putare, pigritia me facere, quòd non mea manu ſcribam: ſed mehercule pigritia. nihil enim habeo 15 aliud, quod dicam: & tamen in tuis quoque epiſtolis Alexim videor agnoſcere. ſed ad rem venio. Ego, ſi me non *improbiſſimè* Dolabella tractaſſet, dubitaſſem fortaſſe, utrum remiſſior eſſem, an ſummo jure contenderem. nunc vero etiam gaudeo mihi cauſam oblatam, in qua & ipſe ſentiat, & reliqui omnes, me ab illo abalienatum: idque præ me feram, & quidem me mea facere, & Reip. cauſa, 11 ut illum *oderim*, quòd cum eam me auctore defendere cœpiſſet, 12 non modò deſeruerit, emptus pecunia, ſed etiam, quantum in ipſo fuerit, everterit. Quod autem quæris, quomodo agi placeat, cùm dies venerit; primùm velim ejusmodi ſit, ut non alienum ſit, me Romæ eſſe, de quo ut de ceteris, faciam, ut tu cenſueris. de ſumma autem agi prorſus vehementer & ſeverè volo. etſi, ſponſores appellare, videtur habere quandã 13 δυσωπίαν; tamen

1. *Neque Torquati negotiolo ſtiturum puto.*) Eſt à Cruſellino. Placeret Manutio vel vulgata lectio, *deque Torquati negotiolo ſciturum*, &c. vel Cavalc. & Beſſar. miſſ: *me de Torquati neg. ſciturum puto.*

2. Ποινῆμμα *enim.*) Ita putat Ciceronem ſcripſiſſe Boſius. Cruſellinus *pœnæ uni enim*; Victorius ex conjectura, *bonum animum*. quod vulgò receptum eſt: Iunius conjicit, *ſed quid tibi dicam boni? unum jam de.*

3. *VI Idus.* Sic erat in Cruſell no; vulg. *V Idus.*

4. *Ad Pontem Tirenum.*) Ita miſſ. Boſii: vulg. *Tirentum* ſive *Tyrentium*; malleet Iunius, *Lirtinum.*

5. Δολιχὸν πλόον) Longam navigationem molientem.

6. Παρ' ἡνεμοεντα.) Ad ventoſum Mimantem in inſulâ Pſyriâ. Appiam ſinuſtra habentem. Victorius ait Germanos primos hæc verba Græca reſtituiſſe.

7. *Appiam* ἐπ'.) Iunius ait miſſ. Pal habere, αὐτὴν *Appiam ſcribere*, ἐπ'

8. *Et via* ἀμάρα.) Conjectura hæc eſt Boſii: vulgati codices, *via inepta.* Tornæſianus, *via mala*, ex quo nonnulli fecerunt, *madida*, alii, *moleſta*, alii, *mala*; Lambinus verò, *mandidata.* Cruſellinus & miſſ. Pal. referunt, *via amara*, unde Iunius ſcribit, *via humaia. Itaque eo die manſi Aquini, longulum ſanè iter, & via* ἀμάρα.) Salmaſius ex libris vett. legit *via matta*, pro via lutoſa & humecta. *Matta* enim antiqua vox, quæ emollitum, ſubactum & maceratum ſignificat. inde verbum *mattare* pro domitare, & macerare. Iſidorus in Gloſſis, *mattum eſt, humectum, & emollitum & inſectum* à Græco ματτὸν, *ſubigo emollio* Salmaſ.

9. *Quibus Cenſ.*) Ita priſci miſſ. quos habuit Boſius. Palat. quibus *Ceſſ.* vulg. *best.*

10. *Quintus avi pronepos.*) Emendavit ita Boſius ex Cruſellino, qui habebat, *Quintus aut tui pronepos*: idem conjecerat antea Viſinus. vulg. *Quintus tuæ patris nepos.*

11. *Ut illum oderim.*) Vulg. *cur illum oderim.*

12. *Non modò deſeruerit, emptus.*) Vulg. *non mede: deſeruit emptus*, &c.

13 Δυσωπίαν) Verecundiam.

tamen hoc, quale sit, consideres velim. possumus enim, 1 ut sponsores appellentur, procuratores introducere. neque enim illi litem contestabuntur. quo facto, non sum nescius sponsores liberari. sed & illi turpe arbitror, eo nomine, quod satisdato debeat, procuratores ejus non dissolvere; & nostræ gravitatis, jus nostrum sine summa illius ignominia persequi. de hoc quid placeat, rescribas velim: 2 nec dubito, quin hoc totum leniùs administraturus sis. Redeo ad Remp. Multa mehercule a te sæpe σὺν πολιτικῷ genere prudenter: sed, his litteris nihil prudentius: 3 QVAMQVAM *enim postea, in præsentia bello iste puer redundet Antonium, tamen exitum exspectare debemus.* at, quæ concio? nam est missa mihi. *ita sibi parentu honores consequi liceat:* & simul dextram intendit ad statuam. 4 μηδὲ σωθείην ὑπόγε τοιούτου sed ut scribis, 6 certissimum esse video discrimen, Cascæ nostri Tribunatum: de quo quidem ipso dixi Oppio, cùm me hortaretur, ut adolescentem, totamque causam, manumque veteranorum complecterer, me nullo modo facere posse, ni mihi exploratum esset eum non modò non inimicum tyrannoctonis, verum etiam amicum fore. cum ille diceret, ita futurum: quid igitur festinamus? inquam. illi enim mea opera ante Kalend. Jan. nihil opus est. nos autem ejus voluntatem 7 ante Idus Decemb. perspiciemus 8 in Casca. mihi valde assensus est. Quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum est, quotidie tabellarios habebis, &, ut ego arbitror, 9 etiam quod scribas habebis quotidie. Letæ litterarum exemplum tibi misi: ex quo mihi videtur 10 στρατύλαξ ille dejectus de gradu. sed tu, cùm legeris, existimabis.

OBSIGNATA jam epistola, litteras à te, & à Sexto accepi. nihil jucundius litteris Sexti, nihil amabilius: nam tuæ, breves: priores erant uberrimæ. Tu quidem & prudenter, & amicè suades, ut in his locis potissimùm sim, quoad audiamus, hæc, quæ commota sunt quorsum evadant. sed me, mi Attice, non sanè hoc quidem tempore movet Resp. non quo 11 aut sit mihi quidquam carius, aut esse debeat. sed DESPERATIS etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. quare ista valeant: me res familiaris movet: rem dico? immò verò existimatio. cùm enim tanta reliqua sint; ne Terentiæ quidem adhuc, quod solvam, expeditum est. Terentiam dico; scis nos pridem jam constituisse Montani nomine 12 H-S XXV. dissolvere. pudentissimè hoc Cicero petierat, 13 ut fide sua. liberalissimè, ut tibi quoque placuerat, promiseram; Erotique dixeram, ut sepositum haberet. non modò: sed iniquissimo fœnore vertiuram facere. Aurelius coactus est. nam de Terentiæ nomine Tiro ad me scripsit, te dicere, nummos à Dolabella fore. malè eum credo intellexisse, si quisquam malè intelligit; potiùs, nihil intellexisse. tu enim ad me scripsisti Cocceji responsum, & iisdem pæne verbis Eros. veniendum est igitur vel in ipsam flammam. TVRPIVS est enim privatim cadere, quàm publicè. itaq; ceteris de rebus, 14 quæ ad me suavissimè scripsisti, perturbato animo, non potui, ut 15 consueram, rescribere. consenti in hac cura, ubi sum, ut me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem: 16 sed certè constituere nihil possum, priùs quàm te videro. qui minùs autem ego istic recte esse possim, quàm est Marcellus? sed non id agitur: neque id maximè curo. quid curem, vides. adsum igitur.

CICERO ATTICO, S.

IUCUNDISSIMAS tuas legi litteras, ad Plancum 17 scripsi; habes exemplum. cum Tirone quid sit locutus, cognoscam ex ipso. Cum sorore ages attentiùs, si te occupatione ista relaxaris. 16

M. CICERO. 18 L. PLANCO PRÆT. DES. S.

ATTICI *nostri te valde studiosum esse cognovi, mei verò ita cupidum, ut mehercule paucos æque observantes, atque amantes me habere existimem. ad* paternas *enim magnas, & veteres, & justas necessitudines magnam attulit accessionem tua voluntas erga me, meaque erga te, par atque mutua. Buthrotia tibi causa ignota non est: egi enim sæpe* 19 *de ea re tecum, tibique totam rem demonstravi: quæ est acta hoc modo. Ut primum Buthrotium agrum proscriptum vidimus, commotus Atticus libellum composuit eum mihi dedit, ut darem Cæsari. eram enim cenaturus apud eum illo die. eum libellum Cæsari dedi: probavit causam; rescripsit Attico, æquum eum postulare: admonuit tamen, ut pecuniam retiquam Buthrotii ad diem solverent: Atticus, qui civitatem conservatam cuperet, pecuniam muneravit de suo, quod cùm esset factum, adimus ad Cæsarem, verba fecimus pro Buthrotiis; liberalissimum decretum abstulimus; quod est obsignatum ab amplissimis viris. quæ cùm essent acta, mirari quidem solebam, pati Cæsarem convenire eos, qui agrum Buthrotium cum. upissent: neque solum pati, sed etiam ei negotio te præficere. itaque & ego cum illo locutus sum, & sæpius quidem; ut etiam accusarer ab eo, quod parum* constanter *sua confiderem: & Messalla, & ipsi Attico dixi, ut sine cura essent: aperteque ostendebam, se præsentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cùm mare transissent, curaturum se, ut in alium agrum deducerentur. hac illo vivo post interitum autem Cæsaris, ut primum ex S. C. causas. Consules cognoscere instituerunt, hæc, quæ supra scripsi, ad eos delata sunt.* 20 *probaverunt causas sine ulla dubitatione, sequa ad te litteras daturos esse dixerunt. Ego autem, mi Plance, etsi non dubitabam, quin & S. C. & lex, & consulum decretum, ac litteræ* apud

1. *Ut sponsores appellentur.*) Vesin: ms. *ut sponsores non appellentur, &c.*
2. *Nec dubito.*) Ita Torn. & Crusell. vulgati, *& non dubito.*
3. *Quamquam enim post ea, in præsentia bello iste puer redundet Antonium.*) Vulg. *quamquam enim posset in præsentia bellò iste puer redundare Antonium.* Junius dicit se distinguere ex mss. consensu; *quamquam enim ea postea, in præsentia, &c.*
4. Μηδὲ σωθείη.) Ne salvus quidem fiam ab hoc.
5. Ὑπόγε τοιούτου.) Sic codex Torn. vulg. ὑπότε τοιοῦτο.
6. *Certissimum esse video discrimen, Cascæ nostri tribunatum.*) Ita codex Tornæs. sed in hac scriptura aliquid desiderat Lambinus & vult legi, *certissimum video venisse in discrimen*, vel, *certissimum video esse in discrimen.* vulg. *certissimum esse video discrimen Cascæ nostri tribunatum.* Junius ex conjectura reponit, *certissimum inisse video.*
7. *Ante Id. Decembres perspiciemus.*) Ita Bosius emendavit ex corrupta hac scripturâ, *perfectissimè.*
8. *In Casca, mihi.*) Distinctionem hanc posuit Victorius; antea, *in Casca mihi.*
9. *Etiam quod scribas, habebis quotidie.*) Vulgò, *etiam quid scribas quotidie.*
10. Στρατύλαξ.) Imperatorculus. Lambinus στρατιάτης, vulgò στρατηλάξ. Ad oram librorum ponitur, στρατηλάτης. quod quid sit ignorare se fateatur V. C. Dausquejus, nisi qui exercitum sibi conciliat & clavo velut adjungit; quod in Antonium non convenire, docemur epistola hujus libri 8. itaque malit στρατηλάτης, *imperatorem dan.*: verum invidiosa voce, ac si interpreteris, *exercitum impulisset, scelerumque hortatorem*, cujusmodi Antonius, Tullii censura. Quid tamen, additis ti, στρατὸς *fex ille delectus, &c.* quos enim sollicitavit; incentor fuit & militum, & Ægypti, & malorum prope omnium, adeoque Reip. Rom. eversor. Poterat & legi Στρατολάκης ille λάξ, dejectus de gradu. Notum ex Homero; λὰξ ποδὶ κνήσας. Στρατολάκης, qui exercitum sonat, & ore arma crepat. verbo *bellicosum.* lege epistolam 8. & mecum dices. & pronum factu est, ut cùm vicinæ loco voces sunt λάκης & λάξ, neque literis admodum distitæ, per ignorationem altera alteri fraudi fuerit. sed nec ineptum si dicatur Antonius Στρατόεργος voce nota. Polluci lib. 1. cap. 10. ut Epistola XI. Μεσσάλα πεξιάεργος. hactenus Dausquejus.
11. *Aut sit mihi.*) Vulg. *ea sint mihi.*
12. *HS. XXV. dissolvere.*) Vetus hæc est Bosii mss. scriptura; vulg. *XXII.*
13. *Ut fide sua.*) Ita Crusellinus & Tornæs. vulg. *ut ei de sua.*
14. *Quæ ad me suavissimè.*) Vulg. *quæ ad me.*
15. *Consueram.*) Sic habent Vict. codices. antea, *consueveram.*
16. *Sed certò.*) Vulg. *sed cerò.*
17. *Scripsi; habes exemplum.*) *Scripsi, misi; habes exemplum*; Vulg.
18. *L. Planco.*) Manutius ait, vel tollendam prænominis notam, vel legendum, *Cn. Planco.*
19. *De ea re tecum.*) Hæc verba quæ à vulgatis absunt, restituit ex suis Bosius.
20. *Probaverunt causas.*) Mallet Manutius, *causam.*

quod in plurimum auctoritatis haberent, neque ipsius Attici causa velle intellexeram; tamen hoc pro conjunctione, & beni voluntia nostra mihi sumsi, ut id à te peterem, quod tua singularis humanitas, suavissimique mores à te essent impetraturi. id autem est, ut hoc quod te tua sponte facturum esse certo scio, honoris nostri causa liberter, prolixè, celeriter facias. mihi nemo est amicior, nec jucundior, nec carior Attico: cujus antea res solum familiaru agebatur, eaque magna; nunc accessit etiam existimatio, ut, quod consecutus est magna & industria, & gratia, & vivo Cæsare & mortuo id, te adjuvante, obtineat. quòd si à te erit impetratum, sic velim existimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum; ut tuo summo beneficio me affectum judicem. ego quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitrabor studiose, diligenterq; curabo. da operam, ut valeas.

CICERO PLANCO PRÆT. DES. S.

IAM antea petivi abs te per litteras, ut, cum causa Buthrotiorum probata à Consulibus esset, quibus & lege, & S. C. permissum erat, ut de Cæsaris actis cognoscerent, statuerent, judicarent, eam rem tu adjuvares: Atticumque nostrum, cujus te studiosum cognovi, & me, qui non minus laboro, molestia liberares. omnibus enim rebus magna cura, multa opera, & labore confectis, in te positum est, ut nostræ sollicitudini finem quam primum facere possimus. quamquam intelligimus ea te esse prudentia, ut videas, si ea decreta Consulum, quæ de Cæsaris actis interposita sunt, non sortiantur, magnam perturbationem rerum fore. equidem cum multa, quod necesse erat in tanta occupatione, non probentur, quæ Cæsar statuerit; tamen otii, pacisque causa accerti mè illa soleo defendere: quod tibi idè magnopere faciendũ censeo, quamquam hæc epistola non suasoria est sed rogatoria. Igitur, mi Plance, rogo te, & etiam oro, sic mediusfidius, ut majore studio, magnoq; ex animo agere non possim, ut totum hoc negotium sic agas, sic tractes, ita conficias, ut, quod sine ulla dubitatione apud Consules obtinuimus propter summam bonitatem, & æquitatem causæ, id tu nos obtinuisse non modò facile patiare, sed etiam gaudeas. qua quidem voluntate esse erga Atticum, sæpe præsens & illi ostendisti, & verò etiam mihi. quod si feceris, me, quem voluntate, & paterna necessitudine conjunctum semper habuisti, maximo beneficio devinctum habebis. idque ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

CICERO CAPITONI SUO S.

NUMQUAM putavi fore, ut supplex ad te venirem. sed hercule faciè patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, scis. amabo te, da mihi hoc: obliviscere mea causa, illum aliquando suo familiari, adversario tuo, voluisse consultum, cùm illius existimatio ageretur. hoc primùm ignoscere, est humanitatis tuæ: suos enim quisque debet tueri: deinde, si me amas (omitte Atticum) Ciceroni tuo, quem quanti faciam, pra te soles ferre, 1 totum hoc da, ut, quod semper existimavi, nunc planè intelligam, me à te multum amari. Buthrotios cùm Cæsar decreto suo, quod ego obsignavi cum multis amplissimis viris, liberavisset, ostendissetq; nobis, se, cùm agrari mare transissent, litteras missurum, quem in agrum deducerentur; accidit, ut subito ille interiret. deinde quemadmodum tu scis (interfuisti enim, cùm consules oporteret ex S. C. de actis Cæsaris cognoscere) res ab iis in Kal. Jun. dilata est. accessit ad S. C. lex, quæ lata est A. D. IV. Non. Jun. qua lex earum rerum, quas Cæsar statuisset, decrevisset, egisset, Consulibus cognitionem dedit. causa Buthrotiorum delata est ad Consules. decretum Cæsaris rescissum est, & multi præterea libelli Cæsaris prolati. Consules de consilii sententia decreverunt secundum Buthrotios; 2 Plancum dederunt. Nunc, mi Capito (scio enim quantum semper apud eos, quibuscum sis, posse soleas, eo plus apud hominem facillimum, atque humanissimum Plancum) enitere, elabora, vel potius ut eblandire, effice, ut Plancus, quem spero optimum esse, sit etiam melior opera tua omnino res hujusmodi videtur esse, ut sine cujusquam gratia Plancus ipse pro ingenio, & prudentia sua non sit dubitaturus, quin decretum Consulum, quorum & lege & S. C. cognitio, & judicium fuit, conservet; præsertim cùm, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæsaris in dubium ventura videantur: quæ non modò ii, quorum interest, sed etiam ii, qui illa non probant, 3 otii causa confirmare velint. quod cùm ita sit, tamen interest nostra, Plancum hoc animo libenti prolixoq; facere. quod certè facies, si tu nervulos tuos, mihi sæpe cognitos, suavitatemq;, qua nemo tibi par est, adhibueris. quod ut facias, te vehementer rogo.

CICERO C. CUPIENNIO S.

PATREM tuum plurimi feci; meque illo mirificè coluit & amavit: nec mehercule umquam mihi dubium fuit, quin à te diligerer. ego quidem id facere non desistam. quamobrem peto à te in majorem modum, ut civitatem Buthrotiam subleves. decretumque Consulum, quod si secundum Buthrotios fecerunt, cùm & lege, & S. C. statuendi potestatem haberent, des operam, ut Plancus noster quamprimùm confirmet & comprobet. hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo.

CICERO PLANCO PRÆT. DES. S.

IGNOSCE mihi, quòd cùm antea accuratissimè de Buthrotiis ad te scripserim, eadem de re sæpius scribam. non mehercule, mi Plance, fuit 4 quoparum confidam aut liberalitati tua, aut nostræ amicitiæ; sed cùm tanta res agatur Attici nostri, nunc vero etiam existimatio, ut id quod probavit 5 Cæsar, nobis testibus & obsignatoribus, qui & decretis & responsis Cæsaris interfueramus, videatur obtinere potuisse, præsertim cùm tota potestas ejus rei tua sit, ut ea, quæ Consules decreverunt secundum Cæsaris decreta & responsa: non dicam comprobes, sed studiosè libenterque comprobes. id mihi fore erit gratum, ut nulla res gratior esse possit. etsi jam sperabam cùm hæc litteras accepisses, fore, ut ea, quæ superioribus litteris à te petissemus impetrata essent; tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id fecisse, quod magna cum spe exspectamus. 6 deinde enim confido fore, ut alio genere litterarum utamur; ubique pro tuo summo beneficio gratias agamus. quod si acciderit, velim sic existimes, non tibi tam Atticum cujus permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quam ille, obligatum, fore.

CICERO CAPITONI S.

NON dubito, quin mirère, atque etiam stomachere, quòd tecum de eadem re agam sæpius. Hominis familiarissimi, & mihi omnibus rebus conjunctissimi, permagna res agitur, Attici. cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum juvare. novi humanitatem tuam. scio, quàm sis amicis jucundus. nemo nos in hac causa plus juvare potest, quàm tu. 7 & res ita est firma, ut debet esse; quam Consules de consilii sententia decreverunt, cùm & lege, & S. C. cognoscerent. tamen omnia posita putamus in Planci tui liberalitate: quem quidem arbitramur cùm officii tui, & Reip. causa decretum Consulum comprobaturum, tum libenter nostra causa esse facturum. adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo.

M. TVL-

1. *Totum hoc da.*) Ex Crusell. & Tornæs. reposuit Bosius verbum *da*, quod deerat in editionibus.

2. *Plancum dederunt.*) Manutius mallet, *litteras ad Plancum dederunt*, licet repugnent mss.

3. *Otii causa confirmare velint.*) Fæernus legebat, *infirmari*, passivè.

4. *Quæ parum.*) Vulg. *quod parum.*

5. *Cæsar nobis testibus.*) Vulg. *Cæs. nobis testibus.*

6. *Deinde enim.*) Vulg. *deinde tum.*

7. *Et res ita est firma.*) Ita scripsit Bosius ex fide Crusellini; Tornæs.

Finis Epistolarum M. Tullii Ciceronis ad Atticum.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
LIBER PRIMVS,
AD
QVINTVM FRATREM.

MARCVS Q. FRATRI, S.

1 TSI dubitabam, quin hanc epistolam multi nuntii, fama denique esset ipsa, sua celeritate superatura, tuque antè ab aliis auditurus esses annum tertium accessisse desiderio nostro, & labori tuo: tamen existimavi à me quoque tibi hujus molestiæ nuntium perferri oportere. Nam superioribus litteris, non unis, sed pluribus, cùm jam ab aliis desperata res esset, tamen ego tibi spem maturæ decessionis offerebam; non solùm, ut quàm diutissimè te jucunda opinione oblectarem, sed etiam quia tanta adhibebatur & à nobis, & à prætoribus contentio, ut rem posse confici non diffiderem. Nunc quoniam ita accidit, ut neque prætores suis opibus, neque nos nostro studio quidquam proficere possemus, est omnino difficile non graviter id ferre: sed tamen NOSTROS ANIMOS maximis in rebus & gerendis, & sustinendis exercitatos frangi, & debilitari molestia non oportet. Et quoniam *ea molestissimè ferre homines debent, quæ ipsorum culpa contracta sunt*, est quiddam in hac re mihi molestius ferendum, quàm tibi. factum est enim mea culpa, contrà, quàm tu mecum, & proficiscens & per litteras egeras, ut priore anno non succederetur. Quod ego dum sociorum saluti consulo, dum impudentiæ nonnullorum negotiatorum resisto, dum nostram gloriam tua virtute augeri expeto, feci non sapienter: præsertim cùm id commiserim, ut ille alter annus etiam tertium posset adducere. Quod quoniam peccatum meum esse confiteor; est sapientiæ, atque humanitatis tuæ, curare & perficere, ut hoc *minùs sapienter à me provisum, diligentia tua corrigatur.* Ac si tei ipse vehementius ad omneis parteis bene audiendi excitaris; non ut cum aliis, sed ut TECVM IAM IPSE CERTES; si omnem tuam mentem, curam, cogitationem, ad excellentem omnibus in rebus laudis cupiditatem incitaris: mihi crede, VNVS ANNVS additus labori tuo, multorum annorum lætitiam nobis, gloriam verò etiam posteris nostris afferet. Quapropter hoc te primùm rogo, ne contrahas, aut demittas animum, neve te obrui, tamquam fluctu, sic magnitudine negotii sinas: contraque erigas, ac resistas, sive *etiam ultrò occurras negotio.* Neque enim ejusmodi partem reip. geris in qua FORTVNA dominetur, sed in qua plurimum RATIO possit, & *diligentia.* Quòd si tibi bellum aliquod magnum, & periculosum administranti prorogatum imperium viderem; tremerem animo, quod eodem tempore esse intelligerem etiam fortunæ potestatem in nos prorogatam. Nunc verò ea pars tibi reip. commissa est, in qua aut nullam, aut perexiguam partem fortuna tenet, & quæ mihi tota in tua virtute, ac moderatione animi posita esse videatur. Nullas (ut opinor) insidias hostium, nullam prælii dimicationem, nullam defectionem sociorum, nullam inopiam stipendii, aut rei frumentariæ, nullam seditionem exercitus pertimescimus: quæ persæpe sapientissimis viris acciderunt, ut, quemadmodum *gubernatores optimi vim tempestatis*, sic illi fortunæ impetum superare non possent. Tibi data est summa pax, summa tranquillitas: ita tamen, ut ea *dormientem gubernatorem vel obruere, vigilantem etiam delectare possit.* Constat enim ea provincia primùm ex eo genere sociorum, quod est ex hominum omni genere humanissimum: deinde ex eo genere civium, qui aut quòd publicani sunt, nos summa necessitudine attingunt: aut quòd ita negotiantur, ut locupletes sint, nostri consulatus beneficio se incolumeis fortunas habere arbitrantur. At enim inter hos ipsos exsistunt graves controversiæ, multæ nascuntur injuriæ, magnæ contentiones consequuntur. Quasi verò ego id putem, non te aliquantum negotii sustinere. Intelligo permagnum esse negotium, & maximi consilii. sed memento, consilii me hoc negotium esse magis aliquanto, quàm fortunæ, putare. QVID EST ENIM NEGOTII CONTINERE EOS, QVIBVS PRAESIS, SI TE IPSE CONTINEAS? id autem sit magnum, & difficile ceteris, sicut est difficillimum: tibi & fuit hoc semper facillimum, & verò esse debuit: cujus natura talis est, ut etiam sine doctrina videatur moderata esse potuisse: ea autem adhibita doctrina est, 1 quæ vel vitiosissimam naturam attollere possit. Tu cùm pecuniæ, cùm voluptati, cùm omnium rerum cupiditati resistes, ut facis, erit, credo, periculum, ne improbum negotiatorem, paullo cupidiorem publicanum comprimere non possis. Nam Græci quidem sic te *ita viventem intuebuntur, ut quendam ex annalium memoria*, aut etiam *de cœlo divinum hominem* esse in provinciam delapsum putent. Atque hæc nunc non ut facias, sed ut te facere, & fecisse gaudeas, scribo. FRAECLARVM est enim, summo cum imperio fuisse in Asia triennium; sic ut nullum te signum, nulla pictura, nullum vas, nulla vestis, nullum mancipium, 2 nulla forma cujusquam, nulla conditio pecuniæ (quibus rebus abundat ista provincia) ab summa integritate, continentiaque deduxerit. Quid autem reperiri tam eximium, aut tam expetendum potest, quàm istam virtutem, moderationem animi, temperantiam, non latère in tenebris, neque esse abditam, sed in luce Asiæ, *in oculis* clarissimæ provinciæ, atque *in auribus* omnium gentium, ac nationum esse positam? non itineribus tuis perterreri homines? non sumtu exhauriri? non adventu commoveri? esse, quocumque veneris, & publicè, & privatim maximam lætitiam: cùm urbs custodem, non tyrannum: domus hospitem, non expilatorem, recepisse videatur? His autem in rebus jam te usus ipse profectò erudivit, NEQVAQVAM satis esse, ipsum hasce

1. *Quæ vel vitiosissimam naturam attollere possit.*] Exturbavi vulgatum *excolere*, inductos à Pall. quaquor, in quibus illud alterum, aut *excitere*, respexit fosse ad hunc locum Horatius, cum voluit, *deprimi hunc divinam particulam auræ.*

2. *Nulla formæ cujusquam.*] Palatinus unus, *fortunæ*, quod esse dignitas, potentia, atque honor, cogitandum.

hasce habere virtutes, sed esse circumspiciendum diligenter, ut in hac custodia provinciæ non te unum, sed omneis ministros imperii tui, sociis, & civibus, & reip. præstare videare. Quamquam legatos habes eos, qui ipsi per se habituri sint rationem dignitatis suæ; de quibus honore, & dignitate, & ætate præstat Tubero, quem ego arbitror, præsertim cùm scribat historiam, multos ex suis annalibus posse diligere, quos velit, & possit imitari: 1 Halienus autem noster, cùm animo & benivolentia, tum verò etiam imitatione vivendi. Nam quid ego de Gratidio dicam? quem certò scio ita laborare de existimatione sua, 2 ut propter amorem in nos fraternum, etiam de nostra laboret. Quæstorem habes, non tuo judicio delectum, sed eum, quem sors dedit, hunc oportet & sua sponte esse moderatum, & tuis institutis, ac præceptis obtemperare. Quorum si quis fortè esset sordidior, ferres eatenus, quoad per se negligeret eas leges, quibus est adstrictus: non ut ea potestate, quam tu ad dignitatem permisisses, 3 ad quæstum uteretur. Neque enim mihi sane placet, præsertim cùm ii mores tantum jam 4 ad nimiam lenitatem, & ambitionem incubuerint, scrutarite omneis sordeis, excutere unumquemque eorum: sed, *quanta sit in quoque fides, tantum cuique committere.* Atque inter hos, eos, quos tibi comites, & adjutores negotiorum publicorum dedit ipsa resp. duntaxat finibus his præstabis, quos ante præscripsi. Quos verò aut 5 ex domesticis convictionibus, aut ex necessariis apparitoribus tecum esse voluisti, qui quasi ex cohorte prætoris appellari solent, horum *non modò facta, sed etiam dicta omnia præstanda nobis sunt.* Sed habes eos tecum, quos possis rectè facienteis facilè diligere: minùs consulenteis existimationi tuæ, facillimè coercere: à quibus, rudis cùm esses, videtur potuisse tua liberalitas decipi (nam UT QUISQUE EST VIR OPTIMUS, ita difficillimè esse alios improbos suspicatur) nunc verò tertius hic annus habeat integritatem eandem, quam superiores, cautiorem etiam, ac diligentiorem. Sint aures tuæ, quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas fictè & simulatè quæstus causa insusurretur. Sit *annulus* tuus non ut vas aliquod, sed tamquam ipse tu: non minister alienæ voluntatis, sed testis tuæ. Accensus sit eo numero, quo eum majores nostri esse voluerunt: qui hoc non in beneficii loco, sed in laboris, ac muneris, non temerè nisi libertis suis deferebant: quibus illi quidem non multò secus, ac servis, imperabant. Sit 6 lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor: majoraque præferant fasces illi, ac secures dignitatis insignia, quàm potestatis. TOTI DENIQUE SIT PROVINCIAE COGNITUM, tibi omnium, quibus præsis, salutem, liberos, famam, fortunas esse carissimas. Denique hæc opinio sit, non modò iis, qui aliquid *acceperint*, sed iis etiam, qui *dederint*, te inimicum (si id cognoveris) futurum. Neque verò quisquam dabit, cùm erit hoc perspectum, nihil per eos, qui *simulant se apud te multum posse*, abs te solere impetrari. Nec tamen est hæc oratio mea hujusmodi, ut te in tuos aut *durum* esse nimium, aut *suspiciosum* velim. Nam si quis est eorum, qui tibi biennii spatio numquam in suspicionem avaritiæ venerit, (ut ego Cæsium, & Chærippum, & Labeonem, & audio, & quia cognovi, existimo) nihil est, quod non & iis, & si quis est alius ejusmodi, & committi, & credi rectissimè putem. Sed si quis est, in quo jam offenderis de quo aliquid senseris: huic nihil credideris, *nullam partem existimationis tuæ commiseris.* In provincia verò ipsa, si quem es nactus, qui in tuam familiaritatem penitus intrarit, qui nobis antè fuerit ignotus: huic quantum credendum sit, vide: non quin possint multi esse provinciales viri boni: sed hoc sperare licet; judicare periculosum est. MULTIS enim simulationum involucris tegitur, & quasi velis quibusdam obtenditur uriuscujusque natura: *frons, oculi, vultus persæpe mentiuntur: oratio verò sæpissime.* Quamobrem, qui potes reperire ex eo genere hominum, qui pecuniæ cupiditate adducti careant his rebus omnibus, à quibus nos divulsi esse non possumus? te autem, alienum hominem ament ex animo, ac non sui commodi causa simulent? mihi quidem permagnum videtur; præsertim si iidem homines privatum non ferè quemquam, *PRÆTORES SEMPER OMNEIS AMANT.* Quo ex genere siquem fortè tui cognosti amantiorem (fieri enim potuit) quam temporis, hunc verò ad tuum numerum libenter adscribito. Sin autem id non perspicies; nullum erit genus in familiaritate cavendum magis: propterea quod & omneis vias pecuniæ norunt, & omnia pecuniæ causa faciunt: & *quorum victus non sunt, ejus existimationi consulere non curant.* Atque etiam è Græcis ipsis diligenter cavendæ sunt quædam familiaritates, præter hominum perpaucorum, si qui sunt *vetere Græcia digni.* Sic verò, faciles sunt permulti, & leves, & *diuturna servitute ad nimiam assentationem eruditi*, quos ego universos adhiberi liberaliter, optimum quemque hospitio, amicitiaque 7 conjungi dico oportere: nimiæ familiaritates eorum, neque tam fideles sunt (non enim audent adversari nostris voluntatibus) & verò invident non nostris solùm, verùm etiam suis. Jam qui in ejusmodi rebus, in quibus vereor etiam ne durior sim, cautus esse velim, ac diligens; quo me animo in servos esse censes? *quos quidem cum omnibus in locis, tum præcipuè in provinciis regere debemus:* quo de genere multa præcipi possunt. sed hoc & brevissimum est, & facillimè teneri potest, ut ita se gerant in istis Asiaticis itineribus, 8 ut si iter Appia via faceres: neve interesse quidquam putent, utrùm Tralleis, an Formias venerint. At, si quis est ex servis egregiè fidelis, sit in domesticis rebus, & privatis: quæ res ad officium imperii tui, atque ad aliquam partem reipub. pertinebunt, de his rebus nequid attingat. Multa enim, quæ rectè committi servis fidelibus possunt, tamen *sermonis, & vituperationis vitandæ causa*, committenda non sunt. Sed nescio quo pacto ad præcipiendi rationem delapsa est oratio mea cùm id mihi propositum initiò non fuisset. Quid enim ei præcipam, quem ego in hoc præsertim genere intelligam, prudentia non esse inferiorem, quàm me, usu verò etiam superiorem? Sed tamen si ad ea, quæ faceres, AUCTORITAS accederet mea, tibi ipsi illa putavi fore jucundiora. Quare sint hæc fundamenta dignitatis tuæ: tua primùm integritas, & continentia: deinde omnium, qui tecum sunt, pudor: delectus in familiaritatibus, & provincialium hominum, & Græcorum, percautus & diligens: familiæ gravis, & constans disciplina. Quæ cùm honesta sint in his privatis nostris, quotidianisque rationibus: in tanto imperio, tam depravatis moribus, tam corru-

1. *Halienus autem*) Palat. duo *Alienus*, duo *Avienus*. si quid mutandum, secunda lectio resumenda veniret. ita enim ita vocatur & Cæsari de bello civili.

2. *Ut propter amorem in nos fraternum, etiam de nostra laboret.*) Melius istud, quàm veteris editionis scripturas, *ut propterea nos. & etiam de nostra laboret*; quomodo tamen Pall. & liber Pavilionis, quo usus Ianus Gul.

3. *Ad quæstum uteretur.*) Recentiores *abuteretur*, sed contra antiquitus cusos & ms. Pall.

4. *Ad nimiam lenitatem.*) Mammalus *levitatem*, utrumque ruetur se libris manuscriptis.

5. *Ex domesticis convictionibus.*) Vict. editio, *conjunctionibus*, quomodo aliquot item Pall. nam ceteri *convictoribus*; Pavilionis *convivatoribus*.

6. *Lictor non suæ, sed tuæ lenitatis apparitor.*) Elipsi noster l. b. Elect. c. 23. ausus rescribere, *lictor manuum, & tua lenitate*; sed inclinat tamen magis in id quod Vrs. deprompsit è libro, *lictor, non servitus, sed tua, &c.* neutrum placet, ratione reddita in Suspicionibus.

7. *Conjungi dico oportere.*) Melius forsan, *ducere*: moneo tamen in uno Pal. non comparere dictionem *dico*.

8. *Ut si iter Appia via faceres.*) Pavilonii ms. non agnoscit *via*, & poteramus in ea carere.

corruptrice provincia, DIVINA videantur necesse est. Hæc institutio, atque hæc disciplina potest sustinere in rebus statuendis, & decernendis eam severitatem, 1 qua tu in iis rebus usus es, ex quibus nonnullas simultates cum magna mea lætitia susceptas habemus. nisi fortè me Paconii nescio cujus, hominis ne Græci quidem, at Mysii, aut Phrygis potius querelis moveri putas: aut Tusculani, hominis furiosi, ac sordidi vocibus, cujus tu ex impurissimis faucibus inhonestissimam cupiditatem eripuisti summa cum æquitate. Hæc, & cetera plena severitatis, quæ statuisti in ista provincia, non facilè sine summa integritate sustineremus. quare sit summa *in jure dicendo severitas*, dummodo ea ne varietur gratia, sed conservetur æquabilis. Sed tamen PARVI REFERT abs te ipso jus dici æqualiter, & diligenter, nisi idem ab iis fiet, quibus tu ejus muneris aliquam partem concesseris. Ac mihi quidem videtur non sanè magna varietas esse negotiorum in administranda Asia, sed ea tota jurisdictione maximè sustineri. In qua scientiæ præsertim provincialis ratio ipsa expedita est. Constantia est adhibenda, & gravitas, quæ resistat *non solum gratiæ, verum etiam suspicioni*. Adjungenda etiam est *facilitas* in audiendo, *lenitas* in decernendo, in satisfaciendo ac disputando *diligentia*. His rebus nuper Cn. Octavius, jucundissimus fuit: apud quem 2 primus lictor quievit; tacuit accensus: quoties quisque voluit, dixit, & quam voluit, diu. Quibus ille rebus fortasse nimis lenis videretur, nisi hæc LENITAS illam severitatem tueretur. Cogebantur Sullani homines, quæ per vim & metum abstulerant, reddere, qui in magistratibus injuriosè decreverat, eodem ipsis privatis erat jure parendum. hæc illius severitas, acerba videretur, nisi multis *condimentis humanitatis mitigaretur*. Quòd si hæc lenitas, gratia Romæ est, ubi tanta arrogantia est, tam immoderata libertas, tam infinita hominum licentia, denique tot magistratus, tot auxilia, tanta vis, tanta senatus auctoritas: quàm jucunda tandem prætoris comitas in Asia potest esse, in qua tanta multitudo civium, tanta sociorum, tot urbes, tot civitates unius hominis NUTUM INTUENTUR? ubi 3 nullum auxilium est, nulla conquestio, nullus senatus, nulla concio? Quæ *cum permagni hominis est*, & cùm ipsa natura moderati, tum verò etiam doctrina, atque optimarum artium studiis eruditi, sic se adhibere in tanta potestate, ut nulla alia potestas ab iis, quibus ipse præsit, desideretur. Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus, sed ad effigiem justi imperii: cujus summa gravitas ab illo philosopho cum singulari comitate conjungitur: quos quidem libros non sine causa noster ille Africanus de manibus ponere non solebat: nullum est enim prætermissum in iis officium diligentis, & moderati imperii. eaque, si sic coluit ille, *qui privatus futurus numquam fuit*, quonam modo retinenda sunt iis, quibus imperium ita datum est, ut redderent, & ab iis legibus datum est, ad quas revertendum est? Ac mihi quidem videntur hæc omnia esse referenda iis, qui præsunt aliis. *ut ii, quos erunt eorum in imperio, sint quam beatissimi*? quod tibi esse & antiquissimum, & ab initio fuisse, ut primum Asiam attigisti, constante fama, atque omnium sermone celebratum est. Est autem non modo ejus, qui sociis & civibus, sed etiam ejus, qui servis, qui mutis pecudibus præsit, eorum, quibus præsit, commodis, utilitatique servire. Cujus quidem generis constare inter omneis video abs te summam adhiberi diligentiam: *nullum ex alienum novum contrahi* civitatibus. vetere autem magno & gravi multas abs te esse liberatas urbeis. 4 complureis diutas, ac pænè desertas, (in quibus unam Joniæ nobilissimam, alteram Cariæ, Samum & Halicarnassum) per te esse recreatas: nullas esse in oppidis seditiones, nullas discordias: provideri abs te, ut civitates *optimatum consilio* administrentur: sublata Mysiæ latrocinia: cædeis multis locis repressas: pacem tota provincia constituram: neque solùm illa itinerum, atque agrorum, sed multò etiam plura, & majora oppidorum & fanorum furta, & latrocinia esse depulsa. Remotam à fama, & à fortunis, & ab otio locupletum, illam *acerbissimam ministram prætorum avaritiæ calumniam*: sumtus & tributa civitatum ab omnibus, qui earum civitatum fineis incolant, tolerari æquabiliter: facillimos esse aditus ad te: *patère aures tuas querelis omnium*: nullius inopiam, ac solitudinem, non modò illo populari accessu, ac tribunali, 5 sed ne domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo toto denique imperio nihil *acerbum* esse, nihil *crudele*, atque omnia plena clementiæ, mansuetudinis, humanitatis. Quantum verò illud est beneficium tuum, quòd iniquo, & gravi vectigali ædilitiorum, magnis nostris simultatibus, Asiam liberasti? Enimverò si unus homo nobilis queritur palàm te, quòd edixeris, *NE AD LUDOS PECUNIÆ DECERNERENTUR*, HS. CC. sibi eripuisse: quanta tandem pecunia penderetur, si omnium nomine, quicumque Romæ ludos facerent, quod erat jam institutum, erogaretur? Quamquam has querelas hominum nostrorum illo consilio oppressimus, quod in Asia nescio quonam modo, Romæ quidem non mediocri cum admiratione laudatur, quòd, cùm ad TEMPLUM, MONUMENTUMQUE nostrum civitates pecunias decrevissent: cumque id & pro meis magnis meritis, & pro tuis maximis beneficiis summa sua voluntate fecissent: nominatimque lex exciperet, UT AD TEMPLUM, MONUMENTUMQUE CAPERE LICERET: cumque id, quod dabatur, non esset interiturum, sed in ornamentis templi futurum, ut non mihi potiùs, quàm populo Romano, ac diis immortalibus datum videretur: tamen id, in quo erat dignitas, erat lex, erat eorum, qui faciebant, voluntas accipiendum non putavi; cùm aliis de causis, tum etiam ut animo æquiore ferrent ii, quibus nec deberetur, nec liceret. Quapropter incumbe toto animo, & studio omni in eam rationem, qua adhuc usus es, ut eos, quos tuæ fidei, potestatiq; s. P. Q. R. commisit, & credidit, diligas, & omni ratione tueare, *ut esse quam beatissimos velis*. Quòd si te fors Afris, aut Hispanis, aut Gallis præfecisset, immanibus, ac barbaris nationibus: tamen esset humanitatis tuæ, consulere eorum commodis, & utilitati, salutique servire. Cùm verò ei genere hominum præsimus, non modò in quo ipsa sit, sed etiam à quo ad alios pervenisse putetur humanitas: certè iis eam potissimum tribuere debemus, à quibus accepimus. Non enim me hoc jam dicere pudebit, præsertim in ea vita, in iis rebus gestis, in quibus non potest residere Inertiæ, aut levitati ulla suspicio: *res ea, quæ consecuti sumus, his studiis & artibus esse adeptos, quæ sint nobis Græcia monumentis, disciplinisque tradita*. Quare præter communem fidem, quæ omnibus debetur, præterea nos isti hominum generi præcipuè debere videmur, ut, quorum præceptis sumus eruditi, apud eos ipsos, quod ab iis didicerimus, velimus expromere. Atque ille quidem princeps ingenii, & doctrinæ Plato, TUM *denique fore beatas respubl. putavit, si aut docti, ac sapientes homines eas regere cœpissent, aut ii qui regerent, omne suum studium in doctrina, ac sapientia collocassent*. Hanc conjunctionem videlicet potestatis, ac sapientiæ, saluti censuit civitatibus esse posse: quod fortasse aliquando universæ reipublicæ nostræ, nunc quidem

1. *Qua tu in his rebus usus es.*) Pall. duo, *quam*, antiquo fortè scribendi modo.

2. *Primus lictor quievit, tacuit accensus, &c.*) Ita de conjectura Octavi Fantag cui hactenus omnes merito acquieverunt; utique cum nihil esset insicetius vulgato, *qui fuit*, quod tamen in omnibus mss. præterquam Halberstadiensi, qui nostrum illud firmatsit prodit Pighi. noster l. XVI. Annal. Roman.

3. *Nullum auxilium est, nulla conquestio.*) Sic omnes libri nostri, itaque id retinebimus, non admisso P. Man. *quæstio*, intelligemque de collegis, ut volebat Gulielm.

4. *Complureis diutas.*) Pall. duo *diruptas*, quod examinabunt otiosiores certè non statim quod *diruptum* est, etiam *diutum* dici potest.

5. *Sed ne domo quidem & cubiculo esse exclusam: tuo denique imperio, &c.*) Et dist nctio & lectio est à quinque Pall. quibus proximè accedebat editio Vat.

dem profectò isti provinciæ contigit, ut is in ea summam potestatem haberet, cui in doctrina, cui in 1 virtute, atque humanitate percipienda, plurimum à pueritia studii fuisset, & temporis. Quare cura, ut hic annus, qui ad laborem tuum accessit, idem ad salutem Asiæ prorogatus esse videatur. quoniam in te retinendo fuit Asia felicior, quàm nos in deducendo: perfice, ut lætitia provinciæ desiderium nostrum leniatur. Etenim si in promerendo, ut tibi tanti honores haberentur, quanti haud scio an nemini, fuisti omnium diligentissimus: multò majorem in hic *honoribus tuendis* adhibere diligentiam debes. Et quidem de isto genere honorum quid sentirem, scripsi ad te antè. Semper eos putavi, si vulgares essent, vileis: si temporis causa constituerentur, leveis; si verò (id quod ita factum est) *meritis tuis tribuerentur*, existimabam multam tibi in his honoribus tuendis operam esse ponendam. Quare quoniam in istis urbibus cum summo imperio, & potestate versaris, in quibus tuas virtutes consectatas, & 2 in deorum numero collocatas vides: in omnibus rebus, quas statues, quas decernes, quas ages, quid tantis *hominum opinionibus*, tantis de te judiciis, tantis honoribus debeas, cogitabis. Id autem erit ejusmodi, UT CONSULAS OMNIBUS, ut medeare incommodis hominum, provideas saluti, ut te *parentem* Asiæ & dici, & haberi velis. Atque huic tuæ voluntati, ac diligentiæ difficultatem magnam afferunt publicani. quibus si adversamur: ordinem de nobis optimè meritum, & per nos cum rep. conjunctum, & à nobis, & à rep. disjungemus. sin autem omnibus in rebus obsequemur; funditus eos perire patiemur, quorum non modò saluti, sed etiam 3 commodis consulere debemus. Hæc est una (si vere cogitare volumus) in toto imperio tuo difficultas. Nam ESSE ABSTINENTEM; continere omnes cupiditates; suos coërcere; juris æquabilem tenere rationem; facilem te in rebus cognoscendis, in hominibus audiendis, admittendisque præbere; præclarum magis est, quàm difficile. non est enim positum in labore aliquo, sed in quadam inductione animi, atque voluntate. Illa causa publicanorum quantam acerbitatem afferat sociis, intelleximus ex civibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis, *non tam de portorio, quàm de nonnullis injuriis portitorum* querebantur. 4 Quare non ignoro, quid sociis accidat in ultimis terris, cum audierim in Italia querelas civium. Hi te ita versari, ut & publicanis satisfacias, (præsertim publicis malè redemtis) & sociis perire non sinas, divinæ cujusdam virtutis esse videtur, id est, tuæ. Ac primum Græcis, id quod acerbissimum est, quòd sunt vectigales, non ita acerbum videri debet, propterea quòd sine imperio populi Rom. suis institutis, per se ipsi ita fuerunt. Nomen autem publicani aspernari non possunt, qui pendere ipsi vectigal sine publicano non potuerunt, quod iis æqualiter Sulla descripserat. Non esse autem leniores in exigendis vectigalibus Græcos, quàm nostros publicanos, hinc intelligi potest, quòd Caunii nuper omnes, ex insulis, quæ erant ab Sulla Rhodiis attributæ, confugerunt ad senatum, *nobis se potius vectigal, quàm Rhodiis penderent.* Quare nomen publicani neque ii debent horrere, qui semper vectigales fuerunt: neque ii aspernati, qui per se pendere vectigal non potuerunt: neque ii recusare, qui postulaverunt. Simul & illud Asia cogitet, nullam à se neque belli externi, neque discordiarum domesticarum calamitatem abfuturam fuisse, si hoc imperio non teneretur; id autem imperium cùm retineri sine vectigalibus nullo modo possit, AEQUO ANIMO PARTE ALIQUA SUORUM FRUCTUUM PACEM SIBI SEMPITERNAM REDIMAT, ATQUE OTIUM. Quòd si genus ipsum, & nomen publicani non iniquo animo sustinebunt, poterunt iis, *consilio, & prudentia* tua rel qua videri mitiora. Possunt in pactionibus fa-

ditatem conficiendi negotii, & liberationem molestiæ. Potes etiam tu id facere, quod & fecisti egregiè, & facis, ut commemores, quanta sit in publicanis dignitas, quantum nos illi ordini debeamus, ut remoto imperio, ac vi potestatis, & fascium, publicanos cum Græcis gratia adciendis non legem spectare censoriam, sed potius commoque auctoritate conjungas. Sed & ab iis, de quibus optimè tu meritus es, & qui tibi omnia debent, hoc petas, ut FACILITATE sua, nos eam necessitudinem, quæ est nobis cum publicanis, obtinere, & conservare patiantur. Sed quid ego te hæc hortor, quæ tu non modò facere potes sponte sine cujusquam præceptis, sed etiam magna jam ex parte perfecisti? non enim desistunt nobis agere quotidie gratias honestissimæ, & maximæ societates: quod quidem mihi idcirco jucundius est, quòd idem faciunt Græci. DIFFICILE EST autem ea, quæ commodis, utilitate, & propè natura diversa sunt, voluntate conjungere. At ea quidem, quæ suprà scripta sunt, non ut te instituerem, scripsi (neque enim prudentia tua cujusquam præcepta desiderat) sed me in scribendo commemoratio tuæ virtutis delectavit: quamquam in his littetis longior fui, quàm aut vellem, aut quàm me putavi fore. Unum est, quod tibi ego præcipere non desinam, neque te patiar (quantum in me erit) cum exceptione laudari. omnes enim, qui istinc veniunt, ita de tua virtute, integritate, humanitate commemorant, ut in tuis summis laudibus excipiant unam *iracundiam*, quod vitium, cùm in hac privata, quotidianaque vita levis esse animi, atque infirmi videtur: tum verò NIHIL EST tam deforme, quàm ad summum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere. Quare illud non suscipiam, ut, quæ de iracundia dici solent à doctissimis hominibus, ea tibi nunc exponam, cùm & nimis longius esse nolim, & ex multorum scriptis ea facilè possis cognoscere. illud, quod est epistolæ proprium, ut is, ad quem scribitur, de iis rebus, quas ignorat, certior fiat, prætermittendum esse non puto. Sic ad nos omnes ferè deferunt, *nihil cùm absit iracundia, tersiori posse jucundius, sed cùm te alicujus improbitas, perversitasque commoverit sic te animo incitari, ut ab omnibus tua desideretur humanitas.* Quare quoniam in eam rationem vitæ nos non tam cupiditates quædam gloriæ, quàm res ipsa, ac fortuna deduxit, ut *sempiternus sermo* hominum de nobis futurus sit: caveamus, quantum efficere, & consequi possumus, ne quod in nobis insigne vitium fuisse dicatur. Neque ego hoc nunc contendo, quod fortasse cùm in omni natura, tum jam in nostra ætate DIFFICILE EST, MUTARE ANIMUM, ET SI QUID EST PENITUS INSITUM MORIBUS, ID SUBITÒ EVELLERE; sed te illud admoneo, ut, si hoc plenè vitare non potes, quòd antè occupatur animus ab iracundia, quàm providere ratio potuit, ne occuparetur: te antè compares, *quotidieque meditère*, resistendum esse iracundiæ: cumque ea maximè animum moveat, tum tibi esse diligentissimè LINGUAM CONTINENDAM: quæ quidem mihi virtus non interdum minor videtur, quàm omnino non irasci. Nam illud non solum est gravitatis, sed nonnumquam etiam lentitudinis. Moderari verò & animo, & orationi, cùm sis iratus, aut etiam tacere, & tenère in sua potestate motum animi, & dolorem, etsi non est *perfecta sapientia*, tamen est non mediocris ingenii. Atque in hoc genere multò te esse jam commodiorem, mitioremque nuntiant. Nullæ tuæ vehementiores animi concitationes, nulla maledicta ad nos, nullæ contumeliæ perferuntur: quæ cùm abhorrent à litteris, ab humanitate, tum verò *contraria sunt imperio, ac dignitati.* nam si implacabiles iracundiæ sint, summa est acerbitas. sin autem exorabiles, summa levitas: quæ tamen (ut in malis) acerbiati anteponenda est. Sed quoniam primus annus habuit de hac reprehensione plurimum sermonis, credo propterea, quòd

1. *Virtute percipienda.*) Pal. unus è quatuor *præcipienda.*

2. *In deorum numero collocatas vides.* Egregiè explicat L. pf. noster l. 1. Elect. c. 14.

3. *Etiam commodis consulere debemus.*) Pal. pr. *consulere.* sec. *commodis consulemus* præsertim utrumque vulgato.

4. *Quare non ignoro quid sociis, &c.*) Tolle *non ignoro*, & anima clausulam interrogationes sic ipsi quam Tullio sententiam.

quòd tibi hominum injuriæ, quòd avaritia, quòd insolentia, præter opinionem accidebat, & intolerabilis videbatur: secundus autem multo lenior, quòd & *consuetudo & ratio*, & (ut ego arbitror) meæ quoque litteræ te patientiorem, lenioremque fecerunt: tertius annus ita esse debet emendatus, ut ne minimam quidem rem quisquam possit ullam reprehendere. At jam hoc loco non hortatione, neque præceptis, sed precibus tecum fraternis ago; totum ut animum, curam, cogitationemque tuam ponas *in omnium laude undique colligenda*. Quòd si in mediocri statu sermonis, & prædicationis nostræ res esset: nihil abs te eximium, nihil præter aliorum consuetudinem postularetur. nunc verò propter earum rerum, in quibus versati sumus, splendorem, magnitudinem, NISI SUMMAM LAUDEM ex ista provincia assequimur, vix videmur summam vituperationem posse vitare. Ea nostra ratio est, ut omnes BONI cùm faveant, tum etiam à nobis omnem diligentiam, virtutemque & postulent, & exspectent: omnes autem IMPROBI (quòd cum iis bellum suscepimus sempiternum) vel minima re ad reprehendẽdum contenti esse videantur. 1 Quare quoniam ejusmodi THEATRUM totius Asiæ virtutibus est datum, celebritate refertissimum, magnitudine amplissimum, judicio eruditissimum, natura autem ita resonans, ut usque Romam significationes, vocesque referantur: contende, quæso, atque elabora, non modò ut his rebus dignus fuisse, sed etiam ut illa omnia tuis artibus *superasse* videare. Et quoniam mihi casus urbanam in magistratibus administrationem reip. tibi provincialem dedit; & si mea pars nemini cedit, fac, ut tua ceteros vincat. Simul & illud cogita, nos non de reliqua, & sperata gloria jam laborare, sed de parta dimicare; quæ quidem non tam expetenda nobis fuit, quàm *tuenda* est. Ac si mihi quidquam esset abs te separatum, nihil amplius desiderarem hoc statu, qui mihi jam partus est, nunc verò sic res sese habet, ut, nisi omnia tua facta, atque dicta nostris rebus istinc respondeant, ego me meis tantis laboribus, tantisque periculis, quorum tu omnium particeps fuisti, nihil consecutum putem. Quòd si ut amplissimum nomen consequeremur, unus præter ceteros adjuvisti: certè idem, ut id retineamus, præter ceteros elaborabis. NON EST TIBI his solis utendum existimationibus ac judiciis, qui nunc sunt, hominum; sed iis etiam qui nunc sint: quamquam *illorum erit verius judicium, obtrectatione & malivolentia liberatum*. Denique illud etiam debes cogitare, non te tibi soli gloriam quærere: quod si esset, tamen non negligeres, præsertim cùm amplissimis monumentis conservare voluisses *memoriam nominis* tui: sed ea tibi est communicanda mecum, prodenda liberis nostris. In qua cavendum est, ne, si negligentior fueris, 2 NON SOLUM tibi parum consuluisse, sed etiam tuis invidisse videaris. Atque hæc non eò dicuntur, ut te oratio mea dormientem excitasse, sed potius ut currentem incitasse videatur. Facies enim perpetuò, quæ fecisti, ut omnes æquitatem tuam, temperantiam, severitatem, integritatemque laudent. Sed me quædam tenet, propter singularem amorem, infinita in te aviditas gloriæ: quamquam illud, existimo, cùm jam tibi Asia, sicut unicuique *sua domus* nota esse debeat, cùm ad tuam summam prudentiam tantus usus accesserit, nihil esse, quod ad laudem attineat, quod non tu optimè perspicias, & tibi non *sine cujusquam hortatione*, in mentem veniat quotidie. Sed ego, qui, cum tua lego, te audire, & qui, cùm ad te scribo, tecum loqui videor, idcirco & tua longissima quaque epistola maximè delector & ipse in scribendo sæpe sum longior. Illud te ad extremum & oro, & hortor, ut, tanquam poetæ boni, & actores industrii solent, sic tu IN EXTREMA PARTE, & conclusione muneris, ac negotii tui diligentissimus sis, ut hic tertius annus imperii tui, tanquam tertius actus, perfectissimus, atque ornatissimus fuisse videatur. Id facillimè facies, si me (cui semper uni magis, quàm universis, placere voluisti) tecum semper esse putabis, & omnibus iis rebus, quas dices, ac facies, *interesse*. Reliquum est, ut te orem, ut valitudini tuæ, si me, & tuos omneis valere vis, diligentissimè servias.

MARCUS Q. FRATRI, S.

STATIUS ad me venit a. d. VIII. Kalend. Novemb. ejus adventus, quòd ita scripsisti, direptum iri te à tuis, dum is abesset, molestus mihi fuit. Quod autem exspectationem tui, concursumque eum, qui erat futurus, si unà tecum decederet, neque antea visus esset, sustulit; id mihi non incommodè visum est accidisse. Exhaustus enim est sermo hominum, & multis emissæ jam ejusmodi voces, 3 ἀλλὰ αἰεὶ πνεῖ φῶτα μέγαν. quæ te absente confecta esse lætor. Quod autem idcirco à te missus est, mihi ut se purgaret, id necesse minimè fuit. Primum enim numquam ille mihi fuit suspectus: neque ego, quæ ad te de illo scripsi, scripsi meo judicio, sed cum RATIO, salusque omnium nostrum, qui ad remp. accedimus, non *veritate* solum, sed etiam *fama* niteretur; sermones ad te aliorum semper, non mea judicia perscripsi qui quidem quàm frequentes essent, & quàm graves, adventu suo Statius ipse cognovit. Etenim intervenit nonnullorum querelis, quæ apud me de illo ipso habebantur: & sentire potuit, sermones iniquorum in suum potissimum nomen erumpere. Quod autem me maximè movere solebat, cùm audiebam, illum *plus* apud te posse, quàm gravitas illius ætatis, & imperii prudentia postularet (quàm multos enim mecum egisse putas, ut se Statio commendarem? quàm multa autem ipsum ἀφελῶς mecum in sermone ita protulisse?) id mihi non placuit: monui, suasi, deterrui. Quibus in rebus etiam si fidelitas summa est (quod prorsus credo, quoniam tu ita judicas) tamen species ipsa tam *gratiosi liberti*, aut servi, dignitatem habere nullam potest. Atque hoc sic habeto, (nihil enim nec temerè dicere, nec astutè reticere debeo) materiam omnem sermonum eorum, qui de te detrahere velint, Statium dedisse: & anteà tantum intelligi potuisse, iratos tuæ servitati esse nonnullos: hoc manumisso, iratis, quod loquerentur, non defuisse. 4 Nunc respondebo ad eas epistolas, quas mihi reddidit L. Cæsius: cui, quoniam ita te velle intelligo, nullo loco deero. Quarum altera est 5 de Blaudenio Zeuxide, quem scribis certissimum matricidam tibi à me intimè commendari. Qua de re, & hoc de genere toto, ne forte me in Græcos tam ambitiosum factum esse mirere, pauca cognosce. Ego cùm Græcorum querelas nimium valere sentirem, propter hominum ingenia ad *fallendum* parata: quoscumque de te queri audivi, quacumque potui ratione placavi. Primum Dionysipolitas, qui erant inimicissimi mei, lenivi: quorum principem Hermippum non solùm sermone meo, sed etiam familiaritate devinxi. Ego Apameenem Hephæstum, ego levissimum hominem, Megaristum Antandrium, ego Niciam Smyrnæum, ego nugas maximas omni mea comitate sum complexus, Nymphonem etiam Colophonium; quæ feci omnia, non quo me, aut ii homines, aut tota natio delectaret: periæsum est levitatis, assentationis,

1. *Quare quoniam ejusmodi theatrum totius Asiæ, virtutibus est datum.*) Lectio omnis sana, & sic quoque Vict. nam retro cusi; *ejusmodi theatrum est totius Asiæ, celebritate, &c.* quod & Man. retinuere quippe Lambinus *theatrum tuis virtutibus est datum*, sed præter mss. nostros, quorum ai quis *theatrum totius celebritate, &c.* aliqui admittunt præterea vocem *Asiæ* exclusit tamen ceteris.

2 *Non solum tibi parum consuluisse, &c.*] Illud *non solum* exclusit edi-tione sua Vict. neque reperi duobus Pal. & poterat abesse.

3 Ἀλλ' αἰεὶ) Sed semper virum ingentem.

4. *Nunc respondebo.*) Nihil varian. Pall. Paulus tamen Man. maluit; *Non respond.*

5 *De Blaudenio Zeuxide.*) Volg. *Blandenio*. nam Vict. *Blandenio Zeuxide*. Pall. in re obscurant. pr. *Blaude Zeuxide*. sic. *Blaude Zeuxide* tert. *Blaude Zeuxide*. quart. *Blaudenio Zeuxide*. 1. Ct-

tationis, animorum, non officiis, sed temporibus servientium. Sed, ut ad Zeuxim revertar: cùm is de M. Cæcellii sermone secum habito, quæ tu scribis, ea ipsa loqueretur, obstiti ejus sermoni, & hominem in familiatitatem recepi. Tua autem quæ fuerit cupiditas tanta nescio, quòd scribis cupisse te, quoniam Smyrnæ duos Mysos insuisses in culeum, simile in superiore parte provinciæ *edere exemplum* severitatis tuæ: & idcirco Zeuxim elicere omni ratione voluisse: quem adductum in judicium tollere dimitti non oportuerit: conquiri verò, & elici blanditiis (ut tu scribis) ad judicium, necesse non fuit; cum præsertim hominem, quem ego & ex suis civibus, & ex multis aliis quotidie magis cognosco nobiliorem esse propè, quàm civitatem suam. At enim Græcis solis indulgeo. Quid? L. Cæcilium noanne omni ratione placavi? quem hominem? qua ira? quo spiritu? quem denique, præter Tuscenium, cujus causa *favari* non potest, non mitigavi? Ecce supra caput homo levis, ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienus, etiam is lenietur. cujus tu in patiem quòd fuisti asperior, non reprehendo: certò enim scio te fecisse cum causa, sed quid opus fuit ejusmodi litteris, quas ad ipsum misisti? illum crucem sibi ipsum constituere, ex qua tu eum antè detraxisses: te curaturum, sumo ut comburetur, plaudente tota provincia. Quid verò ad C. Fabium, nescio quem? (nam eam quoque epistolam T. Catienus circumgestat) renuntiari tibi, Licinium plagiarium cum suo pullo milvino tributa exigere? Deinde rogas Fabium, ut & patrem, & filium vivos comburat, si possit; sin minus, ad te mittat, uti judicio comburantur. Hæ litteræ abs te per jocum missæ ad C. Fabium, si modò sunt tuæ, cùm leguntur, *invidiosam atrocitatem* verborum habent. Ac, si omnium mearum litterarum præcepta repetes, intelliges nihil esse à me, nisi orationis acerbitatem, & iracundiam, &, si forte, raro litterarum missarum indiligentiam reprehensam. Quibus quidem in rebus si apud te plus auctoritas mea, quàm tua sive natura paullo acrior, sive quædam dulcedo iracundiæ, sive dicendi sal, facetiæque valuissent, nihil sanè esset, quod nos pœniteret. Et mediocri me dolore putas affici, cùm audiam, qua sit existimatione Virgilius, qua tuus vicinus Cn. Octavius? Nam si te interioribus vicinis tuis, Cilicienſi, & Syriaco antepones, valde magnum facis. Atque is dolor est, quòd cùm iis, quos nominavi, te innocentia non vincant, vincunt tamen *artificio* benivolentiæ colligendæ, qui neque Cyrum Xenophontis, neque Agesilaum noverint: quorum regum summo in imperio nemo umquam verbum unum asperius audivit. Sed hæc a principio tibi præcipiens, quantum profecerim, non ignoro. Nunc tamen decedens (id quod mihi jam facere videris) relinque, quæso, quam jucundissimam memoriam tui. Successorem habes perbiandum: cetera valde illius adventu tua requirentur. In litteris mittendis (ut sæpe ad te scripsi) 2 nimium te exorabilem præbuisti. tolle omneis, si potes, iniquas, tolle inusitatas, tolle contrarias. Statius mihi narravit, scriptas ad te solere afferri, ab se legi: &, si iniquæ sint, fieri te certiorem, antequam verò ipse ad te venisset, nullum delectum litterarum fuisse: ex eo esse volumina selectarum epistolarum, quæ reprehendi solerent. Hoc de genere nihil te nunc quidem moneo: sero est enim, ac scire potes multa me variè, diligenterque monuisse. Illud tamen, quod Theopompo mandavi, cùm essem admonitus ab ipso, vide per homines amantes tui, quod est facile, ut hæc genera tollantur epistolarum, primùm iniquarum, deinde contrariarum: tum absurdè, & inusitatè scriptarum: postremò in aliquem contumeliosiarum. Atque ego hæc tam esse, quàm audio, non puto: & si sunt *occupationibus* tuis minùs animadversa, nunc perspice, & purga. Legi epistolam, quam ipse scripsisse Sulla nomenclator dictus est, non probandam: legi nonnullas iracundas. 3 sed tempore ipso de epistolis. Nam cùm hanc paginam tenerem, L. Flavius prætor design. ad me venit, homo mihi valde familiaris. Is mihi, te ad procuratores suos litteras misisse, quæ mihi visæ sunt iniquissimæ: ne quid de bonis, quæ L. Octavii Nasonis fuissent, cui L. Flavius heres est, deminuerent antè, quam C. Fundanio pecuniam solvissent. Itemque misisse ad 4 Apollonidienses, ne de bonis, quæ Octavii fuissent, deminui paterentur, prius quàm Fundanio debitũ solutum esset. Hæc mihi verisimilia non videntur. sunt enim a prudentia tua remotissima. Ne deminuat heres? Quid si infitiatur? Quid si omnino non debetur? Quid? prætor solet judicare deberi? Quid? ego Fundanio non cupio? non amicus sum? non misericordia moveor? nemo magis. sed VIA JURIS EIUSMODI EST QUIBUSDAM IN REBUS, UT NIHIL SIT LOCI GRATIAE. Atque ita mihi dicebat Flavius scriptum in ea epistola, quam tuam esse dicebat, te aut quasi amicis tuis gratias acturum, aut quasi 5 inimicis incommoda laturum. Quid multa? ferebat graviter, id vehementer mecum querebatur, orabatque, ut ad te quàm diligentissime scriberem: quod facio, & te prorsus vehementer etiam atque etiam rogo, ut & procuratoribus Flavii remittas deminuendo, & de Apollonidiensibus, nequid perscribas, quod contra Flavium sit: amplius, & Flavii causa, & scilicet Pompeji, facias omnia. Nolo mediusfidius ex tua injuria in illum, tibi liberalem me videri. sed & te oro, ut tu ipse auctoritatem & monumentum aliquod decreti, aut litteratum tuarum relinquas, quod sit ad Flavii rem, & ad causam accomodatum. Fert enim graviter homo & mei observantissimus, & sui juris, dignitatisque retinens, se apud te neque amicitia, neque jure valuisse: &, ut opinor, Flavii aliquando rem & Pompejus, & Cæsar tibi commendarunt: & ipse ad te scripserat Flavius, & ego certè. Quare si ulla res est, quam tibi me faciendam petente putes, hæc ea sit. Si me amas, cura, elabora, perfice, ut Flavius & tibi, & mihi quàm maximas gratias agat. hoc te ita rogo, ut majore studio rogare non possim. Quod ad me de Hermia scribis, mihi mehercule valde molestum fuit. Litteras ad te parum fraterne scripseram: quas oratione Diodoti, Luculli Liberti, commotus, de pactione statim quòd audieram, iracundius scripseram, & revocare cupiebam. huic tu epistolæ non fraternè scriptæ, fraternè debes ignoscere. De Censorino, Antonio, Cassio, Scævola, te ab iis diligi (ut scribis) vehementer gaudeo. cetera fuerunt in eadem epistola graviora, quàm vellem 6 ὀρθὰν τὰν ναῦν. & ἅπαξ γανέειν. majora ista erunt. Meæ objurgationes fuerunt amoris plenissimæ, quæ sunt nonnullæ, sed tamen mediocres, & parvæ potius. Ego te numquam ulla in re dignum minima reprehensione putassem, cùm te sanctissime gereres; nisi *inimicos* multos haberemus. Quæ ad te aliqua admonitione, aut objurgatione scripsi, scripsi propter diligentiam cautionis meæ, in qua & maneo, & manebo & idem ut facias, non desistam rogare. Attalus Iphemenus mecum egit, ut se ne impedires, quo minùs, quod ad 7 Q. Publicem statuam decretum est, erogaretur:

quod

1. *Cetera valde illius adventu tua requirentur.*) Absurdè P. Man. & Lambinus. & contra missi omnes editos.

2. *Nimium te exorabilem præbuisti.*) Malebat istud Man. recepitque Lambinus, neque aliter Pal. hic ceteri tamen *inexorabilem*, ut prius cusi.

3. *Sed tempore ipso de epistolis.*) Haud aliter Pal. pr. & quart. alii duo & unus VVov. verò excussus, *sed tempore ipso fuisse dabantur de epistolis*, quæ tamen habuerim pro adiuto librarii.

4. *Apollonidienses.*] Ita Lambinam Pall. *Apollonidenses*, vulg. *Apollonienses*.

5. *Inimicis incommoda laturum.*) Sic tres Pal. at quart. *incommodaturum*, quidam mallent *incommoda allaturum*, quarat.

6. Ὀρθὰν τὰν) Rectam navim, & semel nori.

7. *Q. Publicem statuam.*) Palmec. *publicam statuam*, Rer. *publicani statuam*, quart. *publice in statuam*.

1. Eius-

quod ego te & rogo, & admoneo, ne talis viri, tamque nostri necessarii, honorem minui per te, aut impediri velis. Præterea Æsopi tragœdi, nostri familiaris, Licinius servus, tibi notus, aufugit. Is Athenis apud Patronem Epicureum pro libero fuit. inde in Asiam venit. Postea Plato quidam Sardianus, Epicureus, qui Athenis solet multum, & qui tum Athenis fuerat, cùm Licinius eò venisset, cum eum fugitivum posteà esse ex Æsopi litteris cognosceret, hominem comprehendit, & in custodiam Ephesi tradidit: sed in publicam, vel in pistrinum, non satis ex litteris ejus intelligere potuimus. Tu, quoquo modo quoniam Ephesi est, hominem investiges velim, summaque diligentia vel tecum deducas. Noli spectare, *quanti homo sit* parvi enim pretii est, qui jam nihili sit: sed tanto dolore Æsopus est affectus propter servi scelus, & audaciam, ut nihil ei gratius facere possis, quàm si illum per te recuperarit. Nunc ea cognosce, quæ maximè exoptas. remp funditus amisimus: adeo ut Cato, adolescens nullius consilii, sed tamen civis Rom & Cato, vix vivus effugeret; quòd, cùm Gabinium de ambitu vellet postulare, neque prætores diebus aliquot adiri possent, vel potestatem sui facerent, in concionem adscendit, & 1 Pompejum privatus *dictatorem* appellavit. propius nihil est factum, quàm ut occideretur. Ex hoc, qui sit status totius reip. videre potes. Nostræ tamen causæ non videntur homines defuturi. mirandum in modum profitentur, offerunt se, pollicentur: & quidem cùm spe sum maxima, tum majore etiam animo. spero superiores fore nos: confido animo, ut in hac republica ne casum quidem ullum pertimescam: sed tamen res sic se habet. Si diem nobis Clodius dixerit, tota Italia concurret, ut multiplicata gloria discedamus. sin autem vi agere conabitur: spero fore, studiis non solùm amicorum, sed etiam alienorum, ut vi resistamus. Omnes & se, & suos liberos, amicos, clienteis, libertos, servos, pecunias denique suas pollicentur. Nostra antiqua manus bonorum ardet studio nostri, atque amore. Siqui anteà aut alieniores fuerant, aut languidiores, nunc horum regum odio, se cum bonis conjungunt. Pompejus omnia pollicetur, & Cæsar, quibus ego ita credo, ut nihil de mea comparatione deminuam. Tribuni pl. dess. sunt nobis amici. Coss. se optimè ostendunt. Prætores habemus amicissimos, & acerrimos civeis, Domitium, Nigidium, Memmium, Lentulum: bonos etiam alios: sed hos singulareis. Quare magnum fac animum habeas, & spem bonam. De singulis tamen rebus, quæ quotidie gerantur, faciam te crebrò certiorem.

MARCUS Q. FRATRI. S.

Mi frater, mi frater, mi frater, tune id veritus es, ne ego iracundia aliqua adductus pueros ad te sine litteris miserim? aut etiam ne te vid re voluerim? Ego tibi, iratcerer? tibi ego possem irasci? scilicet: tu enim me affixisti: tui me inimici, tua me invidia, ac non ego te misere perdidi. Meus ille laudatus consulatus, mihi te, liberos, patriam, fortunas: tibi velim nequid eripuerit, præter unum me. Sed certè à te mihi omnia semper honesta, & jucunda ceciderunt. A me tibi luctus meæ calamitatis, metus tuæ, desiderium, mœror, solitudo. Ego te videre noluerim? Immò verò me à te videri nolui. Non enim vidisses *fratrem* tuum: non eum, quem reliqueras: non eum quem noras; non eum, quem flens flentem, prosequentem proficiscens dimiseras: ne vestigium quidem ejus nec simul. [illegible] sed quandam effigiem spiritûs mortui Atq. utinam me mo[illegible] num priùs vidisses aut audisses Utinam te non solùm vitæ, sed etiam dignitatis meæ superstitem reliquissem. Sed testor omneis deos, me hac una voce à morte esse revocatum, quòd omnes in mea vita partem aliquam tuæ vitæ repositam esse dicebant. Quare peccavi, sceleratèque feci, nam si cecidissem, mors ipsa meam pietatem, amoremque in te facilè defenderet. nunc commisi, ut vivo me careres, vivo me aliis indigeres; mea vox in domesticis periculis potissimùm occideret, quæ sæpe alienissimis præsidio fuisset. Nam quòd ad te pueri sine litteris venerunt, quoniam vides 3 non fuisse iracundiæ causa, certè pigritia fuit, & quædam infinita vis lacrimarum, & dolorum. Hæc ipsa me quo fletu putas scripsisse? eodem, quo te legere certò scio. An ego possum aut non cogitare aliquando de te, aut umquam sine lacrimis cogitare? Cùm enim te desidero, *fratrem* solum desidero. Ego verò 4 suavitate propè fratrem, propè æqualem, obsequio filium, consilio parentem. Quid mihi sine te umquam, aut tibi sine me jucundum fuit?] Quid, quòd eodem tempore desidero *filiam?* qua pietate, qua modestia, quo ingenio? effigiem oris, sermonis, animi mei? Quid filium venustissimum? mihique dulcissimum? quem ego ferus, ac ferreus è complexu dimisi meo, sapientiorem puerum quàm vellem, sentiebat enim miser jam quid ageretur. Quid verò tuum filium? quid? imaginem meam, quam meus Cicero & amabat, ut fratrem, & jam, ut majorem fratrem verebatur? Quid quòd mulierem miserrimam, fidelissimam *conjugem*, me prosequi non sum passus, ut esset quæ reliquias communis calamitatis, communeis libros tueretur? Sed tamen, quoquo modo potui, scripsi, & dedi litteras ad te Philogono, liberto tuo, quas credo tibi posteà redditas esse: in quibus idem te hortor, & rogo, quod pueri tibi verbis meis nuntiarunt, ut Romam protinus pergas, & properes. Primùm enim te præsidio esse volui, siqui essent inimici, quorum crudelitas nondum esset nostra calamitate satiata. Deinde congressus nostri lamentationem pertimui: digressum verò non tulissem: atque etiam idipsum, quod tu scribis, metuebam, ne à me distrahi non posses. His de causis hoc maximum malum, quòd te *non vidi*, quo nihil amantissimis, & conjunctissimis fratribus acerbius, ac miserius videtur accidere potuisse: minùs acerbum, minùs miserũ fuit, quàm fuisset tum cõgressio tũ verò digressio nostra. Nunc si potes, id quod ego, qui fortis tibi semper videbar, nõ possum, erigere te, & confirma, siqua subeunda dimicatio erit. Spero, siquid mea spes habet auctoritatis, tibi & integritatem tuam: & amorem in te civitatis, & aliquid etiam misericordiam nostri, præsidii laturam. sin eris ab isto periculo vacuus; ages scilicet, si quid agi posse de nobis putabis, de quo scribunt ad me quidem multi multa, & se sperare demonstrant. sed ego, quid sperem, non dispicio, cùm inimici plurimum valeant, *amici* partim deseruerint me, partim etiam prodiderint; qui in meo reditu fortasse reprehensionem sui sceleris pertimescant. Sed ista qualia sint, tu velim perspicias, mihique declares. Ego tamen, quàm diu tibi opus erit, siquid periculi subeundum videbis, vivam. diutius in hac vita esse non possum. Neque enim tantum virium habet ulla aut prudentia, aut doctrina, ut tantum dolorem possit sustinere. Scio fuisse & honestius moriendi tempus, & utilius: sed non hoc solùm; multa alia prætermisi quæ si queri velim præterita; nihil agam, nisi ut augeam dolorem tuum, indicem stultitiam meam. Illud quidem nec faciendum est, nec fieri potest: me diutiùs, quam

1. *Pompejum privatus dictatorem appellavit.*) Mss. quem VVouvver. notavit litteras T. præferebat *privatum Dictatorem*, cui & sua argutia, sed nescio an huic loco convenientes.

2. *Ego quidem cùm spe sum maxima, tum majore etiam animo spero, &c.*) Sic Aldini, et V. *& quidem ut cum summa sit summa, maxima, tum majore etiam animo sperens superiores fore nos, confidens animo, &c. pertimescam.* nec multum abeunt ab mihi lectione Pall. aut alii scripti: ex quibus liquet locum miserè corruptum.

3. *Non fuisse iracundiæ causa.*) Sic Pall. nisi quod quart. *causam.* Lamb. edidit, *iracundiam, causam nullam iracundiæ*, omisso illo *causa*.

4. *Suavitate propè fratrem, propè æqualem.*) Nihil variant libri, quare malim cum Man. & Mss. subjicere *propè fratrem*, quam scribere fide Lamb. *suavitate fratrem, cæte propè æqualem, &c.* qua emendatione nihil frigidius.

1. Con-

quàm aut tuum tempus, aut firma spes postulabit, in tam misera, tamque turpi vita commorari: ut, qui modò fratre fuerim, liberis, 1 conjuge, copiis, genere ipso pecuniâ beatissimus; dignitate, auctoritate, existimatione gratia non inferior, quàm qui umquam fuerunt amplissimi: is nunc in hac tam afflicta, perditaque fortuna, neque me, neque meos lugere diutius possim. Quare quid ad me scripsisti de permutatione? quasi verò nunc me non tuæ facultates sustineant. quæ in re ipse video miser, & sentio, quid sceleris admiserim, cùm de *visceribus* tuis, & filii tui, satisfacturus sis, quibus debes: ego acceptam ex ærario pecuniam tuo nomine frustra dissipatam. Sed tamen & M. Antonio, quantum tu scripseras, & Cæpioni tantumdem solutum est: mihi ad id, quod cogito, hoc quod habeo, satis est. sive enim restituimur, sive desperamur, nihil amplius opus est. Tu si fortè quid erit molestiæ, te ad Crassum, & ad Callidium conferas, censeo. Quantum Hortensio credendum sit, nescio. me summa *simulatione* amoris, summâque assiduitate quotidianâ sceleratissimè, insidiosissimèque tractavit, adjuncto quoque Arrio: quorum ego consiliis, promissis, præceptis destitutus, in hanc calamitatem incidi. Sed hæc occultabis, ne quid obsint. Illud caveto: & eò puto per Pomponium fovendum tibi esse ipsum Hortensium, ne ille versus, qui in te erat collatus, cùm ædilitatem petebas, de lege Aurelia, falso testimonio confirmetur. Nihil enim tam timeo, quàm ne, cùm intelligant homines, quantum misericordiæ nobis tuæ preces, & tua salus allatura sit, oppugnent te vehementiùs. Messallam tui studiosum esse arbitror. Pompejum etiam simulatorem puto. Sed hæc utinam non experiare, quod precarer deos, nisi meas preces *audire* desiissent. Verumtamen precor, ut his infinitis nostris malis contenti sint: in quibus non modò tamen nullius inest peccati infamia: sed omnis dolor est, quòd optimè factis *pœna* est maxima constituta. Filiam meam, & tuam, Ciceronemque nostrum, quid ego, mi frater, tibi commendem? quin illud mœreo, quod tibi non minorem dolorem illorum orbitas affert, quàm mihi. Sed, te incolumi, orbi non erunt. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur, potestasque in patria moriendi, ut me lacrimæ non sinunt scribere. Etiam Terentiam velim tueare, mihique de omnibus rebus rescribas. Sis fortis, quoad rei natura patiatur. Idibus Junii, Thessalonicæ.

MARCUS Q. FRATRI, S.

4 AMABO te, mi frater, 2 ne, si uno meo facto & tu, & omnes mei corruistis, improbitati, & sceleri meo potius, quàm imprudentiæ, 3 miseriæque assignes. nullum est meum peccatum, nisi quòd iis *credidi*, à quibus nefas putaram esse me decipi, aut etiam quibus ne id expedire quidem arbitrabar. intimus, proximus, familiarissimus quisque aut sibi pertimuit, aut mihi invidit. ita mihi nihil misero præter fidem amicorum cautum meum consilium fuit. Quòd sit satis innocentia tua, & misericordia hominum vindicat hoc tempore à molestia: perspicis profectò, ecquænam nobis spes salutis relinquatur. Nam me Pomponius, & Sextius, & Piso noster adhuc Thessalonicæ retinuerunt, cùm longiùs discedere propter nescio quos motus vetarent. verùm ego magis exitum, illorum litteris, quàm spe certa exspectabam. Nam quid sperem, potentissimo inimico, dominatione obtrectatorum, infidelibus amicis, pluribus invidis? 4 De novis autem tribunis pl. est ille quidem in me officiosissimus Sextius, &, spero, 5 Curtius, Milo, 6 Fadius, Gratidius: sed valde adversante Clodio: qui etiam privatus eadem manu poterit conciones concitare: deinde etiam intercessor parabitur. Hæc mihi proficiscenti non proponebantur. sed sæpe triduò summa cum gloria dicebar esse rediturus. Quid tu igitur? inquies. quid? multa convenerunt, quæ mentem exturbarent meam: subita defectio Pompeji, alienatio coss. etiam prætorum timor, publicanorum arma, lacrimæ meorum me ad *mortem* ire prohibuerunt: quod certè & ad honestatem, & ad effugiendos intolerabileis doloresfuit aptissimum. Sed de hoc scripsi ad te in ea epistola, quam Phaetoni dedi. Nunc tu, quoniam in tantum luctum, & laborem detrusus es, quantum nemo umquam: si relevare putem communem casum misericordia hominum: scilicet incredibile quiddam assequêris. sin planè occidimus: (me miserum) ego omnibus meis exitio fuero, quibus antè dedecori non eram. Sed tu, ut antè ad te scripsi, perspice rem, & pertenta: & ad me, ut *tempora* nostra, non ut amor tuus fert, verè perscribe. Ego vitam, quoad putabo tua interesse aut ad spem servandam esse, retinebo. Tu nobis amicissimum Sextium cognosces: credo tua causa, vel Lentulum, qui erit cos. quamquam sunt FACTA VERBIS DIFFICILIORA. Tu & quid opus sit, & quid sit videbis omnino. Si tuam solitudinem, communemque calamitatem nemo despexerit: aut per te confici aliquid, aut nullo modo poterit, sin te quoque inimici vexare cæperint, 7 ne cessaris. non enim gladiis mecum sed litibus agetur. Verùm hæc absint velim. Te oro, ut ad me de omnibus rebus scribas, & in me, 8 animi potiùs, aut consilii putes minùs esse, quàm anteà: amoris verò, & officii non minùs.

M. TVL-

1. *Conjuge, copiis, genere ipso pecuniâ beatissimus.*) P. Man. conjiciebat, *genere ipso, pecuniâ &c.* verò VVouverius annotavit legi in P. *genere, pecuniâ.* Pall. nostri nihil habent: à vulgato.

1. *Ne si uno meo facto.*) Vetust. us cusi, *facto*, quod item in Palat. pr. & quarto; neque ita erat absurdum.

3. *Miseriaque assignes.*) Est à Bess. membrana, ceteræ enim adhærent publicato, *misericordiaque.*

4. *De novis autem tribunis pl.*) Haud aliter conjecerat P. Man. adprobatque Pal. quart. nam sec. *Devetius* pr. & tert. *Denetius*, ut prius vulg.

5. *Curtius.*) Rescripserim cum Pighio *Curius*. rationes ejus videantur, in laborioso illo opere Fastor. Romanor. ad annum urb. cond. DCXCVI.

6. *Fadius Gratidius.*) Idem Man. rescribendum putabat Fabricius, oblecutusque est Lamb. sed omnibus libris abnuentibus. & certè æque juvit Ciceronem Fadius, quam Fabricius.

7. *Necessaria non, &c.*) Pal. sec. tert. & à manu secunda primus adjiciunt, *ne cessaris ne certiorem facere, ut adcurram.* idemque reperit in A. VVouverius.

8. *Animi potius aut consilii putes minus esse.*) Gul. voce transposita, *aut perim consilii non male.*

1. Lac-

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS, AD QUINTUM FRATREM.

MARCUS Q. FRATRI, S.

EPISTOLAM, quam legisti, manè dederam. sed fecit humaniter Licinius, quòd ad me, missò senatu, vesperi venit, ut, siquid esset actum, ad te, (si mihi videretur) perscriberem. Senatus fuit frequentior, quàm putabamus esse posse mense Decembri sub dies festos. Consulares nos fuimus, & duo consules designati P. Servilius, M. Lucullus: 1 Lepidus, Volcatius, Glabrio prætt. sanè frequentes fuimus: omnino ad ducentos. Commorat exspectationem Lupus. egit causam agri Campani sanè accuratè. auditus est magno silentio. materiam rei non ignoras. nihil ex nostris actionibus prætermisit. Fuerunt nonnulli aculei in C. Cæsarem, contumeliæ in Gellium, expostulationes cum absente Pompejo. Causa serò perorata, sententias se rogaturum negavit, ne quod onus *simultatis* nobis imponeret. Ex superiorum temporum conviciis, & ex præsenti silentio, quid senatus sentiret, se intelligere dixit. Milo cœpit dimittere. Tum Marcellinus, NOLI, inquit, ex taciturnitate nostra, Lupe, quid aut probemus hoc tempore, aut improbemus, judicare. Ego, quod ad me attinet, idemque arbitror ceteros, idcircò taceo, quòd non existimo, cùm Pompejus absit, causam agri Campani agi convenire. Tum ille, se senatum negavit *tenere*. Racilius surrexit, & de judiciis referre cœpit. Marcellinum quidem primùm rogavit. Is cùm graviter de Clodianis incendiis, trucidationibus, lapidationibus questus esset: sententiam dixit, 2 ut ipse judices per prætorem urbanum sortiretur; judicum sortitione facta, comitia haberentur: qui judicia impedivisset, eum contra remp. esse facturum. Approbata valde sententia, C. Cato contrà dixit, & Cassius, maxima acclamatione senatus, cum comitia judicijs anteferret. Philippus assensit Lentulo. Postea Racilius de privatis me primum sententiam rogavit. Multa feci verba de toto furore, latrocinioque P. Clodii: eum, tanquam reum, accusavi multis, & secundis admurmurationibus cuncti senatus. Orationem meam collaudavit satis multis verbis, non meherculè indisertè 3 Severus Antistius: isque judiciorum causam suscepit, antiquissimamque se habiturum dixit. Ibatur in eam sententiam. Tum Clodius rogatus, diem dicendo eximere cœpit. furebat, à Racilio se contumaciter 4 urbaneque vexatum. Deinde ejus 5 operæ repente à Græcostali, 6 & gradibus clamorem satis magnum sustulerunt, opinor in Q. Sextilium, & amicos Milonis incitatæ. Eo metu injecto repentè magna querimonia omnium discessimus. Habes acta unius diei. reliqua, ut arbitror, in mensem Januarium rejicientur. De tribunis pl. longè optimum Racilium habemus. videtur etiam Antistius amicus nobis fore. nam Plancius, totus noster est. Fac, si me amas, ut considerate diligenterque naviges de mense Decembri.

MARCUS Q. FRATRI, S.

7 NON occupatione, qua eram sanè impeditus; sed parvula lippitudine adductus sum, ut dictarem hanc epistolam: & non, ut ad te soleo, ipse scriberem. Et primùm me tibi excuso in eo ipso, in quo te accuso. me enim adhuc nemo rogavit, num quid in Sardiniam vellem: 8 te puto sæpe habere, etsi non semper, qui, num quid Romam velis, quærant. Quòd ad me 9 de Lentuli, & Sexti nomine scripsisti, locutus sum cum Cinnio. quoquo modo res se habet, non est facillima, sed habet profectò quiddam Sardinia appositum ad recordationem præteritæ memoriæ. Nam ut ille Gracchus augur, posteaquàm in istam provinciam venit, recordatus est, quid sibi, in campo Martio comitia consulum habenti, contra auspicia accidisset sic tu mihi videris in Sardinia 10 de forma Minuciana, & de nominibus Pomponianis in otio recogitasse. Sed ego adhuc emi nihil. Culleonis auctio facta est. Tusculano emtor nemo fuit. si conditio valde bona fuerit, fortasse non omittam. De ædificatione tua, Cyrum urgere non cesso. spero eum in officio fore, sed omnia sunt tardiora, propter furiosæ ædilitatis exspectationem. Nam comitia sine mora futura videntur. edicta sunt a. d. XI. KAL. Febr. Te tamen sollicitum esse nolo. omne genus à nobis cautionis adhibebitur. De rege Alexandrino factum est s. c. cum multitudine eum reduci *periculosum* reipubl. vineri. Reliqua cum esset in senatu contentio, Lentulusne, an Pompejus reduceret; obtinere causam Lentulus videbatur. In ea re nos officio-

1. *Lepidus Volcatius, &c.*) Ita rectè recentius editi, accedunteque Pal. nostri omnes. Aldina enim vetus, *Lupus Volcatius, &c.*

2. *Ut ipse judices per prætorem, &c.*) Racilius scilicet. malè enim hæc interpolanda censuit Lamb.

3. *Severus Antistius.*) Lamb. *Sex. Vettus Antistius*, quod conjecerat P. Man. nos nihil varietatis offendimus in exemplaribus Pall. ideoque noluimus uti licentia nimia.

4. *Urbaneque vexatum.*) Lamb. idem, *inurbaneque*, quod laudat ex Magnuli cujusdam codice P. Man. neque aliter visitur in Pal. tertio inter lineas sed malim tamen retro vulgatum, quod restat in Pall. ceteris.

5. *Operæ Græcostali.*) Ex licat Cælius Rhodiginus l. x. Antiq. lectionum c. 5.

6. *Et gradibus.*) Pal. tertius habebat à manu emendatrice, *ex gradibus*.

7. *Non occupatione, qua eram sanè impeditus.*) Non inepte Gulielm. *quamquam eram sanè.*

8. *Te puto sæpe habere, etsi non semper.*) Paulus Man. secutus fidem codicis Bess. delevit *etsi non semper*, & verò vocum illa trias etiam abest tribus Pal. habet tamen numero primus, *te puto semper*, omissis intermediis. videturque vel ultimum istud sequendum, vel alterum, plurium manuscriptorum auctoritate firmatum.

9. *De Lentuli & Sexti nomine.*) Vox *de* non est in olim editis, neque agnoscit illos Pal.

10. *De forma Minuciana.*) Pall. nostri omnes, *Nomisiana*, vel *Numisiana*, vel *Nomisianus*, forte fuerit *Nomicianus*.

1. *Tu*

ficio erga Lentulum mirificè, & voluntate Pompeji præclarè satisfecimus. sed per obtrectatores Lentuli res calumnia extracta est. Consecuti sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat. Quid futurum sit latrocinio tribunorum, non divino: sed tamen suspicor, per vim rogationem Caninium perlaturum. In ea re Pompejus quid velit, non dispicio. Familiares ejus quid cupiant, omnes vident. Creditores verò regis, apertè pecunias suppeditant contra Lentulum. Sine dubio res à Lentulo remota videtur esse, cum magno meo dolore: quamquam multa fecit, quare, si fas esset, jure ei succensere possemus. 1 Tu, si ita expedit, velim quàm primùm bona, & certa tempestate conscendas, ad meque venias. innumerabiles enim res sunt, in quibus te quotidie in omni genere desiderem. Tui, nostrique valent. XIIII. Kal. Febr.

MARCUS Q. FRATRI, S.

2 SCRIPSI ad te anteà superiora: nunc cognosce, postea quæ sint acta. A Kal. Feb. legationes in Idus Febr. rejiciebantur. eo die res confecta non est. a. d. IIII. Non. Feb. Milo affuit. ei Pompejus advocatus venit. Dixit Marcellus, à me rogatus. honestè discessimus. 2 producta dies est in IIII. Id. Febr. Interim 3 rejectis legationibus in Idus, referebatur de provinciis quæstorum, 4 & de ornandis prætoribus. Sed res, multis querelis de rep. interponendis, nulla transacta est. Cato legem promulgavit de imperio Lentuli abrogando. vestitum filius mutavit. 5 Ad IIII. Id. Febr. Milo affuit. dixit Pompejus, sive voluit. nam, ut surrexit, operæ Clodianæ clamorem sustulerunt; idemque ei perpetua oratione contigit non modò, ut acclamatione, sed ut convicio, & maledictis impediretur. qui ut peroravit: nam in eo sanè fortis fuit; non est deterritus: dixit omnia; atque interdum etiam silentio 6 cum auctoritate peregerat: sed ut peroravit, surrexit Clodius. 7 ei tantus clamor à nostris (placuerat enim referre gratiam) ut neque mente, neque lingua, neque ore consisteret. Ea res acta est, cùm H. VI. vix Pompejus perorasset, usque ud H. VIII. cùm omnia maledicta, versus etiam obscænissimi in Clodium, & Clodiam dicerentur. Ille furens & exsanguis interrogabat suos in clamore ipso, quis esset, qui plebem fame necaret. respondebant operæ, *Pompejus*. Quis Alexandriam ire cuperet. Respondebant, *Pompejus*. Quem ire vellent. Respondebant, *Crassum*. Is aderat tum, Miloni animo non amico. H ferè IX quasi signo dato, Clodiani nostros conspuere cœperunt. Exarsit dolor. urgere illi, ut loco nos moverent. Factus est à nostris impetus, fuga operarum. Ejectus de Rostris Clodius; ac nos quoque tum fugimus, ne quid *in turba*. Senatus vocatus in curiam: Pompejus domum. neque ego tamen in senatum, ne aut de tantis rebus taceerem, aut in Pompejo defendēdo (nam is carpebatur à Bibulo, Curione, Favonio, Servilio filio) animos bonorum offenderem, res in posterum dilata est. Clodius in Quirinalia produxit diem. 8 A. d. VI. Id. Feb. senatus ad Apollinis fuit, ut Pompejus adesset. Acta res est graviter à Pompejo. eo die nihil perfectum est. A. d. VII Id. ad Apollinis s. c. factum est, EA, QUÆ FACTA ESSENT A. D. VIII. ID. CONTRA REMP. ESSE FACTA. Eo die Cato est vehementer in Pompejum invectus, & eum oratione perpetua, tamquam reum, accusavit. De me multa, me invito, cum mea summa laude, dixit. Cùm illius in me perfidiam increparet, auditus est magno *silentio* malivolorum. Respondit ei vehementer Pompejus, Crassumque descripsit: dixitque apertè se munitiorem ad custodiendam vitam suam fore, quàm Africanus fuisset; quem C. Carbo interemisset. Itaque magnæ mihi res jam moveri videbantur. Nam Pompejus hæc intelligit, nobiscumque communicat, insidias vitæ suæ fieri: C. Catonem à Crasso sustentari: Clodio pecuniam suppeditari utrumque & ab eo, & à Curione, Bibulo, ceterisque suis obtrectatoribus confirmari: vehementer esse providendum ne opprimatur. 9 *concionario* illo populo à se propè alienato, nobilitate inimica, non æquo senatu, juventute improba. Itaque se comparat, homines ex agris accersit. Operas autem suas Clodius confirmat. manus ad Quirinalia paratur: in eo multò sumus superiores ipsius copias. Sed magna manus ex Piceno, & Gallia exspectatur, ut etiam Catonis rogationibus de Milone, & Lentulo resistamus. A. d. IIII Id Sestius ab ind.ce Cn Nerio Pupinia, de ambitu est postulatus: & eodem die à quodam M. Tullio de vi. is erat æger. domum (ut debuimus) ad eum statim venimus; eique nos totos tradidimus: idque fecimus præter hominum opinionem, qui nos ei jure succensere putabant, ut humanissimis, gratissimique & ipsi, & omnibus videremur: itaque faciemus. Sed idem Nerius index edidit ad allegatos, Cn. Lentulum Vacciam, & C. Cornelium. Eodem die s. c. factum est, UT SODALITATES, DECURIATIQUE DISCEDERENT: lexque de iis ferretur, UT QUI NON DISCESSISSENT, EA POENA, QUAE EST DE VI, TENERENTUR. Ad III. Id dixi pro Bestia de ambitu apud prætorem Cn. Domitium, in foro medio, maximo conventu. incidique in eum locum in dicendo, cùm Sestius multis in templo Castoris vulneribus acceptis subsidio Bestiæ servatus esset. Hic 10 προοιμιόμενός μνησάμην quiddam δικαίως de iis, quæ in Sestium apparabantur crimina: & eum ornavi veris laudibus, magno assensu omnium. res homini fuit vehementer grata. Quæ tibi eò scribo, quòd me de retinenda Sestii gratia litteris sæpe monuisti. Prid. Id. hæc scripsi ante lucem. eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram cenaturus. Cetera sunt in rebus nostris hujusmodi (ut tu mihi ferè diffidenti prædicabas) plena dignitatis, & gratiæ: quæ quidem tua, mi frater, prudentia, patientia, virtute, pietate, suavitate etiam tibi, mihique sunt restituta. Domus tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est. sed, ut spero, paucis mensibus post Kal. Quint. in tuam commigrabis. Tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ conduxerunt. A te post illam Olbiensem epistolam nullas litteras accepi. Quid agas, & ut te oblectes, scire cupio: maximeque teipsum videre quamprimùm. Cura, mi frater ut valeas, & quamquam est hiems, tamen Sardiniam istam esse cogites. XV. Kalend. Mart.

MARCUS Q. FRATRI, S.

3 SESTIUS noster absolutus est 11 a. d. II. Id. Mart. &, quod vehementer interfuit reip. nullam videri in ejusmodi

1. *Tu si ita expedit.*) Lamb. *Tu si ista expediti*, ut erat in ms. Faërni & Mal. reperique in Pal. quart. sed prætulerim vulgatam.

2. *Producta dies est in IV. Febr.*) Haud aliter omnis vetus editio & Pall. at Man. item ancillaris ejus Lamb. *in VIII Id. Feb.* non vacat inquirere in fastos.

3. *Rejectis legationibus in Idus*) Ita Vict. accedunque Pall. quamor. nam Aldina vetus *rei. legationibus III. Idum, &c.*

4. *Et de ornandis prætoribus.*) Malebat Man. *prætoriis*, quod statim in contextum recepit Lam. præter mss. quorum Pall. duo: *ordinandis*; quomodo & veruſtus impressi. neque aliter Sueton. c. XXIII. Vespasiani.

5. *A. D. IV Id. Febr. &c.* Sic iterum vet. edd. sed non etiam Pall. omnes. quippe sec. ac cert. *Ad VII Id.* Man. & Lamb. *Ad VIII. Id.*

6. *Cum auctoritate peregerat.*) Habent & istud Pall. at Petrus Danes. conjiciebat, *semper egerat*; quod magis placet P. Man. Lamb. abjecta voce *peregerat*, ejus loco immisit *semper* placeret res, si à libris confirmaretur. Gul. legendum putabat, *perfregerat*.

7. *Ei tantus clamor à nostris.*) Vetus editio & Pall. pr. ac quart. & *tantus*. nihilo pejus altera, licet eam receperit Vict. & posteriores Manut.

8. *A. d. VI Id. Febr.*) Ita lectio recepta. sed enim Pall. partim *III* partim *tertius* denique *tertius Idus*. Lamb. editio *A. d. Idus*, si non mentitur lectio marginalis. quod metuo.

9. *Concionario illo populo.*) An non rescriptum oportuit *concionatorio*? sic sanè putat Gul. at quid si fuit, *concional*?

10. Προοιμιόμενός μνησάμην.) Procuravi, providi. De ea voce P. Vict. l. XXXV. Var. lect. c. 4.

11. *A. d. II Id. Mart.*) Ita editio Vict. P. Man. & Pall. trium. nam unus eorum *a. d. pridie Idus M.* prius cum, *A. d. III. Id.*

modi causa dissensionem esse omnibus sententiis absolutus est. Illud, quod tibi sæpe curæ esse intellexeram, ne cui iniquo relinqueremus vituperandi locum, qui nos ingratos esse diceret, nisi illius perversitatem quibusdam in rebus quàm humanissimè ferremus: scito nos hoc in eo judicio consecutos esse, ut omnium gratissimi judicaremur. Nam in defendendo motoso homine cumulatissimè satisfecimus, & (id quod ille maximè cupiebat) Vatinium à quo palàm oppugnabatur, arbitratu nostro concidimus, diis, hominibusque plaudentibus. Quinetiam Paullus noster cùm testis productus esset in Sestium, confirmavit, se nomen Vatinii delaturum, si Macer Licinius cunctaretur: & Macer à Sestii subsellis surrexit, ac se illi non defuturum affirmavit. Quid quæris? homo petulans, & audax, valde perturbatus, debilitatusque discessit. Quintus tuus, puer optimus, eruditur egregie. hoc nunc magis animadverto, quòd Tyrannio docet apud me. Domus utriusque nostrum ædificatur strenuè. Redemptori tuo dimidium pecuniæ curavi. Spero nos ante hiemem contubernales fore. De nostra Tullia, tui mehercule amantissima, spero cum Crassipede nos confecisse. Dies erant duo, qui post Latinas habentur religiosi; ceteroqui contectum erat. 1 Latiar erat exiturus.

MARCUS Q. FRATRI, S.

5 DEDERAM ad te litteras antea, quibus erat scriptum, Tulliam nostram Crassipedi prid. Non. April. esse desponsatam: ceteraque de rep. privataque perscripseram. Postea sunt hæc acta Non. Apr. s. c. Pompejo pecunia decreta in rem frumentariam ad H. S. cccc. Sed eodem die vehementer actum de agro Campano clamore senatus propè concionali. acriorem causam inopia pecuniæ faciebat, & annonæ caritas. Non prætermittam, ne illud quidem, M. Furium Flaccum, equitem Rom. hominem nequam, Capitolini, & Mercuriales de collegio ejecerunt, præsentem, ad pedes uniuscujusque jacentem.

MARCUS Q. FRATRI, S.

6 AD. VIII. Id. Apr. sponsalia Crassipedi præbui. Huic convivio puer optimus Q. tuus, meusque, quòd perleviter commotus fuerat, defuit: a. d. VI. Id. April. veni ad Quintum, eumque vidi planè integrum, multumque is mecum sermonem habuit, & perhumanum, de discordiis mulierum nostrarum. Quid quæris? nihil festivius. Pomponia autem etiam de te questa est. sed hæc coràm agemus. A puero ut discessi, in aream tuam veni, res agebatur multis structoribus. Longinum redemtorem cohortatus sum. fidem mihi faciebat, se velle nobis placere. Domus erit egregia. magis enim cerni jam poterat, quam quantum ex forma judicabamus. itemque nostra celeriter ædificabatur. Eo die cenavi apud Crassipedem. cenatus in hortos ad Pompejum lectica latus sum. Lucceijum convenire non potueram, quòd abfuerat. videre autem volebam, quòd eram postridie Roma exiturus. & quòd ille in Sardiniam iter habebat. Hominem conveni, & ab eo petivi, ut quamprimum te nobis redderet. statim dixit. Erat autem iturus (ut ajebat) a. d. III. Id. Apr. ut aut Labrone, aut Pisis conscenderet. Tu, mi frater, simulac ille venerit, primam navigationem (dummodò idonea tempestas sit) ne omiseris. 2 ἀμφιλαφίαν autem illam, quam tu soles dicere, bono modo desidero, sic prorsus, ut advenientem excipiam libenter; latentem etiam nunc non excitem. Tribus locis ædifico. reliqua reconcinno: vivo paullò liberaliùs, quàm solebam. Opus erat, si te haberem, paulisper fabris locum dare. sed & hæc (ut spero) brevi inter nos communicabimus. Res autem Romanæ sic se habent. Consul est egregius Lentulus, non impediente collega: sic, inquam, bonus, ut *meliorem* non viderim. dies comitiales exemit omneis. nam etiam Latinæ instaurantur: nec tamen deerant supplicationes. sic legibus perniciosissimis obsistitur, maximè Catonis: cui tamen egregiè imposuit Milo noster. nam ille vindex gladiatorum, & bestiariorum emerat de Cosconio, & Pomponio bestiariis; nec sine his armatis umquam in publico fuerat. hos alere non poterat. itaque vix tenebat. Sensit Milo. dedit cuidam non familiari negotium: qui sine suspicione emeret eam familiam à Catone, quæ simulatque abducta est, Racilius, qui unus est hoc tempore trib. pl. rem patefecit, eosque homines sibi emtos esse dixit (sic enim placuerat) & tabulam proscripsit, SE FAMILIAM CATONIANAM venditurum. In eam tabulam magni risus consequebantur. Nunc igitur Catonem Lentulus à legibus removit, & eos qui de Cæsare monstra promulgarunt, quibus intercederet nemo. Nam quod de Pompejo Caninius agit, sanè quàm refrixit. neque enim res probatur, & Pompejus noster in amicitia P. Lentuli vituperatur, & hercule non est idem. nam apud illam perditissimam atque infimam fæcem populi, propter Milonem, suboffendit: & boni multa ab eo desiderant, multa reprehendunt. Marcellinus autem hoc uno mihi quidem non satisfacit, quòd eum *nimis asperè* tractat; quamquam id senatu non invito facit: quo ego me libentius à curia, & ab omni parte reip. subtraho. In judiciis ii sumus, qui fuimus. domus celebratur ita ut cùm maximè. Unum accidit imprudentia Milonis incommodè, 3 de Sexto Cælio; quem neque hoc tempore, neque ab imbecillis accusatoribus mihi placuit accusari. ei tres sententiæ tæterrimæ in consilio defuerunt. Itaque hominem populus revocat, & retrahatur necesse est. 4 non enim ferunt homines. & quia, cùm apud suos diceret, pæne damnatus est, videnti damnatum. Ea ipsa in re Pompeji offensio nobis obstitit. senatorum enim urna copiose absolvit, equitum adæquavit, tribuni ærarii condemnarunt. Sed hoc incommodum, consolantur quotidianæ damnationes inimicorum, in quibus me perlubente Servius allisus est, ceteri conciduntur. C. Cato concionatus est, CO MITIA haberi non futurum, 5 si sibi cum populo dies agendi essent exemti. Appius à Cæsare nondum redierat. Tuas mirificè litteras exspecto: atque adhuc clausum mare scio fuisse: sed quosdam 6 venisse tamen Ostia dicebant, qui te unicè laudarent, plutimique in provincia fieri dicerent. iidem ajebant nuntiare te prima navigatione transmissurum. id cupio: &, quamquam te ipsum scilicet maximè; tamen etiam litteras tuas antè exspecto. Mi frater, Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

7 AD. III. Id. April. ante lucem hanc epistolam dictaveram, scripseramque in itinere, ut eo die apud T. Titium in Anagnino manerem. postridie autem in Laterio cogitabam; inde, cùm in Arpinati quinque dies fuissem, ire in Pompejanum: rediens adspicere Cumanum, ut, quoniam in Non. Majas Milonis 8 dies prodita est, prid. Non. Romæ essem, teque, mi carissime, & suavissime frater, ad eam diem (ut sperabam) viderem. Ædificationem

1. *Latiar erat, &c.*) Videatur super hoc loco Cælius Rhodiginus lib. Antiq. lect. XXVIII. c. 24. P. Man. conjiciebat, *Latiare*. unde Lamb. suum deduxit *Latiari*. cujus desultorias hariolationes piget producere. videantur apud ipsum.

2. Ἀμφιλαφίαν.) Ancipitem ansam.

3. *De Sex Cæl.*) Conjicit P. Man. *Clodia*, admissique Lamb. scripti fuisse vulg. sed restituendum magis *Claudia*. ita enim idem nebulo semper vocatur à membranis melioribus, quemadmodum sæpius testatum in Orationibus Tullii.

4. *Non enim ferunt homines.*) Ita ferè hodie legitur sed vetustius impressum, item Pall. ad unum omnes *ferunt*: mutavit id primum P. Man.

5. *Si sibi cum populo dies agendi, &c.*) Major pars Pal. *à populo*.

6. *Venisse Olbia.*) Olim Vulg. & Pall. *Ostia*; sive quod eadem redit. *Hostia*.

7. *A. d. II. Id. April.*) Sic editos à Paullo Man. respondentque Pall. quatuor: vulg. *A. d. III. Id.*

8. *Diei prodita.*) Legendum hoc modo censuit idem Man. auctoritate libri Bess. & alterius cujusdam: neque secus Pall. nostri. recepta lectio *prodita*.

tionem Arcani ad tuum adventum sustentari placebat. Fac, mi frater, ut valeas, quamprimumque venias.

MARCUS Q. FRATRI, S.

2 O LITTERAS mihi tuas jucundissimas, exspectatas, ac primo quidem cum desiderio, nunc verò etiam cum timore! Atque has scito litteras me solas accepisse post illas, quas tuus nauta attulit, Olbia datas. Sed cetera (ut scribis) præsenti sermoni reserventur. hoc tamen non queo differre. Id. Majis senatus frequens, divinus fuit in supplicatione Gabinio deneganda. Adjurat Procilius hoc nemini accidisse. Foris valde plauditur. mihi cùm sua sponte jucundum, tum jucundius, quòd me absente (est enim ἐλλογιμὸς judicium) sine oppugnatione, sine gratia nostra, eram Antii. Quòd Idibus, & postridie fuerat dictum, de agro Campano actum iri, non est actum. In hac causa mihi *aqua hæret*. Sed plura quàm constitueram. coràm enim. Vale, mi optime, & optatissime frater, & advola. Idem te nostri rogant pueri; illud scilicet, cenabis cùm veneris.

MARCUS Q. FRATRI, S.

3 PLACITURUM tibi esse librum meum suspicabor: tam valde placuisse, quàm scribis, valde gaudeo. Quòd me admones 1 de nostra Urania, suadesque ut memuerim Jovis orationem, quæ est in extremo illo libro, ego verò memini, & illa omnia mihi magis scripsi, quàm ceteris. Sed tamen postridie, quàm tu es profectus, multa nocte cum Vibullio veni ad Pompejum. Cumque ego essem de istis operibus, atque inscriptionibus, per mihi benignè respondit: magnam spem attulit cum Crasso se dixit loqui velle: mihique ut idem facerem, suasit. Crassum cos. ex senatu domum reduxit: suscepit rem: dixitque esse quod Clodius hoc tempore cuperet per se, & per Pompejum consequi: putare se, si ego eum non impeditem, posse me adipisci sine contentione quod vellem. totum ei negotium permisi, meque in ejus potestate dixi fore. Interfuit huic sermoni P. Crassus adolescens, nostri (ut scis) studiosissimus. Illud autem, quod cupit Clodius, est legatio aliqua: si minùs per senatum, per populum, *libera*, aut Byzantium 2 aut ad Brogitarum, aut utrumque. Plena res nummorum. Quod ego non nimium laboro, etiam si minùs assequor, quod volo. Pompejus tamen cum Crasso locutus est, videntur negotium suscepisse, si perficiunt: optimè. sin minùs: ad nostrum Jovem revertamur. 3 A. d. III. Id. Maji. s. c. est factum de ambitu in Afranii sententiam, quam ego dixeram, cùm tu adesses: sed magno cum gemitu senatus. coss. non sunt persecuti eorum sententias: qui Afranio cum essent assensi, addiderunt, UT PRAETORES ita crearentur, ut dies LX. privati essent. eo die Catonem planè repudiarunt. Quid multa? tenent omnia: idque ita omneis intelligere volunt.

MARCUS Q. FRATRI, S.

TU metuis, ne me interpelles? primò si in isto essem, tu scis, quid sit interpellare. 4 An te Atejus? mehercule mihi docere videbatur istius generis humanitatem: qua quidem ego mihi utor abste. Tu verò, ut me & appelles, & interpelles, & obloquare, & colloquare velim. Quid enim nihil suavius? Non mehercule quisquam 5 μεσοπόνικτος libentius sua recentia poemata legit, quam ego te audio quacumque de re, publica, privata, rustica, urbana. Sed mea factum est 6 insulsa verecundia, ut te proficiscens non tollerem. Oppositi semel 7 ἀντίσκοπον causam, Ciceronis nostri valitudinem: conticui. 8 iterum Cicerones: quievi. Nunc mihi jucunditatis plena epistola hoc aspersit molestiæ, quòd videris, ne mihi molestus esses, veritus esse, atque etiam nunc vereri. Litigarem tecum, si fas esset: sed mehercule istuc si umquam suspicatus ero, nihil dicam aliud, nisi verebor, nequando ego tibi, cùm sum unà, molestus sim. Video te ingemuisse, fic fit, 9 εἰ δ' οὐ αἴα ἵζοιας. numquam enim dicam, 10 ἔα πάσας. Marium autem nostrum in lecticam mehercule conjecissem, non illam regis Ptolemæi Anicianam memini enim cum hominem portarem ad Bajas, Neapoli, octophoro Aniciano, macherophoris centum sequentibus, miros risus nos edere cum ille *ignarus* sui comitatus, repentè aperuit lecticam, & pænè ille timore, ego risu corruì. Tunc, ut dico, certe iustuhissem, ut aliquando subtilitatem veteris urbanitatis & humanissimi sermonis attingerem. sed hominem infirmum in villam apertam, 11 ac ne rudem quidem etiam nunc, invitare nolui. Hoc verò mihi peculiare fuerit, hic etiam isto frui. nam illorum prædiorum scito mihi 12 vicinum Marium, lumen esse. apud Anicium videbimus ut paratum sit. nos enim ita philologi sumus, ut vel cum fabris habitare possimus. habemus hanc philosophiam, non ab Hymetto, 13 sed ab area Syra. Marius, & valitudine est, & natura imbecillior. De interpellatione tantum sumam à vobis temporis ad scribendum, quantum dabitis. utinam nihil detis, ut potiùs vestra injuria, quàm ignavia mea cessem. De re nimium te laborare doleo, & meliorem civem esse, quàm Philoctetem, qui accepta injuria, illa *spectanda* quærebat, quæ tibi acerba esse video. Amabo te, advola: consolabor te, & omnem abstergebo dolorem, & adhuc, si me amas, Marium, sed adproperate. Hortus domi est.

MARCUS Q. FRATRI, S.

EPISTOLAM hanc convicio efflagitarunt codicilli tui. nam res quidem ipsa, & is dies, quo tu es profectus, nihil mihi ad scribendum argumenti sanè dabat. Sed quemadmodum coràm cùm sumus, *sermo* nobis deesse non solet; sic epistolæ nostræ debent interdum halucinri. Tenediorum igitur libertas, securii Tenedia præcisa est. cùm eos præter me, & Bibulum & Calidium, & Favonium nemo

1. *De nostra Urania.*) Est conjectura Mal. Membranæ enim nostræ aliorumque sitem excusi prius *de non curantia*.

2. *Aut ad Brogitarum.*) Haud aliter Lamb. sed præter libros; sic solum emendandum duxerat Man. cùm prius abfuisset præpositio.

3. *A. d. III. Id. Maji.*) Petri Vict. editio *Febr.* neque aliter Pall. quatuor, nisi quod quart. *A. d. VI. Id. Febr.*

4. *An te Atejus? mehercule, &c.*) Pal. pr. & tert. *Antea te à mehercule.* sec. *Antehac mehercule.* quart. *Antea te hic mehercule.* quæ produco, ut appareat, recedendum à conjectaneo Lamb. *An te Statius?*

5. Μεσοπόνικτος.) A Musis percussus.

6. *Insulsa verecundia.* Sic conjicit Vict. l. VI. Var. lect. c. 6 cum esset in libris *infusa*, in editis *invisa*: idem non rejiciat, *injuria*. VVouvverii codex habebat; *Sed in me affectum est infusa verecundia*; quod omnino rapit glossam.

7. Ἀντίσκοπον.) Oppositam & objectam voluntati meæ. Ita restituit ex Bess. P. Manut. & proximè accedit Pall. quart. nam ceteri adhærent vulgato, ἀντίσκοπον, quod mutabat in ἀντίλεκτον Vict. d. c. 6. qui videatur.

8. *Iterum Cicerones; quievi.*) Haud secus Rob. Steph. editio, & neotericæ verùm remotiores, *iterum ceteri omnes; quievi. quod & in Pall. omnibus.*

9. Εἰ δ' οὐ αἴα.) Si verò in terra vixisset.

10. Ἔα πάσας.) Mitte vel sine omnes.

11. *Ac ne rudem quidem.*) Neotericæ edd. *ut ne.* sed præter vetustiores & Pall. nostros. Gul. tamen ex illa ciebat, *ut ne.*

12. *Vicinum Marium lumen esse.* P. Vict. tollit vocem *lumen* l. VI. Var. lect. c. 7. sed non necessario.

13. *Sed ab area Syra.*) Variæ isthæc scribuntur in Pall. nam pr. *sed ab Aray fira* sec. *sed ab Arafira* tert. *non ab injecto sed ab Arayfira.* emendatumque aliàs *ab himaco sed ab ara fira.* quart. *sed ab araxira.* quomodo correxerit Cœlius Rhodiginus, videndum Antiq. lect. l. XXVIII. c. 23.

1. De

nemo defenderet. 1 De te magis ab Sibylo mentio est honorifica facta, cùm te unum dicerent postulationi L. Sextii Pansæ restitisse. Reliquis diebus, si quid erit, quod te scire opus sit, aut etiam si nihil erit, tamen scribam quotidie aliquid. Prid. Id. neque tibi, neque Pomponio deero. 2 Lucretii poemata (ut scribis) lita sunt multis luminibus ingenii, multæ tamen artis. Sed cùm veneris, virum te putabo. si Salustii Empedoclea legeris, hominem non putabo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

11 GAUDEO tibi jucundas esse meas litteras: nec tamen habuissem scribendi nunc quidem ullum argumentum, nisi tuas accepissem. nam prid. Id. cùm Appius senatum infrequentem coegisset, tantum fuit frigus, ut populi convicio coactus sit nos dimittere. De Commageno rege, quòd rem totam discussetam, mirificè mihi & per te & per Pomponium blanditur Appius. Videt enim, hoc genere dicendi si utar in ceteris, Februar. sterilem futurum: eumque lusi jocosè satis: neque solùm illud extorsi oppidulum, quod erat positum 3 in Euphrate, & Zeugmate: sed præterea togam sum ejus prætextam, quam erat adeptus Cæsare cos. magno hominum risu cavillatus. *Quod non vult, inquam, renovare honores eosdem, quo minùs togam prætextam quotannis interpollet, decernendum nihil censeo.* Vos autem homines nobiles, 4 qui Bussenum prætextatum non ferebatis, Commagenum feretis? Genus vides, & locum jocandi. Multa dixi in ignobilem regem: quibus totus est explosus, quo genere commotus (ut dixi) Appius, totum me amplexatur. Nihil est enim facilius, quàm reliqua discutere. Sed non faciam, ut illum offendam, ne imploret fidem Jovis *Hospitalis*: Grajos omneis convocet, per quos mecum in gratiam rediit. Theopompo satisfaciemus. De Cæsare fugerat me ad te scribere. Video enim, quas tu litteras exspectaris. sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse: ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. sed ex Balbi epistola pauca verba intellexerat, ad me rescripsit his verbis: *De Cicerone video te quiddam scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem conjectura consequebar, id eras hujusmodi, ut magis optandum, quam sperandum putarem.* Itaq; posteà misi ad Cæsarem eodem illo exemplo litteras. Jocum autē illius de sua egestate ne sis aspernatus. Ad quē ego rescripsi, nihil esse, quòd posthac arcæ nostræ fiducia conturbaret: lusique in eo genere & familiariter, & cum dignitate. Amor autem ejus erga nos perfertur omnium nuntiis singularis. Et litteræ quidem ad id, quòd exspectas, ferè cum tuo reditu jungentur, reliqua singulorum dierum scribemus ad te, si modò tabellarios tu præbebis, quamquam ejusmodi frigus impendebat, ut summum periculum esset, ne Appio suæ ædes *vorentur*. Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

12 RIS 1 *nivem atram*: teque hilari animo esse, & prompto ad jocandum, valde me juvat. De Pompejo, assenlior tibi, vel tu potius mihi. nam, ut scis, 5 jampridem sustum canto Cæsarem. mihi crede, in sinu est: neque ego distingor. Cognosce nunc idus. Decimus erat Cœlio dies. Domitius ad numerum judices non habuit, vereor ne homo tæter, & ferus, Pola Servius ad accusationem veniat. nam noster Cœlius valde oppugnatur à gente Clodia. certi nihil est adhuc: sed veremur. Eodem igitur de Tyriis est senatus datus frequens: frequentes contrà Syriaci publicani vehementer vexatus Gabinius: exagitati tamen à Domitio publicani, quòd eum essent cum equis prosecuti: C. noster Lamia paullo ferocius, cùm Domitius dixisset. VESTRA CULPA hæc acciderunt, equites R. dissolutè enim judicatis: Nos judicamus, 6 vos laudatis, inquit. Actum est eo die nihil, nox diremit. Comitialibus diebus, qui Quirinalia sequuntur, Appius interpretatur non impediti se lege Fupia, quo minùs habeat senatum, & quòd Gabinia sanctum sit, etiam cogi ex Kal. Febr. usque ad Kal. Mart. legatis senatum quotidie dari: ita putantur detrudi comitia in mensem Martium. sed tamen his comitialib. tribun. pl. de Gabinio se acturos esse dicunt. Omnia colligo, ut novi scribam aliquid ad te, sed ut vides, res me ipsa deficit. Itaque 7 ad Callisthenem, & ad Philistum redeo: in quibus te video volutatum. 8 Callisthenes quidem, vulgare, & notum negotium, 9 quemadmodum Græci aliquot locuti sunt. Siculus ille, capitalis, creber, acutus, brevis, pene pusillus Thucydides. sed utros ejus habueris libros (duo enim sunt corpora) an utrosque, nescio. 10 Me magis de Dionysio delectat, iste est enim veterator magnus, & perfamiliaris Philisto. Sed quod adscribis, aggrederisne ad historiam? me auctore potes. &, quoniam tabellarios subministras, hodierni diei res gestas Lupercalibus habebis. Oblecta te cum Cicerone nostro quàm bellissimè.

MARCUS Q. FRATRI, S.

13 DUAS adhuc à te accepi epistolas: quarum alteram in ipso discessu nostro, alteram Arimino datam, plureis, quas scribis te dedisse, non acceperam. Ego me in Cumano, & Pompejano, præterquàm quòd sine te, ceterùm satis commodè oblectabam. & eram in iisdem locis usque ad Kal. Jun. futurus. Scribebam illa, quæ dixeram, πολιτικὰ: spissum sanè opus, & operosum. sed si ex sententia successerit: bene erit opera posita. sin minùs: in illud ipsum mare dejiciemus, 12 quod scribentes spectamus. aggrediemur alia, quoniam quiescere non possumus. Tua mandata persequar diligenter, & adjungendis hominibus, & quibusdam non alienandis. Maximæ mihi verò cura erit, ut Ciceronem tuum, nostrumque videam, scilicet quotidie: sed inspiciam quid discat, quàm sæpissimè: & nisi ille contemnet, etiam *magistrum* me ei proficebor, cujus rei nonnullam consuetudinem nactus sum in hoc horum dierum otio, Cicerone nostro 13 minore producendo. Tu, quemadmodum scribis, quod etiam si non scriberes, facere te diligentissimè tamen sciebam, facies, scilicet, ut mea mandata digeras, persequare, conficias. Ego, cum

1. *De te magis ab Sibylo mentio, &c.*) Pal. pr. nihil variat, nisi quod à collocarit supra à voces te. tert. verò expressit *tea*. P. Vict. lib. XXX. Var. lect. c. 1. emendat, *de te à Magnetibus ab Sibylo*, quod illico arripuit Lamb.

2. *Lucretii poemata (ut scribis) lita sunt multis luminibus ingenii, &c.*) Recinui quod erat in Aldino veteri, quod proximè ei accederent Pall. in quibus *ita* nam subseqq. edd. interposuerant negativam *non ita sunt, &c.* Lamb. hic multa de suo addidit.

3. *In Euphrate & Zeugmate.*) Pal. pr. *in Euphrate & augmate* quomodo sec. & tert. nisi quod ambo *augmate*. tertius præterea *Euphrate*. at est in quarto *in Euphrati Zeumate*. P. Man. vulr. *& Zeugmate*, esse glossema Lam. fuxit, *in Euphrate Zeugma*, quod non displicet.

4. *Qui Bussenum.*) Mire variat nomen istud in mss. nostris. nam Pal. II. *qui vix Rhenum*. sec. *qui Bussenum*. tert. *Bussbenum*. quart. *Burrenum*.

5. *Iampridem istum canto Cæsarem.*) Non dissentiunt libri, Lips. tamen ambibit Ciceronem scripsisse, *iampridem istunc canto Cæsarem* qui consulatur l. IV. Antiq. lect. c. 13.

6. *Vos laudatis.*) Sic & Pall. sed VVouverius adscripsit ora, ex nescio quo veteri codice, *vos calluditis*.

7. *Ad Callisthenem redeo.*) Mur. l. II. c. 5 Novar. lect. abjicit *redeo*, de conjectura; quæ quo fundamento nitatur, ibidem videatur. & verò id statim etiam secutus est Lamb. sed invitis omnibus mss. nostris.

8. *Callisthenes quidem.*) Ita liber Mur. & adstipulatur Pal. tert. alii *Callisthenis*, ut vulgati prius.

9. *Quemadmodum Græci aliquot locuti sunt.*) Idem liber destituebatur illis, *locuti sunt* fieri potest; sed exstant tamen in omnibus Pall.

10. *Me magis de Dionysio delectat.*) Alterum scilicet corpus, in quo de Dionysii rebus gestis egerat, inquit Vict. lib. XXXII. c. 19. Variar. lect. malè enim qui tolli debere præpositionem existimarent.

11. *Marcus, &c.*) Hanc adhuc superiori epistolæ adnectunt edd. vett. & Pall. nostri.

12. *Quod scribentes spectamus.*) Aldini, *spectabamus*; quomodo & Lamb. at Vict. *quod spectantes scribimus*: neque aliter Pall. quatuor.

13. *In minore producendo.*) Ita restituendum putavi cum Pall. neque aliter Vict. aut P. Man. editio, vulgata, *perducendo*.

1. Dec-

cùm Romam venero, nullum prætermittam Cæsaris tabellarium, cui litteras ad te non dem. His diebus (ignosces) cui darem, fuit nemo ante hunc M. Ornum, equitem rom. nostrum & pernecessarium, & quòd est ex municipio Atellano: quod scis esse in fide nostra. Itaque eum tibi commendo in majorem modum, hominem domi splendidum, gratiosum etiam extra domum: quem fac ut tua liberalitate tibi obliges. est tribunus mil. in exercitu nostro. gratum hominem, observantemque cognosces. Trebatium ut valde ames, vehementer te rogo. Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

14 AD. IIII. Non. Jun. quo die Romam veni, accepi tuas litteras, datas Placentiæ: deinde alteras postridie, 1 datas Blandenonæ, cum Cæsaris litteris, refertis omni officio, diligentia, suavitate. Sunt ista quidem magna, vel potius maxima. Habent enim vim magnam ad gloriam, & ad summam dignitatem. Sed mihi crede, quem nosti, quod in istis rebus ego plurimi æstimo, id jam habeo: te scilicet primùm tam inservientem communi dignitati: deinde Cæsaris tantum in me amorem, quem omnibus his honoribus, quos me à se exspectare vult, antepono. Litteræ verò ejus unà datæ cum tuis, quarum initium est, QUAM SUAVIS ei tuus adventus fuerit, & recordatio veteris amoris: deinde, SE EFFECTURUM, ut ego in medio dolore, ac desiderio tui, te, cùm à me abesses, potissimùm secum esse lætarer, incredibiliter delectarunt. Quare facis tu quidem fraternè, quòd me hortaris, sed meherculè currentem nunc quidem, ut omnia mea studia in istum unum conferam. Ego verò ardenti quidem 2 studio: ac fortasse efficiam: quod sæpe *viatoribus*, cùm properant, evenit: ut, si seriùs, quàm voluerunt, fortè surrexerint: properando, etiam citiùs, quàm si de multa nocte vigilassent, perveniant quò velint: sic ego, quoniam in isto homine colendo tam indormivi diu, te meherculè sæpe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum verò (quoniam scribis poëma ab eo nostrum probari) quadrigis poëticis. modò mihi date Britanniam, quam pingam coloribus tuis, penecillo meo. Sed quid ago? quod mihi tempus, Romæ præsertim, ut iste me rogat, manenti, vacuum ostenditur? sed videro. fortasse enim (ut fit) vincet tuus *amor* omnes difficultates. Trebatium quòd ad se miserim, persalsè, & humaniter etiam gratias mihi agit. negat enim, in tanta multitudine eorum, qui unà essent, quemquam fuisse, qui vadimonium concipere posset. M. Curtio tribunatum ab eo petivi (nam Domitius se derideri putasset, si esset à me rogatus: hoc enim est quotidianum, se ne tribunum mil. quidem facere: etiam in senatu lusit Appium collegam, propterea isse ad Cæsarem, ut aliquem tribunatum auferret) sed in alterum annum. id & Curtius ita volebat. Tu, quemadmodum me censes oportere esse in rep. & in nostris inimicitiis; ita & esse, & fore, auricula infima scito molliorem. Res Romanæ se sic habebant. Erat nonnulla spes comitiorum, sed incerta: erat aliqua suspicio *dictaturæ* ne ea quidem certa: summum otium forense, sed senescentis magis civitatis, quàm acquiescentis. Sententia autem nostra in senatu ejusmodi, magis ut alii nobis assentiantur, quàm nosmetipsi. 3 τοιαῦτα ὁ τλήμων πόλεμ' ἐξεργάζεται. Calamo & atramento temperato, charta etiam dentata res agetur. Scribis enim te meas litteras superiores vix legere potuisse: in quo nihil eorum, mi frater, fuit, quæ putas. neque enim occupatus eram, neque perturbatus, nec iratus alicui: sed hoc facio semper, ut, quicumque *calamus* in manus meas venerit, eo sic utar, tamquam bono. Verùm attende nunc, mi optime, & suavissime frater, ad ea dum rescribo, quæ tu in hac eadem brevi epistola σφαγμοπικῶς valde scripsisti. De quo petis, ut ad te, nihil occultans, nihil dissimulans, nihil tibi indulgens, genuine, fraterneque rescribam. id est, 4 utrum voles, ut dixerimus, ad expediendum te: si causa sit, commorere. Si, mi Quinte, parva aliqua res esset, in qua sciscitare, quid vellem: tamen, cùm tibi permisturus essem, ut faceres, quod velles: ego ipse, quid vellem, ostenderem. In hac verò re hoc profectò quæris, cujusmodi illum annum, qui sequitur, exspectem: planè aut tranquillum nobis, aut certè munitissimum: quòd quotidie domus, quod forum, quod *theatra* significationes declarant; 5 nec laborant quòd mea conscientia copiarum nostrarum, quòd Cæsaris, quòd Pompeji gratiam tenemus, hæc me, ut confidam, faciunt. sin aliquis erumpet amentis hominis furor; omnia sunt ad eum frangendum expedita. Hæc ita sentio, judico, ad te exploratè scribo. dubitare te, non assentatoriè, sed fraternè veto. Quare suavitatis equidem nostræ fruendæ causa, cuperem te ad id tempus venire, quod dixeras: 6 sed illud malo tamen, quod putas; magis etiam illa (etenim magis æstimo me) ἀμφιλαφίας illam tuam, & exspectationem debitorum tuorum. Illud quidem sic habeto, nihil nobis expeditius, si valebimus, fore fortunatius. parva sunt, quæ desunt, nostris quidem *moribus*, & ea sunt ad explicandum expeditissima, modo valeatnus. Ambitus redit immanis. numquam fuit par. 7 Idib. Quint. fænus fuit ZZ ex Z. coitione Memmii, quam cum Domitio habuit Scaurus, unum vincere. Messalla flaccet. non dico ὑπερβολικῶς vel H-S centies constituunt in prærogativa pronuntiare. Res ardet invidia. Tribunitii candidati compromiserunt, H-S. quingenis in singulos apud M. Catonem depositis, petere ejus arbitratu, ut, qui contrà fecisset, ab eo condemnaretur. quæ quidem comitia gratuita si fuerint, ut putantur, plus unus Cato fuerit, quam omnes *leges* omnesque judices.

MARCUS Q. FRATRI, S.

15 CUM à me litteras librarii manu acceperis, ne paullum otii me habuisse judicato: cùm autem mea, nullum. sic enim habeto, numquam me à causis, & judiciis districtiorem fuisse: atque id anni tempore gravissimo, & caloribus maximis. Sed hæc (quoniam te ita præscribis) ferenda sunt: neque committendum, ut aut spei, aut cogitationi vestræ ego videar defuisse: præsertim cùm, tametsi id difficilius fuerit, tamen ex hoc labore magnam gratiam, magnamque dignitatem sim collecturus. Itaque, ut tibi placet, damus operam, ne cujus animum *offendamus*, atque ut etiam ab iis ipsis, qui nos cum Cæsare tam conjunctos dolent, diligamur; ab æquis verò, aut etiam à propensis in hanc partem vehementer & colamur, & amemur. De ambitu cùm atrocissimè ageretur in senatu multos dies, quòd ita erant progressi candidati consulares, ut non esset ferendum: in senatu non fui. Statui ad nullam *medicinam* reip. sine magno præsidio accedere. Quo die hæc scripsi, Drusus erat de prævaricatione à tribunis ærariis absolutus, in summa, quatuor sententiis, cùm senatores, & equites damnassent. Ego eodè die post meridiem Vatinium aderam

1. *Duas Blandenonæ.*) Sic quoque Pall. nisi quod tres eorum *Blandenonæ*. Sigonius emendabat *Laude nonus* quod illico in contextum recepit Lamb. gnavus accipiter.

2. *Studio ac fortasse.*) Pal. hoc vert. *studio hoc fortasse*; neque aliter editio Aldi vetus.

3. Τοιαῦτα.) Talia æruminosum bellum efficit.

4. *Utrum voles, ut dixerimus, ad expediendum te: si causa sit commorere.*) P. Man. tentabat, *utrum voles [ut dixerim] an ad exp. te, si causa, &c.*

5. *Neque laborant quod mea conscientia copiarum nostrarum, &c.*) Laudo P. Man. qui à loco desperato manus abstinet. Lamb. conjectando, tantum prodit ignorantiam artis. Pall. nihil variant.

6. *Sed malo tamen, quod putas; magis etiam illa (etenim magis æstimo me.] ἀμφιλαφίαν, &c.*) Sic P. Man. aliique, pater Aldus; *magis etiam, illa etiam magni æstimo* ἀμφ. quibus adhærent Pall. nisi quod quidam; *magni æstimo*, unus *magnam æstimo*. sec. etiam vert. à manu prima; *magni etiam illa magna est.*

7. *Idibus Quint. fænus fuit* ZZ. ex Z. &c.) Variantes lectiones hujus loci, satis habui annotari ad oram codicis Gui. nam nimium discrepabant Pall. neque quidquam potui eruere boni. Consulatur Tull. l. IV. ad Atticum Ep. 15.

defensurus. ea res facilis est. Comitia in mensem Sept. rejecta sunt. Scauri judicium statim exercebitur: cui nos non deerimus. 1 σκυδίππους Σοφοκλέους, quamquam à te actam fabellam video esse festivè, nullo modo probavi. Venio nunc ad id, quod nescio, an primum esse debuerit. O jucundas mihi tuas de Britannia litteras! timebam Oceanum, timebam litus insulæ. Reliqua non equidem contemno, sed plus habent tamen spei, quàm timoris, magisque sum sollicitus exspectatione ea, quàm metu. Te verò ὑπόθεσιν scribendi egregiam habere video. Quos tu situs, quas naturas rerum & locorum, quos mores, quas genteis, quas pugnas, quem verò ipsum imperatorem habes? Ego te libenter, ut rogas, quibus rebus vis, adjuvabo, & tibi versus, quos rogas, 2 γλαῦκας εἰς Ἀθήνας mittam. Sed heus tu, celari videor à te. quomodonam, mi frater, de nostris versibus Cæsar? nam primum librum se legisse scripsit ad me antè: & prima, sic, ut neget se ne Græca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum ῥαψῳδήσεται. hoc enim utitur verbo. Dic mihi verum. num aut res eum, aut χαρακτὴρ non delectat? nihil est, quòd vereare. Ego enim ne pilo quidem minùs me amabo. Hac de re φιλαλήθως, &, ut soles, scribe fraternè.

1. Σκυδίππους.) Concæsatores Sophoclis. 2. Γλαῦκας.) Noctua Athenas [sc. porto ver mitto.]

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM
LIBER TERTIVS,
AD
QUINTUM FRATREM.

MARCUS Q. FRATRI, S.

EGo ex magnis caloribus (non enim meminimus majores) in Arpinati summa cum amœnitate fluminis me refeci ludorum diebus, Philotimo tribulibus commendatis. In Arcano a.d. IIII. Idus Sept. fui. ibi Messidium cum Philoxeno, aquamque, quam ii ducebant non longè à villa, bellè sanè fluentem vidi, præsertim maxima siccitate: uberioremque aliquanto sese collecturos esse dicebant. apud Herum rectè erat. 1 In Manliano offendi Diphilum Diphilo tardiorem. sed tamen nihil ei restabat præter balnearia, & ambulationem, & Aviarium. Villa mihi valde placuit, propterea quòd summam dignitatem pavimentata porticus habebat: quod mihi denique apparuit, posteaquam & ipsa tota patet, & columnæ politæ sunt. Totum in eo est (quod mihi erit curæ,) 2 tectorium ut concinnum sit. pavimenta rectè fieri videbantur: cameras quasdam non probavi, mutarique jussi. Quo loco in porticu te scribere ajunt ut atriolum fiat, mihi, ut est, magis placebat. neque enim satis loci esse videbatur atriolo: neque fieri solet, nisi in his ædificiis fieri, in quibus est atrium majus: nec habere poterat adjuncta cubicula, & ejusmodi membra. 3 nunc hoc vel honestate testudinis, vel valde boni æstivum locum obtinebit. tu tamen si aliter sentis, rescribe quàm primùm. In balneariis, assa in alterum apodyterii angulum promovi, propterea quòd ita erant posita, ut eorum vaporarium, ex quo ignis erumpit, 4 esset subjectum cubiculis. subgrande cubiculum autem, & hibernum altum valde probavi, quòd & ampla erant, & loco posita ambulationis uno latere, eo, quod est proximum balneariis. Columnas neque rectas, neque è regione Diphilus collocarat. eas scilicet demolietur, aliquando perpendiculo, & linea discet uti. Omnino spero paucis mensibus opus Diphili perfectum fore. curat enim diligentissimè Cæsius, qui tum mecum fuit. Ex eo loco rectà Vitularia via profecti sumus in Fufidianum fundum, quem tibi proximis nuntiis Arpini de Fufidio H S CCCIↃↃↃ. emeramus. Ego locum æstate umbrosiorem vidi numquam: permultis locis aquam profluentem, & eam uberem. quid quæris? Jugera I. prati Cæsius irrigaturum facilè te arbitrabatur. Equidem hoc, quod melùs intelligo, affirmo, mirifica suavitate te villam habiturum: piscina, & salientibus additis, palæstra, 5 & silva viridicata. Fundum audio te hunc Bovillanum velle retinere. de eo quid videatur, ipse constitues. Calvus ajebat, aqua demta, & ejus aquæ jure constituto, & servitute fundo illi imposita, tamen nos pretium servare posse, si vendere vellemus. Messidium mecum habui. is se ternis nummis in pedem tecum transegisse dicebat: sese autem mensum pedibus 6 ajebat passuum IVCIↃ. mihi plus visum est. sed præstabo, sumtum nusquam meliùs posse poni. Chilonem accesseveram Venafro: sed eo ipso die quatuor ejus conservos, & discipulos Venafri *cuniculus* oppresserat. 1 Idibus Sept. in Laterio fui. viam perspexi, quæ mihi ita placuit,

1. [N Manliano offendi Diphilum, &c.] Pall. Manilianus. Gul. corrigebat, In Antiano.

2. Tectorium ut concinnum sit.) Pall. plerique, concinium, vel tale quid: quod cum simile quid in suis forte invenisset P. Manut fecit inde continuum sit.

3. Nunc hoc vel honestate testudinis, vel valde boni æstivum locum obtinebit. Ita Pal. pr. & olim cæt. nam soc. & tert. honestatem testudinis, vel valde bonum æstivum, &c. quare honestè testudinis vel valde boni æst. quod & de conjectura annotarat ad oram codicis sui Gul. P. Man. ingeniosè divinabat: Nunc hoc vel in æstate testudinis, vel hiemis æstivum locum obtinebit. Damb. emendatio ridicula est. Turn. l. XXIV. c. 39. Adversariorum putabat locum redintegrari, si rescriberetur tantum, boni æstivi.

4. Esset subjectum cubiculis.) Ita mss. Turn. neque secus Pal. sec. nam ceteri subjectum cubiculi. ineptius adhuc retro vulgati, sub tectum cubiculi. Ioseph. Scaliger ad Catullum emendat, cubili subvertunde, idem antea deleri, ceu spurium, ex quo ignis erumpit.

5. Et silva viridicata.) Sic Pall. tres. nam pr. viridicata. Lambin. edidit viridiseta, natum sub Turn. manu, eum offendisset in Mem. viridata. videatur d. c. 30.

6. Ajebat passuum IV. CIↃ.) Placuit sic rescribere, cum offendissem in Pall. aut vidua aut jadua, loco numerorum illorum, vulgata nimis enormis passuum CCCC. CIↃ. 1. Nic-

placuit, ut opus publicum videretur esse, præter CL. passum enim ipse mensus ab eo ponticulo, qui est ad Furinæ, Satricum versus. eo loco pulvis, non glarea injecta est: & mutabitur: & ea viæ pars valde acclivis est. sed intellexi aliter duci non potuisse, præsertim cùm tu neque per Locustæ, neque per Tartonis velles ducere. Veluinus ante suum fundum propè munierat. Locusta non attigerat: quem ego Romæ aggrediar, &, ut arbitror, commovebo; & simul M. Taurum, quem tibi audio promisisse, qui nunc Romæ erat, de aqua per fundum ejus ducenda rogabo. 1 Nicephorum, villicum tuum, sanè probavi: quæsivique ex eo, ecquid ei de illa ædificatiuncula Laterii, de qua mecum locutus es, mandavisses. tum is mihi respondit, se ipsum ejus operis 2 H-S. XVI. conductorem fuisse: sed te postea multa addidisse ad opus, nihil ad pretium; itaque id se omisisse. Mihi hercule valde placet, te illa, ut constituebas, addere: quamquam ea villa, quæ nunc est, tamquam philosophia videtur esse, quæ objurget ceterarum villarum *infamiam*. Verumtamen illud additum delectabit. Topiarium laudavi; ita omnia convestit hedera, quà basim villæ, quà intercolumnia ambulationis; ut denique illi palliati topiariam facere videantur, & hederam vendere. jam κωδυνηρὸν nihil alsius, nihil muscosius. Habes ferè de rebus rusticis. Urbanam expositionem urget ille quidem, & Philotimus & Cincius: sed etiam ipse crebrò interviso: quod est facile factu. Quamobrem eare cura liberatum volo. De Cicerone quòd me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi velim ignoscas. Non enim concedo tibi, plus ut illum ames, quàm ipse amo. Atque utinam his diebus in Arpinati, quod & ipse cupierat, & ego non minùs, mecum fuisset. Quod ad Pomponiam: si tibi videtur, scribas velim, cùm aliquò exibimus, eat nobiscum, puerumque ducat. clamores efficiam, si eum mecum habuero otiosum. nam Romæ respirandi non est locum. Id me scis anteà gratis tibi esse pollicitum. Quid nunc putas tanta abs te mihi mercede proposita? Venio nunc ad tuas litteras: quas pluribus epistolis accepi, dum sum in Arpinati. nam mihi uno die tres sunt redditæ, & quidem, ut videbantur, eodem abs te datæ tempore. una pluribus verbis, in qua primùm erat, quòd antiquior dies in tuis fuisset adscripta litteris, quàm in Cæsaris. 3 Id facit Oppius nonnumquam necessariò, ut, cùm tabellarios constituerit mittere, litterasque à nobis acceperit, aliqua re nova impediatur, & necessariò seriùs, quàm constituerat, mittat: neque nos datis jam epistolis diem commutari curemus. Scribis de Cæsaris summo in nos amore. hunc & tu fovebis, & nos, quibuscumque poterimus, rebus augebimus. De Pompejo, & facio diligenter, & faciam quod mones. Quòd tibi mea permissio mansionis tuæ grata est, id ego summo meo dolore, & desiderio, tamen ex parte gaudeo. In Hippodamis, & nonnullis aliis arcessendis, quid cogites, non intelligo. Nemo istorum est, quin abs te munus, fundi suburbani instar, exspectet. Trebatium verò meum quòd isto ad misceas, nihil est. Ego illum ad Cæsarem misi, quid mihi jam satisfecit. si ipsi minus, præstare nihil debeo: neque item ab eo vindico, & libero. Quòd scribis te à Cæsare quotidie plus diligi, immortaliter gaudeo. Balbum verò, qui est istius rei (quemadmodum scribis) adjutor, in oculis fero. Trebonium meum à te amari, teque ab illo, per gaudeo! De tribunatu quòd scribis, ego verò nominatim petivi Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit, meamque in rogando *verecundiam* objurgavit. Si cui præterea petiero (id quod etiam Oppio dixi, ut ad illum scriberet) facile patiar mihi negari, quoniam illi, 4 qui sibi molesti sunt, sibi negari à me non facilè patiuntur. Ego Curtium, (id quod ipsi dixi) non modò rogatione, sed etiam testimonio tuo diligo, quòd litteris tuis studium illius in salutem nostram facilè perspexi. De Britannicis rebus cognovi ex tuis litteris nihil esse, nec quòd metuamus; nec quòd gaudeamus. De publicis negotiis, quæ vis ad te Titonem scribere, negligentiùs ad te antè scribebam, quòd omnia, minima, maxima, ad Cæsarem mitti sciebam. Rescripsi epistolæ maximæ. Audi nunc de minuscula: in qua primum est de Clodii ad Cæsarem litteris, in quo Cæsaris consilium probo, quòd tibi amantissimè petenti veniam non dedit, uti ullum ad illam Furiam verbum rescriberet. Alterum est 5 de Calventii Matii oratione, quòd scribis, miror, tibi placere, me ad eum rescribere, præsertim cùm illam nemo lecturus sit, si ego nihil rescripsero, meam in illium pueri omnes, tamquam dictata, perdiscant. Libros meos, quos exspectas, inchoavi: sed conficere non possum his diebus. Orationes effagitatas pro Scauro, & pro Plancio absolvi. Poëma ad Cæsarem, quod compoſueram, incidi. Tibi quod rogas, quoniam ipſi *fontes jam sitiunt*, siquid habeo spatii, scribam. Venio ad tertiam. Balbum quòd ais maturè Romam bene comitatum esse venturum, mecumque assiduè usque ad id. Majas futurum, id mihi pergratum, perque jucundum erit. Quòd me in eadem epistola, sicut sæpe anteà, cohortaris ad ambitionem, & ad laborem, faciam equidem. sed QUANDO VIVIMUS? Quarta epistola mihi reddita est Id Sep. quam a d. IIII. Id. Sext. ex Britannia dederas. In ea nihil sanè erat novi, præter Erigonam: quam si ab Oppio accepero, scribam ad te quid sentiam. nec dubito, quin mihi placitura sit. Et, quod præterii, de eo, quem scripsisti de Milonis plausu scripsisse ad Cæsarem; ego verò facilè patior ita Cæsarem existimare, illum quàm maximum fuisse plausum: & prorsus ita fuit: & tamen ille plausus, qui illi datur, quodammodò *nobis* videtur dari. Reddita mihi est etiam pervetus epistola, sed serò allata, in qua de æde Telluris, & de porticu Catuli me admones, fit utrumque diligenter. ad Telluris quidem etiam tuam statuam locavi. Item de hortis, quòd me admones; nec fui umquam valde cupidus, & nunc domus suppeditat mihi hortorum amœnitatem. Romam cùm venissem a. d. XIII. Kal. Octob. absolutum offendi in ædibus tuis tectum; quod supra conclavia non placuerat tibi esse multorum fastigiorum: id non honestè vergit in tectum inferioris porticus. Cicero noster, dum ego absum, non cessavit apud rhetorem. De ejus eruditione quòd labores, nihil est, quoniam ingenium ejus nosti: studium ego video. cetera ejus suscipio, ut me putem præstare debere: Gabinium tres adhuc factiones postulant: L. Lentulus, flaminis F. qui jam de majestate postulavit: Ti. Nero cum bonis subscriptoribus: C. Memmius tribun. pl. cum L. Capitone. ad urbem accessit a. d. XII. Kal. Octobr. nihil turpius, nec desertius. sed hic judicius nihil audeo 6 confidere. Quòd Cato non valebat, adhuc de pecuniis repetundis non erat postulatus. Pompejus à me valde contendit de reditu in gratiam: sed adhuc nihil profecit: nec, si ullam partem *libertatis* tenebo, proficiet. Tuas litteras vehementer exspectabam. Quòd scribis

1. *Nicephorum villicum tuum.*) Editio vetus & Pall. plures *Nicephorum*; quod tantum placebat Gul.

2. *HS. XVI. conductorem.*) Haud aliter editur à Vict. & respondet Pal. pr & quart. nam sec. ac tert. *operis* CCCXVI. *cond.* quomodo Aldus senior, nisi quod præmittat *numero HS.* at filius publicavit, *HS.* X. ∞ *cond.* Lamb. HS. XVI CIↃ *cond.*

3. *Id facit Oppius, &c.*) Habent istud quidem ultimæ editiones: sed vetustiores & mss. nostri præferunt *Appius*; credo, quod nomen istud vulgo notius altero.

4. *Qui sibi molesti sunt.*) Lamb. *mihi*, sed invitis omnibus edd. & libris plutearius.

5. *De Calventii Matii oratione.* Nihil mutant mss. itaque non est quod Lamb. inclinet in *Calvenii Matii*.

6. *Confidere. Quod Cato non valebat, adhuc.*) Interpunctione mutata egregiè sic locum hunc restituebat Turnd. XXIV. c. 39. Adversar.

scribis te audisse in candidatorum consularium coitione me interfuisse, id falsum est. ejusmodi enim factiones in ea coitione factæ sunt, quas posteà Memmius patefecit, ut nemo *bonus* interesse debuerit: & simul mihi committendum non fuit, ut his coitionibus interessem, quibus Messalla excluderetur: cui quidem vehementer fati facio rebus omnibus: ut arbitror, etiam Memmio. Domitio ipsi multa jam feci, quæ voluit, quæque à me petivit. Scaurum beneficio defensionis valde obligavi. adhuc erat valde incertum, & quando comitia, & qui coss. futuri essent. Cùm hanc jam epistolam complicarem, tabellarii à vobis venerunt a. d. XI. Kal. Sept. vicesimo die. O me sollicitum! quantum ego dolui in Cæsaris suavissimis litteris! 1 sed quo erant suaviores, eo majorem dolorem illius ille casus afferebat. Sed ad tuas venio litteras. Primùm tuam remansionem etiam atque etiam probo, præsertim cùm, ut scribis, cum Cæsare, communicatis. Oppium miror quidquam cum Publilio: mihi enim non placuerat. Quod interiore epistola scribis, me Idib. Sept. Pompejo legatum iri: id ego non audivi, scripsique ad Cæsarem, Vibullium Cæsaris mandata de mea mansione ad Pompejum pertulisse, nec ad Oppium. quo consilio? quamquam Oppium ego tenui, 2 quòd priores partes Bibuli erant cum eo enim coram Cæsare egerat, ad Oppium scripserat. Ego verò nullas 3 δευτέρας φροντίδας habere possum in Cæsaris rebus. ille mihi secundum te & liberos nostros ita est, ut iis pænè pari videor id judicio facere. jam enim *debeo*: sed tamen amore sum incensus. Cum scripsissem hæc infima, quæ sunt mea manu, venit ad nos Cicero tuus ad cenam, 4 cùm Pomponia foras cenaret. dedit mihi epistolam legendam tuam, quam paullo antè 5 acceperat, Aristophaneo modo; valde meherculè & suavem, & gravem: qua sum admodum delectatus. Dedit etiam alteram illam mihi, quajubes, eum mihi esse *affixum*, tamquam magistro. Quàm illum epistolæ illæ delectarunt? quàm me? Nihil puero illo suavius, nihil nostri amantius. Hæc inter cenam Tironi dictavi, ne mirere alia manu esse. Annali litteræ tuæ pergratæ fuerunt, quòd & curares de se diligenter, & tamen consilio severissimo juvares. P. Servilius pater, ex litteris, quas sibi à Cæsare missas esse dicebat, significat valde te sibi gratum fecisse, quòd de sua voluntate erga Cæsarem humanissimè, diligentissimeque locutus esses. Cum Romam ex Arpinati revertissem, dictum mihi est, Hippodamum ad te profectum esse. Non possum scribere, me miratum esse, illum tam inhumaniter fecisse, ut sine meis litteris ad te proficisceretur: illud scribo, mihi molestum fuisse. jam enim diu cogitaveram, exeo, quod tu ad me scripseras, ut, si quid esset, quod ad te diligentiùs perferri vellem, illi darem: quòd meherculè hisce litteris, quas vulgò ad te mitto, nihil ferè scribo, quod si in alicujus manus incideret, molestè ferendum sit. Minucio me, & Salvio, & Labeoni reservabam. Labeo aut tardè proficiscetur, aut hic manebit. 6 Hippodamus ne nunc quidem, quid velim, rogavit. T. Pinarius amabileis ad me de te litteras mittit, se maximè litteris, sermonibus, cenis denique tuis delectari. Is homo semper me delectavit: fraterque ejus mecum est multùm. quare, ut instituisti, complectere adolescentem. Quòd multos dies epistolam in manibus habui, propter commorationem tabellariorum, ideò multa conjecta sunt, aliud alio tempore, velut hoc. T. Anicius mihi sæpe jam dixit, sese tibi, suburbanum siquod invenisset, non dubitaturum esse emere. In jus sæpe ego utrumque soleo admirari; & te de suburbano emendo, cum ad illum scribas, non modò ad me non scribere, sed etiam aliam in sententiam scribere; & cùm ad illum scribas, nihil te recordari 7 de se, de epistolis illis, quas in Tusculano ejus tu mihi ostendisti, nihil de præceptis Epicharmi, 8 γνῶθι, πῶς ἄλλῳ κέχρηται; totum denique vultum, animum, sermonem ejus; quemadmodum conjicio, quasi. Sed hæc tu videris. De suburbano, cura, ut sciam, quid velis: & simul nequid ille turbet, vide. Quid præterea? Quid? etiam Gabinius a. d. IIII. Kal. Octob. noctu in urbem introivit; & hodie II. VIII. cùm edicto C. Alfii de majestate eum adesse oporteret, concursu magno, & odio universi populi pænè afflictus est. nihil illo turpius: proximus tamen est Piso. itaque mirificum 9 ἐμβόλιον cogito in secundum librorum meorum includere, dicentem Apollinem in concilio deorum, qualis reditus duorum imperatorum futurus esset: quorum alter exercitum *perdidisset*, alter *vendidisset*. Ex Britannia Cæsar ad me Kal. Sept. dedit litteras: quas ego accepi a. d. IIII. Kal. Octobr. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quòd à te nullas acceperim, scribit, se sine te fuisse, cùm ad mare accesserit. Ad eas ego ei litteras nihil rescripsi, ne gratulandi quidem causa, propter ejus *luctum*. Teoro etiam atque etiam, mi frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI, S.

A D. VI. Id. Octob. Salvius Ostiam vesperi navi profectus erat cum iis rebus, quas tibi domo mitti voluerat. Eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius, sic, ut Calidio verbum facere pro eo non licuerit. Postridie autem ejus diei, qui erat tum futurus, cùm hæc scribebam ante lucem, apud Catonem erat divinatio in Gabinium futura inter Memmium, & Ti. Nerenem, & C. & L. Antonios, M. F. Putabamus fore, ut Memmio daretur, etsi erat Neronis mira contentio. Quid quæris? probè premitur, nisi noster Pompejus, diis, hominibusque *invitis*, negotium everterit. Cognosce nunc hominis audaciam, & aliquid in rep. perdita delectare. Cùm Gabinius, quacumque veniebat, triumphum se postulare dixisset, subitoque bonus imperator noctu 10 in urbem, hostium planè, invasisset, in senatum se non committebat. Interim ipso decimo die, quo ipsum oportebat hostium numerum, & militum renuntiare, 11 in re hæsit; summa infrequentia. cùm vellet exire, à coss. retentus est: introducti publicani. Homo undique actus, cùm à me maxime vulneraretur, non tulit, & me trementi voce *exsulem* appellavit. Hic, ô dii! nihil umquam honorificentius nobis accidit. consurrexit senatus cum clamore ad unum; sic, ut ad corpus ejus accederet: pari clamore

1. *Sed quo erant suaviores, &c.*) Lamb. intuli *insolliciet*; inconsideratè, arripiturque ea propter à Stevvecchio nostro commentatiis ad Vegetium l. II. c. 18.

2. *Quod priores partes Bibuli erant.*) Habent istud Pall. omnes. & cusi usque ad Lamb. is enim admisit conjectaneum P. Man. *Vibulli*. non ausum mutare.

3. Δευτέρας φρ.) Posteriores cogitationes.

4. *Cum Pomponia foras cenaret.*) Antea erat *foris*; sed mutavit è fide mss. Vict. l. XV. Var. lect. c. 5 neque aliter Pall. nostri.

5. *Acceperat, Aristophaneo modo.*) Revocavit hanc scripturam ex membranis suis P. Vict. qui consulaeur d. c. 5. sicque etiam reperiri Pal. pr. 40 quatr. nam intermedii, *ab Aristophaneo modo*.

6. *Hippodamus ne nunc quidem quid vel mi rogavit.*) Lamb. *ne, nunquid velim, quidem rogavit*; sed non affirmantur mss. nostri. Gul. divinabat *ne quidem, &c.* ingeniosè quidem, si non verè.

7. *De se, de epistolis ejus.*) Vict. & Pall. tres *epistolis*. sed non video quomodo quadret. Lamb. edidit, *de se*, libris omnibus nolentibus.

8. Γνῶθι πῶς.) Nosce, quemadmodum alio usus fuerit.

9. Ἐμβόλιον.) Partem quandam ab argumento proposito sejunctam, insertum quoddam.

10. *In urbem, hostium plane, invasisset.*) Petrus Vict. emendandum putabat, *in urbem, nostre plane invasisset*. l. IV. Var. lect. c. 23. quem refellit Robert. Titius l. VI. Controvers. c. 18. haud probem tamen explicationem ejus, adhærentemque Man.

11. *In re hæsit, summa in frequentia.*) Vict. tentabat, *irrepsit summa infreq.* Lips. autem malebat, *mirè hæsit summa in frequentia*. videatur l. IV. Antiq. lect. c. 23. illud *mirè* placuit item Gul. sed nihil præterea mutarum hæc.

t. VIII

more, atque impetu publicani. Quid quæris? omnes, tamquam si tu esses, ita fuerunt. Nihil hominum sermone foris clarius. Ego tamen teneo ab accusando vix meherculè; sed tamen teneo, 1 vel quòd nolo cum Pompejo pugnare (satis est quod instat de Milone) vel quòd judices nullos habemus. 2 Ἀπότυγμα formido: addo etiam malivolentiam hominum: & timeo, ne illi, me accusante, aliquid accidat: nec despero rem, & sine me, & nonnihil per me, confici posse. De ambitu postulati sunt omnes, qui consulatum petunt: à Memmio Domitius: 3 à Q. Curtio, bono & erudito adolescente, Memmius: à Q. Pompejo, Messalla: à Triario, Scaurus. 4 Magno res in motu est: propterea quòd aut hominum, aut legum interitus ostenditur. Opera datur, ut judicia ne fiant. Res videtur spectare ad interregnum. coss. comitia habere cupiunt: rei nolunt, & maximè Memmius, quòd Cæsaris adventu, sperat se futurum cos. sed mirum in modum jacet. Domitius cum Messalla certus esse videbatur. Scaurus refrixerat. Appius sine lege Curiata confirmar se Lentulo nostro successurum: qui quidem mirificus illo die (quod pænè præterii) fuit in Gabinium: accusavit majestatis, nomina data, cùm ille verbum nullum. Habes forensia. Domi rectè, & ipsa domus à redemtoribus tractatur non indiligenter. Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

3 OCCVPATIONVM mearum tibi signum sit librarii manus. Diem scito esse nullum, quo die non dicam pro reo. ita, quidquid conficio, aut cogito, in ambulationis ferè tempus confero. negotia nostra sic se habent. Domestica verò, ut volumus. Valent pueri, studiosè discunt, diligenter docentur, & nos, & inter se amant. Expolitiones utriusque nostrûm sunt in manibus; 5 sed tua ad perfectum jam res rustica Arcani, & Laterii. Præterea de aqua, & via nihil prætermisi quadam epistola, quin enucleate ad te perscriberem. sed me illa cura sollicitat, angitque vehementer, quòd dierum jam amplius L. intervallo nihil à te, nihil à Cæsare, nihil ex istis locis, non modò litteratum, sed ne rumoris quidem affluxit. Me autem jam & mare istuc, & terra sollicitat: neque desino (ut fit *in amore*) ea, quæ minimè volo, cogitare. Quare non equidem jam te rogo, ut ad me de te, de rebus istis scribas (numquam enim, cùm potes, prætermittis) sed hoc te scire volo, nihil ferè umquam me sic exspectasse, ut, cùm hæc scribebam, litteras tuas. Nunc cognosce ea, quæ sunt in rep. Comitiorum quotidie singuli dies tolluntur *obnuntiationibus*, magna voluntate bonorum omnium: tanta invidia sunt coss. propter suspicionem pactorum à candidatis præmiorum. Candidati consulares quattuor, omnes rei, causæ sunt difficiles: sed enitemur, ut Messalla noster salvus sit; quod est etiam cum reliquorum salute conjunctum. Gabinium de ambitu reum fecit P. Sulla, subscribente privigno Memmio, fratre Cæcilio Sullæ filio. Contrà dixit L. Torquatus; omnibusque libentibus non obtinuit. 6 Quæris, quid fiat de Gabinio? sciemus de majestate triduo: quo quidem in judicio odio premitur omnium generum: maximè testibus cæditur; accusatoribus frigidissimis utitur: consilium, varium: quæsitor, gravis, & firmus, Alfius, Pompejus, vehemens in judicibus rogandis; Quid futurum sit, nescio: locum tamen isti in civitate non video: animum præbeo ad illius perniciem, moderatum: ad rerum eventum, lenissimum. Habes ferè de omnibus rebus. Unum illud addam. Cicero tuus, nosterque 7 summo studio est Pæonii sui rhetoris, hominis, opinor, valde exercitati, & boni; sed nostrum instituendi genus esse paullo eruditius, & 8 ἱκανώτερον, non ignoras. Quare neque ego impediri Ciceronis iter, atque illam disciplinam volo, & ipse puer magis illo declamatorio genere duci, & delectari videtur. in quo quoniam ipsi quoque fuimus, patiamur illum ire *nostris itineribus*. eodem enim perventurum esse confidimus, sed tamen, si nobiscum eum rus aliquò eduxerimus. in hanc nostram rationem, consuetudinemque inducemus. Magna enim nobis à te proposita merces est. quam certè nostra culpa numquam minùs assequemur. Quibus in locis, & qua spe hiematurus sis, ad me quàm diligentissimè scribas velim. Vale.

MARCUS Q. FRATRI, S.

GABINIVS absolutus est. omnino nihil accusatore Lentulo subscripteribusque ejus infantius: nihil illo consilio *sordidius*. sed tamen nisi incredibilis contentio, & preces Pompeji, dictaturæ etiam rumor, plenus timoris fuisset, ipsi Lentulo non respondisset, qui tum illo accusatore, illoque consilio sententiis 9 condemnatus sit XXXII, cùm LXX. tulissent. Est omnino tam gravi fama hoc judicium, ut videatur reliquis judiciis periturus, & maximè de pecuniis repetundis. Sed vides nullam esse remp. nullum senatum, nulla judicia, nullam in nullo nostrûm dignitatem. Quid plura de judicibus? duo prætorii sederunt, Domitius Calvinus: is apertè absolvit, ut omnes viderent: & Cato, 10 is diruptis tabellis de circulo se subduxit, & Pompejo primus nuntiavit. Ajunt nonnulli, Sallustius item, me oportuisse accusare. Iis ego judicibus committerem? Quid essem, si me egente, esset elapsus? Sed me alia moverunt. Non putasset sibi Pompejus de illius salute, sed de sua *dignitate* mecum esse certamen: in urbem intrasset: ad inimicitias res venisset: cum Æsernino Samnite Pacidianus comparatus viderer, auriculam fortasse mordicus abstulisset, cum Clodio quidem certè rediisset in gratiam. Ego verò meum consilium (si præsertim tu non improbas) vehementer approbo. Ille, cùm à me singularibus meis studiis ornatus esset, cumque ego illi nihil deberem, ille mihi omnia: tamen in rep. me à se dissentientem non tulit, (nihil dicam gravius) & minùs potens eo tempore, quid in me florentem posset, ostendit. nunc, cùm ego ne curem quidem multum posse, res quidem publ. certè nihil possit, unus ille omnia possit, cum illo ipso contenderem? sic enim faciendum fuisset. Non existimo te putare, id mihi suscipiendum fuisse. Alter utrum, inquit idem Sallustius, defendisses: idque Pompejo contendenti dedisses. etenim vehementes orabat. lepidum

1. *Vel quod nolo, &c. vel quod judices.*] Pal. sec. ac tert. habent, item illud Bessarionis, *id quod nolo, &c. id quod judices*, quod placuit Manutio; mihi verò displicet.

2. Ἀπότυγμα.) Aberrationem, spei frustrationem, infelicem successum.

3. *A. Q. Curtio.*] Pal. pr. & quarc item unus quem contulit VVouverius noster, *à Q. Acutio*, perpendant otiosiores. nam & allegat Manutius, qui eandem fer. et lectionem, l. brum veterem.

4. *Magno res in motu est.*] Vetusta editio & Pall. *Magna res*, nihilo pejus.

5. *Sed tua ad perfectum jam res rustica Arcani & Laterii.*) Haud aliter quàm ne Pall. quatuor. P. Manutius hariolabatur: *perfectum. jam res rust. Lari, &c.* ut pendeant à verbo *perscribirem*. Lambinus audacius fecit, mutatque id contextum; *sed tua pene ad testum jam perducta res rustica*: unde autem illud desumpserit, plane tacet; tantum indicat, secutum se antiqua veteris scripturæ vestigia.

6. *Quæris quid fiet de Gabinio? sciemus.*) P. Manutius & Lambinus publicarunt tantum, *Quæris quid fiet. sciemus.*) sed alterum illud restat in ceteris editionibus, præferuntque Pall. omnes, nisi quod pr. interpungat, *Quæris quid fiet de Gabinio sciemus, &c.*

7. *Summo studio est Pæonis sui rhetoris, &c.*) Lambinus edidit *summo studio instituit res Pæonis Rhetoris, &c.* Rectissimè si pro libitu liceret interpolare auctores classicos.

8. Ἱκανώτερον.) Philosophicis quæstionibus magis refertum aptum.

9. *Condemnatus sit XXXII.*) Hoc malebat, ut stabb. IV Epist. ad Atticum 16. P. Manutius. Pall. tamen & editi prius XXII.

10. *Is diruptis tabellis.*) P. Manutius cuperet *dirutis*, quomodo & Grutchius. Sigonius malebat *diremptis*. Palli nostri propugnant vulgatum.

1. Mor-

pidum *amicum* Sallustium, qui mihi aut inimicitias putet periculosas subeundas fuisse, aut infamiam sempiternam. Ego verò hac mediocritate delector: ac mihi illud jucundum est, quod, cùm testimonium secundùm fidem, & religionem gravissimè dixissem, reus dixit, si in civitate licuisset sibi esse, mihi se satisfacturum: neque me quidquam interrogavit. De versibus, quos tibi à me scribi vis, deest mihi opera, quæ non modò tempus, sed etiam animum vacuum ab omni cura desiderat: sed abest etiam 1 εὐθεσπασμὸς, non enim sumus omnino sine cura venientis anni; etsi sumus sine timore. Simul & illud (sine ulla meherculè ironia loquor) tibi istius generis in scribendo priores partes tribuo, quàm mihi. De bibliotheca tua Græca supplenda, libris commutandis, Latinis comparandis, valde velim ista confici, præsertim cùm ad meum quoque usum spectent. Sed ego, mihi ipsi ista per quem agam, non habebo. neque enim venalia sunt, quæ quidem placeant, & confici nisi per hominem, & peritum, & diligentem non possunt. Chrysippo tamen imperabo, & cum Tyrannione loquar. De fisco quid egerit Scipio, quæram. quod videbitur rectum esse, curabo. De Ascanione, tu verò, quod voles, facies: me nihil interpono. De suburbano quòd non properas, laudo: ut tu habeas, hortor. Hæc scripsi a. d. IX. Kalend. Nov. quo die ludi committebantur, in Tusculanum proficiscens, ducensque mecum Ciceronem meum in ludum discendi, non lusionis. ea re non longiùs, quàm vellem, quòd Pomtino ad triumphum a. d. III. Non. Novemb. volebam adesse. etenim erit nescio quid negotioli. Nam Cato & Servilius prætores prohibituros se minantur: nec, quid possint, scio. Ille enim & Appium Cos. secum habebit, & prætores, & tribunos pleb. sed minantur tamen; in primisque ἀρὴ πάντων Q. Scævola. Cura, mi suavissime, & carissime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI, S.

5 QUòd quæris, quid illis libris egerim, quos, cùm essem in Cumano, scribere institui: non cessavi, neque cesso: sed sæpe jam scribendi totum consilium, rationemque mutavi. Nam jam duobus factis libris, in quibus, novendialibus iis feriis, quæ fuerunt Tuditano & Aquilio Coss. sermo est à me institutus Africani, paullo ante mortem, & Lælii, Phili, Manilii, Q. Tuberonis, & Lælii generorum Fannii, & Scævolæ: sermo autem in novem dies, & libros distributus de optimo statu civitatis, & de optimo cive: sanè texebatur opus luculenter, hominumque dignitas aliquantum orationi *pondere* afferebat. hi libri cùm in Tusculano mihi legerentur, audiente Salustio, admonitus sum ab illo, multo majore auctoritate illis de rebus dici posse, si ipse loquerer de repub. præsertim cùm essem non Heraclides Ponticus, sed consularis, & is, qui in maximis versatus in rep. rebus essem. quæ tam antiquis hominibus attribuerem, ea visum iri facta esse. oratorium sermonem in illis nostris libris, quòd esset de ratione dicendi, belle à me removisse: ad eos tamen retulisse, quos ipse vidissem. Aristotelem denique, quæ de rep. & præstante viro scribat, ipsum loqui. Commovit me, & eo magis, quòd maximos motus nostræ civitatis attingere non poteram, quòd erant inferiores, quàm illorum ætas, qui loquebantur. Ego autem id ipsum tum eram secutus, ne in nostra tempora incurrens *offenderem* quempiam. Nunc & id vitabo, & loquar ipse tecum, & tamen illa, quæ institueram, ad te, si Romam venero, mittam. Puto enim te existimaturum à me libros illos non sine aliquo meo stomacho esse relictos. Cæsaris amore, quem ad me perscripsit unicè delector: promissis iis, quæ ostendit, non valde pendeo: nec honores sitio, nec desidero gloriam: magisque ejus voluntatis perpetuitatem, quàm promissorum exitum exspecto. vivo tamen in ea ambitione, & labore, tamquam id, quod non postulo, exspectem. Quòd me de faciendis versibus rogas, incredibile est, mi frater, quàm egeam tempore: nec sanè satis commoveor animo ad ea, quæ vis, canenda. ἐπιθέτοις verò ad ea, quæ ipse ego ne cogitando quidem consequor, tu, qui omneis isto eloquendi, & exprimendi genere superasti, à me petis? Facerem tamen, ut possem: sed (quod te minimè fugit) opus est ad *poëma* quadam animi alacritate, quam plane mihi tempora eripiunt. Abduco equidem me ab omni reip. cura, dedoq; litteris: sed tamen indicabo tibi, quod meherculè in primis te celatum volebam. Angor, mi suavissime frater, angor, nullam esse remp. nulla judicia, nostrumq; hoc tempus ætatis, quod in illa auctoritate senatoria florere debebat, aut forensi laboro jactari, aut domesticis litteris sustentari. Illud verò, quod à puero adamaram: 2 αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων, totum occidisse inimicos à me partim non oppugnatos, partim etiam esse defensos: meum non modò animum, sed ne odium quidem esse liberum: unumque ex omnibus Cæsarem esse inventum, qui me tantum, quantum ego vellem, amaret, aut etiam (sicut alii putant) hunc unum esse, qui vellet. Quotum tamen nihil est ejusmodi. ut ego me non multa consolatione quotidie leniam: sed illa erit consolatio maxima, si una erimus. nunc ad illa vel gravissimum accedit, tui desiderium Gabinium si, ut Pansa putat oportuisse, defendissem, concidissem; qui illum oderunt (ii sunt toti ordines) propter quem oderunt, meipsum odisse cœpissent. Tenui me, ut puto, egregiè, tantum ut facerem, quantum omnes viderent. Et in omni summa, ut mones, valde me ad otium, pacemque converto. De libris, Tyrannio est cessator: Chrysippo dicam; sed res operosa est, & hominis perdiligentis. Sentio ipse, qui in summo studio nihil assequor. De Latinis verò, quò me vertam, nescio: ita mendosè & scribuntur, & venenunt; sed tamen quod fieri poterit, non negligam. Crebrius, ut antè te scripsi, Romæ est: & qui omnia adjurant, debere tibi valde renuntiant. Ab ærario puto confectum esse, dum absum.

MARCUS Q. FRATRI, S.

QUATTVOR tragœdias XVI. diebus absolvisse cùm scribas, tu quidquam ab alio mutuaris? & κλέπτον quæris, cùm Electram & Troadem scripseris? Cessator esse noli: & illud γνῶθι σαυτόν, noli putare ad arrogantiam minuendam solum esse dictum, verùm etiam ut bona nostra norimus. Sed & istas, & Erigonam mihi velim mittas. Habes duas epistolas proximas. 6

MARCUS Q. FRATRI, S.

ROMÆ & maximè Appia ad Martis, 3 mira proluvies. Crassipedis ambulatio ablata, horti, tabernæ plurimæ: magna vis aquæ usque ad piscinam publicam. Viget illud Homeri, 7

„ 4 ἤματ' ὀπωρινῷ, ὅτε λαοβρόῳ ἐν χέει ὕδωρ
„ Ζεύς. Cadit enim in absolutionem Gabinii.
„ ὅτε δὴ ἔπειτα ἀπόρεστοι κότεστι ἀμέλγων χαλεπαίνῃ,
„ οἱ βίῃ εὐ ἀγορῇ σκολιὰς κρίνωσι θέμιστας,
„ οὐ τ' δίκης ἐλάσωσι, θεῶν ὄπιν οὐκ ἀλεγοντες.

Sed hæc non curate decrevi Romam cum venero, quæ perspexero, scribam ad te, & maximè de dictatura; & ad Labienum, & ad Ligurium litteras dabo. Hanc scripsi ante lucem,

1. Εὐθεσπασμὸς.) Afflatus divinus.

2. Αἰὲν ἄριστ.) Semper fortiter agere, aliis præstare.

3. *Mari proluvies.*) Sic Pall. tres. verum pr. *Mira lucuies*, ut videatur exprimere voluisse, θαυμαστὴ, quod est in libris à Victorio editis.

4. Ἤματ' ὀπωρινῷ.) Die autumnali, cùm abundantissimam effundit aquam Jupiter; cùm jam hominibus iratus succenset, qui per vim in foro obliquas exsiti maverunt leges, Iustitiam autem expellunt, Deorum vindictam non curantes.

1. Πότε

lucem, ad lychnuchum ligneolum, qui mihi erat perjucundus, quòd eum te ajebant, cùm esses Sami, curasse faciendum. Vale mi suavissime, & optime frater.

MARCUS Q. FRATRI, S.

1 SUPERIORI epistolæ quòd respondeam, nihil est: quæ plena stomachi, & querelarum est: quo in genere alteram quoque te scribis pridie Labieno dedisse: qui adhuc non venerat. Delevit enim mihi omnem molestiam recentior epistola. Tantùm te & moneo, & rogo, ut in istis molestiis, & laboribus, & desideriis recordere, consilium nostrum quod fuerit profectionis tuæ. Non enim commoda quædam sequebamur parva, ac mediocria. Quid enim erat, quod discessu nostro *emendum* putaremus? Præsidium firmissimum petebamus ex optimi, & potentissimi viri benivolentiâ ad omnem statum nostræ dignitatis. Plura ponuntur in spe quàm in pecuniis: reliqua ad jacturam struentur. Quare si crebrò referes animum tuum ad rationem & veteris consilii nostri, & spei, facilius istos militiæ labores, ceteraque, quæ te offendunt, feres: & tamen cùm voles, depones. Sed ejus rei maturitas nequedum venit, & tamen jam appropinquat. Etiam illud te admoneo, NEQVID ullis litteris committas: quod si prolatum sit, moleste feramus. Multa sunt, quæ ego nescire malo, quàm cum aliquo periculo fieri certior. Plura ad te vacuo animo scribam, cùm (ut spero) se Cicero meus bellè habebit. Tu velim cures, ut sciam, quibus nos dare oporteat eas, quas ad te deinde litteras mittemus: Cæsarisne tabellariis, ut is ad te protinus mittat, an Labieni. Ubi enim isti sint Nervii, & quàm longè absint, nescio. De virtute, & gravitate Cæsaris, quam in summo dolore adhibuisset; magnam ex epistola tua accepi voluptatem. Quòd me institutum ad illum poëma jubes perficere: etsi distentus cùm opera, tum animo sum multo magis, quoniam tamen ex epistola, quam ad te miseram, cognovit Cæsar, me aliquid esse exorsum, revertar ad institutum: idque perficiam his supplicationum otiosis diebus: quibus Messallam jam nostrum, reliquosque molestia levatos, vehementer gaudeo: eumque quòd certum Cos. cum Domitio numeratis, nihil à nostra opinione dissentitis. Ego Messallam Cæsari præstabo. Sed Memmius in adventu Cæsaris habet spem: in quo illum puto errare: hic quidem friget. Scaurum autem jampridem Pompejus abjecit, res prolatæ ad interregnum comitia adducta. Rumor dictatoris injucundus bonis: mihi etiam magis quæ loquuntur. Sed tota res & timetur, & refrigescit. Pompejus planè se negat velle: antea ipse mihi non negabat. Hirrus auctor fore videtur. O dii quàm ineptus! quam se ipse amans sine rivali! Crassum Junianum, hominem mihi debitum, per me deterruit. velit, nolit, scire difficile est. Hirro tamen agente, nolle se non probabit. Aliud hoc tempore de rep. nihil loquebantur. agebatur quidem certè nihil. Serrani Domestici filii funus perluctuosum fuit a. d. XIX Kal. Decemb. Laudavit pater scripto meo. Nunc de Milone. Pompejus ei nihil tribuit: & omnia Guttæ: dicitque se perfecturum, ut in illo Cæsar incumbat. hoc horret Milo: nec injuria: &, si ille dictator factus sit, pæne diffidit. Intercessorem dictaturæ si juverit manu, & præsidio suo, Pompejum metuit inimicum. si non juverit: timet, ne per vim perferatur. Ludos apparat magnificentissimos. sic, inquam, ut nemo sumtuosiores. *stultè hi terque*, non postulatus: vel quia munus magnificum dederat, vel quia facultates non erant, vel quia magister, vel quia potuerat magistri si se, non ædilè putare. Omnia ferè scripsi. Cura, mi carissime frater, ut valeas.

MARCUS Q. FRATRI, S.

DE Gabinio nihil fuit faciendum istorum, quæ amantissimè cogitata sunt 1 τότε μοι χάσοι. feci summa cum gravitate, ut omnes sentiunt, & summa cùm lenitate, quæ feci. illum neque ursi, neque levavi. testis vehemens fui: præterea quievi. Exitum judicii fœdum, & perniciosum levissimè tuli. Quod quidem bonum mihi nunc denique redundat, ut his malis reip. licentiaque audacium, qua antè rumpebar, nunc ne moveat quidem. nihil est enim perditius his hominibus, his temporibus. Itaque, ex rep. quoniam nihil jam voluptatis capi potest; cur stomacher, nescio. Litteræ me, & studia nostra, & otium, villæque delectant, maximeque pueri nostri. Angit unus Milo. sed velim finem afferat consulatus: in quo enitar non minùs, quàm sum enisus in nostro: tuque istine, quod facis, adjuvabis. De quo, cætera (nisi planè vis eripuerit) rectè sunt: de re familiari timeo.

,, 2 ὁ δὲ μαθητὴς σὺν ἐτ' ἀνεκτῶς: 3 qui ludos H S CCC comparet. cujus in hoc uno considerantiam & ego sustinebo, ut potero, & tu, ut possis, est tuorum nervorum. De motu temporum venientis anni, nihil te intelligere volueram domestici timoris, sed de communi reip. statu: in quo etiam si nihil procuro, tamen nihil curare vix possum. Quàm autem te velim *cautum* esse in scribendo, ex hoc conjicito, quòd ego ad te ne hæc quidem scribo, quæ palàm in rep. turbantur; ne cujusquam animum meæ litteræ interceptæ offendant. Quare domestica cura te levatum volo. In rep. scio quàm sollicitus esse soleas. Video Messallam nostrum Cos. si per interregem, sine judicio; si per dictatorem, tamen sine periculo. odii nihil habet. Hortensii calor multùm valebit. Gabinii absolutio, *lex impunitatis* putatur, σὺν παρέργῳ. De dictatore tamen actum adhuc nihil est. Pompejus abest: Appius miscet: Hirrus parat: multi intercessores numerantur: populus non curat: principes nolunt: ego quiesco. De mancipiis, quod mihi polliceris, valde te amo: & sum equidem, uti scribis, & Romæ, & in prædiis infrequens. Sed cave, amabo, quidquam, quod ad meum commodum attineat, nisi maximè tuo commodo, & maxima tua facultate, mi frater, cogitaris. De epistola Vatinii, risi. sed me ab eo ita observari scio, ut ejus ista odia non sorbeam solùm, sed etiam concoquam. Quòd me hortaris, ut absolvam; habeo absolutum suave, mihi quidem uti videtur, ἵππῳ ad Cæsarem: sed quæro locupletem tabellarium, ne accidat quod Erigonæ tuæ: cui soli, Cæsare imperatore, iter ex Gallia tutum non fuit. ** Quid? si cæmentum bonum non haberem, deturbem ædificium? quod quidem quotidie mihi magis placet: in primisque inferior porticus, & ejus conclavia fiunt rectè. De Arcano, Cæsaris opus est, vel mehercule etiam elegantioris alicujus imagines enim istæ, & palæstra, & piscina, & nilus, multorum Philotimorum est, non Diphilorum. sed & ipsi ea adibimus, & mittemus, & mandabimus. De Felicis testamento tum magis querere, si scias. Quas enim tabulas se putavit obsignare, in quibus in unciis firmissimum tenuerat (lapsus est per errorem & suum, & Sicuræ servi) non obsignavit: quas noluit, eas obsignavit. 4 ἀλλ' οἰμωζέτω: nos modò valeamus. Ciceronem, & ut rogas, amo, & ut meretur, & ut debeo. Dimitto autem à me, & ut à magistris ne abducam, 5 & quòd mater Pomponia discedit, sine qua edacitatem pueri pertimesco. sed sumus unà tamen valde multum. Rescripsi ad omnia, mi suavissime, & optime frater.

M. TVL-

1. Τότε μοι χάσοι.) Adde δῦ γῆ κατὰ, Tunc tellus mihi ista dehiscat.

2. Ὁ δὲ μαθητὴς.) Hic autem furit sic, ut ferri ampliùs non possit.

3. *Qui ludos* H S CCC *comparet.*] Ita ferè libri editi scriptique. Lambinus edidit, H-S CCCIↃↃↃ. non vituperatem si nisus exemplari manuscripto: idem mox quoque *considerantiam* mutavit in *inconsiderantiam*, cusis ac calamo exaratis nolentibus.

4. Ἀλλ' ὁ μωζέτω.) Sed ploret, malè ipsi sit.

5. *Et quod mater Pomponia discedit.*] Habent istud Victorius & seqq. sed prius cusi, *mater Percia non discedit*. adeo ut assentiar P. Manutio, arbitranti illud *Pomponia*, esse ab interprete.

1. Vel

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM AD BRVTVM,
LIBER SINGVLARIS.

CICERO BRUTO, S. D.

12 CLODIVS tribunus pleb. designatus valde me diligit, 1 vel, ut ἐμφατικώτερον dicam, valde me amat. quod cùm mihi ita persuasum sit, non dubito (bene enim me nosti) quin illum quoq; judices à me amari. 2 NIHIL enim mihi minùs hominis videtur, quàm non respondere in amore iis, à quibus provocere. Is mihi visus est suspicari, nec sine magno quidem dolore aliquid à suis, 3 vel per suos potiùs inimicos ad te esse delatum, quo tuus animus à se esset alienior. Non soleo, mi Brute, (quod tibi notum esse arbitror) temere *affirmare* de altero. est enim periculosum, propter occultas hominum voluntates, multipliceisq; naturas. Clodii animum perspectum habeo, cognitum, judicatum. multa ejus indicia: sed ad scribendum non necessaria. Volo enim hoc testimonium tibi videri potiùs, quàm epistolam. Auctus Antonii beneficio est. ejus ipsius beneficii magna pars à te est. itaque eum salvis nobis vellet salvum. In eum autem locum rem adductam intelligit (est enim, ut scis, minimè stultus) ut utrique salvi esse non possint. itaque nos mavult. De te verò amicissimè & loquitur, & sentit. Quare si quis secus ad te de eo scripsit, aut si coràm locutus est, peto à te etiam etiam atque etiam, mihi ut potiùs credas, qui & faciliùs judicare possum, quàm ille nescio quis, & te plus diligo. Clodium tibi amicissimum existima, civemque talem, qualis & prudentissimus, & fortuna optima esse debet.

CICERO BRUTO, S.

2 SCRIPTA & obsignata jam epistola, litteræ mihi redditæ sunt à te, plenæ rerum novarum. 4 maximeque mirabile, Dolabellam quinque cohorteis misisse in Cherronesum. Adeone copiis abundat, ut is, qui ex Asia fugere dicebatur, Europam appetere conetur? Quinque autem cohortibus quid se nam facturum arbitratus est, cùm tu eo quinque legiones, optimum equitatum, maxima auxilia haberes? 5 quas quidem cohorteis spero jam tuas esse, quoniam latro ille tam fuit demens: 6 & tuum consilium vehementer laudo, quòd non prius exercitum Apollonia, Dyrrachioque movisti, quàm de Antonii fuga audisti, Bruti eruptione, populi Romani victoria. Itaque, quòd scribis, postea statuisse te ducere exercitum in Cherronesum, nec pati, sceleratissimo hosti ludibrio esse imperium P. R. facis ex tua dignitate, & è rep. Quòd scribis de seditione, quæ facta est in legione quarta, 7 de Catoniis, 8 (in bonam partem accipies) magis mihi probatur militum severitas, quàm tua. Te benivolentiam exercitus, equitumque expertum, vehementer gaudeo. De Dolabella, ut scribis, si quid habes novi, facies me certiorem: in quo valde delector, me antè providisse, ut tuum judicium, liberum esset cum Dolabella belli gerendi: & id valde pertinuit, ut ego tum intelligebam, ad rempub. ut nunc judico, ad dignitatem tuam Quòd scribis me 9 maximo otio egisse, ut insectarer Antonios, idque laudas, credo ita videri tibi: sed illam distinctionem tuam nullo pacto probo. Scribis enim, ACRIVS PROHIBENDA BELLA CIVILIA ESSE, QVAM *insuperatos irascendiam exercendam.* Vehementer à te, Brute, dissentio: nec clementiæ tuæ concedo; sed *salutaris severitas vincit inanem speciem clementiæ.* Quòd si clementes esse volumus, numquam deerunt bella civilia. Sed de hoc tu videris. De me possum idem, quod Plautinus pater in Trinummo: „ MIHI QVIDEM ÆTAS ACTA FERME ESTIVA ISTVC REFERT MAXIME. Opprimemini, (mihi crede,) Brute, nisi provideritis. Neque enim populum semper eundem habebitis, neque senatum, neque senati ducem. Hæc ex oraculo Apollinis Pythii edita tibi puta. nihil potest esse verius. XIV. Kalend. Majas.

M. T. C. M. BRUTO, S.

NOSTRAE res meliore loco videbantur. Scripta enim ad te certo scio, quæ gesta sunt. qualeis tibi sæpè scripsi, consules, tales exstiterunt. Cæsaris verò pueri mirifica indoles virtutis. Utinam tam facile eum florentem & honoribus, & gratia *regere*, ac tenere possimus, quàm facilè adhuc tenuimus. Est omnino illud difficiltus. sed tamen non diffidimus. Persuasum est enim adolescenti, & maximè per me, ejus opera nos esse salvos. & certè, nisi is Antonium ab urbe avertisset, periissent omnia. Triduo verò, aut quatriduo ante hanc rem pulcherrimam, timore quodam perculsa civitas rota ad te se cum conjugibus, & liberis effundebat. eadem recreata a. d. XII. Kal. Majas te huc venire, quàm se ad te ire malebat. Quo quidem die magnorum meorum laborum, multarumque vigiliarum fructum cepi maximum, si modò est aliquis *fructus* ex solida, veraq; gloria. Nam tantæ multitudinis, quantum capit urbs nostra, concursus est ad me factus. 10 ea cum usque in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plausu in rostris collocatus sum. Nihil est in me inane: neque enim debet: sed tamen omnium ordinum consensus, gratiarum actio, gratulatioque, me commovet; propterea 11 quòd popularem me esse in populi salute, præclarum est. Sed hæc te malo ab aliis audire. me verò de tuis rebus, consiliisq; facias diligentissimè certiorem: illudque confideres, ne tua liberalitas *dissolutior* videatur. Sic sentit senatus, sic populus Romanus, nullos umquam hosteis digniores omni supplicio

1. *Vel ut ἐμφατικώτερον dicam.*] Vox *dicam* exterminanda: utpote quæ non compareat in Pall. quatuor, quos contuli, tanquam ceteris potiores.

2. *Nihil enim mihi minùs hominis videtur, &c.*] Pal. quart. *nihil enim minus dignum homine liberis mihi videtur*; quomodo etiam emendatum in tertio, sed non adhæsum.

3. *Per suos potiùs inimicos.*] Sic quidam idem quartus: sed alii tres à manu prima *iniquos*, forsan æquè benè.

4. *Maximeque mirabile, Dolabellam, &c.*] Ita nonnullis editionibus erat ad marginem, firmatque Pal. pr.

5. *Quas quidem cohortes, &c.*] Dictio *cohortes*, non est in sec. deleviteque item tertius.

7. *Et tuum consilium, &c.*] Vel legendum *sed*; ut visum Gulielmio. vel delendum illud *&*. tanquam quod non compareat in Pal. pr. aut quarto.

8. *De Catoniis.*] Sic à prima manu Pal. pr. sed factum inde *de Antoniis*, additum ad oram, alias leg. *cathonenis*. medium illud placuit Lambino.

8. *In bonam partem accipies.*] Ejeci duo vocabula, quæ præmittebant editiones aliæ, neque tamen erant in ullo Palatinorum; *quod dicam.* & quis non sentit esse à librariis?

9. *Maximo otio.*] Bliquot edd. *odio*: sed præter vetustiores, item quadragam manuscriptorum Palatinorum.

10. *Ea cum usque in Cap. &c.*] Posteriores, *ab ea, cùm usque ad, &c.*] Sed invitis olim cusis & Pall. quatuor.

11. *Quod popularem me esse, &c.*] Si per libros liceret, excluderem pronomen *me*.

plicio fuisse quàm eos civeis, qui hoc bello contra patriam arma ceperunt: quos quidem ego omnibus sententiis ulciscor, & persequor, omnibus bonis approbantibus. Tu quid de hac re sentias, tui judicii est. Ego sic sentio, trium fratrum unam, & eandem esse causam. Consules duos, bonos quidem, sed duntaxat bonos, amisimus. Hirtius quidem in ipsa victoria occidit, cùm paucis diebus magno prœlio antè vicisset. Nam Pansa fugerat, vulneribus acceptis, quæ ferre non potuit. Reliquias hostium Brutus persequitur, & Cæsar. Hostes autem omnes judicati, qui M. Antonii sectam secuti sunt. itaque id s. c. plerique interpretantur, etiam ad tuos, sive captivos, sive dedititios pertinere. Equidem nihil disserui duriùs, cùm nominatim de C. Antonio decernerem, quòd ita statueram, à te cognoscere causam ejus senatum oportere. x. Kalend. Majas.

BRUTUS CICERONI, S.

4 QUANTA sim lætitia affectus, cognitis rebus Bruti nostri, & consulum, facilius est tibi existimare, quàm mihi scribere. Cùm alia laudo, & gaudeo accidisse, tum quòd Bruti eruptio non solùm ipsi salutaris fuit, sed etiam maximo ad victoriam adjumento. Quòd scribis, trium Antoniorum unam, atque eandem causam esse: quid ego sentiam, mei judicii esse: statuo nihil, nisi hoc: Senatus, aut populi Rom. judicium esse de iis civibus, qui *pugnantes* non interierint. At hoc ipsum, inquies, iniquè facis, qui hostilis animi in remp. homines, civeis appelles. Immò justissime. Quod enim nondum senatus censuit, nec populus Rom. jussit, id arroganter non præjudico, neque revoco ad arbitrium meum. Illud quidem non muto, quòd ei, quem me occidere res non *coëgit*, neque crudeliter quidquam eripui, neque dissolutè quidquam remisi; habuique in mea potestate, quoad bellum fuit. Multo quidem honestius judico, magisque quod concedere possit resp. MISERORVM fortunam non insectari, quàm 1 infinitè tribuere potentibus, quæ cupiditatem, & arrogantiam incendere possint. Qua in re, Cicero, vir optime, ac fortissime, mihique merito, & meo nomine, & reip. carissime, nimis credere videris spei tuæ: statimque, ut quisq; aliquid rectè fecerit, omnia dare, ac permittere: QVASI NON LICEAT *traduci ad mala consilia corruptum largitionibus animum.* Quæ tua est humanitas, æquo animo te moneri patieris, præsertim de communi salute: faciestamen quod tibi visum fuerit: etiam ego, cùm me docueris. Nunc, Cicero, nunc agendum est, ne frustra oppressum esse Antonium gavisi simus, neu semper primi cujusque mali excidendi causa sit, ut aliud renascatur illo pejus. Nihil jam neque opinantibus, aut patientibus nobis adversi evenire potest, in quo non cùm omnium culpa, tum præcipuè tua futura sit: cujus tantam auctoritatem senatus, ac populus Rom. non solùm esse patitur, sed etiam cupit, quanta maxima in libera civitate unius esse potest: quam tu non solùm benè sentiendo, sed etiam prudenter, tueri debes. Prudentia porrò quæ tibi superest, nulla abs te desideratur, nisi *modus* in tribuendis honoribus. 2 Alia omnia sic abundè adsunt; ut cum quolibet antiquorum 3 comparari possint tuæ virtutes unum hoc, grato animo liberalique profectum, cautiorem ac moderatiorem liberalitatem desiderat. NIHIL enim senatus cuiquam dare debet quod malè cogitantibus exemplo, aut præsidio sit. Itaq; timeo de consulatu, ne Cæsar tuus altiùs se adscendisse putet decretis tuis, quàm inde, si consul factus sit, descensurum. Quod si Antonius, abalio relictum regni instrumentum, occasionem regnandi habuit; quonam animo fore putas, si quis, auctore, non tyranno interfecto, sed ipso senatu, putet se imperia quælibet concupiscere posse? Quaretum & felicitatem, & providentiam laudabo tuam, cùm exploratum habere cœpero, Cæsarem honoribus, quos acceperit, extraordinariis fore contentum. *Aliena* igitur, inquies, culpæ me reum facies? Prorsus alienæ, si provideri potuit, ne exsisteret. quod utinam inspectare possis timorem de illo meum. His litteris scriptis, te consulem factum audivimus. tum verò incipiam proponere mihi remp. justam, & jam suis nitentem viribus, si isthuc videro. Filius valet, & in Macedoniam cum equitatu præmissus est. Idibus Majis, ex castris.

CICERO BRUTO, S.

A D. v. Kalendas Majas cùm de iis, qui hostes judicati 5
sunt, bello persequendis, sententiæ dicerentur, dixit Servilius etiam de Ventidio, & ut Cassius persequeretur Dolabellam. Cui cùm essem assensus, decrevi *hoc amplius*, ut tu, 4 si arbitrarere utile, eque rep. esse, persequerere bello Dolabellam: 5 si minùs id commodo reip. facere posses, sive non existimares è repub. esse; ut iisdem locis exercitum contineres. Nihil honorificentius potuit facere senatus, quàm ut tuum esset judicium, quid maximè conducere reip. tibi videretur. Equidem sic sentio, si manum habet, si castra, si ubi consistat uspiam Dolabella: ad fidem, & ad dignitatem tuam pertinere eum persequi. De Cassii nostri copiis nihil sciebamus. neque enim ab ipso ullæ litteræ, neque nuntiabatur quidquam, quod pro certo haberemus. Quantopere autem intersit, opprimi Dolabellam profectò intelligis; cùm ut sceleris pœnas persolvat, tum ne sit; quò se latronum duces ex Mutinensi fuga conferant. Atque hoc mihi jam antè placuisse, potes ex superioribus meis litteris recordari: quamquam tum & fugæ portus erat in tuis castris, & subsidium salutis in tuo exercitu. quo magis nunc liberati, (ut spero) periculis, in Dolabella opprimendo occupati esse debemus. Sed hæc cogitabis diligentiùs, statues sapienter. 6 Facies nos, quod constitueris, & quid agas, (si tibi videbitur) certiores. Ciceronem nostrum in vestrum collegium cooptari volo. Existimo omnino *absentium* rationem, sacerdotum comitiis posse haberi. nam etiam factum est antea. C. enim Marius, cùm in Cappadocia esset, lege Domitia factus est augur: nec, quo minùs id postea liceret, ulla lex fanxit. Est enim in lege Julia, quæ lex de sacerdotiis proxima, his verbis, QVI PETIT, CVIVSVE RATIO HABEBITVR. apertè indicat, posse rationem haberi, etiam non præsentis. Hac de re scripsi ad eum, ut tuo judicio uteretur, sicut in rebus omnibus. Tibi autem statuendum est de Domitio, & de Catone nostro. Sed quamvis liceat absentis rationem haberi, tamen omnia sunt præsentibus faciliora. Quòd si statueris in Asiam tibi eundum, nulla erit ad comitiis nostros arcessendi facultas. Omnino Pansa vivo, celeriora omnia putabamus. statim enim collegam sibi subrogasset: deinde ante prætoria, sacerdotum comitia fuissent. Nunc per auspicia longam moram video. Dum enim unus erit patritius magistratus, auspicia ad patres redire non possunt. magna sanè perturbatio. Tu tota de re quid sentias, velim me facias certiorem. 11. Nonas Majas. Vale.

BRUTUS CICERONI, S.

NOLI exspectare, dum tibi gratias agam. jampridem hoc ex nostra necessitudine, quæ ad summam bent-

1 *Infinitè tribuere*) Haud aliter editio Victorii, adsentiuntur que Pall. nostri. Aldus aliquè *infinita*.

2 *Alia omnia sic abundè adsunt.*] Sic sequimur Pal. pr. & quart. abundat *abundè*, neque agnoscit Victoriana editio.

3 *Comparari possint tuæ virtutes.*] P. Manutius delevit duas postremas voces; secutusq; e ejus auctoritatem Lambinus. ego adhuc hæreo; quoniam eas reperi in omnibus Palat. etsi in quibusdam alia distinctione.

4 *Si arbitrarere utile, eque.*] Abjeci *fore*, positum in vulgatis ante *utile*, quorum nullum erat vestigium in Pal. pr. cert. quarto.

5. *Si minus id commodo reip. facere posses, sive non existimares è republ. esse.*) Sex verba posteriora videntur à glossatore. quod si mei foret arbitratus, adhuc etiam alia resecarem, legeremque *si minus; ut iisdem &c.*

6. *Facies nos, quod constitueris.*] Est à Pall. quatuor. vulgata, *& quid constitueris.* P. Victorius, *nos, quid const.*

benivolentiam pervenit, 1 sublatum esse debet. Filius tuus à me abest in Macedonia congrediemur. 2 Jussus est enim Ambracia ducere equites per Thessaliam, & scripsi ad eum, ut mihi Heracleam occurreret. Cùm eum videro, quoniam nobis permittis, communiter constituemus de reditu ejus ad petitionem, aut ad commendationem honoris. Tibi Glaucona, *medicum* Pansæ, qui sororem Achilleos nostri in matrimonio habet, diligentissimè commendo. audimus, eum venisse in suspicionem Torquato de morte Pansæ, custoditique, ut parricidam. nihil minus credendum est. quis enim majorem calamitatem morte Pansæ accepit? præterea est modestus homo, & frugi: quem ne *utilitas* quidem videatur impulsura fuisse ad facinus. Rogo te, & quidem valde rogo (nam Achilleus noster non minùs, quàm æquum est, laborat) eripias eum ex custodia, conservesque. Hoc ego ad meum officium privatarum rerum æquè, atque ullam aliam rem pertinere arbitror. Cum has ad te scriberem litteras, ab Sattio, legato C. Trebonii, reddita est mihi epistola; 3 à Tullio, & Dejotaro, Dolabellani cæsum, fugatumque esse Græcam epistolam tibi miti Cycherei cujusdam, ad Sattium missam. Flavius noster de controversia, quam habet cum Dyrrachinis hæreditariam, sumsit te judicem. rogo te Cicero, & Flavius rogat, rem conficias. quin ei, qui Flavium fecit heredem, pecuniam debuerit civitas, non est dubium: neque Dyrrachini inficiantur. sed sibi *donatum* æs alienum à Cæsare dicunt. Noli pati à necessariis tuis necessario meo injuriam fieri XVII. Kalend. Jun. ex castris, ad imam Candaviam.

BRUTUS CICERONI, S.

7 LIBVLVS quàm carus mihi esse debeat, nemo melius judicare potest, quàm tu: cujus tantæ pro rep. contentiones, sollicitudinesque fuerunt. Itaque vel ipsius virtus, vel nostra necessitudo debet conciliare te illi: quo minus multa mihi scribenda esse arbitror. Voluntas enim te movere debet nostra, si modò justa est, aut pro officio necessario suscipitur In Pansæ locum petere constituit. eam nominationem à te petimus. neque conjunctiori dare beneficium, quàm nos tibi sumus, neque digniorem nominare potes, quàm Bibulum. De Domitio, & Apulejo quid attinet me scribere: cùm ipsi per se tibi commendatissimi sint? Apulejum verò tu tua auctoritate sustinere debes. 4 Sed Apulejus in tua epistola celebrabitur. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, potest evadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus.

CICERO BRUTO, S.

5 MULTOS tibi commendavi, & commendem, necesse est. optimus enim quisque vir, & civis, 8 maximè sequitur judicium tuum, tibique omnes fortes viri navare operam, & studium volunt: nec quisquam est, quin ita existimet, meam apud te & gratiam, & auctoritatem valere plurimum. Sed C. Nasennium, municipem Suessanum, tibi ita commendo, ut neminem diligentius. Cretensi bello, Metello imperatore, octavum principem duxit: postea in re familiari occupatus fuit. Hoc tempore cùm reipubl. partibus, tum tua excellenti dignitate commotus, vellet per te aliquid auctoritatis assumere. Fortem virum, Brute, tibi commendo, frugi hominem, &, si quid ad rem pertinet, etiam locupletem. Per gratum mihi erit, si eum ita tractaris, ut merito tuo mihi gratias agere possit.

CICERO BRUTO, S

FUNGERER officio, quo tu functus es in meo luctu, 9 teque per litteras consolarer, nisi scirem, his remediis, quibus meum dolorem tu levasses, te in tuo non egere: ac velim faciliùs, quàm tunc mihi, nunc tibi tute medeare. Est enim ALIENVM tanto viro, ut es tu, quod alteri præceperit, id ipsum facere non posse. Me quidem cùm rationes, quas collegeras, tum auctoritas tua, à nimio mœrore deterruit. Cùm enim mollius tibi ferre viderer, quàm deceret virum, præsertim eum, qui alios consolari soleret; accusasti me per litteras gravioribus verbis, quàm tua consuetudo ferebat. Itaque judicium tuum magni æstimans, idque veritus, me ipse collegi: & ea, quæ didiceram, legeram, acceperam, graviora duxi, tua auctoritate addita. Ac mihi tum, Brute officio solùm erat, & naturæ: tibi nunc populo, & scenæ (ut dicitur) serviendum est. Nam cùm in te non solùm exercitus tui, sed omnium civium, ac pænè gentium conjecti *oculi* sint, minimè decet, propter quem fortiores ceteri sumus, eum ipsum animo debiliorem videri Quam ob rem accepisti tu quidem dolorem (id enim amisisti, cui simile in terris nihil fuit) 6 & est dolendum, in tam gravi vulnere (ne id ipsum, carere omni *sensu doloris*, sit miserius, quàm dolore) sed, ut modicè, ceteris utile est, tibi necesse est. Scriberem plura, nisi ad te hæc ipsa nimis multa essent. Nos te, tuumque exercitum exspectamus: sine quo ut reliqua ex sententia succedant, vix satis liberi videmur fore. De tota rep plura scribam, & fortasse jam certiora his litteris, quas Veteri nostro cogitabam dare.

CICERO BRUTO, S.

NULLAS adhuc à te litteras habebamus: ne famam 10 quidem, quæ declararet, te cognita senatus auctoritate, in Italiam adducere exercitum: quod ut faceres, idque maturares, magnopere desiderabat resp. Ingravescit enim in dies *intestinum malum*, nec externis hostibus magis, quàm domesticis laboramus: qui erant omnino ab initio belli, sed facilius frangebantur. Erectior senatus erat, non sententiis solùm nostris, sed etiam cohortationibus excitatus 7 Erat in senatu satis vehemens, & acer Pansa, cùm in ceteros hujus generis, tum maximè in socerum: cui consuli non animus ab initio, non fides ad extremum defuit. Bellum ad Mutinam gerebatur, nihil ut in Cæsare reprehenderes; nonnulla in Hirtio. hujus *belli fortuna*, ut in secundis, fluxa: ut in adversis, bona. erat victrix respub. cæsis Antonii copiis, ipso expulso à Bruto. Deinde ita multa peccata, ut quodammodo victoria excideret e manibus, perterritos, inermeis, saucios non sunt nostri duces persecuti: datumque Lepido *tempus* est in quo levitatem ejus sæpe perspectam, majoribus in malis experiremur. Sunt exercitus boni, sed rudes Bruti, & Planci. Sunt fidelissima, & maxima auxilia Gallorum. sed Cæsarem meis consiliis adhuc gubernatum præclara ipsum indole, admirabilique constantia, improbissimis litteris quidam, fallacibusque interpretibus ac nuntiis impulerunt in spem certissimam consulatus. Quod simulatque sensi; neque ego illum absentem litteris monere destiti, nec accusare præsenteis ejus necessarios, qui ejus cupiditati suffragari videbantur: nec in senatu sceleratissimorum consiliorum fonteis aperire dubitavi: nec verò ulla in re memini, aut senatum meliorem, aut magistratus. Numquam enim in honore extraordinario potentis hominis, vel potentissimi potiùs (quandoquidem potentia jam *in vi posita* est, &

1. *Sublatum esse debet.*) Pluribus istud explicat Erricus Stephanus libro Scholiasmatum tertio, qui videatur.

2. *Jussus est enim Ambracia ducere, &c.*) Sic Pall. nostri. publicati fere. *Ambraciam.*

3. *A Tullio & Dejotaro.*) Pal. pr. *Tullio*. quare *Tyllio*.

4. *Sed Apulejus in sua epist. celebr.*) Palat. sec. & tert. *sed Domitius in, &c.* quod examinabunt quibus majus otium.

5. *Multos tibi commendavi.*) Paulus Manutius *commendo*. at enim alterum restatin vett. edd. & Palatt. omnibus.

6. *Et est dolendum, in tam gravi, &c.*) Lambinus libris omnibus invitis subjiciebat, *est verendum*, nulla alia de causa, quàm quod minus adsequeretur connexam argumentationis Cicerون.

7. *Erat in senatu.*) Pal. tert. ab eadem manu habebat inter lineas, *erat præsertim in ceteros*, idemque in pr. à dextra alien.

& armis) accidit, ut nemo tribunus pl. nemo alio magistratu, nemo privatus, auctor exsisteret, sed in hac constantia, atque virtute, erat tamen sollicita civitas. Illudimur enim, Brute, cum militum delitiis; tum imperatoris insolentia. TANTVM quisque se in rep. posse postulat, quantum habet virium non ratio, non modus, non lex, non mos, non officium valet: non judicium, non existimatio civium, non posteritatis verecundia. Hæc ego multo ante prospiciens, fugiebam ex Italia, tum, cùm me vestrorum edictorum fama revocavit. Incitavisti verò tu me, Brute, Veliæ, quamquam enim dolebam, in eam me urbem ire, quam tu fugeres, qui eam liberavisses, quod mihi quoque quondam acciderat, periculo simili, casu tristiore; perrexi tamen, Romamque perveni, nulloque præsidio quatefeci Antonium: contraque ejus arma nefanda, præsidia, quæ oblata sunt, Cæsaris consilio & auctoritate firmavi qui si steterit idem, mihique paruerit: satis videmur habituri præsidii. sin autem impiorum consilia plus valuerint quam nostra: aut *imbecillitas ætatis* non potuerit gravitatem rerum sustinere: spes omnis est in te. Quam ob rem advola, obsecro, atque eam rempubl. quam virtute, atque animi magnitudine magis, quàm eventis rerum liberasti, ex itu libera. omnis omnium concursus, ad te futurus est. Hortare idem per litteras Cassium. Spes libertatis nusquam, nisi 1 in vestrorum castrorum principiis est. Firmos omnino & duces habemus ab occidente, & exercitus. Hoc adolescentis præsidium equidem adhuc firmum esse confido. sed ita multi labefactant, ut, ne moveatur, interdum extimescam. Habes totum reip. statum: qui quidem tum erat, cùm has litteras dabam. Velim deinceps meliora sint: sin aliter fuerint (quod dii omen avertant) reip. vicem dolebo: quæ *immortalis* esse debebat. 2 mihi quidem quantulum reliqui est?

BRUTUS CICERONI, S.

11 VETERIS Antistii talis animus est in remp. ut non dubitem, quin & in Cæsare, & Antonio se 3 præstaturus fuerit acerrimum propugnatorem communis libertatis, si occasioni potuisset occurrere. Nam qui in Achaja congressus, P. Dolabella milites, atque equites habente, quodvis adire periculum, ex insidiis paratissimi ad omnia latronis, maluerit, quàm videri aut coactus esse pecuniam dare, aut libenter dedisse homini nequissimo, atque improbissimo; is nobis *ultro* & pollicitus est, te dedit H-S XX ex sua pecunia: &, quod multo carius est, seipsum obtulit, & conjunxit. Huic persuadere cœpimus, ut imperator in castris remaneret, remque publicam defenderet. 4 statuit id sibi, quoniam exercitum dimisisset. statim verò redituram ad nos confirmavit, legatione suscepta, nisi prætorum comitia habituri essent consules. Nam illi ita sentienti de rep. magnopere auctor fui, ne *differret* tempus petitionis suæ. cujus factum omnibus gratum esse debet, qui modò judicant, hunc exercitum esse reipub. tibi tanto gratius, quanto & majore animo, gloriaque libertatem nostram defendis, & dignitatem, si contigerit nostris consiliis exitus, quem optamus, 5 perfunctuus es. Ego etiam, mi Cicero, propriè, familiariterque te rogo, ut Veterem ames, velisque esse quàm amplissimum: qui etsi nulla re deterreri à proposito potest, tamen excitari tuis laudibus, indulgentiaque poterit, quo magis amplexetur, ac tueatur judicium suum. 6 & mihi gratissimum erit.

CICERO BRUTO, S.

ETSI daturus eram Messallæ Corvino continuò litteras, tamen Veterem nostrum ad te sine litteris meis venire nolui. Maximo in discrimine resp. Brute, versatur, *victoriisque* rursus decertare cogimur. id accidit M. Lepidi scelere, & amentia. Quo tempore cùm multa propter eam curam, quam pro rep. suscepi, graviter ferrem, tum nihil tuli graviùs, quàm me non posse matris tuæ precibus cedere, non sororis. nam tibi, quod mihi plurimi est, facilè me satisfacturum arbitrabar. Nullo enim modo poterat causa Lepidi 7 distingui ab Antonio: omniumque judicio etiam durior erat, quòd, cùm honoribus amplissimis à senatu esset Lepidus ornatus, tum etiam paucis ante diebus præclaras litteras ad senatum misisset: repentè non solùm recepit reliquias hostium, sed bellum acerrimum terra, mariqueque gerit: cujus exitus qui futurus sit, incertum est. Itaque cùm rogamur, ut *misericordiam* liberis ejus impertiamus, nihil affertur quò minus summa supplicia, si (quod Jupiter omen avertat) pater puerorum vicerit, subeunda nobis sint. Nec verò me fugit, quàm sit acerbum, *parentium scelera filiorum pœnis lui*. Sed hoc præclarè legibus comparatum est, VT CARITAS LIBERORVM AMYCIORES PARENTEIS REIP. REDDERET. Itaque Lepidus crudelis in liberos, non is, qui Lepidum hostem judicat. Atque ille si, armis positis, de vi damnatus esset, quo in judicio certè defensionem non haberet: eandem calamitatem subirent liberi, bonis publicatis. quamquam, quod tua mater, & soror deprecatur pro pueris, idipsum, & multa alia crudeliora nobis omnibus Lepidus, Antonius, & reliqui hostes denuntiant. Itaque maximam spem hoc tempore habemus in te, atque exercitu tuo. Cùm ad reip. summam, tum ad gloriam & dignitatem tuam vehementer pertinet, te in Italiam, ut antè scripsi, venire quamprimum. Eget enim vehementer cùm viribus tuis, tum etiam consilio resp. Veterem pro ejus erga te benivolentia, singularique officio, libenter ex tuis litteris complexus sum: eumque cùm tui, tum reipub. studiosissimum, amantissimumque cognovi. Ciceronem meum propediem, ut spero, videbo. 8 tecum enim illum, & te in Italiam celeriter esse venturũ confido.

BRUTUS CICERONI, S.

DE M. Lepido veteri me cogit reliquorum timor: 9 qui si eripuerit se nobis (quod velim temerè, atque injuriosè de illo suspicati sint homines) oro, atque obsecro te, Cicero, necessitudinem nostram, tuamque in me benivolentiam obtestans, sororis meæ liberos *obliviscaris* esse Lepidi filios, meque his in patris locum successisse existimes. hoc si à te impetro, 10 nihil profectò dubitabis pro his suscipere. Aliter alii cum suis vivunt. 11 nihil ego possum in sororis meæ liberis facere, quo possit expleri voluntas mea, aut officium. Quid verò aut mihi tribuere boni

1. *In vestrorum castrorum principiis.*] Ita editio Victorii, ita Pal. pr. sec. tert. nam quartus *præsidiis*, quod quis non sentit interpretationem esse dictionis prioris.

2. *Mihi quidem quantulum reliqui est?*] Lambinus finxit *vita quidem reliqua*, nisi velimus, inquit, *reliquum*. erat in miss. aliquot, item Pall. duobus *aliquantulum*; quod mutabatur, *mihi quidem mali quantulum reliqui est?* Gulielmius.

3. *Præstaturus fuit.*] Sic erat in editione veteri, neque aliter Victoriana, aut miss. Pall. interrediæ *præstiturus*; non necessario.

4. *Statuit id sibi, quoniam.*] Haud aliter Pall. tres. nam cert. *sibi eundem, quoniam*. P. Manutius expressit *statuit eundem sibi quoniam*, quod & retinuit Lambinus. neutra lectio satisfacit.

5. *Perfunctuus es.*] Pal. cert. à manu emendatrice, *perfunctus es*. P. Manutius conjecit, *perfunctarus es*; quod recepit Lambinus, præter libros. mihi binæ istæ voculæ videntur librarii potius alicujus quàm Tullii.

6. *Et mihi gratissimum erit.*] Lambinus, *id mihi*, quod & reperi in Pal. quarto.

7. *Distingui ab Antonio.*] Lambiniana, *ab Antonii*: non malè, nisi contrairent vetustius cusi, & miss. nostri.

8. *Tecum enim illum, & te in Italiam cel. esse vent. conf.*] Lambinus omisit *& te* ut supervacuas. P. Manutius mutabat in *esse*, delebatque alterum *esse*, quod mox sequebatur. nostri nihil variant, nisi quod quart. non agnoscat *te*, retinueritque solùm *&*.

9. *Qui eripuerit se nobis.*] Gulielmius adnotat forsan legendum *bonis*.

10. *Nihil profectò dubitabis pro his suscipere.*] Pal. pr. Item VVouverianus notatus littera T. *pro me suscipere*.

11. *Nihil ego possum in sororis.*] Reclamantibus miss. libris, intrusit Lambinus negativam, *nihil ego non possum*, &c. quæ licentia?

L Fe-

boni possunt, si modò digni sumus, quibus aliquid tribuatur: aut ego matri, ac sorori, puerisque illis præstaturus sum, si nihil valuerit apud te, reliquumque senatum, contra patrem Lepidum Brutus avunculus? Scribere multa ad te neque possum præ sollicitudine, ac stomacho, neque debeo. Nam si in tanta re, tamque necessaria verbis mihi opus est ad te excitandum, & confirmandum: nulla spes est, facturum te quod volo, & quod oportet. Quare noli exspectare longas preces. intuere meipsum, qui hoc à te, vel à Cicerone, conjunctissimo homine, privatim: vel à consulari, tali viro, remota necessitudine privata, impetrare debeo. Quid sis facturus, velim mihi quamprimùm rescribas. Kalend. Quint. Ex castris.

CICERO BRUTO, S.

124 BREVES tuæ litteræ, breves dico? immò nullæ. tribusne versiculis his temporibus Brutus ad me? nihil scripsissem potius & requiris meas. Quis umquam ad te tuorum sine meis venit? Quæ autem epistola non pondus habuit? Quæ si ad te perlatæ non sunt, ne domesticas quidem tuas perlatas arbitror. Ciceroni scribis te longiorem daturum epistolam rectè id quidem: sed hæc quoque debuit esse plenior. Ego autem cùm ad me de Ciceronis abs te discessu scripsisses, statim extrusi tabellarios, litterasque ad Ciceronem; ut, etiam si in Italiam venisset, ad te rediret. nihil enim mihi jucundius, nihil illi honestius. quamquam aliquoties ei scripseram, sacerdotum comitia, mea summa contentione in alterum annum esse rejecta: quod ego cùm Ciceronis causa elaboravi, tum Domitii, Catonis, Lentuli, Bibulorum: quod ad te etiam scripseram. Sed videlicet cùm illam pusillam epistolam tuam ad me dabas, nondum erat tibi id notum. Quare omni studio à te, mi Brute, contendo, ut Ciceronem meum ne dimittas, eeumque adducas; quod ipsum, si remp. cui *susceptus* es, respicis, tibi jam, jamque faciendum est. 1 renatum enim bellum est: idque non parvo scelere Lepidi. Exercitus autem Cæsaris, qui erat optimus, non modò nihil prodest, sed etiam cogit exercitum tuum flagitari: qui si Italiam attigerit, erit civis nemo (quem quidem civem appellari fas sit) qui se non in tua castra conferat. etsi Brutum præclarè cum Planco conjunctum habemus, sed non ignoras, quàm sint incerti animi hominum, & infecti partibus, & exitus prœliorum. Quin etiam, si, ut spero, vicerimus, tamen 2 magnam gubernationem tui consilii, tuæque auctoritatis res desiderabit. Subveni igitur, per deos, idq; quamprimum, tibique persuade, non te idibus Mart. quibus servitutem à tuis civibus repulisti, plus profuisse patriæ, quàm, si maturè venerit, profuturum. 11. Idus Quint.

CICERO BRUTO, S.

125 MESSALLAM habes. Quibus igitur litteris tam accuratè scriptis assequi possum, subtiliùs ut explicem, quæ gerantur, quæque sint in rep. quàm tibi is exponet, qui & optimè omnia novit, & elegantissimè expedire, & deferre ad te potest? Cave enim existimes, Brute, (quamquam non est necesse ea me ad te, quæ tibi nota sunt, scribere: sed tamen tantam omnium laudum excellentiam non queo silentio præterire) cave putes, probitate, constantia, cura, studio reip quidquam illi esse simile: ut eloquentia, qua mirabiliter excellit, vix in eo *locum* ad laudandum habere videatur quamquam in hac ipsa, sapientia plus apparet. ita gravi judicio, multaque arte se exercuit in verissimo genere dicendi. Tanta autem industria est, 3 tantumque evigilat in studio, ut non maxima ingenio (quod in eo summum est) gratia habenda videatur. Sed provehor amore. non enim id propositum est huic epistolæ, Messallam ut laudem, præsertim ad Brutum; cui & virtus illius non minus, quàm mihi, nota est, & hæc ipsa studia, quæ laudo, notiora: quem cùm à me dimittens, graviter ferrem: hoc levabar uno, quòd ad te, tamquam ad *alterum me*, proficiscens, & officio fungebatur, & laudem maximam sequebatur. Sed hæc hactenus. Venio nunc longo sane intervallo ad quandam epistolam, qua mihi multa tribuens, unum reprehendebas, quòd in honoribus decernendis essem nimius, & tamquam prodigus. Tu hoc: alius fortasse, quòd in animadversione, pœnaque durior; nisi fortasse utrumque tu. Quod si ita est, utriusque rei meum judicium tibi cupio esse notissimum; neque solùm, ut Solonis dictum usurpem, qui 4 & sapientissimus fuit ex septem, & legum scriptor solus ex septem. Is remp. DVARVS REBVS CONTINERI DIXIT, PRAEMIO, ET POENA. est scilicet utriusque rei modus, sicut reliquarum, & quædam in utroque genere mediocritas: sed non tanta de re præpositum est hoc loco disputare. Quid ego autem secutus hoc bello sim in sententiis dicendis, aperire non alienum puto. Post interitum Cæsaris, & vestras memorabiles Idus Mart. Brute, quid ego prætermissum à vobis; quantamque impendere reipub. tempestatem dixerim, non es oblitus. Magna pestis erat depulsa per vos, magna populi Rom. macula deleta: vobis verò parta divina gloria: sed instrumentum regni delatum ad Lepidum, & Antonium: quorum alter inconstantior, aker impuior, uterque *pacem metuens*, inimicus otio. His ardentibus perturbandæ reip. cupiditate, quod opponi posset præsidium, non habebamus. Erexerat enim se civitas, in retinenda libertate consentiens. Nos tum nimis acres: vos fortasse sapientiùs excessistis urbe ea, quam liberatis: Italiæ sua vobis studia profitenti remisistis. Itaque cùm teneri urbem à parricidis viderem, nec te in ea, nec Cassium tutò esse posse, eamque armis oppressam ab Antonio; mihi quoque ipsi esse excedendum putavi. TAETRVM ENIM SPECTACVLVM, OPPRESSA AB IMPIIS CIVITAS, OPITVLANDI POTESTATE PRAECISA. Sed animus idem, qui semper infixus est in patriæ caritate, discessum ab ejus periculis ferre non potuit. itaque in medio Achaico cursu, cùm Et esiarum diebus Auster me in Italiam, quasi dissuasor mei consilii, retulisset, te vidi Veliæ, doluique vehementer. Cedebas enim, Brute, cedebas, quoniam 5 Stoici nostri negant *surgere* sapientis. Romam ut veni, statim me obtuli Antonii sceleri, atque dementiæ: quem cùm in me incitavissem, consilia inire cœpi Brutina planè (vestri enim hæc sunt propria sanguinis) reip. liberandæ. Longa sunt, quæ restant, prætereunda: sunt enim de me: tantùm dico, Cæsarem hunc adolescentem, per quem adhuc sumus, si verum fateri volumus, fluxisse ex fonte consiliorum meorum. Huic habiti à me honores nulli quidem, Brute, nisi debiti: nulli, nisi necessarii. Ut enim primùm libertatem revocare cœpimus, cùm se nondum ne Decimi quidem Bruti divina virtus ita commovisset, ut jam id scire possemus; atque omne præsidium esset in puero, qui à cervicibus nostris avertisset Antonium: quis honos ei fuit decernendus? quamquam ego illi tum verborum laudem tribui, eamque modicam. Decrevi etiam imperium: quod quamquam videbatur illi ætati honorificum, tamen erat exercitum habenti necessarium. quid enim est sine Imperio exercitus? Statuam Philippus

1. *Renatum enim bellum est, idque non parvo scelere Lepidi.*] Assentior Gulielmio autumanti legendum, *non parvum*.

2. *Magnam gubernationem tui consilii.*] Suspectum mihi, *magnam gubernatrixem*, tanquam adpictum ad aliam quam vocem vere Ciceronis.

3. *Tantumque evigilat in studio.*] Gulielmus margini adscripsit, legendum videri, *vigilat*.

4. *Et sapientissimus è septem.*] Lectionem istam erait è fidelissimo exemplari & testatur loco XXIV. Var. lect. cap. 7. P. Victorius, pervulgata enim, *& sapiens unum è septem*.

5. *Stoici nostri.*] Sic mss. nostri omnes editioque Victorii. aliæ plerœque *vestri*.

1. Gratiæ

gus decrevit, celeritatem petitionis primò Servius, post majorem etiam Servilius. nihil tum nimium videbatur. Sed nescio quomodo FACILIVS IN TIMORE BENIGNI QVAM IN VICTORIA I GRATI REPERIMVR. Ego enim, D. Bruto liberato, cùm lætissimus ille civitati dies illuxisset, idemque casu Bruti natalis esset: decrevi, ut in fastis ad eum diem Bruti nomen adscriberetur. in eoque sum majorum exemplum secutus, qui hunc honorem mulieri Larentiæ tribuerunt, cui vos, pontifices, ad aram in Velabro facere soletis. quod ego cum dabam Bruto, 2 notam esse in fastis gratissimæ victoriæ sempiternam volebam. atque illo die cognovi, paullo plureis in senatu malivolos esse, quàm gratos. Eos per ipsos dies, effudi (si ita vis) honores in mortuos. Hirtium & Pansam, Aquilam etiam. quod quis reprehendit, nisi qui, deposito metu, præteriti periculi fuerit oblitus? Accedebat ad beneficii memoriam gratam ratio illa, quæ etiam *posteris* esset salutaris. Exstare enim volebam in crudelissimos hosteis monumenta odii publici sempiterna. Suspicor illud minùs tibi probari, quod ab tuis familiaribus, optimis illis quidem viris, sed in repub. rudibus, non probatur, quòd, ut ovanti introire Cæsari liceret, decreverim. Ego autem (sed erro fortasse: 3 nec tamen is sum, ut mea me maxime delectent) nihil mihi videor hoc bello sensisse prudentius. Cur autem ita sit, aperiendum non est, ne magis videar providus fuisse, quàm gratus. hoc ipsum, nimium. quare alia videamus. D. Bruto decrevi honores, decrevi L. Planco. Præclara illa quidem ingenia, quæ *gloria* invitantur, sed senatus etiam sapiens, qui, qua quemque re putat, modò honesta, ad remp. juvandam posse adduci, hac utitur. At in Lepido reprehendimur; cui cùm statuam in Rostris statuissemus, iidem illam evertimus. Nos illum honore studuimus à furore revocare. vicit amentia levissimi hominis nostram prudentiam. nec tamen tantum in statuenda Lepidi statua factum est mali quantum in evertenda, boni. Satis multa de honoribus nunc de pœna pauca sunt dicenda. Intellexi enim ex tuis sæpe litteris, te in iis, quos bello devicisti, clementiam tuam velle laudari. Existimo equidem nihil à te, nisi sapienter *Sed sceleru pœnam prætermittere* (id enim est, quod vocatur ignoscere) etiam si in ceteris rebus tolerabile est, in hoc bello perniciosum puto. Nullum enim bellum civile fuit in nostra repub. omnium, quæ memoria mea fuerunt, in quo bello non, utracumque pars vicisset, tamen aliqua forma esset futura reipub. hoc bello victores quam rempub. simus habituri, non facilè affirmarim: victis certe nulla umquam erit. Dixi igitur sententias in Antonium, dixi in Lepidum severas: neque tam ulciscendi causa, quàm ut & in præsens sceleratos civeis timore ab impugnanda patria deterrerem: 4 & in posterum, documentum statuerem, nequis talem amentiam vellet imitari. quamquam hæc quidem sententia, non magis mea fuit, quàm omnium. In qua videtur illud esse crudele, quòd ad liberos, qui nihil meruerunt, pœna pervenit. Sed id & antiquum est, & omnium civitatum; siquidem ETIAM 5 THEMISTOCLIS LIBERI AGVERVNT. &, si judicio damnatos eadem pœna sequitur civeis, qui potuimus leniores esse in hosteis? Quid autem queri potest quisquam de me, qui si vicisset, acerbiorem se in me futurum fuisse confiteatur necesse est? Habes rationem mearum sententiarum, de hoc genere duntaxat honoris, & pœnæ. Nam de ceteris rebus quid senserim, quidque censuerim, audisse te arbitror. Sed hæc quidem non ita necessaria. illud valde necessarium, Brute, te in Italiam cum exercitu venire quàm primùm. summa est exspectatio tui; qui si Italiam attigeris, ad te concursus fiet omnium. Sive enim vicerimus: (qui quidem pulcherrimè viceramus, nisi Lepidus perdere omnia, & perire ipse cum suis concupivisset) tua nobis auctoritate opus est ad *collocandum* aliquem civitatis statum: sive etiam nunc certamen reliquum est, maxima spes est cùm in auctoritate tua, tum in exercitus tui viribus. Sed propera, per deos, scis enim, quantum sit in *temporibus*, quantum in celeritate. Sororis tuæ filiis quàm diligenter consulam, spero te ex matris, & ex sororis litteris cogniturum. qua in causa majorem habeo rationem tuæ voluntatis, quæ mihi carissima est, quàm, ut quibusdam videor, constantiæ meæ. sed ego nulla in re malo, quàm te amando constans & esse, & videri.

BRUTUS CICERONI, S.

PARTICVLAM litterarum tuarum, quas misisti Octavio, legi, missam ab Attico mihi. Studium tuum, curaque de salute mea, nulla me nova voluptate affecit. Non solùm enim usitatum, sed etiam quotidianum est, aliquid audire de te, quod pro nostra dignitate, fideliter, atque honorificè dixeris, aut feceris. At dolore, quantum animo maximum capere possum, eadem illa pars epistolæ, scriptæ ad Octavium de nobis, affecit. Sic enim illi gratias agis de rep. tam suppliciter, ac demisse, (quid scribam? pudet conditionis, ac fortunæ: sed tamen scribendum est. Commendas nostram salutem illi: quæ morte qua non perniciosior?) ut prorsus præ te feras, non sublatam dominationem, sed dominum *commutatum* esse. Verba tua recognosce, & aude negare, servientis, adversus regem istas esse preces. Unum ais esse, quod ab eo postuletur; & exspectetur: ut eos civeis, de quibus viri boni populusque R. bene existimet, salvos velit. Quid si nolit? non erimus? Atqui, non esse, quàm esse per illum, præstat. Ego, medius fidius, non existimo tam omneis deos aversos esse à salute populi R. ut Octavius orandus sit pro salute cujusquam civis, non dicam pro liberatoribus orbis terrarum. Juvat enim magnificè loqui: & certè decet, adversus ignoranteis, quid pro quoque timendum, aut à quoque petendum sit. Hoc tu, Cicero, posse fateris Octavium, & illi amicus es? aut, si me carum habes, vis Romæ videri; cùm ut tibi esse possem, commendandus puero illi fuerim? Cui quid agis gratias, si, ut nos salvos esse velit, & patiatur, rogandum putas? An hoc pro beneficio est habendũ, quòd se, quàm Antonium, esse maluerit, à quo ista petenda essent? Vindici quidem alienę dominationis, non vicario, ecquis supplicat, ut optimè meritis de rep. liceat esse salvis? Ista verò imbecillitas, & desperatio, cujus culpa non magis in te residet, quàm in omnibus aliis; & Cæsarem in cupiditatem regni impulit; & Antonio post interitum illius persuasit, ut interfecti locum occupare conaretur: & nunc puerum istum extulit, ut tu judicares precibus esse impetrandam salutem talibus viris: misericordiaque unius, vix etiam nunc *viri*, tutos fore nos, haud ulla alia re. Quòd si Romanos nos esse meminissemus: non audacius dominari cuperent postremi homines, quàm nos prohiberemus: neque magis irritatus esset Antonius regno Cæsaris, quàm ob ejusdem mortem deterritus. Tu quidem consularis, & tantorum scelerum vindex (quibus oppressis vereor ne in breve tempus dilata sit abs te pernicies) qui potes *invenire* quæ gesseris, simul & ista vel probare, vel ita demisse, ac facilè pati, ut probantis speciem habeas? Quod autem tibi cum Antonio privatum odium? nempe quia postulabat hęc, salutem ab se peti:

1. *Grati reperimur.*) Pall. nostri accedunt Manutianis mss. & Lambinianis, in quibus *reperiuntur*.

2. *Notam esse in fastis gratissima victoria sempiternam volebam.*) Olim editi, *sempiternam memoriam volebam*. sed intermedia vox in nullo visitur Palatino, non magis quàm Manutianis.

3. *Nec tamen is sum.*) Ineptè Lambinus, *nec enim is sum*; & contra editos calamoque exaratos codices; quamvis pedibus iverit in sententiam ejus Gulielmius.

4. *In posterum documentum statuerem.*) Vox *documentum*, suspecta mihi, tanquam à scriba potius, quàm Tullio.

5. *Themistoclis liberi egerunt.*) Explicat Cælius Rhodiginus libro XIV. Antiq. Lect. cap. 12.

peti: precariam nos incolumitatem habere, à quibus ipse libertatem accepisset: esse arbitrium suum de rep. Quærenda esse arma putasti, quibus dominari prohiberetur: scilicet, ut illo prohibito, rogaremus alterum, qui se in ejus locum reponi pateretur, an ut esset sui juris, ac mancipii resp.? nisi sortè non de servitute, sed *conditione* serviendi recusatum est à nobis. Atqui non solùm bono domino potuimus Antonio tolerare nostram fortunam, sed etiam beneficiis, atque honoribus, ut participes, frui, quantis vellemus. quid enim neget iis quorum patientiam videret maximum suæ dominationis præsidium esse? Sed nihil tanti fuit, quo venderemus fidem nostram, & libertatem. Hic ipse puer, quem Cæsaris nomen incitare videtur in Cæsaris interfectores, quanti æstimet (si sit commercio locus) posse, nobis auctoribus, tantum, quantum profectò poterit, quoniam vivere, & pecunias habere, & dici consulares volumus? ceterùm nequicquam perierit ille: cujus interitu quid gavisi sumus, si mortuo nihilo minùs servituri eramus? 1 NVLLA cura adhibeatur. Sed mihi prius omnia dii, deæque eripuerint, quàm illud judicium, quo non modò heredi ejus, quem occidi non concesserim, quod in illo non tuli, sed *ne patri quidem* meo, si reviviscat, ut, patiente me, plus legibus, ac senatu possit. An hoc tibi persuasum est, fore ceteros ab eo liberos, quo invito nobis in ista civitate locus non sit? Qui porrò id, quod petis, fieri potest, ut impetres? Rogas enim, velit nos salvos esse. Videmur ergo tibi *salutem* accepturi cùm vitam acceperimus? quam, si prius dimittimus dignitatem & libertatem, qui possumus accipere? An tu Romæ habitare, id putas incolumem esse? RES, non locus oportet præstet istuc mihi, neque incolumis fui Cæsare vivo, nisi postquàm illud conscivi facinus: neque usquam exsul esse possum, dum servire, & pati contumelias, pejus odero malis omnibus aliis. Nonne hoc est in easdem tenebras recidisse, quum ab eo, qui tyranni nomen ascivit sibi, (cùm in Græcis civitatibus *liberi* tyrannorum, oppressis illis, eodem supplicio afficiantur) petitur, ut vindices, atque oppressores dominationis, salvi sint? Hanc ego civitatem videre velim, aut putem ullam, quæ ne traditam quidem, atque inculcatam libertatem, recipere possit? plusque timeat in puero nomen sublati regis, quàm confidat sibi, cùm illum ipsum, qui maximas opes habuerit, paucorum virtute subjatum videat? Me verò posthac ne commendaveris Cæsari tuo: ne te quidem ipsum, si me audies. Valdè care æstimas tot annos, quot *ista ætas* recipit, si propter eam causam puero isti supplicaturus es. Deinde quod pulcherrimè fecisti, ac facis in Antonium, vide ne convertatur à laude maximi animi ad opinionem formidinis. Nam si Octavius tibi placet, à quo de nostra salute petendum sit: non dominum fugisse, sed amicorum dominum quæsisse videberis. Quem quòd laudas ob ea, quæ adhuc fecit, planè probo. sunt enim laudanda, si modò contra alienam potentiam, non pro suâ suscepit eas actiones. Cùm verò judicas, tantum illi non modò licere, sed etiam à te ipso tribuendum esse, ut rogandus sit, ne nolit esse nos salvos, nimium magnam mercedem statuis. Id enim ipsum illi largiris, quod per illum habere videbatur resp. Neq; hoc tibi in mentem venit, si Octavius ullis dignus sit honoribus, quia cum Antonio bellum gerat: iis, qui illud malum exciderint, cujus istæ reliquiæ sunt, nihil, quo expleri possit eorum meritum, tributurum umquam populum R. si omnia simul congesserit. At vide, quanto DILIGENTIVS HOMINES METVANT, QVAM MEMINERINT, quia Antonius vivat, atque in armis sit. De Cæsare verò, quod fieri potuit, ac debuit, transactum est: 2 neque jam revocari in integrum potest. Octavius is est, qui, quid de nobis judicaturus sit, exspectet populus Rom.? nos hi sumus, de quorum salute unus homo rogandus videatur? Ego verò, ut istuc revertar, is sum, qui non modò non supplicem, sed etiam coërceam postulanteis, 3 ut sibi supplicetur. Aut longè à servientibus abero, 4 mihique esse judicabo Romam, ubicumque liberum esse licebit: ac vestri miserebor, quibus nec ætas, neque honores, neq; virtus aliena dulcedinem vivendi minuere potuerit. Mihi quidem ita beatus esse videbor, si modò constanter ac perpetuò placebit hoc consilium, ut relatam putem gratiam pietati meæ. QVID ENIM EST MELIVS, QVAM MEMORIA RECTE FACTORVM, ET LIBERTATE CONTENTVM NEGLIGERE HVMANA? Sed certè non succumbam succumbentibus, nec vincar ab iis, qui se vinci volunt: experiarque, & tentabo omnia: neque desistam abstrahere à servitio civitatem nostram. Si secuta fuerit, quæ debet fortuna; gaudebimus omnes: sin minùs, ego *tamen gaudebo*. quibus enim potiùs hæc vita factis, aut cogitationibus traducatur, quàm iis, quæ pertinuerint ad liberandos civeis meos? Te, Cicero, rogo, atque hortor, ne defatigere, neu diffidas: semper in præsentibus malis prohibendis, *futura* quoque nisi antè sit occursum, explores, ne se insinuent. Fortem & liberum animum quo & consul, & nunc consularis remp. vindicasti, sine constantia, & æquabilitate nullum esse putaris. FÆTIOR ENIM, DVRIOREM ESSE CONDITIONEM SPECTATAE VIRTVTIS, QVAM INCOGNITAE BENEFACTA PRO DEBITIS EXIGIMVS. quæ si aliter eveniunt, ut decepti ab his intesto animo reprehendimus. Itaq; resistere Antonio Ciceronem, etsi magna laude dignum est, tamen quia ille consul, hunc consularem meritò præstare videtur, nemo admiratur. Idem Cicero si flexerit adversus alios judicium suum, quod tanta firmitate, ac magnitudine direxit in exturbando Antonio; non modò reliqui temporis gloriam eripuerit sibi, sed etiam præterita evanescere coget. NIHIL ENIM PER SE AMPLVM EST, NISI IN QVO IVDICII RATIO EXSTAT. Quia neminem magis decet, quàm te, remp. amare, libertatisque defensorem esse, vel ingenio, vel rebus gestis, vel studio, atque effligitatione omnium. Quare non Octavius est rogandus, ut velit nos salvos esse: magis tu te exsuscita, ut eam civitatem, in qua maxima gessisti, liberam, atque honestam fore putes: si modò sint populo duces ad resistendum improborum consiliis.

BRVTVS ATTICO, 8.

SCRIBIS mihi, mirari Ciceronem; quòd nihil significem 17
umquam de suis actis. Quoniam efflagitas, coactu tuo scribam quæ sentio. Omnia fecisse Ciceronem optimo animo, scio. quid enim mihi exploratius esse potest, quàm illius animus in rempub.? Sed quædam mihi videtur, quid dicam? imperite: vir omnium prudentissimus; an ambitiosè fecisse? qui valentissimum Antonium suscipere pro repub. non dubitarit inimicum? Nescio, quid scribam tibi, nisi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam, potius esse irritatam, quàm repressam à Cicerone: tantumque eum tribuere huic *indulgentiæ*, ut se maledictis non abstineat: iis quidem, quæ in ipsum dupliciter recidunt, quod & plures occidit uno; seque priùs oportet fateatur sicarium, quàm objiciat Cascæ quod objicit: & imitatur in Cascæ Bestiam. An quia non omnibus horis jaciamus Idus Martias, similiter atque ille Nonas Decemb. suas in ore habet, eo meliore conditione Cicero pulcherrimum factum vituperabit, quàm Bestia. & Clodius reprehendere illius consulatum soliti sunt? Sustinuisse mihi gloriatur bellum Antonii

1. *Nulla cura adhibeatur.*) Pall. omnes *adhibeatur*, etiam duo præterea addunt, *Nulla cura ab aliis adhibeatur*, quod & in Aldina vetere filius ejus secundum admisit; *Nulla cura adhibeatur*, quod injuriè suggillat Lambinus, tamquam nullis suffultum manuscriptis.

2. *Neque jam revocari in integrum potest.*) Ita quidem edd. posteriores, verum priores *prævocari*, quod & in quatuor Pall. neutram lectionem habberim pro genuina.

3. *Ut sibi supplicetur.* Videri queant à liberali manu librariorum, sanè Pal. sec. ac tertio *ut sibi supplicet.*

4. *Mihique esse judicabo.*) Gulielmius conjiciebat, *inibique esse*; non absurde. Lambinus ediderat *ubique*, procul dubio etiam abingenio.

Antonii togatus Cicero noster. quid hoc mihi prodest, si merces Antonii oppressi poscitur, in Antonii locum successio: & si vindex illius mali, auctor exstitit alterius, fundamentum, & radices habituri altiores, si patiamur? ut jam ista, 1 quæ facit, non *dominationem*, non, sed *dominum* Antonium timentis sint. Ego autem gratiam non habeo, si quis, dum ne irato serviat, rem ipsam non deprecatur: 2 Immo triumphus, & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur. 3 Pudeat concupiscere fortunam, cujus nomen susceperit Consularis, ut Ciceronis est. Quoniam mihi tacere non licuit, leges, quæ tibi necesse est molesta esse. Etenim ipse sentio, quanto cum dolore hæc ad te perscripserim: nec ignoro, quid sentias in rep. & quàm desperatam quoque *sanari* putes posse. Nec mehercule te, Attice, reprehendo. ÆTAS enim, mores, liberi, segnem efficiunt: quod quidem etiam ex Flavio nostro perspexi. Sed redeo ad Ciceronem. Quid inter Salvidenum, & eum interest? Quid autem amplius ille decerneret? Timet, inquies, etiam nunc reliquias belli civilis. Quisquam ergo ita timet profligatum, ut neque potentiam ejus, qui exercitum victorem habeat, neque *temeritatem* pueri putet extimescendam esse? An hoc ipsum ea re facit, quod illi propter amplitudinem omnia jam ultroque deferenda putat? O magnam stultitiam timoris, id ipsum, quod vereris, ita cavere, ut cùm vitare fortasse potueris, ultro arcessas, & attrahas! Nimium timemus mortem, & exsilium, & paupertatem. hæc videntur Ciceroni ultima esse in malis: &, dum habeat à quibus impetret quæ velit, & à quibus colatur, ac laudetur; servitutem, *honorificam* modò non aspernatur: si quidquam in extrema, ac miserrima contumelia potest honorificum esse. Licet ergo patrem appellet Octavius Ciceronem, 4 referat omnia, laudet, gratias agat: tamen illud apparebit, verba rebus esse contraria. Quid enim tam alienum ab humanis sensibus est, quàm eum *patris* habere loco, qui ne liberi quidem hominis numero sit? Atqui eò tendit, id agit, ad eum exitum properat vir optimus, ut sit illi Octavius propitius. Ego verò jam iis artibus nihil tribuo, quibus scio Ciceronem instructissimum esse. Quid enim illi prosunt, quæ pro libertate patriæ, de dignitate, quæ de morte, exsilio, paupertate scripsit copiosissimè? Quanto autem magis illa callere videtur Philippus, qui privigno minùs tribuerit, 5 quàm Cicero alieno tribuat? Desinat igitur gloriando etiam insectari dolores nostros. Quid enim nostra, victum esse Antonium, si victus est, ut alii vacaret quod ille obtinuit? tametsi tuæ litteræ dubia etiam nunc significant. Vivat hercule Cicero, qui potest, supplex, & obnoxius, si neque ætatis, neque honorum, neque rerum gestarum pudet. Ego certè, quin cum ipsa *re* bellum geram, hoc est, cum regno, & imperiis extraordinariis, & dominatione, & potentia, quæ supra leges se esse velit, nulla erit tam bona conditio serviendi. 6 qua deterrear, quamvis sit vir bonus, ut scribis, Antonius: quod ego numquam existimavi. Sed *dominum*, ne parentem quidem, majores nostri voluerunt esse. Te nisi tantum amarem, quantum Ciceroni persuasum est diligi ab Octavio: hæc ad te non scripsissem. Do lætmihi, quòd tu nunc stomacharis, amantissimus tum tuorum omnium, tum Ciceronis. sed persuade tibi, de voluntate propria mea nihil esse remissum, de judicio largiter. Neque enim impetrari potest, quin, QVALE quidque videatur ei, talem quisque de illo opinionem habeat. Vellem mihi scripsisses, quæ conditiones essent Atticæ nostræ. potuissem aliquid tibi de meo sensu perscribere. Valitudinem Porciæ meæ tibi curæ esse non miror. Deniq; quod petis, faciam libenter. nam etiam sorores me rogant. & hominem noto, & quid sibi voluerit.

CICERO BRUTO, S

CUM sæpe te litteris hortatus essem, ut quàm primum reipub. subvenires, in Italiamque exercitum adduceres, neque id arbitrarer dubitare tuos necessarios; rogatus sum à prudentissima & diligentissima fœmina, matre tua, cujus omnes curæ ad te referuntur, & in te *consumuntur*, ut venirem ad se a. d. IIX. Kal. Sext. quod ego ut debui, sine mora feci. Cùm autem venissem, Casca aderat, & Labeo, & Scaptius. At illa retulit, quæsivitque, quidnam mihi videretur: arcesseremusne, atque id tibi conducere putaremus, an tardare, & commorari te melius esset. Respondi id quod sentiebam, & dignitati, & existimationi tuæ maximè conducere, te primo quoque tempore ferre præsidium labenti, & inclinatæ reip. Quid enim abesse censes mali in eo bello, in quo victores exercitus fugientem hostem persequi noluerunt? & in quo incolumis imperator, honoribus amplissimis, fortunisque maximis, conjuge, liberis, vobis affinibus ornatus, bellum reipub. indixerit? Quid dicam in tanto senatus, populique consensu, cùm tantum residet intra muros mali? maximo autem, cùm hæc scribebam, afficiebar dolore: quòd, cùm me pro adolescentulo, ac pænè puero respubl. accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse. EST AVTEM GRAVIOR, ET DIFFICILIOR ANIMI ET SENTENTIAE, maximis præsertim in rebus, pro altero, quàm pecuniæ, obligatio. Hæc enim solvi potest, & est rei familiaris jactura tolerabilis. reipub. quod spoponderis, quemadmodum solvas, nisi is dependi facilè patitur, pro quo spoponderis? quamquam & hunc (ut spero) tenebo multis repugnantibus. videtur enim in eo esse indoles, sed *flexibilis ætas*: multique ad depravandum parati: qui, splendore falsi honoris objecto, aciem boni ingenii præstringi posse confidunt. Itaque ad reliquos hic quoque labor mihi accessit, ut omneis adhibeam machinas ad tenendum adolescentem, ne famam subeam temeritatis. quamquam quæ temeritas est? magis enim illum, pro quo spopondi, quàm me obligavi. Nec verò pœnitere potest rempub. me pro eo spopondisse, qui fuit in rebus gerendis cùm suo ingenio, tum mea promissione constantior. MAXIMVS AVTEM (nisi me fortè fallit) IN REPVB. NODVS EST, INOPIA REI PECVNIARIAE. 7 obdurescunt enim magis quotidie boni viri ad vocem tributi: quod ex centesima collatum impudenti censu locupletum in duarum legionum præmiis omne consumitur. Impendent autem infiniti sumtus cùm in hos exercitus, quibus nunc defendimur, tum verò in tuum. Nam Cassius noster videtur posse satis

1. *Quæ facit, non dominationem, non; sed dominum Antonium timentis sint.*) Hodie quidem sic legimus, sed contra vett. edd. & mss. Pall. in quibus nulla litera variante: *quæ facit dominationem, an dominum, an Antonium timentis sint.* neque secus publicari à Victorio.

2. *Imo triumphus, & stipendium decernitur, & omnibus decretis ornatur.*) Haud aliter quidem lect o vulgata. sed enim aliter mss. Pal. pr. habet: *stipendium & omnibus decretis hortatiuntur*, omisso illo *decernitur*. quod & reliquis fere abest. quippe sec. *Imo triumphum & stipendium & omnibus decretis hortationibus pudeat concupiscere, &c.* quod & à prima manu in sert o, qui emendatum habet eodem atramento, *decretis ornatur. cùm pudeat.* at quartus exhibet: *Imò triumphus & stipendium deferuntur, & omnibus decretis hortatur, cum pudeat.* omnes mendosè.

3. *Pudeat concupiscere fortunam, cujus nomen susceperit Consularis, ut Ciceronis.*) Non abit à Victoriana editione firmata à Pal. sec. tert. nam & pr. quart. *susceperit Consularis aut Ciceronis est.* Aldi vetus: *pudeat concupiscere fortunam cujus nomen susceperit. Consularis hoc, an Ciceronis est?* nulla lectionum animo facit satis. nam Lambini, producere quidem libet, adeo fatua est.

4. *Referat omnia, laudet, &c.*) Pessimè Lambinus, *referat ei accipiat omnia, laudet.* certè contra omnia mss. exemplaria.

5. *Quam Cicero alieno tribuat.*) Videntur *alieno tribuat*, nata in concilio scribarum. certè mss. nostri variant, veluti ceiles in causa falsa; habentque *quàm Cicero, qui alieno trib.* aut *quidem qui alieno trib.*

6. *Qua deterrear.*) Male vulgata cum negativâ, *qua non deterrear*, contraque mentem auctoris & Pall. nostrorum, excluseratque etiam Victorius, & mirror retentam à P. Manutio.

7. *Obdurescunt enim magis, &c.*) Lambinus libris omnibus ut ipse restatur, reclamantibus, reposuit, *Obdurescunt.*

ornatus venire. Sed & hæc, & multa alia coràm cupio, idque quàm primum. De sororis tuæ filiis non exspectavi, Brute, dum scriberes. Omnino jam tempora (bellum enim ducetur) integram tibi causam reservant. Sed ego à principio, cum divinare de belli diuturnitate non possem, ita causam egi puerorum in senatu, ut te arbitror è matris litteris potuisse cognoscere. Nec verò ulla res erit umquam, in qua ego non vel *vita periculo* ea dicam, eaque faciam, quæ te velle, quæque ad te pertinere arbitror. Valè VI. Kalend. Sext.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLÆ AD BRVTVM,
NON ITA PRIDEM A GERMANIS REPERTÆ, ET EDITÆ.

CICERO BRUTO, S.

QUVM hæc scribebam, res existimabatur in extremum adducta discrimen: tristes enim de Bruto nostro litteræ, nuntiique adferebantur. Me quidem non maximè conturbabant. his enim exercitibus, ducibusque, quos habemus, nullo modo poteram diffidere. neque assentiebar majori parti hominum. fidem enim consulum non condemnabam, quæ suspecta vehementer erat. desiderabam nonnullis in rebus prudentiam, & celeritatem, qua si essent usi, jampridem rempubl. recuperassemus. Non enim ignoras, QVANTA MOMENTA sint in republ. temporum: & quid intersit, idem illud utrum antè, an pòst decernatur, suscipiatur, agatur. Omnia, quæ severè decreta sunt hoc tumultu, si aut, quo die dixi sententiam, perfecta essent, & non in diem ex die dilata, aut quo ex tempore suscepta sunt, ut agerentur, non tardata, & procrastinata, bellum jam nullum haberemus. Omnia, Brute, præstiti reipublicæ, quæ præstare debuit is, qui esset in eo, in quo ego sum, gradu, senatus populique judicio collocatus: nec illa modò, quæ nimirum sola ab homine sunt postulanda, fidem, vigilantiam, patriæ caritatem: ea sunt enim, quæ nemo est, qui non *præstare* debeat. Ego autem ei, qui sententiam dicat in principibus de republ. puto etiam *prudentiam* esse præstandam. nec me, quum mihi tantum sumserim, ut gubernacula reip. prenderem, minùs putarim reprehendendum, si inutiliter aliquid senatui suaserim, quàm si infideliter. Acta quæ sint, quæque agantur, scio perscribi ad te diligenter. Ex me autem illud est, quod te velim habere cognitum, meum quidem animum in aciem esse; neque respectum ullum quærere, nisi me utilitas civitatis fortè converterit. majores autem partes animi, te, Cassium que respiciunt. Quamobrem ita te para, Brute, ut intelligas, aut, si hoc tempore bene res gesta sit, tibi meliorem remp. esse faciendam: aut, siquid offensum sit, per te esse eandem recuperandam.

CICERO BRUTO, S.

PLANCI animum in remp. egregium, legiones, auxilia, copias ex litteris ejus, quarum exemplum tibi missum arbitror, perspicere potuisti. Lepidi, tui necessarii, qui secundum fratrem affines habet, quos oderit, proximos, levitatem & inconstantiam, animumque semper inimicum reip. jam credo tibi ex tuorum litteris esse perspectum. nos exspectatio sollicitat, quæ est omnis jam in extremum adducta discrimen. Est enim spes omnis in Bruto expediendo, de quo vehementer timebamus. Ego hic cum homine furioso satis habeo negotii Servilio, quem tuli diutius, quàm dignitas mea patiebatur: sed tuli reip. causâ, ne datem perditis civibus hominem parùm sanum. Illum quidem, sed tamen nobisem, quò concurrerent: quod faciunt nihilominus: sed eum *alienandum* à rep. non putabam. Finem feci ejus ferendi. cœperat enim esse tanta insolentia, ut neminem liberum duceret. In Planci verò causa exarsit incredibili dolore, mecumque per biduum ita contendit, & à me ita fractus est, ut eum in perpetuum modestiorem sperem fore. Atque in hac contentione ipsa, quum maximè res ageretur a. d. Id April. litteræ mihi in senatu redditæ sunt à Lentulo nostro, de Cassio, de legionibus, de Syria; quas statim cùm recitavissem, cecidit Servilius, complures præterea. sunt enim insignes aliquot, qui improbissimè sentiunt: sed acerbissimè tulit Servilius assensum esse mihi de Planco. Magnum illud monstrum in republ. est ** *Deest hujus epistolæ pars extrema.*

BRUTUS CICERONI, S.

Deest principium epistolæ.

** sed quo nos amisisse; quem sic vexari à Dolabella audio, ut jam non videatur crudelissimum ejus facinus interfectio Trebonii. Vetus Antistius me tamen pecunia sublevavit. Cicero filius tuus sic mihi se probat, industria, patientia, labore, animi magnitudine, omni denique officio, ut prorsus numquam dimittere videatur *cogitationem*, cujus sit filius. Quare quoniam efficere non possum, ut pluris facias eum, qui tibi est carissimus; illud tribue judicio meo, ut tibi persuadeas, non fore illi abutendum gloria tua, ut adipiscatur honores paternos. Calend. April. Carachio.

CICERO BRUTO, S.

DATIS manè a. d. VI. Id. April. Scaptio litteris, eodem die tuas accepi Kal. April. Dyrrhachio datas vesperi. itaque manè prid. Id. April. cùm à Scaptio certior factus essem, non esse eos profectos, quibus pridie dederam, & statim ire, hoc paullulum exaravi ipsa in turba matutinæ salutationis. De Cassio lætor, & reipub. gratulor: mihi etiam, qui repugnante & irascente Pansa sententiam dixerim, ut Dolabellam bello Cassius persequeretur. Et quidem audacter dicebam, sine nostro s. c. jam illud eum bellum gerere. De te etiam dixi tum, quæ dicenda putavi. Hæc ad te oratio perferetur, quoniam te video delectari Philippicis nostris. Quòd me de Antonio consulis; quoad Bruti exitum cognorimus, custodiendum puto. Ex his litteris, quos mihi misisti, Dolabella Asiam vexare videtur, & in ea se gerere æterrimè. Compluribus autem scripsisti Dolabellam à Rhodiis esse exclusum: qui si ad Rhodum accessit, videtur mihi Asiam reliquisse. Id si ita est, istic tibi censeo commorandum: sin eam semel cepit, mihi crede, ** non erit. Id. April.

BRUTUS

BRUTUS CICERONI, S.

5 LITTERAS tuas valde exspecto, quas scripsisti post nuntios nostrarum rerum, & de morte Trebonii: non enim dubito quin mihi consilium tuum explices. Indigno scelere & civem optimum amisimus, & provinciæ possessione depulsi sumus, quam recuperari facile est. neq; minus turpe, aut flagitiosum erit, si potest, non recuperari. Antonius adhuc est nobiscum: sed medius fidius & moveor hominis precibus, & timeo ne illum aliquorum furor excipiat: planè æstuo. Quod si scirem quid tibi placeret, sine sollicitudine essem. id enim optimum esse persuasum esset mihi. Quare quàm primùm fac me certiorem quid tibi placeat. Cassius noster Syriam, legiones Syriacas habet, ultrò quidè à Murco & à Marcio, & ab exercitu ipso arcessitus. Ego scripsi ad Tertiam sororem, & matrem, ne prius ederent hoc, quod optimè ac felicissimè gessit Cassius, quàm tuum consilium cognovissent, tibiq; visum esset. Legi orationes duas tuas, quarum altera Kal. Jan. usus es: altera de litteris meis, quæ habita est abs te contra Calenum. Nunc scilicet hoc exspectas, dum eas laudem. Nescio animi, an ingenii tui major in his libellis laus contineatur. Jam concedo, ut vel Philippici vocentur, quod tu quadam epistola jocans scripsisti. Duabus rebus egemus, Cicero, pecunia & supplemento: quarum altera potest abs te expediri, ut aliqua pars militum istinc mittatur nobis, vel secreto consilio adversus Pansam, vel actione in senatu: altera, quæ magis est necessaria, neque meo exercitui magis, quàm reliquorum. Hoc magis doleo Asiam ** at in Asiam censeo persequendum. Nihil mihi videris hoc tempore melius acturus.

CICERO BRUTO, S.

6 QUOD egere te duabus necessariis rebus scribis, supplemento & pecunia, difficile consilium est. non enim mihi occurrunt facultates, quibus uti te posse videam: præter illas, quas senatus decrevit, ut pecunias à civitatibus mutuas sumeres. De supplemento autem non video quid fieri possit. tantum enim abest, ut Pansa de exercitu suo, aut dilectu tibi aliquid tribuat, ut etiam molestè ferat, tam multos ad te ire voluntarios: quomodo quidè credo, quòd his rebus, quæ in Italia decernuntur, nullas copias nimis magnas esse arbitretur: quomodo autè multi suspicantur quòd ne te quidem *nimis firmum* esse velit: quod ego non suspicor. Quod scribis te ad Tertiam sororem scripsisse, ut ne prius ederent ea, quæ gesta à Cassio essent, quàm mihi visum esset, video te veritum esse id, quod verendum fuit, ne animi partium Cæsaris, quomodo etiam nunc partes appellantur, vehementer commoverentur. Sed antè quàm tuas litteras accepimus, audita res erat, & pervulgata: tui etiam tabellarii ad multos familiareis tuos litteras attulerant. Quare neque supprimenda res erat, præsertim cùm id fieri non posset, neque si posset, non divulgandam potius, quàm occultandam putaremus. De Cicerone meo, etsi tantum est in eo quantum scribis, tantum scilicet, quantum debeo, gaudeo: & si, quòd amas eum, eò *majora* facis: id ipsum incredibiliter gaudeo, à te eum diligi.

CICERO BRUTO, S.

7 QUAE litteræ tuo nomine recitatæ sint Id. April. in senatu, eodemque tempore Antonii, credo ad te scripsisse tuos: quorum ego nemini concedo. Sed nihil necesse erat eadem omneis; illud necesse me ad te scribere quid sentirem de tota constitutione hujus belli, & quo judicio essem, quæque sententia. Voluntas mea, Brute, de summa rep. semper eadem fuit, quæ tua: ratio quibusdam in rebus (non enim omnibus) paullo fortasse vehementior. Scis mihi semper placuisse non rege solùm, sed regno liberari rempub. Tu leniùs, immortali omnino cum tua laude: sed quid melius fuerit, magno dolore sensimus, magno periculo sentimus. Recenti illo tempore, tu omnia ad pacem, quæ oratione confici non poterat; ego omnia ad libertatem, quæ sine *pace* nulla est: pacem ipsam bello atque armis effici posse arbitrabar. Studia non deerunt arma poscentium, quorum repressimus impetum, ardoremque restinximus. Itaque res in eum locum venerat, ut nisi Cæsari Octaviano deus quidam illam mentem dedisset, in potestatem perditissimi hominis, & turpissimi M. Antonii veniendum fuerit: quocum vides hoc tempore ipso, quod sit, quantumque certamen. Id profectò nullum esset, nisi tum conservatus esset Antonius. Sed hæc omitto, res enim à te gesta memorabilis, & pænè cælestis, repellit omneis reprehensiones: quippe quæ ne laude quidem satis idonea affici possit. Exstitisti nuper vultu severo: exercitum, copias, legiones idoneas per te brevi tempore comparasti. Dii immortales, qui ille nuntius, quæ illæ litteræ, quæ lætitia senatus, quæ alacritas civitatis erat! nihil umquam vidi tam omnium consensione laudatum. Erat exspectatio reliquiarum Antonii: quem equitatu, legionibusq; magna ex parte spoliaras, ea quoque habuit exitum optabilem. Nam tuæ litteræ quæ recitatæ in senatu sunt, & imperatoris consilium, & militum virtutem, & industriam tuorum, in quibus Ciceronis mei, declarant. Quod si tuis placuisset de his litteris referri, & nisi in tempus turbulentissimum post discessum Pansæ consulis incidissent, honos quoq; justus, & debitus diis immortalibus decretus esset. Ecce tibi Id. April. advolat manè celer Pilus, qui vit! dii boni, quàm gravis! quàm constans! quàm bonarum in rep. partium! Hic epistolas affert duas, unam tuo nomine, alteram Antonii. dat Servilio trib. pleb. ille Cornuto: recitantur in senatu. ANTONIVS PROCOS. magna admiratio, ut si esset recitatum. DOLABELLA IMPERATOR, à quo quidem veneram tabellarii: sed nemo Pili similis qui proferre litteras auderet, aut magistratibus reddere. Tuæ recitantur, breves illæ quidem, sed in Antonium admodum lenes: vehementer admiratus senatus. mihi autem non erat explicatum, quid agerem, falsas dicerem? quid si tu eas approbasses? confirmarem? non erat dignitatis tuæ. itaq; ille dies silentio. Postridie autem cùm sermo increbruisset, Pilusq; oculos vehementius hominum offendisset, natum omnino est principium à me. De procos. Antonio multa: Sextius causæ non defuit. Post mecum: quanto suum filium, quanto meum in periculo futurum duceret, si contra proc. arma tulissent nosti hominem: causæ non defuit. Dixerunt etiam alii. Labeo verò noster nec signum tuum in epistola, nec diem appositum, nec te scripsisse ad tuos, ut soleres hoc cogere volebat, falsas litteras esse, & si quæris, probabat. Nunc tuum est consilium, Brute, de toto genere belli. Video te *lenitate* delectari, & eum putare fructum esse maximum: præclarè quidem, sed aliis rebus, aliis temporibus locus esse solet, debetque clementiæ. Nunc quid agitur Brute? templis deorum immortalium imminet hominum egentium & perditorum spes; nec quidquam aliud decernitur hoc bello, nisi utrùm simus, necne, cui parcimus, aut quid agimus? His ergo consulimus, quibus victorib. vestigium nostrûm nullum relinquetur? Nam quid interest inter Dolabellam, & quemvis Antoniorum trium? quorum sicui parcimus, duri fuimus in Dolabella. Hæc ut ita sentiret senatus, populusque Rom. etsi res ipsa cogebat, tamen maxima ex parte nostro consilio, atque auctoritate perfectum est. Tu si hanc rationem non probas, tuam sententiam defendam, non relinquam meam neque dissolutum à te quidquam homines exspectant, neque crudele. Hujus rei moderatio facilis est, ut in *duce* vehemens sis, in *milite* liberalis. Ciceronem meum, mi Brute, velim quàm plurimùm tecum habeas. Virtutis disciplinam meliorem reperiet nullam, quàm contemplationem, atque imitationem tui. XIII. Kal. Maji.

CICERO OCTAVIO, S.

Hæc epistola non est Ciceronis: sed declamatoris alicujus.

8 SI per tuas legiones mihi licitum fuisset, quæ nomini meo, populoque R. sunt inimicissimæ, venire in senatum, coramque de rep. disputare, fecissem, neque tam libenter, quàm necessario. NVLLA enim REMEDIA, quæ vulneribus adhibentur, tam faciunt dolorem, quam quæ

sunt salutaria. Sed quoniam cohortibus armatis circumsæptus senatus, nihil aliud verè potest decernere, nisi timere. In Capitolio signa sunt, in urbe milites vagantur, in Campo castra ponuntur, & Italia tota, legionibus ad libertatem nostram conscriptis, ad servitutem adductis, equitatuque exterarum nationum, destinetur. cedam tibi in præsentia foro, curia, & sanctissimis deorum immortalium templis: in quibus, revivescente jam libertate, deinde rursus oppressa, senatus nihil consulitur, timet multa, *assentitur omnia*. post etiam paullo, temporibus ita postulantibus, cedam urbe: quam per me conservatam, ut esset libera, in servitute videre non potero. cedam vitæ, quæ quamquam sollicita est, tamen, si profutura est reip. bona spe posteritatis me consolatur: qua sublata, non dubitanter occidam atque ita cedam, ut fortuna judicio meo, non animus mihi defuisse videatur. Illud verò, quod & præsentis doloris est indicium, & præteritæ injuriæ testimonium, & absentium sensus significatio: non prætermittam, quin, quoniam coràm id facere prohibeor, absens profiteor: siquidem mea salus aut utilis reip. est, aut conjuncta certè publicæ saluti. Nam, per deûm immortalium fidem (nisi fortè frustra eos appello, quorum aures, atque animus à nobis abhorrent) perque fortunam pop. R. (qua quamquam nobis infesta est, fuit aliquando propitia, & ut spero, futura est) quis tam expers humanitatis, quis hujus urbis nomini, ac sedibus usque adeò est inimicus, ut ista aut dissimulare possit, aut non dolere? aut, si nulla ratione publicis incommodis mederi queat, non *morte* proprium periculum vitet? Nam, ut ordiar ab initio, & perducam ad extremum, & novissima conferam prioris, quæ non posterior dies acerbior priore? & quæ non insequens hora antecedente calamitosior pop. R. illuxit? M. Antonius, vir animi maximi (utinam etiam sapientis consilii fuisset) C. Cæsare, fortissimè, sed parum feliciter, à reip. dominatione summoto, concupiverat magis regium, quàm libera civitas pati poterat, principatum. publicam dilapidabat pecuniam, ærarium exhauriebat, minuebat vectigalia, donabat civitates. ex commentario; dictaturam gerebat; leges imponebat; prohibebat dictatorem creari plebiscito, ipse regnabat in consulatu: provincias unus omneis concupiebat. cui sordebat Macedonia provincia, quam victor sibi sumserat Cæsar, quid de hoc sperare, aut exspectare nos oportebat? Exstitisti tu vindex nostræ libertatis, ut *tunc quidem*, optimus (quòd utinam neque nostra nos opinio, neque tua fides fefellisset) & veteranis in unum conductis, & duabus legionibus à pernicie patriæ ad salutem avocatis, subitò propè jam affectam, ac prostratam remp. tuis opibus extulisti. Quæ tibi non ante, quam postulares; majora, quàm velles; plura, quàm sperares, detulit senatus? Dedit fasceis, ut cum auctoritate defensorem haberet, non ut imperiose adversum amaret. Appellavit imperatorem, hostium exercitu pulso, tribuens honorem, non ut sua cæde cæsus ille fugiens exercitus te nominaret imperatorem. Decrevit in foro statuam, locum in senatu, summum honorem ante tempus. Si quid aliud est quod dari possit, addat. Quid aliud est majus, quod velis sumere? Sin autem supra ætatem, supra consuetudinem, supra etiam mortalitatem tuam tibi sunt omnia tributa: cur aut ingratus crudeliter, aut immemor beneficii sceleratè circumscribis senatum? Quò te misimus? à quibus reverteris? contra quos armavimus? quibus arma cogitas inferre? à quibus exercitum abducis? adversus quos aciem struis? Cur hostis relinquitur? civis hostis loco ponitur? cur castra medio itinere longiùs adversariorum castris, & propiùs urbem moventur? O me numquam sapientem, & aliquando id, quod non eram, frustra existimatum! quantum te, populo Romane, de me fefellit opinio! O meam calamitosam, ac præcipitem senectutem! O turpem exacta, dementique ætate, caniciem! Ego P. C. ad parricidium induxi: ego remp. fefelli, ego ipse senatum sibi manus afferre coegi, cum te, *Junonium puerum*, & matris tuæ partum aureum esse dixi. At te fata patriæ Paridem futurum prædicabant, qui vastares urbem incendio, Italiam bello, qui castra in templis deorum immortalium. Senatum in castris habiturus esses. O miseram, & in brevi tam celerem, & tam variam reipub. commutationem! Quisnam tali futurus ingenio est, qui possit hæc ita mandare litteris, ut facta, non ficta videantur esse? Quis erit tanta animi facilitate, qui, quæ verissimè memoria propagata fuerint, non fabulæ similia sit existimaturus? Cogita enim Antonium hostem judicatum, ab eo circumsessum consulem designatum, eundemq; reip. parentem: te profectum ad Cons. liberandum, & hostem opprimendum, hostemque à te fugatum, & Cons. obsidione liberatum: deinde paullo post fugatum illum hostem arcessitum, tamquam coheredem mortua rep. ad bona P. R. rapienda: consulem des. rursus inclusum eo, ubi se non mœnibus, sed *fluminibus* & montibus tueretur. Hæc quis conabitur exponere? quis credere audebit? liceat semel impunè peccasse: sit ERRANTI medicina confessio. Verum enim dicam: utinam te potiùs Antoni, dominum non expulissemus, quàm hunc reciperemus: non quòd ulla sit optanda servitus, sed quia *dignitate* domini minùs turpis est fortuna servi. in duobus autem malis cum fugiendum majus sit, levius est eligendum. Ille tamen ea exorabat, quæ volebat auferre: tu extorques. Ille consul provinciam petebat: tu privatus concupivisti. Ille ad malorum salutem judicia constituebat, & leges ferebat: tu ad perniciem optimorum. Ille à sanguine & incendio servorum Capitolium tuebatur; tu cruore & flamma cuncta delere vis. Si, qui dabat, provincias Cassio, & Brutis, & illis custodibus nominis nostri, regnabat, quid faciet, qui vitam adimit? si qui urbe ejiciebat, tyrannus erat: quem hunc vocemus, qui ne locum quidem reliquit exilio? Itaque si quid ille majorum nostrorum sepultæ reliquiæ sapiunt, si non unò cum corpore sensus omnis, uno atque eodem consumtus est igni; quid illis interrogantibus, quid agat nunc populus Romanus, respondebit aliquis nostrûm, qui proximus in illam æternam domum decesserit? aut quem accipient de suis posteris nuntium illi veteres Africani, Maximi, Pauli, Scipiones? quid de tua patria audient, quam spoliis, triumphisque decorarunt? an esse quendam annos XVII natum, cujus avus fuerit argentarius, adstipulator pater; uterq; verò precarium quæstum fecerit, sed alter usque ad senectutem, ut non negaret: alter à pueritia, ut non posset non confiteri; eum agere, rapere rempub. cui nulla virtus, nullæ bello subactæ, & ad imperium adjunctæ provinciæ, nulla dignitas majorum conciliasset eam potentiam, sed *forma* per dedecus, pecuniam & nomen nobile conceleratum impudicitia dedisset: veteres vulneribus & ætate confectos Julianos gladiatores, egenteis reliquias Cæsaris ludi, ad rudem compulisset? quibus ille sæptus omnia misceret, nulli parceret, sibi viveret. Qui tamquam in dotali matrimonio remp. testamento legatam sibi obtineret. Audient duo Decii, servire eos civeis, qui ut hostibus imperarent, victoriæ se devoverunt. Audiet C. Marius impudico domino parère nos, qui ne militem quidem habere voluit nisi pudicum. Audiet Brutus eum populum, quem ipse primò, post progenies ejus à regibus liberavit, pro turpi stupro datum in servitutem. Quæ quidem si nullo alio, me tamen internuntio ad illos celeriter deferentur. nam si vivus istæ subterfugere non potero, unà cum istis vitam simul fugere decrevi.

TITI POMPONII ATTICI VITA, AVCTORE CORNELIO NEPOTE.

1 POMPONIVS Atticus, ab origine ultima, 2 stirpis Romanæ genere natus, perpetuò à majoribus acceptam Equestrem obtinuit dignitatem patre usus est diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, in primisq; studioso litteratum. hic prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas 3 imperiri debet, filium erudivit: erat autem in puero, præter docilitatem ingenii, summa suavitas oris & vocis; ut non solùm celeriter acciperet, quæ tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret: 4 qua ex re pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariusque exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli 5 animo æquo ferre possent. Itaque incitabat omnes suo studio. quo in numero fuerunt L. Torquatus. 6 C. Marius filius, M. Cicero: quos consuetudine sua 7 sic sibi devinxit, ut nemo iis perpetuo fuerit carior. pater maturè decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui Tribunus pl. interfectus est, non expers fuit illius periculi. namque Anicia, Pomponii consobrina 8 nupserat M. Servio fratri Sulpicii. itaque 9 interfecto Sulpicio, postea quàm vidit Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam; neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cùm alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis Athenas se contulit: neque eò seciùs adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: cujus fugam pecunia sublevavit. ac, ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. hic ita vixit, ut universis Athenienſibus merito esset carissimus. nam præter gratiam, quæ jam in adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. cùm enim 10 versuram facere publicè necesse esset, neque ejus conditionem æquam haberent, semper se interposuit, atque ita ut neque usuram umquam ab iis acceperit, neque longiùs, quàm dictum esset, 11 debere passus sit. quod utrumque erat iis salutare. nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate. nam universos frumento donavit; ita 13 ut singulis VI. modii tritici darentur; qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. hic autem sic se gerebat, ut 13 communis infimis, par principibus, videretur. quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, publicè haberent, civemque facere studerent. quo beneficio ille uti noluit. quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam alia adscita. Quamdiu affuit, nequa sibi statua poneretur, restitit; absens prohibere non potuit. itaque aliquot ipsi, 14 & Piliæ locis sanctissimis posuerunt. hunc enim in omni procuratione Reip. actorem, auctoremq; habebant. Igitur primum illud munus fortunæ, quòd in ea potissimum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut eandem & patriam haberet, & domum. hoc specimen prudentiæ, quòd, cum in eam se civitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinaque præstaret 15 omnes, ei unus ante alios fuerit carissimus. Huc ex Asia Sulla decedens cùm venisset; quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis & humanitate & doctrina. sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus videretur. 16 tanta autem erat suavitas sermonis Latini, ut appareret in eo nativum quendam lepôrem esse, non adscitum. idem poëmata pronuntiabat & Græcè, & Latinè sic ut supra 17 nihil posset addi. quibus rebus factum est, ut Sulla 18 numquam à se dimitteret, cuperetque secum deducere. qui cùm persuadere tentaret: Noli, oro te, inquit Pomponius, adversum eos me velle deducere, cum quibus ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui. at Sulla, adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscenti jussit deferri. Hic complures annos moratus, cùm & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Athenienſium Reip. tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præstitit. nam & ad comitia eorum ventitavit; & si qua res major acta est, non defuit: sicut Ciceroni 19 in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit; cui ex patria fugienti HS CC & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem reb. Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L. Cotta, & L.

1. *Pomponius Atticus.*) In antiquissimo libro Gifanii legitur prænomen T. *Pomponius Atticus.*

2. *Stirpis Romanæ genere natus.*) Ita substituit Bosius pro vulgato, *stirpis Romanæ generatus*, quam vocem, *generatus*, glossema suspicatur Manutius.

3. *Imperiri.*) Vulg. *imparirii.*

4. *Qua ex re pueritia nobilis.*) Fulvius legebat ex ms. *qua ex re nobilis:* quid si legatur; *qua ex re puer etiam nobilis.* Liber Gifanii, *in pueritia*, probante Manutio.

5. *Animo æquo ferre.*) Vulg animo æquo ferre.

6. *C. Marius filius.*) Sic Gifanii liber & ita placuit Vrsino.

7. *Sic sibi devinxit.*) Abest vocabulum, *sibi*, à Gifanii.

8. *Nupserat M. Servio fratri Sulpicii.* Mss. omnes & editiones antiquæ habent, *Nupserat M. Servio*, & ita legendum ex denario asserit Vrsinus: vulg *nupserat Servio fratri.*

9. *Interfecto Sulpicio.*) Vulg *interfectis P. Sulpicio.*

10. *Versuram facere.*) Vulgati mendose habent, *usuram facere.*

11. *Debere passus sit.*) Vulg. *eos debere passus sit.*

12. *Ut singulis sex modii.*) Hunc locum ita restituerunt Manutius & Vrsinus, cum antea *VII.* ut est in libro Gifanii, pro, *VI.* & *medimno*, pro, *modiis*, legeretur.

13. *Communis infimis.*) *Comis*, mavult Anton. Augustinus. Gruterus adhæret alteri.

14. *Et Piliæ.*) Antiquus liber habet, *Phidiæ*, & ita legit Manutius: Vrsino placeret, *filiæ.* Lipsius ait Susio visum *& Fidei*, carpitque qui aliter legunt, tanquam peccantes in sanctissimos Attici mores, à cujus moderatissimo ingenio hæc abfuerit ambitio. videatur libro I. Electorum cap. 14.

15. *Omnes, ei unus.*] Gifanii liber, *unus ei fuerit carissimus*: vulgò, *omnes: & unus.*

16. *Tanta autem erat suavitas sermonis.*] Gifanii liber, *suavitas erat.*

17. *Nihil posset addi.*] Ita Gifanii liber; *addi*, deest in vulg.

18. *Numquam à se dimitteret.*] Manutius addi malit, *eum*, quàm subaudiri. Gifanii liber, *nusquam.*

19. *In omnibus ejus.*] Sic habet Gifanii ms. in vulg. deest.

Torquato Coss. 1 quem diem sic universa civitas Athenienſium proſecuta eſt, ut lacrimis deſiderii futuri dolorem indicaret. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: cujus ſic aſperitatem veritus eſt, ut, quem nemo ferre poſſet, hujus ſine offenſione ad ſummam ſenectutem retinuerit benivolentiam, quo facto, tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens teſtamento adoptavit eum, heredemque fecit ex dodrante. ex qua hereditate accepit circiter centies n-s. Erat nupta ſoror Attici Q. Tullio Ciceroni: easq; nuptias M. Cicero conciliarat, cum quo à condiſcipulatu vivebat conjunctiſſime, multo etiam familiarius, quàm cum Quinto: ut judicari poſſit plus in amicitia valere ſimilitudinem morum, quàm affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortenſio, qui iis temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non poſſet, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula. In Rep. ita eſt verſatus, ut ſemper 2 optimarum partium & eſſet & exiſtimaretur; neque tamen ſe civilibus fluctibus committeret; quòd non magis eos in ſua poteſtate exiſtimabat eſſe, qui ſe iis dediſſent, quàm qui maritimis jactarentur. honores non petiit, cùm ei paterent propter vel gratiam, vel dignitatem, quod neque peti more majorum, neque capi poſſent, conſervatis legibus, in tam 3 effuſis ambitus largitionibus, 4 neque geri ſine periculo, corruptis civitatis moribus. ad haſtam publicam numquam acceſſit. nullius rei neque prædes, neque manceps factus eſt. 5 neminem ſuo nomine, neque ſubſcribens accuſavit. in jus de ſua re numquam iit. judicium nullum habuit. multorum Conſulum, Prætorumque præfecturas delatas ſic accepit, ut neminem in provinciam ſit ſecutus, honore fuerit contentus, rei familiaris deſpexerit fructum, qui ne cum Q. quidem Cicerone voluit ire in Aſiam, cùm apud eum legati locum obtinere poſſet. non enim decere ſe arbitrabatur, cùm Prætutam gerere noluiſſet, aſſeclam eſſe Prætoris qua in re non ſolùm dignitati ſerviebat; ſed etiam tranquillitati, cùm ſuſpiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat, ut ejus obſervantia omnibus eſſet carior, cùm eam officio, non timori, neque ſpei tribui viderent. Incidit Cæſarianum civile bellum, cùm haberet annos circiter ſexaginta. uſus eſt ætatis vacatione, 6 neque quoquam ſe movit ex urbe. quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. 7 ipſum Pompejum non junctus non offendit. nullum ab eo habebat ornamentum, ut ceteri, qui per eum aut honores, aut divitias ceperant: quorum partim invitiſſimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſumma cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, cùm privatis pecunias per epiſtolas imperaret, huic non ſolùm moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis 8 filium Q. Ciceronem ex Pompeji caſtris conceſſerit. ſic vetere inſtituto vitæ effugit nova pericula. Secutum eſt illud occiſo Cæſare, cùm reſpub. penes Brutos videretur eſſe, & Caſſium, ac tota civitas 9 ſe ad eum convertiſſe videretur. ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quàm hoc ſene: neque ſolùm eum principem conſilii haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt à quibusdam, ut privatum ærarium Cæſaris interfectoribus ab Equitibus Romanis conſtitueretur. id facile effici poſſe arbitrati ſunt, ſi & principes 10 illius ordinis pecunias contuliſſent. itaque appellatus eſt à C. Flavo Bruti familiari. Atticus, ut ejus rei princeps eſſe vellet. at ille, qui officia amicis præſtanda ſine factione exiſtimaret, temperque à talibus ſe conſiliis removiſſet; reſpondit, ſi quid Brutus de ſuis facultatibus uti voluiſſet, uſurum, quantum ea paterentur; ſed neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coituum. ſic ille conſenſionis globus hujus unius diſſenſione disjectus eſt. Neque multo poſt ſuperiore eſſe cœpit Antonius, 11 ita, ut Brutus & Caſſius provinciarum, quæ iis dicis cauſa datæ erant à Conſulibus, deſperatis rebus, in exilium proficiſcerentur. Atticus, qui pecuniam ſimul cum ceteris conferre noluerat florenti illi parti, abjecto Biuto, Italiaque cedenti n-s centum millia muneri miſit: eidem in Epiro abiens ccc juſſit dari: neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam, in quo ſi tantum eum prudentem dicam, minus, quàm debeam, prædicem, cùm ille potius divinus fuerit; ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus 12 augetur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus, Italia ceſſetat. ſpes reſtituendi nulla erat. 13 non ſolùm inimici, qui tamen erant potentiſſimi, & plurimi. 14 ſed etiam qui adverſariis ejus ſe dabant, & in eo lædendo aliquam conſecuturos ſperabant 15 commoditatem, familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cùm Ciceronis intima familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto, non modò nihil iis indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares ejus, ex urbe profugientes, quantum potuit, texit, quibus rebus indiguerunt, adjuvit: P. verò Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficiſci non potuerint. ipſi autem Fulviæ, cùm litibus diſtineretur, magnisque terroribus vexaretur, tanta diligentia officium ſuum præſtitit, ut nullum illa 16 præſtiterit vadimonium ſine Attico, ſponſor omnium rerum fuerit. quin etiam, cùm illa fundum ſecunda fortuna emiſſet in diem: neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſſet, ille ſe interpoſuit: pecuniamque ſine fœnore, ſineque ulla ſtipulatione credidit: maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratumque cognoſci, 17 ſimulque aperire, ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quæ cùm faciebat, nemo eum temporis cauſa facere poterat exiſtimare. nomini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum potiturum, 18 ſed ſenſus ejus à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quòd parum odiſſe malos cives videretur. ille autem ſui judicii potius, quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quàm quid alii laudaturi forent. 19 converſa fortuna eſt. ut

1. *Quem diem ſic univerſa.*) *Quem diſcedentem* poſtulare ſententiam Manutio videtur. Anton. Auguſt. delet, *diem*. placeret magis Vrſino ſi legeretur, *abeuntem ſic*.

2. *Optimarum partium.*) *Optimatum* legit Vrſinus.

3. *Effuſis ambitus.*) Gifanii liber, *effuſis*.

4. *Neque geri ſine.*) *Regi*, legebant Fulvius: Gifanii liber, *neque rep.* vulg. *neque reip.*

5. *Neminem ſuo nomine.*) Gifanii liber, *neminem neque ſuo nomine*.

6. *Neque quoquam ſe movit.* Gifanii liber, *neque ſe quoquam movit*.

7. *Ipſum Pompejum non junctus non offendit.* Vulg. *cum junctum non offendit*; ſed Vrſin. videre jubet num melius ſit, *conviventem* pro, *conjunctum*.

8. *Filium Q. Ciceronem.*) Liber Gifanii, *filium, & Q. Ciceronem*. Vrſino legendum videtur, *filium & Q. Ciceronem*.

9. *Sed ad eum.*) Gifanii liber, *adver.*

10. *Illius ordinis.*) Gifanii liber, *equi ordinis*.

11. *Ita, ut B. & C provinciarum, quæ iis dicis cauſa.*) Sic omnino magis placet Manutio, non verò, *ut eo cauſa*, ut in vulgatis. Antonius Auguſt. legit, *ita ut B. & Caſſ. in provinciis quæ iis dicis cauſa*.

12. *Augetur.*) Gifanii liber, *agitur*, ut & in vulg.

13. *Non ſolùm inimici, qui tamen.*) Vulg. *non ſolum eſſet inimici qui tamen*.

14. *Sed etiam qui adverſariis.*) Vulg. *ſed etiam amici adverſarii*.

15. *Commoditatem familiares inſequebantur.*) Gifanii liber, *inſequebantur*, quod probat Vrſinus. Ceterùm idem M. pro, *commoditatem*, refert, *commendationem*: vulg. *commoditatem, Antonii familiares*.

16. *Præſtiterit vadimonium.*) Multo melius ſi per veteres libros liceat, *ſiſtiterit vadimonium*, Manutio videtur.

17. *Simulque aperire.*) legendum, *apparere*, dicit Vrſinus, & ita notatum in libro Camilli Sighicelli.

18. *Sed ſenſus ejus à nonnullis.*) Vulgò, *ſed ſenſim ia à nonnullis*.

19. *Converſa fortuna eſt.*) Gifanii liber, *converſa fuit*.

ut Antonius rediit in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis & Bruti. itaque ad adventum imperatorum de foro decesserat, timens proscriptionem: latebatque apud P. Volumnium; cui, ut ostendimus paullò ante, opem tulerat. tanta varietas his temporibus fuit fortunæ, ut modò hi, modò illi in summo essent aut fastigio, aut periculo habebat secum 1 Gellium Canium, æqualem, simillimumque sui. hoc quoque sit Attici bonitatis exemplum, quòd cum eo quem puerum in ludo cognorat, adeo conjunctè vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etsi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non solùm ei, sed etiam omnibus 2 suis amicis esset inimicus, eosque vellet proscribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officii: & ei, cùm requisisset, ubinam esset, sua manu scripsit, ne timeret, statimque ad se veniret: 3 se eum, & Gellium Canium de proscriptorum numero exemisse, ac, ne quod periculum incideret, quod noctu fiebat, prætidium ei misit. sic Articus in summo timore non solùm sibi, sed etiam ei, quem carissimum habebat, 4 præsidio fuit. neque enim suæ solùm à quoquam auxilium petiit salutis, 5 sed conjunctim, ut appareret nullam sejunctam sibi ab eo velle fortunam. quòd si gubernator præcipua laude fertur, qui navem ex hieme, marique scopuloso servat; cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex tot, tamque gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? quibus ex malis ut 6 se emerserat, nihil aliud egit, quàm ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio. cùm proscriptos præmiis imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum venit, cui res ulla defuerit. nemini non ibi perpetuò manendi potestas facta est: 7 qui etiam post prælium Philippense, interitumque C. Cassii, & M. Bruti; L. Julium Mocillam Prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, ceterosque pari fortuna perculsos 8 institerit tueri, atque ex Epiro iis omnia Samothraciam supportari jusserit. 9 difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, neque callidam fuisse. id ex ipsis rebus, ac temporibus 10 judicari potest, quòd non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam Bruti matrem non minus post mortem ejus, quàm florentem, coluerit. sic liberalitate utens, nullas inimicitias gessit, quòd neque lædebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperat, non malebat oblivisci, quàm ulcisci. Idem immortali memoria percepta retinebat beneficia. quæ autem ipse tribuerat, tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat, qui acceperat. itaque hic fecit, ut vere dictum videatur; 11 SUI CUIQUE MORES FINGUNT FORTUNAM. neque tamen 12 prius ille fortunam, quàm se ipse, finxit, qui cavit, 13 ne qua in re plecteretur. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intima familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, cùm propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam nullius conditionis non haberet potestatem, potissimum ejus deligeret affinitatem, præoptaretque equitis R. filiam 14 generosarum nuptiis; atque harum nuptiarum conciliator fuit (15 non enim est celandum) M. Antonius, Triumvir reip. 16 C. cujus gratia cùm augere possessiones posset suas, tantum affuit à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re usus sit ea, nisi in deprecandis amicorum aut periculis, aut incommodis: quod quidem sub ipsa proscriptione perillustre fuit. nam cùm L. Saufeji, equitis R. æqualis sui, 17 qui cum eo complures annos, studio ductus philosophiæ, habitabat, habebatque in Italia pretiosas petitiones, Triumviri bona vendidissent, consuetudine ea, qua tum res gerebantur; Attici labore, atque industria factum est, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, se patrimonium amisisse, & recuperasse. idem 18 L. Julium Calidum, quem post Lucretii, Catullique mortem multo elegantissimum poëtam, nostram tulisse ætatem, verè videor posse contendere, neque minùs virum bonum optimisque artibus eruditum, 19 post proscriptionem Equitum, propter magnas ejus Africanas possessiones, in proscriptorum numerum à P. Volumnio, præfecto fabrum Antonii, absentem relatum, expedivit. quod in præsenti utrum ei laborosius, an gloriosius fuerit difficile fuit judicare; quod in eorum periculis non secus absentes, quàm præsentes amicos Attico esse curæ, cognitum est. 20 Neque verò minùs ille vir bonus paterfamilias habitus est, quàm civis. nam cùm esset pecuniosus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. neque tamen non in primis bene habitavit, omnibusque optimis rebus usus est. nam domum habuit in colle Quirinali 21 Cæcilianam, ab avunculo hereditate relictam, cujus amœnitas non ædificio, sed silva constabat, ipsum enim tectum, antiquitus constitutum, plus salis, quàm sumtus, habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid vetustate coactus est. Usus est familia, si utilitate judicandum est, optima; si forma, vix mediocri. namque in ea erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi, & plurimi librarii; ut ne pedissequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchrè facere posset. pari modo artifices ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprimè boni. neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domique factum, habuit: quod est signum non solùm continentiæ, sed etiam diligentiæ. nam & non intemperanter concupiscere, quod à pluribus videas, continentis debet duci; & potiùs diligentia, quàm pretio, parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumtuosus, 22 omni diligentia munditiam non affluentem affectabat. suppellex non modica, non multa; ut in neutram partem conspici posset. Nec præteribo (quamquam non nullis leve visum iri putem) cùm in primis lautus esset eques R. & non parum liberaliter in domum suam omnium ordinum homines invitaret; scimus, non amplius, quàm terna millia æris peræque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumtui ferre solitum: atque hoc non auditum, sed cognitum prædicamus. sæpe enim, propter familiaritatem, domesticis rebus interfuimus. nemo in convivio ejus aliud ἀκροάσαμενος audivit, quàm anagnosten: quod nos quidem

1. Gellium Canium.] Liber Gifanii, Gellium Canum: vulg. Q. Gellium.
2. Suis amicis.] Gif. liber, ejus amicis.
3. Se eum, & Gellium Canium.] Gif. liber, se eum, & illum Canum.
4. Præsidio fuit.] Gif. liber, præsidium fuit; quod versus dirimit, scriptum est, vel præsidio.
5. Sed conjunctim.] Gif. liber, conjunctè.
6. Se emerserat.] Liber Gif. emerserit.
7. Qui etiam post.] Vulg. quin etiam post.
8. Institerit tueri.] Gif. liber, instituerit ucin vulgata.
9. Difficile enim.] Abest, enim, à vetere Gifanii libro.
10. Judicari potest.] Vulg. judicari.
11. Sui cuique mores fingunt fortunam.] Gif. liber, Sui cuique mores fingunt fortunam hominibus.
12. Prius ille fortunam.] Gif. liber, ille prius fortunam.
13. Ne qua in re plecteretur.] Vulg. ne qua in re quæ plecteretur.
14. Generosarum nuptiis.) Vulg. generosam nuptiis.
15. Non enim est.) Gif. liber, non est enim.
16. C. cujus gratia.) Nota illa, C. abest à vulgatis.
17. Qui cum eo complures annos st. d. Philosophiæ habitabat.) Ita hunc locum corrigendum censuit Vir quum legeretur, qui cum plures annos studio ductus Philosophia habitabat.
18. L. Julium Calidum.) Gif. liber ut & vulgati, Calidium.
19. Post proscript.) Gif. liber, quem post proscr.
20. Neque verò minus.) Minus, abest à Gif. libro.
21. Cæcilianam.) Gif. liber Tamphilianam; vulgo Pamphilianam.
22. Omni diligentia.) Gif. liber, omnique diligentia.

3. Nul-

quidem jucundissimum arbitramur: neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. namque eos vocabat, quorum mores à suis non abhorrerent. Cum tanta pecuniæ facta esset accessio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ consuetudine: tantaque usus est moderatione, ut neq; in 2 vicies, quod à patre acceperat, parùm se splendidè gesserit, neque in 3 centies affluentius vixerit quàm instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna, 1 nullos habuerit hortos, nullam suburbanam, aut maritimam sumtuosam villam; neque in Italia, præter 2 Ardeatinum, & Nomentanum, rusticum prædium: omnisque ejus pecuniæ reditus constabat in Epiroticis, & urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest, 3 eum usum pecuniæ non magnitudine, sed ratione metiri solitum. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat. itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate: ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religiose promittebat; quòd non liberalis, sed levis arbitrabatur, polliceri quod præstare nō posset. Idem in retendo quod semel 4 admisisset, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videretur agere. nusquam suscepti negotii eum pertæsum est. suam enim existimationem in ea re agi putabat: qua nihil habebat carius. quo fiebat, ut 5 omnia Ciceronum, 9 Catonis, Marii, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotia procuraret: ex quo judicari poterat, non inertia, sed judicio fugisse reip. procurationem. Humanitatis verò nullum afferre majus testimonium possum, quàm quòd adolescens idem seni Sullæ fuerit jucundissimus, senex adolescenti M. Bruto; cum æqualibus autem suis Q. Hortensio, & M. Cicerone sic vixerit, ut judicare difficile sit, cui ætati fuerit aptissimus: quamquam eum præcipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit, aut familiarior ei rei sunt indicio, præter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sexdecim volumina epistolarum ab consulatu ejus usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quæ qui legat, non multùm desideret historiam contextam eorum temporum, sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, 7 æmulationibus reip. perscripta sunt, ut nihil in his non appareat; & facile existimari possit, prudentiam quodam modo esse divinationem. non enim Cicero ea solùm, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc usu veniunt, cecinit, ut vates. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cùm hoc ipsum 8 vere gloriantem audierim in funere matris suæ, quam excessit annorum nonaginta, cùm esset septem, & sexaginta, se nunquam prius quàm tum primùm in gratiam redisse, nunquam cum sorore fuisse in simultate, quam prope 9 ætate æqualem habebat, quod est signum, aut nullam unquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut quos amare deberet, irasci eis, nefas duceret. neque id fecit natura solùm (quanquam omnes ei parebamus) sed etiam doctrina. nam & principium philosophorum ita percepta habuerat præcepta, ut his ad vitam agendam, non ad ostentationem, uteretur. 10 Moris etiam majorum summus imitator fuit, antiquitatisque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus ornavit. nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illustris est 10 populo R. quæ non in eo suo tempore sit notata; &, quod difficillimum fuit, sic familiarum originem subtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines possimus cognoscere. 11 fecit hoc idem separatim in aliis, ut, M. Bruti rogatu, Juniam familiam à stirpe ad hanc ætatem ordine enumeraverit, notans, qui è quoque ortus, quos honores quibusque temporibus cepisset. pari modo Marcelli Claudii, de Marcellorum; Scipionis Cornelii, & Fabii Maximi; 12 de Fabiorum, & 13 Æmiliorum, quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poëticen credimus. ne ejus expers esset suavitatis. namque versibus, qui honore, rerum gestarum amplitudine ceteros Romani populi præstiterunt, exposuit; ita, ut sub singulorum imaginibus facta, magistratusque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit: quod vix credendum sit, tanta res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus liber Græcè confectus de consulatu Ciceronis. Hactenus, Attico vivo, edita à nobis sunt. nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & 14 quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus sicut supra significavimus, suos cuique mores plerumque conciliare fortunam. namque hic contentus ordine Equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit imperatoris. 15 divi Julii filii, cum jam ante familiaritatem ejus esset consecutus, nulla alia re, quàm elegantia vitæ, qua ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, 16 fortuna humilior. tanta enim prosperitas 17 Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribueret fortuna, quod cuiquam ante detulerit, & conciliarit, 18 quod civis Romanus quivit consequi. Nata autem est Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam 19 collocavit. hanc Cæsar vix anniculam Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit. quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem. quamvis ante hæc sponsalia non solùm cum ab urbe abesset, nunquam ad suorum quemquam litteras misit, quin Attico mitteret, quid ageret: in primis, quid legeret, quibusque in locis & quàm diu esset moraturus: sed &, cùm esset in urbe, & propter 20 suas infinitas occupationes minùs sæpe, quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temerè intercessit, quo non ad eum scriberet, quo aliquid de antiquitate ab eo requireret; modo aliquam quæstionem poëticam ei proponeret, interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas: ex quo accidit, cum ædes Jovis Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque verò à M. Antonio minus absens litteris colebatur adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit

1. *Nullos habuerit.*) Gifanii liber, *habuit.*
2. *Ardeatinum.* Liber Gifanii, *Arretinum*, unde ipse Gif. legendum putat, *Arretinum.*
3. *Eum usum.*) Gifanii liber, *usum eum.*
4. *Adm isset.*) Gif. liber, *annuisset.*
5. *Omnia Ciceronum.*) Vulg. *Cicerenu.*
6. *Catonis, Marii, Q. Hortensii.*) Ant. Augustin. *Marii Catonis, Q. Hortensii*, emendat; quod Vrsinus Manutioque probant.
7. *Æmulationibus.*) Liber Gif. *mutationibus.*
8. *Vere gloriantem.*) Vulg. *vero gloriantem.*
9. *Ætate æqualem.*) Abest *ætate*, à Gifanii libro.
10. *Populi Rom.* Gif. liber ut & vulgati, *populi Romani.*
11. *Fecit hoc quidem.*) Vulgò *fecit hoc quidem.*
12. *De Fabiorum.* *De*, in vulgatis, deest.
13. *Æmiliorum.*) *Cornuliorum*, malit Man. eò quod *Æmilii* ad Scipionem nihil pertineant.
14. *Quantum poterimus.*) Vulg. *quantum potuerimus.*
15. *Divi Julii filii.*) Gifanii liber, *Divi filii.*
16. *Fortuna humilior.*) Vulg. *humilioret.*
17. *Cæsarem est consecuta.*) Gif. liber, *Cæsarem eum est consecuta.*
18. *Quod civis Romanus.*) Gif. liber, *quod nemo adhuc civis.*
19. *Collocavit.* Gif. liber, *collocaret.*
20. *Suæ infinitas.*) Gif. liber, *infinitas suæ.*

1. Ante

tæ sit sapientiæ, eorum retinere usum, benivolentiamque, inter quos maximum rerum non solùm æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantum fuit intercedere necesse inter Cæsarem, atque Antonium; cùm seuterque principem non solùm urbis Romæ, sed orbis terrarum esse cuperet. Tali modo cùm septem, & septuaginta annos complesset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quàm gratia, fortunaque, crevisset (multas enim hereditates nulla alia re, quàm bonitate, consecutus) tantaque prosperitate usus esset valitudinis, ut annis xxx. medicina non indiguisset; nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contemserunt: nam putarunt esse πτισμὸν, cui remedia celeria, faciliaque proponebantur. in hoc cùm tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset, subitò tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. atque 1 antea quidem morbi diuturnitatem molestè ferebat, priùs quàm hoc ei accideret: postquàm verò in dies dolores accrescere, febresque accessisse sensit; Agrippam generum ad se 3 accersiti jussit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peduceum hos ut venisse vidit, in cubitum nixus: Quantam, inquit, curam diligentiamque in valitudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cùm vos testes habeam, 4 nihil opus est pluribus verbis commemorare: quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret; reliquum est, ut egomet mihi consulam. id vos ignorare nolui, nam mihi stat, alere morbum desinere. namque his diebus quidquid cibi sumsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare à vobis peto, primùm ut consilium probetis meum; deinde ne frustra dehortando conemini. Hac oratione habita, tanta cōstantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare; cùm quidem Agrippa eum flens, atque osculans oraret atque obsecraret 5 ne id, quod natura cogeret, ipse quoque sibi acceleraret; &, quoniam tum quoque posset, temporibus se sibi, suisque reservaret; preces ejus taciturna sua obstinatione 6 depressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit leviorque morbus esse cœpit: tamen propositum nihilo secius peregit. itaque die quinto postquam id consilium inierat, pridie Kal. April. Cn. Domitio, C. Sosio coss. decessit. elatus est in lecticula, ut ipse præscripserat sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus boni, maxima vulgi frequentia. sepultus est juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, in monumento Q. Cæcilii, avunculi sui.

M. TVL-

1. *Antea quidem morbi diuturnitatem molestè ferebat.*] Hæc omnia verba desunt in vulgatis.
2. *Febresque.*] Vulg. *febremque.*
3. *Accersiri.*] Libros Gif. *accers.*
4. *Nihil opus est.*] Liber Gif. *nihil necesse est.*
5. *Ne, ad id, quod.*] Vulgò, *ne id quod.*
6. *Depressit.*] Vulg. *compressit.*

COMPLECTITVR

HIC

TERTIVS TOMVS.

Epiſtolarum libros XVI. ad familiareis : ex quibus octavus ſolas M. Cœlii epiſtolas ad Ciceronem continet. *Pag. 667*

Libros XVI. ad T. Pomponium Atticum. *Pag. 813*

Libros III. ad Ciceronem fratrem. *Pag. 982*

Librum I. ad M. Brutum. *Pag. 1002*

Epiſtolam ad Octavianum, ſive ſit Ciceronis ſive incerti auctoris. *Pag. 1010*

Librum unum Cornelii Nepotis, de vita T. Pomponii Attici. *Pag. 1013.*

MARCI